

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

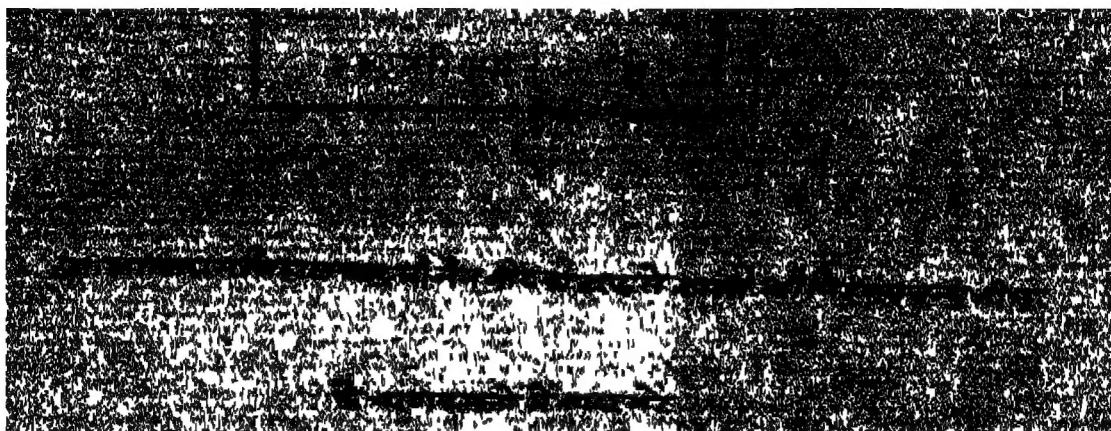

कम गुरु

११११०

११

~~सुधर्म~~
सुधर्म

श्रीरायचन्द्र जिनागमसंग्रहे

भगवत्सुधर्मस्वामिप्रणीत

श्रीमद्भगवतीसूत्र (व्याख्याप्रज्ञप्ति)

मूळ अने अनुवादसहित

चतुर्थखंड

शतक १६-४१

प्रेरक-श्रीयुत पुंजाभाई हीराचंद

अनुवादक अने संशोधक—

पंडित भगवानदास हरखचंद दोशी

अमदावाद

प्रकाशक : गोदाकृष्ण जीकावार्डे एटेल, वैम साहित्य प्रकाशन, पुणे, महाराष्ट्र

मुद्रक:-रामचंद्र येसू रोडगे, निर्णयसागर प्रेस. २६-२८ कोलमाटजेन मुंबई

સંપાદકીય નિવેદન

આ ચોથો ભાગ ૧૬ મા શતકથી આરંભી ૪૧ મા શતક સુધીમાં પૂરો પ્રકાશિત થાય છે. આ ચોથા ભાગના અન્તે નીચેના મુદ્દાઓ સંબંધે કહેવાનું છે.

૧ સંશોધન અને પ્રતિઓનો ઉપયોગ. ૨ અનુવાદ. ૩ પરિશિષ્ટો.

૧ સંશોધન અને પ્રતિઓનો ઉપયોગ. આ મૂત્રના સંશોધનમાં ક, ख, ग, घ અને ङ ૫ પાંચ પ્રતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. અને તે સિવાય એક તાલપત્રની પ્રતિનો પણ ઉપયોગ કરેલો છે. તે બધી પ્રતિઓના પાઠાન્તર ન હેતાં તેમાં જે પાઠ શુદ્ધ ગણાયો તે મૂકવામાં આવ્યો છે. આગમોનાં પાઠાન્તર સહિત શુદ્ધ સંસ્કરણની અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે. પરન્તુ તે કાર્યમાં પ્રાચીન હસ્તલિખિત પુસ્તક પ્રતિઓની તથા સમય વગેરે સાધનોની જરૂર હોવાથી અને હાલ તે બધી સામગ્રીનો અભાવ હોવાથી પાઠાન્તરો આપ્યા સિવાય શુદ્ધ પાઠ આપી સંતોષ માનવો પડ્યો છે. પ્રતિઓનો સામાન્ય પરિચય ત્રીજા ભાગના નિવેદનમાં આપ્યો છે તેથી અહીં આપવામાં આવ્યો નથી.

૨ અનુવાદ. ભગવતીસૂત્રનો અનુવાદ મૂલ પાઠને અનુસરીને કરવામાં આવ્યો છે અને વિષયને સ્પષ્ટ કરવા માટે વધારાનાં શબ્દો [ ] આથા કોષ્ટકમાં આપ્યા છે. તે સિવાય કઠળ વિષય સમજાવવા આવશ્યક ટિપ્પણો આપવામાં આવ્યા છે. વાચકની સુગમતા ધ્યાતર દરેક ઉદ્દેશકે પ્રશ્નવાર સૂત્રનો વિભાગ કરી અને અનુક્રમે આંકડા મૂકી તેનાં નીચે તેજ સૂત્રના આંકડામાં અનુવાદ આપવામાં આવ્યો છે. અવાન્તર પ્રશ્નને જુદા સૂત્ર તરીકે ન ગણતાં મૂલ પ્રશ્નના સૂત્રમાંજ તેની ગણના કરી છે. તે સિવાય ય્યાં પ્રશ્ન નથી પરન્તુ યાગ્ય કે વર્ણનાત્મક ભાગ છે ત્યાં પણ જુદી જુદી કંઠિકા પ્રમાણે જુદાં જુદાં સૂત્ર ગણવામાં આવ્યાં છે. પૃષ્ઠના પ્રાન્તે વિષયનું સૂચન પણ કરેલું છે.

૩ પરિશિષ્ટો. અહીં વાચકોને ઉપયોગી થાય તે માટે જુદા જુદા સાત પરિશિષ્ટો આપવામાં આવ્યાં છે. (૧) પહેલા પરિશિષ્ટમાં ભગવતીસૂત્રમાં આવેલા પારિભાષિક શબ્દોનો કોશ આપવામાં આવ્યો છે અને જે સ્થળે તે શબ્દ વાપરવામાં આવ્યો છે તેનો પૃષ્ઠાંક આપેલ છે. (૨) બીજા પરિશિષ્ટમાં દેશ, નગરી અને પર્વતાદિનાં નામો છે. (૩) ત્રીજા પરિશિષ્ટમાં ચૈત્ય અને ઉદ્યાનનાં નામો છે. (૪) ચોથા પરિશિષ્ટમાં અન્યતીર્થિક અને તાપસોનાં નામો છે. (૫) પાંચમા પરિશિષ્ટમાં સાધુ સાધ્વીનાં નામો, (૬) છઠ્ઠા પરિશિષ્ટમાં શ્રાવક-શ્રાવિકાનાં નામો. (૭) અને સાતમા પરિશિષ્ટમાં સાક્ષીરૂપે જે જે ગ્રન્થોનો નિર્દેશ કર્યા છે તે તે ગ્રન્થોનાં નામો આપ્યા છે. આ અનુવાદ કરવામાં માદ્રશ્રી બેચરદાસે કરેલા ભગવતીસૂત્રની અનુવાદની કોપીનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે માટે તેની જ્ઞાનજ્ઞાનાપૂર્વક નોંધ લઉં છું. આ અનુવાદ કરવામાં અને તેના પ્રકાશનમાં કાઝજી રાખવા છતાં રહી ગયેલા દોષોને માટે વાચકો દરગુજર કરશે અને સૂચન વારશે એવી આશા રાખી વિરમું છું.

ભગવાનદાસ દોશી

स्व. पुंजाभाई हीगचंद

(१८६०-१९३८)

जयमण जैन सिद्धान्त अने श्रामद गान वचना उपपन्नना प्रचार माटे पातानार्थी बनतु वर कथु

ચિરંજીવ શેઠ પુંજાભાઈ

દહેગામ પાસે આવેલા હરજીના મુવાડામાં તેમના પિતા વેપાર અર્થે રહેતા. તેમનો મુખ્ય ધંધો ધીરધારનો હતો. કૌટુંબિક સંવંધ અમદાવાદ સાથે હતો તેથી તેમનું એક ઘર ત્યાં શામઝાની પોઝમાં પણ હતું.

નાની ઉમ્મરમાં પિતા ગુજરી ગયેલા તેથી તેમનું પાલન માતા લેરી બાઈએ અને તેમના કાકાએ કરેલું. ગામઠી નિશાળે બેસીને આંક લેખાં નામું વગેરે તેઓ શીખેલા. તેમને એક મોટા ભાઈ પણ હતા. કેટલાક કુટુંબીઓ અમદાવાદ રહેતા હતા. તેથી યોગ્ય ઉમ્મર થતાં બંને ભાઈઓ અમદાવાદ આવીને રહ્યા. મોટાભાઈ મીલના મૂતરનો વેપાર કરતા અને પુંજાભાઈએ ગઝીયાબાદનાં દુકાનમાં ટુંકા પગારથી નોકરી શરૂ કરી અને પોતાની બાહોશી તથા પ્રામાણિકતાને લીધે ભાગીદાર થઈ પાછળથી તેઓ સ્વતંત્ર દુકાનદાર પણ થઈ શક્યા હતા. તેમનાં ત્રણ ભાઈ થયાં. છેલ્લું ૩૬-૩૭ વર્ષની વયે સાળંદમાં થયેલું. છેલ્લાં પત્ની સમરથબાઈથી તેમને એક પુત્ર થયો, તેનું નામ કચરાભાઈ હતું. પણ એ ભાઈ ચિરંજીવ ન થઈ શક્યો. લગભગ એ અરસામાં શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનો તેમને સહવાસ થયો અને એ સહવાસ વે એક વરસ ઠીક ઠીક રહ્યો. એને પરિણામે એમની દૃષ્ટિ સમાજસેવાના રોકડ ધર્મસ્વરૂપ કાર્યો તરફ વળી. તેથી તેમણે ફરતા પુસ્તકાલયની યોજના, આંધ્રિકાઉચોગશાળા, શ્રીરાયચંદ્રસાહિત્યમંદિર, મજૂરશાળા અને જિનાગમપ્રકાશકસભા વગેરે સંસ્થાઓને ઝમી કરવામાં ધૂલ ફાંટી આપ્યો.

અમદાવાદનાં દાદાભાઈ નવરોજી લાઈબ્રેરીમાં એમણે સારી સંખ્યામાં પુસ્તકો મેટ આપેલાં છે અને તે શ્રીમદ્ રાયચંદ્રસાહિત્યમંદિર એ નામથી જુદા વિભાગ તરીકે ત્યાં રાખવામાં આવેલાં છે.

વઢી, શ્રીમદ્ના સંબંધને લીધે તેઓ મહાત્મા ગાંધીજીના સહવાસમાં વધારેમાં વધારે આવ્યા. એના પરિણામે એમણે પુરાતત્ત્વમંદિર ઉઘાડવામાં અસાધારણ ફાળો આપ્યો જેથી શ્રીરાજચંદ્રજ્ઞાનમંડાર સ્થપાયો. આ પછી તેમણે પોતે એકલાએ સ્થાપેલી અને નિભાવેલી જિનાગમપ્રકાશકસભાની સંસ્થાનું કામ ગુજરાત વિદ્યાપીઠને સોંપી તેને ફરીવાર લગભગ રૂ. ૦ ત્રીશ હજારનું દાન આપ્યું અને એ દ્વારા વિદ્યાપીઠના કાર્યવાહકોએ શ્રીપુંજાભાઈ જૈનગ્રંથમાળા કાઢવી શરૂ કરી.

તેઓ સામાજિક સેવા કરતાં કુટુંબના લોકોને મુલો ગયા ન હતા. પોતાના વ્યવસાયમાં દૂરદૂરનાં પણ સગાંઓને રોકીને તેમણે સારી પાયરીએ ચઢાવેલા છે. લોભને કારણે કોઈ કુટુંબી કાંઈ અવ્યવસ્થા કરતો તો પણ તેના તરફ તેમની અમીદૃષ્ટિ જ રહેતી. એક કુટુંબીએ મોટી રકમની અવ્યવસ્થા કરેલી, એ રકમ એક સાર્વજનિક સંસ્થાની હતી તેથી પોતાના પદરથી એ રકમ ભરપાઈ કરીને એ વાતને પુંજાભાઈએ પોતાની પ્રામાણિકતાનું તેજ વતાવેલું અને પેલા ગોટાલો કરનાર સ્વજન તરફ કરુણાવૃત્તિ જ દાખવેલી.

પોતાનો પુત્ર અકાલે કાઢવશ થયેલો હોવાથી તેઓએ પોતાના દૌહિત્રોને પુત્રવત્ સાચવ્યા, અને તેમના દ્વારા શુદ્ધ દેશી કાપડનો પવિત્ર વ્યવસાય કરાવીને તેમને સારી સ્થિતિ ઉપર લાવી મુક્યા છે.

તેમની છેલ્લામાં છેલ્લી યાસ નોંધવા જેવી પ્રવૃત્તિ ઢાંડી જવાની હતી. ઉમ્મરે ઘટ્ટ અને શરીરે અશક્ત હોવા છતાં તેમણે ઢાંડીકૂચમાં જવાની ઇચ્છા મહાત્માજીને દર્શાવેલી પણ મહાત્માજીએ જ તેમને આશ્રમમાં રહેવાનો આગ્રહ કરેલો છતાં તેઓ મહાત્માજી ઢાંડી પહોંચ્યા પછી એકવાર ઢાંડી જઈ આવેલા અને દેશના ગરીબો પ્રત્યેની પોતાની દાન બતાવીને જ મંતોપ પામેલા.

મહાત્માજીને તેમના ઉપર ઇત્તો પ્રેમ હતો કે તેઓ તેમને ‘ચિરંજીવી’ શબ્દથી સંબોધતા. શ્રીમદ્ રાયચંદ્રભાઈએ તેમના ઉપર કેટલાક કાગળો લખેલા તે ઉપરથી તેમના ભક્ત હૃદયની પ્રતીતિ થઈ શકે એમ છે. સ્વચ્છસંકોચને લીધે એ પત્રો અહીં નથી આપી શકાતા.

ટુંકામાં શ્રીપુંજાભાઈ આપ બંને વધેલા અને સામાજિક કાર્યોમાં ઠેઠ સુધી રસ લેતા રહેલા. એમના જીવનનું થોડું ઘણું અનુકરણ થઈ શકે તો પણ ઘણું છે.^૧

૭૨ વર્ષની પાકી વયે સંવત્ ૧૯૮૮ના આસો વદ ૮ ને શનિવારના ૨૨-૧૦-૧૯૩૨ના રોજ તેમનું અવસાન થયું. તે વખતે મહાત્માજીએ આશ્રમ સમાચારમાં જે લખેલું છે તે આ સાથે આપવામાં આવ્યું છે. તે દ્વારા શ્રીપુંજાભાઈની વિશેષ ઓઝાણ થઈ શકે એમ છે.

બેચરદાસ

૧ ગુજરાતના નરરજ પ્રસિદ્ધ સાક્ષર શ્રીરમણભાઈ નીલકંઠના દસ્તે આ યોજના સુઝી મૂકેલી.

૨ સ. પુંજાભાઈને શ્રીમદ્ રાયચંદ્રભાઈનો એ આદેશ હતો કે શ્રીજિનાગમો ગુજરાતીભાષામાં અનુવાદિત કરીને સર્વ લોક સુલભ કરવા. તે પ્રમાણે તેમણે આ સંસ્થાની શરૂઆત કરેલી અને એ સંસ્થાને સુરક્ષિત રાખવા જીવનપર્યંત પ્રયત્ન પણ કરતા રહ્યા.

૩ આ જ્ઞાનમંદાર અમદાવાદમાં છે, એમાં જે જાતની સાહિત્યસામગ્રી એકઠી કરાઈ છે એવી સામગ્રી આપણા દેશના અન્ય પુસ્તકાલયોમાં ઘણી વિરલ જોવામાં આવે છે. હસ્તલિખિત પુસ્તકો પણ એમાં સચવાયાં છે.

૪ સ. શ્રીપુંજાભાઈના સ્વજન અને જીવનપર્યંતના સહચર શ્રીનેમચંદ્રભાઈએ મોકલેલી સામગ્રી ઉપરથી આ થોડું લઘી શકાયું છે તે અર્થે લેમને અન્યથા.

चिरंजीवी पुंजाभाई

ग्यारे में पुंजाभाईने चिरंजीवी विशेषणयी लखवानुं शरु करुं ल्यारे कोई बाळके आश्चर्यपूर्वक मने सवाल कर्यो "पुंजाभाई तो तमारयाही ए वये मोटा छे एने तमे चि० केम कही शक्यो !" में कईक आबो जबाब लख्यो हतो: 'पुंजाभाई वये तो मोटा छे पण मारी उपर ते एक निर्दोष बाळक जेटलो विश्वास मूके छे ने मारी भक्ति पण तेटलाज भावयी करे छे.' आ मारुं लखवुं अक्षरशः बरोबर हतुं. ए विश्वास अने ए भक्तिने सारु मारी योग्यताविषे मने शंका छे. पण पुंजाभाईना विश्वास विषे अने तेनी भक्तिविषे मने लेश पण शंका नथी. गमे ते प्रकारनुं संकट आवे ल्यारे पुंजाभाईने सारु मारो अभिप्राय वेदवाक्यरूपे काम करतो. पुंजाभाई बुद्धिहीन न हता पण बुद्धिपूर्वक तेणे मारी उपर विश्वास मूकवानो निश्चय करेलो.

ए पुंजाभाई जे अर्थमां में एने चि० करी संबोध्या ए अर्थमां आजे भले न होय पण तेयी बहु बधारे विस्तृत अर्थमां चिरंजीवी छे.

तेने हुं चिरंजीवी कही संबोधतो खरो पण मारे तेने कई शीखववानुं न हतुं. हुं तो पुंजाभाईना गुणनो पुजारी हतो. पुंजाभाईनी नम्रता, पुंजाभाईनी धर्मपरायणता, पुंजाभाईनी सत्यपरायणता, पुंजाभाईनी उदारता मारी दृष्टि ए कोईधी आंटी शकाय एवी न हती. पुंजाभाईमां सर्वर्पणनी शक्ति हती.

पुंजाभाई रायचंद कविने पोतानुं सर्वस्व मानता. हुं पण रायचंदभाईनो पुजारी हतो तेयी पुंजाभाई मारा तरफ आकर्षीया हता. पुंजाभाईना जेम हुं रायचंदभाईने गुरुपद नहोतो आपी शक्यो, तेनुं तेने दुःख न हतुं. पुंजाभाई समजता हता के कोईने गुरुपद दीधुं देवानुं नथी. लोहचुंबक जेम लोखंडने पोता प्रत्ये खेची ले छे तेम गुरु शिष्यने पोता प्रत्ये खेची ले छे.

पण रायचंदभाईने विषे हुं जे कई कहेतो ते पुंजाभाईने बहु गमतुं अने बधारे तो ए गमतुं के जे वस्तुनी हुं स्तुति करतो ते मारामां उतारवानो प्रयत्न करतो, आर्थी अमारी नखेनी गांठ दिवसे दिवसे दृढ थती गई.

आश्रमना आरंभधी ज पुंजाभाईनो तेनी साथे निकट संबंध बंधायो ने जो के ते आश्रमवासी न थया छतां आश्रमवासी तरीके वर्तता. आश्रमना घणा संकटोमां पुंजाभाईए भाग लीधो हतो. अमदावादनी बजारनी गुंचो पुंजाभाई बनावे. अने जे जोईये ते पुंजाभाई लावी आपे. पुंजाभाईना माणसो आश्रमनी सेवा सारु गमे ल्यारे वपराय, पुंजाभाईनी दुकान अने घर आश्रमवासीओनुं शहरमां आश्रयस्थान हतुं. सावरणीधी मांडीने अनाज, घी, इत्यादि केम अने क्यां ठीक मळी शके ए बनावनार पुंजाभाई. पुंजाभाईनी देखरेखधी अने तेमगी सलाहधी आश्रमे घणा पैसा बचावी लीधा छे. जे जमीनमां हाल आश्रम छे ते शोधनार पण पुंजाभाई. तेनो सोदो करनार पण पुंजाभाई. आबी अनेक सेवाने सारु पुंजाभाईए कोई दहाडो उपकारना बे शब्दोनी आशा सरखीये नथी करी. आश्रम पोतानुं छे. एम समजीने पुंजाभाई छेवटनी घडी लगी बर्ला हता. पुंजाभाईना निकट संबंधमां आवतां छतां पुंजाभाईमां में अधीराई नथी जोई. नथी अतिशयोक्ति जोई. काम बिना पुंजाभाई बोले नहि. पुंजाभाई लपसपमां भाग ले ज शाना ! एनी वार्ता ते हमेशा धर्मनी वार्ता होय. सज्जनोनुं स्मरण तेमने प्रिय हतुं.

पुंजाभाईना मनमां कोईनो द्वेष में कदी अनुभव्यो नथी. कोईने विषे कटुवचन बोलतां में पुंजाभाईने सांभळ्या नथी.

पुंजाभाई बेपारमां कुशळ हता, बे पैसा कमाया पण हता, धारत तो बधारे कमाई शकत पण रायचंदभाईना प्रसंगमां आव्या पछी तेमणे पोतानो पथारो संकेत्यो हतो, एवी मारी उपर छाप छे. पुंजाभाईनी शाख पहेली श्रेणीनी हती. तेने त्यां मुकेछुं द्रव्य दूवे धोईने पाछुं मळी शके.

आश्रमना पैसानी व्यवस्था पुंजाभाई ज करता अने लांबा काळ लगी गुजरात प्रांतिक समितिना खजानची पण हता.

पुंजाभाई पुण्यात्मा हता, मुमुक्षु हता, आ युगमां एना जेवा निरुद्धी मनुष्यो आंगळीना वेढा उपर गणाय तेटलाये मळवा मुश्केल पडे.

पुंजाभाईनो स्पर्श आश्रमने पावन करनारो हतो. पुंजाभाईनो धर्म सांकडो न हतो. तेना धर्ममां बधा धर्मने स्थान हतुं.

आवा पुंजाभाई चिरंजीवी ज छे. आपणे सहु तेना गुणनुं चितवन करीये. तेना संबंधने योग्य बनवा प्रयत्न करीए.

(आश्रमसमाचारमां-गांधीजी)

આધ્યાત્મિક શોધ

જીવનતંત્રના રહસ્યની જિજ્ઞાસામાંથી આધ્યાત્મિક શોધનું કારણ ફૂટે છે. એ જિજ્ઞાસા જ આધ્યાત્મિક શોધનો મૂળ પાયો છે. આપણા દેશમાં જે જે મહાન આત્મશોધકો થયા છે, જેને આપણે સંતો કહીએ છીએ તેઓ એ જિજ્ઞાસાથી જ પ્રેરાઈને જીવન અને જગતની ગૂંચ ઢકેલવા પોતે કરેલી પ્રવૃત્તિનો જુદો જુદો દૃષ્ટાંત પોતપોતાની શૈલીથી મૂકી ગયા છે.

જેમનાં બુદ્ધિ અને મન ઠીક ઠીક વિકાસ પામ્યાં છે એવા સંસ્કારસંપન્ન, આરોગ્યસંપન્ન, તેજસ્વી, આત્મશોધક મુમુક્ષુ જોકોને પૂર્વોક્ત જિજ્ઞાસાથી આ નીચેના કેટલાક પ્રશ્નો થાય તે તદ્દન સ્વાભાવિક છે.

આ જગત એ શું છે ? આ બધી મોહમાયા એ શું છે ? જગતમાં દુઃખ અને અસંતોષનાં કારણો કયાં છે ? તે ટટી શકે કે નહિ ? ટકે તો કેવી રીતે ? હું શું છું ? હું ક્યાંથી, શામાટે, ક્યારે અને કેવી રીતે આ જગતમાં આવ્યો છું ? જો હું કોઈ જુદો છું તો સદાને માટે આ વિશ્વથી મારો છૂટકારો થશે કે નહિ ? આ જગતની ઉત્પત્તિ ક્યારે, કેવી રીતે, શામાટે અને કોને માટે કોણે કરી ? શું આ વિશ્વ કોઈ વાર નાશ પામશે કે નહિ ? જો નાશ પામશે તો આ બધા પદાર્થો—નદી, સમુદ્ર, પહાડ, જંગલો, પ્રાણીઓ એ બધું ક્યાં જશે ? હું પોતે ક્યાં જઈશ ? શું વિશ્વના પ્રલય પછી હું રહેવાનો છું ? જો રહીશ તો કયા આકારમાં અને કોને આધારે ? જો નહિ રહું તો તેનું શું કારણ ? શું એવી કોઈ વિશેષ શક્તિ છે કે જે આ વિશ્વને ફરીથી સર્જી શકે ?

આ બધા પ્રશ્નો કાંઈ આજકાલના નવા નથી પણ વેદકાલની શરૂઆતથી ઇટલે કે બ્યારે આર્યગણ સંસ્કારસંપન્ન અને બુદ્ધિસંપન્ન હતા સ્મરણી જ ચર્ચાતા આવ્યા છે. આ પ્રશ્નો સાથે આધ્યાત્મિક શોધને ગાઢ સંબંધ છે.

વેદો, ઉપનિષદો, બ્રાહ્મણો, આરણ્યકો વગેરેમાં આધ્યાત્મિક શોધ કરનારા તે તે દિવ્યપુરુષોએ એ પ્રશ્નો અને એવા બીજા અનેક પ્રશ્નો ઊપજાવી તેની ચર્ચા કરેલી છે. અને જેમ જેમ બુદ્ધિવન્ન અને આત્મશોધ ડંઢાં જતાં ગયાં તેમ તેમ બીજા પણ અનેક શોધકોએ એ પ્રશ્નો વિષે જુદી જુદી દૃષ્ટિથી પોતપોતાના જુદા જુદા વિચારો દર્શાવ્યા છે.

વધુમાં સાંખ્યાચાર્ય ક્લેપિલ, ન્યાયપ્રવર્તક અક્ષપાદ, વિશેષવાદી મહર્ષિ કૃષ્ણાદ વગેરે અનેક પુરુષોએ એ પ્રશ્નો ઉપર વધારે પ્રકાશ આપવા પ્રયાસ કર્યો છે. ભગવાન મહાવીરે અને ભગવાન બુદ્ધે પણ જીવનની ગૂંચ ડકેલવાને જે આધ્યાત્મિક પ્રયાસો કર્યા તેમાં પણ એ બધા પ્રશ્નો ઉપર અવશ્ય પોતપોતાની દૃષ્ટિએ યોગ્ય પ્રકાશ નાખેલો છે.

ભગવાન બુદ્ધ વિષે કહેવામાં આવે છે કે તે પોતે બાલપણથી ચિંતનશીલ પ્રકૃતિના હતા અને તેમનું મન વિશ્વની આ વાદ્ય પ્રવૃત્તિમાં ચોંટતું ન હતું. માટે જ રાજા શુદ્ધોદને તેમને રાખવાની એવી વ્યવસ્થા કરેલી કે જ્યાં સદા ગાનતાન, રાગરંગ, વિષયવિલાસ અને અલંકાર સ્વર્ગીય સુખ તેમને મળે કે જેથી તેમનું મન આ સંસારમાં ચોંટી જાય. પણ છેવટે રાજા શુદ્ધોદનના આ વધા પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયા અને સિદ્ધાર્થ પોતાની છાત્રી અને પુત્રને છોડીને મધરાતે, પોતાના ચિત્તમાં રહેલી ડંઢી ડંઢી ડાડાસીનતા અને અસંતોષનાં કારણો શોધવા નીકળી પડ્યા. તેમને એવી રાજસાહીમાં રાખેલા હતા કે મંદવાડ શું, ઘડપણ શું અને મરણ શું તેની સુદ્ધાં તેમને ખબર નહિ પડેલી. બ્યારે તેમને મંદવાડ, ઘડપણ અને મરણ જોયાં ત્યારે તેઓ વધારે વિહ્વલ બન્યા અને એ દુઃખોના અંતમાટે તેમને પ્રયાસ કરવાનું પણ નક્કી કર્યું.

ભગવાન મહાવીર પણ જેમનું નાનપણનું નામ વર્ધમાન હતું, જેમના માતા અને પિતાનું નામ અનુક્રમે ત્રિશલા અને સિદ્ધાર્થ હતાં, બચપણથી ચિંતનશીલ અને સંસ્કારસંપન્ન હતા. તેમને લગતી જૈન સાહિત્યમાં જે દંતકથાઓ અને પરંપરાઓ મળે છે તે ઉપરથી ઇટલું તો તારવી શકાય એમ છે કે તેમનું મન આત્મશોધ તરફ બચપણથી જ વળેલું હતું. સાથે તેમનામાં માતપિતા તરફ ઘણો સન્માન હતો જેથી તેમને તેમના આગ્રહથી જ ગૃહસ્થાશ્રમ સ્વીકારેલો અને એક પુત્રીના પિતા પણ થયા. તેમને માતપિતાના નિર્વાણ બાદ પોતાને બચપણથી જ પ્રિય એવી આધ્યાત્મિક શોધને સબલ પ્રયત્નપૂર્વક ચાલુ કરવાનું ધારેલું છતાં તેઓ પોતાના વહીવટ બંધુના પ્રેમભર્યા આગ્રહથી એક વર્ષ જેટલો અસ્થિર વહી રાજધાનીમાં જ રહ્યા પણ તે દરમિયાન તેમને આધ્યાત્મિક શોધના સાધન તરીકે પરાપૂર્વથી જ ચાલ્યો આવેલો સંયમમાર્ગ પોતાના જીવનવ્યવહારમાં અમલમાં મૂક્યો. તેમની પહેલાં શ્રમણોની પરંપરામાં ધાર્શ્વનાથ નામે એક પ્રખ્યાત યુગપ્રવર્તક થયેલા તેમજ વૈદિક પરંપરામાં અનેક પ્રકારનાં કર્મકાંડો અને દેહદંડનોનો રિવાજ આત્મશોધ કરવામાટે ચાલુ હતો જ.

જે સાહિત્ય મગવાન મહાવીરના અનુયાયીઓએ ગૂંથેલું છે એ જોતાં એમની સામેની એ બધી શ્રમણબ્રાહ્મણપરંપરાઓની માહિતી આપ-
ળને મળી શકે એમ છે. એ પરંપરાઓમાંથી પ્રેરણા મેળવીને તેમણે હવે પોતાના જીવનની ગૂંચ ડકેલવા અને વિશ્વમાં રહેવા છતાં તેનાથી
ચતા શ્રાસોથી મુક્ત રહેવાનો માર્ગ શોધવા અલંદ અને ઉમ પ્રયત્ન ચાલુ કર્યો. તેઓ પોતાની ત્રીશ વર્ષની ઉમ્મરે એટલે કે મરણવાનીમાં
સાધના કરવા નીકળી પડ્યા, એથી જ એમ જણાય છે કે તેમને એમણે કેટલી તાલાવેલી હતી. તેઓ રાજપાટ, સમૃદ્ધિ અને મોગલિલા-
સમો લાગ કરીને કઢકડતા શિયાળામાં ઘર બહાર નીકળી પડ્યા. બહારથી દેહ ઢાંકવાની પણ હચ્છા નહિ કરેલી.

ઘરેથી નીકળ્યા પછી બરાબર બાર વર્ષ સુધી તેમણે મારે સાધના કરી, જે સાધનામાં તેમને શારીરિક અને માનસિક અનેક કષ્ટો
સહવા પડ્યાં, જેનો સચિત્તર નિર્દેશ જૈનઆગમોમાં અકૃત્રિમ ભાષામાં આપણી સામે મોજુદ છે. મૈજિમનિકાયના સિંહનાદસુત્રમાં જે જાતની
રોમાંચકારી સાધના બુદ્ધ મગવાને પોતે વર્ણવેલી છે તેવી જ સાધના આ મગવાન વર્ધમાન-મહાવીરની હતી. એ સાધનાના પરિણામે તેઓએ
હવે સર્વપ્રકારની સ્થિરતા સાધી માનસિક, વાચિક અને કાયિક પ્રવૃત્તિઓ પર તેઓ નિરંતર અંકુશ રાખી શકે તેવા સમર્થ થયા. અને સર્વ
પ્રકારની આસક્તિ, તૃષ્ણા તેમણે તે સાધનાદ્વારા ઉછેદી નાખી. એ પ્રમાણે સ્થિતપ્રજ્ઞપણું અને વીતરાગમાય પ્રાપ્ત કર્યા પછી અને વિશ્વને
લગતું ઘણું ગંભીર મનન કર્યા પછી પોતાના જમાનાના લોકો કે જેઓ આર્યોએ સ્થિર કરેલા આદર્શથી ઘણા વ્યુત થયેલા હતા અને જેઓની
એવી શ્રમણા હતી કે કર્મકાંડ કે દેહદંડમાં જ સર્વ સિદ્ધિ સમાયેલી છે, કર્મકાંડમાં હરેક પ્રકારની હિંસાને, અસત્યને ધાર્મિક સ્થાન
છે—તે પણ વેદને નામે, ઈશ્વરને નામે, તે લોકોની તે શ્રમણા ટાલવા અને ફરી ઘર આર્યોએ શોધેલા અહિંસા, સત્ય, સર્વત્ર બંધુમાય
અને ગુણની પ્રધાનતાના સિદ્ધાંતોને પ્રચારમાં મૂકવા દેશ, કાલ અને પ્રજાશક્તિને અનુસારે તેઓ પોતાનાં પ્રવચનો મગધ દેશમાં ફરી
ફરીને કરવા લાગ્યા.

આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિસૂત્રમાં તેમનાં કેટલાંક તે પ્રવચનોની નોંધોનો સંગ્રહ તેમના સમસમયી કે પરવર્તી અનુયાયીઓએ કરેલો છે.

આ પ્રંથમાં જીવનશુદ્ધિની મીમાંસા અને વિશ્વવિચાર એ બન્ને મુદ્દાઓ પરત્વે જે કાંઈ કહેવામાં આવ્યું છે તે આજથી બઢી હજાર
વર્ષ પહેલાંના સત્યના અને જીવનશુદ્ધિના ઉપાસકોની અગાધ બુદ્ધિ અને શુદ્ધિનું ડંઢાળ બતાવવાને પૂરતું છે.

જો કે પ્રંથમાં ચર્ચા બન્ને મુદ્દાની છે પણ મુખ્ય મુદ્દો તો જીવનશુદ્ધિની મીમાંસાનો જ છે. વિશ્વવિચારનો જે મુદ્દો સાથે ચર્ચેલો
છે તેને જીવનશુદ્ધિમાં સહાયક સમજીને ચર્ચવામાં આવેલો છે. જીવનશુદ્ધિ વિનાના માત્ર તે મુદ્દાના નર્ચ જ્ઞાનથી જ શ્રેયપ્રાપ્તિ નથી એમ
મગવાન મહાવીરે પદે પદે કહેલું છે. જીવનશુદ્ધિના મુદ્દાને ચર્ચતાં પણ કેટલીક એવી ચર્ચા કરવામાં આવી છે જે ચર્ચા તે સમયની
રુઢિને તોડી જીવનશુદ્ધિનો નવો માર્ગ બતાવનારી છે.

જીવનશુદ્ધિ

આ પ્રંથમાં મગવાને કહ્યું છે કે સંવર દુઃખ માત્રનો નાશ કરે છે, સંવર એટલે કે ઇન્દ્રિયો ઉપરનો જય, મન ઉપરનો જય, વાસના
ઉપરનો જય; ટૂંકામાં આત્મભાનમાં અંતરાયમૂત બધી વૃત્તિઓનો નિરોધ.

મગવાને કહ્યું છે કે કોઈ વ્યક્તિ અળગાર-લ્લાગી-થાય એટલે કે તેને લોકો શ્રમણ તરીકે ઓઢલે એવો વેશ પહેરે, એવી વેશધારી
વ્યક્તિ જો સંવરવિનાની હોય તો તેનો સંસાર ઘટવાને બદલે વધ્યા જ કરે છે અને તે મારેકર્મી થઈ આ અનાદિ અનંત સંસારમાં લાંબા
કાલ સુધી રલ્લ્યા જ કરે છે. (મા. ૧ પા. ૮૧) મગવાનના આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે માત્ર વેશથી જીવનશુદ્ધિ થતી નથી, થઈ
નથી અને ઘરો પણ નહિ. જીવનશુદ્ધિમાં મુખ્ય કારણ સંવર છે એ મૂલ્યું ન જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે જે પ્રાણી અસંયત છે જેમાં લાગવૃત્તિ જરા પણ જાગેલી નથી તેવા પ્રાણીઓનો નિસ્તાર નથી. એવી કોટિના પ્રાણીઓમાં
જેઓ પરતંત્રપણે પણ ઇન્દ્રિયો ઉપર અંકુશ રાખે છે, શરીર ઉપર અંકુશ રાખે છે અને ભાષા ઉપર અંકુશ રાખે છે તેઓ એ પરતંત્રપણે
કેઢવાયેલી સહનશક્તિને લીધે ભવિષ્યમાં સારી સ્થિતિ મેળવે છે. (મા. ૧ પા. ૮૪) આમાં મગવાનના કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે પરતંત્ર-
પણે પણ કેઢવાયેલો સંયમ જીવનવિકાસમાં થોડી ઘણી મદદ કરી શકે છે, તો જે મનુષ્યો એ સંયમને લેચ્છાએ કેઢવે તેઓનો વિકાસ
સરલ રીતે થાય તેમાં તો કહેવું જ શું !

૧ “જો ચેવ-ફમેળ વત્યેળ પિહિસ્સામિ તંસિ હેમંથે ।
સે પારએ આવકહાએ એયં છુ આણુખમ્મિયં તસ્સ” ॥

“તે પારગામી (મગવાન મહાવીરે) એવો સંકલ્પ કર્યો કે જીવનપર્યંત
હું આ વસ્ત્રથી (વેહને) ઢાંકીશ નહીં, તેમનો એ (સંકલ્પ) યોગ્ય જ કહેવાય”

[આચારાંગ સૂત્ર ઉપધાન ક્રુત જ. ૧ પા. ૨]

૨ જૂઓ આચારાંગ—ઉપધાનક્રુત અધ્યયન ૧ ।

૩ જૂઓ મગવાન બુદ્ધના પચાસ વર્ષ સંવાદો ।

૪ “દુઃશેષશુદ્ધિપ્રમનાઃ શુભેષુ વિગતસ્પદ્ધઃ । વીતરાગમયક્રોધઃ સ્થિતધીર્મુનિશ્ચયતે ॥”—ગીતા ।

એક સ્થળે ભગવાને જીવનશુદ્ધિને લક્ષમાં રાખીને મનની સ્થિતિઓ વર્ણવી છે. તે સ્થિતિના તેમણે છ નામ આપેલાં છે, જે જૈન સંપ્રદાયમાં લેશ્યાને નામે પ્રસિદ્ધ છે. મનુષ્યની અત્યંત ક્રૂરમાં ક્રૂર વૃત્તિને કુળ્ણલેશ્યા કહેવામાં આવી છે. જેમ જેમ એ ક્રૂરતા ઓછી પડી જાય અને તેમાં સાસ્ત્રિક વૃત્તિનો ભાવ મેળાતો જાય તેમ તેમ માનવજીવનનો વિકાસ વધતો જાય છે. તે વિકાસપ્રમાણે તે ચિત્તવૃત્તિઓનાં નામ પણ શુદ્ધાં શુદ્ધાં બતાવેલાં છે. કુળ્ણલેશ્યા કરતાં જેમાં થોડો વધારે વિકાસ છે તે વૃત્તિને નીલલેશ્યા કહેવામાં આવે છે. તે પછી જેમ જેમ વધારે વિકાસ થતો જાય છે તેમ તેમ અનુક્રમે તે તે ચિત્તવૃત્તિઓને ક્ષાપોત, તેજ, પચ્ચ અને શુક્લલેશ્યાના નામથી ઓળખવામાં આવે છે. આ નીચેના ઉદાહરણથી આ વૃત્તિઓનો મર્મ સહજમાં સમજી શકાશે.

જેમ કોઈ એક વ્યક્તિ પોતાની જ સુખસગવડ માટે હજારો પ્રાણીઓને ઝાચારીમાં રાખે દટલે કે જે પ્રાણીઓદ્વારા પોતાની અંગત સુખસગવડ મેળવે છે તે પ્રાણીઓના સુખની તેને જરા પણ દરકાર નથી, તે પ્રાણીઓ જીવે કે મરે પણ પેલા સુખમોગીની સગવડો તો સંભવાવી જ જોઈએ. આવા મનુષ્યની વૃત્તિને કુળ્ણલેશ્યાનું નામ આપી શકાય.

જે મનુષ્ય પોતાની સુખસગવડમાં જરા પણ ઊંચપ આવવા દેતો નથી પણ તે સગવડ જે પ્રાણીઓદ્વારા મળે છે તેમની પણ અજ-પોષણન્યાયે જરાતરા સંભાળ લે છે. આ જાતની વૃત્તિને નીલલેશ્યા કહે છે.

સુખસગવડ આપનાર પ્રાણીઓની પણ જે પૂર્વોક્ત ન્યાયે થોડી વધારે સંભાળ લે તે સુખમોગીની વૃત્તિને ક્ષાપોતલેશ્યા કહી શકાય. આ પ્રણ લેશ્યાઓમાં ધર્તનાર માણસને પોતે શું છે તેનું જરા પણ માન હોતું નથી અને તેથી જ તેનામાં બીજા પ્રણે અકારણ મૈત્રીવૃત્તિ રાખવાનો વિચાર પણ આવતો નથી.

જે માણસ પોતાની અંગત સુખસગવડને ઓછી કરે અને સુખસગવડ આપનારા સહાયકોની ઠીક ઠીક સંભાળ લે તેને તેજો-લેશ્યાબાઝો કહી શકાય.

જે માણસ પોતાની સુખસગવડ જરા વધારે ઓછી કરી, પોતાના આશ્રિતોની તેમજ સંબંધમાં આવતા દરેક પ્રાણીઓની, હેદ મોહ અને ભય સિવાય સારી રીતે સંભાળ લે તેની વૃત્તિને પચ્ચલેશ્યા કહી શકાય.

જે સુખસગવડને તરૂન ઓછી કરી નાખે અને પોતાની શરીરનિર્વાહ પૂરતી હાજતોને માટે પણ કોઈ પ્રાણીઓને લેશ પણ ત્રાસ ન આપે, તેમજ કોઈ પદાર્થ ઉપર હોલપતા ન રાખે, સતત સમભાવ જલ્થવાય એવો વ્યવહાર રાખે અને માત્ર આત્મમાનથી જ તુષ્ટ રહે તેની વૃત્તિને શુક્લલેશ્યા કહી શકાય.

જીવનશુદ્ધિની હિમાયત કરનારા માટે આમાંની પહેલી ત્રણ વૃત્તિ સ્વામ્ય છે અને પાછલી ત્રણ વૃત્તિ પ્રાદ્ય છે, તેમાં પણ છેક છેલ્લી વૃત્તિ કેલ્થ્યા સિવાય પૂર્ણ વિકાસ સર્વથા અસંભવ છે એમ ભગવાન મહાવીરે પોતાની વાણીમાં ઠેકઠેકાણે કહ્યું છે.

ભગવાને કહ્યું છે કે ઉત્થાન છે, કર્મ છે, બલ છે, વીર્ય છે, પરાક્રમ છે, આ શરીર જીવને લઈને હાલે ચાલે છે, શરીરની શક્તિ શરીરની પુષ્ટિને લીધે છે, પુષ્ટ શરીર અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ કરે છે અને એમાંથી પ્રમાદ જન્મે છે, એ પ્રમાદને લીધે જીવ અનેક પ્રકારની મોહજાલમાં ફસાય છે અને અજ્ઞાન અંધકારમાં સબડ્યા જ કરે છે, માટે પ્રમાદના મૂલ કારણ શરીરને જો સંયમમાં રાખવામાં આવે તો આ મોહજાલમાંથી જીવ સહેજે છૂટી શકે. (મા. ૧ પા. ૧૨૦)

એક સ્થળે ભગવાન કહે છે કે માત્ર સંયમ, માત્ર સંવર, માત્ર બ્રહ્મચર્ય અને માત્ર પ્રવચનમાતાના પાલનથી કોઈ પ્રાણીનો નિસ્તાર થતો નથી. ય્યારે પ્રાણી રાગદ્વેષ ઉપર પૂર્ણ જય મેળવે છે ત્યારે જ તે સિદ્ધ, બુદ્ધ અને મુક્ત થાય છે અને નિર્વાણપદને મેળવે છે. (મા. ૧ પા. ૧૩૭) આમાં ભગવાને જે કહ્યું છે કે કેવલ સંયમ, કેવલ સંવર અને કેવલ બ્રહ્મચર્યથી જીવનો નિસ્તાર નથી. એનો મર્મ એ છે કે જે સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય નામમાત્ર હોય-ચરેચરાં ન હોય દટલે કે સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય માત્ર ઢોલ હોય પણ વાસનાનો જય, ઇન્દ્રિયોનો નિરોધ, વિષયવૃત્તિનો ત્યાગ અને માનસિક, વાચિક અને શારીરિક પ્રવૃત્તિની એકવાક્યતા એ બધું ન હોય એવાં કેવલ સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય પ્રાણીના જીવનનો વિકાસ કરી શકવાને સમર્થ નથી.

ભગવાન મનુષ્યના ત્રણ વિભાગ કરે છે. કેટલાકને એકાંત બાઝની કોટિમાં મૂકે છે, કેટલાકને એકાંત પંડિતની કોટિમાં મૂકે છે અને કેટલાકને બાઝપંડિતની કોટિનાં જળાવે છે. આત્મમાન વિનાના એકાંત બાઝકો છે, આત્મમાનવાળા એકાંત પંડિત છે અને મધ્યમ વૃત્તિના બાઝપંડિતકોટિનાં છે. (મા. ૧ પા. ૧૮૯)

૧ કુળ્ણ અને નીલલેશ્યા દટલે તામસી વૃત્તિ, ક્ષાપોત અને તેજોલેશ્યા દટલે રાજસી વૃત્તિ અને પચ્ચ અને શુક્લલેશ્યા દટલે સાત્ત્વિકવૃત્તિ એમ સાંક્યપરિ-આષા પ્રમાણે કહી શકાય.

બુદ્ધ મગવાન જેને પૃથગ્જન કહે છે તે આ એકાંત બાઝકોટિના છે અને જેને આર્યજન કહે છે તે એકાંત પંડિતકોટિના છે.

લોકોમાં કહેવાતી ડુંચાં જાતિનો, ડુંચી પ્રતિષ્ઠા કે એવા બીજા કોઈ દેશ્વર્યવાળો, આત્મમાન વિનાનો હોય તો મગવાનને મન તે એકાંત બાઝ છે અને જાતિથી હલકો ગણાતો પણ જો આત્મમાનવાળો હોય તો મગવાનને મન એકાંત પંડિત છે.

મગવાન કહે છે કે હિંસા, અસત્ય, ચૌર્ય, મૈથુન, પરિગ્રહ તથા ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, કલહ, અમ્યાદ્યાન, પૈશુન, નિંદા, કપટપૂર્વક વ્યવહાર અને અજ્ઞાન એ બધા દોષોથી જીવો સંસારમાં ફર્યા જ કરે છે. જે પ્રાણિઓ અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય, મહાચર્ય, અપરિગ્રહ, ક્ષમા, સરલતા, સંતોષ, અવૈરવૃત્તિ, સ્વસ્થભાવની સ્મૃતિ વગેરે ગુણોને કેલ્લવે છે, તેઓ સંસાર ઓછો કરે છે અને નિર્વાણને પામે છે. (માં ૧ પાં ૧૧૧)

મગવાન કહે છે કે ગૃહવાસ છોડીને શ્રમણ નિર્ગ્રંથ થયા પછી પણ મનુષ્યો વિવેકની खामीને લીધે નકામા નકામા કલહો કરી મિથ્યા મોહના પાશમાં ફસાય છે. પરસ્પરના જુદા વેશને લીધે, જુદા જુદા નિયમોને લીધે, જુદા જુદા માર્ગોને લીધે, જુદા જુદા બાહ્યચારને લીધે, પોતપોતાના આચાર્યોના જુદા જુદા મતને લીધે, શાસ્ત્રના જુદા જુદા પાઠને લીધે એમ અનેક પ્રકારનાં બાહ્યકારણોને લીધે લહટા ઝાઝટા શ્રમણ નિર્ગ્રંથો પોતાના સંયમને દૂષિત કરે છે. (માં ૧ પાં ૧૨૫)

મગવાને કહેલી આ હકીકત તેમના પોતાના જમાનામાં પણ હતી અને આ જમાનામાં પણ તે આપણને પ્રત્યક્ષ જ છે. આ જાતના ઘોટા કલહો મિથ્યામોહને વધારનાર છે એવું મગવાન વારંવાર કહે છે.

એકે સ્થલે મગવાનને તેમના મુખ્ય શિષ્ય ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમે પૂછ્યું કે, ગુણવંત શ્રમણ વા બ્રાહ્મણની સેવાથી શું લાભ થાય છે ! મગવાને જણાવ્યું કે હૈ ગૌતમ ! તેમની સેવા કરવાથી આર્ય પુરુષોએ કહેલાં વચનો સાંભળવાનો લાભ થાય છે અને તેથી તેને—સાંભળનારને પોતાની સ્થિતિનું માન થાય છે, માન થવાથી વિવેક પ્રાપ્ત થાય છે, વિવેકથી થવાથી સ્વાર્થીપણું ઓછું થઈ ત્યાગભાવના કેલ્લવાય છે અને તે દ્વારા સંયમ ચાલે છે અને સંયમની ચાલવણીથી આત્મા દિવસે દિવસે શુદ્ધ તથા તપશ્ચર્યાપરાયણ થતો જાય છે, તપશ્ચર્યાથી મોહમલ્લ દૂર થાય છે અને મોહમલ્લ દૂર થવાથી અજન્મા દર્શાને પામે છે.

મગવાનના ઉપર્યુક્ત કથનમાં ગુણવંત શ્રમણ અને બ્રાહ્મણ તરફની તેમની દૃષ્ટિનો મર્મ સમજવા આપણે પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ.

એક સ્થલે મંદિતપુત્રના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં મગવાન કહે છે કે અનાત્મભાવમાં વર્તતો આત્મા હંમેશા કંપ્યા કરે છે, ફડફડયા કરે છે, ક્ષોભ પામ્યા કરે છે અને તેમ કરતો તે હિંસા વગેરે અનેક જાતના આરંભમાં પડે છે, તેના તે આરંભો જીવમાત્રને ત્રાસ ઉપજાવનારા થાય છે. માટે હૈ મંદિતપુત્ર ! આત્માએ આત્મભાવમાં સ્થિર રહેવું જોઈએ અને અનાત્મભાવ તરફ કદી પણ ન જવું જોઈએ (માં ૨ પાં ૭૬)

સાતમા શતકના બીજા ઉદ્દેશકમાં મગવાન, ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમને કહે છે કે જે પ્રાણી સર્વ પ્રાણ, ભૂત, જીવ અને સત્ત્વોની હિંસાનો સ્થાગ કરવાની વાત કરે છે છતાં તે, પ્રાણ ભૂત જીવ અને સત્ત્વને ઓછાકવા પ્રયત્ન કરતો નથી—તે તે પ્રાણભૂતોની પરિસ્થિતિ સમજી તેમની સાથે મિત્રવત્ વર્તવાનો પ્રયાસ કરતો નથી તેથી તેનો, તે તે પ્રાણીની હિંસાનો સ્થાગ એ અહિંસા નથી પણ હિંસા છે, અસત્ય છે અને આસ્ત્રવરૂપ છે. અને જે, જેવો પોતે પ્રાણી છે એવા જ આ બીજા પ્રાણીઓ છે, જેવી લાગણી પોતાને છે એવી જ લાગણી બીજાને પણ છે એમ સમજીને હિંસાનો ત્યાગ કરે છે તે જ સ્વરો અહિંસક છે, સત્યવાદી છે અને આસ્ત્રવરહિત છે. (માં ૩ પાં ૭)

આ જ પ્રમાણે આઠમા શતકના દશમા ઉદ્દેશકમાં મગવાન કહે છે કે કોઈ મનુષ્ય, માત્ર શ્રુતસંપન્ન હોય પણ શીલસંપન્ન ન હોય તે દેશથી—અંશથી વિરાધક છે. જે માત્ર શીલસંપન્ન હોય પણ શ્રુતસંપન્ન ન હોય તે દેશથી આરાધક છે, જે શ્રુત અને શીલ બન્નેથી સંપન્ન હોય તે સર્વથી આરાધક છે અને જે બન્ને વિનાનો છે તે સર્વથી વિરાધક છે. (માં ૩ પાં ૧૧૮)

આ બન્ને કથનમાં પ્રજ્ઞા અને આચાર બન્ને જીવનશુદ્ધિમાં એક સરખાં ઉપયોગી છે એમ મગવાન બતાવે છે. પ્રજ્ઞા વિનાનો આચાર બંધનરૂપ થાય છે અને આચાર વિનાની પ્રજ્ઞા ઉચ્છૃંખલતા પોષે છે. આ જ કારણથી બુદ્ધ મગવાને પણ બુદ્ધપદ પામતાં પહેલાં પ્રજ્ઞાપારમિતા, સત્યપારમિતા અને શીલપારમિતા કેલ્લવી હતી.

કહેવાનું એ છે કે મગવાન મહાવીર અને મગવાન બુદ્ધ એ બન્નેએ પોતાનાં પ્રવચનોમાં જ્ઞાન અને ક્રિયાને એક સરખું સ્થાન આપેલું છે.

મગવાન, ગૌતમને કહે છે કે હું ગૌતમ ! હાથી અને કુંયવો એ બંનેનો આત્મા એક સરખો છે. (મા૦ ૨ પા૦ ૨૭) એમના એ કપનમાં નાના મોટા દરેક પ્રાણીઓ પ્રભે સરખો ભાવ રાખવાનો આપણને સંદેશો મળે છે.

જે જે કારણોથી આત્મા અનાત્મભાવમાં પડાય છે, તે સમજાવતાં મગવાન કહે છે કે આ જગતમાં અનાત્મભાવને પોષનારી દશ સંજ્ઞાઓ છે. પહેલી આહાર, પછી મય, મૈથુન, પરિગ્રહ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, લોક અને ઓઘ. (મા૦ ૩ પા૦ ૨૭)

મગવાને કહેલી આ સંજ્ઞાઓ કેટલી દુઃખકર છે તે તો સૌ કોઈ પોતાના અનુભવ ઉપરથી જાણે છે. આ સંજ્ઞાઓમાં મગવાને અનાત્મભાવ પોષનારી લોકસંજ્ઞા અને ઓઘસંજ્ઞાને જણાવીને તેનાથી દૂર રહેવાનું આપણને જણાવ્યું છે.

આહારથી માંડીને લોમસુધીની સંજ્ઞાઓ દુઃખકર છે એમાં કોઈને શક નથી પણ લોકસંજ્ઞા અને ઓઘસંજ્ઞાનું દુઃખદાયીપણું પ્રાકૃત મનુષ્યના ક્યાલમાં જલ્દી આવી શકે તેનું નથી. લોકસંજ્ઞા એટલે વગર સમયે પ્રાકૃત લોક પ્રવાહને અનુસરવાની વૃત્તિ અને ઓઘસંજ્ઞા એટલે કુલ પરંપરાપ્રમાણે કે ચાલતા આવેલા પ્રવાહપ્રમાણે વગર વિચાર્યે ચાલ્યા કરવાની વૃત્તિ. આ બંને વૃત્તિથી દોરવાતો મનુષ્ય સત્યને શોધી શકતો નથી, નિર્ભય રીતે સત્યને બતાવી શકતો નથી. તેથી જ આ બે વૃત્તિઓ જીવનશુદ્ધિનો ઘાત કરનારી છે. આમ હોવાથી જ મગવાને તેમને હેયકોટિમાં મૂકી છે. અત્યારે આપણા રાષ્ટ્ર, સમાજ કે જીવનનો વિકાસ આપણામાં આ બે વૃત્તિનું પ્રાધાન્ય હોવાથી જ અટકેલો છે. એ બે વૃત્તિઓ આપણામાં એટલી બધી જડ ઘાલીને પેસી ગઈ છે કે જેને કાઢવા અનેક મહારથીઓએ પ્રયત્નો કર્યા. કૃષ્ણે ગીતામાં અને મગવાન મહાવીરે તથા બુદ્ધે પોતપોતાનાં પ્રવચનોમાં જુદીજુદી રીતે આ બે વૃત્તિઓમાં રહેલી જીવનની ઘાતકતા આપણને પ્રત્યક્ષ પાથ તેવી રીતે વર્ણવેલી છે. વર્તમાનમાં આપણા આ યુગના રાષ્ટ્રીય સૂત્રધારો પણ આપણામાં રહેલી એ સંજ્ઞાઓને કાઢવા ઘણો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે.

આ રીતે મગવાને આ સૂત્રમાં અનેક સ્થળે અનેક પ્રકારે જીવનશુદ્ધિની પદ્ધતિની સમજણ આપેલી છે. મગવાનનું આશું જીવન જ જીવનશુદ્ધિનો જ્વલંત દાખલો છે એટલે તેમનાં પ્રવચનોમાં ટેકઠેકાણે એ વિષે એમના મુખમાંથી ઉદ્ગારો નીકળે એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે.

એમના કેટલાયે ઉદ્ગારો આધુનિક વાંચનારને પુનરુત્તિ જેવાયે લાગે છતાં જીવનશુદ્ધિના એક જ ધ્યેયને વઠગી રહેનારાના મુખમાંથી પોતાના ધ્યેયને અનુસરતા ઉદ્ગારો વારંવાર નીકળે એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે. કેટલીયે વાર એ ઉદ્ગારોની પુનરુત્તિ જ સાધકને પોતાની વૃત્તિમાં દૃઢ કરે છે તેથી એ પુનરુત્તિ પણ અત્યંત ઉપયોગી છે.

વિશ્વવિચાર

મગવાન મહાવીરે ધ્યેયરૂપ જીવનશુદ્ધિને ધ્યાનમાં રાખીને જ આ સૂત્રમાં સૃષ્ટિવિજ્ઞાનની ચર્ચાઓ અનેકરીતે કરેલી છે. એ બધી ચર્ચાઓ પણ પરંપરાએ જીવનશુદ્ધિની પોષક છે એમાં શક નથી, જો સમજનાર મગવાનના મર્મને સમજી શકે તો.

મગવાને આ સૂત્રમાં અનેક જગ્યાએ જણાવ્યું છે કે, પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ બધામાં માનવ જેવું ચૈતન્ય છે. તે બધાં આહાર કરે છે, શ્વાસોચ્છ્વાસ લે છે અને તે બધાંને આપણી પેટે આયુષ્યમર્યાદા પણ હોય છે. એ બધાં એકાન્દ્રિયવાળા જીવો છે, એટલે તેઓ માત્ર એક સ્પર્શાન્દ્રિયથી જ પોતાનો બધો વ્યવહાર નિભાવે છે. જે પૃથ્વી-માટી પત્થર ધાતુ વગેરે, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ કોઈ રીતે ઉપઘાત પામ્યા નથી તે ચૈતન્યવાળા છે. તેમાંનાં પહેલા ચારનાં શરીરનું કદ વધારેમાં વધારે અને ઓછામાં ઓછું આંગળના અસંસ્ખ્યાતમા ભાગ જેટલું છે, અને વનસ્પતિના શરીરનું કદ ઓછામાં ઓછું તો તેટલું જ છે, પણ વધારેમાં વધારે એક હજાર યોજન કરતાં કાર્કશ વધારે છે. તે બધાનાં શરીરનો આકાર એક સરખો વ્યવસ્થિત નથી હોતો. માટી તથા પત્થર વગેરે પૃથ્વીના શરીરનો આકાર મસૂરની ઢાઢ જેવો કે ચંદ્ર જેવો હોય છે. પાણીના શરીરનો આકાર પરપોટા જેવો, અગ્નિના શરીરનો આકાર સોયના મારા જેવો, વાયુના શરીરનો આકાર ધજા જેવો અને વનસ્પતિના શરીરનો આકાર અનેક પ્રકારનો હોય છે. તે બધામાં આહાર, નિદ્રા, મય, મૈથુન અને પરિગ્રહસંજ્ઞા છે. ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારે કષાયો છે. તે બધા સ્પર્શાન્દ્રિયદ્વારા ધોરાક મેઢવે છે. ચૈતન્યવાળા પૃથ્વીના એક જીવનું આયુષ્ય ઓછામાં ઓછું અંતર્મુદ્ગર્ત અને વધારેમાં વધારે ૨૨૦૦૦ વર્ષનું છે. પાણી વગેરેનું ઓછામાં ઓછું અંતર્મુદ્ગર્ત અને વધારેમાં વધારે પાણીનું ૭૦૦૦ વર્ષ, અગ્નિનું ત્રણ રાતદિવસ, વાયુનું ૩૦૦૦ વર્ષ અને વનસ્પતિનું ૧૦૦૦૦ વર્ષ છે. તે બધાં ડ્યારે મરણ પામે છે, ડ્યારે પોતાની એ પાંચ યોનિમાંની કોઈ એક યોનિમાં આવવાની યોગ્યતા ધરાવે છે કે શંખ કોડા વગેરે બે હિન્દ્રિયવાળા જીવોની, જૂ માંકડ

૧ 'પૃથિવી વેષતા' 'આપો વેષતા' હયાદિ મગ્ધો વૈદિક પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ છે. ચક્ષુ વગેરેમાં ડ્યારે પૃથિવી, પાણી, વનસ્પતિ કે અગ્નિ વગેરેનો ઉપયોગ કરવાનો હોય છે ડ્યારે પ્રારમ્ભમાં વસ્તુઓ બોલવામાં આવે છે. મગ્ધો બોલનારાના કે ચક્ષુ કરનારાના ક્યાલમાં એવું મારયે જ આવતું હોય છે કે તેઓ પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ કે વનસ્પતિ વગેરેનો જે ઉપયોગ કરે છે તે હિંસાજનક પ્રવૃત્તિ છે. કારણ કે તેઓમાં એટલે પૃથ્વી વગેરેમાં પણ આપણી જેવું જ ચૈતન્ય છે. ધર્મ સમજીને પૃથ્વી હિંસક પ્રવૃત્તિ કરનારા તે કર્મકાંડી લોકોના ક્યાલમાં આ વસ્તુ આવે તે સાથે મગવાને એ પ્રસિદ્ધ વાતને પણ સૂત્રોમાં સ્થળે સ્થળે જણાવી છે.

બનેલા વગેરે ત્રણ હિન્દિયવાળા જીવોની, પતંગિયા મમરા વીંછી વગેરે ચાર હિન્દિયવાળા જીવોની, પશુપક્ષી વગેરે પાંચ હિન્દિયવાળા તિર્યંચ જીવોની કે મનુષ્યની યોનિમાં આવવાની યોગ્યતા ધરાવે છે. માત્ર અગ્નિ અને વાયુ, મનુષ્યની યોનિમાં આવવાની યોગ્યતા ધરાવતા નથી. એ બધાને ચાર પ્રાણ છે એટલે કે સ્પર્શહિન્દિય, શરીરબળ, આસોષ્વાસ અને આયુષ્ય.

જેવી રીતે પૃથ્વી વગેરેનાં ચૈતન્ય વગેરેનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે તેવી જ રીતે બેહિન્દિય-સ્પર્શ અને જિહ્વાવાળા, ત્રણહિન્દિય-સ્પર્શ, જિહ્વા અને ઘ્રાણવાળા, ચારહિન્દિય-સ્પર્શ, જિહ્વા, ઘ્રાણ અને ચક્ષુવાળા અને પાંચહિન્દિય-સ્પર્શ, જિહ્વા, ઘ્રાણ, ચક્ષુ, અને કાનવાળા જીવોનો પણ વિચાર કરવામાં આવ્યો છે.

પાંચ હિન્દિયવાળા જીવોના ચાર વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે. પશુપક્ષી, મનુષ્ય, દેવ અને નારક. દેવોના પણ મુખ્ય ચાર મેદ બતાવવામાં આવ્યા છે. વૈમાનિક-વિમાનમાં રહેનારા, ભવનપતિ-ભવનમાં રહેનારા, વાનવ્યંતર-પહાડ, ગુફા અને વનના આંતરાઓમાં રહેનારા અને જ્યોતિષી-જ્યોતિર્લોકમાં રહેનારા સૂર્ય ચંદ્ર વગેરે. તેમનાં આહાર, રહેણીકરણી, આયુષ્ય, વૈભવવિલાસ, ઉત્તરોત્તર સંતોષ, શાસ્ત્રાભ્યાસ, દેવપૂજન વગેરે પણ ઘણા વિસ્તારસાથે આ સૂત્રમાં વર્ણવેલાં છે.

દાખલા તરીકે પહેલા સ્વર્ગના દેવો ઓછામાં ઓછું બેથી નવ દિવસ પછી આહાર કરે છે એટલે કે મનુષ્ય કે પશુપક્ષીને રોજનેરોજ આહારની અપેક્ષા રહે છે તેમ દેવોને એ નથી હોતી. પણ કોઈ દેવો બે દિવસે આહાર લે છે, કોઈ દેવો ત્રણ દિવસે, કોઈ ચાર દિવસે અને એ રીતે કોઈ નવ નવ દિવસે આહાર લે છે અને બધારેમાં બધારે તેઓ ૨૦૦૦ વર્ષ સુધી આહાર વિના ચલાવી લે છે. અને છેલ્લા સ્વર્ગના દેવો ૩૩૦૦૦ વર્ષ સુધી આહાર વિના ચલાવી શકે છે. આ જ રીતે નરકમાં રહેલા જીવોની સ્થિતિને લગતું વર્ણન પણ આપવામાં આવ્યું છે.

આ આખા સૂત્રનો મોટો ભાગ દેવ અને નરકના વર્ણનમાં જ રોકાઈ છે.

ઉપર્યુક્ત રીત સિવાય બીજી રીતે પણ જીવજંતુનો વિભાગ કરવામાં આવ્યો છે, જેમકે:—જરાયુજ, અંડજ, પોતજ, સ્નેહજ, ઉદ્રિજ અને ઉપપાદુક. આ વિભાગ શાસ્ત્રોની બધી પરંપરાઓમાં પ્રસિદ્ધ છે.

બધા જીવો જીવત્વની દૃષ્ટિએ એક સરખા છે. એ હકીકત મ્હગવાને ‘એગે આયા’ એ સૂત્રમાં સમજાવેલી છે. એમાં એમનો હેતુ લોકોમાં સમભાવને જગાડવાનો છે. અને જીવો એક સરખા છતાં તેમની ઉપર બતાવેલી જે જુદીજુદી દશાઓ થાય છે તે તેમના શુભ કે અશુભ સંસ્કારને આભારી છે. એટલે મનુષ્યોએ સંસ્કારશુદ્ધિના પ્રયત્ન તરફ વલ્લું જોડે એમ મ્હગવાનનું આ ઉપરથી સૂચન છે. જો આપણે એ બધાં વર્ણનો ઉપરથી મૈત્રીવૃત્તિ કેલ્લવા તરફ અને સંસ્કાર શુદ્ધિના પ્રયત્ન તરફ ન વળીએ અને માત્ર એ વર્ણનો જ વાંચ્યા કરીએ અને ગોઠ્યા કરીએ તો આપણે મ્હગવાન મહાવીરના સંદેશાને સમજવા યોગ્ય નથી એમ કહેવું જોઈએ.

મ્હગવાન મહાવીરે આ જે બધું કહેલું છે તેમાં તેમની આધ્યાત્મિક શુદ્ધિ અને પરાપૂર્વથી ચાલી આવેલી આર્યોની પરંપરા એ બે મુખ્ય કારણો છે. એટલે આ સૂત્રમાં કે બીજા સૂત્રમાં જ્યાં જ્યાં આવાં જીવને લગતાં વર્ણનો આવે છે તેનો ધારો સાક્ષાત્કાર આપણે કરવો હોય તો આપણા માટે કેવલ ચર્ચા કે શાસ્ત્રશ્રદ્ધા બસ નથી પણ આપણી પોતાની જાતની આત્મશુદ્ધિ અને પ્રજ્ઞાશુદ્ધિને બધારેમાં બધારે કેલ્લવી જોઈએ. પ્રજ્ઞાશુદ્ધિ એટલે જ્યાં એ વર્ણનો આવે છે તે બધાં શાસ્ત્રોનો તટસ્થ દૃષ્ટિ અભ્યાસ તથા અભ્યાસના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનો પણ એ જ રીતે સૂક્ષ્મ અભ્યાસ. આટલું કર્યા પછી પણ જો શાસ્ત્રવચન અને તટસ્થ અનુભવમાં મેદ માલુમ પડે તો મુંઝાવાપણું નથી. કારણ કે શાસ્ત્રે વર્ણવેલી સ્થિતિ દેશકાલની મર્યાદાને ઓળંગી શકતી નથી એટલે દેશકાલનો ફેર બદલો થતાં જે સ્થિતિ ૨૫૦૦ વર્ષ પહેલાં મ્હગવાન મહાવીરે જોવી બતાવી હોય તેવી અત્યારે ન હોય તેમાં કશી અસંગતિ નથી. વળી આવી ચર્ચાઓ માત્ર મેદ બધારવા કે શાસ્ત્રાર્થના મ્હગડા કરવામાટે સ્થપની નથી. તેનો સ્વપ્ન તો આગળ કહ્યા પ્રમાણે માત્ર મૈત્રીવૃત્તિ અને સંસ્કારશુદ્ધિ માટે છે.

આથી કોઈ સંપ્રદાય બાર સ્વર્ગો કરતાં બધારે કે ઓછા સ્વર્ગો કહે અથવા નારકોની હકીકત વિષે એવી ભિન્નતાવાળી હકીકત કહે તેનાથી કશો ક્ષોભ પામવાનો નથી.

આપણે જાણીએ છીએ કે આ જાતના વિચારો મ્હગવાન મહાવીરના જમાનામાં કોઈ નવા ન હતા, કારણ કે આ સંબંધમાં વૈદિક પરંપરામાં, બુદ્ધના પિટકોમાં અને અવેસ્તાપ્રંથોમાં કેટલીએ હકીકતો આજે ઉપલબ્ધ છે. જો કે તે હકીકતો આપણે ત્યાં લખાઈ છે તેવી સૂક્ષ્મ નથી પણ આત્મવત્ત્વ સર્વભૂતેષુના સિદ્ધાંતને સમજવા પૂરતી એ હકીકતો આપણા સિવાયની બીજી બધી પરંપરાઓમાં નોંધાયેલી છે અને તેનો ધારો ઉપયોગ પણ તે જ છે.

વનસ્પતિવિશાવિષે ચરક અને સુશ્રુતમાં આપણે ત્યાં વર્ણવેલી છે તેટલી જ સૂક્ષ્મ પણ બીજા પ્રકારની અનેક હકીકતો નોંધાયેલી છે, જે આજે પણ ઉપલબ્ધ છે અને વ્યવહારમાં પણ ધારો નિવહેલી છે.

જેને આપણે એકેન્દ્રિય કહીએ છીએ એ જંતુઓની સ્થિતિ વિષે અસ્યારના વિજ્ઞાને ઘણી ડંઙી શોધ કરેલી છે. તે જ પ્રમાણે શાક્ષીના સૂક્ષ્મ અને સ્થૂળ જીવજંતુઓની સ્થિતિવિષે પણ અત્યારે ઘણી નવી શોધો થયેલી છે.

જે મમરીને આપણે અસંજ્ઞી કહીએ છીએ તે મમરીની કુશક્તિ વિષેના પ્રયોગો આપણે જોઈ શકીએ છીએ. જેને આપણે બે, ત્રણ, અને ચાર હિન્દ્રિયોવાળા કહીએ છીએ તે બધાંને કોઈ એપેક્ષાએ પાંચ હિન્દ્રિયો છે એ આપણે સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રદ્વારા જોઈ શકીએ છીએ. તદુપરાંત એ બધાં પ્રાણીઓનાં સ્વભાવ, પ્રવૃત્તિ, હાજતો વગેરે અનેક જાતની હકીકતોવિષે આજે ઘણું નહું જ્ઞાન આપણને મળી શકે છે. તે બધા તરફ આપણે ઝાણા રાખીએ અને માત્ર શાસ્ત્રવાક્ય જ ગોઠવ્યા કરીએ તો આપણી પ્રજ્ઞાશુદ્ધિ થઈ શકવાની નથી.

કદાચ કોઈને એમ લાગે કે વિજ્ઞાનના અભ્યાસથી શાસ્ત્રશ્રદ્ધા મંદ થતાં નાસ્તિકતાનો પ્રચાર થશે. પણ એ કલ્પના કે મય બરાબર નથી. વિજ્ઞાનથી તો શાસ્ત્રશ્રદ્ધા વધારે દૃઢ થવાનો અનુભવ છે અને એમ કહેવાનું આપણને અમિમાન રહે છે કે પ્રાચીન લોકોએ પણ પોતાના જમાનામાં કેટલા બધા વૈજ્ઞાનિક વિચારો કરેલા હતા.

કદાચ શાસ્ત્રવચનો સાથે વિજ્ઞાનનો મેદ માલમ પડે તો તેના સમન્વયની ચાવી આપણી પાસે છે. તે એક તો દેશકાલ અને બીજી કહેવાની શૈલી. દેશકાલ એટલે કે ભગવાન મહાવીરના જમાનાની કે પૂર્વપરંપરાથી જે હકીકતો ચાલી આવતી હતી તે અત્રે નોંધેલી છે એટલે એ જમાના અને આ જમાના વચ્ચેના ઘણાં ટાંકા ગાઢામાં વિશ્વનું એટલે કે માનવસ્વભાવનું, માનવી રહેણીકરણનું અને માનવની આસપાસની પરિસ્થિતિઓનું તથા વનસ્પતિ અને જંતુ જગતનું જે પરિવર્તન આજસુધી થતું આવ્યું છે તે પરિવર્તન જ મેદના સમાધાન માટે બસ છે.

કહેવાની શૈલીનો દાખલો આ પ્રમાણે ઘટાવી શકાય: આપણે જ્યાં આ વાત પ્રસિદ્ધ છે કે ઈંચલમાંથી મમરી થાય છે. જૈનપરિભાષા પ્રમાણે ઈંચલ કરતાં મમરી બધારે હિન્દ્રિયવાળું પ્રાણી છે એટલે કે ચાર હિન્દ્રિયવાળું છે. તો એક જ જન્મમાં બે જન્મ થાય શી રીતે ? પણ જે લોકોએ એમ કહ્યું છે કે ઈંચલમાંથી મમરી થાય છે, તે લોકોએ એમ જોયેલું છે કે મમરી ઈંચલને લાવીને પોતાના દરમાં રાખે છે અને તેમાંથી કાઢાંતરે મમરી નીકળે છે. માત્ર આટલું જ જોનારો ઈંચલમાંથી મમરી નીકળે છે એમ જરૂર કહે પણ ઈંચલમાંથી મમરી ક્યાંથી આવી તેનો સુલાસો નથી કરી શકતો એટલે તેનું તે કયન સ્થૂલદષ્ટિએ એમ સમજીને ધરા તરીકે સમજી શકાય શકું. પણ જ્યારે જંતુશાસ્ત્રની મદદથી આ વિષે વિચાર કરીએ તો તદ્દન શુદ્ધ જ માલમ પડે છે. તે શાસ્ત્ર કહે છે કે ઈંચલમાંથી મમરી થતી નથી પણ મમરી જે ઈંચલને દરમાં લાવે છે તે ઈંચલમાં ડંઙલ મારીને ઇંડાં મૂકે છે. અને તે ઇંડાં કાઢાંતરે ઈંચલદ્વારા પોષાઈને ઈંચલમાંથી બહાર આવે છે. ઈંચલ તો માત્ર તે ઇંડાંનું પોષણ જ છે. આ રીતે બારીકાઈથી જોતાં મમરીના ઇંડામાંથી જ મમરી થાય છે પણ ઈંચલમાંથી મમરી નથી થતી, છતાં ઈંચલમાંથી મમરી થવાની હકીકત છોટી છે એમ સ્થૂલ દષ્ટિએ ન કહી શકાય.

જૈન પરિભાષામાં કહીએ તો ઈંચલમાંથી મમરી થવાની હકીકત ઉપચાર પ્રધાન વ્યવહારનયથી ઠીક કહી શકાય. જંતુશાસ્ત્રથી સિદ્ધ થયેલી હકીકત નિશ્ચયનયથી ઠીક કહી શકાય.

આ પ્રમાણે શાસ્ત્રોમાં જે જે હકીકતો લખાયેલી મળે છે તેનો નિવેડો નવવાદની દૃષ્ટિથી જરૂર લાવી શકાય. અને તેથી વિજ્ઞાન અને શાસ્ત્રીય વિચારણામાં અથડામણ થવાનો સંભવ નથી રહે.

દેવ અને નરકની હયાતી વિષે તો બધી પ્રાચીન પરંપરાઓ એકસરખો જ મત ધરાવે છે. પણ તે વિષે વ્યાસુધી વનસ્પતિવિજ્ઞાની પેટે ડંઙી શોધ થઈ નિર્ણય ન થાય જ્યાંસુધી આપણે એ વિષેના કોઈપણ જૂની પરંપરાને છોટી કહેવા હિમ્મત ન કરી શકીએ. દરેક પરંપરાના મૂળ પુરુષે એ વિષે વિચારો દર્શાવ્યા છે. તે વિચારો વિષે તે તે પરંપરાના અનુયાયીઓએ કશી નવી શોધસોલ કરી નથી પણ જ્ઞાણે ભાગે તેના તે વિચારોનું પિષ્ટપેષણ કર્યાં કર્યું છે. પણ હવે એ વિષે શોધ કરવાનો યુગ આવી ગયો છે. જો કે યાત્રિક જેવા મહર્ષિએ એ વિષે એટલે દેવ, ઇંદ્ર, સુર, અસુર વગેરે વિષે કાર્તિક નવો પ્રકાશ પાડવા પ્રયત્ન કર્યો છે શરો પણ આ લોકપ્રવાહ સામે એ ઠીકઠીક પહોંચી શક્યો નથી અને માત્ર પૌરાણિક પરંપરામાં વર્ણવાયેલાં રૂપકો જ બધી પરંપરાવાળાઓએ સ્વીકાર્યા છે એમ એ ચારકની દૃષ્ટિએ કહી શકાય.

વૈદિક આર્યોની દેવ વગેરે વિષે શું માન્યતા હતી તે વિષે યાત્રિકને વાંચવાથી યોડીઘણી માહિતી આજે પણ આપણને મળી શકે છે.

આ સૂત્રમાં અને બીજાં સૂત્રોમાં ભગવાન મહાવીરે વિશ્વવિજ્ઞાનને લગતી જે જે માહિતી આપી છે તેનો ઉદ્દેશ વિશ્વવૈચિત્ર્ય જાણવા ઉપરાંત તે દ્વારા વિશ્વ સાથે સમભાવ કેલ્પવાનો છે. છતાં કેટલીક એવી બાબતો પણ તેમાં બતાવવામાં આવી છે જેમાં માત્ર હોયની દૃષ્ટિ મુખ્ય છે. તેમનો જીવનશુદ્ધિમાં સીધો ઉપયોગ હોય એવું જણાતું નથી. જેમકે—

લોકની સ્થિતિને સમજાવતાં ભગવાન મહાવીરે ગૌતમને જણાવેલું છે કે, આકાશ ઉપર વાયુ રહેલો છે. વાયુની ઉપર ઉદધિ છે. ઉદધિ ઉપર આ પૃથ્વી રહેલી છે અને એ પૃથ્વી ઉપર આ આશુ વિશ્વ રહેલું છે. આ હકીકત સમજાવવા ભગવાન એક સરસ દાખલો

આપે છે. તેઓ કહે છે કે જેમ કોઈ પુરુષ મશકને ફુલાવીને તેનું મોઢું બંધ કરે, પછી મશકને બચ્ચલે માગે ગાંઠ મારી દે, ગાંઠ માર્યા પછી મશકનું મોઢું છુલું કરી તેનો પવન કાઢી તેમાં પાણી ભરી દે, પછી ગાંઠ છોડી નાખે તો જેમ તે પવનને આધારે ઉપરનું પાણી નીચે ન આવતાં ઉપર જ રહે છે તેમ આ પૃથ્વી પવનને આધારે રહેલા સમુદ્ર ઉપર ટકી રહી છે. (મા૦ ૧ પા૦ ૧૭)

એક સ્થલે પોતાના શિષ્ય રોહક અળગારને સમજાવતાં ભગવાન કહે છે કે જેમ કૂકડી અને હંડું એ બે વચ્ચે કયું કાર્ય અને કયું કારણ એવો ક્રમવાળો વિમાળ થઈ શકતો નથી પણ બન્નેને શાશ્વત માનવા પડે છે, તેમ લોક, અલોક, જીવ, અજીવ વગેરે માથોને પણ શાશ્વત માનવાના છે. એ બે વચ્ચે કશો કાર્યકારણનો ક્રમ નથી. (મા૦ ૧ પા૦ ૧૬૭)

એકસ્થલે ગર્ભસ્થ જીવની સ્થિતિની ચર્ચા કરતાં ગર્ભમાં રહેલો જીવ શું ખાય છે, તેને શૌચ, મૂત્ર, શ્લેષ વગેરે હોય છે કે નહીં, ગર્ભસ્થ જીવે કરેલા આહારના કયા કયા પરિણામો થાય છે, તે જીવ મુખથી खाई શકે છે કે નહિ, તે કઈ રીતે આહાર લે છે, તે જીવમાં કેટલો માતાનો અને કેટલો પિતાનો અંશ હોય છે, તેનું નિસ્સરણ માયાથી થાય છે કે પગથી વગેરે હકીકતો જેમ મહર્ષિ ચરક સમજાવે છે, તે જ રીતે, પણ સંક્ષેપમાં સમજાવવામાં આવી છે. (મા૦ ૧ પા૦ ૧૮૧)

એક બીજી જગ્યાએ પાણીના ગર્ભ વિષે વિચાર ચાલેલો છે. તેમાં કહેલું છે કે પાણીનો બંધાઈલો ગર્ભ વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધી ટકી શકે છે, પછી તો તે ગળે જ. (મા૦ ૧ પા૦ ૨૭૨) આ વિષે યોડી વધારે ચર્ચા ઠાળાંગ સૂત્રમાં પણ આવે છે. એની સવિસ્તાર ચર્ચા જોવી હોય તો વારાહીસંહિતામાં ઉદકગર્ભને લગતું આખું પ્રકરણ જોઈ લેવું જોઈએ. ગર્ભ ક્યારે બંધાય છે, કયા મહિનામાં એની કેવી સ્થિતિ હોય છે, ક્યારે ગળે છે, તે બધું એમાં સવિસ્તાર વર્ણવાયેલું છે. વારાહીસંહિતા એ વૈદિક પરંપરાનો વિશ્વકોષ જેવો એક મોટો ગ્રંથ છે તે ન ભુલાય.

ભાષા-શબ્દના સ્વરૂપની ચર્ચા કરતાં શબ્દોની ઉત્પત્તિ, શબ્દોનો આકાર, બોલાયેલ શબ્દ ય્યાં પર્યવસાન પામે છે તે અને શબ્દના પરમાણુઓ વગેરે વિષે વિસ્તારથી જણાવેલું છે. (મા૦ ૧ પા૦ ૨૯૧) પન્નવણાસૂત્રમાં ભાષાના સ્વરૂપને લગતું ભાષાપદ નામનું એક ૧૧ મું પ્રકરણ જ છે. તો વિશેષાર્થીએ એ બધું ત્યાંથી જોઈ લેવું.

સમુદ્રમાં ભરતી અને ઓટ થાય છે તે સૌ કોઈની જાણમાં છે. તે ભરતીઓટ થવાનાં કારણોની ચર્ચા કરતાં સમુદ્રની ચારે દિશામાં ચાર મોટા પાતાલકલશો હોવાનું અને તે ઉપરાંત બીજા અનેક ક્ષુદ્ર કલશો હોવાનું જણાવ્યું છે. તે પાતાલકલશોમાં નીચેના ભાગમાં વાયુ રહે છે, વચ્ચલા ભાગમાં વાયુ અને પાણી સાથે રહે છે અને ઉપલા ભાગમાં એકલું પાણી રહે છે. ઝ્યારે એ વાયુ કંપે છે, કુમ્ભ થાય છે, ચારે સમુદ્રનું પાણી ઊછળે છે અને ઝ્યારે એમ નથી થતું ચારે સમુદ્રનું પાણી ઊછળતું નથી. આ પ્રમાણે ભરતીઓટના પ્રશ્નને લગતું સમાધાન મૂકેલું છે. (મા૦ ૨ પા૦ ૮૨) એ સમાધાનમાંથી આપણે એટલું તો જરૂર તારવી શકીએ છીએ કે કદાચ વાયુના કારણથી સમુદ્રમાં ભરતી ઓટ થતાં હોય.

આ ઉપરાંત સૂર્યને અને ઋતુને લગતી પણ કેટલીક ચર્ચા આ સૂત્રમાં આવેલી છે. એ ચર્ચામાં જણાવેલી હકીકતોનો સુલાસો ચારે જ મેઝવી શકીએ ચ્યારે આપણે સ્વગોઠ અને ઋતુના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનું ગંભીર રીતે પરિશીલન કર્યું હોય.

કાને જે શબ્દો આવે છે તે શબ્દોનું પ્રહણ કર્ણેન્દ્રિય અને શબ્દના સ્પર્શથી થાય છે કે એમને એમ થાય છે ! તેના ઉત્તરમાં કર્ણેન્દ્રિયને શબ્દનો સ્પર્શ થયા પછી જ શબ્દનું પ્રહણ થાય છે એમ સ્વીકારવામાં આવેલ છે. (મા૦ ૨ પા૦ ૧૭૧)

આ વિષે વધારે વિસ્તારવાળું વર્ણન પન્નવણાસૂત્રના પંદરમા હિન્દ્રિયપદમાં છે. તેમાં હિન્દ્રિયોના પ્રકારો, આકારો, દરેક હિન્દ્રિયની જાડાઈ, પહોળાઈ, કદ, હિન્દ્રિયોદ્વારા થતી પદાર્થપ્રહણની રીત, હિન્દ્રિય કેટલે વધારે દૂર કે નજીકથી પદાર્થને પ્રહણ કરી શકે છે તે અંતરનું માપ એ બધું વીગતથી ચર્ચેલ છે.

અંધારું અને અજવાળું કેમ થાય છે તેનો પણ સુલાસો ભગવાને પોતાની રીતે જણાવ્યો છે. (મા૦ ૨ પા૦ ૨૪૬)

વનસ્પતિવિષે વિચાર કરતાં એક જગ્યાએ તે સૌથી ઓછો આહાર ક્યારે લે છે અને સૌથી વધારે આહાર ક્યારે લે છે ! એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાને જણાવેલું છે કે પ્રાવૃદ્ધઋતુમાં એટલે શ્રાવણ અને માદરવા મહિનામાં, અને વર્ષાઋતુમાં એટલે આસો અને કારતકમાં વનસ્પતિ સૌથી વધારેમાં વધારે આહાર લે છે. અને પછી શરદ, હેમંત અને વસંતઋતુમાં ઓછો ઓછો આહાર લે છે. પણ સૌથી ઓછો આહાર પ્રીષ્મઋતુમાં લે છે. આ ઉત્તર સાંમઝી ફરીથી ગૌતમે પૂછ્યું કે હે ભગવાન ! જો પ્રીષ્મઋતુમાં વનસ્પતિ સૌથી ઓછામાં ઓછો આહાર લેતી હોય તો તે વચ્ચે પાંદડાવાળી, પુષ્પવાળી, ફલવાળી, લીલીછમ અને અલ્પંત શોભાવાળી કેમ લેખાય છે ! ઉત્તરમાં ભગવાને કહ્યું છે કે કેટલાક ઉષ્ણયોનિક જીવો તથા પુદ્ગલો વનસ્પતિકાયરૂપે તેમાં ઉત્પન્ન થાય છે, એકઠા થાય છે, વધારે વૃદ્ધિ પામે છે, તે કારણથી હે ગૌતમ ! પ્રીષ્મમાં અલ્પાહાર કરતી વનસ્પતિ પાંદડાવાળી, પુષ્પવાળી, ફલવાળી, અને આંખને ઠારે એવી શોભાવાળી થાય છે.

જ પ્રકરણમાં આગલ ચાલતાં વનસ્પતિનું મૂલ્ય, વનસ્પતિનો કંદ, વનસ્પતિની શાखाઓ, વનસ્પતિનાં बी, વનસ્પતિનાં फळો, વનસ્પતિનાં ફળો વગેરેને આહાર પહોંચવાની પદ્ધતિ પણ બતાવેલી છે. (ભા૦ ૩ પા૦ ૧૨) આ હકીકત વિષે શાસ્ત્રોક્ત વનસ્પતિવિદ્યાને જાણનાર પંડિત જો વનસ્પતિવિદ્યાવિશારદ જગદીશચંદ્ર ઘસુ સાથે વાતચીત કરશે તો ઘણો વિશેષ પ્રકાશ પાડી શકશે અને ભગવાન મહાવીરે જણાવેલી હકીકતની પણ કસોટી થશે.

આઠમા શતકના बीजा ઉદેશકમાં આશીવિષની માહિતી આપેલી છે. આશી એટલે દાદ. જેની દાદમાં વિષ છે તેને આશીવિષ કહેવામાં આવે છે. તેના બે પ્રકાર છે. જન્મથી આશીવિષ અને કર્મથી આશીવિષ. જન્મથી આશીવિષ ચાર પ્રકારના છે. વીંછીની જાતિના, દેડકાની જાતિના, મનુષ્યની જાતિના અને સર્પની જાતિના આશીવિષ. એ ચારે પ્રકારના સેરી પ્રાણીઓનાં સેરનું સામર્થ્ય બતાવતાં ભગવાન કહે છે કે વીંછીની જાતિનાં સેરી જંતુઓ અર્ધ ભારત જેવડા શરીરને, દેડકાની જાતિનાં સેરી જંતુઓ ભરતક્ષેત્ર જેવડા શરીરને, સર્પની જાતિનાં સેરી જંતુઓ જંબુદ્વીપ જેવડા મોટા શરીરને અને મનુષ્યની જાતિનાં સેરી પ્રાણીઓ મનુષ્યલોક જેટલા શરીરને સેરથી વ્યાપ્ત કરવા સમર્થ છે. આટલું કહ્યા પછી ભગવાન કહે છે કે એ ચારે પ્રકારના સર્પોના સેરનું સામર્થ્ય જે ઉપર જણાવેલું છે તે, તે સેરી પ્રાણીઓએ કદી વતાવ્યું નથી, વતાવતાં નથી અને વતાવવાનાં પણ નથી. (ભા૦ ૩ પા૦ ૫૬) ભગવાને તો માત્ર તે તે પ્રાણીઓના વિષની શક્તિનો છ્યાલ આપવા પૂરતી તે તે હકીકતો જણાવેલી છે. આ વિષે સર્પશાસ્ત્રના અમ્યાસી પાસે જનપ્રવચનનો મક્ત પ્રકાશ નલાવશે તો જરૂર ભગવાનના પ્રવચનનો મહિમા વધશે તેમાં શક નથી.

‘સ્વાર્થી મનુષ્ય પ્રાણી કેવો સેરી છે, તેના સેરનું સામર્થ્ય કેવું પ્રબલ છે અને કેટલું વધું સંહારક છે’ એ બધી હકીકત આધ્યાત્મિક દિષ્ટિથી તો સમજાય તેવી છે. વિષકન્યા અને જીવતી ડાકળોની વાતો મનુષ્યના સર્પપેટેના સેરીપણાની સાબીતી માટે કહી શકાય એવી છે તો પણ અહીં મનુષ્યને જે રીતે સેરી તરીકે વર્ણવ્યો છે એ વસ્તુ તો અવશ્ય શોધને પાત્ર છે.

છઠ્ઠા શતકના સાતમા ઉદેશકમાં ભગવાનને ગૌતમ પૂછે છે કે હે ભગવાન ! કોઠામાં અને ઢાલામાં મરેલાં અને ઉપરથી છાળથી કાપેલાં, માટી વગેરેથી ચાંદેલાં એવા શાલ, ચોલા, ઘડં તથા જવની જગવાની શક્તિ ક્યાંસુધી ટકી રહે ! ઉત્તર આપતાં ભગવાન કહે છે કે હે ગૌતમ ! ઓછામાં ઓછું અંતર્મુહૂર્ત અને વધારેમાં વધારે ત્રણ વર્ષ સુધી એ બધાં અનાજની જગવાની શક્તિ કામચલાઉ રહે શકે છે.

આ જ પ્રમાણે કલાય (વટાળા) મસૂર, તલ, મગ, અડદ, વાલ, કઠલી, એક જાતના ચોલા, તૂવેર અને ચણા એ ત્રિપે પૂર્વોક્ત ભક્ષના જવાબમાં ભગવાન કહે છે કે કલાય વગેરેની જગવાની શક્તિ વધારેમાં વધારે પાંચ વર્ષ સુધી રહે છે અને ઓછામાં ઓછી અંતર્મુહૂર્ત રહે છે. વઢી અઢસી, કુસુંમ, કોદવા, કાંગ, બંટી, બીજી જાતની કાંગ, બીજી જાતના કોદવા, શણ, સરસવ, મૂલાનાં વી (મૂલકવીજાનિ) એ બધાંની જગવાની શક્તિ વધારેમાં વધારે સાત વર્ષ સુધી કામચલાઉ રહે છે અને ઓછામાં ઓછી અંતર્મુહૂર્ત.

આ ચર્ચા પણ આપણને અતિરસ આપે એવી છે. પણ આ વિષે કોઈ વનસ્પતિશાસ્ત્રના અમ્યાસી દ્વારા ઝહાપોહપૂર્વક પ્રકાશ જણાવી શકાય તો જ તે વધારે રસિક થાય તેવું છે.

આ પ્રંયમાં જેમ આત્માને લગતી બધી વાતોનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે તેમ પુદ્ગલ-જડદ્રવ્ય વિષે પણ તેવો સ્ફુટ વિચાર અનેક જગ્યાએ બતાવવામાં આવ્યો છે.

ભગવાન મહાવીર મૂર્તિમંત જડદ્રવ્યના—પ્રયોગથી પરિણામ પામેલાં, પ્રયોગ અને અપ્રયોગ બન્નેથી પરિણામ પામેલાં અને અપ્રયોગથી પરિણામ પામેલાં એવા—ત્રણ વિભાગ વતાવે છે અને કહે છે કે અપ્રયોગથી પરિણામ પામેલાં મૂર્તિમંત જડદ્રવ્યો વિશ્વમાં વધારેમાં વધારે છે. એથી ઓછાં, પ્રયોગ અને અપ્રયોગથી પરિણામ પામેલાં અને સૌથી ઓછાં, પ્રયોગથી પરિણામ પામેલાં છે. તેમની આ ગણના આજના વિશ્વને લક્ષીને છે. અહિં પ્રયોગનો અર્થ જીવનો વ્યાપાર અને અપ્રયોગનો અર્થ સ્વભાવ સમજવાનો છે.

એક સ્થલે પદાર્થોના પરસ્પરના બંધ વિષે કહેતાં ભગવાન મહાવીરે ગૌતમને કહ્યું છે કે વંધ બે પ્રકારના છે. જે વંધ જીવના પ્રયત્નથી થતો દેખાય છે તે પ્રયોગવંધ કહેવાય છે. જે વંધ જીવના પ્રયત્ન વગર એમને એમ થતો દેખાય તે વીસસાબંધ કહેવાય છે.

પાછલો વીસસાબંધ અનાદિ પણ હોય છે. આકાશદ્રવ્યના પ્રદેશોનો જે પરસ્પર સંબંધ તે અનાદિ વીસસાબંધ છે. પરમાણુપરમાણુઓનો, દ્રવ્યદ્રવ્યનો અને વાદલ્લાં વગેરેનો જે પરસ્પર સંબંધ છે તે સાદિ વીસસાબંધ કહેવાય છે. આ વંધ ત્રણ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે. પરમાણુપરમાણુના એટલે રૂક્ષ અને સ્નિગ્ધ પરમાણુના વંધને વંધનનિમિત્તક કહેવામાં આવે છે, તે ઓછામાં ઓછો એક સમય સુધી અને વધારેમાં વધારે અસંખ્ય કાલ સુધી ટકે છે. દ્રવ્યદ્રવ્યના એટલે ગોઠ, ચોલા, દારુ વગેરે એ બધાં જે માનવમાં ભરવામાં આવે છે તેની સાથે બહુ સમય જતાં ચોટી જાય છે તે તેમના પરસ્પરના સંબંધને માનવનિમિત્તકવંધ કહેવામાં આવે છે, તે ઓછામાં ઓછો અંતર્મુહૂર્ત અને વધારેમાં વધારે સંખ્યેય કાલ સુધી રહે છે અને વાદલ્લાં વગેરેના પરસ્પરના વંધને પરિણામનિમિત્તકવંધ કહેલો છે અને તે ઓછામાં ઓછો એક સમય અને વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધી ટકે છે.

જે બંધ જીવના પ્રયત્નથી થાય છે તેના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર કાઢીને અપેક્ષા કરવામાં આવે છે; અનાદિઅનંત, સાદિઅનંત અને સાદિસાંત. આમાંનો છેલ્લો સાદિસાંતવાળો પ્રકાર વ્યવહારમાં સ્વયં પ્રચલિત છે. તેના પાંચ મુખ્ય ચાર પ્રકાર જણાવવામાં આવ્યા છે. આહવાનબંધ, અહિંસાબંધ, શરીરબંધ અને શરીરપ્રયોગબંધ. (માં ૩ પાં ૧૦૧)

આ વિષે ધીમતવાર ઉદાહરણ સાથેની હકીકત ઉપર્યુક્તપાને બંધના પ્રકરણમાં કહેવામાં આવી છે જે વાંચનારને અક્ષત રસદાયક નીવડે તેવી છે.

બલી, બીજે સ્થળે પરમાણુનું કંપન, પરમાણુનાં પરિણામ, પરમાણુની અચ્છેદ્યતા, પરમાણુને મધ્ય હોય છે કે નહિ ? પરમાણુનો પરસ્પર સ્પર્શ, પરમાણુની પરમાણુદશાની સ્થિતિ, પરમાણુના કંપનનો સમય, શબ્દપરમાણુની શબ્દ તરીકેની સ્થિતિનો સમય વગેરે અનેક સૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્મ-તમ વિચારો જણાવ્યા છે (માં ૨ પાં ૨૧૬)

આના જેવી બીજી પણ અનેક ચર્ચાઓ જેને આપણે વૈજ્ઞાનિક કહી શકીએ તેવી આ સૂત્રમાં અને બીજા સૂત્રોમાં અનેક સ્થળે આવેલી છે પણ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રની મદદ સિવાય એ ચર્ચાઓ વધારે સમજમાં આવી શકે તેવું નથી તેથી જિનપ્રવચનને વધારે સમજવામાટે વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ અધિક ઉપયોગી અને આવકારદાયક છે તે શક વિનાની વાત છે.

મગવાને જે આ વધી ચર્ચા કરી છે તે વધી તેમની આત્મશોધમાંથી જન્મી છે એમ કહેવું જરાય ઓછું નથી. જીવ અને તેના મેદો અને તેની અનેક પ્રકારની સ્થિતિની ચર્ચા, જીવમાત્રની સમાનતા અને ભિન્નભિન્ન સંસ્કારોથી પચેલી તેની વિચિત્રતા જણાવવા કરેલી છે. એકંદરે જોતાં એ ચર્ચા સર્વ કોઈને મૈત્રીભાવ અને સમભાવ તરફ પ્રેરે એવી છે અને જઠરદ્રવ્યના પરિણામો અને સ્થિતિ વગેરેની ચર્ચા આપણને વિશ્વનું વૈવિધ્ય જણાવી નિર્વેદ તર્ક લઈ જવામાં સાધનરૂપ બને તેવી છે.

આત્મશોધક માણસ, એક જ પુરૂષના, સંયોગવશ ભિન્નભિન્ન પરિણામો જાળી કયા પરિણામમાં એ રાગ કરે અને કયામાં એ ષ્ટના કરે ? આ વધું જોતાં મગવાના પ્રવચનમાં જે જે ચર્ચાઓ કરવામાં આવી છે તે વધી આત્મશોધનમાંથી જન્મી છે અને આત્મશોધને પોષનારી છે એ હકીકત વારંવાર કહેથી પડે એવી નથી. અને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કેટલીક ચર્ચાઓ માત્ર જ્ઞાનની દૃષ્ટિએ પણ કરવામાં આવી છે એ પણ સરી વાત છે.

રૂઢિચ્છેદ

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાસિમાં આવેલી જીવનશુદ્ધિ અને વિશ્વવિજ્ઞાનની માહિતી ઉપર પ્રમાણે આપ્યા પછી શ્રમણ મગવાને મહાવીરે પોતાનાં વચનની રૂઢિઓને તોડ્યા જે પ્રવચનધારા વહેવરાવી છે તે વિષે આપણે હવે અહીં કહેવાનું છે. એ પ્રવચનધારા આ સૂત્રમાં તેમ બીજા સૂત્રમાં પણ ઠીકઠીક પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં જાતિવાદથી થતી સામાજિક વિપત્તિને તોડવા મગવાને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહ્યું છે કે જાતિવિશેષથી કોઈ પૂજાપાત્ર થઈ શકતો નથી પણ ગુણવિશેષથી જ થઈ શકે છે. બ્રાહ્મણકુળમાં જન્મેલો કે માત્ર મુલ્યથી ૐ ૐ નો જાપ કરનાર બ્રાહ્મણ નથી પણ બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ બને છે. એવી રીતે શ્રમણકુળમાં રહેનારો કે કોઈ માત્ર માથું મુંઢાવનારો શ્રમણ થઈ શકતો નથી પણ જેનામાં સમતા હોય તે જ શ્રમણ કહેવાય છે. જંગલમાં રહેવા માત્રથી કોઈ મુનિ કહેવાતો નથી પણ મનન-આત્મચિંતન

૧ "સોવાગકુલસંભૂતો ગુણતરધરો મુની ।
હરિએસબલો નામ આસિ મિષ્ણુ જિંદિઓ ॥ ૧

કોહો ય પ્રાણો ચ વહો ચ જેસિ
મોસં અવર્તં ચ પરિગર્હં ચ ।
તે માહુના જાહિજ્ઞાવિહીના
સાઈ તુ ક્ષિસાઈ સપાવચાઈ ॥ ૧૪

સમ્પલં ગુ રીસહ તવોવિસેસો
ન રીસહ જાહિસેસ કોહ ।
સોવાગપુલં હરિએસસાહું
જસ્તેરિસા હજી મહાગુમાવા" ॥ ૩૭

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૨

૧ ચંડાલના કુળમાં પેદા થયેલો અને વસતિ ગુણને ધારણ કરનારો એવો હરિકેશ નામે જિતેન્દ્રિય મિષ્ટ હતો. (૧)

જેઓના ચિરમાં કોષ છે, અહંકાર છે, હિંસા છે, અસત્ય છે, ચોરી છે, અને સૂચ્છા છે તેવા જાતિ અને વિશ્વાધિહીન બ્રાહ્મણો પાપકેતર છે. (૧૪)

તપની વિશેષતા સાક્ષાત્ દેશાય છે પણ જાતિની વિશેષતા કશી દેશાતી નથી. કારણ કે હરિકેશ સાધુ, ચંડાલનો પુત્ર હોવા છતાં તપ અને સંયમના કારણથી મહાપ્રમાવયુક શક્તિશાલી થઈ શક્યો છે. (૩૭)

જનારો મુનિ કહેવાય છે. માત્ર કોઈ શાકની છાલ પહેરવાથી તાપસ કહેવાતો નથી પણ આત્માને શોધનાર તપ કરે તે જ તાપસ કહેવાય છે. આ ઉપરાંત આઠ ગાયમાં મગવાને ખાસ કરીને બ્રાહ્મણનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે.

ધમ્મપદ અને સુત્તનિપાતમાં મગવાન બુદ્ધે પણ બ્રાહ્મણનું આ જાતનું લક્ષણ કેટલીક ગાયમાં બતાવેલું છે. આ ઉપરથી આપણે જાણી શકીએ છીએ કે તે વખતે મહાપુરુષોનો શુષ્ક જાતિવાદ સામે મોટો વિરોધ હતો. અને લીધે જ તેમના તીર્થોમાં શૂદ્રો, ક્ષત્રિયો અને સ્ત્રીઓ એ બધાને એક સરખું માનમર્યું સ્થાન મળેલું છે.

જાતિવાદની પેટે તે વખતે જડમૂલ ઘાલીને બેઠેલી કેટલીક જડક્રિયાઓ સામે પણ મગવાન મહાવીરે તે વ્યક્તના ઓકોની સામે વિરોધ ઉઠાવેલો. એ ક્રિયાઓમાં ખાસ કરીને યજ્ઞ, જ્ઞાન, અર્પના માન વિનાનું વેદનું અધ્યયન, માષાની ચોટી પૂજાનું અભિમાન, સૂર્યચંદ્રના પ્રદીપ્તિને લગતું કર્મકાણ્ડ, દિશાઓની પૂજાનો પ્રવાત, યુદ્ધથી સ્વર્ગ મઠવાની માન્યતા—એ વધી જડપ્રક્રિયાઓને લીધે સમાજની આત્મ-શુદ્ધિનો દ્વાસ પતો જાણી આ સૂત્રમાં અને બીજા સૂત્રમાં મગવાને તે તે ક્રિયાઓનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે અને તેના જડ સ્વરૂપનો ઓક્ષો વિરોધ કર્યો છે.

શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં યજ્ઞના સ્વરૂપ વિશે કહેવામાં આવ્યું છે કે બધા વેદોમાં વિહિત કરેલા યજ્ઞો પશુહિંસામય છે. તે પશુહિંસા-રૂપ પાપકર્મ દ્વારા જે યજ્ઞ કરવામાં આવે છે તે યજ્ઞ યાજકને પાપથી બચાવી શકતો નથી તેથી જ તે ધર્મનો યજ્ઞ નથી પણ ધર્મનો યજ્ઞ આ પ્રમાણે છે:—“જીવરૂપ અભિકુંડમાં મનવચનકાયાની શુભ પ્રવૃત્તિરૂપ વાઢીથી શુભપ્રવૃત્તિનું ધી રેડીને શરીરરૂપ છાણાં અને દુષ્કર્મરૂપ કાકડાંને પ્રવીંત કરીને શાન્તિરૂપ પ્રશસ્ત હોમને શ્રવિઓ નિલ્યપ્રતિ કરે છે. ધર્મનો હોમ આ જ છે.”

૧ “ન વિ મુંહિણ સમણો ન ભોકારેણ વંમણો ।
ન મુણી રણવાસેણ કુસચીરેણ ન તાવસો ॥ ૨૯
સમયાએ સમણો હોઈ વંમચેરેણ વંમણો ।
નાણેણ ચ મુણી હોઈ તવેણ હોઈ તાવસો ॥ ૩૦
કમ્મુણા વંમણો હોઈ કમ્મુણા હોઈ સ્થિતિયો ।
વસ્તો કમ્મુણા હોઈ સુરો હવઈ કમ્મુણા” ॥ ૩૧

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૨૫

૨ “જો ન સજ્જઈ આગતું પવ્વસંતો ન સોઘઈ ।
રમણ અજવયણમ્મિ તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૦
આયસ્સં જહામહું મિહંતમલપાભાં ।
રાગહોસમયાઈયં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૧
તસે પાણે વિયાણિતા સંગહેણ ચ વાવરે ।
જો ન હિંસાઈ તિવિદેણ તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૨
કોહા વા અહ વા હાસા લોહા વા જહ વા મયા ।
મુસં ન વચઈ જો ડ તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૩
નિસ્સંતમણિતં વા અપ્યં વા જહ વા મહું ।
ન મિણ્ઠહ અદત્તં જો તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૪
દિવ્વમાણુસ્સતેરિચ્છં જો ન સેવેઈ મેહુણં ।
મણસા કાય-વકેણં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૫
જહા પોમ્મં જલે જાયં નોવલિપ્પહ વારિણા ।
અયં અલિતં કામેહિં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૬
અલોહ્યં મુહાજીવિં અણગારં અક્કિચણં ।
અસંસત્તં મિહત્થેહિં તં વચં વૂમ માહણં ॥ ૨૭
અવંગુણસમાવૃતા જે હવંતિ દિવ્વસમા ।
તે સમત્થા ઉદ્ધતું પરે અપ્પાણમેવ ચ” ॥ ૩૩

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૨૫

૩ “કિં માહણા જોહ સમારમંતા ઉદણ સોહિં મહિયા વિમગ્ગહા ? ।
જં મગ્ગહા મહિરિમં વિસોહિં ન તં સુદિહં કુલાલ વચંતિ ॥ ૩૮

કુસં ચ જૂવં તણકટ્ટમગિં સાયં ચ પાયં ઉદયં કુસંતા ।
પાણાઈ મૂયાઈ વિદેઠયંતા મુજો વિ મંદા પકરેહ પાવં ॥ ૩૯

તવો જોઈ જીવો જોઈયણં જોગા સુયા સરીરં કારિસંગં ।
કમ્મ પહા સંજમજોગ સંતી હોમં હુણમિ હસીણં પચ્છં” ॥ ૪૪

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૨

૧ માત્ર માથું મુંઢાવવાથી શ્રમણ થઈ શકાતું નથી, ઝંઝારના જાપથી બ્રાહ્મણ થઈ શકાતું નથી, જંગલમાં રહેવાથી મુનિ થઈ શકાતું નથી અને ઝામ પહેરવાથી તાપસ થઈ શકાતું નથી. (૨૯)
સમતાથી શ્રમણ થવાય છે, બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ થવાય છે, ચિત્તનથી મુનિ થવાય છે અને તપથી તાપસ થવાય છે. (૩૦)
કર્મથી બ્રાહ્મણ થવાય છે, કર્મથી ક્ષત્રિય થવાય છે, કર્મથી વંશ થવાય છે અને કર્મથી શૂદ્ર થવાય છે. (૩૧)

૨ “જે આરાધિત ન રાગે, શોક ન કરે, અને આર્યના વચન પ્રમાણે રહે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૦)
ધમેલા અને સંસ્કારેલા સોનાની પેટે જે શુદ્ધ છે અને રાગ, દ્વેષ તથા મયથી વિમુક્ત છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૧)
ગતિશીલ અને અગતિશીલ પ્રાણીઓની સ્થિતિ જાણીને જે મન, વચન અને શરીરથી હિંસા નથી કરતો તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૨)
ક્રોધ, મદકરી, લોભ કે મયથી જે જૂઠું બોલતો નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૩)
સજીવ કે નિર્જીવ વસ્તુની જે થોભી કે બહુ ચોરી કરતો નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૪)
જે મન, વચન ને કાયાથી બ્રહ્મચર્ય પાળે છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૫)
જેમ કમઠ પાણીમાંથી થાય છે છતાં પાણીથી લેવાતું નથી તેમ જે કામથી અલિપ્ત રહે છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૬)
જે લોહ્ય નથી, સ્વાર્થને કારણે જીવતો નથી, અક્કિચન છે અને ગૃહ-સ્થોમાં સંસક્ત નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ. (૨૭)
જે દ્વિજોત્તમો આત્મા પ્રકારના ગુણવાળા હોય છે તેઓ જ પોતાનો અને પરનો ઉદ્ધાર કરવાને સમર્થ છે. (૩૩)

૩ હે બ્રાહ્મણો, અમિમાં આલમ્બન કરતા તમે પાણીવડે બહારની છુડિને શું શોધો છો ? તમે જે બહારની છુડિ શોધો છો તે સાધં નથી એમ કુલાલ માણસો કહે છે. (૩૮)

કુશ, ચૂપ, ઘાસ, લાકડાં, અમિ અને પાણીનો સાંજે અને સવારે સર્ચ કરતા તમે મંદો પ્રાણ મૂતોની હિંસા કરો છો અને તેથી વારંવાર પાપ કરો છો. (૩૯)

ધર્મનો હોમ તો આ છે:—તપ એ અમિ છે, જીવ એ અમિનું સ્થાન છે, પ્રવૃત્તિઓ એ વાતી છે, શરીર એ છાણાં છે, પુણ્ય પાપ એ લાકડાં છે અને સંયમ એ શાન્તિ છે. શ્રવિઓએ આત્મા હોમને બચાવેલો છે. (૪૪)

આ જ જાતના યજ્ઞનું સ્વરૂપ જિનપ્રવચનમાં ઠેકઠેકાણે બતાવેલું છે. મગવાન મહાવીરે તે વખતના સમાજમાં યજ્ઞવિધેની આ જાતની માન્યતાનો પ્રચાર કરીને હિંસાત્મક યજ્ઞનો છઠ્ઠેચોક વિરોધ કરેલો અને તેને અટકાવેલો.

મગવાનના વખતમાં અને આજે પણ માત્ર જલ્લજ્ઞાનમાં ઘણા લોકો ધર્મ સમજે છે. ગંગાજ્ઞાન, ત્રિવેણીજ્ઞાન, પ્રયાગજ્ઞાનના માહાત્મ્યને લગતા ગ્રંથોની પરંપરા આપણા દેશમાં આજ કેટલાક વખતથી ચાલી આવે છે. અને મોઝા લોકો ગંગામાં જ્ઞાન કરીને પોતાને પુણ્ય મઝ્યાનું માને છે.

આ જાતના જ્ઞાનના માહાત્મ્યની અસરથી અસ્યારના જૈનો પણ શેત્રુંજી નદીના જ્ઞાનને ધર્મ માનવા લાગ્યા છે. મગવાન કહે છે કે એ જ્ઞાન તો માત્ર શરીરના મઝને તે પણ ઘડીભરને માટે જ દૂર કરે છે પણ આત્માના મઝને જરાપણ દૂર નથી કરી શકતું તેથી તે જ્ઞાન જરા પુણ્યનું કારણ નથી. પણ જલ્લ જ્ઞાન કરતું હોય તો ધર્મરૂપ જહાશયમાં આવેલા બ્રહ્મરૂપ પવિત્ર ઘાટે જ્ઞાન કરે તો જાણેજાણે શ્રીત, વિમલ અને વિશુદ્ધ થાય છે. તથા આત્મમઝનો ત્યાગ કરે છે. આ જ જ્ઞાનને કુશલ પુરુષોએ મહાજ્ઞાન તરીકે વર્ણવેલું છે અને ઋષિઓને તો તે જ પ્રશસ્ત છે.^૧

મગવાને જ્ઞાનની આ જાતની વ્યાખ્યા કરીને વિવેકપૂર્વકના બાહ્ય જ્ઞાનનો નિષેધ કર્યો છે એમ માનવાનું કારણ નથી. પણ જે લોકો માત્ર જલ્લજ્ઞાનમાં જ ધર્મ માનતા અને તેથી જ આત્મશુદ્ધિ સમજતા તેઓને માટે મગવાને જીવનશુદ્ધિ માટે જરા જ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવીને જ્ઞાનનો જાણે માર્ગ ખુલ્લો કર્યો છે.

તેમના વખતમાં લોકો પુણ્યકર્મ સમજીને વેદને માત્ર કંઠસ્થ કરી રાખતા અને અર્થનો વિચાર ભાગ્યે જ કરતા. વેદના અર્થની પરંપરા મગવાનના પહેલાંના સમયથી ટૂટી ગયેલી હોવાનો પુરાવો શાસ્ત્રાચાર્ય પોતે જ છે, કારણ કે તે વૈદિક શબ્દોના સ્પષ્ટ અર્થ કરી શકતા નથી પણ તેને લગતા અનેક મતમતાંતરો સાથે પોતાનો અમુક મત જણાવે છે એટલે ઘણા વખતથી વેદના અર્થનો વિચાર કરવો લોકોએ માંડી બાઢેલો અને વેદ જૂનો ગ્રંથ હોઈ તેને કંઠસ્થ કરવામાં અને સ્વરૂપક ઉચ્ચારણ કરવામાં જ પુણ્ય મનાતું અને બ્રાહ્મણો એમ માનતા કે વેદને ભળીને, બ્રાહ્મણોને જમાડીને અને પુત્ર ઉત્પન્ન કરીને પછી આરણ્યક તપસ્વી થવાય. પણ આ જાતનું જડ કર્મકાંડ જીવનશુદ્ધિનું પંકાત ઘાતક છે એમ સમજીને ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે વેદોનું^૨ અધ્યયન આત્માનું રક્ષણ કરી શકતું નથી. જમાડેલા બ્રાહ્મણો આઠસુ ધવાથી જમાડનારને લાભ દેવાને બદલે ઊલટા નરકમાં પાડે છે અને અપુત્રસ્થ^૩ ગતિર્નાસ્તિ એવો જે વૈદિક પ્રવાદ છે તે પણ બરાબર નથી. કારણ કે ઉત્પન્ન કરેલા પુત્રો પણ પિતાના કે પોતાના આત્માનું રક્ષણ કરી શકતા નથી. આ રીતે જિનપ્રવચનમાં વેદના શુષ્ક અધ્યયનનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે અને જ્ઞાન અને આચાર ઉપર એક સરખો ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

૧ “ઉદ્ગેણ જે સિદ્ધિમુદાહરંતિ સાયં ચ પાયં ઉદગં કુસંતા ।
ઉદગસ્તા ફાલેણ સિયા ચ સિદ્ધી સિદ્ધિશ્ચ પાણા બહેવે દગંતિ ॥ ૧૪

મચ્છા ચ કુમ્મા ચ સિરીસિવા ચ મચ્ચૂ ચ ઉદ્ધા દગરક્ષસા ચ ।
અદ્ધાણમેયં કુસલા વયંતિ ઉદ્ગેણ જે સિદ્ધિમુદાહરંતિ” ॥ ૧૫

—સૂત્રકૃતાંગ પ્રથમશ્રુતસ્કંધ અધ્યયન-૭

૨ “ધમ્મે હરણે બંધે સંતિતિયે ઘણાવિલે અસપરાજલેસે ।
જહિં સિણાઓ વિમલો વિસુદ્ધો સુસીદ્ધમૂઓ પજહામિ દોસં ॥ ૪૬
એયં સિણાણં કુસલેણ વિદ્ધં મહાસિણાણં દુસીણં પરાત્થં ।
જહિં સિણાયા વિમલા વિસુદ્ધા મહારીસી ઉત્તમં ઠાળં પતે”તિ બેમિ ૪૭
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૨

૩ “હમં વયં વેઅવિઓ વયંતિ—
અહિજ વેપે પરિવિસ્સ વિપ્પે પુત્તે પરિટ્ટપ્પ ગિહંતિ જાયા । ।
મુષાણ મોણે સહ હરિથમાહિં આરણ્ણગા દોહ મુણી પસસ્યા” ॥ ૧
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૪

૪ “વેઆ ઘઠીઆ ન ભવંતિ તાણં”—ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અધ્યયન-૧૪

૫ “હમં વયં વેઅવિઓ વયંતિ—“જહા ન હોહ અસુઆણ લોગો ।
મુત્તા દિથા નિંતિ તમં તમેણ જાયા ચ પુત્તા ન હવંતિ તાણં
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૪

૧ રાજે અને રાજારે પાણીનો સ્પર્શ કરતા જે લોકો પાણી વડે સિદ્ધિ માને છે તેમને મતે તો પાણીના સ્પર્શવડે પાણીમાં રહેનારા જીવ માત્રગી સિદ્ધિ થવી જોઈએ જ. (૧૪)

જેવાં કે, માછલી, કાચબા, સર્પો, ડંડો (આ એક પ્રકારનું જલચર પ્રાણી છે) અને જહરાક્ષસો—આ ધવા પ્રાણીઓ નિરંતર જીવનપર્યંત પાણીમાં રહે છે તો એમનું નિર્વાણ થવું જોઈએ. પણ એમ થતું નથી માટે જે લોકો માત્ર જલજ્ઞાનથી સિદ્ધિ થવાનું કહે છે તે જોડું છે એમ કુશલ પુરુષો કહે છે. (૧૫)

૨ જલ જ્ઞાન તો આ છે: ધર્મરૂપ પાણીનો ધરો હોય, બ્રહ્મચર્યરૂપ ઘાટ હોય, જો એ પવિત્ર, અને નિર્મલ ઘાટે ધર્મના ધરામાં જ્ઞાન કરવામાં આવે તો જ્ઞાન કરનારો વિમલ, વિશુદ્ધ અને જ્ઞાન્ત થાય છે અને દૂષણોને છોડી દે છે. આ જ્ઞાનને જ ઋષિઓએ મહાજ્ઞાન કહેલું છે. કારણકે એ રીતે નહાવાથી વિશુદ્ધ થઈને મહર્ષિઓ ઉત્તમ સ્થાનને પામેલા છે, (૪૬—૪૭)

૩ વેદના જાળનારાઓ આમ કહે છે:—વેદોને ભળીને, બ્રાહ્મણોને જમાડીને, છોકરાઓને વારસો સોંપીને અને સંસારના ભોગો ભોગવીને પછી મુનિ થવું ઠીક છે. ૧

૪ પાડે કરેલા વેદો રક્ષણ કરી શકતા નથી. ૧૪

૫ આગળ જે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે પુત્રરહિત મનુષ્યોને સજ્જતિ મળતી નથી તે બરાબર નથી. કારણ કે ઘણા પુત્રો પણ રક્ષણ કરી શકતા નથી અને જમાડવામાં આવતા બ્રાહ્મણો અંધારામાં ભૂંડે જાય છે.

મગવાનનાં જમાનામાં વૈદિક કે ઔકિક સંસ્કૃતને જ મહત્ત્વ અપાતું, તે એટલું નહું કે એ જ ભાષા બોલવામાં પુણ્ય છે અને બીજી ભાષા બોલવામાં પાપ છે. આ હકીકતનો પ્રતિધ્વનિ મહામાખ્યનાં આરંભમાં આજે પણ જોવામાં આવે છે. તેમાં સંસ્કૃત સિવાયની બાકીની ભાષાઓને અપદ્ધત તરીકે ગણાવી છે અને તેનો પ્રયોગ કરનારાઓને દોષી ઠરાવવામાં આવ્યા છે અને આ રીતે તે વચ્ચતના કેટલાક લોકો શબ્દને પ્રજ્ઞા સમજી તેની જ પૂજા પાછળ પડેલા. આ સંબંધમાં મગવાને પોતાનાં સર્વ પ્રવચનો તે વચ્ચતની લોકભાષામાં કરીને એ વચ્ચતે જામેલો ભાષાનો ઓટો મહિમા તોડી નાંખેલો છે અને એક માત્ર સદાચાર જ આત્મશુદ્ધિનું કારણ છે પણ માત્ર ભાષાથી કાંઈ વળતું નથી એમ બતાવી આપ્યું છે.

શ્રીકૃષ્ણારાખ્યનમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જુદીજુદી ભાષાઓ આત્માનું રક્ષણ કરી શકતી નથી. મગવાન શુદ્ધે પણ ભાષાની ઓટી પૂજાનો પ્રવાદ મગવાન મહાવીરની પદ્ધતિએ જ અટકાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

સૂર્યપ્રહણ કે ચંદ્રપ્રહણ વિષે જે માન્યતા અત્યારે ચાલે છે તેવી જ માન્યતા મગવાનના જમાનામાં પણ ચાલતી. રાહુ સૂર્યને ગળી ગયો અને પ્રહણ પૂરું થાય ત્યારે રાહુએ સૂર્ય કે ચંદ્રને ઓઢી દીધો એમ રાહુને સૂર્ય અને ચંદ્ર સાથે વૈરભાવ જાણે કે ન હોય તેમ તે વચ્ચતના લોકો સમજતા અને એવું રૂપકાત્મક વર્ણન હજુસુધી વૈદિક પરમ્પરામાં પૌરાણિક પ્રયોગમાં ટકી રહ્યું છે. આ પ્રહણ વચ્ચતે ધર્મ માનીને જેમ લોકો જ્ઞાન માટે અત્યારે દોડધામ કરે છે તેમ તે વચ્ચતે પણ કરતા હશે એમ માનવું ઓટું ન કહેવાય. કહેવાની મતલબ એ છે કે પ્રહણના પ્રસંગને ધાર્મિક પ્રક્રિયાનું રૂપ આપીને લોકો જેમ અત્યારે ધમાધમ મચાવે છે તેમ તે વચ્ચતે પણ મચાવતા હશે. તેમની સામે મગવાને કહ્યું છે કે રાહુ ચંદ્ર કે સૂર્યને ગળતો નથી તેમ તે બે વચ્ચે કોઈ જાતનો વૈરભાવ પણ નથી. એ તો ગગનમંડલમાં રાહુ એક ગતિમાન પદાર્થ છે તેમ ચંદ્ર અને સૂર્ય પણ ગતિમાન પદાર્થ છે. જ્યારે ગતિવાળા તેઓ એક બીજાની આડે આવી જાય છે ત્યારે અંશથી કે પૂર્ણપણે એકબીજાને ઢાંકી દે છે અને પછી છૂટા પણ પડી જાય છે એટલે કોઈ એક બીજાથી ગળાતો નથી. જ્યારે એક બીજાને ઢાંકે છે ત્યારે લોકો તેને પ્રહણ થયું કહે છે એટલે એ પ્રહણ કોઈ ધર્મમય ઉત્સવ નથી તેથી એ માટેની દોડધામ પણ ધર્મમય નથી જ એ ઉપાહું છે. (ભા. ૩ પા. ૨૭૯)

આ રીતે પ્રહણ નિમિત્તે ચાલતી જડક્રિયાનો પ્રહણનું સ્પષ્ટ સ્વરૂપ આપીને મગવાને આ સ્વચ્છે સ્પષ્ટ છુલાસો કર્યો છે. અને બધારામાં શશી અને આદિત્યના સ્પષ્ટ અર્થો પણ જણાવ્યા છે. શશી શબ્દનો પૌરાણિક અર્થ શશી-સસલા-વાઘો એવો થાય છે અને આદિ-ત્યનો અર્થ અદિત્યનો ઓકરો એવો થાય છે. મગવાને આ પૌરાણિક પરમ્પરા સામે જાણે કે ટકોર કરવા ખાતર જ શશી અને આદિત્યના તદ્દન જુદા અર્થો બતાવેલા છે.

મગવાન શશિનો સશ્રી-શ્રી સહિત-શોભા સહિત એવો અર્થ કરે છે અર્થાત્ જે તેજવાળો, કાતિવાળો અને દીપ્તિવાળો છે તે શશી-સશ્રી. તેને જિનપ્રવચનમાં સસી-સશ્રી કહેવામાં આવે છે. અને આદિત્ય એટલે મગવાનના કહેવા પ્રમાણે જેને મુખ્યભૂત-આદિ-ભૂત કરીને કાઢતી ગણતરી થાય તે આદિત્ય. કાઢતી ગણતરીમાં સર્ગનું સ્થાન સર્વથી પ્રથમ છે માટે મગવાને કહેલો આ અર્થ વ્યાજબી છે અને વ્યુત્પત્તિની દૃષ્ટિએ પણ બરાબર છે. મગવાને આદિત્યનો જે ઉપર્યુક્ત અર્થ બતાવ્યો છે તે મૈત્ર્યપુરાણમાં પણ ઉપલબ્ધ છે.

આ પ્રમાણે શશી અને આદિત્યના પૌરાણિક અર્થો યોગ્યતાને તેના નવા અર્થો યોગ્ય છે. અને તેમ કરીને તે બે પ્રત્યેનાં લોકોનાં ગૌરવસમજ ઓઢી કરવા પ્રયાસ કરેલો છે.

- ૧ "મૂર્ચાસોડપશ્વદ્વા અલ્પીયાંસઃ શબ્દાઃ । એકેકસ્ય દ્વિ
શબ્દસ્ય બહવોડપશ્વદ્વાઃ તથાશ્વા-ગૌરિભ્યસ્ય શબ્દસ્ય ગાવી-ગોળી-
ગોતા-ગોપોતલિકા-દ્વિત્યેવમાદયો બહવોડપશ્વદ્વાઃ ।
યસ્તુ પ્રયુક્તે કુશલો વિશેષે શબ્દાન્ યથાવદ્ વ્યવહારકાલે ।
સોડનન્તમાપ્રોતિ જયં પરત્ર વાયોગવિદ્ દુષ્ટ્યતિ ત્રાપશબ્દૈઃ ॥
(મહામાખ્યના પ્રથમ સૂત્રનો પ્રારંભ)

- ૨ "ન વિષ્ણુ તાયપ્ત માષ્ણ કથો વિષ્ણુસાસનં ।
વિષ્ણુ પાષકમ્નેહિં શાલા પંચિઅમાણિણો ॥"

વત્તરાખ્યનસૂત્ર અધ્યયન-૬

- ૩ "આધિસશ્વાદિભૂતત્વાત્"—મત્સ્યપુરાણ અ. ૧ શ્લો. ૩૧.

- ૧ અપશબ્દો ઘણા છે અને શબ્દો ઓછા છે. એક શબ્દનાં અષ્ટરૂપો ઘણાં થાય છે. જેમકે એક શબ્દના જ ગાવી, ગોળી, ગોતા, ગોપોત-લિકા વગેરે ઘણાં અષ્ટરૂપો થાય છે.

જે કુશલ માણસ વહેવારને વચ્ચતે યથાવત શબ્દોનો પ્રયોગ કરે છે તે વાયોગવિદ્ અનંત જયને પામે છે અને અપશબ્દને બોલનારો દોષવાળો થાય છે (માખ્યકાર પત્તજલિના વચ્ચતમાં સામાન્ય લોકો જે શબ્દો બોલતા તેને અહીં અપશબ્દો કહેવામાં આવ્યા છે અને આમ કહીને તેમનો આશય તે વચ્ચતની પ્રચલિત લોકભાષાની અવજ્ઞા કરવાનો અને કહેવાતી સંસ્કૃતને પૂજ્ય સ્થાન આપવાનો નથી !)

- ૨ વિષ્ણુવિષ્ણુ ભાષા કોહતું રક્ષણ કરી શકતી નથી તેમ શુદ્ધ શાસ્ત્ર-શ્વાસ પણ. પોતાને પંચિત માનતા અજ્ઞાનીઓ પાપ કરવામાં લુંચી રહે છે.

“હતો વા પ્રાપ્સ્યસિ સ્વર્ગમ્”—(ગીતા અ. ૨ શ્લો. ૩૭) એ ગીતાના યાક્યમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે છત્રને હળીને તું સ્વર્ગે જઈશ, એવી ગીતાના જમાનાથી કે ગીતાના સમય પહેલેથી લોકોમાં એવી માન્યતા પ્રસરી ગયેલી કે લડનારા લોકો સ્વર્ગે જાય છે. આ માન્યતાને ઊંચે મોટી મોટી લડાઈઓમાં લડનારા ઘણા મઠી આવતા અને આ રીતે મનુષ્યજાતનો કચર ઘણ નીકળતો. એ અટકાવવા ભગવાને એ માન્યતા ઉપર સ્પષ્ટ પ્રકાશ નાખ્યો છે અને કહ્યું છે કે લોકો યુદ્ધથી સ્વર્ગ મળવાની વાત કહે છે તે ખોટી છે. પણ સરી વાત તો એ છે કે લડનારા સ્વર્ગે જ જાય છે એમ નથી પણ તે પોતપોતાનાં શુદ્ધાશુદ્ધ કર્મ પ્રમાણે ભિન્ન ભિન્ન યોનિઓમાં જન્મ ધારણ કરે છે. (મા. ૩ પા. ૩૨)

આ હકીકત કહીને ભગવાને યુદ્ધ સ્વર્ગનું સાધન છે એવી જાતની લોકોમાં ફેલાયેલી ધારણા ખોટી પાઠી અને લોકોને યુદ્ધના હિંસામય માર્ગથી દૂર રહેવાની યાસ મલામળ કરી.

વઢી, તે વખતની દિશાપૂજનની પ્રથાને લોકોમાંથી દૂર કરવા અને તેનું સ્વરૂપ બતાવવા ભગવાને આ સૂત્રમાં દિશાની પણ ચર્ચા કરી છે. દશમા શતકના પહેલા ઉદ્દેશકની શરૂઆત દિશાના વિવેચનથી કરવામાં આવી છે. ભગવાને ગૌતમને કહ્યું છે કે દિશાઓ દશ કહેવામાં આવી છે જેના ક્રમથી નામ એન્દ્રી (હિન્દના સ્વામિત્વવાળી), આગ્નેયી (અગ્નિના સ્વામિત્વવાળી), યામ્યા (યમના સ્વામિત્વવાળી), નિર્ઋતિ (નિર્ઋતિ નામના દેવના સ્વામિત્વવાળી), વારુણી (વરુણ દેવના સ્વામિત્વવાળી) વાયવ્ય (વાયુના સ્વામિત્વવાળી) સૌમ્યા (સોમના સ્વામિત્વવાળી) એશાની (એશાના સ્વામિત્વવાળી), વિમલા અને તમા. આ દશ દિશાઓને માટે પુરાણપ્રસિદ્ધ ઉપર્યુક્ત નામો જણાવા ઉપરાંત નીચેના પ્રસિદ્ધ શબ્દો પણ મૂકવામાં આવેલા છે. પૂર્વ, પૂર્વદક્ષિણ, દક્ષિણ, દક્ષિણપશ્ચિમ, પશ્ચિમ, પશ્ચિમોત્તર, ઉત્તર, ઉત્તર-પૂર્વ, ઊર્ધ્વ (ઉપરની), અધો (નીચેની) આ વધી દિશાઓ જીવાજીવના આધારરૂપ છે તેથી ઉપચારથી એ દિશાઓને જીવઅજીવરૂપ કહેવામાં આવી છે. દિશાને એક દ્રવ્ય તરીકે ગણાવવાની પદ્ધતિ વૈદિક પરંપરાની વૈશેષિક શાખામાં પ્રસિદ્ધ છે.

વૈદિકકાળમાં દિશાઓની પૂજા કરવાનો પ્રથમ હતો એ હકીકત ને સાહિત્ય ઉપરથી જાણી શકાય છે અને દિશાઓનું પ્રોક્ષણ કરીને જમવાની પદ્ધતિ એક વ્રત તરીકે અમુક પરંપરામાં ચાલુ હતી અને તે પરંપરાને માનતા લોકો દિસાપોચિરવળો કહેવાતા એ હકીકત જૈનઆગમોમાં પણ મળે છે. આ રીતે વેદની જૂની પરંપરામાં દિશાઓનું મહત્ત્વ વિશેષ પ્રસિદ્ધિ પામેલું હતું અને દિશાઓની પૂજાનો પ્રચાર પણ લોકોમાં ટીકટીક હતો. આ જડ પ્રચારને રોકવા માટે જ ભગવાને દિશાના માહાત્મ્યની નિષ્પ્રયોજનતા બતાવવા તેને આ સૂત્રમાં જીવાજીવાત્મક કહીને વળેલી છે. દિશાઓ માત્ર આકાશરૂપ હોઈ જીવાજીવરૂપ સમસ્ત પદાર્થના આધારરૂપ છે એ વાત સરી છે પણ એટલા માત્રથી તેની જડપૂજા કરવા મંઠી પડવું તે આધ્યાત્મિક શુદ્ધિ કે જીવનશુદ્ધિ માટે જરાય ઉપયોગી નથી.

ભાવાન બુદ્ધે પણ દિશાઓની જડપૂજાને અટકાવવા પોતાના પ્રવચનમાં બીજી જ રીતે ટકોર કરી છે. દીધનિકાંયના શ્રીજા વર્ગના સિગાલોવવાદસુત્તમાં લખેલું છે કે એક વખત બુદ્ધ ભગવાન રાજગૃહના વૈણવનમાં રહેતા હતા તે વખતે સિગાલ નામનો એક યુવક શહેરમાંથી રોજ સવારે બહાર આવી જ્ઞાન કરી પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ, ઉપર અને નીચે એ છ એ દિશાને નમસ્કાર કરતો હતો. રાજ-ગૃહમાં ભિક્ષા માટે જતા બુદ્ધ તેને જોઈને બોલ્યા “ગૃહપતિપુત્ર ! તું આ શું માંડ્યું છે” સિગાલ બોલ્યો—“હિ મદંત ! મારા પિતાએ મરતી વખતે છ દિશાની પૂજા કરતા રહેવાનું મને કહ્યું હોવાથી હું આ દિશાઓને નમસ્કાર કરું છું”. મ. બુદ્ધ બોલ્યા—“હે સિગાલ ! તારો આ નમસ્કારવિધિ આર્યોની પદ્ધતિ પ્રમાણે નથી.” સારે સિગાલે આર્યોની રીતિ પ્રમાણે છ દિશાઓનો નમસ્કારવિધિ બતાવવા બુદ્ધને વિનંતી કરી. મ. બુદ્ધ બોલ્યા—“જે આર્યશ્રાવકને છ દિશાની પૂજા કરવાની હોય તેણે ચાર કર્મક્લેશથી મુક્ત થવું જોઈએ. ચાર કારણોને છૂટીને પાપકર્મ કરવાં ન ઘટે અને સંપત્તિનાશનાં છ દ્વારોનો તેણે અંગીકાર કરવો ન ઘટે. આ ચૌદ વાતો સાંભળે તો છ દિશાની પૂજા કરવાને તે યોગ્ય બને છે”. આ ઉપરાંત બુદ્ધે તેને એમ કહ્યું કે માઈ ! માબાપ એ પૂર્વદિશા છે, ગુરુને દક્ષિણ દિશા સમજવી, પત્નીપુત્ર પશ્ચિમદિશા, સર્ગાવહાલાં ઉત્તરદિશા, દાસ અને મજૂર નીચેની દિશા તથા શ્રમણબ્રાહ્મણ ઉપરની દિશા સમજવી. આટલું કહ્યા પછી તેને એ દિશાઓની પૂજાની પદ્ધતિ બુદ્ધ ભગવાને વિસ્તારથી સમજાવી છે.

આ ઉપરથી એમ માલમ પડે છે કે ભગવાન બુદ્ધના વખતમાં દિશાઓની જડપૂજાનો પ્રચાર સ્વ થયેલો હોવો જોઈએ, જેને અટકાવવા શ્રીબુદ્ધે નવા પ્રકારે દિશાની પૂજાની પદ્ધતિ લોકોને સમજાવી અને ભગવાન મહાવીરે પૂર્વોક્ત પ્રમાણે દિશાઓને જીવાજીવાત્મક

૧ “પૃથિવ્યાપસ્વજો વાયુરાકાશં કાલો વિગ્
આત્મા મનં હિતિ દ્રવ્યાણિ”
(વૈશેષિકદર્શન પ્રથમ અધ્યાય)

૨ “ઉદકેન દિશાઃ પ્રોક્ષ્ય ચે ફલ-પુષ્પાદિ સમુચ્ચિન્વન્તિ”
ઔપપાતિક સૂત્ર ૫. ૧૦.

૩ જૂઓ ધીધનિકાંય-ઉપર્યુક્તસૂત્ર.

૧ પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ, આકાશ, કાલ, દિશા, આત્મા અને મન એટલાં દ્રવ્યો છે.

૨ જે લોકો પાણીથી દિશાઓને અર્ચ્ય આપીને ફલ, ફુલને પ્રદાન કરે છે તેઓ દિશાપ્રોક્ષી કહેવાય.

હકીને તે જલ્પૂજામાંથી લોકોને બચાવી લેવા પ્રયત્ન કર્યો, એ એકસરખી હકીકત આ સૂત્રમાં આવેલા દિશાના પ્રકરણ ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાય એવી છે. દિશા વિષે ભગવાનનું પ્રવચન તે વખતની દિક્પૂજનની રૂઢિને નાબૂદ કરનારું છે.

આ પ્રકારે ભગવાને પોતાના સમયની કુરુદિઓને નાબૂદ કરવા અને તેને સ્થાને સુમાર્ગ પ્રવર્તાવવા પોતાના પ્રવચનમાં ઘણો પ્રયાસ કરેલો છે. આ જાતનાં ઉદાહરણો ઘણાં આપી શકાય પણ ઉપરનાં ઉદાહરણો નમુનારૂપે માત્ર ટાંકેલાં છે.

ભગવાન મહાવીરે અને ભગવાન બુદ્ધે કુરુદિને દૂર કરીને લોકોને સુરુદિ પર લાવવા પોતાના પ્રવચનોમાં પૂર્વોક્ત કેટલીક હકીકતો બતાવેલી છે. આથી જ આ બંને મહાપુરુષો તે વખતના પ્રબલ સુધારકો હતા એમ જે અભ્યારના શોધકો માને છે તે ધ્રુવરૂં છે. આર્યોએ બતાવેલા અહિંસા અને સત્યમય માર્ગમાં જે કેટલોક કચરો ભરાઈ ગયેલો તેને દૂર કરવા આ બંને મહાપુરુષોએ ઘણો પ્રયત્ન સેવ્યો છે એમાં શક નથી.

કેટલીયે એવી વૈદિક માન્યતાઓ હતી જેનાથી લોકોમાં હિંસા, અસત્ય, જઢતા વગેરે દુર્ગુણોનો વધારો થતો અને એથી તે વખતની પ્રજા ત્રાસી પણ ગયેલી, એ પ્રજાને સન્માર્ગ બતાવવા ભગવાન બુદ્ધ અને ભગવાન મહાવીર કલ્યાણમિત્રરૂપે ન આવ્યા હોત તો અભ્યારે આપણી કેવી દુર્દશા હોત તે કોણ કહી શકે ?

જૈનશાસ્ત્રો ઉપર વૈદિક પરંપરાની અસર

વૈદિક પરંપરાઓમાં કેટલાયે સુધારા કરનારા જિનપ્રવચનમાં પણ કેટલીયે એવી માન્યતાઓ મળે છે જે વૈદિક પરંપરાની અસરને આભારી હોય. આ હકીકત સમજવા માટે આ સૂત્રમાંથી જ આપણે કેટલાંક ઉદાહરણો નીચે પ્રમાણે જોઈ શકીશું.

દેવદાનવનું યુદ્ધ વેદની પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ છે. તે યુદ્ધને નિરુક્તમાં વિજલ્લીના કઢાકા તથા મેઘની ગાજવીજના રૂપક તરીકે વર્ણવેલ છે. આ સૂત્રમાં ઈંદ્રભૂતિ ગૌતમ ભગવાન મહાવીરને પૂછે છે કે દેવ અને અસુરનો સંપ્રાપ્ત છે ? આનો ઉત્તર ભગવાન હકારમાં આપે છે. આ પછીના સૂત્રોમાં દેવનાં શસ્ત્રો અને અસુરનાં શસ્ત્રોની હકીકત ભગવાને ઈંદ્રભૂતિને સમજાવેલી છે. (ભા. ૪ પા. ૬૮) દેવઅસુરના સંપ્રાપ્તને લગતા વધા પ્રશ્નો વૈદિક પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ એવી દેવદાનવના પ્રફુલ્લ લડાઈને લક્ષમાં રાખીને કરવામાં આવ્યા હોય એમ માલુમ પડે છે એટલું જ નહીં પણ દેવદાનવના યુદ્ધની એ પૌરાણિક કથામાં વધારે મેલવાળી હકીકત આવે તે માટે તેમના યુદ્ધનાં કારણો સાથેની એક કથા પણ આ સૂત્રમાં મૂકવામાં આવેલી છે.

ત્રીજા શતકના ટીકા ઉદ્દેશકમાં આ સંબંધમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે દેવો અને અસુરોને જન્મથી જ વૈરનો સ્વભાવ છે. અને તે બે વચ્ચે સંપત્તિ અને સ્ત્રીઓ માટે યુદ્ધ થાય છે. વૈદિક કથાની હકીકત કરતાં દેવાસુરના યુદ્ધને લગતી આ હકીકત 'દેવો અને અસુરો પણ લોભી અને વિષયી હોઈ પરસ્પર લડે છે' એ વસ્તુ સમજાવે છે અને લોકોને લોભ અને વિષયના નિવેદ તરફ ઈર્ષ્ય જર્જરિત પળાવવાની નથી એ વાત સૂચવે છે અને આ જૈનકથામાં એ જ મુદ્દો મેલવાળો છે. અહીં એક વસ્તુ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે જ્યારે વૈદિક પરંપરામાં દેવ અને દાનવના સ્પષ્ટ વિભાગ છે ત્યારે જૈનપરંપરામાં અસુરોને પણ દેવ તરીકે ગણાવેલા છે.

ભગવાન મહાવીરે ત્રીજા શતકના આ જ ઉદ્દેશમાં પોતાની હયાતીમાં દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર અને અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરતું યુદ્ધ યયું હતું એમ ઈન્દ્રભૂતિ ગૌતમને વિસ્તાર સહિત જણાવેલું છે અને તે લડાઈમાં ભગવાનના જ આશરાથી અસુરેન્દ્ર ચમરતું રક્ષણ યયું હતું એમ પણ સૂચવેલું છે. આ લડાઈ જંબૂદ્વીપના ભારતવર્ષના મુંડુમાર નગરમાં જ્યારે ભગવાન દીક્ષા લીધા પછી અગિયારમે વર્ષે તપ તપતા હતા તે વખતે થઈ હતી, અસુરેન્દ્ર અને દેવેન્દ્ર બંનેને ભગવાનના ભક્ત તરીકે આ કથામાં જણાવેલા છે. આ સૂત્રમાં આવેલી આ કથાનો ઉદ્દેશ સિદ્ધસેન દિવાકર પોતાની સ્ત્રીશીઓમાંની મહાવીરસ્તુતિના ત્રીજા શ્લોકમાં કવિત્વને છાજે એવી સરસ રીતે કરે છે.

જેમ રામ અને પાંડવોની કથા જૈનપરંપરામાં જૈનદષ્ટિએ સારો ઘાટ આપીને વર્ણવાયેલી છે તેમ દેવઅસુરની આ કથા સારો ઘાટ આપીને વર્ણવાઈ હોય અને તે દ્વારા વિષયનિવેદ ફેલાવવાનો આધ્યાત્મિક હેતુ જૈનાચાર્યોએ સાધ્યો હોય તો તે તેમના ધ્યેયને બરાબર અનુકૂળ થયું હોય એવું લાગે છે.

આથી જ ટીકા હકીકત લોકપાલોને લગતી છે. ત્રીજા શતકના સાતમા ઉદ્દેશકમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રના આ લોકપાલો છે. સોમ, યમ, વરુણ અને વૈશ્રમણ. આ ચારે લોકપાલો શક્રની આજ્ઞામાં રહે છે.

નિરુક્તના ઉદ્દેશ માટે જુઓ પ્રસ્તુત પ્રંથ ભાગ ૧ પૃ. ૪૮-૪૯ ટિપ્પણ ૨.

દેવાશ્વ જૈન સમયે મહાનપતિ-અનંતર-અયોતિષ્ઠ-વૈમાનિક-
મેદાશ્વજુર્થા મવન્તિ ॥૨॥

અભિધાનચિન્તામણિ દેવકાન્ડ શ્લોક ૩

આ શ્લોક માટે જુઓ પ્રસ્તુત પ્રંથ ભાગ ૨ પૃ. ૬૧ ટિપ્પણ ૧

૨ જૈન સિદ્ધાન્તમાં દેવોના ચાર પ્રકાર છે જેમકે:-મહાનપતિ, અનંતર, અયોતિષ્ઠ અને વૈમાનિક.

જગતમાં ઉત્કાપાત, વિગ્રહાદ, ધૂલ્લો વરસાદ, ચંદ્રગ્રહણ, સૂર્યગ્રહણ, હન્ધધનુષ્ય, મોટા મોટા દાહો, ગ્રામદાહ, નગરદાહ, પ્રાણીક્ષય, જનક્ષય, ધનક્ષય, કુલક્ષય, સંખ્યા, ગાંધર્વનગર આ અને આઘા બીજા બધા ઉત્પાતો સોમની દેખરેખ નીચે જગતમાં આવે છે.

સોમને આઘીન વિષ્ણુત્કુમાર, વિષ્ણુત્કુમારી; અગ્નિકુમાર, અગ્નિકુમારી; વાયુકુમાર, વાયુકુમારી; ચંદ્ર, સૂર્ય, પ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા એ બધાં છે.

શક્તને બીજો લોકપાલ યમ છે. જગતમાં કલ્હ, મહાસંગ્રામ, મારફાલ, રોગચાળા, શારીરિક દુઃખો, શલ્લાહ, એકાંતરીયો, બેઆંતરીયો, ત્રણઆંતરીયો, ચોથીયો, છાંસી, શ્વાસ, પાંડુરોગ, હરસ, શૂલ, મરતી આ બધા ઉપદ્રવો યમની સત્તા નીચે પાય છે. અંબ, અંબરીષ, મહાકાલ, અસિપત્ર, કુંભ, વાલુ, વૈતરણી એ બધાં યમના આશ્રિતો છે.

વરુણ ત્રીજો લોકપાલ છે. અતિવૃષ્ટિ, મંદવૃષ્ટિ, સુવૃષ્ટિ, દુર્વૃષ્ટિ પાણીના ઉપદ્રવો, જલપ્રલય અને પાણીની રેલો એ બધું આ વરુણની સત્તામાં છે.

લોહાની, કલ્હની, તાંબાની, સીસાની, સોનાની, રૂપાની, રત્નની અને હીરાઓની ધાતુઓ તથા રત્ન, સુવર્ણ વગેરેની વૃષ્ટિઓ, સુકાલ, દુષ્કાલ, સોંધાઈ, મોંધાઈ આ બધું શક્તના ચોથા લોકપાલ વૈશ્રમણની સત્તામાં છે.

સુવર્ણકુમારો, સુવર્ણકુમારીઓ, દ્વિપકુમારો, દ્વિપકુમારીઓ, દિક્કુમારો, દિક્કુમારીઓ, વાનવ્યંતરો, વાનવ્યંતરીઓ એ બધાં વૈશ્રમણના આશ્રમમાં રહે છે.

આ બધું જોતાં એમ માલુમ પડે છે કે જાણે કે જગતમાં ચાલતું આ બધું તંત્ર આ લોકપાલોને આભારી ન હોય! પણ આત્મબલને પ્રધાન માનનારા અને તે ઉપર જ પ્રવર્તનારા તીર્થકરના શાસનમાં આ લોકપાલોની સત્તાથી થતી એ વ્યવસ્થા ઘટાવવી શી રીતે!

જે કોઈ દૃશ્ય અને અદૃશ્ય બનાવો બને છે તે બધા આત્માએ સંચિત કરેલા કર્મના પરિણામરૂપ છે એમ જિનદેવ કહે છે તો આપણે રોગચાળા કે દુષ્કાલનાં કારણો આપણાં કર્મમાં શોધવાં કે લોકપાલમાં!

કદાચ લોકપાલોને નિમિત્ત કારણ કલ્પીને ઉપર્યુક્ત વ્યવસ્થા ઘટાવવાનો વિચાર યદ્દ આવે પણ હરસ, છાંસી, શૂલ વગેરેનાં અધિષ્ઠાત્રક નિમિત્તો શરીરની રક્ષાનું અજ્ઞાન અને કુપધ્યાદિકને કલ્પવાં કે લોકપાલોને!

વઢી, કાર્યમાત્રને થયાનાં પાંચ વાગ્ણો જૈન પરંપરા બતાવે છે. જેમકે:—કાલ, સ્વભાવ, નિયતિ, પૂર્વકૃત અને પુરુષ. જગતની બધી વ્યવસ્થા આ કારણોની વ્યવસ્થાને આધીન છે. એમાં રોગો ફેલાવનારા, સુકાલ કરનારા લોકપાલોનું સ્થાન ક્યાં છે તે સમજવું મુશ્કેલી મર્યા છે. જૈનપરંપરામાં સંતસમાગમ અને તેની અવેજીમાં વીતરાગનું ધ્યાન, સ્મરણ તથા પૂજન આદર્શને પહોંચવા સારું સાધકો માટે સચિત મનાયાં છે પણ રોગાદિક ટાલવા તથા ધનલાભાદિક સુખ મેલવવા સોમ, યમ, વરુણ કે વૈશ્રમણ તથા હિંદ્રાદિકનું ધ્યાન, સ્મરણ, પૂજન કે પ્રાર્થના સમ્યગ્દૃષ્ટિ સાધકને સારું તો સર્વથા નિષિદ્ધ છે. એ તો દુઃખના કે સુખના જે જે પ્રસંગો આવે તેને પોતાના જ સંસ્કારોનું પરિણામ જાણી સમજીને અનુભવે છે ત્યારે વૈદિક પરંપરામાં તો સોમ, યમ, વરુણ, વૈશ્રમણ કે હિંદ્ર વગેરેને લાભ તથા હાનિકર્તા ઠરાવવામાં આવ્યા છે અને લાભ મેલવવા તથા હાનિ ટાલવા તે તે સોમાદિકની પૂજા પ્રાર્થનાનાં પુરાતન વિધાનો કરવામાં આવ્યાં છે જે આજ પણ પ્રચલિત છે તેથી આ સૂત્રમાં ચર્ચાયેલી આ લોકપાલની હવેલીકત પૌરાણિક પદ્ધતિને આભારી છે એમ માનવામાં કશું અનુચિત નથી.

વરસાદ માટે હિંદ્રની પૂજા ઘણા જૂના કાલથી વેદોમાં પ્રસિદ્ધ છે એટલે કે વૈદિક જમાનામાં લોકો એમ માનતા કે વરસાદ મોકલવો એ હિંદ્રની સત્તાની વાત છે, તેથી જ તેઓ વરસાદને માટે હિંદ્રને તુષ્ટ કરવા યત્ન કરતા. આ વહેમ શ્રીકૃષ્ણે ગોવર્ધનપૂજાની પ્રયા પાઠીને દૂર કરવા પ્રયત્ન કરેલો એ જાણીતું જ છે અને જૈન પરંપરામાં વરસાદ વગેરે કારણો માટે હિંદ્રાદિકને તુષ્ટ કરવાના પ્રયત્નો કદી કરવામાં આવ્યા નથી, કારણ કે ભગવાન મહાવીરે સુદ હિંદ્રયજ્ઞ વગેરે યજ્ઞોના વિરોધી હતા એમાં કશો શક નથી. એ પરાવલંબન ટાલવા જ એમણે પુરુષાર્થત્રાદ અને કર્મવાદનો સિદ્ધાંત તે વખતના સમાજ સમક્ષ મૂકેલો, આમ છતાંય વરસાદ મોકલનાર હિંદ્રને લગતી એ જૂની પરંપરા આ સૂત્રમાં સચવાયેલી છે.

ચૌદમા શતકના બીજા ઉદ્દેશકમાં હિંદ્રભૂતિ ગૌતમ ભગવાનને પૂછે છે કે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર જ્યારે વૃષ્ટિ કરવાની ઇચ્છાવાળો હોય છે ત્યારે તે કેવી રીતે વૃષ્ટિ કરે છે? તેના ઉત્તરમાં ભગવાન ગૌતમને કહે છે કે જ્યારે તેને વરસાદ વરસાવવાની ઇચ્છા પાય છે ત્યારે તે પોતાની આંતરસમાના દેવોને બોલાવે છે, આંતરસમાના દેવો મધ્યસમાના દેવોને બોલાવે છે, મધ્યસમાના દેવો બહારની સમાના દેવોને

૧ વર્તમાનમાં જૈનમંદિરોની પ્રતિષ્ઠા કરવાની વિધિમાં કે પાંચાંગમાં પાંચિકર્મ માટે દેવોને આમંત્રણમાં આવે છે અને તેઓને સંતુષ્ટ કરવા વિવિધ પ્રકારનાં નૈવેદ્યો પણ કરવામાં આવે છે.

આવે છે અને તે બહારની સમાના દેવો હિન્દુમાં કહેવાથી ઘરસાદ ઘરસાથે છે. આ પ્રકારની દૃષ્ટિ સાથે હિન્દુના સંબંધની હકીકત જે જૈન ધર્મમાં આવેલી છે તે વેદની પુરાણી હિન્દુધર્મની પ્રસિદ્ધિનું જ પરિણામ છે. હવે એ વસ્તુ સિદ્ધ થઈ ગઈ છે કે ઘરસાદ કેમ આવે છે અને તેમાં કયાં કયાં કારણો છે ? તથા તેની સાથે હિન્દુનો કેટલો સંબંધ છે અને એ હિન્દુ કોણ છે !

૯ માં શતકના ૩ જા ઉદ્દેશકમાં એકોરુક—એક સાયલ્લવાલ્ય—એકટંગિયા મનુષ્યોના દ્વીપની હકીકત આવે છે. એ દ્વીપ જંબૂદ્વીપમાં આવેલા મંદર પર્વતની દક્ષિણે ચુલ્લહિમવંત પર્વતના પૂર્વ છેડાથી રૂંધાન કોણમાં ત્રણસો યોજન લંબાય સમુદ્રમાં ગયા પછી આવે છે. દ્વીપની લંબાઈ પહોળાઈ ૩૦૦ યોજન છે અને ઘેરાવો ૯૪૯ યોજન કરતાં કાર્કશ ન્યૂન છે.

આ પ્રમાણે બીજા અનેક દ્વીપો વિષે પણ તેમાં જણાવેલું છે. એ શતકના પહેલા ઉદ્દેશકમાં લખેલું છે કે જંબૂદ્વીપમાં પૂર્વ પશ્ચિમ બંધી મળીને ૧૪૫૬૦૦૦ નદીઓ છે.

દ્વીપો અને સમુદ્રો આ વિશ્વમાં અસંખ્ય છે એમ મુનિશ્રીએ કહ્યું છે. જ્યારે હિન્દુધર્મી દ્વીપો અને સમુદ્રોનાં નામ વિષે મુનિશ્રીએ પૂછ્યું ત્યારે તેમણે જણાવ્યું કે લોકમાં જેટલાં સારાં રૂપો, સારાં રસો, સારાં ગંધો અને સારાં સ્પર્શો છે એ બધાં દ્વીપોનાં અને સમુદ્રોનાં નામ સમજવાં, જેમકે ક્ષીરસમુદ્ર, ક્ષુદ્રસમુદ્ર, કૃતસમુદ્ર વગેરે. (ભા. ૨ પા. ૩૩૪)

આ ઉપરાંત ચંદ્ર, સૂર્ય અને તારાઓની સંખ્યા અને તેમાં રહેનારાઓની રહેણીકરણી એ વિષે પણ ૯ માં શતકના બીજા ઉદ્દેશકમાં હકીકત આવે છે. તારાઓ વિષે લખતાં તેમણે કહ્યું છે કે એક લાલ ત્રીસ હજાર નવસો પચાસ કોટી તારાનો સમૂહ વિશ્વને શોભાવી રહ્યો છે.

આ સૂત્રમાં આવેલી આ બધી હકીકતો મૂળોલ્લેખોને લગતી પ્રાચીન આર્ય પરંપરાની અમરને આભારી હોય એવું લાગે છે. કારણ કે મૂળોલ્લેખોને લેખો વિષે આને મળતી માન્યતા, વૈદિક—મહાભારત, પુરાણ વગેરે કે અવૈદિક બધી પરંપરાઓમાં ફેલાયેલી હતી.

અત્યારનું મૂળોલ્લેખોને લેખો વિષે આને મળતી માન્યતા, વૈદિક—મહાભારત, પુરાણ વગેરે કે અવૈદિક બધી પરંપરાઓમાં ફેલાયેલી હતી.

ઈશ્વરને સૃષ્ટિકર્તાને સ્થાને સમજનારી બધી પરંપરાઓમાં જગતની ઉત્પત્તિની પેઠે જગતના પ્રલયની પણ આસ કલ્પના ચાલી આવે છે.

પ્રલયકાળને માનનારી પરંપરાઓ એમ જણાવે છે કે તે વખતે બધા પરમાણુ અને જીવો સિવાય કશું રહેવાનું નથી. જ્યારે સૃષ્ટિની નવી શરૂઆત થાય છે ત્યારે એ બધી રહેલાં પરમાણુઓ અને જીવોનો ઉપયોગ કરી ઈશ્વર નવી સૃષ્ટિ બનાવે છે. જૈન પરંપરામાં આ સંબંધે એવું માનવામાં આવે છે કે પ્રલયકાળે જેવા આરામાં પ્રલયના અંતે વાયુ વાયો, દિશાઓ ધૂમધમક થશે, સૂર્ય ઉગ્રપણે તપશે, ચંદ્ર અતિશય અસહ્ય ગ્રીતતા આપશે, ધરતી રસવાળા, અગ્નિની પેટે દાહક પાણીવાળા, સેરી પાણીવાળા, રોગજનક પાણીવાળા, મુશ્કેલ ઘરસાદ ઘરસાથે. ધર્મી કરીને ભારતવર્ષમાં પ્રામ, આકાર, નગર, શેટ, કર્કટ, મંડલ, દ્રોણમુખ, પટ્ટન અને આશ્રમમાં રહેલા મનુષ્યો, ચોપાળા પ્રાણીઓ—માથો, ઘેટાં વગેરે, આકાશમાં ઉડતાં પક્ષીઓ તેમજ ગામ અને અરણ્યમાં ચાલતાં પ્રસ જીવો તથા અનેક પ્રકારનાં વૃક્ષો, ગુચ્છાઓ, લતાઓ, ફળાઓ, ઘાસ, શેરડીઓ, ઘરો, અનાજમાત્ર, અંકુરો તથા તૃણવનસ્પતિઓનો નાશ થશે. વૈતાલ્ય સિવાયના પર્વતો, ગિરિઓ, ડુંગરાઓ, પહાડો, ટેકરાઓ વગેરેનો નાશ થશે. ગંગા અને સિન્ધુ સિવાયની નદીઓનો પણ અંત આવશે. અગ્નિના ઘરસાદોને લીધે તપેલા કઢાયા જેવી અને ધગધગતા અંગારા જેવી જમીન થશે. બહુ કીચડવાળી, બહુ કાદવવાળી જમીન થશે. જૈથી એના ઉપર બચેલાં પ્રાણીઓ પણ ચાલી નહીં શકે. ૭૨ નિગોદો ભાવિસૃષ્ટિના બીજરૂપ બીજમાત્ર બચશે અને તે વૈતાલ્ય પર્વતનો આશ્રય કરીને ત્યાં બીલોમાં રહેશે. (ભા. ૩ પા. ૨૧—૨૩)

બાઈબલમાં પણ પ્રલયકાળે જે જીવો બચી રહેનારા છે તેની સંખ્યાની હકીકત એક કથાના રૂપમાં આવે છે. તેનો સાર આ પ્રમાણે છે:—“વિશ્વમાં અંતરે અંતરે જલપ્રલય થવાની આગાહી નુહને પ્રમુખ સ્વપ્નાદ્વારા આપી, અને આજ્ઞા કરી કે તારે એક મહાન વહાણ તૈયાર કરવું, જેથી તારા કુટુંબને અને પૃથ્વી ઉપરના હરેક જાતના પશુ પક્ષીઓમાંથી બંબે—નર અને માદાને બચાવી લેવાં, નુહે આજ્ઞાનુસાર વહાણ તૈયાર કર્યું અને તેમાં પોતાના કુટુંબને અને બીજા હરેક જાતના પશુ પક્ષીઓમાંથી બંબેને પકડી પકડીને પૂરી લીધાં. જે પશુઓ પકડાયાં હતાં તેમાં એક સિંહ અને એક સિંહણ, એક વાઘ અને એક વાઘણ, એક હરણ અને એક હરણી, એક મેંસ અને એક પાડો, એક ગાય અને એક આલો, એક બકરો અને એક બકરી, એક ઘેટો અને એક ઘેટી હતાં. પક્ષીઓમાં એક પોપટ, એક મેના, એક ચકલો અને એક ચકલી, એક મોર અને એક ઢેલ હતાં. જલપ્રલય થયો. આજ્ઞા વિશ્વમાંથી ફક્ત એ વહાણમાં રહેલાં જ બચી શક્યાં.”

વૈદિક પરંપરા અને અવેસ્તાની પરંપરામાં પણ આને મળતી હકીકત નોંધાઈ છે, એ ઇતિહાસિકોને સુવિદિત જ છે.

આ પ્રકારે આજથી ૨૫૦૦ વર્ષ પહેલાંની પરંપરા ઉપર સંકલિત થયેલા આ પ્રંથમાં સમસમયની કે પૂર્વસમયની બીજી કેટલીયે પરંપરાઓ એક કે બીજી રૂપે સચવાઈ રહે એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે. આ ઉપરથી આપણે એટલું જ અનુમાન કાઢી શકીએ કે વ્યવસ્થિત કે

અવ્યવસ્થિત પળ લોકમાં પ્રચાર પામેલી પરંપરા દરેક પ્રકારના પ્રાચીન સાહિત્યમાં સરખી રીતે સચવાઈ રહે છે. કેટલીકવાર તેને છીંચે જ તે સાહિત્ય લોકમાન્ય અને લોકપ્રિય પળ થઈ પડે છે.

આ સૂત્રનું અવલોકન કરતાં જીવનશુદ્ધિની મીમાંસા, ભગવાને બતાવેલા વિશ્વને લગતા વિચારો, રૂઢિચ્છેદ અને બીજી બીજી પરંપરા-ઓની અસરથી નવી ઉપજેલી કેટલીક જૈન પરંપરાઓ, આ મુદ્દાઓ વિષે વિચાર થઈ ગયો.

હવે ભગવાનની અનેકાંત દૃષ્ટિ વિષે થોડો વિચાર કરી પછી માત્ર પ્રસ્તુત ગ્રંથના ઐતિહાસિક અન્વેષણ વિષે નીચેના મુદ્દા વિચારવાના છે.

- (૧) આગમની પરંપરા અને ગ્રંથનું નામ
- (૨) બીજા આગમોમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય, વર્તમાન રચના શૈલી તથા ગ્રંથનું પૂર
- (૩) દિગંબર સંપ્રદાયમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય અને તેની સાક્ષીનો ઉલ્લેખ
- (૪) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિમાં આવેલાં કેટલાંક મતાંતરો
- (૫) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિમાં આવેલાં કેટલાંક વિવાદાસ્પદ સ્થાનો
- (૬) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિની ટીકા
- (૭) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિના ટીકાકાર

અનેકાંતદૃષ્ટિ

ભગવાને જ્યાં જ્યાં આચાર કે તત્ત્વનું પ્રતિપાદન કરેલું છે ત્યાં તેની બધી અપેક્ષાઓ સાથે વિચાર કરેલો છે એટલે કે કોઈ એક પદાર્થ તેના મૂલ દ્રવ્યની દૃષ્ટિએ અમુક જાતનો હોય છે, તેના પરિણામની દૃષ્ટિએ કોઈ જુદી જાતનો હોય છે, તે જ પ્રમાણે ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ વગેરે બાજુઓ લક્ષમાં રાખીને પણ વિચાર કરવામાં આવેલો છે. (ભા. ૨ પા. ૨૩૨)

સ્કંદકના પ્રજ્ઞાના ઉત્તરમાં ભગવાને તેને કહ્યું છે કે, લોક સાંત પળ છે. લોક અનંત પળ છે. કાલ અને ભાવથી લોક અનંત છે અને દ્રવ્ય અને ક્ષેત્રથી લોક સાંત છે. જીવ પળ દ્રવ્ય અને ક્ષેત્રથી સાંત છે અને ભાવ અને કાલથી અનંત છે. (ભા. ૧ પા. ૨૩૫)

પરમાણુને લગતો વિચાર કરતાં દ્રવ્ય દૃષ્ટિનો (દ્વલ્લુપા) અને પ્રદેશદૃષ્ટિનો (પ્રસદ્ધિયા) ઉપયોગ કરેલો છે. (ભા. ૪ પા. ૨૩૪) આચારની બાબતમાં સમન્વયની દૃષ્ટિ કેશી અને ગૌતમના સંવાદમાં સુપ્રસિદ્ધ જ છે.

એક સ્થળે સોમિલ નામના બ્રાહ્મણે ભગવાનને પૂછ્યું છે કે, તમે એક છો ! બે છો ! અક્ષત છો ! અવ્યય છો ! અને વર્તમાન, ભૂત અને ભવિષ્યરૂપ છો ! આના ઉત્તરમાં ભગવાને કહ્યું છે કે, દ્રવ્યદૃષ્ટિએ હું એક છું, જ્ઞાન અને દર્શનની દૃષ્ટિએ હું બે છું, પ્રદેશની દૃષ્ટિએ હું અક્ષર છું, અવ્યય છું અને ઉપયોગની દૃષ્ટિએ હું વર્તમાન ભૂત અને ભવિષ્યના પરિણામવાળો છું. આ રીતની સમન્વય દૃષ્ટિ જેમ ભગવાન મહાવીરે બતાવેલી છે તેમ ભગવાન બુદ્ધે પણ બતાવેલી છે.

સિંહ સેનાપતિને બુદ્ધે કહ્યું:—મને કોઈ અક્રિયાવાદી કહે કે ક્રિયાવાદી કહે કે ઉચ્છેદવાદી કહે તો હું તે બધી જાતનો છું. પુણ્યપ્રદ વિચારોના ક્રિયા કરવી, કુશલ વૃત્તિ વધાર્યે જવી, સદિચ્છાને અનુસરવી એવો હું ઉપદેશ કરું છું તેટલા માટે ક્રિયાવાદી છું. પાપક્રિયાનો વિચાર ન કરવો, પાપના વિચારો મનમાં ન આવવા દેવા અને પાપવિચારોનો નાશ કરવો એ બધાનો હું ઉપદેશ આપું છું માટે હું અક્રિયાવાદી છું અને અકુશલ મનોવૃત્તિનો ઉચ્છેદ કરવાનું હું કહું છું માટે ઉચ્છેદવાદી છું.

આ પ્રકારની વ્યક્તિગત કે વિશ્વગત સમન્વયની દૃષ્ટિ જૈન પરંપરાના અને બૌદ્ધ પરંપરાના શાસ્ત્રોનાં અત્યારે પણ જલ્લવાઈ રહી છે. આનાં સ્વાદ્વાદ, અનેકાન્તવાદ, વિભજ્યવાદ, એ નામો જૈન પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ છે અને બૌદ્ધ પરંપરામાં પણ મધ્યમપ્રતિપદા અને વિભજ્યવાદ જાણીતાં છે.

વર્તમાનમાં જો આપણા આચારો આ દૃષ્ટિથી વિચારાય તો હામગ બધા સામ્પ્રદાયિક કલહોનો અંત આવે અને આપણાં બુદ્ધિ અને જીવનનો સદ્વ્યય થઈ ઠીક પ્રમાણમાં વિકાસ થઈ શકે.

(૧) આગમની પરંપરા અને ગ્રંથનું નામ

આ સૂત્રના મૂલ કરતાં વિષે વિચાર કરવો સૌથી પ્રથમ પ્રાપ્ત હતો પણ તે વિષે જૈન પરંપરાએ છુટાસો કરી દીધો છે કે મૂલ આગમ માત્ર તીર્થંકરના અનુયાયીઓ ગુંથે છે એટલે કે આગમની શબ્દરચના સુદ તીર્થંકરની નથી હોતી પણ તેમના સમસમયી કે પરવર્તી અનુયા-

ઓની હોય છે. કંઠસ્થ રહેલા જૈન આગમોમાં ટુકાણ આદિના કારણે કેટલાંય પરિવર્તનો થઈ ગયાં છે એવું સુદ જૈન પરંપરા સ્વીકારે છે અને એમ પણ માને છે કે અભ્યારના ઉપલબ્ધ આગમો દેવર્ધિગણીની સંકલનારૂપ છે. એ સંકલના વલ્લભી (વલ્લ)માં ભગવાન મહાવીરના નિર્ણય પછી લગભગ હજાર વર્ષે થયેલી એમ જૈન ઇતિહાસ કહે છે. એથી પ્રસ્તુત ગ્રંથના કર્તા વિષેનો નિવેડો લગભગ આવી જાય છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથનું નામ ભગવતીસૂત્ર જૈનસંપ્રદાયમાં સુપ્રસિદ્ધ છે પણ નીચેના ઉલ્લેખો ઉપરથી તે તેનું મૂળ નામ નથી પણ તેની મહત્તા હર્ષાવનારું વિશેષણ માત્ર છે અને ટીકાકાર અભયદેવ પણ એને એમ જ માને છે.

સમવાયાંગમૂત્ર અને નંદીસૂત્રમાં વર્તમાનમાં ઉપલબ્ધ અંગમૂત્રોનાં નામ અને વિષયો જણાવ્યા છે તેમાં આ સૂત્ર માટે ‘વિયાહ’ શબ્દ વપરાયેલો છે અને તે શબ્દનું મૂળ ‘વિયાહ’ ધાતુમાં બતાવવામાં આવ્યું છે. ‘વિ’ અને ‘આ’ ઉપસર્ગ સાથેના ‘હ્યા’ ધાતુથી થયેલા ‘વ્યાહ્યા’ શબ્દમાંથી પૂર્વોક્ત ‘વિયાહ’ શબ્દ નીપજેનો છે એટલે ‘વિયાહ’ નો અર્થ અનેક પ્રકારની વ્યાહ્યાઓ-વિવેચનો-થાય છે. ટીકાકાર પણ એ ‘વિયાહ’ ની સમજૂતી ઉપર પ્રમાણે આપે છે.

કેટલેક સ્થળે ‘જહા પચ્છસિ’ એમ જણાવીને આ ગ્રંથના ટુકા નામનો નિર્દેશ કરેલો છે. એ ઉપરથી અને આ ગ્રંથના ટીકાકાર અભયદેવના ઉલ્લેખ ઉપરથી એમ પણ માલુમ પડે છે કે આ ગ્રંથનું આજું નામ ‘વિયાહપણ્ણતિ’ હોવું જોઈએ, આગલ જે ‘વિયાહ’ જણાવ્યું છે તે આજું ટુંકું નામ છે.

‘વિયાહપણ્ણતિ’ શબ્દને બરાબર મળતો સંસ્કૃત શબ્દ ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ છે અને તેનો અર્થ-જેમાં અસંકીર્ણપણે અનેક પ્રકારની વ્યાહ્યાઓ પ્રરૂપાતી હોય તે છે. આ અર્થ જોતાં આ નામ આ ગ્રંથને બરાબર બંધ બેસતું છે એથી તે અન્વર્થ છે.

‘વિયાહપણ્ણતિ’ ને બદલે કેટલેક સ્થળે ‘વિવાહપણ્ણતિ’ શબ્દ પણ મળે છે. પણ વિચાર કરતાં જણાય છે કે જ્યારે શબ્દ તો ‘વિયાહપણ્ણતિ’ છે અને ‘વિવાહપણ્ણતિ’ તો તેનું ભટતું પાઠાન્તર છે જે ‘ય’ નો ‘વ’ બોલાવાથી નીપજ્યું લાગે છે. વ્યુત્પત્તિ અને આકરણશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ ‘વિ’ અને ‘આ’ સાથેના ‘હ્યા’ ધાતુમાંથી ‘વિયાહ’ શબ્દ નીપજી શકે છે એટલે તેનું વકારવાળું ‘વિવાહ’ રૂપ પાઠાન્તર માનીએ તો જ ચાલી શકે.

ટીકાકારે તો ‘વિયાહપણ્ણતિ’ અને ‘વિવાહપણ્ણતિ’ એ બન્ને શબ્દોને સ્વીકારેલા છે. પહેલા શબ્દનો અર્થ તે ઉપર પ્રમાણે કરે છે અને બીજા શબ્દનો અર્થ કરતાં તે તેને બરાબર મળતા સંસ્કૃત શબ્દો ‘વિવાહપ્રજ્ઞતિ’ અને ‘વિવાધપ્રજ્ઞતિ’ મૂકે છે પણ પ્રાચીન પરંપરા યોતાં ‘વિયાહપણ્ણતિ’ નામ જ રહ્યું જણાય છે.

‘પણ્ણતિ’ શબ્દને બરાબર મળતો સંસ્કૃત શબ્દ ‘પ્રજ્ઞતિ’ છે. તેનો સ્પષ્ટ અર્થ ‘પ્રજ્ઞાપન’ થાય છે તેમ છતાં ટીકાકારે તે શબ્દને મળતા આ શબ્દો—‘પ્રજ્ઞાતિ’ (પ્રજ્ઞ+આતિ) અને ‘પ્રજ્ઞાતિ’ (પ્રજ્ઞ+આતિ) મૂકેલા છે. અને તેમ કરીને તેમણે ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ ઉપરાંત ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વિવાહપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વિવાહપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વિવાધપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વિવાધપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વિવાહપ્રજ્ઞતિ’ અને ‘વિવાધપ્રજ્ઞતિ’ વગેરે સંસ્કૃત શબ્દો ‘વિયાહપણ્ણતિ’ અને ‘વિવાહપણ્ણતિ’ ને બદલે જણાવ્યા છે. એથી કોઈએ એમ ન સમજવું જોઈએ કે આ સૂત્રનાં આટલાં બધાં નામો છે.

નામ તો ‘વિયાહપણ્ણતિ’ એક જ છે પણ ટીકાકારે જે એને માટે પૂર્વોક્ત અનેક સંસ્કૃત શબ્દો મૂકેલા છે તેનું કારણ તેમનો આગમો પ્રત્યેનો અધિકાધિક સદ્ભાવ અને શબ્દકુશલતા માત્ર છે. યાં ય્યાં આ સૂત્રના નામ માટે સંસ્કૃત શબ્દ જોવામાં આવે છે ત્યાં ત્યાં બધે ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ નામ જણાય છે તેથી ટીકાકારે મુકેલા ઉપલા શબ્દો આ ગ્રંથનાં નામ તરીકે ન સમજવા, ભગવતી શબ્દ તો આ સૂત્રની રૂપરત્નતા બતાવનારું વિશેષણ માત્ર છે પણ જ્ઞાન નામ નથી તે ન મુલાય.

(૨) બીજા આગમોમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય, વર્તમાન રચનાશૈલી તથા ગ્રંથનું પૂર

‘સર્મેવાય નામના ચોથા અંગમાં અને નંદીસૂત્રમાં આ સૂત્રનો પરિચય આપવામાં આવેલો છે. “વિયાહ સૂત્રમાં જીવો વિષે વ્યાખ્યાન છે. જીવો વિષે વ્યાખ્યાન (વિવેચનો) છે. જીવાંજીવ વિષે વ્યાખ્યાન છે, સ્વસમય, પરમસમય અને સ્વપરમસમય તથા લોક, અલોક અને લોકા-લોક એ વિષે વ્યાખ્યાન છે. તથા છત્રીશ હજાર વ્યાકરણો-પુછાયેલા પ્રશ્નોનો નિર્ણય આપનારા ઉત્તરો-શિષ્યના હિત માટે જણાવેલાં છે, જે

૧ પ્રસ્તુત સૂત્રનું નામ તો ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ છે પણ સંપ્રદાયમાં ‘ભગવતી’ નામ વધારે જાણિતું છે માટે જ આ ગ્રંથના મુખ્ય પૃષ્ઠ ઉપર એ નામ મોટા અક્ષરે મુકેલું છે અને તેના કર્તાના નામનો ઉલ્લેખ પણ સંપ્રદાયપ્રસિદ્ધિ પ્રમાણે સૂચવેલો છે.

૨ સમવાયાંગ સૂત્ર પૃ. ૧૧૪

૩ નંદીસૂત્ર પૃ. ૧૧૧

વ્યાકરણો અનેક પ્રકારના દેવો, રાજાઓ અને રાજર્ષીઓ તથા અનેક પ્રકારના સંશયવાદ્ય જિજ્ઞાસુઓએ શ્રીજિનને પૂછેલા છે. જેના જવાબો શ્રીજિને દ્રવ્ય, ગુણ, ક્ષેત્ર, કાલ, પર્યાય, પ્રદેશ, પરિણામ, યથાસ્તિભાવ, અનુગમ, નિષ્કેપ, નય, પ્રમાણ અને અનેક પ્રકારના સુંદર ઉપક્રમો પૂર્વક આમાં આપેલા છે.” આ રીતે સમવાય નામના ચોથા અંગમાં પ્રસ્તુત ‘વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિ’ સૂત્રના અભિધેય વિષયનો પરિચય આપેલો છે. જ્યારે નન્દીસૂત્રમાં સમવાય કરતાં થોડું જુદું જણાવેલું છે. એટલે કે નન્દીસૂત્રમાં સમવાય અંગમાં કહેલી વ્યાકરણો સંબંધી કશી હકીકત મળતી નથી. પણ માત્ર તેમાં “જીવ, અજીવ, જીવાજીવ, સ્વસમય, પરસમય, સ્વપરસમય, લોક, અલોક, અને લોકાલોક સંબંધી વ્યાખ્યાનો વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિમાં છે” એટલું જ જણાવેલું છે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે તે બંને સૂત્રમાં આ સૂત્રના અભિધેયની વાતમાં જેમ ફરક જણાય છે તેમ તેના પરિમાણ વિષે પણ મેદ માલુમ પડે છે. તે મેદ આ પ્રમાણે છે: વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિ સૂત્રના પદોની સંખ્યા સમવાયાંગમાં ૮૪૦૦૦ જણાવેલી છે અને નન્દીસૂત્રમાં તેની સંખ્યા ૨૮૮૦૦૦ જણાવેલી છે. પરિમાણ વિષેની બીજી હકીકતો બંનેમાં સરખી છે. તે જેમકે; અંગની અપેક્ષાએ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિ સૂત્ર પાંચમું અંગ છે, તેમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે, એકસો કરતાં વધારે અધ્યયનો છે, દશ હજાર ઉદ્દેશો અને દશ હજાર સમુદ્દેશો છે.

આ સૂત્રમાં વર્ણવાયેલા વિષયની અને પરિમાણની જે હકીકત ઉપર આપી છે તેની સરખામણી આપણી સામેના આ સૂત્રના વિષય અને પરિમાણ સાથે કરતાં જાસ ફેર જણાતો નથી. ઉદ્દેશો અને પદોની સંખ્યામાં ફેર છે તે ફેર તો પ્રાચીન પરંપરાએ પણ માનેલો છે.

રચનાશૈલીની વાતમાં આ સૂત્રમાં પ્રશ્નોત્તરની પદ્ધતિ છે એ હકીકત સમવાયાંગમાં તો જણાવેલી છે અને આ વર્તમાન સૂત્રમાં પણ તે જ શૈલી આપણી સામે છે. જેમ આ સૂત્રમાં ભગવાન મહાવીર અને ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમ વચ્ચેની પ્રશ્નોત્તરની શૈલી છે તેમ આર્ય શ્યામાચાર્યે રચેલા પન્નવળા-પ્રજ્ઞાપના-સૂત્રમાં પણ છે. પન્નવળા સૂત્ર શ્યામાચાર્યે રચેલું છે એ સિદ્ધ વાત છે. તેથી તેમાંની ભગવાન મહાવીર અને ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમ વચ્ચેની પ્રશ્નોત્તરશૈલી શ્યામાચાર્યે ગોઠવેલી છે તેમ આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિસૂત્રની પૂર્વોક્ત પ્રશ્નોત્તર શૈલી પ્રસ્તુત સૂત્રના સંકલન કરનારે ઉપજાવી કાઢી છે કે મૂળ જ એમ છે એ વિષે કંઈ કહી શકાતું નથી. કારણ કે ઘણા અર્વાચીન ગ્રંથોમાં પણ તે તે પ્રયોગોએ એવી શૈલી રાખેલી જણાયાથી સંદેહ થતો સ્વાભાવિક છે.

વર્તમાનમાં આ સૂત્રમાં આવેલા અનુદ્ધુપ શ્લોકોની સંખ્યા લગભગ ૧૫૮૦૦ છે જે આગળ જણાવેલી પદ (વિમ્બસ્વંત પદ)ની સંખ્યાને મળતી થઈ શકે. જો કહી શકાય, રાત્ર ૧૩૮ છે અને ઉદ્દેશો ૧૯૨૫ છે. જ્યારે પ્રાચીન પરંપરા આમાં દશ હજાર ઉદ્દેશો અને દશ હજાર સમુદ્દેશો હોવાનું જણાવે છે. ૧૯૨૫ ઉદ્દેશોની સંખ્યા તો આ સૂત્રના પ્રાન્ત ભાગમાં જ જણાવેલી છે અને ટીકાકારે પણ તેને માન્ય રાખી છે. પદોની સંખ્યા પ્રાન્ત ભાગની ગાથામાં ૮૪૦૦૦૦૦ લખેલી છે જે સમવાય અને નન્દીસૂત્ર બંનેથી જુદી પડે છે. પણ અન્તર્ગત ગાથામાં ‘ચુલ્લીય મયસહસ્સા પદાણ’ ને બદલે ‘ચુલ્લીયં ય સહસ્સા પદાણ’ આવું વાંચવાથી સમવાયાંગ સૂત્રમાં જણાવેલી પદસંખ્યા સાથે કશો વિરોધ નહિ આવે અને પૂરું વાંચવું કંઈ અયુક્ત છે એમ નથી.

પણ જો તો એ છે કે અન્તર્ગત ગાથામાં ૮૪૦૦૦૦૦ પદની સંખ્યા લખેલી છે તેની ટીકા કરતાં આચાર્ય અમયદેવ “**ચતુરશીતિઃ શતસહસ્રાણિ પદાનામત્રાઙ્ગે** **ઈતિ સમ્બન્ધઃ**” એમ લખીને વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિસૂત્રમાં ૮૪૦૦૦૦૦ પદો હોવાનું માને છે અને સમવાયાંગ સૂત્રમાં જે સ્થળે આ સૂત્રની પદસંખ્યા બતાવી છે ત્યાં મૂળમાં “**ચતુરાસીઈ પયસહસ્સાઈં પયગ્ગેણં**” આ પાઠની ટીકા કરતાં એ જ અમયદેવ “**ચતુરશીતિઃ પદસહસ્રાણિ પદાગ્રેણેતિ**” એમ લખીને વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિમાં ૮૪૦૦૦૦ પદો હોવાનું લખે છે. એ રીતે તેમની પોતાની જ સમવાય અને વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિની ટીકામાં જે રપટ વિરોધ આવે છે તે તરફ તેમનું ધ્યાન કેમ નહીં ગયું હોય ? આ વિરોધના પરિહારની રીત ઉપર વાતચીત છે. એ, પાઠાન્તરપરીક્ષણની દૃષ્ટિએ ટીક લાગે એવી છે. આ ઉપરાંત આ સૂત્રમાં જે જાતની શૈલીથી વિષયો ચર્ચેલા છે એ સંબંધનું નિરીક્ષણ શરૂઆતમાં ‘આધ્યાત્મિક શોધ’ના મથાળા નીચે કરેલું છે જે આધુનિક વાંચનાર માટે પૂરતું કહી શકાય.

(૩) દિગંબર સંપ્રદાયમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય અને તેની સાક્ષીનો ઉલ્લેખ

વિક્રમના નવમા સૈકામાં થયેલા પ્રસિદ્ધ દિગંબરાચાર્ય શ્રીમાન મહાકલંકદેવ મુનિ તત્ત્વાર્થસૂત્ર ઉપરના પોતાના તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકામાં દ્વાદશાંગનો પરિચય આપતાં વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિનો પણ પરિચય આપે છે. તેમાં તેઓ નામ તો વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિ જ જણાવે છે અને તેમાં “શું જીવ છે ? શું જીવ નથી ? એ પ્રકારનાં ૬૦૦૦૦ વ્યાકરણો છે” એમ કહી વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિના પ્રતિપાદ વિષયનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે.

ગોમદસારની ૩૫૫ મી ગાથામાં પ્રસ્તુત સૂત્રનું ‘વિક્ષાપણ્ણતિ’ નામ સૂચવેલું છે અને નન્દીસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે તેમાં ૨૮૮૦૦૦ પદો છે એમ પણ નોંધેલું છે.

આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે શ્વેતાંબરસંપ્રદાયના ગ્રંથોમાં તો વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞતિની સાક્ષી અનેક સ્થળે આવે છે. એ જ પ્રમાણે દિગંબરસંપ્ર-

દાયાના તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમાં પણ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિની સાક્ષી આપેલી છે. તત્ત્વાર્થસૂત્રગત “વિજયાદિષુ દ્વિચરમાઃ” સૂત્રના વાર્તિકમાં એ સાક્ષીવાળો ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે છે:—“एवं हि व्याख्याप्रज्ञसिद्धिदण्डकेषूक्तम्—विजयादिषु देवा मनुष्यभवमास्कन्दन्तः कियतीर्गत्या-
गतीः विजयादिषु कुर्वन्ति ? इति गौतमप्रश्ने भगवतोक्तम् जघन्येनैको भवः आगत्या उत्कर्षेण गत्यागतिभ्यां द्वौ भवौ.”

[અનુવાદ:—કારણ કે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિના દંડકોમાં એમ કહેલું છે કે મનુષ્યમણે પામતા વિજયાદિ વિમાનમાં રહેનારા દેવો વિજયાદિ વિમાનોમાં કેટલી ગતિ અને આગતિ કરે છે ? એ પ્રકારના ગૌતમના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે આગતિની અપેક્ષાએ ઓછામાં ઓછો એક ભવ અને ગતિઆગતિની અપેક્ષાએ વધારેમાં વધારે બે ભવ.”]

શ્વેતાંબર સંપ્રદાયમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાલું આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર જ પ્રસિદ્ધ છે. દિગંબર સંપ્રદાયમાં એ જાતનું વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર હોય એવું જાણું નથી. એથી ઉપર્યુક્ત વાર્તિકમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાળા જે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્રની સાક્ષી આપેલી છે તે શ્વેતાંબરસંપ્રદાયપ્રસિદ્ધ પ્રસ્તુત વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર હોય એમ ન કહી શકાય ! ય્યાં સુધી ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાળું વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર દિગંબર સંપ્રદાયમાં જાણીતું છે એવો નિર્ણય ન થઈ શકે ત્યાં સુધી તો રાજવાર્તિકમાં સાક્ષી તરીકે આપેલું એ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ, આ વર્તમાનસૂત્ર સમજી શકાય એમ કહેવાને કશી હરકત નથી. खरेखर आम होय तो आ उपरही एक बीजी बात ए पण नीकळे છે કે શ્વેતાંબરસંપ્રદાયસંમત સૂત્રો દિગંબર સંપ્રદાયને પણ સંમત હતાં એટલે બન્ને સંપ્રદાયમાં શાસ્ત્રીય એકતા હતી.

(૪) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિમાં (ભગવતીમાં) આવેલાં કેટલાંક મતાંતરો

આ પ્રંયમાં જે જે મતાંતરો આવેલાં છે તેનાં કાંઈ વિશેષ ધ્યાનમાં લેવાં જોઈએ. તેમ એ વિશેષ ટીકાકારે પણ કાંઈ સુલ્હાસો કર્યો નથી. છતાં બૌદ્ધ ત્રિપિટક અને વૈદિક સાહિત્યનું વિશેષ અન્વેષણ કરવાથી એ વધારાના વિશેષ જરૂરી માહિતી મળી શકે છે.

આ સૂત્રના પન્નરમા શતકમાં મંચલીપુત્ર ગોશાલકને લગતી સવિસ્તર માહિતી આપેલી છે. એ માહિતી અક્ષરશઃ ઇતિહાસિક છે એમ કહેવું કઠણ છે. પણ તે ઉપરથી ગોશાલકના સંપ્રદાયના યોડી ઘણી માહિતી આપણે જાણી શકીએ એમ છીએ. એમાં ગોશાલકને સ્વભાવવાદી કે નિયતિવાદી તરીકે બતાવેલો છે. ગોશાલકનું કથન તેમાં એમ જણાવ્યું છે કે તે, જીવોનાં સુખદુઃખ સ્વાભાવિક—નિયત માને છે. આ સૂત્રો ઉપરાંત બીજા સૂત્રોમાં પણ ગોશાલકનો મત બતાવેલો છે. સૂયગઢાંગ સૂત્રના પહેલાં શ્લોકકથના પ્રથમ અધ્યયનના બીજા શ્લોકમાં બીજી ત્રીજી ગાથામાં અન્ય મત બતાવતાં એમ કહેલું છે કે “કેટલાંક એમ કહે છે કે જીવોને સુખદુઃખ થાય છે તે સ્વયંકૃત નથી, અન્યકૃત નથી પણ એ બધું સિદ્ધ જ છે—સ્વાભાવિક છે.”

આથી જ મત ઉપાસક દર્શાંગના સાતમા અધ્યયનમાં આજીવકના ઉપાસક સદાલપુત્રે સ્વીકારેલો છે. સદાલપુત્ર કહે છે કે “ઉત્પાન, બલ, વીર્ય, પુરુષકારપરાક્રમ નથી. વધા ભાવો નિયત છે” એ સદાલપુત્ર આજીવકોપાસક પોતાના ધર્મગુરુ તરીકે ગોશાલકને સ્વીકારે છે. આ રીતે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ, સૂયગઢાંગ અને ઉપાસકદર્શાંગમાં ગોશાલકના મતવિષે કશો ફરક જણાતો નથી. એ ઉપરથી ગોશાલક સ્વભાવવાદી—નિયતિવાદી—હતો એમ ચોક્કસ માલુમ પડે છે.

બુદ્ધ પિટકોમાં પણ મંચલી ગોશાલકને લગતી હકીકત આવે છે તેમાં કહેલા તેના પ્રતિપાદનને યાંચવાથી માલુમ પડે છે કે તે અહેતુવાદી હતો. દીઘનિકાયાના સામગ્ગફલ સૂત્રમાં લખેલું છે કે “પ્રાણ ભૂત, જીવ અને સત્ત્વના સુખદુઃખ અહેતુક છે, બલ નથી, વીર્ય નથી, પુરુષકારપરાક્રમ નથી એ ગોશાલકનો મત છે.” આ રીતે બુદ્ધપિટક અને જૈન સૂત્રોમાં ગોશાલકના મત તરીકે ઉપર્યુક્ત હકીકતનો એક સરખો ઉલ્લેખ આવે છે અને ટીકાકારે પણ તેને તે જ રીતે બતાવેલો છે.

૧ ‘મોક્ષમાર્ગપ્રકાશ’માં અર્થોચીન પંચિત ટોલરમજી લખે છે કે “સૂત્રોમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાન મહાવીરના ઉત્તરો એવી શૈલી ઘટપાન નથી એવી એવી શૈલીવાળાં સૂત્રો દિગંબર સંપ્રદાય સંમત નથી” આ તેમનો ઉલ્લેખ દિગંબર સંપ્રદાયના પુરંધર આચાર્ય મહાકલ્કના ઉપર્યુક્ત નિર્દેશ સામે કેટલો આમાણિક માની શકાય ?

૨

“न तं संयंकं दुक्खं कओ अजकं न णं । सुहं वा जहं वा दुक्खं सेहियं वा असेहियं ॥
संयंकं न अण्णेहि वेदयंति पुढो जिया । संगहयं तं तहा तेहिं इहमेगेसि आहियं” ॥

૧ જુઓ મહાવીરના દશ ઉપાસકો—૭ મો સદાલપુત્ર તથા તે પરનું ટિપ્પણ.

૪ જુઓ શીઘનિકાયા (મરાઠી) પૃ- ૫૮.

આ સૂત્રમાં ગોશાલકે વર્ણવેલી નિર્વાણપ્રાપ્તિની પદ્ધતિ બતાવવામાં આવેલી છે, જેમાંની ઘણી ધારા દીધનિકાયના ઉલ્લેખ સાથે અક્ષરશઃ મળતી આવે છે. આ પ્રમાણે સૂત્રમાં નામનિર્દેશપૂર્વક માત્ર એક ગોશાલકનો જ નિર્દેશ આવે છે.

આ ઉપરાંત એક સમયે બે ક્રિયા થવાનું માનનાર, એક સમયે બે આયુષ્ય કરવાનું તથા ભોગવવાનું માનનાર વગેરે બીજા અનેક મતોને અન્યતીર્થિકના નામ નીચે જણાવવામાં આવ્યા છે (ભા. ૧ પા. ૨૧૯) (ભા. ૧ પા. ૨૦૪) તે કોના છે તે તુરતમાં કહેવું ઘણું વિકટ છે.

વઝી આ સૂત્રમાં અને બીજા સૂત્રમાં ઘણે ટેકાળે ચાર સમવસરણોનો નિર્દેશ કરેલો છે. એ ચારમાંનું એક ક્રિયાવાદીનું, બીજું અક્રિયાવાદીનું, ત્રીજું અજ્ઞાનવાદીનું અને ચોથું વિનયવાદીનું છે એમ કહેવાય છે. ટીકાકારો ઘણે સ્થળે એમ લખે છે કે પ્રાચીન સમયમાં ત્રણસોને ત્રેસઠ પાંચડો-પરમનો હતા. તે ત્રણસો ત્રેસઠના સમજણ આપનાં તે ટીકાકારો આ ચાર સમવસરણોને મૂઠ મૂત ગણાવે છે. ત્રણસોને ત્રેસઠના સંખ્યા મેળવવાને જે પદ્ધતિ ટીકાકાર સ્વીકારે છે તે પદ્ધતિ બરાબર સમજી શકાતી નથી. ધારા રીતે તો આ ત્રણસોને ત્રેસઠ પાંચડોનો ઇતિહાસ કઢી શકાય એવું એક સાધન ઉપલબ્ધ નથી પણ તે સંખ્યાને બદલે વૌદ્ધ પ્રંથોમાં સાઠ પાંચડોનો ઉલ્લેખ મળે છે. તે વિષ કેટલીક માહિતી પણ તેમાં નોંધેલી છે. એ બધું ટાંચકોએ બૌદ્ધ સાહિત્યમાંથી જોઈ લેવું ઘટે.

આ સિવાય મહાવીરના તુરતના પુરોવર્તી જૈન તીર્થંકર પાર્શ્વનાથના કેટલાક શિષ્યોએ ભગવાન મહાવીર સાથે અથવા તેમના કેટલાક શિષ્યો સાથે ચર્ચા કરેલી છે જેની નોંધ આ સૂત્રમાં અનેક સ્થળે છે. આ ચર્ચાઓને બારીકાઈથી ટાંચતાં અને ભગવાન મહાવીર સાથેનું પાર્શ્વનાથના એ શિષ્યોનું વર્તન જોતાં ઇતિહાસનું પૃથક્કરણપૂર્વક ગવેણ કરનાર કોઈ પણ વિવેકીને એ સ્પષ્ટ માલુમ પડશે કે તે વસ્તુમાં પાર્શ્વનાથના અને ભગવાન મહાવીરના શિષ્યોના રીતરિવાજોમાં ઇટલો બધો ફેર હતો કે તેઓ બંને એક જ પરંપરાને સ્વીકારવા છતાં એક બીજાને ઓલખી શકતા પણ નહિ. આમ છતાં તે બંનેના શિષ્યપરિવારમાં મેદસહિષ્ણુતા અને સમન્વયની શક્તિ હોવાને લીધે ભાગ્યે જ અથડામણ થતી. આ સંબંધે વધારે જોવાની ઇચ્છાવાળાએ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું કેશીગૌતમીય અધ્યયન વગવર ધ્યાન દર્શાવવાની જરૂર છે.

(૫) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાસિમાં આવેલાં કેટલાંક વિવાદાસ્પદ સ્થાનો

(૧) સાતમા શતકના નવમા ઉદ્દેશકમાં વઝી વિદેહપુત્ર કોણિક સાથે કાશી અને કોશાલના નવ મહુકિ નવ લેષ્ઠકિ અદાર ગણરાજાઓના સંપ્રામની હકીકત આવે છે તેમાં ‘વઝી’ એ વિદેહપુત્ર કોણિકનું વિશેષણ છે અને તે તેના વંશનું સૂચક છે. વઝી લોકોની સાથે મહુવંશના અને લિષ્ઠવીંશના રાજાઓની લડાઈની હકીકત વૌદ્ધ પ્રંથમાં પણ આવે છે. આ પ્રમાણે વઝી શબ્દ એક રાજવંશનો સૂચક છે એમાં શક નથી તેમ છતાં ટીકાકાર એ ‘વઝી’ શબ્દનો અર્થ વઝી-ઇટલે વઝી-વજ્રવાલો-ઇન્દ્ર એમ કરે છે. જે અહિં તદ્દન અસંગત છે. જ્યાં આ હકીકત છે તે ટેકાળે મૂલમાં લખેલું છે કે “ગોયમા | વઝી વિદેહપુત્રે જડિયા; નવ મહુકિ નવ લેષ્ઠકિ કાસીકોસલગા અદારસ વિ ગણરાયાણો પરાજિજ્ઞા” (ભા. ૩ પા. ૩૦) આ વાક્યમાં વઝીનો અર્થ કોઈ પણ રીતે ઇન્દ્ર ઘટી શકતો જ નથી પણ એ વઝી શબ્દ વિદેહપુત્રના વિશેષણરૂપ છે એ હકીકત સૂત્રની એ વાક્યરચના જ બતાવી આપે છે.

(૨) ભા. ૧ પા. ૨૮૦ મેં પાને દેવલોકમાં દેવોને પેદા થવાનાં કારણોની હકીકત મૂકેલી છે. તેમાં એમ જણાવ્યું છે કે “પૂર્વના સંયમને લીધે દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે પણ આત્મભાવવત્કવ્યતાની અપેક્ષાએ એ દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા નથી” અહીં ટીકાકાર આત્મભાવવત્કવ્યતાનો અર્થ ‘અહંમાનિતા’ કરે છે અને તેમ બતાવીને આખા સૂત્રનો અર્થ તે એમ મંગત કરે છે કે “આ હકીકત ‘અહંમાનિતા’ ને લીધે કહેતા નથી” પણ વિચાર કરતાં ટીકાકારની સંગતિ કરવાની આ પદ્ધતિ બરાબર જણાતી નથી. કારણ કે ૨૮૨ મેં પાને આ વાક્ય ભગવાન મહાવીરના મુખમાં મૂકવામાં આપેલું છે ત્યાં તેનો ટીકાકારે કહેલો અર્થ જરાપણ સંગત થઈ શકે એમ નથી.

વિચાર કરતાં એમ જણાય છે કે આત્મભાવવત્કવ્યતાનો અર્થ આત્મભાવની દૃષ્ટિ ઇટલે સ્વસ્વરૂપપ્રાપ્તિની દૃષ્ટિ એમ કરીએ તો કશી અસંગતિ આવે એવું લાગતું નથી.

એવો અર્થ કરીએ તો તાત્પર્ય એ આવે કે દેવલોકની પ્રાપ્તિનું કારણ આત્મભાવ નથી. આત્મભાવ ઇટલે કે સ્વસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ. એ તો સીધું જ નિર્વાણનું કારણ છે. ઈથી આત્મભાવવત્કવ્યતાની અપેક્ષાએ દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા નથી એમ સૂત્રનો અર્થ થયો. માટે ભગવાન મહાવીરના મુખમાં શોમે એવો આવો સીધો અને સાદો અર્થ થઈ શકે એમ હોવા છતાં આત્મભાવવત્કવ્યતાનો ટીકાકારે અહંમાનિતા અર્થ કર્યો છે તેનું કારણ સમજી શકાતું નથી.

આત્મભાવવક્તવ્યતાનો જે જુદો અર્થ અહીં બતાવ્યો છે તે કરતાં પણ બીજો સારો અર્થ અહીં બંધ બેસે એવો કોઈ બતાવશે તો જરૂર તેનું પ્રદર્શન થશે.

‘અહંમાનિતા’ નો જે અર્થ બતાવ્યો છે તે અહીં ભગવાન મહાવીરના મુખમાં શોભતો નથી માટે જ એ શબ્દનો બીજો કોઈ ભાવ શોધકોએ જરૂર શોધવો જોઈએ. ભગવાન મહાવીરના મુખમાં વાક્ય છે તે આ પ્રમાણે છે:—

“અહં પિ નં ગોયમા ! એવમાહસ્વામિ, માસામિ, પશ્ચમેમિ, પરુવેમિ—પુવ્વતવેણં દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, પુવ્વસં-જમેણં દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, કમ્મિયાએ દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, સંગિયાએ દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, પુવ્વતવેણં, પુવ્વસંજમેણં, કમ્મિયાએ, સંગિયાએ અઓ ! દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્ઞન્તિ, તચ્ચે નં એસમદ્દે, ણો ચેવ નં આયમાવવત્તવ્વયાએ.”

[અનુવાદ:—(ભગવાન મહાવીર કહે છે કે) હે ગૌતમ ! હું પણ એમ કહું છું, મારું હું, જણાણું હું, અને પ્રભુ હું કે પૂર્વના તપશી દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. પૂર્વના સંયમશી દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. કર્મપણને લીધે દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંગીપણને લીધે દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. [અર્થાત્] હે આર્ય ! પૂર્વ તપ, પૂર્વ સંયમ, કર્મપણું અને સંગીપણું એ કારણોથી દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે એ હકીકત સાચી છે. આત્મભાવવક્તવ્યતાની અપેક્ષાએ એમ થયું નથી.”]

(૩) ગોશાલકના ૧૫ મા શતકમાં ભગવાન મહાવીર માટે સિંહઅનગારને જે આહાર લાવવાનું કહેવામાં આવ્યું છે તે પ્રસંગના બે પ્રશ્ન શબ્દો ઘણા વિવાદાસ્પદ છે, કયોયસરીરા—કપોતશરીર મજારકહયે—માર્જારકૃતક કુક્કુડમંસએ—કુક્કુટમાંસક—આ પ્રશ્ન શબ્દના અર્થમાં વિશેષ ગોટાલો માલુમ પડે છે. કોઈ ટીકાકારો અહિં કપોતનો અર્થ ‘કપોત પક્ષી’ માર્જારનો અર્થ પ્રસિદ્ધ ‘માર્જાર’ અને કુક્કુટનો અર્થ પ્રસિદ્ધ ‘કૂકડો’ કહે છે. અને બીજા ટીકાકાર એ શબ્દનો લાક્ષણિક અર્થ કરે છે. આમાં કયો અર્થ બરાબર છે તે કહી શકાતું નથી. શોધકોએ એ વિષે અવશ્ય વિચાર કરવો પડે.

(૪) ત્રીશમાં શતકના ત્રીજા ઉદ્દેશમાં ધર્માસ્તિકાયનાં અભિવચનો—પર્યાય શબ્દો—કેટલાં છે ? એના ઉત્તરમાં ભગવાને પ્રાણાતિપાત—વિરમણ—અહિંસા, મૃષાવાદવિરમણ—સત્ય વગેરે સદુપવાચક શબ્દોને જણાવેલા છે અને એ જ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાયનાં અભિવચનો જણાવતાં પ્રાણાતિપાત—હિંસા, મૃષાવાદ—અસત્ય વગેરે દુર્ગુણ વાચક શબ્દોને સૂચવેલા છે. મૂલમાં આવેલી આ હકીકત જે રીતે ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયનું સ્વરૂપ માનવામાં આવે છે તેની સાથે જરાપણ બંધ બેસતી નથી આવતી. ટીકાકારે પણ આ હકીકતને સ્પષ્ટ કરવા કશું લખ્યું નથી એટલે આ મૂલની સંગતિ ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયના સ્વરૂપની માન્યતા સાથે કેવી રીતે કરવી એ પ્રશ્ન ઉભો જ રહે છે.

આ ઉપરાંત આ સૂત્રમાં એવાં કેટલાંએ વિવાદાસ્પદ સ્થલો છે જે બધાં અહીં લખી ન શકાય. અહીં તો માત્ર એ બાબતનાં થોડાં ઉદા-હરણો જ આપેલાં છે.

(૬) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિની ટીકા

આ સૂત્રના મૂળ શ્લોકોની સંખ્યા લગભગ ૧૫૮૦૦ જેટલી છે અને તેની આ ટીકાના શ્લોકોની સંખ્યા ૧૮૬૧૬ છે એટલે જો રીતે આ ટીકા એક પ્રકારના ટિપ્પણરૂપ છે. ટીકાકાર પોતે માત્ર શબ્દનો અર્થ કરીને ચાલતા થાય છે. જે સ્થલે સ્વંબ જહાપોહ કરીને સમજાવવાનું હોય છે ત્યાં પણ તેઓ ભાગ્યેજ કંઈ પણ લખે છે. આનું કારણ માત્ર એક જ જણાય છે કે ટીકાકારના જમાનામાં આગમોના સ્વાધ્યાયની પરંપરા લગભગ નષ્ટ થઈ ગયા જેવી હતી.

વઢી ટીકાકારની પૂર્વે થઈ ગયેલાં ટીકાચૂર્ણી વગેરે આ સૂત્રને સમજવાનાં જે સાધનો હતાં તેમાં પણ જોડે તેવો અને તેટલો પ્રકાશ ન હતો એમ આ ટીકાકાર પોતે જ જણાવે છે.

આ ટીકાકાર પોતે અનેક ટેકાણે લખે છે કે આગમની પરંપરા નષ્ટ થવાને લીધે અને આગમના એવા સારા જાણકારના અભાવને લીધે આ ટીકા સંશયપ્રસ્ત મનથી કરેલી છે. વઢી વાચનામાં કેટલાંએ પાઠમેદો હોવાને લીધે અર્થ કરવામાં ઘણી મુંઝવણ ઊભી થાય છે. આ સૂત્રમાં દરેક શતકને અન્તે આપેલા ટીકાના શ્લોકોમાં ટીકાકારે આ પ્રકારની પોતાની મુશીબતો બતાવેલી છે. છતાં તેમણે આ સૂત્ર ઉપર કરેલા પ્રયત્નથી આપણે કાંઈક સમજી શકીએ છીએ અને સૂત્રનો મૂળ પાઠ ઠીક સચવાઈ રહેલો છે તેથી ટીકાકારના આપણે ઘણા ઋણી છીએ એ મુલ્ય ન જોડે.

અપર્યુક્ત વિવાદાસ્પદ સ્થળો બતાવવામાં ટીકાકારની અગ્રગણના કરવાનો જરાય ઉદ્દેશ નથી. પણ કોઈ પણ ટીકાકાર ટીકા કરતાં સાંપ્રદાયિક વૃત્તિ રાખે છે અને માત્ર શબ્દસ્પર્શી રહે છે ત્યારે તે કેટલીક વાર મૂઝના ધરા માવને બતાવી શકતો નથી એ સૂચવવા માટે છે.

અત્યારે જે સૂત્રો વિદ્યમાન છે, તેમની ટીકાઓ જોતાં તે દરેક સૂત્ર ઉપર હવે મવી ટીકાઓ કરવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. પણ તે ધનારી મવી ટીકાઓ પૃથક્કરણની, તુલનાની અને વિશાલ્લતાની દૃષ્ટિ મુખ્ય રાખીને જ થવી જોઈએ એ ન મુલાય.

સિદ્ધસેન દિવાકર કહે છે તેમ માત્ર સૂત્રો ગોઠવાથી અર્થનું જ્ઞાન થઈ શકતું નથી. અર્થનું જ્ઞાન નયવાદ ઉપર અવલંબે છે, એ નયવાદ ગહન છે માટે નયવાદની સમજ સાથે સૂત્રાર્થના અમ્યાસી પેદા કરવા સ્વૃષ્ટ પ્રયત્ન થવો જોઈએ. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ, પર્યાય, દેશ, સંયોગ અને મેદ એ મધુ ધ્યાનમાં રાખીને આચાર અને તત્ત્વની વિચારણા કરવી જોઈએ. સૂત્રોના મર્મ સમજવાના હચ્છુકે કદી એકાંત તરફ ન ઢલ્લવું ઘટે. એકાંત તરફ ઢલ્લતાં તો અર્થનો અનર્થ થઈ જાય છે અને એ અનર્થને લઈને જ આ મધા ધાર્મિક કલહો ઉમા થાય છે.

(૭) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિના ટીકાકાર

ટીકાકાર અમયદેવ વિક્રમના ૧૧ મા સૈકાથી તે મારમા સૈકા મુચીમાં હયાત હતા. તેમને લગતી વીગતયાર હકીકત પ્રમાવક-ચરિત્રમાં અમયદેવસૂરિના પ્રબંધમાં આપેલી છે. તે મૂઝ ધારાનગરીના હતા, તેમના પિતાનું નામ મહિધર અને માતાનું નામ ધનદેવી હતું. અને આ આચાર્યનું મૂઝનામ અમયકુમાર હતું. વર્ધમાનસૂરિના શિષ્ય બુદ્ધિસાગરસૂરિ અને જિનેશ્વરસૂરિ હતા. આ અમયદેવસૂરિ એ જિનેશ્વર-સૂરિના શિષ્ય હતા. જે જમાનામાં આ આચાર્ય હતા તે જમાનામાં સાધુસંસ્થા મધુ શિથિલ દશામાં હતી. ચૈત્યવાસીઓનું પ્રબલ સ્વૃષ્ટ હતું. ચૈત્યવાસીઓ આચારમાં એટલા મધા શિથિલ થઈ ગયા હતા કે તેઓ પગારથી નોકરી કરવાની હદ મુધી પહોંચી ગયા હતા. આ આચાર્ય અને એમના ગુરુઓ એ શિથિલતાને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. નવમંગ સૂત્રો ઉપર આમની ટીકાઓ વિદ્યમાન છે. ઉપરાંત એમણે પંચા-શક વગેરે અનેક પ્રકરણો ઉપર વિવરણો લખેલાં છે અને મીજાં કેટલાંએ નવાં પ્રકરણો પણ મનાવેલાં છે. સૂત્રો ઉપરની ઘણી ધરી ટીકાઓ તેમણે પાટણમાં કરી છે તેમ તેઓ જણાવે છે. પ્રસ્તુત સૂત્રની ટીકા એમણે ૧૧૨૮ માં પાટણમાં કરી છે એમ તેઓ ટીકાને પ્રાન્તે જણાવે છે. ટીકાને છેડે આપેલી પ્રશસ્તિ ઉપરથી એમ માલુમ પડે છે કે તેઓ ચાંદ્રકુલના હતા. તેમના ગુરુના ગુરુનું નામ વર્ધમાનસૂરિ હતું. એમના દીક્ષા ગુરુ તરીકે જિનેશ્વરસૂરિને પ્રબંધમાં જણાવેલા છે પણ આ પ્રશસ્તિમાં ‘તયોર્વિનેયેન’ આમ લખીને તેઓ જિનેશ્વર અને બુદ્ધિ-સાગર વચ્ચેને પોતાના મડીલ તરીકે સ્ત્રીકારે છે. આ ટીકા તેમણે નિર્વૃત્તિકુલના દ્રોણાચાર્ય પાસે શુદ્ધ કરાવી હતી એમ તેઓ લખે છે. આ ટીકાકાર નવાંગીવૃત્તિકાર તરીકે સંપ્રદાયમાં પ્રસિદ્ધ છે. આથી મધારે જાણવા માટે પ્રમાવકચરિત્ર માધાન્તરની પ્રસ્તાવનામાં આવેલું અમયદેવસૂરિનું વૃત્તાંત જોઈ લેવું.

उपसंहार

सद्गत शैठ पुंजाभाईनी उदारताने लीधे आजयी वीश वर्ष पहेलां एटले १९६९ नी सालमां जिनागम प्रगट करवा माटेनी एक योजना बहार पडी हती. ज्यारे योजना बहार पडी ल्यारे हुं काशीमां विद्याभ्यासने अंगे रहेतो हतो. जैन आगमोने श्रद्धा अने रसपूर्वक जोवानो समय मळेलो तेथी आगमसाहित्यने लगता कामकाजनी प्रवृत्तिमां पडवुं ए च्येय लगभग निर्णीत करेलुं हतुं. एटलामां आगमप्रकाशनी योजना मारा हाथमां आवी के तुरत ज ते योजनाना मंत्री साथे पत्रव्यवहार करी काशीथी ए प्रवृत्ति माटे रवाना थयो.

आ वखते काशीनी यशोविजयजैनपाठशालाया संस्थापक सद्गत आचार्य विजयधर्मसूरिजीनी योजनाथी जोधपुरमां जैन साहित्य संमेलन थयानुं हतुं ते प्रसंगे त्यां जई आगमोना भाषान्तरनी प्रवृत्ति माटे जवानो मारो विचार तेमने अणावी तेमनी अनुमति मागी. खरी रीते अनुमति आपवानी तेमनी इच्छा न हती छतां मारी उत्कट इच्छाने लीधे तेओ मने रोकी न शक्या. अमदावाद आतीने मात्र बे ज महीना रही शक्यो. एटला समयमां पण जैन संप्रदायनां छपांओए अने साधुमहाराजाओए आगमना भाषान्तरनी प्रवृत्तिनो विरोध करवा खूब बुमराण करी मुक्त्युं. अंगत आक्षेपोए पण मर्यादा मूकी. मने ए प्रवृत्तिमांथी खोडवा केटलाए पिचित्र उपायो करवामां आवेला पण मारे मन आगमोना भाषान्तरनी प्रवृत्ति अत्यंत पवित्र हती तेथी ते माराथी छोडी शकाथ एम न हतुं, पण अमदावादनुं ए वखतनुं वातावरण एटलुं बंधुं गरम हतुं के त्यां रीते काम करवुं घणुं कठण हतुं. एथी वच्च एकाद वरस एक मुनि जे अत्यारे पं० न्यास छे तेमने भगवतीसूत्र शीखववा माटे मारवाड-पालीमां रह्यो.

त्यार पछी तुरत ज मुंबईमां आवीने धणुं करीने १९७१ मां फरीथी ननेगरथी कामनां शरुआत मे एकले एकला हाथे करी अने लगभग त्रण चार वरस पछी मूळपाठ, मूळनी गंरकृत छाया, गूळनु गुजराती भाषान्तर, संस्कृत टीका, टीकानुं भाषान्तर, उपयोगी टिप्पणो अने शब्दकोष साथे भगवतीसूत्रनो प्रथम भाग प्रकाशित थयो. त्यार पछी वळी प्रकाशनसंस्थाना मंत्रीनी साथेना मनभेदने कारणे ए काम मारे फरीथी छोडी देवुं पळ्युं पण पाळुं छेवटे मंत्रीण पोतानी हठने छांडी. आचार्यश्री जिनविजयजीने वच्च राखीने हु फरग्वार ए काम पर चळ्यो अने राजकोटमां १९७९ नी सालमां वीजो भाग तैयार करीने प्रकाशित कर्यो. पहेला भागनी पद्धतिण ज वीजो भाग तैयार थयो छे पण तेमां केटलांक ग्यास टिप्पणो नधारवामां आव्या छे अने शब्दकोष पुस्तक पूरुं थयें छेवटे आपवानी धारणाथी जतो कर्यो छे. आ दरम्मान मारे हाथे आ सूत्रनुं अने तेनी टीकानुं गंपूर्ण भाषान्तर तैयार थई गएलुं पण ते बंधुं काचा भयडा जेवुं हतुं अने तेमां कयाय टिप्पणो नहिं थएला एटले ए लखाण प्रेसमां आपी शकाथ तेवुं न हतुं. पण पाछळथी प्रस्तुत कार्य माटे ए बंधुं लखाण पं० भगवानदासने सोंपवामां आव्युं.

आ वखते गुजरात विद्यापीठना पुरातत्त्व मंदिरमां मारी योजना थई अने आगमसंस्थाना मंत्रीनी संमतिथी तेमां हुं जोडायो. पुरातत्त्वमंदिरने उभुं करवामां पण सद्गत पुंजाभाईए वणी उदारता बतावी हती एथी ज ए संस्थामां जोडावाने मंत्रीए मने खुशीथी संमति आपेली. त्यां जोडाया पछी त्यांना सन्मतिर्कना संपादनना खुब बोजावाळा कामथी मने जराय अवकाश नहिं मळतो तेथी ज आ सूत्रना बाकीना भागोनुं काम हुं नही करी शक्यो. काम तो करवानुं ज हतुं एटले श्रीपुंजाभाईए उक्त आचार्यश्री द्वारा ते काम पंडित भगवानदासने सोंप्युं. १९८५ मां आ सूत्रनो त्रीजो भाग प्रकाशित थयो. काम सत्वर करवानुं होवाथी तेमां अने प्रस्तुत चोथा भागमां टीकाना अनुवादने जतो कर्यो पण टीकाना अगल्या अंशने नीचे टिप्पणमां आथो छे. पूरो शब्दकोष आपवानी धारणा अतिविलंबने कारणे छोडी देवामां आवी छे अने आ वर्षमां चोथो भाग प्रकाशित थाय छे.

आ चोथो भाग पण १९८८ मां ज मुद्रित थई गएलो पण प्रस्तावनाने कारणे तेने एक वर्ष मोडो बहार पडवामां आव्यो छे. आचार्य काका कालेलकरश्रीनो आग्रह हतो के प्रस्तावना मारे ज लखवी. प्रस्तावना लखवानो समय आवतां मारे राष्ट्रीय लडतने कारणे सापुरनी यात्रा करवी पडी तेथी त्यांथी आव्या बाद प्रस्तावना लखी शकाई. एथी तैयार थएला आ भागने प्रकाशित करतां वळी एक वरस विलंब थयो.

હવે તો જૈન સંપ્રદાયનું ઘાતાવરણ ઘણું બદલાઈ ગયું છે. આગમના ભાષાંતર માટે ખ્યારે શરૂઆત કરેલી હ્યારે જૈન સંપ્રદાયના આગેવાનોએ મારી સામે સખત વિરોધ કરેલો પણ હવે તો રૂઢ જૈન સંસ્થાઓ પણ આગમનાં ભાષાંતરો બહાર પાડે છે. મારી અને એમની ઢબમાં ફેર છે. પણ આગમોના ભાષાંતર કરવાની પ્રવૃત્તિ સામે હવે વિરોધ તદ્દન શમી ગયો છે એ અત્યંત આનંદની ઘાત છે.

આ કામને અંગે આચાર્યશ્રી જિનવિજયજી, સદ્ગત શેઠ પુંજાભાઈ તથા સદ્ગત મંત્રી રા. મનસુખલાલભાઈ (શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના ભાઈ) નો મારા તરફનો સદ્ભાવ હું ભૂલી શકું તેમ નથી.

૧૯૭૦-૭૧ માં સૂત્રના ભાષાંતરની શરૂઆત થયેલી અને ૧૯૮૯ માં આ સૂત્રના ભાષાંતરનું કામ પૂરું થયું, એટલા ઝાંઝા ગાઢામાં પ્રાહ્લકોએ જે ધૈર્ય રાખ્યું છે તેને માટે ધન્યવાદ ઘટે છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તકના ચારે ભાગમાં આવેલાં ટિપ્પણોનું હાર્દ સમજાય એ માટે ટિપ્પણોમાં વપરાયેલા પ્રંયોની અને ટિપ્પણીય શબ્દોની યાદીનું એક મોટું પરિશિષ્ટ આ ભાગ સાથે જોડ્યું છે.

સદ્ગત શ્રીપુંજાભાઈની યોજનાનુસાર પુંજાભાઈ જૈન પ્રંયમાઢા સર્વધર્મસમભાવને પ્રચારવા જૈન આગમોને પ્રકાશિત કરે અને ઠીર્ધજીવી થાય એ જ અંતિમ ઇચ્છા.

કાર્તિક સુ. ૧૫, ૧૦
અમરેલી
(કાઠીયાવાડ)

}

બેચરદાસ

પ્રસ્તાવનાને નવમે પાને બીજોની ઉગવાની શક્તિ વિષે જે ચર્ચા લેખેલી છે તેનું આધુનિક દષ્ટિએ સ્પષ્ટીકરણ નીચે પ્રમાણે છે:

બીજોની ઉગવાની શક્તિનો ટકાવ

છાળપી કે માટીપી થાંદેલા કોઠામાં, ડાલમાં કે માટીના બીજા કોઈ ઠામમાં સાચવી રાખેલાં બીજોને હવા, મેજ વગેરે લાગવાનો સંભવ છે વા અન્ય કોઈ વિઘાતક શક્તિ તે બીજોને નિર્જીવ—ઉગવાની શક્તિ રહિત—કરી શકે છે તેથી ૫ બીજો ગ્રગડે છે, સડે છે અને નષ્ટ થાય છે અને જે સાચી રહે છે તેમની પળ ઉગવાની શક્તિ વધારે વખત ટકી શકતી નથી.

બીજોની ઉગવાની શક્તિના સંબંધમાં ભગવાને જે ઉપર્યુક્ત હકીકત જણાવેલી છે તે તેમના સમયની બીજોની રક્ષા કરવાની વ્યવસ્થાને આશ્રીને સમજવાની છે.

પ્રયોગાત્મક વિજ્ઞાનના આ યુગમાં ગમે તે શ્વતુમાં વાયુ, મેજ વગેરે વિઘાતક શક્તિઓ બીજોને લેશ પળ હાનિ ન પહોંચાડે એવી રીતે બીજોને સાચવવાની સગવડો થઈ છે તેથી તે જલદી ગ્રગડતાં નથી તેમ તેમની ઉગવાની શક્તિ પણ વધારે વખત સુધી ટકી રહે છે.

ઉપર્યુક્ત કેટલાંક બીજોની ઉગવાની શક્તિનો ટકાવ અને તેના સમયની વાચત અભ્યાસનું ચેતીવાડીનું વિજ્ઞાન નીચેની માહિતી આપે છે:

બીજોની જાત	ઉગવાની શક્તિ ૭૫ ટકાથી વધારે કેટલાં વર્ષ સુધી	ઉગવાની શક્તિ ૧૦ ટકાથી ઓછી કેટલાં વર્ષ પછી
ચોખા	૪	૬
ઘઉં	૬	૧૦
તલ	૬	૮
મગ	૧૧	
અડદ	૯	
કઢથી	૭	૯
તુવેર	૭	૯
ચણા	૧૦	૧૨
અલસી	૭	૯

વેચરદાસ

સ્પષ્ટીકરણ માટે, વિવેચન માટે, અવતરણનાં સ્થાન માટે, તુલના માટે, મતાન્તર બતાવવા માટે અને અધ્યાહૃત માવવાના પાઠની પૂર્તિ માટે ઉપયોગમાં લીધેલા ગ્રંથો અને ગ્રંથકારોનાં નામ.

પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ	પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ
અનુયોગદ્વાર	૪૪. *૨ ૧૮૩, ૪ ૩૨.	તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર	૪,૩૬,૩૭,૮૦,૧૩૯,૨૧૯. ૨ ૧૫,
અભયદેવ	૧૯.		૩૭,૭૯,૧૪૧,૩૨૯. ૩૩૬૦. ૪ ૨૭.
અમરકોષ	૨ ૪૧,૪૨.	તીર્થકલ્પ	૨ ૧૪૩.
અવચૂર્ણિ	૧૭૮, ૨૦૫, ૨૧૯. ૨ ૫૪, ૧૬૨.	તંદુલવૈચારિક	૧૮૫.
આચારાંગ	૨ ૧૭૫. ૩ ૩૬૯. ૪ ૧, ૩૦૨.	દેશીનામમાલા	૮૨.
આવશ્યકનિર્યુક્તિ	૪,૫,૬,૧૫,૧૬,૪૮.	ધર્મસાગરપદ્યાવલી	૨ ૧૩૮.
આવશ્યકનિર્યુક્તિઅવચૂર્ણિ	૧૩,૧૪. ૨ ૭૩,૧૯૬.	નમસ્કારમંત્ર	૩.
આવશ્યકસૂત્ર	૨ ૧૧,૩૭. ૩ ૧૭૨.	નાટ્યશાસ્ત્ર(ભરત)	૪૩.
ઉત્તરાધ્યયન	૨ ૯૨,૯૯. ૩ ૩.	નિરુક્તિ(યાસ્ક)	૨ ૪૨,૪૮,૪૯,૧૨૨,૧૩૦,૧૭૧.
ઉપાસકદર્શાંગ	૩૩. ૨ ૧૦૪ ૩ ૯.	નિર્દીપચૂર્ણિ	૨ ૧૮૨.
ઋગ્વેદભાષ્ય	૨૪૭.	નેમિચંદ્રસૂરિ	૨ ૬૧.
ઔપપાતિકસૂત્ર અથવા		નંદીસૂત્ર	૨ ૩૬,૩૭. ૩ ૫૯,૭૩. ૪ ૧૧૭,૨૧૪
ઉવગાહ્યસૂત્ર	૪,૧૯,૨૩,૨૫,૨૬,૨૭,૨૮,૨૯,૩૦,૩૧.	પાતંજલયોગદર્શન	૨ ૩૧૩,૩૩૦.
	૨ ૨. ૩ ૩૦,૧૬૬, ૧૬૭, ૧૭૩, ૧૭૬,	પાલીવ્યાકરણ (કાશ્યાપ)	૨ ૧૫૩.
	૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૬,	પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર	૧.
	૨૨૭, ૨૩૯, ૨૪૫, ૨૪૬, ૨૫૭, ૩૨૭,	પંચસંપ્રદ	૨ ૨૭૮,૨૮૬.
	૩૬૦,૪૦૧,૪૦૨. ૪ ૨૭૭.	પંચાશક	૬૨,૨૫૫,૨૫૬,૨૫૭.
કર્મગ્રંથ	૩૪,૫૧,૬૪,૬૫,૭૯,૮૨,૯૪. ૨ ૧૯.	પિંડનિર્યુક્તિ	૩ ૬.
કર્મપ્રકૃતિ	૨ ૨૭૬.	પ્રયત્નસારોદ્ધાર	૩૫,૩૭,૪૦,૨૫૮. ૩ ૧૭૨.
કલ્પસૂત્ર	૬,૧૫,૨૦. ૨ ૪૦,૧૭૫,	પ્રશ્નવ્યાકરણ	૨ ૫૩.
હરતરગચ્છપદ્યાવલી	૨ ૧૩૯.	પ્રજ્ઞાપના અથવા પત્રવણાસૂત્ર	૪, ૫૩, ૧૩૧, ૧૩૩, ૨૨૬, ૨૬૨,
ગચ્છાચારપયન્ના	૨ ૧૦૦.		૨૬૮,૨૯૧,૨૯૨,૨૯૬. ૨ ૪,૯,
ચૂર્ણિ	૧૭૮,૩૧૨. ૨ ૮૧. ૩ ૩૪૮,૩૮૧,		૧૦,૧૩,૧૫,૧૯,૨૦,૨૨,૨૩, ૨૪,
	૪ ૧૫૨,૨૧૧,૨૫૬.		૪૦,૪૯,૫૨,૫૩,૫૪, ૭૩,૯૦,૯૨,
જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ	૨ ૩૬,૧૪૫. ૩ ૧૨૫.		૯૯,૧૦૪,૧૦૬,૧૦૭,૧૩૩,૧૫૮,
જીવવિચાર	૨ ૪૨.		૧૯૧, ૨૬૧, ૨૮૬, ૩૧૪, ૩૩૮.
જીવાભિગમસૂત્ર	૪૮,૨૬૬,૨૯૬,૨૯૫,૩૦૩. ૨ ૧૫,		૩૧,૧૦,૪૮,૫૧,૫૨,૫૭,૭૧,૭૪,
	૩૭, ૪૦, ૪૫, ૪૬, ૮૩, ૧૬૩, ૨૦૮,		૭૫,૭૭,૭૮, ૭૯,૯૨, ૧૦૫, ૧૦૮,
	૨૮૬,૩૧૪,૩૨૬,૩૩૫. ૩ ૧૬, ૧૭,		૧૧૧, ૧૧૨, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨,
	૭૪, ૧૦૦, ૧૨૬, ૧૨૭, ૨૦૩, ૨૦૬,		૧૯૫, ૨૦૮, ૨૧૩, ૨૩૬, ૨૮૯,
	૨૨૫, ૨૬૧, ૨૯૩, ૩૦૭, ૩૧૩, ૩૪૬.		૨૯૦, ૨૯૧, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૧૧,
	૪ ૮૯,૨૩૯.		૩૨૪, ૩૩૫, ૩૩૮, ૩૮૨, ૩૮૮,
જ્ઞાતાધર્મકથા	૨ ૫,૧૨,૧૦૪,૧૪૫.		૪૦૦. ૪ ૭,૨૧,૨૭,૩૯,૫૫,૫૬,

पुस्तकोंनां नाम

पृष्ठ

७९, ८०, ८१, ८२, ८९, ९०, ९६, ९९, १२७, १२९, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४, १३६, १३७, १३८, १६३, १७८, १८६, १९८, २०१, २०३, २१४, २१५, २२०, २३५, ३११, ३१२, ३१३, ३१६, ३३१, ३३२, ३३३, ३४७, ३६०, ३६३.	
प्राकृतसर्वस्व (मार्कण्डेय) २ १८२.	
वृहत्कल्पवृत्ति २ १००.	
बौद्धपर्व २ ५६.	
भगवतीशतक ४८.	
मज्झिमनिकाय २ ५५, १०५, १२१, १२२, १२९, २७२, ३०६.	
मनुस्मृति २ ३१३.	
मेघमाव्य २ ७६.	
रत्नाकरावतारिका १ ४०.	
रायपसेणी अथवा राजप्रश्नीय २ १०, ४३, १०६, ११०. ३ ५९, १७३, १७४, १७५, २००, २०५, २२१, २४३, २४५, २४६, ३२२, ३२५, ३६०. ४ १२, १३, ५१, ७८.	

पुस्तकोंनां नाम

पृष्ठ

छलितविस्तर २ ३९.	
वाराहीसंहिता २ ४०, ११०.	
विशेषावश्यक ३, ४, ५, ६, ८, ३९, ४०, ४२, ४३, ५१, ५२, ६२, २०९, २१९, २२०, २२९. २ ३, ११, २४.	
वेदान्तसिद्धान्तादर्श २ ४२.	
शतपथब्राह्मण २ ४१.	
सन्मतितर्क ५२.	
समवायांगसूत्र ९. २ ३, १०, ११, ३७, १९५.	
समेतशिखररास २ ४४, २७६.	
सरस्वती २ ४१.	
सिद्धसेनदिवाकर २ ६१.	
सूयगङ्गा अथवा सूत्रकृतांगसूत्र २ ५३, ३२९. ४ ३०२.	
सूर्यप्रज्ञप्ति २ १४५.	
संयारापौरुषी ३.	
स्थानांगसूत्र अथवा ठाणांगसूत्र २ ६८, २७५. २ ४, ११, १२, १३, १०४.	
स्याद्वादरत्नाकर ४०.	
हेमचंद्रसूरि २ ६१, १४४, १७५, १८१.	
हेमकोष १९, २०, ३५. २ २, ३७, १०५, १०६, १२२.	

बेचरदास

જે સ્વાસ શબ્દો ઉપર ટિપ્પણ છે તેનાં સ્થાન અને સાક્ષીભૂત ગ્રંથ, ગ્રંથકારનાં નામ

(ભાગ-૧) વ્યાખ્યાપ્રશ્ન- તિજું પૃષ્ઠ	જે શબ્દ ઉપર ટિપ્પણ છે તે શબ્દ	ટિપ્પણ માટે સાક્ષીભૂત ગ્રંથ વગેરે	વ્યાખ્યાપ્રશ્ન- તિજું પૃષ્ઠ	જે શબ્દ ઉપર ટિપ્પણ છે તે શબ્દ	ટિપ્પણ માટે સાક્ષીભૂત ગ્રંથ વગેરે
૬	અદાર લિપિ	કલ્પસૂત્ર, વિશેષાવશ્યક, આવ- શ્યક નિર્યુક્તિ.	૨૭	ઝ્યોતિષ્કોનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૩૨	અન્ન:પુરનિર્ગમ	ઔપપાતિકસૂત્ર	૩૬	જ્ઞાન	તત્ત્વાર્થસૂત્ર
૫૧	અનુભાગબંધ	કર્મગ્રંથ	૨૭૬	તુંગિયાનગરી,	સમેતશિખરરાસ,
૩૯	અવગ્રહ-ઈહા વગેરે	વિશેષાવશ્યક, રત્નાકરાવતારિકા, સ્યાદાદરજ્ઞાકર.	૮૬	દ્રોણમુગ્ધ	અભયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૪૦	અવગ્રહ	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૯	દ્વાદશાંગી	સમવાયાગસૂત્ર
૧૩૯	અધિજ્ઞાન	તત્ત્વાર્થસૂત્ર	૩૭	ધર્મધ્યાન	તત્ત્વાર્થસૂત્ર
૧૯	અવસર્પિણી	હૈમકોપ અભિધાનચિન્તામણિ	૨૫૫	ધૂમાંગાર	પંચાશક
૨૭	અસુગેનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર	૮૬	નગર	અભયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૫	આચાર્ય	વિશેષાવશ્યક, આવશ્યકનિર્યુક્તિ.	૮૬	નિગમ	અભયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૪૭	આર્વાચિકમરણ	ભગવત્સૂત્ર	૩	નૈપાતિકપદ	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર
૮૬	આશ્રમ	અભયદેવટીકા	૮૬	પત્તન	અભયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૯૪	આહાર	કર્મગ્રંથ	૩૫	પૂર્વ	અભિધાનચિન્તામણી કોપ
૨૨૬	આદ્યપદ	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૫૧	પ્રદેશબંધ	કર્મગ્રંથ
૨૭૫	ઉદકકર્મ	સ્થાનાગમસૂત્ર	૧૩	પ્રસેનજિતનો પુત્ર	આવશ્યકનિર્યુક્તિ અવચૂર્ણિ
૫	ઉપાધ્યાય	વિશેષાવશ્યક	૪૩	મંત્રે	વિશેષાવશ્યક
૩૪	ઋપમ	કર્મગ્રંથ	૨૭	મવનવાસીનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૩૭	ઔપપ્રાહિક	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૨૯૨	માપા	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર
૮૬	કર્વટ	અભયદેવટીકા ૨ ૧૦૬	૨૫૬	મિશ્રપ્રતિમા	પંચાશક
૧	કાળાદિ અષ્ટપ્રકાર	પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર, રત્નાકરાવતા- રિકા.	૮૬	મડંબ	અભયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૨૭૮	કુત્રિકાપણ	અનુવાદક	૨૦	મહાર્વાર	કલ્પસૂત્ર
૮૬	ઘાણ	અભયદેવટીકા	૨૯૦	મહાનપસૂતીર	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર
૮૬	ઘેટ	અભયદેવટીકા	૧૩, ૧૭	રાજગૃહ	આવશ્યકનિર્યુક્તિ અવચૂર્ણિ
૧૬	ગણધર	આવશ્યકનિર્યુક્તિ	૧૯	રાજગૃહનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૧૮૫	ગર્ભ	તંદુલૈચારિક	૮૬	રાજધાની	અભયદેવટીકા
૨૧૯	ગંગાઆચાર્ય	વિશેષાવશ્યક	૩૧	રાજનિર્ગમ	ઔપપાતિકસૂત્ર
૨૫૮	ગુણરત્નસંવત્સર	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૨૪૪	વિપુલપર્વત	સમેતશિખરરાસ
૮૬	પ્રામ	અભયદેવ ટીકા ૨ ૧૦૬	૨૭	વૈમાનિકોનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૧૪	વિહૃણા	સુલસાચરિત્ર ગુજરાતી	૨૭	વ્યંતરોનો વર્ણક	"
૩૦	જનનિર્ગમ	ઔપપાતિકસૂત્ર	૨૫	શરીરનો વર્ણક	"
૧૫	જંબૂસ્વામી	કલ્પસૂત્ર	૨૪૭	શિક્ષા	ઋગ્વેદમાખ્ય
૪૧	જમાલિ	વિશેષાવશ્યક	૩૭	શુદ્ધધ્યાન	તત્ત્વાર્થસૂત્ર
૨૬૬	જીવાજીવામિગમ	જીવામિગમસૂત્ર	૫૧	શૈલેશી	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર
			૪૫	સમય	અનુયોગદ્વારસૂત્ર
			૨૫૨	સમુદ્ધાત	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર
			૫	સાધુ	આવશ્યકનિર્યુક્તિ

વ્યાખ્યાપ્રશ્ન- તિનું પૃષ્ઠ	જે શબ્દ ઉપર ટિપ્પણ છે તે શબ્દ	ટિપ્પણ માટે સાક્ષીભૂત ગ્રંથ વગેરે	વ્યાખ્યાપ્રશ્ન- તિનું પૃષ્ઠ	જે શબ્દ ઉપર ટિપ્પણ છે તે શબ્દ	ટિપ્પણ માટે સાક્ષીભૂત ગ્રંથ વગેરે
૨૬	સાધુઓનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર	૧૧૧	દિગ્દાહ	વારાહીસંહિતા
૪	સિદ્ધ	પ્રજ્ઞાપના	૧૭૧	દુન્દુભિ	યાસ્કનું નિરુક્ત
૧૫	સુધર્મસ્વામી	કલ્પસૂત્ર	૧૨૨	દેવ	મજ્ઞિમનિકાય, અભિધાનચિન્તા- મણિટીકા.
૮૬	સંનિવેશ	અમયદેવટીકા			
૩૭	સંવર	તત્ત્વાર્થસૂત્ર	૧૨૯	દેવેન્દ્ર	મજ્ઞિમનિકાય, યાસ્કનું નિરુક્ત.
૩૪	સંસ્થાન	કર્મગ્રંથ	૪૦	ધન	કલ્પસૂત્ર
૩૪	સંહનન	કર્મગ્રંથ	૧૩	ધરણેન્દ્ર	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર
૫૧	સ્થિતિબંધ	કર્મગ્રંથ	૩૨૯	નરકપૃથ્વીઓ	સૂત્રકૃતાંગમુત્ર, તત્ત્વાર્થસૂત્ર, પા- તંજલયોગદર્શન.
	(ભાગ-૨)				
૩	અગ્નિભૂતિ	વિશેષાવશ્યક	૪૩	નાટક(વત્રીશ પ્રકારનું)	રાજપ્રશ્નીય, ભરતનું નાટ્યશાસ્ત્ર, જીવાભિગમ.
૨૭૨	અભિજ્ઞાય	મજ્ઞિમનિકાય			
૧૧૧	અબ્રવૃક્ષ	વારાહીસંહિતા	૪૨	નિવર્તનિક	અનુવાદક
૧૧૨	અમોષ	"	૨૭૬	નિપેક	કર્મપ્રકૃતિ, પંચમપ્રહ.
૧૮૨	અર્ધમાગધી	પ્રાકૃતસર્વસ્વ, નિશીયચૂર્ણિ.	૧૦૮	નૈરવિક	જીવાભિગમસૂત્ર
૪૮	અસુર	યાસ્કનું નિરુક્ત	૧૦૬	પત્તન	અભિધાનચિન્તામણિ
૪૯	અસુરકુમાર	પ્રજ્ઞાપના	૧૧૧	પરિવેષ	વારાહીસંહિતા
૨૬૧	આહારઉદ્દેશક	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૧૯	પર્યામિ	કર્મગ્રંથ
૩૯	ઇન્દ્ર	લલિતવિસ્તાર	૫૫	પૂરણ	મજ્ઞિમનિકાય, બૌદ્ધપથ
૨૦	ઈશાન	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૧૫૩	પૂર્વ (સંખ્યા વાચક)	પાત્તીવ્યાકરણ (કાશ્યાપન)
૧૯૧	ઉત્કારિકામેદ	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૧૮૧	પેશાચી ભાષા	પ્રાકૃતવ્યાકરણ
૧૧૨	ઉદકમત્સ્ય	વારાહીસંહિતા	૧૩૫	પ્રજ્ઞાપના અને તેનો કર્તા	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર ધર્મસાગરની પદ્મા- વલી, સ્વર્ગત્રયચ્છની પદ્માવલી.
૧૧૧	ઉલ્કાપાત	"	૧૧૧	પ્રતિસૂર્ય	વારાહીસંહિતા
૭૩	ક્રિયા	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૧૮૩	પ્રમાણ	અનુયોગદ્વારસૂત્ર
૧૯૫	કુલ્લક	સમવાયાંગસૂત્ર, આવશ્યકનિર્યુક્તિ.	૪૦	પ્રાણામા	સગ્ગતી (માસિક)
૩૦૬	કેવલકળ્પ	મજ્ઞિમનિકાય	૩૧૩	પ્રાણલોક	પાતંજલયોગદર્શન, મનુસ્મૃતિ.
૧૭૬	ગર્ભાવહાર	પરિશિષ્ટપર્વ	૨૭૨	મનામ (મળામ)	મજ્ઞિમનિકાય
૧૧૧	મહયુદ્ધ	વારાહીસંહિતા	૭૩	મંડિતપુત્ર	આવશ્યકનિર્યુક્તિ
"	મહશૃંગાટક	"	૯૯	મન્ન	ઉત્તરાખ્યયન, પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર
"	મહાપસન્ય	"	૧૮૧	માગધીભાષા	પ્રાકૃતવ્યાકરણ
"	ગાન્ધર્વનગર	"	૨૪	મૌર્યપુત્ર તામલિ	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર
૪	ચમર	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૧૨૨	યમ	નિરુક્ત (યાસ્ક)
૬૧	ચમરનો ઉત્પાત	સિદ્ધસેનની વત્રીશી	૪૦	રક્ત	વારાહીસંહિતા, જીવાભિગમ.
૨	ચૈત્ય	ઔપપાતિકસૂત્ર, અભિધાન- ચિન્તામણિ, અમરકોષ, શબ્દ- સ્તોમમહાનિધિ, શબ્દ- ચિન્તામણિ.	૧૬	રાજપ્રશ્નીય ઉપાંગ ?	નન્દીસૂત્ર
૧૪૫	ચૈત્યની વ્યુત્પત્તિ	અનુવાદક	૪૭	રુદ્ર	શતપથબ્રાહ્મણ, વેદાન્તસિદ્ધા- ન્તાદર્શ.
૧૪૩	ચંપાનગરી	તીર્થકલ્પ, પરિશિષ્ટપર્વ, મહાવીરચરિત્ર.	૮૩	લવણ સમુદ્ર	જીવાભિગમસૂત્ર
૨૭૨	જલ્લ	મજ્ઞિમનિકાય	૯૦	લેશ્યા	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર
૨૪	તામ્રલિપ્તી	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૧૨૨	વરુણ	નિરુક્ત (યાસ્કનું)
	દાનામા-પ્રાણામાનો વિપર્યાસ	મહાવીરચરિય (નેમિચંદ્ર) મહાવીરચરિત્ર (દેમચંદ્ર)	૧૧	વાયુભૂતિ	આવશ્યકસૂત્ર, સમવાયાંગસૂત્ર.
			૮૭	વાયુનું બહન	અનુવાદક

व्याख्याप्रब- तिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे	व्याख्याप्रब- तिनुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे
१०४,५	वाराणसी	स्थानांगसूत्र, ज्ञातासूत्र, उपासक- दशांगसूत्र, पञ्चवर्णासूत्र, अ- भिधानचिन्तामणि, समेत- शिखररास, मज्झिमनिकाय.	३ १७२ ३० ४१ ६५ ५९ ३३३ ८ ७० ६६ ३८० ३५६	ब्राह्मणनुं स्वरूप बैतालीश दोष महाशिलाकंटक मिश्रपरिणत लब्धि व्यंजनावग्रह बलयमरण सर्वोत्तरगुण प्रत्याख्यान साकारबोध सामायिक चारित्र स्थविर संस्थान	उत्तराध्ययनसूत्र प्रवचनसारोद्धार टीकाकार " " नन्दीसूत्र अनुवादक टीकाकार " " अनुवादक टीकाकार
१०	वैक्रिय समुद्घात	समवायांगसूत्र	६५	(भाग-४)	
१२	वैरोचनेन्द्र	प्रज्ञापनासूत्र	५९	अधिकरण	टीकाकार
१३	शक्नेन्द्र	जीवाभिगमसूत्र	३३३	अवग्रहना पाँच प्रकार	"
५२	शबर	सूत्रकृतांग, प्रश्नव्याकरण, प्रज्ञा- पना.	८ ७०	आकर्ष	अनुवादक
४२	शिव	निरुक्त (यास्कनुं)	६६	आलोचन	"
१८१	शौरसेनी भाषा	प्राकृतव्याकरण	३८०	इच्छाकार	"
३४४	सक्किया	अनुवादक	३५६	एजना	"
५६	सुंभुमारगिरि	मज्झिमनिकाय		करण	टीकाकार
१२२	सोम	निरुक्त (यास्कनुं)	२	कालिकश्रुत	नन्दीसूत्र
१११	संध्या	वाराहीसंहिता	५	कुशील	अनुवादक
१०६	संवाध	पञ्चवर्णासूत्र	२५७	चारण	"
४१	स्कंद	अमरकोष	२७५	दर्प	टीकाकार
	(भाग-३)			दश गुण (आलेचना योग्य साधुना)	अनुवादक
९	अपश्चिम मारणातिक- संलेखना	भगवतीटीका	"	निदा	प्रज्ञापना
६	आधाकर्म वगैरे दोष	पिंडनिर्मुक्ति	३५ ९३	निर्ग्रन्थ	अनुवादक
१९५	आमम्रणी	प्रज्ञापनासूत्र	११७	पुलाक	"
५६	आशीविष	टीकाकार	२४०	बकुला	"
३४३	उन्माद	"	११८	मद्रुक	"
७३	श्रजुमति	नन्दीसूत्र	२७४	श्रेणि	"
३५६	औदयिकभाव	टीकाकार	"	समवसरण	सूत्रकृतांगसूत्र, आचारांगसूत्र.
३९३	कपोतपक्षी	टीकाकार	८९	सम	अनुवादक
७९	कायिकी	प्रज्ञापनासूत्र	२४०		
३८१	गोशालकानो सिद्धांत	चूर्णिकार	"		
३६७	दिशाचर	टीकाकार	"		
२४३	धात्री	राजप्रश्रीय	३६		
३६७	निमित्त	अनुवादक	२१३		
९२	प्रयोग	पञ्चवर्णासूत्र	३०१		
१९७	पास्त्या	टीकाकार	१५		

૪

ટીકામાં કે ટિપ્પણમાં સમજુતી માટે ચૂકેલા યંત્રો-કોઠાઓ અને આકૃતિઓ

ભા૦ ૧

યંત્રો							વ્યાખ્યાપ્રકૃતિનું પૃષ્ઠ
અવગ્રહ યંત્ર ...	...	...	...	...	...	...	૩૯
હન્દ્રિય યંત્ર ...	...	...	...	...	...	...	૨૬૯
ગણધર યંત્ર ...	...	...	...	...	...	...	૧૭
દિશાનું યંત્ર ...	...	...	...	...	...	...	૭૧
પ્રતિમા યંત્ર ...	...	...	...	...	...	...	૨૫૬
ભાષાના મેદોનું દૃષ્ટ	...	...	...	...	...	...	૨૯૪
ભાષાવિચાર કોષ્ટક	...	...	...	...	...	...	૨૯૩

ભા૦ ૨

અગ્રદેશ સપ્રદેશની સ્થાપના	...	...	...	...	...	...	૨૩૬
આહારનો કોઠો	...	...	...	...	...	...	૨૬૮
હંદ્રની ગતિનો કોઠો	...	...	...	...	...	...	૬૯
કર્મનો કોઠો	...	...	...	...	...	...	૨૭૮
કૃષ્ણરાજિની આકૃતિ	...	...	...	...	...	...	૩૧૦
દેવના આહારનો કોઠો	...	...	...	...	...	...	૨૬૭
વાયુની આકૃતિ	...	...	...	...	...	...	૮૮
ઋષ્યાનું યંત્ર	...	...	...	...	...	...	૯૧
લોકપાલનું યંત્ર	...	...	...	...	...	...	૧૬

બેચરદાસ

विषयानुक्रम.

शतक १६ उद्देशक १ पृ० १-४.

हयोडावती एरण उपर या करता बायुकाय उत्पन्न बाय अने तेनुं बीजा पदार्थना स्पर्शबी मरण बाय ? हा बाय. पृ० १—बायुकायनुं शरीरसहित के शरीररहित मयान्तर गमन बाय ?—सगळीमां अमिकाय केटला काळ घुघी रहे ?—सांढसावती लोढुं उंचुं नीचुं करनार पुरवने क्रियाओ.—लोढाने तपावी एरण पर मूकनारने क्रियाओ.—अधिकरणी अने अधिकरण.—जीवने अधिकरणी अने अधिकरण कहेवाजुं कारण. पृ० २—नैरयिकादि ईश्वरने आश्रयी अधिकरणी अने अधिकरण.—जीव साधिकरणी के निरधिकरणी ?—आत्माधिकरणी, पराधिकरणी के उभयाधिकरणी ?—जीवने अधिकरण आत्मप्रयोग निर्वर्तित, परप्रयोग निर्वर्तित के तदुभयप्रयोग निर्वर्तित होय ?—अधिरतिने आश्रयी अधिकरण.—शरीरना प्रकार.—इन्द्रियोना प्रकार.—योगना प्रकार. पृ० ३—ओषादिक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ?—आहारक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ?—इन्द्रिय तथा मनोयोगने बांधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ? पृ० ४.

शतक १६ उद्देशक २ पृ० ५-७.

जरा अने शोक.—पृथिव्याधिकने जरा होय के शोक होय ?—शोक नहि होवाजुं कारण.—शकनुं वर्णन अने तेनुं भगवंत पासो आवबुं.—जबप्रह-संबन्धे प्रश्न अने शकनुं कस्यथागमन. पृ० ५—शकैन्त्र सत्यवादी के सिध्यावादी ?—शक सावय भाषा बोळे के निरवय भाषा बोळे ! तेजुं कारण ?—शक भवसिद्धिक के भवसिद्धिक होय वगैरे प्रश्न.—कर्मो चैतन्यकृत छे के अचैतन्यकृत ? पृ० ६—तेना कारणो.

शतक १६ उद्देशक ३ पृ० ७-९.

कर्मप्रकृति.—ज्ञानावरणने वेदतो जीव केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? पृ० ७—उल्लुक्तीर नगर.—काउस्सगमां रहेला मुनिना अर्था कापनार वैध अने मुनिने क्रिया.

शतक १६ उद्देशक ४ पृ० ९-१०.

नित्यभोजी भ्रमण जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको सो वरसे खपावे ? ना. पृ० ९. चतुर्थ भक्षादि करनार मुनि जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म हजार के लाख वरसे नैरयिक खपावे ? ना.—भ्रमणने अधिक कर्म क्षय गवाजुं कारण. पृ० १०.

शतक १६ उद्देशक ५ पृ० ११-१५.

उल्लुक्तीर नगर.—एक जंबूक चैत्य.—देव बाह्य पुत्रलोने ग्रहण कर्मा सिवाय अहीं आववा समर्थ छे ?—बाह्य पुत्रलोने ग्रहण करीने अहीं आववा समर्थ छे ?—बाह्य पुत्रलोने ग्रहण करीने बोलवा वगैरे क्रिया करवा समर्थ छे ? पृ० ११.—शकनुं उत्सुकतापूर्वक वादीने जवाजुं कारण.—सम्भरदष्टि गंगदत्त देवनी उत्पत्ति अने तेनो सिध्यादष्टि देवनी साथे संवाद.—परिणाम पामता पुत्रलो परिणत कहेवाय ?—गंगदत्त देवजुं भगवंत पासो आगमन. पृ० १२—गंगदत्तनो भगवंतने प्रश्न.—गंगदत्त देव भवसिद्धिक छे के भवसिद्धिक छे इत्यादि प्रश्न.—गंगदत्तनी दिव्य देवार्द्धि कर्मा गई ? पृ० १३—हस्तिनापुर.—सहस्राव्रवण.—गंगदत्त गृहपति.—मुनिधुवत खासीजुं आगमन.—मुनिधुवत खासीनी देशना अने गंगदत्तने प्रतिबोध यवो.—गंगदत्ते वीक्षा केवी. पृ० १४—गंगदत्तनी महाह्यक कल्पमां देवतरीके उत्पत्ति.—गंगदत्तनी आशुस्थिति.—गंगदत्त देवलोकबी प्यवी कर्मा जसे ? पृ० १५.

शतक १६ उद्देशक ६ पृ० १५-२०.

स्वप्नदर्शन.—स्वप्न क्यारे जुए ? पृ० १५—जीवो सूता, जागता के सूता-जागता होय छे ?—पंचेन्द्रिय तिर्यचो सूता छे इत्यादि प्रश्न.—संयुत जीव केजुं स्वप्न जुए ? जीवो संयुत छे इत्यादि प्रश्न.—स्वप्नना प्रकार.—महास्वप्नना प्रकार.—सर्व स्वप्नना प्रकार.—तीर्थकरनी माता केटला स्वप्नो जुए ? पृ० १६—चक्रवर्तीनी माता केटलां स्वप्न जुए ?—वासुदेवनी माता केटलां स्वप्न जुए ?—छद्मावस्थामां भगवंत महावीरे दश स्वप्नोने जोवां पृ० १७.—दश महास्वप्नोनुं फल. पृ० १८.—सामान्य स्वप्ननुं फल. पृ० १९.—कोष्ठपुट वगैरे बाय छे ? पृ० २०.

शतक १६ उद्देशक ७ पृ० २१.

उपयोग केटला प्रकारनो कवो छे ? पृ० २१.

शतक १६ उद्देशक ८ पृ० २१-२५.

लोकनो पूर्वचरमांत. पृ० २१—दक्षिणादि चरमांत.—उपरनो चरमांत पृ० २२.—लोकनी हेठेनो चरमांत.—रजप्रमाना पूर्वादि चरमांत पृ० २३.—परमाणुनी गति—कामिकी आदि क्रिया.—देव अलोकमां हस्तादिने पसारवा समर्थ छे ? पृ० २५.

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૨૬.

બલીન્દ્રની છુધર્મા સમા ક્યાં કહેલી છે ! પૃ. ૧૯.

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૨૭.

અવધિજ્ઞાનના પ્રકાર પૃ. ૨૭.

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧૧ પૃ. ૨૭.

દ્રીપકુમારો સમાન આહારવાઢા છે હલ્યાદિ પ્રશ્ન.—દ્રીપકુમારોને કેર્યાઓ. પૃ. ૨૭.

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧૨-૧૪ પૃ. ૨૮-૨૯.

ઉદધિકુમારો વધા સમાન આહારવાઢા છે હલ્યાદિ પ્રશ્ન. પૃ. ૨૮.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૨૯-૩૨.

ઉદાયી હલ્લી કઈ ગતિમાંથી આવી ઉત્પન્ન થયો છે ?—ઉદાયી મરીને ક્યાં જશે ?—લ્યાંથી મરણ પામી ક્યાં જશે ?—મૂતાનંદ હલ્લી ક્યાંથી આવ્યો છે અને મરીને ક્યાં જશે ? પૃ. ૨૯.—કાયિકી આદિ ક્રિયાઓ.—વૃક્ષનું મૂલ્ય ચલાવનારને ક્રિયા.—વૃક્ષના મૂલ્યને ક્રિયા. પૃ. ૩૦.—વૃક્ષના કન્દ ચલાવનારને ક્રિયા.—કન્દને ક્રિયા.—શરીરો.—ઇન્દ્રિયો—યોગ—ઔદારિકાદિ શરીરને વાંધતો ખીવ કેટલી ક્રિયા કરે ?—ખીવો કેટલી ક્રિયાઓ કરે ? પૃ. ૩૧.—ઔદયિકાદિ માંથી. પૃ. ૩૨.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૨-૩૫.

સંયતાદિ ધર્મ, અધર્મ કે ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય ?—કોઈ ખીવ ધર્મ, અધર્મ કે ધર્માધર્મમાં બેસી શકે ?—ધર્મ, અધર્મ કે ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય એટલે છું ? પૃ. ૩૨.—દંડકના ક્રમથી નૈરયિકાદિ સંબંધે પૂર્ણક પ્રશ્ન.—અન્યતીર્થિકો.—બાલપંચિત અને બાલસંબંધે અન્યતીર્થિકોનું મન્તવ્ય.—પંચિત, બાલપંચિત અને બાલ.—તે સંબંધે નૈરયિકાદિ દંડકના ક્રમથી પ્રશ્ન. પૃ. ૩૩.—‘ખીવ અને ખીવાત્મા મિલ્લ છે’ એવો અન્યતીર્થિકનો મત.—સચ-સીરી દેવમાં અરૂપી કપ વિકુર્ષવાના સામર્થ્યનો અમાવ અને તેનો હેતુ. પૃ. ૩૪.—શરીરરહિત ખીવમાં રૂપી આકાર વિકુર્ષવાના સામર્થ્યનો અમાવ અને તેનું કારણ. પૃ. ૩૫.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૫-૩૭.

શીલેહી અવસ્થાને પ્રાપ્ત અનગાર એજનાદિ ક્રિયાનો અનુભવ કરે ?—એજનાના પ્રકાર.—દ્રવ્ય એજનાના પ્રકાર. પૃ. ૩૫.—નૈરયિક દ્રવ્યએજના કહેવાનું કારણ.—તિર્યંચાદિ દ્રવ્ય એજના કહેવાનું કારણ—ક્ષેત્ર એજનાના પ્રકાર.—નૈરયિકાદિ ક્ષેત્ર એજના કહેવાનું કારણ.—ચલનાના પ્રકાર.—શરીર—ચલનાના પ્રકાર.—ઇન્દ્રિયચલનાના પ્રકાર.—યોગચલનાના પ્રકાર—ઔદારિક શરીર ચલના કહેવાનું કારણ. પૃ. ૩૬.—વૈકલ્પચલના કહેવાનું કારણ.—શ્રોત્રેન્દ્રિયાદિચલના કહેવાનું કારણ.—મનોયોગચલના કહેવાનું કારણ.—સંવેગાદિનું કલ્પ. પૃ. ૩૭.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૩૮-૩૯.

પ્રાણાતિપાત બગેરે દ્વારા થતી ક્રિયા.—સ્પૃષ્ઠ કે અસ્પૃષ્ઠ કર્મ કરાય ?—મૃણાવાદ્વારા થતી ક્રિયા.—ક્ષેત્રને આશ્રયી કર્મ.—પ્રદેશને આશ્રયી ક્રિયા પૃ. ૩૮.—દુઃખ આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે ?—વેદના આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે ?—વેદનાના વેદનસંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૩૯.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૩૯.

ઈશાનેન્દ્રની છુધર્મા સમા હલ્યાદિ સંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૩૯.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૪૦.

પૃથિવીકાયિક ખીવો પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે કે પ્રથમ આહાર કરે ને પછી ઉત્પન્ન થાય હલ્યાદિ પ્રશ્ન. પૃ. ૪૦.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૪૧.

જે પૃથિવીકાયિક સૌધર્મકલ્પમાં મરણ પામી પૃથિવીકાયપણે ઉત્પન્ન થવાનો છે તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે હલ્યાદિ પ્રશ્ન. પૃ. ૪૧.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૪૧.

‘જે અપ્કાયિક સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હલ્યાદિ સંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૪૧.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૯ પૃ. ૪૧.

‘જે અપ્કાયિક ઘનોદધિવલ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હલ્યાદિ સંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૪૧.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૪૨.

‘જે વાયુકાયિક સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હલ્યાદિ સંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૪૨.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૧ પૃ. ૪૨.

‘જે વાયુકાયિક ઘનવાતવલ્યો કે તનુવાતવલ્યોને વિષે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હલ્યાદિ સંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૪૨.

शतक १७ उद्देशक १२ पृ० ४२.

एकेन्द्रिय जीवो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न.—एकेन्द्रियोने केवा. पृ० ४२.—केवावाळा एकेन्द्रियोनुं अल्पबहुत्व—केवावाळा एकेन्द्रियोनी क्वदितुं अल्पबहुत्व पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १३ पृ० ४३.

बबा नागकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १४ पृ० ४३.

सुवर्णकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १५ पृ० ४३.

विष्णुकुमार संबन्धे प्रश्न. पृ० ४३.

शतक १७ उद्देशक १६ पृ० ४४.

बबा नायुकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न. पृ० ४४.

शतक १७ उद्देशक १७ पृ० ४४.

बबा अमिकुमारो समान आहारवाळा छे इत्यादि प्रश्न. पृ० ४४.

शतक १८ उद्देशक १ पृ० ४५.

१ जीवद्वार—जीव जीवभाव बडे प्रथम छे के अप्रथम ? पृ० ४५—२ आहारकद्वार—आहारक आहारभाव बडे प्रथम छे के अप्रथम !—एव अनाहारक संबन्धे प्रश्न.—ए रीते ३ भवसिद्धिकद्वार—४ संज्ञीद्वार पृ० ४६.—५ केश्याद्वार—६ दृष्टिद्वार—७ संयतद्वार—८ कषायद्वार—९ ज्ञानद्वार १० योगद्वार—११ उपयोगद्वार—१२ वेदद्वार—१३ शरीरद्वार—अने १४ पर्याप्तद्वार.—चरम अने अचरम—१ जीवद्वार—जीव जीवभाव बडे चरम छे के अचरम ? पृ० ४८—ए रीते २ आहारकद्वार,—३ भवसिद्धिकद्वार,—४ संज्ञीद्वार,—५ केश्याद्वार—६ दृष्टिद्वार पृ० ४९—७ संयतद्वार—८ कषायद्वार—९ ज्ञानद्वार—१० योगद्वार—११ उपयोगद्वार—१२ वेदद्वार—१३ शरीरद्वार पृ०—५० अने १४ पर्याप्तद्वार.

शतक १८ उद्देशक २ पृ० ५१—५३.

कार्तिकशेठनो हस्तान्त अने सेनो शक्रपणे उत्पाद पृ० ५१.

शतक १८ उद्देशक ३ पृ ५३—५८.

मार्कण्डेयपुत्र अनगरना प्रश्नो.—पृथिवीकायिक मनुष्य शरीर पानी तुरत सिद्ध थाय ?—एम् अष्कायिक अने वनस्पतिकायिक संबन्धे प्रश्न. पृ० ५४—निर्जरा पुद्गलो सर्वलोकक्यापी छे ?—उद्यस्थ निर्जरा पुद्गलोलुं परस्पर मिश्रणुं जुग ? पृ० ५५ बन्धना बे प्रकार.—प्रथमबन्धना बे प्रकार पृ० ५६—विषयबन्ध अने प्रयोगबन्ध.—भावबन्धना बे प्रकार—मूलप्रकृतिबन्ध अने उत्तरप्रकृतिबन्ध,—पूर्व बाधेला अने हवे पछी बाधवाना कमेनी मिश्रता.—नैरयिकादिना कर्मबन्धनी मिश्रता.—आहाररूपे ग्रहण करेला पुद्गलोनो केटलो भाग ग्रहण थाय अने केटलो भाग छोडाय ?—निर्जेराना पुद्गलो उपर बेसबाने, यावत् सुबाने कांई समर्थ छे ?

शतक १८ उद्देशक ४ पृ० ५८—६०.

प्राणातिपातादि जीवना परिभोगमां आवे छे के नहि ? पृ० ५८.—कषायणा चार प्रकार.—कृतयुग्मादि चार राशिओ.—नैरयिकादि बंधकने आभयी कृतयुग्मादि राशिनुं अवतरण पृ० ५९.

शतक १८ उद्देशक ५ पृ० ६०.

बे असुरकुमार देवमां एक दर्शनीय अने एक अवर्शनीय होवानुं कारण. पृ० ६०—ए रीते नागकुमारादि संबन्धे प्रश्न.—बे नैरयिकोमां एक अश्व. कर्मवाळो अने एक महाकर्मवाळो उत्पन्न बवानो हेतु.—नैरयिकने मरणसमये आ भवना के परभवना आयुषनो अनुभव होय ? पृ० ६१—देवोनी हष्ट अने अमिष्ट विकुर्वणा.

शतक १८ उद्देशक ६ पृ० ६२—६३.

गोळ वगेरे बादरस्कन्धना वर्णादि. पृ० ६२—भ्रमरना वर्णादि—पोपटनी पांखना वर्णादि.—परमाणुना वर्णादि.—द्विप्रदेशिक स्कन्ध.—त्रिप्रदेशिकादि स्कन्धो.—अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध. पृ० ६३.

शतक १८ उद्देशक ७ पृ० ६४—७०.

यक्षादिष्ठ केवली सत्य के असत्य बोळे ते संबन्धे अन्यतीर्थिकनुं मन्तव्य.—उपधिना 'कर्म शरीर अने बाह्योपकरण' ए त्रण प्रकार.—'सचित्त अचित्त अने मिश्र' ए उपधिना बीजा त्रण प्रकार. पृ० ६४—परिमहना प्रकार.—प्रणिधानना प्रकार.—बुधप्रणिधानना प्रकार.—सुप्रणिधान. पृ० ६५—अन्यतीर्थिको अने मनुक श्रमणोपासक.—अन्यतीर्थिकोनो अस्तिकाय संबन्धे मनुक श्रावकने प्रश्न. पृ० ६६—मनुकनो प्रतिप्रश्नद्वारा उत्तर. पृ० ६७—देवोनुं वैकिय रूप करवानुं सामर्थ्य.—वैकिय शरीरनो जीव साथे संबन्ध.—तेना परस्पर अंतरनो जीवसाथे संबन्ध.—तेना परस्पर अंतरनो श्लाघिपी छेद थाय के नही ?—देवासुरसंभाव. पृ० ६८—देवोनुं गमनसामर्थ्य—देवोना पुण्यकर्मना क्षयनुं तारतम्य. पृ० ६९.

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૭૦—૭૨.

દૈર્ઘ્યવિધિ કર્મસ્થ—અન્યતીર્થિકો અને ભગવંત ગૌતમનો સંવાદ. પૃ. ૭૦—છદસ્થના જ્ઞાનનો વિષય.—પરમાણુ. પૃ. ૭૧—દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.—અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ.—અવધિજ્ઞાનનો વિષય.—જ્ઞાન અને દર્શનના સમયની મિશ્રતા પૃ. ૭૨.

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૯ પૃ. ૭૨—૭૩.

અવ્યદ્ય નૈરયિક છે ? અને તે શાથી કહેવાય છે ?—પૃ. ૭૨.—એ રીતે અવ્ય દ્રવ્ય પૃથિવીકાયિકાદિ સંબંધે પ્રશ્ન.—અવ્યદ્ય નૈરયિકાદિની આયુષ સ્થિતિ. પૃ. ૭૩.

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૭૪—૭૭.

અનગાર વૈકિયલલ્પિના સામર્થ્યથી તલવાર કે અક્ષાની ધાર ઉપર રહે !—પરમાણુ વાયુકાયથી સ્પૃષ્ટ હોય કે વાયુકાય પરમાણુથી સ્પૃષ્ટ હોય !—એમ દ્વિપ્રદેશિકસ્કન્ધ યાવત્ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ સંબંધે પ્રશ્ન.—વસ્તિ વાયુકાયિકથી સ્પૃષ્ટ હોય કે વાયુકાય વસ્તિથી સ્પૃષ્ટ હોય !—રત્નપ્રભાવિ પૃથિવી તથા સૌધર્માદિ દેવલોકની નીચેના દ્રવ્યો પૃ. ૭૪.—સોમિલના પ્રશ્નો.—યાત્રા, યાપનીય, અભ્યાસ અને પ્રાસુક વિહાર છે એવો ભગવંતને પ્રશ્ન.—યાત્રા કેવી રીતે છે ?—યાપનીય કેવી રીતે છે ? પૃ. ૭૫—યાપનીયના બે પ્રકાર.—દ્વિચયયાપનીય અને નોદ્વિચયયાપનીયનો અર્થ.—અભ્યાસ કેવી રીતે છે ?—પ્રાસુક વિહાર કેવી રીતે છે ?—સરિસઘ મહ્ય કે અમહ્ય ?—માઘ મહ્ય કે અમહ્ય ?—કુલ્લરથા મહ્ય કે અમહ્ય ? એક છો કે અનેક ? હયાદિ પ્રશ્ન પૃ. ૭૭.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૭૯.

લેશ્યાના પ્રકાર અને પ્રજાપનાનો લેશ્યા ઉદ્દેશક પૃ. ૭૯.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૮૦.

લેશ્યાના પ્રકાર અને પ્રજાપનાનો ગર્ભઉદ્દેશક પૃ. ૮૦.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૮૦—૮૬.

૧ સ્વાદ્દાર—કદાચ બે અથવા અનેક પૃથિવીકાયિકો એકટા મઠી સાધારણ શરીર બાંધે ? પછી આહાર કરે અને પરિણમવે !—૨ લેશ્યાદ્વાર, પૃથિવીકાયિકોને લેશ્યાઓ.—એ રીતે ૩ દૃષ્ટિકાર પૃ. ૮૦—૪ જ્ઞાનદ્વાર, ૫ યોગદ્વાર, ૬ ઉપયોગદ્વાર, ૭ કિમાદ્વાર, ૮ પ્રાણાતિપાતાદિમાં સ્થિતિ પૃ. ૮૧—૯ ઝરપાતદ્વાર, ૧૦ સ્થિતિદ્વાર, ૧૧ સમુદ્ધાતદ્વાર, ૧૨ ઉદ્વર્તનાદ્વાર કહેવા.—એમ કદાચ બે કે અનેક અપ્કાયિક, અમિકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક સંબંધે પણ બાર દ્વાર કહેવા.—પૃથિવીકાયિકાદિની અવગાહનાનું અલ્પબહુલ્ય પૃ. ૮૩—પૃથિવીકાયિકાદિની પરસ્પર સૂક્ષ્મતા.—પૃથિવીકાયિકાદિનું પરસ્પર શાદરપણ. પૃ. ૮૪—પૃથિવીકાયિકના શરીરનું પ્રમાણ.—પૃથિવીકાયિકના શરીરની અવગાહના—પૃથિવીકાયિકને કેવી પીડા થાય ? પૃ. ૮૫—અપ્કાયિકને કેવી પીડા થાય ? ૮૬.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૮૬.

કદાચ નૈરયિકો મહાભવવાઢા, મહાક્રિયાવાઢા, મહાવેદનાવાઢા અને મહાનિર્જરાવાઢા હોય તે સંબંધી મંગો પૃ. ૮૬.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૮૮—૮૯.

નૈરયિકો ચરમ—અત્પઆયુષવાઢા અને પરમ—અધિક આયુષવાઢા હોય ? પૃ. ૮૮—‘ચરમ નૈરયિકો કરતાં પરમ નૈરયિકો મહાભવવાઢા, મહાક્રિયાવાઢા, મહાવેદનાવાઢા અને મહાનિર્જરાવાઢા હોય’ હયાદિ પ્રશ્ન —એ રીતે અસુરકુમાર સંબંધે પ્રશ્ન.—વેદનાના ‘નિદા અને અનિદા’—એ બે પ્રકાર—નૈરયિકોને કયા પ્રકારની વેદના હોય ? પૃ. ૮૮.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૮૯.

દ્વીપ અને સમુદ્રો ક્યાં, કેટલા અને કેવા આકારવાઢા છે ? પૃ. ૮૯.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૮૯.

અસુરકુમારના મવનાવાસો કેટલા અને કેવા છે ?—એ રીતે જ્ઞાનધ્યંતરના નગરો કેટલા અને કેવા છે ?—જ્યોતિષિક અને કલ્પના વિમાનાવાસો કેટલા અને કેવા છે ? પૃ. ૮૯.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૯૦.

જીવનિર્વૃત્તિના પ્રકાર પૃ. ૯૦—કર્મનિર્વૃત્તિના પ્રકાર.—શરીરનિર્વૃત્તિના પ્રકાર.—સર્વેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિના પ્રકાર.—પૃથિવીકાયિકને કેટલી હિન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ હોય ?—આધાનિર્વૃત્તિના પ્રકાર.—મનોનિર્વૃત્તિના પ્રકાર—કથાયનિર્વૃત્તિના પ્રકાર પૃ. ૯૧.—વર્ણનિર્વૃત્તિ—સંસ્થાનનિર્વૃત્તિ—સંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ—લેશ્યાનિર્વૃત્તિ—દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ—જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ—અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ પૃ. ૯૨.—યોગનિર્વૃત્તિ—ઉપયોગનિર્વૃત્તિ પૃ. ૯૩.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૯ પૃ. ૯૩—૯૪.

શરીરકરણ.—હિન્દ્રિયકરણ પૃ. ૯૩—પ્રાણાતિપાતકરણ.—પુદ્ગલકરણ.—વર્ણકરણ.—સંસ્થાનકરણ પૃ. ૯૪.

શતક ૧૯ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૯૪.

‘વધા જ્ઞાનધ્યંતરો સમાન આહારવાઢા હોય છે’—હયાદિ પ્રશ્ન. પૃ. ૯૪.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૧૫-૧૭.

વૈદ્યનિદ્ર્યાદિ જીવોના શરીરબંધનો કમ—વૈદ્યનિદ્ર્યા સાધારણ શરીર માંથે કે પ્રત્યેક શરીર માંથે !—તેઓને છેડ્યા પૃ. ૧૫.—તેઓમાં ‘અને રૂદ્ર કે અનિદ્ર રસાદિનો અનુભવ કરીએ છીએ’ એવી સંજ્ઞા અને પ્રજ્ઞાદિનો અભાવ.—પંચેન્દ્રિય સાધારણ કે પ્રત્યેક શરીર માંથે ? પૃ. ૧૬—વૈદ્યનિદ્ર્યા-દિનું અલ્પબહુત્વ પૃ. ૧૭.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૧૭-૧૯.

આકાશના પ્રકાર.—‘જોકાકાશ જીવરૂપ છે, જીવદેશરૂપ છે’ इत्यादि પ્રશ્ન પૃ. ૧૭.—અધોઢોક ધર્માસ્તિકાયાના કેટલા ભાગને અવગણીને રહેજો છે ?—ધર્માસ્તિકાયાના કેટલા અભિવચનો છે ?—અધર્માસ્તિકાયાના અભિવચનો.—આકાશાસ્તિકાયાના અભિવચનો.—જીવાસ્તિકાયાના અભિવચનો, પૃ. ૧૮.—પુરુષાસ્તિકાયાના અભિવચનો પૃ. ૧૯.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૧૯.

પ્રાણાતિપાતાદિ આત્મા સિવાય બીજે પરિણમતા નથી પૃ. ૧૯.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૧૯.

દ્વિવિધોપચયના પ્રકાર પૃ. ૧૯.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૧૦૦-૧૧૨.

પરમાણુમાં કેટલા વર્ણોદિ હોય છે ?—દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં કેટલા વર્ણોદિ હોય ?—દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધના ૪૨ ભાગાઓ પૃ. ૧૦૧ —ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં કેટલા વર્ણોદિ હોય ? પૃ. ૧૦૧—ચતુઃપ્રદેશિક સ્કન્ધના ભાગાઓ પૃ. ૧૦૨.—વર્ણને આશ્રયી ૧૦ ભાગાઓ.—રસને આશ્રયી ૧૦ ભાગાઓ પૃ. ૧૦૨.—ચતુઃપ્રદેશિક સ્કન્ધના ૨૨૨ ભાગાઓ.—પાંચ પ્રદેશિક સ્કન્ધ પૃ. ૧૦૪—પંચપ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિને આશ્રયી ૩૨૪ ભાગાઓ.—છ પ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિના ભાગાઓ પૃ. ૧૦૫.—છ પ્રદેશિક સ્કન્ધના ૪૧૪ ભાગા.—સાતપ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિને આશ્રયી ૪૭૪ ભાગા.—આઠ પ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિના ભાગા—અષ્ટ પ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિને આશ્રયી ૬૦૪ ભાગા પૃ. ૧૦૭.—નવ પ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિના ભાગા.—નવ પ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિને આશ્રયી ૫૧૪ ભાગા.—દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધના વર્ણોદિના ભાગા.—દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધના ૫૧૬ ભાગા.—અનંત પ્રદેશિક સ્થૂળ પરિણામવાઙ્મા સ્કન્ધના વર્ણોદિના ભાગા પૃ. ૧૦૮.—પાંચ સ્પર્શના ભાગા—છ સ્પર્શના ભાગા પૃ. ૧૦૯.—સાત સ્પર્શના ભાગા પૃ. ૧૧૦.—આઠ સ્પર્શના ભાગા.—નાદ સ્કન્ધના સ્પર્શને આશ્રયી ૧૦૯ ભાગા.—પરમાણુના ચાર પ્રકાર.—દ્રવ્યપરમાણુના પ્રકાર.—ક્ષેત્રપરમાણુના પ્રકાર પૃ. ૧૧૧.—કાઠપરમાણુના પ્રકાર—માત્રપરમાણુના પ્રકાર પૃ. ૧૧૨.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૧૧૨-૧૧૪.

‘જે પૃથિવીકાયિક જીવ રજપ્રમા અને શર્કરાપ્રમાની વચ્ચે મરણમુદ્રાત કરીને સૌધર્મદેવલોકમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે પૂર્વે ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે’ इत्यादि પ્રશ્ન પૃ. ૧૧૨—એ રીતે આકાયિક અને વાયુકાયિક મેઘન્યે પ્રશ્ન જાણવો પૃ. ૧૧૪.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૧૧૪-૧૧૬.

કર્મબંધ પૃ. ૧૧૪.—જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો બંધ.—જ્ઞાનાવરણીયોદય કર્મનો બંધ—સ્ત્રીવંદનો બંધ.—દર્શનનોદનીય કર્મનો બંધ.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૧૧૬-૧૧૮.

કર્મભૂમિના પ્રકાર.—અકર્મભૂમિના પ્રકાર.—અકર્મભૂમિમાં ઉત્સર્પિણી અને અવગર્પિણીરૂપ કાઠ હોય !—મરત અને ઐરશ્વતમાં ઉત્સર્પિણી અને અવગર્પિણીરૂપ કાઠ હોય !—કાઠ.—અરહંતો મહાવિદેહમાં પાંચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મનો ઉપદેશ કરે !—ભારતવર્ષમાં કેટલા તીર્થકરો હોય ? પૃ. ૧૧૬—જોવીશ જિનનાં અંતરો.—કાલિક શ્રુતનો વિષ્ણુ અને અવિષ્ણુ.—પૂર્વગત શ્રુતની સ્થિતિ—તીર્થની સ્થિતિ.—ભાવી છેજા તીર્થકરના તીર્થની સ્થિતિ.—તીર્થ અને તીર્થકર—પૃ. ૧૧૭—પ્રવચન અને પ્રવચની—ઉગ્ર ગંગેર શત્રિયોનો ધર્મમાં પ્રવેશ.—દેવલોકના પ્રકાર પૃ. ૧૧૮.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૯ પૃ. ૧૧૮-૧૨૦.

ચારણ મુનિના પ્રકાર અને તેનું સામર્થ્ય.—વિદ્યાચારણ કહેવાનું કારણ.—વિદ્યાચારણની શીઘ્ર ગતિ. પૃ. ૧૧૮—વિદ્યા ચારણની તિર્યગ્ગતિનો વિષય.—વિદ્યાચારણની ઊર્ધ્વગતિનો વિષય.—જંઘાચારણ શાથી કહેવાય છે ?—જંઘાચારણની ગતિ—જંઘાચારણનો તિર્યગ્ગતિવિષય પૃ. ૧૧૯.—જંઘાચારણનો ઊર્ધ્વગતિવિષય પૃ. ૧૨૦.

શતક ૨૦ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૧૨૦.

સોપક્રમ અને નિરુપક્રમ આયુષ.—નૈરયિકોનો ઉત્પાદ આત્મોપક્રમ, પરોપક્રમ અને નિરુપક્રમથી થાય છે ? પૃ. ૧૨૦—નૈરયિકોની ઉદ્દર્તના આત્મોપક્રમથી પરોપક્રમથી કે નિરુપક્રમથી થાય છે ?—નૈરયિકોનો ઉત્પાદ આત્મશક્તિથી કે પરની શક્તિથી ?—નૈરયિકોની ઉત્પત્તિ સ્વકર્મથી કે અન્યના કર્મથી ? નૈરયિકોની ઉત્પત્તિ આત્મપ્રયોગથી કે પરપ્રયોગથી ?—નૈરયિકો કતિસંસ્થિત, અકતિસંસ્થિત કે અવકલ્પ્યસંસ્થિત હોય છે ?—નૈરયિકો કતિસંસ્થિતાદિ હોય છે તેનું કારણ પૃ. ૧૨૧—પૃથિવીકાયિકાદિ અને સિદ્ધો કતિસંસ્થિત છે ?—નૈરયિકોને આશ્રયી કતિસંસ્થિતાદિનું અલ્પબહુત્વ.—સિદ્ધોને આશ્રયી કતિસંસ્થિતાદિનું અલ્પબહુત્વ.—નૈરયિકોને આશ્રયી વટકસમર્જિતાદિ પૃ. ૧૨૨—પૃથિવીકાયિકાદિને આશ્રયી વટકસમર્જિતાદિ.—નૈરયિકાદિને આશ્રયી વટકસમર્જિતાદિનું અલ્પબહુત્વ.—પૃથિવીકાયિકાદિને આશ્રયી અલ્પબહુત્વ પૃ. ૧૨૩—સિદ્ધોને આશ્રયી અલ્પબહુત્વ—નૈરયિકાદિને આશ્રયી દ્વાદશસમર્જિતાદિ.—પૃથિવીકાયિકોને આશ્રયી દ્વાદશસમર્જિતાદિ પૃ. ૧૨૪.—નૈરયિકાદિને આશ્રયી દ્વાદશસમર્જિતાદિનું અલ્પબહુત્વ—નૈરયિકાદિને આશ્રયી ચોરાશીસમર્જિત.—સિદ્ધને આશ્રયી ચોરાશીસમર્જિતાદિ પૃ. ૧૨૫—ચોરાશી સમર્જિતાદિનું અલ્પબહુત્વ.—પૃ. ૧૨૬.

શતક ૨૧ પૃ. ૧૨૭-૧૩૧.

પ્રથમવર્ગ—શાલ્યાદિ ધાન્યના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ઉત્પાદ—એક સમયે કેટલા જીવો ઉપજે? પૃ. ૧૨૭—અવગાહના—કર્મના બન્ધક.—હેર્યા.—શાલ્યાદિના મૂળપણે જીવની સ્થિતિ.—શાલ્યાદિ અને પૃથ્વીકાચિકનો સંવેષ.—શાલ્યાદિના મૂળપણે સર્વ જીવોનો ઉત્પાદ પૃ. ૧૨૮—દ્વિતીય વર્ગ—કલાય વગેરે ધાન્યના કન્દરૂપે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? તૃતીય વર્ગ—અઢસી વગેરેના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે? પૃ. ૧૨૯—ચતુર્થ વર્ગ—બાંસ વગેરે વનસ્પતિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે?—પાંચમો વર્ગ—હાલુ વગેરે પર્વતોક્તિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે?—ષષ્ઠ વર્ગ—સેહિય, અંતિય વગેરે વનસ્પતિના જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૦—સાતમો વર્ગ—અપ્રસહાદિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે?—અષ્ટમ વર્ગ—તુલસી વગેરે હરિત વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૧.

શતક ૨૨ પૃ. ૧૩૩-૧૩૫.

પ્રથમવર્ગ—તાહ વગેરે લલચવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે? પૃ. ૧૩૨.—દ્વિતીય વર્ગ—હીમલા વગેરે આશ્વિન વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—તૃતીય વર્ગ—અગસ્તિક વગેરે જહુષીજ વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૩.—ચતુર્થ વર્ગ—વૈગળ વગેરે શુદ્ધવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—પાંચમ વર્ગ—સિરિયક વગેરે શુભવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ષષ્ઠ વર્ગ—પૂસફલી વગેરે જહીવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૫.

શતક ૨૩ પૃ. ૧૩૬-૧૩૮.

પ્રથમવર્ગ—આહ વગેરે સાધારણ વનસ્પતિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૬—દ્વિતીય વર્ગ—લોહી વગેરે અનન્તકાચિક વનસ્પતિના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે?—તૃતીયવર્ગ—આયકાયાદિ વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ચતુર્થ વર્ગ—પાઠા વર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૭.—માવપર્ણી આદિ વલ્લિવર્ગના મૂળપણે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૮.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૧૩૯-૧૫૬.

નૈરયિકો ક્યાંથી આવીને ઉપજે?—તિર્યંચોનો નૈરયિકોમાં ઉપપાત પૃ. ૧૩૯—પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમાં ઉપપાત.—અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમાં ઉપપાત.—પચામા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમાં ઉપપાત.—અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો કેટલી નરકપૃથ્વી સુધી ઉત્પન્ન થાય?—કેટલા આયુષવાઠા નારકમાં અસંજી તિર્યંચો આવીને ઉપજે?—૨ પરિમાણ—અસંજી પં. તિર્યંચો રક્ષપ્રભામાં એક સમયે કેટલા ઉપજે?—૩ તેઓના સંઘયણ.—૪ શરીરની અવગાહના.—૫ સંસ્થાન પૃ. ૧૪૦—૬ હેર્યા—૭ હૃદિ—૮ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન.—૯ યોગ—૧૦ ઉપયોગ.—૧૧ સંજ્ઞા. ૧૨ કષાય.—૧૩ હિન્દ્રિય.—૧૪ મમુદ્દાત—૧૫ વેદના પૃ. ૧૪૧.—૧૬ વેદ—૧૭ આયુષ.—૧૮ અધ્યવસાય.—૧૯ અનુબંધ—૨૦ કાયસંવેષ.—૨ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો જઘન્ય આયુષવાઠા રક્ષપ્રભા નારકમાં ઉપપાત.—તેઓના પરિમાણાદિદ્વારો પૃ. ૧૪૨—૩ કાયસંવેષ—અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિસ્થિતિ રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેષ.—૪. જઘન્ય સ્થિતિવાઠા અસંજી તિર્યંચોનો રક્ષપ્રભામાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ પૃ. ૧૪૩.—કાયસંવેષ.—૫ જઘન્ય અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો જઘન્ય રક્ષપ્રભા નૈરયિકમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેષ—૬ જઘન્ય અસંજી તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભા નૈરયિકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેષ પૃ. ૧૪૪. ૭ વત્કુદ્ધિ અસંજી તિર્યંચોનો રક્ષપ્રભા નારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ—કાયસંવેષ.—૮ વત્કુદ્ધિ અસંજી તિર્યંચો જઘન્ય રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેષ.—૯ વત્કુદ્ધિ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૪૫.—પરિમાણાદિ.—કાયસંવેષ.—૧૦ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમાં ઉપપાત—સંખ્યાતા.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમાં ઉપપાત.—પર્યાપ્ત સંખ્યાતા.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો રક્ષપ્રભા નારકમાં ઉપપાત.—પરિમાણ.—સંઘયણ.—સંસ્થાન—હેર્યા—હૃદિ—જ્ઞાન અને અજ્ઞાન—કાયસંવેષ.—સંખ્યાતા.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો જઘન્ય રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ—પરિમાણ પૃ. ૧૪૭.—જઘન્ય.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ—પરિમાણ.—જઘન્ય.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો જઘન્ય રક્ષપ્રભા નારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—જઘન્ય.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભા નારકમાં ઉત્પત્તિ.—વત્કુદ્ધિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૪૮.—વત્કુદ્ધિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો જઘન્ય રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—વત્કુદ્ધિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ પૃ. ૧૪૯. સંખ્યાતા.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત.—સંજી તિર્યંચો જઘન્ય.—સપ્તમ નરકપૃથ્વીના નારકમાં ઉત્પત્તિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ.—સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત પૃ. ૧૫૦.—જઘન્ય.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—જઘન્ય.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો જઘન્ય.—સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત.—જઘન્ય.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ.—સપ્તમ નરકમાં ઉપપાત—વત્કુદ્ધિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—વત્કુદ્ધિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો જઘન્ય.—સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—વત્કુદ્ધિ.—સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો વત્કુદ્ધિ સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૧.—સંજી મનુષ્યોનો નરકમાં ઉપપાત—સંખ્યાતા.—સંજી મનુષ્યોનો નારકમાં ઉત્પત્તિ.—પર્યાપ્ત મનુષ્યોનો નારકમાં ઉત્પત્તિ.—સંખ્યાતા.—સં. પં. મનુષ્ય કેટલી નરકપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય?—સંખ્યાતા.—મનુષ્યનો રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉપપાત.—પરિમાણ—એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય? પૃ. ૧૫૨.—૨ સંજી મનુષ્યની જઘન્ય રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—૩ સંજી મનુષ્યની વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભાનારકમાં ઉત્પત્તિ.—૪ જઘન્ય.—સંજી મનુષ્યની રક્ષપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૫ જઘન્ય.—મનુષ્યની જઘન્ય રક્ષપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૬ જઘન્ય.—મનુષ્યની વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભામાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૩.—૭ વત્કુદ્ધિ.—મનુષ્યની રક્ષપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૮ વત્કુદ્ધિ મનુષ્યની જઘન્ય રક્ષપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—મનુષ્યની વત્કુદ્ધિ રક્ષપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—મનુષ્યની શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણ.—એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય?—૯ જઘન્ય.—મનુષ્યની શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૪.—૧ વત્કુદ્ધિ.—મનુષ્યની શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.—૨ પ્રમાણે છટ્ટી નરકપૃથ્વી સુધી જાણું.—૩ સંખ્યાતા.—સંજી મનુષ્યની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ—પરિમાણ.—૪ મનુષ્યની જઘન્ય સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—૫ મનુષ્યની વત્કુદ્ધિ.—સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ.—જઘન્ય.—મનુષ્યની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ—વત્કુદ્ધિ મનુષ્યની સપ્તમ નરકમાં ઉત્પત્તિ—પૃ. ૧૫૬.

પંચેન્દ્રિય તિર્યચની જાણ્ય. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—ઉત્કૃષ્ટ. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—મનુષ્યોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—અસંજ્ઞા મનુષ્યોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ ૧૮૨.—૧ સંજ્ઞા મનુષ્યોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—પરિમાણાદિ.—૨ સંજ્ઞા મનુષ્યની જાણ્ય. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—૩ સંજ્ઞા મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ. પૃ. ૧૮૩.—૬ જાણ્ય. સંજ્ઞા મનુષ્યની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—૭ જાણ્ય. સં. મનુષ્યની જા. સં. પં. તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—૮ ઉત્કૃષ્ટ. સંજ્ઞા મનુષ્યની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—૯ ઉત્કૃષ્ટ. સંજ્ઞા મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—દેવોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—અશ્વર-કુમાર અવનવાસી દેવોનો સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉપપાત. પૃ.—૧૮૪.—નાગકુમારની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—વાનસ્પતરોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—ઉચોતિથિકોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—બૈમાનિક દેવોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.—સૌધર્મથી સહસ્રારપર્યંત દેવોની સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૮૫.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૧ પૃ. ૧૮૬-૧૯૦.

મનુષ્યમાં ઉપપાત.—રક્ષપ્રમા નૈરયિકનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—તિર્યચોનિકનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ. ૧૮૬.—પૃથિવીકાથિકોનો મનુષ્યમાં ઉપ-પાત.—અપ્કાથિકનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—અવનવાસી દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—અશ્વરકુમારાદિ દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ. ૧૮૭.—યાવત્ સહસ્રાર દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—આનત દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ.—કલ્પાતીત દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—પ્રૈવે-યક દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ. ૧૮૮.—અનુત્તરોપપાતિક દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ. ૧૮૯.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો જાણ્ય. મનુષ્યમાં ઉપપાત.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો ઉત્કૃષ્ટ. મનુષ્યમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૦.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૨ પૃ. ૧૯૦-૧૯૧.

અંતર દેવોમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો વાનસ્પતરમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચની જાણ્ય. વાનસ્પતરમાં ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૯૦.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ વાનસ્પતરમાં ઉત્પત્તિ.—અસંખ્યાતા. મનુષ્યોનો વાનસ્પતરમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૧.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૩ પૃ. ૧૯૧-૧૯૩.

ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત.—સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૧.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત.—જાણ્ય. અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચની ઉપપાતસંખ્યા.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૨.—મનુષ્યોનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા સંજ્ઞા મનુષ્યોનો ઉચોતિથિકમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૩.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૨૪ પૃ. ૧૯૩-૧૯૭.

બૈમાનિકોમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—પરિમાણાદિ પૃ. ૧૯૩.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકનો જાણ્ય. સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ. સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પત્તિ.—જાણ્ય. અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—ઉત્કૃષ્ટ. અસંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—સંખ્યાતા સંજ્ઞા પંચે-ન્દ્રિય તિર્યચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—મનુષ્યોનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૪.—સંખ્યાતા. સંજ્ઞા મનુષ્યોનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.—જ્ઞાન દેવોનો ઉપપાત.—સંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ અને મનુષ્યોનો જ્ઞાન દેવલોકમાં ઉપપાત.—અનરકુમાર દેવોનો ઉપપાત.—સંખ્યાતા. સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો અનરકુમારમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૫.—મનુષ્યોનો અનરકુમારમાં ઉપપાત.—માહેન્દ્ર દેવોનો ઉપપાત.—આનત દેવોનો ઉપપાત.—પ્રૈવે-યકોનો ઉપપાત.—વિજયાદિનો ઉપપાત પૃ. ૧૯૬.—સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉપપાત.—જાણ્ય. સંજ્ઞા મનુષ્યનો સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉપપાત.—ઉત્કૃષ્ટ સંજ્ઞા મનુષ્યનો સર્વાર્થસિદ્ધમાં ઉપપાત પૃ. ૧૯૭.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૧૯૮-૨૦૧.

દેશ્યા.—સંસારી જીવના ચૌદ મેદ પૃ. ૧૯૮.—યોગનું અવ્યવહાર પૃ. ૧૯૯.—પ્રથમ સમયમાં ઉત્પન્ન થયેલા બે નૈરયિકને આશ્રયી યોગ.—યોગના પ્રકાર.—યોગનું અવ્યવહાર પૃ. ૨૦૧.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૨૦૧-૨૦૩.

દ્રવ્યના પ્રકાર.—અજીવ દ્રવ્યોના પ્રકાર.—જીવદ્રવ્યની સંખ્યા.—જીવદ્રવ્યો અનંત હોવાનું કારણ ?—અજીવ દ્રવ્યોનો પરિભોગ પૃ. ૨૦૧.—નૈરયિકોને અજીવ દ્રવ્યોનો પરિભોગ —અસંખ્ય લોકાકાશમાં અનંત દ્રવ્યોની સ્થિતિ —એક આકાશ પ્રદેશમાં પુરુલોનો ચયાપચય.—ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે સ્થિત કે અસ્થિત દ્રવ્યો પ્રહણ કરાય ?—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને માત્રથી દ્રવ્યપ્રહણ પૃ. ૨૦૩.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૨૦૪-૨૧૫.

સંસ્થાન.—પરિમંડલની સંખ્યા.—જ્ઞાતાવિની સંખ્યા.—અવ્યવહાર —દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાન પૃ. ૨૦૪.—પરિમંડલની સંખ્યા.—જ્ઞાતની સંખ્યા.—રક્ષ-પ્રમામાં પરિમંડલ સંસ્થાનો.—જ્ઞાત સંસ્થાન.—શાર્કરાપ્રમામાં પરિમંડલ સંસ્થાન.—પ્રૈવેયક વિમાનમાં પરિમંડલ સંસ્થાન.—યવમધ્યક્ષેત્રમાં બીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો.—જ્ઞાત સંસ્થાનો પૃ. ૨૦૫.—જ્ઞાત સંસ્થાન સાથે પરિમંડલાદિનો સંબંધ.—રક્ષપ્રમામાં પરિમંડલાદિ સંસ્થાનો.—જ્ઞાત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ? પૃ. ૨૦૬.—વ્યવસંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?—ચતુરસ્ર સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશ-વાલું અને કેટલા પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?—આયત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ? પૃ. ૨૦૭.—પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ હોય ?—પરિમંડલાદિ સંસ્થાનની કૃતયુગમાદિકૃપતા પૃ. ૨૦૮.—પરિમંડલાદિ સંસ્થાનની કૃતયુ-

व्याधिक्यता.—परिमंडलादि संस्थाननी प्रदेशरूपे कृतयुग्मादिरूपता.—परिमंडलादि संस्थानो प्रदेशरूपे शुं कृतयुग्मादिरूपे ?—परिमंडल संस्थान केटका प्रदेशावगाढ होय ?—वृत्तसंस्थान, भ्यससंस्थान, चतुरस्रसंस्थान, आयतसंस्थान पृ० २०९.—परिमंडलसंस्थानो.—वृत्तसंस्थानो.—भ्यससंस्थानो.—चतुरस्रसंस्थानो.—आयतसंस्थानो.—परिमंडलसंस्थाननी स्थिति.—परिमंडलसंस्थानोनी स्थिति.—परिमंडलादि संस्थानना वर्णादि पर्यायो पृ० २१०.—द्रव्यरूपे आकाशप्रदेशनी श्रेणिओनी संख्या.—छोकाकाशनी श्रेणिओ.—अलोकाकाशनी श्रेणिओ.—आकाशश्रेणिनी प्रदेशरूपे संख्या पृ० २११.—अलोकानी श्रेणि.—छोकाकाशश्रेणिओ अने सादि सपर्यवसितादि मंग.—अलोकाकाशनी श्रेणिओ संबंधे सादि सपर्यवसितादि भागा पृ० २१२.—आकाशनी श्रेणिओ द्रव्यरूपे कृतयुग्मादिरूपे ?—प्रदेशरूपे कृतयुग्मादिरूपे ?—छोकाकाशनी श्रेणिओ.—ऊर्ध्व अने अधो छापी श्रेणिओ.—अलोकाकाशनी श्रेणिओ —श्रेणिना सात प्रकार पृ० २१३.—परमाणुनी गति.—द्विप्रदेशिक स्कन्ध.—नैरयिकोनी गति.—वरकावास.—आचारांगवि अंगनी प्रकृपणा.—पांच गतिशुं अल्पबहुत्व.—आठ गतिशुं अल्पबहुत्व.—सेन्द्रियादि जीवोनुं अल्पबहुत्व पृ० २१४.—जीव—पुद्गलोना सर्व पर्यायोनुं अल्पबहुत्व.—आयुषकर्मना बन्धक अने अन्धक इत्यादिनुं अल्पबहुत्व पृ० २१५.

शतक २५ उद्देशक ४ पृ० २१५—२३५.

युग्मना प्रकार.—नैरयिकोमा केटला युग्मो होय ?—बनस्पतिकायिकमा कृतयुग्मादि राशिनुं अवतरण पृ० २१५.—द्रव्यना प्रकार.—धर्मास्तिकायादि द्रव्यमा कृतयुग्मादि राशिनुं अवतरण.—जीवास्तिकाय द्रव्यरूपे शुं होय ?—पुद्गलास्तिकायमा कृतयुग्मादिनुं अवतरण.—धर्मास्तिकायना प्रदेशो.—धर्मास्तिकायादिनुं अल्पबहुत्व.—धर्मास्तिकाय अवगाढ के के अनवगाढ ?—छोकाकाशमा अवगाढता पृ० २१६.—असंख्यात प्रदेशमा अवगाढता.—रजप्रभानी अवगाढता.—जीवद्रव्यमा कृतयुग्मादिनी प्रकृपणा.—नैरयिकोमा कृतयुग्मादि राशिओनुं अवतरण.—जीवप्रदेशोमा कृतयुग्मादि राशिओ.—सिद्धोमा कृतयुग्मादिनो समवतार पृ० २१७.—जीवोमा प्रदेशापेक्षाए कृतयुग्मादि राशिओ.—सिद्धोमा प्रदेशनी अपेक्षाए कृतयुग्मादिरूपता.—एक जीवाश्रित आकाशप्रदेशमा कृतयुग्मादि राशिओ.—अनेक जीवाश्रित आकाशप्रदेशमा कृतयुग्मादि राशिओ.—नैरयिकादि दंडको अने सिद्धाश्रित आकाशप्रदेशनी अपेक्षाए कृतयुग्मादि राशिओ.—जीवना स्थितिकाठना समयोने आश्रयी कृतयुग्मादि राशिओ.—नैरयिकादि जीवनी स्थितिकाठना समयोने आश्रयी कृतयुग्मादि राशिओ पृ० २१८.—'नैरयिकादि कृतयुग्मसमयनी स्थितिवाळा छे' इत्यादि प्रश्न.—जीवना काळा वर्णना पर्यायो.—जीवना अभिनिबोधिकापर्यायो कृतयुग्मादिराशिरूपे ?—जीवोना अभिनिबोधिकादि ज्ञानना पर्यायो पृ० २१९.—जीवना केवलज्ञानना पर्यायो कृतयुग्मादि राशिरूपे ?—जीवोना केवलज्ञानना पर्यायो.—जीवना मतिअज्ञानना पर्यायो.—शरीरना प्रकार.—जीवो सकंप होय के निष्कंप होय ?—देशबी के सर्वबी सकम्प होय ? पृ० २२०.—परमाणु.—एक आकाश प्रदेशमा रहेला पुद्गलो.—एक समयनी स्थितिवाळा पुद्गलो.—एकगुण काळा पुद्गलो.—परमाणु अने द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व. पृ० २२१.—द्विप्रदेशिक अने त्रिप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व.—दशप्रदेशिक अने संख्यातप्रदेशिकनुं अल्पबहुत्व.—संख्यातप्रदेशिक अने असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व.—असंख्यातप्रदेशिक अने अनन्तप्रदेशिक स्कन्धनुं अल्पबहुत्व.—परमाणु अने द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं प्रदेशावरूपे अल्पबहुत्व.—असंख्यातप्रदेशिक अने अनन्तप्रदेशिकनुं अल्पबहुत्व.—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं द्रव्यरूपे अल्पबहुत्व पृ० २२२.—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं प्रदेशरूपे अल्पबहुत्व.—समयस्थितिवाळा पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—वर्ण, गन्ध अने रसविशिष्ट पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—स्पर्शविशिष्ट पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व पृ० २२३. परमाणुबी आरंभी अनन्तप्रदेशिक स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व.—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—एक समयादि स्थितिवाळा पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व पृ० २२४.—वर्णादिविशिष्ट पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.—परमाणुमा कृतयुग्मादि राशिनी समवतार.—परमाणुओ.—परमाणु प्रदेशरूपे कृतयुग्मादिरूपे छे ? पृ० २२५.—द्विप्रदेशिक स्कन्ध.—त्रिप्रदेशिक स्कन्ध.—चतुःप्रदेशिकादि स्कन्ध.—संख्यातप्रदेशिक स्कन्ध.—परमाणुओमा प्रदेशरूपे कृतयुग्मादि राशिओ, द्विप्रदेशिक स्कन्धो.—त्रिप्रदेशिक स्कन्धो.—चतुःप्रदेशिकादि स्कन्धो.—संख्यातप्रदेशिकादि स्कन्धो.—परमाणुनी प्रदेशावगाढता.—द्विप्रदेशिक.—त्रिप्रदेशिक.—चतुःप्रदेशिक.—परमाणुपुद्गलो.—द्विप्रदेशिक स्कन्धो.—त्रिप्रदेशिक स्कन्धो.—चतुःप्रदेशिक स्कन्धो.—अनन्तप्रदेशिक परमाण्वादिनी कृतयुग्मादि समयनी स्थिति पृ० २२७.—वर्णादि पर्यायोनी कृतयुग्मादिरूपता.—परमाणु सार्ध के अनर्थ ?—द्विप्रदेशिकादि स्कन्ध सार्ध के अनर्थ ? पृ० २२८.—परमाणु सकंप होय के निष्कंप होय ?—परमाणुनी सकंपावस्थानो काळ.—परमाणुनी निष्कंपतानो काळ.—सकंप परमाणुनुं अंतर पृ० २२९.—निष्कम्प परमाणुनुं अन्तर.—सकम्प अने निष्कम्प द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनुं अन्तर.—निष्कम्प द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनुं अन्तर.—सकम्प परमाणुओनुं अन्तर.—सकम्प अने निष्कम्प परमाणुओनुं अल्पबहुत्व.—असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धो.—सकम्प अने निष्कम्प अनन्तप्रदेशिक स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व.—सकम्प अने निष्कम्प एवा परमाणु, संख्यातप्रदेशी, असंख्यातप्रदेशी अने अनन्तप्रदेशी स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व पृ० २३०.—परमाणुनो कम्प केवी रीते होय ?—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनो कम्प केवी रीते होय ?—परमाणुओनो कम्प केवी रीते होय ?—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनो कम्प केवी रीते होय ? पृ० २३१.—परमाणुना कंपननो काळ.—परमाणुना अकंपननो काळ.—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनो वेशकंपनकाळ.—सर्वकंपनकाळ.—निष्कंपनकाळ.—परमाणुओनो कंपनकाळ.—निष्कंपनकाळ.—द्विप्रदेशिकादि स्कन्धनो देशकंपनकाळ.—सर्वकंपनकाळ.—अकंपनकाळ.—सर्वांशे सकंप परमाणुनुं अन्तर.—निष्कंप परमाणुनुं अन्तर पृ० २३२.—देशबी सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अन्तर.—सर्व सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अन्तर.—निष्कंप द्विप्रदेशिकनुं अन्तर.—सकंप परमाणुओनुं अन्तर.—अकम्प परमाणुओनुं अन्तर.—अशतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धोनुं अन्तर.—सर्वतः सकंप द्विप्रदेशिक स्कन्धोनुं अन्तर.—निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कन्धनुं अन्तर.—सकंप अने निष्कंप परमाणुओनुं अल्पबहुत्व.—सकंप अने निष्कंप द्विप्रदेशिक स्कन्धोनुं अल्पबहुत्व पृ० २३३.—अनन्तप्रदेशिकनुं अल्पबहुत्व.—द्रव्यार्थादिरूपे परमाणु बगेरेनुं अल्पबहुत्व पृ० २३४.—धर्मास्तिकायना मध्य प्रदेशो.—अधर्मास्तिकायना मध्यप्रदेशो.—आकाशना मध्यप्रदेशो.—जीवना मध्यप्रदेशो—जीवना मध्यप्रदेशोनी अवगाहना पृ० २३५.

शतक २५—उद्देशक ५ पृ० २३५—२३९.

पर्यायना प्रकार पृ० २३५.—आवलिकानुं स्वरूप—आनप्राणदिनुं स्वरूप—पुद्गलपरिवर्तनुं स्वरूप—आवलिकाओ, अनप्राणो, स्तोको अने पुद्गलपरिवर्तौ.—आनप्राण संख्याती आवलिका रूपे छे ? पृ० २३६.—एम पल्योपम, पुद्गलपरिवर्त, आनप्राणो, पल्योपमो, पुद्गलपरिवर्तौ संबंधे प्रश्न. स्तोको संख्यात आनप्राणरूपे छे ?—सागरोपम, पुद्गलपरिवर्त, सागरोपमो अने पुद्गलपरिवर्तौ संख्याता पल्योपमरूपे छे ? अवसर्पिणी संख्याता सागरोपमरूपे छे ? पुद्गलपरिवर्त अने पुद्गलपरिवर्तौ संख्याती उरसर्पिणी.—अवसर्पिणीरूपे छे ?—अतीताद्वा, अनागताद्वा अने सर्वाद्वा संबंधे प्रश्न पृ० २३८.—निगोदोना प्रकार.—निगोदजीवोना प्रकार.—नाम—भावना प्रकार पृ० २३९.

शतक २५—उद्देशक ६ पृ० २३९—२६१.

१. प्रज्ञापनद्वार—निर्ग्रन्थना प्रकार.—पुलाकना प्रकार.—बकुशाना प्रकार.—कुशीलना प्रकार.—प्रतिसेवनाकुशीलना प्रकार पृ० २४०.—कषाय—कुशीलना प्रकार.—निर्ग्रन्थना प्रकार.—जातकना प्रकार.—१ वेदद्वार—पुलाकने वेद—बकुश सनेद के वेदरहित ? पृ० २४१.—कषाय कुशील सवेदी

के अवेदी?—निर्ग्रन्थ वेदहित के वेदरहित!—ज्ञातक सवेद के निर्वेद!—३ रागद्वार—पुलाक, बकुश अने कुशील सराग के के वीतराग!—निर्ग्रन्थ सराग के वीतराग!—४ कल्पद्वार—स्थित अने अस्थितकल्प—पुलाक अने कल्प पृ० २४१.—बकुश अने कल्प—कषायकुशील अने कल्प—निर्ग्रन्थ अने कल्प—५ चारित्रद्वार—पुलाक अने चारित्र—कषायकुशील अने चारित्र—६ प्रतिसेवनाद्वार—पुलाक अने प्रतिसेवना पृ० २४१.—बकुश अने प्रतिसेवना—कषायकुशील अने प्रतिसेवना—७ ज्ञानद्वार—पुलाकने ज्ञान—कषायकुशील अने निर्ग्रन्थोने ज्ञान—ज्ञातकने ज्ञान—८ भुतद्वार—पुलाकने भुत—बकुशने भुत पृ० २४४—कषायकुशीलने भुत—९ तीर्थद्वार—पुलाक अने तीर्थ—कषायकुशील अने तीर्थ—१० लिंगद्वार—पुलाक अने लिंग—११ शरीरद्वार—पुलाकने शरीर—बकुशने शरीर—कषायकुशीलने शरीर—पृ० २४५, १२ क्षेत्रद्वार—पुलाक अने क्षेत्र—बकुश अने क्षेत्र—१३ काळद्वार—पुलाकने काळ पृ० २४६.—बकुशने काळ—१४ गतिद्वार—पुलाकने गति पृ० २४७.—निर्ग्रन्थनी गति—ज्ञातकनी गति—पुलाक कया देवपणे उपजे?—कषायकुशील कया देवपणे उपजे?—निर्ग्रन्थ कया देवपणे उपजे?—पुलाकनी देवलोकमां स्थिति पृ० २४८.—कषायकुशीलनी देवलोकमां स्थिति—निर्ग्रन्थनी देवलोकमां स्थिति—१४ संयमद्वार—पुलाकदिने संयमस्थानो—निर्ग्रन्थने संयमस्थानो—संयमस्थानोनुं अल्पबहुत्व—पुलाकादिने चारित्रपर्याय—१५ संनिकर्षद्वार—पुलाकने स्वस्थानसंनिकर्ष पृ० २४९.—पुलाकने-बकुशनी अपेक्षाए परस्थानसंनिकर्ष—बकुशना पुलाकनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो—बकुशना स्वस्थाननी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो—बकुशना प्रतिसेवना-कुशीलनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो—बकुशना निर्ग्रन्थनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो—प्रतिसेवनाकुशील अने कषायकुशीलना चारित्रपर्यायो—पुलाकनी अपेक्षाए निर्ग्रन्थना चारित्रपर्यायो पृ० २५०—निर्ग्रन्थना सजातीयनी अपेक्षाए चारित्रपर्यायो—ज्ञातकना पुलाकनी अपेक्षाए चारित्रपर्याय—पुलाकादिनुं अल्पबहुत्व—१६ योगद्वार—पुलाक अने योग—ज्ञातक अने योग—१७ उपयोगद्वार—पुलाक अने उपयोग पृ० २५१.—१८ कषायद्वार—पुलाकने कषायो—कषायकुशीलने कषायो—निर्ग्रन्थने कषाय—१९ लेइयाद्वार—पुलाकने लेइया—कषायकुशीलने लेइया—निर्ग्रन्थने लेइया—ज्ञातकने लेइया पृ० २५२.—२० परिणामद्वार—पुलाक अने परिणाम—निर्ग्रन्थ अने परिणाम—पुलाकना परिणामनो काळ—निर्ग्रन्थना परिणामनो काळ पृ० २५३—२१ बन्धद्वार—पुलाकने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध—बकुशने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध—कषायकुशीलने प्रकृतिओनो बन्ध—निर्ग्रन्थने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध—ज्ञातकने कर्मप्रकृतिओनो बन्ध—२२ वेदद्वार—पुलाकने कर्मनुं वेदन पृ० २५४.—निर्ग्रन्थने कर्मवेदन—ज्ञातकने कर्मवेदन—२३ उदीरणाद्वार—पुलाकने उदीरणा—बकुशने उदीरणा—कषायकुशीलने उदीरणा—ज्ञातकने उदीरणा—२४ उपसंपद्—ज्ञानद्वार—पुलाकनी उपसंपद्—ज्ञान—बकुशनी उपसंपद् अने ज्ञान पृ० २५५.—प्रतिसेवनाकुशीलनी उपसंपद् अने ज्ञान—कषाय कुशीलनी उपसंपद् अने ज्ञान—निर्ग्रन्थ शुं छोडे अने शुं पामे?—ज्ञातक शुं छोडे अने शुं पामे?—२५ संज्ञाद्वार—पुलाक अने संज्ञा—बकुश अने संज्ञा—२६ अहारद्वार—पुलाक अने आहार—ज्ञातक अने आहार—२७ भवद्वार—पुलाकने भव पृ० २५६—बकुशने भव—ज्ञातकने भव—२८ आकर्षद्वार—पुलाकने आकर्ष—बकुशने आकर्ष—निर्ग्रन्थने आकर्ष—ज्ञातकने आकर्ष—पुलाकने अनेक भवमां आकर्ष—बकुशने अनेक भवमां आकर्ष—निर्ग्रन्थने आकर्ष पृ० २५७.—ज्ञातकने आकर्ष—२९ काळद्वार—पुलाकने काळ—बकुशने काळ—निर्ग्रन्थने काळ—ज्ञातकने काळ—पुलाकने काळ—बकुशने काळ—३० अंतरद्वार—पुलाकादिनुं अन्तर—ज्ञातकनुं अन्तर पृ० २५८ पुलाकनुं अन्तर—बकुशनुं अन्तर—निर्ग्रन्थनुं अन्तर—३१ समुदातद्वार—पुलाकने समुदात—बकुशने समुदात—कषायकुशीलने समुदातो—निर्ग्रन्थने समुदातो—ज्ञातकने समुदात—३२ क्षेत्रद्वार—पुलाकनुं क्षेत्र—ज्ञातकनुं क्षेत्र पृ० २५९.—३३ स्पर्शनाद्वार—३४ भावद्वार—पुलाकने भाव—निर्ग्रन्थने भाव—ज्ञातकने भाव—३५ परिमाणद्वार—पुलाकनी संख्या—बकुशनी संख्या—कषायकुशीलनी संख्या—निर्ग्रन्थनी संख्या पृ० २६०—ज्ञातकनी संख्या—३६ पुलाकादिनुं अल्पबहुत्व पृ० २६१.

शतक २५ उद्देशक ७ पृ० २६१—२८२.

१ प्रज्ञापनद्वार—संयतना प्रकार—सामायिकसंयतना प्रकार—छेदोपस्थापनीयसंयतना प्रकार पृ० २६१.—परिहारविशुद्धिकना प्रकार—सूक्ष्मसंपरायना प्रकार—यथाख्यातसंयतना प्रकार—सामायिकसंयतादिनुं स्वरूप—२ वेदद्वार—सामायिकसंयतने वेद—३ रागद्वार—सामायिकसंयत अने राग—४ कल्पद्वार—सामायिकसंयतने कल्प—छेदोपस्थापनीयने कल्प पृ० २६२.—सामायिक अने पुलाकादि—परिहारविशुद्धि अने पुलाकादि—यथाख्यात अने पुलाकादि—५ प्रतिसेवनाद्वार—सामायिक संयत अने प्रतिसेवक—परिहारविशुद्धि अने प्रतिसेवक—६ ज्ञानद्वार—७ भुतद्वार—सामायिकसंयतने भुत पृ० २६३.—परिहारविशुद्धिकने भुत—यथाख्यातने भुत—८ तीर्थद्वार—९ लिंगद्वार—१० शरीरद्वार—११ क्षेत्रद्वार—१२ काळद्वार पृ० २६४.—१३ गतिद्वार—सामायिकसंयतनी स्थिति—परिहारविशुद्धिकनी स्थिति—१४ संयमस्थानद्वार—सामायिकसंयतना संयमस्थान पृ० २६५. सूक्ष्मसंपरायना संयमस्थान—यथाख्यातना संयमस्थान—संयमस्थानोनुं अल्पबहुत्व—१५ संनिकर्षद्वार—सामायिकसंयतना चारित्रपर्यायो—सामायिकसंयतनुं सजातीय पर्यायनी अपेक्षाए अल्पबहुत्व—सामायिक अने छेदोपस्थापनीयनुं पर्यायापेक्षाए अल्पबहुत्व—सामायिकना सूक्ष्मसंपरायनी अपेक्षाए पर्यायो—सूक्ष्मसंपरायना सामायिकनी अपेक्षाए पर्यायो पृ० २६६.—सामायिकसंयतादिनुं अल्पबहुत्व—१६ योगद्वार—१७ उपयोगद्वार—१८ कषायद्वार—१९ लेइयाद्वार—२० परिणामद्वार—परिणामनो काळ—२१ बन्धद्वार—२२ वेदनद्वार—२३ उदीरणाद्वार—२४ उपसंपद्—ज्ञानद्वार—सामायिकसंयत शुं छोडे अने शुं स्वीकारे—छेदोपस्थापनीय शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे? पृ० २६९.—२५ संज्ञाद्वार—२६ आहारद्वार—२७ भवद्वार—२८ आकर्षद्वार—परिहारविशुद्धिकने आकर्ष पृ० २७०.—सूक्ष्मसंपराय संयतने आकर्ष—यथाख्यात संयतने आकर्ष—सामायिक संयतने अनेक भवमां आकर्ष—२९ काळद्वार—सामायिकादिसंयतनो काळ पृ० २७१.—३० अन्तरद्वार—सामायिकादिसंयतनुं अन्तर—सामायिकादि संयतनुं अन्तर—३१ समुदातद्वार पृ० २७२.—३२ क्षेत्रद्वार—३३ स्पर्शनाद्वार—३४ भावद्वार—३५ परिमाणद्वार—३६ सामायिकसंयतादिनुं अल्पबहुत्व पृ० २७३.—प्रतिसेवनाना प्रकार—आलोचना दरा दोष—आलोचना करबा योग्य साधु पृ० २७४.—आलोचना आपनारना गुण—सामाचारिना दस-प्रकार—प्रायश्चित्तना दस प्रकार—तपना प्रकार पृ० २७५. अनशनना प्रकार—हृत्वरिक अनशनना प्रकार—यावत्कथिक अनशनना प्रकार—पादपोष-गमनना प्रकार—भक्तप्रत्याख्याना प्रकार—ऊनोदरिकाना प्रकार—द्रव्यऊनोदरिकाना प्रकार—उपकरणद्रव्यऊनोदरिकाना प्रकार पृ० २७६.—भक्त-पानद्रव्यऊनोदरिकानुं स्वरूप—भावऊनोदरिकाना प्रकार—भिक्षाचर्याना प्रकार—रसपरित्यागना प्रकार—कायक्लेशना प्रकार—प्रतिसंलीनताना प्रकार—इन्द्रियप्रतिसंलीनताना प्रकार पृ० २७७.—कषायप्रतिसंलीनताना प्रकार—योगसंलीनताना प्रकार—कायसंलीनताना प्रकार—अभ्यन्तर तपना प्रकार—प्रायश्चित्तना प्रकार—विनयना प्रकार—ज्ञानविनयना प्रकार पृ० २७८.—दर्शनविनयना प्रकार—शुश्रूषाविनयना प्रकार—चारित्रविनयना प्रकार—मनविनयना प्रकार—प्रशस्त मनविनयना प्रकार—अप्रशस्त विनयना प्रकार—वचनविनयना प्रकार पृ० २७९. प्रशस्त वचनविनयना प्रकार—अप्रशस्त वचनविनयना प्रकार—अप्रशस्त कायविनयना प्रकार—अप्रशस्त कायविनयना प्रकार—ओकोपचारविनयना प्रकार—वैयर्थ्यना प्रकार—स्वाध्यायना प्रकार पृ० २८०—ध्यानना प्रकार—आर्तध्यानना प्रकार—आर्तध्यानना लक्षण—रौद्रध्यानना प्रकार—रौद्रध्यानना लक्षण—भरीध्यानना

પ્રકાર.—ધર્મધ્યાનના લક્ષણ.—ધર્મધ્યાનના આલંબન.—ધર્મધ્યાનની ચાર માવના.—શુદ્ધધ્યાનના પ્રકાર પૃ. ૨૮૧.—શુદ્ધધ્યાનના ચાર લક્ષણ.—શુદ્ધધ્યાનના ચાર આલંબન.—શુદ્ધધ્યાનની ચાર માવના.—મ્યુત્સર્ગના પ્રકાર.—દ્રવ્યમ્યુત્સર્ગના પ્રકાર.—માવમ્યુત્સર્ગના પ્રકાર.—કષાયમ્યુત્સર્ગના પ્રકાર.—સંસાર-મ્યુત્સર્ગના પ્રકાર.—કર્મમ્યુત્સર્ગના પ્રકાર પૃ. ૨૮૨.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૨૮૨-૨૮૩.

નારકોની ઉત્પત્તિ પૃ. ૨૮૨.—નારકોની ગતિ.—પરભવાયુષના બંધનું કારણ.—તે જીવોની ગતિનું કારણ.—ઉત્પત્તિનું કારણ સ્વીય કર્મ કે પરકીય કર્મ.—ઉત્પત્તિનું કારણ સપ્રયોગ કે પરપ્રયોગ ?—અસુરકુમારની ઉત્પત્તિ કેમ થાય ? પૃ. ૨૮૩.

શતક ૨૫ ઉદ્દેશક ૯-૧૨ પૃ. ૨૮૪.

અવસિદ્ધિક નૈરયિકની ઉત્પત્તિ.—અભવસિદ્ધિક નૈરયિકની ઉત્પત્તિ.—સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકની ઉત્પત્તિ.—મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકો કેમ ડવજે ? પૃ. ૨૮૪.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૨૮૫.

૧ બીજદ્વાર—સામાન્ય જીવને આશ્રયી પાપકર્મની બન્ધવક્ષ્યતા.—૨ ક્ષેત્રાદ્વાર—સક્ષેત્ર જીવને આશ્રયી બન્ધ પૃ. ૨૮૫.—ક્ષેત્રારહિત જીવને બન્ધ.—૩ પાક્ષિકદ્વાર—કૃષ્ણપાક્ષિકને આશ્રયી બન્ધ.—શુદ્ધપાક્ષિકને આશ્રયી બન્ધ.—૪ દષ્ટિદ્વાર.—૫-૬ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન.—૭ સંજ્ઞાદ્વાર. પૃ. ૨૮૬.—૮ વેદદ્વાર.—૯ કષાયદ્વાર.—૧૦-૧૧—યોગ અને અપયોગદ્વાર—નૈરયિકાદિ દંઢકને આશ્રયી પાપકર્મની બન્ધવક્ષ્યતા.—પૃ. ૨૮૭.—જ્ઞાનાવરણીયનો બન્ધ.—વેદનીયકર્મબન્ધ પૃ. ૨૮૮.—નૈરયિકાદિને આશ્રયી વેદનીય કર્મનો બન્ધ.—મોહનીયકર્મબન્ધ.—આયુષકર્મબન્ધ પૃ. ૨૮૯.—નૈરયિકને આશ્રયી આયુષકર્મનો બન્ધ પૃ. ૨૯૦.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૨૯૦-૨૯૧.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકને પાપકર્મનો બન્ધ પૃ. ૨૯૦.—આયુષનો બન્ધ.—પૃ. ૨૯૧.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૨૯૧.

પરંપરોપપન્ન નૈરયિકને પાપકર્મનો બન્ધ પૃ. ૨૯૧.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૨૯૨.

અનન્તરાવગાઢ નૈરયિકને આશ્રયી કર્મબન્ધ પૃ. ૨૯૨.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૨૯૨.

પરંપરાવગાઢ નૈરયિકને આશ્રયી કર્મબન્ધ પૃ. ૨૯૨.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૨૯૨.

અનન્તરાહારક નૈરયિકને કર્મબન્ધ. પૃ. ૨૯૨.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૨૯૨.

પરંપરાહારક નૈરયિકને કર્મબન્ધ. પૃ. ૨૯૨.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૨૯૩.

અનન્તરપર્યાપ્ત નૈરયિકને કર્મબન્ધ પૃ. ૨૯૩.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૯ પૃ. ૨૯૩.

પરંપરપર્યાપ્ત નૈરયિકને કર્મબન્ધ પૃ. ૨૯૩.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૨૯૩.

અચરમ નૈરયિકને કર્મબન્ધ પૃ. ૨૯૩.

શતક ૨૬ ઉદ્દેશક ૧૧ પૃ. ૨૯૩-૨૯૪.

અચરમ નૈરયિકને કર્મબન્ધ પૃ. ૨૯૩.—અચરમ મનુષ્યને બન્ધ.—ક્ષેત્રાસહિત અચરમ મનુષ્યને બન્ધ.—અચરમ નૈરયિકને જ્ઞાનાવરણીયનો બન્ધ.—અચરમ નૈરયિકને મોહનીય કર્મબન્ધ.—અચરમ નૈરયિકને આયુષબન્ધ પૃ. ૨૯૪.

શતક ૨૭ પૃ. ૨૯૬.

જીવે પાપકર્મ કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે—દૃષ્ટાદિ સંબંધે પ્રશ્ન પૃ. ૨૯૬.

શતક ૨૮ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૨૯૭.

કઈ ગતિમાં પાપકર્મનું સમર્જન થાય ?—ક્ષેત્રા—નૈરયિકોને પાપકર્મનું સમર્જન પૃ. ૨૯૭.

શતક ૨૮ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૨૯૮.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકોને પાપકર્મનું સમર્જન પૃ. ૨૯૮.

શતક ૨૮ ઉદ્દેશકો ૩-૧૧ પૃ. ૨૯૮.

પણ કમથી અહીં પણ આઠ ઉદ્દેશકનું કપન પૃ. ૨૯૮.

શતક ૨૯ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૨૯૯-૩૦૦.

પાપકર્મના વેદનનો પ્રારંભ અને અન્ત.—તેમ કહેવાનું કારણ પૃ. ૨૯૯.—ક્ષેત્રાને આશ્રયી પ્રસ્થાપન અને નિષ્ઠાપન પૃ. ૩૦૦.

શતક ૨૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૦૦.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકને આશ્રયી સમક પ્રસ્થાપનાદિ.—તેનો હેતુ.—સકેદ્ય નૈરયિકને આશ્રયી સમક પ્રસ્થાપનાદિ પૃ. ૧૦૦.

શતક ૨૧ ઉદ્દેશક ૩-૧૧ પૃ. ૩૦૧.

અધિશતકમાં કહેલા ક્રમે અહીં પણ નવ ઉદ્દેશકોનું કથન પૃ. ૩૦૧.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૦૨-૩૦૮.

સમવસરણ.—જીવોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.—સકેદ્ય જીવોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ પૃ. ૩૦૨.—કેદ્યારહિત જીવોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.—કૃષ્ણપાક્ષિકને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.—મિશ્રદષ્ટિને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.—નૈરયિકોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.—પૃથિવીકાયિકોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ પૃ. ૩૦૩.—ક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ.—અક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ.—સકેદ્ય ક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ.—કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા ક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ પૃ. ૩૦૪.—તેજોલેદ્યાવાઢા ક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ.—કેદ્યારહિત ક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ.—કૃષ્ણપાક્ષિક અક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ.—સમ્યગ્દષ્ટિ ક્રિયાવાદીને આયુષનો બન્ધ.—સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદીને આયુષનો બન્ધ.—મનઃપર્યવશાનીને આયુષનો બન્ધ. પૃ. ૩૦૫.—ક્રિયાવાદી નૈરયિકોને આયુષનો બન્ધ.—સકેદ્ય ક્રિયાવાદી નૈરયિકોને આયુષનો બન્ધ.—અક્રિયાવાદી પૃથિવીકાયિકોને આયુષનો બન્ધ. પૃ. ૩૦૬.—ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યચને આયુષનો બન્ધ.—કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યચને આયુષનો બન્ધ.—ક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય? અક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય? પૃ. ૩૦૭.—સકેદ્ય ક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય?—સકેદ્ય અક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય?—કેદ્યારહિત ક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય? પૃ. ૩૦૮.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૦૯.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.—ક્રિયાવાદી અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકોને અનુષ્ઠાનબન્ધ.—અનન્તરોપપન્ન ક્રિયાવાદી નૈરયિકો ભવ્ય કે અભવ્ય? પૃ. ૩૦૯.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૧૦.

પરંપરોપપન્ન નૈરયિકો હું ક્રિયાવાદી છે હ્યાદિ પ્રશ્ન પૃ. ૩૧૦.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૪-૧૧ પૃ. ૩૧૦.

અધિશતકમાં કહેલા ક્રમપ્રમાણે આઠ ઉદ્દેશકોનું કથન. પૃ. ૩૧૦.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૧૧-૩૧૨.

હ્રસ્વયુગ્મ.—ચાર હ્રસ્વ યુગ્મો કહેવાનો હેતુ.—નૈરયિકોનો ઉપપાત—ઉપપાતસંખ્યા પૃ. ૩૧૧.—ઉપપાતનો પ્રકાર.—રજપ્રમા નૈરયિકોનો ઉપપાત.—હ્રસ્વયોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત.—ઉપપાતસંખ્યા.—હ્રસ્વદ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત.—હ્રસ્વકલ્પોજપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૨.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૧૩.

હ્રસ્વ કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા નૈરયિકોનો ઉપપાત.—કૃષ્ણ. હ્રસ્વકલ્પોજ પ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત.—કૃષ્ણ. હ્રસ્વકલ્પોજપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૩.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૧૩.

નીલ. હ્રસ્વ કૃતયુગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૩.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૩૧૪.

કાપોત. હ્રસ્વ કૃતયુગ્મ નૈરયિકો કયાંથી આવી ઉપજે? પૃ. ૩૧૪.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૩૧૪.

ભવ્ય હ્રસ્વ કૃતયુગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૪.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૩૧૪.

કૃષ્ણ. ભવ્ય કૃતયુગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૪.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૭-૨૮ પૃ. ૩૧૫.

નીલલેદ્યાવાઢા અને કાપોતલેદ્યાવાઢા નૈરયિકો સંબંધે ચારે યુગ્મોને આશ્રયી કથન—અમવસિદ્ધિક સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિક અને હ્રસ્વપાક્ષિક સંબંધે ચાર ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૩૨ ઉદ્દેશકો ૧-૨૮ પૃ. ૩૧૬.

હ્રસ્વ કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ નૈરયિકોની ઉદ્વર્તના.—એક સમયે કેટલા ઉદ્વર્તે અને કેવી રીતે ઉદ્વર્તે?—કૃતયુગ્મરૂપ રજપ્રમા નૈરયિકોની ઉદ્વર્તના પૃ. ૩૧૬.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૧ પૃ. ૩૧૭.

એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.—પૃથિવીકાયના પ્રકાર.—સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયના પ્રકાર.—વાદ્વર પૃથિવીકાયિકના પ્રકાર.—કર્મપ્રકૃતિઓ.—કર્મપ્રકૃતિઓનો બન્ધ.—કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન.—અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.—અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મ પ્રકૃતિઓ પૃ. ૩૧૮.—અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓનો બન્ધ.—અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન.—પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓ પૃ. ૩૧૯.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૨ પૃ. ૩૨૦.

કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.—પૃથિવીકાયિકોના પ્રકાર.—કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોના પ્રકાર.—અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.—પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા એકેન્દ્રિયના પ્રકાર પૃ. ૩૨૦.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૩ પૃ. ૩૨૧.

નીલકેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે પૃ. ૧૨૧.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૪ પૃ. ૩૨૧.

કાપોતકેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે—પૃ. ૧૨૧.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૫ પૃ. ૩૨૧.

મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયના પ્રકાર પૃ. ૧૨૧.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૬ પૃ. ૩૨૧.

કૃષ્ણકેશ્યાવાળા મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર પૃ. ૧૨૧.—અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણ. મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયના પ્રકાર પૃ. ૩૨૨.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૭ પૃ. ૩૨૨.

નીલકેશ્યાવાળા મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે પૃ. ૧૨૧.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૮ પૃ. ૩૨૨.

કાપોતકેશ્યાવાળા મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે. પૃ. ૧૨૨.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૯ પૃ. ૩૨૨.

અમવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે પૃ. ૧૨૨.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૧૦ પૃ. ૩૨૩.

કૃષ્ણકેશ્યાવાળા અમવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકારાદિ સંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૧૨૩.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૧૧ પૃ. ૩૨૩.

નીલકેશ્યાવાળા અમવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકારાદિ સંબંધે પ્રશ્ન.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૧૨ પૃ. ૩૨૩.

કાપોતકેશ્યાવાળા અમવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયના પ્રકારાદિ પૃ. ૧૨૩.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૨૪—૩૩૨.

એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની ગતિ.—તેમાં એક, જે અને ત્રણ સમય યજ્ઞાનું કારણ પૃ. ૩૨૪.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે વિપ્રહગતિ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની બાદર તેજસ્કાયિકપણે વિપ્રહગતિ.—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૫.—અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકનો ઉપપાત—પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકનો ઉત્પાદ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૨૬.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો ચાર્કરાપ્રમાના પૂર્વ ચરમાતથી પશ્ચિમ ચરમાતમાં ઉપપાત પૃ. ૩૨૭.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની વિપ્રહગતિ.—ત્રણ સમયની કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિનું કારણ પૃ. ૩૨૮.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની બાદર તેજસ્કાયિકપણે કેટલા સમયની ગતિ હોય ?—અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકની વિપ્રહગતિ.—અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકની પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકપણે વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૮.—અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકની વિપ્રહગતિ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની ઊર્જ્વલોકમાંથી અધોલોકમાં વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૯.—લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં પૃથિવીકાયિકની વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૯.—તેનું કારણ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો ઉપપાત.—તેની લોકના પૂર્વચરમાતથી પશ્ચિમ ચરમાતમાં વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૩૦.—બાદરપૃથિવીકાયિકોના સ્થાન—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકને કર્મપ્રકૃતિઓ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકને કર્મવન્ધ.—એકેન્દ્રિયને કર્મનું વૈદન.—એકેન્દ્રિયોનો ઉપપાત—એકેન્દ્રિયને સમુદ્ગત.—એકેન્દ્રિયો તુલ્ય કે વિશેષાધિક કર્મ કરે ! પૃ. ૩૩૧

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૩૨.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.—અનન્તરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિકના સ્થાનો—અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓ.—તેઓ કયાંથી આવેને ઉપજે છે ?—અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને સમુદ્ગતો પૃ. ૩૩૩.—કર્મવન્ધની વિશેષતા પૃ. ૩૩૪.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૩૪.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.—પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયની વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૩૪.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૪—૧૧ પૃ. ૩૩૫.

૧ રીતે શાકીના ઝાઝા ઉદ્દેશકોનું યાવત અચરમ સુધી કથન પૃ. ૩૩૫.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૨ પૃ. ૩૩૫.

કૃષ્ણકેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.—કૃષ્ણકેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોનો વિપ્રહગતિથી ઉપપાત.—કૃષ્ણકેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયના સ્થાનો પૃ. ૩૩૫.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૩—૫ પૃ. ૩૩૬.

નીલકેશ્યાવાળા, કાપોતકેશ્યાવાળા અને મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયો સંબંધે અનુક્રમે ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા શતકનું કથન પૃ. ૩૩૬.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૬ પૃ. ૩૩૬.

કૃષ્ણકેશ્યાવાળા મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.—અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણ. મવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.—પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણ. મવ. એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.—તેઓની વિપ્રહગતિ.—પૃથિવીકાયિકના સ્થાનો.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૭-૧૨ પૃ. ૩૩૭.

નીલકેશવાલા અને કાપોતકેશવાલા અવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયો સંબંધે સાતમા અને આઠમા શતકનું કથન. ૧ રીતે અમવસિદ્ધિનો સંબંધ પણ ચાર શતકોનું કથન પૃ. ૩૩૭.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૩૮-૩૪૨.

મહાયુગ્મના પ્રકાર.—સોઠ મહાયુગ્મ કહેવાનું કારણ પૃ. ૩૩૮.—કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉપપાત.—એક સમયમાં ઉપપાતસંખ્યા —સે જીવો કેટલા કાલે છાલી થાય ? પૃ. ૩૩૯. જ્ઞાનાવરણીયના બન્ધક.—વેદક.—સાતાવેદક અને અસાતાવેદક.—તેઓને કેશ્યા.—તેઓના શરીરોના વર્ણાદિ.—અનુબન્ધકાઠ પૃ. ૩૪૦.—સંબંધાદિ.—સર્વ જીવોનો કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયપણે ઉત્પાદ.—કૃતયુગ્મત્ર્યોજરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.—ઉત્પાદસંખ્યા.—કૃતયુગ્મદ્વાપરપ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાત.—ઉપપાત સંખ્યા.—કૃતયુગ્મકલ્પ્યોજરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.—ત્ર્યોજકૃતયુગ્મપ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ. પૃ. ૩૪૧.—ત્ર્યોજત્ર્યોજપ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉપપાત.—કલ્પ્યોજકલ્પ્યોજરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૪૧.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૪૨.

પ્રથમસમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૪૨.

શતક ૩૫ ૩-૧૧ ઉદ્દેશકો પૃ. ૩૪૩-૩૪૪

અપ્રથમસમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.—ચરમસમય. કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.—અચરમસમય કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.—પૃ. ૩૪૩

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૨ પૃ. ૩૪૪-૩૪૫.

કૃષ્ણકેશવાલા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે ?—કૃષ્ણ. કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ એકેન્દ્રિયોની સ્થિતિ.—પ્રથમ સમયોત્પન્ન પૂર્વોક્ત એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉપજે ? પૃ. ૩૪૫.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૩ પૃ. ૩૪૬

નીલકેશવાલા પૂર્વોક્ત એકેન્દ્રિયો સંબંધે કથન.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૪ પૃ. ૩૪૬.

કાપોતકેશવાલા પૂર્વોક્ત એકેન્દ્રિય સંબંધે કથન.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૫ પૃ. ૩૪૫-૩૪૬.

અવસિદ્ધિ કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉપજે ?

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૬ પૃ. ૩૪૬.

કૃષ્ણકેશવાલા પૂર્વોક્ત એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉપજે ?

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૭ પૃ. ૩૪૬.

નીલકેશવાલા અવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયો સંબંધે કથન.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૮ પૃ. ૩૪૬.

કાપોતકેશવાલા અવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયો સંબંધે કથન.

શતક ૩૬ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧-૧૨ પૃ. ૩૪૬

અમવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયો સંબંધે ચાર શતકો પૃ. ૩૪૬.

શતક ૩૬ બેદ્વિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૪૭.

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ બેદ્વિન્દ્રિયોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ?—બેદ્વિન્દ્રિયોનો અનુબન્ધકાઠ.—પ્રથમ સમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મ ૨ બેદ્વિન્દ્રિયોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૪૭.

શતક ૩૬ બેદ્વિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૨-૮ પૃ. ૩૪૮.

કૃષ્ણકેશવાલા કૃતયુગ્મ ૨ પ્રમાણ બેદ્વિન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? પૃ. ૩૪૮.

શતક ૩૬ બેદ્વિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૩ પૃ. ૩૪૮.

નીલકેશવાલા બેદ્વિન્દ્રિય સંબંધે કથન.—

શતક ૩૬ બેદ્વિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૪ પૃ. ૩૪૮.

કાપોતકેશવાલા બેદ્વિન્દ્રિયસંબંધે કથન પૃ. ૩૪૮.

શતક ૩૬ બેદ્વિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૫-૮ પૃ. ૩૪૯.

અવસિદ્ધિ કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ બેદ્વિન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય—દ્વાદશ પ્રશ્ન.

શતક ૩૬ બેદ્વિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૯-૧૨ પૃ. ૩૪૯.

અમવસિદ્ધિ પૂર્વોક્ત એકેન્દ્રિયો સંબંધે ચાર શતકોનું કથન પૃ. ૩૪૯.

शतक ३७ तेइन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५०.

कृतयुग्म कृतयुग्मरूप तेइन्द्रियोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय ? पृ० ३५०.

शतक ३८ चउरिन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५१.

चउरिन्द्रियो संबन्धे बार शतकोनुं कथन पृ० ३५१.

शतक ३९ असंज्ञी पंचेन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५२.

कृतयुग्मकृतयुग्मरूप असंज्ञी पंचेन्द्रियो क्याबी आबी उपजे ? पृ० ३५२.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १ पृ० ३५३.

कृतयुग्म कृतयुग्मरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो क्याबी आबी उपजे ? तेओ कइ संज्ञाना उपयोगवाळा छे ? प्रथमसमयोलख कृतयुग्मकृतयुग्मरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो कर्मना बन्धक क्याबी आबी उपजे ? पृ० ३५३.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक २ पृ० ३५५.

कृष्णकेश्यावाळा कृत० १ सं० पंचेन्द्रियो क्याबी आबीने उपजे ?—प्रथमसमयोलख संज्ञी पंचेन्द्रियो क्याबी आबीने उपजे ? पृ० ३५५.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ३ पृ० ३५६.

नीलकेश्यावाळा कृतयुग्म २ संज्ञी पंचेन्द्रियो क्याबी आबीने उपजे ? पृ० ३५६.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ४ पृ० ३५६.

कापोतकेश्यावाळा कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय !

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ५ पृ० ३५६.

तेजोकेश्यावाळा संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याबी आबीने उत्पाद थाय !

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ६ पृ० ३५६.

पद्मकेश्यावाळा संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय ! पृ० ३५६.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ७ पृ० ३५७.

शुक्लकेश्यावाळा कृतयुग्म १ सं० पंचेन्द्रियोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय !

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ८ पृ० ३५७.

कृतयुग्म २ सं० पंचेन्द्रिय भवसिद्धिकोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय !

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ९ पृ० ३५७.

कृष्ण० भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय !

शतक ४० संज्ञी पंचेन्द्रियमहायुग्म शतक १० पृ० ३५७.

नीलकेश्यावाळा कृतयुग्म २ भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय ? पृ० ३५७.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ११—१४ पृ० ३५८.

संज्ञी पंचेन्द्रियो संबन्धे सात औधिक शतको कथा छे ए रीते भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रिय संबन्धे पूर्वोक्त सात शतकोनुं कथन पृ० ३५८.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १६ पृ० ३५८.

कृत० २ भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियोनो क्याबी आबी उत्पाद थाय !—प्रथमसमयोलख कृत० २ भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो क्याबी आबीने उत्पाद थाय ? पृ० ३५८.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १६ पृ० ३५९.

कृतयुग्म० १ कृष्णकेश्यावाळा भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो क्याबी आबीने उपजे ? पृ० ३५९.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १७—२१ पृ० ३५९.

नीलकेश्या संबन्धे छ शतकोनुं कथन पृ० ३५९.

शतक ४१ उद्देशक १ पृ० ३६०—३६२.

राशियुग्मना प्रकार.—बार राशियुग्म कहेवानुं कारण.—कृतयुग्मरूप नैरयिकोनो क्याबी आबीने उपपात थाय ?—एक समये कैटला उत्पन्न थाय ? तेओनो सान्तर के निरन्तर उत्पाद होय ?—तेओ जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये ज्योजराशिरूप होय इत्यादि प्रश्न पृ० ३६०. तेओने आश्रयी कृतयुग्म अने द्वापरयुग्मनो संबंध होय ?—कृतयुग्म अने कल्योज राशिनो संबंध होय ?—जीवनो उपपात कैवी रीते थाय ?—उपपातनो हेतु आत्मनो असंयम.—आत्मसंयम के आत्मअसंयमनो आश्रय.—तेओ सत्त्वय होय के अत्त्वय होय. !—सत्त्वय सक्रिय होय के अक्रिय ?—कृतयुग्म राशिरूप अक्षरकुमारनी क्याबी आबी उत्पत्ति थाय ?—मनुष्योना उपपातनुं कारण आत्मनो असंयम पृ० ३६१.—आत्मसंयमी मनुष्यो सत्त्वय छे के अत्त्वय ?—छेद्वारहित मनुष्यो सक्रिय के अक्रिय ?—क्रियारहितनी सिद्धि.—छेद्वारवाळा मनुष्योनी सक्रियता.—सक्रिय ते भवमा सिद्ध थाय के नहि ?—आत्मअसंयमी सत्त्वय छे के अत्त्वय छे ?—सत्त्वय मनुष्यनी सक्रियता.—सक्रिय मनुष्य ते भवमा सिद्ध थाय.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૬૨.

ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ. પૃ. ૩૬૨—કૃતયુગ્મ અને ત્ર્યોજરાશિનો પરસ્પર સંબન્ધ —ત્ર્યોજરાશિ અને દ્વાપરયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ પૃ. ૩૬૩.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૬૨.

દ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.—દ્વાપરયુગ્મ અને કૃતયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ.—પૃ. ૩૬૩.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૩૬૩.

કલ્પોજપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ —કલ્પોજ અને કૃતયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ પૃ. ૩૬૩.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૩૬૩.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ. પૃ. ૩૬૪.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૩૬૩.

ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૩૬૩.

દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા (નૈરયિકો) સંબંધે પાંચ એમજ ઉદ્દેશક પૃ. ૩૬૪.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૩૬૩.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કલ્પોજ પ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૯—૧૨ પૃ. ૩૬૩.

નીલલેશ્યાવાળા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૩—૧૬ પૃ. ૩૬૩.

કાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે એજ રીતે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૭—૨૦ પૃ. ૩૬૬.

કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ તેજોલેશ્યાવાળા અસુરકુમારોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૬૫.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૧—૨૪ પૃ. ૩૬૬.

એ રીતે પદ્મલેશ્યા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૫—૨૮ પૃ. ૩૬૬.

શુક્રલેશ્યાસંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૯—૫૬ પૃ. ૩૬૭.

ભવગિદ્ધિક કૃતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય —કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવગિદ્ધિક કૃતયુગ્મરૂપ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ ક્યાંથી આવીને થાય ?—શુક્ર લેશ્યાવાળા સંબંધે ઔષ્ધિક સરસ્વા ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૫૭—૮૪ પૃ. ૩૬૭.

અભવગિદ્ધિક કૃતયુગ્મ પ્રમાણ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ?

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૮૫—૧૧૨ પૃ. ૩૬૭.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૬૭.—કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય—હત્યાદિ નાર ઉદ્દેશકોનું કથન.—એ પ્રમાણે સમ્યગ્દષ્ટિઓને આધારી બાક્યાવીશ ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૧૩—૧૪૦ પૃ. ૩૬૮.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ?—

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૪૧—૧૬૮ પૃ. ૩૬૮.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ?

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૬૯—૧૯૬ પૃ. ૩૬૯.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ શુદ્ધપાક્ષિક નૈરયિકોનો ક્યાંથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૬૮ ઉદ્દેશક, શતક, અને પદસંખ્યા.—સંઘની સ્તુતિ.—લેખકકૃત મંગલ.

ભગવત્સુધર્મસ્વામિપ્રણીત ભગવતીસૂત્ર

સોલસમં સયં.

૧ અહિગરણિ ૨ જરા ૩ કમ્મે ૪ જાવતિયં ૫ ગંગદત્ત ૬ સુમિણે ચ ।

૭ ઉવઓગ ૮ લોગ ૯ બલિ ૧૦ ઓહિ ૧૧ દીવ ૧૨ ઉદહી ૧૩ દિસા ૧૪ ધણિયા ॥

પદમો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમ્પણં રાયગિહં જાણ-પજ્જુવાસમાણેણં યં વવાસી-અતિથિ જં મંતે ! અધિકરણિસિ વાડ-
વાય વક્કમતિ ? [૩૦] હંતા અતિથિ । [પ્ર૦] સે મંતે ! કિં પુટ્ટે ઉદાર, અપુટ્ટે ઉદાર ? [૩૦] ગોયમા ! પુટ્ટે ઉદાર, નો

સોઝમું શતક.

[ઉદેશકાર્થસંગ્રહ-] ૧ અધિકરણી-પ્રણ પ્રમુખ્ય સંબંધે પહેલો ઉદેશક, ૨ જરાદિ અર્થ સંબંધે બીજો ઉદેશક, ૩ કર્મ વગેરે સંબંધે ત્રીજો ઉદેશક, ૪ ઉદેશકના પ્રારંભમાં 'જાવતિય' યાવતિક શબ્દ હોવાથી યાવતિક નામે ચોથો ઉદેશક, ૫ ગંગદત્ત દેવ સંબંધે પાંચમો ઉદેશક, ૬ સ્વપ્ન વિષે છઠ્ઠો ઉદેશક, ૭ ઉપયોગ સંબંધે સાતમો ઉદેશક, ૮ લોકસ્વરૂપ સંબંધે આઠમો ઉદેશક, ૯ બલીન્દ્ર સંબંધે નવમો ઉદેશક, ૧૦ અવધિજ્ઞાન સંબંધે દશમો ઉદેશક, ૧૧ દ્વીપકુમાર સંબંધે અર્ગીયારમો ઉદેશક, તથા ૧૨ ઉદવિક્રુમાર, ૧૩ દિક્રુમાર અને ૧૪ સ્તનિતકુમાર સંબંધે બારમાથી ચૌદમા સુધી ત્રણ ઉદેશકો-૯ પ્રમાણે સોઝમા શતકમાં ચૌદ ઉદેશકો કહેવાના છે.

પ્રથમ ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] તે વાઢે તે સમ્મે રાજગૃહ નગરમાં યાવત્-પર્યુપાસના વરતા [ભગવાન્ ગૌતમ] આ પ્રમાણે બોલ્યા કે-હે ભગવન્ ! અધિકરણી (પ્રણ) ઉપર [હથોડો મારતી વચ્ચે] 'યાયુકાય ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે યાયુકાયનો બીજા કોઈ પદાર્થ સાથે સ્પર્શ થાય તોજ તે મરે કે સ્પર્શ થયા સિવાય પણ મરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનો બીજા પદાર્થ સાથે સ્પર્શ થાય તોજ મરે, પણ સ્પર્શ થયા સિવાય ન મરે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! [આરે તે યાયુકાય મરણ પામે ત્યારે] તે શરીરમહિત

યાયુકાયની ઉત્પત્તિ.

યાયુકાયનું મરણ.

૧ * અહિં ટીકાકાર શાકુત્તાયની રૂપસિ સંબંધે આ પ્રમાણે જણાવે છે- 'પ્રણ ઉપર હથોડા વર્તી જા મારતી વચ્ચે પ્રણ અને હથોડાના અભિ-
પ્રસન્ન થાય છે, અને તે અભિપ્રાયથી ઉત્પન્ન થયેલો હોવાને કીચે પ્રથમ અચેતન હોય છે અને પછીથી સચેતન થાય છે એમ સંભવે છે'.

† 'દુષિચીકાય આદિ પંચ સ્થાવર જાસિના જીવોને જ્યારે વિજાતીય જીવોનો અગર વિજાતીયસ્પર્શવાદ પદાર્થોનો સંઘર્ષ થાય છે ત્યારે તેમના શરીરનો વાસ થયે છે'-એ વિચારને અનુસરીને આ શ્રુત કરવામાં આવેલો છે. આવારેમ સૂત્રના 'શબ્દપરિણા' નામના અધ્યયનમાં આ વિચાર સારી રીતે સ્પષ્ટિતો છે. સુત્રો-આવારેમ ૫૦ ૧૮ સુ. ૮૦.

અપુટ્ટે ઉઘાડ. [૫૦] સે મંતે ! કિં સસરીરી નિષ્ક્રમહ, અસરીરી નિષ્ક્રમહ ? [૩૦] યવં જહા સંવપ, જાવ—‘સે તેણેટ્ટેનં નો અસરીરી નિષ્ક્રમહ’ ।

૨. [પ્ર૦] ઇંગાલકારિયાણ નં મંતે ! અગણિકાપ કેવતિયં કાલં સંચિટ્ટિ ? [૩૦] ગોયમા ! જહખેનં અંતોમુટ્ટતં, ઉક્કોસેનં નિષ્ણિ રાદ્ધિયાઈ. અલે વિ તત્થ વાડયાપ વક્કમતિ, ન વિણા વાડયાપણં અગણિકાપ ઉજ્જલતિ ।

૩. [પ્ર૦] પુરિસે નં મંતે ! અયં અયકોટ્ટંસિ અયોમણં સંડાસણં ઉચ્છિદ્ધમાણે વા પચ્છિદ્ધમાણે વા કતિકિરિય ? [૩૦] ગોયમા ! જાવં ચ નં સે પુરિસે અયં અયકોટ્ટંસિ અયોમણં સંડાસણં ઉચ્છિદ્ધિતિ વા પચ્છિદ્ધિતિ વા, તાવં ચ નં સે પુરિસે કાનિયાપ જાવ—પાણાદ્વાયકિરિયાપ પંચહિં કિરિયાઈ પુટ્ટે, જોસં પિ નં જીવાણં સરીરોદ્ધિતો અપ નિષ્ણતિય, અયકોટ્ટે નિષ્ણતિય, સંડાસણ નિષ્ણતિય, ઇંગાલા નિષ્ણતિયા, ઇંગાલકટ્ટણી નિષ્ણતિયા, મત્થા નિષ્ણતિયા, તે વિ નં જીવા કાદ્યાપ જાવ—પંચહિં કિરિયાઈ પુટ્ટા ।

૪. [પ્ર૦] પુરિસે નં મંતે ! અયં અયકોટ્ટાઓ અયોમણં સંડાસણં ગદ્ધાય અદ્ધિકરણંસિ ઉચ્છિદ્ધમાણે વા નિષ્ણિદ્ધમાણે વા કતિકિરિય ? [૩૦] ગોયમા ! જાવં ચ નં સે પુરિસે અયં અયકોટ્ટાઓ જાવ—નિષ્ણિદ્ધવહ વા તાવં ચ નં સે પુરિસે કાદ્યાપ જાવ—પાણાદ્વાયકિરિયાપ પંચહિં કિરિયાઈ પુટ્ટે, જોસં પિ નં જીવાણં સરીરોદ્ધિતો અયો નિષ્ણતિય, સંડાસણ નિષ્ણતિય, ચમ્મેટ્ટે નિષ્ણતિય, મુટ્ટિય નિષ્ણતિય, અધિકરણી નિષ્ણતિયા, અધિકરણિલોડી નિષ્ણતિયા, ઉદગલોણી નિષ્ણતિયા, અધિકરણસાલા નિષ્ણતિયા, તે વિ નં જીવા કાદ્યાપ જાવ—પંચહિં કિરિયાઈ પુટ્ટા ।

૫. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [૩૦] ગોયમા ! જીવે અધિકરણી વિ અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેળંટ્ટનં મંતે ! યવં વુચ્છહ—‘જીવે અધિકરણી વિ અધિકરણં પિ’ ? [૩૦] ગોયમા ! અવિરતિ પટ્ટચ્છ, સે તેણેટ્ટેનં જાવ—અદ્ધિકરણં પિ ।

વાયુકાયજી શરીરમ
હિત કે દાગે વિના
મવાન્તર ગમન.

મવાન્તરે જાય કે શરીરરહિત જાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આ વાવનમા જેમ *સ્કંદકના ઉદેશકમાં કહ્યું છે, તે પ્રમાણે યાવત્—‘શરીર-રહિત થઈને જતો નથી’ ત્યાં સુધી અહિ જાણવું.

સગહીમા નિષ્ણકાય
કેટલા વાલ સુધી
રહે ?

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! રાગડીમાં અગ્નિકાય કેટલા વાલ સુધી [રાચેતન] રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહિત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટથી ંણ રાત્રિ દિવસ સુધી રહે. વઢી ત્યાં અન્ય વાયુકાયિક જીવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે વાયુકાય વિના અગ્નિકાય પ્રચ્છલિત થતો નથી.

મટ્ટીમાં સાંકડા વતી
લોહું ઉપુ કરનાર
પુરુષને ક્રિયાઓ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોદાને તપાવવાનાં મટ્ટીમાં લોદાના સાંકડા વડે લોદાને ંચું કે નીચું કરનાર પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ય્યાં સુધી તે પુરુષ લોદાને તપાવવાની મટ્ટીમાં લોદાના સાંકડા વડે લોદાને ંચું કે નીચું કરે છે ત્યાં સુધી તે પુરુષને કાયિકાથી માંડીને પ્રાણાતિપાત ક્રિયા સુધીનાં પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે. વઢી જે જીવોના શરીરથી લોહું વચ્ચું છે, લોદાનો મટ્ટી વની છે, સાંકડો વચ્ચો છે, અગારા વચ્ચો છે, અગારાકર્પણી (અગારા વાઢવાનો સઢીયો) વની છે અને ધમણ વની છે તે વધા જીવોને પણ કાયિકી યાવત્—પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

લોદાને તપાવી
છળ પૂરુષનાને
ક્રિયાઓ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોદાનો મટ્ટીમાંથી લોદાના સાંકડા વડે લોદાને લઈ તેને છળ ઉપર લેતા અને મૂકતા પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પુરુષ આ સુધી લોદાનો મટ્ટીમાંથી લોદાને લઈ યાવત્—છળ ઉપર મૂકે છે, ત્યાં સુધી તે પુરુષને કાયિકી યાવત્—પ્રાણાતિપાત સુધીનાં પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે. વઢી જે જીવોના શરીરથી લોહું વચ્ચું છે, સાંકડો વચ્ચો છે, ચમ્મેટ્ટક—ઘળ વચ્ચો છે, નાનો હથોડો વચ્ચો છે, છળ વની છે, છળ છોટવાતું લગ્ગહું વચ્ચું છે, ગરમ લોદાને ટારવાની પાણીની દ્રોણી (કુંડી) વની છે અને અધિકરણમાળ (લોદાગર્ભા કોટ) વની છે તે જીવોને પણ કાયિકી યાવત્—પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

અધિકરણી અને અ-
ધિકરણ. જીવને અ-
ધિકરણી અને અધિક-
રણ કહેવાનું કારણ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવ અધિકરણી—અધિકરણવાલો છે કે ? [અધિકરણ છે ?] [૩૦] હે ગૌતમ ! જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહ્યું છે કે ‘જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ‘અવિરતિને આશ્રયા, અર્થાત્ અવિરતિ રૂપ હેતુથી જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે.

૧ * જીવ ત્રિજગ અને વામણ શરીરનાં અપેક્ષા શરીરરહિત મવાન્તરે જાય છે અને અન્ય ઔદારિકાદિ શરીરની અપેક્ષા શરીરરહિત થઈને જાય છે. જુઓ-મગ ૦ સં. ૧ શ. ૨ ઉ. ૧ પુ. ૨૫૬.

૨ † કાયિકી, અધિકરણિકી, પ્રાદેશિકી, પારિતાપનિકી અને પ્રાણાતિપાતિકી—એ પાંચ ક્રિયાઓ શરીરદ્વારા લાગે છે.

૫ ‡ અધિકરણ ઇટલે દિમાદિ વાપવમેના હેતુભૂત વસ્તુ. તેવા આત્મિક અને બાહ્ય બે મેદ છે, તેમાં શરીર અને હૃદયો આત્મિક અધિકરણ, અને કુદાટા, કોશ, દૃઢ અને ગાંડા આદિ પરિપ્રહાત્મક વસ્તુઓ બાહ્ય અધિકરણ રૂપે અહિં વિવક્ષિત છે, તે જેને હોય તે જીવ અધિકરણી કહેવાય છે, અને તે શરીરાદિ અધિકરણથી વચ્ચેનું અમિજ હોવાથી અધિકરણ રૂપ પણ છે, અર્થાત્ જીવ અધિકરણી અને અધિકરણ વચ્ચે કહેવાય છે.—ટીકા.

૧ જે જીવ વિરતિવાલો હોય તેને શરીરાદિ આત્મિક અને બાહ્ય પરિપ્રહાત્મક વસ્તુનો સંસ્કાર હોવા છતાં પણ મમત્વના અભાવથી તે અધિકરણી કે અધિકરણ કહેવાતો નથી, પરંતુ જે જીવ અવિરતિવાલો હોય છે તેને મમત્વ હોવાથી તે અધિકરણી અને અધિકરણ કહેવાય છે.—ટીકા.

૬. [પ્ર૦] નેરદૃષ્યં જં મંતે! કિં અધિકરણી અધિકરણં? [ઉ૦] ગોયમા! અધિકરણી વિ અધિકરણં પિ। एवं जदेव जीवे तदेव नेरदृष्यं वि। एवं निरंतरं जाव-वेमाणिण।

૭. [પ્ર૦] જીવે જં મંતે! કિં સાહિકરણી, નિરહિકરણી? [ઉ૦] ગોયમા! સાહિકરણી, નો નિરહિકરણી। [પ્ર૦] સે કેણદ્વેણં-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા! અવિરતિં પઙ્કુચ્ચ, સે તેણદ્વેણં જાવ-નો નિરહિકરણી। एवं जाव-वेमाणिण।

૮. [પ્ર૦] જીવે જં મંતે! કિં આયાહિકરણી, પરાહિકરણી, તદુભયાહિકરણી? [ઉ૦] ગોયમા! આયાહિકરણી વિ, પરાહિકરણી વિ, તદુભયાહિકરણી વિ। [પ્ર૦] સે કેણદ્વેણં મંતે! एवं बुच्छइ-जाव-'तदुभयाहिकरणी वि' [उ०] गौयमा! अविरतिं पङ्कुच, से तेणद्वेणं जाव-तदुभयाहिकरणी वि। एवं जाव-वेमाणिण।

૯. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે! અધિકરણે કિં આયપ્પઓગનિચ્છત્તિણ, પરપ્પયોગનિચ્છત્તિણ, તદુભયપ્પયોગનિચ્છત્તિણ? [ઉ૦] ગોયમા! આયપ્પયોગનિચ્છત્તિણ વિ, પરપ્પયોગનિચ્છત્તિણ વિ, તદુભયપ્પયોગનિચ્છત્તિણ વિ। [પ્ર૦] સે કેણદ્વેણં મંતે! एवं बुच्छइ? [उ०] गौयमा! अविरतिं पङ्कुच, से तेणद्वेणं जाव-तदुभयपपयोगनिचछत्तिण वि। एवं जाव-वेमाणियाणं।

૧૦. [પ્ર૦] કદ્દ જં મંતે! સરીરગા પળ્લસા? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ સરીરા પળ્લસા, તંજહા-૧ ઓરાલિણ, જાવ-૫ કમ્મણ।

૧૧. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે! ઇન્દ્રિયા પળ્લસા? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ ઇન્દ્રિયા પળ્લસા, તંજહા-૧ સોહંદિણ, જાવ-૫ ફાસિંદિણ।

૧૨. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે જં મંતે! જોપ પળ્લસે? [ઉ૦] ગોયમા! તિવિદ્ધે જોપ પળ્લસે, તંજહા-૧ મળજોપ, ૨ વહજોપ, ૩ કાયજોપ।

૬. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! નૈરયિક અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! નૈરયિક અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે, જેમ જીવ સંબંધે કહ્યું તેમ નૈરયિક સંબંધે પણ જાણવું, અને એ પ્રમાણે યાવત્-નિરંતર વૈમાનિક સુધીના જીવ સંબંધે પણ જાણવું.

નૈરયિકાદિ ગાંધર્વેને આશ્રયી અધિકરણ અને અધિકરણ.

૭. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! શું જીવ સાધિકરણી છે કે નિરધિકરણી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવ સાધિકરણી છે, પણ નિરધિકરણી નથી. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે 'જીવ સાધિકરણી છે અને નિરધિકરણી નથી'? [ઉ૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ અવિરતિરૂપ હેતુથી જીવો સાધિકરણી છે, પણ નિરધિકરણી નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું.

જીવ સાધિકરણી કે નિરધિકરણી?

૮. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! શું જીવ આમાધિકરણી છે, પરાધિકરણી છે કે તદુભયાધિકરણી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવ આમાધિકરણી છે, પરાધિકરણી છે અને તદુભયાધિકરણી છે. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે 'જીવ આમાધિકરણી, પરાધિકરણી અને તદુભયાધિકરણી પણ છે'? [ઉ૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ અવિરતિરૂપ હેતુથી જીવ યાવત્-નિરધિકરણી નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું.

જીવ આમાધિકરણી, પરાધિકરણી કે તદુભયાધિકરણી?

૯. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! શું જીવોનું અધિકરણ આત્મપ્રયોગથી થાય છે, પરપ્રયોગથી થાય છે કે તદુભયપ્રયોગથી થાય છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવોનું અધિકરણ આત્મપ્રયોગથી, પરપ્રયોગથી અને તદુભયપ્રયોગથી પણ થાય છે. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! તે એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે જીવોનું અધિકરણ આત્મપ્રયોગથી, પરપ્રયોગથી અને તદુભયપ્રયોગથી થાય છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ જીવોનું અધિકરણ અવિરતિરૂપ હેતુથી યાવત્-તદુભયપ્રયોગથી થાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું.

જીવોનું અધિકરણ આત્મીય છે? અધિકરણનો હેતુ

૧૦. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! શરીરો કેટલી કદા છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! શરીરો પાંચ કદા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદારિક, યાવત્-૫ કાર્યણ.

શરીરના પ્રકાર.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! ઇન્દ્રિયો કેટલી કદી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! ઇન્દ્રિયો પાંચ કદી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, યાવત્-૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

ઇન્દ્રિયોના પ્રકાર

૧૨. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્! યોગના કેટલા પ્રકાર કદા છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! યોગના ત્રણ પ્રકાર કદા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ મનયોગ, ૨ વચનયોગ અને ૩ કાયયોગ.

યોગના પ્રકાર

૭ * શરીરાદિ અધિકરણ સહિત જીવ તે સાધિકરણી, (અહિં સમાગાંચે હન્ પ્રત્યય છે,) કેમકે સંચારી જીવને શરીર ઇન્દ્રિયાદિક રૂપ અનાર અધિકરણ તો હમેશાં સાથેજ હોય છે. શાસ્ત્રાદિક બાહ્ય અધિકરણ નિયતપણે રાખે હોતા નથી, પણ તેનો અવિરતિરૂપ મમત્વભાવ વિચિત્ર સદ્ચારી હોવાથી શાસ્ત્રાદિ બાહ્ય અધિકરણની ગણેણા પણ જીવ સાધિકરણી બહેવાય છે, અને તેથીજ સંયતોને શરીરાદિ છતાં તેની અવિરતિના અગત્યથી સાધિકરણી પણ નથી.-ટીકા.

૮ † જે કૃપ્યાદિ આરંભમાં સ્વયં પ્રવૃત્તિ કરે તે આત્માધિકરણી, અન્યની પાસે કરાવે તે પરાધિકરણી અને સ્વયં કરે અને અન્યની પાસે પણ કરાવે તે ઉભયાધિકરણી.-ટીકા.

૯ ‡ આત્મપ્રયોગનિર્વૃત્તિત્વ એટલે હિંસાદિ પાપ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત મન આદિના વ્યાપારથી ઉત્પન્ન થયેલું અધિકરણ, અન્યને હિંસાદિ પાપ કાર્યમાં પ્રવર્તાવવા થયેલ ઉત્પન્ન થયેલ વચનાદિ અધિકરણ તે પરપ્રયોગનિર્વૃત્તિત્વ અને આત્મપ્રયોગ તથા અન્યને પ્રવર્તન કરાવવા દ્વારા ઉત્પન્ન થયેલ તે તદુભયપ્રયોગનિર્વૃત્તિત્વ અધિકરણ કહેવાય છે. સ્વાભાવિક જીવોને વચનાદિ વ્યાપાર નથી તેમજ જે પરપ્રયોગાદિ અધિકરણ કહેલું છે તે અવિરતિભાવને આશ્રયી જાણવું.-ટીકા.

૧૩. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! ઓરાલિયસરીરં નિહસેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [ઉ૦] ગોયમા ! અધિકરણી ચિ અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! ઇધં વુચ્છહ—‘અધિકરણી ચિ અધિકરણં પિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અધિકરણી ચિ વુચ્છહ, સે તેળટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ ।

૧૪. [પ્ર૦] પુઢવિકાશ્પણ નં મંતે ! ઓરાલિયસરીરં નિહસેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [ઉ૦] ઇધં ચેવ, ઇધં જાવ—મણુસ્સે । ઇધં વેડહિયસરીરં પિ, નવરં જસ્સ અત્થિ ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! આહારગસરીરં નિહસેમાણે કિં અધિકરણી—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અધિકરણી ચિ, અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પમાયં પહુચ્છહ, સે તેળટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ । ઇધં મણુસ્સે ચિ, તેયાસરીરં જહા ઓરાલિયં, નવરં સહજીવાણં માણિયહં, ઇધં કમ્મગસરીરં પિ ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! સોહંદિયં નિહસેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [ઉ૦] ઇધં જહેવ ઓરાલિયસરીરં તહેવ સોહંદિયં પિ માણિયહં, નવરં જસ્સ અત્થિ સોહંદિયં, ઇધં ચંદ્રિય—ઘ્રાણિય—જિહ્વિય—ફાસિય—પાણિય—ચિ, નવરં જાણિયહં જસ્સ અં અત્થિ ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! મણજોગં નિહસેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં ? [ઉ૦] ઇધં જહેવ સોહંદિયં તહેવ નિરવસેસં, ઘજોગો ઇધં ચેવ, નવરં ઇન્દિયવજ્ઞાણં । ઇધં કાયજોગો ચિ, નવરં સહજીવાણં, જાવ—વેમાણિય । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ચિ ।

સોલસમે સપ્તમો ઉદેસો સમતો ।

ઔદારિક શરીરને
બાંધતો બીજ
અધિકરણી કે
અધિકરણ ?

પૃથ્વીકાયિક

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદારિક શરીરને બાંધતો બીજ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘ઔદારિક શરીરને બાંધતો બીજ અધિકરણી છે અને અધિકરણ પણ છે’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવિરતિને આશ્રયી. અર્થાત્ અવિરતિરૂપ હેતુથી પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્—અધિકરણ પણ છે.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદારિક શરીરને બાંધતો ‘પૃથ્વીકાયિક બીજ’ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્ મનુષ્યો સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીર સંબંધે પણ સમજવું, પણ તેમાં એ વિશેષ છે કે જે જીવોને જે શરીર હોય તેમના વિષે તે શરીર સંબંધે કહેવું.

આહારક શરીરને
બાંધતો અધિકરણી
કે અધિકરણ ?

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આહારક શરીરને બાંધતો બીજ અધિકરણી છે—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે તે યાવત્—‘અધિકરણ પણ છે’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રમાદને આશ્રયી, અર્થાત્ પ્રમાદરૂપ કારણને લઈને તે યાવત્—‘અધિકરણ પણ છે.’ એ પ્રમાણે મનુષ્ય સંબંધે પણ જાણવું. ઔદારિક શરીરના પેટે તૈજસ શરીર સંબંધે પણ કહેવું, પણ તેમાં વિશેષ એ છે કે, [તૈજસ શરીર સર્વ જીવોને હોવાથી] સર્વ જીવોને વિષે એ પ્રમાણે સમજવું. એ પ્રમાણે કાર્મણ શરીર વિષે પણ જાણવું.

શ્રોત્રેન્દ્રિય.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને બાંધતો બીજ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔદારિક શરીરને વિષે કહેલું છે તેમ શ્રોત્રેન્દ્રિયને વિષે પણ કહેવું. વિશેષ એ છે કે જે જીવોને શ્રોત્રેન્દ્રિય હોય તેમના વિષે તે કહેવું. એ પ્રમાણે ચક્ષુરિન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, ઝિહ્વેન્દ્રિય, અને રસેન્દ્રિય સંબંધે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે જે જીવોને જે હૃદય હોય તેમના વિષે તે હૃદય સંબંધે કહેવું.

મનોયોગ.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનોયોગને બાંધતો બીજ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષયમાં કહેલું છે તેમ આ વિષયમાં પણ કહેવું. એ પ્રમાણે વચનયોગ સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે વચનયોગમાં એકેન્દ્રિય જીવો ન હોવા. એ પ્રમાણે કાયયોગ સંબંધે જાણવું. અને તેમાં વિશેષ એ કે કાયયોગ સંબંધે જીવોને હોવાથી સર્વના વિષે તે સમજવું. એ પ્રમાણે યાવત્—‘બૈમાનિકો સુધી જાણવું.’ હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

સોઠમા શતકમાં પ્રથમ ઉદેશક સમાપ્ત.

૧૮ * હવે અહિં દરકના ક્રમથી પ્રશ્ન કરે છે. તેમાં ઔદારિક શરીર નારક અને દેવોને હોતું નથી, તેથી નારક અને અસુરાદિ દેવોને છોડી પૃથ્વીકાયિકને આશ્રયી પ્રશ્ન કર્યો છે.

† નારક, દેવ, વાયુ, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યને વૈક્રિયશરીર હોય છે. તેમાં નારક અને દેવને મવપ્રત્યય વૈક્રિયશરીર હોય છે એટલે કે તેમને જન્મ-ધીજ એ શરીર પ્રાપ્ત હોય છે, અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યને સ્થિતપ્રત્યય વૈક્રિય શરીર હોય છે. એટલે કે વૈક્રિય શરીર કરવાની જેને શ્વાસ શક્તિ પ્રાપ્ત થઈ હોય તેને જ હોય છે. વાયુકાયને પણ વૈક્રિય શક્તિ પ્રાપ્ત થયેલી હોવાથી તેને વૈક્રિય શરીર હોય છે. જુઓ—અપ. સં. ૨ શા. ૧ ટા. ૪ પૃ. ૮૭.

૧૫ † આહારક શરીર સંબંધે મનુષ્યને જ હોય છે, તેથી મૂઠ પ્રશ્ન મનુષ્યને હૃદયોને કરવો જોઈએ, છતાં પ્રથમ પ્રશ્ન સામાન્ય જીવજાતિને હૃદયોને કરવામાં આવ્યો છે, તેનું કારણ માત્ર ક્રમનું અનુસરણ છે. કારણ કે અહિં પ્રથમ દરેક પ્રશ્ન સામાન્ય જીવસમૂહને હૃદયોને કરવામાં આવે છે અને પછીના પ્રશ્નો દરકના ક્રમ પ્રમાણે કરવામાં આવે છે. અહિં અવિરતિનો અભાવ હોવાથી અવિરતિ અધિકરણ નથી, પણ પ્રમાદરૂપ અધિકરણ છે.

બીઓ ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિદે જાવ-પદ્ય વચાસી-જીવાણં મંતે ! કિ જરા, સોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવાણં જરા વિ સોગે વિ । [પ્ર૦] સે કેળદેણં મંતે ! પદ્ય જુષાર-જાવ-‘સોગે વિ’ ! [ઉ૦] ગોયમા ! જે જં જીવા સારીરં વેદણં વેદેતિ, તેસિ જં જીવાણં જરા; જે જં જીવા માણસં વેદણં વેદેતિ તેસિ જં જીવાણં સોગે, સે તેળદેણં જાવ-સોગે વિ । પદ્યં નેરપયાણ વિ । પદ્યં જાવ-પણિયકુમારાણં ।

૨. [પ્ર૦] પુઢવિકારયાણં મંતે ! કિ જરા, સોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિકારયાણં જરા, નો સોગે । [પ્ર૦] સે કેળદેણં જાવ-‘નો સોગે’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિકારયા જં સારીરં વેદણં વેદેતિ, નો માણસં વેદણં વેદેતિ, સે તેળદેણં જાવ-નો સોગે । પદ્યં જાવ-અરિવિયાણં । સેસાણં જહા જીવાણં, જાવ-વેમાણિયાણં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ જાવ-પજ્જવાસતિ ।

૩. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમયણં સકે દેવિદે દેવરાયા યજ્ઞપાળી પુરંદરે જાવ-મુંજમાણે વિહરદ । હમં ચ જં કેવલ-કપ્પં જંબુદીવં દીવં વિપુલેણં ઓહિણા આમોપમાણે ૨ પાસતિ સમણં મગધં મહાવીરં જંબુદીવે દીવે । પદ્યં જહા રૂસાણે તદ્ય-સપ તથેવ સકે વિ । નવરં આમિબોગે જ સહાવેતિ, પાયસાણિયાદિવરં હરી, સુધોસા ઘંટા, પાલમો વિમાણકારી, પાલણં વિમાણં, અસરિદે નિજાણમગે, દાહિણપુરચ્છિમિદે રતિકરપણ, સેસં તં ચેવ, જાવ-નામણં સાવેસા પજ્જવાસતિ । ધમ્મકહા, જાવ-પરિસા પઞ્ચિયા । તદ્ય જં સે સકે દેવિદે દેવરાયા સમણસસ મગધઓ મહાવીરસસ અંતિયં ધમ્મં સોષા નિસમ્મ હદ્-સુદ્ધં સમણં મગધં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા પદ્યં વચાસી-

૪. [પ્ર૦] કતિવિદે જં મંતે ! ડગ્ગહે પપ્પસે ? [ઉ૦] સક્કા ! પંચવિદે ડગ્ગહે પપ્પસે, તંજહા-૧ દેવિદોગ્ગહે, ૨ રાયો-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહમાં [મગધાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે મગધન્ ! શું જીવોને જરા-વૃદ્ધાવસ્થા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવોને જરા પળ હોય છે અને શોક પળ હોય છે. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! તે એ પ્રમાણે ટ્રા હેતુથી કહ્યો છો કે, જીવોને જરા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે જીવોને શારીરિક વેદના હોય છે તે જીવોને જરા હોય છે, અને જે જીવોને માનસિક વેદના હોય છે તે જીવોને શોક હોય છે, માટે તે હેતુથી એમ કહ્યું છે કે જીવોને જરા અને શોક હોય છે, એ પ્રમાણે નૈરયિકો સંવંધે તથા યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પૃથિવીકાયિકોને જરા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકને જરા હોય છે, પળ શોક નથી હોતો. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! તેનું શું કારણ કે પૃથિવીકાયિકોને જરા હોય અને શોક ન હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો શારીરિક વેદનાને અનુભવે છે, પળ માનસિક વેદનાને અનુભવતા નથી માટે તેઓને જરા હોય છે, પળ શોક નથી હોતો. એ પ્રમાણે જાવત્-ચતુરિંદ્રિય જીવો સુધી જાણવું. બાકીના જીવો માટે સામાન્ય જીવોની પેઠે સમજવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું. ‘હે મગધન્ ! તે એમ જ છે, હે મગધન્ ! તે એમ જ છે’-એમ કહી યાવત્-પર્યુપાસના કરે છે.

૩. તે કાલે તે સમયે શક્ર, દેવેન્દ્ર, દેવરાજ, વજ્રપાણિ, પુરંદર યાવત્-સુશ્વને મોગવતો વિહરે છે, અને પોતાના વિશાલ અવધિજ્ઞાન વડે આ સમસ્ત જંબુદીપને અવલોકતો અવલોકતો જંબુદીપમાં શ્રમણ મગધંત મહાવીરને જુએ છે. અહીં તૃતીય શતકમાં કહેલ ઈશાનેન્દ્રના વક્તવ્યતા પ્રમાણે શક્રની વધી વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ છે કે આ શક્ર આમિયોગિક દેવોને બોલવતો નથી. એનો સેનાધિપતિ હરિનૈગમેષી દેવ છે, ઘંટા સુધોષા છે, પાલક નામે દેવ વિમાનનો બનાવનાર છે, વિમાનનું નામ પાલક છે, એનો નિકલ્લવાનો માર્ગ ઉત્તર દિશાએ છે, દક્ષિણ પૂર્વમાં-અમ્મિકોણમાં રતિકર પર્વત છે. બાકી વધુ તેજ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-શક્ર પોતાનું નામ સંભળાવી મગધંતની પર્યુપાસના કરે છે. શ્રમણ મગધંત મહાવીરે ધર્મકથા કહી. યાવત્-સમા પાછી ગઈ. ત્યારબાદ તે શક્ર, દેવેન્દ્ર, દેવરાજ શ્રમણ મગધંત મહાવીર પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી હર્ષવાલો અને સંતોષવાલો થઈ શ્રમણ મગધંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલ્યો-

૪. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અવગ્રહ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે શક્ર ! અવગ્રહ પાંચ પ્રકારનો કહ્યો છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ દેવેન્દ્રાવગ્રહ, ૨ રાજાવગ્રહ, ૩ ગૃહપતિઅવગ્રહ, ૪ સાગારિકાવગ્રહ અને ૫ સાધર્મિકાવગ્રહ. જે આ શ્રમણ નિર્ધન્યો આજકાલ વિચરે

૧ * જરા શારીરિક દુઃખરૂપ છે અને શોક માનસિક દુઃખરૂપ છે, માટે મનોયોગ વિનાના જીવોને વેવલ જરા અને મનોયોગવાળા જીવોને જરા અને શોક વધે હોય છે.-ટીકા.

૨ † મગ. સં. ૨ જ. ૩ ઉ. ૧ પૃ. ૨૩.

૪ ‡ અવગ્રહ-સ્વામીપણું, સેના પાંચ પ્રકાર છે. તેમાં ૧ પ્રવગ દેવેન્દ્રાવગ્રહ. દેવેન્દ્ર એટલે શક્ર અને ઈશાનેન્દ્ર, તેનું સ્વામીપણું અનુક્રમે દક્ષિણ લોકાર્ધ અને ઉત્તરલોકાર્ધમાં છે, માટે તે દેવેન્દ્રાવગ્રહ કહેવાય છે. ૨ ચક્રવર્તિને અધીન ભરતાદિ છ ક્ષેત્રમાં રાજાડાવગ્રહ હોય છે. ૩ માંડલિક રાજાના પોતાના સ્થાના વેશમાં ગૃહપતિઅવગ્રહ હોય છે. ૪ ગૃહસ્થને પોતાની માલિકીના ઘર વગેરેમાં સાગારિકાવગ્રહ હોય છે. ૫ સમાન ધર્મવાચ સાધુઓ પરસ્પર સાધર્મિક કહેવાય છે, તેઓનો વર્ષાઋતુ સિવાયના કાલમાં એક માસ સુધી અને વર્ષાઋતુના ચાર માસ સુધી પાંચ કોશપર્યંત ક્ષેત્રમાં સાધર્મિકાવગ્રહ હોય છે.-ટીકા.

જરા અને શોક.
જરા અને શોક
જીવાનું કારણ.

પૃથ્વીકાયિક જીવોને
જરા અને શોક હોય?
શોક નહિ હોવાનું
કારણ.

શકેન્દ્રનું વર્ણન અને
તેનું મગધંત પાસે
આવવું.

અવગ્રહનો પ્રશ્ન અને
શક્રનું સ્વધ્યાન-
પ્રશ્ન.

ગાહે, ૩ ગાહાવહાગ્ગાહે, ૪ સાગારિયગ્ગાહે, ૫ સાહમ્મિયગ્ગાહે । જે રૂમે મંતે ! અજ્ઞાતા સમણા નિમ્મંથા વિહરંતિ એવંતિ
જં બહં ગ્ગાહં અણુજાણામીતિ કટ્ટુ સમણં મગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા તમેવ વિહં જાણવિમાણં વુરુહતિ,
વુરુહિત્તા જામેવ દિસં પાડમ્મૂણ તામેવ દિસં પડિગપ ।

૫. [પ્ર૦] 'મંતે' ! સિ મગવં ગોયમે સમણં મગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—'જં નં મંતે !
સકે દેવિદે દેવરાયા તુજ્ઞે નં એવં વદહ, સચ્ચે નં એસમદ્દે' ! [૩૦] હંતા સચ્ચે ।

૬. [પ્ર૦] સકે નં મંતે ! દેવિદે દેવરાયા કિં સમ્માવાદી, મિચ્છાવાદી ? [૩૦] ગોયમા ! સમ્માવાદી, નો મિચ્છાવાદી ।

૭. [પ્ર૦] સકે નં મંતે ! દેવિદે દેવરાયા કિં સચ્ચં માસં માસતિ, મોસં માસં માસતિ, સચ્ચામોસં માસં માસતિ,
અસચ્ચામોસં માસં માસતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સચ્ચં પિ માસં માસતિ, જાવ—અસચ્ચામોસં પિ માસં માસતિ ।

૮. [પ્ર૦] સકે નં મંતે ! દેવિદે દેવરાયા કિં સાવજ્ઞં માસં માસતિ, અણવજ્ઞં માસં માસતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સાવજ્ઞં
પિ માસં માસતિ, અણવજ્ઞં પિ માસં માસતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છહ—સાવજ્ઞં પિ જાવ—અણવજ્ઞં પિ માસં
માસતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જાહે નં સકે દેવિદે દેવરાયા સુહુમકાયં અણિજૂહિત્તા નં માસં માસતિ તાહે નં સકે દેવિદે
દેવરાયા સાવજ્ઞં માસં માસતિ, જાહે નં સકે દેવિદે દેવરાયા સુહુમકાયં નિજૂહિત્તા નં માસં માસતિ તાહે નં સકે દેવિદે
દેવરાયા અણવજ્ઞં માસં માસતિ, સે તેણદ્દેણં જાવ—માસતિ ।

૯. [પ્ર૦] સકે નં મંતે ! દેવિદે દેવરાયા કિં મવસિદ્ધીય, અમવસિદ્ધીય, સમ્મવિદ્ધીય એવં જહા મોહહેસપ સળંકુ-
મારો, જાવ—નો અચરિમે ।

૧૦. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે ! કિં ચેયકડા કમ્મા કજ્ઞંતિ, અચેયકડા કમ્મા કજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જીવાણં ચેય-
કડા કમ્મા કજ્ઞંતિ, નો અચેયકડા કમ્મા કજ્ઞંતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છહ—જાવ—'કજ્ઞંતિ' ? [૩૦] ગોયમા !

છે તેઓને હું અવગ્રહની અનુજ્ઞા આપું છું. એમ કહી તે શક શ્રમણ મગવં મહાવીરને બાંદી નમી તેજ દિવ્ય વિમાન ઉપર બેસી જ્યાંથી
આવ્યો હતો ત્યાં ચાલ્યો ગયો.

૫. [પ્ર૦] 'મગવન્' ! એમ કહી મગવં ગૌતમ શ્રમણ મગવં મહાવીરને બાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલ્યા કે—હે મગવન્ ! શક
દેવેન્દ્ર દેવરાજે જે આપને પૂર્વ પ્રમાણે [અવગ્રહ સંબંધી] કહ્યું તે અર્થ સત્ય છે ? [૩૦] હા ગૌતમ ! એ અર્થ સત્ય છે.

શકેન્દ્ર સત્યવાદી કે
મિથ્યાવાદી ?

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ શું સત્યવાદી છે કે મિથ્યાવાદી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સત્યવાદી છે પણ
મિથ્યાવાદી નથી.

શકેન્દ્ર કેવી ભાષા
બોલે ?

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ સત્યભાષા બોલે છે, મૃપા ભાષા બોલે છે, સત્યમૃપા ભાષા બોલે છે કે અસત્યમૃપા
ભાષા બોલે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સત્ય ભાષા બોલે છે, યાવત્—અસત્યમૃપા ભાષા પણ બોલે છે.

શકેન્દ્ર સાવધ
ભાષા બોલે કે
નિરવધ ?
સાવધ અને નિરવધ
ભાષા બોલવાનું
કારણ.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ સાવધ (પાપયુક્ત) ભાષા બોલે કે નિરવધ (પાપરહિત) ભાષા બોલે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
તે સાવધ અને નિરવધ બન્ને ભાષા બોલે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેનું શું કારણ કે શક સાવધ અને નિરવધ એ બન્ને ભાષા બોલે ? [૩૦]
હે ગૌતમ ! શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ ત્યારે મૂઠ્ઠા કાય—દસ્ત અથવા વસ્ત્ર વડે મુઘ્ધ ઢાંક્યા વિના બોલે ત્યારે તે *સાવધ ભાષા બોલે છે અને મુઘ્ધ
ઢાંકીને બોલે ત્યારે તે નિરવધ ભાષા બોલે છે, માટે તે હેતુથી તે શક સાવધ અને નિરવધ બન્ને ભાષા બોલે છે.

શું શકેન્દ્ર અવ-
સિદ્ધિક છે કે ચરે
પ્રશ્ન.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ અવસિદ્ધિક છે, અમવસિદ્ધિક છે, રામ્યદટ્ટિ છે, [કે મિથ્યાદટ્ટિ છે ?]
[૩૦] જેમ ત્રીજા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં મનાવુમાર્ગ માટે કહ્યું છે તેમ અહિં પણ જાણવું. અને તે યાવત્,—'અચરમ નથી' એ પાઠ
સુધી કહેવું.

કર્મો ચૈતન્યકૃત કે
અચૈતન્ય કૃત ?

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવોના કર્મો ચૈતન્યકૃત હોય છે કે અચૈતન્યકૃત હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જીવોના કર્મો ચૈતન્ય-

૮ * હસ્તાદિકથી મુઘ્ધ ઢાંકીને બોલનાર નિરવધ ભાષા બોલે છે, કારણ કે તેનો વાયુકાયિક જીવને સ્વાધવાનો પ્રદક્ષ હોવાથી તે સાધધાનતાપૂર્વક
બોલે છે. તથા જે મુઘ્ધે બોલનાર સાવધ ભાષા બોલે છે, કેમકે તેનો જીવસ્પર્શક્ષણનો યત્ન નહિ હોવાથી તે અસાધધાનતાપૂર્વક બોલે છે.—ટીકા.

૧ + મગ = સં. ૨ શા. ૩ ડ. ૧ પૂ. ૩૬.

જીવણ આહારોષચિયા પોગ્ગલા, ઘોદિચિયા પોગ્ગલા, કલેવરચિયા પોગ્ગલા તદ્વા તદ્વા ણં તે પોગ્ગલા પરિણમંતિ, નત્થિ અચેયકઢા કમ્મા સમણાડસો !, દુઠ્ઠાણેસુ, દુસેજાસુ, દુષ્સીહિયાસુ તદ્વા તદ્વા ણં તે પોગ્ગલા પરિણમંતિ, નત્થિ અચેયકઢા કમ્મા સમણાડસો !, આયંકે સે વહાપ હોતિ, સંકપ્પે સે વહાપ હોતિ, મરણંતે સે વહાપ હોતિ તદ્વા તદ્વા ણં તે પોગ્ગલા પરિણમંતિ, નત્થિ અચેયકઢા કમ્મા સમણાડસો !, સે તેણ્ટેણં જાવ-કમ્મા કજ્ઞંતિ, एवं નેરતિયાણ વિ, एवं જાવ-વેમા-ણિયાણં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ-વિહરતિ ।

સોલસમે સળ વીઓ ઉદેસો સમસો ।

કૃત હોય છે પણ અચૈતન્યકૃત નથી હોતા. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેનું શું કારણ છે કે 'જીવોના કર્મો અચૈતન્યકૃત હોય છે પણ અચૈતન્યકૃત નથી હોતા' ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *જીવો જ આહારરૂપે, શરીરરૂપે અને કલેવરરૂપે ઉપચિત (સંચિત) કરેલા પુદ્ગલો તે તે રૂપે પરિણમે છે, માટે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! †અચૈતન્યકૃત કર્મો નથી. તથા દુઃસ્થાનરૂપે, દુઃશય્યારૂપે, અને દુઃનિષ્ણારૂપે તે તે પુદ્ગલો પરિણમે છે માટે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! અચૈતન્યકૃત કર્મપુદ્ગલો નથી. તથા તે આત્મકરૂપે પરિણમી જીવના વધ માટે થાય છે, સંકલ્પરૂપે પરિણમી જીવના વધ માટે થાય છે અને મરણાંતરૂપે પરિણમી જીવના વધ માટે થાય છે માટે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! કર્મ પુદ્ગલો અચૈતન્યકૃત નથી. તે કારણથી યાવત્-જીવોના કર્મો અચૈતન્યકૃત નથી. એ પ્રમાણે નૈરયિકો સંબંધે અને યાવત્-વૈમાનિકો સંબંધે પણ જાણવું. હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્ વિહરે છે.

કર્મો નિબંધિત છે તેના કારણે.

સોઠમા શુતકર્મા દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-एवं वयासी-कति णं मंते ! कम्मपयडीओ पण्णत्ताओ ? [૩૦] ગોયમા ! અદ્ધ કમ્મપયડીઓ પણ્ણત્તાઓ, તંજહા-૧ નાણાવરણિજ્ઞં, જાવ-૮ અંતરાયં, एवं જાવ-વૈમાણિયાણં ।

૨. [પ્ર૦] जीवे णं मंते ! नाणावरणिज्ज्ञं कम्मं वेदेमाणे कति कम्मपगडीओ वेदेति ? [૩૦] ગોયમા ! અદ્ધ કમ્મવ્વગ-

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] राजगृहमा [मगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे मगवन् ! केटली कर्मप्रकृतिओ कही छे ! [३०] हे गौतम ! आठ कर्मप्रकृतिओ कही छे. ते आ प्रमाणे-१ ज्ञानावरणीय, यावत्-८ अंतगय, ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

કર્મપ્રકૃતિ.

૨. [પ્ર૦] हे मगवन् ! ज्ञानावरणीय कर्मने वेदतो जीव बीजी केटली कर्मप्रकृतिओ वेदे छे ! [३०] हे गौतम ! आठ कर्मप्रकृतिओने वेदे छे. ए प्रमाणे अहां प्रज्ञापनासूत्रमा कहेल 'वेदावेद' नामनो समग्र दशक कहेंवो. तथा तेज प्रकारे 'वेदाबंध' नामनो

જ્ઞાનાવરણીયને વેદતો જીવ બીજી કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે છે. એ પ્રમાણે અહીં પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહેલ 'વેદાવેદ' નામનો સમગ્ર દશક કહેવો. તથા તેજ પ્રકારે 'વેદાબંધ' નામનો

૧૦ * જેમ જીવોએ આહારાદિરૂપે સંચિત કરેલા પુદ્ગલો આહારાદિરૂપે પરિણમે છે, તેમ કર્મપુદ્ગલરૂપે સંચિત કરેલા પુદ્ગલો જીવોને તે તે રૂપે પરિણમે છે. તથા તે (કર્મપુદ્ગલો) ટાઢ, તઢકો, ઢાંસ, મચ્છર વગેરે ચુક્ત સ્થાનમાં, દુઃસ્થાપાદક વસ્તુઓમાં અને દુઃસ્થાવર સ્થાનમાંથી દુઃસ્થાપાદકરૂપે પરિણમે છે, જીવોને જ દુઃસ્થાનો રાખવાથી દુઃસ્થા હેતુભૂત કર્મો તેણેજ થયાં છે. વળી તે (કર્મપુદ્ગલો) આત્મક-રોગરૂપે, સંકલ્પ-અથાદિ-કલ્પરૂપે અને મરણાંતર ઉપચાર-રૂપે અર્થાત્ રોગાદિજનક અસાતવેદનીયરૂપે પરિણમે છે અને તે વધના હેતુભૂત થાય છે, અને વધ જીવોને જ થતો હોવાથી વધના હેતુરૂપ અગાતવેદનીય પુદ્ગલો જીવકૃત છે, માટે 'ચૈતન્યકૃત કર્મો હોય છે' એમ કહ્યું છે.

૨ * 'જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મમાંની કોઈ પણ એક પ્રકૃતિને વેદતો બીજી કેટલી પ્રકૃતિઓને વેદે'—એ વિચાર વેદાવેદ પદમાં છે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મને વેદતો આઠ કર્મપ્રકૃતિને વેદે. જ્યારે મોહનીય કર્મનો ક્ષય થાય ત્યારે તે સિવાય સાત કર્મ પ્રકૃતિઓને વેદે. જેમ સામાન્ય જીવને આશ્રયી કહ્યું તેમ મનુષ્ય-દંશકને આશ્રયી જાણવું. નારકથી માંડી વૈમાનિક સુધી કોઈ પણ કર્મને વેદતો આઠ જ કર્મ પ્રકૃતિઓ વેદે જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧૭ પં ૪૧૭.

† વેદાબંધપદમાં કોઈ પણ એક કર્મપ્રકૃતિને વેદતો કેટલી પ્રકૃતિઓને બાંધે એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને વેદતો સાત, આઠ, છ અને એક કર્મપ્રકૃતિ બાંધે. આયુષનો વંધ કરે ત્યારે આઠ પ્રકૃતિઓનો વંધ કરે. આયુષ ન બાંધે ત્યારે તે સિવાય સાત પ્રકૃતિઓ બાંધે. સુશ્વસંપ-રાય ગુણસ્થાનકે આયુષ અને મોહનીય સિવાય છ કર્મ પ્રકૃતિઓ બાંધે, અને ઉપશાન્તમોહાદિ ગુણસ્થાનકે એક વેદનીય કર્મને બાંધે. જુઓ-પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૨૬ પં ૪૧૫.

જીવો—એ જહા પક્ષવળાપ વેદાવેદોસ્યો સો ચેષ નિરવસેસો માણિયહો । વેદાવંધો ચિ તદેષ, વંધાવેદો ચિ તદેષ, વંધાવંધો ચિ તદેષ માણિયહો આય-વેમાણિયાણં તિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ જાષ-વિહરતિ ।

ઉદેશક પળ કહેવો. તેવી જ રીતે *‘વંધાવેદ’ નામનો તથા ‘વંધાવંધ’ નામનો ઉદેશક પળ કહેવો. એ પ્રમાણે યાવદ્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું, ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવદ્-વિહરે છે.

* વંધાવેદ પદમાં ‘કોહ પળ એક કર્મપ્રકૃતિને વંધતો કેટલી પ્રકૃતિઓને વેદે’ એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ વંધતો અવશ્ય આઠ પ્રકૃતિઓ વેદે. જુઓ પ્રશ્ન-૦ પદ ૨૫ પૃ ૪૧૪.

† વંધાવંધ પદમાં ‘કોહ પળ એક પ્રકૃતિને વંધતો જીવ બીજી કેટલી પ્રકૃતિઓ વંધે’ એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ વંધતો સાત, આઠ અને છ પ્રકૃતિઓ વંધે. આયુષ ન વંધે ત્યારે તે સિવાય સાત, આયુષસહિત આઠ અને મોહનીય અને આયુષ વિના છ પ્રકૃતિઓ વંધે. જુઓ—પ્રશ્ન-૦ પદ ૨૪ પૃ ૪૧૧.

‘જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના ઉદયમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો ઉદય હોય’ તે સૂચિત કરનાર ‘વેદાવેદ’ યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો ઉદય.

અન્ય પ્રકૃતિઓનો ઉદય.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુષ	નામ	ગોત્ર	અન્તરાય
જ્ઞાનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
આયુષ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
નામ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
ગોત્ર.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના ઉદયમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો વંધ હોય તે સૂચિત કરનાર ‘વેદાવંધ’ યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો ઉદય.

અન્ય પ્રકૃતિઓનો વંધ.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુ°	નામ	ગોત્ર	અન્ત°
જ્ઞાનાવરણ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
દર્શનાવરણ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
આયુષ.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
નામ.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
ગોત્ર.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
અન્તરાય.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના વંધમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો ઉદય હોય તે સૂચિત કરનાર ‘વંધાવેદ’ યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો વંધ.

અન્ય પ્રકૃતિનો ઉદય.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુ°	નામ°	ગોત્ર°	અન્ત°
જ્ઞાનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
આયુષ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
નામ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
ગોત્ર.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રકૃતિના વંધમાં અન્ય કેટલી પ્રકૃતિઓનો વંધ હોય તે સૂચિત કરનાર ‘વંધાવંધ’ યન્ત્ર.

એક પ્રકૃતિનો વંધ.

અન્ય પ્રકૃતિઓનો વંધ.

	જ્ઞાના°	દર્શ°	વેદ°	મોહ°	આયુ°	નામ°	ગોત્ર°	અન્ત°
જ્ઞાનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
આયુષ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
નામ.	૧	૧	૧	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧
ગોત્ર.	૧	૧	૧	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧

સૂચના—આ યન્ત્રોમાં જ્યાં જ્યાં એક અંક અને શૂન્ય સાથે આવેલાં છે ત્યાં ત્યાં તે તે પ્રકૃતિના ઉદયાદિક વિકલ્પે સમજવા.

३. तत् जं समणे भगवं महावीरे भगवन् कदापि रायगिहाओ नगराओ गुणसिलाओ चेइयाओ पडिनिक्कमति,
२-मिस्ता बहिया जणवयविहारं विहरति । तेणं कालेणं तेणं समयणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था, वज्रओ । तस्स जं
उल्लुयतीरेस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे विसिमाए एत्थ जं एगजंबूए नामं चेइए होत्था, वज्रओ । तत् जं समणे भगवं
महावीरे भगवन् कदापि पुब्बाणुपुब्बि चरमाणे जाव-एगजंबूए समोसहे । जाव-परिस्ता पडिगया । 'मंते'ति भगवं गोयमे समयं
भगवं महावीरं वंइ नमंसर, वंविस्ता नमंसिस्ता एवं वयासी-

४. [प्र०] अनगरस्स जं मंते । भाविचप्पणो छट्ठंछट्ठेणं अपिक्खित्तेणं जाव-आयावेमाणस्स तस्स जं पुरच्छिमेणं
अवहं दिवसं नो कप्पति हत्थं वा पावं वा जाव-ऊरं वा आउंडावेत्तए वा पसारत्तए वा, पच्छिमेणं से अवहं दिवसं
कप्पति हत्थं वा पावं वा जाव-ऊरं वा आउंडावेत्तए वा पसारत्तए वा । तस्स जं असियाओ लंघंति, तं चेव वेजे अवहं,
ईसि पाडेति, ईसि पाडेत्ता असियाओ छिदेज्जा, से नूणं मंते ! जे छिदति तस्स किरिया कज्जति, जस्स छिज्जति नो
तस्स किरिया कज्जइ जणत्थेगेणं धम्मंतराएणं ? [उ०] हंता गोयमा ! जे छिदति जाव-धम्मंतराएणं । 'सेवं मंते !
सेवं मंते' ति ।

सोलसमे सए तईओ उदेसो समयो ।

२. स्वारवाद श्रमण भगवं महावीरे अन्य कोई दिवसे राजगृह नगरना गुणसिलक चैत्यथी नीकळी बहारना बीजा देशोमां विहार
कयों. ते काले ते समये उल्लुकीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक. ते उल्लुकीर नामना नगरनी बहार ईशान कोणमां एकजंबूक नामनुं चैत्य
हतुं. वर्णक. स्वार पछी अनुक्रमे विचरता श्रमण भगवं महावीर अन्य कोई दिवसे एकजंबूनामक चैत्यमां समोसयां, यावत्-सभा पाछी
गइ. स्वार पछी 'भगवन्' ! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी आ प्रमाणे बोल्या—

उल्लुकीर-

४. [प्र०] हे भगवन् ! *छट्ट छट्टना तपपूर्वक यावत्-निरंतर आतापना जेता भावितात्मा एवा अनगरने दिवसना पूर्वार्ध भागमां
पोताना हाथ, पग, यावत्-ऊर-सायळने संकोचवा के पडोळा करवा कल्पता नथी, अने दिवसना पश्चिमार्ध भागमां पोताना हाथ, पग,
यावत्-ऊरने संकोचवा अने पडोळा करवा कल्पे छे. हवे [कायोत्सर्गमां रहेला] एवा ते अनगरने [नासिकामां] अशों छटकता होय अने
ते अशोंने कोई वैष जुए, जोईने ते अशोंने कापवाने ते ऋद्धिने भूमि उपर सूवाडीने तेना अशों कापे तो हे भगवन् ! ते कापनार वैषने
क्रिया लागे के जेना अशों कपाय छे तेने धर्मातराय रूप क्रिया सिवाय बीजी पण क्रिया लागे ! [उ०] हे गौतम ! हा, जे कापे छे
तेने [शुभ] क्रिया लागे छे, अने जेना अशों कपाय छे तेने धर्मातराय सिवाय बीजी क्रिया नथी लागती. हे भगवन् ! ते एमज छे,
हे भगवन् ! ते एमज छे.

कायोत्सर्गमां रहेला
भूमिना अशोंने काप-
नार वैष अने भूमिने
क्रिया लागेके नहि !

सोळमा शतकमां तृतीय उदेशक समाप्त.

चउत्थो उदेसो.

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-आवतियं जं मंते । अन्नगिलायए समणे निग्गंये कम्मं निज्जेरेति एवतियं कम्मं
नरएणु नेरसिया जं वासेण वा वासेहि वा (वाससएण वा) वाससएहि वा क्वंति ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे ।

चतुर्थ उदेशक.

१. [प्र०] राजगृहमां यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! अज्जालायक (अन्न विना ग्लान थएलो-नित्यभोजी) श्रमण
निर्गम जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के सो वरसे खपावे ! [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ
समर्थ-यथार्थ नथी.

नित्यभोजी श्रमण
सो वरसे नैरयिको
जेटली कर्मेनी निरयिक
करे !

४ * कायोत्सर्गना अभिप्रहाराय अने निरन्तर छट्टना तपपूर्वक आतापना जेता भावितात्मा साधुने कायोत्सर्गमां रहेला होवाथी दिवसना पूर्व भागमां
हस्तादि अवयवो संकोच करवा के पडोळा करवा न कल्पे, अने दिवसना पश्चिम भागमां कायोत्सर्ग नहि होवाथी हस्तादि अवयवो संकुचित के पडोळा करवा
कल्पे. हवे कायोत्सर्गमां रहेला ते साधुने नासिकामां अशों छटकता होय, तेने कोई वैष जुए अने ते साधुने सूवाडी अशोंने कापे तो ते वरसे धर्मेवुद्धि होवाथी
अत्कार्यमां प्रवृत्तिकु शुभ क्रिया होय, अने साधु निर्वाणार होवाथी तेने शुभ क्रिया पण न होय, पण शुभध्यानना विच्छेदशी के अर्गछेत्तुं अनुमोदन
करवाथी तेने धर्मान्तराय होय-टीका.

१. 'वाससएहि' इति वाक्ये न खण्ड्य प्रतिपादित ।

१ न० सू०

२. [प्र०] जावतियं णं भंते ! चउत्थमसिण समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरइया वाससएणं वा वाससएहिं वा वाससहस्सेहिं वा खवयंति ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे ।

३. [प्र०] जावतियं णं भंते ! छट्ठमसिण समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरइया वाससहस्सेण वा वाससहस्सेहिं वा वाससयसहस्सेण वा खवयंति ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे ।

४. [प्र०] जावतियं णं भंते ! अट्ठमसिण समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरइया वाससयसहस्सेण वा वाससयसहस्सेहिं वा वासकोडीए वा खवयंति ? [उ०] नो तिण्ठे समट्ठे ।

५. [प्र०] जावतियं णं भंते ! दसमसिण समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरइया वासकोडीए वा वासकोडीहिं वा वासकोडाकोडीए वा खवयंति ? [उ०] नो तिण्ठे समट्ठे ।

६. [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुद्ध—‘जावतियं अन्नगिलातए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरपसु नेरइया वासेण वा वासेहिं वा वाससएण वा नो खवयंति, जावतियं चउत्थमसिण—एवं तं जेव पुत्तमणियं उच्चारयेव्वं, जाव—वासकोडाकोडीए वा नो खवयंति’ ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए केह पुरिसे जुञ्जे जराज्जरियवेहे सिद्धिलतयावलितरंग-संपिण्णगत्ते पविरलपरिसडियदंतसेही उण्हाभिहए तण्हाभिहए आउरे मुंसिए पिवासिए दुब्बले किलंते एगं मइं कोसंबगंजियं सुकं जडिलं गठिलं चिक्कणं वाइइं अपत्तियं मुंडेण परसुणा अन्नकमेज्जा, तए णं से पुरिसे मइंताइं २ सइहं करेह, नो मइं-ताइं २ दलहं अवहल्लेह, एवामेव गोयमा ! नेरइयाणं पावाइं कम्माइं गाढीकयाइं चिक्कणीकयाइं—एवं जइह छट्ठसए, जाव—नो महापज्जयसाणा भवंति । से जहानामए केह पुरिसे अहिकरणं आउडेमाणे मइया० जाव—नो महापज्जयसाणा भवंति । से

चतुर्थ भक्तदि तप करनार श्रमण जेटलं नैरयिको सहस्रो व-रसो कर्मनी निर्जरा करे !

२. [प्र०] हे भगवन् ! चतुर्थभक्त (एक उपवास) करनार श्रमण निर्ग्रथ जेटलं कर्म खपावे तेटलं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के हजार वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

३. [प्र०] हे भगवन् ! छट्ठ भक्त (वै उपवास) करी श्रमण निर्ग्रथ जेटलं कर्म खपावे तेटलं कर्म नैरयिको नरकमां एक हजार वरसे, अनेक हजार वरसे के एक लाख वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

४. [प्र०] हे भगवन् ! अष्टम भक्त (त्रण उपवास) करी श्रमण निर्ग्रथ जेटलं कर्म खपावे तेटलं कर्म नैरयिको नरकमां एक लाख वरसे, अनेक लाख वरसे के एक करोड़ वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

५. [प्र०] हे भगवन् ! दशम भक्त (चार उपवास) करनारो श्रमण निर्ग्रथ जेटलं कर्म खपावे तेटलं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक करोड़ वरसे, अनेक करोड़ वरसे के कोटीकोटी वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

श्रमणने आधिक नैरयिक धवत्तु कारण.

६. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के ‘अन्नगलायक श्रमण निर्ग्रथ जेटलं कर्म खपावे तेटलं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एत वरसे, अनेक वरसे के एक सो वरसे पण न खपावे, अने चतुर्थभक्त करनार श्रमण निर्ग्रथ जेटलं कर्म खपावे तेटलं कर्म नैरयिको नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के लाख वरसे न खपावे—इत्यादि बंधुं पूर्व सूत्रणी पेटे कहेंहुं, यावत्—कोटीकोटी वरसे न खपावे’ ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई एक घरडो, घटपणथी जर्जरित शरीरवाळो, ढील पडी गएल अने चामडीना बळीया बडे व्यास थयेला गात्रवाळो, थोडा अने पडी गयेला दांतवाळो, गरमथी ज्याकुल थयेलो, तरसथी पीडाएल, दुःखी, भूख्यो तरस्यो, दुर्बल अने मानसिक क्लेश-वाळो पुरुष होय अने ते एक मोटा कोजंज नामना वृक्षनी सूती, बांकी चुंकी गांठोवाळी, चिकणी, बांकी अने निराधार रहेली गंडिका—गंडेरी उपर एक मुंड (बुडा) परसु वडे प्रहार करे, तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो (हुंकार) करे पण मोटा मोटा ककडा न करी शक्ते. एज प्रमाणे हे गौतम ! नैरयिको पोताना पाप कर्मो गाढ कर्मां छे, चिकणा कर्मां छे—इत्यादि बंधुं ‘छट्ठा शतकमां कक्षा प्रमाणे कहेंहुं, यावत्—तेथी ते नैरयिको [अत्यन्त वेदनाने वेदना छतां पण महानिर्जरावाळ्य अने] निर्वाणरूप फलवाळ्य थता नथी. बळी जेम कोई एक पुरुष एण उपर घण मारतो मोटा शब्द करे [परन्तु ते एरणना स्थूल पुद्गलोने तोडवाने समर्थ थतो नथी, ए प्रमाणे नैरयिको गाढ कर्मवाळ्य होय छे, तेथी तेओ] यावत्—महापर्यवसानवाळ्य नथी. तथा जेम कोई एक तरुण, बलवान्, यावत्—मेधावी अने निपुण कारीगर पुरुष एक मोटा शिपळाना वृक्षनी छील, जटाविनानी, गांठो विनानी, चिकाना विनानी, सीधी अने आधारवाळी गंडिका उपर तीक्ष्ण कुहाडाबडे प्रहार करे तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो करतो नथी पण मोटा मोटा दळने फाडे छे, एज प्रमाणे हे गौतम ! जे श्रमण निर्ग्रथो पोताना

१ ‘सहस्सेण वा’ इति पाठो ह्युक्तो एव उपलब्धते परं समीचीनः, ‘वाससहस्सेहिं’ इति पाठस्तु न सम्यक् प्रतीयते ।

६ * भग० खं० २ अ० ६ उ० १ पृ० २५६.

અહાનામય કેદ પુરિસે તરૂને બલવં જાવ-મેહાવી નિઝણસિપ્પોવગળ એનં મહં સામલિંગકિયં ઉહં ગજકિલં અગંકિલં અચિ-
ક્ષણં અઘાદહં સપસિયં તિક્ષ્ણેણ પરસુણા અક્ષમેજા, તય જં સે જં પુરિસે નો મહંતાં ૨ સહાં કરેતિ, મહંતાં ૨ દલાં
અઘાદાલેતિ, યથામેવ ગોયમા ! સમણાં નિગંગ્યાણં અઘાવાદ્રાદં કમ્માદં સિદ્ધિલીકયાદં ણિદ્ધિયાદં કયાદં, જાવ-લિપ્પામેવ
પરિવિક્કરયાદં મર્થંતિ જાવતિયં તાવતિયં જાવ-મહાપજ્જવસાણા મર્થંતિ । સે જહાં વા કેદ પુરિસે સુક્કતણદત્તયં જાયતેયંસિ
અન્નિચ્છેજા-પર્થં જહા છટ્ટસય તહા અયોકવહે ધિ, જાવ-મહાપજ્જવસાણા મર્થંતિ, સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! એવં બુદ્ધહ-‘જાવતિયં
અન્નહલાયય સમણે નિગંગ્યે કમ્મં નિજ્જરેતિ-તં ચેવ જાવ-વાસકોઢાકોઢીય વા નો ચવયંતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સ્તિ
જાવ-વિહરહ ।

સોલસમે સય ચત્થો ઉદેસો સમત્થો ।

કર્મોને યથાસ્થૂલ, ધિથિલ યાવત્-નિપ્પિલ કરેલાં છે, યાવત્-તે કર્મો શીઘ્ર જ નાશ પામે છે અને યાવત્-તેઓ (શ્રમણો) મહાપર્યવસાન-
વાળા થાય છે. વઝી જેમ કોઈ એક પુરુષ સૂકા ઘાસના પૂળાને યાવત્-અગ્નિમાં ફેંકે [અને તે શીઘ્ર વઝી જાય એ પ્રમાણે શ્રમણ નિર્પ્રેર્યોના
યથા બાદર કર્મો શીઘ્ર નાશ પામે છે.] તથા પાણીના ટીપાને તપાવેલ ળોહના કઢાયામાં નાખે તો તે જલદી નાશ પામે એ પ્રમાણે શ્રમણ
નિર્પ્રેર્યના કર્મો શીઘ્ર વિષ્ણુસ્ત થાય છે-इत्यादि वधुं *छट्टा शतकर्मां पेटे कहेवुं, યાવત્-તેઓ મહાપર્યવસાનવાળા થાય છે. માટે હે ગૌતમ !
તે હેતુથી એમ કહ્યું છે કે ‘અન્નલાયક શ્રમણ નિર્પ્રેર્ય જેટલું કર્મો જાવતું-इत्यादि वधुं पूर्व प्रमाणेन कहेवुं-યાવત્ તેટલું કર્મો કોટાકોટી
વરસે પણ નૈરયિક જીવ ન જાવતું. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે-’ એમ કહી યાવત્-વિહરે છે,

સોઢમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદેસો.

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમણં ઉહુયતીરે નામં નગરે હત્યા, વજ્જઓ । પગજંબૂક ચેદય, વજ્જઓ । તેણં કાલેણં તેણં
સમણં સામી સમોસદે । જાવ-પરિસા પજ્જવાસતિ । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સક્કે દેવિદે દેવરાયા વજ્જપાણી-પર્થં જહેવ
થિતિયઉદેસય તહેવ દિષ્ણેણં જાણવિમાણેણં આગમો, જાવ-જેણેય સમણે મગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ૨ જાવ-નમંસિત્તા
પર્થં થયાસી-[પ્ર] દેવે જં મંતે ! મહદ્ધિય જાવ-મહેસક્કથે બાહિરણ પોગલે અપગિયાદત્તા પમ્મ આગમિત્તય ? [૩૦] નો તિણદ્દે
સમદ્દે । દેવે જં મંતે ! મહદ્ધિય જાવ-મહેસક્કથે બાહિરણ પોગલે પરિયાદત્તા પમ્મ આગમિત્તય ? [૩૦] હંતા પમ્મ । [પ્ર૦] દેવે
જં મંતે ! મહદ્ધિય૦ પર્થં ણણં અમિલાવેણં ૨ ગમિત્તય, પર્થં ૩ માસિત્તય વા, વાગરિત્તય વા, ૪ ડમ્મિસાવેત્તય વા નિમિસાવે-
ત્તય વા, ૫ આઠહાવેત્તય વા પસારેત્તય વા, ૬ ઠાણં યા સેજ્જં વા નિસીહિયં વા ચેદિત્તય વા, પર્થં ૭ વિઠ્ઠિત્તય વા, પર્થં ૮
પરિયારાવેત્તય વા જાવ-હંતા પમ્મ । હમાદં અદ્ધ ઉક્કિલ્લપસિણવાગરણાદં પુચ્છહ, હમાદં ૨ પુચ્છિના સંમંતિયવંદણણં વંદતિ,
સંમંતિય૦ ૨ ધંવિત્તા તમેવ વિષ્ણં જાણવિમાણં દુરુહતિ, દુરુહિત્તા જામેષ દિસં પાઠ્ઠમ્મૂપ તામેવ દિસં પઢિગય ।

પંચમ ઉદેશક.

૧. તે કાલે, તે સમયે ઉહુકતીર નામનું નગર હતું. વર્ણક. પગજંબૂક નામનું ચૈલ હતું. વર્ણક. તે કાલે તે સમયે સામી સમોસર્પા.
યાવત્-સમા પર્યવસાન કરે છે. તે કાલે તે સમયે શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ વજ્જપાણિ-इत्यादि જેમ વીજા ઉદેશકમાં કહેવામાં આવ્યું છે તેમ
દિવ્ય વિમાન વડે અહીં આવ્યો, અને યાવત્-જે તરફ શ્રમણ મગવંત મહાવીર હતા તે તરફ જઈ યાવત્-નમી આ પ્રમાણે બોલ્યો† [પ્ર૦] હે
મગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્-મોટા સુખવાળો દેવ વહારના પુદ્ગલોને પ્રહણ કર્યા સિવાય અહીં આવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હે શક !
ના, એ અર્થ સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્-મોટા સુખવાળો દેવ વહારના પુદ્ગલોને પ્રહણ કરીને અહીં આવવા
સમર્થ છે ? [૩૦] હે શક ! હા સમર્થ છે. હે મગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો દેવ યાવત્-એજ પ્રમાણે વહારના પુદ્ગલોને પ્રહણ કરીને
૧ જવાને, ૨ બોલવાને, ૩ ઉત્તર દેવાને, ૪ આંખ ઊઘાડવાને કે આંખ મીંચવાને, ૫ શરીરના અવયવોને સંકોચવાને કે પહોળાં કરવાને,
૬ સ્થાન શય્યા કે નિપજા-સ્નાપ્યાયમ્મિને મોગવવાને, ૭ વિકુર્વવાને અને ૮ પરિચારણા-વિપયોગમોગ કરવાને સમર્થ છે ? [૩૦] હા
યાવત્-સમર્થ છે. તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ પૂર્વોક્ત સંક્ષિપ્ત આઠ પ્રશ્નો પૂછી અને ઉત્સુકતા-ઉતાવળ પૂર્વક મગવંત મહાવીરને વાંદી નેજ દિવ્ય
વિમાન ઉપર ચઢી જ્યાંથી આવ્યો હતો ત્યાં તે પાછો ચાલ્યો ગયો.

ઉહુકતીર નાગ-
પગજંબૂક ચૈલ.

દેવ નાશ પુરુષોને
પ્રહણ કર્યા સિવાય
આવવા સમર્થ
છે ?

તેમ પુરુષોને પ્રહણ
કરીને આવા
સમર્થ છે ?

જાણ પૂછીને
પ્રહણ કરીને બોલવા
વગેરે વિચાર કરવા
સમર્થ છે ?

૬ * મગ. અં. ૨ પા. ૬ ૩૦ ૧ પૃ. ૨૫૬-૨૫૭.

૧ † મગ. અં. ૪ પા. ૧૬ ૩૦ ૨ પૃ. ૫.

† સર્વ સંસારી વીરો નાશ પુરુષોને પ્રહણ કર્યા સિવાય કંઈ પણ ક્રિયા કરી શકતા નથી, પરંતુ ‘મહર્ષિક દેવ સમર્થ હોવાથી કદાચ નાશ પુરુષોને
પ્રહણ કર્યા સિવાય અન્ય ક્રિયા કરે’ એવી સંભાવનાથી શક આ પ્રશ્ન પૂછે છે.

૨. [પ્ર૦] 'મંતે' સિં મગધં ગોયમે સમણં મગધં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિતા નમંસિતા એવં વયાસી-અજ્ઞવા બં મંતે । સકે દેવિદે દેવરાયા દેવાણુપિયં વંદતિ, નમંસતિ, સકારેતિ, જાવ-પજ્જુવાસતિ, કિણ્ણં મંતે । અજ્ઞ સકે દેવિદે દેવરાયા દેવાણુપિયં મદ્દ ઉક્ષિત્તપસિણવાગરણાં પુચ્છહ, ૨-ચ્છિતા સંમંતિયવંદણણં વંદતિ નમંસતિ, ૨ જાવ-પઙ્ગિણ । [૩૦] 'ગોવ-મા'દિ સમણે મગધં મહાવીરે મગધં ગોયમં એવં વયાસી-એવં જલુ ગોયમા ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં મહાણુકે કપ્પે મહાસમાણે વિમાણે તો દેવા મહાહિયા જાવ-મહેસક્કા યગવિમાણંસિ દેવતાય ઉવચ્છા, તં જહા-માયિમિચ્છવિટ્ઠિઉવચ્છણ ય, અમાયિસ-મ્મવિટ્ઠિઉવચ્છણ ય । તપ્પ નં સે માયિમિચ્છાવિટ્ઠિઉવચ્છણ દેવે તં અમાયિસમ્મવિટ્ઠિઉવચ્છણં દેવં એવં વયાસી-'પરિણમમાણા પોગ્ગલા નો પરિણયા, અપરિણયા, પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા નો પરિણયા, અપરિણયા' । તપ્પ નં સે અમાયિસમ્મવિટ્ઠિઉવચ્છણ દેવે તં માયિમિચ્છવિટ્ઠિઉવચ્છણં દેવં એવં વયાસી-'પરિણમમાણા પોગ્ગલા પરિણયા નો અપરિણયા, પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા પરિણયા, નો અપરિણયા' । તં માયિમિચ્છવિટ્ઠિઉવચ્છણં એવં પઙ્ગિહણ, એવં પઙ્ગિહણિયા ઓહિં પઙ્ગજહ, ઓહિં પઙ્ગજિતા મમં ઓહિણા આમો-પર, મમં આમોપ્પા અયમેયારુવે જાવ-સમુપ્પજિત્થા-'એવં જલુ સમણે મગધં મહાવીરે જંબુદીવે દીવે, જેણેવ મારહે વાસે, જેણેવ ઉલ્લુયતીરે નગરે, જેણેવ યગજંબુપ્પ ચેરપ્પ અહાપઙ્ગિરુવં જાવ-વિહરતિ, તં સેયં જલુ મે સમણં મગધં મહાવીરં વંદિતા જાવ-પજ્જુવાસિતા ઇમં યયારુવં વાગરણં પુચ્છિત્તપ્પ'તિ કદ્દુ એવં સંપેહેર, એવં સંપેહિતા ચઠ્ઠિં સામાણિયસાહસીહિં પરિયારો જહા સૂરિયામસ્સ, જાવ-નિગ્ધોસનારયરવેણં જેણેવ જંબુદીવે દીવે જેણેવ મારહે વાસે, જેણેવ ઉલ્લુયતીરે નગરે, જેણેવ યગજંબુપ્પ ચેરપ્પ, જેણેવ મમં અંતિયં તેણેવ પહારેત્થ ગમણાપ્પ । તપ્પ નં સે સકે દેવિદે દેવરાયા તસ્સ વેવસ્સ તં વિઠ્ઠં દેવિદિં વિઠ્ઠં વેવજુતિં વિઠ્ઠં દેવાણુભાગં વિઠ્ઠં તેયલેસ્સં અસહમાણે મમં મદ્દ ઉક્ષિત્તપસિણવાગરણાં પુચ્છહ, ૨ સંમંતિપ્પ જાવ-પઙ્ગિણ ।

છાકું ઉત્પત્તકતા
પૂર્વક વાંદીને જવાનું
કારણ.

સમ્યગ્દષ્ટિ ગંગદત્ત
દેવનો ઉપસિ અને
તેનો મિથ્યાદષ્ટિ દે-
વનો સાથે સંબાદ.

પરિણામ પામતાં
પુદ્ગલો પરિણત
કહેવાય.

ગંગદત્ત દેવનું મગ-
ધ તરફે મગમન.

૨. [પ્ર૦] 'મગધ' । એમ કહી પૂજ્ય ગૌતમ શ્રમણ મગધંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલ્યા કે-હે મગધ ! અન્ય દિવસે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ત દેવાનુપ્રિય આપને વંદન, નમન, સત્કાર યાવત્-પર્યપાસના કરે છે, પણ હે મગધ ! આજે તો તે શક્ત દેવેન્દ્ર દેવરાજ દેવાનુપ્રિય એવા આપને સંક્ષિપ્ત આઠ પ્રશ્નો પૂછી અને ઉત્તુકતાપૂર્વક વાંદી નમી યાવત્-કેમ ચાલ્યો ગયો ! [૩૦] 'હે ગૌતમ' । એમ કહી, શ્રમણ મગધંત મહાવીરે મગધંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું-હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે ધરેધર તે કાઢે તે સમયે મહાશુક કલ્પના મહાસામાન્ય નામના વિમાનમાં મોટી ઋદ્ધિવાળા, યાવત્-મોટા સુખવાળા એ દેવો એકજ વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા, તેમાં એક માયી મિથ્યાદષ્ટિરૂપે ઉત્પન્ન થયો અને એક અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિરૂપે ઉત્પન્ન થયો. સ્વાર પછી ઉત્પન્ન થયેલા તે માયિમિથ્યાદષ્ટિ દેવે ઉત્પન્ન થયેલા અમાયિસમ્યગ્દષ્ટિ દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-'પરિણામ પામતા પુદ્ગલો 'પરિણત' ન કહેવાય, પણ 'અપરિણત' કહેવાય. કારણ કે [હજી] તે પરિણમે છે માટે તે પરિણત નથી, પણ 'અપરિણત' છે. સ્વારબાદ ઉત્પન્ન થયેલા તે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ દેવે ઉત્પન્ન થયેલા તે માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવને કહ્યું કે, પરિણામ પામતા પુદ્ગલો 'પરિણત' કહેવાય, પણ 'અપરિણત' ન કહેવાય, કારણ કે તે પરિણમે છે માટે તે પરિણત કહેવાય, પણ 'અપરિણત' ન કહેવાય. એ પ્રમાણે કહી ઉત્પન્ન થયેલા તે અમાયિસમ્યગ્દષ્ટિ દેવે ઉત્પન્ન થયેલા માયિમિથ્યાદષ્ટિ દેવનો પરમભવ કર્યો. સ્વાર પછી તેણે (સમ્યગ્દષ્ટિ દેવે) અવધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ કર્યો, અને અવધિદ્વારા મને જોઈને તે સમ્યગ્દષ્ટિ દેવને આ પ્રકારનો સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો કે જંબુદીપમાં ભારતવર્ષમાં જ્યાં ઉલ્લુકતીર નામનું નગર છે, અને તે નગરમાં જ્યાં એકજંબૂક નામનું ચૈત્ય છે, ત્યાં શ્રમણ મગધંત મહાવીર યથાયોગ્ય અવગ્રહ લેઈને વિહરે છે, તો ત્યાં જઈ તે શ્રમણ મગધંત મહાવીરને વાંદી યાવત્-પર્યપાસી આ પ્રકારનો પ્રશ્ન પૂછ્યો એ મારે માટે શ્રેયરૂપ છે, એમ વિચારી ચાર હજાર સામાનિક દેવોના પરિવાર સાથે-જેમ સૂર્યામ દેવનો પરિવાર કહ્યો છે તેમ અહિં પણ સમજવું-યાવત્-નિર્ગોપ નાદિત રવપૂર્વક જે તરફ જંબુદીપ છે, જે તરફ ભારતવર્ષ છે, જે તરફ ઉલ્લુકતીર નામનું નગર છે, અને જે તરફ એકજંબૂક નામનું ચૈત્ય છે તથા જ્યાં આગળ હું વિષ્ણુના છું તે તરફ આવવાને તેણે (સમ્યગ્દષ્ટિ દેવે) વિચાર કર્યો. સ્વારબાદ તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ત મારી તરફ આવતા તે દેવનો તેવા પ્રકારનો દિવ્ય દેવાર્થ, દિવ્ય દેવધૃતિ, દિવ્ય દેવપ્રભાવ અને દિવ્ય તેજોરાશિને ન સહન કરતો આઠ સંક્ષિપ્ત પ્રશ્નો પૂછી અને ઉત્તુકતાપૂર્વક વાંદી યાવત્-ચાલ્યો ગયો.

૨ * 'પરિણામ પામતાં પુદ્ગલોને પરિણત ન કહેવા જોઈએ, કારણ કે વર્તમાનકાલ અને ભૂતકાલનો પરસ્પર વિરોધ છે, તેથી તે અપરિણત કહેવાય, તેનો પરિણામ નાહ છે માટે તે પરિણત ન કહેવાય'-એ મિથ્યાદષ્ટિદેવનું કથન છે. સમ્યગ્દષ્ટિ દેવ તેને એવો ઉત્તર આપે છે કે પરિણામ પામતા પુદ્ગલો પરિણત કહેવા જોઈએ, પણ તે અપરિણત ન કહેવાય, કેમકે પરિણામ પામે છે એટલે તે અમુક અંશે પરિણત થયા છે, પણ સર્વથા અપરિણત નથી. 'પરિણમે છે' એવું કથન તે પરિણામના સદ્માત્રમાં જ હોઈ શકે, તે સિવાય ન હોઈ શકે. જો પરિણામનો સદ્માત્ર માનીએ તો અમુક અંશે પરિણતપણું અવશ્ય માનવું જોઈએ. જો અમુક અંશે પરિણત છતાં પણ પરિણતપણું ન માનવામાં આવે તો સર્વથા પરિણતપણનો અભાવ થાય-ટીકા.

૧. આજં ચ જં સમને મગવં મહાવીરે મગવઓ ગોયમસ્સ ઇયમદ્દં પરિકહેતિ તાવં ચ જં સે દેવે તં વેસં હવ-
આગ્ગ । તપ જં સે દેવે સમણં મગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો વંવતિ નમંસતિ, વંવિત્તા નમંસિત્તા एवं વયાસી-[પ્ર૦] एवं જલુ
અંતે ! મહાસુકે કપ્પે મહાસમાણે વિમાણે ઇમે માયિમિચ્છવિટ્ઠિઉચ્ચવજ્જપ દેવે મમં एवं વયાસી-‘પરિણમમાણા પોગ્ગલા નો પરિ-
ણયા, અપરિણયા, પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા નો પરિણયા, અપરિણયા’ । તપ જં અહં તં માયિમિચ્છવિટ્ઠિઉચ્ચવજ્જપ દેવં एवं વયાસી-
‘પરિણમમાણા પોગ્ગલા પરિણયા, નો અપરિણયા, પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા પરિણયા, નો અપરિણયા, સે કહમેયં મંતે ! एवं’ ?
‘ગંગદત્તા’વિ સમણે મગવં મહાવીરે ગંગદત્તં વેવં एवं વયાસી-‘અહં પિ જં ગંગદત્તા ! ઇવમાદ્ધસામિ ૪-પરિણમમાણા પોગ્ગલા
જાવ-નો અપરિણયા, સચ્ચમેસે અદ્દે । તપ જં સે ગંગદત્તે દેવે સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ઇયમદ્દં સોચ્છા નિસમ્મ
હદ્દ-સુદ્ધં સમણં મગવં મહાવીરં વંવતિ, નમંસતિ, વંવિત્તા નમંસિત્તા નચ્ચાસજ્જે જાવ-પજ્જુવાસતિ ।

૪. તપ જં સમણે મગવં મહાવીરે ગંગદત્તસ્સ દેવસ્સ તીસે ચ જાવ-અમ્મં પરિકહેદ્દ, જાવ-આગ્ગપ્પ મવતિ । તપ જં
સે ગંગદત્તે દેવે સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિય ધમ્મં સોચ્છા નિસમ્મ હદ્દુદ્દે ઉદ્દાપ્પ ઉદ્દેતિ, ૩૦ ૨ ઉદ્દેત્તા સમણં
મગવં મહાવીરં વંવતિ નમંસતિ, વંવિત્તા નમંસિત્તા एवं વયાસી-[પ્ર૦] અહં જં મંતે ! ગંગદત્તે દેવે કિં મવસિદ્ધિપ્પ, અમવ-
સિદ્ધિપ્પ ? [૩૦] एवं જહા સૂરિયાઓ, જાવ-વસીસતિવિહં નદ્ધિવિહં ઉચ્ચવંસેતિ, ઉચ્ચવંસેત્તા જાવ-તામેવ દિસં પહિગ્ગપ્પ ।

૫. [પ્ર૦] ‘મંતે’સિ મગવં ગોયમે સમણં મગવં મહાવીરં જાવ-અવં વયાસી-ગંગદત્તસ્સ જં મંતે ! દેવસ્સ સા વિદ્ધા
દેવિહી વિદ્ધા દેવજ્જુતી જાવ-અણુપ્પવિદ્ધા ! [૩૦] ગોયમા ! સરીરં ગયા, સરીરં અણુપ્પવિદ્ધા, કૂટાગારસાલાવિટ્ઠતો, જાવ-
સરીરં અણુપ્પવિદ્ધા । અદ્દો જં મંતે ! ગંગદત્તે દેવે મહિદ્ધિપ્પ જાવ-મહેસવ્વજ્જે ।

૬. [પ્ર૦] ગંગદત્તેણં મંતે ! દેવેણં સા વિદ્ધા દેવિહી વિદ્ધા દેવજ્જુતી કિણ્ણા હદ્ધા, જાવ-ગંગદત્તેણં દેવેણં સા વિદ્ધા
દેવિહી જાવ-અમિસમ્મજ્જાગયા ? [૩૦] ‘ગોયમા’વી સમણે મગવં મહાવીરે મગવં ગોયમં एवं વયાસી-અવં જલુ ગોયમા ! તેણં

૩. જે વચ્ચે શ્રમણ મગવંત મહાવીર પૂર્વ પ્રમાણેની વાત પૂજ્ય ગૌતમને કહી રહ્યા છે તેજ વચ્ચે તે (સમ્યદ્દષ્ટિ દેવ) ત્યાં શીઘ્ર
આવ્યો અને પછી તે દેવે શ્રમણ મગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી વાંદી નમી આ પ્રમાણે કહ્યું કે-[પ્ર૦] હે મગવન્ ! મહાસુક કલ્પ-
માં મહાસામાન્ય નામના વિમાનમાં ઉત્પન્ન થઈને માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવે મને આ પ્રમાણે કહ્યું કે પરિણામ પામતાં પુદ્ગલો ‘પરિણત’ ન કહે-
વાય, પણ ‘અપરિણત’ કહેવાય. કારણ કે તે પુદ્ગલો હજી પરિણમે છે માટે તે ‘પરિણત’ ન કહેવાય, પણ ‘અપરિણત’ કહેવાય. પછી મેં તે
માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-પરિણામ પામતા પુદ્ગલો ‘પરિણત’ કહેવાય, પણ ‘અપરિણત’ ન કહેવાય. કારણ કે તે પુદ્ગલો પરિણમે
છે, માટે તે ‘અપરિણત’ ન કહેવાય, પણ ‘પરિણત’ કહેવાય. તો હે મગવન્ ! એ મારું કથન કેવું છે ? [૩૦] ‘ગંગદત્ત’ ! એમ કહી
શ્રમણ મગવંત મહાવીરે તે ગંગદત્ત દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે ગંગદત્ત ! હું પણ એ પ્રમાણે કહું છું ૪, કે પરિણામ પામતા પુદ્ગલો યાવત્-
‘અપરિણત’ નથી પણ ‘પરિણત’ છે, અને તે અર્થ સત્ય છે. ત્યાર પછી શ્રમણ મગવંત મહાવીર પાસેથી એ વાતને સાંભળી અશ્રુગરી તે ગંગદત્ત
દેવ હર્ષવાલો અને સંતોષવાલો થઈ શ્રમણ મગવંત મહાવીરને વાંદી નમી વહુ દૂર નહિ અને વહુ નજીક નહીં એવી રીતે પાસે બેસી તેઓની
પર્યુપાસના કરે છે.

ગંગદત્તનો મગ-
વંતને પ્રશ્ન.

૪. પછી શ્રમણ મગવંત મહાવીરે તે ગંગદત્ત દેવને અને તે મોટામાં મોટી સભાને ધર્મકથા કહી, યાવત્-તે આરાધક થયો. પછી તે
ગંગદત્ત દેવ શ્રમણ મગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મને સાંભળી અવધારી હર્ષ અને સંતોષયુક્ત થઈ ઉભો થયો, ઉભો થઈને શ્રમણ મગવંત
મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલ્યો કે-[પ્ર૦] હે મગવંત ! હું ગંગદત્ત દેવ મવસિદ્ધિક છું કે અમવસિદ્ધિક છું ? [૩૦] જેમ *સૂર્યામ
દેવ સંબન્ધે કહ્યું તેની પેટે બધું જાણવું; યાવત્ તે ગંગદત્ત દેવ વત્તીસ પ્રકારના નાટકે દેખાઈ જ્યાંથી આવ્યો હતો ત્યાં પાછો ચાલ્યો ગયો.

ગંગદત્ત દેવ મવસિ-
દ્ધિક છે કે અમવસિ-
દ્ધિક છે ત્યાં પ્રશ્ન.

૫. [પ્ર૦] ‘હે મગવન્ ! એમ કહી પૂજ્ય ગૌતમે શ્રમણ મગવંત મહાવીરને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે મગવન્ ! એ ગંગદત્ત દેવની તે
દિવ્ય દેવર્ષિ, દિવ્ય દેવદ્યુતિ યાવત્-ક્યાં ગઈ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે દિવ્ય દેવર્ષિ તે ગંગદત્ત દેવના શરીરમાં ગઈ, અને શરીરમાં અનુપ્રવિષ્ટ
થઈ. આ સ્થળે પૂર્વોક્ત ‘કૂટાગાર શાલાનો દૃષ્ટાંત જાણવો. અને તે યાવત્-‘શરીરમાં અનુપ્રવિષ્ટ થઈ’. હે મગવન્ ! એ ગંગદત્ત દેવ તો મોટી
ઋદ્ધિવાલો યાવત્-મોટા સુખવાલો છે.

ગંગદત્તની દિવ્ય
દેવર્ષિ ક્યાં ગઈ ?

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ગંગદત્ત દેવે તે દિવ્ય દેવર્ષિ અને દિવ્ય દેવદ્યુતિ શાથી મેળવી, યાવત્-દિવ્ય દેવર્ષિ તેને શાથી અભિસમન્વા-
ગત-પ્રાપ્ત થઈ ? [૩૦] ‘ઓ ગૌતમ’ ! એમ કહી શ્રમણ મગવંત મહાવીરે પૂજ્ય ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે કાળે તે સમયે આજ

કાલેણં તેણં સમયણં હ્રેવ જંબુદ્વીપે દીપે મારહે વાસે હત્થિનાપુરે નામં નગરે હત્યા, વચ્ચઓ । સહસંબવણે ઉજ્જાણે, વચ્ચઓ । તત્થ ણં હત્થિનાપુરે નગરે ગંગદત્તે નામં ગાહાવતી પરિવસતિ, અદ્દે જાવ-અપરિભૂપ । તેણં કાલેણં તેણં સમયણં મુણિસુવ્વણં અરહા આદિગરે જાવ-સવ્વજ્ઞ સવ્વદરિસી આગાસગણેણં ચક્કેણં જાવ-પકહિજમાણેણં ૫૦ ૨ સીસગણસંપરિવુદ્ધે પુણ્ણપુણ્ણિ સ્વરમાણે ગામાણુગામં ૦ જાવ-જેણેવ સહસંબવણે ઉજ્જાણે જાવ-વિહરતિ । પરિસા નિગ્ગયા, જાવ-પજ્જુવાસતિ । તપ ણં સે ગંગદત્તે ગાહાવતી રમીસે કહાપ્પ લલ્લદ્દે સમાણે હટ્ટુટ્ટુ- જાય-કયવલિ- જાવ-સરીરે સાઓ ગિહાઓ પહિનિક્કમતિ, પહિનિક્કમિસા પાયવિહારચારેણં હત્થિનાગપુરં નગરં મજ્જમજ્જેણં નિગ્ગચ્છતિ, નિગ્ગચ્છિસા જેણેવ સહસંબવણે ઉજ્જાણે જેણેવ મુણિસુવ્વણં અરહા તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, તે ૦ ૨-ગચ્છિસા મુણિસુવ્વણં અરહં તિક્કતુસો આયાહિણ ૦ જાવ-તિવિહાપ્પ પજ્જુવાસણાપ્પ પજ્જુવાસતિ ।

૭. તપ ણં મુણિસુવ્વણં અરહા ગંગદત્તસ્સ ગાહાવતિસ્સ સીસે ય મહતિ ૦ જાવ-પરિસા પહિગયા । તપ ણં સે ગંગદત્તે ગાહાવતી મુણિસુવ્વણસ્સ અરહઓ અંતિયં ધમ્મં સોચ્છા નિસમ્મ હટ્ટુટ્ટુ ૦ ઉટ્ટાપ્પ ઉટ્ટેતિ, ૭૦ ૨-સા મુણિસુવ્વણં અરહં વંદતિ નમંસતિ, વંદિસા નમંસિસા પયં વયાસી-સહ્હામિ ણં મંતે ! નિમ્મયં પાવયણં, જાવ-સે જહેયં તુજ્જે વચ્ચ, જં નવરં દેવાણુપ્પિયા । જેટ્ટપુત્તં કુડુંબે ઠાવેમિ, તપ ણં અહં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં મુંદે જાવ-પચ્ચામિ । અદ્દાસુહં દેવાણુપ્પિયા । મા પહિવંધં ।

૮. તપ ણં સે ગંગદત્તે ગાહાવતી મુણિસુવ્વણં અરહયા પયં વુત્તે સમાણે હટ્ટુટ્ટુ ૦ મુણિસુવ્વણં અરહં વંદતિ નમંસતિ, વંદિસા નમંસિસા મુણિસુવ્વણસ્સ અરહઓ અંતિયાઓ સહસંબવણાઓ ઉજ્જાણાઓ પહિનિક્કમતિ, ૨-મિસા, જેણેવ હત્થિના-પુરે નગરે જેણેવ સપ્પ ગિહં તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, તે ૦ ૨-ગચ્છિસા વિડલં અસણં પાણં જાવ-ઉવક્કહાવેતિ, ઉવક્કહાવેસા મિસ-નાતિ-ણિયગ ૦ જાવ-આમંતેતિ, આમંતેસા તઓ પચ્છા પહાપ્પ જહા પૂરણે, જાવ-જેટ્ટપુત્તં કુડુંબે ઠાવેતિ । તં મિસ-નાતિ-જાવ-જેટ્ટપુત્તં ચ આપુચ્છતિ, આપુચ્છિસા પુરિસસહસ્સવાહણિ સીયં દુરુહતિ, પુરિત ૦ ૨ દુરુહિસા મિસ-નાતિ-નિયગ ૦ જાવ-

હસ્તિનાપુર.
સહસ્રાશ્રવણ.
ગંગદત્ત ગૃહપતિ.

મુનિસુવ્રત સ્વામીનું
આગમન.

જંબુદ્વીપમાં, ભારતવર્ષમાં હસ્તિનાપુર નામનું નગર હતું. વર્ણન. ત્યાં સહસ્રાશ્રવણ નામનું ઉષાન હતું. વર્ણન. તે હસ્તિનાપુર નગરમાં આલ્ય, યાવત્-અપરિભૂત એવો ગંગદત્ત નામનો ગૃહપતિ રહેતો હતો. તે કાલે, તે સમયે આદિકર, યાવત્-સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, આકાશગત ચક્ર-સહિત, યાવત્-દેવોવચે સેવતા ધર્મધ્વજયુક્ત, શિયળગથી સંપરિવૃત્ત થઈ પૂર્ણપૂર્ણ વિચરતા અને પ્રામાણ્યમય વિહરતા યાવત્-શ્રીમુનિસુવ્રત નામે અરહંત યાવત્-જે તરફ, સહસ્રાશ્રવણ નામનું ઉષાન હતું ત્યાં આલ્યા અને યાવત્ વિહરતા ત્યાં. સમા વાંદવા નોકઢી અને યાવત્-પર્યુપાસના કરવા ત્યાં. સ્વારવાદ તે ગંગદત્ત નામે ગૃહપતિ આવી રીતે શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામી આલ્યાની વાત સાંભળી હર્ષપાલો અને સંતોષવાલો થઈ યાવત્-વંદિકર્મ કરી શરીરને શાળામાં પોતાના ધર્મી નોકઢીઓ, નોકઢી પગે ચાંચીને હસ્તિનાપુર નગરની વચોવચ્ચ થઈ જે તરફ સહસ્રા-શ્રવણ નામનું ઉષાન હતું અને જ્યાં શ્રીમુનિસુવ્રત અરહંતે હતા ત્યાં આવી મુનિસુવ્રત અરહંતને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી, યાવત્-ત્રણ પ્રકારની પર્યુપાસના વડે પર્યુપાસના કરવા ત્યાં.

મુનિસુવ્રત સ્વામીની
દેશના અને ગંગ-
દત્તને પ્રતિવેધ.

૭. ત્યાર પછી તે શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીએ તે ગંગદત્ત ગૃહપતિને તથા તે મોટી મહાસભાને ધર્મવચા વહી; યાવત્-સમા પાછી ગઈ. ત્યાર બાદ તે ગંગદત્ત નામે ગૃહપતિ શ્રીમુનિસુવ્રત અરહંત પામેથી ધર્મને માંભળી, અવધારી હર્ષ તથા સંતોષયુક્ત થઈ ઊભો થયો, ઊઠીને શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે કહ્યો કે હે મુન્ય ! હું નિર્ધનના પ્રવચનમાં શ્રદ્ધા કરું છું, યાવત્-આપ જે પ્રમાણે કહો છો તે તેમજ માનું છું. વિશેષ એ કે હે દેવાનુપ્રિય ! મારા મોટા પુત્રને કુટુંબનો મુખ્યભૂત સ્થાપીને આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે મુંદ થઈ યાવત્-પ્રવચ્ચા લેવા રજા રજા. [શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીએ કહ્યું કે] હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ સુખ થાય તેમ કર, વિલંબ ન કર.

ગંગદત્તની દીક્ષા.

૮. ત્યારે તે મુનિસુવ્રત સ્વામીએ તે ગંગદત્ત નામે ગૃહપતિને ૫ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે હર્ષયુક્ત અને સંતોષયુક્ત થઈ મુનિસુવ્રત સ્વામીને વાંદી, નમી મુનિસુવ્રત સ્વામી પાસેથી સહસ્રાશ્રવણ નામના ઉચાગથી નોકઢી જે તરફ હસ્તિનાપુર નગર છે અને જ્યાં પોતાનું ઘર છે ત્યાં આલ્યો. આલ્યને વિપુલ અશન, પાન-યાવત્-તૈયાર કરાવી પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ સ્વજન વગેરેને નોનર્યા. પછી સ્નાન કરી પૂરણ શેઠની પેટે યાવત્-પોતાના મોટા પુત્રને કુટુંબમાં મુખ્ય તરફે સ્થાપી પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ, સ્વજન વગેરેને તથા મોટા પુત્રને પૂછી હજાર પુરુષવચે ઉપાધી શકાય તેવી શિવિકામાં વેસી, પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ, સ્વજન યાવત્ પરિવારવચે તથા મોટા પુત્રવચે અનુસારાતો સર્વ ઋદ્ધિસહિત યાવત્-વાદિત્રના થતા શ્રોત્રપૂર્વક હસ્તિનાપુરની વચોવચ્ચ નોકઢી જે તરફ સહસ્રાશ્રવણ નામે ઉષાન છે, તે તરફ આવી તૈયારના છત્રાદિ-અતિશય જોઈ યાવત્-ઉદાયન રાજાની પેટે યાવત્-પોતાની મેઢેજ પોતાના ઘરેણા ઉતાર્યા અને પોતાની મેઢેજ પંચમુદ્રિકા લેવ કર્યો. ત્યાર બાદ શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીની પાસે જઈ ઉદાયન રાજાની પેટે દીક્ષા લીધી. યાવત્-તેજ પ્રમાણે તે ગંગદત્ત અળગાર અગીયાર અંગો મળ્યો, યાવત્-એક

परिक्रमेण जेहपुसेय थ समयुगम्भमाणमग्ने सवित्रीय जाव-गादितरवेणं हत्थिजागपुं मज्झमज्जेणं निग्गच्छ, निग्गच्छिता जेणेव सत्तसंभवणे उज्जाणे तेणेव उवागच्छ, ते० २-गच्छिता छत्तादिते तिथ्यग्रातिसय पासति । एवं जहा उदायणो, जाव-सय-मेव आमरणे ओमुवह, स० २ ओमुवहता सयमेव पंचमुद्वियं लोयं करैति, स० २ करेता जेणेव मुणिसुव्वप वरहा एवं जहेव ववत्थणे तहेव पव्वप, तहेव यकारस अंगां अहिज्जा, जाव-मासियाय संलेहणाय सट्ठि मत्तारं अणसणाय जाव-छेदेति, सट्ठि० २ छेदेता आलोहय-पडिक्कते समादिपत्ते कालमासे कालं किञ्चा महासुके कप्पे महासमाणे विमाणे उववायसभाय देवसवणिज्जंसि जाव-गंगदत्तदेवताय उववत्ते । तए णं से गंगदत्ते देवे अनुजोववक्कमेत्तए समाणे पंचविहाय पज्जत्तीय पज्जत्त-मां गच्छति, तंजहा-आहारपज्जत्तीय, जाव-मासा-मणपज्जत्तीय । एवं खलु गोयमा । गंगदत्तेणं देवेणं सा दिव्वा देविही जाव-अमित्तमन्नागया ।

९. [प्र०] गंगदत्तस्स णं भंते ! केवतियं कालं ठिती पव्वत्ता ? [उ०] गोयमा । सत्तरस सागरोवमारं ठिती पव्वत्ता ।

१०. [प्र०] गंगदत्ते णं भंते ! देवे ताओ देवलोगाओ आउक्कएणं ? [उ०] जाव-महाविदेहे चासे सिग्गिहिनि, जाव-भंतं काहिति । 'सेयं भंते ! सेवं भंते' । सि ।

सोलसमे सए पंचमो उद्देशो समत्तो ।

मासनी संलेखना वडे साठ भक्त-त्रीश दिवस अनशनपणे वीतावी आलोचन-प्रतिक्रमण करी समाधिपूर्वक मरणसमये मृत्यु प्राप्त करी ते महाशुक्ल कल्पमां महासामान्य नामना विमानमां उपपात सभाना देवशयनीयमां यावत्-गंगदत्त देवपणे उत्पन्न थयो. पछी ते गुरतज उत्पन्न थएलो गंगदत्त देव पांच प्रकारनी पर्याप्तिवडे पर्याप्तपणाने पाभ्यो. ते पर्याप्तिना पांच प्रकार आ प्रमाणे छे-आहारपर्याप्ति, यावत्-भाषा-मनःपर्याप्ति. ए प्रमाणे हे गौतम ! ते गंगदत्त देवे ते दिव्य देवार्थी पूर्वोक्त कारणधी यावत्-प्राप्त करी छे.

गंगदत्तनी महाशुक्ल कल्पमां देवतारं के उत्पत्ति.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देवनी स्थिति केठला कालनी कही छे ! [उ०] हे गौतम ! तेनी स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे.

गंगदत्त देवनी स्थिति.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देव तेना आयुपनो क्षय थया पछी ते देवलोकाधी निकळी क्यां जशे ? [उ०] हे गौतम ! ते महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थयो, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करशे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

गंगदत्त देवलोकाधी च्यवी क्यां जशे !

सौटमा शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छट्टो उद्देशो.

१. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! सुविणंदंसणे पण्णसे ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे सुविणंदंसणे पण्णसे, तंजहा-१ अहा-तखे, २ पयाणे, ३ चित्तासुविणे, ४ तच्चिवरीय, ५ अव्यक्तदंसणे ।

२. [प्र०] सुत्ते णं भंते ! सुविणं पासति, जागरे सुविणं पासति, सुत्तजागरे सुविणं पासति ? [उ०] गोयमा ! नो सुत्ते सुविणं पासत्त, नो जागरे सुविणं पासत्त, सुत्तजागरे सुविणं पासत्त ।

षष्ठ उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवान् ! स्वप्नदर्शन केठला प्रकारनुं कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारनुं स्वप्नदर्शन कहुं छे. ते आ प्रमाणे- १ * यथातथ्य स्वप्नदर्शन, २ प्रतान स्वप्नदर्शन, ३ चित्ता स्वप्नदर्शन, ४ तद्विपरीत स्वप्नदर्शन, अने ५ अव्यक्त स्वप्नदर्शन.

स्वप्नदर्शन.

२. [प्र०] हे भगवन् ! सूतेलो प्राणी स्वप्न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न जुए के सूतो जागतो प्राणी स्वप्न जुए ? [उ०] हे गौतम ! सूतेलो प्राणी स्वप्न न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न न जुए पण सूतो जागतो प्राणी स्वप्नने जुए.

स्वप्न क्यारे जुए !

१ * सूती अवस्थामां कोइ पण अर्थना विकल्पनो अनुभव करवो ते स्वप्न, तेना पांच प्रकार छे- १ यथातथ्य-सत्य अथवा तार्किक. तेना दृष्टांत-जस-बाही अने फलाविसंवाही एवा बे प्रकार छे. स्वप्नमां जोएला अर्थने अनुसार जाग्रत अवस्थामां बनाव बने ते दृष्टार्थाविसंवादी. जेमके कोइ माणस स्वप्नमां जुए के 'मने कोइए हाबना फळ आयुं' अने ते जागीने तेज प्रमाणे जुए, स्वप्नमां अनुसार जेनुं फळ अवश्य मळे ते फलाविसंवादी, जेमके कोइ गाय, बळद, हाथी बगैरे उपर आइड पयेलो पोताने स्वप्नमां जुए अने जाग्या पछी काळान्तरे संपत्ति पाभे. २ प्रतानस्वप्न-विस्तारबाहुं स्वप्न, ते यथातथ्य पण होय के अन्यथा पण होय. आ बजे स्वप्नो परस्पर भेद मात्र विशेषणकृत छे. ३ चिन्ता-जाग्रत अवस्थामां जे अर्थनुं चिन्तन करेलुं होय तेने स्वप्नमां जुए ते, ४ जेनुं स्वप्न जोयुं होय तेथी विद्वद्वत्पुत्री जाग्रत अवस्थामां प्राप्ति थाय ते तद्विपरीतस्वप्न. जेमके स्वप्नमां अशुचि पदार्थधी मिलित पोताने जुए अने जाग्रत अवस्थामां कोइ शुचि पदार्थ प्राप्त थाय. ५ अने स्वप्नमां अस्पष्ट अर्थनो अनुभव करवो ते अव्यक्त दर्शन.

૩. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે! કિં સુતા, જાગતા, સુતજાગતા? [ઉ૦] ગોયમા! જીવા સુતા વિ, જાગતા વિ, સુતજાગતા વિ ।
૪. [પ્ર૦] નેરયા જં મંતે! કિં સુતા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! નેરયા સુતા, નો જાગતા, નો સુતજાગતા । પર્વ જાથ-ચરિન્દિયા ।
૫. [પ્ર૦] પંચિન્દિયતિરિપજ્જોણિયા જં મંતે! કિં સુતા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! સુતા, નો જાગતા, સુતજાગતા વિ । મણુસ્સા જહા જીવા । ઘાળમંતર-જોસિય-વેમાણિયા જહા નેરયા ।
૬. [પ્ર૦] સંબુડે જં મંતે! સુવિણં પાસહ, અસંબુડે સુવિણં પાસહ, સંબુડાસંબુડે સુવિણં પાસહ? [ઉ૦] ગોયમા! સંબુડે વિ સુવિણં પાસહ, અસંબુડે વિ સુવિણં પાસહ, સંબુડાસંબુડે વિ સુવિણં પાસહ । સંબુડે સુવિણં પાસતિ મહાતથં પાસતિ । અસંબુડે સુવિણં પાસતિ તહા વા તં હોજ્જા, અમહા વા તં હોજ્જા । સંબુડાસંબુડે સુવિણં પાસતિ પર્વં સેવ ।
૭. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે! કિં સંબુડા, અસંબુડા, સંબુડાસંબુડા? [ઉ૦] ગોયમા! જીવા સંબુડા વિ, અસંબુડા વિ, સંબુડાસંબુડા વિ । પર્વં જદેવ સુત્તાણં દંડઓ તદેવ માણિયઓ ।
૮. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે! સુવિણા પળ્લસા? [ઉ૦] ગોયમા! બાયાલીસં સુવિણા પળ્લસા ।
૯. [પ્ર૦] કહ જં મંતે! મહાસુવિણા પળ્લસા? [ઉ૦] ગોયમા! તીસં મહાસુવિણા પળ્લસા ।
૧૦. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે! સહસુવિણા પળ્લસા? [ઉ૦] ગોયમા! બાવસારિં સહસુવિણા પળ્લસા ।
૧૧. [પ્ર૦] તિત્થગરમાયરો જં મંતે! તિત્થગરંસિ ગમ્મં વકમમાણંસિ કતિ મહાસુવિણે પાસિત્તા જં પઢિબુજ્જંતિ? [ઉ૦] ગોયમા! તિત્થયરમાયરો જં તિત્થગરંસિ ગમ્મં વકમમાણંસિ પળ્લસિ તીસાપ મહાસુવિણાણં રમે ચોદ્ધસ મહાસુવિણે પાસિત્તા જં પઢિબુજ્જંતિ, તં જહા-ગય-ઉસમ-સીહ-અમિસેય- જાથ-સિદ્ધિં ચ ।

જીવો સૂતા-જાગતા
કે સૂતા-જાગતા છે?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! *જીવો સૂતેલ છે, જાગૂત છે કે સૂતા-જાગતા છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો સૂતેલ પળ છે, જાગૂત પળ છે અને સૂતા-જાગતા પળ છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! નૈરયિકો સૂતેલ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ! નૈરયિકો સૂતેલ છે, પળ જાગતા કે સૂતા-જાગતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ચરિન્દ્રિય સંબન્ધે પળ જાણવું.

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો
શ્વા છે-ઇત્યાદિ
પ્રશ્ન.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિકો સૂતેલ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ! તેઓ સૂતેલ છે અને સૂતા-જાગતા પળ છે. પળ [તદન] જાગતા નથી. મનુષ્યના પ્રશ્નમાં સામાન્ય જીવોની પેટે જાણવું. વાનવ્યંતર, ઓનિધિક અને વૈમાનિક દેવોના પ્રશ્નમાં નૈરયિકોની પેટે સમજવું.

સંવૃત જીવ કેટલું
સ્વપ્ન જુએ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! સંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ, અસંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ કે સંવૃતાસંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ? [ઉ૦] હે ગૌતમ! સંવૃત, અસંવૃત અને સંવૃતાસંવૃત એ ત્રણે જીવો સ્વપ્ન જુએ, પળ સંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ, અસંવૃત જીવ જે સ્વપ્ન જુએ તે સ્વપ્ન પળ હોય અસ્વપ્ન પળ હોય; તથા અસંવૃતનાં પેટે સંવૃતાસંવૃત જીવ પળ સ્વપ્ન જુએ.

જીવો સંવૃત કે-
ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવો સંવૃત છે, અસંવૃત છે કે સંવૃતાસંવૃત છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો સંવૃત, અસંવૃત અને સંવૃતાસંવૃત એ ત્રણે પ્રકારના છે. જેમ સુખ જીવોનું વર્ણન કરેલું છે તેમ અહીં પળ સમજવું.

સ્વપ્નના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્! સ્વપ્ન કેટલા પ્રકારના કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! સ્વપ્નો ત્રેતાલીસ પ્રકારના કહ્યાં છે.

મહાસ્વપ્નના પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્! મહાસ્વપ્ન કેટલા પ્રકારના કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! મહાસ્વપ્ન ત્રીસ પ્રકારના કહ્યાં છે.

શર્વ સ્વપ્નના પ્રકાર.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્! બધા મઠીને કેટલાં સ્વપ્નો કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! બધા મઠીને બહેતેર સ્વપ્નો કહ્યાં છે.

તીર્થંકરની માતા કે
ટળ સ્વપ્નો જુએ?

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જ્યારે તીર્થંકરનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે તીર્થંકરનો માતાઓ કેટલા મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જ્યારે તીર્થંકરનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે તીર્થંકરની માતાઓ ત્રીસ મહાસ્વપ્નોમાંથી ચૌદ મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે. તે આ પ્રમાણે (૧) હાથી, (૨) ચલદ, (૩) સિંહ, યાવત્-(૧૪) અગ્નિ.

૧ * ગુણ અને જાગૃત દ્રવ્ય અને માત્રની અપેક્ષાએ પ્રકારે હોય છે. તેમાં નિદ્રાયુગ દ્રવ્યથી સૂતેલો કહેવાય છે, અને વિરતિરહિત માત્રથી સૂતેલો કહેવાય છે. પૂર્વના સુપ્નોમાં સ્વપ્નની હકીકત નિદ્રાની અપેક્ષાએ કહી છે, હવે વિરતિની અપેક્ષાએ જીવાદિ દંડકને આશ્રયી માત્રથી સૂતાપણા અને જાગૃતપણાની પ્રકરણ કરે છે. તેમાં જે જીવો સર્વવિરતિરૂપ નૈશ્વરિક જાગૃતિ વિનાના અવિરતિવાચ્ય કહેવાય છે તે સૂતેલા, જેઓ સર્વવિરતિરૂપ જાગૃતિવાચ્ય છે તે જાગૃત કહેવાય છે, અને જેઓ અવિરતિવાચ્ય અને કદંક અંશે વિરતિવાચ્ય છે તેઓ સૂતા-જાગતા કહેવાય છે-ટીપ્પ.

૧૨. [પ્ર.] ચક્રવર્તિમાયરો નં મંતે ! ચક્રવર્તિસિ ગમ્મં ચક્રમમાર્ગસિ કતિ મહાસુમિણે પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞંતિ !
[ઉ.] ગોયમા ! ચક્રવર્તિમાયરો ચક્રવર્તિસિ જાવ-ચક્રમમાર્ગસિ ઇપ્પસિ તીસાપ મહાસુમિણાનં, ઇવં ડહા તિત્થગરમાયરો
જાવ-સિદ્ધિં ચ ।

૧૩. [પ્ર.] વાસુદેવમાયરો નં-પુચ્છા । [ઉ.] ગોયમા ! વાસુદેવમાયરો જાવ-ચક્રમમાર્ગસિ ઇપ્પસિ ચોદસપ્પં મહાસુ-
મિણાનં અન્નયરે સ્સ મહાસુમિણે પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞંતિ ।

૧૪. [પ્ર.] બલદેવમાયરો-પુચ્છા । [ઉ.] ગોયમા ! બલદેવમાયરો જાવ-ઇપ્પસિ ચોદસપ્પં મહાસુમિણાનં અન્નયરે
જાવ-સિદ્ધિં ચ ।

૧૫. [પ્ર.] મંડલિયમાયરો નં મંતે-પુચ્છા । [ઉ.] ગોયમા ! મંડલિયમાયરો જાવ-ઇપ્પસિ ચોદસપ્પં મહાસુમિણાનં
અન્નયરં ઇવં મહાસુમિણં જાવ-પઢિબુજ્ઞંતિ ।

૧૬. સમણે મગધં મહાવીરે હુતમત્થકાલિયાપ્પ જંતિમરાણ્ણસિ રમે દસ મહાસુમિણે પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞે, તં
જહા- ૧ ઇવં ચ નં મહં ધોરુવદિસધરં તાલપિસાયં સુમિણે પરાજિયં પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞે । ૨ ઇવં ચ નં મહં સુક્કિલ્લપખ્ખગં
પુંસકોદ્દલં સુમિણે પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞે । ૩ ઇવં ચ નં મહં ચિત્તચિત્તપખ્ખગં પુંસકોદ્દલં સુમિણં પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞે ।
૪ ઇવં ચ નં મહં દામવુગં સહરયણામયં સુમિણે પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞે । ૫ ઇવં ચ નં મહં સેયં ગોવગં સુમિણે પાસિત્તા નં
પઢિબુજ્ઞે । ૬ ઇવં ચ નં મહં ષડમસરં સહ્સો સમંતા કુંસુમિયં સુમિણે । ૭ ઇવં ચ નં મહં સાગરં ડમ્માર્ધાયાસહસ્સકલિયં
બુધાદિં તિષ્ઠં સુમિણે પાસિત્તા । ૮ ઇવં ચ નં મહં દિણયરં તેયસા જલંતં સુમિણે પાસિત્તા । ૯ ઇવં ચ નં મહં હરિવેરુલિ-
ચ્ચક્કામેણં નિયગેણં અંતેણં માણુસુત્તરં પચ્ચં સહ્સો સમંતા આલેદિય-પરિવેદિયં સુમિણે પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞે । ૧૦ ઇવં ચ
નં મહં મંદરે પચ્ચ મંદરચૂલિયાપ્પ ડવરિં સીદ્ધાસણવરગયં અપ્પાણં સુમિણે પાસિત્તા નં પઢિબુજ્ઞે ।

૧૭. [પ્ર.] હે મગધન્ ! ય્યારે ચક્રવર્તીનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે ચક્રવર્તીની માતાઓ કેટલા મહાસ્વમ જોઈને જાગે ! [ઉ.] હે
ગૌતમ ! ય્યારે ચક્રવર્તીનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે ચક્રવર્તીની માતાઓ ૩૧ મહાસ્વમોમાંથી ૪૦ મહાસ્વમો તીર્થવરના માતાઓની પેટેજ
જુદ છે અને પછી જાગે છે, તે ૪૦ સ્વમ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા, યાવત્-અગ્નિ.

૧૮. [પ્ર.] એ પ્રમાણે વાસુદેવની માતાની સ્વમસંબંધે પૂછા । [ઉ.] હે ગૌતમ ! ય્યારે વાસુદેવનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે
વાસુદેવની માતાઓ ૧ ૪૦ મહાસ્વમોમાંથી ૪૦ પળ સાત મહાસ્વમો જોઈને જાગે છે.

૧૯. [પ્ર.] એ પ્રમાણે બલદેવની માતાઓ સંબંધે સ્વમનો પ્રશ્ન. [ઉ.] હે ગૌતમ ! બલદેવની માતાઓ ૧ ૪૦ મહાસ્વમોમાંથી ૪૦
પળ ચાર મહાસ્વમો જોઈને જાગે છે.

૨૦. [પ્ર.] માંડલિક રાજાની માતાના સ્વમનાં ૩૧ પ્રમાણે પૂછા કરવી. [ઉ.] હે ગૌતમ ! માંડલિક રાજાઓની માતાઓ ૧ ૪૦
સ્વમોમાંથી ૪૦ પળ એક મહાસ્વમને જોઈને જાગે છે.

૨૧. ય્યારે શ્રમણ મગધં મહાવીર હપ્પસપ્પામાં હતા ત્યારે તેઓ એક રાત્રિના છેલ્લા પ્રહરમાં આ દશ મહાસ્વમો જોઈને જાગ્યા.
તે આ પ્રમાણે—

- (૧) 'એક મોટા મયંકર અને તેજસ્વી રૂપવાળા તાડ જેવા પિશાચને પરાજિત કર્યો' એવું સ્વમ જોઈને તેઓ જાગ્યા.
- (૨) એક મોટા ધોળી પાંખવાળા પુંસકોફિલને (નરજાતિના કોયલને) તેઓ સ્વમમાં જોયો અને જોઈને જાગ્યા.
- (૩) એક મોટા ચિત્રચિત્ર પાંખવાળા પુંસકોફિલને સ્વમમાં જોઈ તેઓ જાગ્યા.
- (૪) એક મહાન્ સર્પરક્તમય માળાચુગલને સ્વમમાં જોઈને જાગ્યા.
- (૫) એક મોટા અને ધોળા ગાયના ધણને સ્વમમાં જોઈ તેઓ જાગ્યા.
- (૬) ચારે બાજુથી કુસુમિત થતા એક મોટા પદ્મસરોવરને સ્વમમાં જોઈને જાગ્યા.
- (૭) 'હજારો તરંગ અને કણ્ઠોલોથી વ્યાપ્ત એક મહાસાગરને પોતે હાથવડે તર્યો' એવું સ્વમ જોઈ તેઓ જાગ્યા.
- (૮) તેજથી જલ્હલતા એક મોટા સૂર્યને સ્વમમાં જોઈને જાગ્યા.
- (૯) એક મોટા માનુષોત્તર પર્વતને લીલા વૈદૂર્યના વર્ણ જેવા પોતાના આંતરડાવડે સર્થે બાજુથી આવેદિત અને પરિવેદિત
થયેલા સ્વમમાં જોઈને જાગ્યા.

(૧૦) અને એક મહાન્ મંદર (મેઠ) પર્વતની મંદર ચૂલિકા ઉપર સિદ્ધાસનમાં બેઠેલ પોતાના આત્મને જોઈ તેઓ જાગ્યા.

ચક્રવર્તીની માતા
કેટલાં સ્વમ જુદ ?

વાસુદેવની માતા
કેટલાં સ્વમ જુદ ?

બલદેવની માતાઓ
કેટલાં સ્વમો જુદ ?

માંડલિકની માતાઓ
કેટલાં સ્વમ જુદ ?

હપ્પસપ્પાના મગ-
ધં મહાવીરનું દશ
સ્વમને બોલ.

૧૭. (૧) જળ સમગ્ર મગધ મહાવીરે ઇગં મહં ઘોરરુષવિસધરં તાલપિસાર્યં સુવિણે પદાગિયં જાવ-પડિબુદ્ધે, તળ સમગ્રેણ મગધયા મહાવીરેણ મોહણિજ્ઞે કમ્મે મૂલાભો ઉગ્ધાયિય । (૨) જહં સમગ્રે મગધં મહાવીરે ઇગં મહં સુવિસ્ર-આવ-પડિબુદ્ધે, તળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે સુઘ્રજ્ઞાણોવગપ વિહરતિ । (૩) જળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે ઇગં મહં ચિત્તવિચિત્ત-જાવ-પડિબુદ્ધે તળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે વિચિત્તં સસમયપરસમયં તુષાલસંગં ગણિપિટકં આગ્રહેતિ, પજ્ઞહેતિ, પઠ્ઠેતિ ધંસેતિ, નિધંસેતિ, ઉચ્ચંસેતિ; તંજહા-૧ આચારં, ૨ સૂચગદં, જાવ-૧૨ વિદિધાયં । (૪) જળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે ઇગં મહં વામદુગં સઘરયણામયં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિબુદ્ધે તળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે તુષિદ્ધે ધમ્મે પજ્ઞહેતિ, તં જહા-આગારધમ્મં વા અણાગારધમ્મં વા । (૫) જળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે ઇગં મહં સેયં ગોવગ્ગં જાવ-પડિબુદ્ધે, તળ સમગ્રસ્ત મગધઓ મહા-વીરસ્ત વાઝણ્ણાદ્ધે સમગ્રસંઘે, તં જહા-૧ સમગ્રા, ૨ સમગ્રીઓ, ૩ સાઘયા, ૪ સાધિયાઓ । (૬) જળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે ઇગં મહં પડમસરં જાવ-પડિબુદ્ધે તળ સમગ્રે જાવ-વીરે વડિદ્ધિદ્ધે દેવે પજ્ઞહેતિ, તં જહા-૧ મઘણવાસી, ૨ વાળ-મતરે, ૩ જોતિસિય, ૪ વેમાણિય । (૭) જહં સમગ્રે મગધં મહાવીરે ઇગં મહં સાગરં જાવ-પડિબુદ્ધે તળ સમગ્રેણ મગધયા મહાવીરેણ અણાદીપ અણવદગ્ગે જાવ-સંસારકંતારે તિષ્ઠે । (૮) જહં સમગ્રે મગધં મહાવીરે ઇગં મહં ધિણયરં જાવ-પડિબુદ્ધે તળ સમગ્રસ્ત મગધઓ મહાવીરેસ્ત અણંતે અણુત્તરે જાવ-કેવલવરનાણદંસણે સમુપ્પજ્ઞે । (૯) જળ સમગ્રે જાવ-વીરે ઇગં મહં હરિવેરુલિય-જાવ-પડિબુદ્ધે તળ સમગ્રસ્ત મગધઓ મહાવીરસ્ત ઓરાલા કિત્તિ-વજ્ર-સદ્-સિલોયા સદેવમણુયાસુદે લોપ પરિભમંતિ-ઇતિ સ્વલુ સમગ્રે મગધં મહાવીરે, ઇતિ ૦ ૨ । (૧૦) જહં સમગ્રે મગધં મહાવીરે મંદરે પદ્મપ મંદરચૂલિયાપ જાવ-પડિબુદ્ધે તળ સમગ્રે મગધં મહાવીરે સદેવમણુયાસુરાપ પરિસાપ મજ્ઞગપ કેવલી ધમ્મં આગ્રહેતિ, જાવ-ઉચ્ચંસેતિ ।

દશ મહાસ્વમોહનું
ફલ.

૧૭. (૧) શ્રમણ મગધંત મહાવીર [પ્રથમ સ્વપ્રમા] જે મયંકર અને તેજસ્વી રૂપવાળા તથા તાડના જેવા એક પિશાચને પરાજિત કરેલો જોઈને જાગ્યા તેથી [તેના પટ્ઠરૂપે] શ્રમણ મગધંત મહાવીરે મોહનીય કર્મને મૂલધી નષ્ટ કર્યું.
- (૨) શ્રમણ મગધંત મહાવીરે [બીજા સ્વપ્રમા] જે એક મોટો ધોળી પાંચવાળો યાવત્-પુંસ્કોકિલ જોયો અને જાગ્યા તેથી તેના પટ્ઠરૂપે શ્રમણ મગધંત મહાવીરે શુદ્ધ ધ્યાનને પ્રાપ્ત કરી વિહર્યા.
- (૩) શ્રમણ મગધંત મહાવીર [ત્રીજા સ્વપ્રમા] જે એક મોટો ચિત્ર વિચિત્ર પાંચવાળો યાવત્-પુંસ્કોકિલ જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણમગધંત મહાવીરે વિચિત્ર સ્વસમય અને પરસમયના [વિવિધ વિચારયુક્ત] દ્વાદશાંગ ગણિપિટક કહ્યું, પ્રજ્ઞાપ્યું, દર્શાવ્યું, નિદર્શાવ્યું અને ઉપદર્શાવ્યું. તે દ્વાદશાંગના નામ આ પ્રમાણે છે-(૧) આચાર (૨) સૂત્રકૃત, યાવત્-(૧૨) દૃષ્ટિવાદ.
- (૪) શ્રમણ મગધંત મહાવીરે [ચોથા સ્વપ્રમા] જે એક મહાન્ સર્વરત્નમય માલાયુગલ જોયું અને જાગ્યા તેથી શ્રમણ મગધંત મહાવીરે બે પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો, તે આ પ્રમાણે-સાગાર ધર્મ અને અનગાર ધર્મ.
- (૫) શ્રમણ મગધંત મહાવીર [પાંચમા સ્વપ્રમા] જે એક ધોળી ગાયોનું મહાન્ ઘણ જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ મગધંત મહાવીરનો ચાર પ્રકારનો સંઘ થયો, તે આ પ્રમાણે-૧ સાધુ, ૨ સાધ્વી, ૩ શ્રાવક અને ૪ શ્રાવિકા.
- (૬) શ્રમણ મગધંત મહાવીર [છઠ્ઠા સ્વપ્રમા] જે એક મોટું યાવત્-પદ્મ સરોવર જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ મગધંત મહાવીરે ભવનવાસી, વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક, અને વૈમાનિક એવા ચાર પ્રકારના દેવોને પ્રતિબોધ કર્યો.
- (૭) શ્રમણ મગધંત મહાવીરે [સાતમા સ્વપ્રમા] જે એક મોટા યાવત્ મહાસાગરને પોતે હાથ બંધે તરેલો જોયો અને જાગ્યા તેથી શ્રમણ મગધંત મહાવીરે અનાદિ અને અનન્ત યાવત્-સંસારરૂપ કાંતારને પાર કર્યો.
- (૮) શ્રમણ મગધંત મહાવીરે [આઠમા સ્વપ્રમા] જે તેજથી જલ્દહલ્તો એક મોટો સૂર્ય જોયો અને જાગ્યા તેથી શ્રમણ મગધંત મહાવીરને અનંત, અનુત્તર, નિરાવગ્ન, નિર્વ્યાધાત, સમપ્ર અને પ્રતિપૂર્ણ એવું કેવલ જ્ઞાન અને કેવલ દર્શન ઉત્પન્ન થયું.
- (૯) શ્રમણ મગધંત મહાવીરે [નવમા સ્વપ્રમા] એક મોટા માનુષોત્તર પર્વતને નીલ વૈદૂર્યના વર્ણ જેવા, પોતાના આંતરદ્વારથી ચારે બાજુએ આવેશિત અને પરિવેશિત કરેલો જોયો અને જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ મગધંત મહાવીરની દેવલોક, મનુષ્યલોક અને અસુરલોકમાં-“આ શ્રમણ મગધંત મહાવીર છે” એવી ઉદાર કીર્તિ, સ્તુતિ, સન્માન અને યશ વ્યાપ્ત થયા.
- (૧૦) શ્રમણ મગધંત મહાવીરે [દશમા સ્વપ્રમા] પોતાના આત્માને મંદરપર્યંતની ચૂલિકા પરના સિંહાસનમાં બેઠેલો જોયો અને જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ મગધંત મહાવીરે કેવલ્લી યદે દેવ, મનુષ્ય અને અસુર યુક્ત પરિપદમાં બેસી ધર્મ કહ્યો, યાવત્-ઉપદર્શાવ્યો.

૧૮. ઇત્થી વા પુરિસે વા સુવિનંતે ઇગં મહં હયપંતિ વા ગયપંતિ વા જાવ-વસમપંતિ વા પાસમાણે પાસતિ, દુરુહમાણે દુરુહતિ, દુરુહમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ બુજ્જતિ, તેણેવ મવગ્ગહણેણં સિજ્જતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ।

૧૯. ઇત્થી વા પુરિસે વા સુવિનંતે ઇગં મહં દામિણિ પાર્ણપહિણાયતં દુહઓ સમુદે પુટ્ટં પાસમાણે પાસતિ, સંવેહેમાણે સંવેહેદ, સંવેહિયમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ અપ્પાણં બુજ્જતિ, તેણેવ મવગ્ગહણેણં જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૦. ઇત્થી વા પુરિસે વા ઇગં મહં રજ્જં પાર્ણપહિણાયતં દુહઓ લોગંતે પુટ્ટં પાસમાણે પાસતિ, છિંદમાણે છિંદતિ, છિંદમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૧. ઇત્થી વા પુરિસે વા સુવિનંતે ઇગં મહં કિણ્હસુત્તગં વા જાવ-સુકિણ્હસુત્તગં વા પાસમાણે પાસતિ, ડગ્ગોવેમાણે ડગ્ગોવેદ, ડગ્ગોવિતમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૨. ઇત્થી વા પુરિસે વા સુવિનંતે ઇગં મહં અયરાસિં વા તંબરાસિં તવયરાસિં વા સીસગરાસિં વા પાસમાણે પાસતિ, દુરુહમાણે દુરુહતિ, દુરુહમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ બુજ્જતિ, દોષે મવગ્ગહણે સિજ્જતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૩. ઇત્થી વા પુરિસે વા સુવિનંતે ઇગં મહં હિરણ્ણરાસિં વા સુવન્નરાસિં વા રયણરાસિં વા ઘર્રરાસિં વા પાસમાણે પાસતિ, દુરુહમાણે દુરુહતિ, દુરુહમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ બુજ્જતિ, તેણેવ મવગ્ગહણેણં સિજ્જતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૪. ઇત્થી વા પુરિસે વા સુવિનંતે ઇગં મહં તણરાસિં વા-જહા તેયનિસગ્ગે, જાવ-અવકરરાસિં વા પાસમાણે પાસતિ, વિવિસરમાણે વિવિસરદ, વિવિસરણમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ બુજ્જતિ, તેણેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૫. ઇત્થી વા પુરિસે વા સુવિનંતે ઇગં મહં સરથંભં વા વીરણથંભં વા વંસીમૂલયંભં વા ઘલીમૂલયંભં વા પાસમાણે પાસતિ, ડમ્મૂલેમાણે ડમ્મૂલેદ, ડમ્મૂલિતમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તપ્પણામેવ બુજ્જતિ, તેણેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૧૮. કોઈ સ્ત્રી અથવા પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે એક મોટી અશ્વપંક્તિ, ગજપંક્તિ, યાવત્-વૃષભ(બલદ)પંક્તિને જુદા અને તેના ઉપર ચઢે તથા તે ઉપર પોતે ચઢ્યો છે એમ પોતાને માને, અને એ પ્રમાણે જોઈ જો તુરત જાગે તો તે તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

સામાન્ય સ્વપ્નનું
ફલ.

૧૯. કોઈ સ્ત્રી અથવા પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે સમુદ્રને બન્ને પડેલે અડકેલું તથા પૂર્વ અને પશ્ચિમ તરફ લાંબુ એક મોટું દામળ જુદા અને તેને બીંટાળે અને તે પોતે બીંટાળ્યું છે એમ પોતાને માને તથા તે પ્રકારે જોઈ શીઘ્ર જાગે તો તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨૦. કોઈ સ્ત્રી અથવા પુરુષ (સ્વપ્નને અન્તે) બન્ને બાજુએ લોકાન્તને સ્પર્શેલું તથા પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબુ એક મોટું દોરડું જુદા અને તેને કાપી નાખે અને તે પોતે કાપી નાખ્યું છે એમ પોતાને માને તથા તે પ્રકારે જોઈ શીઘ્ર જાગે તો તે યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨૧. કોઈ સ્ત્રી અથવા પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે એક મોટું કાઠું સૂતર, યાવત્-ધોળું સૂતર જુદા તથા તેને ઉકેલે અને તેને પોતે ઉકેલ્યું છે એમ પોતાને માને અને એમ જોઈ પછી તે તુરત જાગે તો તે યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨૨. કોઈ સ્ત્રી અથવા પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે એક મોટા લોઢાના ઢગલાને, તાંબાના ઢગલાને, કપીરના ઢગલાને અને સીસાના ઢગલાને જુદા અને તે ઉપર ચઢે અને પોતે તે ઉપર ચઢ્યો છે એમ પોતાને માને તથા એમ જોઈ શીઘ્ર જાગે તો તે યાવત્-સર્વ ભવમાં સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨૩. કોઈ સ્ત્રી અથવા પુરુષ સ્વપ્નને છેડે એક મોટા હિરણ્ય-રૂપાના ઢગલાને, સુવર્ણના ઢગલાને, રત્નના ઢગલાને અને વજ્રના ઢગલાને જુદા અને તે ઉપર ચઢે અને પોતે તે ઉપર ચઢ્યો છે એમ પોતાને માને તથા તુરત જાગે તો તે તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨૪. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે એક મોટા ઘાસના ઢગલાને, *તેજોનિર્ગમનામના પંદરમા શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-કચરાના ઢગલાને જુદા અને તેને વિચેરે અને પોતે વિચેર્યો છે એમ પોતાને માને અને જો તુરત જાગે તો તેજ ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨૫. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે એક મોટા શરસ્તંભને, વીરણસ્તંભને, વંશીમૂલસ્તંભને વા ઘટ્ટિમૂલસ્તંભને જુદા અને તેને ઉછેડે અને પોતે તેને ઉછેડ્યો છે એમ પોતાને માને અને પછી શીઘ્ર જાગે તો તેજ ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨૬. હત્થી વા પુરિસે વા સુવિળંતે ઇગં મહં સ્ત્રીરકુંમં વા દધિકુંમં વા ઘયકુંમં વા મધુકુંમં વા પાસમાળે પાસતિ, અપ્પાઢેમાળે અપ્પાઢેર, અપ્પાઢિતમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તક્ષણામેવ બુજ્જતિ, તેણેવ જાવ-અંતં કરેર ।

૨૭. હત્થી વા પુરિસે વા સુવિળંતે ઇગં મહં સુરાવિયડકુંમં વા સોધીરવિયડકુંમં વા તેલ્લકુંમં વા વંસાકુંમં વા પાસ-માળે પાસતિ, મિદ્દમાળે મિદ્દતિ, મિજ્જમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તક્ષણામેવ બુજ્જતિ, દોષેણં મવ-જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૮. હત્થી વા પુરિસે વા સુવિળંતે ઇગં મહં પડમસરં કુસુમિયં પાસમાળે પાસતિ, બોગાહમાળે બોગાહતિ, બોગાહ-મિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તક્ષણામેવ, તેણેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨૯. હત્થી વા જાવ-સુવિળંતે ઇગં મહં સાગરં ઝમ્મીવીયી-જાવ-કલિયં પાસમાળે પાસતિ, તરમાળે તરતિ, તિણ્ણમિલિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તક્ષણામેવ, તેણેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૩૦. હત્થી વા જાવ-સુવિળંતે ઇગં મહં મવળં સહરયણામયં પાસમાળે પાસતિ, અણુપ્પવિસમાળે અણુપ્પવિસતિ, અણુ-પ્પવિઢ્ઢમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તક્ષણામેવ બુજ્જતિ, તેણેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૩૧. હત્થી વા પુરિસે વા સુવિળંતે ઇગં મહં વિમાણં સહરયણામયં પાસમાળે પાસર, દુરુહમાળે દુરુહતિ, દુરુહમિતિ અપ્પાણં મજ્જતિ, તક્ષણામેવ બુજ્જતિ, તેણેવ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૩૨. [પ્ર૦] અહ મંતે ! કોટ્ટપુહાણ વા જાવ-કેયરપુહાણ વા અણુધાયંસિ ઝમ્મિજ્જમાણાણ વા જાવ-ઢાણામો વા ઢાણં અંકામિજ્જમાણાણં કિં કોટ્ટે વાતિ, જાવ-કેયર ધાર ? [૩૦] ગોયમા ! નો કોટ્ટે વાતિ, જાવ-નો કેયર વાતિ, માણસહગચ્ચા પોગ્ગલા વાતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

સોલસમે સપ્ત છટ્ટો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૨૬. કોઈ સ્ત્રી વા પુરુષ સ્વપ્નને છેડે એક મોટા ક્ષીરકુંભને, દધિકુંભને, ઘૃતકુંભને અને મધુકુંભને જુદા અને તેને ઉપાડે તથા પોતે તેને ઉપાડ્યો છે એમ પોતાને માને, પછી શીઘ્ર જાગે તો તેજ ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખનો નાશ કરે.

૨૭. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે એક મોટા સુરાના વિઠ (મોટા) કુંભને, સૌથીરના મોટા કુંભને, તૈલકુંભને કે વસા-કુંભને જુદા, તેને મેદે અને પોતે તેને મેદી નાંહ્યો છે એમ પોતાને માને, પછી તુરત જાગે તો તે ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખનો નાશ કરે.

૨૮. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે કુસુમિત એવા એક મોટા પદ્મ સરોવરને જુદા, તેમાં પ્રવેશ કરે અને પોતે તેમાં પ્રવેશ કર્યો છે એમ પોતાને માને, પછી તુરત જાગે તો તેજ ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખનો નાશ કરે.

૨૯. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે તરંગો અને કલ્પોલોથી વ્યાપ્ત એક મોટા સાગરને જુદા અને તરે, તથા પોતે તેને તરી ગયો છે એમ પોતાને માને, પછી શીઘ્ર જાગે તો તેજ ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખનો નાશ કરે.

૩૦. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે સર્વ રત્નમય બનેલું એક મોટું ભવન જુદા અને તેમાં પ્રવેશે, પોતે તેમાં પ્રવેશ કર્યો છે એમ પોતાને માને, પછી શીઘ્ર જાગે તો તેજ ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખનો નાશ કરે.

૩૧. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નને અન્તે સર્વ રત્નમય એક મોટું વિમાન જુદા, તેના ઉપર ચઢે અને પોતે તે ઉપર ચઢ્યો છે એમ પોતાને માને, સ્થિર પછી શીઘ્ર જાગે તો તેજ ભવમાં યાવત્-સર્વ દુઃખનો નાશ કરે.

૩૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કોષ્ઠપુટો, યાવત્-કેતકીપુટો યાવત્-એક સ્થાનથી સ્થાનાન્તરે લઈ જવાતા હોય ત્યારે પવનાનુસારે જે [તેમનો ગંધ] વાય છે તો તે કોષ્ઠ વાય છે કે યાવત્-કેતકી વાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કોષ્ઠપુટો કે કેતકીપુટો વાતા નથી, પણ ગંધના જે પુદ્ગલો છે તે વાય છે. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

ગોઝમા શતકર્મા ષષ્ઠ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે ણં મંતે ! ઉવબોગે પન્નસે ! [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિદ્ધે ઉવબોગે પન્નસે, एवं अहा उवयोगपदं पन्नवणाप सहेव निरवसेलं आणियच्चं, पासणयापवं च निरवसेलं नेयच्चं । 'सेवं मंते ! सेयं मंते'ति ।

સોલસમે સપ્ સત્તમો ઉદેસો સમાપ્તો ।

સત્તમ ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગ્ગવન્ ! કેટલા પ્રકારનો ઉપયોગ કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપયોગ બે પ્રકારનો કહ્યો છે. જેમ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર-માંના 'ઉપયોગ પદમાં કહેવામાં આવ્યું છે તેમ અહીં નહું કહેવું. તેમજ અહીં 'ત્રીસમું 'પર્યત્તાપદ' પણ સમગ્ર કહેવું. હિ મગ્ગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ગવન્ ! તે એમજ છે.'

સોલસમા શતકર્મા સત્તમ ઉદેશક સમાપ્ત.

અઠમો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] કિમહાલપ ણં મંતે ! હોપ પન્નસે ! [ઉ૦] ગોયમા ! મહતિમહાલપ-જહા ચારસમસપ્ તહેવ જાવ-અસંસે-જ્ઞાઓ જોયણકોઝાકોઝીઓ પરિવ્વેલેણં ।

૨. [પ્ર૦] હોયસ્ત ણં મંતે ! પુરચ્છિમિદ્ધે ચરિમંતે કિં જીવા, જીવદેસા, જીવપપસા, અજીવા, અજીવદેસા, અજીવપ-સસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવદેસા વિ, જીવપપસા વિ, અજીવા વિ, અજીવદેસા વિ, અજીવપપસા વિ । જે જીવ-

અઠમ ઉદેશક

૧. [પ્ર૦] હે મગ્ગવન્ ! લોક કેટલો મોટો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! લોક અત્યંત મોટો કહ્યો છે. જેમ 'ચારમા શતકર્માં કહ્યું છે તેમ અહીં પણ લોક સંવંધી બધી હકીકત કહેવી, યાવત્-તે લોકનો પરિક્ષેપ-પરિધિ અસંહ્યેય કોટાકોટી યોજન છે.

૨. [પ્ર૦] હે મગ્ગવન્ ! લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં (પૂર્વે બાજુના છેડાના અંતે) ૧ જીવો છે, ૨ જીવદેશો છે, ૩ જીવપ્રદેશો છે, ૪ અજીવો છે, ૫ અજીવદેશો છે, ૬ કે અજીવપ્રદેશો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં ૧ જીવો નથી, પણ જીવદેશો છે, જીવપ્રદેશો છે, અજીવો

ઉપયોગ.

લોકનો પૂર્વ ચરમાત.

૧ * ઉપયોગ-ચેતના શક્તિનો વ્યાપાર, તેના બે મેદ છે- સાકાર ઉપયોગ અને અનાકાર ઉપયોગ. સાકાર ઉપયોગના પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાનના બેદથી આઠ પ્રકાર છે; અનાકાર ઉપયોગના ચત્તુર્દર્શનાદિના મેદથી ચાર પ્રકાર છે. જુઓ-પ્રજ્ઞા. પદ ૨૧ પૃ. ૫૨૫-૫૨૭.

† પ્રજ્ઞા. પદ ૨૦ પૃ. ૫૨૮-૫૩૨.

‡ પર્યત્તા-પ્રકૃષ્ટ બોધનો પરિણામ, તેના સાકાર અને અનાકાર બે મેદ છે. સાકારપર્યત્તાના મતિજ્ઞાન સિવાય બાકીના ચાર જ્ઞાન અને મતિઅજ્ઞાન સિવાય બે અજ્ઞાન-એમ છ પ્રકાર છે. અનાકાર પર્યત્તાના અચ્છુદર્શન સિવાય બાકીના ત્રણ પ્રકાર છે. જો કે પર્યત્તા અને ઉપયોગ બંને સાકાર અને અનાકાર મેદ બંને દ્રવ્ય છે, તો પણ જ્યાં ત્રૈકાલિક બોધ હોય તે પર્યત્તા અને જ્યાં ત્રૈકાલિક અને વર્તમાન કાલિક બોધ હોય તે ઉપયોગ ઘટલી વિશેષતા છે. અહીં અનાકાર પર્યત્તામાં ચત્તુર્દર્શન પ્રવહન કર્યું અને અચ્છુદર્શન ન પ્રવહન કર્યું તેનું કારણ એનું છે કે પ્રકૃષ્ટ દૃષ્ટાને પર્યત્તા કહે છે અને તે ચત્તુર્દર્શનને વિષેજ ઘટી શકે છે, અચ્છુદર્શનમાં ઘટી શકતું નથી, કેમકે ચત્તુર્દર્શનના ઉપયોગનો બીજી દિવ્યના ઉપયોગથી અલ્પ કાલ છે અને તેથી પ્રકૃષ્ટ દૃષ્ટા ચત્તુર્નુંજ હોય છે, માટે પર્યત્તામાં ચત્તુર્દર્શનને પ્રવહન કર્યું છે, બીજી દિવ્યના દર્શનને પ્રવહન કર્યું નથી.-ટીકા.

૧ † મગ. અં. ૩ શ. ૧૨ ટ. ૭ પૃ. ૨૮૨.

૨ ‡ પૂર્વે વિજ્ઞાનો ચરમાન્ત-લોકનો છેલ્લો ભાગ વિષમ એક પ્રદેશના અંતરૂપ હોવાથી તેમાં અસંખ્ય પ્રદેશાવગાદી જીવનો સમૂહ હોતો નથી, માટે ત્યાં જીવો નથી, પરંતુ જીવદેશો અને જીવપ્રદેશોનો એક પ્રદેશને વિષે પણ અવગાહ સંભવે છે, માટે 'જીવદેશો અને જીવપ્રદેશો હોય છે' એમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે ત્યાં પુલ્લસ્કંબો, ધર્માસ્તિકાયાદિના દેશો અને તેના પ્રદેશો હોવાથી અજીવો, અજીવદેશો અને અજીવપ્રદેશો પણ હોય છે. હવે જે જીવદેશો છે તેમાં પૃથ્વીઆદિ એકેન્દ્રિય જીવોના દેશો લોકાન્તે અવશ્ય હોય છે. આ પ્રથમ વિકલ્પ થયો. હવે દ્વિકસંયોગી વિકલ્પ આ પ્રમાણે છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના ઘણા દેશો અને બેદન્દ્રિય કવાપિત્ત્ હોવાથી તેનો એક દેશ હોય છે. જો કે લોકાન્તે બેદન્દ્રિય જીવ હોતો નથી, તો પણ એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થનાર બેદન્દ્રિય જીવ મરણસમુદ્ઘાતવદે ઉપપત્તિદેશને પ્રાપ્ત થાય તે અપેક્ષા આ વિકલ્પ થાય છે. એ પ્રમાણે દશમા શતકના પ્રથમ ઉદેશકને વિષે આમેથી દિશા સંબંધે જે આંગા કહેલા છે તે અહીં આળવા, તે આ પ્રમાણે-૧ એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક બેદન્દ્રિયોનો દેશ; ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક બેદન્દ્રિયોના દેશો; ૩ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને બેદન્દ્રિયોના દેશો; ૪ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક તેદન્દ્રિયોનો દેશ; ૫ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક તેદન્દ્રિયોના દેશો; ૬ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક તેદન્દ્રિયોના દેશો, એ પ્રમાણે ચરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ત્રણ આંગા આળવા. અનિન્દ્રિયના આંગા પણ એ પ્રમાણે સમજવા, પરંતુ આમેથી વિજ્ઞાને વિષે તેના ત્રણ આંગાઓ કહ્યા છે, તેમાંનો 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોનો દેશ'-એ પ્રથમ આંગો અહીં ન કહેવો, કેમકે કેવલિસમુદ્ઘાતાવધ્યામાં આત્મપ્રદેશો ક્રુપાકાર થાય સારે પૂર્વે વિજ્ઞાના ચરમાન્તે પ્રવેશની દૃઢિ-દ્વાનિ વડે વિષમતા થતી હોવાથી લોકના દાંતાઓમાં અનિન્દ્રિય જીવના-દિવ્યના ઉપયોગ રહિત કેવલ જ્ઞાનીના ઘણા દેશોનો સંમત છે, પણ એક દેશનો સંમત નથી. માટે અનિન્દ્રિયને ઉપર કહેલો આંગો લાગુ પડતો નથી.

દેસા તે નિયમં પરિવિયદેસા ય, અહવા પરિવિયદેસા ય વેદિયસ્સ ય દેસે-એવં જહા વસમસ્ય અમ્મેયી વિસા તદ્દેવ, નવરં દેસેસુ અપિવિયાણ આહલ્લુચિરહિઓ । જે અરૂપી અજીવા તે છદ્ધિહા, અદ્વાસમયો નત્થિ । સેસં તં ઘેવ નિરવસેસં ।

૩. [પ્ર૦] લોગસ્સ જં મંતે ! દાદ્ધિણિહે ચરિમંતે કિં જીવાઃ ? [ઉ૦] એવં ઘેવ, એવં પચ્છિમિહે વિ, ઉત્તરિહે વિ ।

૪. [પ્ર૦] લોગસ્સ જં મંતે ! ઉચરિહે ચરિમંતે કિં જીવાઃ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવદેસા વિ, જીવપ-દેસા વિ, જાવ-અજીવપપસા વિ । જે જીવદેસા તે નિયમં પરિવિયદેસા ય અર્ણવિયદેસા ય, અહવા પરિવિયદેસા ય અર્ણ-વિયદેસા ય વેદિયસ્સ ય દેસે, અહવા પરિવિયદેસા ય અર્ણવિયદેસા ય વેદિયાણ ય દેસા, એવં મહિણ્ણચિરહિઓ જાવ-પંચિ-વિયાણં । જે જીવપ્પપસા તે નિયમં પરિવિયપ્પપસા ય અર્ણવિયપ્પપસા ય, અહવા પરિવિયપ્પપસા ય અર્ણવિયપ્પપસા ય વેદિ-

છે, અજીવદેશો છે અને અજીવ પ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો છે, અથવા એકેન્દ્રિયના દેશો અને અનિન્દ્રિયનો (એક) દેશ છે-ઇત્યાદિ બધું 'દશમા શતકમાં કહેલ આમેયી દિશાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે કહેવું. વિશેષ એ કે, દેશોના વિષયમાં અનિન્દ્રિયો માટે પ્રથમ આંગો ન કહેવો. ત્યાં જે અરૂપી અજીવો રહેલા છે તે 'છ પ્રકારના છે અને અદ્વાસમય (કાલ) નથી. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું.

દક્ષિણાદિ ચરમાંત.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના દક્ષિણ દિશાના ચરમાંતમાં [દક્ષિણ બાજુના છેડાને અંતે] જીવો છે-ઇત્યાદિ સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે પૂછવું. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણેજ બધું કહેવું, અને એ પ્રમાણે પશ્ચિમ ચરમાંતમાં તથા ઉત્તર ચરમાંતમાં પણ સમજવું.

ઉપરનો ચરમાંત.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના ઉપરના ચરમાંતમાં જીવો છે-ઇત્યાદિ પૂછા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી, પણ જીવદેશો છે, જીવપ્રદેશો છે, યાવત્-અજીવપ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો, અનિન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિયનો એક દેશ છે. ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અનિન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિયોના દેશો છે. એમ વચલા આંગા સિવાયના ત્રિકસંયોગી બીજા વધા આંગા કહેવા. એ પ્રમાણે યાવત્-પંચેન્દ્રિયો સુધી કહેવું. ત્યાં જે જીવપ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને એક વેદિયના પ્રદેશો છે. ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેદિયોના પ્રદેશો છે. એ પ્રમાણે 'પ્રથમ આંગા સિવાયના બીજા વધા આંગા કહેવા.

૨ * મગ. સં. ૩ શ. ૧૦ ઉ. ૧ પૃ. ૧૮૧.

૧ અહીં અજીવો છ પ્રકારના છે-૧ ધર્માસ્તિકાયદેશ અને ૨ પ્રદેશ, ૩ અધર્માસ્તિકાય દેશ અને ૪ પ્રદેશ, તથા ૫ આકાશાસ્તિકાયદેશ અને ૬ પ્રદેશ. સમયક્ષેત્રના અભાવથી અદ્વાસમય નથી.

૨ † લોકના તથા રત્નપ્રભાભાદિ સાતે નરક અને સૌધર્મથી અનુત્તર ગુપ્તીના દેવલોકના પૂર્વાદિ ચારે દિશાઓના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશના આંગાઓનું યજ્ઞ—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	વેદિન્દ્રિય.	તેદિન્દ્રિય.	ચતુરિન્દ્રિય.	પંચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલઆંગા.
દેશ.	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૨	૧૫
	૨-૫	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૧	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

આ એકેન્દ્રિયાદિ જીવોના દેશ પ્રદેશના આંગાઓમાં પ્રથમ આંગ જીવનો સૂચક છે અને બીજો આંગ તેના દેશ અને પ્રદેશોનો સૂચક છે. યજ્ઞ ૨-૨ આંગ બ્રૂકેલા છે ત્યાં અનેક જીવોના અનેક દેશો યા પ્રદેશો સમજવા. અહિં દેશઆંગાઓમાં એકેન્દ્રિયને આશ્રયી અસંયોગી એક અને તેની સાથે વેદિન્દ્રિય, તેદિન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ત્રણ આંગા અને અનિન્દ્રિયના બે આંગા જોડતા દ્વિકસંયોગી ચૌદ આંગા જાણવા, અને એ રીતે પ્રદેશઆંગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ જાણવા.

૪ ‡ ઉપરના ચરમાન્તમાં સિદ્ધો હોવાથી ત્યાં એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો હોય છે, માટે આ દ્વિકસંયોગી એક આંગો શાય છે. ત્રિકસંયોગીમાં ચત્તે આંગા કરવા; કારણ કે 'એકેન્દ્રિયોના દેશો, અનિન્દ્રિયોના દેશો અને એક વેદિન્દ્રિયના દેશો' આ મધ્યમ આંગો ઘટતો નથી. કેમકે કોઈ વેદિન્દ્રિય જીવ મરણસમુદ્ધાત વહે મરી ઉપરના ચરમાન્તને વિષે રહેલા એકેન્દ્રિય જીવમાં ઉત્પન્ન થાય તો પણ પ્રદેશની હાનિ દૃષ્ટિથી થયેલ લોકવ્યવસ્થા-વિષયક ભાગ નહિ હોવાથી પૂર્વ ચરમાન્તની પેટે ત્યાં વેદિન્દ્રિયના અનેક દેશો સંભવતા નથી. પૂર્વ ચરમાન્તમાં તો પ્રદેશની હાનિ-દૃષ્ટિ થતી હોવાથી અનેક પ્રતરાત્મક લોકવ્યવસ્થા હોવાને લીધે ત્યાં વેદિન્દ્રિય જીવના અનેક દેશો સંભવે છે. માટે ઉપરના મધ્યમ અંગરહિત ત્રિકસંયોગી ચત્તે આંગા જાણવા.

¶ પૂર્વ ચરમાન્તમાં જીવદેશ સંબંધે દ્વિકસંયોગી ત્રણ આંગા થાય છે, તેમાં 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિન્દ્રિયોના દેશ' એ પ્રથમ આંગો છે, તેને ઉપરના ચરમાન્તમાં જીવપ્રદેશના ત્રિકસંયોગી આંગા કરવામાં વર્જવો. અર્થાત્-'એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો, વેદિન્દ્રિયોના પ્રદેશ'—એ ત્રિકસંયોગી અંગ ન કરવો, કારણ કે તેમાં 'વેદિન્દ્રિયોના પ્રદેશ' એ અંશનો અસંભવ છે. કેવલિસમુદ્ધાત સમયે લોકવ્યવસ્થાક અવસ્થા સિવાય જીવોનો જ્યાં એક પ્રદેશ હોઈ ત્યાં અસંખ્યાતા પ્રદેશો હોય છે, તેથી ઉપરના ચરમાન્તમાં એકેન્દ્રિયો અને અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો સંભવે છે.

યસ્સ પવેસા ય, અહવા ધર્મિવિયપ્પસા ય ધર્મિવિયપ્પસા ય વેદિયાણ ય વપ્પસા, एवं आदिल्लविरहिओ जाव-पंचिवियाणं ।
અજીવા જહા વસમસપ તમાપ તહેવ નિરવસેસં ।

૫. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! હેદ્ધિલ્લે ચરિમંતે કિં જીવા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવવેસા વિ, જીવપ-
વેસા વિ, જાવ-અજીવપ્પસા વિ, જે જીવવેસા તે નિયમં ધર્મિવિયવેસા, અહવા ધર્મિવિયવેસા ય વેદિયસ્સ વેસે, અહવા ધર્મિ-
વિયવેસા ય વેદિયાણ ય વેસા, एवं मज्झल्लविरहिओ जाव-अणिवियाणं । પવેસા આદિલ્લવિરહિયા સવ્વેસિં જહા પુરચ્છિમિલ્લે
ચરિમંતે તહેવ । અજીવા જહેવ ઉવરિલ્લે ચરિમંતે તહેવ ।

૬. [પ્ર૦] હમીસે ણં મંતે ! રયણપ્પમાપ પુદ્ધીપ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે કિં જીવા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા
અવં જહેવ લોગસ્સ તહેવ ચત્તારિ વિ ચરિમંતા જાવ-ઉત્તરિલ્લે, ઉવરિલ્લે તહેવ, જહા વસમસપ વિમલા વિસા તહેવ નિરવસેસં
હેદ્ધિલ્લે ચરિમંતે જહેવ લોગસ્સ હેદ્ધિલ્લે ચરિમંતે તહેવ, નવરં વેસે પંચિવિપ્પસુ તિયમંગો સ્તિ સેસં તં ચેવ । एवं जहा रयणप्प
भाप चत्तारि चरमंता मणिया एवं सक्करप्पभाप वि, उवरिम-हेद्विल्ला जहा रयणप्पभाप हेद्विल्ले । एवं जाव-अहेसत्तमाप ।

તથા એ પ્રમાણે યાવત્-પંચેદિય સુધી જાણવું. અને ૧૬દશમા શતકમાં કહેલ તમા વિશાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે અહીં અજીવોની વક્તવ્યતા કહેવી. ૧

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! *લોકના હેઠળના ચરમાંતમાં શું જીવો છે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી, જીવદેશો
છે, જીવપ્રદેશો છે, યાવત્-[અજીવો, અજીવના દેશો અને] અજીવના પ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય 'એકેન્દ્રિયના દેશો
છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિયનો દેશ છે. ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિયોના દેશો છે. એ પ્રમાણે વચ્ચના માંગા
સિવાય બીજા વધા માંગા કહેવા, અને તે યાવત્-અનિદિયો સુધી જાણવું. સર્વના પ્રદેશોની વાતનામાં પૂર્વ ચરમાંતના પ્રશ્નોત્તર પ્રમાણે
જાણવું, પણ તેમાં પ્રથમ માંગો ન કહેવો. અજીવોની વાતનામાં ઉપરના ચરમાંતમાં કહ્યા પ્રમાણે વધું કહેવું.

લોકની હેઠેનો
ચરમાંત.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથ્વીના પૂર્વ ચરમાંતમાં જીવો છે-હત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી. જેમ
લોકના ચાર ચરમાંત કહ્યા તેમ રત્નપ્રમાના પણ ચારે ચરમાંત યાવત્-ઉત્તરના ચરમાંત સુધી જાણવા. ૬દશમા શતકમાં કહેલ

રત્નપ્રમાના પૂર્વાદિ
ચરમાંત.

૪ ૬ જેમ અજીવોની વક્તવ્યતા ૬દશમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં તમા વિશાને આશ્રયી કહેલી છે તે પ્રમાણે ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી કહેવી. તે આ
પ્રમાણે-રૂપી અજીવના દક્ષિણ, દેશ, પ્રદેશ અને પરમાણુ-એ ચાર પ્રકાર અને ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાયના દેશ અને પ્રદેશો-એ
રીતે અરૂપી અજીવના ૬૪ પ્રકાર છે.

¶ લોકના ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના માંગાઓનું ચન્ન-

एक के अनेक जीवना एक के अनेक देशादि.

	એકેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	વેદિન્દ્રિય.	તેદિન્દ્રિય.	ચત્તરિન્દ્રિય.	પંચેન્દ્રિય.	કુલમાંગા.
દેશ.	૨-૨	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	:
			૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧
			૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

લોકના ઉપરના ચરમાન્તમાં એકેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિય (સિદ્ધ) જીવો સાથેજ હોવાથી અહીં અસંયોગી માંગો થતો નથી, પણ દ્વિકસંયોગીથી શરૂ
થાય છે. તેની સાથે વેદિન્દ્રિય, તેદિન્દ્રિય, ચત્તરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયના ચત્તે માંગા જોડતા ત્રિકસંયોગી આઠ માંગા થાય છે. તેથી અહીં દેશ અને પ્રદેશને
આશ્રયી માંગામાં દ્વિકસંયોગી એક અને ત્રિકસંયોગી આઠ મઠી નવ નવ માંગા જાણવા.

૫ * હેઠળના ચરમાન્તમાં 'એકેન્દ્રિયોના દેશો' એ અસંયોગી એકજ માંગો થાય છે. અને દ્વિકસંયોગી 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિન્દ્રિયનો દેશ તથા
એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિન્દ્રિયોના દેશો' એ વેદિન્દ્રિય સાથે જે માંગા થાય છે. 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિન્દ્રિયના દેશો' એ વચ્ચેના માંગો લોકદન્તકના
અમાવશી થતો નથી. એ પ્રમાણે તેદિન્દ્રિય, ચત્તરિન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયની સાથે ચત્તે માંગા જાણવા. એ રીતે જીવદેશને આશ્રયી અગીયાર માંગા
થાય છે. પૂર્વચરમાન્તમાં જીવદેશને આશ્રયી જે આંગા કહેલા છે તે અહીં જીવપ્રદેશને આશ્રયી કહેવા. જેમકે-એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેદિન્દ્રિયના પ્રદેશો;
એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેદિન્દ્રિયોના પ્રદેશો. એ પ્રમાણે તેદિન્દ્રિય, ચત્તરિન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયના પ્રદેશ સંબન્ધે માંગા જાણવા. માત્ર 'એકેન્દ્રિયોના
પ્રદેશો અને વેદિન્દ્રિયનો પ્રદેશ' એ પ્રથમ મંગ અસંમયિત હોવાથી ઘટી શકતો નથી, અને 'એકેન્દ્રિયના પ્રદેશો' એ અસંયોગી એક માંગો મેઝવતાં જીવપ્રદેશને
આશ્રયી અગીયાર માંગા થાય છે. ઉપરના ચરમાન્તમાં કહ્યા પ્રમાણે રૂપી અજીવના ચાર અને અરૂપી અજીવના છ મઠી અજીવોના ૬૪ પ્રકાર જાણવા.

લોકની નીચેના ચરમાન્ત, પ્રવેયક અને અનુત્તર વિમાનના ઉપર અને નીચેના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના માંગાઓનું ચન્ન-

एक के अनेक जीवोना देशादि.

	એકેન્દ્રિય.	વેદિન્દ્રિય.	તેદિન્દ્રિય.	ચત્તરિન્દ્રિય.	પંચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલમાંગા.
દેશ.	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહીં દેશ અને પ્રદેશના માંગાઓમાં અસંયોગી એક, દ્વિકસંયોગી હવે એમ અગીયાર ૨ માંગા જાણવા.

एवं सोहम्मस्स वि जाव-अणुयस्स । गेबिज्जविमाणं एवं चेव, नवरं उवरिम-हेट्ठिहेसु चरमंतेसु देसेसु पंचिदियाण वि मज्झिहविरदिभो चेव, सेसं तहेव । एवं जहा गेबेज्जविमाणा तहा अणुत्तरविमाणा वि, ईसिपम्भारा वि ।

*વિમલા દિશાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે આ રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાંતની પળ વક્તવ્યતા જાણવી. તથા રત્નપ્રમા પૃથ્વીનો નીચલો ચરમાંત પળ લોકની નીચેના ચરમાંતની પેટે જાળવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે જીવદેશોના સંબંધે પંચેન્દ્રિયોમાં ત્રણ ભાંગા કહેવા. બાકીનું બધું તેજ પ્રમાણે કહેવું. રત્નપ્રમા પૃથ્વીના ચાર ચરમાંતની પેટે શર્કરાપ્રમા પૃથ્વીના પળ ચાર ચરમાંત કહેવા. અને રત્નપ્રમા પૃથ્વીના નીચેના ચરમાંતની પેટે શર્કરાપ્રમાનો ઉપલો તથા નીચલો ચરમાંત સમજવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સાતમી પૃથ્વી સુધી જાણવું. તથા સૌધર્મ [દેવલોક] યાવત્-અચ્યુત [દેવલોક] સંબંધે પણ એજ પ્રમાણે સમજવું. પ્રેવેયક વિમાનો સંબંધે પણ તેજ પ્રમાણે જાણવું. પણ તેમાં વિશેષ એ છે કે ઉપલા અને હેટલા ચરમાંત વિષે દેશો સંબંધે પંચેન્દ્રિયોમાં પણ વચ્ચે ભાંગો ન કહેવો. બાકીનું બધું પૂર્વ પ્રમાણે જ કહેવું. તથા પ્રેવેયક વિમાનની પેટે અનુત્તર વિમાનની અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથ્વીની પણ વક્તવ્યતા કહેવી.

૬ * દશમા શ્લોકના પ્રથમ અદેશકમાં જેમ વિમલા દિશા સંબંધે કહ્યું છે તેમ રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાંત સંબંધે પણ કહેવું. જેમકે-ત્યાં 'જીવો નથી, કારણ કે તે એક પ્રદેશના પ્રતરૂપ હોવાથી તેટલામાં જીવો સમાઈ શકતા નથી; પણ જીવદેશ અને જીવપ્રદેશ રહી શકે છે. તેમાં જે જાંખા દેશો હોય છે તે અવ્યય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો હોય છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને બેહન્દ્રિયનો દેશ; ૨ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને બેહન્દ્રિયના દેશો, ૩ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને બેહન્દ્રિયોના દેશો. ઉપરના ત્રણ ભાંગા થાય છે, કારણ કે રત્નપ્રમામાં બેહન્દ્રિયો રહે છે, અને તેઓ એકેન્દ્રિયની અપેક્ષાએ યોજા હોય છે, તેથી તેના ઉપરના ચરમાંતમાં બેહન્દ્રિયનો એક દેશ અથવા અનેક દેશો સંભવિત છે. એ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયથી માંથી અનિન્દ્રિય સુધી પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ ભાંગા જીવદેશને આશ્રયી કહેવા. હવે જે જીવના પ્રદેશો છે તે અવ્યય એકેન્દ્રિયના પ્રદેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયપ્રદેશો અને બેહન્દ્રિયના પ્રદેશો; ૨ અથવા એકેન્દ્રિય જીવપ્રદેશો અને બેહન્દ્રિયોના પ્રદેશો. એ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયથી આરંભી અનિન્દ્રિય સુધી વચ્ચે ભાંગા જાળવા. તથા ત્યાં રૂપી અજીવના ચાર પ્રકાર અને અરૂપી અજીવના છાત પ્રકાર છે. કારણ કે તે સમયક્ષેત્રની અદર હોવાથી ત્યાં અદ્વાસમય પણ હોય છે.—ટીકા.

રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાંતને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાઓનું ચન્દ્ર—

એક કે અનેક જીવોના દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	બેહન્દ્રિય.	તેહન્દ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	{ ૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	{ ૧૬
		૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	{ ૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	{ ૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

આર્હિ દેશને આશ્રયી ભાંગાઓમાં અસંયોગી એક અને ઉપર પ્રમાણે દ્વિકસંયોગી પંદર તથા પ્રદેશને આશ્રયી ભાંગાઓમાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા જાણવા.

† જેમ લોકની નીચેના ચરમાંત વચ્ચે તેમ રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાંત પણ કહેવો. માત્ર વિશેષ એ છે કે લોકની નીચેના ચરમાંતમાં જીવદેશ સંબંધે બેહન્દ્રિયાદિના મધ્યમ ભાંગારહિત વચ્ચે ભાંગા કહ્યા છે, પણ અહીં પંચેન્દ્રિયના ત્રણે ભાંગા કહેવા અને પંચેન્દ્રિય સિવાયના જીવોમાં વચ્ચે ભાંગા કહેવા. કારણ કે રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાંતમાં દેવરૂપ પંચેન્દ્રિયોના ગમનાગમનદ્વારા પંચેન્દ્રિયનો દેશ અને તેના દેશો સંભવે છે, માટે પંચેન્દ્રિયના ત્રણે ભાંગા આર્હિ હેવા. અને બેહન્દ્રિયાદિ તો રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ગાતથી જાય ત્યારંજ તેનો સંભવ હોવાથી ત્યાં તેમનો દેશ સંભવિત છે, પરન્તુ દેશો સંભવતા નથી, કેમકે રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાંત એક પ્રતરૂપ હોવાથી અનેક દેશનો હેતુ થતો નથી.—ટીકા.

રત્નપ્રમાના નીચેના ચરમાંત તથા શર્કરાપ્રમા આદિ બાકીની નરકો અને સૌધર્મથી અચ્યુત સુધીના દેવલોકના ઉપર અને નીચેના ચરમાંતને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાઓનું ચન્દ્ર—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	બેહન્દ્રિય.	તેહન્દ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	{ ૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	{ ૧૨
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
					૧-૧		
પ્રદેશ.	{ ૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	{ ૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

આર્હિ દેશને આશ્રયી ભાંગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી અગીયાર, તથા પ્રદેશને આશ્રયી ભાંગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા જાણવા.

‡ શર્કરાપ્રમાની ઉપરનો તથા નીચેનો ચરમાંત રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાંતની પેટે જાળવો. ત્યાં બેહન્દ્રિયાદિના જીવદેશને આશ્રયી મધ્યમ ભંગ રહિત વચ્ચે ભાંગા અને પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ભાંગા કહેવા. જીવપ્રદેશને આશ્રયી વચ્ચે બેહન્દ્રિયાદિને વિષે પ્રથમ અંગરહિત બાકીના વચ્ચે ભાંગા જાળવા. અજીવને આશ્રયી રૂપી અજીવના ચાર અને અરૂપી અજીવના છ મેદ જાળવા. શર્કરાપ્રમાની પેટે બાકીની નરકપૃથ્વીઓ અને સૌધર્મથી આરંભી પ્રેવેયક સુધીના વિમાનોની વક્તવ્યતા જાણવી. પરન્તુ એટલો વિકેષ છે કે જીવદેશને આશ્રયી અચ્યુત દેવલોક સુધી દેશોના ગમનાગમનનો સંભવ હોવાથી પંચેન્દ્રિયના ત્રણ

૭. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે જં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિહ્ણાઓ ચરિમંતાઓ પચ્છિમિહ્ણં ચરિમંતં યગસમપ્પં ગચ્છતિ, પચ્છિમિહ્ણાઓ ચરિમંતાઓ પુરચ્છિમિહ્ણં ચરિમંતં યગસમપ્પં ગચ્છતિ, દાહિણિહ્ણાઓ ચરિમંતાઓ ઉત્તરિહ્ણં જાવ-ગચ્છતિ, ઉત્તરિહ્ણાઓ દાહિણિહ્ણં જાવ-ગચ્છતિ, ઉચ્ચરિહ્ણાઓ ચરિમંતાઓ હેટ્ઠિહ્ણં ચરિમંતં એવં જાવ-ગચ્છતિ, હેટ્ઠિહ્ણાઓ ચરિમંતાઓ ઉચ્ચરિહ્ણં ચરિમંતં યગસમપ્પં ગચ્છતિ ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! પરમાણુપોગલે જં લોગસ્સ પુરચ્છિમિહ્ણં તં ચેવ જાવ-ઉચ્ચરિહ્ણં ચરિમંતં ગચ્છતિ ।

૮. [પ્ર૦] પુરિસે જં મંતે ! વાસં વાસતિ, વાસં નો વાસતીતિ હત્થં વા પાયં વા વાહું વા ઉદં વા આઉદ્ધાવેમાણે વા પહારેમાણે વા કતિરિપિ ? [૩૦] ગોયમા ! જાવં ચ જં સે પુરિસે વાસં વાસતિ વાસં નો વાસતીતિ, હત્થં વા જાવ-ઉદં વા આઉદ્ધાવેતિ વા પસારેતિ વા, તાવં ચ જં પુરિસે કાહ્યાપ જાવ-પંચહિં કિરિયાહિં પુટ્ટે ।

૯. [પ્ર૦] દેવે જં મંતે ! મહિદ્ધિપ જાવ-મહેસક્કે લોગંતે ટિહ્ણા પમૂ અલોગંસિ હત્થં વા જાવ-ઉદં વા આઉદ્ધાવેત્તપ વા પસારેત્તપ વા ? [૩૦] જો તિણ્ટે સમટ્ટે [પ્ર૦] । સે કેળટ્ટેણં મંતે ! એવં બુચ્છદ-‘દેવે જં મહિદ્ધિપ જાવ-લોગંતે ટિહ્ણા જો પમૂ અલોગંસિ હત્થં વા જાવ-પસારેત્તપ વા’ ? [૩૦] જીવાણં આહારોવચ્ચિયા પોગલા, બોદિચિયા પોગલા, કલેવરચિયા પોગલા, પોગલામેવ પપ્પ જીવાણં ય મજીવાણં ય ગતિપરિયાપ આહિજ્જર, અલોપ જં નેવત્થિ જીવા, નેવત્થિ પોગલા; સે તેળટ્ટેણં જાવ-પસારેત્તપ વા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! સિ ।

સોલસમે સપ અટ્ટમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૭. [પ્ર૦] હે મગલ્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ એક સમયમાં લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં-છેડાથી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં, પશ્ચિમ ચરમાંતથી પૂર્વ ચરમાંતમાં; દક્ષિણ ચરમાંતથી ઉત્તર ચરમાંતમાં, ઉત્તર ચરમાંતથી દક્ષિણ ચરમાંતમાં; ઉપરના ચરમાંતથી નીચેના ચરમાંતમાં, અને નીચેના ચરમાંતથી ઉપરના ચરમાંતમાં જાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, પરમાણુ પુદ્ગલ એક સમયે લોકના પૂર્વ ચરમાંતથી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં, યાવત્-નીચેના ચરમાંતથી ઉપરના ચરમાંતમાં જાય.

૮. [પ્ર૦] હે મગલ્ ! ‘વરસાદ વરસે છે કે નથી વરસતો’ એ [જાળવાને] માટે કોઈ પુરુષ પોતાનો હાથ, પગ, વાહુ, કે ઉર સંકોચે કે પસારે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયા લાગે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ‘વરસાદ વરસે છે કે નથી વરસતો’ એ જાળવાને માટે જે પુરુષ પોતાનો હાથ, યાવત્-ઉર સંકોચે કે પસારે તે પુરુષને કાથિકી વગેરે પાંચે ક્રિયાઓ લાગે.

૯. [પ્ર૦] હે મગલ્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્-મોટા સુલ્લાવાળો દેવ લોકાંતમાં રહીને અલોકમાં પોતાના હાથને, યાવત્-ઉરને સંકોચવા કે પસારવા સમર્થ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે મગલ્ ! આપ એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘મોટી ઋદ્ધિવાળો દેવ લોકાંતમાં રહીને અલોકમાં પોતાના હાથને, યાવત્-ઉરને પમારવા સમર્થ નથી’ [૩૦] હે ગૌતમ ! ‘જીવોને [અનુગત એવા] આહારોપચિત, શરીરોપચિત અને કલેવરોપચિત પુદ્ગલો હોય છે, તથા પુદ્ગલોને આશ્રયીનેજ જીવોનો અને અજીવોનો [પુદ્ગલોનો] ગતિપર્યાય કહેવાય છે. અલોકમાં તો જીવો નથી, તેમ પુદ્ગલો પણ નથી માટે તે હેતુથી પૂર્વોક્ત દેવ યાવત્-પસારવા સમર્થ નથી. હિ મગલ્ ! તે એમજ છે, હે મગલ્ ! તે એમજ છે’.

સોઠમા શતકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

આગળ જાણવા અને દ્વીન્દ્રિયના બન્ને આંગા જાણવા. પ્રેયેયક તથા અનુસર વિમાનના દેવોનું ગમનાગમન નહિ હોવાથી પંચેન્દ્રિયમાં પણ બન્ને આંગા ધાય છે. અથવા ત્રીજી નરકપૃથિવી સુધી દેવોનું ગમનાગમન હોવાથી ચાલુકાપ્રમાણે ઉપરના ચરમાન્ત સુધી દેશને આધારી પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ત્રણ આંગાનો સંભવ છે, અને આથી આગળની નરકપૃથિવીને વિષે દેવોનું ગમનાગમન નહિ હોવાથી પંચેન્દ્રિયના બન્ને આંગા ધાય છે, પણ અહિં શર્કરાપ્રમાણે પેટે સાને નરકપૃથિવી સુધી પંચેન્દ્રિયના ત્રણ આંગા કહ્યા છે તે વિચારણીય છે.—ટીકા.

ઈષ્ટપ્રાગમારા (સિદ્ધશિલા) ના પૂર્વાદિ ચારે દિશાઓના ચરમાન્તને આધારી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના આંગાઓનું ચત્ર.—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	દ્વેન્દ્રિય.	ત્રેન્દ્રિય.	ચત્તરેન્દ્રિય.	પચ્ચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલ આંગા.
દેશ.	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૨	૧૫
		૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહિં પૂર્વવત્ દેશને આધારી અસંયોગી એક અને તેની સાથે બે દ્વિન્દ્રિયાદિનો યોગ કરતા દ્વિકસંયોગી ત્રીજા આંગા તથા પ્રદેશને આધારી અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ આંગા જાણવા.

૧ * જીવોની સાથે રહેલા પુદ્ગલો આહારરૂપે, શરીરરૂપે, કલેવરરૂપે તથા શ્વાસોચ્છ્વાસાદિરૂપે ઉપચિત થયેલા હોય છે. અર્થાત્-પુદ્ગલો હમેશાં જીવાત્માની અભાવવાળા હોય છે, જે ક્ષેત્રમાં જીવો છે ત્યાંજ પુદ્ગલોની ગતિ હોય છે, તેમજ પુદ્ગલોને આધારી જીવોનો અને પુદ્ગલોનો ગતિધર્મ હોય છે. તાત્પર્ય એ છે કે જે ક્ષેત્રમાં પુદ્ગલો છે તેજ ક્ષેત્રમાં જીવોની અને પુદ્ગલોની ગતિ થાય છે, ધર્માસ્તિકાયાના અભાવથી અલોકમાં જીવ અને પુદ્ગલો હોતા નથી માટે ત્યાં જીવ અને પુદ્ગલોની ગતિ પણ નથી.—ટીકા.

નવમો ઉદ્દેશો.

૧. [પ્ર૦] કહિછં મંતે ! બલિસ્સ વરોયણિદસ્સ વરોયણરણો સમા સુહસ્મા પન્નત્તા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે મંદરસ્સ પલ્લયસ્સ ઉત્તરેણં તિરિયમસંલેજે જહેવ ચમરસ્સ જાવ—બાયાલીસં જોયણસહસ્સાં ઓગાહિત્તા પથ્થ ણં બલિસ્સ વરોયણિદસ્સ વરોયણરણો રુયર્ગિદે નામં ઉપ્પાયપલ્લય પન્નત્તે । સત્તરસં એકવીસે જોયણસપ—એવં પમાણં જહેવ તિગિચ્છિક્કૂટસ્સ । પાસાયવડેસગસ્સ વિ તં ચેવ પમાણં, સીહાસણં સપરિવારં બલિસ્સ પરિયારેણં, અટ્ટો તદ્દેવ, નથરં રુયર્ગિદપ્પમાં ૩, સેસં તં ચેવ, જાવ—બલિચંચાપ રાયહાણીપ અણ્ણેસિં ચ જાવ—રુયર્ગિદસ્સ ણં ઉપ્પાયપલ્લયસ્સ ઉત્તરેણં છકોહિસપ તદ્દેવ, જાવ—ચત્તાલીસં જોયણસહસ્સાં ઓગાહિત્તા પથ્થ ણં બલિસ્સ વરોયણિદસ્સ વરોયણરણો બલિચંચા નામં રાયહાણી પન્નત્તા । યગં જોયણસયસહસ્સં પમાણં, તદ્દેવ જાવ—બલિપેદસ્સ ઉવવાઓ, જાવ—બાયરક્ખા સઘં તદ્દેવ નિરવસેસં, નથરં સાતિરેગં સાગરો-બમં દિત્તી પન્નત્તા, સેસં તં ચેવ જાવ—બલી વરોયણિદે બલી૦ ૨ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ—વિહરતિ ।

સોલસમે સપ નવમો ઉદ્દેશો સમત્તો ।

નવમ ઉદ્દેશક.

૧ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર અને વૈરોચન રાજા એવા બલિની સુધર્મા સમા ક્યાં કહેલી (આવેલી) છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપમાં મંદર પર્વતની ઉત્તરે તિરહું અસંખ્ય [દ્વીપ—મમુદ્રો ઓલંગીને]—इत्यादि जेम “चमरानी हकीकतमा कहुं छे तेम अरुणवर द्वीपनी बाह्यवेदिकाथी अरुणवर समुद्रमां बेतालीश हजार योजन अवगाढा पछी वैरौचनेन्द्र अने वैरौचनराजा एवा बलिनी रुचकेन्द्र नामनो उपात पर्वत कह्यो छे. ते उत्पात पर्वत १७२१ योजन उंचो छे. बाकीनुं बहुं तेनुं प्रमाण तिगिच्छिकूट पर्वतनी पेटे जाणवुं तेना प्रासादावतंसकनुं पण प्रमाण तेज प्रमाणे जाणवुं. तथा बलिना परिवार साथे सपरिवार सिंहासन पण ते प्रमाणे कहेवुं. रुचकेन्द्र नामनो अर्थ पण ते प्रमाणे कहेवो. विशेष ए के अहिं रुचकेन्द्र [रत्नविशेष] नी प्रभावाळां उत्पलादि जाणवां. बाकी बहुं तेज प्रमाणे यावत्—ते बलिचंचा राजधानीनुं तथा अन्योनुं [आधिपत्य करतो विहरे छे.] त्यां सुधी कहवुं. ते रुचकेन्द्र उत्पात पर्वतनी उत्तरे छे सो । पचावन क्रोड, पांशीश लाख, पचास हजार योजन अरुणोदय समुद्रमां तिगहुं जइने नांचे रत्नप्रभा पृथिवीमां] इत्यादि पूर्ववत् यावत्—चालीस हजार योजन गया पछी त्यां वैरौचनेन्द्र वैरौचनराजा एवा बलिनी 'बलिचंचा' नामनी राजधानी कही (आवेली) छे. ते राजधानीनो विष्कंभ—विस्तार एक लाख योजन छे. बाकीनुं बहुं प्रमाण पूर्व प्रमाणे जाणवुं, अने ते यावत्—बलिपीठ सुधी समजवुं. तथा उपपात, यावत्—आत्म रक्षको—ए बहुं पूर्ववत् समजवुं. विशेष ए के वैरौचनेन्द्र वैरौचन राजा एवा बलिनी स्थिति सागरोपम कारतां कंइक अधिक कही छे. अने बाकी बहुं ते संबंधे पूर्व प्रमाणेज जाणवुं. यावत्—'वैरौचनेन्द्र बलि छे, वैरौचनेन्द्र बलि छे' त्यां सुधी कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

સોલસા શતકમાં નવમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * અમ૦ સ્વ૦ ૧ શ૦ ૨ ન૦ ૮ પ૦ ૨૧૭-૨૧૮

૧ જેમ યીજા શતવના આદમાં ઉદ્દેશકમાં ચનરેન્દ્રની મુખર્મા ગમાસંબંધે દલીલકન કહી છે તેમ બલિ સંબંધે પણ કહેવી. ત્યાં જેમ તિગિચ્છિકૂટનામે ઉત્પાત પર્વતનું પ્રમાણ વહું છે તે પ્રમાણે અહિં રુચકેન્દ્ર ઉત્પાત પર્વતનું પ્રમાણ જાણવું. તિગિચ્છિકૂટના ઉપર રહેલા પ્રાસાદાવતંસકનું જે પ્રમાણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે રુચકેન્દ્રનામે ઉત્પાત પર્વત ઉપર રહેલા પ્રાસાદનું પ્રમાણ પણ જાણવું. હવે તે પ્રાસાદાવતંસકના મધ્યભાગે રહેલું બલિનું સિંહાસન તેના પરિવારના સિંહાસનો સહિત ચમરેન્દ્રની પેઠે જાણવું તેમાં માત્ર વિશેષ એ છે કે બલિના સામાનિક દેવોના આસનો સાઠ હજાર છે અને આત્મરક્ષક દેવોના આસનો તેથી ચાર ગુણા છે. જેમ તિગિચ્છિકૂટ નામનો અન્વર્થ કહેલો છે, તેમ અહિં રુચકેન્દ્રનો પણ જાણવો. ત્યાં તિગિચ્છિકૂટમાં તિગિચ્છિરક્ષની પ્રભાવાઠાં ઉત્પલાદિ હોય છે માટે તે તિગિચ્છિકૂટ કહેવાય છે, તેમ અહિં રુચકેન્દ્રરક્ષની પ્રભાવાઠાં ઉત્પલાદિ હોય છે માટે રુચકેન્દ્રકૂટ કહેવાય છે. નગરીનું પ્રમાણ કહ્યા પછી પ્રાકાર, તેના દ્વાર, ઉપકારિકાલયન, દ્વારના ઉપરનું શુદ્ધ, પ્રાસાદાવતંસક, શુધર્મસમા, નૈલ્યમથન, ઉપપાતમથા, ત.દ, અભિષેકસમા, આલંકારિકસમા અને વ્યવસાયસમા બગેરેનું સ્વરૂપ અને પ્રમાણ બલિપીઠના વર્ણન સુધી કહેવું.—ટીકા.

દસમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિવિદે જં મંતે ! બોહી પજ્જસે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્ધા બોહી પજ્જસા । બોહીપદં નિરયસેસં માણિયજ્ઞં ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરતિ ।

સોલસમે સપ્ત દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અવધિજ્ઞાન કેટલા પ્રકારે કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારે કહ્યું છે. અહિં 'પ્રજ્ઞાપના' સૂત્રનું તેત્રીસમું અવધિપદ સંપૂર્ણ કહેવું. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે-એમ કહી યાવદ્-વિહરે છે.

અવધિજ્ઞાન.

સોઠમા શતકમાં દશમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ઇક્કારસમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] દીવકુમારા જં મંતે ! સઘે સમાહારા, સઘે સમુસ્સાસનિસ્સાસા ? [ઉ૦] જો તિણટ્ટે સમટ્ટે । એવં જહા
વટ્ઠમસપ્પ વિતિયઉદ્દેસપ્પ દીવકુમારાણં વત્તઘયા તદેવ જાવ-સમાડયા, સમુસ્સાસનિસ્સાસા ।

૨. [પ્ર૦] દીવકુમારાણં મંતે ! કતિ લેસ્સાઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ લેસ્સાઓ પજ્જસાઓ, તંજહા-૧
કણ્હલેસ્સા, જાવ-૪ તેડલેસ્સા ।

૩. [પ્ર૦] એપ્પિ જં મંતે ! દીવકુમારાણં કણ્હલેસ્સાણં જાવ-તેડલેસ્સાણં ય કયરે કયરેહિંતો જાવ-વિસેસા-
હિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘત્થોબા દીવકુમારા તેડલેસ્સા, કાડલેસ્સા અસંસેજ્જગુણા, નીલલેસ્સા વિસેસાહિયા,
કણ્હલેસ્સા વિસેસાહિયા ।

૪. [પ્ર૦] એપ્પિ જં મંતે ! દીવકુમારાણં કણ્હલેસ્સાણં જાવ-તેડલેસ્સાણં ય કયરે કયરેહિંતો મપ્પહિયા વા મહ્ધિયા
વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! કણ્હલેસ્સાહિંતો નીલલેસ્સા મહ્ધિયા, જાવ-સઘમહ્ધિયા તેડલેસ્સા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !
જાવ-વિહરતિ ।

સોલસમે સપ્ત ઇક્કારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો.

અગિયારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દ્વીપકુમારો બધા સમાનઆહારવાઙ્ છે, સમાનઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસવાઙ્ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ
સમર્થ નથી. અહિં જેમ પ્રથમ શતકના દ્વિતીય ઉદ્દેશકમાં દ્વીપકુમારોનાં વક્તવ્યતા કહેલી છે તે બધી કહેવી, યાવત્-સમાન આયુષ્યવાઙ્
અને સમાન ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ વાઙ્ [નથી] ત્યાં સુધી જાણવું.

દ્વીપકુમારો સમાન
આહારવાઙ્ છે-
આદિ પ્રશ્ન.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દ્વીપકુમારોને કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નેઓને ચાર લેશ્યાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-
૧ કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્-૪ તેજોલેશ્યા.

દ્વીપકુમારોને
લેશ્યાઓ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્ યાવત્-તેજોલેશ્યાવાઙ્ એ દ્વીપકુમારોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે
ગૌતમ ! સૌથી થોડા દ્વીપકુમારો તેજોલેશ્યાવાઙ્ છે, વાપોનલેશ્યાવાઙ્ અસંસેજ્જગુણા છે, તેથી નીલલેશ્યાવાઙ્ વિશેષાધિક છે, અને
તેના કરતાં કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્ વિશેષાધિક છે.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્, યાવત્ તેજોલેશ્યાવાઙ્-એ દ્વીપકુમારોમાં કોણ કોનાથી અલ્પધિક છે અને મહધિક છે ?
[ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્ કરતાં નીલલેશ્યાવાઙ્ દ્વીપકુમારો મહધિક છે; યાવત્-તેજોલેશ્યાવાઙ્ સૌથી મહધિક છે.
હે મગવન્ ! તે એમજ છે હે મગવન્ ! તે એમજ છે-એમ કહી યાવદ્ વિહરે છે.

સોઠમા શતકમાં અગિયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારનું છે-અવપ્રત્યક્ષ અને ક્ષાયોપશમિક. દેવો અને નૈરયિકોને અવપ્રત્યક્ષ અને મનુષ્ય તથા પંચેન્દ્રિય તિર્થચર્યાનાંકને ક્ષાયોપશમિક-અવધિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમનન્ય અવધિજ્ઞાન હોય છે. પિણ્ડેપ માટે જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ ૧૬ ૩૨ ૫૦ ૫૩૬-૫૪૨.

દ્વિવિધોદ્દેશિક : મવપ્રત્યક્ષો નારકદેવાનામ્ । યથોક્તનિમિત્ત પટવિકલ્પઃ સ્વેષાણામ્ ॥ નન્ધા ૦ ૪૦ ૧ સૂ ૦ ૨૧-૨૨-૨૩ ॥ અર્થઃ-અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારે છે-અવપ્રત્યક્ષ અને ક્ષયોપશમનનિમિત્ત. નારક અને દેવોને અવપ્રત્યક્ષ અવધિજ્ઞાન હોય છે અને શેષ મનુષ્ય અને પંચેન્દ્રિય તિર્થચર્યાનાંકને ક્ષયોપશમનનિમિત્ત હોય છે. તેના છ પ્રકાર છે.

૧ † મ ૦ ૧૦ ૪૦ ૧ ૪૦ ૧ ૩૦ ૨ ૫૦ ૧૬.

૧૨-૧૪ ઉદ્દેસા.

૧. [પ્ર૦] ઉદ્દિકુમારા નં મંતે ! સહે સમાદારાં [ઉ૦] એવં ચેથ 'સેથં મંતે સેથં મંતે' ! ત્તિ । (૧૬-૧૨) એવં દિસાકુમારા થિ (૧૬-૧૩) એવં ઘણિયકુમારા થિ । 'સેથં મંતે સેથં મંતે' ! જાથ-થિહર (૧૬-૧૪) ।

સોલસમે સળ ૧૨-૧૪ ઉદ્દેસા સમત્તા

સોલસમં સયં સમપં.

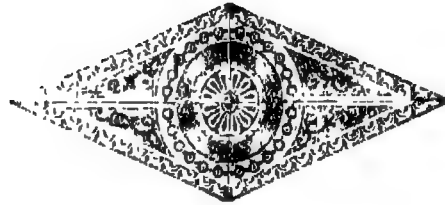
૧૨—૧૪ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું ઉદ્દિકુમારો બધા સમાન આહારવાળા છે—હત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણેજ વધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—(૧૬-૧૨) એ પ્રમાણે દિકુમારો વિષે તેરમો ઉદ્દેશક જાણવો અને એ પ્રમાણે સ્તનિત-કુમારો વિષે ચૌદમો ઉદ્દેશક સમજવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવદ્—થિહરે છે.

સોઢમા શતકમાં ૧૨-૧૪ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત

સોઢમું શતક સમાપ્ત.

વિ-

સત્તરસમં સયં

કુંજરં સંજયં સેલેસિતૈ કિરિયં રૂપાણે પુરુષે દગે વાંકે ।
 ઇગિદિયં નાગં સુવર્ણં વિજું વાર્યુ-ગિં સત્તરસે ॥

પઠમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિદે જાવ-અંતં વયાસી-ઉદાયી ણં મંતે ! હત્થિરાયા કઓહિતો અણંતરં ઉચ્છટ્તિતા ઉદાયિહત્થિરાયસાપ ઉચ્ચન્ને ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસુરકુમારેહિતો દેવેહિતો અણંતરં ઉચ્છટ્તિતા ઉદાયિહત્થિરાયસાપ ઉચ્ચન્ને ।

૨. [પ્ર૦] ઉદાયી ણં મંતે ! હત્થિરાયા કાલમાસે કાલં કિષ્ણા કહિં ગચ્છિહિતિ, કહિં ઉચ્ચજ્ઞિહિતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! હમીસે ગ્યણપ્પમાપ પુઢવીપ ઉક્કોસં સાગરોવમટ્ઠિતીયંસિ નિરયાવાસંસિ નેગ્ગયસાપ ઉચ્ચજ્ઞિહિતિ ।

૩. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! તઓહિતો અણંતરં ઉચ્છટ્તિતા કહિં ગચ્છિહિતિ, કહિં ઉચ્ચજ્ઞિહિતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! મહાવિદેદ્દે વાસે સિજ્ઞિહિતિ, જાવ-અંતં કાહિતિ ।

૪. [પ્ર૦] ભૂયાણંદે ણં મંતે ! હત્થિરાયા કઓહિતો અણંતરં ઉચ્છટ્તિતા ભૂયાણંદે હત્થિરાયસાપ૦ ? [ઉ૦] અંતં જહેષ ઉદાયી, જાવ-અંતં કાહિતિ ।

સત્તરમું શતક.

[ઉદ્દેશક સંપ્રદ-] ૧ કુંજર-કોણિકના પ્રધાન હસ્તી સંબંધે પ્રથમ ઉદ્દેશક, ૨ સંયતાદિ સંબંધે વીજો ઉદ્દેશક, ૩ શૈલેશી પ્રાપ્ત અનગાર સંબંધે શ્રીજો ઉદ્દેશક, ૪ ત્રિયા-કર્મ સંબંધે ચોથો ઉદ્દેશક, ૫ રૂપાણેના મુખર્મા સમા સંબંધે પાંચમો ઉદ્દેશક, ૬-૭ પૃથિવીકાયિક સંબંધે છઠ્ઠો અને સાતમો ઉદ્દેશક, ૮-૯ અપ્કાયિક સંબંધે આઠમો અને નવમો ઉદ્દેશક, ૧૦-૧૧ વાયુકાયિક સંબંધે દશમો અને અગીયારમો ઉદ્દેશક, ૧૨ એકેન્દ્રિય જીવ સંબંધે બારમો ઉદ્દેશક, ૧૩-૧૭ નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર અને અગ્નિ-કુમાર સંબંધે અનુક્રમે તેત્રીસી આરંભી સત્તર ઉદ્દેશકો-એ પ્રમાણે સત્તરમા શતકમાં સત્તર ઉદ્દેશકો કહેવામા આવશે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા-હે ભગવન્ ! ઉદાયી નામે પ્રધાન હસ્તી કઈ ગતિમાંથી મરણ પામી તુરત અહીં ઉદાયી નામે પ્રધાન હસ્તીપણે ઉત્પન્ન થયો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમાર દેવ થયો મરણ પામી તુરત અહીં ઉદાયી નામે પ્રધાન હસ્તીપણે ઉત્પન્ન થયો છે.

ઉદાયી હસ્તી કઈ ગતિમાંથી પામી જ-ઉત્પન્ન થયો છે ?

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ ઉદાયી નામે હસ્તી મરણસમયે મરી ક્યાં જશે, ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આ રૂપપ્રમા પૃથિવીને વિષે એક સાગરોપમની ઉચ્છટ્ટ સ્થિતિવાળા નરકાવાસમાં નૈરથિકપણે ઉત્પન્ન થશે.

ઉદાયી મરીને ક્યાં જશે ?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (ઉદાયી હસ્તી) ત્યાંથી મરણ પામી તુરત ક્યાં જશે, ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મહાવિદેદ્દે ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધ થશે, સર્વ દુઃખોનો અન્ત કરશે.

હાથી મરણ પામી ક્યાં જશે ?

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભૂતાનંદ નામે પ્રધાન હસ્તી કઈ ગતિમાંથી મરણ પામી તુરત અહીં ભૂતાનંદ નામે હસ્તીપણે ઉત્પન્ન થયો છે ? [ઉ૦] જેમ ઉદાયી નામે હસ્તીની વસ્તુવ્યતા કહી તેમ ભૂતાનંદની પણ વસ્તુવ્યતા અહીં જાણવી. યાવત્-સર્વ દુઃખોનો અન્ત કરશે.

ભૂતાનંદ ક્યાંથી જાયો છે અને મરીને ક્યાં જશે ?

૫. [પ્ર૦] પુરિસે જં મંતે ! તાલમારુદ્ધ, તાલમારુદ્ધિ તાલાઓ તાલફલં પચાલેમાણે વા પવાડેમાણે વા કતિકિરિય ? [૩૦] ગોયમા ! જાવં ચ જં સે પુરિસે તાલમારુદ્ધ, તાલમારુદ્ધિ તાલાઓ તાલફલં પચાલે વા પવાડે વા તાવં ચ જં સે પુરિસે કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટ; જોસિં પિ જં સરીરોઈંતો તાલે નિશ્ચત્તિય, તાલફલે નિશ્ચત્તિય તે વિ જં જીવા કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટા ।

૬. [પ્ર૦] અહે જં મંતે ! સે તાલફલે અપ્પણો ગરુયસાપ, જાવ-પષ્ઠોવયમાણે જાઈં તત્થ પાણાઈં જાવ-જીવિયાઓ વવ-રોવેતિ તપ જં મંતે ! સે પુરિસે કતિકિરિય ? [૩૦] ગોયમા ! જાવં ચ જં સે પુરિસે તાલફલે અપ્પણો ગરુયસાપ જાવ-જીવિયાઓ વવરોવેતિ તાવં ચ જં સે પુરિસે કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટ; જોસિં પિ જં જીવાણં સરીરોઈંતો તાલે નિશ્ચત્તિય તે વિ જં જીવા કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટા; જોસિં પિ જં જીવાણં સરીરોઈંતો તાલફલે નિશ્ચત્તિય તે વિ જં જીવા કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટા; જે વિ ય સે જીવા અહે વીસસાપ પષ્ઠોવયમાણસ્સ ઉવગ્ગહે વઠ્ઠતિ તે વિ ય જં જીવા કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટા ।

૭. [પ્ર૦] પુરિસે જં મંતે ! રુક્ષસ્સ મૂલં પચાલેમાણે વા, પવાડેમાણે વા કતિકિરિય ? [૩૦] ગોયમા ! જાવં ચ જં સે પુરિસે રુક્ષસ્સ મૂલં પચાલે વા, પવાડે વા તાવં ચ જં સે પુરિસે કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટ; જોસિં પિ ય જં જીવાણં સરીરોઈંતો મૂલે નિશ્ચત્તિય, જાવ-વીણ નિશ્ચત્તિય, તે વિ ય જં જીવા કાઠ્યાણ જાવ-પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટા ।

૮. [પ્ર૦] અહે જં મંતે ! સે મૂલે અપ્પણો ગરુયસાપ જાવ-જીવિયાઓ વવરોવેતિ તઓ જં મંતે ! સે પુરિસે કતિકિરિય ? [૩૦] ગોયમા ! જાવં ચ જં સે મૂલે અપ્પણો જાવ-વવરોવેતિ તાવં ચ જં સે પુરિસે કાઠ્યાણ જાવ-વચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટ; જોસિં પિ ય જં જીવાણં સરીરોઈંતો કંદે નિશ્ચત્તિય, જાવ-વીણ નિશ્ચત્તિય તે વિ જં જીવા કાઠ્યાણ જાવ-વચાઈં પુટ્ટા;

કાથિકી આદિ
ક્રિયાઓ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કોઈં પુરુષ તાડના જાડ ઉપર ચઢે, અને તે તાડના જાડ ઉપર ચઢી ત્યાં રહેલા તાડના ફળને હાથે કે નીચે પાડે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *જેટલામાં પુરુષ તાડ ઉપર ચઢી તાડના ફળને હાથે કે નીચે પાડે, તેટલામાં તે પુરુષને કાથિકી વગેરે પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. જે જીવોના શરીરદ્વારા તાડ વૃક્ષ તથા તાડનું ફળ ઉત્પન્ન થયું છે તે જીવોને પળ કાથિકી વગેરે પાંચ ક્રિયાઓ લાગે.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! [તે પુરુષે હાથે કે તોડ્યા પછી] તે તાડનું ફળ પોતાના મારને લીધે યાવત્-નીચે પડે, અને નીચે પડતા તે તાડના ફળદ્વારા જે જીવો હણાય, યાવત્-જીવિતથી જૂદા થાય, તો તેથી તે ફળ તોડનાર પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેટલામાં તે પુરુષ તાડના ફળને તોડે અને પછી તે ફળ પોતાના મારને લીધે નીચે પડતા જીવોને યાવત્-જીવિતથી જૂદા કરે તો તેટલામાં (તોડનાર) પુરુષને કાથિકી વગેરે ચાર ક્રિયાઓ લાગે, જે જીવોના શરીરથી તાડનું વૃક્ષ નીપજ્યું છે તે જીવોને યાવત્ ચાર ક્રિયાઓ લાગે, અને જે જીવોના શરીરથી તાડનું ફળ નીપજ્યું છે તે જીવોને તો કાથિકી યાવત્ પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. તથા જે જીવો સ્વાભાવિક રીતે નીચે પડતા તાડના ફળના ઉપકારક થાય છે તે જીવોને પળ કાથિકી યાવત્-પાંચ ક્રિયાઓ લાગે.

વૃક્ષનું મૂલ તાડના-
નારને ક્રિયા.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કોઈં પુરુષ જાડના મૂળને હાથે કે નીચે પાડે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયા લાગે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જાડના મૂળને હાથે કે નીચે પાડનાર પુરુષને કાથિકી વગેરે પાંચ ક્રિયાઓ લાગે, અને જે જીવોના શરીરથી મૂલ યાવત્ વીજ નીપજ્યાં છે તે જીવોને પળ કાથિકી વગેરે પાંચ ક્રિયાઓ લાગે.

વૃક્ષના મૂળને ક્રિયા.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્યાં પછી તે મૂલ પોતાના મારને લીધે નીચે પડે અને વીજા જીવોનું ઘાતક થાય તો તેથી મૂળને હાથે કે તોડનાર તે પુરુષને કેટલી ક્રિયા લાગે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેટલામાં તે મૂલ પોતાના મારને લીધે નીચે પડે અને વીજા જીવોનું ઘાતક થાય તેટલામાં તે પુરુષને કાથિકી વગેરે ચાર ક્રિયાઓ લાગે. તથા જે જીવોના શરીરથી કંદ નીપજ્યો છે, યાવત્-વીજ

૫ * કોઈં પુરુષ તાડના જાડને હાથે કે તેના ફળને નીચે પાડે તો તે તાડના ફળની અને તાડના ફળને આશ્રયી રહેલા જીવોના હિંસા કરે છે, જે હિંસા રૂપ ક્રિયા કરે છે તે કાથિકી આદિ ચાર ક્રિયાઓ પળ અવસ્ય કરે છે, માટે તે પુરુષને કાથિકી વગેરે પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે ૧. જેઓ તાડ અને ફળના જીવો છે તેને પળ પૂર્વેક પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે, કારણ કે તે વીજા જીવોને સ્પર્શાદિ વડે સાક્ષાત્ દર્શન છે ૨. જ્યારે પુરુષ તાડના ફળને હાથે કે તોડે, પછી તે ફળ પોતાના મારથી નીચે પડે અને તે દ્વારા અન્ય જીવોની હિંસા થાય ત્યારે તે પુરુષને ચાર ક્રિયાઓ લાગે, કારણ કે અહિં ફળના પડવાથી જે હિંસા થાય છે તેના પુરુષ સાક્ષાત્ કારણ નથી, પણ પરંપરા કારણ છે, માટે તેને પ્રાણાતિપાત સિવાય બીજી ચાર ક્રિયાઓ લાગે ૩. એ પ્રમાણે તાડના જાડને પળ ચાર ક્રિયા લાગે, અને ફળના જીવોને પાંચ ક્રિયા લાગે, કારણ કે તે વધારું સાક્ષાત્ કારણ છે ૫. નીચે પડતા તાડના ફળના જે ઉપકારક જીવો છે તેને પળ પૂર્વેક કાથિકી પાંચ ક્રિયાઓ લાગે ૬. એ પ્રમાણે ફળદ્વારા ત્રી ક્રિયા સ્થાનો કળ્યા. એ રીતે મૂલ, ચન્દ, સ્કંધ, ત્વચા, શાસ્ત્રા, પ્રવાહ, પાંદડા, પુષ્પ, ફળ અને બીજાને વિશે પૂર્વેક છ ક્રિયાસ્થાનો સમજવા. વિશેષ માટે ગણ મેકનાર પુરુષ સંબંધે જુઓ ભગ. સં. ૨ સ. ૫ ૩. ૬ પૃ. ૨૦૬-૨૦૭.

જોસિં પિ ય નં જીવાણં સરીરોર્હિતો મૂલે નિઘ્નસિય તે વિ નં જીવા કાઠ્યાય જાવ-પંચાહિં કિરિયાહિં પુટ્ટા; જે વિ ય નં સે જીવા અહે ધીસસાપ પચોવયમાણસ્સ ઉચ્ચગહે વટ્ટંતિ તે વિ નં જીવા કાઠ્યાય જાવ-પંચાહિં કિરિયાહિં પુટ્ટા ।

૧. [પ્ર૦] પુરિસે નં મંતે! રુક્ષસ્સ કંદં પચાલેહો? [ઉ૦] ગોયમા! તાવં ચ નં સે પુરિસે જાવ-પંચાહિં કિરિયાહિં પુટ્ટે, જોસિં પિ નં જીવાણં સરીરોર્હિતો મૂલે નિઘ્નસિય, જાવ-ધીય નિઘ્નસિય તે વિ નં જીવા પંચાહિં કિરિયાહિં પુટ્ટા ।

૧૦. [પ્ર૦] અહે નં મંતે! સે કંદે અપ્પણો? [ઉ૦] જાવ-ચઢાહિં પુટ્ટે; જેમિં પિ નં જીવાણં સરીરોર્હિતો મૂલે નિઘ્નસિય, અંધે નિઘ્નસિય, જાવ-ચઢાહિં પુટ્ટા; જોસિં પિ નં જીવાણં સરીરોર્હિતો કંદે નિઘ્નસિય તે વિ ય નં જીવા જાવ-પંચાહિં પુટ્ટા; જે વિ ય સે જીવા અહે ધીસસાપ પચોવયમાણસ્સ જાવ-પંચાહિં પુટ્ટા, જહા કંદે, એવં જાવ-ધીયં ।

૧૧. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે! સરીરગા પણ્ણસા? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ સરીરગા પણ્ણસા, તં જહા-૧ ઓરાલિય, જાવ-કમ્મપ ।

૧૨. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે! હંદિયા પણ્ણસા? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ હંદિયા પણ્ણસા, તં જહા-૧ સોહંદિય, જાવ-૫ કાર્સિદિય ।

૧૩. [પ્ર૦] કતિવિહે નં મંતે! જોપ પણ્ણસે? [ઉ૦] ગોયમા! તિવિહે જોપ પણ્ણસે, તં જહા-મણજોપ, ધયજોપ, કાવજોપ ।

૧૪. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે! ઓરાલિયસરીરં નિઘ્નસેમાણે કતિકિરિય? [ઉ૦] ગોયમા! સિય તિકિરિય, સિય ચઢકિરિય, સિય પંચકિરિય; એવં પુઢવિકાઠપ વિ, એવં જાવ-મણુસ્સે ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવા નં મંતે! ઓરાલિયસરીરં નિઘ્નસેમાણા કતિકિરિયા? [ઉ૦] ગોયમા! તિકિરિયા વિ, ચઢકિરિયા વિ, પંચકિરિયા વિ; એવં પુઢવિકાઠ્યા વિ, એવં જાવ-મણુસ્સા । એવં વેડહિયસરીરંણ વિ દો દંડગા, નયરં જમ્મ અત્થિ વેડ-

નીપજ્યુ છે તે જીવોને કાઠિકી યાવત્-ચાર ક્રિયાઓ લાગે. વઢી જે જીવોના શરીરથી મૂળ યાવત્-પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. તથા જે જીવો સ્વાભાવિક રીતે નીચે પડના મૂળના ઉપગ્રાહક-ઉપકારક છે તે જીવોને પણ કાઠિકી વગેરે પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્! કોઈ પુરુષ વૃક્ષના કંદને હજીવે તો તેને કેટલી ક્રિયા લાગે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! કંદને હલ્લવનાર તે પુરુષને યાવત્-પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. તથા જે જીવોના શરીરથી મૂળ યાવત્-બીજ નીપજ્યુ છે તે જીવોને પણ પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

વૃક્ષના કંદ ચલાવનારને ક્રિયા.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્! ત્યાર પછી તે કંદ પોતાના મારને ઝાંચે નીચે પડે અને યાવત્-જીવોનો ઘાત કરે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે? [ઉ૦] તે પુરુષને યાવત્-ચાર ક્રિયાઓ લાગે. [સાક્ષાત ધાતક નહિ હોવાથી પ્રાણાતિપાતક્રિયા ન લાગે.] તથા જે જીવોના શરીરથી મૂળ, સ્કંધ વગેરે નીપજ્યાં છે તે જીવોને પરંપરા ધાતક હોવાથી પ્રાણાતિપાત ક્રિયા સિવાય ચાર ક્રિયાઓ લાગે, અને જે જીવોના શરીરથી કંદ નીપજ્યો છે તે જીવોને યાવત્ પાંચે ક્રિયાઓ લાગે. વળી જે જીવો સ્વાભાવિક રીતે નીચે પડના તે કંદના ઉપકારક હોય તે જીવોને પણ પાંચે ક્રિયાઓ લાગે. જેમ કંદ સંસ્ક્રવે વ્યક્ત્યતા કરી તેમ યાવત્-બીજ સંસ્ક્રવે પણ જાણવી.

કંદને ક્રિયા.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્! કેટલાં શરીરો કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! પાંચ શરીરો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદારિક, યાવત્-૫ કાર્મણ.

શરીરો.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્! કેટલી ઇન્દ્રિયો કહી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! પાંચ ઇન્દ્રિયો કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, યાવત્-૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

શરીરો.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્! યોગ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! યોગ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-મન-યોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ.

યોગ.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્! ઔદારિક શરીરને બાંધતો જીવ કેટલી ક્રિયાવાળો હોય? [ઉ૦] હે ગૌતમ! ઔદારિક શરીરને બાંધતો જીવ કોઈવાર ત્રણ ક્રિયાવાળો, કોઈવાર ચારક્રિયાવાળો અને કોઈવાર પાંચ ક્રિયાવાળો હોય. એ રીતે પૃથિવીકાવિક સંસ્ક્રવે કહેયું. તથા એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્-મનુષ્ય સુધી જાણવું.

ઔદારિકાદિ શરીરને બાંધતો જીવ કેટલી ક્રિયા કરે?

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્! ઔદારિક શરીરને બાંધતા અનેક જીવોને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જેઓને કદાચિત્ ત્રણ ક્રિયાઓ, કદાચિત્ ચાર ક્રિયાઓ અને કદાચિત્ પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. એ પ્રમાણે યાવત્ દંડકના ક્રમથી પૃથિવીકાવિક સુધી

અનેક જીવો કેટલી ક્રિયા કરે?

૧૪ * ઔદારિક શરીરને બાંધતો જીવ જ્યાં સુધી બીજા જીવોને પરિભ્રમણ કરે ત્યાંસુધી તેનું કાવિકી, અધિકરણિકી અને પ્રાણાતિપાત-એ ત્રણ ક્રિયાઓ લાગે, ઔદારિક પરને પરિભ્રમણ કરે ત્યારે તેને પ્રાણાતિપાતની સહિત ચાર ક્રિયાઓ લાગે, અને અન્ય જીવોની હિસા કરે ત્યારે તેને પ્રાણાતિપાત સહિત પાંચ ક્રિયાઓ લાગે.—ટીકા.

દ્વિયં, एवं जाव-कम्मगसरीरं, एवं सोइदियं, जाव-फासिदियं, एवं मणयोगं, वयजोगं, कायजोगं, जस्स जं अत्थि तं भाणि-
यच्चं; एए एगत्त-पुद्गत्तेणं छब्बीसं दंडगा ।

૧૬. [પ્ર૦] કતિવિદે નં મંતે ! માવે પળ્લસે ? [૩૦] ગોયમા ! છબ્બિદે માવે પળ્લસે, તં જહા-૧ ઉદ્દપ, ૨ ઉવસમિપ, જાવ-૬ સન્નિવાદપ ।

૧૭. [પ્ર૦] સે કિં તં ઉદ્દપ ? [૩૦] ઉવ્દપ માવે દુયિદે પળ્લસે, તં જહા-ઉવ્દપ, ઉદયનિપ્પસે ય, एवं एएणं अभि-
लावेणं जहा अणुओगदारे छभामं तहेव निग्गसेसं भाणियच्चं, जाव-सेत्तं सन्निवाए मावे । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति ।

સત્તરસમસણ પઠમો ઉદ્દેમો સમત્તો ।

જાણવું. તથા એ ક્રમથી યાવત્-મનુષ્યો સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીર સંબંધે પણ એક વચન અને બહુવચનને આશ્રયી બે દંડકો કહેવા. પરંતુ જે જીવોને વૈક્રિય શરીર હોય તે જીવોને આશ્રયી કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-કાર્મણશરીર સુધી સમજવું. શ્રોત્રેન્દ્રિયથી આરંભી યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી પણ એક ક્રમથી જાણવું. વર્ણ મનયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ વિષે પણ એ પ્રમાણે કહેવું, પરંતુ જેને જે યોગ હોય તેને તે યોગસંબંધે કહેવું. એમ બધા મળીને એકવચન અને બહુવચનને આશ્રયી છબ્બાશ દંડકો કહેવા.

ઔદયિકાદિ માવો.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માવ કેટલા *પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! માવ છ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદયિક, ૨ ઔપશમિક, યાવત્-૬ સાંનિપાતિક.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદયિક માવ કેટલા પ્રકારે કહ્યો છે. [૩૦] હે ગૌતમ ! ઔદયિક માવ બે પ્રકારે કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-ઔદયિક અને ઉદયનિપ્પન્ન. એ પ્રમાણે આ અભિલાષ વડે †અનુયોગદ્વારમાં જેમ ‡છ નામની વક્તવ્યતા કહી છે તે બધી અહિં કહેવી. યાવત્-એ પ્રમાણે સાંનિપાતિક માવ સુધી કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

સત્તરમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] સે જૂણં મંતે ! સંયત-વિરત-एडिहय-पञ्चवखायपापकम्मे धम्मे टिए, अस्संजय-अविरय-अपडिहयपञ्चवखा-
यपापकम्मे अधम्मे टिते, संजयासंजए धम्माधम्मे टिते ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! સંજય-વિરય૦ જાવ-ધમ્માધમ્મે ટિય । [પ્ર૦]
एएसि णं मंते ! धम्मंसि वा, अधम्मंसि वा, धम्माधम्मंसि वा चक्रिया केह आसहत्तए वा, जाव-तुयट्ठिए वा ? [૩૦]
ગોયમા ! જો તિણદ્દે સમદ્દે । [પ્ર૦] સે કેણં સ્થાતિ અટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धए-‘जाव-धम्माधम्मे टिते’ । [૩૦] ગોયમા ! સંજય-

द्वितीय उद्देशक.

સંયતાદિ ધર્મે,
અધર્મે કે ધર્માધર્મમાં
સ્થિત હોય ?

કોઈ જીવ ધર્મે, અ
ધર્મે કે ધર્માધર્મમાં
સ્થિત શકે ?
ધર્મે, અધર્મે કે ધર્મા-
ધર્મમાં સ્થિત હોય
બટલે શું ?

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંયત, પ્રાણાતિપાતાદિથી વિરતિવાળો અને જેણે પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાહ્વાન કર્યું છે એવો જીવ
†ચારિત્ર ધર્મમાં સ્થિત હોય, અનંયત, અવિરત અને જેણે પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાહ્વાન કર્યું નથી એવો જીવ અધર્મમાં સ્થિત હોય,
તથા સંયતાસંયત જીવ ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, સંયત અને વિરત જીવ ધર્મમાં સ્થિત હોય, સંયતાસંયત જીવ યાવત્-
ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ ધર્મમાં, અધર્મમાં અને ધર્માધર્મમાં કોઈ જીવ બેસવાને યાવત્-આહોટવાને સમર્થ છે ? [૩૦]
હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી [અર્થાન્-તે જીવનો સ્વભાવ હોવાથી ધર્મમાં, અધર્મમાં કે ધર્માધર્મમાં કોઈ જીવ બેસી શકતો નથી.] [પ્ર૦] હે
ભગવન્ ! ‡શા કારણથી આપ એમ કહ્યો છો કે-‘યાવત્-ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સંયત, વિરત અને જેણે પાપકર્મનું
પ્રત્યાહ્વાન કર્યું છે એવો જીવ ધર્મમાં સ્થિત હોય એટલે ધર્મનો આશ્રય કરી-સ્વીકાર કરીને વિહરે. એ પ્રમાણે અસંયત, અવિરત અને જેણે

૧૬ * પાન શરીર, પાન ઈન્દ્રિય અને વળ યોગના પાકવ અને બહુવચન આશ્રયી ૨૬ દંડકો થાય છે.

૧૭ † ઔદયિક માવના ઔદયિક અને ઉદયનિપ્પન્ન-૦ બે મેદે છે. આટલું કર્મકૃતિઓનો ઉદય તે ઔદયિક. ઉદયનિપ્પન્નના બે પ્રકાર છે. જીવો-
દયનિપ્પન્ન અને અજીવોદયનિપ્પન્ન કર્મના ઉદયથી જીવમાં નિપ્પન્ન થયેલા નારક, તિર્થંકર દલાદિ પર્યાયો ત્રીવોદયનિપ્પન્ન કહેવાય છે. કર્મના ઉદયથી
અજીવને વિષે થયેલા પર્યાયો, જેમકે ઔદારિકાદિશરીર તથા ઔદારિકાદિ શરીરને વિષે રહેલા વર્ણાદિ તે ઔદારિકશરીરનામ કર્મના ઉદયથી પુદ્ગલદ્રવ્યરૂપ
અજીવને વિષે નિપ્પન્ન હોવાથી અજીવોદયનિપ્પન્ન કહેવાય છે. જુઓ-અનુયોગ ૦ ૫૦ ૨૧૪.

‡ અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં એક નામથી માઢી છ નામ દગેરે સંબંધે વચન છે, તેમાં છ નામની વક્તવ્યતામાં છ માવના સ્વરૂપનું વર્ણન છે. જુઓ-૫૦
૧૧૨-૧૨૦.

૧ † અહિં ધર્મે, અધર્મે અને ધર્માધર્મપદથી અનુક્રમે ચારિત્ર ધર્મે, અવિરતિ અને દેશાવિરતિ વિવાક્ષત છે.

ધિરય૦ જાવ-પાવકમ્મે ધમ્મે ઠિય, ધમ્મં એવ ઉવસંપજિત્તા ણં વિહરતિ; અસંજય૦ જાવ-પાવકમ્મે અધમ્મે ઠિતે, અધમ્મં એવ ઉવસંપજિત્તા ણં વિહરતિ; સંજયાસંજય ધમ્માધમ્મે ઠિય, ધમ્માધમ્મં ઉવસંપજિત્તા ણં વિહરતિ, સે તેણદ્દેખં જાવ-ઠિય ।

૨. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! કિં ધમ્મે ઠિયા, અધમ્મે ઠિયા, ધમ્માધમ્મે ઠિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા ધમ્મે વિ ઠિયા, અધમ્મે વિ ઠિયા, ધમ્માધમ્મે વિ ઠિયા ।

૩. [પ્ર૦] નેરતિમાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરતયા નો ધમ્મે ઠિતા, અધમ્મે ઠિતા, ણો ધમ્માધમ્મે ઠિતા । एवं જાવ-ચરિદિયાણં ।

૪. [પ્ર૦] પંચેન્દિયતિરિક્તજોણિયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પંચેન્દિયતિરિક્તજોણિયા નો ધમ્મે ઠિયા, અધમ્મે ઠિયા, ધમ્માધમ્મે વિ ઠિયા । મણુસ્સા જહા જીવા । યાણમંતર-જોરસિય-બેમાણિયા જહા નેરતિયા ।

૫. [પ્ર૦] અન્નઉત્થિયા ણં મંતે ! एवं આરુક્ખંતિ, જાવ-પરુવેતિ-एवं खलु समण पंडिया, समणोवासया बालपंडिया, जस्स णं एगपाणाए वि दंडे अणिक्खिसे मे णं 'एगंतबाले' ति वत्तं सिया, से कहमेयं मंते ! एवं ? [उ०] गौयमा ! जणं ते अन्नउत्थिया एवं आरुक्खंति, जाव-वत्तं सिया; जे ते एवं आहंसु मिच्छं ते एवं आहंसु । अहं पुण गौयमा ! एवं आरुक्खामि, जाव-परुवेमि-एवं खलु समणा पंडिया, समणोवासया बालपंडिया, जस्स णं एगपाणाए वि दंडे निक्खिसे से णं नो 'एगंतबाले' ति वत्तं सिया ।

૬. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! કિં બાલા, પંડિયા, બાલપંડિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! બાલા વિ, પંડિયા વિ, બાલપંડિયા વિ ।

૭. [પ્ર૦] નેરતયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરતિયા બાલા, નો પંડિયા, નો બાલપંડિયા । एवं जाव-चरिदियाणं ।

પાપકર્મનું પ્રત્યાલ્યાન કર્યું નથી એવો જીવ અધર્મમાં સ્થિત હોય-एटले अधर्मनो आ ण्य करी विहरे, तथा संयता-संयत जीव धर्माधर्ममा स्थित होय-एटले जीव धर्माधर्मनो-देशविरतिनो आश्रय करी विहरे. ते माटे हे गौतम ! यावत्-‘स्थित होय’.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવો ધર્મમાં સ્થિત હોય, અધર્મમાં સ્થિત હોય કે ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો ધર્મમાં પણ સ્થિત હોય, અધર્મમાં પણ સ્થિત હોય અને ધર્માધર્મમાં પણ સ્થિત હોય.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ પ્રમાણે નૈરયિક સંબંધે પૂછા કરવી. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો ધર્મમાં સ્થિત ન હોય, તેમ ધર્માધર્મમાં સ્થિત ન હોય, પણ અધર્મમાં સ્થિત હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-ચરિદિયો જીવો સુધી જાણવું.

દંડકના ક્રમથી નૈરયિકાદિ સંબંધે પૂર્વાક્ત પ્રશ્ન.

૪. [પ્ર૦] પંચેન્દ્રિય તિરિચ જીવો સંબંધે પૂછા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પંચેન્દ્રિય તિરિચ જીવો ધર્મમાં સ્થિત નથી, પણ તેઓ અધર્મમાં અને ધર્માધર્મમાં સ્થિત છે. મનુષ્યોને વિષે સામાન્ય જીવોનાં પેટે વક્તવ્યતા કહેવી. વાનસ્પત્યો, લોતપિકો અને વૈમાનિકો વિષેની વક્તવ્યતા નૈરયિકોની પેટે કહેવી.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અન્યતીર્થિકો એમ કહે છે, યાવત્ એમ પ્રશ્ન છે કે ‘શ્રમણો પંડિત કહેવાય છે અને શ્રમણોપાસકો બાલ-પંડિત કહેવાય છે, પણ *જે જીવને એક પણ જીવના વધની અવિરતિ છે તે જીવ ‘એકાંત બાલ’ કહેવાય, તો હે મગવન્ ! આ (અન્યતીર્થિકોનું કથન) સત્ય કેમ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે કે યાવત્-‘એકાંત બાલ’ કહેવાય, પરન્તુ જે-ઓએ એમ કહ્યું છે તેઓએ મિથ્યા-અસત્ય કહ્યું છે, હે ગૌતમ ! હું તો આ પ્રમાણે કહું છું-યાવત્ પ્રશ્નું છું કે-એ પ્રમાણે સ્વરેગર શ્રમણો પંડિત છે અને શ્રમણોપાસકો બાલપંડિત છે, પણ જે જીવે એક પણ પ્રાણિના વધની વિરતિ કરી છે તે જીવ ‘એકાંતબાલ’ ન કહેવાય. [પરન્તુ ‘બાલપંડિત’ કહેવાય.]

અન્યતીર્થિકો. બાલપંડિત અને ત્રાસ સંબંધે તેઓનું મત્તાન્ય.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવો બાલ-વિરતિરાહ છે, પંડિત-સર્વવિરતિવાળા છે કે બાલપંડિત-દેશવિરતિ યુક્ત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો બાલ પણ છે, પંડિત પણ છે અને બાલપંડિત પણ છે.

પંડિત, બાલપંડિત અને બાલ.

૭. [પ્ર૦] નૈરયિકો સંબંધે એ પ્રમાણે પ્રશ્ન કરવો. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો બાલ છે, પણ પંડિત નથી, તેમ બાલપંડિત પણ નથી. એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્-ચરિદિયો સુધી જાણવું.

નૈરયિકાદિ વંક-જના ક્રમથી પ્રશ્ન.

૫ * અન્યતીર્થિકો ‘શ્રમણો પંડિત-સર્વવિરતિચારિત્રવાળા-છે અને શ્રમણોપાસક બાલપંડિત-દેશવિરતિ ગહિત છે’-એ જિનસંમન ત્રે પશ્ચનો અનુવાદ કરી તેમાંના દ્વિતીય પક્ષને ક્ષિત કરે છે-સર્વ જીવોના વધની વિરતિ છતાં જેને એક પણ જીવના વધની અવિરતિ છે એવા શ્રમણોપાસકને પણ ‘એકાંતવાલ’ કહેવા જોઈએ. તેનું આ મત્તાન્ય અયોગ્ય છે. તેમ મગવાન મહાવીર જણાવે છે-‘જેને એક પણ જીવના વધની વિરતિ છે તેને પણ એકાન્તબાલ ન કહેવાય, પણ બાલપંડિત કહેવાય, કારણ કે તેનામાં દેશવિરતિ છે; અને જેનામાં દેશવિરતિ હોય તેને ‘એકાન્તબાલ’ ન કહેવાય.

૮. [પ્ર૦] પંચેન્દ્રિયતિરિક્ષ્ણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પંચેન્દ્રિયતિરિક્ષ્ણજોણિયા ચાલા, નો પંડિયા, ચાલપંડિયા વિ । મણુસ્સા જહા જીવા । વાળમંતર-જોરસિય-વેમાણિયા જહા નેરતિયા ।

૯. [પ્ર૦] અજ્ઞઉત્થિયા ણં મંતે ! एवं आरक्षन्ति, जाव-परुवेति-‘एवं खलु पाणातिवाय, मुसावाय, जाव-मिच्छादंस-णसल्ले षट्माणस्स अग्ने जीवो, अग्ने जीवाया, पाणाइवायधेरमणे, जाव-परिग्गहवेरमणे, कोहविवेगे, जाव-मिच्छादंसणसल्लवि-वेगे वट्माणस्स अग्ने जीवे, अग्ने जीवाया; उपपत्तियाय, जाव-परिणामियाय वट्माणस्स अग्ने जीवे, अग्ने जीवाया; उग्गहे, ईहा-अवाय, धारणाय य वट्माणस्स जाव-जीवाया; उट्ठाणे, जाव-परकमे वट्माणस्स जाव-जीवाया; नेरयत्ते, तिरिक्ख-मणुस्स-देवत्ते वट्माणस्स जाव-जीवाया; नाणावरणिजे, जाव-अंतराय वट्माणस्स जाव-जीवाया; एवं कण्हलेस्साय, जाव-सुक्क-लेस्साय; सम्मदिट्ठीय ३, एवं चक्खुदंसणे ४, आभिणिबोहियणाणे ५, मतिअज्ञाणे ३, आहारसंज्ञाय ४, एवं ओरालियसरीरे ५, एवं मणोजोए ३, सागारोवओगे, अणागारोवओगे वट्माणस्स अग्ने जीवे, अग्ने जीवाया’; से कहमेयं मंते एवं ? [३०] गौयमा ! जं णं ते अज्झउत्थिया एवं आरक्षन्ति, जाव-मिच्छं ते एवं आहंसु । अहं पुण गौयमा ! एवं आरक्षामि, जाव-परुवेमि-‘एवं खलु पाणातिवाय, जाव-मिच्छादंसणसल्ले वट्माणस्स सखेव जीवे, सखेव जीवाया, जाव-अणागारोवओगे वट्माणस्स जाव-सेखव जीवाया’ ।

૧૦. [પ્ર૦] દેવે ણં મંતે ! મહિદ્ધિય, જાવ-મહેસક્ખે પુઞ્ઞામેવ રૂપી મધિત્તા પમૂ અરુવિં વિડઢિત્તા ણં ચિદ્ધિત્તય ? [૩૦] જો તિણટ્ટે સમટ્ટે । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘देवे णं जाव-नो पमू अरुविं विडडित्ता णं चिद्वित्तय ? [३०] गौयमा ! अहमेयं जाणामि, अहमेयं पासामि, अहमेयं बुज्झामि, अहमेयं अमिसमज्जागच्छामि, मय एयं नायं, मय एयं दिट्ठं, मम एयं बुद्धं, मय एयं अमिसमज्जागयं-‘जं णं तहागयस्स जीवस्स सरुविस्स, सकम्मस्स, सरागस्स, सचेदगस्स, समोहस्स, सले-

૮. [પ્ર૦] પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો ચાલ અને ચાલપંડિત હોય છે, પણ પંડિત હોતા નથી. મનુષ્યો સંબંધે સામાન્ય જીવોની વક્તવ્યતા કહેવી. તથા વાનવ્યંતર, ઔત્પત્તિક અને વૈમાનિક સંબંધે નૈરયિકની વક્તવ્યતા (સૂ. ૭) કહેવી.

‘જીવ અને જીવા-
ત્મા મિશ્ર છે’ એવો
અન્યતીર્થિકનો મત.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે પ્રાણાતિપાતમાં, મૃપાવાદમાં યાવત્-મિધ્યાદર્શનશ-લ્યમાં વર્તતા પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; પ્રાણાતિપાતવિરમણમાં, યાવત્-પરિમ્હવિરમણમાં, ક્રોધના ત્યાગમાં-યાવત્-મિધ્યાદર્શનશલ્યના ત્યાગમાં વર્તતા પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી તેનો જીવાત્મા અન્ય છે. ઔત્પત્તિકી બુદ્ધિમાં, યાવત્-પારિણા-મિકી બુદ્ધિમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી જીવાત્મા અન્ય છે; અવપ્રહ, રૂઢા, અવાય અને ધારણામાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; ઉત્થાનમાં, યાવત્-પુરુષકાર-પરાક્રમમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; નૈરયિકપણામાં, પંચેન્દ્રિયતિર્યંચપણામાં, મનુષ્યપણામાં તથા દેવપણામાં વર્તમાન જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા અન્ય છે; જ્ઞાનાવરણીયમાં યાવત્-અંતરાયમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી જીવાત્મા અન્ય છે; કૃષ્ણલેશ્યામાં, યાવત્-શુક્લલેશ્યામાં, તથા સમ્યગ્દષ્ટિ મિધ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિમાં, ૧ ચક્ષુર્દર્શન ૨ અચક્ષુર્દર્શન, ૩ અવધિદર્શન અને ૪ કેવલ દર્શનમાં, ૫ આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, ગત્યર્થજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાનમાં, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, અને વિભંગજ્ઞાનમાં, આહારસંજ્ઞા, મયસંજ્ઞા, નિદ્રાસંજ્ઞા અને મૈથુનસંજ્ઞામાં, અને એજ પ્રમાણે ઔદારિક શરીર, વૈક્રિય શરીર, આદ્યાક શરીર, તૈજસ શરીર અને કાર્મણ શરીરમાં, તથા મનોયોગ, વચનયોગ, અને કાયયોગમાં, સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેનો જીવાત્મા અન્ય છે. તો હે ભગવન્ ! તે કેમ સત્ય હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકો એ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્-તેઓ મિધ્યા કહે છે. હે ગૌતમ ! હું તો આ પ્રમાણે કહું છું, યાવત્ પ્રરૂપું છું-“પ્રાણાતિપાત યાવત્-મિધ્યાદર્શનમાં વર્તમાન પ્રાણીનો તેજ જીવ છે અને તેજ જીવાત્મા છે, યાવત્-અનાકારોપયોગમાં વર્તમાન પ્રાણીનો તેજ જીવ છે અને તેજ જીવાત્મા છે.”

જશરીરી દેવમા
અરૂપી રૂપ વિકુર્વા-
ના સામર્થ્યનો અ-
ભાવ અને તેનો હેતુ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાલો, યાવત્-મોટા સુખવાલો દેવ પહેલાં રૂપી હોઈને-મૂર્ત સ્વરૂપ ધારણ કરી પછી અરૂપી રૂપ (અમૂર્ત રૂપ) વિકુર્વાન રહેવા સમર્થ છે ? [૩૦] તે અર્થ સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘મોટી ઋદ્ધિવાલો દેવ યાવત્-અરૂપી રૂપ વિકુર્વાન રહેવા સમર્થ નથી’ ? [૩૦] ગૌતમ ! હું એ જાણું છું, હું એ જોઉં છું, હું એ નિશ્ચિત જાણું છું, હું એ સર્વથા જાણું છું, મેં એ જાણ્યું છે, મેં એ જોયું છે, મેં નિશ્ચિત જાણ્યું છે અને મેં એ સર્વથા જાણ્યું છે કે, તેવા પ્રકારના રૂપવાળા, કર્મવાળા, રાગવાળા, વેદવાળા, મોહવાળા, લેશ્યાવાળા, શરીરવાળા, અને તે શરીરથી નહિ મૂકાયેલા-જૂદા નહીં થયેલા જીવને

૧ * અહિં ‘સર્વત્ર પ્રાણાતિપાતાદિ ક્રિયામાં પ્રવર્તમાન જીવ તટ્ટે પ્રકૃતિ અને જીવાત્મા-પુરુષ પરસ્પર મિશ્ર છે’-આનો સાંકલ્યદર્શનનો મત છે. સાંકલ્યો પ્રકૃતિનું કર્તૃત્વ અને પુરુષને અકર્તા અને ઓછા માને છે, ઉપનિષદો પણ જીવ-અન્તઃકરણવિષિષ્ટ ચૈતન્ય-નું કર્તૃત્વ અને જીવાત્મા-પ્રજ્ઞનું અકર્તૃત્વ માને છે, તેઓને મતે પણ જીવ અને બ્રહ્મનો ઔપાધિક મેદ છે, માટે તે બંને દર્શનો અન્યતીર્થિકતરીકે પ્રહળ કરેલા હોય તેમ સંભવે છે.

સસ્ત્ર, સસરીરસ્ત, તાઓ સરીરાઓ અવિપ્પમુક્કસ્ત એવં પન્નાયતિ, તં જહા-કાલસે વા, જાવ-સુક્કિલસે વા, સુખિગંધસે વા, સુખિગંધસે વા, તિસે વા, જાવ-મહુરસે વા, કપ્પલ્લસે વા, જાવ-લુપ્પલસે વા સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! જાવ-ચિદ્દિત્તપ !

૧૧ [પ્ર૦] સચ્ચેવ જં મંતે ! સે જીવે પુદ્ગામેવ અરુઘી મવિત્તા પમૂ ક્કવિં ચિડ્ધિત્તા જં ચિદ્દિત્તપ ! [૩૦] જો તિણદ્દે સમદ્દે, જાવ-ચિદ્દિત્તપ ! ગોયમા ! અહં એયં જાણામિ, જાવ-જં જં તહાગયસ્સ જીવસ્સ અરુચિસ્સ, અકમ્મસ્સ, અરાગસ્સ, અવેવસ્સ, અમોહસ્સ, અલેસસ્સ, અસરીરસ્સ, તાઓ સરીરાઓ વિપ્પમુક્કસ્સ નો એવં પન્નાયતિ, તં જહા-કાલસે વા, જાવ-લુપ્પલસે વા સે તેણદ્દેણં જાવ-ચિદ્દિત્તપ વા ! 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ !

સત્તરસમે સળ્લીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો !

વિષે એમ જણાય છે, તે આ પ્રમાણે-તે શરીરયુક્ત જીવમાં-કાઢાપણું, યાવત્-ધોળાપણું, સુગંધિપણું કે દુર્ગંધિપણું, કઢવાપણું કે યાવત્-મધુરપણું, તથા કર્કશપણું કે યાવત્-રુક્ષપણું હોય છે, માટે હે ગૌતમ ! તે હેતુથી તે દેવ પૂર્વે પ્રમાણે યાવત્-અરૂપી રૂપ વિકુર્વવા સમર્થ નથી.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેજ દેવરૂપ જીવ પહેલાં અરૂપી થઈને પછી રૂપી આકાર વિકુર્વવા સમર્થ છે ! [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી-શ્યાદિ યાવત્-વિકુર્વવા સમર્થ નથી' જ્યાંતુથી જાણવું. કારણ કે હે ગૌતમ ! હું એ જાણું છું કે, યાવત્-રૂપ વિનાના, કર્મ વિનાના, રાગ વિનાના, વેદ વિનાના, મોહ વિનાના, લેણ્યા વિનાના, શરીર વિનાના અને શરીરથી જૂદા થયેલા તેવા પ્રકારના જીવને વિષે એમ જણાતું નથી કે, તે જીવમાં કાઢાપણું યાવત્-રુક્ષાપણું છે. માટે હે ગૌતમ ! તે હેતુથી યાવત્-તે દેવ પૂર્વે પ્રમાણે વિકુર્વવા સમર્થ નથી. 'હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

શરીર રહિત જીવ-માં રૂપી આકાર વિકુર્વવાના સામર્થ્યનો અભાવ અને તેજ કારણ.

સત્તરમા શતકમાં થીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તઈઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] સેલેસિં પઢિવન્નાય જં મંતે ! અણગારે સયા સમિયં યયતિ, વેયતિ, જાવ-તં તં માવં પરિણમતિ ! [૩૦] જો તિણદ્દે સમદ્દે, જણ્ણતથ્થ યગેજં પરપ્પયોગેજં !

૨. [પ્ર૦] કતિવિહા જં મંતે ! એયણા પળ્ણત્તા ! [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-૧ દ્ધેયણા, ૨ ક્કિસે-યણા, ૩ કાલેયણા, ૪ માવેયણા, ૫ મવેયણા !

૩. [પ્ર૦] દ્ધેયણા જં મંતે ! કતિવિહા પળ્ણત્તા ! [૩૦] ગોયમા ! ચડ્ધિહા પળ્ણત્તા ! તં જહા-૧ નેરપ્પયદ્ધેયણા, ૨ તિરિપ્પલ્લ, ૩ મણુસ્સ, ૪ દેવદ્ધેયણા !

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શૈલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલ અનગાર શું સદા નિરન્તર કંપે, વિશેષ કંપે, અને યાવત્-તે તે માને પરિણમે ! [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી, માત્ર એક પરપ્રયોગ વિના (અર્થાત્-શૈલેશી અવસ્થામાં આત્મા અત્યન્ત સ્થિરતાને પ્રાપ્ત થયેલ હોવાથી પરપ્રયોગ સિવાય ન કંપે).

શૈલેશી પ્રાપ્ત અનગાર એનાદિ ક્રિયા મનુષ્યને ?

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એજના (કંપન) કેટલા પ્રકારની કહી છે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એજના પાંચ પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે-૧ દ્રવ્યએજના, ૨ ક્ષેત્રએજના, ૩ કાલએજના, ૪ માવએજના અને ૫ મવએજના.

એજનાના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દ્રવ્યએજના કેટલા પ્રકારની કહી છે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ નૈરયિકદ્રવ્યએજના, ૨ તિર્યચયોનિકદ્રવ્યએજના, ૩ મનુષ્યદ્રવ્યએજના અને ૪ દેવદ્રવ્યએજના.

દ્રવ્યએજનાના પ્રકાર.

૨ * એજના-યોગદ્વારા આત્મપ્રદેશોનું અથવા પુદ્ગલદ્રવ્યોનું ચલન કે કંપન. તેના દ્રવ્યાદિ પાંચ પ્રકાર છે. મનુષ્યાદિ જીવ દ્રવ્યોનું કે મનુષ્યાદિ જીવ સહિત પુદ્ગલ દ્રવ્યનું કંપન તે દ્રવ્યએજના, મનુષ્યાદિક્ષેત્રને વિષે વર્તમાન જીવોનું કંપન તે ક્ષેત્રએજના, મનુષ્યાદિ કાલે વર્તમાન જીવોનું કંપન તે કાલએજના, ઔદયિકાદિ માસમાં વર્તતા જીવોનું કે પુદ્ગલોનું કંપન તે માસએજના અને મનુષ્યાદિ ભવમાં વર્તતા જીવોની એજના-કંપન તે મવએજના.

૪. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘नेरइयव्वेयणा’ २ ! [उ०] गोयमा ! जं णं नेरइया नेरइयव्वे वडिंसु वा चट्ठंति वा, चट्ठिस्संति वा ते णं तत्थ नेरइया नेरतिइव्वे वडुमाणा नेरइयव्वेयणं एयंसु वा, एयंति वा, एइस्संति वा, तेणट्टेणं जाव-व्वेयणा ।

૫. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘तिरिफज्जोणियव्वेयणा’ २ ! [उ०] एवं चेव, नवरं-तिरिफज्जोणियव्वं भाणियच्च, सेसं तं चेव, एवं जाव-देवव्वेयणा ।

૬. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! કતિવિહા પળ્લસા ! [उ०] गोयमा ! चउविहा पण्णसा, तं जहा-१ नेरइयસેસેયના, જાવ-૪ દેવસેસેયના ।

૭. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘नेरइयसैसेयणा’ २ ! [उ०] एवं चेव, नवरं ‘नेरइयसैसेयणा’ भाणियच्च, एवं जाव-देवसैसेयणा; एवं कालेयणा वि, एवं भवेयणा वि, एवं भावेयणा वि, एवं जाव-देवभावेयणा ।

૮. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! ચલણા પળ્લસા ! [उ०] गोयमा ! तिविहा चलणा पलसा, तं जहा-सरीरचलणा, इंदियचलणा, जोगचलणा ।

૯. [પ્ર૦] સરીરચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પળ્લસા ! [उ०] गोयमा ! पंचविहा पण्णसा, तं जहा-१ ओरालियसरी-रचलणा, जाव-५ कम्मगसरीरचलणा ।

૧૦. [પ્ર૦] ઇંદિયચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પળ્લસા ! [उ०] गोयमा ! पंचविहा पण्णसा, तं जहा-१ सोरइयच-लणा, जाव-५ फासिइयचलणा ।

૧૧. [પ્ર૦] જોગચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પળ્લસા ! [उ०] गोयमा ! तिविहा पण्णसा, तं जहा-मज्जजोगचलणा, वइजोगचलणा, कायजोगचलणा ।

૧૨. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘ओरालियसरीरचलणा २ ! [उ०] गोयमा ! जं णं जीवा ओरालियसरीदे

નૈરયિકદ્રવ્યવ્યજના
કહેવાનું કારણ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ કારણથી ‘નૈરયિકદ્રવ્યવ્યજના’ ૨ કહેવામાં આવે છે ! [उ०] હે ગૌતમ ! જે માટે ‘નૈરયિકો નૈરયિકદ્ર-વ્યમાં વર્તતા દ્વતા, વર્તે છે અને વર્તશે, તે નૈરયિકો’ નૈરયિકદ્રવ્યમાં વર્તતા નૈરયિકદ્રવ્યની વ્યજના કરી હતી, કરે છે અને કરશે, તે માટે યાવત્-નૈરયિકદ્રવ્યવ્યજના કહેવામાં આવે છે.

તિર્યચાદિદ્રવ્યવ્યજ-
ના કહેવાનું કારણ

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તિર્યચયોનિકદ્રવ્યવ્યજના ૨ કહેવાય છે તેનું શું કારણ ! [उ०] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે નૈર-યિકદ્રવ્યને બદલે તિર્યચયોનિકદ્રવ્ય કહેવું. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. તથા એ પ્રમાણે મનુષ્યદ્રવ્યવ્યજના અને દેવદ્રવ્યવ્યજના પણ જાણવી.

ક્ષેત્રવ્યજનાના પ્રકાર

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્ષેત્રવ્યજના કેટલા પ્રકારની કહી છે ! [उ०] હે ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારની કહી છે. તે આ પ્રમાણે-૧ નૈર-યિકક્ષેત્રવ્યજના, યાવત્-૪ દેવક્ષેત્રવ્યજના.

નૈરયિકાદિ ક્ષેત્ર-
વ્યજના કહેવાનું કાર-
ણ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકક્ષેત્રવ્યજના ૨ કહેવાનું શું કારણ ! [उ०] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે નૈરયિકદ્રવ્યવ્યજનાને બદલે નૈરયિકક્ષેત્રવ્યજના કહેવી. અને એ યાવત્-દેવ ક્ષેત્રવ્યજના સુધી જાણવું. તથા કાલવ્યજના, ભવવ્યજના અને ભાવવ્યજના વિષે પણ એ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-દેવભાવવ્યજના સુધી સમજવું.

ચલનાના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ! [उ०] હે ગૌતમ ! ચલના ત્રણ પ્રકારની કહી છે. તે આ પ્રમાણે-શરીર-ચલના, ઇન્દ્રિયચલના અને યોગચલના.

શરીરચલનાના
પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શરીરચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ! [उ०] હે ગૌતમ ! શરીરચલના પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદારિકશરીરચલના, યાવત્-૫ કાર્મણશરીરચલના.

ઇન્દ્રિયચલનાના
પ્રકાર.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ! [उ०] હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિયચલના, યાવત્-૫ સ્પર્શેન્દ્રિયચલના.

યોગચલનાના
પ્રકાર.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યોગચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ! [उ०] હે ગૌતમ ! યોગચલના ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-મનોયોગચલના, વચનયોગચલના અને કાયયોગચલના.

ઔદારિકશરીર-
ચલના કહેવાનું કાર-
ણ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ હેતુથી ઔદારિકશરીરચલના ૨ કહેવાય છે ! [उ०] હે ગૌતમ ! જે માટે ઔદારિક શરીરમાં વર્તતા

૪ * નૈરયિક જીવો નૈરયિક શરીરમાં રહી તે શરીરદ્વારા જે વ્યજના કરે તે નૈરયિકદ્રવ્યવ્યજના કહેવાય છે. એ પ્રમાણે તિર્યચાદિ દ્રવ્યવ્યજના જાણવી.

વદમાણા ઓરાલિયસરીરપાયોગાદં દ્વાદં ઓરાલિયસરીરસાપ પરિણામેમાણા ઓરાલિયસરીરચલનં ચલિસુ વા, ચલંતિ વા, ચલિસ્સંતિ વા સે તેણદ્દેણં જાવ-‘ઓરાલિયસરીરચલણા’ ૨ ।

૧૩. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्ध-‘वेउद्वियसरीरचलणा’ ૨ ? [ઉ૦] एवं चेध, नवरं-वेउद्वियसरीरे वदमाणा, एवं जाव-कम्मगसरीरचलणा ।

૧૪. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्ध-‘सोइदियचलणा’ ૨ ? [ઉ૦] गोयमा ! जं णं जीवा सोइदिये वदमाणा सो-इदियपाभोगादं द्वाइदं सोइदियसाप परिणामेमाणा सोइदियचलनं चलिषु वा, चलंति वा, चलिस्संति वा, से तेणद्वेणं जाव-सोइदियचलणा ૨ । एवं जाव-फासिदियचलणा ।

૧૫. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्ध-‘मणजोगचलणा’ ૨ ? [ઉ૦] गोयमा ! जं णं जीवा मणजोए वदमाणा मण-जोगपाभोगादं द्वाइदं मणजोगसाप परिणामेमाणा मणजोगचलनं चलिषु वा, चलंति वा, चलिस्संति वा, से तेणद्वेणं जाव-मणजोगचलणा ૨ । एवं वइजोगचलणा वि, एवं कायजोगचलणा वि ।

૧૬. [પ્ર૦] મહ મંતે ! સંવેગે, નિદ્દેપ, ગુરુ-સાહસ્મિયસુસ્સુસળયા, આલોચળયા, નિવળયા, ગરહળયા, સમાપળયા, સ્વયસહાયતા, વિઠસમળયા, માથે અપ્પહિચ્છયા, વિણિવદ્ધળયા, વિવિત્તસયળાસળસેવળયા, સોઈદિયસંવેગે, જાવ-ફાસિદિ-યસંવેગે, જોગપચ્છક્ષણે, સરીરપચ્છક્ષણે, કસાયપચ્છક્ષણે, સંભોગપચ્છક્ષણે, ઉવહિપચ્છક્ષણે, મસપચ્છક્ષણે, સમા, વિ-રાગળયા, માથસથે, જોગસથે, કરણસથે, મળસમન્નાહરળયા, વહસમન્નાહરળયા, કાયસમન્નાહરળયા, કોહધિવેગે, જાવ-મિષ્ઠા-ઈસળસલ્લવિવેગે, જાણસંપજળયા, ડંસળસંપજળયા, ચરિત્તસંપજળયા, હેદળઅહિયાસળયા, મારણંતિયઅહિયાસળયા-एण णं મંતે ! यया किंपज्जवसाणफला पञ्चत्ता समणाउसो ? [ઉ૦] गोयमा ! संवेगे, निद्वेप, जाव-मारणंतियअहियासणया-एण णं सिद्धिपज्जवसाणफला पञ्चत्ता समणाउसो । । ‘સંવે મંતે !, સેવં મંતે !’ તિ જાવ-વિદ્દરદ ।

સત્તરસમે સપ તઈઓ ઉદેસો સમત્તો ।

જીવોએ ઔદારિકશરીરયોગ્ય દ્રવ્યોને ઔદારિકશરીરપણે પરિણમાવતા ઔદારિકશરીરની ચલના કરી છે, કરે છે અને કરશે, તે કારણથી હે ગૌતમ ! ઔદારિકશરીરચલના ૨ કહેવામાં આવે છે.

૧૩ [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા કારણથી વૈક્રિયશરીરચલના ૨ કહેવામાં આવે છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વધું જાણવું. વિશેષ ૯ કે ‘વૈક્રિયશરીરને વિષે વર્તતા’ इत्यादि કહેવું. [અર્થાત્-ઔદારિકને બદલે બધે વૈક્રિય કહેવું.] અને ૯જ પ્રમાણે યાવત્-કાર્મણશરીર-ચલના સુધી જાણવું.

વૈક્રિય ચલના કહેવાનું કારણ.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા કારણથી શ્રોત્રેન્દ્રિયચલના ૨ કહેવામાં આવે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને ધારણ કરતા જીવોએ શ્રોત્રેન્દ્રિયયોગ્ય દ્રવ્યોને શ્રોત્રેન્દ્રિયપણે પરિણમાવતા શ્રોત્રેન્દ્રિયની ચલના કરી છે, કરે છે અને કરશે, તે કારણથી શ્રોત્રેન્દ્રિયચ-લના ૨ કહેવામાં આવે છે. ૯ પ્રમાણે યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયચલના સુધી જાણવું.

શ્રોત્રેન્દ્રિયાચલના કહેવાનું કારણ.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા કારણથી મનોયોગચલના ૨ કહેવામાં આવે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે કારણથી મનયોગને ધારણ કરતા જીવોએ મનયોગ્ય દ્રવ્યોને મનયોગપણે પરિણમાવતા મનોયોગની ચલના કરી છે, કરે છે અને કરશે, તે કારણથી મનોયોગચલના ૨ કહે-વામાં આવે છે. ૯ પ્રમાણે વચનયોગચલના તથા કાયયોગચલના પણ જાણવી.

મનોયોગ ચલના કહેવાનું કારણ.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંવેગ-મોક્ષનો અભિલાષ, નિર્વેદ-સંસારથી વિરક્તતા, ગુરુઓની તથા સાધર્મિકોની સેવા, પાપોનાં આલો-ચના-ગુરુ સમક્ષ કથન, નિંદા-આત્મદ્વારા દોષોની નિન્દા, ગર્હા-પરસમક્ષ પોતાના દોષો પ્રગટ કરવા, ક્ષમાપના, ઉપશાંતતા, શ્રુતસહાયતા-શ્રુતામ્યાસ, ભાવાપ્રતિબદ્ધતા-હાસ્યાદિ ભાવોને વિષે અપ્રતિબંધ, પાપસ્થાનોથી નિવૃત્ત થવું, વિવિક્તશયનાસતા-ઋયાદિરહિત વસતિ અને આસનનો ઉપયોગ, શ્રોત્રેન્દ્રિયસંવર, યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયસંવર, યોગપ્રત્યાહ્યાન, *શરીરપ્રત્યાહ્યાન, કપાયપ્રત્યાહ્યાન, †સંભોગપ્રત્યાહ્યાન, ‡ઉપધિપ્રત્યાહ્યાન, મક્તપ્રત્યાહ્યાન, ક્ષમા, વિરાગતા, ભાવસત્ય, યોગસત્ય, કરણસત્ય-પ્રતિલેખનાદિ ક્રિયાનું પથાર્થ કરવું, મનઃસમન્વાહરણ-મનનું સંગોપન, વચઃ-સમન્વાહરણ-વચનસંગોપન, કાયસમન્વાહરણ-કાયસંગોપન, ક્રોધનો ત્યાગ, યાવત્-મિથ્યાદર્શનશલ્યનો ત્યાગ, જ્ઞાનસંપન્નતા, દર્શનસંપ-ન્નતા, ચારિત્રસંપન્નતા, ક્ષુધાદિ વેદનામાં સહનશીલતા અને મારણાન્તિક કષ્ટમાં સહનશીલતા-૯ બધા પદોનું હે આયુષ્માન્ શ્રમણ ! અન્તિમ ફલ શું કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંવેગ, નિર્વેદ, યાવત્-મારણાન્તિક કષ્ટમાં સહનશીલતા-૯ બધા પદોનું અન્તિમ ફલ મોક્ષ કહ્યું છે. “હે મગવન્ ! તે એમજ છે. હે મગવન્ ! તે એમજ છે.”

સંવેગાદિનું ફલ.

સત્તરમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧૬ * શરીરમાં આસક્તિનો ત્યાગ કરવો. † સાધુઓ પરસ્પર એક મંડલીમાં બેસી મોજન કરે તે સંભોગ, જિનકલ્પાદિને સ્વીકારી તેનો ત્યાગ કરવો તે સંભોગપ્રત્યાહ્યાન. ‡ અધિક વસ્ત્રાદિનો ત્યાગ કરવો તે ઉપધિપ્રત્યાહ્યાન.

ચંડત્યો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] તેણે કાલેણ, તેણે સમણે રાયગિદે નગરે જાવ—પંચ વયાસી—અત્યિ જં મંતે ! જીવાણે પાણાદ્યાણે કિરિયા કજ્જર ? [ઉ૦] હંતા, અત્યિ ।
૨. [પ્ર૦] સા મંતે ! કિં પુટ્ટા કજ્જર, અપુટ્ટા કજ્જર ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુટ્ટા કજ્જર, નો અપુટ્ટા કજ્જર । પંચ જહા પદ-મસપ છદુદેસપ જાવ—જો 'અણપુષ્પિકડા' તિ વસત્થં સિયા, પંચ જાવ—વેમાણિયાણં, નવરં—જીવાણં પર્મિદિયાણં ચ નિલાલા-પણં છદિસિ, ઘાઘાયં પદુચ્ચ સિય તિદિસિ, સિય ચંડદિસિ, સિય પંચદિસિ, સેસાણં નિયમં છદિસિ ।
૩. [પ્ર૦] અત્યિ જં મંતે ! જીવાણં મુસાવાણં કિરિયા કજ્જર ? [ઉ૦] હંતા, અત્યિ ।
૪. [પ્ર૦] સા મંતે ! કિં પુટ્ટા કજ્જર, અપુટ્ટા કજ્જર ? [ઉ૦] જહા પાણાદ્યાણં દંડમો પંચ મુસાવાણં વિ, પંચ અ-દિલાદાણેણ વિ, મેહુણેણ વિ, પરિગ્ગહેણ વિ । પંચ એ પંચ દંડગા ।
૫. [પ્ર૦] જં સમયં જં મંતે ! જીવાણં પાણાદ્યાણં કિરિયા કજ્જર સા મંતે ! કિં પુટ્ટા કજ્જર, અપુટ્ટા કજ્જર ? [ઉ૦] પંચ તહેવ જાવ—વસત્થં સિયા, જાવ—વેમાણિયાણં, પંચ જાવ—પરિગ્ગહેણં, પંચ એતે વિ પંચ દંડગા ।
૬. [પ્ર૦] જં દેસેણં મંતે ! જીવાણં પાણાદ્યાણં કિરિયા કજ્જર ? [ઉ૦] પંચ ચેવ, જાવ—પરિગ્ગહેણં, એતે વિ પંચ દંડગા ।
૭. [પ્ર૦] જં પપસં જં મંતે ! જીવાણં પાણાદ્યાણં કિરિયા કજ્જર સા મંતે કિં પુટ્ટા કજ્જર ?—પંચ તહેવ દંડમો । [ઉ૦] પંચ જાવ—પરિગ્ગહેણં । પંચ એ વીસં દંડગા ।

ચતુર્થ ઉદેશક.

પ્રાણાતિપાત વગેરે
દ્વારા કરી ક્રિયા.

૧. [પ્ર૦] તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નગરમાં [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્—આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! જીવો વડે પ્રાણાતિપાત-દ્વારા ક્રિયા—કર્મ કરાય છે ! [ઉ૦] હા, કરાય છે.

સ્પૃષ્ટ કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ
કરાય !

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ક્રિયા (કર્મ) સ્પૃષ્ટ—આત્મા સ્પર્શી કરાય કે અસ્પૃષ્ટ—આત્માના સ્પર્શ વિના કરાય ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટ કરાય, પણ અસ્પૃષ્ટ ન કરાય—ઇત્યાદિ વધું પ્રથમ શતકના *છદા ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું; યાવત્—તે ક્રિયા (કર્મ) અનુક્રમે કરાય છે, પણ અનુક્રમ વિના કરાતી નથી. એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. પરંતુ વિશેષ એ કે જીવો અને એકેન્દ્રિયો વ્યાઘાત—પ્રતિબંધ સિવાય છ એ દિશામાંથી આવેલાં કર્મ કરે છે, અને જો વ્યાઘાત હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશા-માંથી અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી, આવેલાં કર્મ કરે છે. [જે એકેન્દ્રિયો લોકાન્તે રહેલા છે, તેને ઉપરની અને આસપાસની દિશાથી કર્મ આવવાનો સંભવ નથી, તેથી તેઓ કશિત્ ત્રણ દિશામાંથી કદાચિત્ ચાર દિશામાંથી, અને કદાચિત્ પાંચ દિશામાંથી આવેલું કર્મ કરે છે. અને બાકીના જીવો લોકના મધ્ય ભાગમાં હોવાથી વ્યાઘાતના અભાવે છ એ દિશામાંથી આવેલું કર્મ કરે છે. તે સિવાય બાકીના જીવો તો અવશ્ય છ એ દિશામાંથી આવેલાં કર્મ કરે છે.]

મૃષાવાદ દ્વારા કરી
ક્રિયા.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવો મૃષાવાદદ્વારા કર્મ કરે છે ! [ઉ૦] હા, કરે છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે ક્રિયા—કર્મ સ્પૃષ્ટ કરાય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પ્રાણાતિપાત સંબંધે દંડક કહ્યો છે તેમ મૃષાવાદ સંબંધે પણ દંડક કહેવો. એમ અદનાદાન, મૈશુન અને પરિગ્રહસંબંધે પાંચે દંડકો કહેવા.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે સમયે જીવો પ્રાણાતિપાતદ્વારા (કર્મ) કરે છે તે સમયે હે ભગવન્ ! તે સ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—તે 'અનાતુર્પૂર્વકીન નથી' ત્યાં સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે—યાવત્—દંડકના ક્રમથી વૈમાનિકો સુધી યાવત્—પરિગ્રહ સંબંધે જાણવું. બધા મઠીને પૂર્વત્ પાંચે દંડકો મૃષાવાદ સંબંધે કહેવા.

ક્ષેત્રને આશ્રયી કર્મ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે ક્ષેત્રમાં જીવો પ્રાણાતિપાત દ્વારા કર્મ કરે છે તે ક્ષેત્રમાં સ્પૃષ્ટ કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે ઉત્તર કહેવો. યાવત્—પરિગ્રહ સુધી જાણવું. એમ પાંચે દંડકો કહેવા.

પ્રદેશને આશ્રયી
ક્રિયા.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પ્રદેશમાં જીવો પ્રાણાતિપાત દ્વારા કર્મ કરે છે તે પ્રદેશમાં શું સ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે—ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે દંડક કહેવો. [ઉ૦] એ પ્રમાણે યાવત્—પરિગ્રહ સુધી જાણવું. એમ બધા મઠીને પંચ દંડકો કહેવા.

* મગ. સં. ૧ શ. ૧ ઉ. ૬ પૃ. ૧૬૫-૧૬૬

† પ્રાણાતિપાતથી પરિગ્રહ સુધીના સામાન્ય પાંચ દંડકો, અને એ પ્રમાણે સમય, દેશ અને પ્રદેશ આશ્રયી પણ પાંચ પાંચ દંડકો મઠી વીસ દંડકો જાણવા.

૮. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે ! કિં અત્તકહે દુક્ખે, પરકહે દુક્ખે, તદુભયકહે દુક્ખે ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્તકહે દુક્ખે, નો પરકહે દુક્ખે, નો તદુભયકહે દુક્ખે, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૯. [પ્ર૦] જીવા નં મંતે ! કિં અત્તકહં દુક્ખં વેદેતિ, પરકહં દુક્ખં વેદેતિ, તદુભયકહં દુક્ખં વેદેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્તકહં દુક્ખં વેદેતિ, નો પરકહં દુક્ખં વેદેતિ, નો તદુભયકહં દુક્ખં વેદેતિ, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૦. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે ! અત્તકહા વેયણા, પરકહા વેયણા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્તકહા વેયણા, નો પરકહા વેયણા, નો તદુભયકહા વેયણા । एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૧. [પ્ર૦] જીવા નં મંતે ! કિં અત્તકહં વેદણં વેદેતિ, પરકહં વેદણં વેદેતિ, તદુભયકહં વેદણં વેદેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા અત્તકહં વેયણં વેદેતિ, નો પરકહં, નો તદુભયકહં, एवं जाव-वेमाणियाणं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । चि ।

સત્તરસમે સળ ચઉત્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવોને જે દુઃખ છે તે શું આત્મકૃત છે, પરકૃત છે કે ઉભયકૃત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવોને જે દુઃખ છે તે આત્મકૃત છે, પરકૃત નથી, તેમ ઉભયકૃત પણ નથી, એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવો શું આત્મકૃત * દુઃખ વેદે છે, પરકૃત દુઃખ વેદે છે કે તદુભયકૃત દુઃખ વેદે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો આત્મકૃત દુઃખ વેદે છે; પરકૃત કે ઉભયકૃત દુઃખ વેદતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવોને જે વેદના છે તે શું આત્મકૃત છે, પરકૃત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વેદના આત્મકૃત છે, પરકૃત કે ઉભયકૃત નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવો શું આત્મકૃત વેદનાને વેદે છે, પરકૃત વેદનાને વેદે છે કે ઉભયકૃત વેદનાને વેદે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો આત્મકૃત વેદનાને વેદે છે; પરકૃત કે ઉભયકૃત વેદનાને વેદતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. 'હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

દુઃખ આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે ?

દુઃખનું વેદના-આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે ?

વેદના આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે ?

વેદનાના વેદનસંબન્ધે મમ.

સત્તરમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કહિં નં મંતે ! ઈસાણસ્સ વેવિંદસ્સ દેવરજ્ઞો સમા સુહમ્મા પળ્લન્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીવે દ્વીવે મંદ-રસ્સ પલ્લવસ્સ ઉત્તરેણં ઈમીસે રયણપ્પમાય પુદ્ધીય જહુસમરમણિજ્ઞાઓ ભૂમિભાગાઓ ઉઠ્ઠં ચંદિમ-સૂરિયં જહા ઠાળપદે જાવ-મજ્ઞે ઈસાણવહેંસય । સે નં ઈસાણવહેંસય મહાવિમાણે અઘ્ઠેરસજોયણસયસહસ્સારં-एवं जह। दसमसय सकविमाणवत्तत्तया सा इह वि। ईसाणस्स निरवसेसा भाणियद्धा, जाव-आयरक्ख चि । ठिती सातिरेगाइं दो सागरोवमारं, सेसं तं चेव, जाव-ईसाणे वेविंदे देवराया २ । 'सेवं मंते !, सेवं मंते' । चि ।

સત્તરસમે સળ પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાનની સુધર્મા સમા વયાં કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપમાં મંદરપર્વતની ઉત્તરે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના અલ્યન્ત સમ અને રમણીય ભૂમિભાગથી ઉપર ચંદ્ર અને સૂર્યને મૂકીને આગળ ગયા પછી-યાવત્-પ્રજ્ઞાપના-સૂત્રના બીજા [સ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે મધ્યભાગમાં ઈશાનાવતંસક વિમાન આવે છે. તે ઈશાનાવતંસક નામે મહાવિમાન સાડા બાર લાક્ષ યોજન ઠાવું અને પહોળું છે-ઇત્યાદિ યાવત્-દશમ શતકમાં શકવિમાનની વક્તવ્યતા કહી છે તે બધી અહીં ઈશાન સંબંધે યાવત્-આત્મરક્ષકની વક્તવ્યતા સુધી કહેવી. તે ઈશાનેન્દ્રનું આયુષ કિંચિત્ અધિક બે સાગરોપમનું છે, બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાન છે ૨. 'હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

સત્તરમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ઈશાનેન્દ્રની સુધર્મા સમા.

* મહિ દુઃખાન્દ દુઃખનો અથવા દુઃખના હેતુભૂત કર્મનો વાચક છે અને વેદનાન્દ સુખ-દુઃખ ઉભયનો, અથવા સુખદુઃખના હેતુભૂત કર્મનો વાચક છે.

૧ † પ્રજ્ઞા ૦ ૫૬ ૧૧ ૫૦ ૧૦૨.

‡ મગ ૦ ૪૦ ૩ ૪૦ ૧૦ ૩૦ ૬ ૫૦ ૨૦૫.

છટ્ટાઓ ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] પુદવિકાદય ણં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાય પુદવીય સમોહપ, સમોહણિતા જે મવિય સોહમ્મે કપ્પે પુદવિકાદયસાય ઉવવજિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કિં પુદ્ધિ ઉવવજિત્તા પચ્છા સંપાડણેજ્ઞા, પુદ્ધિ સંપાડણિતા પચ્છા ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુદ્ધિ ધા ઉવવજિત્તા પચ્છા સંપાડણેજ્ઞા, પુદ્ધિ ધા સંપાડણિતા પચ્છા ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ! [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં જાવ-પચ્છા ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુદવિકાદયાણં તઓ સમુદ્ધાયા પન્નત્તા, તં જહા-વેદનાસમુદ્ધાપ, કસાયસમુદ્ધાપ, મારણંતિયસમુદ્ધાપ । મારણંતિયસમુદ્ધાપણં સમોહણમાણે દેસેણ વા સમોહણતિ, સઘેણ વા સમોહણતિ, દેસેણ ધા સમોહણમાણે પુદ્ધિ સંપાડણિતા પચ્છા ઉવવજિજ્ઞા, સઘેણં સમોહણમાણે પુદ્ધિ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા પચ્છા સંપાડણેજ્ઞા; સે તેણદ્દેણં જાવ-ઉવવજિજ્ઞા ।

૨. [પ્ર૦] પુદવિકાદય ણં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાય પુદવીય જાવ-સમોહપ, સમોહણિતા જે મવિય ઈસાણે કપ્પે પુદવિ૦ ? [ઉ૦] ઇયં ચેવ ઈસાણે વિ, ઇયં જાવ-અચ્ચુ-ગેવિજ્ઞવિમાણે, અણુત્તરવિમાણે; ઈસિપ્પમારાય ય ઇયં ચેવ ।

૩. [પ્ર૦] પુદવિકાદય ણં મંતે ! સક્કરપ્પમાય પુદવીય સમોહપ, સમોહણિતા જે મવિય સોહમ્મે કપ્પે પુદવિ૦ ? [ઉ૦] ઇયં જહા રયણપ્પમાય પુદવિકાદઓ ઉવવાદઓ ઇયં સક્કરપ્પમાય વિ પુદવિકાદઓ ઉવવાપયધ્ધો, જાવ-ઈસિપ્પમારાય, ઇયં જહા રયણપ્પમાય વત્તધ્ધયા મણિયા, ઇયં જાવ-અહેસત્તમાય સમોહપ ઈસિપ્પમારાય ઉવવાપયધ્ધો, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે', 'સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સપ્પ છટ્ટાઓ ઉદેસો સમત્તો ।

પપ્પ ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ આ રત્તપ્રમા પૃથિવીમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! શું પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે-પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે કે પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે; અથવા પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] તે શા વારણથી યાવત્-પછી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકોને ત્રણ સમુદ્ધાનો કલ્પ છે; તે આ પ્રમાણે-વેદના સમુદ્ધાત, કષાય સમુદ્ધાત અને મારણાંતિક સમુદ્ધાત. જ્યારે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ધાત કરે છે ત્યારે દેશથી પળ સમુદ્ધાત કરે છે અને સર્વથી પળ સમુદ્ધાત કરે છે. જ્યારે દેશથી સમુદ્ધાત કરે છે ત્યારે પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે છે અને પછી ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યારે સર્વથી સમુદ્ધાત કરે છે ત્યારે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે છે. તે કારણથી યાવત્-પછીથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ આ રત્તપ્રમા પૃથિવીમાં યાવત્-મરણસમુદ્ધાત કરી જે ઈશાનકલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે ઈશાનકલ્પમંબન્ધે જાણવું. ઇમ યાવત્-અચ્ચુત, પ્રિવેયક વિમાન, અનુત્તર વિમાન અને ઈપ્પત્તમારા પૃથિવી સંબન્ધે પણ જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ આ રત્તપ્રમા પૃથિવીમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મ કલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ રત્તપ્રમા પૃથિવીના પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ કલ્પો છે તેમ રત્તપ્રમાના પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ કલ્પો. યાવત્-પ્રમાણે ઈપ્પત્તમારા પૃથિવી સુધી જાણવું. તથા જેમ રત્તપ્રમાના પૃથિવીકાયિકનો વત્તવ્યતા કલ્પો તેમ યાવત્-સાતમી નરકપૃથિવી સુધીમાં મરણસમુદ્ધાતથી સમવહત થયેલા જીવનો ઈપ્પત્તમારામાં ઉપપાત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

સત્તરમા શતકમાં પપ્પ ઉદેશક સમાપ્ત.

૧ * જીવ મરણસમુદ્ધાતથી નિશ્ચય થઈ જ્યારે પૂર્વના શરીરને સર્વથા છોડી દેવાની પેટે સર્વ આત્મપ્રદેશો સાથે ઉત્પત્તિસ્થાને જાય ત્યારે પૂર્વે ઉત્પન્ન થાય અને પછી પુદ્ગલગ્રહણ આહાર કરે, પણ જ્યારે મરણ સમુદ્ધાત કરતાં જ મરણ પામે અને ઈલિકાની ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને જાય, ત્યારે પહેલાં આહાર કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય. અર્થાત્-પૂર્વના શરીરમાં રહેલા જીવ પ્રદેશોને ઈચ્છની પેટે સંહરી ગમસ્ત જીવપ્રદેશો સાથે ઉત્પત્તિસ્થાને જાય ત્યારે પ્રથમ પુદ્ગલગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય.—ટીકા.

† મારણાંતિક સમુદ્ધાત કરતાં જ મરણ પામે ત્યારે તે ઈચ્છની ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને પ્રાપ્ત થાય, તે વસ્તુને જીવનો અંશ પૂર્વના શરીરમાં રહેલો હોવાથી અને અમુક અંશ ઉત્પત્તિ સ્થાને પ્રાપ્ત થયેલો હોવાથી 'દેશથી સમુદ્ધાત કરે' એમ કહેવાય છે. પણ જ્યારે મરણસમુદ્ધાતથી નિશ્ચય થઈને પછી મરણ પામે છે ત્યારે સર્વ પ્રદેશને સંહરી દેવાની પેટે ઉત્પત્તિસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે, માટે 'સર્વથી સમુદ્ધાત કરે છે' એમ કહેવાય છે.—ટીકા.

સત્તમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] પુઢવિકાદય ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મધિય હમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય પુઢવિકા-
દયસાય ઉચ્ચજ્ઞિસય સે ણં મંતે ! કિં પુઢિં—સેસં તં ચેવ . [૩૦] જહા રયણપ્પમાય પુઢવિકાદય સઙ્ગકપ્પેસુ જાવ—ઈસિપ્પ-
માય તાચ ઉચ્ચાદમો, एवं સોહમ્મપુઢવિકાદઓ વિ સસસુ વિ પુઢવીસુ ઉચ્ચાપ્પય્થો જાવ—અહેસત્તમાય, एवं જહા સોહમ્મ-
પુઢવિકાદઓ સઙ્ગપુઢવીસુ ઉચ્ચાદમો, एवं જાવ—ઈસિપ્પમાયપુઢવિકાદઓ સઙ્ગપુઢવીસુ ઉચ્ચાપ્પય્થો જાવ—અહેસત્તમાય .
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! તિ .

સત્તરસમે સય સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો .

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમાં મરણસમુદ્ધાન કરી આ રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં પૃથિવીકાયિકાપ્પે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ રત્નપ્રમાપૃથિવીના પૃથિવીકાયિક જીવનો ત્રણ કલ્પોમાં, યાવત્—ઈપ્પત્ત્રામ્મારા પૃથિવીમાં ઉપપાત કહેવામાં આવ્યો છે તેમ સૌધર્મકલ્પના પૃથિવીકાયિક જીવનો પણ સાતે નરક-પૃથિવીમાં યાવત્—સત્તમ નરક સુધી ઉપપાત કહેવો. તથા જેમ સૌધર્મકલ્પના પૃથિવીકાયિક જીવનો સર્વ પૃથિવીઓમાં ઉપપાત કહ્યો છે તેમ ત્રણ સ્વર્ગો, યાવત્—ઈપ્પત્ત્રામ્મારા પૃથિવીના પૃથિવીકાયિક જીવનો પણ સર્વ પૃથિવીઓમાં યાવત્—સાતમી નરકપૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

પૃથિવીકાયિકસંસ્કાર-
મગ

સત્તરમા શતકમાં સત્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અઠ્ઠમો ઉદ્દેસો .

૧. [પ્ર૦] આઝકાદય ણં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય સમોહય, સમોહણિત્તા જે મધિય સોહમ્મે કપ્પે આઝકાદ-
યસાય ઉચ્ચજ્ઞિસય ? [૩૦] एवं જહા પુઢવિકાદઓ તહા આઝકાદઓ વિ સઙ્ગકપ્પેસુ, જાવ—ઈસિપ્પમાય તહેચ ઉચ્ચા-
પ્પય્થો, एवं જહા—રયણપ્પમાયઆઝકાદઓ ઉચ્ચાદઓ તહા જાવ—અહેસત્તમપુઢવિઆઝકાદઓ ઉચ્ચાપ્પય્થો, एवं જાવ—ઈસિ-
પ્પમાય . 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! તિ .

સત્તરસમે સય અઠ્ઠમો ઉદ્દેસો સમત્તો .

અઠ્ઠમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે અપ્કાયિક જીવ આ રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં મરણસમુદ્ધાન કરીને સૌધર્મકલ્પમાં અપ્કાયિકાપ્પે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ પૃથિવીકાયિકસંસ્કારે કહ્યું છે તેમ અપ્કાયિકસંસ્કારે પણ ત્રણ કલ્પોમાં કહેવું, યાવત્—ઈપ્પત્ત્રામ્મારા પૃથિવીમાં પણ તે પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. તથા જેમ રત્નપ્રમાના અપ્કાયિક જીવનો ઉપપાત કહ્યો છે તેમ યાવત્—સાતમી પૃથિવીના અપ્કાયિક જીવનો પણ યાવત્—ઈપ્પત્ત્રામ્મારા પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

અપ્કાયિક.

સત્તરમા શતકમાં અઠ્ઠમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો .

૧. [પ્ર૦] આઝકાદય ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મધિય હમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય ઘણોદદિ-
યલપ્પસુ આઝકાદસાય ઉચ્ચજ્ઞિસય સે ણં મંતે ? [૩૦] સેસં તં ચેવ, एवं જાવ—અહેસત્તમાય . જહા સોહમ્મઆઝકાદઓ
અવં જાવ—ઈસિપ્પમાયઆઝકાદઓ જાવ—અહેસત્તમાય ઉચ્ચાપ્પય્થો ! 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! તિ .

સત્તરસમે સય નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો .

નવમ ઉદ્દેશક.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે અપ્કાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમાં મરણસમુદ્ધાનને પ્રાપ્ત થઈને આ રત્નપ્રમાના ઘણોદદિયલપ્પમાં અપ્કાયિક-
ાપ્પે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે મગવન્ !—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] વાકી વધુ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—અધઃમમ પૃથિવી સુધી
જાણવું. જેમ સૌધર્મકલ્પના અપ્કાયિકનો [નરક પૃથિવીમાં] ઉપપાત કહ્યો તેમ યાવત્—ઈપ્પત્ત્રામ્મારાપૃથિવીના અપ્કાયિક જીવનો યાવત્—
અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.

અપ્કાયિક.

સત્તરમા શતકમાં નવમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ઘાડકાદપ્ત નં મંતે ! હમીસે રચણવ્વમાપ જાવ—જે મવિપ સોહમ્મે કપ્પે ઘાડકાદપ્તસાપ ઉવવજિત્તપ્ત સે નં ? [ઉ૦] જહા પુદવિકાદપ્તો તહા ઘાડકાદપ્તો વિ, નવરં ઘાડકાદપ્તયાણં ચત્તારિ સમુદ્ધાયા ધણ્ણસા, તંજહા—વેવ્વણાસમુદ્ધાપ, જાવ—વેવ્વણિયસમુદ્ધાપ । મારણંતિયસમુદ્ધાપ નં સમોદ્ધમાણે દેસેણ વા સમોદ્ધપ્પા, સેસં તં ચેવ, જાવ—અહેસત્તમાપ સમોદ્ધપ્પો હંસિપમ્મારાપ ઉવવાપ્પયહો । 'સેવં મંતે । સેવં મંતે' । ત્તિ ।

તત્તરસમે સપ્પ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમ ઉદ્દેશક.

વાયુકાયિક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક જીવ આ રત્તપ્રમામાં મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થવને સૌધર્મકલ્પમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ !—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પૃથિવીકાયિકસંબન્ધે કહેવામાં આવ્યું છે તેમ વાયુકાયિકસંબન્ધે પણ જાણવું. વિશેષ પ કે વાયુકાયિકને ચાર સમુદ્ધાત હોય છે; અને તે આ પ્રમાણે—વેદનાસમુદ્ધાત, યાવત્—વૈક્રિયસમુદ્ધાત. તે વાયુકાયિક મારણાંતિક સમુદ્ધાતવડે સમવહત થઈ દેશથી સમુદ્ધાત કરે છે—હ્યાદિ વાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું; યાવત્—સાતમી નરકપૃથિવીમાં સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ વાયુકાયિકનો હંપત્ત્યાગ્મરામાં ઉપપાત કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે ઇમ્મ છે, હે ભગવન્ ! તે ઇમ્મ છે.'

તત્તરમા શતકમાં દશમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ઈક્કારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ઘાડકાદપ્ત નં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે સમોદ્ધપ્પ, સમોદ્ધપ્પિત્તા જે મવિપ હમીસે રચણવ્વમાપ પુદવીપ ઘણવાપ, તણુવાપ, ઘણવાયવલપ્પસુ, તણુવાયવલપ્પસુ ઘાડકાદપ્તસાપ ઉવવજિત્તપ્ત સે નં મંતે ! [ઉ૦] સેસં તં ચેવ, એવં જહા સોહમ્મે ઘાડકાદપ્તો સત્તસુ વિ પુદવીસુ ઉવવાદપ્તો એવં જાવ—હંસિપમ્મારાપ ઘાડકાદપ્તો અહેસત્તમાપ જાવ—ઉવવાપ્પયહો । 'સેવં મંતે । સેવં મંતે' । ત્તિ ।

તત્તરસમે સપ્પ ઈક્કારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અગીયારમો ઉદ્દેશક.

વાયુકાયિક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમાં સમુદ્ધાત કરી આ રત્તપ્રમા પૃથિવીના ઘનવાત, તનુવાત, ઘનવાતવલ્લયો કે તનુવાતવલ્લયોમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ !—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] વાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. અને જેમ સૌધર્મકલ્પના વાયુકાયિકનો સાતે પૃથિવીમાં ઉપપાત કહ્યો છે તે પ્રમાણે યાવત્—હંપત્ત્યાગ્મરા પૃથિવીના વાયુકાયિકનો યાવત્—અધઃસત્તમ પૃથિવીપર્યંત ઉપપાત કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે ઇમ્મ છે, હે ભગવન્ ! તે ઇમ્મ છે.'

તત્તરમા શતકમાં અગીયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ઇંદિયા નં મંતે ! સહે સમાદારા ? [ઉ૦] એવં જહા પદમસપ્પ ચિત્તિયઉદ્દેસપ્પ પુદવિકાદપ્તયાણં વત્તવ્વયા મણિયા સા ચેવ ઇંદિયાણં હહ માણિયહા, જાવ—સમાડયા, સમોવવજ્જા ।

૨. [પ્ર૦] ઇંદિયાણં મંતે ! કતિ લેસ્સાઓ પન્નસાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ લેસ્સાઓ પન્નસાઓ, તં જહા—કપ્પહ-લેસ્સા, જાવ—તેજલેસ્સા ।

વારમો ઉદ્દેશક.

એકેન્દ્રિય જીવો
સમાન આહારવાળા
છે—હ્યાદિ પ્રશ્ન.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બધા એકેન્દ્રિય જીવો સમાન આહારવાળા છે, સમાન શરીરવાળા છે—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પ્રથમ શતકના *દ્વિતીય ઉદ્દેશકમાં પૃથિવીકાયિકના વત્તવ્વયા કહી છે તેમ અહીં એકેન્દ્રિયો સંબન્ધે પણ કહેવી. યાવત્—સમાન આયુષ્યવાળા નથી, તેમ સાથે ઉત્પન્ન થતા પણ નથી.

એકેન્દ્રિયોને લેશ્યા.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયોને કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર લેશ્યાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—
૧ કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્—૪ તેજોલેશ્યા.

૩. [પ્ર૦] અપ્પસિ ણં મંતે ! પર્ગિદિયાણં કણ્હલેસ્સાણં જાવ-વિસેસાદિયા વા ! [ઉ૦] ગોયમા ! સહ્સત્થોવા પર્ગિદિયા ણં સેહલેસ્સા, કાહલેસ્સા અણંતગુણા, ણીલલેસ્સા વિસેસાદિયા, કણ્હલેસ્સા વિસેસાદિયા ।

૪. [પ્ર૦] અપ્પસિ ણં મંતે ! પર્ગિદિયાણં કણ્હલેસ્સાણં રહી૦ ! [ઉ૦] જહેવ દીવકુમારાણં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

સત્તરસમે સપ્પ નારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કુણ્ણલેદ્યાવાળા, યાવત્-[તેજોલેદ્યાવાળા એ એકેન્દ્રિયોમાં] કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા તેજોલેદ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો છે, તેથી અનંતગુણ અધિક કાપોતલેદ્યાવાળા છે, તેથી વિશેષાધિક નીલલેદ્યાવાળા છે, અને તેથી વિશેષાધિક કુણ્ણલેદ્યાવાળા છે.

લેદ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોનું અલ્પવસ્તુત્વ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ કુણ્ણલેદ્યાવાળા, યાવત્-તેજોલેદ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોની ઋદ્ધિ-સામર્થ્ય સંબંધે પ્રશ્ન.-એટલે કુણ્ણલેદ્યાવાળા યાવત્-તેજોલેદ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોમાં કોણ અલ્પઋદ્ધિવાળો અને કોણ મહદ્ધિક છે ? [ઉ૦] જેમ *દ્વીપકુમારોની ઋદ્ધિ કદી છે તેમ એકેન્દ્રિયોની કહેવી. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.

લેદ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોની ઋદ્ધિનું અલ્પવસ્તુત્વ.

સત્તરમા શતકમાં નારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તેરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] નાગકુમારા ણં મંતે ! સહ્સે સમાહારા૦ ! [ઉ૦] જહા સોલસમસપ્પ દીવકુમારહેસે તદ્દેવ નિરવસેસં આપ્પિ-યહં જાવ-રહી । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરતિ ।

સત્તરસમે સપ્પ તેરસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તેરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વધા નાગકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ સોલસા શતકના *દ્વીપકુમાર ઉદ્દેશકમાં કહેવામાં આવ્યું છે તેમ યાવત્-ઋદ્ધિ સુધી કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે' -એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વધા નાગકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં તેરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચોદસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] સુવર્ણકુમારા ણં મંતે ! સહ્સે સમાહારા૦ ! [ઉ૦] પવં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

સત્તરસમે સપ્પ ચોદસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચૌદમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વધા સુવર્ણકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વધું જાણવું. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.

સુવર્ણકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં ચૌદમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પન્નરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વિજ્ઞકુમારા ણં મંતે ! સહ્સે સમાહારા ! [ઉ૦] પવં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

સત્તરસમે સપ્પ પન્નરસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પંદરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વધા વિજ્ઞકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વધું જાણવું. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.

વિજ્ઞકુમાર સંબંધે પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં પંદરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

सोलसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] वायुकुमारा णं भंते । सधे समाहारा० ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते । सेवं भंते' । चि ।

सत्तरसमे सए सोलसमो उद्देशो समत्तो ।

सौळमो उद्देशक.

वायुकुमार.

१. [प्र०] हे भगवन् ! वधा वायुकुमारो समान आहारवाव्य छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे वधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

सत्तरमा शतकमां सौळमो उद्देशक समाप्त.

सत्तरसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] अग्निकुमारा णं भंते । सधे समाहारा० ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते । सेवं भंते' । चि ।

सत्तरसमे सए सत्तरसमो उद्देशो समत्तो.

सत्तरसमं सयं समत्तं.

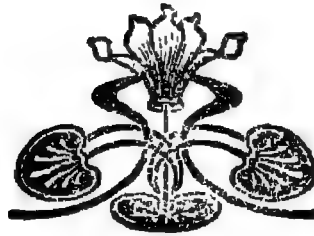
सत्तरमो उद्देशक.

वधा अग्निकुमारो
समान आहारवाव्य
छे—इत्यादि प्रश्न.

१. [प्र०] हे भगवन् ! वधा अग्निकुमारो समान आहारवाव्य छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे वधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

सत्तरमा शतकमां सत्तरमो उद्देशक समाप्त.

सत्तरमुं शतक समाप्त.

अट्टारसमं सयं ।

१ पढमे २ विसाह ३ मायंदिए य ४ पाणाइवाय ५ असुरे य ६ ।

गुल ७ केवलि ८ अणगारे ९ भविए तह १० सोमिलट्टारसे ॥

१. [प्र०] तेणं कालेणं तेणं सगणं रायगिहे जाव-एवं बयासी-जीवे णं मंते ! जीवभावेणं किं पढमे अपढमे ? [उ०] गोयमा ! नो पढमे, अपढमे । एवं नेरए जाव-वेमाणिए ।

२. [प्र०] सिद्धे णं मंते ! सिद्धभावेणं किं पढमे अपढमे ? [उ०] गोयमा ! पढमे, नो अपढमे ।

३. [प्र०] जीवा णं मंते ! जीवभावेणं किं पढमा अपढमा ? [उ०] गोयमा ! नो पढमा, अपढमा । एवं जाव-वेमा-णिया १ ।

अट्टारसुं शतक

[उद्देशकसंग्रह—] १ जीवादि अर्थ संबंधे प्रथम-अप्रथमादिभावानो प्रतिपादक प्रथम उद्देशक, २ विशाखा नगरीमां भगवान् महा-वीर समोसया-इत्यादि संबंधे बीजो उद्देशक, ३ माकंदीपुत्र अनगारना प्रश्न संबंधे त्रीजो उद्देशक, ४ प्राणातिपातादि संबंधे चोथो उद्देशक, ५ असुरकुमारनी यत्तव्यता संबंधे पांचमो उद्देशक, ६ गोल वगैरेना वर्णादि संबंधे छट्ठो उद्देशक, ७ 'केवलज्ञानी यक्षना आवेशाथी सत्य अने असत्य बोले'-एवा अन्यतीर्थिकाना मन्तव्य बाबत सातमो उद्देशक, ८ अनगारने ऐर्यापथिकी क्रिया होय के सांपरायिक क्रिया होय वगैरे संबंधे आठमो उद्देशक, भविक द्रव्यनैरयिकदि संबंधे नवमो उद्देशक अने सोमिल ब्राह्मणना प्रश्न वगैरे संबंधे दशमो उद्देशक-ए प्रमाणे आ अट्टारमा शतकमां दश उद्देशको कहेवामां आवशे.

*प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] ते काळे, ते समये राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन् ! जीव जीवभाववडे (जीवत्वनी अपेक्षाए) *प्रथम छे के अप्रथम छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम नथी, पण अप्रथम छे. ए प्रमाणे [दंडकना क्रमर्था] प्रथम अने अप्रथम नैरयिको यावत्-वैमानिको जाणवा.

२. [प्र०] हे भगवन् ! सिद्ध सिद्धभाववडे (सिद्धत्वनी अपेक्षाए) प्रथम छे के अप्रथम छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम छे, पण अप्रथम नथी.

३. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो जीवभाववडे प्रथम छे के अप्रथम छे ? [उ०] हे गौतम ! प्रथम नथी पण अप्रथम छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

+ आ उद्देशकमां जीवादि चौद हारोमां प्रथम-अप्रथमादि भावो निचार चौवीस दंडक अने सिद्धने आश्रयी कर्था छे. ते चौद हार आ प्रमाणे-१ जीव, २ आहारक, ३ भवसिद्धिक, ४ संशी, ५ लेइया, ६ दष्टि, ७ संयन, ८ कषाय, ९ ज्ञान, १० योग, ११ उपयोग, १२ वेद, १३ शरीर, १४ पर्याप्त.

१ * जे जीवे जे भाव पूर्वे प्राप्त करेथे छे तेनी अपेक्षाए ते अप्रथम कहेवाय छे, जेसके जीवत्व अनादि काळसो जीवने प्राप्त भयेछुं छे माटे जीवत्वनी अपेक्षाए जीव अप्रथम कहेवाय छे. जे जीव पूर्वे अप्राप्त एवा जे भावने प्राप्त करे ते अपेक्षाए ते प्रथम कहेवाय छे, जेसके सिद्धत्वनी अपेक्षाए सिद्ध प्रथम छे, कारण के सिद्धत्व पूर्वे जीवने प्राप्त भयेछुं नथी.

૪. [પ્ર૦] સિદ્ધા જં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પદમા, નો અપદમા ।

૫. [પ્ર૦] આહારણ જં મંતે ! જીવે આહારભાવેણં કિં પદમે અપદમે ? [૩૦] ગોયમા ! નો પદમે, અપદમે । एवं जाव-वेमाणिण, पोहत्तिण एवं चेव ।

૬. [પ્ર૦] અણાહારણ જં મંતે ! જીવે અણાહારભાવેણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય પદમે, સિય અપદમે । [પ્ર૦] નેરહણ જં મંતે ! [૩૦] एवं નેરતિણ, जाव-वेमाणिण नो पदमे, अपदमे । सिद्धे पदमे, नो अपदमे ।

૭. [પ્ર૦] અણાહારગા જં મંતે ! જીવા અણાહારભાવેણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પદમા ચિ, અપદમા ચિ । નેરણા જાવ-વેમાણિયા જો પદમા, અપદમા । સિદ્ધા પદમા, નો અપદમા એકેકે પુચ્છા માણિયલા ૨ ।

૮. ભવસિદ્ધીય ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારણ, एवं અમવસિદ્ધીય વિ । [પ્ર૦] નોમવસિદ્ધીયનોઅમવસિદ્ધીય જં મંતે ! જીવે નોમવ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પદમે, નો અપદમે । [પ્ર૦] જોમવસિદ્ધી-નોઅમવસિદ્ધીય જં મંતે ! સિદ્ધે નોમવ- [૩૦] एवं પુહુત્તેણ ચિ दोण्ह चि ।

૯. [પ્ર૦] સંજી જં મંતે ! જીવે સંજીભાવેણં કિં પદમે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો પદમે, અપદમે । एवं विगलिविय-वज्जं जाव-वेमाणिण । एवं पुहूत्तेण चि ३ । असंजी एवं चेव इगत्तपुहूत्तेण, नयरं जाव-वाणमंतरा । नोसंजी-नोअसंजी जीवे मणुस्से सिद्धे पदमे, नो अपदमे । एवं पुहूत्तेण चि ४ ।

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધો સિદ્ધભાવવડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી.

૧ આહારક દાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આહારક જીવ આહારકભાવ વડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. બહુવચનમાં પણ તેજ પ્રમાણે સમજવું.

અનાહારક.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનાહારક જીવ અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ *પ્રથમ હોય અને કદાચ અપ્રથમ પણ હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિક અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] એ પ્રમાણે નૈરયિક યાવત્-વૈમાનિક અનાહારકભાવવડે પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે. સિદ્ધ અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનાહારક જીવો અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ પણ છે અને અપ્રથમ પણ છે. નૈરયિકો યાવત્-વૈમાનિકો અનાહારકભાવવડે પ્રથમ નથી પણ અપ્રથમ છે. અને સિદ્ધો અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. એમ એક એક દંડકે પ્રશ્ન કરવો.

૧ ભવસિદ્ધિક દાર.

૮. આહારકજીવની પેટે ભવસિદ્ધિકજીવો ભવસિદ્ધિકપણે પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે—ઇત્યાદિ વક્તવ્યતા એકવચન અને બહુવચનને આશ્રયી જાણવી. એજ પ્રમાણે અમવસિદ્ધિક પણ કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક (સિદ્ધ) જીવ નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિકભાવવડે (સિદ્ધત્વની અંપક્ષા) પ્રથમ છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક સિદ્ધ નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિકભાવવડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે જીવ અને સિદ્ધ બન્નેના બહુવચનને આશ્રયી પ્રશ્નોત્તરો સમજવા.

૨ સંજીદાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંજી જીવ સંજીભાવવડે પ્રથમ છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ નથી પણ અપ્રથમ છે. એ પ્રમાણે વિકલેન્દ્રિય (એકેન્દ્રિય, વેડન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરેન્દ્રિય) મિત્રાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. એમ બહુવચનવડે પણ વક્તવ્યતા કહેવી. અસંજી જીવોને પણ એકવચન અને બહુવચનવડે એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે, યાવત્-વાનવ્યંતરો સુધી સમજવું. નોસંજી-નોઅસંજી જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ નોસંજી-નોઅસંજીભાવવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. એ પ્રમાણે બહુવચનને આશ્રયી પણ આ પ્રશ્નોત્તર સમજવો.

૬ * સિદ્ધ અને વિપ્રહૃત્તિને પ્રાપ્ત થયેલ સંસારી જીવ અનાહારક હોય છે. સિદ્ધ અનાહારકપણાવડે પ્રથમ છે, કારણ કે તેને અનાહારકપણું પૂર્વે પ્રાપ્ત કર્યું નથી. સંસારી જીવ અપ્રથમ છે, કેમકે તેણે વિપ્રહૃત્તિમાં પૂર્વે અનાહારકપણું અનંત વાર પ્રાપ્ત કર્યું છે. એમ દંડકના ક્રમથી નૈરયિકથી માંડી વૈમાનિક સુધીના જીવો પણ પૂર્વોક્ત હેતુથી અનાહારકભાવે વડે અપ્રથમ જાણવા.

૯ † અસંજીદ્વારમાં જીવ અને નૈરયિકથી માંડી દંડકના ક્રમથી વ્યવસ્થિત સુધીના સંજી જીવો પણ અસંજીભાવવડે અપ્રથમ છે—એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે, તેમાં અસંજીપણું ભૂતપૂર્વન્યાયથી સમજવું, કેમકે અસંજી જીવોનો ઉત્પાદ વ્યવસ્થિત સુધીના સંજી જીવોમાં પણ થાય છે. પૃથિવ્યાદિ અસંજી જીવો તો અસંજીભાવ વડે અપ્રથમ છે.

૧૦. [પ્ર૦] સલેસે નં મંતે !-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહા આહારપ, एवं पुद्गुत्तेण वि । कणहलेस्सा जाव-सुकले-स्सा एवं चेव, नवरं जस्स जा लेसा अत्थि । अलेसे नं जीव-मणुस्स-सिद्धे जहा नोसन्नीनोअसन्नी ५ ।

૧૧. [પ્ર૦] સમ્મવિટ્ઠીપ નં મંતે ! જીવે સમ્મવિટ્ઠીમાવેણં કિં પદમે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય પદમે, સિય અપદમે । एवं परिदियवज्जं जाव-वेमाणिण । सिद्धे पदमे, नो अपदमे । पुद्गुत्तिया जीवा पदमा वि, अपदमा वि, एवं जाव-वेमाणिया । सिद्धा पदमा, नो अपदमा । मिच्छाविट्ठीप एगत्तपुद्गुत्तेणं जहा आहारगा । सम्मामिच्छाविट्ठी एगत्तपुद्गुत्तेणं जहा सम्मविट्ठी, नवरं जस्स अत्थि सम्मामिच्छत्तं ६ ।

૧૨. સંજપ જીવે મણુસ્સે ય ઇગત્તપુદ્ગુત્તેણ જહા સમ્મવિટ્ઠી, અસંજપ જહા આહારપ, સંજયાસંજપ, જીવે પાંચેદિયતિ-રિક્ખાજોણિય-મણુસ્સા ઇગત્તપુદ્ગુત્તેણ જહા સમ્મવિટ્ઠી । નોસંજપ નોઅસંજપ નોસંજયાસંજપ જીવે સિદ્ધે ય ઇગત્તપુદ્ગુત્તેણ પદમે, નો અપદમે ૭ ।

૧૩. સકસાયા કોહકસાયા જાવ-લોમકસાયા એ ઇગત્તપુદ્ગુત્તેણ જહા આહારપ, અકસાયા જીવે સિય પદમે સિય અપદમે, एवं मणुस्से वि । सिद्धे पदमे नो अपदमे, पुद्गुत्तेणं जीवा मणुस्सा वि पदमा वि अपदमा वि । सिद्धा पदमा, नो अपदमा ८ ।

૧૪. જાણી ઇગત્તપુદ્ગુત્તેણ જહા સમ્મવિટ્ઠી, આમિણિબોહિયનાળી જાવ-મણપજ્જવનાળી ઇગત્તપુદ્ગુત્તેણં एवं चेव, नवरं

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સલેશ્ય જીવ સલેશ્યભાવવડે પ્રથમ છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! આહારક જીવની પેઠે (મૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવો. બહુવચનવડે પણ એ પ્રમાણે જાણવું. વઠ્ઠી કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્-શુક્લંદ્યા સંબંધે પણ એમજ જાણવું. વિશેષ એ કે, જે લેશ્યા જેને હોય તે લેશ્યા તેને કહેવી. લેશ્યારહિત જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધપદમાં અલેશ્યભાવવડે નોસંજી-નોઅસંજી પેઠે (મૂ. ૯) પ્રથમપણું જાણવું.

૫ લેશ્યાદાર.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ સમ્યગ્દષ્ટિભાવવડે પ્રથમ હોય-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ *પ્રથમ પણ હોય અને અપ્રથમ પણ હોય. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય બીજા બધા દંડકં યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સમ્યગ્દષ્ટિભાવે સિદ્ધ પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી. બહુવચનવડે સમ્યગ્દષ્ટિભાવે જીવો પ્રથમ પણ છે અને અપ્રથમ પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સમ્યગ્દષ્ટિભાવ વડે સિદ્ધો પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી. મિથ્યાદષ્ટિભાવવડે એકવચન અને બહુવચનને આશ્રયી આહારકભાવની વક્તવ્યતા પ્રમાણે (મૂ. ૫) જીવને બધી વક્તવ્યતા કહેવી. મિથ્યાદષ્ટિભાવવડે એકવચન અને બહુવચનને આશ્રયી સમ્યગ્દષ્ટિભાવની વક્તવ્યતા પ્રમાણે (મૂ. ૧૧) જીવને બધી વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે, જે જીવને મિથ્યાદષ્ટિ હોય તેને તે કહેવી.

૬ દષ્ટિદાર.

૧૨. [પ્ર૦] *સંયત જીવ અને મનુષ્યના સંબંધમાં એક વચન અને બહુવચનવડે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવની વક્તવ્યતા પેઠે (મૂ. ૧૧) બધું કહેવું. અસંયત આહારક જીવની પેઠે (અપ્રથમ) સમજવો. અને સંયતારાંયત જીવ, પંચેદ્રિયતિર્થં તથા મનુષ્ય એ ત્રણ પદે એકવચન અને બહુવચનવડે સમ્યગ્દષ્ટિની પેઠે કદાચ પ્રથમ અને કદાચ અપ્રથમ જાણવા. વઠ્ઠી નોસંયત (સંયત નહિ) નોઅસંયત (અસંયત નહીં) તેમ નોસંયતાસંયત (સંયતાસંયત પણ નહિ) એવા જીવ અને સિદ્ધ એકવચન અને બહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૭ સંયતદાર.

૧૩. સકપાયી, કોષકપાયી યાવત્-લોમકપાયી એ બધા એકવચન અને બહુવચનવડે આહારક જીવની પેઠે અપ્રથમ સમજવા. તથા અકપાયી જીવ કદાચ પ્રથમ પણ હોય અને કદાચ અપ્રથમ પણ હોય, એ પ્રમાણે અકપાયી મનુષ્ય સંબંધે પણ જાણવું. પણ અકપાયી સિદ્ધ પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. બહુવચનવડે અકપાયી જીવો અને મનુષ્યો પ્રથમ પણ હોય છે અને અપ્રથમ પણ હોય છે. સિદ્ધો તો બહુવચનવડે અકપાયી પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૮ કપાયદાર.

૧૪. જ્ઞાની જીવો એકવચન અને બહુવચનવડે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવની પેઠે (મૂ. ૧૧) કદાચ પ્રથમ અને કદાચ અપ્રથમ જાણવા.

૯ જ્ઞાનદાર.

૧૧ * કોઈ સમ્યગ્દષ્ટિ પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરે તે અપેક્ષાએ તે પ્રથમ જાણવો અને કોઈ સમ્યગ્દર્શનથી પછી ફરી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરે તે અપેક્ષાએ તે અપ્રથમ જાણવો. એકેન્દ્રિય જીવોને સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થતું નથી, તેથી એકેન્દ્રિય સિવાય બાકીના નારકાદિ દંડકે સમ્યગ્દર્શનની પ્રથમ પ્રાપ્તિનો અપેક્ષાએ પ્રથમપણું અને ફરીવાર સમ્યગ્દર્શનપ્રાપ્તિની અપેક્ષાએ અપ્રથમપણું જાણવું.

† સિદ્ધ સમ્યગ્દષ્ટિભાવ વડે પ્રથમ જાણવા. કારણ કે સિદ્ધત્વરાહવરિત સમ્યગ્દર્શન મોક્ષમનસમયે પ્રથમ પ્રાપ્ત થાય છે.

‡ મિથ્યાદષ્ટિ આહારકની પેઠે એકવચન અને બહુવચનને આશ્રયી અપ્રથમ છે, કારણ કે મિથ્યાદર્શન અનાદિ છે.

૧૨ * સંયતદારમાં માત્ર જીવપદ અને મનુષ્યપદ એ બે પદ હોય છે અને તેમાં સંયત સમ્યગ્દષ્ટિની પેઠે પ્રથમ અને અપ્રથમ જાણવા.

૧૩ ‡ અકપાયી જીવ યથાક્રિયાત ચારિત્રની પ્રથમ પ્રાપ્તિમાં પ્રથમ, અને ફરીવાર પ્રાપ્તિમાં અપ્રથમ હોય છે. એ પ્રમાણે મનુષ્યપદ આશ્રયીને જાણવું. અકપાયી સિદ્ધ પ્રથમ જાણવા, કારણ કે સિદ્ધ સિદ્ધત્વસહિત અકપાયભાવની અપેક્ષાએ પ્રથમ છે.

૧૪ * જ્ઞાનદારમાં જ્ઞાની સમ્યગ્દષ્ટિની પેઠે પ્રથમ અને અપ્રથમ જાણવા. તેમાં કેવલજ્ઞાની કેવલજ્ઞાનની અપેક્ષાએ પ્રથમ, અને અકેવલજી કેવલજ્ઞાન સિવાય બાકીના જ્ઞાનની પ્રથમ પ્રાપ્તિમાં પ્રથમ અને ફરીવાર પ્રાપ્તિમાં અપ્રથમ કહેવાય છે.

જસ્ત જં અતિથ, કેવલનાળી જીવે મણુસ્સે સિદ્ધે ચ એગત્તપુદ્ગલેણં પદમા નો અપદમા । અચ્છાળી, મદઅચ્છાળી, સુઅચ્છાળી, વિમંગનાળી એગત્તપુદ્ગલેણં જહા આહારણ ૧ ।

૧૫. સજોગી, મણજોગી, ઘયજોગી, કાયજોગી એગત્તપુદ્ગલેણં જહા આહારણ, નવરં જસ્ત જો જોગો અતિથ । મજોગી જીવ-મણુસ્સ-સિદ્ધા એગત્તપુદ્ગલેણં પદમા, નો અપદમા ૧૦ ।

૧૬. સાગારોચડસા અનાગારોચડસા એગત્તપુદ્ગલેણં જહા અનાહારણ ૧૧ ।

૧૭. સવેદગો જાવ-નપુંસગવેદગો એગત્તપુદ્ગલેણં જહા આહારણ, નવરં જસ્ત જો વેદો અતિથ । અવેદગો એગત્તપુદ્ગલેણં તિસુ વિ પદેસુ જહા અકસાયી ૧૨ ।

૧૮. સસરીરી જહા આહારણ, એવં જાવ-કમ્મગસરીરી, જસ્ત જં અતિથ સરીરં, નવરં આહારગસરીરી એગત્તપુદ્ગલેણં જહા સમ્મદિટ્ઠી । અસરીરી જીવો સિદ્ધો એગત્તપુદ્ગલેણં પદમો નો અપદમો ૧૩ ।

૧૯. પંચાદિં પજ્જત્તીદિં પંચાદિં અપજ્જત્તીદિં એગત્તપુદ્ગલેણં જહા આહારણ, નવરં જસ્ત જા અતિથ, જાવ-વેમાણિયા નોપ-દમા, અપદમા ૧૪ । ૧મા લક્ષણગાથા—

“જો જેણ પત્તપુદ્ધો ભાવો સો તેણ અપદમઓ હોર । સેસેસુ હોર પદમો અપત્તપુદ્ધેસુ માવેસુ” ॥

૨૦. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જીવમાવેણં કિં ચરિમે અચરિમે ? [૩૦] ગોયમા ! નો ચરિમે, અચરિમે ।

આમિનિબોધિકજ્ઞાની યાવત્-મનઃપર્યવજ્ઞાની એકવચન અને બહુવચનવડે એ પ્રમાણે સમજવા. વિશેષ એકે જે જીવને જે જ્ઞાન હોય તે તેને કહેવું. કેવલજ્ઞાની જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ એ બધા એકવચન તથા બહુવચનવડે પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી. અજ્ઞાની, મતિઅજ્ઞાની શ્રુતઅજ્ઞાની અને વિમંગજ્ઞાની એ બધા એકવચન તથા બહુવચનવડે આહારક જીવોની પેટે (સૂ. ૫) જાણવા.

૧૦ યોગજ્ઞાર. ૧૫. સયોગી, મનયોગી, વચનયોગી અને કાયયોગી એ બધા એકવચન તથા બહુવચન આશ્રયી આહારક જીવોની પેટે (સૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવા. વિશેષ એ કે, જે જીવોને જે યોગ હોય તેને તે યોગ કહેવો. અયોગી જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ એ બધા એકવચન અને બહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૧૧ અપયોગજ્ઞાર. ૧૬. *સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળા એ બન્ને એકવચન અને બહુવચનવડે અનાહારક જીવોની પેટે (સૂ. ૬) જાણવા.

૧૨ વેદજ્ઞાર. ૧૭. સવેદક-વેદવાળા-વાવત્ નપુંસકવેદવાળા એ બધા એકવચન અને બહુવચનવડે આહારકજીવોની પેટે (સૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવા. વિશેષ એ કે, જે જીવને જે વેદ હોય તેને તે કહેવો. એકવચન અને બહુવચનવડે અવેદક-વેદરહિત જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ (એ ત્રણે પદમાં) અકસાયી જીવોની પેટે (સૂ. ૧૨) જાણવા.

૧૩ શરીરજ્ઞાર. ૧૮. સસરીરી જીવો આહારક જીવોની પેટે (સૂ. ૬) સમજવા, અને એ પ્રમાણે યાવત્-કાર્મણશરીરવાળા સંવેદનશીલ જીવોને જે શરીર હોય તે તેને કહેવું. વિશેષ એ કે, આત્મકશરીરવાળા એકવચન અને બહુવચનવડે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોની પેટે (સૂ. ૧૧) કદાચ પ્રથમ અને કદાચ અપ્રથમ સમજવા, અશરીરી-શરીરરહિત જીવ અને સિદ્ધ એ બન્ને એકવચન અને બહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૧૪ પર્યાણજ્ઞાર. ૧૯. પાંચ પર્યાણિયવડે પર્યામા અને પાંચ અપર્યાણિયવડે અપર્યામા એકવચન તથા બહુવચનની અપેક્ષા આહારક જીવોની પેટે (સૂ. ૬) અપ્રથમ સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે પર્યાણિય હોય તે તેને કહેવો. એ પ્રમાણે યાવત્-વેમાણિકો સુધી સમજવું. [અર્થાત્ તે બધા પ્રથમ નથી પણ અપ્રથમ છે.] પ્રથમ અને અપ્રથમના સ્વરૂપને જાણાવનારી આ ગાથા વાંચે છે—“જે જીવે જે ભાવ-અવસ્થા પૂર્વે પ્રાપ્ત કરેલ છે તે ભાવની અપેક્ષા તે જીવ અપ્રથમ કહેવાય છે, અને તે સિવાય પૂર્વે નહિ પ્રાપ્ત થયેલ પણ પ્રથમ વાર પ્રાપ્ત થયેલ ભાવોની અપેક્ષા તે જીવો પ્રથમ કહેવાય છે.”

ચરમ અને અચરમ
૧ જીવજ્ઞાર.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન ! જીવ જીવ્યભાવવડે ચરમ છે કે અચરમ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચરમ નથી પણ અચરમ છે.

૧૬ * સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળા અનાહારકની પેટે જાણવા. તેઓ જીવપદે સિદ્ધની અપેક્ષા પ્રથમ અને સંસારીની અપેક્ષા અપ્રથમ જાણવા. નૈરથિકથી સારી વૈમાનિક સુધીના દંત્યોમાં પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે. મિદ્ધપત્તને વિશે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી, કારણ કે સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગવિરહ નિરુત્તરની પ્રથમજ પ્રાપ્તિ થયેલી છે.

૨૦ । જેનો સર્વદા અન્ત થાય છે તે ચરમ અને જેનો કદિ અન્ત થતો નથી તે અચરમ કહેવાય છે. જીવનો જીવ્યભાવથી કદિ અન્ત થતો નથી, માટે તે ચરમ નથી પણ અચરમ છે.

૨૧. [પ્ર૦] નેરહ્ય જં મંતે ! નેરહ્યમાવેળં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા । સિય ચરિમે, સિય અચરિમે । एवं जाव-वेमा-
णिप । सिद्धे जहा जीवे ।

૨૨. [પ્ર૦] જીવા જં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા । નો ચરિમા, અચરિમા । નેરહ્યા ચરિમા વિ અચરિમા વિ, एवं जाव-
वेमाणिप । सिद्धा जहा जीवा १ ।

૨૩. આહારણ સદ્વત્થ યગત્તેણ સિય ચરિમે, સિય અચરિમે, પુદ્ગલેણ ચરિમા વિ અચરિમા વિ । અણાહારબો જીવો
સિદ્ધો ય યગત્તેણ વિ પુદ્ગલેણ વિ નો ચરિમે, અચરિમે । સેસદ્ધાણેસુ યગત્તપુદ્ગલેણ જહા આહારબો ૨ ।

૨૪. મવસિદ્ધીબો જીવપદે યગત્તપુદ્ગલેણ ચરિમે, નો અચરિમે, સેમદ્ધાણેસુ જહા આહારબો । અમવસિદ્ધીબો સદ્વત્થ
યગત્તપુદ્ગલેણ નો ચરિમે, અચરિમે । નોમવસિદ્ધીય-નોઅમવસિદ્ધીય જીવા સિદ્ધા ય યગત્તપુદ્ગલેણ જહા અમવસિદ્ધીબો ૩ ।

૨૫. સન્ની જહા આહારબો, एवं असन्नी वि । नोसन्नी-नोअसन्नी जीवपदे सिद्धपदे य अचरिमे, मणुस्सपदे चरिमे
यगत्तपुद्गलेण ४ ।

૨૬. સલેસ્સો જાવ-સુક્કલેસ્સો જહા આહારબો, नवरं जस्स जा अत्थि । अलेस्सो जहा नोसन्नी-नोअसन्नी ५ ।

૨૭. સમ્મવિટ્ઠી જહા અણાહારબો, मिच्छादिट्ठी जहा आहारबो, सम्मामिच्छादिट्ठी एगिंदिय-विगलिंदियवज्ઞં સિય
ચરિમે, સિય અચરિમે, પુદ્ગલેણ ચરિમા વિ અચરિમા વિ ૬ ।

૨૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! નૈરયિક નૈરયિકભાવયઠે "ચરમ છે કે અચરમ છે" [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ ચરમ પળ છે અને
કદાચ અચરમ પળ છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સિદ્ધને જીવની પેટે (મૂ. ૨૦) જાણવું.

૨૨. [પ્ર૦] જીવો સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો ચરમ નથી પણ અચરમ છે. નૈરયિકો નૈરયિકભાવયઠે ચરમ પળ છે
અને અચરમ પળ છે, ૧ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સિદ્ધો જીવોની પેટે અચરમ જાણવા.

૨૩. ૧ આહારક સર્વત્ર એકવચનવઠે કદાચ ચરમ પળ હોય અને કદાચ અચરમ પળ હોય, તથા બહુવચન વઠે આહારક ચરમ પળ
હોય અને અચરમ પળ હોય. અનાહારક જીવ અને સિદ્ધ બંને સ્થાને એકવચન અને બહુવચન વઠે ચરમ ન હોય પણ અચરમ હોય.
બાકીના નૈરયિકાદિ સ્થાનોમાં અનાહારક આહારક જીવની પેટે એકવચન અને બહુવચનવઠે કદાચ ચરમ હોય અને કદાચ
અચરમ હોય ૨.

૨૪. મવસિદ્ધિક જીવપદમાં એકવચન અને બહુવચનવઠે ચરમ છે પણ અચરમ નથી. અને બાકીના સ્થાનોમાં આહારકની પેટે
કદાચ ચરમ હોય અને કદાચ અચરમ હોય. અમવસિદ્ધિક જીવ સર્વત્ર એકવચન અને બહુવચનવઠે ચરમ નથી પણ અચરમ છે. તથા
નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક જીવ અને સિદ્ધ ૧ બંને પદે એકવચન તથા બહુવચન વઠે અમવસિદ્ધિકની પેટે અચરમ જાણવા. ૩

૨૫. સન્ની અને અસન્ની બંને આહારકની પેટે (મૂ. ૨૩) કદાચિત્ ચરમ અને કદાચિત્ અચરમ મળજવા. તથા નોસન્નીનોઅસન્ની
જીવ અને સિદ્ધ ૧ બંને અચરમ છે, અને મનુષ્ય પદે [કેવલીની અપેક્ષા] એકવચન તથા બહુવચનવઠે ચરમ છે. ૪

૨૬. લેડ્યાસહિત યાવત્-શુક્લેડ્યાવાલો આહારકની પેટે (મૂ. ૨૩) જાણવો. વિશેષ ૧ કે, અને જે લેડ્યા હોય તે તેને કહેવો.
લેડ્યાસહિત જીવ નોસન્નીનોઅસન્નીની પેટે જાણવો. ૫.

૨૭. ૧ સમ્યગ્દષ્ટિ અનાહારક પેટે અને મિધ્યાદષ્ટિ આહારકની પેટે (મૂ. ૨૩) જાણવો. વઠી એકેન્દ્રિય તથા વિકલેન્દ્રિય સિવાયનો

૨૧ * જે નૈરયિક નરકગતિમાંથી નીકળી ફરી નરકમાં ન જતાં મોક્ષ જશે તે નૈરયિકભાવો ગર્ભદા અન્ન કરે છે માટે ચરમ કહેવાય છે અને તેથી
મિષ્ઠ અચરમ કહેવાય છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિક સુધી જાણવું. સિદ્ધત્વનો ગર્ભદા અન્ન થતો નથી માટે તે અચરમ જાણવા - ટીકા.

૨૩ † આહારક બધા જીવાદિ પદમાં ચરમ કે અચરમ જાણવા. જે પછીના સમયે નિર્વાણ પામશે તે ચરમ અને તેથી મિષ્ઠ તે અચરમ આહારક
જાણવા.

૨૪ ‡ સિદ્ધિમગ્ન વઠે મવ્યત્વનો અન્ન થતો હોવાથી મવસિદ્ધિક ચરમ હોય છે. અમવસિદ્ધિકનો અન્ન નહિ થતો હોવાથી તે અચરમ હોય છે. નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક સિદ્ધો હોય છે અને તે અમવસિદ્ધિકની પેટે અચરમ જાણવા.

૨૭ ¶ સમ્યગ્દષ્ટિ અનાહારકની પેટે ચરમ તથા અચરમ જાણવા. અનાહારક જીવ અને સિદ્ધ ૧ બંને સ્થાનકે હોય છે, તેમાં જીવ અચરમ છે, કારણ કે
તે સમ્યગ્દર્શનથી પછી અવધ્ય તેને પ્રાપ્ત કરે છે, અને સિદ્ધ ચરમ છે, કારણ કે તે સમ્યગ્દર્શનથી પછતાજ નથી સમ્યગ્દર્શન નૈરયિકાદિ જે સમ્યગ્દર્શન ફરીથી
પામશે નહિ તે ચરમ અને તે સિવાયના બીજા અચરમ કહેવાય છે. મિધ્યાદષ્ટિ જીવ આહારકની પેટે કદાચિત્ ચરમ અને કદાચિત્ અચરમ જાણવા. જે નિર્વાણ
પામશે તે મિધ્યાદષ્ટિયને ચરમ અને તે સિવાયના બીજા અચરમ. મિધ્યાદષ્ટિ નારકાદિ જે મિધ્યાત્વસાહિત નારકાદિયણું ફરીવાર પામશે નહિ તે ચરમ અને
તેથી મિષ્ઠ અચરમ કહેવાય છે. મિધ્યદષ્ટિ એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને હોતી નથી માટે મિધ્યદષ્ટિ સંબંધે નારકાદિ દંડકમાં એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય ન
કહેવા. તથા સમ્યગ્દષ્ટિ સંબંધે એકેન્દ્રિય પણ ન કહેવા, કારણ તેઓને સિદ્ધાન્તને મતે સાક્ષાદન સમ્યગ્દર્શન હોતું નથી.

૨૮. સંજઓ જીવો મણુસ્સો ય જહા આહારઓ, અસ્સંજઓ વિ તહેવ, સંજયાસંજણ વિ તહેવ, નવરં જસ્સ જં અત્થિ । નોસંજય-નોઅસંજય-નોસંજયાસંજયા જહા નોભવસિદ્ધીય-નોઅભવસિદ્ધીઓ ૭ ।

૨૯. સકસાર્હા જાવ-લોમકસાર્હા સહ્મટ્ટાણેસુ જહા આહારઓ, અકસાર્હા જીવપદે સિદ્ધે ય નો ચરિમો, અચરિમો, મણુસ્સપદે સિય ચરિમો, સિય અચરિમો ૮ ।

૩૦. જાણી જહા સમ્મદિટ્ઠી સહ્મત્થ, આભિણિબોદિયનાળી, જાવ-મણપજ્જવનાળી જહા આહારઓ, નવરં જસ્સ જં અ-ત્થિ । કેવલનાળી જહા નોસંજી-નોઅસંજી, અજાળી જાવ-ધિમંગનાળી જહા આહારઓ ૯ ।

૩૧. સજોગી જાવ-કાયજોગી જહા આહારઓ, જસ્સ જો જોગો અત્થિ । અજોગી જહા નોસંજી-નોઅસંજી ૧૦ ।

૩૨. સાગારોવડત્તો અણાગારોવડત્તો ય જહા અણાહારઓ ૧૧ ।

૩૩. સવેદઓ જાવ-નપુંસગવેદઓ જહા આહારઓ, અવેદઓ જહા અકસાર્હા ૧૨ ।

૩૪. સસરીરી જાવ-કમ્મગસરીરી જહા આહારઓ, નવરં જસ્સ જં અત્થિ । અસરીરી જહા નોભવસિદ્ધીય-નોઅભવ-સિદ્ધીય ૧૩ ।

મિશ્રદિટ્ઠી જીવ કદાચ ચરમ પળ હોય છે અને કદાચ અચરમ પળ હોય છે. એ પ્રમાણે વદ્ધવચનવડે ચરમ અને અચરમ બંને જાણવા. ૬

૭ સંયતદ્વાર.

૨૮. 'સંયત જીવ તથા મનુષ્ય એ બંને પદે આહારકર્તા પેટે (મૂ. ૨૩) જાણવા. વઢી અસંયત અને સંયતાસંયત પળ તેજ પ્રમાણે સમજવા. વિશેષ એ કે, જે જેને હોય તેને તે કહેવું. તથા નોસંયત-નોઅસંયત-નોસંયતાસંયત નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિકની પેટે (મૂ. ૨૪) અચરમ સમજવા. ૭

૮ અકાપદ્વાર.

૨૯. 'સકપાર્હા યાવત્-લોમકપાર્હા સર્વસ્થાનોમાં આહારકર્તા પેટે સમજવા. અકપાર્હા-જીવ અને સિદ્ધ એ બંને ચરમ નથી પણ અચરમ છે. અને અકપાર્હા મનુષ્ય કદાચ ચરમ પળ હોય છે અને કદાચ અચરમ પળ હોય છે ૮.

૯ જ્ઞાનદ્વાર.

૩૦. 'જ્ઞાની સર્વે સમ્યદિટ્ઠિનાં પેટે બંને પ્રકારના જાણવા. મતિજ્ઞાની યાવત્-મનપર્યવજ્ઞાની આહારકર્તા પેટે સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે જ્ઞાન હોય તેને તે કહેવું. કેયલજ્ઞાની, નોમંજ્ઞી-નોઅનંજ્ઞીની પેટે અચરમ જાણવા. તથા અજ્ઞાની યાવત્-ધિમંગજ્ઞાની આહારકર્તા પેટે બંને પ્રકારના સમજવા. ૯

૧૦ યોગદ્વાર.

૩૧. સયોગી યાવત્-કાયયોગી આહારકર્તા પેટે સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે યોગ હોય તે તેને કહેવું અને. અયોગી નોસંજી-નોઅસંજીની પેટે જાણવા. ૧૦

૧૧ સાકારોપયોગ-
દ્વાર.

૩૨. સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળા અનાહારકર્તા પેટે ચરમ અને અચરમ જાણવા. ૧૧

૧૨ વેદદ્વાર.

૩૩. સવેદક યાવત્-નપુંસકવેદવાળા આહારકર્તા પેટે જાણવા. અવેદક અકપાર્હાની પેટે સમજવા. ૧૨

૧૩ શરીરદ્વાર.

૩૪. મશરીરી યાવત્-કાર્મણશરીરવાળા આહારકર્તા પેટે જાણવા. વિશેષ એ કે, જેને જે શરીર હોય તેને તે કહેવું. અશરીરી, નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિક સિદ્ધિનાં પેટે સમજવા. ૧૩

૨૮ * સંયત જીવ ચરમ અને અચરમ બંને પ્રકારે હોય છે. જેને ફરીથી સંયતપણુ પ્રાપ્ત થવાનું નથી તે ચરમ અને તેથી હિતર અચરમ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે સંયત રાચન્ધ પળ જાણવું. અસંયત પળ આહારકર્તા પેટે ચરમ અને અચરમ બંને પ્રકારના હોય છે. સંયતાસંયત-દેશધિરત પળ એ પ્રમાણે જાણવા, પરન્તુ દેશધિરતપણુ જીવ, પંનાન્દ્રિય તિર્ગચ અને મનુષ્ય એ ત્રણે સ્થાને હોય છે. નોસંયતાસંયત-સિદ્ધ અચરમ જાણવા. કારણ કે સિદ્ધિ મિલ્લ હોવાથી તેનો ચરમ અળ હોતો નથી.

૨૯ + સકપાર્હા જીવાદ્ કદાચિત્ ચરમ હોય અને કદાચિત્ અચરમ પળ હોય. જે નિર્વાણ પામશે તે ચરમ અને અન્ય અચરમ.

૩૦ † સમ્યદિટ્ઠિનાં પેટે જ્ઞાની જીવ અને સિદ્ધ અચરમ જાણવા. કારણ કે જાવ જ્ઞાનાવસ્થાથી પેટે તો પળ તેને તે અવરૂપ ફરીથી પ્રાપ્ત થાય છે માટે અચરમ અને સિદ્ધ જવરૂપ જ્ઞાનાવસ્થામાં જ રહે છે માટે અચરમ. બાકીના જેઓને જ્ઞાનસહિત નામકર્યાદિની પ્રાપ્તિનો ફરીથી અસંભવ છે તે ચરમ, તેથી અન્ય બીજા અચરમ. આભિનિબોધિક જ્ઞાની આહારકર્તા પેટે ચરમ અચરમ એમ બંને પ્રકારના જાણવા તેમા જે આભિનિબોધિકાદિ જ્ઞાનને કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થવાથી ફરી નહિ પામે તે ચરમ અને તે સિવાય બીજા તે અચરમ. કેયલજ્ઞાની અચરમ હોય છે.

૩૫. પંચહિં પજ્જસીહિં પંચહિં અપજ્જસીહિં જહા આહારઓ, સઘ્ધથ પગલ્લપુહુત્તેણં દંઢગા માણિયઘા ૧૪ ॥ ૨મા
લક્ષણગાદા—

“જો જં પાવિહિતિ પુણો માથં સો તેણ અચરિમો હોર । અચંતવિઓગો જસ્સ જેણ માથેણ સો ચરિમો” ॥

“સેવં મંતે ! સેવં મંતે” ! સ્તિ જાવ—વિહરતિ । સમત્તો ।

અઠરસમે સપ્ પદમો ઉદેસો સમત્તો ।

૩૫. પાંચ પર્યાસિવહે પર્યાસા અને પાંચ અપર્યાસિવહે અપર્યાસા સંબંધે એકવચન તથા વહુવચનવંદે સવત્ર આહારકની પેઠે
દંઢક કહેવો. ૧૪ ચરમ અને અચરમના સ્વરૂપને જણાવનારી આ ગાથા છે—“જે જીવ જે માવને પરીવાર પામશે, તે માવની અપેક્ષા તે
જીવ અચરમ કહેવાય છે, અને જે જીવને જે માવનો તદ્દન વિયોગ હોય છે, તે માવની અપેક્ષા તે જીવ ચરમ કહેવાય છે.” હિ મગલ્ !
તે એમજ છે હે મગલ્ ! તે એમજ છે એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

૧૪ પર્વોચ્ચાર-

અઠારમા શ્લોકમાં પ્રથમ ઉદેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદેસો.

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમપણં વિસાદા નામં નગરી હોત્થા । વણ્ણઓ । વહુપુત્તિપ્પ ચેદ્દપ્પ । વણ્ણઓ । સામી સમોસદ્દે,
જાવ—પજ્જુયાસપ્પ । તેણં કાલેણં તેણં સમપણં સકે દેવિદ્દે દેયરાયા વણ્ણપાળી પુરંદરે—પવં જહા સોલસમમ્પ વિતિયઉદેસપ્પ
તદ્દેવ વિષ્ણેણં જાણવિમાણેણં આગઓ । નવરં પત્થ આમિયોગા વિ અન્થિ, જાવ—વણ્ણસિનિવિટ્ઠં નદ્ધવિહિં ઉચ્ચંસંતિ, ઉચ્ચંસંત્તા
જાવ—પઙ્ગિપ્પ ।

૨. ‘મંતે’સ્તિ મગલં ગોયમે સમણં મગલં મહાવીરં જાવ—પવં વયાસી-જહા તદ્દયસપ્પ ઈસાણસ્સ તદ્દેવ કૂઢાગા-
રદ્ધિંતો, તદ્દેવ પુલ્લભવપુલ્લહા, જાવ—અમિસમન્નાગયા ! [૩૦] ‘ગોયમા’દિ સમણે મગલં મહાવીરે મગલં ગોયમં પવં વયાસી—
‘પવં સ્સલ્લુ ગોયમા ! તેણં કાલેણં તેણં સમપણં’ હદ્દેવ જંબુદીવે દીવે મારહં વામે દ્ધત્થિનાપુરે નામં નગરે હોત્થા । વણ્ણઓ ।
સહસ્સંસંઘવણે ઉજ્જાણે । વણ્ણઓ । તત્થ ણં દ્ધત્થિનાગપુરે નગરે કત્તિપ્પ નામં સંટ્ટી પવિસસિ, અદ્ધં, જાવ—અપગ્ગિમ્પ, ણેગમપદ્ધ-
માસણિપ્પ, ણેગમદ્ધસહસ્સસ્સ વહુસુ કજ્જેસુ ય કારણેસુ ય કોડુંબેસુ ય—પવં જહા ગયપ્પમેણદ્ધજ્જે ચિન્ને જાવ—ચક્કવુભૂપ્પ,
ણેગમદ્ધસહસ્સસ્સ સયસ્સ ય કુંડુંબસ્સ આદંવચ્ચં જાવ—કારેમાણે પાઠેમાણે, સમણોવાસપ્પ. અહિગયજીવાત્તીવે જાવ—વિહરતિ ।

દ્વિતીય ઉદેશક.

૧. તે કાલે, તે સમયે વિશાલા નામે નગરી હતી. વર્ણક. અને ત્યાં વહુગુત્તિક નામે ગૈલ્લ હતું. વર્ણક. મહાવીર સ્વામી સમયમર્યા.
યાવત્—પરિપદ્ધ પર્યાપાસના કરે છે. તે કાલે, તે સમયે શક્ર દેવેન્દ્ર, દેવરાજ, વણ્ણપાણિ, પુરંદર—ઇત્યાદિ ‘સોલસા શતકના વીજા ઉદેશકમા
શક્રની શક્ત્યપતા કહી છે તે પ્રમાણે યાવત્—તે દિવ્યવિમાનમાં બેસીને આવ્યો. વિશેષ એ કે, આ સ્થલે આભિયોગિક દેવો પણ હોય છે.
યાવત્—તેણે આવી ત્રીસ પ્રકારનો નાટ્યવિધિ દેખાડ્યો; અને તે ઝ્યાંથી આવ્યો હતો ત્યાં પાછો ચાલ્યો ગયો.

યાવિવચ્છેઠ-

૨. હિ મગલ્ ! એમ કહી પૂજ્ય ગૌતમે શ્રમણ મગલંત મહાવીરને યાવત્—આ પ્રમાણે કહ્યું કે—જેમ ‘તૃતીયશતકમા ઇંધાનેદ્ર સંબંધે
કૂટાગાર શાળાનો દર્શાત અને પૂર્વભવનો પ્રશ્ન કર્યો છે તેમ આ સ્થલે યાવત્—તેને ‘ઋદ્ધિ અભિમુખ્ય થઈ’ ત્યાં સુધી વધું કહેવું. ‘હિ
ગૌતમ ! એમ કહી શ્રમણ મગલંત મહાવીરે પૂજ્ય ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—હે ગૌતમ ! આ જંબુદ્વીપના મારતવર્ષમાં દ્ધમ્મિનાપુર નામે
નગર હતું. વર્ણક. મહસ્ત્રાપ્રવન નામે ઉદ્યાન હતું. વર્ણક. તે દ્ધમ્મિનાગપુર નગરમાં ધનિક યાવત્—કોઈથી પગમવ ન પામે પ્યો, વાળકો
માં પહેલું આસન પ્રાપ્ત કરનાર, એક હજાર અને આઠ વળિકોના ઘણા કાર્યોમાં, કારણોમાં અને કુટુંબોમાં યાવત્—ચક્કરૂપ અને કાર્તિક
નામે શેઠ રહેતો હતો. જેમ રાજપ્રશ્નીયમૂત્રમાં ચિત્રસારથિનું વર્ણન કર્યું છે તેમ અહિં વધું વર્ણન કરવું.—વળી તે કાર્તિકગંઠ
એક હજાર આઠ વળિકોનું અને પોતાના કુટુંબનું અધિપતિપણું કરતો યાવત્—પાટન કરતો રહેતો હતો. તે શ્રમણોપાસક તથા
જીવાંજીવ તત્વોનો જાણકાર હતો.

૩. તેણે કાલેણં તેણે સમયણં મુણિસુવ્વપ અરહા આવિગરે-જહા સોલસમસપ તહેવ જાવ-સમોસદે, જાવ-પરિસા પજ્જુ-વાસતિ । તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી ૧મીસે કહાપ લક્કટ્ટે સમાણે હટ્ટતુટ્ટં ૦ ૫વં જહા પક્કારસમસપ સુવંસણે તહેવ નિગમો, જાવ-પજ્જુવાસતિ । તપ ણં મુણિસુવ્વપ અરહા કત્તિયસ્સ સેટ્ટિસ્સ ધમ્મકહા જાવ-પરિસા પઢિગયા ।

૪. તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી મુણિસુવ્વપ ૦ જાવ-નિસમ્મ હટ્ટતુટ્ટં ૦ ઉટ્ટાપ ઉટ્ટેતિ, ૩ ૦ ૨ ઉટ્ટેતા મુણિસુવ્વપ જાવ-૫વં વયાસી-‘૫વમેયં મંને ! જાવ-સે જહેયં તુજ્ઞે યદ્દહ જં, નવરં દેવાણુપ્પિયા ! નેગમદ્દસહસ્સં આપુચ્છામિ, જેટ્ટપુત્તં ચ કુડુંબે ઠાવેમિ, તપ ણં અહં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં પચ્ચામિ । અહાસુહં જાવ-મા પઢિવંધં । તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી જાવ-પઢિનિષ્ક-મતિ, ૨-મિત્તા જેણેવ દ્વિત્થિનાગપુરે નગરે જેણેવ સપ ગેહે તેણેવ ઉવાગચ્છા, ૨-ચ્છિત્તા નેગમદ્દસહસ્સં સહાવેતિ, ૨-વેત્તા ૫વં વયાસી-‘૫વં ચલુ દેવાણુપ્પિયા ! મપ મુણિસુવ્વપસ્સ અરહો અંતિયં ધમ્મે નિસન્તે, સે વિ ય મે ધમ્મે ઇચ્છિપ, પઢિચ્છિપ, અભિરુપ । તપ ણં અહં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુલ્લિગ્ગે, જાવ-પચ્ચામિ, તં તુજ્ઞે ણં દેવાણુપ્પિયા ! કિં કરેહ, કિં વચસહ, કિં મે દિયાઈચ્છિપ, કિં મે સામન્થે’ ? તપ ણં તં નેગમદ્દસહસ્સં પિ તં કત્તિયં સેટ્ટિ ૫વં વયાસી-‘જહ ણં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુલ્લિગ્ગા જાવ પચ્છસ્સંતિ, અમ્હં દેવાણુપ્પિયા ! કિં અન્ને આલંબણે વા, આહારે વા, પઢિવંધે વા ! અમ્હે વિ ણં દેવાણુ-પ્પિયા ! સંસારમયુલ્લિગ્ગા મીયા જમ્મણમરણાણં દેવાણુપ્પિયહિં સદ્ધિ મુણિસુવ્વપસ્સ અરહો અંતિયં મુંહા મવિત્તા આગા-રાઓ જાવ-પચ્ચામો’ ।

૫. તપ ણં સે કત્તિપ સેટ્ટી તં નેગમદ્દસહસ્સં ૫વં વયાસી-‘જદિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુલ્લિગ્ગા મીયા જમ્મણમર-ણાણં મપ સદ્ધિ મુણિસુવ્વપ ૦ જાવ-પચ્ચહ, તં ગચ્છહ ણં તુજ્ઞે દેવાણુપ્પિયા ! સપસુ ગિટેસુ, વિપુલં અસણં જાવ-ઉવક્ક-હાવેહ, મિત્તનાહ ૦ જાવ-જેટ્ટપુત્તં કુડુંબે ઠાવેહ, જેટ્ટ ૦ ૨ ઠાવેતા તં મિત્તનાહ ૦ જાવ-જેટ્ટપુત્તે આપુચ્છહ, આપુચ્છેતા પુરિસહસ્સવાલ્લિનીઓ સીયાઓ પુરુહહ, દુરહિત્તા મિત્તનાહ ૦ જાવ-પરિજણેણં જેટ્ટપુત્તેહિ ય સમણુગમ્મમાણમગ્ગા સહ્હીપ જાવ-રવેણં અકાલપરિદ્વીણં ચેવ મમ અંતિયં પાઉચ્ચવહ’ । તપ ણં તે નેગમદ્દસહસ્સં પિ કત્તિયસ્સ સેટ્ટિસ્સ ૫યમદ્દં વિણણં પઢિસુણેતિ, પઢિસુણેતા જેણેવ સારં માં ગિદ્દાં તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, ઉવાગચ્છિત્તા વિપુલં અસણ ૦ જાવ-ઉવક્કહાવેતિ, ઉવ-

૩. ને કાલં, ને સમયે ધર્મના આદિકર-ઇત્યાદિ વર્ણન જેમ ‘સોલ્લમા શતકમાં કરવામાં આવ્યું છે તેવા મુનિસુવ્રત તીર્થકર સમોમયો અને યાવત્-પર્વદાણ પર્વપાસના કરી. સ્વાયંવાદ કાર્તિકશેઠ મગવંત આવ્યાની વાત સાંભળી હર્ષવાલ્યો અને સંતુષ્ટ થયો-ઇત્યાદિ જેમ અગીયારમાં શતકમાં કહેવામાં આવ્યું છે એવા ‘ગુદર્ગન શેઠની પટે વાદવા નીકળ્યો અને યાવત્-તેણે મગવંતની પર્વપાસના કરી-વગેરે વધું કહેવું. પછી મુનિસુવ્રત અહીંને કાર્તિક શેઠને ધર્મકથા કરી, યાવત્-પરિપદ્ પાછી ગઈ.

૪. સ્વાયંવાદ કાર્તિકશેઠ, મુનિસુવ્રત અહીંને પાસેથી યાવત્-ધર્મને સાંભળી, અવધારી પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થઈ ઉભો થયો; ઝડીને મુનિસુવ્રત અહીંને યાવત્-આ પ્રમાણે વાતું કે-‘હે મગવન્ ! તે એક પ્રમાણ છે કે યાવત્-આપ જે પ્રમાણે કહો છો. પરન્તુ હે દેવાનુ-પ્રિય ! એક હજાર આઠ વળિકોને પૂછી મોટા પુત્રને કુટુંબનો માર સોંપી દેવાનુપ્રિય એવા આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. શ્રીમુનિસુ-વ્રત મગવને વાતું કે, ‘જમ સુખ થાય તેમ કરો, યાવત્-પ્રતિબંધ ન કરો.’ સ્વાયંવાદ કાર્તિક શેઠ યાવત્-સાંધી નીકળી ગયાં હસ્તિનાગ-પુર નગર છે, અને જ્યાં પોતાનું ઘર છે ત્યાં આવ્યાં. પછી તેણે એક હજાર આઠ વળિકોને બોલ્યાં આ પ્રમાણે વાતું-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! મેં મુનિસુવ્રત અહીંને પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે, અને તે ધર્મ મને ઇષ્ટ, વિશેષ ઇષ્ટ અને પ્રિય છે. તથા હે દેવાનુપ્રિયો ! તે ધર્મ સાંભળી હું સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થયો છું, યાવત્-પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. માટે હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શું કરવા ઇચ્છો છો, શી પ્રવૃત્તિ કરવા ધારો છો, તમારા હૃદયને શું ઇષ્ટ છે, અને તમારું સામર્થ્ય શું છે’ ? સ્વાયંવાદ ને એક હજાર આઠ વળિકોએ તે કાર્તિકશેઠને આ પ્રમાણે વાતું-‘હે દેવાનુપ્રિય ! જો તમે સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થઈ યાવત્-પ્રવ્રજ્યા પ્રદાન કરશો નો અગને વીંડું શું આલંબન છે, વીંડો શો આધાર છે, અને વીંડો શો પ્રતિબંધ છે ? હે દેવાનુપ્રિય ! અમે પણ સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થયા છીએ, જન્મ અને મરણથી મય પામ્યા છીએ, તો આપની સાથે મુનિસુવ્રત અહીંની પાસે મુંડ થઈને ગૃહત્યાગ કરી અનગમ્ય યાવત્-પ્રદાન કરીશું.

૫. સાર વાદ તે કાર્તિકશેઠે તે એક હજાર આઠ વળિકોને આ પ્રમાણે વાતું કે, હે દેવાનુપ્રિયો ! જો તમે પણ સંસાર મયથી ઉદ્ધિગ્ન થયા હો, જન્મ અને મરણથી મય પામ્યા હો, તથા મારી સાથેજ મુનિસુવ્રત અહીંને પાસે યાવત્-પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છના હો તો તમે તમારે ઘેર જાઓ, અને પુષ્કલ અશનાદિ યાવત્-તૈયાર કરાવી, મિત્ર જ્ઞાતિ વગેરેને બોલ્યાં યાવત્-એક પુત્રને કુટુંબનો માર સોંપી અને મિત્રાદિક તથા એક પુત્રને પૂછી હજાર પુરુષો વડે ઉચકી શકાય તેવી શિવિકામાં બેસી, અને માર્ગમાં તમારી પાછલ ચાલતા મિત્ર જ્ઞાતિ યાવત્-પરિવાર વડે અને એક પુત્ર વડે અનુસરાયેલા, સર્વક્રુદ્ધિથી યુક્ત યાવત્-વાધોના ધોષપૂર્વક વિલંબ કર્યા સિવાય મારી પાસે આવો. સ્વાયં પછી કાર્તિક શેઠના એ વચનને વિનયપૂર્વક સ્વીકારી તે વધા વળિકો પોતપોતાને ઘેર ગયા અને તેઓએ પુષ્કલ અશન, પાન, યાવત્-

જાવ-તસ્તેવ મિત્તનાદ૦ જાવ-પુરબો જેટ્ટપુત્રે કુટુંબે ઠાવેતિ, જેટ્ટ૦ ૨ ઠાવેતા તં મિત્તનાદ૦ જાવ-જેટ્ટપુત્રે ય આપુચ્છંતિ, જેટ્ટ૦ ૨ આપુચ્છેતા પુરિસસહસ્સવાહિનીબો સીયાબો દુરુહંતિ, દુરુહિતા મિત્તનાતિ૦ જાવ-પરિજ-
નેણં જેટ્ટપુત્રેહિ ય સમણુગમ્મમાણમગ્ગા સઘ્ઘીપ જાવ-રવેણં અકાલપરિહીણં ચેવ કત્તિયસ્સ સેટ્ઠિસ્સ અંતિયં પાડમ્ભવંતિ ।

૬. તપ્ત ણં સે કત્તિપ્પ સેટ્ઠી વિપુલં અસણં ૪ જહા ગંગદત્તો જાવ-મિત્ત-નાતિ૦ જાવ-પરિજનેણં જેટ્ટપુત્રેણં નેગમટ્ઠસહ-
સ્સેણ ય સમણુગમ્મમાણમગ્ગે સઘ્ઘીપ્પ જાવ-રવેણં હત્થિનાપુરં નગરં મજ્ઞંમજ્ઞેણં જહા ગંગદત્તો જાવ-આલિસે ણં મંતે !
લોપ, પલિસે ણં મંતે ! લોપ, આલિસપલિસે ણં મંતે ! લોપ, જાવ-અણુગામિયત્તાપ્પ અવિસ્સતિ, તં ઇચ્છામિ ણં મંતે ! નેગમ-
ટ્ઠસહસ્સેણ સઙ્કિ સયમેવ પઘ્ઘાવિયં, જાવ-ધમ્મમાદક્કર-‘પયં દેવાણુપ્પિયા ! ગંતઘં, પયં ચિટ્ઠિયઘં, જાવ-સંજમિયઘં ।

૭. તપ્ત ણં સે કત્તિપ્પ સેટ્ઠી નેગમટ્ઠસહસ્સેણ સઙ્કિ મુણિસુવ્વયસ્સ અરહ્થો ઇમં પયાકુવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં પઢિ-
વજ્ઞહ, તમાણાપ તદ્દા ગચ્છતિ, જાવ-સંજમેતિ । તપ્ત ણં સે કત્તિપ્પ સેટ્ઠી નેગમટ્ઠસહસ્સેણ સઙ્કિ અણગારે જાપ્પ, ઈરિયાસ-
મિપ્પ જાવ-ગુત્તઘંભયાયારી । તપ્ત ણં સે કત્તિપ્પ અણગારે મુણિસુવ્વયસ્સ અરહ્થો તદ્દારુવાણં થેરાણં અંતિયં સામાદયમાદયાદં
બોદ્ધસ પુઘારં અદિજ્ઞહ, સા૦ ૨ અદિજ્ઞિતા બહુદિં ચડત્થ છટ્ટ-ટ્ટમ૦ જાવ-અપ્પાણં ભાવેમાણે બહુપઢિપુઘારં દુવાલસ વા-
સારં ક્ષામન્નપરિયાગં પાડણહ, પાડણિતા માસિયાપ્પ સંલેહણાપ્પ અત્તાણં શોસેહ, મા૦ ૨ શોસિતા સઙ્કિ ભત્તારં અણસણાપ્પ
હેવેતિ, સ૦ ૨ હેવેતા આલોદય૦ જાવ-કાલં કિષ્ણા સોદમ્મે કપ્પે સોદમ્મવહેંસપ્પ ધિમાણે ઉવવાયસમાપ્પ દેવસયણિજ્ઞંસિ
જાવ-સક્કે દેવિદ્ધત્તાપ્પ ઉવવન્ને । તપ્ત ણં સે સક્કે દેવિદ્ધે દેવરાયા અહુણોઘવણ્ણે૦ સંસં જહા ગંગદત્તસ્સ જાવ-અંતં કાહિતિ,
નવરં ઠિતી દો સાગરોઘમારં, સેસં તં ચેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવ મંતે’ત્તિ ।

અદ્ધારસમે સપ્પ ઘીઓ ઉદેસો સમત્તો ।

તૈયાર કરાવી પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ યાવત્-સ્વજનને જોલાવી અને તેઓની સમક્ષ યાવત્-મોટા પુત્રને કુટુંબનો આર સોંપી તે મિત્ર, જ્ઞાતિ
વગેરે અને પુત્રને પૂછી હજાર પુરુષોથી ઉપાડી રાકાય એવી શિવિકામાં બેસી. માર્ગમાં મિત્ર, જ્ઞાતિ યાવત્-પરિજન વહે તથા જ્યેષ્ઠ પુત્ર વહે
અનુસરાતા, યાવત્-સર્વક્રદિયુક્ત યાચના ઘોષપૂર્વક તેઓ તુરત કાર્તિક શેઠની પાસે હાજર થયા.

૬. ત્યાર બાદ તે કાર્તિક શેઠે ‘ગંગદત્તનાં પેટે ગુપ્તકાઠ અશન-યાવત્-તૈયાર કરાવ્યા. યાવત્-મિત્ર, જ્ઞાતિ, યાવત્-પરિવાર,
જ્યેષ્ઠ પુત્ર અને એક હજારને આઠ વળિકો વહે અનુસરાતો સર્વ ક્રદિથી યુક્ત એવો કાર્તિક શેઠ યાવત્-યાચના ઘોષપૂર્વક હસ્તિનાપુર
નગરની શ્રવણચ્છ થઈ ગંગદત્તનાં પેટે નીકળ્યો, અને શ્રી મુનિસુવ્રત અહીં પાસે જઈ આ પ્રમાણે બોલ્યો—‘હે ભગવન્ ! આ સંસાર ચો
તરફ સઘળી રહેલો છે, હે ભગવન્ ! આ સંસાર અલ્પાન્ત પ્રવર્ત્તિ થઈ રહેલો છે, હે ભગવન્ ! આ સંસાર ચો તરફ અલ્પાન્ત પ્રવર્ત્તિ થઈ
રહેલો છે. માટે આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા મળણ કરવી એ મને શ્રેયોન્મય થશે તેવી હે ભગવન્ ! આ એક હજાર આઠ વળિકો સાથે હું આપની
પાસે સ્વયમેવ પ્રવ્રજ્યા લેવાને અને આપે કહેલ ધર્મ સાંભળવાને ઇચ્છું છું.’ ત્યાર પછી શ્રીમુનિસુવ્રત અહીંને તે કાર્તિક શેઠને એક હજાર આઠ
વળિકો સાથે પ્રવ્રજ્યા આપી અને યાવત્-ધર્મોપદેશ કર્યો—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! આ પ્રમાણે ચાલવું, આ પ્રમાણે રહેવું—હત્યાદિ યાવત્—આ
પ્રમાણે સંયમનું પાલન કરવું.’

૭. ત્યાર બાદ તે કાર્તિક શેઠે એક હજાર આઠ વળિકો સાથે મુનિસુવ્રત અહીંને કહેલો આશ્ર પ્રકારના ધાર્મિક ઉપદેશનો સારી
રીતે સ્વીકાર કર્યો, અને તેણે તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે તેવીજ રીતે આચરણ કર્યું, યાવત્-સંયમનું પાલન કર્યું. ત્યાર બાદ તે કાર્તિક શેઠે એક
હજાર આઠ વળિકો સાથે અનગાર થયા, ઈર્યાસમિતિયુક્ત અને યાવત્-ગુપ્ત વ્રતચારી-વ્રતચર્યની ગુમિને ધારણ કરનારા થયા. પછી તે
કાર્તિક અનગારે મુનિસુવ્રત અહીંના તેવા પ્રકારના સ્થિતિરોના પાસે સામાનિકથી આરંભી નૌદ પૂર્વે પર્યંત અભ્યયન કર્યું, અને ઘણા ઉપવાસ,
છટ્ટ તથા અટ્ટમોથી યાવત્-આત્માને ભાવિત કરતા સમ્પૂર્ણ ચાર વરસ શ્રમણપર્યાગ પાળ્યો. ત્યાર બાદ તે કાર્તિક શેઠે એક માસની ગંગોત્તરા
તપ વહે શરીરને શોષવી સાઠ મક્ત (ત્રીસ દિવસ) અનશનપણે વીતાવી, આલોચના કરી યાવત્-કાઠ કરી સૌધર્મ કન્યમાં સૌધર્મીવતરાક
નામના વિમાનમાં આવેલી ઉપપાતસમામાં દેવશયનીય વિધે યાવત્-શક્ર-દેવેન્દ્રપણે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાર પછી હમણાં ઉત્પન્ન થયેલ શક્ર
દેવેન્દ્ર દેવરાજ હત્યાદિ—‘બધી વક્તવ્યતા ‘ગંગદત્તનાં જેમ કહેવી, યાવત્-તે સર્વ દુઃખોનો અંત કરશે.’ પણ વિશેષ એ કે, (શક્રની)
સ્થિતિ બે સાગરોપમની છે. બાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

અદ્ધારમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્કો ઉદેસો.

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમયણં રાયગિહે નગરે હોત્યા । વજ્રઓ । ગુણસિલપ ચેરપ । વજ્રઓ । જાવ—પરિસા પશિગ્યા । તેણં કાલેણં તેણં સમયણં સમયસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જાવ—અંતેવાસી માગંદિયપુસે નામં અણગારે પગામહપ—જહા મંહિ-યપુસે જાવ—પજ્જવાસમાણે एवं વયાસી—

[પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઝલેસે પુદવિકાઈપ કાઝલેસેહિતો પુદવિકાઈપહિતો અણંતરં ઉચ્છટ્તા માણુસં વિગ્ગાં લમતિ, મા૦ ૨ લમિત્તા કેવલં બોહિં બુજ્જતિ, કે૦ ૨ બુજ્જિત્તા તઓ પચ્છા સિજ્જતિ, જાવ—અંતં કરેતિ ? [ઉ૦] હંતા માગંદિયપુત્તા ! કાઝલેસે પુદવિકાઈપ જાવ—અંતં કરેતિ ।

૨. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઝલેસે આઝકાઈપ કાઝલેસેહિતો આઝકાઈપહિતો અણંતરં ઉચ્છટ્તા માણુસં વિગ્ગાં લમતિ, મા૦ ૨ લમિત્તા કેવલં બોહિં બુજ્જતિ, જાવ અંતં કરેતિ ? [ઉ૦] હંતા માગંદિયપુત્તા ! જાવ—અંતં કરેતિ ।

૩. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઝલેસે વણસ્સઈકાઈપ—एवं ચેવ જાવ—અંતં કરેતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ માગં-દિયપુસે અણગારે સમયં ભગવં મહાવીરં જાવ—નમંસિત્તા જેણેવ સમણે નિગ્ગંથે તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણે નિગ્ગંથે एवं વયાસી—एवं જાતુ અજો ! કાઝલેસે પુદવિકાઈપ તહેવ જાવ—અંતં કરેતિ, एवं જાતુ અજો ! કાઝલેસે આઝકાઈપ જાવ—અંતં કરેતિ, एवं જાતુ અજો ! કાઝલેસે વણસ્સઈકાઈપ જાવ—અંતં કરેતિ’ । તપ્પ ણં તે સમણા નિગ્ગંથા માગંદિયપુત્તસ્સ અણગારસ્સ एवમાઈપ્પમાણસ્સ જાવ—एवं एक्खेમાણસ્સ एयમટ્ટં નો સહંતિ ૩, एयમટ્ટં અસહમાણા ૩ જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદંતિ નમંસંતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं વયાસી—[પ્ર૦] एवं જાતુ મંતે ! માગંદિયપુસે અણગારે અમ્હં एवમાઈપ્પજ્જતિ, જાવ—एक्खેવતિ—एवं જાતુ અજો ! કાઝલેસે પુદવિકાઈપ જાવ—અંતં કરેતિ, एवं જાતુ અજો ! કાઝલેસે આઝકાઈપ જાવ—અંતં કરેતિ, एवं વણસ્સઈકાઈપ વિ જાવ—અંતં કરેતિ’ સે કહમેયં મંતે ! एवं ? [ઉ૦] ‘અજો’ સિ સમણે ભગવં મહાવીરે તે સમણે નિગ્ગંથે આમંતિત્તા एवं વયાસી—‘જણ્ણં

તૃતીય ઉદેશક.

માકંદિકપુત્ર અન-
ગારના પ્રશ્નો.

પૃથિવીકાયાિકાદિ
મનુષ્યશરીર પામી
તુરત સિદ્ધ થાય ?

અપ્કાયિક.

૧. તે કાલે, તે સમયે રાગગૃહ નામે નગર હતું. વર્ણક. ગુણસિલક ચૈત્ય હતું. વર્ણક. યાવત્—પર્વતા બાંદીને પાછી ગઈ. તે કાલે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના અંતેવાસી યાવત્—ગદ્ગદપ્રકૃતિવાળા માકંદિકપુત્ર અનગારે, *મંદિતપુત્ર અનગારની જેમ પર્યુપાસના કરનાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને આ પ્રમાણે પ્રશ્ન કર્યો—[પ્ર૦] હે ભગવન ! કાપોતલેશ્યાવાળો પૃથિવીકાયાિકાદિ જીવ, કાપોતલેશ્યાવાળા પૃથિ-વીકાયાિકોમાંથી મરણ પામી તુરતજ મનુષ્યના શરીરને પ્રાપ્ત કરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને ત્યાર વાદ સિદ્ધ થાય, યાવત્—સર્વદુઃખોનો નાશ કરે ! [ઉ૦] હે માકંદિકપુત્ર ! હા, કાપોતલેશ્યાવાળો પૃથિવીકાયાિકા, યાવત્—સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન ! કાપોતલેશ્યાવાળો અપ્કાયિક, કાપોતલેશ્યાવાળા અપ્કાયિકોમાંથી મરણ પામી તુરતજ મનુષ્યશરીર પ્રાપ્ત કરી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને ત્યાર વાદ સિદ્ધ થાય, યાવત્—સર્વદુઃખોનો નાશ કરે ! [ઉ૦] હે માકંદિકપુત્ર ! હા, તે યાવત્—સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૩. હે ભગવન ! કાપોતલેશ્યાવાળો વનસ્પતિકાયાિકા જીવ, વનસ્પતિકાયાિકામાંથી નીકળી—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન, અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. ‘હે ભગવન ! તે એમજ છે હે ભગવન ! તે એમજ છે’ એમ કહી માકંદિકપુત્ર અનગાર શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને બાંદી, નમી ત્યાં શ્રમણ નિર્મથ્યો છે ત્યાં આવી તે શ્રમણ નિર્મથ્યોને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાળો પૃથિવીકાયાિકા યાવત્—સર્વદુઃખોનો નાશ કરે, તેજ પ્રકારે હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાળો અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયાિકા જીવ પણ યાવત્—સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.’—એ પ્રમાણે કથન કરતા યાવત્—પ્રરુપ્પણા કરતા માકંદિકપુત્ર અનગારની આ વાતને તે શ્રમણ નિર્મથ્યોએ માન્ય ન કરી અને તેઓ ત્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર વિરાજમાન હતા ત્યાં આવ્યા; ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને બાંદી નમી યાવત્—તેઓ આ પ્રમાણે બોલ્યા—[પ્ર૦] હે ભગવન ! માકંદિકપુત્ર અનગાર અમને આ પ્રમાણે કહ્યું છે, યાવત્—પ્રરુપ્પુ છે કે હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાળો પૃથિવી-કાયાિકા, કાપોતલેશ્યાવાળો અપ્કાયિક અને કાપોતલેશ્યાવાળો વનસ્પતિકાયાિકા યાવત્—સર્વદુઃખોનો નાશ કરે છે. તો હે ભગવન ! તે એમ કેવી રીતે હોય ? [ઉ૦] ‘હે આર્યો !’ એમ સંવોધી તે શ્રમણ નિર્મથ્યોને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! માકંદિક-પુત્ર અનગારે નમને જે કહ્યું છે, યાવત્—જે પ્રરુપ્પુ છે કે કાપોતલેશ્યાવાળો પૃથિવીકાયાિકા, કાપોતલેશ્યાવાળો અપ્કાયિક અને કાપો-તલેશ્યાવાળો વનસ્પતિકાયાિકા પણ યાવત્—સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે છે.’ તે વાત સત્ય છે; હે આર્યો ! હું પણ એજ પ્રમાણે કહું છું કે,

અજ્ઞો ! માગંદિયપુત્રે અળગારે તુજ્ઞે एवं आहवस्वति, जाव पक्वेति-एवं खलु अज्ज्ञो ! काउलेस्से पुढविकाइए जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्ज्ञो ! काउलेस्से आउकाइए जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्ज्ञो ! काउलेस्से वणस्सइकाइए वि जाव-अंतं करेति, सच्चे णं एसमट्ठे, अहं पि णं अज्ज्ञो ! एवमाइक्खामि ४-एवं खलु अज्ज्ञो ! कण्हलेस्से पुढविकाइए कण्हलेस्सेहिंतो पुढविकाइएहिंतो जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्ज्ञो ! नीललेस्से पुढविकाइए जाव-अंतं करेति, एवं काउलेस्से वि, जहा पुढविकाइए एवं आउकाइए वि, एवं वणस्सइकाइए वि, सच्चे णं एसमट्ठे । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि समणा निग्गंथा समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता जेणेव मागंदि यपुत्ते अणगारे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता मागंदि यपुत्तं अणगारं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एयमट्ठं सम्मं विणएणं भुज्झो २ खामेति ।

૪. તપ ણં સે માગંદિયપુત્રે અળગારે ઉટ્ટાપ ઉટ્ટેતિ, જેણેવ સમણે મગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, તે ૨ ઉવાગચ્છિત્તા સમણં મગવં મહાવીરં વંદંતિ નમંસંતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं વયાસી—[પ્ર૦] અળગારસ્સ ણં મંતે ! માવિયપ્પણો સઘં કમ્મં વેદેમાણસ્સ, સઘં કમ્મં નિજ્જરેમાણસ્સ સઘં મારં મરમાણસ્સ, સઘં સરીરં વિપ્પજહમાણસ્સ, ચરિમં કમ્મં વેદેમાણસ્સ, ચરિમં કમ્મં નિજ્જરેમાણસ્સ, ચરિમં સરીરં વિપ્પજહમાણસ્સ, ચરિમં મારં મરમાણસ્સ મારણંતિયં કમ્મં વેદેમાણસ્સ, મારણંતિયં કમ્મં નિજ્જરેમાણસ્સ, મારણંતિયં મારં મરમાણસ્સ, મારણંતિયં સરીરં વિપ્પજહમાણસ્સ જે ચરિમા નિજ્જરપોગ્ગલા સુહુમા ણં તે પોગ્ગલા પન્નત્તા સમણાઉસો ! સઘં હોગં પિ ણં તે ઓગાહિત્તા ણં ચિટ્ઠંતિ ? [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! અળગારસ્સ ણં મંતે ! માવિયપ્પણો જાવ-ઓગાહિત્તા ણં ચિટ્ઠંતિ ।

૫. [પ્ર૦] છઠમથે ણં મંતે ! મણુસ્સે તેસિ નિજ્જરાપોગ્ગલાણં કિંચિ આણસં યા ણાણસં યા ? [૩૦] एवं जहा इदिय-उहंसए पढमे जाव-वेमाणिया, जाव-तत्थ णं जे ते उचउत्ता ते जाणंति, पासंति, आहारंति, से तेणट्ठेणं निक्खेवो भाणि-यधो सि न पासंति, आहारंति ।

૬. [પ્ર૦] નેરઘ્યા ણં મંતે ! નિજ્જરાપુગ્ગલા ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ, एवं જાવ-પાંચેન્દિયતિરિવલ્લજોણિયાણં ।

કૃષ્ણલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક કૃષ્ણલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિકોથી નીકળી તુરત યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે; એ પ્રમાણે હે આર્યો ! નીલલેશ્યાવાલો તથા કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકતા પેટે અધ્યાયિક તથા વનસ્પતિકાયિક પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે. એ વાત સ્પષ્ટ છે. 'હિ મગવન્ ! તે એમજ છે હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી તે શ્રમણ નિર્ગયો શ્રમણ મગવંત મહાવીરને વાંદી નથી, ત્યાં માર્કંદિકપુત્ર અનગાર છે ત્યાં આત્મા, ત્યાં આત્માને તેઓ માર્કંદિકપુત્ર અનગારને વાંદી નથી એ વાત સમ્યક્ રીતે વિનયપૂર્વક વારંવાર સ્થાવ્યા.

૪. ત્યાર પછી માર્કંદિકપુત્ર અનગાર ઉઠીને ત્યાં શ્રમણ મગવંત મહાવીર વિગજમાન છે ત્યાં આત્મા. આત્માને મગવંતને વાંદી નથી આ પ્રમાણે કહ્યું—[પ્ર૦]—હે મગવન્ ! વધા કર્મને વેદતા, વધા કર્મને નિર્જરતા, મર્ય મરણે મરતા અને સર્વ શરીરને છોડતા, તથા ચરમ—છેલ્લા કર્મને વેદતા, ચરમ કર્મને નિર્જરતા, ચરમ શરીરને છોડતા, ચરમ મરણે મરતા તથા મારણાન્તિક કર્મને વેદતા, મારણાન્તિક કર્મને નિર્જરતા, મારણાન્તિક મરણે મરતા અને મારણાન્તિક શરીરને છોડતા માવિતાત્મા અનગારના જે ચરમ—છેલ્લા નિર્જરાના પુદ્ગલો છે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તે પુદ્ગલોને સૂક્ષ્મ કહેવામાં આત્મા છે, અને હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તે પુદ્ગલો સમગ્ર લોકને અવગાહીને રહે છે ! [૩૦] હા, માર્કંદિકપુત્ર ! માવિતાત્મા અનગારના તે ચરમ નિર્જરાપુદ્ગલો યાવત્-સમગ્ર લોકને વ્યાર્પાને રહે છે.

નિર્જરા પુદ્ગલો સર્વ-લોક વ્યાપી છે !

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! છઠમથ મનુષ્ય તે નિર્જરા પુદ્ગલોનું પરસ્પર જુદાપણું યાવત્-નાનાડણું જાણે અને જુદા ! [૩૦] 'જેમ પ્રથમ *ઇન્દ્રિયોદ્દેશકમાં કહેવામાં આવ્યું છે તે પ્રમાણે યાવત્—[કંટલક દેવો પણ જાણતા નથી અને જોતા નથી] એમ વૈમાત્તિકો સુધી કહેયું. તેમાં જોઈ ઉપયોગયુક્ત છે તેઓ તે પુદ્ગલોને જાણે છે, જુદા છે અને પ્રહણ કરે છે. તે કારણ માટે એ સમગ્ર નિર્દેશ-પાઠ કહેવો. યાવત્-જેઓ ઉપયોગરહિત છે તેઓ જાણતા નથી, અને દેખતા નથી, પણ તે પુદ્ગલોનો આહાર-પ્રહણ કરે છે.

છઠમથ નિર્જરાપુદ્ગલોનું નિષ્કપણ જુદા !

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિયો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] તેઓ નિર્જરાપુદ્ગલોને જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ તેનો આહાર કરે છે. એમ યાવત્-પંચેન્દ્રિયતિર્થચયોગિક સુધી જાણવું.

૫ * પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧૫ ૩૦ ૧ ૫૦ ૨૧૨

† જેઓ વિશિષ્ટ અવધિજ્ઞાનાદિના ઉપયોગયુક્ત હોય છે તે સૂક્ષ્મ કાર્મણ પુદ્ગલોને જાણે છે અને જુદા છે પણ જેઓ નિશ્ચિત અવધિજ્ઞાનાદિના ઉપયોગરહિત છે તે સૂક્ષ્મ કાર્મણ પુદ્ગલોને કાંઈ પણ જાણના કે જોતા નથી.

‡ ઓષ આહાર, લોમાહાર અને પ્રક્ષેપાહાર—એ ત્રિવિધ આહારમાંથી અહિં ઓજ આહાર લેવો, કાર્મણ કે કાર્મણ શરીરદ્વારા પુદ્ગલોનું પ્રહણ કરવું તે ઓજ આહાર કહેવાય છે અને તે આહાર અહિં સંભવે છે.

૭. [પ્ર૦] મણુસ્સા ણં મંતે ! નિજ્જરાપોગ્ગલે કિં જાણંતિ પાસંતિ આહારંતિ, ઉદાહુ ન જાણંતિ ન પાસંતિ નાહારંતિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગહયા જાણંતિ ૩, અત્યેગહયા ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्ध-अत्येगहया ज्ञाणंति पासंति आहारंति, अत्येगहया न ज्ञाणंति न पासंति, आहारंति ? [ઉ૦] ગોયમા ! મણુસ્સા બુદ્ધિહા પજ્ઞત્તા, તંજહા-સન્નીભૂયા ય અસન્નીભૂયા ય । તત્થ ણં જે તે અસન્નીભૂયા તે ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે સન્નીભૂયા તે બુદ્ધિહા પજ્ઞત્તા તંજહા-ઉવડત્તા અણુવડત્તા ય । તત્થ ણં જે તે અણુવડત્તા તે ન યાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે ઉવડત્તા તે જાણંતિ ૩, સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! एवं बुद्ध-अत्येगहया न ज्ञाणंति, न पासंति, आहारंति, अत्येगहया ज्ञाणंति ३ । बाणमंतरजोहसिया जहा नेरहया ।

૮. [પ્ર૦] ઘેમાણિયા ણં મંતે ! ને નિજ્જરાપોગ્ગલે કિં જાણંતિ ૬ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહા મણુસ્સા, નવરં ઘેમાણિયા બુદ્ધિહા પજ્ઞત્તા, તં જહા-મામિચ્છદિટ્ઠીઉવવજ્ઞગા ય અમાહસમ્મદિટ્ઠીઉવવજ્ઞગા ય । તત્થ ણં જે તે માયિમિચ્છદિટ્ઠીઉવવજ્ઞગા તે ણં ન જાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે અમાયિસમ્મદિટ્ઠીઉવવજ્ઞગા તે બુદ્ધિહા પજ્ઞત્તા, તં જહા-અણંતરો-વવજ્ઞગા ય પરંપરોવવજ્ઞગા ય । તત્થ ણં જે તે અણંતરોવવજ્ઞગા તે ણં ન યાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે પરં-પરોવવજ્ઞગા તે બુદ્ધિહા પજ્ઞત્તા, તં જહા-પજ્ઞત્તગા ય અપજ્ઞત્તગા ય । તત્થ ણં જે તે અપજ્ઞત્તગા તે ણં ન જાણંતિ, ન પાસંતિ, આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે પજ્ઞત્તગા તે બુદ્ધિહા પજ્ઞત્તા, તંજહા-ઉવડત્તા ય અણુવડત્તા ય, તત્થ ણં જે તે અણુવડત્તા તે ણ યાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ ।

૯. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે ણં મંતે ! ઘંધે પજ્ઞસે ? [ઉ૦] મારંગિયપુત્તા ! બુદ્ધિહે પજ્ઞસે, તં જહા-દ્વવંધે ય માવવંધે ય ।

૧૦. [પ્ર૦] વ્થવંધે ણં મંતે ! કતિવિદ્ધે પજ્ઞસે ? [ઉ૦] મારંગિયપુત્તા ! બુદ્ધિહે પજ્ઞસે તં જહા-પમોગવંધે ય વીસ-સાવંધે ય ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનુષ્યો શું નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણે છે, જુણ છે અને આહારે છે-પ્રહણ કરે છે, કે જાણતા નથી, જોતા નથી અને પ્રહણ કરતા નથી ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલક જાણે છે, જુણ છે અને આહારે છે, અને કેટલક જાણતા નથી, જોતા નથી પણ તેઓનો આહાર કરે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા માટે એમ કહેવામાં આવ્યું કે, કેટલક જાણે છે, જુણ છે અને આહારે છે અને કેટલક નથી જાણતા, નથી જોતા, પણ આહારે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મનુષ્ય બે પ્રકારના કહ્યા છે, રાંજીરૂપ-મનસહિત અને અસંજીરૂપ-મન-રહિત. તેમાં જે અસંજીરૂપ છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ તે નિર્જરા પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે; અને જે સંજીરૂપ છે તે પણ બે પ્રકારના છે, ઉપયુક્ત અને અનુપયુક્ત. તેમાં જે વિશિષ્ટ જ્ઞાનના ઉપયોગ રહિત છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહાર કરે છે, જે વિશિષ્ટ જ્ઞાનના ઉપયોગવાળા છે તેઓ તેને જાણે છે, જુણ છે અને તેનો આહાર કરે છે, તે કારણથી હે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે કેટલક જાણતા નથી, જોતા નથી પણ તેનો આહાર વરે છે અને કેટલક જાણે છે, જુણ છે અને તેનો આહાર પણ કરે છે. બાણવ્યંતર અને ષ્પોતિવ્યોની વક્તવ્યતા નૈર્ગયિકો પ્રમાણે સમજવી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈમાનિકો શું ને નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણે છે, જુણ છે અને આહારે છે કે નથી જાણતા, નથી જોતા અને આહારતા પણ નથી ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહી છે (મુ. ૭) તેમ વૈમાનિકોની વક્તવ્યતા જાણવી. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, વૈમાનિક બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિધ્યાદૃષ્ટિ અને અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ. તેમાં જે માયી મિધ્યાદૃષ્ટિ દેવ છે તેઓ નિર્જરાપુદ્ગલોને જાણતા નથી, જોતા નથી પણ આહારે છે. તથા જે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-અનંતરોપપન્નક અને પરંપરોપપન્નક. તેમાં જે અનંતરોપપન્નક-પ્રથમ સમયોત્પન્ન છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહારે છે, અને જે પરંપરોપપન્નક (જેને ઉત્પન્ન થયાને દ્વિતીયાદિ સમયો થયેલા છે.) છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-પર્યાપ્તક અને અપર્યાપ્તક. તેમાં જે અપર્યાપ્તક છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહારે છે. જે પર્યાપ્તક છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-ઉપયુક્ત અને અનુપયુક્ત. તેમાં જે અનુપયુક્ત છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી પણ આહારે છે.

વચ્ચ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વંધ કેટલક પ્રકારનો કયો છે ? [ઉ૦] હે માકન્દિકપુત્ર ! વંધ બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-દ્રવ્ય-વંધ અને ભાવવંધ.

દ્રવ્યવંધના પ્રકાર.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યવંધ કેટલક પ્રકારનો કયો છે ? [ઉ૦] હે માકન્દિકપુત્ર ! બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-પ્રયોગવન્ધ અને વિશ્વસાવન્ધ (સ્વાભાવિકવન્ધ).

* અહીં ભગવંતને પ્રશ્ન પૂછનાર તો માકન્દિકપુત્ર છે, છતાં ભગવાને ગૌતમને સંબોધી ઉત્તર આપ્યો તેનું કારણ એ છે કે, આ પાઠ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર-માંથી ઉદ્ધત કરેલો છે અને પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની રચનાશૈલી પ્રાયઃ ગૌતમપ્રશ્ન અને ભગવંતના ઉત્તર રૂપ હોવાથી અહીં પણ તે સઢળ પાઠ પ્રહણ કરેલો છે.

૧૧. [પ્ર૦] વીસસાબંધે નં મંતે ! કતિવિદે પશ્ચે ! [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે પશ્ચે, તં જહા—સાદયવીસસાબંધે ય અનાદીયવીસસાબંધે ય ।

૧૨. [પ્ર૦] પયોગબંધે નં મંતે ! કતિવિદે પશ્ચે ! [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે પશ્ચે, તં જહા—સિદ્ધિલબંધણબંધે ય અધિયલબંધણબંધે ય ।

૧૩. [પ્ર૦] માવબંધે નં મંતે ! કતિવિદે પશ્ચે ! [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે પશ્ચે, તં જહા—મૂલપગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિબંધે ય ।

૧૪. [પ્ર૦] નેરયાણં મંતે ! કતિવિદે માવબંધે પશ્ચે ! [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે માવબંધે પશ્ચે, તં જહા—મૂલ-પગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિબંધે ય । एवं जाव—वेमाणियाणं ।

૧૫. [પ્ર૦] નાનાવરણિજ્ઞસ્સ નં મંતે ! કમ્મસ્સ કતિવિદે માવબંધે પશ્ચે ! [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે માવબંધે પશ્ચે, તં જહા—મૂલપગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિબંધે ય ।

૧૬. [પ્ર૦] નેરતિયાણં મંતે ! નાનાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કતિવિદે માવબંધે પશ્ચે ! [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે માવબંધે પશ્ચે, તં જહા—મૂલપગડિબંધે ય ઉત્તરપગડિ, एवं जाव—वेमाणियाणं, જહા નાનાવરણિજ્ઞેનં દંડઓ મણિઓ एवं जाव—अंतराहणं भाणियहो ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે ! પાવે કમ્મે જે ય કહે, જાવ—જે ય કજિસ્સહ, અત્થિ યાહ તસ્સ કેહ ણાણન્ને ? [૩૦] હંતા અત્થિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्ध—‘जीवाणं पावे कम्मे जे य कहे, जाव—जे य कजिस्सति, अत्थि याह तस्स णाणत्ते’ ? [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! સે જહાનામય—કેહ પુરિસે ધણું પરામુસહ, ધણું પરામુસિત્તા ઉસું પરામુસહ, ઉસું પરામુસિત્તા ઠાણં ઠાહ, ઠાણં ઠાણ્તા આયયકાણયયં ઉસું કરેતિ, આ૦ ૨ કરેત્તા ઉહં વેહાસં ઉદ્ધિહ, સે નૂણં માગંદિયપુત્તા ! તસ્સ ઉસુસ્સ ઉહં

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! *વિસસાબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—*સાદિ વિસસાબંધ અને અનાદિ વિસસાબંધ. વિસસાબંધ.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પ્રયોગબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—શિથિલબંધનવાળો બંધ અને ગાઢબંધનવાળો બંધ. પ્રયોગબંધ.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! માવબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ. માવબંધ.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નેરયિકોને કેટલા પ્રકારનો માવબંધ કહ્યો છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! તેઓને બે પ્રકારનો માવબંધ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો માવબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નેરયિકોને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો માવબંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! તે બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિબંધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય સંબંધે દંડક કહ્યો તેમ યાવત્—અંતરાયકર્મ સુધી દંડક કહેવો.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવે જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્—હવે પછી કરશે, તેમાં પરસ્પર કાંડ મેદ છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! હા, તેમાં પરસ્પર મેદ છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છો કે, ‘જીવે જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્—જે પાપ કર્મ કરશે, તેમાં પરસ્પર મેદ છે ? [૩૦] હે માકંદિકપુત્ર ! જેમ કોઈ એક પુરુષ ધનુષને ગ્રહણ કરી, બાણ લેઈ અગુક આકારે ઉભો રહી ધનુષને કાન સુધી લેંચી છેવટે તે વાણને આકાશમાં ડાંચે ફેંકે, તો હે માકંદિકપુત્ર ! આકાશમાં ડાંચે ફેંકેલ્ય તે વાણના કંપનમાં

વિસસાબંધ.

પ્રયોગબંધ.

માવબંધ.

૧. ગીર્વપતી મિત્રતા.

૧૧ * વિસસાબંધ—વાદલા વગેરેનો સ્વાભાવિકબંધ. તેના સાદિ વિસસાબંધ અને અનાદિ વિસસાબંધ એ બે મેદ છે. તેમાં વાદલા વગેરેનો સાદિ વિસસાબંધ, અને ધર્માસ્તિકાયાદિનો પરસ્પર અનાદિ વિસસાબંધ.

૧૭ * પુરુષે કરેલા મૂલ, વર્તમાન અને અવિણ્યકાલના કર્મમાં તીવ્ર મન્દાદિ પરિણામના મેદથી મિત્રતા હોય છે. જેમ કોઈ પુરુષે આકાશમાં ડાંચે ફેંકેલા વાણના કંપનમાં તેના પ્રયત્નની વિશેષતાથી મેદ હોય છે, તેવી રીતે કર્મમાં પણ તીવ્ર મન્દ હયાદિ પરિણામની વિશેષતાથી વિશેષતા હોય છે.

વેદાસં ઉચ્ચીદસ્સ સમાણસ્સ ઇયતિ ચિ ણાણસં, જાવ-તં તં માવં પરિણમતિ ચિ ણાણસં ? [૩૦] હંતા ભગવં ! ઇયતિ ચિ ણાણસં, જાવ-પરિણમતિ ચિ ણાણસં, સે તેણદ્દેણં માગંદિયપુત્તા ! एवं बुच्चइ-जाव-तं तं मावं परिणमति चि णाणसं ।

૧૮. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! પાવે કમ્મે જે ય કહે ૦ ? [૩૦] एवं चेव, नवरं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૯. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! જે પોગલે આહારસ્તાપ ગેણદંતિ, તેસિ ણં મંતે ! પોગલાણં સેયકાલંસિ કતિભાગં આહારેતિ, કતિભાગં નિજ્જરેતિ ? [૩૦] માગંદિયપુત્તા ! असंखेजइभागं आहारैति, अणंतभागं निज्जरैति ।

૨૦. [પ્ર૦] ચક્કિયા ણં મંતે ! કેદ તેસુ નિજ્જરાપોગલેસુ આસહસ્સપ્પ વા જાવ-નુયદ્દિસ્સપ્પ વા ? [૩૦] ણો તિણ્ણે સમદ્દે, અણાહરણમંયં બુદ્ધયં સમણાઉસો ! एवं जाव वेमाणियाणं । 'सेवं मंते । सेवं मंते'त्ति ।

અટ્ટારસમે સર્ તર્દઓ ઉદેસો સમત્તો ।

મેદ છે ? યાવત્-તે તે માવે પરિણમે છે તેમાં મેદ છે ? [૩૦] હે ભગવન્ ! હા, તેના કંપનમાં અને યાવત્-તેના તે તે સ્વરૂપના પરિણામમાં પણ મેદ છે. તો હે માર્કંદિકપુત્ર ! તે કારણથી એમ કહી શકાય છે કે, 'યાવત્-તે કર્મના તે તે રૂપાદિ પરિણામમાં પણ મેદ છે'.

નેરયિકાદિના ક-
મેવન્થમાં ભિન્નતા.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નેરયિકોએ જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્-જે કરશે, તે પાપ કર્મમાં કાંઈ મેદ છે ? [૩૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! હા મેદ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વેમાનિકો સુધી જાણવું.

આહારરૂપે ગ્રહણ ૫
રેણા પુદ્ગલોનો કેટ-
લામો ભાગ ગૃહીત
થાય અને કેટલામો
ભાગ ત્યાજ્ય થાય છે ?

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નેરયિકો જે પુદ્ગલોને આહારપણે ગ્રહણ કરે છે, ભવિષ્ય કાળમાં તે પુદ્ગલોનો કેટલામો ભાગ આહાર રૂપે ગૃહીત થાય છે અને કેટલામો ભાગ નિર્જરે છે-ત્યજે છે ? [૩૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! આહાર ગ્રહણ કરેલા પુદ્ગલોનો અસંખ્યાતમો ભાગ આહારરૂપે ગૃહીત થાય છે, અને અનતમો ભાગ નિર્જરે છે.

નિર્જરાના પુદ્ગલો
ઉપર શયનાદિ
ર્થ શકે ?

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ નિર્જરાના પુદ્ગલો ઉપર વેસથાને યાવત્-મૂવાને કોઈ પુરુષ સમર્થ છે ? [૩૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! એ અર્થ સમર્થ નથી. હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ! એ નિર્જરાના પુદ્ગલો અનાધાર રૂપ કહેલાં છે. તેઓ કાંઈ પણ ધારણ કરવાને સમર્થ નથી, એમ કહ્યું છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

અટ્ટારસા શતકમાં તૃતીય ઉદેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ-ભગવં ગોયમે एवं वयासी-अह मंते ! પાણાહવાપ, મુસાવાપ, જાવ-મિચ્છાદંસણસલ્લે, પાણાહવાયધેરમણે, મુસાવાય ૦ જાવ-મિચ્છાદંસણસલ્લવેરમણે, પુદવિકારપ, જાવ-વણસ્સ-इकाइए, ધમ્મત્થિકાપ, અધમ્મત્થિકાપ, આગાસત્થિકાપ, જીવે અસરીરપડિવદ્ધે, પરમાણુપોગલે, સેલેસિ પડિવબ્બપ્પ અણગારે, સલ્લે ય વાયરવોંદિધરા કલેવરા એપ્પ ણં દુવિહા જીવદ્ધા ય અજીવદ્ધા ય જીવાણં પરિભોગત્તાપ હહમાગચ્છંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પાણાહવાપ જાવ-એપ્પ ણં દુવિહા જીવદ્ધા ય અજીવદ્ધા ય અત્થેગતિયા જીવાણં પરિભોગત્તાપ હહમાગચ્છંતિ, અત્થેગતિયા જીવાણં જાવ-નો હહમાગચ્છંતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुच्चइ-पाणाइवाप जाव-नो हहमागच्छंति ?

ચતુર્થ ઉદેશક.

પ્રાણાતિપાતાદિ
જીવના પરિભોગમાં
આવે છે કે નહિ ?

૧. [પ્ર૦] તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહમાં યાવત્-ભગવાન્ ગૌતમે આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે ભગવન્ ! 'પ્રાણાતિપાત, મૃપાવાદ, યાવત્-મિધ્યાદર્શનશાલ્ય, પ્રાણાતિપાતવિરમણ, મૃપાવાદવિરમણ યાવત્-મિધ્યાદર્શનશાલ્યત્રિવેક, પૃથિવીકાયિક, યાવત્-વતસ્પતિકાયિક, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાન્નિકાય, શરીરરહિત જીવ, પરમાણુપુદ્ગલ, શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલો અનગાર, અને સ્થૂલકારવાળા વધા કળેવરો-વેદ્રિયાદિ જીવો એ વધા મર્ત્યને બે પ્રકારના છે, તેમાંના કેટલાક જીવદ્રવ્યરૂપ છે અને કેટલાક અજીવદ્રવ્યરૂપ છે. તો હે ભગવન્ ! શું એ વધા જીવના પરિભોગમાં આવે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત વગેરે જીવદ્રવ્યરૂપ અને અજીવદ્રવ્યરૂપ છે, તેમાંના કેટલાક, જીવના પરિભોગમાં આવે

૧ * પ્રાણાતિપાત વગેરે વધા સામાન્યરૂપે બે પ્રકારના છે, પણ તેમાંના પ્રત્યેકના બે પ્રકાર નથી. તેમાં પૃથિવીકાયિકાદિ જીવ દ્રવ્યરૂપ છે, અને ધર્માસ્તિકાયાદિ અજીવદ્રવ્યરૂપ છે. પ્રાણાતિપાતાદિ અનુદ્ધ સ્વભાવરૂપ અને પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ શુદ્ધ સ્વભાવરૂપ જીવના ધર્મો છે, તેથી તે જીવરૂપ કહી શકાય. જ્યારે જીવ પ્રાણાતિપાતાદિ સંયં છે ત્યારે ચારિત્રમોહનાય કમ ઉદયમાં આવે છે, તેથી પ્રાણાતિપાતાદિ તે દ્વારા જીવના પરિભોગમાં આવે છે. પૃથિવીકાયિકાદિના પરિભોગ ગમન શોષાદિ દ્વારા સ્પષ્ટ છે. પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ જીવના શુદ્ધ સ્વભાવરૂપ હોવાથી ચારિત્ર મોહનીયકર્મોદયસા દેનુરૂપ થતા નથી, માટે તે જીવના પરિભોગમાં આવતા નથી. ધર્માસ્તિકાયાદિ ત્રાર દ્રવ્યો અમૃત હોવાથી, પરમાણુ મૂલ્ય હોવાથી અને શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલ સાધુ ઉપદેશ વગેરે દ્વારા પ્રેરણાદિ ન કરતા હોવાથી અનુપયોગી છે, તેથી તે જીવના પરિભોગમાં આવતા નથી.

† માંશ ગમન સમયે મેરુપર્વતના જેવી યોગની અત્યંત સ્થિરતાનું આત્માની અવસ્થાને શૈલેશી કહે છે.

[૩૦] ગોયમા ! પાળાશ્વાય, જાવ-મિચ્છાદંસણસહ્ણે, પુઢવિકાશ્વ, જાવ-વણસ્સહ્ણકાશ્વ, સહે ય વાયરવોંદિધરા કલેયરા એ પં દુવિહા જીવદ્ધા ય અજીવદ્ધા ય જીવાણં પરિભોગસાપ હહમાગચ્છંતિ । પાળાશ્વાયવેરમણે, જાવ-મિચ્છાદંસણસહ્ણવિ-
વેગે, ધમ્મત્થિકાપ, અધમ્મત્થિકાપ, જાવ-પરમાણુપોગલે, સેલેસી(સિ) પઢિવણ્ણ અણગારે એ પં દુવિહા જીવદ્ધા ય અજીવ-
દ્ધા ય જીવાણં પરિભોગસાપ નો હહમાગચ્છંતિ, સે તેણદ્દેણં જાવ-નો હહમાગચ્છંતિ ।

૨. [પ્ર૦] કતિ પં મંતે ! કસાયા પચ્છા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ કસાયા પચ્છા, તં જહા-કસાયપદં નિરવસેસં માણિયં જાવ-‘નિજરિસ્સંતિ લોભેણં’ ।

૩. [પ્ર૦] કતિ પં મંતે ! જુમ્મા પચ્છા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ જુમ્મા પચ્છા, તં જહા-૧ કહજુમ્મે, ૨ તેયોગે, ૩ દાવરજુમ્મે, ૪ કલિઓગે । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છા-જાવ-કલિયોપ ? [૩૦] ગોયમા ! જે પં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચઙ્કણવસિપ સેસં કહજુમ્મે । જે પં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપ્પણવસિપ સેસં તેયોપ । જે પં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે ટુપ્પણવસિપ સેસં દાવરજુમ્મે । જે પં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે યગ્ગણવસિપ સેસં કલિઓગે । સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! એવં વુચ્છા-જાવ-કલિયોપ ।

૪. [પ્ર૦] નેરહયા પં મંતે ! કિં કહજુમ્મા, તેયોગા, દાવરજુમ્મા, કલિયોગા ૪ ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્નપદે કહ-
જુમ્મા, ડકોસપદે તેયોગા, અજહ્નુકોસપદે સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । એવં જાવ-યણિયકુમાગ ।

૫. [પ્ર૦] વણસ્સહ્ણકાશ્વાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહ્નપદે અપદા, ડકોસપદે ય અપદા, અજહ્નુકોસપદે સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા ।

હે અને કેટલાક પરિભોગમાં નથી આવતા. [પ્ર૦] હે મગવન ! એમ જા હેતુથી કહો છો કે, ‘પ્રાણાતિપાત વગેરે યાવત્-કેટલાક જીવના પરિભોગમાં આવે છે અને કેટલાક જીવના પરિભોગમાં નથી આવતા’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત, યાવત્-મિધ્યાદર્શનશન્ય, પૃથિવી-કાયિક, યાવત્-વનસ્પતિકાયિક અને વળા સ્થૂળાવાયલા કલેયરધારી કેન્દ્રિયાદિજીવો—‘વધા મલીને જીવદ્રવ્યરૂપ અને અજીવ-દ્રવ્યરૂપ બે પ્રકારના છે, અને તે વધા જીવના પરિભોગમાં આવે છે. વળી પ્રાણાતિપાતવિરમણ, યાવત્-મિધ્યાદર્શનશન્ય ત્યાગ, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, યાવત્-પરમાણુપુદ્ગલ, તથા ચૈત્તેલી પ્રાપ્ત અનગાર, એ વધા મલીને જીવદ્રવ્યરૂપ અને અજીવદ્રવ્યરૂપ બે પ્રકારના છે, તે જીવના પરિભોગમાં આવતા નથી. તે કારણથી એમ કહ્યું છે કે, ‘કોઈ દ્રવ્યો પરિભોગમાં આવે છે અને કોઈ દ્રવ્યો પરિભોગમાં આવતાં નથી’.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન ! કપાય કેટલા કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર કપાયો કહ્યા છે. અહિં સમગ્ર ‘કપાયપદ યાવત્-
લોભના વેદન વહે (આટકર્મપ્રક્રાંતિઓ) નિર્જરા કરશે’—ત્યા સુધી કહેવું.

કપાય.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન ! કેટલા યુગ્મો-રાશિઓ કહ્યાં છે, [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર યુગ્મો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃતયુગ્મ, ૨ ડ્યોજ, ૩ દ્વાપરયુગ્મ ૪ અને કલ્પ્યોજ. [પ્ર૦] હે મગવન ! કૃતયુગ્મ યાવત્-કલ્પ્યોજ, એમ ચાર રાશિઓ કહેવાનું શું કારણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે રાશિમાંથી ચાર ચાર કાઢતાં છેવટે ચાર બાકી રહે તે રાશિ કૃતયુગ્મ. જે રાશિમાંથી ચાર ચાર કાઢતાં છેવટે ત્રણ બાકી રહે તે રાશિ ડ્યોજ. જેમાંથી ચાર ચાર કાઢતાં છેવટે બે બાકી રહે તે રાશિને દ્વાપરયુગ્મ કહે છે, અને જે રાશિમાંથી ચાર ચાર કાઢતાં એક બાકી રહે તે રાશિને કલ્પ્યોજ કહે છે. તે માટે હે ગૌતમ ! યાવત્-કલ્પ્યોજ રાશિ કહેવામાં આવે છે.

કૃતયુગ્માદિ ચાર રાશિઓ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન ! શું નૈરયિકો કૃતયુગ્મરાશિરૂપ છે, ડ્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્પ્યોજરૂપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્યપદે કૃતયુગ્મ છે અને ઉત્કૃષ્ટપદે ડ્યોજ છે. તથા અજઘન્યોત્કૃષ્ટપદે-મધ્યમપદે કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્પ્યો-જરૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

નૈરયિકાદિ દરબને આશ્રયી શુભયુગ્મા-
દિનું અવતરણ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન ! વનસ્પતિકાયિકો સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્યપદ અને ઉત્કૃષ્ટપદની અપેક્ષાએ અપદ છે. અર્થાત્ તેમાં જઘન્ય પદ અને ઉત્કૃષ્ટ પદનો સંભવ નથી. પણ મધ્યમ પદની અપેક્ષાએ કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્પ્યોજરૂપ હોય છે.

૨ * શુઓ કપાયપદ પ્રજ્ઞા ૦ પૃ ૨૮૧-૨૯૨.

૫ † જઘન્યપદ અને ઉત્કૃષ્ટપદ નિયત સંખ્યારૂપ છે અને તે નૈરયિકાદિને વિષે કાઢાન્તરે પણ ઘટી શકે છે, પણ વનસ્પતિને વિષે ઘટી શકતું નથી. કારણ કે જેટલા જીવોનો મોજ થાય છે તેટલા જીવો અનન્ત રાશિ છતાં પણ છેવટે તેમાંથી ઘટવાથી તે રાશિ અનિયત સ્વરૂપે હોય છે.

६. [प्र०] बेहंदिया णं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नपदे कडजुम्मा, उक्कोसपदे दावरजुम्मा, अजहन्नमणुक्कोसपदे सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । एवं जाव-चतुरिंदिया । सेसा पंगिंदिया जहा बेदिया । पंचिंदियतिरिक्खजोणिया जाव-वेमाणिया जहा नेरइया । सिद्धा जहा वणस्सइकाइया ।

७. [प्र०] इत्थीओ णं भंते ! किं कडजुम्मा० [उ०] गोयमा ! जहन्नपदे कडजुम्माओ, उक्कोसपदे कडजुम्माओ, अजहन्नमणुक्कोसपदे सिय कडजुम्माओ, जाव-सिय कलियोगाओ, एवं असुरकुमारित्थीओ वि जाव-थणियकुमारइत्थीओ । एवं तिग्गिक्खजोणियइत्थीओ, एवं मणुसिक्खीओ, एवं जाव-वाणमंतर-जोरसिय-वेमाणियदेविक्खीओ ।

८. [प्र०] जावतिया णं भंते ! वरा अंधगवण्हिणो जीवा तावतिया परा अंधगवण्हिणो जीवा ? [उ०] हंता गोयमा ! जावतिया वरा अंधगवण्हिणो जीवा तावतिया परा अंधगवण्हिणो जीवा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' सि ।

अट्टारसमे सए चउत्थो उद्देशो समत्तो ।

६. [प्र०] हे भगवन् ! बेहंदियो संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्यपदनी अपेक्षाए कृतयुग्म अने उत्कृष्टपदे द्वापर-युग्म, मध्यमपदे कदाच कृतयुग्म अने उत्कृष्टपदे द्वापरयुग्म तथा मध्यमपदे कदाच कृतयुग्म अने यावत्-कदाच कल्योजरूप होय. ए प्रमाणे यावत्-चतुरिंदिय जीवो सुखी जाणयुं. बाकीना एकेदियो, बेहंदियोनी पेटे जाणवा. पंचेदियतिर्यंचो अने यावत्-वैमानिको नैरयिकोनी पेटे समजया. अने *सिद्धो वनस्पतिकायिकोनी पेटे जाणवा.

७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं बीओ कृतयुग्म राशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्यपदे कृतयुग्म छे, उत्कृष्ट-पदे पण कृतयुग्म छे, अने मध्यम पदे कदाच कृतयुग्म अने कदाच कल्योजरूप होय छे. ए प्रमाणे असुरकुमारनी यावत्-स्तनितकुमारनी स्त्रीओ होय छे. तिर्यंचयोनिकस्त्रीओ, मनुयस्त्रीओ यावत्-वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिकदेवनी स्त्रीओ पण एमज जाणवी.

८. [प्र०] हे भगवन् ! जेटला अल्प आयुपवाळा अंधक वह्निजीवो छे तेटला उत्कृष्ट आयुपवाळा अंधक वह्नि जीवो छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, जेटला अल्प आयुपवाळा अंधक वह्नि जीवो छे तेटला उत्कृष्ट आयुपवाळा अंधक वह्नि जीवो छे. हे 'भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

अट्टारमा शतकर्मा चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देशो.

१. [प्र०] दो भंते ! असुरकुमारा पंगंसि असुरकुमारावासंसि असुरकुमारदेवत्ताए उववत्ता, तत्थ णं एगे असुरकुमारे देवे पासादीए, दरिसणिज्जे, अभिरुवे, पडिरुवे; पंग असुरकुमारे देवे से णं नो पासादीए-नो दरिसणिज्जे, नो अभिरुवे, नो पडिरुवे, से कहमेयं भंते ! एवं ? [उ०] गोयमा ! असुरकुमारा देवा दुविहा पन्नत्ता, तं जहा-वेउच्चियसरीरा य अवेउ-च्चियसरीरा य; तत्थ णं जे से वेउच्चियसरीरे असुरकुमारे देवे से णं पासादीए, नाव पडिरुवे; तत्थ णं जे से अवेउच्चियसरीरे असुरकुमारे देवे से णं नो पासादीए जाव-नो पडिरुवे [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुद्ध-तत्थ णं जे से वेउच्चियसरीरे तं चेव जाव-पडिरुवे ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए-इह मणुयलोगंसि दुवे पुरिसा भवन्ति-एगे पुरिसे अलंकिय-विभू-

पंचम उद्देशक.

विभूषित असुरकु-
मार वगेरे देवो.

१. [प्र०] हे भगवन् ! एक असुरकुमारावासमां वे असुरकुमारो असुरकुमारदेवपणे उत्पन्न थया. तेमांनो एक असुरकुमार देव प्रस-
न्नता उत्पन्न करनार, दर्शनीय, सुंदर अने मनोहर छे, अने बीजो असुरकुमार देव प्रसन्नता उत्पन्न करनार, दर्शनीय, सुंदर अने मनोहर
नथी, तो हे भगवन् ! एम होवानुं शुं काण ? [उ०] हे गौतम ! असुरकुमार देवो वे प्रकारना कहा छे, ते आ प्रमाणे-वैक्रिय-विभूषित
शरीरवाळा अने अवैक्रिय-अविभूषितशरीरवाळा. तेमां जे असुरकुमार देव विभूषित शरीरवाळो छे ते प्रसन्नता उत्पन्न करनार अने मनोहर
छे, अने जे असुरकुमार देव अविभूषित शरीरवाळो छे ते प्रसन्नता उत्पन्न करनार अने मनोहर नथी. [प्र०] हे भगवन् ! शा

६ * सिद्धोमां वनस्पतिकायिकोनी पेटे जघन्य अने उत्कृष्ट पद नथी, कारण के तंभोनी संख्या वधती जती होवाथी तेओ अनियत परिमाण
रूपे होय छे.

८ † टीकाकार 'अंधक-अंहिप, वृक्ष; तेने आश्रयी रहेलो वह्नि-बादर अभिकायिक जीवो' भावो अर्थ करे छे, बीजा आचार्यो 'अन्धक-सूक्ष्मनाम-
कर्मना उदयथी अप्रकाशक-प्रकाश नहि करनार अग्नि, अर्थात् सूक्ष्मअभिकायिक जीवो' भावो अर्थ करे छे.

१ ‡ देवशय्यामा प्रथम, देव सामागिक-अलंकार वगेरे विभूषा रहित उपजे छे, आर पछी अनुक्रमे अलंकार पहेरी विभूषित थाय छे.

સિય, એને પુરિસે અળલંકિયવિભૂસિય, ઇયસિ જં ગોયમા ! દોળહં પુરિસાણં કયરે પુરિસે પાસાદીય, જાવ-પઢિરૂવે, કયરે પુરિસે નો પાસાદીય, જાવ-નો પઢિરૂવે, જે વા સે પુરિસે અલંકિયવિભૂસિય, જે વા સે પુરિસે અળલંકિયવિભૂસિય ? મગ્ધ ! તત્થ જે સે પુરિસે અલંકિયવિભૂસિય સે જં પુરિસે પાસાદીય, જાવ-પઢિરૂવે, તત્થ જં જે સે પુરિસે અળલંકિયવિભૂસિય સે વં પુરિસે નો પાસાદીય, જાવ-નો પઢિરૂવે, સે તેણદ્દેણં જાવ-નો પઢિરૂવે ।

૨. [પ્ર૦] દો મંતે ! નાગકુમારા દેવા ઇંગસિ નાગકુમારાવાસંસિં ? [ઉ૦] ઇવં ચેવ જાવ-થણિયકુમારા । વાળમંતર-ઓતિસિય-વેમાણિયા ઇવં ચેવ ।

૩. [પ્ર૦] દો મંતે ! નેરતિયા ઇંગસિ નેરતિયાવાસંસિ નેરતિયત્તાય ઉવવજ્ઞા, તત્થ જં ઇમે નેરત્તપ મહાકમ્મતરાય ચેવ જાવ-મહાવેયણતરાય ચેવ, ઇમે નેરત્તપ અપ્પકમ્મતરાય ચેવ, જાવ-અપ્પવેયણતરાય ચેવ, સે કહમેયં મંતે ! ઇવં ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરત્તયા દુવિદ્ધા પચ્છતા તં જહા-માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવજ્ઞગા ય અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવજ્ઞગા ય । તત્થ જં જે સે માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવજ્ઞપ નેરત્તપ સે જં મહાકમ્મતરાય ચેવ જાવ-મહાવેયણતરાય ચેવ, તત્થ જં જે સે અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવજ્ઞપ નેરત્તપ સે જં અપ્પકમ્મતરાય ચેવ જાવ-અપ્પવેયણતરાય ચેવ ।

૪. [પ્ર૦] દો મંતે ! અસુરકુમારાં [ઉ૦] ઇવં ચેવ, ઇવં ઇંગિયિય-વિગલ્લિદિયવજ્ઞં જાય-વેમાણિયા ।

૫. [પ્ર૦] નેરત્તપ જં મંતે ! અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિતા જે ભવિષ્ય પાંચિદિયતિરિપ્પજોણિયસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ સે જં મંતે ! કયરં આડયં પઢિસંવેદેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરત્તયાડયં પઢિસંવેદેતિ, પાંચિદિયતિરિપ્પજોણિયાડપ સે પુરઓ કહે ચિદ્ધતિ, ઇવં મણુસ્સેસુ વિ, નથરં મણુસ્સાડપ સે પુરઓ કહે ચિદ્ધર ।

૬. [પ્ર૦] અસુરકુમારા જં મંતે ! અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિતા જે ભવિષ્ય પુદ્ધવિકાઇયસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ-પુચ્છા । [ઉ૦] અસુરકુમારાડયં પઢિસંવેદેતિ, પુદ્ધવિકાઇયાડપ સે પુરઓ કહે ચિદ્ધર, ઇવં જો જાદિ ભવિઓ ઉવવજ્ઞિત્તપ તસ્સ તં પુરઓ કહે

કારણથી એમ કહો છો કે અલંકૃત-વિભૂષિત શરીરવાળો અસુરકુમાર દેવ યાવત્-મનોહર છે અને બીજો અસુરકુમાર દેવ મનોહર નથી ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! 'આ મનુષ્યલોકમાં જેમ કોઈ બે પુરુષો હોય, તેમાં એક પુરુષ આભૂષણોથી અલંકૃત અને વિભૂષિત હોય અને એક પુરુષ અલંકૃત અને વિભૂષિત ન હોય. હે ગૌતમ ! એ બંને પુરુષોમાં કયા પુરુષ પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરનાર અને મનોહર હોય અને કયો પુરુષ અપ્રસન્નતા કરનાર યાવત્-અમનોહર હોય, જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોય તે કે જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોતો નથી તે' ? હે ભગવન્ ! તેમાં જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોય છે તે પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્-મનોહર છે અને જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત નથી હોતો તે પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્-મનોહર નથી. તે માટે હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમાર યાવત્-મનોહર નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બે નાગકુમારદેવો એક નાગકુમારાવાસમાં નાગકુમાર દેવપણે ઉત્પન્ન થયા-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે સમજવું. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્થાનિતકુમારો સુધી જાણવું. જ્ઞાનત્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ એજ પ્રમાણે જાણવું.

નાગકુમાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક નરકાવાસમાં બે નૈરયિકો નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન પાયા, તેમાંનો એક નૈરયિક મહાકર્મવાળો યાવત્-મહાવેદનાવાળો હોય, અને એક નૈરયિક અલ્પ કર્મવાળો યાવત્-અલ્પવેદનાવાળો હોય તો હે ભગવન્ ! એમ કેવી રીતે હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિધ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલ અને અમાયિસમ્મદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે માયિમિધ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા નૈરયિકો છે, તેઓ મહાકર્મવાળા, યાવત્-મહાવેદનાવાળા હોય છે અને જે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા નૈરયિકો છે તેઓ અલ્પકર્મવાળા, યાવત્-અલ્પવેદનાવાળા હોય છે.

અન્યકર્મવાળા અને મહાકર્મવાળા નૈરયિકો.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બે અસુરકુમારો સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] એ પ્રમાણે સમજવું. એમ *એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે નૈરયિક મરીને તુરત જ પછીના સમયે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કયા આયુષનો અનુભવ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે નૈરયિક આયુષનો અનુભવ કરે છે, અને પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકનું આયુષ આગળ કરે છે-ઉદયાભિમુખ કરે છે. એ પ્રમાણે મનુષ્ય વિષે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, તે મનુષ્યનું આયુષ ઉદયાભિમુખ કરે છે.

નૈરયિકને મરણસમયે આ મરણના ક્ષણે પરમવના આયુષનો અનુભવ હોય !

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર મરીને પછીના સમયે તુરત જ પૃથિવીકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમારના આયુષનો અનુભવ કરે છે અને પૃથિવીકાયિકનું આયુષ ઉદયાભિમુખ કરે છે. એમ જે જીવ

* એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય માયી મિધ્યાદૃષ્ટિ હોય છે, પણ અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોવા નથી માટે તેઓમાંના એકમા સમ્યગ્દર્શન સાક્ષેપ અલ્પકર્મતા અને એકમા મિધ્યાદર્શન સાક્ષેપ મહાકર્મતા ઘટતી નથી પણ વધારામાં મહાકર્મતાજ હોય છે. તેથી 'એકેન્દ્રિયાદિ સિવાય' કહ્યું છે.

ચિદ્વતિ, જત્ય ઠિઓ તં પડિસંધેદેતિ, જાવ-વેમાણિય, નવરં પુઢવિકારપ પુઢવિકારપસુ ઉવવજ્જતિ, પુઢવિકારયાડયં પડિ-સંધેપતિ, અન્ને ય સં પુઢવિકારયાડપ પુરઓ કડે ચિદ્વતિ, एवं જાવ-મણુસ્સો સદ્દાણે ઉવવાપઅણો, પરદાણે તહેવ ।

૭. [પ્ર૦] દો મંતે ! અસુરકુમારા ઇંગસિ અસુરકુમારાધામંસિ અસુરકુમારદેવતાપ ઉવવજ્જા, તત્થ ણં ઇમે અસુરકુમારે દેવે ઉજ્જયં વિઉઢ્ધિસ્સામીતિ ઉજ્જયં વિઉઢ્ધ, વંકં વિઉઢ્ધિસ્સામીતિ વંકં વિઉઢ્ધ, જં જહા ઇચ્છહ તં તહા વિઉઢ્ધ, ઇમે અસુરકુમારે દેવે ઉજ્જયં વિઉઢ્ધિસ્સામીતિ વંકં વિઉઢ્ધ, વંકં વિઉઢ્ધિસ્સામીતિ ઉજ્જયં વિઉઢ્ધ, જં જહા ઇચ્છતિ ણો તં તહા વિઉઢ્ધ, સે કહમેયં મંતે ! एवं ? [૩૦] ગોયમા ! અસુરકુમારા દેવા હુવિદ્ધા પન્નતા, તં જહા-માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવજ્જા ય અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવજ્જા ય । તત્થ ણં જે સે માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવજ્જા અસુરકુમારે દેવે સે ણં ઉજ્જયં વિઉઢ્ધિસ્સામીતિ વંકં વિઉઢ્ધતિ, જાવ-ણો તં તહા વિઉઢ્ધ, તત્થ ણં જે સે અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવજ્જા અસુરકુમારે દેવે સે ઉજ્જયં વિઉઢ્ધિસ્સામીતિ જાવ-તં તહા વિઉઢ્ધ ।

૮. [પ્ર૦] દો મંતે ! નાગકુમારા ? [૩૦] एवं चेव । एवं जाव-थणियकुमारा । वाणमंतर-जोरसिय-वेमाणिया एवं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! चि ।

અદારસમે સપ્ત પંચમો ઉદેસો સમત્તો ।

ઝ્યાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તેનું આયુષ્ય ઉદયાભિમુલ્ય કરે છે અને ઝ્યાં રહેલો છે તેનું આયુષ્ય અનુભવે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે, જે પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકમાં જ ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે પૃથિવીકાયિકનું આયુષ્ય અનુભવે છે અને વીજું પૃથિવીકાયિકનું આયુષ્ય ઉદયાભિમુલ્ય કરે છે. એમ યાવત્-મનુષ્યો સુધી સ્વસ્થાનમાં ઉત્પાદ સંબંધે કહેવું. પરસ્થાનમાં ઉત્પાદ સંબંધે પણ પૂર્વ પ્રકારે કહેવું.

દેવોની શ્રદ્ધ અને
અનિદ વિકુર્વવા.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક અસુરકુમારાવાસમા વે અસુરકુમારો અસુરકુમારદેવપણે ઉત્પન્ન થાય, તેમાથી એક અસુરકુમારદેવ ઋજુ-સરલ રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે ઋજુ વિકુર્વી શકે છે અને વાંકું રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે વાંકું વિકુર્વી શકે છે; જેવા પ્રકારનું અને જેવું રૂપ વિકુર્વવા ઇચ્છે તેવા પ્રકારનું તેવું રૂપ વિકુર્વે છે. અને એક અસુરકુમારદેવ ઋજુ વિકુર્વવા ધારે તો તે વાંકું રૂપ વિકુર્વી શકે છે અને જો વાંકું રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે ઋજુરૂપ વિકુર્વી શકે છે. જે પ્રકારે અને જેવા રૂપને વિકુર્વવા ઇચ્છે તેવા પ્રકારે અને તેવું રૂપ વિકુર્વી શકતો નથી; તો હે ભગવન્ ! તેનું શું કારણ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અસુરકુમારદેવો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિથ્યાદટ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલો અને અમાયી સમ્યગ્દટ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલો. તેમાં જે 'માયી મિથ્યાદટ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલો અસુરકુમાર દેવ છે તે ઋજુરૂપ વિકુર્વવા ધારે તો વાંકું કરે છે, યાવત્-જેવું રૂપ વિકુર્વવા ધારે છે તેવું રૂપ વિકુર્વી શકતો નથી. અને જે અમાયી સમ્યગ્દટ્ટિ અસુરકુમાર છે તે ઋજુરૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે તેવું રૂપ યાવત્-વિકુર્વી શકે છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વે નાગકુમારો-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્થાનિકકુમારો સુધી જાણવું. યાનવ્યતરો, ય્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સંબંધે પણ એમ જ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'.

અદારમા શતકમાં પંચમ ઉદેશક સમાપ્ત.

છટ્ઠો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] ફાણિયગુલે ણં મંતે ! કતિવન્ને, કતિગંધે, કતિરસે, કતિફાસે પણસે ? [૩૦] ગોયમા ! ઇત્થ ણં દો નયા મવંતિ, તં જહા-નિચ્છયનપ ય વાવહારિયનપ ય । વાવહારિયનયસ્સ ગોહે ફાણિયગુલે, નેચ્છયનયસ્સ પંચવન્ને દુગંધે પંચરસે અટ્ટફાસે પન્નસે ।

ષષ્ઠ ઉદેશક.

ગોઝ ઘતેરે શાવરસ્થા-
ન્યના વર્ણાદિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ફાણિય-પ્રવાહી ગોઝ કેટલાક વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળો હોય છે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! અહિં નૈશ્ચ-યિક અને વ્યાવહારિક એ બે નયો વિવક્ષિત છે, વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષા ફાણિય ગોઝ મધુર રસવાળો (ગલ્લો) કહ્યો છે, અને નૈશ્ચ-યિક નયની અપેક્ષા પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શવાળો છે.

૭ * કેટલાક દેવો પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે ઋજુ કે વંક રૂપો વિકુર્વી શકે છે અને કેટલાક દેવો પોતાની ઇચ્છા મુજબ રૂપો વિકુર્વી શકતા નથી, તેનું કારણ ક્રમશઃ આર્જવતા અને સમ્યગ્દર્શનનિમિત્તક બાંધેલું તીવ્ર રસવાળું વૈકલ્પિક નામ અને માયામિથ્યાદર્શનનિમિત્તક બાંધેલું મન્દરસવાળું વૈકલ્પિક નામ કારણ છે. તેથી એમ કહ્યું છે કે અમાયી સમ્યગ્દટ્ટિ દેવો ઇચ્છા મુજબ રૂપો વિકુર્વી શકે છે, અને માયી મિથ્યાદટ્ટિ દેવ ઇચ્છા મુજબ વિકુર્વી શકતો નથી, પણ ઇચ્છાવિરુદ્ધ રૂપો વિકુર્વે છે.

૨. [પ્ર૦] મમરે જં મંતે ! કતિવચ્ચે—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પત્ય જં દો નયા મવંતિ, તં જહા—નિચ્છયનપ ય વાવહારિયનપ ય । વાવહારિયનયસ્સ કાલપ મમરે, નેચ્છયનયસ્સ પંચવચ્ચે, જાવ—અટ્ટફાસે પન્નત્તે ।

૩. [પ્ર૦] સુયપિચ્છે જં મંતે ! કતિવચ્ચે ? [ઉ૦] એવં ચેવ, નવરં વાવહારિયનયસ્સ નીલપ સુયપિચ્છે, નેચ્છયન-યસ્સ પંચવચ્ચે, સેસં તં ચેવ । એવં એણં અભિલાષેણં લોહિયા મંજિટ્ઠિયા, પીતિયા દાલિદ્દા, સુક્કિલ્લપ સંચે, સુખ્ખિગંધે કોટ્ટે, સુખ્ખિગંધે મયગસરીરે, તિત્તે નિવે, કડુયા સુંટી, કસાપ કવિટ્ટે, અંવા અંબિલિયા, મહુરે સંડે, કક્કલ્લે વરે, મડપ નવળીપ, ગરુપ અપ, લહુપ ઉલુપપત્તે, સીપ દિમે, ઉસિણે અગણિકાપ, ણિદ્ધે તેહે ।

૪. [પ્ર૦] હારિયા જં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પત્ય દો નયા મવંતિ, તં જહા—નિચ્છયનપ ય વાવહારિયનપ ય, વાવહારિયનયસ્સ લુક્કા હારિયા, નેચ્છયનયસ્સ પંચવચ્ચે, જાવ—અટ્ટફાસા પન્નત્તા ।

૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે જં મંતે ! કતિવચ્ચે, જાવ—કતિફાસે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! યગવચ્ચે, યગગંધે, યગરસે, ટુફાસે પન્નત્તે ।

૬. [પ્ર૦] તુપપસિણ જં મંતે ! સંધે કતિવચ્ચે—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય યગવચ્ચે, સિય તુવચ્ચે, સિય યગગંધે, સિય તુગંધે, સિય યગરસે, સિય તુરસે, સિય ટુફાસે, સિય તિફાસે, સિય ચડફાસે પન્નત્તે । એવં તિપપસિણ વિ, નવરં સિય યગવચ્ચે, સિય તુવચ્ચે, સિય તિવચ્ચે । એવં રસેસુ વિ, સેસં જહા તુપપસિયસ્સ । એવં ચડપપસિણ વિ, નવરં સિય યગ-વચ્ચે, જાવ—સિય ચડવચ્ચે । એવં રસેસુ વિ, સેસં તં ચેવ । એવં પંચપપસિણ વિ, નવરં સિય યગવચ્ચે, જાવ—સિય પંચવચ્ચે, એવં રસેસુ વિ, ગંધફાસા તહેવ । જહા પંચપપસિણો એવં જાવ—અસંસંજ્ઞપપસિણો ।

૭. [પ્ર૦] સુહુમપરિણ જં મંતે ! અણંતપપસિણ સંધે કતિવચ્ચે ? [ઉ૦] જહા પંચપપસિણ તહેવ નિરવસેસં ।

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મમર કેટલા વર્ણવાળો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહિં વ્યાવહારિક અને નૈશ્વયિક એ બે નયો છે, વ્યાવહારિકનયની દૃષ્ટિથી મમર કાલો છે, અને નૈશ્વયિકનયની દૃષ્ટિથી મમર પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શવાળો છે.

મમરના વર્ણાદિ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પોપટની પાંચ કેટલા વર્ણવાળી છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવો. પરન્તુ વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષા પોપટની પાંચ લીલી છે અને નૈશ્વયિક નયની અપેક્ષા પાંચ વર્ણવાળી—ઇત્યાદિ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એમ એ પાટ બહે રાત્રી મજીટ, પિઠી હલ્લદર, ધોલો શંખ, સુગંધા કુમ્ભ—પટવાસ, દુર્ગંધા મડદું, તિક્ત—કડવો લીમડો, કટુક—તીક્ષ્ણ સુંઠ, તરું કોટું, ચાટી આમલી, મધુર—ગળી લાંબ, કર્કશ વજ્ર, મૃદુ—સુંવાળું માલખ, મારે લોહું, હલ્લુ ઉલ્લપત્ર—બોરડીનું પાંદડું, ટંબો દિમ, ઉષ્ણ અગ્નિકાય, અને સ્નિગ્ધ તેલ વિષે પણ જાણવું.

પોપટની પાંચના વર્ણાદિ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ગલ્લ કેટલા વર્ણવાળી હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહિં નૈશ્વયિક અને વ્યાવહારિક એ બે નયો છે, તેમાં વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષા રાગ તુલ્લી—રુક્ષસ્પર્શવાળી છે, અને નિશ્વયનયની અપેક્ષા રાગ પાંચ વર્ણવાળી, યાવત્—આઠ સ્પર્શવાળી છે.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદગલ કેટલા વર્ણવાળો, યાવત્—કેટલા સ્પર્શવાળો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકવર્ણવાળો, એકગંધવાળો, એકરસવાળો અને બે સ્પર્શવાળો હોય છે.

પરમાણુના વર્ણાદિ.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાળો—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણવાળો, કદાચ બે વર્ણવાળો, કદાચ એક ગંધવાળો કદાચ બે ગંધવાળો, કદાચ એક રસવાળો કદાચ બે રસવાળો, અને કદાચ બે સ્પર્શવાળો, કદાચ ત્રણ સ્પર્શવાળો, અને કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો પણ હોય છે. એ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પણ જાણવો, વિશેષ એ કે તે કદાચ એક વર્ણવાળો, કદાચ બે વર્ણવાળો અને કદાચ ત્રણ વર્ણવાળો હોય, એમ રસરાંબંધે પણ એ પ્રમાણે યાવત્—ત્રણ રસવાળો હોય. વાકીય બધું ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે જાણવું. એમ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ વિષે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે, તે કદાચ એક વર્ણવાળો, યાવત્—કદાચ ચાર વર્ણવાળો પણ હોય. રસ સંબંધે પણ એમ જ જાણવું. અને વાકીય બધું પૂર્વોક્ત રીતે સમજવું. એ રીતે પંચપ્રદેશિક સ્કંધને વિષે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, તે કદાચ એક વર્ણવાળો, યાવત્—કદાચ પાંચ વર્ણવાળો પણ હોય, એ પ્રમાણે રસને વિષે પણ જાણવું. ગંધ અને સ્પર્શ પૂર્વેય જાણના. એમ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે કહ્યું, તેમ યાવત્—અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પણ કહેવું.

ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ.

ત્રિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધો.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સૂક્ષ્મપરિણામવાળો અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાળો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પંચપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે બધું કહેવું.

અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ.

૮. [પ્ર૦] વાદરપરિણય ણં મંતે ! અણંતપરસિય સંધે કતિવધે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય યગલ્લે, જાવ-સિય પંચવધે, સિય યગગંધે, સિય દુગંધે, સિય યગરસે, જાવ-સિય પંચરસે, સિય ચડફાસે, જાવ-સિય અટ્ટફાસે પન્નસે । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

અદારસમે સપ્ હટ્ટઓ ઉદેસો સમત્તો ।

૮. [પ્ર૦]—હે ભગવન્ ! વાદર-સ્થૂલપરિણામવાલો અનંતપ્રદેશિકસ્કંધ, કેટલા વર્ણવાલો હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ એક વર્ણવાલો, યાવત્-કદાચ પાંચ વર્ણવાલો, કદાચ એક ગંધવાલો, કદાચ બે ગંધવાલો, કદાચ એક રસવાલો, યાવત્-કદાચ પાંચ રસવાલો અને કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો, કદાચ પાંચ સ્પર્શવાલો, યાવત્-કદાચ આઠ સ્પર્શવાલો પણ હોય. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અદારમા શતકર્મા ષષ્ઠ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્ધે જાવ-પંથં વયાસી-અણ્ણઉત્થિયા ણં મંતે ! એવમાદ્ધપંથંતિ, જાવ-પરુવેતિ-‘એવં જલુ કેવલી જક્ષ્ણા-પ્પસેણં આતિદ્ધે સમાણે આદ્ધશ્ચ દો માસાઓ માસતિ, તં જહા-મોસં વા, સચ્ચામોસં વા, સે કહમેયં મંતે ! એવં ? [૩૦] ગોયમા ! જણ્ણં તે અણ્ણઉત્થિયા જાવ-જે તે એવમાદ્ધંસુ મિચ્છં તે એવમાદ્ધંસુઃ અહં પુણ ગોયમા ! એવમાદ્ધક્ષામિ ધ-નો જલુ કેવલી જક્ષ્ણાપ્પસેણં આદ્ધસસિ, નો જલુ કેવલી જક્ષ્ણાપ્પસેણં આતિદ્ધે સમાણે આદ્ધશ્ચ દો માસાઓ માસતિ, તં જહા-મોસં વા સચ્ચામોસં વા, કેવલી ણં અસાવજ્ઞાઓ અપરોવધાદ્ધ્યાઓ આદ્ધશ્ચ દો માસાઓ માસતિ, તં જહા-સચ્ચં વા અસચ્ચામોસં વા ।

૨. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે ણં મંતે ! ઉવહી પન્નસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદ્ધે ઉવહી પન્નસે, તં જહા-કમ્મોવહી, સરીરો-વહી, વાહિરમંડમત્તોવગ્ગણોવહી ।

૩. [પ્ર૦] નેરહ્યાણં મંતે !—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! દુવિદ્ધે ઉવહી પન્નસે, તં જહા-કમ્મોવહી ય સરીરોવહી ય, સેસાણં તિવિદ્ધે ઉવહી ઇન્દિયવજ્ઞાણં જાવ-વેમાણિયાણં । ઇન્દિયવજ્ઞાણં દુવિદ્ધે ઉવહી પન્નસે, તં જહા-કમ્મોવહી ય સરીરોવહી ય ।

૪. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે ણં મંતે ! ઉવહી પન્નસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદ્ધે ઉવહી પન્નસે, તં જહા-સચ્ચિત્તે, અચ્ચિત્તે, મીસય, એવં નેરહ્યાણં વિ, એવં નિરવસેસં જાવ-વેમાણિયાણં ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

અણ્ણાવિદ્ધ કેવલી સ-
ત્વ કે અસત્વ બોલે તે
સંબન્ધે અન્યતીર્થિકો
શ્રન્તવ્ય.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે હે ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્-પ્રરુપે છે કે, એ પ્રમાણે જોઈને કેવલી યક્ષના આવેશથી આવિદ્ધ થઈને કદાચ બે ભાષા બોલે છે, તે આ પ્રમાણે-‘મૃપાભાષા અને સત્ત-મૃપા-મિશ્ર ભાષા.’ તો હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે કેમ હોઈ શકે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકોએ યાવત્-એમ જે કહ્યું છે, તેઓએ તે અસત્ત્વ કહ્યું છે. હે ગૌતમ ! હું એમ કહું છું, યાવત્-પ્રરુપું છું કે, એ પ્રમાણે જોઈને કેવલી યક્ષના આવેશથી આવિદ્ધ થતા નથી, અને યક્ષના આવેશથી આવિદ્ધ થઈને કેવલી બે ભાષા-અસત્ત્વ અને સત્ત્વાસત્ત્વ-મિશ્રભાષા બોલતા પણ નથી. કેવલી તો પાપવ્યાપાર વિનાની અને વીજાનો ઉપધાત ન કરે તેવા બે ભાષા કદાચ બોલે છે. તે બે ભાષાઓ આ પ્રમાણે, સત્ત્વ અને અસત્ત્વામૃપા-સત્ત્વ પણ નહિ અને અસત્ત્વ પણ નહિ એવી ભાષા.

ઉપધિના ત્રણ
પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *ઉપધિ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કર્મોપધિ, ૨ શરીરોપધિ, ૩ વાદ્યમાંડમાત્રોપકર્ણોપધિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરથિકોને કેટલ્ય પ્રકારનો ઉપધિ કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને બે પ્રકારનો ઉપધિ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-કર્મરૂપ ઉપધિ અને શરીરરૂપ ઉપધિ. એકેદિય જીવો મિત્તિય વધા જીવોને યાવત્-વૈમાનિકો સુધી ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ હોય છે. એકેદિય જીવોને કર્મરૂપ અને શરીરરૂપ એમ બે પ્રકારનો ઉપધિ હોય છે.

ઉપધિના ચૌદા ત્રણ
પ્રકાર.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઉપધિ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સચિત્ત, ૨ અચિત્ત અને ૩ મિશ્ર-સચિત્તાચિત્ત. એ પ્રમાણે નૈરથિકોથી માંડી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી (ચોવીસ દંડકને આશ્રયી) ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ જાણવો.

૨ * જીવનનિર્વાહમા ઉપયોગી શરીર વસ્ત્રાદિને ઉપધિ કહે છે, તેના બે પ્રકાર છે-આન્તર અને બાહ્ય. કર્મ અને શરીર આન્તર ઉપધિ છે અને વસ્ત્રપાત્રાદિ વસ્તુઓ બાહ્ય ઉપધિ છે.

૪ † નૈરથિકોથી માંડી વૈમાનિક સુધી ચોવીસે દંડકે ત્રણ પ્રકારનો ઉપધિ જાણવો. તેમાં નારકોને સચિત્ત ઉપધિ શરીર, અચિત્ત ઉપધિ ઉત્પત્તિ-સ્થાન અને શ્વાસોન્નદ્ધાદિ યુક્ત સચેતનાચેતનરૂપ મિશ્ર ઉપધિ કહેવાય છે-ટીકા.

૫. [પ્ર૦] કતિવિદે જં મંતે ! પરિગ્રહે પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે પરિગ્રહે પદ્મસે, તં જહા-૧ કમ્મપરિગ્રહે, ૨ સરીરપરિગ્રહે, ૩ બાહિરગમંડમત્તોષગરણપરિગ્રહે ।

૬. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! [૩૦] एवं जहा उवहिणा दो दंडगा मणिया तथा परिग्राहेण वि दो दंडगा भाणियद्धा ।

૭. [પ્ર૦] કદ્ધવિદે જં મંતે ! પળિહાણે પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે પળિહાણે પદ્મસે, તં જહા-મળપળિહાણે, વદ્ધ-પળિહાણે, કાયપળિહાણે ।

૮. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કદ્ધવિદે પળિહાણે પદ્મસે ? [૩૦] एवं चेव, एवं जाव-यणियकुमारणं ।

૯. [પ્ર૦] પુદ્ધવિકાશયાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! एगे कायपणिहाणे पद्मसे । एवं जाव-वणस्सइकाशयाणं ।

૧૦. [પ્ર૦] બેદ્ધિયાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! दुविदे पणिहाणे पद्मसे, तं जहा-वइपणिहाणं य कायपणिहाणे य, एवं जाव-चउरिदियाणं, संसाणं तिविदे वि जाव-वेमाणियाणं ।

૧૧. [પ્ર૦] કતિવિદે જં મંતે ! દુપ્પણિહાણે પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે દુપ્પણિહાણે પદ્મસે, તં જહા-મળદુપ્પણિ-હાણે, જહેવ પળિહાણેણં દંડગો મળિઓ તહેવ દુપ્પણિહાણેણ વિ મળિયદ્ધો ।

૧૨. [પ્ર૦] કતિવિદે જં મંતે ! સુપ્પણિહાણે પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે સુપ્પણિહાણે પદ્મસે, તં જહા-મળસુપ્પ-ણિહાણે, વદ્ધસુપ્પણિહાણે, કાયસુપ્પણિહાણે ।

૧૩. [પ્ર૦] મળુસ્સાણં મંતે ! કદ્ધવિદે સુપ્પણિહાણે પદ્મસે ? [૩૦] एवं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' चि जाव-विहरति । तप जं समणे भगवं महावीरे जाव-बहिया जणवयविहारं विहरइ ।

૫. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! *પરિગ્રહ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પરિગ્રહ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે— ૧ કર્મપરિગ્રહ, ૨ શરીરપરિગ્રહ અને ૩ બાહ્ય વસ્ત્રપાત્રાદિ ઉપનરણરૂપ પરિગ્રહ.

પરિગ્રહના પ્રકાર.

૬. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! નેરયિકોને કેટલા પ્રકારનો પરિગ્રહ હોય છે ? [૩૦] જેમ ઉપધિસંબંધે બે દંડક કહ્યા તેમ પરિગ્રહ-વિષે પણ બે દંડક કહેવા.

૭. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે— ૧ મનપ્રણિધાન, ૨ વચનપ્રણિધાન અને ૩ કાયપ્રણિધાન.

પ્રણિધાનના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! નેરયિકોને કેટલા પ્રકારનું પ્રણિધાન હોય છે ? [૩૦] ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-સ્તનિત-કુમારો સુધી સમજવું.

૯. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પૃથિવીકાયિક સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક કાયપ્રણિધાન હોય છે, એ પ્રમાણે યાવત્-ચનસ્પતિકાયિક જીવો સુધી જાણવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! બેદ્ધિય જીવ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને બે પ્રકારનું પ્રણિધાન હોય છે. તે આ પ્રમાણે-વચનપ્રણિધાન અને કાયપ્રણિધાન. એ પ્રમાણે યાવત્-ચરિદ્રિય જીવો સુધી જાણવું. બાકી બધા જીવોને યાવત્-બૈમાનિકો સુધી ત્રણે પ્રકારનું પ્રણિધાન હોય છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! દુષ્પ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દુષ્પ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-મનદુષ્પ્રણિધાન, વચનદુષ્પ્રણિધાન અને કાયદુષ્પ્રણિધાન, જેમ પ્રણિધાન વિષે દંડક કહ્યો, તેમ દુષ્પ્રણિધાન વિષે પણ કહેવો.

દુષ્પ્રણિધાનના પ્રકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! સુપ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સુપ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે-મન-સુપ્રણિધાન, વચનસુપ્રણિધાન અને કાયસુપ્રણિધાન.

સુપ્રણિધાન.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! મનુષ્યોને કેટલા પ્રકારનું સુપ્રણિધાન હોય છે ? [૩૦] ત્રણે પ્રકારનું સુપ્રણિધાન હોય છે. અને એ પ્રમાણે યાવત્-બૈમાનિકો સુધી જાણવું. 'હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે' એમ કહી પૂજ્ય ગૌતમ સ્વામી યાવત્-વિતરે છે. ક્યાર પછી શ્રમણ મગધંત મહાવીર યાવત્-બહારના દેશોમાં વિહરે છે.

૫ * ઉપધિ અને પરિગ્રહમાં મેદ દંડો છે કે જીવનનિર્વાહમાં ઉપકારક કર્મ, શરીર અને વસ્ત્રાદિ ઉપધિ કહેવાય છે અને તેજ મમત્વપૂર્વકથી ચાલી વાળે તે પરિગ્રહ કહેવાય છે.—ટીકા.

૭ † કોઈપણ પ્રકારના નિશ્ચિત આલંબનમાં મન, વચન અને કાયયોગને સ્થિર કરવા તે પ્રણિધાન.

१४. तेणं कालेणं तेणं समणं रायगिहे नामं नगरे । गुणसिल्लप चेइए । यन्नभो । जाव-पुढविसिलापइओ । तस्स णं गुणसिल्लस्स चेइयस्स अदूरसामंते बहवे अन्नउत्थिया परिवसंति, तं जहा-कालोदायी, सेलोदायी, एवं जहा सत्तम-सए अन्नउत्थिउद्देसए जाव-से कहमेयं मन्ने एवं ? तन्थ णं रायगिहे नगरे महुए नामं समणोवासए परिवसति, अहे, जाव-अपरिभूए, अभिगय० जाव-विहरति । तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नया कदापि पुष्पाणुपुष्पि चरमाणे जाव-समोसडे, परिसा जाव-पज्जुवासति । तए णं महुए समणोवासए इमीसे कहाए लब्धे समणे हट्टुट्टु० जाव-हियए ण्हाए जाव-सरीरे सयाओ गिहाओ पडिनिक्खमति, स० २ पडिनिक्खमत्ता पादविहारचारेणं रायगिहं नगरं जाव-निग्गच्छति, निग्गच्छित्ता तेसि अन्नउत्थियाणं अदूरसामंतेणं वीयीवयति । तए णं ते अन्नउत्थिया महुयं समणोवासयं अदूरसामंतेणं वीयी-वयमाणं पासंति, पासित्ता अन्नमन्नं सहावेति, अन्नमन्नं सहावेत्ता एवं वयासी-‘एवं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं इमा कहा अविउप्पकडा, इमं च णं महुए समणोवासए अम्हं अदूरसामंतेणं वीइवयइ, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं महुयं सम-णोवासयं एयमट्टं पुच्छित्तए’ति कट्टु अन्नमन्नस्स अंतियं एयमट्टं पडिसुणेंति, अन्नमन्नस्स० २ पडिसुणेत्ता जेणेव महुए सम-णोवासए तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता महुयं समणोवासयं एवं वदासी-

१५. एवं खलु महुया ! तव धम्मयारिए धम्मोवदेसए समणे णायपुत्ते पंच अत्थिकाये पन्नवेइ-जहा सत्तमे सए अन्नउत्थिउद्देसए, जाव-से कहमेयं महुया ! एवं ? तए णं से महुए समणोवासए ते अन्नउत्थिए एवं वयासी-‘जति कज्जं कज्जति जाणामो पासामो, अहे कज्जं न कज्जति न जाणामो न पासामो’ । तए णं ते अन्नउत्थिया महुयं समणोवासयं एवं वयासी-‘केस णं तुमं महुया ! समणोवासगाणं भवसि, जे णं तुमं एयमट्टं न जाणसि न पाससि’ ?

अन्यतीर्थिको अने
अपुत्रश्रमणोपासक-

१४. ते काले ते समये *राजगृह नामे नगर हतुं. गुणसिल्लक नामे चैत्य हतुं. वर्णक. यावत्-पृथिवीशिलापट्ट हतो. ते गुणसिल्लक चैत्यनी आसपास घणा अन्यतीर्थिको रहेता हता. ते आ प्रमाणे-कालोदायी, शैलोदायी-इत्यादि सत्तम शतकना अन्यतीर्थिक उद्देशकमां कहा प्रमाणे यावत्-‘ए वात एम केम मानी शकाय’ ! त्यां रुधी कहेवुं. हवे ते राजगृह नगरमां आढ्य-धनिक यावत्-कोइथी पराभव न पामे तेवो अने जीवादि तत्त्वो नो जाणकार, महुक नामे श्रमणोपासक-श्रावक रहेतो हतो. त्थार पछी अहिं अन्य कोइ एक दिवसे अनुक्रमे विहार करता, यावत्-श्रमण भगवंत महावीर समोसर्था. पर्षदा यावत्-पर्युपासना करे छे. त्थार बाद श्रमण भगवंत महावीर आव्यानां आ वात सांभळी, हट्ट अने संतुष्ट हृदयवाळो थयेलो महुक श्रमणोपासक, खान करी यावत्-शरीरने अलंकृत करी पोताना घरथी बहार नीकळी पगे चाली राजगृह नगरनी वच्चोयच्च थईने ते अन्यतीर्थिकोनां बहू दूर नहि तेम बहू पासे नहि एवी रीते जाय छे. त्थारे ते अन्यतीर्थिकोए ते महुक श्रमणोपासकने पोताना पासे थईने जतो जोई, परस्पर एक बीजाने बोलावी आ प्रमाणे कछुं-‘हे देवानुप्रियो ! ए प्रमाणे खरेखर आपणने आ वात अलंयंत निर्दिष्ट छे, अने आ महुक श्रमणोपासक आपणी पासे थईने जाय छे, तो हे देवानुप्रियो ! आपणे ते वात महुक श्रमणोपासकने पूछवी योग्य छे.’ एम विचारी परस्पर ते वात कबूल करी ज्यां महुक श्रमणोपासक छे, त्यां जईने ते अन्यतीर्थिकोए ते महुक श्रमणोपासकने आ प्रमाणे कछुं-

अन्यतीर्थिको नो
अस्तिकायसंनये
अपुत्र श्रावकने प्रश्न.

१५. हे महुक ! ए प्रमाणे खरेखर तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण ज्ञातपुत्र पांच अस्तिकाय प्ररूपे छे-इत्यादि सातमा शतकना *अन्यतीर्थिक उद्देशकमां कहा प्रमाणे वधुं कहेवुं. यावत्-हे महुक ! एम केवी रीते मानी शकाय ! त्थार पछी ते महुक श्रमणो-

१४ * राजगृह नगरमा जीवाजीवादि तत्त्वो ज्ञाता महुक नामे श्रमणोपासक रहेतो हतो. भगवान् महावीर अनुक्रमे विहार करता अहिं आवी गुणसिल्ल चैत्यमां समोसर्था. भगवंत आव्यानां ज्ञात सांभळी महुक श्रावक प्रसन्न अने संतुष्ट थयो अने भगवंतने वंदन करवा घरथी नीकळ्यो. ते गुणसिल्ल चैत्यनी आसपास कालोदायी वगैरे घणा अन्यतीर्थिको रहेता हता. तेओए महुक श्रावकने भगवंतने वंदन करवा पासे थईने जतो जायो अने तेओए तेने उभो राखी पुरुषुं के तमारा धर्मोपदेशक श्रमण ज्ञातपुत्र धर्मास्तिकायादि पांच अस्तिकायनी प्ररूपणा करे छे, ते केवी रीते मानी शकाय ? तुं छुं धर्मास्तिकायादिने जाणं छे ? महुक उत्तर आप्यो के जो कांई वस्तु कांई कार्य करे तो आपणं तेने कार्यद्वारा जाणी शक्कीए, पण ते कांई पण कार्य न करे, निष्किय होय तो आपणं तेने जाणी शक्ता नथी, तेम जोई शक्ता पण नथी. ते सांभळी अन्यतीर्थिकोए उपालंभपूर्वक कछुं के तुं श्रमणोपासक छे अने तने धर्मास्तिकायादिनी पण खबर नथी ! त्थार पछी महुकने ते अन्यतीर्थिकोने नीचे प्रमाणे उत्तर आप्यो-‘यायु गाय छे ए बरोबर छे ? तेनुं रूप तमे जाणी के जोई शको छे ! गन्धवाळा पुद्रलो छे ए सत्य छे ! तेने तमे जुवो छे ! समुद्रने पार अने देवलोकमा रूपो खरेखर छे ! तेने तमे जाणो छे ! ते अन्यतीर्थिकोए ना कही एटले महुकं तंओने कछुं के छद्मस्थ मनुष्य जे न जाणे के न देखे ते बधुं न होय तो आ दुनीयामां पणी वस्तुओनो अभाव थई जाय. माटे छद्मस्थथी धर्मास्तिकायादि जाणी शक्ताता नथी तेथी तेनो अभाव सिद्ध न थाय एम कही महुक श्रावकने तेजाने निहत्तर कथा. त्थार पछी महुक श्रावक भगवंत महावीरनी पासे गयो अने वंदन नमस्कार करी पर्युपासना करवा लाग्यो. त्थार बाद भगवान् महावीरने तेनं संबोधीने कछुं के हे महुक ! तें अन्यतीर्थिकोने ठीक उत्तर आप्यो ‘जे माणस बीय के सामज्या सिवाय अट्ट, अज्ञात अर्थ, हेतु, प्रश्न के उत्तरने कहे छे ते अर्हतनी अने अर्हते कहेला धर्मेनी आशातना करे छे. ते सांभळी महुक प्रसन्न अने संतुष्ट थई पोताने घर गयो.

† भग० खं० ३ श० ७ पृ० ३६.

‡ अहिं मूळ पाठमां ‘अविउप्पकडा’ शब्दो अर्थ ‘अविद्वानोए कहेलो छे’ एवो बीजो अर्थ टीकाकार करे छे.

१५. † भग० खं० ३ श० ७ उ० १० पृ० ३६.

તપ્ત જં સે મદુપ્પ સમણોવાસપ્પ તે અન્નઉત્થિપ્પ એવં વયાસી—‘અત્થિ જં આડસો ! વાડયાપ્પ વાનિ’ ? હંતા અત્થિ, ‘તુજ્જે જં આડસો ! ‘વાડયાપ્પસ્સ વાયમાણસ્સ રૂઠં પાસહ’ ? જો તિણ્ઠે સમઠે । અત્થિ જં આડસો ! ‘ઘાણસહગયા પોગ્ગલા’ ? હંતા અત્થિ, ‘તુજ્જે જં આડસો ! ઘાણસહગયાણં પોગ્ગલાણં રૂઠં પાસહ’ ? જો તિણ્ઠે સમઠે । અત્થિ જં આડસો ! અરણિસહગપ્પ અગણિકાયે’ ? ‘હંતા અત્થિ’ । ‘તુજ્જે જં આડસો ! અરણિસહગપ્પસ્સ અગણિકાયસ્સ રૂઠં પાસહ’ ? જો તિણ્ઠે સમઠે । ‘અત્થિ જં આડસો ! સમુદ્ધસ્સ પારગયાઈ રૂઠાઈ’ ? ‘હંતા અત્થિ’ ‘તુજ્જે જં આડસો ! સમુદ્ધસ્સ પારગયાઈ રૂઠાઈ પાસહ’ ? જો તિણ્ઠે સમઠે । ‘અત્થિ જં આડસો ! દેવલોગગયાઈ રૂઠાઈ’ ? ‘હંતા અત્થિ’ । ‘તુજ્જે જં આડસો ! દેવલોગગયાઈ રૂઠાઈ પાસહ’ ? જો તિણ્ઠે સમઠે । ‘પ્પામેઘ આડસો ! અહં વા તુજ્જે ઘા અન્નો વા છુડમત્થો જહ્ જો જં ન જાણ્હ ન પાસહ તં સઘં ન મવતિ, એવં મે સુબ્બુપ્પ લોપ્પ જ મવિસ્સતી’તિ કદ્દુ તે જં અન્નઉત્થિપ્પ એવં પડિહણ્હ, એવં પડિહણ્ણિતા જેણેય ગુણસિલ્લપ્પ ચેદ્દપ્પ જેણેય સમણે મગલં મહાવીરે તેણેય ઉદ્ધાગચ્છહ્, ઉદ્ધાગચ્છિત્તા સમણં મગલં મહાવીરં પંચવિદ્ધેણં અભિગમેણં જાવ—પજ્જુવાસતિ ।

૧૬. ‘મદુયા’ ! હી સમણે મગલં મહાવીરે મદુયં સમણોવાસગં એવં વયાસી—‘સુદ્ધુ જં મદુયા ! તુમં તે અન્નઉત્થિપ્પ એવં વયાસી, સાહ્ જં મદુયા ! તુમં તે અન્નઉત્થિપ્પ એવં વયાસી, જે જં મદુયા ! મદ્દં વા હેડં વા પસિણં વા વાગરણં વા અન્નાયં અદિદ્ધં અસ્સુનં અમયં અવિણ્ણાયં બહુજ્જનમજ્જે આઘવેતિ પન્નવેતિ, જાવ—ઉવદંસેતિ, સે જં અરિહંતાણં આસાઅપ્પા વટ્ઠતિ, અરિહંતપન્નત્તસ્સ ધમ્મસ્સ આસાયાપ્પા વટ્ઠતિ, કેવલીણં આસાયાપ્પા વટ્ઠતિ, કેવલિપન્નત્તસ્સ ધમ્મસ્સ આસાયાપ્પા વટ્ઠતિ, તં સુદ્ધુ જં તુમં મદુયા ! તે અન્નઉત્થિપ્પ એવં વયાસી, સાહ્ જં તુમં મદુયા ! જાવ—એવં વયાસી’ । તપ્ત જં મદુપ્પ સમણોવાસપ્પ સમણેણં મગલયા મહાવીરેણં એવં વુત્થે સમાણે હટ્ઠ—તુટ્ઠે સમણં મગલં મહાવીરં વંદતિ નમંસન્તિ, વંદિત્તા નમંસિતા જન્નાસન્ને જાવ—પજ્જુવાસહ । તપ્ત જં સમણે મગલં મહાવીરે મદુયસ્સ સમણોવાસગસ્સ તીમે ય જાવ—પરિસા પડિગયા । તપ્ત જં

પાસકે તે અન્યતીર્થિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘જો કોઈ (વસ્તુ) કાર્ય કરે તો આપણે તેને કાર્યદ્વારા જાણી શકીએ કે જોઈ શકીએ. પણ જો તે પોતાનું કાર્ય ન કરે તો આપણે તેને જાણી શકતા નથી, તેમ જોઈ શકતા પણ નથી.’ સ્વાર પછી તે અન્યતીર્થિકોએ તે મદુક શ્રમણોપાસકને આ પ્રમાણે કહ્યું ‘હે મદુક ! તું આ કેવો શ્રમણોપાસક છો કે જે તું આ (પંચાન્તિકાવની) જ્ઞાન જાણતો નથી અને જોતો નથી’ !

સ્વાર પછી તે મદુક શ્રમણોપાસકે તે અન્યતીર્થિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આયુષ્મન્ ! પવન વાય છે એ બરોબર છે ! હા, બરોબર છે, હે આયુષ્મન્ ! તમે વાતા એવા પવનનું રૂપ જુઓ છો ! ના, એ વાત યથાર્થ નથી. અર્થાત્ અમે પવનનું રૂપ જોઈ શકતા નથી. હે આયુષ્મન્ ! ગંધગુણવાળા પુદ્ગલો છે ! હા, છે. હે આયુષ્મન્ ! તે ગંધગુણવાળા પુદ્ગલોનું રૂપ તમે જુઓ છો ! એ અર્થ સમર્થ નથી—અમે તેનું રૂપ જોઈ શકતા નથી. હે આયુષ્મન્ ! અરણિના કાષ્ઠ સાથે અગ્નિ છે ? હા, છે. હે આયુષ્મન્ ! તે અરણિના કાષ્ઠમાં રહેલા અગ્નિનું રૂપ તમે જુઓ છો ! ના, એ વાત યથાર્થ નથી. હે આયુષ્મન્ ! સમુદ્રના પેલે પાર રહેલાં રૂપો (પદાર્થો) છે ? હા, છે. હે આયુષ્મન્ ! સમુદ્રને પેલે પાર રહેલા રૂપોને તમે જુઓ છો ! ના, એ વાત યથાર્થ નથી. હે આયુષ્મન્ ! દેવલોકમાં રહેલા રૂપો (પદાર્થો) છે ? હા, છે. હે આયુષ્મન્ ! દેવલોકમાં રહેલા પદાર્થોને તમે જુઓ છો ! ના, એ વાત સમર્થ નથી. ‘હે આયુષ્મન્ ! એ પ્રમાણે હું, તમે કે બીજો કોઈ લગ્ગસ્ય, જેને ન જાણે કે ન देखે તે બધું ન હોય તો (તમારા માનવા પ્રમાણે) વળા લોકનો—ઘણી વસ્તુઓનો અભાવ ધરો’—એમ કહીને તે મદુકે તે અન્યતીર્થિકોનો પરાભવ કર્યો—તેઓને નિરુત્તર કર્યા, એમ નિરુત્તર કરીને તે મદુક શ્રમણોપાસકે યથા ગુણસિલ્લક ચૈત્ય છે અને યથા શ્રમણ મગલં મહાવીર છે ત્યાં આવીને પાંચ પ્રકારના અભિગમ વડે શ્રમણ મગલં મહાવીરના પાસે જઈને યાવત્—પર્યુપાસના કરી.

મદુકનો પ્રતિમજ્જ-
દ્વારા ઉત્તર-

૧૬. સ્વાર વાદ ‘હે મદુક !’ એમ રાંબોવી શ્રમણ મગલં મહાવીરે મદુક શ્રમણોપાસકને એમ કહ્યું કે, ‘હે મદુક ! તું તે અન્યતીર્થિકોને બરોબર કહ્યું, હે મદુક ! તું તે અન્યતીર્થિકોને એ પ્રમાણે ઠીક ઉત્તર આપ્યો, હે મદુક ! જે કોઈ જાણ્યા, દેહ્યા કે સામઘ્યા મિત્રાય, જે કોઈ અદૃષ્ટ, અશ્રુત, અસંમત કે અવિજ્ઞાત અર્થને, હેતુને, પ્રશ્ન કે ઉત્તરને ણના માણસોની વચ્ચે કહે છે, જણાવે છે, યાવત્—દર્શાવે છે, તે અર્હંતોની, અર્હંતે કહેલા ધર્મની, કેવલજ્ઞાનની અને કેવલીએ કહેલા ધર્મની આશાતના કરે છે, માટે હે મદુક ! તું તે અન્યતીર્થિકોને એ પ્રમાણે ઠીક કહ્યું છે, તું યાવત્—તે અન્યતીર્થિકોને એ પ્રમાણે સારું કહ્યું છે.’ સ્વારે શ્રમણ મગલં મહાવીરે તે મદુક શ્રમણોપાસકને એમ કહ્યું સ્વારે તે દૃષ્ટ અને સંતુષ્ટ થઈ શ્રમણ મગલં મહાવીરને વંદન અને નમસ્કાર કરી વહુ દૂર નહિ તેમ વહુ નજીક નહિ એવી રીતે ઉભા રહીને યાવત્—તેઓની પર્યુપાસના કરી. સ્વાર પછી શ્રમણ મગલં મહાવીરે તે મદુક શ્રમણોપાસક અને તે પર્યદાને ધર્મવચ્ચા કહી,

મદુષ સમણોવાસપ સમણસ્સ મગ્ગઓ મહાવીરસ્સ જાવ-નિસમ્મ હટ્ટ-તુટ્ટે પસિણાં પુચ્છતિ, પ૦ ૨ પુચ્છિત્તા અઘારં પરિયાતિ, અ૦ ૨ પરિયાદિત્તા ઉટ્ટાપ ઉટ્ટે, ૩૦ ૨ ઉટ્ટેત્તા સમણં મગ્ગં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વદિત્તા નમંસિચ્છઃ જાવ-પઙ્ગિય ।

૧૭. [પ૦] 'મંતે'ત્તિ મગ્ગં ગોયમે સમણે મગ્ગં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं वयासी-पञ्च णं मंते ! मद्रुष समणोवासप देवाणुप्पियाणं अंतियं जाव-पच्चइत्तप ? [उ०] णो तिण्णट्ठे समट्ठे, एवं जहेव संखे तहेव अरुणामे जाव-अंतं काहिति ।

૧૮. [પ૦] દેવે ણં મંતે ! મદ્દહિય જાવ-મહેસક્કલે રૂવસહસ્સં વિડઙ્ગિત્તા પમ્મ અન્નમન્નેણં સદ્ધિ સંગામં સંગામિચ્છપ ? [ઉ૦] હંતા પમ્મ ।

૧૯. [પ૦] તાઓ ણં મંતે ! બોદીઓ કિં. પગજીવફુડાઓ અણેગજીવફુડાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પગજીવફુડાઓ, ણો અણેગજીવફુડાઓ ।

૨૦. [પ૦] તે ણં મંતે ! તાસિ ણં બોદીણં અંતરા કિં. પગજીવફુડા અણેગજીવફુડા ?, [ઉ૦] ગોયમા ! પગજીવફુડા, નો અણેગજીવફુડા ।

૨૧. [પ૦] પુરિસે ણં મંતે ! અંતરે ણં હત્યેણ વા૦ एवं जहा अट्टमसप तइय उइसप जाव-नो खलु तत्थ सत्थं कमति ।

૨૨. [પ૦] અત્થિ ણં મંતે ! દેવાસુરાણં સંગામે દે૦ ૨ ? [ઉ૦] હંતા અત્થિ ।

૨૩. [પ૦] દેવાસુરેસુ ણં મંતે ! સંગામેસુ વટ્ટમાણેસુ કિંસં તેસિં દેવાણં પહરણરયણસાપ પરિણમતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અન્નં તે દેવા તણં વા કટ્ટં વા પપ્પં વા સક્કરં વા પરામુસંતિ તં ણં તેસિં દેવાણં પહરણરયણસાપ પરિણમતિ ।

૨૪. [પ૦] જહેવ દેવાણં તહેવ અસુરકુમારાણં ? [ઉ૦] ણો તિણ્ણટ્ટે સમટ્ટે, અસુરકુમારાણં દેવાણં નિચ્ચં વિડઙ્ગિયા પહરણરયણા પજ્જતા ।

યાવત્—તે પર્યંતા પાછી ગર્દ. પછી તે મદુક શ્રમણોપાસકે શ્રમણ મગ્ગં મહાવીર પાસેથી યાવત્—ધર્મોપદેશ સાંભળી હટ્ટ અને સંતુષ્ટ થઈ પ્રશ્નો પૂછ્યા, અર્થો જાણ્યા, અને ત્યાર બાદ ઉભા થઈ શ્રમણ મગ્ગં મહાવીરને બોદી નમી યાવત્—તે પાછો ગયો.

૧૭. [પ૦] 'હે મગ્ગન્' ! એમ કહી મગ્ગાન્ ગૌતમે શ્રમણ મગ્ગં મહાવીરને બોદી નમી આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે મગ્ગન્ ! મદુક શ્રમ-
ણોપાસક આપ દેવાનુપ્રિયનાં પાસે યાવત્—પ્રવ્રજ્યા લેવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી—ઇત્યાદિ જેમ *શંખ શ્રમણોપાસક સંબંધે કહ્યું હતું તેમ યાવત્—અરુણાભિમાનનાં દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થઈ યાવત્—સર્વ દુઃખોનો અન્ત કરશે.

દેવોતું વૈક્લિય રૂપ
કરવાનું સમન્થ.

૧૮. [પ૦] હે મગ્ગન્ ! મહાદ્વિક યાવત્—મોટા મુખવાળો દેવ હજાર રૂપો વિકુર્ચી, પરસ્પર સંપ્રામ કરવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હા ગૌતમ ! સમર્થ છે.

વૈક્લિય શરીરોનો
જીવ સાથે સંબન્ધ.

૧૯. [પ૦] હે મગ્ગન્ ! તે વિકુર્ચેલાં શરીરો એક જીવની સાથે સંબંધવાળાં હોય છે કે અનેક જીવ સાથે સંબંધવાળાં હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધાં શરીરો એક જીવ સાથે સંબંધવાળાં હોય છે, પણ અનેક જીવ સાથે સંબંધવાળાં હોતા નથી.

ઠેના પરસ્પર અગરનો
જીવ સાથે સંબન્ધ.

૨૦. [પ૦] હે મગ્ગન્ ! તે શરીરોના પરસ્પર અંતરો—વચ્ચેના ભાગો એક જીવ વડે સંબંધ છે કે અનેક જીવ વડે સંબંધ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે શરીરો વચ્ચેનાં અંતરો એક જીવ વડે સંબંધ છે પણ અનેક જીવ વડે સંબંધ નથી.

ઠેના પરસ્પર અગરનો
શક્ષાદિથી હેદ થાય
કે નહિ ?

૨૧. [પ૦] હે મગ્ગન્ ! કોઈ પુરુષ ને શરીરો વચ્ચેના આંતરાઓને પોતાના હાથવડે, પગવડે સ્પર્શ કરતો યાવત્—તીક્ષ્ણ શક્ષ વડે છેદતો કાંઈ પણ પીડા ઉત્પન્ન કરી શકે ?—ઇત્યાદિ 'આઠમા શતકના ત્રીજા ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—ત્યાં શક્ષ અસર કરી શકે નહિ' ત્યાં મુખી કહેવું.

દેવાસુર સંપ્રામ.

૨૨. [પ૦] હે મગ્ગન્ ! દેવ અને અસુરોનો સંપ્રામ થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, થાય છે.

૨૩. [પ૦] હે મગ્ગન્ ! ધ્યારે દેવ અને અસુરોનો સંપ્રામ થતો હોય ત્યારે તે દેવોને કઈ વસ્તુ શક્ષરૂપે પરિણત થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તળરુદ્ધ, ત્યકટ્ટું, પાંટટું કે કાંકતો વગેરે જે કોઈ વસ્તુનો સ્પર્શ કરે તે વસ્તુ તે દેવોને શક્ષરૂપે પરિણત થાય છે.

૨૪. [પ૦] જેમ દેવોને કોઈ પણ વસ્તુ સ્પર્શમાત્રથી શક્ષરૂપે પરિણત થાય છે તેમ અસુરોને પણ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી, પણ અસુરકુમાર દેવોને તો હમેશાં વિકુર્ચેલા શક્ષરૂપે પરિણત થાય છે.

૨૫. [પ્ર૦] દેવે નં મંતે ! મહદ્વિષ્ જાવ-મહેસવ્થે પમૂ લવણસમુદ્ અણુપરિયટ્ટિસા નં હવ્થમાગચ્છિત્તપ ? [૩૦] હંતા પમૂ !

૨૬. [પ્ર૦] દેવે નં મંતે ! મહદ્વિષ્ એવં ધાયદ્સંઢં દીવં જાવ-હંતા પમૂ, એવં જાવ-હયગવરં દીવં જાવ-હંતા પમૂ, તે નં પરં વીતીવણ્જા, નો ચેવ નં અણુપરિયટ્ટેજા !

૨૭. [પ્ર૦] અત્થિ નં મંતે ! દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહ્મણેણં એકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉક્કોસેણં પંચહિં વાસસ-પ્પહિં જ્ઞવયંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ !

૨૮. [પ્ર૦] અત્થિ નં મંતે ! દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહ્મણેણં એકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉક્કોસેણં પંચહિં વાસસ-હસ્સેહિં જ્ઞવયંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ !

૨૯. [પ્ર૦] અત્થિ નં મંતે ! તે દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહ્મણેણં એકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉક્કોસેણં પંચહિં વાસ-સયસહસ્સેહિં જ્ઞવયંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ !

૩૦. [પ્ર૦] કયરે નં મંતે ! તે દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહ્મણેણં એકેણ વા જાવ-પંચહિં વાસસપ્પહિં જ્ઞવયંતિ ? કયરે નં મંતે ! તે દેવા જાવ-પંચહિં વાસસહસ્સેહિં જ્ઞવયંતિ ? કયરે નં મંતે ! તે દેવા જાવ-પંચહિં વાસસયસહસ્સેહિં જ્ઞવયંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! ઘાણમંતરા દેવા અણંતે કમ્મસે એગેણં વાસસપ્પણં જ્ઞવયંતિ, અસુરિંદવજ્જિયા ભવણવાસી દેવા અણંતે કમ્મસં દોહિં વાસસપ્પહિં જ્ઞવયંતિ, અસુરકુમારા નં દેવા અણંતે કમ્મસે તીહિં વાસસપ્પહિં જ્ઞવયંતિ, ગદ્ધ-નક્કલ-તારારૂપા જોહ-સિથા દેવા અણંતે કમ્મસે ચઠ્ઠિં વાસ- જાવ-જ્ઞવયંતિ, ચંદિમ-સૂરિયા જોહસિંદા જોતિસરાયાણો અણંતે કમ્મસે પંચહિં વાસસપ્પહિં જ્ઞવયંતિ, સોહમ્મી-સાણગા દેવા અણંતે કમ્મસે એગેણં વાસસદ્સેણં જાવ-જ્ઞવયંતિ, સળંકુમાર-માહિંદગા દેવા અણંતે કમ્મસે દોહિં વાસસહસ્સેહિં જ્ઞવયંતિ, એવં એવં અભિલાવેણં બંમલોગ-લંતાગા દેવા અણંતે કમ્મસે તીહિં વાસસહસ્સેહિં જ્ઞવયંતિ, મહાસુક્ક-સહસ્સારગા દેવા અણંતે ચઠ્ઠિં વાસસહસ્સેહિં, આણય-પાણય-આગ્ગ-અણ્ણયગા દેવા અણંતે પંચહિં વાસ-સહસ્સેહિં જ્ઞવયંતિ, ત્રિટ્ઠિમગેવિજ્ઞા દેવા અણંતે કમ્મસે એગેણં વાસસયસહસ્સેણં જ્ઞવયંતિ, મજ્જિમગેવેજ્ઞા દેવા અણંતે દોહિં વાસસયસહસ્સેહિં જાવ-જ્ઞવયંતિ, ઉયરિમગેવેજ્ઞા દેવા અણંતે કમ્મસે તિહિં વાસ- જાવ-જ્ઞવયંતિ, વિજય-વેજયંત-જયંત-

૨૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્-મોટા મુખવાળો દેવ, લવણસમુદ્રની ચોતરફ ફરી શીઘ્ર આવવા સમર્થ છે ? દેવોનું ગમનગામર્થ્ય. [૩૦] હા, સમર્થ છે.

૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્-દેવ ધાતકિલ્લંઢ દ્વીપની ચારે તરફ ફરી શીઘ્ર આવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હા, સમર્થ છે. [પ્ર૦] એ પ્રમાણે યાવત્-રુચકવર દ્વીપ સુધી ચોતરફ આંટો મારી શીઘ્ર આવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હા, સમર્થ છે. સ્વાર પટ્ટી આગળના દ્વીપ-સમુદ્ર સુધી જાય, પણ તેની *ચારે બાજુ ફરે નહિ.

૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું એવા દેવો છે કે, જેઓ અનંત (શુભપ્રકૃતિસ્થ) કર્માશોને જઘન્યથી એકસો, વસો કે ત્રણસો વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચસો વર્ષે સ્થપાવે ? [૩૦] હા, એવા દેવો છે. દેવોના પુણ્યકર્મના ક્ષયનું તારતમ્ય.

૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એવા દેવો છે કે, જેઓ અનંત કર્માશોને જઘન્યથી એક હજાર, બે હજાર કે ત્રણ હજાર વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચ હજાર વર્ષે સ્થપાવે ? [૩૦] હા, છે.

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એવા દેવો છે, કે જેઓ અનંત કર્માશોને જઘન્યથી એક લાખ, બે લાખ કે ત્રણ લાખ વરસે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચ લાખ વરસે સ્થપાવે ? [૩૦] હા, છે.

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એવા કયા દેવો છે કે જેઓ અનંત કર્માશોને જઘન્યથી એક સો વર્ષે યાવત્-પાંચસો વરસે સ્થપાવે ? હે મગવન્ ! એવા કયા દેવો છે કે યાવત્-પાંચ હજાર વર્ષે સ્થપાવે ? હે મગવન્ ! એવા કયા દેવો છે કે યાવત્-પાંચ લાખ વરસે સ્થપાવે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વાનવ્યંતર દેવો એકસો વર્ષે અનંત કર્માશોને સ્થપાવે, અસુરેન્દ્ર સિંધાવના ભવનવાસી દેવો અનંત કર્માશોને વસો વરસે સ્થપાવે, અસુરકુમાર દેવો અનંત કર્માશોને ત્રણસો વર્ષે સ્થપાવે, પ્રદ્ધ-નક્કલ અને તારારૂપ જ્યોતિષિક દેવો અનંત કર્માશોને ચારસો વરસે સ્થપાવે, તથા જ્યોતિષિકના રાજા અને જ્યોતિષિકના ઇન્દ્ર, ચંદ્ર અને સૂર્ય અનંત કર્માશોને પાંચસો વરસે સ્થપાવે. સૌધર્મ અને ઈશાન કાન્થના દેવો અનંત કર્માશોને એક હજાર વર્ષે સ્થપાવે, સનત્કુમાર અને માહેન્દ્રના દેવો અનંત કર્માશોને બે હજાર વર્ષે સ્થપાવે, એમ એ સૂત્રના પાઠ બહે બ્રહ્મલોક અને લાંતકના દેવો ત્રણ હજાર વર્ષે, મહાશુક્ર અને સહસ્રારના દેવો ચાર હજાર વર્ષે, આનત-પ્રાણત અને આરણ-અચ્યુતના દેવો

અપરાજિયગા દેવા અણંતે ચડહિં ઘાસ૦ જાવ—સ્રવયંતિ, સદ્ગુણસિદ્ધગા દેવા અણંતે કમ્મસે પંચહિં ઘાસસપહિં સ્રવયંતિ, ઇણદ્દુણં ગોયમા ! તે દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહ્નુણેણં ઇણેણ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉક્કોસેણં પંચહિં ઘાસસપહિં સ્રવયંતિ, ઇણં ગોયમા ! તે દેવા જાવ—પંચહિં ઘાસસહસ્સેહિં સ્રવયંતિ, ઇણદ્દુણં ગોયમા ! તે દેવા જાવ—પંચહિં ઘાસસપહિં સ્રવયંતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ।

અદ્ધારસમસણ સત્તમો ઉદ્દેસો મમત્તો ।

પાંચ હજાર વર્ષે, હેટલ્યા પ્રેવેયકના દેવો એક લાખ વર્ષે, વચ્છા પ્રેવેયકના દેવો બે લાખ વર્ષે, ઉપરના પ્રેવેયકના દેવો ત્રણ લાખ વર્ષે, વિજય, યંજયંત, જયંત અને અપરાજિતના દેવો ચાર લાખ વર્ષે, અને સર્વાર્થસિદ્ધના દેવો પાંચ લાખ વર્ષે અનંત કર્માશોને સ્થાપે છે. તે માટે હે ગૌતમ ! એવા દેવો છે કે, જેઓ અનંત કર્માશોને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ સો વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચસો વર્ષે સ્થાપે છે. એવા પણ દેવો છે કે જેઓ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ હજાર વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચ હજાર વર્ષે સ્થાપે છે. તથા એવા દેવો છે કે, જેઓ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ લાખ વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચ લાખ વર્ષે અનંત કર્માશોને સ્થાપે છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

અદ્ધારમા શતકમાં સમમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અદ્ધમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્દે જાવ—એવં વયાસી—અણગારસ્સ ણં મંતે ! ભાવિયપ્પણો પુરઓ દુહઓ જુગમાયાપ પેદ્દાપ રીયં રીય—માણસ્સ પાયસ્સ અદ્દે કુક્કુડપોતે વા વટ્ટાપોતે વા કુલિંગચ્છાપ વા પરિયાવજ્જેજ્ઞા, તસ્સ ણં મંતે ! કિં રિયાવહિયા કિરિયા કજ્જહ, સંપગાદયા કિરિયા કજ્જહ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણગારસ્સ ણં ભાવિયપ્પણો જાવ—તસ્સ ણં રિયાવહિયા કિરિયા કજ્જહ, નો સંપગાદયા કિરિયા કજ્જહ । [પ્ર૦] સં કેણદ્દુણં મંતે ! એવં જુહ્મહ—જહ્મા સત્તમસણ સંબુદ્ધેસણ જાવ—અદ્ધો તિવિહ્મસો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! જાવ—વિહરંતિ । તણ ણં સમણે ભગવં મહાવીરં બહિયા જાવ—વિહરંતિ ।

૨. તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિદ્દે જાવ—પુદ્ધવિસિલાપદ્દુણ, તસ્સ ણં ગુણસિલસ્સ વેદ્ધયસ્સ અદ્ધરસામંતે વહ્ધે અન્નઉત્થિયા પરિવસંતિ । તણ ણં સમણે ભગવં મહાવીરં જાવ—સમોસદ્દે, જાવ—પરિસા પદ્ધિગયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જેદ્દે અંનેવાસી રૂદ્ધભૂતી નામં અણગારે જાવ—ઉદ્ધંજાણૂ જાવ—વિહરંતિ । તણ ણં તે અન્નઉત્થિયા જેણેવ ભગવં ગોયમે તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ, ઉવાગચ્છિન્ત્તા ભગવં ગોયમં એવં વયાસી—‘તુજ્જે ણં અજ્જો ! તિવિહં તિવિદ્ધેણં અસ્સંજયા જાવ—પગંતવાલા યાવિ ભવહ’ ।

૩. તણ ણં ભગવં ગોયમે અન્નઉત્થિય એવં વયાસી—‘સે કેણં કારણેણં અજ્જો ! અદ્દે તિવિહં તિવિદ્ધેણં અસ્સંજયા જાવ—

અષ્ટમ ઉદ્દેશક.

દેર્શાપથિક. ૧૧૧૧૧.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્—આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! આગલ અને વાજુણ યુગ (ધૂસરા) પ્રમાણ ભૂમિને જોઈને ગમન કરતા ભાવિતાત્મા અનગારના પગ નીચે કુલ્કડીનું વચ્ચું, વતકનું વચ્ચું કે કુલિંગચ્છાપ (કીડી જેવો મૂક્મ જંતુ) આવીને મરણ પામે તો હે ભગવન્ ! તે અનગારને શું ઇર્ષ્યાપથિકી ક્રિયા લાગે કે સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ભાવિતાત્મા અનગારને યાવત્—ઇર્ષ્યાપથિકી ક્રિયા લાગે, પણ સાંપરાયિકી ક્રિયા ન લાગે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહ્યો છો—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર સાતમા *અનકના સંવૃત ઉદ્દેશકમાં વચ્છા પ્રમાણે જાણવો. યાવત્—અર્થનો નિષ્કેપ—નિગમન કરવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીર વહારના દેશોમાં વિહાર કરે છે.

અન્યતીર્થિકો અને
ભગવંત ગૌતમનો
સંવાદ.

૨. તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું. યાવત્—પૃથિર્વાશિલપદ્ધિ હતો. તે ગુણસિલ્લક ચૈત્યની આસપાસ ઘણા અન્યતીર્થિકો રહેતા હતા. ત્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર સમોસર્યા. યાવત્—પર્યટા વાંદીને પાછી ગઈ. તે કાલે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના મોટા શિષ્ય રૂદ્ધભૂતિ નામે અનગાર યાવત્—ટીંચણ ઉંચા ગર્વી સંયમથી આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. ત્યારે તે અન્યતીર્થિકો આંખો મગવંત ગૌતમ છે ત્યાં આવ્યા, આવીને ભગવંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! તમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે અસંયત—સંયમરહિત અને યાવત્—પ્રકાંત વાલ—વિગતિરહિત છો.’

ગૌતમ.

૩. ત્યાર પછી ભગવંત ગૌતમે તે અન્યતીર્થિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! કયા કારણથી અમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે અસંયત યાવત્—પ્રકાંત વાલ છીએ ? ત્યારે તે અન્યતીર્થિકોએ ભગવંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! તમે ગમન કરતાં જીવોને આક્રાન્ત કરો છો—

एगंतबाला यावि भवामो' । तए णं ते अन्नउत्थिया भगवं गोयमं एवं वयासी-‘तुज्जे णं अज्जो ! रीयं रीयमाणा पाणे पेवेह, अभिहणह, जाव-उवहवेह, तए णं तुज्जे पाणे पेवेमाणा जाव-उवहवेमाणा तिबिहंतिविहेणं जाव-एगंतबाला यावि भवह' ।

४. तएणं भगवं गोयमे ते अन्नउत्थिए एवं वयासी-‘नो छलु अज्जो ! अम्हे रीयं रीयमाणा पाणे पेवेमो, जाव-उवहवेमो, अम्हे णं अज्जो ! रीयं रीयमाणा कायं च जोयं च रीयं च पबुच्च दिस्सा २ पदिस्सा २ वयामो, तए णं अम्हे दिस्सा दिस्सा वयमाणा पदिस्सा पदिस्सा वयमाणा णो पाणे पेवेमो, जाव णो उवहवेमो, तए णं अम्हे पाणे अपेवेमाणा जाव-अणोहवेमाणा तिबिहं तिबिहेणं जाव-एगंतपंडिया यावि भवामो, तुज्जे णं अज्जो ! अप्पणा चेव तिबिहं तिबिहेणं जाव-एगंतबाला यावि भवह' ।

५. तए णं ते अन्नउत्थिया भगवं गोयमं एवं वयासी-‘केणं कारणेणं अज्जो ! अम्हे तिबिहं तिबिहेणं जाव-भवामो' । तए णं भगवं गोयमे ते अन्नउत्थिए एवं वयासी-‘तुज्जे णं अज्जो ! रीयं रीयमाणा पाणे पेवेह, जाव-उवहवेह, तए णं तुज्जे पाणे पेवेमाणा जाव-उवहवेमाणा तिबिहं जाव-एगंतबाला यावि भवह' । तए णं भगवं गोयमे ते अन्नउत्थिए एवं पडिहणर, पडिहणित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छह, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता णञ्चासन्ने जाव-पज्जुघासति ।

६. ‘गोयमा’दी समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी-‘सुट्ठु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साट्ठु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, अत्थि णं गोयमा ! ममं बहवे वंतेवासी समणा निग्गथा छउमत्था, जे णं नो पभू एयं वागरणं वागरेत्तए, जहा णं तुमं, तं सुट्ठु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साट्ठु णं तुमं गोयमा ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी । तए णं भगवं गोयमे समणं भगवथा महावीरेण एवं बुभे समणे हट्ठ-नुट्ठे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—

७. [प्र०] छउमत्थे णं अंते ! मणूखे परमाणुपोगलं किं जाणन्ति पासति, उदाहु न जाणन्ति न पासति ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिए जाणन्ति न पासति, अत्थेगतिए न जाणन्ति न पासति ।

दबावो छो, मारो छो, यावत्-उपद्रव करो छो, माटे प्राणोने आक्रांत करता यावत्-उपद्रव करता तमे त्रिविध त्रिविधे संयमरहित अने एकांत बाल छो.’

अन्यतीर्थिको.

४. त्वारे भगवंत गौतमे ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं-‘हे आर्यो ! अमे गमन करता प्राणोने कचरता नथी, यावत्-तेने पीडा करता नथी. पण अमे गमन करता काय, संयमयोग अने [त्वरादि सिवाय] गमनने आश्रयी जोइ जोइने, वारीकीधी जोइ जोइने चालीए छीए, तेथी तेवी रीते चालता अमे प्राणोने कचरता नथी, यावत्-उपद्रव करता नथी. ते माटे प्राणोने नहि कचरता तेम यावत्-नहि पीडा करता अमे त्रिविध त्रिविधे यावत्-एकांत पंडित-विराजितसहित छीए. हे आर्यो ! तमे पोतेज त्रिविध त्रिविधे यावत्-एकांत बाल-विरतिरहित छो.’

गौतम.

५. त्वार बाद ते अन्यतीर्थिकोए भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कहुं के, हे आर्यो ! अमे आ हेतुथी त्रिविध त्रिविधे असंयत यावत्-एकांत बाल-विरतिरहित छीए ! त्वारे भगवंत गौतमे ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं के, हे आर्यो ! तमे हालतां चालतां जीवोने कचरो छो, यावत्-तेने उपद्रव करो छो अने तेथी जीवोने कचरता यावत्-उपद्रव करता तमे त्रिविध त्रिविधे असंयत यावत्-एकांत बाल छो.’ ए प्रमाणे भगवंत गौतमे ते अन्यतीर्थिकोने निरुत्तर कर्या. त्वार पछी तेमणे ज्यां श्रमण भगवंत महावीर विराजमान हुता त्यां आर्यो श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी अने बड्ड दूर नहि तेम बड्ड नजीक नहि एवी रीते तेमनी पासे बेसी यावत्-पर्युपासना करी.

अन्यतीर्थिक.

गौतम.

६. ‘हे गौतम ! एम संबोधी श्रमण भगवंत महावीरे भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कहुं के, हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने टीक कहुं, हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे सारं कहुं, हे गौतम ! मारा घणा शिष्यो श्रमण निर्ग्रथो छस्य छे, जेओ तारी पेठे ए प्रमाणे उत्तर देवाने समर्थ नथी, माटे हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे टीक कहुं, हे गौतम ! तें ते अन्यतीर्थिकोने सारं कहुं.’ त्वारे श्रमण भगवंत महावीरे भगवंत गौतमने ए प्रमाणे कहुं त्वारे प्रसन्न अने संतुष्ट भइ पूज्य गौतमे श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी आ प्रमाणे कहुं.—

७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं छस्य मनुष्य परमाणुपुद्गले जाणे अने जुए के न जाणे अने न जुए ? [उ०] हे गौतम ! कोइ जाणे, पण जुए नहि, अने कोइ जाणे नहि अने जुए पण नहि.

छस्यभना शाननो विपथ.
परमाणु.

૮. [પ્ર૦] છઠમત્યે ણં મંતે ! મણૂસે દુપપસિયં સ્વંધં કિં જાણતિ પાસતિ ? [૩૦] એવં ચેવ । એવં જાવ—અણંતપ-
જપદેસિયં ।

૯. [પ્ર૦] છઠમત્યે ણં મંતે ! મણૂસે અણંતપપસિયં સ્વંધં કિં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ જાણતિ પાસતિ ૧,
અત્યેગતિપ જાણતિ ન પાસતિ ૨, અત્યેગતિપ ન જાણતિ પાસતિ ૩, અત્યેગતિપ ન જાણતિ ન પાસતિ ૪ ।

૧૦. [પ્ર૦] આહોહિપ ણં મંતે ! મણુસ્સે પરમાણુપોગ્ગલં ? [૩૦] જહા છઠમત્યે એવં આહોહિપ ધિ, જાવ—અણંતપ-
દેસિયં ।

૧૧. [પ્ર૦] પરમાહોહિપ ણં મંતે ! મણુસ્સે પરમાણુપોગ્ગલં જં સમયં જાણતિ તં સમયં પાસતિ, જં સમયં પાસતિ જં
સમયં જાણતિ ? [૩૦] ણો તિણદ્દે સમદ્દે ! [પ્ર૦] સે કેણદ્દે ણં મંતે ! એવં ઘુચ્છા—‘પરમાહોહિપ ણં મણુસ્સે પરમાણુપોગ્ગલં જં
સમયં જાણતિ નો તં સમયં પાસતિ, જં સમયં પાસતિ નો તં સમયં જાણતિ’ ? [૩૦] ગોયમા ! સાગારે સે નાણે ભવ્વહ,
અણાગારે સે ઇંસણે ભવ્વહ, સે તેણદ્દે ણં જાવ—નો તં સમયં જાણતિ, એવં જાવ—અણંતપદેસિયં ।

૧૨. [પ્ર૦] કેવલી ણં મંતે ! મણુસ્સે પરમાણુપોગ્ગલં ? [૩૦] જહા પરમાહોહિપ તદ્દા કેવલી ધિ, જાવ—અણંતપ-
સિયં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

અદ્ધારસમે મણુ અદ્ધમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યું છઠ્ઠસ્ય મનુષ્ય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને જાણે અને જુણે કે ન જાણે અને ન જુણે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે
જાણવું અને એમ યાવત્—અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી કહેવું.

અનંત પ્રદેશિક સ્કં-
ધ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યું છઠ્ઠસ્ય મનુષ્ય અનંતપ્રદેશિક સ્કંધને જાણે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોઈ જાણે અને
જુણ, ૨ કોઈ જાણે પણ જુણ નહિ, ૩ કોઈ જાણે નહિ પણ જુણ અને ૪ કોઈ જાણે નહિ તેમ જુણ પણ નહિ.

અવધિજ્ઞાનનો વિષય.

૧૦. [પ્ર૦] આધોડવત્તિક—અવધિજ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુપુદ્ગલને જાણે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ છઠ્ઠસ્યને કહ્યું તેમ અવધિજ્ઞાનીને
પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

જ્ઞાન અને દર્શનના
મમયની વિશ્લેષ.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાવધિ જ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુપુદ્ગલને જે સમયે જાણે તે સમયે જુણ, અને જે સમયે જુણ તે સમયે જાણે ?
[૩૦] એ અર્થ યથાર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે, પરમાવધિ જ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્ગલને જે સમયે જાણે તે
સમયે ન જુણ અને જે સમયે જુણ તે સમયે ન જાણે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પરમાવધિજ્ઞાનીનું જ્ઞાન સાકાર (વિશેષપ્રમાણ) હોય છે, અને
દર્શન અનાવાર (સામાન્યપ્રમાણ) હોય છે, માટે તે હેતુથી એમ કહ્યું છે કે—‘યાવત્—જે સમયે જુણ છે તે સમયે જાણતો નથી.’ એ પ્રમાણે
યાવત્—અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી સમજવું.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેવલજ્ઞાની પરમાણુપુદ્ગલને જે સમયે જાણે તે સમયે જુણ—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ પરમાવધિજ્ઞાનીને કહ્યું
તેમ કેવલજ્ઞાનીને પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

અદ્ધારમાં શતકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્દે જાવ—એવં ઘયાસી—અત્યિ ણં મંતે ! મવિયદ્ધનેરહયા મધિ ૨ ? [૩૦] હંતા અત્યિ । [પ્ર૦] સે
કેણદ્દે ણં મંતે ! એવં ઘુચ્છા—‘મવિયદ્ધનેરહયા મ ૨ ? [૩૦] ગોયમા ! જે મવિય પંચેદ્ધિય તિરિય્જજોણિય વા મણુસ્સે વા
નેરહયસુ ઉચ્ચજિસસે સે તેણદ્દે ણં ૦ । એવં જાવ—યણિયકુમારાણં ।

નવમ ઉદ્દેશક.

મનુષ્ય મોંઝિ
કાર્તિક

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહનગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્ આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! મવ્યદ્ધવ્યનૈરયિકો ૨ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
હા છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ ‘મવ્યદ્ધવ્યનૈરયિકો’ ૨ શા કારણથી કહો છો ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે કોઈ પંચેદ્ધિય તિરિય્જ કે મનુષ્ય
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે ‘મવ્યદ્ધવ્યનૈરયિક’ ૨ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્—‘સ્તનિતકુમારો’ સુધી જાણવું.

૧ * મૂળ અથવા માત્રી પર્યાયનું કારણ દ્વ્ય કહેવાય છે. માત્રી નારકપર્યાયનું કારણ પંચેદ્ધિય તિરિય્જ કે મનુષ્ય મવ્યદ્ધવ્યનૈરયિક કહેવાય છે, તેના
પ્રશ્ન પ્રકાર છે—૧ એકશર્વક, ૨ યદ્ધાયુષ્ક અને ૩ અમિમુક્તનામગોત્ર.

૨. [પ્ર૦] અત્યિ જં મંતે ! મધિયદ્વપુદવિકાદયા મ૦ ૨ ! [૩૦] હંતા અત્યિ । [પ્ર૦] સે કેળદેળં ? [૩૦] ગોયમા ! જે મધિય તિરિક્કજોણિય વા મણુસ્સે વા દેવે વા પુદવિકાદયસુ ઉવવજિત્તય સે તેળદેળં । આઝકાદય—વળસ્સકાદયાણં યવં લેવ । તેડ—વાઝ—બેઈવિય—તેઈવિય—ચડરિંદિયાણ ય જે મધિય તિરિક્કજોણિય વા મણુસ્સે વા, પંચિદિયતિરિક્કજો-
નિયાણં જે મધિય નેરય વા તિરિક્કજોણિય વા મણુસ્સે વા દેવે વા પંચિદિયતિરિક્કજોણિય વા, યવં મણુસ્સા વિ ।
વાળમંતર—જોરસિય—વેમાણિયાણં જહા નેરયા ।

૩. [પ્ર૦] મધિયદ્વનેરયસ્સ જં મંતે ! કેવતિયં કાલં ઠિતી પક્ષતા ? [૩૦] ગોયમા ! જહજેળં અંતોમુદ્ધતં, ઉક્કોસેળં પુલ્લકોઢી ।

૪. [પ્ર૦] મધિયદ્વઅસુરકુમારસ્સ જં મંતે ! કેવતિયં કાલં ઠિતી પક્ષતા ? [૩૦] ગોયમા ! જહજેળં અંતોમુદ્ધતં, ઉક્કોસેળં તિભિ પલ્લિબોધમાઈ । યવં જાવ—યણિયકુમારસ્સ ।

૫. મધિયદ્વપુદવિકાદયસ્સ જં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહજેળં અંતોમુદ્ધતં, ઉક્કોસેળં સાતિરેગાઈ દો સાગરોવમાઈ । યવં આઝકાદયસ્સ વિ । તેડ—વાઝ જહા નેરયસ્સ । વળસ્સકાદયસ્સ જહા પુદવિકાદયસ્સ । બેઈવિયસ્સ તેઈવિયસ્સ ચડ-
રિંદિયસ્સ જહા નેરયસ્સ । પંચિદિયતિરિક્કજોણિયસ્સ જહજેળં અંતોમુદ્ધતં, ઉક્કોસેળં તેસીસં સાગરોવમાઈ । યવં મણુસ્સા વિ ।
વાળમંતર—જોરસિય—વેમાણિયસ્સ જહા અસુરકુમારસ્સ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

અદ્ધારસમે સળ નવમો ઉદેસો સમત્તો ।

૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! 'મધ્યદ્રવ્યપૃથિવીકાયિકો' ૨ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે કોઈ તિયંચ, મનુષ્ય કે દેવ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય છે તે 'મધ્યદ્રવ્યપૃથિવીકાયિક' ૨ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે 'અપ્કાયિક' અને 'વનસ્પતિકા-
યિક' પણ જાણવા. અગ્નિકાય, વાયુકાય, દીન્દ્રિય, સ્રીન્દ્રિય અને ચડરિંદ્રિય વિષે જે કોઈ તિયંચ કે મનુષ્ય ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે 'મધ્યદ્રવ્યઅગ્નિકાયાદિ' કહેવાય છે. જે કોઈ નૈરયિક, તિયંચયોનિક, મનુષ્ય, દેવ કે પંચેન્દ્રિયતિયંચયોનિક પંચેન્દ્રિયતિયંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે 'મધ્ય દ્રવ્યપંચેન્દ્રિયતિયંચયોનિક' કહેવાય છે. એ પ્રમાણે મનુષ્યો સંબંધે પણ જાણવું. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિકો અને વૈમા-
નિકો નૈરયિકોની પેટે જાણવા.

મધ્યદ્રવ્ય પૃથિવી-
કાયિકાદિ.

૩. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! મધ્ય દ્રવ્યનૈરયિકની કેટલા કાલ્લી સ્થિતિ વહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેની સ્થિતિ જગન્યથી અંતર્મુદ્ધત અને ઉત્કૃષ્ઠથી પૂર્વકોટિ વર્ષની કહી છે.

મધ્યદ્રવ્યનૈરયિકા-
દિની આયુષ સ્થિતિ.

૪. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! મધ્ય દ્રવ્ય અસુરકુમારની સ્થિતિ કેટલા કાલ્લી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેની સ્થિતિ જગન્યથી અંત-
ર્મુદ્ધતની અને ઉત્કૃષ્ઠથી ત્રણ પલ્લોપમની કહી છે. એ પ્રમાણે યાવત્—સનિતકુમારો મુધી જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! મધ્યદ્રવ્યપૃથિવીકાયિકની સ્થિતિ કેટલા કાલ્લી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેની સ્થિતિ જગન્યથી અંત-
ર્મુદ્ધતની અને ઉત્કૃષ્ઠથી કાઠક અધિક બે સાગરોપમની કહી છે. એ પ્રમાણે અપ્કાયિક સંબંધે પણ જાણવું. મધ્યદ્રવ્યઅગ્નિકાયિક અને મધ્યદ્રવ્યવાયુકાયિક સંબંધે નૈરયિકની પેટે સમજવું. વનસ્પતિકાયિકજે પૃથિવીકાયિક સમાન જાણવું મધ્ય દ્રવ્ય બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય અને ચડરિંદ્રિયની સ્થિતિ નૈરયિકની પેટે જાણવી. વઢી મધ્યદ્રવ્યપંચેન્દ્રિયતિયંચયોનિકની સ્થિતિ જગન્યથી અંતર્મુદ્ધતની અને ઉત્કૃષ્ઠથી તેત્રીશ સાગરોપમની જાણવી. એજ પ્રમાણે મનુષ્યજે વિશે પણ જાણવું. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક તથા વૈમાનિકો અસુરકુમારની પેટે સમજવા. 'હે મગ-
ધન્ ! તે એમજ છે હે મગધન્ ! તે એમજ છે.'

અદ્ધારમા શતકમાં નવમો ઉદેશક સમાપ્ત.

૩ " જે સંસારી કે અસંસારી અન્તર્મુદ્ધતના આયુષવાઢા મરીને નરકગતિમાં જવાના છે તે અપેક્ષા મધ્યદ્રવ્યનૈરયિકની અન્તર્મુદ્ધતની જગન્ય સ્થિતિ કહી છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ પૂર્વકોટિ આયુષવાઢા સંસારી નરકગતિમાં જાય તે અપેક્ષા ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિ કહેવામાં આવી છે—ટીકા.

૪ † જગન્ય અન્તર્મુદ્ધતના આયુષવાઢા મનુષ્ય કે પંચેન્દ્રિય તિયંચને આશ્રયી મધ્ય દ્રવ્ય અસુરકુમારાદિની જગન્ય સ્થિતિ જાણવી અને દેવગુર્યાદિ ગુણલિંગ મનુષ્યને આશ્રયી ત્રણ પલ્લોપમની ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિ જાણવી.

૫ ‡ મધ્ય દ્રવ્ય પૃથિવીકાયિકની ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિ દેશાલદેવલોકને આશ્રયી સાધિક બે સાગરોપમની જાણવી મધ્ય દ્રવ્ય અગ્નિકાયિક અને વાયુકાયિકની જગન્ય અન્તર્મુદ્ધત અને ઉત્કૃષ્ઠ પૂર્વકોટિ સ્થિતિ જાણવી, કારણ કે દેવાદિ તથા ગુણલિંગ મનુષ્યો આ ઉત્પન્ન થતા નથી. મધ્ય દ્રવ્ય પંચેન્દ્રિય તિયંચની તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ સાતમી નરક પૃથિવીના નારકોની અપેક્ષા જાણવી.—ટીકા.

દસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્દે જાવ-પર્વં વયાસી-અળગારે જં મંતે ! માધિયપ્પા અસિધારં વા જુરધારં વા ઓગાદેજ્ઞા ? [ઉ૦] હંતા ઓગાદેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે જં તત્થ છિજ્જેજ્ઞ વા મિજ્જેજ્ઞ વા ? [ઉ૦] જો તિણદ્દે સમદ્દે, જો જલુ તત્થ સત્થં કમદ્દ । પર્વં જહા પંચમસપ પરમાણુપોગલઘચ્છયા, જાવ-અળગારે જં મંતે ! માધિયપ્પા ઉદાવસં વા જાવ-જો જલુ તત્થ સત્થં કમદ્દ ।

૨. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે જં મંતે ! વાડયાપ્પં ફુડે, વાડયાપ વા પરમાણુપોગલેજં ફુડે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પરમાણુ-પોગલે યાડવાપ્પં ફુડે, નો વાડયાપ પરમાણુપોગલેજં ફુડે ।

૩. [પ્ર૦] દુપ્પપ્પસિય જં મંતે ! જંધે વાડયાપ્પં ? [ઉ૦] પર્વં ચેવ, પર્વં જાવ-અસંજેજ્ઞપ્પસિય ।

૪. [પ્ર૦] અણંતપ્પસિય જં મંતે ! જંધે વાડ-પુછ્ઠા । [ઉ૦] ગોયમા ! અણંતપ્પસિય જંધે વાડયાપ્પં ફુડે, વાડયાપ અણંતપ્પસિયજં જંધેજં સિય ફુડે, સિય નો ફુડે ।

૫. [પ્ર૦] વત્થી મંતે ! વાડયાપ્પં ફુડે, વાડયાપ વત્થિણા ફુડે ? [ઉ૦] ગોયમા ! વત્થી વાડયાપ્પં ફુડે, નો વાડ-યાપ વત્થિણા ફુડે ।

૬. [પ્ર૦] અત્થિ જં મંતે ! રમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ અહે દજ્ઞાં વજ્ઞઓ કાલ-નીલ-લોહિય-હાલિદ્-સુફિહ્વારં, ગંધઓ સુભિગંધારં, દુભિગંધારં, રસઓ તિત્ત-કડુય-કસાય-અંધિલ-મહુરાં, ફાસઓ કક્કજ-મડય-ગદય-લહુય-સીય-ડસિણ-નિદ્ધ-લુપ્પલાં, અન્નમન્નવદ્ધારં, અન્નમન્નપુદ્ધારં, જાવ-અન્નમન્નઘડત્તાપ ચિટ્ઠંતિ ? [ઉ૦] હંતા અત્થિ । પર્વં જાવ-અહેસત્તમાપ । [પ્ર૦] અત્થિ જં મંતે ! સોહમ્મસ્સ કપ્પસ્સ અહે ? [ઉ૦] પર્વં ચેવ, પર્વં જાવ-ઈસિપ્પમારાપ પુઢવીપ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરદ્ । તપ્પ જં સમણે મગવં મહાવીરે જાવ-વહિયા અણવયવિહારં વિહરતિ ।

દશમ ઉદેશક.

વૈક્રિય લઘ્વિના
સામર્થ્ય.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં મગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે મગવન્ ! ભાવિતાત્મા અનગાર [વૈક્રિય લઘ્વિના સામર્થ્યથી] તરવારની ધાર ઉપર કે અસ્ત્રાની ધાર ઉપર રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા રહે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ત્યાં તે છેદાય કે મેદાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સગર્થ-યથાર્થ નથી. કારણ કે ત્યાં શસ્ત્ર રાંકમતુ નથી-ઇત્યાદિ બધી પાંચમા શતકમાં કહેલી 'પરમાણુપુદ્ગલની વસ્તુવ્યતિ યાવત્-હે મગવન્ ! 'ભાવિતાત્મા અનગાર ઉદકાવર્તમાં યાવત્-પ્રવેશ કરે !-ઇત્યાદિ યાવત્ કહેવી, પણ ત્યાં શસ્ત્ર સંક્રમતું નથી.'

પરમાણુ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ છે કે વાયુકાય પરમાણુપુદ્ગલ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુપુદ્ગલ વાયુકાય વડે વ્યાપ છે, પણ વાયુકાય પરમાણુપુદ્ગલ વડે વ્યાપ નથી.

દ્વિપ્રદેશિકસ્કંધ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાય વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ છે કે વાયુકાય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અરોહ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી સમજવું.

અનંતપ્રદેશિક.
સ્કંધ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે, પણ વાયુકાય અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વડે કદાચ સ્પૃષ્ટ હોય અને કદાચ સ્પૃષ્ટ ન હોય.

વસ્તિ અને વાયુકાય
ચિત્તની સ્પર્શના.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વસ્તિ-મસક વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે કે વાયુકાય મસક વડે સ્પૃષ્ટ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વસ્તિ વાયુ-કાયવડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ છે પણ વાયુકાય વસ્તિ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ નથી.

રસપ્રમાદિ પૃથિવી
તથા સોપમાદિ
દેવ લોકની ની-
ચેના દ્રવ્યો.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવીનાં નાંચે વર્ણથી કાઢ્યાં, લીલાં, પીઢ્યાં, લાલ અને ધોળાં, ગંધથી સુગંધી અને દુર્ગંધી, રસથી કડવાં, તીક્ષ્ણાં, તુરાં, સ્વાદાં અને મીઠાં, સ્પર્શથી કર્કશ, કોમલ, મારે, હલ્લાં, ઘંટા, ઝનાં, ચીકણાં અને લુહાં દ્રવ્યો અન્યોન્ય બદ્ધ, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ, યાવત્-અન્યોન્ય સંવદ્ધ થયેલાં છે : [ઉ૦] હે ગૌતમ ! છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સૌધર્મ કલ્પની નાંચે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઈષત્રાગભારા સુધી જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે' એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. સાર પછી શ્રમણ મગવંત મહાવીર યાવત્-બહારના દેશો માં વિહરે છે.

૭. તેણે કાલેણં તેણે સમણં વાણિયગામે નામં નગરે હોત્થા । વણ્ણઓ । દૂતિપલાસણ ચેતિય । વણ્ણઓ । તત્થ ણં વાણિ-
યગામે નગરે સોમિલે નામં માહણે પરિવસતિ, અદ્દે, જાવ-અપરિભૂપ, રિઝવેદં જાવ-સુપરિતિદ્વિય, પંચણં ઇંદિયસયાણં,
સયસ્સ કુટુંબસ્સ આદેયઘં જાવ-વિહરતિ । તય ણં સમણે મગ્ગં મહાવીરે જાવ-સમોસદે । જાવ-પરિસા પજુયાસતિ । તય
ણં તસ્સ સોમિલસ્સ માહણસ્સ રૂપે કહાપ લઙ્કટ્ટસ્સ સમાણસ્સ અયમેયારૂપે જાવ-સમુપ્પજિત્થા-‘પઘં ઇત્થુ સમણે ણાય-
પુસે પુઘાણુપુઘિં ચરમાણે ગામાણુગામં દુરજ્જમાણે સુહંસુદ્દેણં જાવ-રૂપમાગપ, જાવ-દૂતિપલાસણ ચેરપ અદ્દાપડિરૂવં જાવ-
વિહર । તં ગચ્છામિ ણં સમણસ્સ નાયપુત્તસ્સ અંતિયં પાઠ્ઠમવામિ, રૂપાં ચ ણં પયારૂવાઈં અદ્દાઈં જાવ-વાગરણાઈં પુચ્છિ-
સ્સામિ; તં જહ મે સે રૂપાઈં પયારૂવાઈં અદ્દાઈં જાવ-વાગરણાઈં વાગરેહિતિ તત્થો ણં ઘંદીદ્દામિ નમંસીદ્દામિ. જાવ-પજ્જુયાસી-
દ્દામિ । મહ મે સે રૂપાઈં અદ્દાઈં જાવ-વાગરણાઈં નો વાગરેહિતિ તો ણં પપ્પહિં ચેવ અદ્દેહિ ય જાવ-વાગરણેહિ ય નિપ્પટ્ટપ-
સિણવાગરણં કરેસ્સામી’ તિ કટ્ટુ પયં સંપેદેહ । સંપેદેસ્સા ણહાપ જાવ-સરીરે સાયો ગિહાઓ પડિનિયસમતિ, પડિનિયસમિત્થા
પાયવિહારચારેણં પયેણં ઇંદિયસયણં સંદિ સંપરિવુડે વાણિયગામં નગરં મહંમજ્જેણં નિગ્ગચ્છા, નિગ્ગચ્છિત્થા જેણેવ દૂતિપ-
લાસણ ચેરપ જેણેવ સમણે મગ્ગં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છા, ઉવાગચ્છિત્થા સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અદ્દુરસામંતે
ઠિચ્છા સમણં મગ્ગં મહાવીરં પઘં ધયાસી-

૮. [પ્ર૦] ‘જત્તા તે મંતે ! જવણિજ્ઞં, અદ્દાવાહં, ફાસુયવિહારં’ ? [ઉ૦] સોમિલા ! ‘જત્તા વિ મે, જવણિજ્ઞં પિ મે,
અદ્દાવાહં પિ મે, ફાસુયવિહારં પિ મે’ ।

૯. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! જત્તા ? [ઉ૦] સોમિલા ! જં મે તવ-નિયમ-સંજમ-સજ્ઞાય-જ્ઞાણા-વસ્સયમાદીપસુ જોગેસુ
જયણા સેસં જત્તા ।

૧૦. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! જવણિજ્ઞં ? [ઉ૦] સોમિલા ! જવણિજ્ઞં દુધિદે પપ્પસે, તંજહા-ઈંદિયજવણિજ્ઞે ય નોઈંદિય-
જવણિજ્ઞે ય ।

૧૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ઈંદિયજવણિજ્ઞે ? [ઉ૦] ઈંદિય ૨ જં મે સોઈંદિય-ચક્કિલ્લિય-ધાણિલ્લિય-જિર્મિલ્લિય-ફાસિ-
લ્લિયાઈં નિરુવહયાઈં વસે વટ્ટંતિ । સેસં ઈંદિયજવણિજ્ઞે ।

૭. તે કાલે તે સમયે વાણિયગ્રામ નામે નગર હતું. વર્ણક. દૂતિપલાસ ચેત્ય હતું. વર્ણક. તે વાણિયગ્રામ નામે નગરમાં સોમિલ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, જે આલ્લ-ધનિક યાવત્—અપરિભૂત-સમર્થ હતો, તથા ઋગ્વેદ યાવત્—વીજા બ્રાહ્મણના શાસ્ત્રોમાં કુશલ હતો. તે પાંચસો શિષ્યો તથા પોતાના કુટુંબનું અધિપતિપણું કરતો યાવત્—રહેતો હતો. ત્યાર બાદ કોઈ દિવસે શ્રમણ મગવંત મહાવીર ત્યાં સમોસર્યા. યાવત્—પર્યટા પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ મગવંત મહાવીર આવ્યાની આ વાત સાંભળી તે સોમિલ બ્રાહ્મણને આવા પ્રકારનો યાવત્—સંકલ્પ ધયો કે; “એ પ્રમાણે ધરેભ્ય અનુક્રમે વિહરતા અને એક ગામથી વીજે ગામ જતા શ્રમણ જ્ઞાતપુત્ર સુગર્વર્વક અહિં આવ્યા છે, અને યાવત્—દૂતિપલાસ ચેત્યમાં યથા યોગ્ય અવગ્રહને પ્રહણ કરી યાવત્—વિહરે છે, નો હું તે શ્રમણ જ્ઞાતપુત્રના પાસે જાઉં, અને તેની પાસે પ્રગટ થાઉં તથા તેને આ આવા પ્રકારના અર્થો, યાવત્ વ્યાકરણો—ઉત્તરો પૂછું. જો તે મને આવા પ્રકારના આ અર્થ અને યાવત્—પ્રશ્નના ઉત્તરો કહેશે તો તેમને ઘાંદીશ નમીશ, યાવત્—તેમની પર્યુપાસના કરીશ, જો મને આ અર્થો અને પ્રશ્નોત્તરો નહિ કહે તો આ અર્થ અને ઉત્તરો વડે નિરુત્તર કરીશ.” એમ વિચારી જ્ઞાન કરી યાવત્—શરીરને અલંકૃત કરી પોતાના ઘરથી નાંકળી એકાદો શિષ્યોની પરિવાર સાથે પગે ચાલી વાણિયગ્રામની વચ્ચેવચ્ચ નીકળી ય્યાં દૂતિપલાસ ચેત્ય છે અને ય્યાં શ્રમણ મગવંત મહાવીર છે ત્યાં તે આવ્યો અને આવી શ્રમણ મગવંત મહાવીરની થોડે દૂર પાસે બેસી તેણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

સોમિલના પ્રશ્નો.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તમને યાત્રા, યાપનીય, અવ્યાબાધ અને પ્રાસુક વિહાર છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! મને યાત્રા પળ છે, યાપનીય પળ છે, અવ્યાબાધ પળ છે અને પ્રાસુક વિહાર પળ છે.

યાત્રા, યાપનીય
અવ્યાબાધ અને
પ્રાસુક વિહાર.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તમને યાત્રા શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! તપ, નિયમ, સંયમ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને આવશ્યકાદિક યોગોમાં જે મારી યતના—પ્રવૃત્તિ છે તે મારી યાત્રા છે.

મયમયાત્રા.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તમને યાપનીય શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! યાપનીય બે પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—ઈન્દ્રિયયાપનીય અને નોઈન્દ્રિયયાપનીય.

યાપનીય.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઈન્દ્રિયયાપનીય ઇટ્થે શું ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરેન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, જિહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શનેન્દ્રિય—એ પાંચે ઈન્દ્રિયો ઉપઘાત રહિત મારે અધીન થઈ છે તે મારે ઈન્દ્રિયયાપનીય છે.

ઈન્દ્રિયયાપનીય.

૧૨. [પ્ર૦] સે કિં તં નોદ્વિયજવણિજે ? [૩૦] નોદ્વિયજવણિજે જં મે કોહ-માણ-માયા-લોમા બોધિજા નો ઉદીરેતિ, સેસં નોદ્વિયજવણિજે, સેસં જવણિજે ।

૧૩. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! અઘાવાહં ? [૩૦] સોમિલા ! જં મે વાતિય-પિત્તિય-સિમિય-સન્નિવાદયા વિવિદા રોગા-યંકા સરીરગયા દોસા ઉવસંતા નો ઉદીરેતિ । સેસં અઘાવાહં ।

૧૪. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! ફાસુયવિહારં ? [૩૦] સોમિલા ! જન્નં આરામેસુ ઉજ્જાણેસુ દેવકુલેસુ સમાસુ પવાસુ રત્થી-પસુ-પંડગવિવજ્ઞિયાસુ વસહીસુ ફાસુ-પસણિજ્ઞં પીઠ-ફલગ-સેજ્ઞા-સંથારગં ઉવસંપજ્ઞિસા ણં વિહરમિ, સેસં ફાસુયવિહારં ।

૧૫. [પ્ર૦] સરિસવા તે મંતે ! કિં મક્ષેયા, અમક્ષેયા ? [૩૦] સોમિલા ! સરિસવા [મે] મક્ષેયા વિ અમક્ષેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્વેણં મંતે એવં બુદ્ધ-‘સરિસવા મે મક્ષેયા વિ અમક્ષેયા વિ ? [૩૦] સે નૂણં તે સોમિલા ! ધંમ્મપણ્ણુ નણ્ણુ દુવિદા સરિસવા પન્નત્તા, તંજહા-મિત્તસરિસવા ય ધન્નસરિસવા ય । તત્થ ણં જે તે મિત્તસરિસવા તે તિવિદા પન્નત્તા, તંજહા-સહજાયયા, સહવહ્નિયા, સહપંસુકીલિયા, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે ધન્નસરિસવા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-સત્થપરિણયા ય અસત્થપરિણયા ય, તત્થ ણં જે તે અસત્થપરિણયા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે સત્થપરિણયા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-પસણિજ્ઞા ય અણેસણિજ્ઞા ય । તત્થ ણં જે તે અણેસણિજ્ઞા તે સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે પસણિજ્ઞા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-જાદયા ય અજાદયા ય । તત્થ ણં જે તે અજાદયા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે જાતિયા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-લહ્હા ય અલહ્હા ય । તત્થ ણં જે તે અલહ્હા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે લહ્હા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં મક્ષેયા, સે તેણદ્વેણં સોમિલા ! એવં બુદ્ધ-જાવ-‘અમક્ષેયા વિ’ ।

૧૬. [પ્ર૦] માસા તે મંતે ! કિં મક્ષેયા, અમક્ષેયા ? [૩૦] સોમિલા ! માસા મે મક્ષેયા વિ અમક્ષેયા વિ ।

નોદ્વિયજવણિજે.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નોદ્વિયયાપનીય એ શું ? [૩૦] હે સોમિલ ! જે મારા ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારે કપાયો ધ્યુષ્ટિજન થયેલા છે અને ઉદયમાં આવતા નથી તે નોદ્વિયયાપનીય છે. એ પ્રમાણે યાપનીય કહ્યું.

અઘાવાહ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને અઘ્યાવાહ એ શું છે ? [૩૦] હે સોમિલ ! જે મારા વાત, પિત્ત, કફ અને સંનિપાતજન્ય અનેક પ્રકારના શરીરસંબંધી દોષો-રોગાન્ત્રો ઉપશાંત થયા છે અને ઉદયમાં આવતા નથી તે અઘ્યાવાહ છે.

પ્રાસુકવિહાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમારે પ્રાસુકવિહાર એ શું છે ? [૩૦] હે સોમિલ ! આરામો, ઉદ્યાનો, દેવકુલો, સમાજો, પરવો તથા સ્ત્રી, પશુ અને નપુંસકરહિત વસતિઓમાં નિર્દોષ અને એપનીય પીઠ, ફલક, શય્યા અને સંથારાને પ્રાપ્ત કરીને હું વિહરું છું તે પ્રાસુક વિહાર છે.

સરિસવ મક્ષ્ય કે અમક્ષ્ય.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સરિસવો આપને મક્ષ્ય છે કે અમક્ષ્ય છે ? [૩૦] હે સોમિલ ! ‘સરિસવ મારે મક્ષ્ય પળ છે અને અમક્ષ્ય પળ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે ‘સરિસવ મક્ષ્ય પળ છે અને અમક્ષ્ય પળ છે ?’ [૩૦] હે સોમિલ ! તારા બ્રાહ્મણના નયોમાં—શાસ્ત્રોમાં બે પ્રકારના સરિસવ કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—મિત્ર સરિસવ—સમાનવચસ્ક અને ધાન્યસરિસવ. તેમાં જે મિત્ર-સરિસવ છે તે ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—સહજાન—સાથે જન્મેલા, સાથે ઉછરેલા અને સાથે ધૂતમાં રમેલા. તે ત્રણે પ્રકારના સરિસવા સમાનવચસ્ક—મિત્રો શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને અમક્ષ્ય છે. અને જે ધાન્યસરિસવ છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—શક્ષપરિણત અને અશક્ષપરિણત. તેમાં જે અશક્ષપરિણત—અજ્ઞ્યાદિ શક્ષથી નિર્જીવ થયેલા નથી તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને અમક્ષ્ય છે. અને શક્ષપરિણત (અગ્નિ આદિથી નિર્જીવ થયેલા) છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—એપનીય—ઇચ્છવા લાયક, નિર્દોષ અને અનેપનીય—નહિ ઇચ્છવા લાયક સદોષ. તેમાં જે અનેપનીય છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને અમક્ષ્ય છે. વળી જે એપનીય સરિસવો છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—યાચિત—માગેલા અને અયાચિત—નહિ માગેલા. તેમાં જે અયાચિત સરિસવ છે, તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને અમક્ષ્ય છે, અને જે યાચિત સરિસવ છે, તે બે પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે—મઢેલા અને નહિ મઢેલા. તેમાં જે નહિ મઢેલા છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને અમક્ષ્ય છે, અને જે મઢેલા છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને મક્ષ્ય છે. માટે હે સોમિલ ! તે કારણથી મેં કહ્યું છે કે ‘સરિસવ મારે મક્ષ્ય પળ છે અને અમક્ષ્ય પળ છે.’

માસ મક્ષ્ય કે અમક્ષ્ય ?

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ‘માસ તમારે મક્ષ્ય છે કે અમક્ષ્ય છે ? [૩૦] હે સોમિલ ! માસ મારે મક્ષ્ય પળ છે અને અમક્ષ્ય પળ

૧ ‘સહજાયપ્પ સહવહ્નિયપ્પ સહપંસુકીલિતપ્પ’ इति क पुस्तके पाठः ।

૧૫ * અહિં ‘સરિસવ’ શિષ્ટ પ્રાકૃત શબ્દ છે, તેનો એક અર્થ સર્પવ એટલે સરસવ થાય છે અને બીજો અર્થ સહશવયા:—મિત્ર થાય છે.

૧૬ † અહિં માસ શબ્દ શિષ્ટ છે અને એનો એક અર્થ માપ—અઢદ થાય છે અને બીજો અર્થ માસ—મહિનો થાય છે.

[પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ? [ઉ૦] સે નૂણં તે સોમિલા ! વંમજ્જપસુ નપસુ દુવિહા માસા પજ્જતા, તંજહા-દ્વ-માસા ય કાલમાસા ય । તત્થ ણં જે તે કાલમાસા તે ણં સાવણાદીયા આસાદપજ્જવસાણા દુવાલસં પજ્જતા, તંજહા-સાવણે, મહવ્વ, આસોય, કસિય, મગ્ગસિરે, પોસે, માહે, ફાંગુણે, ચિસે, વરસાહે, જેટ્ટામૂલે, આસાદે, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંધાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે વજ્જમાસા તે દુવિહા પજ્જતા, તંજહા-અત્થમાસા ય ધણ્ણમાસા ય । તત્થ ણં જે તે અત્થમાસા તે દુવિહા પજ્જતા, તંજહા-સુવજ્જમાસા ય રુપ્પમાસા ય, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંધાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે ધજ્જમાસા તે દુવિહા પજ્જતા, તંજહા-સત્થપરિણયા ય અસત્થપરિણયા ય-एवं જહા ધજ્જસરિસવા જાવ-સે તેણદ્દેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ।

૧૭. [પ્ર૦] કુલત્થા તે મંતે ! કિં મક્ષેયા અમક્ષેયા ? [ઉ૦] સોમિલા ! કુલત્થા મક્ષેયા વિ અમક્ષેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ? [ઉ૦] સે નૂણં સોમિલા ! તે વંમજ્જપસુ નપેસુ દુવિહા કુલત્થા પજ્જતા, તંજહા-ઇત્થિકુલત્થા ય ધજ્જકુલત્થા ય । તત્થ ણં જે તે ઇત્થિકુલત્થા તે તિવિહા પજ્જતા, તંજહા-કુલકન્યા ઇ વા કુલવહુયા તિ વા કુલમાડયા ઇ યા, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંધાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે ધજ્જકુલત્થા एवં જહા ધજ્જસરિસવા, સં તેણદ્દેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ।

૧૮. [પ્ર૦] एगे મઠં, દુવે મઠં, અક્ષય મઠં, અદ્ધપ મઠં, અવટ્ટિપ મઠં, અણેગભૂયભાવમવિપ મઠં ? [ઉ૦] સોમિલા ! एगे વિ અહં, જાવ-અણેગભૂયભાવમવિપ વિ અહં । [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં મંતે ! एवં વુચ્છા-જાવ-‘મવિપ વિ અહં’ ? [ઉ૦] સોમિલા ! દ્વદ્વયાપ एगे અહં, નાણદંસણદ્વયાપ દુવિહે અહં, પપસદ્વયાપ અક્ષય વિ અહં, અદ્ધપ વિ અહં, અવટ્ટિપ વિ અહં, ઉવયોગદ્વયાપ અણેગભૂયભાવમવિપ વિ અહં, સે તેણદ્દેણં જાવ-મવિપ વિ અહં’ ।

૧૯. તત્થ ણં સે સોમિલે માહણે સંબુદ્ધે, સમણં મગવં મહાવીરં જહા કંવંઓ, જાવ-સે જહેયં તુજ્જે વદ્ધ, જહા ણં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિપ વહ્ધે રાઈસરં एवં ‘જહા રાયપ્પસેણાજે ચિત્તો, જાવ’-દુવાલસવિહં સાવગધમ્મં પઢિવજ્જનિ,

છે [પ્ર૦] હે મગવન્ ! एમ શા કારણથી કહો છો કે ‘માસ મારે મક્ષ્ય પળ છે અને અમક્ષ્ય પળ છે’ ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! તારા બ્રાહ્મણના નયો-શાસ્ત્રોમાં માસ બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-દ્રવ્યમાસ અને કાલમાસ. તેમાં જે કાલમાસ છે તે શ્રાવણથી માંડી આષાઢ માસ સુધી બાર પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે-૧ શ્રાવણ, ૨ માદરવો, ૩ આસો, ૪ કાર્તિક, ૫ માર્ગશીર્ષ, ૬ પોષ, ૭ માઘ, ૮ પાત્વળ, ૯ ચૈત્ર, ૧૦ વૈશાખ, ૧૧ જેઠ અને ૧૨ આષાઢ. તે શ્રમણ નિર્મન્યોને અમક્ષ્ય છે. તેમાં જે દ્રવ્યમાસ છે તે બે પ્રકારે છે, તે આ પ્રમાણે-અર્થમાસ અને ધાન્ય માસ. તેમાં જે અર્થમાસ છે તે બે પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે-‘સુવર્ણ માપ અને રૌપ્યમાપ. અને તે શ્રમણ નિર્મન્યને અમક્ષ્ય છે. વઠી જે ધાન્યમાપ છે તે બે પ્રકારના છે-શસ્ત્રપરિણત (અન્યાદિથી અચિત્ત થયેલા) અને અશસ્ત્રપરિણત (અન્યાદિથી અચિત્ત નહિ થયેલા, સજીવ) છે-इत्यादि જેમ ધાન્યસરસવ સંબંધે કહ્યું તેમ ધાન્યમાસ સંબંધે પણ જાણવું. યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-‘અમક્ષ્ય પળ છે.’

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! आपने कुलत्था मक्ष्य છે કે અમક્ષ્ય છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! કુલત્થા મક્ષ્ય છે અને અમક્ષ્ય પળ છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા હેતુથી યાવત્-અમક્ષ્ય છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! તારા બ્રાહ્મણ શાસ્ત્રમાં કુલત્થા બે પ્રકારે છે-છીકુલત્થા (કુલિન છી) અને ધાન્યકુલત્થા (કલ્લથી). તેમાં જે છી કુલત્થા છે તે ત્રણ પ્રકારે છે, તે આ પ્રમાણે-કુલકન્યાકા, કુલવધૂ અને કુલમાતા. તે શ્રમણ નિર્મન્યોને અમક્ષ્ય છે. તેમાં જે ધાન્યકુલત્થા છે-इत्यादि-वक्तव्यता ધાન્યસરિસવ પ્રમાણે જાણવી. તે માટે યાવત્-‘અમક્ષ્ય પળ છે’.

કુલત્થા મક્ષ્ય કે અમક્ષ્ય ?

૧૮. [પ્ર૦] आप एक છો કે બે છો, અક્ષય છો, અવ્યય છો, અવસ્થિત છો કે અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય છો ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! હું એક પણ છું, યાવત્-અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય છું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા કારણથી આપ કહો છો કે હું એક યાવત્-અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય છું ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! હું દ્રવ્યરૂપે એક છું અને જ્ઞાનરૂપે અને દર્શનરૂપે બે પ્રકારે પણ છું. પ્રદેશ (આત્મપ્રદેશ) રૂપે હું અક્ષય છું, અવ્યય છું અને અવસ્થિત પણ છું, ઉપયોગની દૃષ્ટિ હું અનેક ભૂત વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય છું. તે કારણથી હું યાવત્-અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય પણ છું.

મક, અનેક इत्यादि

૧૯. અહિં સોમિલ બ્રાહ્મણ પ્રતિબોધ પામ્યો, અને તે શ્રમણ મગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરે છે-इत्यादि ‘સ્કંદકની પેટે યાવત્-‘જેમ આપ કહો છો તેમજ છે’ ત્યાં સુધી કહેવું । હે દેવાનુપ્રિય ! આપની પાસે જેમ ઘણા રાજેશ્વર-વગેરે [હિરણ્યાદિનો લ્યાગ કરી મુંડ થઈ

પદ્મિજાસ્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ, જાવ-પદ્મિગણ । તપ જં સોમિલે માહણે સમણોવાસ્તણ જાણ, અભિગયજીવાં જાવ-વિહરણ । 'મંતે'સિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા ઇવં વયાસી—[પ્ર૦] પશૂ જં મંતે ! સોમિલે માહણે દેવાણુપ્પિયાણં અંતિણ મુંડે મવિત્તાં જહેવ સંઘે તહેવ નિરવસેસં જાવ-અંતં કાહિતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ-વિહરતિ ।

અટ્ટારસમે સણ દસમો ઉદેસો સમત્તો ।

અનગારણું સ્વીકારે છે તેમ હું કરી શકતો નથી]—ઇત્યાદિ રાજપ્રશ્રીય સૂત્રમાં *ચિત્રકલું વર્ણને છે તેમ યાવત્—વાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ અંગીકાર કરે છે' ત્યાં સુધી કહેવું. શ્રાવક ધર્મનો સ્વીકાર કરી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદીને યાવત્—તે પોતાના ઘેર ગયો. ત્યાર પછી તે સોમિલ બ્રાહ્મણ શ્રમણોપામક થઈ જીવાજીવાદિક તત્ત્વોને જાણતો યાવત્—વિહરે છે.

૨૦. [પ્ર૦] 'હે ભગવન્ !' એમ કહી ભગવંત ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી આ પ્રમાણે બોલ્યા—હે ભગવન્ ! સોમિલ બ્રાહ્મણ આપ દેવાણુપ્રિયની પાસે મુંડે થઈ અનગારણું લેવા સમર્થ છે—ઇત્યાદિ જેમ 'શંખ શ્રાવકની વક્તવ્યતા કહી છે તે પ્રમાણે યાવત્—'સર્થ દુઃખોનો અંત કરશે' ત્યાં સુધી બધી વક્તવ્યતા કહેવી. 'હે ભગવન્ !' તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

અટ્ટારમા શતકમાં દશમ ઉદેશક સમાપ્ત.

અટ્ટારમું શતક સમાપ્ત.

તજ

एगूणवीसहमं सयं ।

१ लेस्ता य २ गळ ३ पुढवी ४ महासवा ५ चरम ६ दीव ७ भवणा य ।

८ निवस्ति ९ करण १० वणचरसुरा य एगूणवीसहमे ॥

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं भंते ! लेस्ताओ पञ्चाओ ? [उ०] गोयमा ! छल्लेसाओ पञ्चाओ, तं जहा-एवं जहा पञ्चवणाप चउत्थो लेसुहेसओ भाणियओ निरवसेसो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति ।

एगूणवीसहमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

ओगणीशमुं शतक.

[उद्देशक संग्रह-] लेस्या विषयक प्रथम उद्देशक, गर्भसंबंधे बीजो उद्देशक, पृथिवीकायिकादिनी वक्तव्यता संबंधे तृतीय उद्देशक, 'नारको महास्रववाळा अने महाक्रियावाळा होय'-इत्यादि अर्थ संबंधे चौथो उद्देशक, 'चरम-अल्पस्थितिवाळा नारको करतां परम-अधिक-स्थितिवाळा नारको महाकर्मवाळा होय' इत्यादि वक्तव्यता संबंधे पांचमो उद्देशक, द्वीपादिक संबंधे छट्टो उद्देशक, भवनादि विषे सातमो उद्देशक, निर्वृत्ति-एकेन्द्रियादि जीव वगैरेणी उत्पत्ति संबंधे आठमो उद्देशक, द्रव्यादि करण संबंधे नवमो उद्देशक, अने वनचरसुर-वान-व्यन्तर देव संबंधे दशमो उद्देशक. ए प्रमाणे आ ओगणीशमा शतकमा दश उद्देशको कहेवाना छे.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां यावत्-भगवान् ! गौतम आ प्रमाणे बोल्या के हे भगवन् ! लेस्याओ केटली कही छे ! [उ०] हे गौतम ! छ *लेस्याओ कही छे, ते आ प्रमाणे-इत्यादि प्रज्ञापना सूत्रनो चौथो 'लेस्या उद्देशक अहिं समप्र कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

लेस्या.

ओगणीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

१ * कृष्णादि द्रव्यना संबन्धणी आत्माना परिणामविशेष ते लेस्या. ज्यां सुधी योग होय छे त्यां सुधी लेस्या होय छे अने योगना अभावे लेस्या होती नथी माटे योग राखे लेस्यानो नियत संबन्ध होवाधी योगनिमित्तक लेस्या छे एम जाणी शक्य छे. हवे ते लेस्या योगान्तर्गत द्रव्यरूप छे के योगनिमित्तक कर्म द्रव्यरूप छे ते विचारणीय छे. जो योगनिमित्तक कर्मद्रव्यरूप मानीए तो ते घातीकर्म द्रव्यरूप छे के अघाती कर्मद्रव्यरूप छे ए ने प्रश्न उत्पन्न थाय छे. लेस्या घाती कर्मद्रव्यरूप तो नथी, कारण के सयोगी केवलीने घाती कर्म नहि होवा छतां लेस्या होय छे. ते अघाती कर्मरूप छे एम पण नहि कही शक्य, केमके अयोगी केवलीने अघाती कर्म होवा छतां पण लेस्या नथी. माटे लेस्या योगान्तर्गत द्रव्यरूप छे एम मानवुं जोईए. अर्थात् मन, वचन अने शरीरना अन्तर्गत शुभाशुभ परिणामना कारणरूप कृष्णादि वर्णना पुद्गलो ते लेस्या. ते लेस्या ज्या सुधी वपायो छे त्यां सुधी तेना उदयने वधारे छे. कारण के योगान्तर्गत पुद्गलोनुं कषायोदयने वधारवानुं सामर्थ्य छे. जेम के पित्तना प्रकोपणी क्रोधनी वृद्धि थाय छे. ते सिवाय बीजा बाह्य द्रव्यो पण कर्मना उदय अने क्षयोपशमादिना कारणभूत थाय छे, जेमके ब्राह्मी ज्ञानावरणक्षयोपशमनुं अने मद्यपान ज्ञानावरणोदयनुं निमित्त थाय छे, तो पछी योगद्रव्योनुं तेंवुं सामर्थ्य होय तंमां करो विरोध नथी. ते लेस्याना छ प्रकार छे. जुओ प्रज्ञापना टीका पद १७ पृ० ३३०.

† कृष्णलेस्यादि द्रव्यो ज्यारे नीललेस्यादि द्रव्योने मळे छे त्यारे ते नीललेस्यादिना स्वभावरूपे तथा तेना वर्णादि रूपे परिणत थाय छे. जेम दूधमां छाश नांखवाधी के बल्लने रंगवाधी दूध अने बल्लनो वर्णादि परिणाम थाय छे. आवो लेस्यापरिणाम मात्र तिर्यच अने मनुष्यनी लेस्याने आश्रयी जाणवो. देव अने नारकोने स्वस्वभावपर्यन्त लेस्या द्रव्य अवस्थित होवाधी अन्य लेस्या द्रव्योने संबन्ध यता सर्वथा तेवो परिणाम यतो नथी, अर्थात् ते लेस्या सर्वथा अन्य लेस्यारूपे यतीं नथी पण पोताना मूळ वर्णादि स्वभावेने छोछा सिवाय अन्य लेस्यानी छाया मात्र धारण करे छे. जेम वैदुर्य मणिने लाल सूत्राधी परोवबामां आब्यो होय तो ते पोताना नील वर्णने नहि छोडता लाल छाया धारण करे छे, तेम कृष्णादि द्रव्यो अन्य लेस्या द्रव्यना संबन्धमां आवे छे त्यारे पोतानो मूळ स्वभाव के वर्णादि नहि छोडतां तेनी छाया-आकार मात्र धारण करे छे. जुओ प्रज्ञा० पद १७ पृ० ३५८-३६८.

બીઓ ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! લેસ્સાઓ પન્નસાઓ ? [૩૦] एवं जहा पन्नवणाए गच्छुहेसो सो चेव निरवसेसो भाणिव्वो ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

एगूणवीसहमे सए बीओ उदेसो समचो ।

द्वितीय उदेशक.

ગર્ભ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેયાઓ કેટલી કહી છે ! [૩૦] ए प्रमाणे प्रज्ञापना सूत्रना सत्तरमा पदनो छहो "गर्भोद्देशक सम्पूर्ण
કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ओगणीशमा शतकमां द्वितीय उदेशक समाप्त.

तर्जओ उदेसो ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્દે જાવ-પર્વ વયાસી-સિય મંતે ! જાવ-ચસારિ પંચ પુદવિકાહયા ઇગયઓ સાધારણસરીરં બંધંતિ,
एग० २ बंधित्ता तओ पच्छा आहारैति वा परिणामेति वा सरीरं वा बंधंति ! [३०] नो इणट्ठे समट्ठे । पुदविकाहयाणं
પસેયાહારા પસેયપરિણામા પસેયં સરીરં બંધંતિ, ૧૦ ૨ બંધિત્તા તત્તો પચ્છા આહારૈતિ વા પરિણામેતિ વા સરીરં વા
બંધંતિ ૧ ।

૨. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પન્નસાઓ ? [૩૦] गोयमा । चसारि लेस्साओ पन्नसाओ, तं जहा—
કણ્હલેસ્સા, નીલલેસ્સા, કાઝલેસ્સા તેઝલેસ્સા ।

૩. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ? [૩૦] गोयमा । नो सम्मदिट्ठी, मिच्छा-
दिट्ठी, नो सम्मामिच्छदिट्ठी ३ ।

‘तृतीय उदेशक.

૧. સ્વાહાદાર.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં યાવત્-ભગવાન્ ગૌતમ આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! કદાચ વે યાવત્-ચાર પાંચ પૃથિવીકા-
यिको एकदा धईने एक साधारण शरीर बांधे, बांध्या पत्त्री आहार करे पछी ते आहारने परिणमावे, अने त्थार बाद शरीरनो बंध करे ?
[૩૦] ए अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी. कारण के पृथिवीकायिको प्रत्येक-जूदो जूदो आहार करवावाळा अने ते आहारનો जૂदો जૂदો परि-
णाम करवावाळा होय છે, તેથી તેઓ મિત્ર મિત્ર શરીર બાંધે છે. અને ત્યાર પછી તેઓ આહાર કરે છે, તેને પરિણામે છે અને પોતાનું
શરીર બાંધે છે.

૨. લેહ્યાદાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવોને કેટલી લેહ્યાઓ કહી છે ? [૩૦] हे गौतम । तेओने चार लेह्याओ कही छे,
તે આ પ્રમાણે—૧ કૃષ્ણલેહ્યા, ૨ નીલલેહ્યા, ૩ કાપોતલેહ્યા, ૪ તેજોલેહ્યા.

૩. પૃથિગાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો સમ્યગ્દષ્ટિ છે, મિથ્યાદષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ-મિથ્રદષ્ટિ છે ? [૩૦] हे गौतम । तेओ सम्य-
दष्टि नथी, मिथ्रदष्टि नथी, पण तेओ मिथ्यादष्टि छे.

૧ * કૃષ્ણલેહ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણલેહ્યાવાલો ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે ! હા, ઉત્પન્ન કરે. જો તે કૃષ્ણલેહ્યાવાલો મનુષ્ય નીલલેહ્યાવાલો, યાવત્ શુદ્ધ-
લેહ્યાવાલો ગર્ભને પણ ઉત્પન્ન કરે. એમ નીલલેહ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણાદિલેહ્યાવાલો ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે. એ પ્રમાણે કાપોત, તેજો, પદ્મ અને શુદ્ધલેહ્યા
સંબંધે પણ જાણવું. તેવીજ રીતે કૃષ્ણલેહ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણલેહ્યાવાલો સ્ત્રી થકી કૃષ્ણલેહ્યાવાલો ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે. એમ થકી કર્મભૂમિ તથા અકર્મભૂમિના
મનુષ્ય સંબંધે જાણવું. માત્ર એટલો વિશેષ કે અકર્મભૂમિના મનુષ્યને પ્રથમની ચાર લેહ્યાઓ ટોચથી તેને આશ્રયી જાણવું જુઓ પ્રશ્ન ૦ પદ ૧૦ ૩૦ ૫૫૦ ૧૫૨.

† આ ઉદેશકમાં ૧ સ્વાત્, ૨ લેહ્યા, ૩ દષ્ટિ, ૪ જ્ઞાન, ૫ યોગ ૬ ઉપયોગ, ૭ કિમાહાર-કેવા પ્રકારનો આહાર, ૮ પ્રાણાત્પાત, ૯ ઉત્પાદ, ૧૦
સ્થિતિ, ૧૧ સમુદ્ઘાત અને ૧૨ ઉદ્ઘર્તના-૧૧ બાર દ્વારો પૃથિવીકાયિકથી આરંભી વનસ્પતિકાયિક જીવ પર્યન્ત કહેવાના છે. તેમાં પ્રથમ સ્વાત્ દ્વારને આશ્રયી
પ્રશ્ન કયો છે.

૧ † કદાચ અનેક પૃથિવીકાયિકો મઠા સાધારણ શરીર બાંધે, ત્યાર પછી વિશેષ આહાર તથા તેનો પરિણામ કરે અને પછી શરીરનો વિશેષ વન્ધ કરે ?
એ પ્રશ્ન છે. અહિં સામાન્ય રીતે ગર્ભ સંસારી જીવોને પ્રતિ સમય નિરંતર આહારપ્રહણ-પુદ્ગલપ્રહણ હોય છે. તેથી પ્રથમ સામાન્ય શરીરવન્ધસમયે પણ આહાર
તો ચાલુજ હોય છે છતાં પ્રથમ શરીર બાંધે પછી આહાર કરે એમ પ્રશ્ન કયો તે વિશેષાદારની અપેક્ષા જાણવો. એટલે જીવ ઉત્પત્તિસમયે પ્રથમ ઓજાહાર
કરે, અને ત્યાર પછી શરીરસ્પર્શદ્વારા લોમાહાર કરે અને તેને પરિણામે. અને ત્યાર બાદ વિશેષ વિશેષ શરીર વન્ધ કરે-આ પ્રશ્ન છે. તેના ઉત્તરમાં જણાવું
કે પૃથિવીકાયિકો પ્રત્યેક-મિત્ર મિત્ર આહાર કરે છે અને તેનો પરિણામ પણ મિત્ર મિત્ર કરે છે, માટે તેઓ પ્રત્યેક-મિત્ર મિત્ર શરીર બાંધે છે, સાધારણ
શરીર બાંધના નથી ત્યાર પછી તેઓ વિશેષાદાર, વિશેષ પરિણામ અને વિશેષ શરીરવન્ધ કરે છે.

૪. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં નાળી અજાળી ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો નાળી, અજાળી, નિયમા દુઅજાળી, તં જહા-મહઅજાળી ય સુઅજાળી ય ૪ ।

૫. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં મળજોગી, વયજોગી, કાયજોગી ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો મળજોગી, નો વયજોગી, કાયજોગી ૫ ।

૬. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં સાગારોવડસા, અજાગારોવડસા ! [ઉ૦] ગોયમા ! સાગારોવડસા વિ અજાગારોવડસા વિ ૬ ।

૭. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિમાહારમાહારેતિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! દુઅજો જં અજંતપદેસિયાદં દુઅજં-અવં જહા પજવ-જાપ પદમે આહારહેસપ જાવ-સજ્જપ્પણયાપ આહારમાહારેતિ ૭ ।

૮. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા અમાહારેતિ તં ચિજ્જંતિ, જં નો આહારેતિ નં નો ચિજ્જંતિ, તિષ્ઠે યા સે ઉદાર પલિસ-પ્પતિ યા ! [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! તે જં જીવા અમાહારેતિ તં ચિજ્જંતિ, જં નો જાવ-પલિસપ્પતિ યા ।

૯. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાજં અવં સજ્જાતિ યા પજ્જાતિ યા મળોતિ યા વર્ધે યા 'અમ્હે જં આહારમાહારેમો' ! [ઉ૦] જો તિણદ્દે સમદ્દે, આહારેતિ પુણ તે ।

૧૦. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાજં અવં સજ્જા યા જાવ-વર્ધેતિ યા 'અમ્હે જં દ્વિણિદ્દે ફાસે ય પડિસંવેદેમો' ! [ઉ૦] જો તિણદ્દે સમદ્દે, પડિસંવેદેતિ પુણ તે ।

૧૧. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં પાણાયાપ ઉવક્કલાજ્જંતિ, મુસાવાપ, અઠિઆ, જાવ-મિચ્છાદંસણસણે ઉવક્કલા-

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જું તે (પૃથિવીકાયિક) જીવો જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાની નથી, પણ અજ્ઞાની છે, અને તેઓને અવશ્ય વે અજ્ઞાન હોય છે. તે આ પ્રમાણે-મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન.

૪ જ્ઞાનદાર-

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જું તે પૃથિવીકાયિક જીવો મનોયોગી, વચનયોગી કે કાયયોગી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મનોયોગી નથી, વચનયોગી નથી, પણ કાયયોગવાળા છે.

૫ યોગદાર-

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જું તે જીવોને સાકાર-જ્ઞાનોપયોગ હોય છે કે નિરાકાર-દર્શનોપયોગ ઉપયોગ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને સાકાર ઉપયોગ પણ હોય છે અને નિરાકાર પણ હોય છે.*

૬ ઉપયોગ.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે (પૃથિવીકાયિક) જીવો કેવો આહાર કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ દ્રવ્યથી અનંત પ્રદેશવાળાં પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે-હૃદ્યાદિ બધું પ્રજ્ઞાપનામૂત્રના પ્રથમ આહારોદેશકમાં કઢા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-રાવં આત્મપ્રવેશ વડે આહાર ગ્રહણ કરે છે.

૭ કિમાહાર-

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો જે આહાર કરે છે તેનો ચય થાય છે અને જેનો આહાર નથી કરતા તેનો ચય નથી થતો, તથા જે આહારનો ચય થતો હોય છે તે આહાર [અસાર માગમ્પે] વહાર નીકળે છે અને [સારમ્પે] શરીર-ઇન્દ્રિયપણે પરિણમે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો જેનો આહાર કરે છે તેનો તેને ચય-સંગ્રહ થાય છે અને જેનો આહાર નથી કરતા તેનો ચય થતો નથી. યાવત્-તે આહાર શરીર-ઇન્દ્રિયપણે પરિણત થાય છે.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોને 'અમે આહાર કરીએ છીએ' એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન અને વચન છે ? [ઉ૦] એ અર્થ યથાર્થ નથી. અર્થાત્ તે જીવોને 'અમે આહાર કરીએ છીએ' એવી સંજ્ઞા વગેરે હોતા નથી, તો પણ તેઓ આહાર તો કરે છે.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોને 'અમે ઇષ્ટ કે અનિષ્ટ સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ' એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન અને વચન છે ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ-યથાર્થ નથી, તો પણ એઓ તેનો અનુભવ તો કરે છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવો પ્રાણાતિપાત (હિંસા), મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, યાવત્-મિથ્યાદર્શન ગ્રંથમાં રહેલા એમ કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પ્રાણાતિપાતમાં રહેલા છે, યાવત્-મિથ્યાદર્શનગ્રંથમાં પણ રહેલા છે એમ કહેવાય છે, તે

૮ પ્રાણાતિપાતદિ-સાસ્થિતિ.

૭. ૧ ક્ષેત્રથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલા, કાઢથી જથ્થા મધ્યમ કે ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાળા અને ભાવથી વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળા પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે. જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧૮ ૩૦ ૧ ૫૦ ૪૯૮-૫૧૧

૧૧. ૧ પૃથિવીકાયિકાદિ જીવોને વચનાદિનો અભાવ છતાં તેઓ મૃષાવાદાદિમાં રહેલા કહેવાય છે, તે મૃષાવાદાદિની અભિરતિને આશ્રયી જાણવું.-ટીકા.

જ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પાણાદવાપ ધિ ઉવક્ષ્માજ્ઞંતિ, જાવ-મિષ્ટાન્નસનસહે વિ ઉવક્ષ્માજ્ઞંતિ । જેસિ પિ નં જીવાણં ? જીવા એવાહિજ્ઞંતિ તેસિ પિ નં જીવાણં નો વિષ્ણાપ નાણસે ૮ ।

૧૨. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કઓહિતો ઉવક્ષ્જંતિ, કિં નેરણ્પહિતો ઉવક્ષ્જંતિ ? [૩૦] એવં જહા વક્કંતીય, કાદયાણં ઉવવાઓ તહા માણિયલ્લો ૯ ।

૧૩. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં કેવતિયં કાલં ઠિતી પજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ૨ વાવીસં યાસસહસ્સારં ૧૦ ।

૧૪. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં કતિ સમુઘાયા પજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! તઓ સમુઘાયા પજ્જા, તં જહા-વેયણાસમુઘાપ, કસાયસમુઘાપ, મારણંતિયસમુઘાપ ।

૧૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા મારણંતિયસમુઘાપણં કિં સમોહયા મરંતિ, અસમોહયા મરંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સમો-હયા વિ મરંતિ, અસમોહયા ધિ મરંતિ ૧૧ ।

૧૬. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા અણંતરં ઉવ્વટ્ઠિત્તા કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉવક્ષ્જંતિ ? [૩૦] એવં ઉવ્વટ્ઠના જહા વક્કંતીય ૧૨ ।

૧૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ માઝકાર્યા યગયઓ સાહારણસરીરં વંધંતિ, યગ ૨ વંધિત્તા તઓ પચ્છા આહારેતિ ? [૩૦] એવં જો પુદવિકાદયાણં ગમો સો ચેવ માણિયલ્લો જાવ-ઉવ્વટ્ઠંતિ, નવરં ઠિતી સત્ત વાસસહસ્સારં ઉલ્લોસેણં, સેસં તં ચેવ ।

૧૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ તેઝકાર્યા ૦ એવં ચેવ, નવરં ઉવવાઓ ઠિતી ઉવ્વટ્ઠના ય જહા પજ્જવણાપ, સેસં તં ચેવ । વાઝકાર્યાણં એવં ચેવ, નાણત્તં નવરં ચત્તારિ સમુઘાયા ।

જીવો જે વીજા પૃથિવીકાયિકાદિ જીવોની હિંસાદિ કરે છે એમ કહેવાય છે તે જીવોને પણ ('આ જીવો અમારી હિંસા કરનાર છે') એવો મેદ જ્ઞાન નથી. ૯.

૯ અપાદદાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-શું નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય ?-ઇત્યાદિ. [૩૦] જેમ *વ્યુત્કાન્તિપદમાં પૃથિવીકાયિકોનો ઉત્પાદ કહેલ છે તેમ અહિં કહેવો.

૧૦ બિસિદ્ધાર.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવોની કેટલા કાલની સ્થિતિ (આયુષ) કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અન્તર્મુદ્ધૂતં અને ઉત્કૃષ્ટથી વાવીસ હજાર વર્ષની સ્થિતિ કહી છે.

૧૧ સમુદ્ધાત.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ વેદના સમુદ્ધાત, ૨ કપાય સમુદ્ધાત અને ૩ મારણાન્તિક સમુદ્ધાત.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો મારણાન્તિક સમુદ્ધાત કરીને મરે કે મારણાન્તિક સમુદ્ધાત કર્યા સિવાય મરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મારણાન્તિક સમુદ્ધાત કરીને પણ મરે અને તે કર્યા સિવાય પણ મરે.

૧૨ ઉદ્દર્તનાદાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ મરંતે તુરત વ્યાં જાય, વ્યાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] *વ્યુત્કાન્તિ પદમાં કહ્યા પ્રમાણે તેઓની ઉદ્દર્તના કહેવી. ૧૨

અવ્કાયિક.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કદાચ વૈ, ત્રણ ચાર કે પાંચ અવ્કાયિકો મેળા થઈને એક સાધારણ શરીર બાંધે અને પછી આહાર કરે ? [૩૦] પૃથિવીકાયિકોને આશ્રયી જે પાટ કહેવામાં આવેલ છે તે અહિં ઉદ્દર્તના દ્વારા મુઘી કહેવો. પરન્તુ અવ્કાયિકોની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટથી સાત હજાર વર્ષની જાણવી. બાકી વધુ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

અગ્નિકાયિક.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કદાચ યાવત્-ચાર કે પાંચ અગ્નિકાયિક જીવો મેળા થઈને એક સાધારણ શરીર બાંધે-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ (સૂ. ૧) પ્રશ્ન અને ઉત્તર કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તેઓનો ઉપપાત, સ્થિતિ અને ઉદ્દર્તના પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં, અને વાકી વધુ પૂર્વવત્ જાણવું. વાયુકાયિકોને પણ એ પ્રમાણે જાણવું; પરન્તુ ણ્ટલો વિશેષ કે તેઓને ચાર સમુદ્ધાત હોય છે.

૧૨ † પૃથિવીકાયિકો નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તિર્યચ્છોનિક, મનુષ્ય અને દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-જુઓ પ્રજ્ઞા. ૦ પદ. ૬. પ. ૨૧૨-૧૩.

૧૬ † જુઓ પ્રજ્ઞા. ૦ પદ. ૩. પ. ૩૧૧.

૧૮ † તેજસ્કાયિક જીવો તિર્યચ્છ અને મનુષ્યમાંથી આવી ઉપજે છે. તેઓની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહોરાત્રની હોય છે. ત્યાંથી નીકળીને તેઓ તિર્યચ્છમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે. વઢી તેમાં હેત્યાનાં પણ વિશેષતા છે. જ્યારે પૃથિવીકાયિકને ચાર હેત્યાઓ હોય છે, ત્યારે અગ્નિકાયિકને ત્રણ હેત્યાઓ હોય છે. વાયુકાયિકને અગ્નિકાયિકની પેઠે જાણવું, પરન્તુ તત્કાલિત દૃષ્ટો છે કે વાયુકાયિકને વૈકલિય સમુદ્ધાત અધિક હોવાથી વાર સમુદ્ધાત હોય છે. જુઓ-પ્રજ્ઞા. ૦ પદ. ૬. પ. ૨૧૨.

૧૯. [૫૦] સિય મંતે ! જાવ-વસારિ પંચ વળસ્સહકાદયા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જો તિણ્ટે સમટ્ટે । અણંતા મર-કાદયા દગયમો સાદારણસરીરં બંધંતિ, દગ ૨ બંધિતા તમો પચ્છા આદારેતિ વા પરિ ૨ । સેસં જદા નેઝકાદ-
-ઉચ્છંતિ, નવરં આદારો નિયમં છદ્ધિસિં, ઠિતી જહ્મણે અંતોમુહુતં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુતં, સેસં તં ચેવ ।

કાય ૨૦. [૫૦] દ્વપસિ જં મંતે ! પુદવિકાદયાણં આઝ-તેઝ-વાઝ-વળસ્સહકાદયાણં સુદુમાણં બાદરણં પજ્જત્તગાણં અપ-
-જાવ-જહ્મણોસિયાપ ઓગાહનાપ કયરે ૨ જાવ-વિસેસાદિયા વા ! [૩૦] ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા સુદુમનિઓયસ્સ
વજ્જતસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના ૧, સુદુમવાઝકાદયસ્સ અપજ્જતગસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના અસંલેજગુણા ૨, સુદુમતેઝકાદયસ્સ
વજ્જતસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના અસંલેજગુણા ૩, સુદુમઆઝકાદયસ્સ અપજ્જતસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના અસંલેજગુણા ૪,
સુદુમપુદવિકાદયસ્સ અપજ્જતસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના અસંલેજગુણા ૫, બાદરવાઝકાદયસ્સ અપજ્જતગસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના
અસંલેજગુણા ૬, બાદરતેઝકાદયસ્સ અપજ્જતસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના અસંલેજગુણા ૭, બાદરઆઝકાદયસ્સ અપજ્જતસ્સ જહ્મણિયા
ઓગાહના અસંલેજગુણા ૮, બાદરપુદવિકાદયસ્સ અપજ્જતસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના અસંલેજગુણા ૯, પસેયસરીરબાદરવળસ્સ-
હકાદયસ્સ બાદરનિઓયસ્સ દ્વપસિ જં પજ્જત્તગાણં દ્વપસિ જં અપજ્જતગાણં જહ્મણિયા ઓગાહના દોણહ વિ તુલ્લા અસંલેજગુણા
૧૦-૧૧, સુદુમનિગોયસ્સ પજ્જતગસ્સ જહ્મણિયા ઓગાહના અસંલેજગુણા ૧૨, તસ્સેવ અપજ્જતગમ્મ ઉક્કોસિયા ઓગાહના
વિસેસાદિયા ૧૩, તસ્સ ચેવ પજ્જતગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના વિસેસાદિયા ૧૪, સુદુમવાઝકાદયસ્સ પજ્જતગસ્સ જહ્મણિયા
ઓગાહના અસંલેજગુણા ૧૫, તસ્સ ચેવ અપજ્જતગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના વિસેસાદિયા ૧૬, તસ્સ ચેવ પજ્જતગસ્સ ઉક્કો-
સિયા ઓગાહના વિસેસાદિયા ૧૭, एवं સુદુમતેઝકાદયસ્સ વિ ૧૮-૧૯-૨૦, एवं સુદુમઆઝકાદયસ્સ વિ ૨૧-૨૨-૨૩,
एवं सुरुमपुदविकादयस्स वि २४-२५-२६, एवं बादरवाडकादयस्स वि २७-२८-२९, एवं वायरतेडकादयस्स वि ३०-
३१-३२, एवं बादरआडकादयस्स वि ३३-३४-३५, एवं बादरपुदविकादयस्स वि ३६-३७-३८, सधेसिं तिदिहेणं
गमेणं भाणियहं, बादरनिगोयस्स पज्जतगस्स जह्मणिया ओगाहणा असंलेजगुणा ३९, तस्स चैव अपज्जतगस्स उक्कोसिया

૧૯. [૫૦] હે મગવન્! કદાચ યાવત્-ચાર કે પાંચ વનસ્પતિકાયિકો મેળા થઈને એક સાધારણ શરીર વાંધે :-૧૧૫૬ પ્રશ્ન.
[૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. પણ અનંતવનસ્પતિકાયિક જીવો મેળા થઈને એક સાધારણ શરીર વાંધે છે, પત્તી આહાર કરે છે
અને પરિણામે છે-૧૧૫૬ બધું અગ્નિકાયિકોની પેટે યાવત્-‘ઉદરે’ છે ત્યાંથી’ કહેયું. વિશેષ ૫ કે તેઓને આહાર અવશ્ય ‘છ’ દિશાનો
હોય છે, વળી તેઓની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અન્તર્મૂર્ત્ત્વની હોય છે. વાકીનું બધું પૂર્વની પેટે જ જાણવું.

વનસ્પતિકાવિક્ર.

૨૦. [૫૦] હે મગવન્! સૂક્ષ્મ, વાદર, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત ૫૫ પૃથિવીકાયિકો, અગ્નિકાયિકો, અગ્નિકાયિકો, વાયુકાયિકો અને
વનસ્પતિકાયિકોની જે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનામાં કોની અવગાહના કોનથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ-
નિગોદની જઘન્ય અવગાહના સૌથી થોડી છે ૧, અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વાયુકાયિકની જઘન્ય અવગાહના તેથી અસંલ્યગુણ છે ૨, અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ
અગ્નિકાયની જઘન્ય અવગાહના તેથી અસંલ્યગુણ છે ૩, અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ અગ્નિકાયની જઘન્ય અવગાહના તેથી અસંલ્યગુણ છે ૪, અપર્યાપ્ત
સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની જઘન્ય અવગાહના તેથી અસંલ્યગુણ છે ૫, અપર્યાપ્ત વાદર વાયુકાયિકની જઘન્ય અવગાહના તેથી અસંલ્યગુણ
છે ૬, તેથી અપર્યાપ્ત વાદર અગ્નિકાયિકની જઘન્ય અવગાહના અસંલ્યગુણ છે ૭, તેથી અપર્યાપ્ત વાદર અગ્નિકાયિકની જઘન્ય અવગાહના
અસંલ્યગુણ છે ૮, તેથી અપર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકની જઘન્ય અવગાહના અસંલ્યગુણ છે ૯, તેથી પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત પ્રત્યેક શરીર-
વાળા વાદર વનસ્પતિકાયિકની અને વાદર નિગોદની જઘન્ય અવગાહના અસંલ્યાતગુણ અને પરસ્પર સરખી છે ૧૦-૧૧, તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ
નિગોદની જઘન્ય અવગાહના અસંલ્યાતગુણ છે ૧૨, તેથી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ નિગોદની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૧૩, તેનાથી પર્યાપ્ત
સૂક્ષ્મ નિગોદની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૧૪, તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મવાયુકાયની જઘન્ય અવગાહના અસંલ્યાતગુણ છે ૧૫, તેથી
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વાયુકાયની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૧૬, તેનાથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વાયુકાયની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૧૭,
૫ પ્રમાણે વાયુકાયની પેટે સૂક્ષ્મ અગ્નિકાય પર્યાપ્તની જઘન્ય અવગાહના અસંલ્યાતગુણ, અને તેથી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ અગ્નિકાયની ઉત્કૃષ્ટ અવ-
ગાહના અને પર્યાપ્તની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના ઉત્તરોત્તર વિશેષાધિક જાણવી. ૧૮-૧૯-૨૦, એમ સૂક્ષ્મ અગ્નિકાય ૨૧, ૨૨, ૨૩, અને સૂક્ષ્મ
પૃથિવીકાય સંબંધે પણ જાણવું. ૨૪-૨૫-૨૬. ૫ પ્રમાણે વાદર વાયુકાયિક ૨૭-૨૮-૨૯, વાદર અગ્નિકાયિક ૩૦-૩૧-૩૨,
વાદર અગ્નિકાયિક ૩૩-૩૪-૩૫, અને વાદર પૃથિવીકાયિક સંબંધે પણ સમજવું. ૩૬-૩૭-૩૮, ૫ વધારે એમ ત્રિવિધપાટનકે કહેવું. તેથી
પર્યાપ્ત વાદર નિગોદની જઘન્ય અવગાહના અસંલ્યાતગુણ છે ૩૯, તેથી અપર્યાપ્ત વાદર નિગોદની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૪૦,

પૃથિવીકાયિકાદિની
અવગાહનાનું અલ્પ-
વિદ્યુત્.

૧૧ * વનસ્પતિકાયિકોને અવશ્ય છ દિશાઓનો આહાર હોય છે એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે તેનું શું તાત્પર્ય છે તે સમજાવું નથી, કારણકે લોકાન્ત
નિષ્કૃષ્ટમાં રહેલા સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોને ત્રણ ચાર કે પાંચ દિશાઓના પણ આહારનો સંભવ છે. પણ જો વાદર નિગોદ-સાધારણ વનસ્પતિકાયિક-ને
આશ્રયી આ સૂત્ર હોય તો તેને અવશ્ય છ દિશાઓજ આહાર પડી શકે છે, કારણ કે તે લોકના મધ્ય ભાગમાં રહેલા હોવાથી તેને અવશ્ય છ દિશાનો આહાર
હોય છે. ટીકા.

ઓગાહના વિસેતાહિયા ૪૦, તસ્સ ચેવ પજ્જત્તગસ્સ ડક્કોસિયા ઓગાહના વિસેતાહિયા ૪૧, પસેયસરીરવાદરવણં ઝીવાણં ૨ ૪
યસ્સ પજ્જત્તગસ્સ જહ્નિયા ઓગાહના અસંજેજ્જગુણા ૪૨, તસ્સ ચેવ અપજ્જત્તગસ્સ ડક્કોસિયા ઓગાહના અસંજેજ
તસ્સ ચેવ પજ્જત્તગસ્સ ડક્કોસિયા ઓગાહના અસંજેજ્જગુણા ૪૪ ।

૨૧. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! પુદવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ વણસ્સહકા
કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાપ સઘસુહુમતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! વણસ્સહકાપ સઘસુહુમે, વણસ્સહકાપ સઘસુહુમતરાપ ? [૩૦] ગોયમા !

૨૨. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! પુદવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘ
કાયે સઘસુહુમતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! વાઝકાપ સઘસુહુમે, વાઝકાપ સઘસુહુમતરાપ ૨ ।

૨૩. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! પુદવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાપ
મતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! તેઝકાપ સઘસુહુમે, તેઝકાપ સઘસુહુમતરાપ ૩ ।

૨૪. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! પુદવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ કયરે કાપ સઘસુહુમે, કયરે કાપ સઘસુહુમતરાપ ? [૩૦]
ગોયમા ! આઝકાપ સઘસુહુમે, આઝકાપ સઘસુહુમતરાપ ૪ ।

૨૫. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! પુદવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ વણસ્સહકાહયસ્સ કયરે કાયે
સઘવાદરે, કયરે કાયે સઘવાદરતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! વણસ્સહકાયે સઘવાદરે, વણસ્સહકાયે સઘવાદરતરાપ ૧ ।

૨૬. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! પુદવિકાહયસ્સ આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાપ સઘવાદરે, કયરે
કાપ સઘવાદરતરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! પુદવિકાપ સઘવાદરે, પુદવિકાપ સઘવાદરતરાપ ૨ ।

૨૭. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! આઝકાહયસ્સ તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાપ સઘવાદરે, કયરે કાપ સઘવાદર-
તરાપ ? [૩૦] ગોયમા ! આઝકાપ સઘવાદરે, આઝકાપ સઘવાદરતરાપ ૩ ।

૨૮. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! તેઝકાહયસ્સ વાઝકાહયસ્સ કયરે કાપ સઘવાદરે, કયરે કાપ સઘવાદરતરાપ ? [૩૦]
ગોયમા ! તેઝકાપ સઘવાદરે, તેઝકાપ સઘવાદરતરાપ ૪ ।

તેથી પર્યાંસ બાદર નિગોદનાં ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૪૧, તેથી પ્રત્યેક શરીરવાચ્ય પર્યાંસ બાદર વનસ્પતિકાયિકની જઘન્ય અવ-
ગાહના અસંખ્યાતગુણ છે ૪૨, તેથી પ્રત્યેક શરીરવાચ્ય અપર્યાંસ બાદર વનસ્પતિકાયિકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના અસંખ્યાતગુણ છે ૪૩, અને
તેથી પ્રત્યેક શરીરવાચ્ય બાદર વનસ્પતિકાયિકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના અસંખ્યાતગુણ છે ૪૪.

પૃથિવીકાયાદિની
પરસ્પર ગુણમત્તા.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયિક એ બધામાં કઈ કાય સૌથી
સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિક સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૨. હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સર્વથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
વાયુકાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૩. હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય અને તેજસ્કાયમાં કઈ કાય સર્વ સૂક્ષ્મ અને સર્વ સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અગ્નિ-
કાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય અને અપ્કાયમાં કઈ કાય સર્વ સૂક્ષ્મ અને સર્વ સૂક્ષ્મતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અપ્કાય
સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

પૃથિવીકાયાદિનું
બાદરબાદરપણું.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિ કાયમાં કઈ કાય સૌથી બાદર અને બાદરતર
છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય બાદર અને બાદરતર છે ? [૩૦] હે
ગૌતમ ! પૃથિવીકાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અપ્કાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
અપ્કાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સર્વથી બાદર અને સર્વથી બાદરતર છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
અગ્નિકાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

૨૧ * વનસ્પતિકાય સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયની અપેક્ષાએ સર્વ કરતાં અધિક સૂક્ષ્મ છે અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની અપેક્ષાએ સર્વ કરતાં અધિક બાદર છે.

૨૯. [પ્ર૦] કેમહાલય નં મંતે ! પુઢવિસરીરે પચ્ચતે ? [૩૦] ગોયમા ! અળંતાળં સુદુમઘણસ્સરકાદયાળં જાવદયા સરીરા સે યગે સુદુમઘાડસરીરે, અસંલેજાળં સુદુમઘાડસરીરાળં જાવતિયા સરીરા સે યગે સુદુમતેડસરીરે, અસંલેજાળં સુદુમતેડકા-
દપસરીરાળં જાવતિયા સરીરા સે યગે સુદુમે આડસરીરે, અસંલેજાળં સુદુમઆડકાદયસરીરાળં જાવદયા સરીરા સે યગે સુદુમે
પુઢવિસરીરે, અસંલેજાળં સુદુમપુઢવિકાદયસરીરાળં જાવદયા સરીરા સે યગે બાદરવાડસરીરે, અસંલેજાળં બાદરવાડકાદયાળં
જાવદયા સરીરા સે યગે બાદરતેડસરીરે, અસંલેજાળં બાદરતેડકાદયાળં જાવતિયા સરીરા સે યગે બાદરઆડસરીરે, અસંલેજાળં
બાદરઆડકાદયાળં જાવતિયા સરીરા સે યગે બાદરપુઢવિસરીરે । યમહાલય નં ગોયમા ! પુઢવિસરીરે પચ્ચતે ।

૩૦. [પ્ર૦] પુઢવિકાદયસ્સ નં મંતે ! કેમહાલિયા સરીરોગાહના પચ્ચત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! સે જહાનામય રણો ચાડરં-
તત્ત્વકયદ્દિસ્સ વઘ્ઘગપેસિયા તરુણી બલવં જુગવં જુવાળી અપ્પાયંકાં વઘ્ઘઓ જાવ-નિડણસિપ્પોવગયા, નવરં ચમ્મદ્દ-દુહણ-
મુદ્દિયસમાદ્દયણિચિયગત્તકાયા ન મણ્ણતિ, સેસં તં ચેવ જાવ-નિડણસિપ્પોવગયા તિક્કવાપ વયરામદ્દેય સળ્લહકરણીય તિક્કલેણં
વયરામપ્પં વઘ્ઘાવરપ્પં યગં મહં પુઢવિકાદયં જતુગોલાસમાળં ગદ્દાય પડિસાદ્દરિય ૫૦ ૨ પડિસંલિચિય પડિ ૦ ૨ જાવ-‘દ્દણમેવ’-
સિ કદ્દુ તિસસત્ત્વત્તો ડપ્પીસેજા, તત્ત્થ નં ગોયમા ! અત્થેગતિયા પુઢવિકાદયા આલિદ્ધા અત્થેગદ્દયા પુઢવિકાદયા નો આ-
લિદ્ધા, અત્થેગદ્દયા સંઘદ્દિ(દ્દિ)યા અત્થેગદ્દયા નો સંઘદ્દિ(દ્દિ)યા, અત્થેગદ્દયા પરિયાવિયા અત્થેગદ્દયા નો પરિયાવિયા, અત્થેગદ્દયા
ઉદ્દવિયા અત્થેગદ્દયા નો ઉદ્દવિયા, અત્થેગદ્દયા પિદ્ધા અત્થેગતિયા નો પિદ્ધા, પુઢવિકાદયસ્સ નં ગોયમા ! યમહાલિયા સરીરો-
ગાહના પચ્ચત્તા ।

૩૧. [પ્ર૦] પુઢવિકાદય નં મંતે ! અક્કંતે સમાળે કેરિસિયં વેદ્ધં પચ્ચણ્ણમ્મવમાળે વિદ્દરતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સે જહા-
નામય-કેદ પુરિસે તરુણે બલવં જાવ-નિડણસિપ્પોવગય યગં પુરિસં જુઘં જગાજ્જરિયદ્દેહં જાવ-દુલ્લં કિલંતં જમલપાણિણા
મુદ્દાણંસિ અભિદ્દણિજ્જા, સે નં ગોયમા ! પુરિસે તેણં પુરિસેણં જમલપાણિણા મુદ્દાણંસિ અભિદ્દેય સમાળે કેરિસિયં વેદ્ધં
પચ્ચણ્ણમ્મવમાળે વિદ્દરતિ ! અણિદ્દં સમણાડસો ! તસ્સ નં ગોયમા ! પુરિસસ્સ વેદ્ધનાહિંતો પુઢવિકાદય અક્કંતે સમાળે યસો
અણિદ્દુતરિયં ચેવ અક્કંતરિયં જાવ-અમણામતરિયં ચેવ વેદ્ધં પચ્ચણ્ણમ્મવમાળે વિદ્દરતિ ।

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિકોનું કેટલું મોટું શરીર કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોના જેટલાં
શરીરો થાય તેટલું એક સૂક્ષ્મ વાયુકાયનું શરીર છે. અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ વાયુકાયનાં જેટલાં શરીરો થાય તેટલું એક સૂક્ષ્મ અગ્નિકાયનું શરીર છે.
અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ અગ્નિકાયનાં જેટલાં શરીરો થાય છે, તેટલું એક સૂક્ષ્મ અપ્પાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ અપ્પાયનાં જેટલાં શરીરો થાય
તેટલું એક સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયનાં જેટલાં શરીરો થાય તેટલું એક બાદર વાયુકાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય
બાદર વાયુકાયના જેટલાં શરીરો થાય તેટલું એક બાદર અગ્નિકાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય બાદર અગ્નિકાયનાં જેટલાં શરીરો થાય, તેટલું એક
બાદર અપ્પાયનું શરીર છે અને અસંલ્પ્ય બાદર અપ્પાયનાં જેટલાં શરીરો થાય તેટલું એક બાદર પૃથિવીકાયનું શરીર છે. હે ગૌતમ ! [વીજી
કાયનીં અપેક્ષા] એટલું મોટું પૃથિવીકાયનું શરીર કહ્યું છે.

પૃથિવીકાયિકના
શરીરનું પ્રમાણ.

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયના શરીરનીં કેટલી મોટી અવગાહના કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમકે કોઈ એક ચાર
દિશાના સ્થામી ચક્રવર્તી રાજાનાં ચંદન ઘસનારી દાસી હોય, તે દાસી યુવાન, બલવાન્, યુગવાન્-સુપમાદિ વિશિષ્ટ વાઙ્માં ઉત્પન્ન
યયેલી, ઉમર લાયક, નારોગી-ઇલાદિ વર્ણન જાણવું, યાવત્-અલ્યંત કઠ્ઠાકુશલ હોય, પરન્તુ ‘ચમેદ્દ,’* દુષ્ણ, અને મૌહિકાદિ વ્યાયામના
સાધનોથી મજબૂત થયેલા શરીરવાદી* એ વિશેષણ ન કહેવું. પૂર્વોક્ત એવી તે દાસી ચૂર્ણ વાટવાની વઘ્ઘનીં કઠળ શિલા ઉપર વઘ્ઘમય કઠળ
પાષાણવડે લાલ્લના દડા જેટલા એક મોટા પૃથિવીકાયના પિંડને લઈને તેને વારંવાર એકઠો કરી કરીને, તેનો સંક્ષેપ કરી કરીને વાંટ,
યાવત્-‘આ તુરતમાં વાટી નાહું છું’ એમ ધારી એકવીસ વાર પીસે, તો પણ હે ગૌતમ ! તેમાં કેટલાએક પૃથિવીકાયિકોને તે શિલા અને
વાટવાના પાષાણનો માત્ર સ્પર્શ થાય છે અને કેટલાએકને સ્પર્શ પણ થતો નથી, કેટલાએકને સંઘર્ષ થાય છે અને કેટલા એકને સંઘર્ષ પણ
થતો નથી, કેટલાએકને પીડા થાય છે અને કેટલાએકને પીડા પણ થતી નથી, કેટલાએક મરે છે અને કેટલાએક મરના પણ નથી; તથા
કેટલાએક પીસાય છે અને કેટલા એક પીસાતા પણ નથી. હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયના શરીરનીં એટલી [સૂક્ષ્મ] અવગાહના કહી છે.

પૃથિવીકાયિકના
શરીરની અવગાહના.

૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્યારે પૃથિવીકાય દબાય સારે તે કેવી પીડાનો અનુભવ કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ એક પુરુષ
જુવાન, બલવાન્, યાવત્-અલ્યંતકઠ્ઠા કુશલ હોય, તે વીજા કોઈ ઘડપણથી જીર્ણ થયેલા શરીરવાદી યાવત્-દુલ્લ મગ્ગન પુરુષના માથામા
પોતાના બન્ને હાથે મારે તો હે ગૌતમ ! તે પુરુષના બન્ને હાથના મારથી ઘવાયેલો તે વૃદ્ધ પુરુષ કેવી પીડા અનુભવે ? હે આયુષ્મન્ અમણ !
તે વૃદ્ધ ઘણીજ અનિદ્ર પીડાને અનુભવે. હે ગૌતમ ! તે પૃથિવીકાય જ્યારે દબાય સારે તે પુરુષની વેદના કરતાં પણ આનંદનર, અગ્રિય
અને અળમતી એવી ઘણી વેદના અનુભવે.

પૃથિવીકાયિકને કે તે
પીડા થાય ?

૧ ‘સુદુમઘાડકાદયાળં’-ટીકા.

૨ ‘દાસીને સાધનો દ્વારા વ્યાયામની પ્રવૃત્તિનો અસંભવ હોવાથી આ વિશેષણ ન કહેવું.’-ટીકા.

૩૨. [પ્ર૦] આઝ્યાપ ણં મંતે ! સંઘટ્ટિપ સમાણે કેરિસિયં વેદણં પચ્છણુમ્મવમાણે વિહરતિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહા પુહ-વિકાપપ્પં એવં ચેવ, પ્પં તેઝ્યાપ વિ, પ્પં ઘાઝ્યાપવિ, પ્પં ઘણસ્સહકાપ વિ, જાવ-વિહરતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ ।

અગૂણવીસદ્દમે સપ્ત તર્કો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અપ્કાયિકને કેવી
પીડા થાય !

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ય્યારે અપ્કાયિક જીવનો સ્પર્શ થાય ત્યારે તે કેવી વેદના અનુભવે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પૃથિવીકાય સંબંધે કહ્યું તેમ અપ્કાય સંબંધે પણ કહેવું. એ પ્રમાણે અગ્નિકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય સંબંધે પણ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ઓગણીશમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણદ્દે સમદ્દે ૧ ।
૨. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] હંતા સિયા ૨ ।
૩. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણદ્દે સમદ્દે ૩ ।
૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા અપ્પવંદ્ધણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણદ્દે સમદ્દે ૪ ।
૫. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેદ્ધણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણદ્દે સમદ્દે ૫ ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

મહાસ્રવ, મહાક્રિયા,
મહાવેદના અને
મહાનિર્જરા.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાસ્રવ—*મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને થોડી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા હોય.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાઆસ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧. એવં આઝકાપ્પ વિ હુ.

૧ * નૈરયિકોને ઘણાં કર્મોનો બન્ધ થતો હોવાથી તે મહાસ્રવવાળા, વાચીની વગેરે ઘણી ક્રિયાવાળા, અસાતાનો તીવ્ર ઉદય હોવાથી ઘણી વેદનાવાળા અને ઘણાં કર્મોનો ક્ષય થતો હોવાથી મહાનિર્જરાવાળા હોય ?—અ. પ્ર. ૪ છે તેમાં ઉપરના ચાર પદના નીચે પ્રમાણે સોઢ માંગા થાય છે:—

	આસ્રવ	ક્રિયા	વેદના	નિર્જરા		આસ્રવ	ક્રિયા	વેદના	નિર્જરા
૧	મહા—	મહા—	મહા—	મહા—	૧	અલ્પ	મહા	મહા	મહા
૨	”	”	”	અલ્પ	૧૦	”	”	”	અલ્પ
૩	”	”	અલ્પ	મહા	૧૧	”	”	અલ્પ	મહા
૪	”	”	”	અલ્પ	૧૨	”	”	”	અલ્પ
૫	”	અલ્પ	મહા	મહા	૧૩	”	અલ્પ	મહા	મહા
૬	”	”	”	અલ્પ	૧૪	”	”	”	અલ્પ
૭	”	”	અલ્પ	મહા	૧૫	”	”	અલ્પ	મહા
૮	”	”	”	અલ્પ	૧૬	”	”	”	અલ્પ

તેમાં નૈરયિકોને ‘મહાસ્રવવાળા, મહાક્રિયાવાળા, મહાવેદનાવાળા અને અલ્પનિર્જરાવાળા’ આ ચીજો માંગો લાગુ પડે છે. કેમકે તેને મહાસ્રવાદિ ત્રણે હોય છે, પરન્તુ અવિરતિ હોવાથી અલ્પ નિર્જરા હોય છે. વાકીના માંગાઓ નૈરયિકોને લાગુ પડતા નથી. અમુરકુમારાદિ દેવોમાં ‘મહાસ્રવ, મહાક્રિયા, અલ્પ વેદના અને અલ્પ નિર્જરા’ ‘—એ ચોથો માંગો હોય છે. કેમકે તેઓમાં અવિરતિ હોવાથી મહાસ્રવ, મહાક્રિયા અને અલ્પ નિર્જરા હોય છે, પણ અસાતાનો ઉદય પ્રાપ્ત નહિ હોવાથી અલ્પ વેદના હોય છે. વાકીના માંગાઓ નેઓમાં હોતા નથી. પૃથિવીકાયિકાદિમાં બધા સોઢે માંગાઓ હોય છે.—ટીકા.

૬. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા મહાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો તિણદ્દે સમદ્દે ૬ ।
૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા મહાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેદણા મહાનિજ્જરા ! [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૭ ।
૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા મહાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૮ ।
૯. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા અપ્પાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા મહાનિજ્જરા ! [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૯ ।
૧૦. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા અપ્પાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૦ ।
૧૧. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા અપ્પાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૧ ।
૧૨. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા અપ્પાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૨ ।
૧૩. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૩ ।
૧૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૪ ।
૧૫. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૫ ।
૧૬. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૬ ।
- એતં સોલસ મંગા ।

૧૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! અસુરકુમારા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ।

અંકરથો મંગો માણિયદ્ધો, સેસા પન્નરસ મંગા સોડેયદ્ધા, એવં જાલ-થણિયકુમારા ।

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાલ્લ, અલ્પ ક્રિયાવાલ્લ, મોટી વેદનાવાલ્લ અને અલ્પ નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાલ્લ, અલ્પ ક્રિયાવાલ્લ, અલ્પ વેદનાવાલ્લ અને મહાનિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાલ્લ, અલ્પ ક્રિયાવાલ્લ, અલ્પ વેદનાવાલ્લ અને અલ્પ નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલ્લ, મોટી ક્રિયાવાલ્લ, મોટી વેદનાવાલ્લ અને મોટી નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલ્લ, મોટી ક્રિયાવાલ્લ, મોટી વેદનાવાલ્લ અને અલ્પ નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલ્લ, મોટી ક્રિયાવાલ્લ, અલ્પ વેદનાવાલ્લ અને મોટી નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૨. હે મગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલ્લ, મોટી ક્રિયાવાલ્લ, અલ્પ વેદનાવાલ્લ અને અલ્પ નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલ્લ, અલ્પ ક્રિયાવાલ્લ, મોટી વેદનાવાલ્લ અને મોટી નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલ્લ, અલ્પ ક્રિયાવાલ્લ, મોટી વેદનાવાલ્લ અને અલ્પ નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો યોડા આશ્રવવાલ્લ, થોડી ક્રિયાવાલ્લ, થોડી વેદનાવાલ્લ અને મોટી નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાલ્લ, અલ્પ ક્રિયાવાલ્લ, અલ્પ વેદનાવાલ્લ અને અલ્પ નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. એ પ્રમાણે સોલ મંગા જાણવા.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસુરકુમારો મોટા આશ્રવવાલ્લ, મોટી ક્રિયાવાલ્લ, મોટી વેદનાવાલ્લ અને મોટી નિર્જરાવાલ્લ હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. એ પ્રમાણે અહિં ચોથો મંગો વહેવો, અને બાકીના પંદર મંગાઓનો પ્રતિષેધ કરવો. એમ યાચત્-સ્થાનતકુમારો ક્ષુધી જાણવું.

૧૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! પુદવિકાદયા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજ્જરા ! [ઉ૦] હંતા સિયા । [પ્ર૦] ઇવં જાવ—સિય મંતે ! પુદવિકાદયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા અપ્પનિજ્જરા ! [ઉ૦] હંતા સિયા, ઇવં જાવ—મણુસ્સા, ઘાણમંતર—જોહસિય—વેમાણિયા જહા અસુરકુમારા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ ।

एगूणवीसहमे सए चउत्थो उदेसो समत्तो ।

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિકો મોટા આશ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ! [ઉ૦] હા હોય.—૧ પ્રમાણે યાવત્—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ! [ઉ૦] ગૌતમ ! હા, હોય. ૧ પ્રમાણે યાવત્—મનુષ્યો સુધી જાણવું. વાનવ્યંતરો, જ્યોતિષિકો તથા વૈમાનિકો અસુરકુમારોની પેટે કહેવા. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

ओगणीशमा शतकर्मा चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उदेसो.

૧. [પ્ર૦] અત્થિ ણં મંતે ! ચરિમા વિ નેરતિયા પરમા વિ નેરતિયા ? [ઉ૦] હંતા અત્થિ ।

૨. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! ચરમેહિતો નેરપહિતો પરમા નેરયા મહાકમ્મતરા ૧ ચેવ, મહાકિરિયતરા ૧ ચેવ, મહસ્સવ-તરા ૧ ચેવ, મહાવેયણતરા ૧ ચેવ; પરમેહિતો વા નેરપહિતો ચરમા નેરયા અપ્પકમ્મતરા ૧ ચેવ, અપ્પકિરિયતરા ૧ ચેવ, અપ્પાસવતરા ચેવ, અપ્પવેયણતરા ચેવ ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા । ચરમેહિતો નેરપહિતો પરમા જાવ—મહાવેયણતરા ૧ ચેવ, પરમેહિતો વા નેરપહિતો ચરમા નેરયા જાવ—અપ્પવેયણતરા ચેવ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! ઇવં બુદ્ધા—જાવ—‘અપ્પવેય-ણતરા ચેવ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઠિતિં પબુદ્ધ, સં તેણટ્ટેણં ગોયમા ! ઇવં બુદ્ધા—જાવ—‘અપ્પવેદણતરા ચેવ’ ।

૩. [પ્ર૦] અત્થિ ણં મંતે ! ચરમા વિ અસુરકુમારા પરમા વિ અસુરકુમારા ? [ઉ૦] ઇવં ચેવ, નધરં ચિવરીયં માણિ-યણં, પરમા અપ્પકમ્મા, ચરમા મહાકમ્મા । સેસં તં ચેવ, જાવ—થણિયકુમારા તાવ એવમેવ । પુદવિકાદયા જાવ—મણુસ્સા યતે જહા નેરયા । ઘાણમંતર—જોહસિય—વેમાણિયા જહા અસુરકુમારા ।

૪. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! વેદના પખસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુચિહા વેદના પખસા । તં જહા—નિદા ય અનિદા ય ।

पंचम उद्देशक.

ચરમ અને પરમ.

૧ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો ચરમ—અલ્પ આયુષવાળા અને પરમ—અધિક આયુષવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ નૈરયિકો કરતાં પરમ નૈરયિકો મહાકર્મવાળા, મહાક્રિયાવાળા, મહાઆસ્રવવાળા અને મહાવેદનાવાળા હોય છે ! તથા પરમ—અધિક મ્થિનિવાળા નૈરયિકો કરતાં ચરમ—અલ્પમ્થિનિવાળા નૈરયિકો અલ્પકર્મવાળા, અલ્પક્રિયાવાળા, અલ્પઆસ્ર-વાળા અને અલ્પવેદનાવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હા ગૌતમ ! અલ્પ આયુષવાળા નૈરયિકો કરતાં અધિક આયુષવાળા નૈરયિકો યાવત્—મહાવેદના-વાળા હોય છે, અને અધિક આયુષવાળા નૈરયિકો કરતાં અલ્પ આયુષવાળા નૈરયિકો યાવત્—અલ્પ વેદનાવાળા હોય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહો છો કે યાવત્—અધિક આયુષવાળા નૈરયિકો કરતાં અલ્પ આયુષવાળા નૈરયિકો યાવત્—અલ્પ વેદનાવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આયુષની સ્થિતિને આશ્રયી યાવત્—અલ્પ વેદનાવાળા હોય છે.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારો અલ્પઆયુષવાળા અને અધિક આયુષવાળા પણ હોય છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ ૧ કે અહીં પૂર્વ કરતાં વિપરીત કહેવું. અધિકઆયુષવાળા અસુરકુમારો [અશુભ કર્મની અપેક્ષા] અલ્પ કર્મવાળા, અને અલ્પ-આયુષવાળા અસુરકુમારો મહાકર્મવાળા હોય છે. વાકીં વધું તેજ પ્રમાણે કહેવું, યાવત્—સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. જેમ નૈરયિકો કહ્યા તેમ પૃથિવીકાયિકાદિ યાવત્—મનુષ્યો સુધી કહેવા, અસુરકુમારોની પેટે વાનવ્યંતરો, જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો કહેવા.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેદના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વેદના બે પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—નિદા—જ્ઞાનપૂર્વક વેદના અને અનિદા—અજ્ઞાનપૂર્વક વેદના.

૨ જે નૈરયિકોની મોટી સ્થિતિ હોય છે, તેને ધીજા નૈરયિકો કરતાં ઘણાં અશુભ કર્મ હોવાથી તે અપેક્ષા મહાકર્મવાળા इत्यादि કહ્યા છે, અને જેઓનાં અલ્પ સ્થિતિ છે તેને ધીજા કરતાં અશુભ કર્મ થોડાં હોવાથી અલ્પ કર્મવાળા इत्यादि કહ્યા છે—ટીકા.

૫. [પ્ર૦] નેરદયા ણં મંતે ! કિં નિદાયં વેદ્યં વેયંતિ, અનિદાયં જહા—પન્નવણાપ જાવ—‘વેમાણિય’ સ્તિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! સ્તિ ।

અગૂણવીસદ્દમે સપ્ત પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૫. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! શું નૈરયિકો જ્ઞાનપૂર્વક વેદનાને વેદે—અનુભવે છે કે અજ્ઞાનપૂર્વક વેદનાને વેદે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિં કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્—‘વેમાનિકો સુધી જાણવું. ‘હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે.’

ઓગણીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ટઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કહિ ણં મંતે ! દીવસમુદ્દા ? કેવદયા ણં મંતે ! દીવસમુદ્દા ? કિંસંઠિયા ણં મંતે ! દીવસમુદ્દા ? [ઉ૦] એવં જહા જીવાભિગમે દીવસમુદ્દેસો સો ચેવ દ્વિ વિ જોરસિયમંદિઉદ્દેસગવજ્જો આણિયવ્વો જાવ—પરિણામો, જીવત્તવાઓ, જાવ—અણંતચુત્તો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! સ્તિ ।

અગૂણવીસદ્દમે સપ્ત છટ્ટઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પપ્પ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! દ્વીપ અને મમ્મુડો કયાં કહ્યા છે, હે મગધન્ ! દ્વીપ મમ્મુડો કેટલા કહ્યા છે અને હે મગધન્ ! દ્વીપ સમુદ્રો કેવા આકારે કહ્યા છે ? [ઉ૦] *જીવાભિગમનમાં કહે-૩ ‘યોનિવિકસંઠિત ઉદ્દેશક મિત્તિય દ્વીપસમુદ્દેશક. યાવત્—‘પરિણામ, જીવનો ઉપપાત અને યાવત્—અનંતવાર’ઘટિત વાક્ય સુધી માટે. ‘હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે’.

ઓગણીશમા શતકમાં છટ્ટો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

મત્તમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કેવતિયા ણં મંતે ! અસુરકુમારભવણાવાસમયસહસ્સા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડસટ્ઠિ અસુરકુમારભવણાવાસમયસહસ્સા પન્નત્તા ।

૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિંમયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સહરયણામયા, અચ્છા, સળ્હા, જાવ—પટિરુવા । તત્થ ણં વહવે જીવા ય પોગ્ગલા ય વક્કમંતિ, વિડક્કમંતિ, ચયંતિ, ઉવવજ્જંતિ । સાસયા ણં તે ભવણા દહ્વટ્ટયાપ્પ, વપ્પપજ્જવેહિં, જાવ—ફાસપજ્જવેહિં અસાસયા, એવં જાવ—થણિયકુમારાવાસા ।

મત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અસુરકુમારોના મથનાવામો કેટલા ત્યાગ્ય કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અસુરકુમારોના મથનાવામો ચોમટ ત્યાગ્ય કહ્યા છે.

મથનાવામો અને વિમનાવામો.

૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! તે મથનાવામો કેવા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે મથનાવામો મધરત્તમ્ય, મ્મ્મ, સુંવાચ્ચ, યાવત્—પ્રાંતિય—પ—સુન્દર છે. અને ત્યાં ધણા જીવો અને પુત્રાઓ ઉપજે છે અને વિનાશ પામે છે, તથા ચ્યવ છે અને ઉપજે છે. તે મથનો દ્રવ્યાધિકરણે અગ્રધન છે અને વર્ણપર્યાયોગે યાવત્—સ્પર્શપર્યાયોગે અશાશ્વત છે. એ પ્રમાણે યાવત્—સ્તનિનકુમારો સુધી જાણવું.

૫. * નિદા—જ્ઞાનપૂર્વક અથવા સામ્યનિવેકપૂર્વક અને અનિદા—અજ્ઞાનપૂર્વક અથવા સામ્યનિવેકશન્યપણે વેદના—સુનદુ, સ્ત્રાદિનો અનુભવ કરતો. તેમાં નારકોને બંને પ્રકારની વેદના હોય છે. જેઓ સંતોષી આવી ઉત્પન્ન થયેલા છે તેને નિદા વેદના હોય છે અને જેઓ અસંતોષી આવી ઉત્પન્ન થયેલા છે તેને અનિદા વેદના હોય છે. એ પ્રમાણે અસુરકુમારાદિ દેવોને પણ જાણવું. પૃથિવીકાયાદિથી માંથી અર્ધરૂઢિય સુધીના જીવોને માત્ર અનિદા વેદના હોય છે. પન્નાન્દય તિર્યચ, મનુષ્ય અને શાનવ્યતરને નારકોની પેટે બંને પ્રકારની વેદના હોય છે. ય્યોતિષિક અને વૈમાનિકને પણ બંને પ્રકારની વેદના હોય છે. પન્નુ તેવું કારણ મીઝા જીવો કરતાં જુદું કહ્યું છે. ત્યાં જે માયી મિધ્યાદિ દેવો છે તેઓ અનિદા—સામ્યકથિવેકરહિતપણે વેદના વેદે છે અને જેઓ અમાયી સામ્યગણ દેવો છે તે નિદા—સામ્યકથિવેકપૂર્વક વેદના વેદે છે. જુઓ—પ્રજ્ઞા. પદ ૩૫ પૃ. ૫૫૬—૫૭.

૧ † પરિણામસંબધે ‘હે મગધન્ ! વજા દ્વાપરાસુદ્ધો શું પૃથિવીના પરિણામરૂપ છે ?—જીવના ઉપપાત સંબધે ‘હે મગધન્ ! દ્વીપમમ્મુડોમાં મર્પ જીવો પૃથિવીકાયાદિપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે’—એ બંને વાક્યો ગૌતમ સ્વામીના પ્રશ્નરૂપે છે, અને અનન્તવાર સંબધે ‘હા ગૌતમ ! અનેકવાર અથવા ‘અનંતવાર’ ઉત્પન્ન થયા છે’—એ વાક્ય મગધન્ મહાવીરના ઉત્તરરૂપે છે. જુઓ—જીવાભિ. પ્રતિ. ૩ પૃ. ૩૭૩.

૩. [પ્ર૦] કેવલિયા ણં મંતે ! વાણમંતરભોમેજ્જનગરાવાસસયસહસ્સા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસંલેજ્જા વાણમંતર-ભોમેજ્જનગરાવાસસયસહસ્સા પન્નસા ।

૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિમયા પન્નસા ? [ઉ૦] સેસં તં ચેવ ।

૫. [પ્ર૦] કેવલિયા ણં મંતે ! જોહસિયવિમાણાવાસસયસહસ્સા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અસંલેજ્જા જોહસિય૦ ।

૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિમયા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સહ્વપાલિહામયા, અચ્છા, સેસં તં ચેવ ।

૭. [પ્ર૦] સોહમ્મે ણં મંતે ! કપ્પે કેવલિયા વિમાણાવાસસયસહસ્સા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જત્તીસં વિમાણાવાસ-સયસહસ્સા પન્નસા ।

૮. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિમયા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સહ્વરયણામયા, અચ્છા, સેસં તં ચેવ જાવ-અણુત્તરવિમાણા, નવરં જાણેયથા જાથ જત્તિયા મયણા વિમાણા વા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

एगूणवीसहमे सए सत्तमो उद्देशो समत्तो ।

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન ! વાનવ્યન્તરોના ભૂમિની અન્તર્ગત કેટલા ત્યાગ નગરો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વાનવ્યન્તરોના ભૂમિની અન્તર્ગત અસંખ્યાતા નગરો કહ્યા છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન ! તે વાનવ્યન્તરના નગરો કેવાં છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વાકીનું વધું છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન ! ય્યોતિષિકના કેટલા ત્યાગ વિમાનાવાસો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ય્યોતિષિકના અસંખ્ય ત્યાગ વિમાનાવાસો કહ્યા છે.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન ! તે વિમાનાવાસો કેવા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિમાનાવાસો વધા સ્પટિકમય અને સ્વન્ન છે. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન ! મૈથિર્મ વસ્તુમા કેટલા ત્યાગ વિમાનાવાસો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં વર્તીલ ત્યાગ વિમાનાવાસો કહ્યા છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન ! તે વધા વિમાનાવાસો કેવા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધા મર્મ રક્તમય અને સ્વન્ન છે. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે યાગત્-અનુત્તરવિમાન મુધી જાણવું, વિશેષ ણ કે ય્યા જેટલાં મધનો કે વિમાનો હોય ત્યાં તેટલાં કહેવા. 'હે ભગવન ! તે ઇમજ છે, હે ભગવન ! તે ઇમજ છે'.

ओंगणीशमा शतकर्मा सप्तम उद्देशक समाप्त.

अष्टमो उद्देशो ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! જીવનિવ્વર્ત્તા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા જીવનિવ્વર્ત્તી પન્નસા, તં જહા-પર્ગિન્દિય-જીવનિવ્વર્ત્તી, જાવ-પંચિન્દિયજીવનિવ્વર્ત્તી ।

૨. [પ્ર૦] પર્ગિન્દિયજીવનિવ્વર્ત્તી ણં મંતે ! કતિવિહા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા પન્નસા, તં જહા-પુઢવિકાઇય-પર્ગિન્દિયજીવનિવ્વર્ત્તી, જાવ-ઘણસ્સહ્કાઇયપર્ગિન્દિયજીવનિવ્વર્ત્તી ।

૩. [પ્ર૦] પુઢવિકાઇયપર્ગિન્દિયજીવનિવ્વર્ત્તી ણં મંતે ! કતિવિહા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! વુઢિહા પન્નસા, તં જહા-સુહુમપુઢવિકાઇયપર્ગિન્દિયજીવનિવ્વર્ત્તી ય વાદરપુઢવિ૦, એવં ઇણં અમિલાવેણં મંદો જહા વદુગથ્થો તેયગસરીરસ્સ, જાવ-

अष्टम उद्देशक.

जीवनवृत्ति.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન ! જીવનિવૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવનિવૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-એકેન્દ્રિયજીવનિવૃત્તિ, યાવત્-પંચેન્દ્રિયજીવનિવૃત્તિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન ! એકેન્દ્રિયજીવનિવૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-પૃથ્વીકાયાયિક એકેન્દ્રિય જીવનિવૃત્તિ, યાવત્ વનસ્પતિકાયાયિક એકેન્દ્રિય જીવનિવૃત્તિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન ! પૃથ્વીકાયાયિક એકેન્દ્રિય જીવનિવૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-મૂલમપૃથ્વીકાયાયિક-એકેન્દ્રિય જીવનિવૃત્તિ અને વાદર પૃથ્વીકાયાયિક-એકેન્દ્રિયજીવનિવૃત્તિ. ૫ પ્રમાણે ૫ પાઠ વડે મહદ્ બંધના અધિકારમાં જેમ નિજસશરીરનો મેદ કહ્યો છે તેમ અહિં કહેવો. યાવત્-[પ્ર૦] હે ભગવન ! સર્વાર્થસિદ્ધ અનુચરૌપપાતિક વૈમાનિક

[प्र०] 'सङ्घट्टसिद्धअणुत्तरोववातियकप्पातीतवेमाणियदेवपंचिन्द्रियजीवनिव्वत्ती णं भंते ! कतिविहा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविहा पन्नत्ता, तं जहा-पज्जत्तगसङ्घट्टसिद्धअणुत्तरोववानिय-जाव-देवपंचिन्द्रियजीवनिव्वत्ती य अपज्जत्तगसङ्घट्टसिद्धाणुत्तरोववा-इय-जाव-देवपंचिन्द्रियजीवनिव्वत्ती य' ।

४. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! कम्मनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अट्टविहा कम्मनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा-नाणा-वरणिज्जकम्मनिव्वत्ती, जाव-अंतराहयकम्मनिव्वत्ती ।

५. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! कतिविहा कम्मनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अट्टविहा कम्मनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा-नाणावरणिज्जकम्मनिव्वत्ती, जाव-अंतराहयकम्मनिव्वत्ती, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

६. [प्र०] कतिविहा णं भंते ! सरीरनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा सरीरनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा-ओरा-लियसरीरनिव्वत्ती, जाव कम्मगसरीरनिव्वत्ती ।

७. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव वेमाणियाणं । जवरं नायव्वं जस्स जइ सरीराणि ।

८. [प्र०] कइविहा णं भंते ! सङ्घिन्द्रियनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा सङ्घिन्द्रियनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा-सोइन्द्रियनिव्वत्ती, जाव फासिन्द्रियनिव्वत्ती, एवं जाव-नेरइयाणं), जाव धणियकुमाराणं ।

९. [प्र०] पुढविकाइयाणं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगा फासिन्द्रियनिव्वत्ती पन्नत्ता, एवं जग्ग जइ इन्द्रियाणि, जाव-वेमाणियाणं ।

१०. [प्र०] कइविहा णं भंते ! भासानिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चउट्ठिहा भासानिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा-सच्चा-भासानिव्वत्ती, मोमाभासानिव्वत्ती, सच्चासोमभासानिव्वत्ती, असच्चासोमभासानिव्वत्ती । एवं णंन्द्रियवज्जं जस्स जा भासा जाव-वेमाणियाणं ।

११. [प्र०] कइविहा णं भंते ! मणनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चउट्ठिहा मणनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा-सच्च-मणनिव्वत्ती, जाव-असच्चासोममणनिव्वत्ती । एवं णंन्द्रियविगालिन्द्रियवज्जं जाव-वेमाणियाणं ।

१२. [प्र०] कइविहा णं भंते ! कसायनिव्वत्ती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चउट्ठिहा कसायनिव्वत्ती पन्नत्ता, तं जहा-क्रोहकसायनिव्वत्ती, जाव-लोभकसायनिव्वत्ती, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

देवपंचेन्द्रिय जीवनिवृत्ति केटल्य प्रकारे कही छे । [उ०] हे गौतम ! वे प्रकारे कही छे, ते आ प्रमाणे—पयांस मयांससिद्ध अनुत्तरोववा-णाणिक यावत्—देवपंचेन्द्रियजीवनिवृत्ति अने अपयांस मयांससिद्ध अनुत्तरोववाणिक यावत्—देवपंचेन्द्रिय जीवनिवृत्ति.

४. [प्र०] हे भगवन् ! कर्मनिवृत्ति केटल्य प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! कर्मनिवृत्ति आठ प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ ज्ञानावरणीय कर्मनिवृत्ति, यावत्—अंतराय कर्मनिवृत्ति.

५. [प्र०] हे भगवन् ! नेरइयाणं केटल्य प्रकारनी कर्मनिवृत्ति कही छे, [उ०] हे गौतम ! आठ प्रकारनी कर्मनिवृत्ति कही छे, ते आ प्रमाणे १ ज्ञानावरणीय कर्मनिवृत्ति, यावत् ८ अन्तराय कर्मनिवृत्ति. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिक सुधी जाणवु.

६. [प्र०] हे भगवन् ! शरीरनिवृत्ति केटल्य प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! शरीरनिवृत्ति पाच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ आंदारिकशरीरनिवृत्ति यावत्—५ कार्मणशरीरनिवृत्ति.

७. [प्र०] हे भगवन् ! नेरइयाणं शरीरनिवृत्ति केटल्य प्रकारनी छे ? [उ०] पूरे प्रमाणे जाणवु. तथा ए प्रमाणे यावत्—वैमानिकोने जाणवुं. विशेष ए के, जेने जेटल्य शरीरो होय तेने तेटल्य कहेवा.

८. [प्र०] हे भगवन् ! सङ्घेन्द्रियनिवृत्ति केटल्य प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! सङ्घेन्द्रियनिवृत्ति पाच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—सङ्घेन्द्रियनिवृत्ति यावत्—स्पर्शेन्द्रियनिवृत्ति. ए प्रमाणे नेरइयाणं यावत्—स्तनितकुमारे मयन्धे जाणवुं.

९. [प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीकायिकोने केटली इन्द्रियनिवृत्ति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने एका स्पर्शेन्द्रियनिवृत्ति कही छे. ए प्रमाणे जेने जेटली इन्द्रियो होय तेने तेटली इन्द्रियनिवृत्ति कहेवी. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! भाषानिवृत्ति केटल्य प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! भाषानिवृत्ति चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ सत्यभाषानिवृत्ति, २ मृषाभाषानिवृत्ति, ३ सत्यमृषाभाषानिवृत्ति अने ४ असत्यमृषाभाषानिवृत्ति. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय भिन्न यावत्—वैमानिको सुधी जेने जे भाषा होय तेने तेटली भाषानिवृत्ति कहेवी.

११. [प्र०] हे भगवन् ! मनोनिवृत्ति केटल्य प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! मनोनिवृत्ति चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—सत्यमनोनिवृत्ति यावत्—असत्यमृषामनोनिवृत्ति. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय अने विकलेन्द्रिय सिवाय बाकी कवा माटे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! कषायनिवृत्ति केटल्य प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! कषायनिवृत्ति चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—क्रोधकषायनिवृत्ति, यावत्—लोभकषायनिवृत्ति. ए प्रमाणे—यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं.

कर्मनिवृत्ति.

शरीरनिवृत्ति.

सङ्घेन्द्रियनिवृत्ति.

भाषानिवृत्ति.

मनोनिवृत्ति.

कषायनिवृत्ति.

૧૩. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! ઘણનિઘ્વત્તી પછત્તા ! [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા ઘણનિઘ્વત્તી પછત્તા, તં જહા—કાલઘણ-નિઘ્વત્તી, જાવ—સુક્લિલઘણનિઘ્વત્તી, एवं નિરવસેસં જાવ—વેમાણિયાણં । एवं ગંધનિઘ્વત્તી દુવિહા જાવ—વેમાણિયાણં । રસનિઘ્વત્તી પંચવિહા જાવ—વેમાણિયાણં । ફાસનિઘ્વત્તી અટ્ટવિહા જાવ—વેમાણિયાણં ।

૧૪. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! સંઠાણનિઘ્વત્તી પછત્તા ! [૩૦] ગોયમા ! હઘ્વિહા સંઠાણનિઘ્વત્તી પછત્તા, તં જહા—સમ-ચરસંસંઠાણનિઘ્વત્તી, જાવ હુંડસંઠાણનિઘ્વત્તી ।

૧૫. [પ્ર૦] નેરહયાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ણગા હુંડસંઠાણનિઘ્વત્તી પછત્તા ।

૧૬. [પ્ર૦] અસુગ્ધુમારાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ણગા સમચરસંસંઠાણનિઘ્વત્તી પછત્તા, एवं જાવ—થણિય-કુમારાણં ।

૧૭. [પ્ર૦] પુદવિકાદયાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ણગા મસૂચંદસંઠાણનિઘ્વત્તી પછત્તા, एवं જસ્સ જં સંઠાણં જાવ—વેમાણિયાણં ।

૧૮. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! સન્નાનિઘ્વત્તી પછત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચઠ્ઠિહા સન્ના નિઘ્વત્તી પછત્તા, તં જહા—આહા-રસન્નાનિઘ્વત્તી, જાવ—પરિગ્ગહસન્નાનિઘ્વત્તી, एवं જાવ—વેમાણિયાણં ।

૧૯. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! લેસ્સાનિઘ્વત્તી પછત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! હઘ્વિહા લેસ્સાનિઘ્વત્તી પછત્તા, તં જહા—ફળ્લેસ્સાનિઘ્વત્તી, જાવ—સુક્કલેસ્સાનિઘ્વત્તી, एवं જાવ—વેમાણિયાણં જસ્સ જહ લેસ્સાઓ ।

૨૦. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! વિટ્ટીનિઘ્વત્તી પછત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિહા વિટ્ટીનિઘ્વત્તી પછત્તા, તં જહા—સમ્મા-વિટ્ટીનિઘ્વત્તી, મિચ્છાદિવિટ્ટીનિઘ્વત્તી, સમ્મામિચ્છાદિવિટ્ટીનિઘ્વત્તી । एवं જાવ—વેમાણિયાણં જસ્સ જહ વિહા વિટ્ટી ।

૨૧. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! ણાણનિઘ્વત્તી પછત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા ણાણનિઘ્વત્તી પછત્તા, તં જહા—આભિ-ણિયોદિયણાણનિઘ્વત્તી, જાવ—કેવલનાણનિઘ્વત્તી । एवं પર્ણિદિયવજ્જં જાવ—વેમાણિયાણં જસ્સ જહ ણાણા ।

૨૨. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! અન્નાણનિઘ્વત્તી પછત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! નિવિહા અન્નાણનિઘ્વત્તી પછત્તા, તં જહા—મહ-અન્નાણનિઘ્વત્તી, સુયઅન્નાણનિઘ્વત્તી, વિમંગનાણનિઘ્વત્તી । एवं જસ્સ જહ અન્નાણા જાવ—વેમાણિયાણં ।

વર્ણનિર્વૃત્તિ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વર્ણનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વર્ણનિર્વૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—વાચ્યવર્ણની નિર્વૃત્તિ, યાવત્—ધેતવર્ણની નિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાણિકો સુધી જાણવું. એમ બે પ્રકારની ગંધાનિર્વૃત્તિ, પાંચ પ્રકારની રસનિર્વૃત્તિ અને આઠ પ્રકારના રસનિર્વૃત્તિ યાવત્—વૈમાણિક સુધી કહેવી.

સંસ્થાનિર્વૃત્તિ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાનિર્વૃત્તિ છ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—રામચતુરમ્ભગસંસ્થાનિર્વૃત્તિ, યાવત્—હુડમ્ભગસંસ્થાનિર્વૃત્તિ.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નેરયિકોને કેટલી સંસ્થાનિર્વૃત્તિ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક હુંડમ્ભગસંસ્થાનિર્વૃત્તિ કહી છે.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુગ્ધુમારો સંબધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક સમચતુરમ્ભગસંસ્થાનિર્વૃત્તિ છે. એ પ્રમાણે યાવત્—સનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાવિકોને આશ્રયી પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક મગ્ગ અને ચંદ્રાકારસંસ્થાનિર્વૃત્તિ છે. એમ જેને જે સંસ્થાન હોય તેને તે યાવત્—વૈમાણિકો સુધી જાણવું.

સંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ ચાર પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે—૧ આહારસંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ, યાવત્—૪ પરિગ્રહસંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ. એ ગમે યાવત્—વૈમાણિકો સુધી જાણવું.

લેપ્યાનિર્વૃત્તિ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેપ્યાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! લેપ્યાનિર્વૃત્તિ છ પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃષ્ણલેપ્યાનિર્વૃત્તિ, યાવત્—૬ શુક્લલેપ્યાનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાણિકો સુધી જેને જે લેપ્યા હોય તે તેને લેપ્યાનિર્વૃત્તિ કહેવી.

દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સમ્યગ્દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ, ૨ મિથ્યાદૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ અને ૩ મગ્ધામિથ્યાદૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાણિકો સુધી જેને જે દૃષ્ટિ હોય તેને તે દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ કહેવી.

જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—૧ આગિનિયોધિકજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ, યાવત્—૫ કેવલજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્—વૈમાણિકો સુધી જેને જેટલા જ્ઞાન હોય તેને તેટલી નિર્વૃત્તિ કહેવી.

અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે—૧ મનિઅજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ, ૨ શ્રુતઅજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ અને ૩ વિમંગજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાણિકો સુધી જેને જેટલા અજ્ઞાનો હોય તેને તેટલી અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ કહેવી.

૨૩. [પ્ર૦] કહિવિદા જં મંતે ! જોગનિવૃત્તી પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદા જોગનિવૃત્તી પજ્જતા, તં જહા—મજ્જોગ-નિવૃત્તી, ધયજોગનિવૃત્તી, કાયજોગનિવૃત્તી । પયં જાવ—વેમાણિયાણં જસ્સ જહિવિદો જોગો ।

૨૪. [પ્ર૦] કહિવિદા જં મંતે ! ઉવઓગનિવૃત્તી પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! યુવિદા ઉવઓગનિવૃત્તી પજ્જતા, તં જહા—સાગારોવઓગનિવૃત્તી, અનાગારોવઓગનિવૃત્તી । एवं जाव—वेमाणियाणं । [अत्र सङ्कटणीगाथे वाचनान्तरे—]

“जीवाणं निवृत्ती कम्मप्यगङ्गी सरीरनिवृत्ती । सविदियनिवृत्ती भासा य मणे कसाया य ॥

वस्त्रे गंधे रस्ते फासे संढाणविद्दी य होह बोद्धवो । लेसा विद्दी णाणे उवओगे चेव जोगे य” ॥

‘સેવં મંતે ! ‘સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

एगूणवीसइमे सए अट्ठमो उदेसो समसो ।

૨૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! યોગનિવૃત્તિ કેટલ પ્રકારે કરી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! યોગનિવૃત્તિ ત્રણ પ્રકારે કરી છે, તે આ પ્રમાણે— ૧ મનોયોગનિવૃત્તિ, ૨ વચનયોગનિવૃત્તિ અને ૩ કાયયોગનિવૃત્તિ. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જેને જેટલા યોગો હોય તેને તેટલી યોગનિવૃત્તિ કહેવી.

યોગનિવૃત્તિ.

૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉપયોગનિવૃત્તિ કેટલ પ્રકારે કરી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપયોગનિવૃત્તિ એ પ્રકારની કરી છે, તે આ પ્રમાણે—સાકારોપયોગનિવૃત્તિ અને નિરાકારોપયોગનિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. અહિં વીંતી વાચનામાં બે સંગ્રહગાથાઓ છે.—“૧ જીવ, ૨ કર્મપ્રકૃતિ, ૩ શરીર, ૪ સંવેદિય, ૫ માપા, ૬ મન, ૭ કષાય, ૮ વર્ણ, ૯ ગંધ, ૧૦ રસ, ૧૧ સ્પર્શ, ૧૨ સંસ્થાન, ૧૩ લેહ્યા, ૧૪ દષ્ટિ, ૧૫ જ્ઞાન, ૧૬ ઉપગોગ અને યોગ એ વધારી નિવૃત્તિ આ ઉદ્દેશકમાં કરી છે.” હે મગવન્ ! તે એમ જ છે, હે મગવન્ ! તે એમ જ છે’.

ઉપયોગનિવૃત્તિ.

ઓગણીશમા જ્ઞાનકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેશો ।

૧. [પ્ર૦] કહિવિદે જં મંતે ! કરણે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદે કરણે પજ્જતે, તં જહા—૧ દ્રવ્યકરણે, ૨ ક્ષેત્રકરણે, ૩ કાલકરણે ૪ ભવકરણે, ૫ માવકરણે ।

૨. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કતિવિદે કરણે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદે કરણે પજ્જતે, તં જહા—દ્રવ્યકરણે, જાવ—માવકરણે । एवं जाव—वेमाणियाणं ।

૩. [પ્ર૦] કતિવિદે જં મંતે ! સરીરકરણે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદે સરીરકરણે પજ્જતે, તં જહા—૧ ઓરાલિય-સરીરકરણે, જાવ—કમ્મગમ્મસરીરકરણે । एवं जाव—वेमाणियाणं जस्म जह सरीराणि ।

૪. [પ્ર૦] કહિવિદે જં મંતે ! હિંદિયકરણે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદે હિંદિયકરણે પજ્જતે, તં જહા—સોંદિયક-

નવમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! *કરણ કેટલ પ્રકારે કર્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કરણ પાંચ પ્રકારે કર્યું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ દ્રવ્ય-કરણ, ૨ ક્ષેત્રકરણ, ૩ કાલકરણ, ૪ ભવકરણ અને ૫ માવકરણ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલ પ્રકારનું કરણ કર્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને પાંચ પ્રકારનું કરણ કર્યું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ દ્રવ્યકરણ, યાવત્-માવકરણ. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સરીરકરણ કેટલ પ્રકારનું કર્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! શરીરકરણ પાંચ પ્રકારનું કર્યું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ઔદારિકશરીરકરણ, યાવત્ ૫ વાર્મણશરીરકરણ. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. જેને જેટલાં શરીરો હોય તેને તેટલાં શરીરકરણો કહેવા.

શરીરકરણ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! હિંદિયકરણ કેટલ પ્રકારનું કર્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હિંદિયકરણ પાંચ પ્રકારનું કર્યું છે, તે આ

હિંદિયકરણ.

૧ * જે વસ્તુ કરાયા તે કરણ—ક્રિયાનું સાધન અથવા કર્યું તે કરણ, આ વીંતી વ્યુત્પાત્ત પ્રમાણે કરણ અને નિવૃત્તિ એક જ શબ્દ જણાવે ન જાણતું. કરણ કે કરણ એ આરંભક્રિયાસ્વરૂપ છે અને નિર્ધારકાર્યની સમાપ્તિસ્વરૂપ છે. તેના પાંચ પ્રકાર છે—૧ દ્રવ્યસ્વરૂપ કારણ, અથવા શાલાકાદિ દ્રવ્યવસ્તુ કટાદિ દ્રવ્યનું કર્યું તે દ્રવ્યકરણ, ૨ ક્ષેત્રસ્વરૂપ કરણ, અથવા શાલિભ્રેજાદિનું કરણ, અથવા ક્ષેત્રહારા સાધનનું કર્યું તે ક્ષેત્રકરણ, ૩ કાલસ્વરૂપ કરણ, અથવા કાલનું. કાલવસ્તુ અથવા કાલમાં કર્યું તે કાલકરણ ૪ નાશકારિ ભવસ્વરૂપ કરણ તે ભવકરણ એ પ્રમાણે ૫ માવકરણ સંવન્ધે પણ જાણવું—ટીકા

* અહિં ૭ પુસ્તકમાં કરણસંવન્ધે બે સંપ્રહણી ગાથા આપેલી છે, તેનો અર્થ—૧ દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર, ૩ કાલ, ૪ ભવ, ૫ માવ, ૬ શરીર, ૭ હિંદિય, ૮ ગાથા, ૯ મન, ૧૦ કષાય, ૧૧ સમુદ્ધાત, ૧૨ સંજ્ઞા, ૧૩ લેહ્યા, ૧૪ દષ્ટિ, ૧૫ વેદ, ૧૬ પ્રાણાતિપાત, ૧૭ પુદ્ગલ, ૧૮ વર્ણ, ૧૯ ગંધ, ૨૦ રસ, ૨૧ સ્પર્શ અને ૨૨ સંસ્થાન—એ ધારીશ કરણ છે.

રણે, જાવ-પાંચિન્દ્રિયકરણે । एवं जाव वेमाणियाणं जस्स जह इन्द्रियाहं । एवं एणं क्रमेण भासाकरणे चउच्चिहे, मणकरणे चउच्चिहे, कसायकरणे चउच्चिहे, समुग्गायकरणे मन्तविहे, सन्नाकरणे चउच्चिहे, लेसाकरणे छच्चिहे, द्विटीकरणे तिचिहे, वेव-करणे तिचिहे पन्नत्ते, तं जहा-१ इन्धिवेदकरणे, २ पुरिसवेदकरणे, ३ नपुंसगवेदकरणे । एए सव्वे नेरइयादी दंडगा जाव-वेमाणियाणं जस्स जं अन्धि तं तस्स मव्वं भाणियध्वं ।

૫. [પ્ર૦] કતિવિહે નં મંતે ! પાણાદવાયકરણે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે પાણાદવાયકરણે પન્નત્તે, તં જહા-પર્ણિદ્રિયપાણાદવાયકરણે, જાવ-પંચિન્દ્રિયપાણાદવાયકરણે । एवं निरवसेसं जाव-वेमाणियाणं ।

૬. [પ્ર૦] કઈવિહે નં મંતે ! પોગ્ગલકરણે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે પોગ્ગલકરણે પન્નત્તે, તં જહા-૧ વજ્જકરણે, ૨ ગંધકરણે, ૩ રસકરણે, ૪ ફાસકરણે, ૫ સંટાણકરણે ।

૭. [પ્ર૦] વજ્જકરણે નં મંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નત્તે, તં જહા-કાલવજ્જકરણે, જાવ-સુક્કિ-હ્યવજ્જકરણે, एवं भेदो, गंधकरणे दुविहे. रसकरणे पंचविहे, फासकरणे अटुविहे ।

૮. [પ્ર૦] સંટાણકરણે નં મંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નત્તે, તં જહા-પર્મિંડલસંટાણકરણે, જાવ-આયતસંટાણકરણે । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! તિ જાવ-વિહરતિ ।

एगूणवीसइमे सए नवमो उद्देशो समत्तो ।

પ્રમાણે-૧ શ્રોત્રિન્દ્રિયકરણ, યાવત્-૫ સ્પર્શોન્દ્રિયકરણ. ए प्रमाणे यावत्-वेमानिको सुधी जेने जेटली इन्द्रियो होय तेने तेदग्यां इन्द्रियकरणो कहवा. एम ए कमचडे चार प्रकारे भाषाकरण, चार प्रकारे मनकरण, चार प्रकारे कपायकरण, मान प्रकारे समुद्धानकरण, चार प्रकारे रोजाकरण, छ प्रकारे तस्याकरण, अने षण प्रकारे दृष्टिकरण कहनुं. वेदकरण पण षण प्रकारनुं छे, ते आ प्रमाणे १ स्त्रीवेदकरण, २ पुरुषवेदकरण, अने ३ नापुंसगवेदकरण. ए समट्टे नेरइकोथी माडी यावत्-वेमानिको सुधी जेने जे होय तेने ते बहु कहवुं.

प्राणातिपातकरण.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાતકરણ કેટલ્ય પ્રકારે કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાતકરણ પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-૧ એકેન્દ્રિયપ્રાણાતિપાતકરણ, યાવત્-પંચેન્દ્રિયપ્રાણાતિપાતકરણ. ए प्रमाणे सव्वट्टे यावत्-वेमानिको सुधी जाणवुं.

पुद्गलकरण.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલકરણ કેટલ્ય પ્રકારે કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પુદ્ગલકરણ પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-૧ વર્ણવર્ણ, ૨ ગંધકરણ, ૩ રસકરણ, ૪ સ્પર્શકરણ અને ૫ સંસ્થાનકરણ.

वर्णकरण.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વર્ણકરણ કેટલ્ય પ્રકારનું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વર્ણકરણ પાંચ પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કૃણ્યવર્ણકરણ, યાવત્-૫ શ્વેતવર્ણકરણ. ए प्रमाणे पुद्गलकरणना वर्णाति भेदो कहवा. एम वे प्रकारे गंधकरण, पांच प्रकारे रसकरण अने आठ प्रकारे स्पर्शकरण छे.

संस्थानकरण.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાનકરણ કેટલ્ય પ્રકારે કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાનકરણ પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-૧ પરિમેંડલસંસ્થાનકરણ, યાવત્-૨ આયતસંસ્થાનકરણ. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे-एण कही यावत्-विहरे छे.

ओगणीशमा शतकमां नवम उद्देशक समाप्त.

दसमो उद्देशो.

૧. [પ્ર૦] યાણમંતગ નં મંતે ! સવ્વે સમાહાગ-૦- एवं जहा सोलसमसए दीवकुमारइसओ जाव-‘अप्पिहिय’ति । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! તિ ।

एगूणवीसइमे सए दसमो उद्देशो समत्तो ।

एगूणवीसतिमं सयं समत्तं ।

दशम उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્યા યાનવ્યન્તરો સમાનઆહારવાઝા હોય છે-इत्यादि प्रश्न. [૩૦] હે ગૌતમ ! 'સોલસમાં શતકના દીવકુ-મારોદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-‘અન્નર્થિક સુધી જાણવું. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

ओगणीशमा शतकमां दशम उद्देशक समाप्त.

ओगणीशमुं शतक समाप्त.

* ૧ અર્થાર્થિક સંબન્ધે આ પ્રમાણે ઉદ્દેશ છે-‘હે ભગવન્ ! કૃણ્યલેદ્યાવાઝા યાવત્-તંજોલેદ્યાવાઝા વાનવ્યન્તરોમાં કોણ કોનાથી અર્થાર્થિક છે કે મહર્થિક છે ? હે ગૌતમ ! કૃણ્યલેદ્યાવાઝા કરતાં નોલેદ્યાવાઝા વાનવ્યન્તર મહર્થિક છે, યાવત્-સર્વથી મહર્થિક તંજોલેદ્યાવાઝા વાનવ્યન્તર છે. જુઓ-ભગ૦ સં. ૪ શ્લો ૧૬. ૩૦ ૧૧ પૃ. ૨૭ સૂ. ૩.

વીસહમં સયં ।

૧ બેઈંદિય ૨ માગાસે ૩ પાણવહે ૪ ડચ્ચણ ૫ પરમાણૂ ।
૬ અંતર ૭ બંધે ૮ ભૂમી ૯ ચારણ ૧૦ સોવક્કમા જીવા ॥

પઢમો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવં વયાસી-સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ બેંદિયા પગયઓ સાહારણસરીરં બંધંતિ, પગયઓ ૨ બંધિત્તા તઓ પચ્છા આહારેંતિ વા પરિણામેંતિ વા સરીરં વા બંધંતિ . [૩૦] જો તિણટ્ટે સમટ્ટે । બેંદિયા જં પને-યાહારા પત્તેયપરિણામા પત્તેયસરીરં બંધંતિ, પ૦ ૨ બંધિત્તા તઓ પચ્છા આહારેંતિ વા પરિણામેંતિ વા સરીરં વા બંધંતિ ।

૨. [પ્ર૦] તેમિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! તઓ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ, નંજહા-કણ્હ-લેસ્સા, નીલલેસ્સા, કાડલેસ્સા । एवं જહા પગૂણવીસનિમે સપ્ તેડકાદયાણં જાવ 'ઉદ્ધટ્ટંતિ' । નવરં સમ્મદિટ્ઠી વિ મિચ્છદિટ્ઠી વિ. નો સમ્મામિચ્છદિટ્ઠી, દો નાણા દો અન્નાણા નિયમં, નો મળજોગી, વયત્તેગાં વિ કાયજોગી વિ: આહારો નિયમં છદ્દિમિ ।

વીશમું શતક.

[ઉદેશક સંપ્રદ-] બેંદિયાદિની વૃક્તવ્યતા સંબંધે પ્રથમ ઉદેશક, આત્માશાદિ અર્થ વિષે વીજો ઉદેશક, પ્રાણાનિપાનાદિ અર્થ પરત્વે ત્રીજો ઉદેશક, ઇન્દ્રિયોપચય સંબંધે ચોથો ઉદેશક, પરમાણુથી આરમ્ભી અનન્તપ્રદેશિકસ્કંધ વિષે પાંચમો ઉદેશક, સ્ત્રવપ્રભાદિ નગ્નક પૃથિવીના અન્નરાસ સંબંધે છઠ્ઠો ઉદેશક, જીવપ્રયોગાદિ વન્ધ વિષે સાતમો ઉદેશક, કર્મભૂમિ અને અકર્મભૂમિ સંબંધે અઠમો ઉદેશક, વિકાચારણાદિ વિષે નવમો ઉદેશક અને ચોપક્રમ તથા નિરુપક્રમ આયુષ્યાઢા જીવ સંબંધે દશમો ઉદેશક-પ્રમ આ વીશમા અત્યવસા દશ ઉદેશકો કહેવામા આવશે.

પ્રથમ ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહનગરમાં યાવત્-મગયાન્ ગૌતમ આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે મગયન્ ! કદાવિત્-વે યાવત્-ચાર કે પાંચ બેંદિય જીવો એકઠા થઈને એક સાધારણ શરીર બાંધે, ત્યાર પછી આહાર કરે, તેને પરિણામે અને પછી વિશિષ્ટ શરીર બાંધે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ મર્મ્ય નર્થા. કારણ કે બેંદિય જીવો જુદા જુદા આહાર કરનારા અને તેનો ભિન્ન ભિન્ન પરિણામ કરનારા હોય છે, તેથી તેઓ પ્રત્યેક-જુદા જુદા શરીરને બાંધે છે, અને પ્રત્યેક શરીર બાંધી આહાર કરે છે, તેનો પરિણામ કરે છે અને પછી વિશિષ્ટ શરીર બાંધે છે.

બેંદિય જીવોના
સાધારણતા કમ-
બેંદિય સાધારણ
શરીર બાંધે, પ્રત્યેક
શરીર બાંધે ?

૨. [પ્ર૦] હે મગયન્ ! બેંદિય જીવોને કેટલી લેસ્યાઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ત્રણ લેસ્યાઓ કહી છે, તે ૩ પ્રમાણ-૧ કુણ્ણલેસ્યા, ૨ નીલલેસ્યા અને ૩ કાપોતલેસ્યા. એ પ્રમાણ જેમ *ઓગણીશમા શતકમાં નેજસ્કાયિક જીવો વિષે કહ્યું છે, તેમ અહિં પણ યાવત્-'ઉદ્ધટ્ટે છે' ત્યાં સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે, બેંદિય જીવો સમ્યદ્દિષ્ટિ પણ હોય છે અને મિશ્રદ્દિષ્ટિ પણ હોય છે, પણ સમ્યગ્મિષ્ટ્યા (મિશ્રદ્દિષ્ટિ) દૃષ્ટિ હોતા નથી. તેઓને અવસ્ય વે જ્ઞાન કે વે અજ્ઞાન હોય છે, તેઓને મનોગોમ નર્થા, પણ નચનયોમ અને કાય-યોમ હોય છે. તેઓને અવસ્ય છ દિશાનો આહાર હોય છે.

લેસ્યા

૩. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં एवं सन्ना ति वा पन्ना ति वा मणे ति वा वर्ह ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे रसे इट्ठा-
णिट्ठे फासे पडिसंवेदमो’ ? [उ०] णो तिण्ठे समट्ठे, पडिसंवेदंति पुण ते । ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं बारस
संवच्छराहं, सेसं तं चेव, एवं तेइन्दिया(ण)वि, एवं चउरिन्दिया(ण)वि, नाणत्तं इदिएसु ठितीए य, सेसं तं चेव, ठिती जहा
पन्नवणाए ।

૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ પંચિન્દિયા યગ્યમ્મો સાહારણં [ઉ૦] एवं जहा वैदियाणं, नवरं छल्लेसाओ,
विट्ठा ति विट्ठा वि, चत्तारि नाणा तिन्नि अन्नाणा भयणाए, ति विट्ठो जोगो ।

૫. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં एवं सन्ना ति वा पन्ना ति वा जाव-वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’ ? [उ०]
गोयमा ! अत्थेगइयाणं एवं सन्ना इ वा पन्ना इ वा मणे इ वा वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’ । अत्थेगइयाणं नो एवं
सन्ना ति वा जाव-वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’, आहारंति पुण ते ।

૬. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં एवं सन्ना ति वा जाव-वह ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे सहे इट्ठाणिट्ठे रुवे, इट्ठाणिट्ठे गंधे,
इट्ठाणिट्ठे रसे, इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदमो’ ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतियाणं एवं सन्ना ति वा जाव-वयी ति वा—‘अम्हे णं
इट्ठाणिट्ठे सहे, जाव-इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदमो’ । अत्थेगतियाणं नो एवं सन्ना इ वा जाव-वयी इ वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे
सहे, जाव-इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदमो’ ; पडिसंवेदंति पुण ते ।

૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં पाणाइवाए उवक्खाइज्जंति ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगतिया पाणातिवाए वि
उवक्खाइज्जंति, जाव-मिच्छादंसणसहे वि उवक्खाइज्जंति; अत्थेगतिया नो पाणाइवाए उवक्खातिज्जंति, नो मुसाः जाव-
नो मिच्छादंसणसहे उवक्खातिज्जंति । जेसिं पि णं जीवाणं ते जीवा एवमाहिज्जंति तेसिं पि णं जीवाणं अत्थेगतियाणं विन्नाए

સંજ્ઞા અને પ્રજ્ઞા-
વિનો અભાવ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ને જીવોને ‘અમે ઇટ્ઠ અને અનિટ્ઠ રસને તથા ટપ્પ અને અનિટ્ઠ સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’ એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા,
મન કે વચન હોય છે ? [ઉ૦] એ અર્થ મમર્થ નથી, પરંતુ તેઓ તે રસદિકનો અનુભવ કરે છે. તેઓનાં જઘન્ય સ્થિતિ—આયુષ
અન્તર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ચાર વ્રમનાં છે. ચાર્કા વધું પૂર્ય પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે તેજન્દ્રિય અને ચરિન્દ્રિય જીવો સંવંધે પણ
કહેવું. માત્ર સ્થિતિમા અને હિન્દ્રિયોમાં વિશેષ છે, બાકી વધું પૂર્ય પ્રમાણે જાણવું. સ્થિતિ *પ્રજ્ઞાપનામૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી.

પંચેન્દ્રિય માધારણ
કે મત્યેક સર્ગીય વાધ?

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કદાચિન્ યાવત્-ત્તાર પાંચ પંચેન્દ્રિયો મેમા મઝીને એક માધારણ સર્ગીય વાધે ? [ઉ૦] વધું
પંચેન્દ્રિયોનાં પંડે કહેવું. વિશેષ એ કે તેઓને છ એ ભેદ્યાઓ હોય છે, સમ્યગ્, મિથ્યાગ્વ અને મિશ્ર એ ત્રણે દષ્ટિ હોય છે, ‘ચાર જ્ઞાન અને
ત્રણ અજ્ઞાન મજનાએ-વિકલ્પે હોય છે અને યોગ ત્રણે હોય છે.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ને જીવોને ‘અમે આહાર કરીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન કે વચન હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટ-
લાક જીવોને (સંજ્ઞી જીવોને) ‘અમે આહાર ગ્રહણ કરીએ છીએ’ એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન કે વચન હોય છે, અને કેટલાક જીવોને (અસંજ્ઞી
જીવોને) ‘અમે આહાર ગ્રહણ કરીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, યાવત્-વચન હોતું નથી, પણ તેઓ આહાર નો કરે છે.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ને જીવોને ‘અમે ઇટ્ઠ કે અનિટ્ઠ રૂપ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, યાવત્-વચન
હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘અમે ઇટ્ઠ કે અનિટ્ઠ રૂપ યાવત્-સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, યાવત્-વચન કેટલાએક જીવોને
(સંજ્ઞી જીવોને) હોય છે અને ‘અમે ઇટ્ઠ કે અનિટ્ઠ રૂપને યાવત્-સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’ એવી સંજ્ઞા, યાવત્-વચન કેટલાએક જીવોને
(અસંજ્ઞી જીવોને) નથી હોતું. પણ તેઓ તે રૂપ વગેરેનો અનુભવ તો કરે છે.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ને જીવો ‘પ્રાણાતિપાતમા રહેલા છે’—હત્યાદિ કહેવાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવોમાંના કેટલાએક ‘પ્રાણા-
તિપ્રત્તમાં યાવત્-મિથ્યાદર્શનશબ્દમાં પણ રહેલા છે’—એમ કહેવાય છે અને કેટલાએક જીવો ‘પ્રાણાતિપાતમાં, મૃત્વાદમાં યાવત્-મિથ્યા-
દર્શનશબ્દમાં રહેલા છે’—એમ કહેવાતું નથી. જે જીવોના પ્રાણાતિપાત-હિસા વગેરે તેઓ કરે છે, તે જીવોમાંના પણ કેટલાએક જીવોને
‘અમે હણાઈએ છીએ અને આ અમારા શ્વાનક છે’ એવું શેદજ્ઞાન હોય છે અને કેટલાએક જીવોને એવું શેદજ્ઞાન હોતું નથી. તેમાં ઉપપાત
નર્વજીકોથી યાવત્-સર્વાર્થસ્થિતિથી પણ હોય છે. સ્થિતિ (આયુષ) જઘન્યથી અન્તર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી તેત્રીશ સામરોપમ હોય છે.

૩ * તેજન્દ્રિય જીવોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ઓગળવામાં દિવસની અને ચરિન્દ્રિયની છ માસ હોય છે, અને જઘન્ય સ્થિતિ રહેલી અન્તર્મુદ્ધર્ત જાણવી.
સુઓ—પ્રજ્ઞા પદ ૬ પૃ ૩૧૧.

૪ † પંચેન્દ્રિય જીવોને મત્યાદિ ચાર જ્ઞાન હોય છે અને કેવલજ્ઞાન અનિન્દ્રિયને જ હોય છે—ટીકા.

નાળસે, અભ્યેગતિયાણં નો વિળ્ળાણ નાળસે, ઉવધાઓ સઘઓ જાવ-સઘટ્ટસિદ્ધાઓ, ટિતી જહ્નુએણં અંતોમુદ્ધુતં, ઉદ્ધોસેણં તેષીસં સાગરોવમાઈ, છસ્સમુગ્ધાયા કેવલિવજ્ઞા, ઉવ્વટ્ટુણા સઘત્થ ગચ્છંતિ જાથ-સઘટ્ટસિદ્ધં તિ, સેસં જહ્ના વેદિયાણં ।

૮. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! બેઈદિયાણં જાવ-પંચિદિયાણં ય કયરે કયરેઈતો જાવ-વિમેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘત્થોવા પંચિદિયા, ચઠરિદિયા વિમેસાહિયા, તેઈદિયા વિમેસાહિયા, બેઈદિયા વિમેસાહિયા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! સિ જાવ-વિહરતિ ।

વીસદમે સપ્તમો ઉદ્દેશો સમત્તો ।

તેઓને (પંચેન્દ્રિયોને) કેવલિસમુદ્ધાત સિવાય બાકીના છ સમુદ્ધાતો જાણવા. ઉદ્વર્તના-પરીને તેઓ યાવત્-સર્વાયરિદ્ધ સુધી વગે જાય છે, બાકી બધું બેઈન્દ્રિયોની પેટે જાણવું.

૮. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પૂર્વોક્ત બેઈન્દ્રિય યાવત્-પંચેન્દ્રિય જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા પંચેન્દ્રિય જીવો છે, તેથી ચઠરિન્દ્રિય જીવો વિશેષાધિક છે, તેથી નેટન્દ્રિય જીવો વિશેષાધિક છે અને તેથી વેઈન્દ્રિય જીવો વિશેષાધિક છે. ‘હે મગધન્ ! તે ઇમ જ છે, હે મગધન્ ! તે ઇમ જ છે’-ઇમ કહી (મગધાન્ ગૌતમ) યાવત્-વિહરે છે.

બેઈન્દ્રિયાદિતું
અળપ મહુત્વ.

વીસમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેશો ।

૧. [પ્ર૦] કહિવિદ્દે ણં મંતે ! આગાસે પજ્જસે ? [૩૦] ગોયમા ! ટુભિદ્દે આગાસે પજ્જસે, તંજહા-લોયાગાસે ય અલો-યાગાસે ય ।

૨. [પ્ર૦] લોયાગાસે ણં મંતે ! કિં જીયા, જીવદેસા ?-ઇવં જહ્ના ચિત્તિયસપ્પ અનિયુદ્દેસં નહ ચેવ રહ વિ માણિયસં, નવરં અભિલાવો જાવ-‘ધર્મસ્તિકાય ણં મંતે ! કેમહાલ્લપ્પ પજ્જસે ? ગોયમા ! લોપ્પ લોયપ્પેસે લોયપ્પમાણે લોયપ્પુદ્દે લોયં ચેવ ઓગાહિત્તા ણં ચિદ્દરિ. રવં જાવ-પોગ્ગલ્લપ્પિકાય ।

૩. [પ્ર૦] અહેલોપ્પ ણં મંતે ! ધર્મસ્તિકાયસ્સ કેવલિયં ઓગાદે ? [૩૦] ગોયમા ! માનિરેગં અહ્મં ઓગાદે, ઇવં ઇપ્પણં અભિલાયેણં જહ્ના ચિત્તિયસપ્પ જાવ-‘ઈસિપ્પમારા ણં મંતે ! પુદ્ધવી લોયાગાસસ્સ કિં સંખેજ્જહમાગં ઓગાદા-પુચ્છા । ગોયમા ! નો સંખેજ્જહમાગં ઓગાદા, અમંખેજ્જહમાગં ઓગાદા, નો સંખેજ્જે માગે ઓગાદા, નો અસંખેજ્જે માગે, નો સઘલોયં ઓગાદા’ । સેસં તં ચેવ ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! આકાશ કેટલ્લ પ્રકારાણું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આકાશ વે પ્રકારાણું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-
લોકાકાશ અને અલોકાકાશ.

આકાશ ત્રણે દ્રવ્ય.

૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! લોકાકાશ ઇ શું જીવરૂપ છે, જીવદેશરૂપ છે-ઇત્યાદિ *બીજા જ્ઞાનવત્તા અસ્તિ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિં કહેવું. વિશેષ ઇ કે, આ અભિલાપ (પાટ) અહિં કહેવો-‘હે મગધન્ ! ધર્માસ્તિકાય કેવલો મોટો છે ! હે ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાય લોકરૂપ, લોકમાત્ર, લોકપ્રમાણ અને લોક વડે સ્પર્શાયલો છે અને લોકને અવગાહીને રહ્યો છે.’ ઇ પ્રમાણે યાવત્-પુદ્ગલસ્તિકાય સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અધોલોક ધર્માસ્તિકાયના કેટલા ભાગને અવગાહીને રહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કંઠક અધિક અર્ધ ભાગને અવગાહીને રહ્યો છે. ઇ પ્રમાણે ઇ અભિલાપથી જેમ ‘બીજા શતકમાં કહ્યું છે તેમ અહિં કહેવું. યાવત્-[પ્ર૦] ‘હે મગધન્ ! દ્વિપ-ત્રાગમારા પૃથિવીય લોકાકાશનો શું સંખ્યાતમો ભાગ (કે અસંખ્યાતમો ભાગ) વગેરે અવગાહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! લોકાકાશનો સંખ્યાતમો ભાગ અવગાહ્યો નથી, પણ અસંખ્યાતમો ભાગ અવગાહ્યો છે, સંખ્યાતમા ભાગો અવગાહ્યા નથી, અસંખ્યાતમા ભાગો અવગાહ્યા નથી, તેમ સર્વ-લોકને પણ અવગાહ્યો નથી.’ બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૨ * મગ. સં. ૧ શ. ૨ ઉ. ૧૦ પૃ. ૨૧૦-૨૧૨.

૩ † મગ. સં. ૧ શ. ૨ ઉ. ૧૦ પૃ. ૨૧૨.

૧૧ મ. ૫૦

४. [प्र०] धम्मत्थिकायस्स णं भंते ! केवत्थिया अभिवयणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अणेगा अभिवयणा पन्नत्ता, तंजहा—धम्मं इ वा धम्मत्थिकाये ति वा पाणाइवायवेरमणे इ वा मुसावायवेरमणे ति वा—एवं जाव—परिग्गहवेरमणे ति वा, कोहविवेगे ति वा जाव—मिच्छादंसणसल्लुचिवेगे ति वा, ईरियासमिती ति वा भात्तासमिती ति वा, एत्तणासमिती ति वा आया-णभंडमत्तनिकखेवणसमिती ति वा, उच्चारपासवणखेलजल्लसिंघाणपारिट्ठावणियासमिती ति वा, मणगुत्ती ति वा, वरगुत्ती ति वा, कायगुत्ती ति वा, जे यावन्ने तहप्पगारा सध्वे ते धम्मत्थिकायस्स अभिवयणा ।

५. [प्र०] अधम्मत्थिकायस्स णं भंते ! केवत्थिया अभिवयणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अणेगा अभिवयणा पन्नत्ता, तंजहा—अधम्मं ति वा, अधम्मत्थिकाय ति वा, पाणाइवाय ति वा, जाव—मिच्छादंसणसल्लुचिवेगे ति वा, ईरियासमिती ति वा, जाव—उच्चारपासवण—जाव—पारिट्ठावणियासमिती ति वा, मणगुत्ती ति वा वरगुत्ती ति वा, कायगुत्ती ति वा, जे यावन्ने तहप्पगारा सध्वे ते अधम्मत्थिकायस्स अभिवयणा ।

६. [प्र०] आगासत्थिकायस्स णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अणेगा अभिवयणा पन्नत्ता, तंजहा—आगासे ति वा, आगा-सत्थिकाये ति वा, गगणे ति वा, नभे ति वा, समे ति वा, विसमे ति वा, खट्ठे ति वा, विहे ति वा, वीयी ति वा, विवरे ति वा, अंबरे ति वा, अंबरसे ति वा, छिहे ति वा, सुसिरे ति वा, मग्गे ति वा, विमुहे ति वा, अहे ति वा, (अहे ति वा) वियहे ति वा, आधारे ति वा, बोमं ति वा, मायणे ति वा, अंतरिक्खं ति वा, म्मामे ति वा, उवासंतरे इ वा, अगमि इ वा, फल्लिहे इ वा, अण्णे ति वा, जे यावन्ने तहप्पगारा सध्वे ते आगासत्थिकायस्स अभिवयणा ।

७. [प्र०] जीवत्थिकायस्स णं भंते ! केवत्थिया अभिवयणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अणेगा अभिवयणा पन्नत्ता, तंजहा—जीवे ति वा, जीवत्थिकाये ति वा, पाणे ति वा, भूण ति वा, सत्ते ति वा, विधू ति वा, चेया ति वा, जेया ति वा, आया ति वा, रंगणा ति वा, हिंदुण ति वा, पोग्गले ति वा, माणवे ति वा, कत्ता ति वा, विकत्ता ति वा, जप ति वा, जंतु ति वा—जोणी ति वा, सयंभू ति वा, ससररी ति वा, नायण ति वा, अंतरण ति वा, जे यावन्ने तहप्पगारा सध्वे ते जाव अभिवयणा ।

धर्मास्तिकायना
अभिवचनो.

४. [प्र०] हे भगवन् ! *धर्मास्तिकायना अभिवचनो—अभिधायक शब्दो केटला कदां छे ? [उ०] हे गौतम ! अनेक अभि-वचनो कदां छे, ते आ प्रमाणे—धर्म, धर्मास्तिकाय, प्राणातिपातविरमण, मृगावादविरमण, ए प्रमाणे यावत्—परिग्रहवि-क्रोधनो त्याग, यावत् मिथ्यादर्शनशल्यनो त्याग, ईर्यासमिति, माप्पासमिति, एणणासमिति, *आदानभांडमात्रनिक्षेपणामिति जल्लसिंघाणकपारिष्ठापनिकाममिति, मनगुमि, वचनगुमि अने कायगुमि—ए बधां अने तेना जेवा बीजा शब्दो ते सर्वे धर्मास्तिकायनां अभिवचनो छे.

अधर्मास्तिकायना
अभिवचनो.

५. [प्र०] हे भगवन् ! अधर्मास्तिकायनां केटलां अभिवचनो कदां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेना अनेक अभिवचनो कदां छे, ते आ प्रमाणे—अधर्म, अधर्मास्तिकाय, प्राणातिपात, यावत्—मिथ्यादर्शनशल्य, ईर्यासंवेची असमिति, यावत्—उच्चारप्रसवण—यावत्—पारिष्ठापनिका संवन्धे असमिति, मननी अगुमि, वचननी अगुमि, कायनी अगुमि—ए कथा अने तेनां जेवा बीजां अनेक वचनो छे ते सर्वे अधर्मास्तिकायनां अभिवचनो छे.

आकाशास्तिकायना
अभिवचनो.

६. [प्र०] हे भगवन् ! आकाशास्तिकाय संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेनां अनेक अभिवचनो कदां छे. ते आ प्रमाणे—आकाश, आकाशास्तिकाय, गगन, नभ, सम, विषम, खट्ठ, निहाय, धीचि, विवर, अंबर, अंबरस (अंय—जलरूप ररा जेनाथी प्राप्त याय छे ते) छिद्र, सुपिर, मार्ग, विमुख (मुख—आदिर्हित), अर्द [अट्ट] (जेहारा गमन कराय ते), व्यर्द, आधार, व्योम, भाजन, अंतरिक्ष, इयाम, अवकाशांतर, अगम, (गमन क्रियाग्रहित) स्फटिक—खल्ल अने अनंत—ए बधां अने तेना जेवा बीजा अनेक शब्दो ते बधां आकाशास्तिकायनां अभिवचनो छे.

जीवास्तिकायना
अभिवचनो.

७. [प्र०] हे भगवन् ! जीवास्तिकायनां केटलां अभिवचनो कदां छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवास्तिकायनां अनेक अभिवचनो कदां छे, ते आ प्रमाणे—जीव, जीवास्तिकाय, प्राण, भूत, सत्त्व, विज्ञ, चंता (पुद्गल्येनो चय करनार), जेता—कर्मरूपी शत्रुने जीतनार, आत्मा, रंगण (रागयुक्त), हिंदुक—गमन करनार, पुद्गल, मानव (नवीन नहि पण प्राचीन) कर्ता, विकर्ता (विविधरूपे कर्मनो कर्ता) जगत्—(गमनशील), जंतु, योनि (उत्पादक), स्वयंभूति, शरीरी, नायक—कर्मनो नेना अने अन्तरात्मा. ए बधां अने तेना जेवा बीजा अनेक शब्दो जीवास्तिकायनां अभिवचनो छे.

* आहे धर्मास्तिकायशब्द प्रतिपाद्य अथवा वाचक शब्दो केटला छे ए प्रश्न छे. तेमा मुख्यत्वे धर्मास्तिकायशब्दना प्रतिपाद्य बे अर्थ छे—धर्मा-स्तिकाय इव्य तथा सामान्यधर्म अने विशेष धर्म. सामान्यधर्म प्रतिपादक अने धर्मास्तिकाय इव्य प्रतिपादक धर्म शब्द छे अने विशेष धर्मप्रतिपादक प्राणाति-पातविरमणादि शब्दो छे. ते सिवाय बीजा सामान्यरूपे के विशेषरूपे चारित्रधर्मना प्रतिपादक जे शब्दो छे ते बधा धर्मास्तिकायना अभिवचनो कदां छे. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकायादि संवन्धे पण जाणवुं.

† वल्लपान्नादि वस्तुने ग्रहण करवा अने मूकवायां सम्यक् प्रवृत्ति ते आदानभांडमात्रनिक्षेपणा समिति, उच्चार—विष्टा, प्रसवण—मूत्र, खेल—कफ, जल्ल—काननो मेल, सिंघाणक—नाकनो मेल बगैरे त्याज्य वस्तुने त्याग करवा सम्यक् प्रवृत्ति करवी, अर्थात् निजीव भूमि उपर यतनापूर्वक सेनो त्याग करवो ते उच्चारप्रसवणखेलजल्लसिंघाणकपारिष्ठापनिकाममिति.

૮. પોગલત્થિકાયસ્સ ણં મંતે ! પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અળેગા અમિવચના પજ્જસા, તંજહા-પોગલે તિ વા, પોગલ-ત્થિકાયે તિ વા, પરમાણુપોગલે તિ વા, દુપ્પસિય તિ વા, તિપ્પસિય તિ વા જાવ-અસંખેજ્જપ્પસિય તિ વા, અણંતપ્પસિય તિ વા, જે યાવન્ને તદ્દપ્પગારા સઘે તે પોગલત્થિકાયસ્સ અમિવચના । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

વીસદ્દમે સળ વીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૮. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પુદ્ગલત્થિકાય સંવેધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનાં અનેક અમિવચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે-પુદ્ગલ, પુદ્ગલત્થિકાય, પરમાણુપુદ્ગલ, દ્વિપ્રદેશિક, ત્રિપ્રદેશિક, યાવત્-અસંખ્યાતપ્રદેશિક અને અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ. ૯ વર્ગો અને તેનાં જેવાં વીજાં અનેક પુદ્ગલત્થિકાયનાં અમિવચનો છે. 'હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે.'

પુદ્ગલત્થિકાયના
અમિવચનો.

વીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! પાણાહવાય, મુસાવાય જાવ-મિચ્છાદંસણસહ્જે, પાણાતિવાયધેરમણે, જાવ-મિચ્છાદંસણસહ્જવિવેગે, જપ્પત્તિયા, જાવ-પારિણામિયા, ઉગ્ગહે, જાવ ધારણા, ઉટ્ટાણે, કમ્મે, બલે, વીરિય, પુરિસક્કારપગ્ગમ્મે, નેરહયન્ને, અસુરકુમારપ્પે, જાવ-વેમાણિયત્તે, નાણાવરણિજ્જે, જાવ-અંતરાય, કણ્ઠલેસ્સા, જાવ સુકલેસ્સા, સમ્મવિટ્ટી ૩, ચક્કવુદંસણે ૪, આમિણિયો-હિયણાણે, જાવ-ધિમંગનાણે, આહારસંજા ૪, ઓરાલિયસરીરે ૫, મળજોગે ૩, સાગારોવઓગે, અણાગારોવઓગે, જે યાવન્ને તદ્દપ્પગારા સઘે તે જણનથ આયાપ પરિણમંતિ ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! પાણાહવાય, જાવ-સઘે તે જણનથ આયાપ પરિણમંતિ ।

૨. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! ગમ્મં વક્કમમાણે કતિવચ્ચે, કતિગન્ધે ? [૩૦] એવં જહા વારસમસપ પંચમુદ્દેસે જાવ-કમ્મઓ ણં જપ્, ણો અકમ્મઓ વિમત્તિભાવં પરિણમતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ-વિહરતિ ।

વીસદ્દમે સળ તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પ્રાણાનિપાત, મૃપાત્તદ, યાવત્ મિથ્યાદર્શનશત્ય, પ્રાણાનિપાતવિરમણ, યાવત્-મિથ્યાદર્શનશત્યવિવેક, ઔત્પત્તિકી, યાવત્-પારિણામિકી, અવપ્રહ, યાવત્ ધારણા, ઉલ્યાન, વર્મ, ચક્ક, વીરિય, પુરુપકારપરાક્રમ, નૈરયિકાણુ, અસુરકુમારપણું, યાવત્-વૈમાનિકપણું, જ્ઞાનાવરણીય, યાવત્-અંતરાય, કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્-શુક્લેશ્યા, ગમ્મપટ્ટિ, મિથ્યાદૃષ્ટિ, મિશ્રદૃષ્ટિ, ચક્કુદંશન, અચક્કુ-દર્શન, અવધિદર્શન, કેવલદર્શન, આમિનિવોધિરુક્કાન. યાવત્-ધિમંગજ્ઞાન, આહારમંજા, મયગંજા, પરિગ્રહમંજા, મૈથુનસંજા, ઔદાગિકશરીર, યાવત્-કાર્મણશરીર, મનાયોગ, વચનયોગ, કાયયોગ, સાકાર ઉપયોગ અને નિરાકાર ઉપયોગ; ૯ વર્ગો અને વીજા તેના જેવા વર્મો આત્મા સિવાય અન્યત્ર પરિણમતા નથી ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રાણાનિપાત, યાવત્-અનાકાર ઉપયોગ ૯ વર્ગો આત્મા સિવાય વીજે પરિણમતા નથી.

પ્રાણાનિપાત
આત્મા સિવાય વીજે
પરિણમતા નથી.

૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! ગર્ભમા ઉત્પન્ન થતો જીવ કેટલો વર્ણ, મંધ, મ્મ અને સ્પર્શવાળો પરિણામ વહે પરિણમે છે ? [૩૦] 'વારમા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિં કહેવું. યાવત્-વર્મથી જગત્ છે, કર્મ સિવાય તેનો વિવિધરૂપે પરિણામ થતો નથી. 'હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે.' એમ કહી [મગધાન્ ગૌતમ] યાવત્-વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહિવિહે ણં મંતે ! હિંદિયડવચ્ચ પજ્જસે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે હિંદિયોવચ્ચ પજ્જસે, તંજહા-સોહિંદિયડ-વચ્ચ-એવં ચિત્તિઓ હિંદિયડહેસઓ નિરવસેસો માણિયઓ જહા પજ્જવણાપ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ મગધં ગોયમે જાવ-વિહરતિ ।

વીસદ્દમે સળ ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! હિંદિયોપચય કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હિંદિયોપચય પાંચ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-શ્રોત્રેન્દિયોપચય-ઇત્યાદિ વધું પ્રજ્ઞાપનાના વીજા હિંદિયઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. 'હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે.' એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

હિંદિયોપચય.

વીશમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોમળે જં મંતે ! કતિવશે, કતિગંધે, કતિરસે, કતિફાસે પક્ષે ! [૩૦] ગોષમા ! યગવશે, યગગંધે, યગરસે, યગફાસે પક્ષે, તંજહા—જહ યગવશે સિય કાલપ, સિય નીલપ, સિય લોહિપ, સિય હાલિપ, સિય સુક્લિપ, અહ યગગંધે સિય સુભિગંધે, સિય દુભિગંધે, જહ યગરસે સિય તિષ્ઠે, સિય કણુપ, સિય કસાપ, સિય અંબિલે, સિય મહુરે, અહ યગફાસે સિય સીપ ય નિઢે ય ૧, સિય સીપ ય લુક્ષ્મે ય ૨, સિય ઉસિણે ય નિઢે ય ૩, સિય ઉસિણે ય લુક્ષ્મે ય ૪.

૨. [પ્ર૦] દુષ્પપસિય જં મંતે ! કંધે કતિવશે ? [૩૦] એવં જહા અદ્વાન્સમસય છદ્દુદેસય જાવ—‘સિય ચડફાસે પક્ષે’ । જહ યગવશે સિય કાલપ જાવ—સિય સુક્લિપ, જહ યુવશે સિય કાલપ ય નીલપ ય ૧, સિય કાલપ ય લોહિ-તપ ય ૨, સિય કાલપ ય હાલિપ ય ૩, સિય કાલપ ય સુક્લિપ ય ૪, સિય નીલપ ય લોહિયપ ય ૫, સિય નીલપ ય હાલિપ ય ૬, સિય નીલપ ય સુક્લિપ ય ૭, સિય લોહિયપ ય હાલિપ ય ૮, સિય લોહિયપ ય સુક્લિપ ય ૯, સિય હાલિપ ય સુક્લિપ ય ૧૦ । એવં યય દુયાસંજોગે દસ ભંગા । જહ યગગંધે સિય સુભિગંધે ૧, સિય દુભિગંધે ય ૨, જહ યુગંધે સુભિગંધે ય દુભિગંધે ય । રસેસુ જહા વગ્રેસુ । જહ યુગફાસે સિય સીપ ય નિઢે ય, એવં જહેવ પરમાણુપો-મળે ૪ । જહ તિફાસે સહે સીપ દેસે નિઢે દેસે લુક્ષ્મે ૧, સહે ઉસિણે દેસે નિઢે દેસે લુક્ષ્મે ૨, સહે નિઢે દેસે સીપ દેસે ઉસિણે ૩, સહે લુક્ષ્મે દેસે સીપ દેસે ઉસિણે ૪ । જહ ચડફાસે દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિઢે દેસે લુક્ષ્મે ૧, યય નવ ભંગા ફાસેસુ ।

પંચમ ઉદેશક.

પરમાણુ વગેરેમાં
વર્ણોદિ
પરમાણુ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વર્ણવાલો, કેટલા ગંધવાલો, કેટલા રસવાલો અને કેટલા સ્પર્શવાલો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે એક વર્ણવાલો, એક ગંધવાલો, એક રસવાલો અને બે સ્પર્શવાલો છે. તે આ પ્રમાણે—જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો, કદાચ કાલો, કદાચ લીલો, કદાચ રાતો, કદાચ પીલો અને કદાચ ધોલો હોય (૫). જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી અને કદાચ દુર્ગંધી હોય (૨). જો તે એક રસવાલો હોય તો કદાચ કઢવો, કદાચ તીલો, કદાચ તૂરો, કદાચ જાટો અને કદાચ મધુર (મીઠો) હોય (૫). જો તે *બે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને ક્ષિગ્ધ ૧, કદાચ શીત અને રુક્ષ—દુલ્લો ૨, કદાચ ઉષ્ણ અને ક્ષિગ્ધ ૩, કદાચ ઉષ્ણ અને રુક્ષ હોય ૪. [૧ પ્રમાણે પરમાણુમાં વર્ણના ૫, ગંધના ૨, રસના ૫, અને સ્પર્શના ૪ મળીને ૧૬ ભાંગા થાય છે].

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ કેટલા વર્ણવાલો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] †અદારમા શતકના છઠ્ઠા ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું, યાવત્—‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય.’ જો તે †એક વર્ણવાલો હોય તો કદાચ કાલો હોય અને યાવત્—કદાચ ધોલો હોય ૫. જો તે બે વર્ણવાલો હોય તો ૧ કદાચ કાલો અને લીલો, ૨ કદાચ કાલો અને રાતો, ૩ કદાચ કાલો અને પીલો, ૪ કદાચ કાલો અને ધોલો, ૫ કદાચ લીલો અને રાતો, ૬ કદાચ લીલો અને પીલો, ૭ કદાચ લીલો અને ધોલો, ૮ કદાચ રાતો અને પીલો, ૯ કદાચ રાતો અને ધોલો અને ૧૦ કદાચ પીલો અને ધોલો હોય. ૧ પ્રમાણે દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા જાણવા. જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી હોય અને કદાચ દુર્ગંધી હોય ૨. જો તે બે ગંધવાલો હોય તો સુગંધી અને દુર્ગંધી બન્ને ગંધવાલો હોય ૩. જેમ વર્ણોમાં ભાંગા કહ્યા, તેમ †રસોમાં પણ ૧૫ ભાંગાઓ જાણવા. હવે જો તે બે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને ક્ષિગ્ધ હોય—ઇત્યાદિ ચાર ભાંગા પરમાણુપુદ્ગલની પેટે સમજવા. જો તે (દ્વિપ્રદેશિકસ્કન્ધ) ત્રણ સ્પર્શવાલો હોય તો તે કદાચ સર્વશીત હોય અને તેનો એક દેશ—ભાગ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧; કદાચ સર્વ ઉષ્ણ હોય અને તેનો એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૨, અથવા કદાચ સર્વ ક્ષિગ્ધ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૩, અથવા કદાચ સર્વ રુક્ષ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૪. હવે જો તે ચાર સ્પર્શવાલો હોય તો તેનો એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧. ૧ પ્રમાણે સ્પર્શના નવ ભાંગા જાણવા. [૧ રીતે દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં વર્ણના ૧૫, ગંધના ૩, રસના ૧૫, અને સ્પર્શના ૯ સર્વ મળીને ૪૨ ભાંગા થાય છે].

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં
૪૨ ભાંગાઓ.

૧ * પરમાણુમાં શીત, ઉષ્ણ, ક્ષિગ્ધ અને રુક્ષ—૧ ચાર સ્પર્શમાના અવિરોધી બે સ્પર્શ હોય છે.

૨ † મગ. ૪ શ્લોક ૧૮ વ. ૬ પૃ. ૬૩ સુ. ૬.

† દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં જ્યારે બન્ને પ્રદેશોનો એકવર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના કાલો વગેરે પાંચ વિકલ્પ થાય છે, અને જ્યારે બન્ને પ્રદેશોનો મિશ્ર મિશ્ર વર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના દ્વિકસંયોગી દશ વિકલ્પ થાય છે. ગન્ધમાં એકગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે બે ભાંગા અને બન્ને ગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે એક ભાંગો, રસના એક રસરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે પાંચ ભાંગા અને બે રસરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે દશ અને સ્પર્શના પૂર્વે કહેલા ચાર ભાંગા મળીને ૪૨ ભાંગાઓ થાય છે. તેમાં રસના અસંયોગી ૧ તીલો, ૨ કઢવો, ૩ તૂરો, ૪ જાટો, ૫ મીઠો—૧ પાંચ ભાંગાઓ અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાંગા છે—૧ તીલો અને કઢવો, ૨ તીલો અને તૂરો, ૩ તીલો અને જાટો, ૪ તીલો અને મીઠો, ૫ કઢવો અને તૂરો, ૬ કઢવો અને જાટો, ૭ કઢવો અને મીઠો, ૮ તૂરો અને જાટો, ૯ તૂરો અને મીઠો, અને ૧૦ જાટો અને મીઠો. બન્ને મળી રહના પંદર ભાંગા થાય છે.

૧. [૩૦] તિપ્પસિય નં મંતે ! કંથે કતિપ્પે ૦ [૩૦] જહા મદારસમસય છદુદેસે જાવ-વડપાસે પચ્ચે । જા દગ-
ખાસે સિય કાલપ જાવ-સુક્કિલ્લ ૫ । જહુ ઘુચ્ચે સિય કાલપ ય સિય નીલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલગા ય ૨, સિય
કાલગા ય નીલપ ય ૩, સિય કાલપ ય લોહિયપ ય ૧, સિય કાલપ ય લોહીયગા ય ૨, સિય કાલગા ય લોહિયપ ય
૩, एवं हालिहण वि समं भंगा ३, एवं सुक्किल्लपण वि समं ३, सिय नीलप य लोहियप य पत्थ वि भंगा ३, एवं हालि-
हण वि समं भंगा ३, एवं सुक्किल्लेण वि समं भंगा ३, सिय लोहियप य हालिहण य भङ्गा ३, एवं सुक्किल्लेण वि समं ३,

૨. [૩૦] હે મગવન્ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] તેન *અદારમા શતક્રના છદ્ધા ઉદેશકમાં કહ્યું
છે તેમ યાવત્-‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય’ ત્યાં સુધી કહેવું. જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો કદાચ કાલો હોય અને યાવત્-કદાચ
ધોલો પળ હોય ૫. જો તે બે વર્ણવાલો હોય તો તેનો એક અંશ કદાચ કાલો અને એક અંશ લીલો હોય ૧; કદાચ તેનો એક અંશ
કાલો અને બીજા બે અંશો લીલા હોય ૨; કદાચ બે દેશો કાલો અને એક દેશ લીલો હોય ૩. કદાચ એક અંશ કાલો અને એક અંશ
રાતો હોય ૧. અથવા કદાચ તેનો એક દેશ કાલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૨. કદાચ અનેક દેશો કાલો અને એક દેશ રાતો હોય
૩. એ પ્રમાણે કાલોવર્ણના પીઠાની સાથે પળ ત્રણ ભાંગા કરવા ૩. તથા એ રીતે જ કાલો વર્ણના ધોલો વર્ણની સાથે પળ ત્રણ ભાંગા જાળવા
૩. અથવા કદાચ લીલો અને રાતો હોય. અહિં પળ પૂર્વ પ્રમાણે ત્રણ ભાંગા જાળવા ૩. એમ લીલા વર્ણના પીઠાની સાથે ૩ અને ધોલોની
સાથે ત્રણ ત્રણ ભાંગા કરવા ૩. કદાચ રાતો અને પીલો હોય ૩. એ પ્રમાણે રાતા વર્ણના ધોલોની સાથે પળ ત્રણ ભાંગા કરવા ૩. કદાચ
પીલો અને ધોલો હોય ૩. એ વધા મઝીને દસ દિક સંયોગના ત્રીશ ભાંગા થાય છે. હવે જો તે ત્રિપ્રદેશિકસ્કંધ ત્રણ વર્ણવાલો હોય તો
કદાચ ૧ કાલો, લીલો અને રાતો, ૨ કદાચ કાલો, લીલો અને પીલો, ૩ કદાચ કાલો, લીલો અને ધોલો, કદાચ ૪ કાલો, રાતો
અને પીલો, કદાચ ૫ કાલો, રાતો અને ધોલો, કદાચ ૬ કાલો, પીલો અને ધોલો હોય. અથવા કદાચ ૭ લીલો, રાતો અને પીલો,
કદાચ ૮ લીલો, રાતો અને ધોલો હોય, અથવા કદાચ ૯ લીલો, પીલો અને ધોલો હોય. કદાચ ૧૦ ગતો, પીલો અને ધોલો હોય.
એ પ્રમાણે એ દસ ત્રિકસંયોગી ભાગાઓ જાળવા. હવે જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ ૧ સુગંધી હોય અને કદાચ ૨ દુર્ગંધી હોય.
જો બે ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી અને દુર્ગંધી હોય. અહિં એક વચન અને વધુ વચનને અશ્રયી ત્રણ ભાંગા જાળવા. (ચોથો ભાંગો
થતો નથી.) જેમ વર્ણને આશ્રયી ૪૫ ભાંગા કહ્યા; તેમ રસોને આશ્રયીને પળ ૪૫ ભાંગા જાળવા. જો તે બે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ
શીત અને ક્ષિત્ર હોય-ઇત્યાદિ ચાર ભાંગા દ્વિપ્રદેશિકસ્કંધની પેટે અહિં કહેવા ૪. જો (ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ) ત્રણ સ્પર્શવાલો હોય તો સર્વ

૧ * જુઓ મગ ૦ લં ૦ ૪ શ ૦ ૧૮ ૩ ૦ ૬ ૫ ૦ ૬ ૩ સ ૦ ૬.

† ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધમાં ત્રણ પરમાણુઓ હોવા છતાં તથાવિધ પરિણામને લીધે તે એક પ્રદેશાવગાહી, દ્વિપ્રદેશાવગાહી અને ત્રિપ્રદેશાવગાહી હોય છે.
જ્યારે એક પ્રદેશાવગાહી હોય છે ત્યારે તેમાં અશની કલ્પના થઈ શકતી નથી જ્યારે દ્વિપ્રદેશાવગાહી હોય છે ત્યારે તેમાં બે અંશની અને ત્રિપ્રદેશાવગાહી
હોય ત્યારે ત્રણ અંશની કલ્પના થઈ શકે છે. જ્યારે ત્રણે પ્રદેશોનો કાલો વગેરે એકવર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના પાંચ વિકલ્પ થાય છે. જ્યારે બે
વર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે એક પ્રદેશ કાલો અને બે પ્રદેશો એક આકાશપ્રદેશાવગાહી હોવાથી એક અંશ લીલો હોય-એમ દ્વિકસંયોગી પહેલો ભાંગો
થાય છે. અથવા એક પ્રદેશ કાલો હોય અને બે પ્રદેશો મિશ્ર મિશ્ર બે આકાશ પ્રદેશાવગાહી હોવાથી બે અંશ લીલા હોય એમ વિવક્ષા થઈ શકે છે. એ રીતે
બીજો ભાંગો જાળવો. એ પ્રમાણે બે અંશ કાલો હોય અને એક અંશ લીલો હોય. એમ એક દ્વિકસંયોગના ત્રણ ત્રણ ભાંગા થતા હોવાથી દશ દ્વિક સંયોગના
ત્રીશ ભાંગા થાય છે. ગન્ધના એકગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે બે ભાંગા અને બે ગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે એક અંશ અને અનેક અશની કલ્પનાથી
પૂર્વની પેટે ત્રણ ભાંગા થાય છે. જ્યારે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધના બે સ્વર્ગ હોય છે ત્યારે તેમ દ્વિપ્રદેશિકની પેટે ચાર ભાંગા થાય છે. જ્યારે તેના ત્રણ સ્પર્શ હોય
છે ત્યારે તેના ત્રણે પ્રદેશો શીત હોવાથી સર્વ શીત, એક પ્રદેશાત્મક એક દેશ ક્ષિત્ર અને દ્વિપ્રદેશાત્મક એક દેશ રૂક્ષ હોય-એ પ્રથમ ભંગ, એવી રીતે સર્વ
શીત એક દેશ ક્ષિત્ર અને અનેક દેશો રૂક્ષ-એ બીજો ભંગ, સર્વ શીત અનેક દેશ ક્ષિત્ર અને એક દેશ રૂક્ષ-એ ત્રીજો ભંગ-એમ ત્રણ ભાંગા થાય. એ પ્રમાણે
સર્વોળ, સર્વ ક્ષિત્ર અને સર્વરૂક્ષની સાથે પળ ત્રણ ત્રણ ભાંગા જાળવા.

‡ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધના રસના દ્વિકસંયોગી ૧૦ ભાંગા ૫૦-૧૧ માના ટિપ્પનમાં કહ્યા છે, તે દરેક ભાંગાના નીચેના ત્રણ ત્રણ ભાગાઓ કરવાથી
૧૦ ભાંગા થાય છે. ત્રિમંગી-૧-૧, ૧-૨, ૨-૧. તેનો અર્થ આ પ્રમાણે છે-૧ એક અંશ તીલો અને એક અંશ કઢવો, ૨ એક અંશ તીલો અને
બે અંશ કઢવો, ૩ બે અંશ તીલો અને એક અંશ કઢવો. ત્રિકસંયોગી દશ ભાગાઓ નીચે પ્રમાણે-

૧ તીલો,	૨ કઢવો,	૩ તુરો.
૧ તીલો,	૨ કઢવો,	૪ જાટો.
૧ તીલો,	૨ કઢવો,	૫ મીઠો.
૧ તીલો,	૩ તુરો,	૪ જાટો.
૧ તીલો,	૩ તુરો,	૫ મીઠો.
૨ તીલો,	૪ જાટો,	૫ મીઠો.
૨ કઢવો,	૩ તુરો,	૪ જાટો.
૨ કઢવો,	૩ તુરો,	૫ મીઠો.
૨ કઢવો,	૪ જાટો,	૫ મીઠો.
૩ તુરો,	૪ જાટો,	૫ મીઠો.

આ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધના દ્વિકસંયોગી ૧૦ ભાંગા, ત્રિકસંયોગી ૧૦ ભાંગા અને અસંયોગી ૫ ભાંગા મેળવતાં કુલ ૪૫ ભાંગા રસને આશ્રયી જાળવા.

સિય હાલિહપ ય સુકિહપ ય મંગા ૩, एवं सधे ते दस दुयासंजोगा मंगा तीसं मवंति । जह तिबन्ने सिय कालप य नीलप य लोहियप य १, सिय कालप य नीलप य हालिहप य २, सिय कालप य नीलप य सुकिहप य ३, सिय कालप य लोहियप य हालिहप य ४, सिय कालप य लोहियप य सुकिहप य ५, सिय कालप य हालिहप य सुकिहप य ६, सिय नीलप य लोहियप य हालिहप य ७, सिय नीलप य लोहियप य सुकिहप य ८, सिय नीलप य हालिहप य सुकिहप य ९, सिय लोहियप य हालिहप य सुकिहप य १०. एवं एष दस तियासंजोगा । जह एगगंधे सिय सुभिगंधे १, सिय दुभिगंधे २ । जह दुगंधे सिय सुभिगंधे य दुभिगंधे य ३ मंगा । रसा जहा वन्ना । जह दुफासे सिय सीप य निखे य, एवं जहेव दुपपसियस्स तहेव चत्तारि मंगा ४ । जह तिफासे सधे सीप देसे निखे देसे लुक्खे १, सधे सीप देसे निखे देसा लुक्खा २, सधे सीप देसा निखा देसे लुक्खे ३, सधे उसिणे देसे निखे देसे लुक्खे ३ एत्थ वि मंगा तिभि, सधे निखे देसे सीप देसे उसिणे मंगा तिभि ९, सधे लुक्खे देसे सीप देसे उसिणे मंगा तिभि एवं १२ । जह चउफासे देसे सीप देसे उसिणे देसे निखे देसे लुक्खे १, देसे सीप देसे उसिणे देसे निखे देसा लुक्खा २, देसे सीप देसे उसिणे देसा निखा देसे लुक्खे ३, देसे सीप देसा उसिणा देसे निखे देसे लुक्खे ४, देसे सीप देसा उसिणा देसे निखे देसा लुक्खा ५, देसे सीप देसा उसिणा देसा निखा देसे लुक्खे ६, देसा सीया देसे उसिणे देसे निखे देसे लुक्खे ७, देसा सीया देसे उसिणे देसे निखे देसा लुक्खा ८, देसा सीया देसे उसिणे देसा निखा देसे लुक्खे ९. एवं एष तिपपसिय फासेसु पणवीसं मंगा ।

૪. [પ્ર૦] ચઉપ્પસિય ણં મંતે । સંધે કતિવન્ને ૦ ? [ઉ૦] જહા અટ્ટારસમસપ જાવ—‘સિય ચઉફાસે પન્નસે’ । જહ એગવન્ને સિય કાલપ ય જાવ—સુકિહપ ૫ । જહ દુવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલગા ય ૨, સિય કાલગા ય નીલપ ય ૩, સિય કાલગા ય નીલગા ય ૪ । સિય કાલપ ય લોહિયપ ય । એત્થ વિ ચત્તારિ મંગા ૪ । સિય

शीत अने तेनो एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा सर्व शीत, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा सर्व शीत, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३. कदाच सर्व उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय. अहिं पण पूर्व प्रमाणे त्रण भांगा जाणवा ३. अथवा कदाच सर्व क्षिग्ध, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय. अहिं पण पूर्वगी पेटे त्रण भांगा जाणवा ३. अथवा कदाच सर्व रुक्ष, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय. अहिं पण पूर्व प्रमाणे त्रण भांगा जाणवा ३. [बधा मळीने त्रिकसंयोगी वार भांगा जाणवा.] जो ते *चार स्पर्शवाळो होय तो तेनो एका देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष ४. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ५. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष ६. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष ७. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष ८. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष पण होय ९. ए प्रमाणे आ त्रिप्रदेशिक स्कंधने विषे स्पर्शाना बधा मळीने पचीस भांगा धाय छे. [एम त्रिप्रदेशिक स्कंधने विषे वर्णना ४५, गंधना ५, रसना ४५, अने स्पर्शना २५ सर्व मळीने १२० भांगाओ धाय छे.]

चतुःप्रदेशिक स्कन्ध-
ना भांगाओ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ । ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય—આદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ ‘અદારમા શતકમાં કહ્યું છે, તે પ્રમાણે અહિં યાવત્—‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય’ ત્યાં સુધી કહેવું. જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો તે કદાચ કાલો હોય અને યાવત્—ધોલો હોય ૫. જો તે બે વર્ણવાલો હોય તો (૧) કદાચ તેનો એક અંશ કાલો અને એક અંશ લીલો હોય, કદાચ તેનો એક દેશ કાલો અને અनेक देशो लीला होय २. कदाच अनेक देशो काळा अने एक देश लीलो होय ३. अथवा अनेक देशो काळा अने

૧ * ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધના ચાર સ્પર્શના બધા અંશ એકવચનમાં હોય ત્યારે પ્રથમ અંગ ધાય. જેમ, ૧ એકદેશ શીત, ૨ એક દેશ ઉષ્ણ, ૩ એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને ૪ એક દેશ રુક્ષ. તેમાં છેલ્લા રુક્ષ પદને અનેક વચનમાં મૂકીને ત્યારે બીજો અંગ ધાય. એટલે પરમાણુરૂપ એક દેશ શીત અને પરમાણુ રૂપ એક દેશ ઉષ્ણ. પુનઃ બે શીત પરમાણુમાં એક પરમાણુ ક્ષિગ્ધ અને બીજો શીત પરમાણુમાનો એક પરમાણુ તથા ઉષ્ણ પરમાણુરૂપ એક દેશ એ બે અંશ રુક્ષ, ત્રીજા પદને અનેક વચનમાં મૂકતા ત્રીજો માંગો ધાય. તે આ પ્રમાણે—એક પરમાણુરૂપ દેશ શીત, બે પરમાણુરૂપ દેશ ઉષ્ણ, જે શીત છે તે અને જે બે ઉષ્ણ પરમાણુમાનો એક છે તે બન્ને ક્ષિગ્ધ અને જે એક ઉષ્ણ છે તે રુક્ષ છે. ત્રીજા પદને અનેક વચનમાં મૂકતાં ચોથો માંગો ધાય. ક્ષિગ્ધ બે પરમાણુરૂપ એક દેશ શીત અને એક પરમાણુરૂપ ત્રીજો અંશ રુક્ષ, ક્ષિગ્ધ બે પરમાણુમાનો બાકીનો અંશ તથા રુક્ષ અંશ બન્ને ઉષ્ણ. પાંચમો અંગ—એક અંશ શીત અને ક્ષિગ્ધ તથા ત્રીજા બે અંશ ઉષ્ણ અને રુક્ષ. છઠ્ઠો અંગ—એક અંશ શીત અને રુક્ષ તથા ત્રીજા બે અંશો ઉષ્ણ અને ક્ષિગ્ધ. સાતમા અંગમાં ક્ષિગ્ધરૂપ બે પરમાણુમાનો એક અને ત્રીજો એક એમ બે અંશ શીત જાણવા, બાકીના એક એક અંશ ઉષ્ણ, ક્ષિગ્ધ અને રુક્ષ જાણવા. આઠમા અંગમાં બે અંશો શીત અને રુક્ષ તથા એક અંશ ઉષ્ણ અને ક્ષિગ્ધ જાણવો. નવમા અંગમાં ત્રિષ્ટય દેશ વર્તી બે પરમાણુઓ શીત અને ક્ષિગ્ધ હોય અને એક અંશ ઉષ્ણ અને રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધના સ્પર્શને આશ્રયી પચીસ ભાંગા ધાય છે,—ટીકા.

૪ † મળ. સં. ૪ શ. ૧૮ વ. ૬ સુ. ૬.

કાલપ ય હાલિહપ ય ૪ । સિય કાલપ ય સુકિલપ ય ૪ । સિય નીલપ ય લોહિયપ ય ૪ । સિય નીલપ ય હાલિહપ ય ૪ । સિય નીલપ ય સુકિલપ ય ૪ । સિય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૪ । સિય લોહિયપ ય સુકિલપ ય ૪ । સિય હાલિહપ ય સુકિલપ ય ૪ । एवं एष दस द्रुयासंजोगा मंगा पुण चत्तालीसं ४० । जइ तिवन्ने सिय कालप य नीलप य लोहियप य १, सिय कालप नीलप लोहियगा य २, सिय कालप य नीलगा य लोहियप य ३, सिय कालगा य नीलप य लोहियप य एष मंगा ४ । एवं कालनीलहालिहपहिं मंगा ४, कालनीलसुकिल० ४, काललोहियहालिह० ४, काललोहियसुकिल० ४, कालहालिहसुकिल० ४ । नीललोहियहालिहगाणं ४ मंगा, नीललोहियसुकिल० ४, नीलहालिहसुकिल० ४, लोहिय-हालिहसुकिलगाणं ४ मंगा । एवं एष दसतियासंजोगा, एक्केके संजोए चत्तारि मंगा, सब्बे ते चत्तालीसं मंगा ४० । जइ चउ-बन्ने सिय कालप नीलप लोहियप हालिहप य १, सिय कालप नीलप लोहियप सुकिलप २, सिय कालप नीलप हालिहप सुकिलप ३, सिय कालप लोहियप हालिहप सुकिलप ४, सिय नीलप लोहियप हालिहप सुकिलप य ५ । एवमेते चउक-गसंजोए पंच मंगा । एष सब्बे नउइ मंगा ।

जइ एगगंधे सिय सुम्भिगंधे १ सिय दुम्भिगंधे य २, जइ दुगंधे सिय सुम्भिगंधे य सिय दुम्भिगंधे य ४ । रसा जहा वन्ना । जइ दुफासे जहेव परमाणुपोगले ४ । जइ तिफासे सब्बे सीए देसे निद्धे देसे लुक्खे १, सब्बे सीए देसे निद्धे देसा लुक्खा २, सब्बे सीए देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, सब्बे सीए देसा निद्धा देसा लुक्खा ४, सब्बे उसिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे । एवं मंगा ४, सब्बे निद्धे देसे सीए देसे उसिणे ४, सब्बे लुक्खे देसे सीए देसे उसिणे ४ । एष तिफासे सोलस मंगा ।

अनेक देशो लीला होय ४. (२) अथवा कदाच एक अंश काळो अने एक अंश रातो होय. अहिं पण पूर्वनी पेठे चार भांगा करवा ४. (३) कदाच एक अंश काळो अने एक अंश पीळो होय ४. (४) कदाच एक अंश काळो अने एक अंश धोळो होय ४ (५) कदाच एक अंश लीलो अने एक अंश रातो होय ४. (६) कदाच लीलो अने पीळो होय ४. (७) कदाच लीलो अने धोळो होय ४. (८) कदाच रातो अने पीळो होय ४. (९) कदाच रातो अने धोळो होय ४. (१०) कदाच पीळो अने धोळो होय ४. ए प्रमाणे आ दश द्विकसंयोगना चालीश भांगा थाय छे. जो ते त्रण वर्णवाळो होय तो कदाच (१) काळो, लीलो अने रातो होय १. अथवा एक देश काळो, एक देश लीलो अने अनेक देशो राता होय २. अथवा एक देश काळो, अनेक देशो लीला अने एक देश रातो होय ३. अथवा अनेक देशो काळा, एक देश लीलो अने एक देश रातो होय ४. ए प्रमाणे एक त्रिकसंयोगना चतुर्भंगी जाणवी. ए प्रमाणे (२) काळा, लीला अने पीळा वर्णना ४, (३) काळा, लीला अने धोळा वर्णना ४, (४) काळा, राता अने पीळा वर्णना ४, (५) काळा, राता अने धोळा वर्णना ४, (६) काळा, पीळा अने धोळा वर्णना ४. (७) अथवा लीला, राता अने पीळा वर्णना ४, (८) अथवा लीला, राता अने धोळा वर्णना ४, (९) अथवा लीला, पीळा अने धोळा वर्णना ४, (१०) अथवा कदाच राता, पीळा अने धोळा वर्णना ४. ए प्रमाणे दश त्रिकसंयोग थाय छे अने एक एक त्रिकसंयोगमां चार चार भांगा थाय छे. ए बधा मळीने चालीश भांगा थाय छे. जो ते चार वर्णवाळो होय तो कदाच काळो, लीलो, रातो अने पीळो होय १. कदाच काळो, लीलो रातो अने धोळो होय २. अथवा कदाच काळो, लीलो, पीळो अने धोळो होय ३. अथवा कदाच काळो, रातो, पीळो अने धोळो होय ४. अथवा कदाच लीलो, रातो, पीळो अने धोळो होय ५. ए प्रमाणे ए बधा मळीने चतुष्कसंयोगना पांच भागा थाय छे अने बधा मळीने वर्णने आश्रयी नेवुं भांगा थाय छे.

वर्णने आश्रयी १०
भांगाओ.

जो ते चतुःप्रदेशक स्कन्ध एक गंधवाळो होय तो कदाच सुगंधी होय अने कदाच दुर्गंधी होय २. जो बे गंधवाळो होय तो ते कदाच सुगंधी अने दुर्गंधी होय ४. (कुल छ भांगा थाय.) जेम वर्णोना भांगाओ कहा तेम *रसोना ९० भांगाओ जाणवा. जो बे स्पर्शवाळो होय तो तेना परमाणुपुद्गलनी पेठे (चार) भांगा कहेवा. जो ते त्रण स्पर्शवाळो होय तो सर्व शीत होय अने तेनो एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा सर्व शीत होय अने तेनो एक देश स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा सर्व शीत होय अने अनेक देशो स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३. अथवा सर्व शीत होय अने अनेक देशो स्निग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ४. (२) कदाच सर्व उष्ण होय अने एक देश स्निग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. (३) अथवा सर्व स्निग्ध होय अने एक

रसने आश्रयी १०
भांगाओ.

* ४ रसाना द्विकसंयोगी अने त्रिकसंयोगी दश दश भांगाओ थाय छे, अने एक एक संयोगमां एकवचन अने अनेकवचन वडे चतुर्भंगी बधाधी सेवे चार गुणा करता तेना कुल ८० भांगा थाय छे.

चतुःसंयोगी भांगाओ—

१ तीखो-२ कढवो-३ तूरो-४ खाटो.

१ तीखो-२ कढवो-३ तूरो-५ मीठो

१ तीखो-२ कढवो-४ खाटो-५ मीठो

१ तीखो-३ तूरो-४ खाटो-५ मीठो

२ कढवो-३ तूरो-४ खाटो ५ मीठो

ए प्रमाणे चतुःसंयोगी पांच भांगाओ अने त्रिकसंयोगी पांच भांगाओ मेळवतां रसाना कुल ९० भांगाओ जाणवा.

જાદ ચડફાસે દેસે સીપ દેસે ડસિણે દેસે નિઝે દેસે લુખ્ખા ૧, દેસે સીપ દેસે ડસિણે દેસે નિઝે દેસા લુખ્ખા ૨, દેસે સીપ દેસે ડસિણે દેસા નિઝા દેસે લુખ્ખા ૩, દેસે સીપ દેસે ડસિણે દેસા નિઝા દેસા લુખ્ખા ૪, દેસે સીપ દેસા ડસિણા દેસે નિઝે દેસે લુખ્ખા ૫, દેસે સીપ દેસા ડસિણા દેસે નિઝે દેસા લુખ્ખા ૬, દેસે સીપ દેસા ડસિણા દેસા નિઝા દેસે લુખ્ખા ૭, દેસે સીપ દેસા ડસિણા દેસા નિઝા દેસા લુખ્ખા ૮, દેસા સીયા દેસે ડસિણે દેસે નિઝે દેસે લુખ્ખા ૯, એવં એવ ચડફાસે સોલસ મંગા માણિયજા જાઘ—દેસા સીયા દેસા ડસિણા દેસા નિઝા દેસા લુખ્ખા । સઘે પટે ફાસેસુ છતીસં મંગા ।

૫. [પ્ર૦] પંચપસિપ જં મંતે ! કંધે કતિવજ્જે ? [૩૦] જહા અદ્ધારસમસપ જાઘ—સિય ચડફાસે પજ્જતે । જદ્દ યગ-વજ્જે યગવજ્જદુવજ્જા જહેવ ચડપ્પપસિપ । જદ્દ તિવજ્જે સિય કાલપ નીલપ લોહિયપ ય ૧, સિય કાલપ નીલપ લોહિયગા ય ૨, સિય કાલપ નીલગા ય લોહિય ય ૩, સિય કાલપ નીલગા ય લોહિયગા ય ૪, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયપ ય ૫, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયગા ય ૬, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયપ ય ૭ । સિય કાલપ નીલપ હાહિ-હપ ય । પત્થ વિ સસ મંગા ૭ । એવં કાલગનીલગસુક્કિલ્લપસુ સસ મંગા, કાલગલોહિયહાહિહેસુ ૭, કાલગલોહિયસુક્કિલ્લેસુ ૭,

દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૪. (૪) અથવા સર્વે રુક્ષ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૪. એ પ્રમાણે બધા મઠ્ઠીને ત્રણ સ્પર્શના સોઠ માંગા થાય છે ૧૬. કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો હોય તો તેનો એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧. અથવા એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૨. અથવા એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૩. અથવા એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૪. અથવા એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૫. અથવા એક દેશ શીત અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૬. અથવા એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૭. અથવા એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૮. અથવા અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૯. એ પ્રમાણે ચાર સ્પર્શના *સોઠ માંગા કહેવા. યાવત્—તેના અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૬. એ બધા મઠ્ઠીને [દ્વિક સંયોગી ૪, ત્રિકસંયોગી ૧૬, અને ચતુઃસંયોગી ૧૬] સ્પર્શ સંબંધે છત્રીશ માંગા થાય છે. [ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૯૦, ગંધના ૬, રસના ૯૦, અને સ્પર્શના ૩૬ મઠ્ઠી ૨૨૨ માંગાઓ થાય છે.]

ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ
ના ૨૧૧ માંગાઓ.

પાંચ પ્રદેશિક સ્કંધ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પાંચ પ્રદેશવાળો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાળો હોય—હત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! †અદ્ધારમાં શતકર્મા કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો કહ્યો છે’ ત્યાં સુધી જાણવું. જો તે એક વર્ણવાળો કે બે વર્ણવાળો હોય તો ચાર પ્રદેશવાળા સ્કંધની પેઠે તેના (૫, ૪૦) માંગા જાણવા. જો તે ત્રણ વર્ણવાળો હોય તો (૧) કદાચ તેનો એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો અને એક દેશ રાતો હોય ૧. કદાચ એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૨. કદાચ એક દેશ કાઠો, અનેક દેશો લીલા અને એક દેશ રાતો હોય ૩. કદાચ એક દેશ કાઠો, અનેક દેશો લીલા અને અનેક દેશો રાતા હોય ૪. અથવા તેના અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો અને એક દેશ રાતો હોય ૫. અથવા અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૬. અથવા અનેક દેશો કાઠા, અનેક દેશો લીલા અને એક દેશ રાતો હોય ૭. અથવા કદાચ (૨) તેનો એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો અને એક દેશ પીઠો હોય. આ ત્રિકસંયોગમાં પણ સાત માંગા કહેવા ૭. એમ (૩) કાઠો, લીલો અને ધોઠો. અહિં પણ સાત માંગા સમજવા ૭. (૪) અથવા કાઠો, રાતો અને પીઠો હોય ૭. (૫) અથવા કાઠો, રાતો અને ધોઠો હોય ૭. (૬) અથવા કાઠો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૭. (૭) લીલો, રાતો અને પીઠો ૭. (૮) અથવા લીલો, રાતો અને ધોઠો ૭. (૯) અથવા લીલો, પીઠો અને ધોઠો ૭. (૧૦) અથવા રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૭. એ પ્રમાણે દશ ત્રિકસંયોગના સીતેર માંગા થાય છે. હવે જો તે ચાર સ્પર્શવાળો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૧. અથવા એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો અને અનેક દેશ પીઠા હોય ૨, અથવા એક દેશ કાઠો, લીલો, અનેક દેશો રાતા અને એક દેશ પીઠો હોય ૩, અથવા એક દેશ કાઠો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૪. અથવા તેના અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો અને એક દેશો પીઠો હોય ૫. એ પ્રમાણે એક ચતુઃસંયોગમાં પાંચ માંગા જાણવા. વઠ્ઠી એ રીતે (૨) કદાચ એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો અને ધોઠો ૫. (૩) એક દેશ કાઠો, લીલો, પીઠો અને ધોઠો ૫. (૪) અથવા કાઠો, રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૫. (૫) અથવા કદાચ લીલો, રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૫. એ પ્રમાણે પાંચ ચતુઃસંયોગના પત્તીશ માંગા થાય છે. વઠ્ઠી જો તે પાંચ વર્ણવાળો હોય તો કાઠો, લીલો,

* અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૦. અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૧. અથવા અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૨. અથવા અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૩. અથવા અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૪. અથવા અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ ૧૫. અને છેલ્લે માંગો મૂઠમાં કહેલો છે.

† મગ. ૪ શ. ૧૮ ડ. ૬ પૃ. ૬૧ પૃ. ૧.

કાલગહાલિહસુકિલેસુ ૭, નીલગલોહિયહાલિહેસુ ૭, નીલગલોહિયસુકિલેસુ સત્ત મંગા ૭, નીલગહાલિહસુકિલેસુ ૭, લોહિ-
યહાલિહસુકિલેસુ વિ સત્ત મંગા ૭ । એવમેતે તિયાસંજોષ સત્તરિ મંગા । જહ ચડવજ્ઞે સિય કાલપ ય નીલપ લોહિયપ
હાલિહપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૨, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૩, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૪, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૫ । એપ પંચ
મંગા । સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય સુકિલપ ય પત્ય વિ પંચ મંગા ૫, એવં કાલગનીલગહાલિહસુકિલેસુ વિ પંચ
મંગા ૫, કાલગલોહિયહાલિહસુકિલપસુ વિ પંચ મંગા ૫, નીલગલોહિયહાલિહસુકિલેસુ વિ પંચ મંગા ૫, એવમેતે ચડકગસંજો-
ષણં પળવીસં મંગા । જહ પંચવજ્ઞે કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય સુકિલપ ય । સજ્ઞમેતે એકગ-દુયગ-તિયગ-
ચડક-પંચગસંજોષણં ર્યાલં મંગસયં મવતિ । ગંધા જહા ચડપ્પપસિયસ્સ । રસા જહા વજ્ઞા । ફાસા જહા ચડપ્પપસિયસ્સ ।

૬. [પ્ર૦] છપ્પપસિય ણં મંતે ! સંધે કતિવજ્ઞે ? [૩૦] એવં જહા પંચપપસિય, જાવ-‘સિય ચડફાસે પથસે’ । જહ
પગવજ્ઞે પગવજ્ઞ-દુવજ્ઞા જહા પંચપપસિયસ્સ । જહ તિવજ્ઞે સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય, એવં જહેવ પંચપપસિયસ્સ
સત્ત મંગા જાવ-સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયપ ય ૭, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયપ ય ૮ । એપ મટ્ટ મજ્ઞા ।
એવમેતે રસ તિયાસંજોગા, પક્કેકપ સંજોગે અટ્ટ મંગા, એવં સજ્ઞે વિ તિયગસંજોગે અસીતિ મંગા । જહ ચડવજ્ઞે સિય કાલપ ય
નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૨, સિય કાલપ ય નીલપ ય
લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૩, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૪, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ
ય હાલિહપ ય ૫, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૬, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ
ય ૭, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૮, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૯, સિય
કાલગા ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૧૦, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૧૧ । એપ એકારસ
મંગા, એવમેતે પંચચડકાસંજોગા કાયજ્ઞા, એકેકસંજોષણં એકારસ મંગા, સજ્ઞે તે ચડકસંજોષણં પળપજ્ઞં મંગા । જહ પંચવજ્ઞે
સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય સુકિલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય

રાતો, પીઠો અને ધોઢો હોય ૧. એ પ્રમાણે અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૭૦, ચતુઃસંયોગી ૨૫, અને પંચસંયોગી ૧-એપ
બધા મઠીને વર્ણના ૧૪૧ માંગા થાય છે. ગંધ સંબંધે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે ૩ માંગા જાણવા. અને વર્ણોની પેઠે રસના પળ ૧૪૧
માંગા જાણવા. તેમજ સ્પર્શના ૩૬ માંગા પળ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે જાણવા. [પંચ પ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૧૪૧,
ગંધના ૬, રસના ૧૪૧ અને સ્પર્શના ૩૬ મઠીને કુલ ૩૨૪ માંગાઓ થાય છે.]

પંચપ્રદેશિક સ્કન્ધ-
ના વર્ણોને જાણવી
૩૨૪ માંગાઓ.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! છ પ્રદેશવાલો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ પંચપ્રદેશિક સ્કન્ધ માટે કહ્યું
છે તેમ તે યાવત્-‘કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય’ ત્યાં સુધી વધું કહેવું. જો તે એક કે બે વર્ણવાલો હોય તો એક વર્ણ અને બે વર્ણના માંગા
પંચપ્રદેશિકની પેઠે (૫ અને ૪૫) જાણવા. જો ત્રણ વર્ણવાલો હોય તો (૧) કદાચ કાઢો, લીલો અને રાતો હોય ૧, એ પ્રમાણે પંચ
પ્રદેશિક સ્કંધના સાત માંગા કહ્યા છે તેમ અહિં કહેવા. યાવત્-૭ ‘કદાચ તેના અનેક દેશો કાઢા, લીલા અને એક દેશ રાતો હોય.’ ૮
કદાચ અનેક દેશો કાઢા, લીલા અને રાતા હોય. એ પ્રમાણે એક ત્રિકસંયોગના આઠ માંગા જાણવા. એવા દશ ત્રિક સંયોગના ૧૨
માંગા થાય. જો તે ચાર વર્ણવાલો હોય તો કદાચ એક દેશ કાઢો, લીલો, રાતો અને પીઠો હોય ૧, કદાચ એક દેશ કાઢો,
એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો અને અનેક દેશો પીઠા હોય ૨, અથવા એક દેશ કાઢો, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા
અને એક દેશ પીઠો હોય ૩, કદાચ એક દેશ કાઢો, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા અને અનેક દેશો પીઠા હોય ૪, કદાચ એક
દેશ કાઢો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૫, અથવા એક દેશ કાઢો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ
રાતો અને અનેક દેશો પીઠા હોય ૬, અથવા એક દેશ કાઢો, અનેક દેશો લીલા, અનેક દેશો રાતા અને એક દેશ પીઠો હોય ૭,
અથવા એક દેશ કાઢો, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૮, કદાચ તેના અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ
લીલો, એક દેશ રાતો અને અનેક દેશો પીઠા હોય ૯, કદાચ તેના અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા અને એક
દેશ પીઠો હોય ૧૦, અથવા અનેક દેશો કાઢા, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૧૧. એ પ્રમાણે એ
ચતુઃસંયોગી અગીયાર માંગા થયા. એવા પાંચ ચતુઃસંયોગ કરવા. પ્રત્યેક ચતુઃસંયોગમાં અગીયાર અગીયાર માંગા ગણતાં બધા મઠીને
ચતુઃસંયોગી પંચાવન માંગા થાય છે. હવે જો તે પાંચવર્ણવાલો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કાઢો, લીલો, રાતો, પીઠો અને ધોઢો
હોય ૧, કદાચ એક દેશ કાઢો, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો, એક દેશ પીઠો અને અનેક દેશો ધોઢા હોય ૨, અથવા એક દેશ
કાઢો, લીલો, રાતો, અનેક દેશો પીઠા અને એક દેશ ધોઢો હોય ૩, કદાચ એક દેશ કાઢો, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક
દેશ પીઠો અને એક દેશ ધોઢો હોય ૪, અથવા એક દેશ કાઢો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો, પીઠો અને ધોઢો હોય ૫, અથવા

છ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણોના માં-
ગાઓ

સુક્લિપ્ત ય ૨, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૩, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૪, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૫, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૬, એવં એવ છપ્પમંગા માણિયદ્વા, એવમેતે સદ્ધે વિ પક્કગ-દુયગ-તિયગ-ચડકગ-પંચગસંજોગેસુ દ્વાસીયં મંગસયં ભવંતિ । ગંધા જહા પંચપણસિયસ્સ । રસા જહા પયસ્સેવ વક્ષા । ફાસા જહા ચડપ્પણસિયસ્સ ।

૭. [પ્ર૦] સત્તપણસિય ણં મંતે ! સંધે કતિવણે ૦ ? [૩૦] જહા પંચપણસિય જાણ-‘સિય ચડપાસે’ પક્કસે । જહ એવ-વણે ૦ એવં એવદ્ધુયણ્ણતિવણા જહા છપ્પણસિયસ્સ । જહ ચડવણે સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય ૨, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય ૩, એવમેતે ચડ-કગસંજોગેણં પક્કરસ મંગા માણિયદ્વા જાણ-‘સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય ૧૫ । એવમેતે પંચચડક-સંજોગા નેયદ્વા, પક્કેકે સંજોગ પક્કરસ મંગા, સદ્ધમેતે પંચસત્તરિ મંગા ભવંતિ । જહ પંચવણે સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિ-યપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૨, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૩, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૪, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૫, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૬, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૭, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૮, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૯, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૧૦, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૧૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૧૨, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિ-હ્મ ય ૧૩, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહ્મ ય સુક્લિપ્ત ય ૧૪, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય

અનેક દેશો કાઢ્યા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઢો, અને ધોઢો હોય. એ પ્રમાણે છ માંગા સમજવા. એ પ્રમાણે [અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૫૫ અને પંચસંયોગી ૬-સર્વ મઢીને વર્ણને આશ્રયી] ૧૮૬ માંગા થાય છે. ગંધ સંબંધે પંચપ્રદે-શિકર્તા પેટે ૬ માંગા જાણવા, રસો વર્ણોની પેટે જાણવા. અને સ્પર્શના ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેટે માંગા જાણવા. [એ પ્રમાણે છ પ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૧૮૬, ગંધના ૬, રસના ૧૮૬, અને સ્પર્શના ૩૬ મઢી કુલ ૪૧૪ માંગાઓ થાય છે.]

છ પ્રદેશિક સ્કંધ-
ના ૪૧૪ માંગા.

સાત પ્રદેશિક સ્કં-
ધના વર્ણોના
માંગાઓ.

૭. [પ્ર૦] હે મહાવન્ ! સાત પ્રદેશવાઢો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાઢો હોય ?-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે કહ્યું તેમ અહિં પણ કહેવું. યાવત્—‘કદાચ ચાર સ્પર્શવાઢો હોય.’ જો તે એક વર્ણવાઢો-હ્યાદિ હોય તો એક વર્ણ, બે વર્ણ અને ત્રણ વર્ણના માંગા છ પ્રદેશિક સ્કંધના પેટે જાણવા. હવે જો તે કદાચ ચાર વર્ણવાઢો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, લીલો, રાતો અને પીઢો હોય. ૧, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો અને અનેક દેશો પીઢા હોય ૨, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા અને એક દેશ પીઢો હોય ૩, [કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઢો હોય ૪] એ પ્રમાણે આ ચતુષ્કસંયોગમાં પંદર માંગા કહેવા, યાવત્-૧૫ કદાચ અનેક દેશો કાઢ્યા, અનેક દેશો લીલા, અનેક દેશો રાતા અને એક દેશ પીઢો હોય. એ પ્રમાણે પાંચ ચતુષ્કસંયોગ જાણવા. એક એક ચતુષ્કસંયોગમાં પંદર પંદર માંગાઓ થાય છે. વધા મઢીને પંચોતેર માંગા થાય છે. જો તે પાંચવર્ણવાઢો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, લીલો, રાતો, પીઢો અને ધોઢો હોય ૨, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, લીલો, રાતો, પીઢો અને અનેક દેશો ધોઢા હોય ૩, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો, અનેક દેશો પીઢા અને એક દેશ ધોઢો હોય ૪, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઢો અને એક દેશ ધોઢો હોય ૫. અથવા એક દેશ કાઢ્યો, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઢો અને અનેક દેશો ધોઢા હોય ૬, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, અનેક દેશો પીઢા અને એક દેશ ધોઢો હોય ૭, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો, એક દેશ પીઢો અને એક દેશ ધોઢો હોય ૮, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો, પીઢો અને અનેક દેશો ધોઢા હોય ૯, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો, અનેક દેશો પીઢા અને એક દેશ ધોઢો હોય ૧૦, કદાચ એક દેશ કાઢ્યો, અનેક દેશો લીલા, રાતા, એક દેશ પીઢો અને ધોઢો હોય ૧૧, કદાચ અનેક દેશો કાઢ્યા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઢો અને ધોઢો હોય ૧૨, કદાચ અનેક દેશો કાઢ્યા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઢો અને અનેક દેશો ધોઢા હોય ૧૩, કદાચ અનેક દેશો કાઢ્યા, એક દેશ લીલો, રાતો, અનેક દેશો પીઢા અને એક દેશ ધોઢો હોય ૧૪, કદાચ અનેક દેશો કાઢ્યા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઢો અને ધોઢો હોય ૧૫, તથા કદાચ અનેક દેશો કાઢ્યા, લીલા, એક દેશ રાતો, પીઢો અને ધોઢો હોય ૧૬. એ પ્રમાણે સોઢ માંગાઓ થાય છે. અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુ-ષ્કસંયોગી ૭૫ અને પંચસંયોગી ૧૬ સોઢ. વધા મઢીને વર્ણને આશ્રયી વસો ને સોઢ માંગા થાય છે. ગંધ સંબંધે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની

થ હાલિહપ ય સુકિહપ ય ૧૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય સુકિહપ ય ૧૬. એ સોલસ મંગા, એવં સહમેતે પક્કગ-દુયગ-તિયગ-ચડકગ-પંચગસંજોગેણં દો સોલા મંગસયા મવંતિ. ગંધા જહા ચડપ્પપસિયસ્સ. રસા જહા એયસ્સ ચેવ વખા. ફાસા જહા ચડપ્પપસિયસ્સ.

૮. [પ્ર૦] અટ્ટપપસિયસ્સ પં મંતે. સંધે—પુચ્છા. [૩૦] ગોયમા! સિય પગવચ્ચે જહા સત્તપપસિયસ્સ જાવ-સિય ચડકાસે પક્કસે જહ પગવચ્ચે. એવં પગવચ્ચદુવચ્ચતિવચ્ચા જહેવ સત્તપપસિય. જહ ચડવચ્ચે સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય, એવં જહેવ સત્તપપસિય જાવ-‘સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિહગે ય ૧૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિહગા ય ૧૬’. એ સોલસ મંગા, એવમેતે પંચ ચડકસંજોગા, એવમેતે અસીતિ મંગા ૮૦. જહ પંચવચ્ચે સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય સુકિહપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયગે ય હાલિહગે ય સુકિહગા ય ૨, એવં એણં કમણં મંગા ચારેયજ્ઞા જાવ-સિય કાલપ ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિહગા ય સુકિહગે ય ૧૫, એસો પખરસમો મંગો, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિહપ ય સુકિહપ ય ૧૬, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિહગે ય સુકિહગા ય ૧૭, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિહગા ય સુકિહપ ય ૧૮, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિહગા ય સુકિહગા ય ૧૯, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય હાલિહપ ય સુકિહપ ય ૨૦, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય હાલિહપ ય સુકિહગા ય ૨૧, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયગા ય હાલિહગા ય સુકિહપ ય ૨૨, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિહપ ય સુકિહપ ય ૨૩, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિહપ ય સુકિહગા ય ૨૪, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિહગા ય સુકિહપ ય ૨૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિહપ ય સુકિહપ ય ૨૬, એ પંચસંજોગેણં છવીસં મંગા મવંતિ, એવમેવ સપુજાવરેણં પક્કગ-દુયગ-તિયગ-ચડકગ-પંચગસંજોગેણં દો પક્કતીસં મંગસયા મવંતિ. ગંધા જહા સત્તપપમિયસ્સ, રસા જહા એયસ્સ ચેવ વખા, ફાસા જહા ચડપ્પપસિયસ્સ.

પેટે જાણવું. અહિં જેમ વર્ણના કહ્યા તેમ રસના મંગા જાણવા અને સ્પર્શના મંગા ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેટે જાણવા. [૧ પ્રમાણે સત્ત-પ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૧૬, ગંધના ૬, રસના ૨૧૬ અને સ્પર્શના ૩૬. મઠ્ઠીને કુલ ૪૭૪ મંગાઓ થાય છે.]

૮. [પ્ર૦] હે મગધન! આઠ પ્રદેશવાળો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાળો હોય!—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ! ને કદાચ એક વર્ણવાળો હોય—હ્યાદિ સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે યાવત—કદાચ ‘ચાર સ્પર્શવાળો હોય વગેરે કહેવું.’ હવે જો તે એક વર્ણવાળો—હ્યાદિ હોય તો તેના એક વર્ણ, બે વર્ણ અને ત્રણ વર્ણના મંગાઓ સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે સમજવા. જો તે ચારવર્ણવાળો હોય તો, કદાચ તેનો એક દેશ કાઢો, લીલો, રાતો અને પીઢો હોય ૧. કદાચ તેનો એક દેશ કાઢો, લીલો, રાતો અને અનેક દેશો પીઢા હોય ૨. ૧ પ્રમાણે સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે પંદર મંગા જાણવા, યાવત—‘અનેક દેશો કાઢા, લીલા, રાતા અને એક દેશ પીઢો હોય’ ૧૫. સોઝમો મંગ—કદાચ અનેક દેશો કાઢા, લીલા, રાતા અને પીઢા હોય ૧૬. એક ચતુષ્પ્રસંગોમાં સોઝ મંગાઓ થાય છે. વધા મઠ્ઠીને પાંચ ચતુષ્કસંયોગના સોઝ સોઝ મંગા કરતાં એકી મંગા થાય છે. હવે જો તે પાંચ વર્ણવાળો હોય તો કદાચ એક દેશ કાઢો, લીલો, રાતો, પીઢો અને ધોળો હોય ૧, કદાચ એક દેશ કાઢો, લીલો, રાતો, પીઢો અને અનેક દેશો ધોળા હોય. ૧ પ્રમાણે અનુક્રમે મંગાઓ કહેવા, યાવત એક દેશ કાઢો, અનેક દેશો લીલા, રાતા, પીઢા અને એક દેશ ધોળો હોય ૧૫. ૧ પંદરમો મંગો જાણવો. કદાચ અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઢો અને ધોળો હોય ૧૬, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઢો અને અનેક દેશો ધોળા હોય ૧૭, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, રાતો, અનેક દેશો પીઢા અને એક દેશ ધોળો હોય ૧૮, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, રાતો અને અનેક દેશો પીઢા અને ધોળા હોય ૧૯, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઢો, અને અનેક દેશો ધોળા હોય ૨૦, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઢો, અને અનેક દેશો ધોળા હોય ૨૧, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, પીઢા અને એક દેશ ધોળો હોય ૨૨, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, લીલા, એક દેશ રાતો, પીઢો અને ધોળો હોય ૨૩, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, લીલા, એક દેશ રાતો, પીઢો અને અનેક દેશો ધોળા હોય ૨૪, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, લીલા, એક દેશ રાતો, અનેક દેશો પીઢા અને એક દેશ ધોળો હોય ૨૫, કદાચ અનેક દેશો કાઢા, લીલા, રાતા, એક દેશ પીઢો અને ધોળો હોય ૨૬. ૧ પ્રમાણે ૧ પંચ સંયોગના પૂર્વોક્ત છવીસ મંગાઓ થાય છે. અને પૂર્વાપર વધા મઠ્ઠીને અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૧૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૨૬—એમ વર્ણના બસો ને એકત્રીશ મંગાઓ થાય છે. ગંધ સંબંધે સત્તપ્રદેશિકની પેટે મંગાઓ સમજવા. વર્ણોની પેટે રસો કહેવા, અને સ્પર્શના મંગા ચતુષ્પ્રદેશિકની પેટે કહેવા. [૧ પ્રમાણે અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૧, ગંધના ૬, રસના ૨૩૧, અને સ્પર્શના ૩૬ સર્વ મઠ્ઠીને ૫૦૪ મંગાઓ થાય છે.]

સાત પ્રદેશિક સ્કં-
ધના વર્ણોદિને આ-
શ્રયી ૪૭૪ મંગા.
આઠ પ્રદેશિક સ્કં-
ધના વર્ણોદિના
મંગો.

અષ્ટ પ્રદેશિક સ્કં-
ધના વર્ણોદિને આ-
શ્રયી ૫૦૪ મંગા

૧. [પ્ર૦] નવપરસિયસ્સ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય ઇગવન્ને, જહા અદુપપસિય જાવ—‘સિય ચડફાસે પન્નસે’ । જહ ઇગવન્ને ઇગવન્ન-દુવન્ન-તિવન્ન-ચડવન્ના જહેવ અદુપપસિયસ્સ । જહ પંચવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિ-
હપ ય સુક્કિલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય સુક્કિલપ ય ૨, એવં પરિવાહીય પક્કતીસં મંગા
માણિયજ્ઞા જાવ—સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિહગા ય સુક્કિલપ ય । એ પક્કતીસં મંગા । એવં પક્કગ-દુયગ-
તિયગ-ચડક્કગ-પંચગસંજોપહિં દો હસીસા મંગસયા મવંતિ । ગંધા જહા અદુપપસિયસ્સ । રસા જહા એયસ્સ ચેવ વન્ના,
ફાસા જહા ચડપપસિયસ્સ ।

૧૦. [પ્ર૦] દસપપસિય પં મંતે ! સંધે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય ઇગવન્ને જહા નવપપસિય જાવ—‘સિય ચડ-
ફાસે પન્નસે’ । જહ ઇગવન્ને ઇગવન્ન-દુવન્ન-તિવન્ન-ચડવન્ના જહેવ નવપપસિયસ્સ । પંચવન્ને ધિ તહેવ, નવરં વસીસતિમો મંગો
મજ્જતિ । એવમેતે પક્કગ-દુયગ-તિયગ-ચડક્કગ-પંચગસંજોપસુ દોધિ સત્તતીસા મંગસયા મવંતિ । ગંધા જહા નવપપસિયસ્સ ।
રસા જહા એયસ્સ ચેવ વન્ના । ફાસા જાવ—ચડપપસિયસ્સ । જહા દસપપસિયો એવં સંલેક્ખપપસિયો ધિ, એવં મસંલેક્ખપ-
સિયો ધિ, સુદુમપરિણમો અનંતપપસિયો ધિ એવં ચેવ ।

૧૧. [પ્ર૦] વાયરપરિણ પં મંતે ! અનંતપપસિય સંધે કતિવન્ને ? [ઉ૦] એવં જહા અદ્વારસમસપ જાવ—‘સિય અદુ-
ફાસે પન્નસે’ । વન્ન-ગંધ-રસા જહા દસપપસિયસ્સ । જહ ચડફાસે સઘે કપ્પલ્લડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે ૧, સઘે
કપ્પલ્લડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ સઘે લુપ્પલ્લે ૨, સઘે કપ્પલ્લડે સઘે ગરુપ સઘે ઉસિણે સઘે નિદ્દે ૩, સઘે કપ્પલ્લડે સઘે ગરુપ
સઘે ઉસિણે સઘે લુપ્પલ્લે ૪, સઘે કપ્પલ્લડે સઘે લહુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે ૫, સઘે કપ્પલ્લડે સઘે લહુપ સઘે સીપ સઘે લુપ્પલ્લે
૬, સઘે કપ્પલ્લડે સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે સઘે નિદ્દે ૭, સઘે કપ્પલ્લડે સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે સઘે લુપ્પલ્લે ૮, સઘે મડપ સઘે
ગરુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે ૯, સઘે મડપ સઘે ગરુપ સઘે સીપ સઘે લુપ્પલ્લે ૧૦, સઘે મડપ સઘે ગરુપ સઘે ઉસિણે સઘે

નવ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિના
મંગો.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નવ પ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે કદાચ
એક વર્ણવાલો યાવત્—‘કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય છે.’ જો તે એક વર્ણવાલો ઇત્યાદિ હોય તો એક, બે, ત્રણ અને ચાર વર્ણના માંગાઓ
અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે જાણવા. હવે જો તે પાંચવર્ણવાલો હોય તો કદાચ એક દેશ કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને ધોલો હોય ૧,
કદાચ એક દેશ કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને અનેક દેશો ધોલો હોય ૨, એ પ્રમાણે ક્રમ પૂર્વક એકત્રીશ માંગાઓ કહેવા. યાવત્—
કદાચ તેના અનેક દેશો કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને એક દેશ ધોલો હોય ૩૧. એ પ્રમાણે એકત્રીશ માંગા જાણવા. એમ વર્ણને
આશ્રયી અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૩૧—બધા મઠીને વસો ને છત્રીશ માંગા
થાય છે. ગંધસંબંધે અષ્ટપ્રદેશિકની જેમ કહેવું. રસ સંબંધે પોતાના વર્ણની જેમ જાણવું અને સ્પર્શ સંબંધે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેટે કહેવું.
[એ પ્રમાણે નવપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૬, ગંધના ૬, રસના ૨૩૬ અને સ્પર્શના ૩૬, સર્વ મઠીને ૫૧૪ માંગાઓ થાય છે.]

નવ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિને આ-
શ્રયી ૫૧૪ મંગો.
દશ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિના
મંગો.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દશપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નવપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે કદાચ એક વર્ણવાલો
હોય, યાવત્—કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય. જો તે એક વર્ણવાલો ઇત્યાદિ હોય તો, એક, બે, ત્રણ અને ચાર વર્ણ સંબંધે નવપ્રદેશિક સ્કંધની
જેમ કહેવું. જો તે પાંચ વર્ણવાલો હોય તો પણ નવપ્રદેશિકની પેટે જ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે, અહિં *ત્રીશમો માંગો અધિક કહેવો.
એ પ્રમાણે અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૩૨—બધા મઠીને વસોને સાડત્રીશ
માંગા થાય છે. ગંધ સંબંધે નવપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે માંગા કહેવા. રસના માંગા પોતાના વર્ણની પેટે જાણવા. અને સ્પર્શ સંબંધે માંગા
ચતુષ્પ્રદેશિકની પેટે જાણવા. [એ પ્રમાણે દશપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૭, ગંધના ૬, રસના ૨૩૭, અને સ્પર્શના ૩૬. બધા
મઠીને ૫૧૬ માંગાઓ થાય છે.] જેમ દશપ્રદેશિક સ્કંધ વાલો તેમ મહ્યાતપ્રદેશિક, અસંલ્યાતપ્રદેશિક અને સૂક્ષ્મપરિણામવાલો અનંતપ્ર-
દેશિક સ્કંધ પણ જાણવો.

દશ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના ૫૧૬ મંગો.

અનંત પ્રદેશિક
સ્કંધ પરિણામવાલો
સ્કંધના વર્ણાદિના
મંગો.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાદરપરિણામવાલો (સ્થૂલ) અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ !
‘અદ્વારમા શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—તે કદાચ આઠ સ્પર્શવાલો પણ વાલો છે’ ત્યાં સુધી જાણવું. તેના વર્ણ, ગંધ અને રસના માંગાઓ
દશપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે જાણવા. હવે જો તે ચારસ્પર્શવાલો હોય તો, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૧,
કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત અને સર્વ રુક્ષ હોય ૨, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૩, કદાચ સર્વ
કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ રુક્ષ હોય ૪, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૫, કદાચ સર્વ
કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત અને સર્વ રુક્ષ હોય ૬, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૭, કદાચ સર્વ
કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ રુક્ષ હોય ૮, કદાચ સર્વ શુદ્ધ—કોમલ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૯, કદાચ

૧૦ * અનેક દેશો કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને ધોલો હોય છે ૩૧.

૧૧ † મગ. ૪૦ ૪ ૪૦ ૧૮ ૩૦ ૬ ૪૦ ૬૪.

निजे ११, सधे मउए सधे गरुए सधे उसिणे सधे लुक्खे १२, सधे मउए सधे लहुए सधे सीए सधे निजे १३, सधे मउए सधे लहुए सधे सीए सधे लुक्खे १४, सधे मउए सधे लहुए सधे उसिणे सधे निजे १५, सधे मउए सधे लहुए सधे उसिणे सधे लुक्खे १६ । एए सोलस भंगा ।

अइ पंचफासे सधे कक्खडे सधे गरुए सधे सीए देसे निजे देसे लुक्खे १, सधे कक्खडे सधे गरुए सधे सीए देसे निजे देसा लुक्खा २, सधे कक्खडे सधे गरुए सधे सीए देसा निजा देसे लुक्खे ३, सधे कक्खडे सधे गरुए सधे सीए देसा निजा देसा लुक्खा ४, सधे कक्खडे सधे गरुए सधे उसिणे देसे निजे देसे लुक्खे ४, सधे कक्खडे सधे लहुए सधे सीए देसे निजे देसे लुक्खे ४, सधे कक्खडे सधे लहुए सधे उसिणे देसे निजे देसे लुक्खे ४, एवं एए कक्खडेणं सोलस भंगा । सधे मउए सधे गरुए सधे सीए देसे निजे देसे लुक्खे ४, एवं मउएण वि सोलस भंगा, एवं बत्तीसं भंगा । सधे कक्खडे सधे गरुए सधे निजे देसे सीए देसे उसिणे ४, सधे कक्खडे सधे गरुए सधे लुक्खे देसे सीए देसे उसिणे ४, एए बत्तीसं भंगा । सधे कक्खडे सधे सीए सधे निजे देसे गरुए देसे लहुए, पत्थ वि बत्तीसं भंगा, सधे गरुए सधे सीए सधे निजे देसे कक्खडे देसे मउए, पत्थ वि बत्तीसं भंगा, एवं सधे ते पंचफासे अट्ठावीसं भंगसयं भवति ।

अइ छफासे सधे कक्खडे सधे गरुए देसे सीए देसे उसिणे देसे निजे देसे लुक्खे १, सधे कक्खडे सधे गरुए देसे सीए देसे उसिणे देसे निजे देसा लुक्खा २, एवं जाव-सधे कक्खडे सधे गरुए देसा सीया देसा उसिणा देसा निजा देसा लुक्खा १६, एए सोलस भंगा । सधे कक्खडे सधे लहुए देसे सीए देसे उसिणे देसे निजे देसे लुक्खे, पत्थ वि सोलस भंगा । सधे मउए सधे गरुए देसे सीए देसे उसिणे देसे निजे देसे लुक्खे, पत्थ वि । सधे मउए सधे लहुए देसे सीए देसे उसिणे देसे निजे देसे लुक्खे, पत्थ वि सोलस भंगा, एए चउसट्ठिं भंगा । सधे कक्खडे सधे सीए देसे गरुए देसे लहुए देसे निजे देसे लुक्खे, एवं जाव-सधे मउए सधे उसिणे देसा गरुया देसा लहुया देसा निजा देसा लुक्खा,

सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं शीत अने सर्वं रुक्ष होय १०, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं उष्ण अने सर्वं क्षिग्ध होय ११, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं उष्ण अने सर्वं रुक्ष होय १२, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं शीत अने सर्वं क्षिग्ध होय १३, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं शीत अने सर्वं रुक्ष होय १४, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं उष्ण अने सर्वं क्षिग्ध होय १५, कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, सर्वं उष्ण अने सर्वं रुक्ष होय १६. ए सोळ भांगाओ जाणवा.

हवे जो ते पांचस्पर्शवाळो होय तो (१) सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, अनेक देशो क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ४, अथवा (२) कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४, [अहिं उपर प्रमाणे चार भांगा जाणवा.] (३) सर्वं कर्कश, सर्वं लघु, सर्वं शीत, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४, (४) कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं लघु, सर्वं उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ४. ए प्रमाणे कर्कशानी साथे सोळ भांगा थया. अथवा सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, सर्वं शीत, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं मृदुनी साथे पण कर्कशानी पेटे सोळ भांगा करवा. ए रीते बधा मळीने बत्तीश भांगा थाय छे. अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं क्षिग्ध एक देश शीत अने एक देश उष्ण १६, अथवा सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, सर्वं रुक्ष, एक देश शीत अने एक देश उष्ण १६, ए बधा मळीने बत्तीश भांगा जाणवा. कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं शीत, सर्वं क्षिग्ध, एक देश गुरु अने एक देश लघु. अहिं पण बत्तीश भांगा करवा. अथवा कदाच सर्वं गुरु, सर्वं शीत, सर्वं क्षिग्ध, एक देश कर्कश अने एक देश मृदु ३२. अहिं पण बत्तीश भांगा करवा. ए प्रमाणे बधा मळीने पांच स्पर्शना एकसोने अठ्ठावीश भांगा थाय छे.

पांच स्पर्शना भंगो.

हवे जो ते छ स्पर्शवाळो होय तो (१) सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १, कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २, ए प्रमाणे यावत्-सर्वं कर्कश, सर्वं गुरु, अनेक देशो शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय १६. ए प्रमाणे सोळ भांगा करवा. (२) कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं पण सोळ भांगा कहेवा. (३) कदाच सर्वं मृदु, सर्वं गुरु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं पण सोळ भांगा कहेवा. (४) कदाच सर्वं मृदु, सर्वं लघु, एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १६. अहिं पण सोळ भांगा कहेवा. ए बधा मळीने चोसठ भांगा थाय छे. अथवा कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं शीत, एक देश गुरु, एक देश लघु, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय. ए प्रमाणे यावत्-सर्वं मृदु, सर्वं उष्ण, अनेक देशो गुरु, अनेक देशो रुक्ष, अनेक देशो क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय. अहिं चोसठ भांगा जाणवा. कदाच सर्वं कर्कश, सर्वं क्षिग्ध, एक देश गुरु, एक

छ स्पर्शना भंगो.

પત્ય વિ ચડસાટ્ટિ મંગા । સઘે કક્ષણે સઘે નિઝે વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે ૧, જાવ-સઘે મડપ સઘે લુક્ષે વેસા ગરુયા વેસા લહુયા વેસા સીયા વેસા ઉસિણા, એ ચડસાટ્ટિ મંગા । સઘે ગરુપ સઘે સીપ વેસે કક્ષણે વેસે મડપ વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે, એ જાવ-સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે વેસા કક્ષણે વેસા મડપ વેસા નિઝા વેસા લુક્ષા, એ ચડસાટ્ટિ મંગા । સઘે ગરુપ સઘે નિઝે વેસે કક્ષણે વેસે મડપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે, જાવ-સઘે લહુપ સઘે લુક્ષે વેસા કક્ષણે વેસા મડપ વેસા સીયા વેસા ઉસિણા, એ ચડસાટ્ટિ મંગા । સઘે સીપ સઘે નિઝે વેસે કક્ષણે વેસે મડપ વેસે ગરુપ વેસે લહુપ, જાવ-સઘે ઉસિણે સઘે લુક્ષે વેસા કક્ષણે વેસા મડપ વેસા ગરુયા વેસા લહુયા, એ ચડસાટ્ટિ મંગા । સઘે તે લપાસે તિન્નિ ચડસાસીયા મંગસયા મવંતિ ૩૮૪ ।

જર સસપાસે સઘે કક્ષણે વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે ૧, સઘે કક્ષણે વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસા નિઝા વેસા લુક્ષા ૪, સઘે કક્ષણે વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસે સીપ વેસા ઉસિણા વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે ૪, સઘે કક્ષણે વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસા સીયા વેસે ઉસિણા વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે । સઘે તે સોલસ મંગા માણિયઘા । સઘે કક્ષણે વેસે ગરુપ વેસા લહુયા વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે, એ ગરુપણં યગતેણં લહુપણં પુદુતેણં પતે વિ સોલસ મંગા । સઘે કક્ષણે વેસા ગરુયા વેસે લહુપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે, એ વિ સોલસ મંગા માણિયઘા । સઘે કક્ષણે વેસા ગરુયા વેસા લહુયા વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે, એ વિ સોલસ મંગા માણિયઘા । એવમેતે ચડસાટ્ટિ મંગા કક્ષણેણં સમં । સઘે મડપ વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે । એવં મડપણ વિ સમં ચડસાટ્ટિ મંગા માણિયઘા । સઘે ગરુપ વેસે કક્ષણે વેસે મડપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે । એવં ગરુપણ વિ સમં ચડસાટ્ટિ મંગા કાયઘા । સઘે લહુપ વેસે કક્ષણે વેસે મડપ વેસે સીપ વેસે ઉસિણે વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે । એવં લહુપણ વિ સમં ચડસાટ્ટિ મંગા કાયઘા । સઘે સીપ વેસે કક્ષણે વેસે મડપ વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસે નિઝે વેસે લુક્ષે । એવં સીતેણ વિ સમં ચડસાટ્ટિ મંગા કાયઘા । સઘે ઉસિણે વેસે કક્ષણે વેસે મડપ વેસે ગરુપ વેસે લહુપ વેસે નિઝે વેસે

દેશ લઘુ, એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય, યાવત્-કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, અનેક દેશો શીત અને અનેક દેશો ઉષ્ણ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પળ ચોસઠ માંગા કરવા. કદાચ સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય, એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ક્ષિઘ અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ચોસઠ માંગા સમજવા. કદાચ સર્વ ગુરુ, સર્વ ક્ષિઘ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય, યાવત્-કદાચ સર્વ લઘુ, સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો શીત અને અનેક દેશો ઉષ્ણ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પળ ચોસઠ માંગા જાણવા. કદાચ સર્વ શીત, સર્વ ક્ષિઘ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ અને એક દેશ લઘુ હોય, યાવત્-કદાચ સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ અને અનેક દેશો લઘુ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પળ ચોસઠ માંગા જાણવા. તે બધા મઠીને છ સ્પર્શ સંબંધે ૩૮૪ માંગા થાય છે.

સાત સ્પર્શના મંગો.

હવે જો તે સાત સ્પર્શવાળો હોય તો (૧) સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧, કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિઘ અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૪. [એ પ્રમાણે ચાર માંગા કરવા]. (૨) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. [અહિં પળ ચાર માંગા કરવા]. (૩) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. (૪) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. એ બધા મઠીને સોઠ માંગા કહેવા. (૨) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે 'ગુરુ' પદ એક વચનમાં અને 'લઘુ' પદને અનેક વચનમાં રાખી ઉપરના જ સોઠ માંગા અહિં પળ કહેવા ૧૬. (૩) કદાચ સર્વ કર્કશ, અનેક દેશો ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. અહિં પળ સોઠ માંગા કહેવા. (૪) કદાચ સર્વ કર્કશ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. એ પળ સોઠ માંગા કહેવા. (૧) એ પ્રમાણે એ ચોસઠ માંગા 'કર્કશ' સાથે કહ્યા ૬૪. (૨) કદાચ સર્વ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે 'મૃદુ'ની સાથે પળ ચોસઠ માંગા કરવા. (૩) કદાચ સર્વ ગુરુ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિઘ અને એક દેશ રુક્ષ. એ પ્રમાણે 'ગુરુ'ની સાથે પળ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૪) કદાચ સર્વ લઘુ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ

લુપ્તે । एवं उसिणेण वि समं चउसट्ठि मंगा कायघा । सधे निद्धे देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उसिणे । एवं निद्धेण वि चउसट्ठि मंगा कायघा । सधे लुप्ले देसे कक्खडे देसे मउप देसे गरुप देसे लहुप देसे सीप देसे उसिणे । एवं लुप्लेण वि समं चउसट्ठि मंगा कायघा जाव—सधे लुप्ले देसा कक्खडा देसा मउया देसा गरुया देसा लहुया देसा सीया देसा उसिणा । एवं सत्तपासे पंच बारसुत्तरा मंगसया भवंति । १५

જા અટુકાસે દેસે કક્કલડે દેસે મઝપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુપ્પલે ૪, દેસે કક્કલડે દેસે મઝપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુપ્પલે ૪, દેસે કક્કલડે દેસે મઝપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસા સીયા દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુપ્પલે ૪, દેસે કક્કલડે દેસે મઝપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસા સીયા દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુપ્પલે ૪, એ ચત્તારિ ચઠકા સોલસ મંગા । દેસે કક્કલડે દેસે મઝપ દેસે ગરુપ દેસા લહુયા દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુપ્પલે, એવં એતે ગરુપણં પગસપણં લહુપણં પુહસપણં સોલસ મંગા કાયઘા । દેસે કક્કલડે દેસે મઝપ દેસા ગરુયા દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુપ્પલે ૪ । એ વિ સોલસ મંગા કાયઘા । દેસે કક્કલડે દેસે મઝપ દેસા ગરુયા દેસા લહુયા દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુપ્પલે । એતે વિ સોલસ મંગા કાયઘા । સધે વિ તે ચઠસટ્ઠિ મંગા કક્કલડ—મઝપાહિં પગસપાહિં । તાહે કક્કલડેણં પગસપણં મઝપણં પુહસપણં એતં ચઠસટ્ઠિ મંગા કાયઘા । તાહે કક્કલડેણં પુહસપણં મઝપણં પગસપણં ચઠસટ્ઠિ મંગા કાયઘા । તાહે એતોહિં એવં દોહિં વિ પુહસોહિં ચઠસટ્ઠિ મંગા કાયઘા જાવ—‘દેસા કક્કલડા દેસા મઝયા દેસા ગરુયા દેસા લહુયા દેસા સીયા દેસા ઉસિણા દેસા નિદ્ધા દેસા લુપ્પલા’ એસો અપચ્છિમો મંગો । સધે તે અટુકાસે દો છપ્પકા મંગસયા ભવંતિ । એવં એતે બાદરપરિણય અનંતપરપસિય કંધે સઘેસુ સંજોપસુ બારસ છપ્પકા મંગસયા ભવંતિ ।

શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘લઘુ’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૫) કદાચ સર્વ શીત, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘શીત’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૬) કદાચ સર્વ ઉષ્ણ. એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘ઉષ્ણ’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૭) કદાચ સર્વ ક્ષિગ્ધ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય. એ પ્રમાણે ‘ક્ષિગ્ધ’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૮) કદાચ સર્વ રુક્ષ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય એ પ્રમાણે ‘રુક્ષ’ સાથે પણ ચોસઠ માંગા કરવા. યાવત્—સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, અનેક દેશો શીત અને અનેક દેશો ઉષ્ણ હોય ૬૪. એ રીતે બધા મઝીને સાત સ્પર્શના પાંચસોને ચાર માંગા થાય છે.

જો તે આઠ સ્પર્શવાળો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. [અહિં ચાર માંગા કરવા.] (૨) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪, (૩) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. [અહિં પણ ચાર માંગા કરવા.] (૪) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. એ પ્રમાણે ચાર ચતુષ્કના સોઠ માંગા કરવા. (૨) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘ગુરુ’ ને એક વચનમાં અને ‘લઘુ’ને બહુવચનમાં રાખી (ઉપરના જ) સોઠ માંગા કરવા ૧૬. (૩) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પણ સોઠ માંગા કરવા. (૪) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. અહિં પણ સોઠ માંગા કરવા. એ બધા મઝીને ચોસઠ માંગા ‘કર્કશ અને મૃદુ’ ને એક વચનમાં રાખવાથી થાય. (૨) તેમાં કર્કશને એક વચનમાં અને મૃદુને અનેક વચનમાં રાખી એ પ્રમાણે બીજા ચોસઠ માંગા કરવા. વઝી તેમાં (૩) કર્કશને બહુવચનમાં અને મૃદુને એક વચનમાં રાખી પુનઃ ચોસઠ માંગા કરવા. વઝી પણ (૪) કર્કશ અને મૃદુ બન્નેને બહુસંખ્યામાં રાખી બીજા ચોસઠ માંગા કરવા. યાવત્—અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિગ્ધ અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૬૪. એ છેલ્લો માંગો છે. એ બધા મઝીને આઠ સ્પર્શના બસો ને છપ્પકા માંગા થાય છે. એ પ્રમાણે બાદર-પરિણમવાઝા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધમાં સ્પર્શના સર્વ સંયોગોને આશ્રયી [ચતુઃસંયોગી ૧૬, પંચસંયોગી ૧૨૮, છસંયોગી ૩૮૪, સત્તસંયોગી ૫૧૨ અને અષ્ટસંયોગી ૨૫૬—] બધા મઝીને ૧૨૯૬ માંગા થાય છે.

આઠ સ્પર્શના મંગો.

૧૨. [પ્ર૦] કહિલે મંતે ! પરમાણુ પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! ચડલિલે પરમાણુ પદ્મસે તંજહા-૧ દક્ષપરમાણુ, ૨ ક્ષેત્રપરમાણુ, ૩ કાલપરમાણુ, ૪ ભાવપરમાણુ ।

૧૩. [પ્ર૦] દક્ષપરમાણુ ણં મંતે ! કહિલે પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! ચડલિલે પદ્મસે તંજહા-૧ અષ્ઠેજો, ૨ અમેજો, ૩ અઢજો, ૪ અગેજો ।

૧૪. [પ્ર૦] ક્ષેત્રપરમાણુ ણં મંતે ! કહિલે પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! ચડલિલે પદ્મસે તંજહા-૧ અણદે, ૨ અમજો, ૩ અપવેસે, ૪ અવિભાગે ।

૧૫. [પ્ર૦] કાલપરમાણુ-પુષ્પા । [૩૦] ગોયમા ! ચડલિલે પદ્મસે, તંજહા-૧ અષ્ઠે, ૨ અગંધે, ૩ અરસે, ૪ અપાસે ।

૧૬. [પ્ર૦] ભાવપરમાણુ ણં મંતે ! કહિલે પદ્મસે ? [૩૦] ગોયમા ! ચડલિલે પદ્મસે તંજહા-૧ વજ્રમંતે, ૨ ગંધમંતે, ૩ રસમંતે, ૪ પાસમંતે । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' તિ આઘ-વિહરતિ ।

વીસદેમે સપ્ત પંચમો ઉદેસો સમત્તો ।

પરમાણુના ચાર
પ્રકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ *દ્રવ્યપરમાણુ, ૨ ક્ષેત્રપરમાણુ, ૩ કાલપરમાણુ અને ૪ ભાવપરમાણુ.

દ્રવ્યપરમાણુના
પ્રકાર.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યપરમાણુ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અષ્ઠેજ, ૨ અમેજ, ૩ અદાજ અને ૪ અગ્રાજ.

ક્ષેત્રપરમાણુના
પ્રકાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્ષેત્રપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ક્ષેત્રપરમાણુ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે; તે આ પ્રમાણે—૧ †અનર્થ, ૨ અમધ્ય, ૩ અપ્રદેશ અને ૪ અવિભાગ.

કાલપરમાણુના
પ્રકાર.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાલપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અવર્ણ, ૨ અગંધ, ૩ અરસ અને ૪ અસ્પર્શ.

ભાવપરમાણુના
પ્રકાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભાવપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વર્ણવાલો, ૨ ગંધવાલો, ૩ રસવાલો અને ૪ સ્પર્શવાલો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' એમ કહી [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં પંચમ ઉદેશક સમાપ્ત.

છટ્ટાઓ ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] પુઢવિકાશ્ય ણં મંતે ! હમીસે રચણ્ણમાય ય સઙ્કરણ્ણમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોહય, સમોહણિસા જે અવિય સોહમ્મે કવ્યે પુઢવિકાશ્યસાપ ઉવઘજિસાપ સે ણં મંતે ! કિં પુઢિ ઉવઘજિસા પચ્છા આહારેજા પુઢિ આહારિસા

ષષ્ઠ ઉદેશક.

પૃથિવીકાયિકનું
આહાર અને ઉત્પ-
ત્તિનું પૌર્વાપર્યં.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ, આ રત્નપ્રભા પૃથિવી અને શર્કરાપ્રભા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને સૌપર્મક-
હપમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે શું પહેલાં ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે કે પહેલાં આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય ?
[૩૦] હે ગૌતમ ! તે પહેલાં ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે, અથવા પહેલાં આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય—હત્યાદિ હકીકત †સત્તરમા

૧૨ * વર્ણાદિ ધર્મેનાં વિવક્ષા સિવાયનો એક પરમાણુ દ્રવ્ય પરમાણુ કહેવાય છે; કારણ કે અહિં કેવલ દ્રવ્યની જ વિવક્ષા છે, એક આકાશ પ્રવેશ ક્ષેત્ર પરમાણુ, સમય કાલ પરમાણુ અને વર્ણાદિ ધર્મેના પ્રાધાન્યની વિવક્ષા થી માથ પરમાણુ કહેવાય છે.

૧૪ † પરમાણુના સમસંસ્ક્ર્યાવાળા અવયવ નથી માટે તે અનર્થ, વિપમ સંસ્ક્ર્યાવાળા અવયવો નથી માટે અમધ્ય, અવયવો નથી માટે અપ્રદેશ અને તેનો વિભાગ થઈ શકતો નથી માટે અવિભાગ કહેવાય છે.

૧ ‡ અન્તર્મુહર્તનું આયુષ્ય બાકી હોય ત્યારે મરણાન્ત દુઃખથી પીડિત થયેલ જીવ પોતાના આત્મપ્રદેશો વડે મુખાદિ છિદ્રોને પૂરીને તથા શરીર પ્રમાણ પહોળાઈ અને આઢાઈ રાક્ષી તથા લંબાદમાં ઉત્પત્તિ સ્થાનપર્યંત ક્ષેત્ર ત્યાપીને અન્તર્મુહર્તમાં મરણ પામે અને આયુષ્ય કર્મના પળા પુરુલોનો ક્ષય કરે તે મરણસમુદ્ધાત કહેવાય છે. કોઈ એક જીવ સમુદ્ધાત કરીને ભવાન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યાં આહાર કરે છે અને શરીર બાંધે છે, કોઈ જીવ સમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈ પોતાના શરીરમાં આવીને ફરી સમુદ્ધાત કરી ભવાન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય છે. જુઓ અગ= સં= ૧ શા= ૬ ઉ= ૬ પૃ= ૨૧૬.

§ જીવો દેશથી અને સર્વથી એમ બે પ્રકારે મરણસમુદ્ધાત કરે છે, જ્યારે દેશથી મરણસમુદ્ધાત કરે છે ત્યારે તે મરણસમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈ પૂર્વના શરીરને સર્વથી છોડી દેશની ગતિથી જાય છે અને તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી આહાર કરે છે. પણ જે સર્વ સમુદ્ધાત કરે છે તે દેશિકા, ગતિથી ત્યાં જઈ પછી શરીરનો લાગ કરે છે તે થી પ્રથમ આહાર કરે છે અને પછી ઉત્પન્ન થાય છે—જુઓ અગ= સં= ૪ શા= ૧૭ ઉ= ૬ પૃ= ૪૦.

પચ્છા ઉચ્ચજેજ્ઞા ? [૩૦] ગોચમા ! પુષ્પિ વા ઉચ્ચજિષ્ઠા ૦. એવં જહા સત્તરસમસપ છદ્ધુરેસે જાવ-સે તેણદ્દેણં ગોચમા ! એવં જુજ્ઞા-‘પુષ્પિ વા જાવ-ઉચ્ચજેજ્ઞા’ । નચરં તેહિ સંપાડણના, રમેહિ આહારો મચ્છતિ, સેસં તં ચેવ ।

૨. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાદપ્પ જં મંતે ! રમીસે રચણપ્પમાય સક્કરપ્પમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોહપ, સમોહણિસા જે મથિય રિસાએ કપ્પે પુઢવિક્કાદયત્તાય ઉચ્ચજિષ્ઠા ૦ ? [૩૦] એવં ચેવ, એવં જાવ-ઈસીપખ્ખારાય ઉચ્ચાપયય્થો ।

૩. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાદપ્પ જં મંતે ! સક્કરપ્પમાય ચાલુયપ્પમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોહતે, સમોહણિસા જે મથિય સોહસ્મે જાવ-ઈસીપખ્ખારાય, એવં ય્તેણ કમેણં જાવ-તમાય અહેસત્તમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોહપ સમાપે જે મથિય સોહસ્મે જાવ-ઈસીપખ્ખારાય ઉચ્ચાપયય્થો ।

૪. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાદપ્પ જં મંતે ! સોહસ્મી-સાળાણં સળંકુમાર-માહિંદાણ ય કપ્પાણં અંતરા સમોહપ, સમોહણિસા જે મથિય રમીસે રચણપ્પમાય પુઢવીય પુઢવિક્કાદયત્તાય ઉચ્ચજિષ્ઠા સે જં મંતે ! પુષ્પિ ઉચ્ચજિષ્ઠા પચ્છા આહારેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ જાવ-સે તેણદ્દેણં જાવ-ણિપ્પલેચ્છો ।

૫. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાદપ્પ જં મંતે ! સોહસ્મી-સાળાણં સળંકુમાર-માહિંદાણ ય કપ્પાણં અંતરા સમોહપ, સમોહણિસા જે મથિય સક્કરપ્પમાય પુઢવીય પુઢવિક્કાદયત્તાય ઉચ્ચજિષ્ઠા ૦ ? [૩૦] એવં ચેવ, એવં જાવ-અહેસત્તમાય ઉચ્ચાપયય્થો । એવં સળંકુમાર-માહિંદાણં ચંમલોગસ્સ ય કપ્પસ્સ અંતરા સમોહપ, સમોહણિસા પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય ઉચ્ચાપયય્થો, એવં ચંમલોગસ્સ લંત-ગસ્સ ય કપ્પસ્સ અંતરા સમોહપ, પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય, એવં લંતગસ્સ મહાસુક્કસ્સ કપ્પસ્સ ય અંતરા સમોહપ, પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય, એવં મહાસુક્કસ્સ સહસ્સારસ્સ ય કપ્પસ્સ અંતરા પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય, એવં સહસ્સારસ્સ આણય-પાણયકપ્પાણ ય અંતરા પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય, એવં આણય-પાણયાણં આરણ-અણ્ણયાણ ય કપ્પાણં અંતરા પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય, એવં આરણ-અણ્ણયાણં ગેવેજ્ઞવિમાણાણ ય અંતરા જાવ-અહેસત્તમાય, એવં ગેવેજ્ઞવિમાણાણં અણુત્તરવિમાણાણ ય અંતરા પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય, એવં અણુત્તરવિમાણાણં રીસીપખ્ખારાય ય પુણરથિ જાવ-અહેસત્તમાય ઉચ્ચાપયય્થો ૧ ।

૬. [પ્ર૦] આડકાદપ્પ જં મંતે ! રમીસે રચણપ્પમાય સક્કરપ્પમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોહપ, સમોહણિસા જે મથિય સોહસ્મે કપ્પે આડકાદયત્તાય ઉચ્ચજિષ્ઠા ૦ સેસં જહા પુઢવિક્કાદયત્ત, જાવ-સે તેણદ્દેણં ૦ । એવં પઢમ-દોષાણં અંતરા સમોહપ

શતકના છઠ્ઠા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવી. યાવત્-તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે-‘તે પહેલું ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે, અથવા પહેલાં આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય.’ પણ વિશેષ એ કે, ત્યાં પૃથિવીકાયિકો ‘સંપ્રાપ્ત કરે-પુદ્ગલગ્રહણ કરે’ એ કથન છે અને અહિં ‘આહાર કરે’ એમ કહેવાનું છે. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમાપૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને રીશાનકલ્પમાં પૃથિવી-કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે શું પહેલું ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક શર્કરાપ્રમા અને ચાલુકાપ્રમા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વવત્ જાણવો. એ પ્રમાણે એ ક્રમવડે યાવત્-તમા અને અધઃસત્તમ (તમતમા) પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાતપૂર્વક પૃથિવીકાયિકનો સૌધર્મકલ્પમાં યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીમાં ઉપપાત કહેવો.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક સૌધર્મ-રીશાન અને સનલુમાર-માહેન્દ્રકલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને આ રત્નપ્રમા-પૃથિવીમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે શું પહેલું ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે કે પહેલાં આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-એમ કહેવાય છે-ઇત્યાદિ ઉપસંહાર કહેવો.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક સૌધર્મ-રીશાન અને સનલુમાર-માહેન્દ્ર કલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને શર્કરાપ્રમા પૃથિવીમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. તે પ્રમાણે યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. એમ સનલુમાર-માહેન્દ્ર અને બ્રહ્મલોક કલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત પૂર્વક પરીથી રત્નપ્રમાથી માંડી યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. એજ રીતે બ્રહ્મલોક અને લાંતકલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરી પુનઃ યાવત્-અધઃસત્તમ નરક સુધી, એમ ત્યાંતક અને મહાશુક્ર કલ્પની વચ્ચે, મહાશુક્ર અને સહસ્રાર કલ્પની વચ્ચે, સહસ્રાર અને આનત-પ્રાણતકલ્પની વચ્ચે, આનત-પ્રાણત અને આરણ-અણ્ણુતકલ્પની વચ્ચે, આરણ-અણ્ણુત અને પ્રૈવેયકવિમાનની વચ્ચે, પ્રૈવેયકવિમાન અને અનુત્તરવિમાનની વચ્ચે તથા અનુત્તરવિમાન અને રીષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરવા પૂર્વક રત્નપ્રમાથી આરંભી અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી પૃથિવીકાયિકનો ઉપપાત કહેવો.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક આ રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં અપ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઇત્યાદિ બધું પૃથિવીકાયિકની પેઠે યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-[પૂર્વ આહાર કરે અને] પછી પણ ઉપજે’ ત્યાં સુધી કહેવું. એ

જાવ-ઈસીપમ્મારાય ઉવવાપયણો, एवं एयणं कमेणं जाव-तमाय अहेसत्तमाय य पुढवीए अंतरा समोहए, समोहणिता जाव-ईसीपम્माराय उववापयणो आउक्काइयत्ताए ।

૭. [પ્ર૦] આડયાણ ણં મંતે ! સોહમ્મી-સાળાણં સળંકુમાર-માહિવાળ ય કપ્પાણં અંતરા સમોહણ, સમોહણિતા જે અવિણ્ણે રયણપ્પમાય પુઢવીય ઘણોદહિ-ઘણોદહિવલપસુ આડકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ૦ સેસં તં ચેવ, एवं एयहिं चेष अंतरेण समोहओ जाव-अहेसत्तमाय पुढवीय घणोदहि-घणोदहिवलपसु आउक्काइयत्ताय उववापयणो, एवं जाव-अणुत्तरविमाणानं ईसिपममाराय य पुढवीए अंतरा समोहए जाव-अहेसत्तमाय घणोदहि-घणोदहिवलपसु उववापयणो २ ।

૮. [પ્ર૦] વાડકાઈય ણં મંતે ! ઈમ્મીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય સકરપ્પમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોહણ, સમોહણિતા જે અવિણ્ણે સોહમ્મે કપ્પે વાડકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ૦ एवं जहा सत्तरसमसए वाउक्काइयउहेसए तहा इह वि, नवरं अंतरेण समोहणा नेयवा, सैसं तं चेष, जाव-अणुत्तरविमाणानं ईसीपममाराय य पुढवीए अंतरा समोहए, समोहणिता જે અવિણ્ણે ઘણવાય-તણુવાય ઘણવાય-તણુવાયવલપસુ વાડકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ, સેસં તં ચેવ, જાવ-સે તેણદ્દેયં જાવ-ઉવવ-જ્જેજ્જા । ‘સેયં મંતે ! સેયં મંતે’ ! સિ ।

વીસમ્મે સણ્ણહિઓ ઉદેસો સમત્તો ।

પ્રમાણે પહેલી અને બીજી પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે એ ક્રમ વડે યાવત્-તમા અને અધઃસત્તમ પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવી સુધી અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક સૌધર્મ-ઈશાન અને સનત્કુમાર-માહેન્દ્રકલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને આ રત્નપ્રભાપૃથિવીમાં ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમાં અપ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ બધું પૂર્વવત્ કહેવું. એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલા આંતરાઓમાં મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધીના ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમાં અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો યાવત્-અનુત્તર વિમાન અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-સાતમી પૃથિવી સુધી ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમાં અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો.

વાયુકાયિક.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક આ રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ ‘સત્તરમા શતકના વાયુકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં પણ કહેવું વિશેષ એ કે, રત્નપ્રભાદિ પૃથિવીઓના આંતરામાં મરણ સમુદ્ધાતસંબંધે કહેવું. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અનુત્તર વિમાન અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને જે વાયુકાયિક ઘનવાત અને તનુવાતમાં તથા ઘનવાત અને તનુવાતના વલયોમ વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય-ઈત્યાદિ વાકીનું બધું પૂર્વવત્ કહેવું. યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-‘ઉત્પન્ન થાય.’ હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં છઠ્ઠો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કાઠિવિદ્દે ણં મંતે ! વંધે પછસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદ્દે વંધે પછસે, તં જહા-૧ જીવપ્પયોગવંધે, ૨ અણં-છરવંધે, ૩ પરંપરવંધે ।

૨. [પ્ર૦] નેરયણાણં મંતે ! કાઠિવિદ્દે વંધે પછસે ? [૩૦] एवं चेष, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

કર્મવન્ધ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વંધ કેટલા પ્રકારનો કલ્પો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વંધ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-‘જીવ-પ્રયોગવંધ, અનંતરવંધ અને પરંપરવંધ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારનો વંધ કહ્યો છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું.

૮ * મગ્ગ સં. ૪ શ્લો ૧૭-૨૦-૧૧ પૃ. ૪૨.

૧ † જીવના પ્રયોગ-મન, વચન અને કાયના વ્યાપાર-વડે કર્મપુણ્ણોનો આત્માની સાથે સંબન્ધ થવો તે જીવપ્રયોગ વન્ધ. કર્મપુણ્ણોનો વન્ધ થયા પછીના સમયે જે વન્ધ તે અનંતર વન્ધ કહેવાય છે અને સ્વા. ૧૫૫ દ્વિતીયાદિ સમયે જે વન્ધ તે પરંપર વન્ધ કહેવાય છે.

૧. [પ્ર૦] જ્ઞાનાવરણિજ્ઞસ્ત જં મંતે ! કમ્મસ્સ કહ્વિદ્દે બંધે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદ્દે બંધે પજ્જતે, તંજહા—ઝીવણયોગબંધે, અનંતરબંધે, પરંપરબંધે ।

૪. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! જ્ઞાનાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કહ્વિદ્દે બંધે પજ્જતે ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव—वेमाणियाणं, एवं जाव—अंतराहयस्स ।

૫. [પ્ર૦] જ્ઞાનાવરણિજ્ઞોદયસ્સ જં મંતે ! કમ્મસ્સ કહ્વિદ્દે બંધે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદ્દે બંધે પજ્જતે एवं चेव, एवं નેરહયાણ ચિ, एवं जाव—वेमाणियाणं, एवं जाव—अंतराहयस्स ।

૬. [પ્ર૦] इत्थिवेदस्स જં મંતે ! કહ્વિદ્દે બંધે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદ્દે બંધે પજ્જતે एवं चेव ।

૭. [પ્ર૦] असुरकुमारणं મંતે ! इत्थिवेदस्स કતિવિદ્દે બંધે પજ્જતે ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव—वेमाणियाणं, नवरं जस्स इत्थिवेदो अत्थि, एवं पुरिसवेदस्स चि, एवं नपुंसगवेदस्स चि, जाव—वेमाणियाणं, नवरं जस्स जो अत्थि वेदो ।

૮. [પ્ર૦] दंसणमोहणिज्ઞસ્સ જં મંતે ! કમ્મસ્સ કહ્વિદ્દે બંધે પજ્જતે ? [ઉ૦] एवं चेव, निरंतरं जाव—वेमाणियाणं । एवं चरित्तमोहणिज्ઞસ્સ चि जाव—वेमाणियाणं । एवं एएणं कमेणं ओरालियसरिरस्स जाव—कम्मगसरिरस्स, आहारसन्नाप जाव—परिग्गहसन्नाप, कण्ठलेसाए जाव—सुखलेसाए, सम्मदिट्ठीए मिच्छादिट्ठीए सम्मामिच्छादिट्ठीए, आभिणिबोहियणाणस्स जाव—केवलनाणस्स, मइअन्नाणस्स, सुयअन्नाणस्स, विभंगनाणस्स, एवं आभिणिबोहियणाणविसयस्स मंते ! कह्विद्वे बंधे पज्जते, जाव—केवलनाणविसयस्स मइअन्नाणविसयस्स सुयअन्नाणविसयस्स विभंगणाणविसयस्स एएसिं सध्वेसिं पदानं तिविद्वे बंधे पज्जते । सध्वे एते चउट्ठीसिं दंडगा भाणियन्ना, नवरं जाणियन्तं जस्स जं अत्थि । जाव—[प्र०] वेमाणियाणं मंते ! विभंगणाण-

૩. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ज्ञानावरणीय कर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ! [उ०] हे गौतम ! त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—१ जीवप्रयोगबंध, २ अनंतरबंध अने ३ परंपरबंध.

ज्ञानावरणीय कर्मनो बन्ध.

૪. [પ્ર૦] हे भगवन् ! नैरयिकोने ज्ञानावरणीय कर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ! [उ०] पूर्वं प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी ज्ञानावरणीयनो बंध कह्यो. ए रीते यावत्—अंतराय कर्मनो बंध पण जाणवो.

૫. [પ્ર૦] हे भगवन् ! *ज्ञानावरणीयोदय (उदयप्राप्त ज्ञानावरणीय) कर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ! [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे त्रण प्रकारनो कह्यो छे. ए प्रमाणे नैरयिको अने यावत्—वैमानिकोने पण बंध कह्यो. एम यावत्—अंतरायोदय कर्मनो बंध पण जाणवो.

ज्ञानावरणीयोदय कर्मनो बन्ध.

૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! (उदय प्राप्त) स्त्रीवेदनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ! [उ०] हे गौतम ! पूर्वं प्रमाणे त्रण प्रकारनो कह्यो छे.

સ્ત્રીવેદનો બન્ધ.

૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! असुरकुमारोने (उदय प्राप्त) स्त्रीवेदनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ! [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. विशेष ए के, जेने स्त्रीवेद होय तेने ते कह्यो. एम पुरुषवेद अने नपुंसकवेद संबंधे पण ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी कह्यो. विशेष ए के जेने जे वेद होय तेने ते कह्यो.

૮. [પ્ર૦] हे भगवन् ! दर्शनमोहनीयकर्मनो बंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ! [उ०] हे गौतम ! पूर्वं प्रमाणे त्रण प्रकारनो कह्यो छे. ए प्रमाणे निरंतर यावत्—वैमानिको सुधी कह्यो. तथा ए रीते चारित्रमोहनीय संबंधे पण यावत्—वैमानिको सुधी कह्यो. ए क्रम बडे औदारिकशरीर, यावत्—કાર્મણશરીરનો, આહાર, સંજ્ઞા, યાવત્—પરિગ્રહ સંજ્ઞાનો, કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્—શુક્લલેશ્યાનો, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિધ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિનો, મતિજ્ઞાનનો, યાવત્—કેવલજ્ઞાનનો, મતિઅજ્ઞાનનો, શ્રુતઅજ્ઞાનનો અને વિભંગજ્ઞાનનો, તથા એ પ્રમાણે મતિજ્ઞાનના વિષયનો, યાવત્—કેવલજ્ઞાનના વિષયનો, મતિઅજ્ઞાનના વિષયનો, શ્રુતઅજ્ઞાનના વિષયનો, અને વિભંગજ્ઞાનના વિષયનો, એ બધાનો બંધ હે મગ્ધવન્ ! કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ! [ઉ૦] એ બધાનો બંધ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, અને તે ત્રણ સંબંધે ચોવીશ ચોવીશ દંડકો કહેવા. વિશેષ એ કે, જેને જો હોય તે તેને કહેવું. યાવત્—[પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! વૈમાનિકોને વિભંગજ્ઞાનના વિષયનો બંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ! [ઉ૦] હે

दर्शनमोहनीय-कर्मनो बन्ध.

૫. * ૧ ઉદય પ્રાપ્ત જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો બન્ધ પૂર્વકાલની અપેક્ષાએ જાણવો, ૨ અથવા જ્ઞાનાવરણીયપણે જેનો ઉદય છે એવા કર્મનો બન્ધ સમજવો, કેમકે કર્મ વિષાક અને પ્રદેશ એ બંને રૂપે વેદાય છે, માટે અહિં વિષાકોદયરૂપે વેદવા લાયક કર્મનો બન્ધ પ્રહણ કરવો, ૩ અથવા જ્ઞાનાવરણ કર્મના ઉદયમાં જે કર્મ સંધાય અથવા વેદાય તે કર્મનો બન્ધ જાણવો—આ ત્રણ વિકલ્પો ટીકાકારે જણાવ્યા છે.

૮ † પૂર્વે કર્મનો આત્માની સાથે સંબન્ધ તે બન્ધ એમ કહેલું છે, પણ અહિં કર્મપુત્રલ કે હૃતર પુત્રલોનો આત્માની સાથે સંબન્ધ તે બન્ધ એમ લઈએ તો ઔદારિકશરીર, આહારાદિસંજ્ઞાનક કર્મ અને કૃષ્ણાદિ લેશ્યાનો બન્ધ હોઈ શકે, પણ દષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન અને તેના વિષયનો બન્ધ કેમ હોઈ શકે ? કારણ કે તે ત્રણ અપૌદ્ગતિક છે, પરંતુ અહિં બન્ધનો અર્થ સંબન્ધ માત્ર વિગતિત છે, તેથી સમ્યગ્દષ્ટિ ઇત્યાદિનો જીવપ્રયોગાદિ બન્ધ પડી શકે છે.

વિસયસ્સ કાવિદે બંધે પજ્જસે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે બંધે પજ્જસે, તં જહા—જીવપ્પયોગબંધે, અનંતરબંધે, પરંપરબંધે । 'સેયં મંતે ! સેયં મંતે' ! [સિ] જાવ—વિહરતિ ।

વીસહમે સપ્ સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ગૌતમ ! પ્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—જીવપ્રયોગબંધ, અનંતરબંધ અને પરંપરબંધ. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

વીશ્વમા શતકમાં સપ્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અઠ્ઠમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ જં મંતે ! કમ્મભૂમીઓ પજ્જસાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! પજ્જસ કમ્મભૂમીઓ પજ્જસાઓ, તં તહા—પંચ મર-હાદં, પંચ પરવચાદં, પંચ મહાવિદેહાદં ।

૨. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે ! અકમ્મભૂમીઓ પજ્જસાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! તીસં અકમ્મભૂમીઓ પજ્જસાઓ, તં જહા—પંચ હેમવચાદં, પંચ હેરવચાદં, પંચ હરિવાસાદં, પંચ રમ્મગયાસાદં, પંચ દેવકુરાદં, પંચ ઉત્તરકુરાદં ।

૩. [પ્ર૦] યયાસુ જં મંતે ! તીસાસુ અકમ્મભૂમીસુ અત્થિ ઉસ્સપ્પિનીતિ વા ઓસપ્પિનીતિ વા ? [૩૦] જો તિણ્ઠે સમઠ્ઠે ।

૪. [પ્ર૦] યયસુ જં મંતે ! પંચસુ મરહેસુ પંચસુ પરવપસુ અત્થિ ઉસ્સપ્પિનીતિ વા ઓસપ્પિનીતિ વા ? [૩૦] હંતા અત્થિ । યયસુ જં પંચસુ મહાવિદેહેસુ જેવત્થિ ઉસ્સપ્પિની, નેવત્થિ ઓસપ્પિની, અવઠ્ઠિપ જં તત્થ કાલે પજ્જસે સમણાઉસો ।

૫. [પ્ર૦] યયસુ જં મંતે ! પંચસુ મહાવિદેહેસુ અરહંતા ભગવંતો પંચમહાવચાદં સપડિક્કમણં ધમ્મં પજ્જવયંતિ ? [૩૦] જો તિણ્ઠે સમઠ્ઠે । યયસુ જં મંતે ! પંચસુ મરહેસુ, પંચસુ પરવપસુ, પુરિમ—પચ્ચક્કિમ્મગા ડુવે અરહંતા ભગવંતો પંચમહાવચાદં (પંચા-ણુવચાદં) સપડિક્કમણં ધમ્મં પજ્જવયંતિ, અવસેસા જં અરહંતા ભગવંતો ચાઉજ્જામં ધમ્મં પજ્જવયંતિ । યયસુ જં પંચસુ મહાવિ-દેહેસુ અરહંતા ભગવંતો ચાઉજ્જામં ધમ્મં પજ્જવયંતિ ।

૬. [પ્ર૦] જંબુદીપે જં મંતે ! દીવે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય કતિ તિત્થગરા પજ્જસા ? [૩૦] ગોયમા ! જંબુદીપં તિત્થગરા પજ્જસા, તંજહા—ઉત્તમ—અજ્ઞિય—સંભવ—અમિનંદન—સુમતિ—સુપ્પમ—સુપાસ—સસિ—પુપ્ફવંત—સીયલ—સેઝ્ઝંસ—વાસુ-

અષ્ટમ ઉદ્દેશક.

કર્મભૂમિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કર્મભૂમિઓ કેટલી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પંદર કર્મભૂમિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પાંચ ભરત, પાંચ એસ્વત અને પાંચ મહાવિદેહ.

અકર્મભૂમિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અકર્મભૂમિઓ કેટલી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રીશ અકર્મભૂમિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પાંચ હેમવત, પાંચ હૈરણ્યવત, પાંચ હરિવર્ષ, પાંચ રમ્યકર્ષ, પાંચ દેવકુરુ અને પાંચ ઉત્તરકુરુ.

અકર્મભૂમિમાં ઉત્સ-ર્પિની અને અવસર્પિ-નીરૂપ કાઠ હોય ?

અરત અને એસ્વતમાં કાઠ.

મહાવિદેહમાં ધર્મનો ઉપદેશ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ત્રીશ અકર્મભૂમિઓમાં ઉત્સર્પિની અને અવસર્પિનીરૂપ કાઠ છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પાંચ ભરતોમાં અને પાંચ એસ્વતોમાં ઉત્સર્પિની અને અવસર્પિનીરૂપ કાઠ છે ? [૩૦] હા છે. [પ્ર૦] એ પાંચ મહાવિદેહમાં ઉત્સર્પિની અને અવસર્પિની કાઠ છે ? [૩૦] નથી. હે આયુષ્માન્ શ્રમણ ! ત્યાં એકરૂપે અવસ્થિત કાઠ કહ્યો છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પાંચ મહાવિદેહોમાં અરહંત ભગવંતો પાંચ મહાવ્રતવાઝ અને પ્રતિક્રમણ સહિત ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ એ પાંચ ભરતોમાં અને પાંચ એસ્વતોમાં પહેલા અને છેલ્લા એ બે અરહંત ભગવંતો પાંચમહાવ્રતવાઝ (અને પાંચ અણુવ્રતવાઝ) તથા પ્રતિક્રમણસહિત ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે, બાકીના અરહંત ભગવંતો ચારમહાવ્રતવાઝ ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે. વળી એ પાંચ મહાવિદેહોમાં પણ અરહંત ભગવંતો ચારમહાવ્રતવાઝ ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે.

મારતવર્ષમાં તીર્થકરો.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિનીમાં કેટલા તીર્થકરો થયા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચોવીશ તીર્થકરો થયા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ઋષભ, ૨ અજિત, ૩ સંભવ, ૪ અમિનંદન, ૫ સુમતિ, ૬ સુપ્રમ, ૭ સુપાર્થ, ૮ શશી-

પુષ્પ-વિમલ-અનંત-ધર્મ-સંતિ-કુંથુ-અર-મહિ-મુનિસુવ્રત-નમિ-નેમિ-પાસ-વદમાના ૨૪ ।

૭. [પ્ર૦] યપસિ નં મંતે ! વડવીસાપ તિત્થગરાણં કતિ ઝિણંતરા પક્ષા ? [૩૦] ગોયમા ! તેવીસં ઝિણંતરા પક્ષા ।

૮. [પ્ર૦] યપસિ નં મંતે ! તેવીસાપ ઝિણંતરેસુ કસ્સ કહિં કાલિયસુયસ્સ વોચ્છેદે પક્ષે ? [૩૦] ગોયમા ! યપસુ નં તેવીસાપ ઝિણંતરેસુ પુરિમપલ્લિમપસુ મદ્દસુ ૨ ઝિણંતરેસુ યથ નં કાલિયસુયસ્સ મવોચ્છેદે પક્ષે, મજ્જિમપસુ સસસુ ઝિણંતરેસુ યથ નં કાલિયસુયસ્સ વોચ્છેદે પક્ષે, સદ્ધથ વિ નં વોચ્છેદે વિદ્ધિવાપ ।

૯. [પ્ર૦] જંબુદીપે નં મંતે ! દીપે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય દેવાણુપ્પિયાણં કેવતિયં કાલં પુબ્બગપ અણુસજ્જિ-સ્સતિ ! [૩૦] ગોયમા ! જંબુદીપે નં દીપે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય મમં યગં વાસસહસ્સં પુબ્બગપ અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૦. [પ્ર૦] જહા નં મંતે ! જંબુદીપે દીપે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય દેવાણુપ્પિયાણં યગં વાસસહસ્સં પુબ્બગપ અણુસજ્જિસ્સતિ, તહા નં મંતે ! જંબુદીપે દીપે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય અવસેસાણં તિત્થગરાણં કેવતિયં કાલં પુબ્બગપ અણુસજ્જિત્થા ? [૩૦] ગોયમા ! અત્થેગતિયાણં સંજ્ઞેજ્ઞં કાલં, અત્થેગપ્પાણં અસંજ્ઞેજ્ઞં કાલં ।

૧૧. [પ્ર૦] જંબુદીપે નં મંતે ! દીપે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય દેવાણુપ્પિયાણં કેવતિયં કાલં તિત્થે અણુસજ્જિ-સ્સતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જંબુદીપે દીપે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય મમં યગવીસં વાસસહસ્સાં તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૨. [પ્ર૦] જહા નં મંતે ! જંબુદીપે દીપે મારહે વાસે રમીસે ઓસપ્પિનીય દેવાણુપ્પિયાણં યગવીસં વાસસહસ્સાં તિત્થં અણુસજ્જિસ્સતિ તહા નં મંતે જંબુદીપે દીપે મારહે વાસે આગમેસ્સાણં ચરિમતિત્થગરસ્સ કેવતિયં કાલં તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ! [૩૦] ગોયમા ! જાવતિય નં ઉસમસ્સ અરહઓ કોસલિયસ્સ ઝિણપરિયાપ યવદ્યાહં સંજ્ઞેજ્ઞાં આગમેસ્સાણં ચરિમતિત્થગ-રસ્સ તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૩. [પ્ર૦] તિત્થં મંતે ! તિત્થં તિત્થગરે તિત્થં ? [૩૦] ગોયમા ! અરહા તાથ નિયમં તિત્થકરે, તિત્થં પુણ ચાઉવધ્ધા-રહે સમણસંઘો, તં જહા-સમણા, સમણીઓ, સાવયા, સાધિયાઓ ।

ચન્દ્રપ્રમ, ૯ પુષ્પદંત—સુવિધિ, ૧૦ રીતલ, ૧૧ પ્રેયાસ, ૧૨ વાસુપૂજ્ય, ૧૩ વિમલ, ૧૪ અનંત, ૧૫ ધર્મ, ૧૬ શાતિ, ૧૭ કુંથુ, ૧૮ અર, ૧૯ મહિ, ૨૦ મુનિસુવ્રત, ૨૧ નમિ, ૨૨ નેમિ, ૨૩ પાર્શ્વ અને ૨૪ વર્ધમાન.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ ચોવીસ તીર્થકરોનાં કેટલાં અંતરો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રેવીશ અંતરો કહ્યાં છે.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ જિનોના ત્રેવીશ અંતરોમાં કયા જિનના અંતરમાં *કાલિકશ્રુતનો વિચ્છેદ કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ ત્રેવીશ જિનાંતરોમાં પહેલા અને છેલ્લા આઠ આઠ જિનાંતરોમાં કાલિકશ્રુતનો અવિચ્છેદ કહ્યો છે, અને વચ્ચા સાત જિનાંતરોમાં કાલિકશ્રુતનો વિચ્છેદ કહ્યો છે. દિપિવાદનો વિચ્છેદ તો વધાય જિનાંતરોમાં કહ્યો છે.

ચોવીસ જિનનાં
અંતરો.
કાલિક શ્રુતનો
વિચ્છેદ અને
અવિચ્છેદ.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જંબુદીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જંબુદીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં મારું પૂર્વગત શ્રુત એક હજાર વર્ષ સુધી રહેશે.

પૂર્વગત શ્રુતની સ્થિતિ.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જેમ જંબુદીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત એક હજારવર્ષ સુધી રહેશે તેમ બાકી વધા તીર્થકરોનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલા કાલ સુધી રહ્યું હતું ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક તીર્થકરોનું સંખ્યાતા કાલ સુધી અને કેટલાક તીર્થકરોનું અસંખ્યાતા કાલ સુધી પૂર્વગત શ્રુત રહ્યું હતું.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જંબુદીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જંબુદીપ નામે દ્વીપના ભારત વર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં મારું તીર્થ એકવીસ હજાર વર્ષ સુધી રહેશે.

તીર્થનાં સ્થિતિ.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જેમ જંબુદીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ એકવીસ હજાર વર્ષ સુધી રહેશે તેમ હે મગવન્ ! જંબુદીપના ભારતવર્ષમાં ભાવી તીર્થકરોમાંના છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કોશલદેશના ઋષભ દેવ અર્હતનો જેટલો જિનપર્યાય કહ્યો છે, તેટલાં (હજાર વર્ષન્યૂન લાઘ પૂર્વ) વર્ષ સુધી ભાવી તીર્થ-કરોમાંના છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ રહેશે.

ભાવી છેલ્લા તીર્થકર-
ના તીર્થની સ્થિતિ.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તીર્થ એ તીર્થ છે કે તીર્થકર તીર્થ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અર્હત તો અવશ્ય તીર્થકર છે, (પળ તીર્થ નથી.) પરન્તુ ચાર પ્રકારનો શ્રમણ પ્રધાન સંઘ—૧ સાધુ, ૨ સાધ્વી, ૩ શ્રાવક અને ૪ આધિકા તે તીર્થ રૂપ છે.

તીર્થ અને તીર્થકર.

૭ * જેના અપ્યયનાદિ કાલે-દિવસ અને રાત્રિના પહેલા અને છેલ્લા પ્રહરે જ બંધ શકે તે આચારાંગાદિ કાલિક શ્રુત કહેવાય છે અને જેના અપ્ય-યનાદિ બધા કાલે બંધ શકે તે દશવૈકાલિકાદિ જગત્કાલિક શ્રુત કહેવાય છે—જુઓ નંદિસૂત્ર શ્રુતજ્ઞાનાધિકાર ૫૦ ૨૦૧

૧૪. [પ્ર૦] પવચનં મંતે ! પવચનં, પાવચની પવચનં ? [૩૦] ગોયમા ! અરહા તાવ નિયમં પાવચની, પવચનં પુન કુલા-
લસંગે ગણિપિડગે, તં જહા—આચારો, જાવ—વિદ્વિષામો ।

૧૫. [પ્ર૦] જે રમે મંતે ! ડગ્ગા, મોગા, રાહજા, રક્ષાગા, નાયા, કોરજા પપ્પ ણં અસ્સિ ધમ્મે ઓગાહંતિ, અસ્સિ ૦ ૩
ઓગાહિત્તા અટ્ઠવિહં કમ્મરયમલં પવાહેંતિ, અટ્ઠ ૦ ૨ પવાહિત્તા તઓ પચ્છા સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેંતિ ? [૩૦] હંતા ગોયમા !
જે રમે ડગ્ગા મોગા તં ચેવ જાવ—અંતં કરેંતિ, અત્થેગાયા અન્નયરેસુ દેવલોપસુ દેવસાપ ઉવવસારો મવંતિ ।

૧૬. [પ્ર૦] કરવિહા ણં મંતે ! દેવલોયા પક્કસા ? [૩૦] ગોયમા ! ચડવિહા દેવલોયા પક્કસા, તંજહા—મવણવાસી,
વાળમંતરા, જોતિસિયા વેમાણિયા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ।

વીસરમે સપ્પ અટ્ઠમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પ્રવચન અને પ્રવચની

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રવચન એ પ્રવચન છે, કે પ્રવચની એ પ્રવચન છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અહીં તો અવશ્ય પ્રવચની
(પ્રવચનના ઉપદેશક) છે, (પણ પ્રવચન નથી.) અને દ્વાદશાંગગણિષ્ટક (આચારાદિ) પ્રવચન છે, તે આ પ્રમાણે—૧ આચારાંગ
યાવત્—૧૨ દષ્ટિવાદ.

હમ્મ વગેરે ક્ષત્રિયોનો
ધર્મમાં પ્રવેશ.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે આ ઉપકુલના, મોગકુલના, રાજન્યકુલના, ડક્કાકુલના, જાતકુલના અને કૌરવ્યકુલના ક્ષત્રીયો, એ
બધા આ ધર્મમાં પ્રવેશ કરે છે અને પ્રવેશ કરીને આઠ પ્રકારના કર્મરૂપ રજોમલને ધુણે છે, સ્વાર પટ્ટી તેઓ સિદ્ધ થાય છે, યાવત્—સર્વ
દુઃખોનો અંત કરે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, જે આ ઉપકુલ વગેરેના ક્ષત્રિયો છે તે યાવત્—સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે, અને કેટલાક
ક્રોધાદિ દેવલોકોમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે.

દેવલોકના પ્રકાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવલોકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દેવલોકો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ
પ્રમાણે—૧ મવણવાસી, ૨ જ્ઞાનવ્યંતર, ૩ જ્યોતિષિક અને ૪ વૈમાનિક. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

વીશમા શ્લોકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કરવિહા ણં મંતે ! ચારણા પક્કસા ? [૩૦] ગોયમા ! કુવિહા ચારણા પક્કસા, તં જહા—વિજ્ઞાચારણા ય
જંઘાચારણા ય ।

૨. [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં મંતે ! પવં કુચ્છ—‘વિજ્ઞાચારણા’ ૨ ? [૩૦] ગોયમા ! તસ્સ ણં છટ્ઠંછટ્ઠેણં અનિક્કલસેણં
તવોકમ્મેણં વિજ્ઞાણ ઉત્તરગુણલલ્લિ સમમાણસ્સ વિજ્ઞાચારણલલ્લી નામં લલ્લી સમુપ્પજ્જહ, સે તેળદ્દેણં જાવ—વિજ્ઞાચારણા ૨ ।

૩. [પ્ર૦] વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં મંતે ! કહં સીહા ગતી, કહં સીહે ગતિવિસપ્પ પક્કસે ? [૩૦] ગોયમા ! અયસં જંબુદીપે
દીપે જાવ—કિંચિવિસેસાદિપ્પ પરિક્કલેવેણં । દેવે ણં મહદ્દીપ જાવ—મહેસક્કલે જાવ—‘રુણામેવ’ સિકટ્ટુ કેયલકપ્પં જંબુદીપં દીપં
તિહિં અચ્છરાનિવાપ્પહિં તિક્કવુસો અણુપરિયટ્ઠિત્તા ણં દ્વપ્પમાગચ્છેજ્ઞા, વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તહા સીહા ગતી, તહા
સીહે ગતિવિસપ્પ પક્કસે ।

નવમ ઉદ્દેશક.

ચારણ મુનિના
પ્રકાર અને તેનું
સામર્થ્ય.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચારણો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચારણો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—
*વિદ્યાચારણ અને જંઘાચારણ.

વિદ્યાચારણ કહેવાનું
કારણ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણ મુનિને ‘વિદ્યાચારણ’ એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નિરંતર છટ્ઠ છટ્ઠના તપ-
કર્મવડે અને પૂર્વગતશ્રુતરૂપ વિદ્યાવડે ઉત્તરગુણલલ્લિ—તપોલલ્લિને પ્રાપ્ત થયેલા મુનિને વિદ્યાચારણ નામે લલ્લિ ઉત્પન્ન થાય છે, માટે તે
કારણથી તે યાવત્—વિદ્યાચારણ મુનિને ‘વિદ્યાચારણ’ કહેવાય છે.

વિદ્યાચારણની શીઘ્ર
ગતિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણની કેવી શીઘ્ર ગતિ હોય, અથવા તેનો ગતિવિષય કેટલો શીઘ્ર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આ
જંબુદીપ નામે દ્વીપની યાવત્—કાંઈક વિશેષાધિક [ત્રણ લાસ, સોઠ હજાર વસો સત્તાવીસ યોજન] પરિધિ છે, તે સંપૂર્ણ જંબુદીપને
કોઈએક મહદ્દિક યાવત્—મોટા મુલ્લવાલો દેવ યાવત્—‘આ પરં હું’ એમ કહી ત્રણ ચપટી વગાડે તેટલી વારમાં ત્રણવાર ફરીને પાછો શીઘ્ર
આવે, હે ગૌતમ ! વિદ્યાચારણની તેવી શીઘ્ર ગતિ અને તેવા પ્રકારનો શીઘ્ર ગતિનો વિષય કહ્યો છે.

૧ * ચરણ—આકાશમાં લલ્લિથી અતિશય ગમન કરવાની શક્તિ—વાળા મુનિને ચારણ કહે છે, તેના બે પ્રકાર છે—વિદ્યા—પૂર્વગત શ્રુતદ્વારા ગમન કરવાની
લલ્લિને પ્રાપ્ત થયેલા વિદ્યાચારણ અને જંઘાના વ્યાપારથી ગમન કરવાની લલ્લિવાળા જંઘાચારણ કહેવાય છે.

૪. [પ્ર૦] વિજ્ઞાચારણસ્સ જં મંતે ! તિરિયં કેવતિયં ગતિવિસય પચ્છે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જં હો એણે ઉપ્પાપ્પણં માણુસુસારે પચ્ચ સમોસરણં કરેતિ, માણુ ૨ કરેસા તહિં ચેદયાઈં વંદતિ, તહિં ૨ વંદિસા ચિતિયણં ઉપ્પાપ્પણં નંદીસરવરે દીવે સમોસરણં કરેતિ, નંદીસ ૨ કરેસા તહિં ચેદયાઈં વંદતિ, તહિં ૨ વંદિસા તઓ પઢિનિયસતિ, તઓ પઢિનિયસિસા હહમાગચ્છહ, આગચ્છિસા હહ ચેદયાઈં વંદતિ । વિજ્ઞાચારણસ્સ જં ગોયમા ! તિરિયં પચ્ચતિય ગતિવિસય પચ્છે ।

૫. [પ્ર૦] વિજ્ઞાચારણસ્સ જં મંતે ! ઉહં કેવતિય ગતિવિસય પચ્છે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જં હો એણે ઉપ્પાપ્પણં નંદનવણે સમોસરણં કરેદ, નંદ ૨ કરેસા તહિં ચેદયાઈં વંદતિ, તહિં ૨ વંદિસા ચિતિયણં ઉપ્પાપ્પણં પંડગવણે સમોસરણં કરેદ, પંડગ ૨ કરેસા તહિં ચેદયાઈં વંદદ, તહિં ૨ વંદિસા તઓ પઢિનિયસતિ, તઓ પઢિનિયસિસા હહમાગચ્છહ, હહ-માગચ્છિસા હહ ચેદયાઈં વંદતિ । વિજ્ઞાચારણસ્સ જં ગોયમા ! ઉહં પચ્ચતિય ગતિવિસય પચ્છે । સે જં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલો-હય-પઢિકંતે કાલં કરેતિ, નત્થિ તસ્સ આરાહણા, સે જં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહયપઢિકંતે કાલં કરેતિ અત્થિ તસ્સ આરાહણા ।

૬. [પ્ર૦] સે કેણદુજં મંતે ! પચં વુચ્છહ-‘જંઘાચારણા’ ૨ ? [ઉ૦] ગોયમા ! તસ્સ જં અટ્ટમંઅટ્ટમેણં અનિચ્છિસેણં તઓ-કમ્મેણં અપ્પાણં આયેમાણસ્સ જંઘાચારણલક્કી નામ લક્કી સમુપ્પજ્ઞતિ, સે તેણદુજં જાવ-જંઘાચારણા ૨ ।

૭. [પ્ર૦] જંઘાચારણસ્સ જં મંતે ! કહં સીહા ગતી, કહં સીહે ગતિવિસય પચ્છે ? [ઉ૦] ગોયમા ! અયચ્ચં જંબુદીવે દીવે ૦ પચં જહેવ વિજ્ઞાચારણસ્સ, નવરં તિસસલુસો અણુપરિયદિસા જં હહમાગચ્છેજ્ઞા, જંઘાચારણસ્સ જં ગોયમા ! તહા સીહા ગતી, તહા સીહે ગતિવિસય પચ્છે, સેસં તં ચેવ ।

૮. [પ્ર૦] જંઘાચારણસ્સ જં મંતે ! તિરિયં કેવતિય ગતિવિસય પચ્છે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જં હો એણે ઉપ્પાપ્પણં હયગવરે દીવે સમોસરણં કરેતિ, હયગ ૨ કરેસા તહિં ચેદયાઈં વંદદ, તહિં ૨ વંદિસા તઓ પઢિનિયસમાણે ચિતિયણં ઉપ્પાપ્પણં નંદીસરવરદીવે સમોસરણં કરેતિ, નંદી ૨ કરેસા તહિં ચેદયાઈં વંદદ, તહિં ૨ વંદિસા હહમાગચ્છહ, આગચ્છિસા હહ ચેદયાઈં વંદદ, જંઘાચારણસ્સ જં ગોયમા ! તિરિયં પચ્ચતિય ગતિવિસય પચ્છે ।

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વિઘાચારણની તિર્યગ્ ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિઘાચારણ એક ઉત્પાત-પગલાવડે માનુષોત્તર પર્વત ઉપર સમવસરણ (સ્થિતિ) કરે-ત્યાં જાય ૧, ત્યાં જાને ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદે, વાંદીને ત્યાંથી વીજા ઉત્પાતવડે નંદીશ્વરદ્વીપમાં સમવસરણ-સ્થિતિ કરે ૨, ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદી પછી ત્યાંથી પાછો વળી અહિં આવે ૩, અને અંહિનાં ચૈત્યો વાંદે. હે ગૌતમ ! વિઘાચારણની તિર્યગ્ ગતિનો વિષય એટલો કહ્યો છે.

વિઘાચારણની તિર્યગ્ ગતિનો વિષય.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વિઘાચારણની ઊર્ધ્વ ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિઘાચારણ એક ઉત્પાતવડે નંદન-વનમાં સમવસરણ કરે ૧, ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદે, પછી વીજા ઉત્પાતવડે પાંડુકવનમાં સમવસરણ કરે ૨, ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદે, પછી ત્યાંથી પાછો આવી અહિં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદે ૩. હે ગૌતમ ! વિઘાચારણની ઊર્ધ્વ ગતિનો વિષય એટલો કહ્યો છે. વળી હે ગૌતમ ! જો તે વિઘાચારણ, ગમનાગમન સંબંધી પાપસ્થાનકને આલોચ્યા કે પ્રતિક્રમ્યા સિવાય કાલ કરે તો તે આરાધક થતો નથી*, અને જો તે સ્થાનને આલોચી તથા પ્રતિક્રમી કાલ કરે તો તે આરાધક પાય છે.

વિઘાચારણની ઊર્ધ્વગતિનો વિષય.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જંઘાચારણને ‘જંઘાચારણ’ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિરંતર અટ્ટમ અટ્ટમના તપકર્મવડે આત્માને ભાષતા મુનિને જંઘાચારણ નામે લબ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તે હેતુથી જંઘાચારણને ‘જંઘાચારણ’ એમ કહેવાય છે.

જંઘાચારણ શાથી કહેવાય છે ?

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જંઘાચારણની કેવી શીઘ્ર ગતિ હોય છે, યા તો તેનો ગતિવિષય કેટલો શીઘ્ર હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપ નામે દ્વીપની પરિધિ-હયાદિ જેમ વિઘાચારણ સંબંધે કહ્યું છે તેમ અહિં કહેવું, પણ વિશેષ એ કે, [કોઈ મહર્દિક દેવ] આ જંબૂદ્વીપને યાવત્-ત્રણ ચપટી વગાડે એટલી વારમાં એકવીસ વાર ફરીને શીઘ્ર આવે, હે ગૌતમ ! તેવી જંઘાચારણની શીઘ્ર ગતિ છે, યા તો તેનો ગતિવિષય એવો શીઘ્ર હોય છે, બાકી બધું તે પ્રમાણે જાણવું.

જંઘાચારણની ગતિ.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જંઘાચારણની તિર્યગ્ ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જંઘાચારણ એક ઉત્પાતવડે હચકવરદ્વીપમાં સમવસરણ કરે ૧, પછી ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદે, વાંદી ત્યાંથી પાછા વળતાં વીજા ઉત્પાતવડે નંદીશ્વરદ્વીપમાં સમવસરણ કરે ૨, પછી ત્યાંનાં ચૈત્યોને વાંદી, અહિં શીઘ્ર આવી અંહિનાં ચૈત્યોને વાંદે ૩. હે ગૌતમ ! જંઘાચારણની તિર્યગ્ ગતિ યા તેનો તિર્યગ્ ગતિવિષય એટલો શીઘ્ર કહ્યો છે.

જંઘાચારણનો તિર્યગ્ ગતિવિષય.

૫ * કલ્પિતો વપયોગ કર્યો તે પ્રમાદ છે, કલ્પિતો વપયોગ કર્યો હોય અને તેની આલોચના ન કરી હોય તો તેને ચારિત્રની આરાધના થતી નથી.

૧. [પ્ર૦] જંઘાચારણસ્સ જં મંતે ! ઉઠું કેવતિપ ગતિવિસપ પક્ષે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જં હમો ઘ્નેજં ઉપ્પાપ્પજં વંદ-
ગવણે સમોસરણ કરેતિ, સં ૨ કરેત્તા તહિં ચેહ્યાઈ વંદતિ, તહિં ૨ વંદિત્તા તત્તો પડિનિયત્તમાણે ચિતિપણં ઉપ્પાપ્પજં વંદ-
ગવણે સમોસરણ કરેતિ, નંવણ ૨ કરેત્તા તહિં ચેહ્યાઈ વંદતિ, તહિં ૨ વંદિત્તા હહ આગચ્છહ, હહ ચેહ્યાઈ વંદતિ, જંઘા-
ચારણસ્સ જં ગોયમા ! ઉઠું એવતિપ ગતિવિસપ પક્ષે . સે જં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપડિકંતે કાલં કરેદ નત્થિ તસ્સ
આરાહણા, સે જં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહ્યપડિકંતે કાલં કરેતિ અત્થિ તસ્સ આરાહણા . 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।
જાવ-વિહર ।

વીસદ્દમે સપ્ત નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

જંઘાચારણનો ઉપ-
ગતિવિષય.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંઘાચારણની ગતિ અને ગતિવિષય ઉંચે કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જંઘાચારણ એક *ઉત્પાત-
વડે પાંડુકવનમાં સમવસરણ કરે ૧, પછી ત્યાંનાં ચૈલો વાંદી, ત્યાંથી પાછાં વળતાં બીજા ઉત્પાતવડે નંદનવનમાં સમવસરણ કરે ૨, પછી
ત્યાંનાં ચૈલો વાંદી ત્યાંથી અહિં આવી, અહિંનાં ચૈલોને વાંદે ૩, હે ગૌતમ ! જંઘાચારણની ગતિ યા ગતિવિષય ઉંચે ઇટલો કહ્યો છે. વ઱ી
જો તે જંઘાચારણ તે સ્થાનને આલોચ્યા કે પ્રતિક્રમ્યા સિવાય કાલ કરે તો તે આરાધક થતો નથી અને તે સ્થાનકને આલોચી કે
પ્રતિક્રમી કાલ કરે તો તે આરાધક થાય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વીસમા શતકમા નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે ! કિં સોવક્કમાડયા, નિરુવક્કમાડયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા સોવક્કમાડયા વિ નિરુવક્ક-
માડયા વિ ।

૨. [પ્ર૦] નેરહ્યાણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહ્યા જો સોવક્કમાડયા, નિરુવક્કમાડયા । એવં જાવ-યણિયકુમાપા ।
પુદ્ધવિક્કાહ્યા જહા જીવા, એવં જાવ-મણુસ્સા । ઘાણમંતર-જોહસિય-બેમાણિયા જહા નેરહ્યા ।

૩. [પ્ર૦] નેરહ્યા જં મંતે ! કિં આતોવક્કમેણં ઉવવજ્ઞંતિ, પરોવક્કમેણં ઉવવજ્ઞંતિ, નિરુવક્કમેણં ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦]
ગોયમા ! આતોવક્કમેણં વિ ઉવવજ્ઞંતિ, પરોવક્કમેણં વિ ઉવવજ્ઞંતિ, નિરુવક્કમેણં વિ ઉવવજ્ઞંતિ, એવં જાવ-બેમાણિયાણં ।

દશમ ઉદ્દેશક.

સોપક્રમ અને
નિરુપક્રમ આયુષ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો સોપક્રમ આયુષવાળા હોય છે કે નિરુપક્રમ આયુષવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો 'સો-
પક્રમ આયુષવાળા અને નિરુપક્રમ આયુષવાળા હોય છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો સોપક્રમ આયુષવાળા હોય છે કે નિરુપક્રમ આયુષવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈર-
યિકો સોપક્રમ આયુષવાળા હોતા નથી પણ નિરુપક્રમ આયુષવાળા હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકો
જીવોની પેઠે બન્ને પ્રકારના જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્-મનુષ્યો સુધી સમજવું. તેમજ ઘાણમંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને નૈરયિકોની
પેઠે (નિરુપક્રમ આયુષવાળા) જાણવા.

નૈરયિકોનો ઉત્પાદ
આત્મોપક્રમ, પરો
પક્રમ અને નિર-
પક્રમથી થાય છે !

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મોપક્રમવડે-પોતે પોતાના વડેજ [પૂર્વભવના આયુષને] ઉપક્રમી-ઘટાડી ઉત્પન્ન થાય છે,
પરોપક્રમવડે-અન્યવડે પૂર્વભવના આયુષને ઘટાડી ઉત્પન્ન થાય છે, કે નિરુપક્રમવડે-કોઈ પણ રીતે આયુષને ઘટાડ્યા સિવાય પૂરેપૂરું
આયુષ ભોગવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મોપક્રમવડે, પરોપક્રમવડે અને નિરુપક્રમવડે ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે
યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

* વિદ્યાચારણનું ગમન બે ઉત્પાતથી અને આગમન એક ઉત્પાતથી થાય છે અને જંઘાચારણનું ગમન એક ઉત્પાતથી અને આગમન બે ઉત્પાતથી થાય
છે તે લઘિધના સ્વભાવથી જાણવું. અન્ય આચાર્યો આ સંબન્ધે એવું કહે છે કે વિદ્યાચારણની વિદ્યા આવવાના સમયે વધારે અભ્યાસવાળી થાય છે અને ગમનસમયે
તેથી હોતી નથી, તેથી એક ઉત્પાતથી અહિં આગમન થાય છે અને બે ઉત્પાતે ગમન થાય છે, પણ જંઘાચારણની લઘિધનો જેમ જેમ ઉપયોગ થાય છે તેમ તેમ
તે અભ્યાસમર્થ્યવાળી થાય છે માટે તે એક ઉત્પાતે ગમન કરે છે અને બે ઉત્પાતે અહિં આવે છે—ટીકા.

† જેઓ અગ્રાજ કાઢે આયુષનો હાથ કરે છે તે સોપક્રમાયુષવાળા અને તે સિવાયના બીજા નિરુપક્રમ આયુષવાળા કહેવાય છે. દેવો, નૈરયિકો,
અસંસ્કૃત વર્ષના આયુષવાળા તિર્યચ અને મનુષ્યો, ઉત્તમ પુરુષો તથા ચરમશરીરી નિરુપક્રમ આયુષવાળા હોય છે, અને બાકીના સર્વ સંસારી જીવો સોપક્રમ
આયુષવાળા અને નિરુપક્રમઆયુષવાળા હોય છે—ટીકા.

४. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आओवकमेणं उच्चइति, परोवकमेणं उच्चइति, निरुवकमेणं उच्चइति ? [उ०] गोयमा ! ओ आओवकमेणं उच्चइति, नो परोवकमेणं उच्चइति, निरुवकमेणं उच्चइति, एवं जाव-यणियकुमारो । पुढविकाइया जाव-अओवसा लिसु उच्चइति, सेसा जहा नेरइया, नवरं जोइसिय-वेमाणिया चयंति ।

५. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आइहीए उच्चइति, परिहीए उच्चइति ? [उ०] गोयमा ! आइहीए उच्चइति, नो परिहीए उच्चइति, एवं जाव-वेमाणिया ।

६. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आइहीए उच्चइति, परिहीए उच्चइति ? [उ०] गोयमा ! आइहीए उच्चइति, नो परिहीए उच्चइति, एवं जाव-वेमाणिया, नवरं जोइसिया वेमाणिया य चयंतीति अभिलावो ।

७. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आयकम्मुणा उच्चइति, परकम्मुणा उच्चइति ? [उ०] गोयमा ! आयकम्मुणा उच्चइति, नो परकम्मुणा उच्चइति । एवं जाव-वेमाणिया । एवं उच्चइणादंओ वि ।

८. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं आयप्पओगेणं उच्चइति, परप्पओगेणं उच्चइति ? [उ०] गोयमा ! आयप्पओगेणं उच्चइति, नो परप्पओगेणं उच्चइति, एवं जाव-वेमाणिया, एवं उच्चइणादंओ वि ।

९. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं कतिसंचिया, अकतिसंचिया, अवत्तवगसंचिया ? [उ०] गोयमा ! नेरइया कतिसंचिया वि, अकतिसंचिया वि, अवत्तवगसंचिया वि । [प्र०] से केणेदुणं जाव-अवत्तवगसंचिया वि ? [उ०] गोयमा ! जे णं नेरइया संकेज्जएणं पवेसणएणं पविसंति ते णं नेरइया कतिसंचिया, जे णं नेरइया असंकेज्जएणं पवेसणएणं पविसंति ते णं नेरइया

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको आत्मोपक्रमवडे उद्वर्तते-मरे छे, परोपक्रमवडे उद्वर्तते छे के निरुपक्रमवडे उद्वर्तते छे ! [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मोपक्रमवडे के परोपक्रमवडे उद्वर्तता नथी, पण निरुपक्रमवडे उद्वर्तते छे. ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. पृथिवीकायिको अने यावत्-मनुष्यो त्रणे-आत्मोपक्रम, परोपक्रम अने निरुपक्रम-वडे उद्वर्तते छे. बाकी बधा नैरयिकोनी पेटे जाणवा. विशेष ए के ज्योतिषिको अने वैमानिको 'च्यवे छे' एम कहेवुं.

नैरयिकोनी उद्वर्तना आत्मोपक्रमथी परोपक्रमथी के निरुपक्रमथी धाय छे !

५. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको आत्मर्द्धि-पोताना सामर्थ्य-वडे उपजे छे के परार्द्धि-बीजाना सामर्थ्य-वडे उपजे छे ! [उ०] हे गौतम ! तेओ पोताना सामर्थ्यवडे उपजे छे, पण बीजाना सामर्थ्यवडे उपजता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी कहेवुं.

नैरयिकोने उच्चा आत्मशक्तिथी के परनी शक्तिथी !

६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको आत्मर्द्धि पोताना सामर्थ्य-वडे उद्वर्तते छे के अन्यना सामर्थ्यवडे उद्वर्तते छे ! [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मशक्तिवडे उद्वर्तते छे पण परनी शक्तिवडे उद्वर्तता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. विशेष ए के ज्योतिषिक अने वैमानिको 'च्यवे छे' एवो अभिलाप-पाठ कहेवो.

७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको पोताना कर्म वडे उत्पन्न थाय छे के बीजाना कर्मवडे उत्पन्न थाय छे ! [उ०] हे गौतम ! तेओ पोताना कर्मवडे उत्पन्न थाय छे, पण बीजाना कर्मवडे उत्पन्न थता नथी. ए रीते यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. अने ए प्रमाणे उद्वर्तनानो दंडक पण कहेवो.

नैरयिकोना उत्पत्ति स्वयमैथी के अन्यना कर्मथी !

८. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको आत्मप्रयोग-आत्मप्रयत्न-वडे उत्पन्न थाय छे, के परप्रयोगवडे उत्पन्न थाय छे ! [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मप्रयोगवडे उत्पन्न थाय छे पण परप्रयोगवडे उत्पन्न थता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. तथा उद्वर्तना दंडक पण एज प्रमाणे कहेवो.

नैरयिकोनी उत्पत्ति आत्मप्रयोगथी के परप्रयोगथी !

९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको कतिसंचित-एकसमये संख्याता उत्पन्न थएला, अकतिसंचित-एक समये असंख्याता उत्पन्न थएला के अवक्तव्यसंचित-एकसमये एक ज उत्पन्न थएला होय छे ! [उ०] हे गौतम ! नैरयिको कतिसंचित पण छे, अकतिसंचित पण छे अने अवक्तव्यसंचित पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी 'तेओ यावत्-अवक्तव्यसंचित पण होय छे' ? [उ०] हे गौतम ! जे नैरयिको नरवगतिमा एक साथे संख्याता प्रवेश करे छे ते कतिसंचित छे, वळी जे नैरयिको असंख्या-

नैरयिको कतिसंचित, अकतिसंचित के अवक्तव्यसंचित होय छे ! नैरयिको कतिसंचितादि होय छे तेनुं कारण.

१-१०-११ † जेओ बीजी जालिमांथी आबी एक साथे संख्याता उत्पन्न थाय छे ते कतिसंचित, असंख्याता उत्पन्न थाय छे ते अकतिसंचित अने एकज उत्पन्न थाय छे ते अवक्तव्यसंचित कहेवाय छे. तेमां बेथी मांथी शीर्षप्रहेलिका सुधी संख्यात व्यवहार थाय छे अने ल्यार पळी असंख्यात व्यवहार थाय छे. तेमां नारको त्रणे प्रकारता छे, कारण के एक समये एकथी मांथी असंख्याता सुधी उत्पन्न थाय छे. पृथिवीकायिकादि पांचे दंडको अकतिसंचित छे, केमके एक समये असंख्याता उत्पन्न थाय छे. यद्यपि वनस्पतिकायिको अनन्ता उत्पन्न थाय छे, परन्तु विजातीय जीवोषी आवीने उत्पन्न थाय तेनी ज अहि विवक्षा होवाथी तेओ पण असंख्याता न छपजे छे. सिद्धो अकतिसंचित नथी, कारण के एक साथे एकथी मांथी संख्याता न सिद्धत्व पाये छे.

અકતિસંચિયા, જે નં નેરહયા એકપણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં નેરહયા અવત્તહગસંચિયા, સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! જાવ-અવત્ત-હગસંચિયા વિ । એવં જાવ-ઘણિયકુમારા વિ ।

૧૦. [પ્ર૦] પુદવિકાહયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પુદવિકાહયા નો કહસંચિયા, અકહસંચિયા, નો અવત્તહગસં-ચિયા । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં એવં વુચ્છા-જાવ-‘નો અવત્તહગસંચિયા’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુદવિકાહયા અસંસેજ્જણં પવેસણણં પવિસંતિ સે તેણટ્ટેણં જાવ-નો અવત્તહગસંચિયા, એવં જાવ-વણસ્સહકાહયા, બેદિયા જાવ-વેમાણિયા જહા નેરહયા ।

૧૧. [પ્ર૦] સિદ્ધાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિદ્ધા કતિસંચિયા, નો અકતિસંચિયા, અવત્તહગસંચિયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘અવત્તહગસંચિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે નં સિદ્ધા સંસેજ્જણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં સિદ્ધા કતિસં-ચિયા, જે નં સિદ્ધા એકપણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં સિદ્ધા અવત્તહગસંચિયા, સે તેણટ્ટેણં જાવ-અવત્તહગસંચિયા વિ ।

૧૨. [પ્ર૦] એપિસિ નં મંતે ! નેરહયાણં કતિસંચિયાણં અકતિસંચિયાણં અવત્તહગસંચિયાણં ય કયરે ૨ જાવ-વિસે-સાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘટ્થોવા નેરહયા અવત્તહગસંચિયા, કતિસંચિયા સંસેજ્જગુણા, અકતિસંચિયા અસંસેજ્જગુણા, એવં ઇન્દિયવજ્જાણં જાવ-વેમાણિયાણં અપ્પાચદ્દુગં, ઇન્દિયાણં નત્થિ અપ્પાચદ્દુગં ।

૧૩. [પ્ર૦] એપિસિ નં મંતે ! સિદ્ધાણં કતિસંચિયાણં અવત્તહગસંચિયાણં ય કયરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘટ્થોવા સિદ્ધા કતિસંચિયા, અવત્તહગસંચિયા સંસેજ્જગુણા ।

૧૪. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કિં છક્કસમજિયા ૧, નોછક્કસમજિયા ૨, છક્કેણ ય નોછક્કેણ ય સમજિયા ૩, છક્કેહિ ય સમજિયા ૪, છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજિયા ૫ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહયા છક્કસમજિયા વિ ૧, નોછક્કસમજિયા વિ ૨, છક્કેણ ય નોછક્કેણ ય સમજિયા વિ ૩, છક્કેહિ ય સમજિયા વિ ૪, છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજિયા વિ ૫ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! એવં વુચ્છા-‘નેરહયા છક્કસમજિયા વિ જાવ-છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે નં નેરહયા છક્કપણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં નેરહયા છક્કસમજિયા ૧ । જે નં નેરહયા જહક્કેણં એકેણ વા દોહિ વા તીહિ વા ઉક્કોસેણં પંચણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં નેરહયા નોછક્કસમજિયા ૨ । જે નં નેરહયા એગેણં છક્કપણં અણેણ ય જહક્કેણં

તા પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો અકતિસંચિત છે, અને જે નૈરયિકો એક એક પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો યાવત્-અવત્તવ્યસંચિત છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

પૃથિવીકાદિકાદિ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાથિકો કતિસંચિત છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કતિસંચિત નથી, અવત્તવ્ય-સંચિત નથી પણ અકતિસંચિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ‘તેઓ યાવત્-અવત્તવ્યસંચિત નથી’ તેનું શું કારણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાથિકો એક સાથે અસંખ્ય પ્રવેશ કરે છે માટે તેઓ અકતિસંચિત છે, પણ યાવત્-અવત્તવ્યસંચિત નથી. ૧ પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાથિક જીવો સુધી જાણવું. વેદિન્દ્રિયથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી નૈરયિકોની પેટે જાણવા.

સિદ્ધો.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સિદ્ધો કતિસંચિત છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સિદ્ધો કતિસંચિત અને અવત્તવ્યસંચિત છે, પણ અકતિસંચિત નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધો યાવત્-શા હેતુથી અવત્તવ્યસંચિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે સિદ્ધો સંખ્યાતા પ્રવેશ કરે છે તેઓ કતિસંચિત છે, અને જે સિદ્ધો એક એક પ્રવેશનકવડે પ્રવેશ કરે છે તે અવત્તવ્યસંચિત છે, માટે સિદ્ધો યાવત્-અવત્તવ્યસંચિત છે.

નૈરયિકોને આશ્રયી
કતિસંચિતાદિનું
અવત્તવ્યસંચિત.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કતિસંચિત, અકતિસંચિત અને અવત્તવ્યસંચિત નૈરયિકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવત્તવ્યસંચિત નૈરયિકો સૌથી ધોડા છે, કતિસંચિત નૈરયિકો મંધ્યાતગુણ છે અને અકતિસંચિત નૈરયિકો અસંખ્યાત-ગુણ છે. ૧ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી અવત્તવ્યસંચિત કહેવું. એકેન્દ્રિયોનું અવત્તવ્યસંચિત નથી.

સિદ્ધોને આશ્રયી
કતિસંચિતાદિનું
અવત્તવ્યસંચિત.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કતિસંચિત અને અવત્તવ્યસંચિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કતિસંચિત સિદ્ધો સૌથી ધોડા છે, અને અવત્તવ્યસંચિત સિદ્ધો મંધ્યાતગુણ છે.

નૈરયિકાદિને આશ્રયી
પદ્ધતિ સમજિતાદિ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો પદ્ધતિસમજિત-એક સાથે છ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? નોષટ્ટસમજિત-એકથી આરંભી પાંચ રુધી ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૨ ? એક પદ્ધ અને એક નોષટ્ટરૂપે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ? અથવા એક પદ્ધ અને એક નોષટ્ટની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૩ ? અનેક પદ્ધની સંખ્યાકવડે ૪, કે અનેક પદ્ધ અને એક નોષટ્ટની સંખ્યાકવડે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૫ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો એક સાથે એક પદ્ધની સંખ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૧, નોષટ્ટની સંખ્યાથી ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૨, એક પદ્ધ અને નોષ-ટ્ટકવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૩, અનેક પદ્ધની સંખ્યાકવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૪, અને અનેક પદ્ધ તથા એક નોષટ્ટની સંખ્યાકવડે પણ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે, નૈરયિકો પદ્ધસંખ્યાકવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે, યાવત્-અનેક પદ્ધ તથા

અક્ષરેણ વા દોહિ વા તીહિ વા ડક્કોસેણં પંચણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા છક્ષેણં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા ૩ । જે ણં નેરહયા નેગેહિં છક્ષેહિં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા છક્ષેહિં ય સમજિયા ૪ । જે ણં નેરહયા નેગેહિં છક્ષેહિં અણ્ણેણં ય જહક્ષેણં પક્ષેણં વા દોહિ વા તીહિ વા ડક્કોસેણં પંચણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા છક્ષેહિં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા ૫ । સે તેણ્ણેણં તં એવં જાવ-સમજિયા વિ । एवं जाव-थणियकुमारा ।

૧૫. [પ્ર૦] પુદવિકાર્યાણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પુદવિકાર્યા નો છક્કસમજિયા ૧, નો નોછક્કસમજિયા ૨, નો છક્ષેણં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા ૩, છક્ષેહિં સમજિયા ૪, છક્ષેહિં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા વિ ૫ । [પ્ર૦] સે કેણ્ણેણં જાવ-સમજિયા વિ ? [૩૦] ગોયમા ! જે ણં પુદવિકાર્યા નેગેહિં છક્કપહિં પવેસણં પવિસંતિ તે ણં પુદવિકાર્યા છક્ષેહિં સમજિયા । જે ણં પુદવિકાર્યા નેગેહિં છક્કપહિં ય અણ્ણેણં ય જહક્ષેણં પક્ષેણં વા દોહિ વા તીહિ વા ડક્કોસેણં પંચણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં પુદવિકાર્યા છક્ષેહિં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા, સે તેણ્ણેણં જાવ-સમજિયાવિ । एवं जाव-वणस्सइकार्या । बेदिया जाव-बेमानिया, सिद्धा जहा नेरहया ।

૧૬. [પ્ર૦] એપ્પિ ણં મંતે ! નેરહયાણં છક્કસમજિયાણં, નોછક્કસમજિયાણં, છક્ષેણં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયાણં, છક્ષેહિં ય સમજિયાણં, છક્ષેહિં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયાણં કયરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્ધથોવા નેરહયા છક્કસમજિયા, નોછક્કસમજિયા સંઘેજગુણા, છક્ષેણં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા સંઘેજગુણા, છક્ષેહિં ય સમજિયા અસંઘેજગુણા, છક્ષેહિં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા સંઘેજગુણા । एवं जाव-थणियकुमारा ।

૧૭. [પ્ર૦] એપ્પિ ણં મંતે ! પુદવિકાર્યાણં છક્ષેહિં સમજિયાણં, છક્ષેહિં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયાણં કયરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્ધથોવા પુદવિકાર્યા છક્ષેહિં સમજિયા, છક્ષેહિં ય નોછક્ષેણં ય સમજિયા સંઘેજગુણા । एवं जाव-वणस्सइकार्याणं । बेदियाणं जाव-बेमानियाणं जहा नेरहयाणं ।

એક નોપટ્ટુ સંખ્યાવડે પળ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે નૈરયિકો એક સળંગ છત્રી સંખ્યાથી પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો ષટ્કસમર્જિત કહેવાય છે, જે નૈરયિકો જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ સંખ્યાવડે પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો નોપટ્ટુસમર્જિત કહેવાય છે, જે નૈરયિકો એક પટ્ટુસંખ્યાથી અને બીજા જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ તથા ઉત્કૃષ્ટ પાંચની સંખ્યાવડે પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો એક પટ્ટુ અને નોપટ્ટુવડે સમર્જિત કહેવાય છે, જે નૈરયિકો અનેક પટ્ટુની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો અનેક પટ્ટુસમર્જિત કહેવાય છે, જે નૈરયિકો અનેક પટ્ટુ તથા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ સંખ્યાવડે પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો અનેક પટ્ટુ તથા નોપટ્ટુ સમર્જિત કહેવાય છે. તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે યાવત્-અનેક પટ્ટુવડે અને નોપટ્ટુવડે સમર્જિત પળ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો ષટ્કસમર્જિત છે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો ષટ્કસમર્જિત નથી, નોપટ્ટુસમર્જિત નથી, એક પટ્ટુ અને નોપટ્ટુવડે સમર્જિત નથી, પણ અનેક ષટ્ટોવડે સમર્જિત છે, અને અનેક ષટ્ટુ તથા નોપટ્ટુવડે પણ સમર્જિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે, તેઓ યાવત્-[અનેક પટ્ટુ તથા નોપટ્ટુ] સમર્જિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે પૃથિવીકાયિકો અનેક ષટ્ટોવડે પ્રવેશ કરે છે તે પૃથિવીકાયિકો અનેક પટ્ટુ સમર્જિત છે, અને જે પૃથિવીકાયિકો અનેક ષટ્ટો તથા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચની સંખ્યા વડે પ્રવેશ કરે છે તે પૃથિવીકાયિકો અનેક ષટ્ટો તથા નોપટ્ટુવડે પણ સમર્જિત કહેવાય છે, માટે તે હેતુથી તેઓ યાવત્-સમર્જિત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. અને વૈશ્વદિવ્યી આરંભી યાવત્-વૈમાનિકો અને સિદ્ધો નૈરયિકોની પેઠે જાણવા.

પૃથિવીકાયિકાદિને
આશ્રયી ષટ્કસમ-
ર્જિતઃપિ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ પટ્ટુસમર્જિત, ૨ નોપટ્ટુસમર્જિત, ૩ એક પટ્ટુ અને નોપટ્ટુવડે સમર્જિત, ૪ અનેક પટ્ટુ સમર્જિત, ૫ અનેક ષટ્ટુ તથા નોપટ્ટુસમર્જિત નૈરયિકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ એક પટ્ટુસમર્જિત નૈરયિકો સૌથી થોડા છે, ૨ નોપટ્ટુસમર્જિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણ છે, ૩ તેથી એક પટ્ટુ અને નોપટ્ટુવડે સમર્જિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણ છે, ૪ તેથી અનેક પટ્ટુ સમર્જિત નૈરયિકો અસંખ્યાતગુણ છે, ૫ અને તેથી અનેક પટ્ટુ તથા નોપટ્ટુસમર્જિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

નૈરયિકાદિને આશ્ર-
યી ષટ્કસમર્જિતાદિ-
નું વાચનબુદ્ધ.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનેકપટ્ટુસમર્જિત તથા અનેક પટ્ટુ અને નોપટ્ટુસમર્જિત પૃથિવીકાયિકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનેકપટ્ટુવડે સમર્જિત પૃથિવીકાયિકો સૌથી થોડા છે. અને તેથી અનેક ષટ્ટો તથા નોપટ્ટુસમર્જિત પૃથિવીકાયિકો સંખ્યાતગુણ છે, એ પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. વૈશ્વદિવ્યો યાવત્-વૈમાનિકો નૈરયિકોની પેઠે જાણવા.

પૃથિવીકાયિકાદિને
આશ્રયી અલ્પવબુદ્ધ.

૧૮. [પ્ર૦] વપસિ જં મંતે ! સિદ્ધાણં છક્કસમજ્ઞિયાણં નોછક્કસમજ્ઞિયાણં જાવ-છકેહિ ય નોછકેણ ય સમજ્ઞિયાણં જ કયરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સવ્વથોવા સિદ્ધા છકેહિ ય નોછકેણ ય સમજ્ઞિયા, છકેહિ સમજ્ઞિયા સંજેજ્ઞગુણા, છકેણ ય નોછકેણ ય સમજ્ઞિયા સંજેજ્ઞગુણા, છક્કસમજ્ઞિયા સંજેજ્ઞગુણા, નોછક્કસમજ્ઞિયા સંજેજ્ઞગુણા ।

૧૯. [પ્ર૦] નેરહયા જં મંતે ! કિં વારસસમજ્ઞિયા ૧, નોવારસસમજ્ઞિયા ૨, વારસણ ય નોવારસણ ય સમજ્ઞિયા ૩, વારસણ્હિ સમજ્ઞિયા ૪, વારસણ્હિ ય નોવારસણ ય સમજ્ઞિયા ૫ ? [૩૦] ગોયમા ! નેરતિયા વારસસમજ્ઞિયા વિ, જાવ-વારસણ્હિ ય નોવારસણ ય સમજ્ઞિયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘સમજ્ઞિયા વિ’ ? [૩૦] ગોયમા ! જે જં નેરહયા વારસણં પવેસણણં પવિસંતિ તે જં નેરહયા વારસસમજ્ઞિયા ૧ । જે જં નેરહયા જહ્ણેણં પકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં, વક્કારસણં પવેસણણં પવિસંતિ તે જં નેરહયા નોવારસસમજ્ઞિયા ૨ । જે જં નેરહયા વારસણં અજ્ઞેણ ય જહ્ણેણં પકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં વક્કારસણં પવેસણણં પવિસંતિ તે જં નેરહયા વારસણ ય નોવારસણ ય સમજ્ઞિયા ૩ । જે જં નેરહયા જેગેહિં વારસણ્હિ પવેસણણં પવિસંતિ તે જં નેરતિયા વારસણ્હિ સમજ્ઞિયા ૪ । જે જં નેરહયા જેગેહિં વારસણ્હિ અજ્ઞેણ ય જહ્ણેણં પકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં વક્કારસણં પવેસણણં પવિસંતિ તે જં નેરહયા વારસણ્હિ ય નોવારસણ ય સમજ્ઞિયા ૫ । સે તેણટ્ટેણં જાવ-સમજ્ઞિયા વિ । પવં જાવ-થણિયકુમારા ।

૨૦. [પ્ર૦] પુદવિક્કાહયાણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પુદવિક્કાહયા નોવારસસમજ્ઞિયા ૧, નો નોવારસસમજ્ઞિયા ૨ નો વારસણ ય નોવારસણ ય સમજ્ઞિયા ૩, વારસણ્હિ સમજ્ઞિયા ૪, વારસેહિ ય નોવારસેણ ય સમજ્ઞિયા વિ ૫ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘સમજ્ઞિયા વિ’ ? [૩૦] ગોયમા ! જે જં પુદવિક્કાહયા જેગેહિં વારસણ્હિ પવેસણણં પવિસંતિ તે જં પુદવિક્કાહયા વારસણ્હિ સમજ્ઞિયા । જે જં પુદવિક્કાહયા જેગેહિં વારસણ્હિ અજ્ઞેણ ય જહ્ણેણં પકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં

સિદ્ધોને આશ્રયી
અપવૃત્તિ.

૧૮. હે ભગવન્ ! પટ્ટસમર્જિત, નોપટ્ટસમર્જિત, યાવત્-અનેક પટ્ટ અને નોપટ્ટ સમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનેક પટ્ટો તથા નોપટ્ટસમર્જિત સિદ્ધો સૌથી ઓછા છે. તેથી અનેક પટ્ટસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી એક પટ્ટ તથા નોપટ્ટસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી પટ્ટસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે, અને તેથી નોપટ્ટસમર્જિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે.

નૈરયિકાદિને આશ્ર-
યી દ્વાદશસમર્જિ-
તાદિ

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત (એક સમયે વારની સંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયેલ) છે, ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત (એક સમયે એકથી આરંભી અગિયાર સુધી ઉત્પન્ન થયેલ) છે, ૩ દ્વાદશ અને નોદ્વાદશસમર્જિત (એકથી આરંભી અગિયાર સુધી ઉત્પન્ન થયેલ) છે, ૪ અનેક દ્વાદશ સમર્જિત (એકસમયે અનેક વારની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલ) છે, કે ૫ અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત (એક સમયે એકથી અગિયાર સુધી ઉત્પન્ન થયેલ) છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત પળ છે, યાવત્-‘૫’ અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત પળ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી આપ એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્-અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત પળ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે નૈરયિકો એક સમયે વારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૧ દ્વાદશસમર્જિત છે, જે નૈરયિકો જગ્ગન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ઠથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત છે, જે નૈરયિકો એક સમયે વાર અને જગ્ગન્યથી એક, બે કે ત્રણ તથા ઉત્કૃષ્ઠથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૩ દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત છે, જે નૈરયિકો એક સમયે અનેક વારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૪ અનેક દ્વાદશસમર્જિત છે, વળી જે નારકો એક સમયે અનેક વાર તથા જગ્ગન્યથી એક, બે કે ત્રણ તથા ઉત્કૃષ્ઠથી અગિયાર પ્રવેશ કરે છે તેઓ ૫ અનેક દ્વાદશ અને નોદ્વાદશ સમર્જિત છે. તે હેતુથી હે ગૌતમ ! યાવત્-તેઓ અનેક દ્વાદશ અને નોદ્વાદશ સમર્જિત કહેવાય છે એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

પૃથિવીકાયિકોને
આશ્રયી દ્વાદશસમ-
ર્જિતિ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો દ્વાદશસમર્જિત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત નથી, ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત નથી, ૩ દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત નથી, પણ ૪ અનેક દ્વાદશસમર્જિત છે, ૫ તેમ જ અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્-‘અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ સમર્જિત છે’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો ૧ દ્વાદશસમર્જિત-એક સમયે વારની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થતા-નથી, ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત-એકથી માંડીને અગિયાર સુધી પળ ઉત્પન્ન થતા-નથી, ૩ દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત પળ નથી, પણ ૪ અનેકદ્વાદશસમર્જિત છે, તેમજ ૫ અનેક દ્વાદશો અને નોદ્વાદશસમર્જિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્-અનેક દ્વાદશો અને નોદ્વાદશસમર્જિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે પૃથિવીકાયિકો એક સમયે [અસંખ્ય ઉપજતા હોવાથી] અનેક વારની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તે અનેક દ્વાદશસમર્જિત કહેવાય છે, અને જે પૃથિવીકાયિકો એક સમયે અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશ-એકથી અગિયાર સુધી-પ્રવેશ કરે છે તેઓ

यत्कस्मिन् पवेसणपणं पविसंति ते णं पुढविकाइया बारसपहिं य नोबारसपण य समज्जिया, से तेणट्ठेण जाव—‘समज्जिया वि’ । एवं जाव—वणस्सइकाइया । बेइविया जाव—सिद्धा जहा नेरइया ।

२१. [प्र०] एएसि णं भंते ! नेरतियाणं बारससमज्जियाणं० सवेसि अप्पावहुगं जहा छकसमज्जियाणं, नवरं बारसा-मिल्लावो, सेसं तं वेव ।

२२. [प्र०] नेरतिया णं भंते ! किं चुलसीतिसमज्जिया १, नोचुलसीतिसमज्जिया २, चुलसीतीप य नोचुलसीतीप य समज्जिया ३, चुलसीतीहिं समज्जिया ४, चुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया ५ ! [उ०] गोयमा ! नेरतिया चुलसी-तिसमज्जिया वि, जाव—चुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया वि । [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुद्ध—जाव—‘समज्जिया वि’ ! [उ०] गोयमा ! जे णं नेरइया चुलसीतीपणं पवेसणपणं पविसंति ते णं नेरइया चुलसीतिसमज्जिया १ । जे णं नेरइया जहणेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं तेसीतिपवेसणपणं पविसंति ते णं नेरइया नोचुलसीतिसमज्जिया २ । जे णं नेरइया चुलसीतीप णं अणेण य जहणेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा जाव—उक्कोसेणं तेसीतीपणं पवेसणपणं पविसंति ते णं नेरतिया चुलसीतीप य नोचुलसीतीप य समज्जिया ३ । जे णं नेरइया नेगेहिं चुलसीतीपहिं पवेसणपणं पविसंति ते णं नेर-तिया चुलसीतीपहिं समज्जिया ४ । जे णं नेरइया नेगेहिं चुलसीतीपहिं य अणेण य जहणेणं एकेण वा जाव—उक्कोसेणं तेसी-इपणं जाव—पविसंति ते णं नेरतिया चुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया ५, से तेणट्ठेणं जाव—‘समज्जिया वि’ । एवं जाव—यणियकुमारा । पुढविकाइया तहेव पच्छिलपहिं दोहिं, नवरं वमिल्लावो चुलसीतीओ, एवं जाव—वणस्सइकाइया । बेइविया जाव—वेमाणिया जहा नेरतिया ।

२३. [प्र०] सिद्धाणं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिद्धा चुलसीतिसमज्जिया वि १, नोचुलसीतिसमज्जिया वि २, चुल-सीतीप य नोचुलसीतीप य समज्जिया वि ३, नो चुलसीतीहिं समज्जिया ४, नोचुलसीतीहिं य नोचुलसीतीप य समज्जिया ५ । [प्र०] से केणट्ठेणं जाव—‘समज्जिया’ ! [उ०] गोयमा ! जे णं सिद्धा चुलसीतीपणं पवेसणपणं पविसंति ते णं सिद्धा चुलसी-तिसमज्जिया । जे णं सिद्धा जहणेणं एकेण वा दोहिं तीहिं वा उक्कोसेणं तेसीपणं पवेसणपणं पविसंति ते णं सिद्धा नोचुल-

अनेक द्वादश तथा नोद्वादशसमर्जित फहेवाय छे ते हेतुथी हे गौतम ! तेओ यावत्—‘समर्जित’ छे. ए प्रमाणे यावत्—वनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं. तथा बेइन्द्रियथी मांडी बैमानिको सुधीना जीवो अने सिद्धो नैरयिकोनी पेटे जाणवा.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! १ द्वादशसमर्जित, २ नोद्वादशसमर्जित, ३ द्वादश तथा नोद्वादशसमर्जित, ४ अनेक द्वादशसमर्जित अने ५ अनेक द्वादश तथा नोद्वादशसमर्जित एवा नैरयिकादिक सर्वेणुं अल्पबहुत्व जेम पट्कसमर्जितोनुं अल्पबहुत्व कहुं नेम कहेवुं. विशेष ए के, पट्कने स्थाने द्वादशनो पाठ कहेवो. बाकी वधुं पूर्ववत् जाणवुं.

नैरयिकादिने आश्र-
यी द्वादशसमर्जिता-
दिनुं अल्पबहुत्व.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको एक समये १ चोरासी समर्जित—एक समये चोरासीनी संख्यामां उत्पन्न थएला छे, २ नोचो-रासीसमर्जित—एक समये एकथी मांडी त्र्यासी सुधी उत्पन्न थएला छे, ३ चोरासी अने नोचोरासी समर्जित—एकथी आरंभी त्र्यासी सुधी उत्पन्न थएला छे, ४ अनेक चोरासी समर्जित छे, के अनेक चोरासी अने नोचोरासी समर्जित छे ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको १ चोरासी-समर्जित छे, अने यावत्—५ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप शा हेतुथी एम कहो छो के तेओ यावत्—‘अनेक चोरासी तथा नोचोरासी समर्जित छे ? [उ०] हे गौतम ! १ जे नैरयिको एक समये चोरासीनी संख्यामां प्रवेश करे छे तेओ चोरासीसमर्जित छे, २ जे नैरयिको जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट त्र्यासीनी संख्यावडे प्रवेश करे छे तेओ नोचोरासीसमर्जित छे, ३ जे नैरयिको एक चोरासी अने नोचोरासी—एकथी त्र्यासी सुधी प्रवेश करेछे तेओ चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित छे, ४ जे नैरयिको अनेक चोरासीनी संख्या वडे प्रवेश करे छे तेओ अनेक चोरासीसमर्जित छे, ५ अने जेओ अनेक चोरासी तथा नोचोरासी संख्यावडे प्रवेश करे छे तेओ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित छे माटे हे गौतम ! ते हेतुथी तेओ यावत्—‘समर्जित छे.’ ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. पृथिवीकायिको संबंधे ए प्रमाणे ४ अनेक चोरासी समर्जित अने ५ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित ए बे भंगो कहेवा. एम यावत्—वनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं. बेइन्द्रियो अने यावत्—वैमानिको पण नैरयिकोनी पेटे कहेवा.

नैरयिकादिने आश्रयी
चोरासीसमर्जित.

२३. [प्र०] सिद्धो संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सिद्धो चोरासीसमर्जित छे १, नोचोरासीसमर्जित छे २, चोरासी तथा नोचो-रासीसमर्जित छे ३, पण अनेक चोरासीसमर्जित नथी अने ५ अनेक चोरासी तथा नोचोरासीसमर्जित पण नथी. [प्र०] हे भगवन् ! आप शा हेतुथी एम कहो छो के सिद्धो यावत्—‘समर्जित छे’ ? [उ०] हे गौतम ! जे सिद्धो एक समये चोरासीनी संख्यामां प्रवेश करे छे तेओ चोरासीसमर्जित छे १, जे सिद्धो जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट त्र्यासीनी संख्यामां प्रवेश करे छे तेओ नोचोरासी

सिद्धो आश्रयी
चोरासीसमर्जितादि.

સીતિસમજિયા । જે નં સિદ્ધા ચુલસીતપણં અપ્રેણ ય જહ્નેણં યક્રેણ વા વોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં તેસીતપણં પવેસપણં
પવિસંતિ તે નં સિદ્ધા ચુલસીતીય ય નોચુલસીતીય ય સમજિયા । સે તેણદ્દેણં જાવ—‘સમજિયા’ ।

૨૪. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ નં મંતે ! નેરતિયાણં ચુલસીતિસમજિયાણં નોચુલસીતિસમજિયાણં ० સહોસિં અપ્પાવહુગં જહ્વા છક્ક-
સમજિયાણં જાવ—વેમાણિયાણં, નવરં અમિલાધો ચુલસીતીઓ ।

૨૫. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ નં મંતે ! સિદ્ધાણં ચુલસીતિસમજિયાણં, નોચુલસીતિસમજિયાણં, ચુલસીતીય ય નોચુલસીતીય ય
સમજિયાણં કથરે ૨ જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સહ્વથોવા સિદ્ધા ચુલસીતીય ય નોચુલસીતીય ય સમજિયા,
ચુલસીતીસમજિયા અણંતગુણા, નોચુલસીતિસમજિયા અણંતગુણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ જાવ—વિહરપ્પ ।

વીસદમે સદ્ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

વીસતિમં સયં સમત્તં ।

સમર્જિત છે ૨, જે સિદ્ધો એક સમયે એક ચોરાસી અને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રયાસી સુધી પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસી
તથા નોચોરાસીસમર્જિત છે ૩. માટે તે હેતુથી યાવત્—તેઓ ‘સમર્જિત છે.’

ચોરાસીસમર્જિતા-
શિત્તું અલ્પબહુલ.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચોરાસીસમર્જિત, નોચોરાસીસમર્જિત—ઇત્યાદિ યાવત્—વ્રધા નૈરયિકોતું અલ્પબહુલ પદ્મસમર્જિતોની
પેટે કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્—એમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે. અહિં પદ્મને બદલે ચોરાસીનો પાઠ કહેવો.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ ચોરાસીસમર્જિત, ૨ નોચોરાસીસમર્જિત અને ૩ ચોરાસીનોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી
યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે, તેથી ચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંત
ગુણ છે અને નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંતગુણ છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હં ભગવન્ ! તે એમ જ છે.’—એમ કહી યાવત્—
વિહરે છે.

વીશમા શ્લોકમાં દશમો ઉદ્દેશક સમ્પૂર્ણ.

વીશમું શ્લોક સમાપ્ત.

एगवीसइमं सयं ।

सालि कैल अँयसि वंसे ईक्खू दँमे य अँभ तुलसी य ।

अट्टेए दस वग्गा अँसीतिं पुण होंति उद्देसा ॥

पढमो वग्गो

पढमो उद्देसो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-अह भंते ! साली-वीही-गोधूम-जाव-जवजवाणं, एणसि णं भंते ! जीवा मूल-साए वळमंति ! ते णं भंते ! जीवा कओहिंतो उववजंति-किं नेरहएहिंतो जाव-उववजंति ! तिरि०, मणु०, देवे-जहा वळंतीए तहेव उववाओ, नवरं देववजं ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवतिया उववजंति ! [उ०] गोयमा ! जहणेणं एको वा दो वा तिसि वा, उकोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववजंति । अवहारो जहा उप्पलुद्देसे ।

एकवीशमुं शतक.

१ शालि वगेरे धान्य संबंधे दश उद्देशात्मक प्रथम वर्ग, २ कन्धाय-बटाणा वगेरे धान्य विषे बीजो वर्ग, ३ अलसीप्रमुख धान्य संबंधे त्रीजो वर्ग, ४ त्रांस वगेरे पर्ववाली वनस्पतिसंबंधे चतुर्थ वर्ग, ५ इक्षु वगेरे पर्ववाली वनस्पति विषे पांचमो वर्ग, ६ दर्भ वगेरे तृण संबंधे छहो वर्ग, ७ अन्न वगेरे वनस्पति संबंधे सातमो वर्ग, ८ तुलसी प्रमुख वनस्पति विषे आठमो वर्ग. ए प्रमाणे एकवीशमां शतकमां दश दश उद्देशकना समूहरूप आठ वर्ग अने एंशी उद्देशको कहेवाना छे.

प्रथम वर्ग

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! शालि, व्रीहि, घउं, यावत्-जवजव-ए बधाना मूलतरीके जे जीवो उत्पन्न थाय छे, हे भगवन् ! ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे !-शुं नैरयिकोथी आवीने उपजे छे के तिर्यंचो, मनुष्यो अने देवोथी पण आवीने उपजे छे ? [उ०] न्युत्क्रान्तिपदमां कया प्रमाणे तेओनो उपपात जाणवो. विशेष ए के, तेओ देवगतिथी आवीने मूलपणे उपजता नथी.

शाल्यादि वर्ग.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी एक, वे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. तेओनो अपहार उत्पलोद्देशकमां कया प्रमाणे जाणवो.

उत्पाद-एक समये केटला उपजे ?

१ इक्खू क । २ असीती क-ग-ङ ।

१ * मूळ, कन्द, स्कंध, त्वचा, शाखा, प्रवाल, (कोमल पांदाहा) पांदाहां. पुष्प, फल अने बीज-ए दश उद्देशको एक एक वर्गमां जाणवा-टीका.

† प्रज्ञा० पृष्ठ ९ पं० २१२

‡ व्युत्क्रान्तिपदमां देवोमी वनस्पतिमां उत्पत्ति कही छे, देवो वनस्पतिना पुष्पादि शुभ अंगमां उत्पन्न थाय छे, परन्तु मूलादि अशुभ अंगमां उत्पन्न थता नथी, माटे एम कहुं छे के 'तेओ देवगतिथी आवीने मूलपणे उत्पन्न थता नथी'-टीका.

१ † अपहार-ते उत्पलना जीवो असंख्य उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी सुधी प्रतिसमय असंख्याता काढवामां आवे तो पूरा काही शकाय नहि. शुओ-मग. खं० १ ख० ११ उ० १ पृ० २०८.

૩. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કેમદાલિયા સરીરોગાદના પબ્ધતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્ઞ-
દમાગં, ઉક્કોસેણં ધણુદપુદ્ધતં ।

૪. [પ્ર૦] તે જં મંતે જીવા ! નાણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કિં બંધગા, અબંધગા ! [ઉ૦] જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે, ઇવં વેવે ચિ,
ઉદય ચિ, ઉદીરણાપ ચિ ।

૫. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં કણ્હલેસ્સા, નીલ૦ કાઝ૦ છઠ્ઠીસં બંગા, વિટ્ટી જાવ-દંદિયા જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે ।

૬. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! સાલી-વીહી-ગોધૂમ૦ જાવ-જવજવગમૂલગજીવે કાલઓ કેવચિરં હોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા !
જહજ્ઞેણં અંતોમુદ્ધતં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્ઞં કાલં ।

૭. [પ્ર૦] સે જં મંતે ! સાલી-વીહી-ગોધૂમ૦ જાવ-જવજવગમૂલગજીવે પુદ્ધવીજીવે, પુણરચિ સાલી-વીહી-જાવ-જવ-
જવગમૂલગજીવે કેવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, કેવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરિજ્ઞા ! [ઉ૦] ઇવં જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે । ઇપ્પણં અમિલાવેણં
જાવ-મણુસ્સજીવે, આદારો જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે, ઠિતી જહજ્ઞેણં અંતોમુદ્ધતં, ઉક્કોસેણં વાસપુદ્ધતં, સમુદ્ધાય(યા), સમોદયા, ઉદ્ધવ્ણા
ય જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે ।

૮. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સદ્ધપાણા, જાવ-સદ્ધસત્તા સાલી-વીહી-જાવ-જવજવગમૂલગજીવસાપ ઉવવચ્ચપુષ્પા ! [ઉ૦]
હંતા ગોયમા ! અસતિ અદુવા અણંતચુત્તો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' સિ ।

एकवीसहमे सए पढमवगस्स पढमो उद्देसो समत्तो ।

અવગાહના.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરની કેટલી મોટી અવગાહના કરી છે ! [ઉ૦] જગન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ
અને ઉત્કૃષ્ઠથી ધનુષ્પૃથક્ત્વ-વેધી નવ ધનુષ સુધીની-કહી છે.

કર્મના બન્ધક.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયકર્મના બંધક છે કે અવંધક છે ? [ઉ૦] જેમ *ઉત્પલોદેશકમાં કહ્યું છે તે
પ્રમાણે અહિં કહેવું. એ પ્રમાણે કર્મના વેદક (વેદનાર) સંબંધે જાણવું. ઉદય અને ઉદીરણા વિષે પણ એ પ્રમાણે સમજવું.

લેદયા.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેદયાવાળા, નીલલેદયાવાળા કે કાપોતલેદયાવાળા હોય ? [ઉ૦] અહિં લેદયાસંબંધે
†છઠ્ઠીશ માંગા કહેલા. દૃષ્ટિ અને યાવત્-હિન્દિયો ગંધે ‡ઉત્પલોદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું.

શાલ્યાદિના મૂળ અને
જીવની સ્થિતિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ-એ વધાના મૂળનો જીવ કાલથી કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
જગન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કૃષ્ઠથી અસંખ્યાતા કાલ સુધી રહે.

શાલ્યાદિ અને પૃથિ-
વીશાયિકનો સંબંધ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ-એ વધાના મૂળનો જીવ પૃથિવીશાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય, પાછો પરીને
શાલિ, વ્રીહિ અને યાવત્-જવજવના મૂળપણે ઉપજે-એ પ્રમાણે કેટલા કાલ સુધી સેવે-કેટલા કાલ સુધી ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦]
જેમ *ઉત્પલ ઉદેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવું. અને એ અમિલાપ વડે યાવત્-મનુષ્ય સુધી સમજવું. વઢી તેઓનો આહાર પણ
ઉત્પલોદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. સ્થિતિ જગન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ઠથી વર્ષપૃથક્ત્વ (એ વર્ષથી નવ વર્ષ સુધી) સમજવી. વઢી
§સમુદ્ધાત, સમવહન-સમુદ્ધાતની પ્રાપ્તિ અને સદ્ધર્મના ઉત્પલોદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વપ્રાણો, યાવત્-સર્વ સ્ત્રીઓ શાલિ, વ્રીહિ, યાવત્-જવજવના મૂળના જીવપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે !
[ઉ૦] હા ગૌતમ ! અનેક વાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

एकवीशमा शतकमां प्रथमवर्गनो प्रथम उद्देशक समाप्त.

૪ * (શાલ્યાદિના જીવો) અવંધક નથી, તેમાંનો એક જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો બંધક છે, ઘણા જીવો પણ બન્ધક છે. એ પ્રમાણે વેદક-ઉદયવાળા
અને ઉદીરક જાણવા. જુઓ મગ. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૦૮

૫ † કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત-એ ત્રણ લેદયાના એકત્વ અને બહુત્વના અસંયોગી ત્રણ ત્રણ માંગા ગણતાં છે. આંગા થાય છે તથા તેના ત્રિકસંયોગી
'કૃષ્ણ નીલ, કૃષ્ણ કાપોત અને નીલ કાપોત' એ ત્રણ વિકલ્પ થાય, અને પ્રલેકના એક અને અનેકના ચાર ચાર માંગા ગણતાં ચાર માંગા થાય. તેમજ ત્રિકસંયોગી
એક અને અનેકના આઠ વિકલ્પ થાય-એ પ્રમાણે વધા મઠોને છઠ્ઠીશ માંગા જાણવા-ટીકા.

‡ મગ. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૦

§ 'જગન્યથી એ એવ અને ઉત્કૃષ્ઠથી અસંખ્યાત એ સુધી ગમનાગમનની સ્થિતિ જાણવી-શ્યાદિ જુઓ મગ. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૧

§ 'તેઓને (શાલ્યાદિ જીવોને) વેદના, કષાય અને મરણ-એ ત્રણ સમુદ્ધાતો કહેલા છે, તેઓ સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થઈને મરી અને પ્રાપ્ત થયા
સિવાય પણ મરે,' તેઓ મરીને મનુષ્ય અને તિર્યચગતિમાં જાય છે.-શ્યાદિ માટે જુઓ-મગ. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૨

પદમવગ્ગસ્સ બીઆઈઆ ઉદેસા ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સાલી-બીહી-જાવ-જવજવાળં ઇપ્પસિ જં જે જીવા કંવચ્છાપ વક્કમંતિ તે જં મંતે ! જીવા કઓ-હિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] એવં કંદાહિગારેણ સચ્ચેવ મૂલુદેસો અપરિસેસો માણિયદ્ધો, જાવ-અસતિ અદુવા અણંતત્તુત્તો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૨૧-૨ । એવં અંધે વિ ઉદેસઓ નેયદ્ધો । ૨૧-૩ । એવં તયાપ વિ ઉદેસો માણિયદ્ધો । ૨૧-૪ । સાલે વિ ઉદેસો માણિયદ્ધો । ૨૧-૫ । પવાલે વિ ઉદેસો માણિયદ્ધો । ૨૧-૬ । પસે વિ ઉદેસો માણિયદ્ધો । એપ સત્ત વિ ઉદેસગા અપરિસેસં જહા મૂલે તહા નેયદ્ધા । ૨૧-૭ । એવં પુપ્પે વિ ઉદેસઓ, નથરં દેવા ઉવવજ્ઞંતિ જહા ઉપ્પલુદેસે । ચચ્ચારિ લેસ્સાઓ, અસીતિ મંગા । ઓગાહણા જહ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંસેજ્જામગં, ઉક્કોસેણં અંગુલપુદુત્તં, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૨૧-૮ । જહા પુપ્પે એવં ફલે વિ ઉદેસઓ અપરિસેસો માણિયદ્ધો । ૨૧-૯ । એવં ઘીપ વિ ઉદેસઓ । ૨૧-૧૦ । એપ દસ ઉદેસગા ॥

એગવીસદ્દમે સપ્પ પદમો વગ્ગો સમત્તો ।

પ્રથમવર્ગના ૨-૧૦ ઉદેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! શાલિ, ત્રીહિ, યાવત્-જવજવ-એ બધાના કંદરૂપે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ હે મગધન્ ! ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] આ કંદના અધિકારમાં તેજ સમગ્ર મૂળનો ઉદેશક યાવત્- 'અનેક વાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલા છે' ત્યાં સુધી કહેવો. વિશેષ એ કે મૂળને બદલે કંદનો પાઠ કહેવો. 'હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે.' (૨૧-૨.) એ પ્રમાણે સ્કંધ સંબંધે તથા ત્વચ્ચા, શાલા, પ્રવાલ-કુંપલો અને પાંદડાં સંબંધે પણ એક એક ઉદેશક કહેવો. એ સાતે ઉદેશકો જેમ મૂળ સંબંધે વધું કહ્યું છે તેમ કહેવા. (૨૧-૭.) વઢી પુષ્પસંબંધે પણ પૂર્વેની પેટે ઉદેશક કહેવો. પણ તેમાં વિશેષ એ કે 'પુષ્પમાં દેવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે' એમ કહેવું. જેમ ઉત્પલોદેશકમાં ચાર લેશ્યા અને તેના *એંશી માંગા કાળ છે તેમ અહિં કહેવા. અવગાહના જઘ્ન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલપૃથક્ત્વ-વેધી નવ અંગુલ જાળવી. વાકી વધું તે પ્રમાણે જાણવું. 'હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે.' (૨૧-૮.) જેમ પુષ્પ સંબંધે કહ્યું તેમ ફલ અને બીજ સંબંધે પણ સમગ્ર ઉદેશક કહેવો (૨૧-૧૦.) એ પ્રમાણે એ દશ ઉદેશકો જાણવા.

એકવીશમા શતકમાં પ્રથમ વર્ગ સમાપ્ત.

બીઓ વગ્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! 'કલાય-મસૂર-તિલ-મુગ્ગ-માસ-નિપ્પાવ-કુલત્થ-આલિસંદગ-સહિણ-પલિમંથગાણં ઇપ્પસિ જં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ તે જં મંતે ! જીવા કઓહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] એવં મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા માણિયદ્ધા જહેવ સાલીણં નિરવસેસં તહેવ ।

એગવીસદ્દમે સપ્પ વિતિઓ વગ્ગો સમત્તો ।

દ્વિતીય વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! કલાય-વટાણા, મસૂર, તિલ, મગ, અડદ, વાલ, કલથી, આલિમંદવ, મટિન અને પલિમંથક-ચણા-એ કલાય વગેરે ધાન્ય. બધાના મૂળપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] પૂર્વે કલા પ્રમાણે ગૂઢાદિક દશ ઉદેશકો અહિં કહેવા અને જેમ શાલિસંબંધે કહ્યું તેમ વધું અહિં કહેવું.

એકવીશમા શતકમાં દ્વિતીય વર્ગ સમાપ્ત.

તર્હીઓ વગ્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! 'અયસિ-કુસુંબ-કોદ્દવ-કંઘુ-રાલગ-તુષરી-કોદ્દમા-સળ-સરિસવ-મૂલગવીયાણં ઇપ્પસિ જં તૃતીય વર્ગ.

૧. [પ્ર૦]-હે મગધન્ ! અલસી, કુસુંબ, કોદ્દવ, વાંગ, રાઠ, તુવેર, કોદ્દમા, સળ, સરસવ અને મૂલકવીત્ર-એ વનસ્પતિના

૧ * પ્રથમની ચાર લેશ્યાના એકત્વ અને બહુત્વને આશ્રયી અસંયોગી ચાર ચાર ભાગા ગણતા આઠ માંગા, દ્વિકસંયોગી છ ત્રિકલ્પ અને પ્રત્યેકના એકત્વ અને બહુત્વને આશ્રયી ચાર ચાર ભંગ ગણતા ચોવીશ માંગાઓ, ત્રિકસંયોગી આઠ વિકલ્પ અને તેના પૂર્વોક્ત રીતે ચાર ચાર ભંગ ગણતા વત્રીસ વિકલ્પો તથા ચતુઃસંયોગી સોઠ વિકલ્પો-એ બધા મઢીને એંશી વિકલ્પો થાય છે.—ટીકા.

૧ † x x કલ-મસૂર-તિલ-મુગ્ગ-માસ-નિપ્પાવ-કુલત્થ-આલિસંદ-સાલીણ-પલિમંથા । x x જુઓ પ્રજ્ઞા = પદ ૧ પૃ ૩૩.

૧ ‡ અયસી-કુસુંબ-કોદ્દવ-કંઘુ-રાલગ-માસ-કોદ્દમા । સળ-સરિસવ-મૂલગવીયા જે યાવજે તદ્દપગારા । સેસં ઓસરીઓ । જુઓ પ્રજ્ઞા = પદ ૧ પૃ ૩૩.

જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ તે ણં મંતે ! જીવા કમોહિતો ઉચ્ચજ્ઞતિ ? [૩૦] एवं पत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा जहेव सालीणं निरवसेसं तहेव भाणियच्चं ।

एगवीसइमे सए तइओ वग्गो समत्तो ।

મૂલપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ! [૩૦] અહિં પણ શાલિઉદ્દેશકની પેટે મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો સમગ્ર કહેવા.

एकवीशमा शतकमां तृतीय वर्ग समाप्त.

चउत्थो वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *વંસ-વેણુ-કણક-કક્કાવંસ-ચારુવંસ-દંડા-કુઢા-વિમા-ચંડા-વેણુયા-કલ્લાણીણં પણસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ ? [૩૦] एवं पत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा जहेव सालीणं, नवरं देवो सच्चत्थ वि न उचयज्जति, तिच्चि लेसाओ, सच्चत्थ वि छब्बीसं भंगा, सेसं तं चेव ।

एगवीसइमे सए चउत्थो वग्गो समत्तो ।

चतुर्थ वर्ग.

વાંસ વગેરે પર્વશાલી
વનસ્પતિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાંસ, વેણુ, કનક, કર્કાવંશ, ચારુવંશ, દંડા, કુઢા, વિમા, ચંડા, વેણુયા અને કલ્યાણી-એ વધી વનસ્પતિના મૂલપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ! [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે શાલિવર્ગની પેટે અહિં પણ મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહિં કોઈ પણ ટેકાણે દેવો ઉત્પન્ન થતા નથી. ત્રણ લેશ્યાઓ તથા તે સંબંધે છઠ્ઠીશ ભાંગા કહેવા. બાકી બધું પૂર્વની પેટે જાણવું.

एकवीशमा शतकमां चतुर्थ वर्ग समाप्त.

पंचमो वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! 'ઉક્કલુ-ફલ્લુવાહિયા-વીરણા-ફક્કલ-ભમાસ-સુંઠિ-સર-વેસ-તિમિર-સતપોરગ-નલાણં પણસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ ? [૩૦] एवं जहेव वंसवग्गो तहेव पत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा, नवरं खंधुद्देशे देवो उचयज्जति, चत्तारि लेस्साओ, सेसं तं चेव ।

एगवीमइमे सए पंचमो वग्गो समत्तो ।

पंचम वर्ग.

ફલ્લુવાગેરે પર્વશાલી
વનસ્પતિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ફલ્લુ-શેલડી, ફલ્લુવાટિકા, વીરણ, ફક્કલ, ભમાસ, સુંઠ, શર, વેત્ર (નેતર), તિમિર, સતપોરગ અને નહ-એ વધી વનસ્પતિના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ! [૩૦] જેમ વંશવર્ગસંબંધે કહ્યું છે તેમ અહિં પણ મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે સ્વંધોદેગકમાં 'દેવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને તેઓને ચાર લેશ્યાઓ હોય છે'—એમ કહેવું. બાકી બધું પૂર્વની પેટે જાણવું.

एकवीशमा शतकमां पंचम वर्ग समाप्त.

छट्ठओ वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! †લેહિય-મંતિય-દમ્મ-કોતિય-દમ્મકુસ-પલ્લગ-પોદેહલ-અંજુણ-આસાદગ-રોહિય-સમુ-અવ-પલ્લ વર્ગ.

લેહિય વગેરે વન-
સ્પતિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેહિય, મંતિય (મંદિય), દર્મ, કોતિય, દર્મકુશ, પર્વક, પોદેહલ (પોદ્દહલ), અર્જુન (અંજન), આપાદક,

૧ કંઠા-વે-હ. ૨ સત્તવત્ત-ગ. ૩ અંભિય-ગ. ૪ પોદ્દહલ-ગ. ૫ અંજન-ગ.

૧ * વંસે વેચ્છ(પૂ) કણએ કંકાવંસે ય ચાવવંસે ય ।

ઉદએ કુઢએ વિસએ કંઠા વેલે ય કલાણે ॥ ૧૨ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પૃ ૩૨

૧ † ફલ્લુ ય ફલ્લુવાલી વીરણી તહ ફલ્લુ ય માસે ય ।

સુંઠે સરે ય વેસે તિમિરે સતપોરગ નલે ય ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પૃ ૩૨.

૧ ‡ સંહિય મંતિય હો(કો)તિય દમ્મકુસે પલ્લએ ય પોદ્દહલા ।

અંજુણ અસાદગે હોહિયંસે સુયવેય લીરમુસે ॥

પરેલે કુલવિદે કરજર સુંઠે તહા વિભંગુ ય ।

મહુરતણ સુરય સિપ્પિય બોદ્ધવે સુંકલિતણે ય ॥ ૧૪ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પૃ ૩૩.

હીર-મુસ-પરંઘ-કુરુકુંદ-કરકર-સુંઠ-વિમંગુ-મંદુરયણ-ધુરગ-સિપ્પિય-સુંકલિતનાળં યપ્સિ ણં જે જીવા મૂલસાપ વક્ક-મંતિં ॥ [૩૦] एवं पत्थ वि दस उद्देशगा निरवसेसं जहेष वंसवग्गो ।

एगवीसइमे सए छट्ठो वग्गो समत्तो ।

રોહિતક, સમુ, અ(ત)વહીર, મુસ, પરંઘ, કુરુકુંદ, કરકર, સુંઠ, વિમંગ, મધુરયણ (મધુવયણ), ધુરગ, શિલ્પિક અને સુંકલિતનાળ-એ બધાના મૂલ તરીકે જે જીવો ઉપજે છે, તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] એ પ્રમાણે સમગ્ર વંશવર્ગની પેઠે મૂલ્યાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા.

एकवीशमा शतकमां षष्ठ वर्ग समाप्त.

सत्तमो वग्गो

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *અમ્મરુહ-વાયણ-હરિતગ-તંદુલેજગ-તળ-વત્થુલ-પોરંગ-મજ્ઞારયાઈ-વિલ્લિ-પાલક-દગપિપ્પ-લિય-દક્ષિ-સોત્થિય-સાયમંદુક્કિ-મૂલગ-સરિસવ-અંબિલસાગ-જિયંતગાળં યપ્સિ ણં જે જીવા મૂલ ॥ [૩૦] एवं पत्थ वि दस उद्देशगा जहेष वंसवग्गो ।

एगवीसइमे सए सत्तमो वग्गो समत्तो ।

सप्तम वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! †અમ્મરુહ, વાયણ, હરિતક, તંદુલેજો, તળ, વત્થુલ, પોરક, માર્જારક, વિલ્લિ (વિલ્લિ), પાલક, દગ-પિપ્પલી, દક્ષિ-દક્ષી, સ્થલિક, શાકમંદુક્કી, મૂલક, સરસવ, અંબિલસાગ, જિયંતગ, એ બધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] પૂર્વોક્ત વંશવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂલ્યાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા.

અમ્મરુહાદિ.

एकवीशमा शतकमां सप्तम वर्ग समाप्त.

अट्ठमो वग्गो

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! તુલસી-કણ્ઠ-દરાલ-ફણેજા-અજ્ઞા-ચૂયણા-ચોરા-જીગ-દમણા-મરુયા-હંદીવર-સયપુપ્પાળં યપ્સિ ણં જે જીવા મૂલસાપ વક્કમંતિં ॥ [૩૦] एवं पत्थ वि दस उद्देशगा निरवसेसं जहा वंसाणं । एवं पपसु अट्ठसु वग्गेषु अस्सीति उद्देशगा भवन्ति ।

एगवीसइमे सए अट्ठमो वग्गो समत्तो ।

एकवीसतिमं सयं समत्तं.

अष्टम वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તુલસી, કૃષ્ણ, દરાલ, ફણેજા, અજ્ઞા, ચૂતળા, ચોરા, જીગ, દમણા, મરુયા, હંદીવર અને શતપુષ્પ-એ બધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] વંશવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂલ્યાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. એ પ્રમાણે એ બધા મઠીને આઠ વર્ગના ઇંશી ઉદ્દેશકો જાણવા. (૨૧-૮)

તુલસી વગેરે હરિત-વર્ગ.

एकवीशमा शतकमां अष्टम वर्ग समाप्त.

एकवीशमुं शतक समाप्त.

૧ કુન-ક । ૨ મધુવયણ-ગ । ૩ ચાપણ-ક । ૪ ચોરગ-ગ-ઘ । ૫ વલ્લિપાદ-ક, ચિલ્લિયાલ-ગ । ૬ મૂળા-ક; મૂયણા-ક ।

૧ *

અજો(અ)રુહ વોડાળે હરિતગ તદ તંદુલેજ તળે ય

વત્થુલ પોરગ મજ્ઞારયાઈ વિલ્લિ ય પાલકા ॥ ૩૦ ॥

દગપિપ્પલી ય દક્ષી સોત્થિય ગાળ તહેવ મંદુક્કી ।

મૂલગ ગરિયવ અંબિલસા ય જિયંતગ ચેવ ॥ ૩૮ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩.

૧ † વક્ષ ઉપર અમુક પ્રકારની વનસ્પતિ થાય છે તેને અમ્મરુહ કહે છે.

૧ ‡

તુલસ કણ્ઠ ડરાલે ફણિજા અજા ય મૂયણા ।

ચારગ દમણગ મરુચયગ સતપુષ્પીવીવરે ય તદા ॥ ૩૧ ॥ જે યાવજો તદ્દપ્પગારા । મેસં હરિયા । જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩.

વાવીસતિમં સયં ।

તાલે-ગદ્દિય-બહુવીયગા ય ગુચ્છા ય ગુમ્મ વલી ય ।

છદ્સ વગ્ગા એ સદ્ધિં પુણ હોતિ ઉદ્દેસા ॥

પદમો વગ્ગો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્દે જાવ-એવં ઘયાસી-અહ મંતે ! *તાલ-તમાલ-તક્કલિ-તેતલિ-સાલ-સરલા-સારગહ્ણાણં જાવ-કેયતિ-કંદલિ-કંદલિ-ચમ્મરુક્ષ-ગુંતરુક્ષ-હિંગુરુક્ષ-લવંગરુક્ષ-પૂયફલ-જ્જૂરિ-નાલપરીણં એપસિ ણં જે ઝીવા મૂલસાપ વક્કમંતિ તે ણં મંતે ! ઝીવા કઓદ્ધિતો ઉવવજ્જતિ ? [ઉ૦] એવં એત્થ ધિ મૂલાદીયા દસ ઉદ્દેસગા કાયધ્ધા જહેવ સાલીણં, નવરં ૧મં નાણસં-મૂલે કંદે ળંધે તયાપ સાલે ય એપસુ પંચસુ ઉદ્દેસગેસુ દેવો ન ઉવવજ્જતિ । તિસિ લેસાઓ । ઠિતી જહ્ણેણં અંતોમુદ્ધુત્તં, ઉક્કોસેણં દસવાસસહસ્સારં । ઉવરિદ્ધેસુ પંચસુ ઉદ્દેસપસુ દેવો ઉવવજ્જતિ । ચત્તારિ લેસાઓ । ઠિતી જહ્ણેણં અંતોમુદ્ધુત્તં, ઉક્કોસેણં વાસપુદ્ધુત્તં । ઓગાહના મૂલે કંદે ધણુદ્ધુપુદ્ધુત્તં, ળંધે તયાપ સાલે ય ગાડયપુદ્ધુત્તં, પધાલે પસે ધણુદ્ધુપુદ્ધુત્તં, પુપ્ફે હત્થપુદ્ધુત્તં, ફાલે ધીપ ય અંગુલપુદ્ધુત્તં । સધ્ધેસિં જહ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાભાગં । સેસં જહ્ણા સાલીણં । એવં એપ દસ ઉદ્દેસગા ।

વાવીસતિમે સપ્ત પદમો વગ્ગો સમત્તો ।

વાવીશમું શતક.

૧ તાલ-તમાલપ્રમુલ વૃક્ષ સંબંધે દશ ઉદ્દેશકના સમુદાયરૂપ પ્રથમ વર્ગ, ૨ એકબીજવાળા વૃક્ષ સંબંધે બીજો વર્ગ, ૩ જેના ફાલોમાં ઘણાં બીજ છે તેવા બહુબીજ વૃક્ષો સંબંધે ત્રીજો વર્ગ, ૪ રીંગળાં વગેરે ગુચ્છ વનસ્પતિ વિષે ચોથો વર્ગ, ૫ સિરિય, નવમાલિકા વગેરે ગુમ્મ વનસ્પતિ વિષે પાંચમો વર્ગ અને ૬ બહિ-પુંકલી વગેરે વેટ સંબંધે છઠ્ઠો વર્ગ-એ પ્રમાણે દશ દશ ઉદ્દેશકના છ વર્ગ અને તેના વધા મઝીને સાઠ ઉદ્દેશકો આ શતકમાં કહેવામાં આવશે.

પ્રથમ વર્ગ.

તાલ વગેરે બલયવર્ગ.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહનગરમાં યાવત્-[ભગવાન્ ગૌતમ] આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! તાલ, તમાલ, તક્કલિ, તેતલિ, સાલ, સરલ-દેવદાર, સારગહ્ણ, યાવત્-કેતકી (કેવડો), કેઝ, કંદલી, ચર્મવૃક્ષ, ગુંદવૃક્ષ, હિંગુવૃક્ષ, લવંગવૃક્ષ, સોપારીનું વૃક્ષ, જ્જૂરી અને નાલીપરી-એ વધાના મૂલ્યપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [ઉ૦] શાલિવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. પરંતુ તેમાં વિશેષ એ છે કે, આ વૃક્ષના મૂલ, કંદ, સ્કંધ, છાલ, અને શાખા-એ પાંચે ઉદ્દેશકમાં દેવો આવી ઉપજતા નથી, તેથી ત્યાં તેઓને ત્રણ લેખ્યાઓ હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દશ હજાર વર્ષ છે. અને વાકીના પાંચ ઉદ્દેશકમાં દેવો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે ત્યાં તેઓને ચાર લેખ્યાઓ હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથક્ત્વ-બે વરસથી નવ વરસ સુધીની હોય છે. અવગાહના-શરીર પ્રમાણ મૂલ અને કંદની ધનુષપૃથક્ત્વ, તથા શાખાની ગાડપૃથક્ત્વ હોય છે, પ્રવાલ અને પાંદડાંની અવગાહના ધનુષપૃથક્ત્વ, પુષ્પની હસ્તપૃથક્ત્વ અને બીજની અંગુલપૃથક્ત્વ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના હોય છે. એ વધાની જઘન્ય અવગાહના અંગુલના અસંખ્યાતમા માગની જાળવી. વાકી બધું શાલિવર્ગની પેઠે કહેવું. એ પ્રમાણે એ દસ ઉદ્દેશકો કહેવા.

વાવીશમા શતકમાં પ્રથમ વર્ગ સમાપ્ત.

૧ શુંદર ગ-ક ।

૧ *

તાલ તમાલે તક્કલિ તો (તે) ચલી સાલી (હે) ય સારકતાણે ।

સરલે જાવતિ કેતર કંદલી તદ્ધ ધ(વ)મ્મરુક્ષે વ ॥ ૧૬ ॥

મુયરુક્ષ હિંગુરુક્ષે લવંગુરુક્ષે ય હોર બોદ્ધવે ॥ ૧૬ ॥

પૂયફલી જ્જૂરી બોદ્ધવ્યા નાલિપરી ય ॥ ૧૭ ॥ જેવાવલે તદ્ધપ્પારા । સેત્તં વલ્યા । જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ ૫૬ ૧ ૫૦ ૧૧-૧.

बीओ वग्गो ।

१. [प्र०] अहं मंते ! *निबं-ब-जंजु-कोसंब-ताल-अंकोल-पीलु-सेलु-सह्य-मोय-मानुय-बडल-पलास-करंज-
पुसंजीवग-रिट्ट-बिहेलंग-हरितग-महाय-उंबं(वे)मरिय-खीरणि-धायर-पियाल-पूतियणिबोयग-(करंज)-सेण्हय-पासिय
-सीसब-अयसि-पुजाग-नागरुक्क-सीवन्न-असोगाणं एणसि जं जे जीवा मूलत्ताय वळमंति० ! [उ०] एवं मूलादीया दस
उद्देसगा कायद्या निरवसेसं जहा तौलवग्गो ।

बाविसतिमे सए बितिओ वग्गो समत्तो ।

द्वितीय वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હૈ ભગવન્ ! હીમડો, આંબો, જાંબૂ, કોશંબ, તા(સા)લ, અંકોલ, પીંડ, સેલ, સહકી, મોચકી, માલુક, બકુલ, પલ્પરા, કરંજ, પુરંજીવક, અરિષ્ટ-અરિષ્ટ, બહેદા, હરદે, મિલમા, ઉંબેખરિકા, ક્ષીરિણી, ધાવડી, પ્રિયાલ-ચારોલી, પૂતિનિંબ, [કરંજ], સેપ્તહય, પાસિય, સીસમ, અતસી (અસન), નાગકેસર, નાગવૃક્ષ, શ્રીપર્ણી(સેવન) અને અશોક-૯ બધા વૃક્ષોના મૂલ્યપણે જો જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવેને ઉપજે છે ? [ઉ૦] ૯ પ્રમાણે અહિં પણ મૂલાદિક દશ ઉદેશકો સમગ્ર તાલકર્મની પેટે કહેવા.

लीमडा वगैरे प्रकार-
मिक वर्ग.

चावीशमा शतकमां द्वितीय वर्ग समाप्त.

तइओ वग्गो ।

१. [प्र०] अह भंते ! 'अस्थिय-तिदुय-वार-कविट्ट-अंबाडग-माउलिंग-बिल्ल-आमलग-फणस-दाहिम-आसत्थ-उं-
वर-वड-णगोह-नंदिरुक्ख-पिप्पलि-सत्तर-पिलक्खुरुक्ख-काउंवरिय-बुच्चुंभरिय-देवदालि-तिलग-लउय-छत्तोह-सि-
रीस-सत्तवक्ख-द्विहवक्ख-लोउ-धव-चंदण-अज्जुण-णीव-कुडु(ड)ग-कलंघाणं पयसि णं जे जीया मूलत्ताय वक्कमंति ने णं
भंते !० ? [उ०] एवं एत्थ वि मूलादीया वस उहेसगा तालवगसरिसा नेयथा जाव-वीर्यं ।

नाविसतिमे सए तइओ वग्गो समत्तो ।

तृतीय वर्ग.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अगस्तिक, तिंदूक, बोर, कोटी, अंबाडग, बीजोरं, बिल्व, आमलक, फणस, दाडिम, अश्वत्थ—पीपळो, उंबरो, वड, न्यम्रोध, नंदिवृक्ष, पीपर, सतर, प्रक्षवृक्ष (खाखरो), काकोदुंबरी, कुस्तुंभरि, देवदालि, तिलक, लकुच, लज्जौध, शिरिष, सप्तपर्ण—सादड, दधिपर्ण, लोध्रक, धव, चंदन, अर्जुन, नांप, कुटज अने कदंब—ए बधा वृक्षोना मूळपणे जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यार्थी आवीने उपजे छे ! [उ०] ए बध्ं ताडवर्गनी पेटे कहेवूं. अहिं पण मूळथी मांडी बीज सुधी दरा उदेशको जाणवा.

अगस्तिक धगेदे
चतुर्थी ज वर्ग-

बावीशमा शतकमा तृतीय वर्ग समाप्त.

१ वहेडा-ग, वहेडा-क । २ उबभरिय-क । ३-णिबारग-क । ४-वगो-क । ५ अथिया-ग-क ।

9 *

णिबं-ब-जंब-कोसंब-साल-अकाल-पिल्ल सेल्ल य ।

राहइ-मोयइ-मालुय-बउल-पलासे करंजे य ॥ १२ ॥

प्रत्तंजीवय-रिद्धे निर्वृण्ण हरिडए य भिन्नए ।

उंबेभरिया खीरिणी बोद्धव्वे धायइ पियाले ॥ १३ ॥

પ્રશ્નનિબ-કરંજે સુખ્દા તદ્દ સીસવા ય ંસળે ય ।

प्रजाग-नागद्वये सीवणि तद् असोगे य ॥ १४ ॥

जुओ प्रज्ञा० पद १ प० ३१-१.

अथिय तैव कविद्वे अंबादग-माडलिंग-विश्वे य ।

आमलग फणिस दाखिम आसोठे(त्ये)उंभर बडे य ॥ १५ ॥

नगगोह गंदिरुक्खे पिप्परी सयरी पिल्लवसुक्खे य ।

काउंवरि कृत्यंमरि बोद्धव्या देवदाली य ॥ १६ ॥

तिए कउए छतोइ सिरीस सपयण दहिबणे ।

लोदव-बंदण-ज्जण-णीए कट्टए कय्यवे य ॥ १७ ॥

ચતુર્થો વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *વાહંગણિ-અણ્ણ-પોંડર૦* एवं जहा पञ्चवर्णाय गाह्याणुसारेणं नेयच्चं, जाव- गंज-पाटला-बासि-अंकोल्लणं एणसि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति० ? [उ०] एवं एत्थ वि मूलादीया दस उद्देसगा नेयच्चा जाव-वीयं ति निरवसेसं जहा वंसवर्गो ।

बावीसतिमे सए चउत्थो वर्गो समत्तो ।

चतुर्थ वर्ग.

વેગળ વગેરે ગુન્થ
વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેગળ, અણ્ણ, પોંડર-ઇત્યાદિ વૃક્ષોના નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની ગાથાને અનુસારે યાવત્-ગંજ, પાટલા, બાસી અને અંકોલ્લ સુધી જાણવાં. એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ! [ઉ૦] અહિં પણ મૂલાદિક યાવત્-વીજપર્યંત દશ ઉદ્દેશકો વંશવર્ગનો પેઠે કહેવા.

बावीशमा शतकमां चतुर्थ वर्ग समाप्त.

पंचमो वर्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *સિરિયકા-જેષમાલિય-કોરંટગ-બંધુજીવગ-મળોજ્ઞા૦* जहा पञ्चवर्णाय पदमपदे गाह्याणुसारेणं जाव- नलणीय-कुंद-महाजाईणं एणसि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति० ? [उ०] एवं एत्थ वि मूलादीया दस उद्देसगा निरवसेसं जहा सालीणं ।

बावीसतिमे सए पंचमो वर्गो समत्तो ।

पंचम वर्ग.

સિરિયક વગેરે
ગુલ્મવર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિરિયક, નવમાલિકા, કોરંટક, બંધુજીવક, મળોજ્ઞા-ઇત્યાદિ વધા નામો પ્રજ્ઞાપનામૂત્રમાં કહેલ પ્રથમપ-દની ગાથાને અનુસારે યાવત્-નલિની, કુંદ અને મહાજાતિ સુધી જાણવાં. એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ! [ઉ૦] અહિં પણ શાલિવર્ગની પેઠે મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો સમગ્ર કહેવા.

बावीशमा शतकमां पंचम वर्ग समाप्त.

छटो वर्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *પૂસફલિ-કાર્લિંગી-તુંબી-તડસી-પ્લાયાલુંકી૦* एवं पदाणि छिंदियन्नाणि पञ्चवर्णागाहा-णुसारेणं जहा तालवग्गे जाव-दधिफोल्लइ-काकलि-सोकलि-अकबोदीणं एणसि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति० ? [उ०]

षष्ठ वर्ग.

પૂસફલી વગેરે તા.
વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂસફલિકા, કાર્લિંગી, તુંબડી, તડસી, પ્લાયાલુંકી-ઇત્યાદિ નામો પ્રજ્ઞાપનામૂત્રની ગાથાને અનુસારે તાલવર્ગમાં કદા પ્રમાણે સમજવાં, યાવત્-દધિફોલ્લઇ, કાકલિ, સોકલિ અને અકબોદી, એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે

૧ ઉદ્દેસગા તાલવગ્ગમરિસા ને-શ-છ । ૨-જાલિય-શ-હ ।

૧ * વાહંગણિ-ગહ્-ધુંડર૦ ય તદ્ વચુરી ય જીભુમળા ।

સ્વી આરુદ્ધે ણીલી તુલસી તદ્ માહલિંગી ય ॥ ૧૮ ॥ ઇત્યાદિ યાવત્—

જીવટ કેયટ તદ્ ગંજ પાટલા દા(વા)સિ અકોલે ॥ ૨૨ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૧-૨

૧ + સેણઃ નિમિયગ્ગ જોમાલિય કોરંટય વંધુજીવગ-મળોજ્ઞે ।

નિદય પાણે કણયર કુંવણ તદ્ મિદુવારે ય ॥ ૨૩ ॥

જાઈ મોગર તદ્ જહિયા ય તદ્ મલિયા ય વામંતી ।

વંધુલ કચુલ સેવાલ ગંઠી મગદંવિયા ચેત્ર ॥ ૨૪ ॥

વંધવગ્ગી(જા)ઈ ણીદયા કુંદો તદ્ મહાજાઈ । × × જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨-૨

૧ † પૂસફલી કાર્લિંગી તુંબી તડસી ય પ્લાયાલુંકી ।

યોનારુદ્ધ પંડોલા પંચંગુની આયળીની ય ॥ ૨૬ ॥ યાવત્—

દધિફોલ્લે કાગની સોગલી ય તદ્ અકબોદી ય ॥ ૩૦ ॥ જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩-૧

પદ્મ મૂલાવીયા વસ ઉદ્દેસગા કાયજા જહા તાલવર્ગો । નવરં ફલઉદ્દેસે ઓગાહનાપ જહજેણં અંગુલસ્સ અસંજેજ્ઞાભાગં,
ઉક્કોસેણં ધણુહપુદ્ધુત્તં । ઠિતી સદ્ધત્થ જહજેણં અંતોમુદ્ધુત્તં, ઉક્કોસેણં વાસપુદ્ધુત્તં, સેસં તં ચેવ । છદ્ધો વર્ગો સમત્તો । પદ્મ
છલ્લુ વિ વર્ગેસુ સદ્ધિ ઉદ્દેસગા મહંતિ ।

વાવીસતિમે સપ્પ છદ્ધો વર્ગો સમત્તો ।

વાવીસતિમં સયં સમત્તં ।

જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] અહિં પણ તાલવર્ગની પેઠે મૂલ્યાદિક દશ ઉદ્દેશકો સંપૂર્ણ કહેવા. વિશેષ એ કે ફલોદ્દેશકમાં ફલની જઘન્ય અવગાહના અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ ધનુષપૃથક્ત્વ—બેથી નવ ધનુષની હોય છે. બધે સ્થલે સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મૂર્ત્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બેથી નવ વરસની જાણવી. વાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે છ વર્ગના મઠીને સાઠ ઉદ્દેશકો થાય છે.

વાવીશમા શતકમાં વૃષ્ટ વર્ગ સમાપ્ત.

વાવીશમું શતક સમાપ્ત.

तेवीसतिमं सयं ।

आलुय लोही अर्वाए पाढा तह मासवन्नि वल्ली य ।
पंचेते दसवग्गा पन्नोसं होंति उद्देसा ॥

पढमो वग्गो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं क्यासी-अह भंते ! *आलुय-मूलग-सिंगबेर-हलिह-रुह-कंडरिय-जीर-च्छीरबिरालि-किट्टि-कुंदुक-कण्ह-कंडउसु-महु-पयलह-महुसिंगि-निरुहा-सैप्पसुगंधा-छिन्नरुहा-बीयरुहाणं एएसि णं जे जीवा मूलसाए वक्कमंति? [उ०] एवं मूलादीया दस उद्देसगा कायद्या वंसवग्गसरिसा, नवरं परिमाणं जहजेणं एक्को वा दो वा तिसि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा असंखेज्जा वा अणंता वा उचयज्जंति । अवहारो-गोयमा ! ते णं अणंता समये २ अवहीरमाणा २ अणंताहि ओसप्पिणीहि उस्सप्पिणीहि एवतिकालेणं अवहीरंति, जो चेव णं अवहरिया सिया । डिती जहजेण चि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं, सेसं तं चेव ।

तेवीसतिमे सए पढमो वग्गो समत्तो ।

त्रेवीशमुं शतक.

[उद्देशकार्यसंग्रह-] १ आलुक वगेरे साधारण वनस्पतिना भेद संबन्धे दश उद्देशात्मक प्रथम वर्ग, २ लोही प्रमुख अनंतका-यिक वनस्पति संबंधे बीजो वर्ग, ३ अक्क वगेरे वनस्पति विषे त्रीजो वर्ग, ४ पाछा, मृगवाटुंकी वगेरे वनस्पति संबंधे चतुर्थ वर्ग अने ५ मापपर्णी वगेरे वनस्पति विषे पंचम वर्ग. ए प्रमाणे पांच वर्गना दस दस उद्देशको मळीने पंचास उद्देशको आ त्रेवीशमां शतकमां कहेवाना छे.

प्रथम वर्ग.

आलु वगेरे साधारण
वनस्पति.

१. [प्र०] राजगृहनगरमां भगवान् गौतम यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! आलुक, मूला, आदु, हळदर, रुह, कंडरिय, जीर, क्षीरविगाली (क्षीरविदागीकंद), किट्टि, कुंदु, कृष्ण, कडसु, मधु, पयलह, मधुसिंगि, निरुहा, सर्पसुगंधा, छिन्नरुहा अने बीजरुहा-ए वधा वृक्षोना मूलपणे जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे ? [उ०] अहि वंशवर्गनी पेठे मूलादिक दश उद्देशको कहेवा. विशेष ए के तेओनुं परिमाण जयन्थी एक समये एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता, अमंख्याता अने अनंता आवीने उपजे छे. वळी हे गौतम ! तेओनो अपहार आ प्रमाणे छे-जो ते अनंत जीवो, समये समये अपहरीए तो अनंत उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी काले अपहगय, पण ए प्रमाणे अपहराना नथी. वळी तेओनी जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति अंतर्मुहूर्तनी छे. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं.

त्रेवीशमा शतकमां प्रथम वर्ग समाप्त.

१ अथय-श । २ पक्षासा-श । ३ जारु-क । ४ कहुवण्ण-डु । ५ कडउसु-ग । ६ मधुमयलह-क । ७ रूपसुगंधा डु ।

१ *

अवाए पणए सेनाले मिहुत्थु हुत्थिमाया य ।

अस्सकांणं सिंहवन्नि मिट्ठि तन्नो सुमुंढी य ॥ ४३ ॥

रुह कुंदरिया जीर छीरबिराली तहेव किट्ठिया ।

हलिहा सिंगबेरे य आलुलगा मूलए इय ॥ ४४ ॥ जुओ प्रज्ञा= पद १ प० १४-२

વીઓ વગ્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! લોહી-ળીહ-થીહ-ચિમગા-અસ્સકળી-સિંહકળી-સીડંદી-મુસંદીળં પપ્પસિ ણં જીયા મૂલં ?
[૩૦] एवं पत्थ वि दस उद्देशगा जहेव आलुवग्गो । नवरं ओगाहणा तालवग्गसरिस्ता, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते !
सेवं मंते' ! ति ।

તેવીસતિમે સળ વિતિઓ વગ્ગો સમત્તો ।

द्वितीय वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! *લોહી, નાંદુ, થાંદુ, ચિમગા, અચ્ચકળી, સિંહકળી, સીડંદી અને મુસંદી—એ બધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] આલુવર્ગની પેટે અહિં પણ મૂલ્યદિક દસ ઉદ્દેશકો કહેવા. પરંતુ વિશેષ એ કે, અવગાહના તાલવર્ગની પેટે જાણવી. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે મમજવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે. હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

લોહી વગેરે અનન્ત-
કાથિક વનસ્પતિ.

ત્રેવીશમા શતકમાં દ્વિતીય વર્ગ સમાપ્ત.

तइओ वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! આય-કાય-કુહુણ-કુંદુરુક્ક-ઉલ્લેહલિય-સપા-સજા-છપ્પા-વંસાણિય-કુમારાણં પપ્પેસિ ણં જે જીયા મૂલત્તાપં ? [૩૦] एवं पत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा निरवसेसं जहा आलुवग्गो, नवरं ओगाहणा तालवग्गसरिस्ता, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति ।

તેવીસતિમે સળ તહઓ વગ્ગો સમત્તો ।

तृतीय वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! †આય, કાય, કુહુણ, કુંદુરુક્ક, ઉલ્લેહલિય, મપ્પા, સેજા, છપ્પા, વંસાણિકા અને કુમારી—એ બધા વૃક્ષોના મૂલ તરીકે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] હે ગાંતમ ! બધું આલુવર્ગની પેટે કહેવું. અને એ પ્રમાણે દશે ઉદ્દેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે, અવગાહના તાલવર્ગની પેટે કહેવી. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

આવાદિ કુહુણવર્ગ.

ત્રેવીશમા શતકમાં તૃતીય વર્ગ સમાપ્ત.

चउत्थो वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! પાઠા-મિયવાલુંકી-મધુરરસા-રાયવલ્હિ-પડમા-મોઢરિ-દંતિ-ચંડીણં પપ્પેસિ ણં જે જીયા મૂલં ? [૩૦] एवं पत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा आलुवग्गसरिस्ता, नवरं ओगाहणा जहा वल्लीणं, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति ।

તેવીસતિમે સળ ચઉત્થો વગ્ગો સમત્તો ।

चतुर्थ वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ‡પાઠા, મૃગવાલુંકી, મધુરરસા, રાજવલ્હી, પદ્મા, મોટરી, દંતી અને ચંડી—એ બધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] આલુવર્ગની પેટે અહિં પણ મૂલ્યદિક દસ ઉદ્દેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ વલ્લીના પેટે જાણવું. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

પાઠાવર્ગ.

ત્રેવીશમા શતકમાં ચતુર્થ વર્ગ સમાપ્ત.

૧ * જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પં ૩૪—૨

૧ 'નવરં ઓગાહણા ! તાલવર્ગસરિસ્તા' હતિ પાઠો ક-ગ પુલકે નોપલમ્બયેતે । ૨ મોંઢરિ ગ-ચ્ચ ।

૧ † કુહુણા અનેગવિહા પન્નત્તા, તંજહા-આણ, કાણ, કુહળે, કુળકે, દબ્બહલિયા, મપ્પાણ, મજ્જાણ, છત્તોણ, વંસીણ, હિનાપુરણ । જુઓ—પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પં ૩૩—૨

૧ ‡

પાઠા-મિયવાલુંકી મધુરરસા ચેય રાયવલ્હી(હી)ય ।

પડમા માઢરિ દંતીતિ ચંડી કિટ્ઠીતિ યાવરા ॥ જુઓ—પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પં ૩૪—૨

પંચમો વર્ગો ।

૧ [પ્ર૦] અહ મંતે ! *માસપત્રી-મુગપત્રી-જીવક-સરસવ-કરેણુય-કાઓલિ-ક્ષીરકાકોલિ-મંગિ-ળહિ-કિમિરાસિ-મહમુચ્છ-ળંગલહ-પઓય-કિંણા (કિંણા ય) પડલ-પા(હ)દે-હરેણુયા-લોહીળં ષપસિ ણં જે જીવા મૂલ૦ ? [૩૦] ઇવં ઇત્થ ઘિ વસ ઉદેસગા નિરવસેસં આલુયવગ્ગસરિસા । ઇવં ઇત્થ પંચસુ ઘિ વગ્ગેસુ પચાસં ઉદેસગા માણિયઘ્ઘા । સઘ્ઘત્થ દેવા ણ ઉવવજ્જંતિ, તિઘ્ઘિ લેસાઓ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

તેવીસતિમે સળ પંચમો વર્ગો સમત્તો ।

તેવીસદ્ધમં સયં સમત્તં ।

પંચમ વર્ગ.

માપપર્ણી આદિ
બહિર્વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માપપર્ણી, મુદ્રપર્ણી, જીવક, સરસવ (?), કરેણુક, કાકોલી, ક્ષીરકાકોલી, મંગી, ણહી, કૃમિરાત્રી, મદ્ર-મુસ્તા, લાંગલી, પડય (પયોદ), કિંણાપડય, પાદ (હદ), હરેણુકા અને લોહી-એ ત્રધા વૃક્ષોના મૂલ્યને જે જીવો ઉપજે છે તે ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] આલુવર્ગના પેઠે અહિં પણ મત્તાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. ૫ પ્રમાણે અહિં આ પાંચ વર્ગોમાં ત્રધા મઘ્ઘાને પચાસ ઉદ્દેશકો કહેવા. બધે ઠેકાણે દેવો ઉપજતા નથી, તેથી દરેક ઠેકાણે પ્રથમની ત્રણજ લેસાઓ હોય છે. ‘હે ભગવન્ ! તે ઇમજ છે, હે ભગવન્ ! તે ઇમજ છે.’

ત્રેવીશમા શતકમાં પંચમ વર્ગ સમાપ્ત.

ત્રેવીશમું શતક સમાપ્ત.

ચડવીસહમં સયં ।

૧ ઉવવાય ૨ પરીમાણં ૩ સંઘયણુ-૪ ચત્તમેવ ૫ સંઠાણં ।
 ૬ લેસ્સા ૭ દિટ્ઠી ૮ ણાણે અન્નાણે ૯ જોગ ૧૦ ઉવઓગે ॥
 ૧૧ સન્ના ૧૨ કસાય ૧૩ ઇંદિય ૧૪ સમુઘાયા ૧૫ વેદના ય ૧૬ વેદે ય ।
 ૧૭ આડં ૧૮ અજ્ઞવસાણા ૧૯ અણુબંધો ૨૦ કાયસંવેહો ॥
 જીવપદે જીવપદે જીવાણં દંડગંમિ ઉદેસો ।
 ચડવીસતિમંમિ સપ્પ ચડવીસં હોંતિ ઉદેસા ॥

પઠમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પયં વયાસી-ખેરદયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, કિં નેરપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, તિરિ-
 ક્ખજોણિપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, દેવેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ! [૩૦] ગોયમા ! ણો નેરપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ,
 તિરિક્ખજોણિપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, મણુસ્સેહિંતો ચિ ઉવવજ્ઞંતિ, ણો દેવેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૨. [પ્ર૦] જહ તિરિક્ખજોણિપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં પર્મિદિયતિરિક્ખજોણિપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, વેહંદિયતિરિ, તેહંદિય-
 તિરિ, ચડરિંદિયતિરિ, પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ! [૩૦] ગોયમા ! નો પર્મિદિયતિરિક્ખજોણિપ્પહિંતો ઉવવ-
 જ્ઞંતિ, ણો વેંદિય, ણો તેહંદિય, ણો ચડરિંદિય, પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિપ્પહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

ચોવીશમું શતક.

[ઉદ્દેશકસંગ્રહ-] ૧ *ઉપપાત, ૨ પરિમાણ, ૩ મંહનન-સંઘયણ, ૪ ડંચાઈ, ૫ સંસ્થાન-આકાર, ૬ લેડ્યા, ૭ દટ્ટિ, ૮ જ્ઞાન-
 અજ્ઞાન, ૯ યોગ, ૧૦ ઉપયોગ, ૧૧ મંજા, ૧૨ કસાય, ૧૩ ઇંદિય, ૧૪ સમુઘાન, ૧૫ વેદના, ૧૬ વેદ, ૧૭ આયુપ, ૧૮ અવ્ય-
 વસાય, ૧૯ અણુવંધ, અને ૨૦ કાયગંવેધ-આ મધા વિષયો ચોવીશ દંડકોને આશ્રયી પ્રત્યેક જીવપદે કહેવાના છે. અર્થાત્-એક એક
 દંડકે આ વીશ દ્વારો કહેવાના છે. ૯ રીતે ચોવીશમા શતકમાં ચોવીશ દંડકને આશ્રયી ચોવીશ ઉદ્દેશકો કહેવામાં આવશે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં [મગવાન્ ગૌતમ] યાવત્ આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે મગવન્ ! નૈરયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય નૈરયિકોનો ઉપપાત-
 છે, શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે, તિર્યચયોનિકોથી, મનુષ્યોથી કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો
 નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, તેમ દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તિર્યચયોનિકોથી અને મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે વેદ-
 ન્દ્રિય, તેજન્દ્રિય, ચડરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય, વેદન્દ્રિય, તેજન્દ્રિય કે
 ચડરિન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. તિર્યચોનો નૈરયિ-
 કોમાં ઉપપાત.

* ૧ ઉપપાતદ્વારમાં ચોવીશ દંડકને આશ્રયી નારકાદિ જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? પરિમાણદ્વારમાં જે જીવો નારકાદિમાં ઉત્પન્ન થવાના છે તેઓ પોતાની કાયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ? મંહનનદ્વારમાં નારકાદિમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય જીવોને કયું સંઘયણ હોય ? ઉચ્ચત્વદ્વારમાં નારકાદિ ગતિમાં જનારા જીવોની ડંચાઈ કેટલી હોય ? ૯ પ્રમાણે વીજા સંસ્થાનાદિ દ્વારો જાણવા, અણુવંધ-વિચક્ષિત પયોયનું માતલ્ય, અમુક કાયથી અન્ય કાયમાં અથવા તેની સમાન કાયમાં જડે પુનઃ ત્યાં આવવું તે કાયસંવેધ, આ મધા દ્વારો પ્રત્યેક ઉદ્દેશકમાં કહેવાનાં છે.

૩. [પ્ર૦] જદ પંચિદિયતિરિક્ષજોણિપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપદિતો વિ ઉવવજ્ઞંતિ ।

૪. [પ્ર૦] જદ અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં જલચરોદિતો ઉવવજ્ઞંતિ, યલચરોદિતો ઉવવજ્ઞંતિ, સ્વહચરોદિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જલચરોદિતો ઉવવજ્ઞંતિ, યલચરોદિતો વિ ઉવવજ્ઞંતિ, સ્વહચરોદિતો વિ ઉવવજ્ઞંતિ ।

૫. [પ્ર૦] જદ જલચર-યલચર-સ્વહચરોદિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં પજ્જસપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ અપજ્જસપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પજ્જસપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ, ખો અપજ્જસપદિતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૬. [પ્ર૦] પજ્જસાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિ પં મંતે ! જે મધિપ નેરપ્પસુ ઉવવજ્ઞંતિપ સે પં મંતે ! કતિસુ પુદ-વીસુ ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પગાપ રયણપ્પમાપ પુદવીપ ઉવવજ્ઞંતિ ।

૭. [પ્ર૦] પજ્જસાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિ પં મંતે ! જે મધિપ રયણપ્પમાપ પુદવીપ નેરપ્પસુ ઉવવજ્ઞંતિપ સે પં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્વેણં વસથાસહસ્સદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેણં પલિભોવમસ્સ અસં-જ્ઞાદ્દમાગદ્વિતીપસુ ઉવવજ્ઞંતિ ।

૮. [પ્ર૦] તે પં મંતે ! જીવા પગસપ્પણં કેવતિયા ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્વેણં પક્કો વા દોવા વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંજ્ઞેજ્ઞા વા અસંજ્ઞેજ્ઞા વા ઉવવજ્ઞંતિ ૨ ।

૯. [પ્ર૦] તેસિ પં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઘયણી પજ્જસા ? [૩૦] ગોયમા ! હેવદ્દુસંઘયણી પજ્જસા ૩ ।

૧૦. [પ્ર૦] તેસિ પં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહના પજ્જસા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્વેણં અંગુલસ્સ અસંજ્ઞે-જ્ઞાદ્દમાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં ૪ ।

૧૧. [પ્ર૦] તેસિ પં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઠિતા પજ્જસા ? [૩૦] ગોયમા ! હુંડસંઠાણસંઠિયા પજ્જસા ૫ ।

૧૦ તિર્થચોનો નાર-
કોમાં ઉપપાત.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો નૈરયિકો પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિક અને અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિયનો
નારકોમાં ઉપપાત.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો (નારકો) અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું જલચરોથી, સ્થલચરોથી કે લેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જલચરોથી, સ્થલચરોથી અને લેચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

જલચર અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિયનો
નારકોમાં ઉપપાત.

૫. [પ્ર૦] જો તેઓ જલચરોથી, સ્થલચરોથી અને લેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે પર્યાસા કે અપર્યાસા જલચરો, સ્થલચરો કે લેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પર્યાસા જલચરો, સ્થલચરો અને લેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ અપર્યાસાથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી.

અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિયનો
કેટલી નરકપૃથિવી
હોયી ઉત્પન્ન થાય ?

૬. [પ્ર૦] પર્યાસા અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિક જીવ, જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલી નરકપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ રત્નપ્રમા નરકપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય.

કેટલા આયુષવાળા
નારકમાં અસંઙ્ગી
તિર્થચો ઉપજે ?

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાસા અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળના આયુષવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પત્ત્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૧ પૌરમાણ.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ (રત્નપ્રમાપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય અસંઙ્ગી તિર્થચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય.

૨ સંઘયણ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય તિર્થચોના શરીરો કયા સંઘયણવાળાં હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હેવદ્દુ-સેવાર્તસંઘ-યણવાળાં હોય.

૪ શરીરની અવગા-
હના.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોની કેટલી મોટી શરીરાવગાહના-ઉંચાઈ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓની શરીરાવગાહના જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજનની હોય છે.

૫ સંસ્થાન.

૧૧. [પ્ર૦] તેઓના શરીરોનું કયું સંસ્થાન હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓના શરીરનું હુંડકસંસ્થાન હોય છે.

૧૨. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પખસાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! તિચ્છિ લેસ્સાઓ પખસાઓ । તં જહા-
કણ્હલેસ્સા, નીલલેસ્સા, કાડલેસ્સા ૬ ।

૧૩. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિ સમ્મવિટ્ઠી, મિચ્છાવિટ્ઠી, સમ્મામિચ્છાવિટ્ઠી ? [૩૦] ગોયમા ! જો સમ્મવિટ્ઠી, મિચ્છા-
વિટ્ઠી, જો સમ્મામિચ્છાવિટ્ઠી ૭ ।

૧૪. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિ જાણી, અજ્ઞાણી ? [૩૦] ગોયમા ! જો જાણી, અજ્ઞાણી, નિયમા દુઅજ્ઞાણી, તં
જહા-મજ્જાણી ય સુયઅજ્ઞાણી ય ૮ ।

૧૫. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિ મળજોગી, વયજોગી, કાયજોગી ? [૩૦] ગોયમા ! જો મળજોગી, વયજોગી ચિ,
કાયજોગી ચિ ૯ ।

૧૬. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિ સાગારોવડસા અનાગારોવડસા ? [૩૦] ગોયમા ! સાગારોવડસા ચિ અનાગારો-
વડસા ચિ ૧૦ ।

૧૭. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ સજ્જાઓ પખસાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ સજ્જા પખસા, તં જહા-આહા-
રસજ્જા, મયસજ્જા, મેદુણસજ્જા, પરિગ્ગહસજ્જા ૧૧ ।

૧૮. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ કસાયા પખસા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ કસાયા પખસા, તં જહા-ફોહ-
કસાયા, માળકસાયા, માયાકસાયા, લોમકસાયા ૧૨ ।

૧૯. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ રંદિયા પખસા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચિરંદિયા પખસા, તં જહા-સોરંદિય,
ચર્ચિરંદિય, જાથ-કાર્સિરંદિય ૧૩ ।

૨૦. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ સમુગ્ધાયા પખસા ? [૩૦] ગોયમા ! તઓ સમુગ્ધાયા પખસા, તં જહા-
બેયણાસમુગ્ધાયા, કસાયાસમુગ્ધાયા, મારણંતિયસમુગ્ધાયા, ૧૪ ।

૨૧. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિ સાયાવેયગા અસાયાવેયગા ? [૩૦] ગોયમા ! સાયાવેયગા ચિ, અસાયાવેયગા
ચિ ૧૫ ।

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેઓને (અસંજી પંચેન્દ્રિયતિર્યંચોને) કેટલી લેડ્યાઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ લેડ્યાઓ
કહી છે. તે આ પ્રમાણે-કૃષ્ણલેડ્યા, નીલલેડ્યા અને કાપોતલેડ્યા. ૬ લેડ્યા.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જુ તે જીવો સમ્યદ્દષ્ટિ છે, મિથ્યાદષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સમ્યદ્દષ્ટિ કે
સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ નથી, પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. ૭ દૃષ્ટિ.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાની નથી, પણ અજ્ઞાની છે અને તેઓને
અવદય બે અજ્ઞાન હોય છે, તે આ પ્રમાણે-મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન. ૮ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો મનયોગવાળા, વચનયોગવાળા કે કાયયોગવાળા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
તેઓ મનયોગવાળા નથી પણ વચનયોગ અને કાયયોગવાળા છે. ૯ યોગ.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો સાકાર ઉપયોગવાળા છે કે અનાકાર ઉપયોગવાળા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાકાર અને
અનાકાર બન્ને ઉપયોગવાળા છે. ૧૦ ઉપયોગ.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોને કેટલી સંજ્ઞાઓ હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર સંજ્ઞાઓ હોય છે, તે આ
પ્રમાણે-૧ આહારસંજ્ઞા, ૨ મયસંજ્ઞા, ૩ મૈથુનસંજ્ઞા અને ૪ પરિગ્રહસંજ્ઞા. ૧૧ સંજ્ઞા.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોને કેટલા કષાયો હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર કષાયો હોય છે, તે આ પ્રમાણે-૧
ક્રોધકષાય, ૨ માનકષાય, ૩ માયાકષાય અને ૪ લોમકષાય. ૧૨ કષાય.

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોને કેટલી રિન્દિયો હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને પાંચ રિન્દિયો હોય છે, તે આ પ્રમાણે-
૧ ઓત્તેરિન્દિય, ૨ ચક્ષુરિન્દિય, ૩ યાવત્-૫ સ્પર્શેન્દિય. ૧૩ રિન્દિય.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ત્રણ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે, તે આ
પ્રમાણે-૧ વેદનાસમુદ્ધાત, ૨ કષાયસમુદ્ધાત અને ૩ મારણાન્તિક સમુદ્ધાત. ૧૪ સમુદ્ધાત.

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જુ તે જીવો સાતા-સુખ અનુભવે છે કે અસાતા-દુઃખ અનુભવે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સુખ
અનુભવે છે અને દુઃખ પણ અનુભવે છે. ૧૫ વેદના.

૨૨. [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! જીવા કિં રત્તીવેયગા, પુરિસવેયગા, નપુંસગવેયગા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જો રત્તીવેયગા, જો પુરિસવેયગા, નપુંસગવેયગા ૧૬ ।

૨૩. [પ્ર૦] તેસિ જાં મંતે ! જીવાણં કેવતિયં કાલં ઢિતી પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્જેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુલ્લકોડી ૧૭ ।

૨૪. [પ્ર૦] તેસિ જાં મંતે ! જીવાણં કેવતિયા અજ્જવસાણા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસંલેજા અજ્જવસાણા પજ્જતા ।

૨૫. [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! કિં પસત્થા અપ્પસત્થા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પસત્થા વિ અપ્પસત્થા વિ ૧૮ ।

૨૬. [પ્ર૦] સે જાં મંતે ! પજ્જતાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસિ કાલમો કેવચિરં હોર ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્જેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુલ્લકોડી ૧૯ ।

૨૭. [પ્ર૦] સે જાં મંતે ! પજ્જતાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય રયણપ્પમાપ પુલ્લકીય જેરપ્પ, પુળરવિ પજ્જતાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસિ કેવતિયં કાલં સેવેજા—કેવતિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! મવાવેસેણં દો મવાવેસેણં, કાલાવેસેણં જહ્જેણં દસ વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંલેજામાગં પુલ્લકોડિમમ્મહિયં, એવતિયં કાલં સેવેજા—એવતિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજા ૨૦ ।

૨૮. [પ્ર૦] પજ્જતાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય જાં મંતે ! જે મવિપ્પ જહ્જકાલઢિતીપ્પસુ રયણપ્પમાપુલ્લકીયેરપ્પસુ ઉવવજ્જેસપ્પ સે જાં મંતે ! કેવદ્ધકાલઢિતીપ્પસુ ઉવવજ્જેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્જેણં દસવાસસહસ્સઢિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સઢિતીપ્પસુ ઉવવજ્જેજા ।

૨૯. [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! જીવા યગસમપ્પણં કેવતિયા ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] એવં સન્નેવ વસત્થયા નિરવસેસા માણિયલા, જાવ—અણુવંથો સિ ।

૧૬ શ્લોક.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો સ્ત્રીવેદવાળા, પુરુષવેદવાળા કે નપુંસકવેદવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સ્ત્રીવેદ-વાળા કે પુરુષવેદવાળા નથી, પણ નપુંસકવેદવાળા છે.

૧૭ આયુષ.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓની કેટલા કાલની સ્થિતિ—આયુષ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટીની સ્થિતિ કહી છે.

૧૮ અધ્યવસાય.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓના અધ્યવસાયસ્થાનો કેટલાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં અસંસ્થાતા અધ્યવસાયસ્થાનો કહ્યાં છે.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અધ્યવસાયસ્થાનો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત પણ છે અને અપ્રશસ્ત પણ છે.

૧૯ અણુવંથ.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવ પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચોનિકરૂપે કેટલા કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી સુધી રહે.

૨૦ કાયસંવેધ.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચોનિક થાય, પછી રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉપજે અને ફરીવાર પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચોનિક થાય—એમ કેટલો કાલ સેવે, કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મવાદેશ—મવની અપેક્ષા *વે મવ અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક પલ્લોપમનો અસંસ્થાતમો ભાગ—એટલો કાલ સેવે, એટલો કાલ ગમનાગમન કરે (૧).

૨ અસંજ્ઞી પં૦ તિર્ય-
ચનો જઘન્ય આયુષ
વાલા રત્નપ્રભા નાર-
કમાં વચપાત.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચોનિક જીવ, જે રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયતિર્યચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વે કહેલી બધી વક્તવ્યતા યાવત્—‘અણુવંથ’ (સ્. ૭-૨૬) સુધી અહિં કહેવી.

૨૭ * પ્રથમ મવમાં અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચોનિક થાય અને ઘીના મવમાં નારક થાય, સ્વાધી નીકળી તે પુનઃ અસંજ્ઞી પં૦ તિર્યચ્ચોનિક ન થાય, પણ અશ્વદ્ય સંજ્ઞીપણું પ્રાપ્ત કરે, માટે મવની અપેક્ષા *વે મવનો કાયસંવેધ જાણવો અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય કાયસંવેધ અસંજ્ઞાના જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત આયુષસહિત નારકની જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિ અને ઉત્કૃષ્ટ કાયસંવેધ અસંજ્ઞાના પૂર્વકોટિવર્ષ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ સહિત રત્નપ્રભામાં ઉત્કૃષ્ટ આયુષ પલ્લોપમના અસંસ્થાતમા ભાગ પ્રમાણ જાણવો—ટીકા.

૩૦. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! પજ્જસાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજોણિય જહ્મકાલદ્વિતીયરયણપ્પમાપુદ્ધિનેરપ્પસુ, પુનરપિ પજ્જસાઅસન્નિ. જાવ-ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ! [ઉ૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મયગ્ગહણાં, કાલાદેસેણં જહ્મણેણં વસવાસસહસ્સાં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાં, ઉક્કોસેણં પુલ્લકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયાં, પવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા-પવતિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ૨ ।

૩૧. [પ્ર૦] પજ્જસાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજોણિય નં જે મવિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ રયણપ્પમાપુદ્ધિનેરપ્પસુ ઉવવ-જ્ઞિસપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મણેણં પલિઓધમસ્સ અસંલેજ્ઞામાગદ્વિતીયસુ ઉવવ-જ્ઞેજ્ઞા, ઉક્કોસેણં વિ પલિઓધમસ્સ અસંલેજ્ઞામાગદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૩૨. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા. [ઉ૦] અવસેસં તં ચેવ, જાવ-અણુબંધો ।

૩૩. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! પજ્જસાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજોણિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયરયણપ્પમાપુદ્ધિનેરપ્પસુ, પુનરપિ પજ્જસા. જાવ-કરેજ્ઞા ! [ઉ૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મયગ્ગહણાં, કાલાદેસેણં જહ્મણેણં પલિઓધમસ્સ અસંલેજ્ઞામાગં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં પલિઓધમસ્સ અસંલેજ્ઞામાગં પુલ્લકોડિઅમ્મહિયં, પવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા-પવતિયં કાલં ગતિ-રાગતિ કરેજ્ઞા ૩ ।

૩૪. [પ્ર૦] જહ્મકાલદ્વિતીયપજ્જસાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજોણિય નં મંતે ! જે મવિય રયણપ્પમાપુદ્ધિનેરપ્પસુ ઉવ-વજ્ઞિસપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મણેણં વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં પલિ-ઓધમસ્સ અસંલેજ્ઞામાગદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૩૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા એગસમણં કેવતિઆ. [ઉ૦] સેસં તં ચેવ, નથરં દમાં તિષ્ઠિ ણાણસાં-આડં, અજ્ઞવસાણા, અણુબંધો ય । જહ્મણેણં ઠિતી અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં વિ અંતોમુહુત્તં । ૨ તેસિ નં મંતે ! જીવાણં કેવતિયા અજ્ઞવસાણા પજ્જસા ? ગોયમા ! અસંલેજ્ઞા અજ્ઞવસાણા પજ્જસા । તે નં મંતે ! કિં પસત્થા અપ્પસત્થા ? ગોયમા ! જો પસત્થા, અપ્પસત્થા । ૩ અણુબંધો અંતોમુહુત્તં, સેસં તં ચેવ ।

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થઈ જઘન્યસ્થિતિવાલ્લા રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, અને પુનઃ પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય-૧મ યાવત્ કેટલા કાલ સુધી ગતિ આગતિ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મવની અપેક્ષા એ મવ અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ, તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ-૧ટલો કાલ સેવે, ૧ટલો કાલ ગતિ આગતિ કરે (૨).

કાયસંવેષ.

૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલ્લા રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલ્લા નારકને વિષે ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના અસંલ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલ્લા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૩ અસંજ્ઞી પં. તિર્ય-
ચનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ
રત્નપ્રમાનારકમાં
ઉપપાત.

૩૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ બાકીની બધી હકીકત યાવત્-અનુબંધ સુધી (સૂ. ૭-૨૬) પૂર્વની પેઠે કહેવી.

પરિમાણાદિ.

૩૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય, ૧ટી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલ્લા રત્નપ્રમાનાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, બહી પાછો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ યોનિક થાય-૧મ કેટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મવની અપેક્ષા એ મવો અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્લોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્લોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ-૧ટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

કાયસંવેષ.

૩૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાલ્લો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલ્લા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજારવર્ષની સ્થિતિવાલ્લા અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના અસંલ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલ્લા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૪ જઘન્ય સ્થિતિ-
વાલ્લા અસંજ્ઞી તિર્ય-
ચનો રત્નપ્રમાના
ઉપપાત.

૩૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જઘન્યઆયુષવાલ્લો અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ બધી વક્ત-વ્યતા પૂર્વની પેઠે કહેવી. પણ તેમાં આયુષ, અવ્યવસાય અને અનુબંધ સંબંધે *વિશેષતા આ પ્રમાણે છે-૧ આયુષ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તનું છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેઓને કેટલાં અવ્યવસાયો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અસંલ્યાતા અવ્યવસાયો હોય છે ૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે અવ્યવસાયો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત નથી પણ અપ્રશસ્ત છે. ૩ અનુબંધ અન્તર્મુહૂર્તનો છે. બાકી બધું પૂર્વોક્ત જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૧૫ * અસંજ્ઞીનું જઘન્ય આયુષ અન્તર્મુહૂર્ત હોય છે, તેથી તેને અવ્યવસાયસાનો અપ્રશસ્ત હોય છે, આયુષની ધીર્ધ સ્થિતિ હોય તો મને પ્રકારના પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત અવ્યવસાયનો સંમય છે. અનુબંધ અર્થ આયુષના સમાન જાણવો-હીકા.

૩૬. [પ્ર૦] સે જં મંતે ! જહ્નકાલદ્વિતીય પજ્જસાસન્નિપંચિદિય ૦ રયણપ્પમા ૦ જાવ-કરેજા ! [ઉ૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણારં, કાલાદેસેણં જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સારં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં પલિબોધમસ્સ અસંલેજ્જમાગં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, પવતિયં કાલં સેવેજ્જા, જાવ-ગતિરાગતિ કરેજા ૪ ।

૩૭. [પ્ર૦] જહ્નકાલદ્વિતીયપજ્જસાસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજોણિયં જં મંતે ! જે મવિયં જહ્નકાલદ્વિતીયપ્પમા-પુદ્ધિનેરપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ, સે જં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્જા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયપ્પસુ, ઉક્કોસેણં વિ દસવાસસહસ્સદ્વિતીયપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્જા ૩ ।

૩૮. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા ૦ ! [ઉ૦] સેસં તં ચેવ, તારં ચેવ તિન્નિ જાણસારં, જાવ—

૩૯. [પ્ર૦] સે જં મંતે ! જહ્નકાલદ્વિતીયપજ્જસ ૦ જાવ-જોણિયં જહ્નકાલદ્વિતીયરયણપ્પમા ૦ પુનરવિ જાવ- ! [ઉ૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણારં, કાલાદેસેણં જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સારં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં વિ દસવાસસહસ્સારં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયારં, પવરયં કાલં સેવેજ્જા-જાવ-કરેજા ૫ ।

૪૦. [પ્ર૦] જહ્નકાલદ્વિતીયપજ્જસા ૦ જાવ-તિરિક્કજોણિયં જં મંતે ! જે મવિયં ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપ્પસુ રયણપ્પમાપુદ્ધિ-વિનેરપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે જં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્જા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં પલિબોધમસ્સ અસંલેજ્જ-માગદ્વિતીયપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્જા, ઉક્કોસેણં વિ પલિબોધમસ્સ અસંલેજ્જમાગદ્વિતીયપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૪૧. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા ૦ ! [ઉ૦] અવસેસં તં ચેવ । તારં ચેવ તિન્નિ જાણસારં-જાવ—

૪૨. [પ્ર૦] સે જં મંતે ! જહ્નકાલદ્વિતીયપજ્જસ ૦ જાવ-તિરિક્કજોણિયં ઉક્કોસકાલદ્વિતીયરયણ ૦ જાવ-કરેજા ! [ઉ૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણારં, કાલાદેસેણં જહ્નકેણં પલિબોધમસ્સ અસંલેજ્જમાગં, અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં વિ પલિબોધમસ્સ અસંલેજ્જમાગં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, પવતિયં કાલં જાવ-કરેજા ૬ ।

કાયસંવેધ.

૩૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ થાય, પછી રત્નપ્રમામાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય અને પાછો જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય—એમ કેટલા કાલસુધી સેવે, ક્યાં સુધી ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મગવન્ ! અપેક્ષા બે મવ સુધી અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્લોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ—પટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૫ જઘન્ય ૦ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જઘન્ય રત્નપ્રમા નૈર-યિકમાં ઉત્પન્ન.

૩૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્ય આયુષવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ, જે જઘન્ય આયુષવાલો રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા આયુષવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષના આયુષવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૩૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જઘન્ય આયુષવાલો અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા પૂર્વેવત્ જાણવી. તથા આયુષ, અધ્યવસાય અને અનુવંધ—એ બધી વિશેષતાઓ પણ પૂર્વેવત્ જાણવી. યાવત્—

કાયસંવેધ.

૩૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જઘન્ય આયુષવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય, ત્યાર પછી તે જઘન્ય આયુષવાલો રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, બીજી પુનઃ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મવાદેશી બે મવ સુધી અને કાલદેશી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ—પટલો કાલ સેવે, પટલો કાલ ગતિ આગતિ કરે (૫).

૬ જય ૦ અસંજ્ઞી તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ રત્નપ્રમા નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન.

૪૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષના સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના અસંલ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૪૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે (પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા પૂર્વેની પેટે જાણવી. આયુષ, અધ્યવસાય તથા અનુવંધસંબંધે ત્રણ વિશેષતા છે તે પૂર્વેવત્ જાણવી.

કાયસંવેધ.

૪૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જઘન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થઈ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પાછો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મગવન્ ! અપેક્ષા બે મવ અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્લોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ—પટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૪૩. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જસમસન્નિપંધિવિયતિરિક્કજોગિય નં મંતે ! જે મવિય રયણપ્પમાપુહધિનેરપ્પસુ ડવવજિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિયકાલ૦ જાવ-ડવવજેજા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્મેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિયસુ, ઉક્કોસેણં પલિભોવમસ્સ અસંજેજા ૦ જાવ-ડવવજેજા ।

૪૪. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા ઇગસમ્પણં ૦ ! [૩૦] મવસેસં જહેવ બોહિયગમ્પણં તહેવ મણુગંતહં । નવરં હમારં કોધિ નાણસારં-ટિતી જહ્મેણં પુચ્ચકોડી, ઉક્કોસેણં વિ પુચ્ચકોડી, ઇવં મણુબંધો વિ, મવસેસં તં ચેવ ।

૪૫. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જસમસન્નિ ૦ જાવ-તિરિક્કજોગિય રયણપ્પમા ૦ જાવ-! [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં વો મવગ્ગહણારં, કાલાદેસેણં જહ્મેણં પુચ્ચકોડી વસાર્હિં વાસસહસ્સેર્હિં અમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં પલિભોવમસ્સ અસંજે-જામાગં પુચ્ચકોડીય અમ્મહિયં, ઇવતિયં જાવ-કરેજા ૭ ।

૪૬. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જસ ૦ તિરિક્કજોગિય નં મંતે ! જે મવિય જહ્મકાલદ્વિતીયસુ રયણ ૦ જાવ-ડવવ-જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિયકાલ૦ જાવ-ડવવજેજા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્મેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિયસુ, ઉક્કોસેણં વિ દસવાસ-સહસ્સટ્ઠિયસુ ડવવજેજા ।

૪૭. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! ૦ ! [૩૦] સેસં તં ચેવ, જહ્મા સત્તમગમપ । જાવ-

૪૮. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિતીય-જાવ-તિરિક્કજોગિય જહ્મકાલદ્વિતીયરયણપ્પમા ૦ જાવ-કરેજા ! [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં વો મવગ્ગહણારં, કાલાદેસેણં જહ્મેણં પુચ્ચકોડી વસાર્હિં વાસસહસ્સેર્હિં અમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં વિ પુચ્ચકોડી દસવાસસહસ્સેર્હિં અમ્મહિયા, ઇવતિયં જાવ-કરેજા ૮ ।

૪૯. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જસ- જાવ-તિરિક્કજોગિય નં મંતે ! જે મવિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ રયણ ૦ જાવ-ડવવજિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિયકાલ૦ જાવ-ડવવજેજા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્મેણં પલિભોવમસ્સ અસંજેજામાગદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં વિ પલિભોવમસ્સ અસંજેજામાગદ્વિતીયસુ ડવવજેજા ।

૪૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ આયુષવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી દસ હજારવર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટથી પત્યોપ-મના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭ ઉત્કૃષ્ટ ૦ અસંજી તિર્યચની રત્નપ્રમા નારકમાં જન્મિ.

૪૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ બધી વસ્તુવ્યતા સામાન્ય પાઠમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. પરન્તુ સ્થિતિ અને અનુબંધ એ બે વાવત વિશેષતા છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની છે અને અનુબંધ પણ એ પ્રમાણે જ જાણવો. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૪૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થઈ રત્નપ્રમામાં નૈરયિકપણે ઉપજે અને પુનઃ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય-એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! મગની અપે-ક્ષા એ મવસુધી અને કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય દસ હજારવર્ષ અધિક પૂર્વકોટી, અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પત્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-એટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે (૭).

કાયસંવેષ.

૪૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ જે જઘન્યસ્થિતિવાલો રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી દસ હજાર-વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૮ ઉત્કૃષ્ટ ૦ અસંજી તિર્યચની જઘન્ય ૦ રત્નપ્રમાનારકમાં જન્મિ.

૪૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] બાકી બધું યાવત્-અનુબંધ સુધી સાતમા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૪૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થઈ જઘન્ય સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પુનઃ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થાય-એમ કેટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે ! [૩૦] ગૌતમ ! મગની અપેક્ષા એ મવ સુધી અને કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ-એટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૮).

કાયસંવેષ.

૪૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉપજવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમાનારકને વિષે ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પત્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૯ ઉત્કૃષ્ટ ૦ અસંજી પં ૦ તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ ૦ રત્નપ્રમાનારકમાં જન્મિ.

૫૦. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા યગસમર્પણં ? [૩૦] સેસં જહા સત્તમગમય ! જાવ—

૫૧. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! ઉક્ષોસકાલદ્વિતીયપજ્જસં જાવ—તિરિસ્સજોણિય ઉક્ષોસકાલદ્વિતીયરયણપ્પમાં જાવ—કરેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! મધાવેસેનં દો મધગગહણાધં, કાલાવેસેનં જહજ્જેનં પલિબોધમસ્સ અસંજેજ્ઞામાગં પુલ્લકોહીયં અમ્મહિયં, ઉક્ષોસેનં વિ પલિબોધમસ્સ અસંજેજ્ઞામાગં પુલ્લકોહીયં અમ્મહિયં, યવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, જાવ—ગતિયગતિં કરેજ્ઞા ૧. યવં યતે ઓદિયા તિષ્ઠિ ગમગા ૩, જહજ્જકાલદ્વિતીયસુ તિષ્ઠિ ગમગા ૬, ઉક્ષોસકાલદ્વિતીયસુ તિષ્ઠિ ગમગા ૯, સવે તે નવ ગમા મયંતિ !

૫૨. [પ્ર૦] જહ સન્નિપંચિદિયતિરિસ્સજોણિયપિહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સંજેજ્ઞાવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિસ્સજોણિયપિહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસંજેજ્ઞાવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિસ્સજોણિયપિહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ૧—[૩૦] ગોયમા ! સંજેજ્ઞાવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિસ્સજોણિયપિહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, નો અસંજેજ્ઞાવાસાડયં જાવ—ઉવવજ્ઞંતિ !

૫૩. [પ્ર૦] જહ સંજેજ્ઞાવાસાડયસન્નિપંચિદિયં જાવ—ઉવવજ્ઞંતિ કિં જલચરેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ—પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! જલચરેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, જહા અસન્ની, જાવ—પજ્જસપિહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, નો અપજ્જસપિહિતો ઉવવજ્ઞંતિ !

૫૪. [પ્ર૦] પજ્જસસંજેજ્ઞાવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિસ્સજોણિય નં મંતે ! જે મવિય જેરપ્પસુ ઉવવજ્ઞિયસે સે નં મંતે ! કતિસુ પુલ્લવીસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! સત્તસુ પુલ્લવીસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા, તંજહા—રયણપ્પમાય, જાવ—મહેસત્તમાયં !

૫૫. [પ્ર૦] પજ્જસસંજેજ્ઞાવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિસ્સજોણિય નં મંતે ! જે મવિય રયણપ્પમાપુલ્લવિનેરપ્પસુ ઉવવજ્ઞિયસે સે નં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહજ્જેનં વત્તવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્ષોસેનં સાગરોધમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા !

૫૬. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા યગસમર્પણં કેવતિયા ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] જહેવ અસન્ની !

પરિમાણાદિ.

૫૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—હ્યાદિ સાતમા ગમકમાં (સૂ. ૪૩) કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

કાલસંધેય.

૫૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થઈ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાલો રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં યાવત્—ઉત્પન્ન થાય અને પાછો અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એ પ્રમાણે કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! મવની અપેક્ષા એ મવ અને કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્લોપમનો અસંખ્યાતમો માગ—એટલો કાલ સેવે, યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૧). એ પ્રમાણે ઔધિક—સામાન્ય ત્રણ ગમ, જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો સંબંધે ત્રણ ગમ અને ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો સંબંધે ત્રણ ગમ—એ વધા મઢીને નવ ગમો થાય છે.

સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનો નારકમાં ઉપપાત.

૫૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો [નૈરયિકો] સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

સંસ્થાતા સં. ૫૦ તિર્યચ્યોનો નારકમાં ઉપપાત.

૫૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો [નૈરયિકો] સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો જલચરોપી, સ્થલચરોપી કે સ્થેચરોપી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જલચરોપી આવી ઉત્પન્ન થાય—હ્યાદિ બધું અસંજીની પેટે જાણવું. યાવત્—પર્યાપ્તાથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અપર્યાપ્તાથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય.

પર્યાપ્ત સંસ્થાતા સં. ૫૦ તિર્યચ્યોનો નારકમાં ઉપપાત.

૫૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલી નરક પૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] તે સાતે નરક પૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય. તે આ પ્રમાણે—રત્નપ્રભા, યાવત્—અધઃ સત્તમ પૃથિવી.

સંસ્થાતા સં. ૫૦ તિર્યચ્યોનો રત્નપ્રભા નારકમાં ઉપપાત.

૫૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવો, જે રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલો અને ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ.

૫૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે [સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવો] એક સમયે કેટલા ઉપજે—હ્યાદિ બધું અસંજીની પેટે જાણવું.

૫૭. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઘયણી પચ્છતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છવિહસંઘયણી પચ્છતા, તં જહા—
વદરોસમનારાયસંઘયણી, ઉસમનારાયસંઘયણી, જાવ—છેવદ્દસંઘયણી । સરીરોગાહણા જહેવ અસન્નીણં જહમેણં અંગુલસ્સ
અસંજેજ્ઞાદમાણં ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં ।

૫૮. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઠિયા પચ્છતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છવિહસંઠિયા પચ્છતા, તંજહા—
સમચરંસા, નિગ્ગોહા, જાવ—હુંડા ।

૫૯. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પચ્છતાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! છલેસાઓ પચ્છતાઓ । તંજહા—કળ્હ-
લેસ્સા, જાવ—સુક્કલેસ્સા । વિટ્ટી તિવિહા વિ । તિચ્છિ નાણા તિચ્છિ અન્નાયા મયણાપ । જોગો તિવિહો વિ । સેસં જહા અસન્નીણં
જાવ—અણુબંધો । નવરં પંચ સમુગ્ધાયા અવિહ્લગા । વેદો તિવિહો વિ, અવસેસં તં ચેવ । જાવ—

૬૦. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તસંજેજ્ઞવાસાડયં જાવ—તિરિચ્છજોણિય રયણપ્પમાં જાવ—કરેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા !
મવાદેસેણં જહમેણં દો મવગ્ગહણાં, ઉક્કોસેણં અટ્ટ મવગ્ગહણાં । કાલાદેસેણં જહમેણં વસવાસસહસ્સારં અંતોમુદ્ધ-
ત્તમમ્મહિયાં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમારં ચડહિં પુલ્લકોડીહિં અમ્મહિયાં, પવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, જાવ—કરેજ્ઞા ૧ ।

૬૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંજેજ્ઞં જાવ—એ મવિય જહમ્મકાલં જાવ—સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલદ્વિતીયસુ ઉવચ્ચજેજ્ઞા ? [ઉ૦]
ગોયમા ! જહમેણં વસવાસસહસ્સદિતીયસુ, ઉક્કોસેણ વિ વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ જાવ—ઉવચ્ચજેજ્ઞા ।

૬૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે જીવાં ? [ઉ૦] एवं सो चेव पढमो गमओ निरवसेसो भाणियञ्चो, ज्ञाव—कालादेसेणं जहमेणं
वसवाससहस्सारं अंतोमुदुत्तमममहियां, उक्कोसेणं चत्तारि पुल्लकोडीओ चत्तालीसाप वाससहस्सेहिं अम्महियाओ, पवतियं
कालं सेवेज्जा, पवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा २ ।

૬૩. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવચ્ચજો જહમેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણ વિ સાગરોવમદ્વિતીયસુ
ઉવચ્ચજેજ્ઞા । અવસેસો પરિમાણાદીઓ મવાદેસપજ્જવસાણો સો ચેવ પદમગમો ણેયજો જાવ—કાલાદેસેણં જહમેણં સાગરો-

૫૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલો સંઘયણવાળાં હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓના શરીરો છપ્પ સંઘયણ-
વાળાં હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણવાળાં, ૨ ઋષભનારાચ સંઘયણવાળાં, યાવત્—૬ છેવદ્દ સંઘયણવાળાં. શરીરની
ઉંચાઈ અસંજીની પેટે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે.

સંઘયણ.

૫૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેઓનાં શરીરો કયા સંસ્થાનવાળાં હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં શરીરો છપ્પ સંસ્થાનવાળાં
હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સમચતુરત્ત્વસંસ્થાનવાળાં, ૨ ન્યપ્રોધપરિમંડલસંસ્થાનવાળાં અને યાવત્—૬ હુંડકસંસ્થાનવાળાં.

સંસ્થાન.

૫૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને કેટલી લેક્ષ્યાઓ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને છપ્પ લેક્ષ્યાઓ હોય
છે. તે આ પ્રમાણે —૧ કૃણ્ણલેક્ષ્યા, યાવત્—શુક્કલેક્ષ્યા. તેઓને દ્વિષ્ટિ ત્રણે હોય છે, તથા ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાપ—વિકલ્પે હોય
છે. યોગ ત્રણે હોય છે. બાકી બધું અસંજીની પેટે યાવત્—અનુબંધ મુઘી જાણવું. પળ વિશેષ એ છે કે તેઓને પ્રથમના પાંચ સમુદ્ધાતો
હોય છે. વેદ ત્રણે હોય છે. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. યાવત્—

લેક્ષ્યા.

દ્વિષ્ટિ જ્ઞાન
અને અજ્ઞાન.

૬૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ થઈ રત્નપ્રમાણ નૈરયિકોપણે ઉત્પન્ન થાય,
પુનઃ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ થાય—એમ કેટલા કાલ મુઘી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
મઘની અપેક્ષા જઘન્યથી વે મઘ અને ઉત્કૃષ્ટથી આઠ મઘ મુઘી, તથા કાલની અપેક્ષા જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ
અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—પટલો કાલ સેવે, યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧).

કાયસંવેષ.

૬૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે જઘન્ય આયુષવાળા રત્નપ્રમાણ
નૈરયિકોપા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોપા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી
પળ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોપા યાવત્—ઉત્પન્ન થાય.

સંખ્યાતાં સંજ્ઞી
પંચેન્દ્રિયની મઘ
રત્નપ્રમાણરકમાં
ઉત્પત્તિ.

૬૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વોક્ત (સૂ. ૫૬—૫૮) પ્રથમ ગમક
સમ્પૂર્ણ કહેવો, યાવત્—કાલાદેશ વડે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાલીશ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકો-
ટી—પટલો કાલ સેવે, યાવત્—ગમનાગમન કરે (૨).

પરિમાણ.

૬૩. તે (સંખ્યાતા વર્ષના—આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમાણનૈરયિકોપા ઉત્પન્ન થાય તો
જઘન્ય સાગરોપમસ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પળ સાગરોપમ સ્થિતિવાળા નૈરયિકોપા ઉત્પન્ન થાય. બાકી પરિમાણથી માંડી મવાદેશ મુઘીનો

થમં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડહિં પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાદં, ષ્ઠતિયં કાલં સેવેજા, જાવ-કરેજા ૩ ।

૬૪. [પ્ર૦] જહ્નકાલદ્વિતીયપજ્જસસંજેજ્ઞયાસાડયસન્નિપંચિવિયતિરિક્કજોણિયં નં મંતે ! જે મહિય રયણપ્પમાપુદ્ધિ-જાવ-ઉવચ્છિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવલિકાલદ્વિતીયસુ ઉવચ્છેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવચ્છેજા ।

૬૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા૦ ? [ઉ૦] અવસેસો સો ચેવ ગમ્મો । નવરં દમાદં અદુ જાણસારં—૧ સરીરોગાહના જહ્નકેણં અંગુલસ્સ અસંસેજ્ઞાભાગં, ઉક્કોસેણં ધનુદ્ધપુપ્પસં, ૨ લેસ્સામો તિન્નિ આદિલ્લામો, ૩ જો સમ્મદિટ્ઠી, મિષ્ઠાદિટ્ઠી, જો સમ્મામિષ્ઠાદિટ્ઠી, ૪ જો જાણી, વો અન્નાણા ણિયમં, ૫ સમુદ્ધાયા આદિલ્લા તિન્નિ, ૬ આડં, ૭ અન્નપ્રસાણા, ૮ અણુવંધો ય જહેય અસક્કીણં । અવસેસં જહ્ના પદમગમપ્પ જાવ-કાલાદેસેણં જહ્નકેણં વસવાસસહસ્સાદં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડહિં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયાદં, ષ્ઠતિયં કાલં-જાવ કરેજા ૪ ।

૬૬. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવચ્છો જહ્નકેણં વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં વિ વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ ઉવચ્છેજા । તે નં મંતે ! ૦ એવં સો ચેવ ચડત્થો ગમ્મો નિરવસેસો માણિયદ્ધો, જાવ-કાલાદેસેણં જહ્નકેણં વસવાસસહસ્સાદં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણં ચત્તારીસં વાસસહસ્સાદં ચડહિં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયાદં, ષ્ઠતિયં જાવ-કરેજા ૫ ।

૬૭. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવચ્છો જહ્નકેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવચ્છેજા, ઉક્કોસેણં વિ સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવચ્છેજા । તે નં મંતે ! ૦ એવં સો ચેવ ચડત્થો ગમ્મો નિરવસેસો માણિયદ્ધો, જાવ-કાલાદેસેણં જહ્નકેણં સાગરોવમં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડહિં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયાદં, ષ્ઠતિયં જાવ-કરેજા ૬ ।

૬૮. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જસસંજેજ્ઞયાસાડય૦ જાવ-તિરિક્કજોણિયં નં મંતે ! જે મહિય રયણપ્પમાપુદ્ધિ-રયણસુ ઉવચ્છિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવલિકાલદ્વિતીયસુ ઉવચ્છેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવચ્છેજા ।

પૂર્વોક્ત પ્રથમ ગમક અહિં જાણવો. યાવત્-કાલની અપેક્ષા જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઢ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

જઘન સંક્ષીપ્ત ૫૦
તિર્થચની રત્નપ્રમા-
નારકમાં ઉત્પન્ન.

પરિમાણ.

૬૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘન્ય સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંક્ષીપ્ત પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષના આયુષવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ઠથી સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૬૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ જીવો વક્તવ્યતા માટે પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ આ આઠ બાબત સંબંધે વિશેષતા છે—૧ તેઓના શરીરની ડંચાઈ જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ધનુષપૃષ્ઠક-બેથી નવ ધનુષ સુધીની જાણવી. ૨ તેઓને પ્રથમના ત્રણ લેપ્યાઓ હોય છે, ૩ તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિશ્રદષ્ટિ નથી, પણ મિષ્ટાદષ્ટિ હોય છે. ૪ તેઓ જ્ઞાની નથી પણ બે અજ્ઞાનવાળા હોય છે. ૫ તેઓને પ્રથમના ત્રણ સમુદ્ધાતો હોય છે. ૬ આયુષ. ૭ અવ્યવસાય અને ૮ અનુબંધ અસંક્ષીની પેટે જાણવા. બાકી વર્ણુ પ્રથમ ગમકની પેટે જાણતું, યાવત્-કાલની અપેક્ષા અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૪).

જઘન સંક્ષીપ્ત ૫૦ તિર્થ-
ચની જઘન રત્નપ્રમા-
નારકમાં ઉત્પન્ન.
પરિમાણ.

૬૬. તે (જઘન્ય સ્થિતિવાલો સંક્ષીપ્ત પંચેન્દ્રિય તિર્થચ) જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ઠ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ સંબંધે સંપૂર્ણ ચોથો ગમ કહેવો. યાવત્-કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ-પટલો કાઢ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૫).

જઘન સંક્ષીપ્ત ૫૦
તિર્થચની ઉત્કૃષ્ઠ
રત્નપ્રમા નાર-
કમાં ઉત્પન્ન.

૬૭. તે (જઘન્ય આયુષવાલો સંક્ષીપ્ત પંચેન્દ્રિય તિર્થચ) ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ઠ સાગરોપમ સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉપજે-હ્યાદિ ચોથો ગમ સમ્પૂર્ણ કહેવો. યાવત્-કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૬).

ઉત્કૃષ્ઠ સંક્ષીપ્ત ૫૦
તિર્થચની ઉત્કૃષ્ઠ
રત્નપ્રમાનારકમાં
ઉત્પન્ન.

૬૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલો સંક્ષીપ્ત પંચેન્દ્રિય તિર્થચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ઠથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૧૨. તે જ મંતે ! જીવાં મઘસેસો પરિમાણાવીઓ મઘાપસપજવસાળો ઘણસિં એવ પદમગમઓ ગેયઓ, નવરં ટિરી જહ્નેનં પુષ્કોડી, ડક્કોસેનં વિ પુષ્કોડી । एवं मयुवंधो वि, सेसं तं चेव । कालावेसेणं जह्नेणं पुषकोडी इसहिं वाससहस्सेहिं अभ्महिया, ડક્કોસેનં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડઈં પુષ્કોડીઈં અભ્મહિયાઈં, ઘવતિયં કાલં જાવ-કરેજા ૭ ।

૭૦. સો એવ જહ્નેકાલદ્વિતીયસુ ડવવઓ જહ્નેનં વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ડક્કોસેનં વિ વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ ડવવએજા ।

૭૧. તે જ મંતે ! જીવાં સો એવ સત્તમો ગમઓ નિરવસેસો. માણિયઓ, જાવ-‘મઘાવેસો’તિ । કાલાવેસેનં જહ્નેનં પુષ્કોડી ઇસહિં વાસસહસ્સેઈં અભ્મહિયા, ડક્કોસેનં ચત્તારિ પુષ્કોડીઓ ચત્તારીસાવ વાસસહસ્સેઈં અભ્મહિમાઓ, ઘવતિયં જાવ-કરેજા ૮ ।

૭૨. [પ્ર૦] ડક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્ત૦ જાવ-તિરિક્કજોગિય જં મંતે ! જે મઘિય ડક્કોસકાલદ્વિતીય૦ જાવ-ડવવ-જિસપ સે જં મંતે ! કેવલિકાલદ્વિતીયસુ ડવવએજા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્નેનં સાગરોવમદ્વિતીયસુ, ડક્કોસેનં વિ સાગરો-વમદ્વિતીયસુ ડવવએજા ।

૭૩. તે જ મંતે ! જીવાં સો એવ સત્તમગમઓ નિરવસેસો માણિયઓ, જાવ-‘મઘાવેસો’તિ । કાલાવેસેનં જહ્નેનં સાગરોવમં પુષ્કોડીય અભ્મહિયં, ડક્કોસેનં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડઈં પુષ્કોડીઈં અભ્મહિયાઈં, ઘવતિયં જાવ-કરેજા ૯ । एवं एते णव गमका उत्खेवनिकखेवधो नवसु वि जहेव असमीणं ।

૭૪. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંજેજવાસાડયસમ્પિવિદિયતિરિક્કજોગિય જં મંતે ! જે મઘિય સક્કરપ્પમાય પુદ્ધવીય ગેરપ્પસુ ડવવજિસપ સે જં મંતે ! કેવલિકાલદ્વિતીયસુ ડવવએજા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્નેનં સાગરોવમદ્વિતીયસુ, ડક્કોસેનં તિસા-ગરોવમદ્વિતીયસુ ડવવએજા ।

૭૫. [પ્ર૦] તે જ મંતે ! જીવા ઘગસમણં [૩૦] ઇયં જહેવ રયણપ્પમાય ડવવજ્જંતંગસ્સ લક્કી સએવ નિરવસેસા માણિયજા જાવ-‘મઘાવેસો’તિ । કાલાવેસેનં જહ્નેનં સાગરોવમં અંતોમુદ્ધુતમભ્મહિયં, ડક્કોસેનં ચારસ સાગરોવમાઈં

૬૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ-પરિમાણથી માંડી મઘાદેશ સુધીની વક્તવ્યતા કહેવા માટે ઇઓનો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયોનો) પ્રથમ ગમ કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પળ જાળવો. બાકી વધું પૂર્વવત્ સમજવું. તથા કાઠની અપેક્ષાએ જઘન્યથી દસ હજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટી વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૭).

૭૦. જો તે (ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્ય સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭૧. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ યાવત્-મઘાદેશ સુધી સાતમો ગમ કહેવો. કાઠની અપેક્ષાએ જઘન્યથી દસ હજાર અધિક પૂર્વકોટી વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાલીશ હજાર અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૮).

૭૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત યાવત્-તિર્યંચયોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાઠની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭૩. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ યાવત્-મઘાદેશ સુધી પૂર્વે કહેલ સાતમો ગમ સંપૂર્ણ કહેવો. યાવત્-કાઠની અપેક્ષાએ જઘન્યથી પૂર્વકોટી અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઢ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે, (૯). એ પ્રમાણે એ નવ ગમો જાળવા. અને નવે ગમોમાં પ્રારંભ અને ઉપસંહાર અસંજ્ઞીની પેટે કહેવો.

૭૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે શર્કરાપ્રમા પૃથિવીમાં નૈર-યિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી એક સાગરોપ-મની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] રત્નપ્રમા નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્તા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની સમગ્ર વક્તવ્યતા આઈ મઘાદેશ સુધી કહેવી. તથા કાઠની અપેક્ષાએ અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર

ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચની જઘન્ય૦ રત્નપ્રમાનારકમાં ઉત્પત્તિ. પરિમાણ.

ઉત્કૃષ્ટ૦ સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટ૦ રત્નપ્રમાનારકમાં ઉત્પત્તિ.

પરિમાણાદિ.

સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચની શર્કરાપ્રમાના ઉત્પત્તિ.

પરિમાણાદિ.

ચઢહિં પુલ્લકોડીહિં અમ્મહિયાહં, ઇવતિયં જાવ-કરેજા ૧ । एवं रयणप्यमपुढविगमसरिसा णव वि गमगा माणियवा । नवरं सङ्गमपसु वि नेरयद्वितीसंवेहेसु सागरोपमा माणियवा, एवं जाव-‘छट्टपुढवि’सि० । नवरं नेरयद्विर् जा जत्थ पुढवीप अहङ्गकोसिया सा तेणं चेव कमेण चउगुणा कायवा । बालुप्यमाप पुढवीप अट्टावीसं सागरोपमां चउगुणिया भवति, पंकप्यमाप चत्तालीसं, धूमप्यमाप अट्टसट्ठि, तमाप अट्टासीहं । संघयणाहं-बालुप्यमाप पंचविहसंघयणी, तं जहा-वयरो-सहनारायसंघयणी, जाव-कीलियासंघयणी, पंकप्यमाप चउविहसंघयणी, धूमप्यमाप तिबिहसंघयणी, तमाप दुविह-संघयणी, तं जहा-वयरोसमनारायसंघयणी य १ उसमनारायणसंघयणी य २, सेसं तं चेव ।

૭૬. [પ્ર૦] પજ્જતસંજેજ્ઞવાસાડય૦ જાવ-તિરિક્કજોણિય નં મંતે ! જે મણિય અહેસત્તમાપ પુલ્લકોડીપ નેરયપસુ ઉવવ-જિસપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજેજ્ઞા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્મજેનં બાવીસંસાગરોપમદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેનં તેસીસંસાગરોપમદ્વિતીપસુ ઉવવજેજ્ઞા ।

૭૭. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા૦ [૩૦] एवं जहेव रयणप्यमाप णव गमका लङ्गी वि सञ्चेव । नवरं वयरोसमना-रायसंघयणी । इत्थिवंयगा न उववज्जंति, सेसं तं चेव, जाव-‘अणुबंधो’सि, । संवेहो मवादेसेणं जह्मेणं तिभि मवग्गह-णाहं, उक्कोसेणं सत्त मवग्गहणाहं । कालादेसेणं जह्मेणं बावीसं सागरोपमां दोहिं अंतोमुहुत्तेहिं अम्महियाहं, उक्कोसेणं छावट्ठि सागरोपमां चउहिं पुल्लकोडीहिं अम्महियाहं, एवतियं जाव-करेज्जा १ ।

૭૮. સો ચેવ જહ્મકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજો૦ સજ્જેવ વત્તવયા જાવ-‘મવાદેસો’સિ । કાલાદેસેનં જહ્મજેનં૦ કાલાદેસો વિ તહેવ, જાવ-ચઢહિં પુલ્લકોડીહિં અમ્મહિયાહં, ઇવતિયં જાવ-કરેજા ૨ ।

૭૯. [પ્ર૦] સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજો૦ સજ્જેવ લઙ્ગી જાવ-‘અણુબંધો’સિ । મવાદેસેનં જહ્મજેનં તિભિ

पूर्वकोटी अधिक बार सागरोपम-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे १. ए प्रमाणे रत्नप्रमा पृथिवीना गमकनी समान नवे गमक जाणवा. पण विशेष ए छे के बधा गमकोमां नैरयिकनी स्थिति अने संवेधने विषे “सागरोपमो” कहेवा. अने एम यावत्-छट्टी नरक पृथिवी सुखी जाणवुं. परन्तु जे नरक पृथिवीमां जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति जेटल्य काळनी होय ते स्थितिने तेज क्रमयी चारगुणी करवी. जेमके बालुकाप्रभा नरकपृथिवीमां सात सागरोपमनी स्थितिने चारगुणी करता अठ्यावीश सागरोपम थाय. ते प्रमाणे पंकप्रभामां चालीश सागरोपम, धूमप्रभामां अडसठ, अने तमःप्रभामां अठ्याशी सागरोपम थाय छे. हवे संघयणने आश्रयी बालुकाप्रभामां वज्ररूप-मनाराच, यावत्-कीलिका ए पांच संघयणवाळा, पंकप्रभामां प्रथमना चार संघयणवाळा, धूमप्रभामां प्रथमना त्रण संघयणवाळा अने तमःप्रभामां प्रथमना वे संघयणवाळा नारको उत्पन्न थाय छे. बाकी बधुं पूर्ववत् जाणवुं.

સંજ્ઞાશા૦ સં૦
પં૦ તિર્યંચનો સત્તમ
નરકમાં ઉપપાત.

૭૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्णना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिक, जे सत्तम नरक पृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला वर्षनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय ! [३०] हे गौतम ! जघन्य बावीश सागरोपमनी अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

૭૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि रत्नप्रभाना नव गमकोनी अने बीजी बधी वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के त्यां वज्ररूपमनाराच संघयणवाळा (पंचेन्द्रिय तिर्यंच) उपजे छे, “स्त्रीवेदवाळा जीवो त्यां उत्पन्न यता नथी. बाकी बधुं यावत्-अनुबंध सुखी पूर्वोक्त कहेवुं. संवेध-जघन्ययी भवनी अपेक्षाए त्रण भव अने उत्कृष्ट सात भव, तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य वे अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश सागरोपम अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक छसठ सागरोपम-एटलो काळ यावत्-गमना-गमन करे (१).

સંજ્ઞી તિર્યંચની જઘ૦
સત્તમ નરક પૃથિવી-
ના નારકમાં ઉત્પત્તિ.

૭૮. તે (સંજ્ઞી પચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્ય સ્થિતિવાळा સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય-इत्यादि वक्तव्यता यावत्-मवादेश सुखी पूर्वे कथा प्रमाणे कहेवी. जघन्ययी काळ्यदेश पण तेज प्रकारे कहेवो, यावत्-चार पूर्वकोटी अधिक (छसठ सागरोपम)-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (२).

સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચનો
ઉત્કૃષ્ટ૦ સત્તમ નાર-
કમાં ઉપપાત.

૭૯. તે जीव उत्कृष्टस्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय-इत्यादि वक्तव्यता यावत्-अनुबंध सुखी पूर्वं प्रमाणे कहेवी.

૧ છટ્ટીપુલ્લ-ગ-ઘ । ૨ કીલિયા-ગ-ઙ ।

૭૫ * રત્નપ્રભામાં નૈરયિકની જઘન્ય સ્થિતિ દશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક સાગરોપમની છે. અને શર્કરાપ્રભાદિ નરકપૃથિવીને વિષે ત્રણ, સાત, દસ, રાત્રર, બાવીશ, અને તેત્રીશ સાગરોપમની ક્રમશઃ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે. પૂર્વે પૂર્વેની નરકપૃથિવીમાં જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય તે પછી પછીની નરક-પૃથિવીમાં કનિષ્ઠ સ્થિતિ જાણવી, માટે સ્થિતિ અને સંવેધમાં સાગરોપમો કહેવા-એમ કહ્યું છે.

* ૭૭ સ્ત્રીઓ છટ્ટી નરક પૃથિવી સુખી જ ઉપજે છે.—ટીકા.

† જે મત્સ્યના મધ અને એક નારકમધ-એમ જઘન્ય ત્રણ મધ, અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર મત્સ્યમધ અને ત્રણ નારકમધ-એમ સાત મધ જાણવા.—ટીકા.

‡ સાતમી નરકપૃથિવીના જઘન્ય સ્થિતિવાळा નારકમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વારજ ઉપજે છે, જો એમ ન હોય તો ઉપર કહેલો કાલ વધી શકે નહિ.—ટીકા.

મગધાનાં, ઉક્ષેપે પંચ મગધાનાં । કાલાદેસેનં જહ્યેનં તેષીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં અંતોમુદુસેહિં અમ્મહિયાર્ં, ઉક્ષેપેનં છાવદ્ધિં સાગરોવમાર્ં તિહિં પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાર્ં, પવતિયં જાવ—કરેજા ૩ ।

૮૦. સો ચેવ અપ્પણા જહ્યકાલદ્વિતીયો જામો સહેવ રયણપ્પમપુદ્ધિજહ્યકાલદ્વિતીયવત્તથા માણિયજ્ઞા, જાવ—‘મવાદેસો’સિ, નવરં પદમસંચયણં, જો હતિયવેયગા । મવાદેસેનં જહ્યેનં તિહિં મગધાનાં, ઉક્ષેપેનં સત્ત મગધાનાં । કાલાદેસેનં જહ્યેનં વાવીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં અંતોમુદુસેહિં અમ્મહિયાર્ં, ઉક્ષેપેનં છાવદ્ધિં સાગરોવમાર્ં ચડહિં અંતોમુદુસેહિં અમ્મહિયાર્ં, પવતિયં જાવ—કરેજા ૪ ।

૮૧. સો ચેવ જહ્યકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞોં एवं સો ચેવ જડત્યો ગમ્મજો નિરવસેસો માણિયજ્ઞો, જાવ—‘કાલાદેસો’સિ ૫ ।

૮૨. સો ચેવ ઉક્ષેપકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞોં સહેવ લઙ્કી જાવ—‘અણુવંધો’સિ । મવાદેસેનં જહ્યેનં તિહિં મગધાનાં, ઉક્ષેપેનં પંચ મગધાનાં । કાલાદેસેનં જહ્યેનં તેષીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં અંતોમુદુસેહિં અમ્મહિયાર્ં, ઉક્ષેપેનં છાવદ્ધિં સાગરોવમાર્ં તિહિં અંતોમુદુસેહિં અમ્મહિયાર્ં, પવતિયં કાલં જાવ—કરેજા ૬ ।

૮૩. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્ષેપકાલદ્વિતીયો જહ્યેનં વાવીસસાગરોવમાર્ંદિપસુ, ઉક્ષેપેનં તેષીસસાગરોવમાર્ંદિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજા ।

૮૪. તે જં મંતે ! મગધેસા સહેવ સત્તમપુદ્ધિપદમગમવત્તથા માણિયજ્ઞા, જાવ—‘મવાદેસો’સિ । નવરં દ્વિતી અણુવંધો ય જહ્યેનં પુષ્કોડી ઉક્ષેપેનં વિ-પુષ્કોડી, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેનં જહ્યેનં વાવીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાર્ં, ઉક્ષેપેનં છાવદ્ધિં સાગરોવમાર્ં ચડહિં પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાર્ં, પવતિયં જાવ—કરેજા ૭ ।

૮૫. સો ચેવ જહ્યકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞોં સહેવ લઙ્કી સંવેહો વિ તદેવ સત્તમગમગસરિસો ૮ ।

૮૬. સો ચેવ ઉક્ષેપકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞોં એસ ચેવ લઙ્કી જાવ—‘અણુવંધો’સિ । મવાદેસેનં જહ્યેનં તિહિં

મગધી અપેક્ષા જગન્યથી ત્રણ મગ અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચ મગ, તથા કાલ્કની અપેક્ષા જગન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—૯૮૦ કાલ્ક યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

૮૦. જો તે (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જીવ પોતે જગન્ય સ્થિતિવાલો હોય અને તે સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય—તે સંબંધે બધી વક્તવ્યતા રક્ષપ્રમામાં ઉત્પન્ન થનાર જગન્યસ્થિતિવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની વક્તવ્યતા પ્રમાણે યાવત્—મવાદેશ સુધી કહેવી. પરંતુ વિશેષ એ કે તે (સત્તમ નરક પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થનાર) પ્રથમ સંચયણવાલો હોય છે, અને બીવેદી હોતો નથી. મગધી અપેક્ષા જગન્ય ત્રણ મગ અને ઉત્કૃષ્ઠ સાત મગ, તથા કાલ્કની અપેક્ષા જગન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ—૯૮૦ કાલ્ક યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૮૧. તે (જગન્યસ્થિતિવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ) જગન્યસ્થિતિવાલો સત્તમ નરક પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે ચોથો ગમ યાવત્—કાલાદેશ સુધી સમગ્ર કહેવો (૫).

૮૨. તે (જગ્ન સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ઠસ્થિતિવાલો સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે યાવત્—અણુવંધ સુધી પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. મગધી અપેક્ષા જગન્ય ત્રણ મગ, ઉત્કૃષ્ઠ પાંચ મગ, તથા કાલ્કની અપેક્ષા જગન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ—૯૮૦ કાલ્ક યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૮૩. તે પોતે ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) હોય અને સત્તમ નરક પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જગન્ય વાવીશ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ઠ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૮૪. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—રૂલાદિ બધી વક્તવ્યતા સત્તમ નરક પૃથિવીના પ્રથમ ગમકની પેઠે યાવત્—મવાદેશ સુધી કહેવી. પરંતુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અણુવંધ જગન્ય અને ઉત્કૃષ્ઠ પૂર્વકોટી જાણવો. વાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. સંવેધ કાલ્કની અપેક્ષા જગન્ય બે પૂર્વકોટી અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—૯૮૦ કાલ્ક યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૮૫. જો તે (ઉત્કૃષ્ઠ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જગન્યસ્થિતિવાલો સત્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે તે જ વક્તવ્યતા અને સંવેધ સાતમા ગમકની પેઠે કહેવો (૮).

૮૬. [પ્ર૦] જો તે ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ઉત્કૃષ્ઠસ્થિતિવાલો સત્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા યાવત્—અણુવંધ સુધી કહેવી. સંવેધ—મગધી અપેક્ષા જગન્ય *ત્રણ મગ અને ઉત્કૃષ્ઠ પાંચ મગ

જગ્ન સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની સત્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન.

જગ્ન સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો જગ્ન સત્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન.

જગ્ન સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો જગ્ન સત્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન.

ઉત્કૃષ્ઠ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની સત્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન. પરિમાણ.

ઉત્કૃષ્ઠ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની જગ્ન સત્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન.

ઉત્કૃષ્ઠ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની જગ્ન સત્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન.

મથગાહનારું, ઉક્કોસેળં પંચ મથગાહનારું । કાલાવેસેળં જહ્નેળં તેસીસં સાગરોવમારું દોહિં પુલ્લકોડીહિં મધ્મહિયારું, ઉક્કોસેળં
ઘાવદિં સાગરોવમારું તિહિં પુલ્લકોડીહિં મધ્મહિયારું, એવતિયં કાલં સેવેજા, જાવ-કરેજા ।

૮૭. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦]
ગોયમા ! સન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, જો અસન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૮૮. [પ્ર૦] જહ સન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સંલેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસંલેજ્ઞ૦ જાવ-
ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સંલેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, જો અસંલેજ્ઞવાસાડય૦ જાવ-ઉવવજ્ઞંતિ ।

૮૯. [પ્ર૦] જહ સંલેજ્ઞવાસાડય૦ જાવ-ઉવવજ્ઞંતિ કિં પજ્જતસંલેજ્ઞવાસાડય૦, અપજ્જતસંલેજ્ઞવાસાડય૦ ? [ઉ૦]
ગોયમા ! પજ્જતસંલેજ્ઞવાસાડય૦, જો અપજ્જતસંલેજ્ઞવાસાડય૦ જાવ-ઉવવજ્ઞંતિ ।

૯૦. [પ્ર૦] પજ્જતસંલેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે જં મંતે ! જે મથિય નેરપ્પસુ ઉવવજ્ઞિત્થ સે જં મંતે ! કતિ પુલ્લકીસુ
ઉવવજ્ઞેજા ! [ઉ૦] ગોયમા ! સત્તસુ પુલ્લકીસુ ઉવવજ્ઞેજા, તેં જહા-રયણપ્પમાય, જાવ-અહેસત્તમાય ।

૯૧. [પ્ર૦] પજ્જતસંલેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે જં મંતે ! જે મથિય રયણપ્પમાય પુલ્લકીય નેરપ્પસુ ઉવવજ્ઞિત્થ સે જં
મંતે ! કેવતિકાલદ્વિપ્પસુ ઉવવજ્ઞેજા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નેળં વસવાસસહસ્તદ્વિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેળં સાગરોવમદ્વિતીપ્પસુ
ઉવવજ્ઞેજા ।

૯૨. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા એગસમયણં કેવહયા ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નેળં પક્કો વા દો વા તિથિ વા,
ઉક્કોસેળં સંલેજ્ઞા ઉવવજ્ઞંતિ । સંઘયણા છ, સરીરોગાહના જહ્નેળં અંગુલપુદ્ગલં, ઉક્કોસેળં પંચખણુસયારું । એવં સેસં જહા
સન્નિપંચિવિયતિરિપ્પજ્ઞોણિયાણં જાવ-‘મવાદેસો’ત્તિ । નવરં ચત્તારિ જાણા તિથિ અજ્ઞાણા મયણાય । છ સમુદ્ધાયા કેવલિ-

તયા કાલ્હની અપેક્ષાએ જગન્યથી બે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ-પટલો કાલ
યાવત્-ગમનાગમન કરે (૧).

સંજી મનુષ્યોનો
નરકમાં ઉપપાત.

૮૭. [પ્ર૦] જો તે (નારક) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજી મનુષ્યોથી
આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

સંસ્થાતાં સંજી મ-
નુષ્યોની નારકપણે
ઉત્પત્તિ.

૮૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી
ઉત્પન્ન થાય કે અસંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા
સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

પર્યાસા મનુષ્યોની
નારકપણે ઉત્પત્તિ.

૮૯. [પ્ર૦] જો તે સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાસા સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા
સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અપર્યાસા સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે
પર્યાસા સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અપર્યાસા સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી
આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

ઉપપાત.

૯૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લો પર્યાસ સંજી મનુષ્ય જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે મગવન્ !
કેટલી નરકપૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાતે નરક પૃથિવીઓમાં ઉત્પન્ન થાય. તે આ પ્રમાણે-૧ રત્નપ્રમા, યાવત્-૭
અધઃસપ્તમ નરકપૃથિવીમાં.

૧ સંસ્થાતાં મનુ-
ષ્યનો રત્નપ્રમાનારક-
પણે ઉપપાત.

૯૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લો પર્યાસ સંજી મનુષ્ય, જે રત્નપ્રમાના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે
હે મગવન્ ! કેટલા કાલ્હની સ્થિતિવાલ્લા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જગન્યથી દસ હજાર વર્ણના આયુષવાલ્લા અને
ઉત્કૃષ્ટથી એક સાગરોપમના આયુષવાલ્લા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ.

૯૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેઓ (સંસ્થાતા વર્ણના આયુષવાલ્લા મનુષ્યો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જગ-
ન્યથી એક બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓને છપ સંઘયણ હોય છે. શરીરની ડુંગળી જગન્ય બેથી નવ આંગળ
પ્રમાણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ પ્રમાણ હોય છે. બાકી બધું સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચયોનિકોની પેટે યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવું. પણ
વિશેષ એકે મનુષ્યોને *ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાય હોય છે. કેવલિસમુદ્ધાત સિવાય છ સમુદ્ધાત હોય છે. સ્થિતિ અને

૧૨* અહિં પુર્ણિકાર કહે છે કે, જે મનુષ્ય અવધિ, મનઃપર્વવ અને આહારક શરીર પ્રાપ્ત કરી સ્વાંથી પરી નરકમાં ઉપજે છે તે મનુષ્યને ચાર જ્ઞાન
અને ત્રણ અજ્ઞાન વિકલ્પે હોય છે.

જાણા । ઠિતી અણુબંધો ય જહ્નેન માસપુહસં, ડક્કોસેનં પુલ્લકોડી, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેનં જહ્નેનં દસવાસસહસ્સાં માસપુહસમમ્મહિયાં, ડક્કોસેનં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુલ્લકોડીહિં અમ્મહિયાઈં-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૧ ।

૧૩. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ડવવન્નો-પસ ચેવ વત્તહયા । નવરં કાલાદેસેનં જહ્નેનં દસવાસસહસ્સાં માસપુહસમમ્મહિયાં, ડક્કોસેનં ચત્તારિ પુલ્લકોડીઓ ચત્તારીસાપ વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયાઓ-પવતિયં ૨ ।

૧૪. સો ચેવ ડક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ડવવન્નો-પસ ચેવ વત્તહયા । નવરં કાલાદેસેનં જહ્નેનં સાગરોવમં માસપુહ-સમમ્મહિયં, ડક્કોસેનં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુલ્લકોડીહિં અમ્મહિયાઈં-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૩ ।

૧૫. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતીયો જાઓ-પસ ચેવ વત્તહયા । નવરં રમાઈં પંચ નાણત્તાઈં-૧ સરીરોગાહણા જહ્નેનં અંગુલપુહસં, ડક્કોસેન વિ અંગુલપુહસં, ૨ તિલ્લિ નાના તિલ્લિ અજ્ઞાનાઈં મયળાપ, ૩ પંચ સમુઘાયા આદિહ્મા, ૪ ઠિતી ૫ અણુબંધો ય જહ્નેનં માસપુહસં, ડક્કોસેન વિ માસપુહસં, સેસં તં ચેવ, જાવ-‘મવાદેસો’સિ । કાલાદેસેનં જહ્નેનં દસવાસસ-હસ્સાઈં માસપુહસમમ્મહિયાઈં, ડક્કોસેનં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં માસપુહસેહિં અમ્મહિયાઈં-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૪ ।

૧૬. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ડવવન્નો-પસ ચેવ વત્તહયા ચડત્થગમગસરિસા ગેયજ્ઞા । નવરં કાલાદેસેનં જહ્નેનં દસવાસસહસ્સાઈં માસપુહસમમ્મહિયાઈં, ડક્કોસેનં ચત્તારીસં વાસસહસ્સાઈં ચડહિં માસપુહસેહિં અમ્મહિયાઈં-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૫ ।

૧૭. સો ચેવ ડક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ડવવન્નો-પસ ચેવ ગમગો । નવરં કાલાદેસેનં જહ્નેનં સાગરોવમં માસપુહસ-મમ્મહિયં, ડક્કોસેનં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં માસપુહસેહિં અમ્મહિયાઈં-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૬ ।

અનુબંધ જઘ્નયી * માસપૃથક્ત્વ-બે માસથી નવમાસ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીનો હોય છે. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું. સંવેધ-કાઠની અપેક્ષા જઘ્નયી † માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઠ યાવત્-ગમનાગમન કરે, (૧).

૧૩. જો તે મનુષ્ય જઘ્નય કાઠની સ્થિતિવાઙ્ગ રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ઉપર કહેલી સર્વ વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ છે કે કાઠની અપેક્ષા જઘ્નય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ-પટલો કાઠ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૨).

૨ સં મનુષ્યની જવં રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.

૧૪. જો તે મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાઙ્ગ રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ૧ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ કે કાઠાદેશથી માસપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઠ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

૩ સં મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પત્તિ.

૧૫. જો તે મનુષ્ય પોતે જઘ્નય કાઠની સ્થિતિવાઙ્ગ હોય અને રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ ૧ જ વક્તવ્યતા કહેવી. તેમાં આ પાંચ ભાવનની વિશેષતા છે-૧ તેઓના શરીરની અવગાહના જઘ્નય અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલપૃથક્ત્વ હોય છે, ૨ તેઓને વ્રણ જ્ઞાન અને વ્રણ અજ્ઞાન ભજનાઈ હોય છે, ૩ પ્રથમના પાંચ સમુદ્ધાનો હોય છે, ૪-૫ સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘ્નય અને ઉત્કૃષ્ટ માસપૃથક્ત્વ હોય છે. બાકી બધું યાવત્-ભવાદેશ સુધી પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. કાઠની અપેક્ષા જઘ્નયી માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઠ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૪).

૪ જવં સં ૫૦ મનુષ્યની રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.

૧૬. જો તે (જઘ્નય સ્થિતિવાઙ્ગ) મનુષ્ય જઘ્નય કાઠની સ્થિતિવાઙ્ગ રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત ચોથા ગમકના સમાન વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ કે કાઠની અપેક્ષા જઘ્નય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ-પટલો કાઠ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૫).

૫ જવં મનુષ્યની જવં રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.

૧૭. હવે તેજ (જઘ્નય સ્થિતિવાઙ્ગ) મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાઠની સ્થિતિવાઙ્ગ રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ૧ જ (પૂર્વોક્ત) ગમક કહેવો. પળ વિશેષ ૧ કે કાઠાદેશ વડે જઘ્નય માસપૃથક્ત્વ અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઠ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૬).

૬ જવં મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ રત્નપ્રભામાં ઉત્પત્તિ.

* ૧૧ જે માસની અંદરના આયુષવાઙ્ગો મનુષ્ય નરકગતિમાં જતો નથી, તેથી નરકગતિમાં જનાર મનુષ્યનું જઘ્નય આયુષ માસપૃથક્ત્વ હોય છે. —ટીકા.

† મનુષ્ય યાંને નરકગતિમાં જાય તો એક નરકપૃથિવીમાં ચાર જ વાર નારકપણે ઉપજે છે અને પછીથી અવશ્ય તિર્યચ થાય છે, માટે મનુષ્યમ્વ સંબંધી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ સંવેધ જાણવો. —ટીકા.

૧૮. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ, સો ચેવ પદમગમઓ ગેયહો । નવરં સરીરોગાહણા જહ્ણેણં પંચધણુસયાહં, ઉક્કોસેણ વિ પંચધણુસયાહં, ઠિતી જહ્ણેણં પુણ્ણકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુણ્ણકોડી, एवं મણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્ણેણં પુણ્ણકોડી વ્સહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાહં ચઝહિં પુણ્ણકોડીહિં અબ્બહિયાહં—एव-तियं कालं जाव-करेज्जा ७ ।

૧૯. સો ચેવ જહ્ણકાલદ્વિતીયસુ ઉવવહો, સ ચેવ સત્તમગમગવત્તહયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્ણેણં પુણ્ણકોડી વ્સહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુણ્ણકોડીઓ ચત્તાલીસાપ વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયાઓ—एवतियं कालं जाव-करेज्जा ८ ।

૧૦૦. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવહો, સ ચેવ સત્તમગમગવત્તહયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્ણેણં સાગરોવમં પુણ્ણકોડીપ અબ્બહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાહં ચઝહિં પુણ્ણકોડીહિં અબ્બહિયાહં—एवतियं कालं जाव-करेज्जा ९ ।

૧૦૧. [પ્ર૦] પજ્જસસંજેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે નં મંતે ! જે ભવિષ્ સક્કરપ્પમાપ પુઢવીપ નેરયપ્પસુ જાવ—उववज्ज-त्तप से णं मंते ! क्वचित्० जाव-उववज्जेज्जा ! [૩૦] ગોયપ્પા ! જહ્ણેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં તિસાગરોવમદ્વિતી-यसु उववज्जेज्जा ।

૧૦૨. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! ૦ [૩૦] સો ચેવ રયણપ્પમપુઢવિગમઓ ગેયહો । નવરં સરીરોગાહણા જહ્ણેણં રયણિપુણ્ણ, ઉક્કોસેણં પંચધણુસયાહં । ઠિતી જહ્ણેણં વાસપુણ્ણ, ઉક્કોસેણં પુણ્ણકોડી । एवं મણુબંધો વિ । સેસં તં ચેવ, જાવ—‘भवावे-सो’त्ति । કાલાદેસેણં જહ્ણેણં સાગરોવમં, વાસપુઢવમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં વારસ સાગરોવમાહં ચઝહિં પુણ્ણકોડીહિં અબ્બહિયાહં—एवतियं जाव-करेज्जा । एवं एसा ओहिपसु तिसु गमपसु मणूसस्स लब्धी । नाणसं-नेरयपिद्विती कालादेसेणं संवेहं च जाणेज्जा १-२-३ ।

૧૦૩. સો ચેવ અપ્પણા જહ્ણકાલદ્વિતીઓ જાઓ, તસ્સ વિ તિસુ વિ ગમપસુ વસ ચેવ લક્કી । નવરં સરીરોગાહણા

૭ ઉક્કટ્ટ^૦ મનુષ્યની
રક્તપ્રમાણાં વ્યવસ્થિ.

૧૮. જો તે મનુષ્ય પોતે ઉક્કટ્ટ સ્થિતિવાળો હોય અને રક્તપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે પ્રથમ ગમક કહેવો. પળ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉક્કટ્ટ પાંચસો ધનુપની હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉક્કટ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની અને અનુબંધ પળ તે પ્રમાણે જાણવો. કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉક્કટ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (७).

૮ ઉક્કટ્ટ^૦ મનુષ્યની
અવ^૦ રક્તપ્રમાણાં
વ્યવસ્થિ.

૧૯. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્યકાઠની સ્થિતિવાળા રક્તપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે એ જ સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટી અને ઉક્કટ્ટ ચાલીશ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટી—एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (८).

ઉક્કટ્ટ^૦ મનુષ્યની
કાઠ^૦ રક્તપ્રમાણાં
વ્યવસ્થિ.

૧૦૦. જો તે ઉક્કટ્ટસ્થિતિવાળો મનુષ્ય ઉક્કટ્ટ સ્થિતિવાળા રક્તપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ છે કે કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક સાગરોપમ અને ઉક્કટ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરો-पम-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (९).

મનુષ્યની શર્કરાપ્રમા-
માણાં વ્યવસ્થિ.

૧૦૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સંઙ્ગી મનુષ્ય જે શર્કરાપ્રમાના ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા વર્ષના આયુષવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને ઉક્કટ્ટથી ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ.

૧૦૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] અહિં રક્તપ્રમા નૈરયિકનો ગમક કહેવો. પરંતુ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્યથી રક્તપૃથક્ત્વ—वेथी नव हाथ अनं उत्कट्ट पांचसो धनुष होय છે. સ્થિતિ જઘન્યથી વર્ષપૃથક્ત્વ અને ઉક્કટ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એવી રીતે અનુબંધ પળ જાણવો. બાકી બધું તે જ પૂર્વોક્ત યાવત્—भवादेश सुधी कहेवું. કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉક્કટ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे. એ પ્રમાણે *ઔધિક ત્રણ ગમકમાં મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ છે કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાઠાદેશ વડે તેનો સંબંધ જાણવો ૧-૨-૩.

૧ જઘન્ય^૦ મનુષ્યની
શર્કરાપ્રમાણાં
વ્યવસ્થિ.

૧૦૩. [પ્ર૦] તે સંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત મનુષ્ય પોતે જઘન્ય કાઠની સ્થિતિવાળો હોય અને તે શર્કરાપ્રમાનાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે

૧૦૧ * ૧ ઔધિક ઔધિકમાં ૨ ઔધિક જઘન્ય સ્થિતિવાળામાં અને ૩ ઔધિક ઉક્કટ્ટસ્થિતિવાળામાં—ए त्रणे गममां मनुष्यनी वक्तव्यता कहेवी.

જહ્નુષેનં રચિપુદ્ગલં, ઉક્તોસેનં ચિ રચિપુદ્ગલં, ઠિતી જહ્નુષેનં વાસપુદ્ગલં, ઉક્તોસેનં ચિ વાસપુદ્ગલં, एवं અણુબંધો ચિ । સેસં જહ્નુ ઓદિયાનં । સંવેદો સંવેદો ઉચ્છ્વજિઞ્ઞ માણિયદ્વો ૪-૫-૬ ।

૧૦૪. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્તોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ । તસ્સ ચિ તિસુ ચિ ગમપસુ ઇમં જાણસં-સરીરોગાહણા જહ્નુષેનં પંચધણુસયાઈ, ઉક્તોસેનં ચિ પંચધણુસયાઈ, ઠિતી જહ્નુષેનં પુષ્પકોડી, ઉક્તોસેનં ચિ પુષ્પકોડી, एवं અણુબંધો ચિ । સેસં જહ્નુ પદમગમપ । નવરં નેરયદિઈ ચ કાયસેવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૭-૮-૯ । एवं જાવ-છટ્ટપુદ્ગલી । નવરં તચ્ચાપ બાદવેચા પક્કેકં સંઘયનં પરિહાયતિ જહેવ તિરિચ્છજોણિયાનં । કાલાવેસો ચિ તહેવ, નવરં મણુસ્સદ્ધિની માણિયદ્વો ।

૧૦૫. [પ્ર૦] પજ્ઞસસંજેજ્ઞવાસાડયસમિપ્પણુસ્સે જં મંતે ! જે મવિપ અહેસત્તમાપ પુદવિ (વીપ) નેરયપસુ ઉચ્છ્વજિસપ સે જં મંતે । કેવતિકાલદ્વિતીપસુ ઉચ્છ્વજેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા । જહ્નુષેનં વાલીસંસાગરોષમઠિતીપસુ, ઉક્તોસેનં તેસીસંસાગરો-ષમઠિતીપસુ ઉચ્છ્વજેજ્ઞા ।

૧૦૬. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીષા પગસમપ્પણં ? [૩૦] અવસેસો સો ચેવ સકરપ્પમાપુદવિગમઓ ણેયદ્વો । નવરં પદમં સંઘયનં, હિચ્ચેવેયગા ન ઉચ્છ્વજંતિ, સેસં તં ચેવ, જાવ-‘અણુબંધો’તિ । મવાદેસેનં દોમયગ્ગહણાઈ । કાલાવેસેનં જહ્નુષેનં વાલીસં સાગરોષમાઈ વાસપુદ્ગલમ્મહિયાઈ, ઉક્તોસેનં તેસીસં સાગરોષમાઈ પુષ્પકોડીપ અમ્મહિયાઈ-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૧ ।

૧૦૭. સો ચેવ જહ્નુકાલદ્વિતીપસુ ઉચ્છ્વજો-પસ ચેવ વત્તચ્ચા । નવરં નેરયદિઈ સંવેદં ચ જાણેજ્ઞા ૨ ।

૧૦૮. સો ચેવ ઉક્તોસકાલદ્વિતીપસુ ઉચ્છ્વજો-પસ ચેવ વત્તચ્ચા । નવરં સંવેદં ચ જાણેજ્ઞા ૩ ।

૧૦૯. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નુકાલદ્વિતીઓ જાઓ, તસ્સ ચિ તિસુ ચિ ગમપસુ પસ ચેવ વત્તચ્ચા । નવરં સરી-

ત્રણે ગમકમાં ૧ પૂર્વોક્ત વત્તચ્ચતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ કે શરીરની ડંચાઈ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ *વેયી નવ હાથ સુધીની હોય છે, અને આયુષ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથક્ત્વ હોય છે. અનુબંધ પળ ૧ જ પ્રમાણે જાણવો. વાકી બધું સામાન્ય ગમકની પેટે કહેવું. અને સર્વ સંવેદ પળ વિચારીને કહેવો. (૪-૫-૬.)

૧૦૪. [પ્ર૦] જો તે મનુષ્ય પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને તે શર્કરાપ્રમાણ નૈરયિક થાય તો તે સંવેદે ત્રણે ગમકોમાં આ પ્રમાણે વિશેષતા છે—૧ શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે, ૨ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે, ૩ અનુબંધ પળ ૧ જ પ્રમાણે જાણવો. વાકી બધું પ્રથમ ગમકની પેટે સમજવું. પળ વિશેષ ૧ કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાયસંવેદ વિચારીને કહેવો (૭-૮-૯). ૧ પ્રમાણે યાવત્-છટ્ટી નરક પૃથિવી સુધી જાણવું. પળ વિશેષ ૧ છે કે ત્રીજી નરકથી માંડી તિર્યચ્ચોનિકની પેટે એક એક સંઘયન ઘટાડવું, અને વાલ્કાદેશ પળ તેમજ કહેવો. પળ વિશેષ ૧ છે કે અહિં મનુષ્યોની સ્થિતિ કહેવી.

૩ ઉત્કૃષ્ટ મનુષ્યની શર્કરાપ્રમાણ ઉત્પત્તિ.

૧૦૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો પર્યાપ્ત સંઘી પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય જે સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! કેટલા વાલ્કાની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગોતમ ! તે જઘન્યથી વાલીશ સાગરો-ષમની સ્થિતિવાલો અને ઉત્કૃષ્ઠથી તેત્રીશ સાગરોષમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૧ સંખ્યાતા ૦ સં મનુષ્યની સત્તમ નરકમાં વત્તપ્તિ.

૧૦૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] વાકીની વચી વત્તચ્ચતા શર્કરાપ્રમાણ પૃથિવીના ગમ-કની પેટે જાણવી. પરન્તુ વિશેષ ૧ છે કે સત્તમ નરકમાં પ્રથમ સંઘયનવાલો ઉપજે છે, અને સ્ત્રીવેદવાલો નથી ઉપજતા, વાકી બધું યાવત્-અનુબંધ સુધી પૂર્વવત્ જાણવું. મવાદેશથી બે મવ, અને વાલ્કાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક વાલીશ સાગરોષમ તથા ઉત્કૃષ્ઠથી પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોષમ-પટલો વાલ્કા યાવત્ ગમનાગમન કરે (૧).

વરિમાણ.

૧૦૭. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો સત્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત વત્તચ્ચતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ છે કે અહિં નૈરયિકની સ્થિતિ તથા સંવેદ વિચારીને કહેવો (૨).

૨ મનુષ્યની જઘન્ય સત્તમ નરકમાં વત્તપ્તિ.

૧૦૮. જો તે મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો સત્તમ નરકમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ ૧ જ વત્તચ્ચતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ છે કે સંવેદ વિચારીને કહેવો (૩).

૩ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ સત્તમ નરકમાં વત્તપ્તિ.

૧૦૯. જો તે સંઘી મનુષ્ય પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને સત્તમ પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ત્રણે

જઘન્ય મનુષ્યની સત્તમ નરકમાં વત્તપ્તિ.

૧ ‘સંવેદો’ ક-ગ-હ હિચ્ચેવેયગ્ગહણાઈ તાલિ ।

૧૦૩ * આ કથનથી એમ જણાય છે કે જે હાથથી ઓછી શરીરની ડંચાઈવાલો અને જે વરસથી ઓછા આયુષવાલો મનુષ્યો ત્રીજી નરકપૃથિવીમાં વત્તપ્ત થતા નથી—ટીકા.

रोगाहणा जहन्नेणं रयणिपुहुचं, उक्कोसेण वि रयणिपुहुचं । ठिती जहन्नेणं वासपुहुचं, उक्कोसेण वि वासपुहुचं, एवं अणुबंधो वि । संवेहो उच्चज्जिऊण भाणियद्धो ४-५-६ ।

११०. सो खेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितीओ जाणो, तस्स वि तिसु वि गमपसु एस खेव वत्तवया । नवरं सरी-
रोगाहणा जहन्नेणं पंचधणुसयाहं, उक्कोसेण वि पंचधणुसयाहं । ठिती जहन्नेणं पुच्चकोडी, उक्कोसेण वि पुच्चकोडी, एवं अणुबंधो वि । णवसु वि एतेसु गमपसु नेरयण्टिती (ति) संवेहं च जाणेज्जा । सच्चत्थ भवग्गहणाहं दोमि, जाव-जवमगमप । कालादेसेणं जहन्नेणं तेसीसं सागरोवमाहं पुच्चकोडीए अम्महियाहं, उक्कोसेण वि तेसीसं सागरोवमाहं पुच्चकोडीए अम्महियाहं-एवतियं कालं सेवेज्जा, एवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा ७-८-९ । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' ति जाव-विहरति ।

चउवीसतिमे सए पढमो उद्देशो समचो ।

गमकोमां ए ज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के शरीरनी अग्गाहना जघन्य अने उत्कृष्ट वेधी नव हाथ सुधी तथा स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट बर्णपृथक्त्व होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. तथा संवेध ध्यान राखीने कहेवो. (४-५-६).

उत्कृष्ट० मनुष्यनी
सप्तम नरकमां
वत्तसि.

११०. जो ते रंझी मनुष्य पोते उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळो होय अंन सप्तम नरक पृथिवीमां उत्पन्न थाय तो तेने त्रणे गमकमां ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. परन्तु विशेष ए छे के शरीरनी उंचाई जघन्य अने उत्कृष्ट पांचसो धनुषनी होय छे, स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी वर्पनी होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. तथा उपर कहेला नवे गमोमां नैरयिकनी स्थिति अने संवेध विचारिने कहेवो. सर्वत्र बे भव जाणवा. यावत्-नवमा गमकमां काळनी अपेक्षाए जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी अधिक तेनीश सागरोपम-एटलो काळ सेवे, यावत्-गमनागमन करे (७-८-९). 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे.'-एम कही यावत्-विहरे छे.

चोवीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] रायणिहे जाव-एवं वयासी-असुरकुमारा णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति-कि नेरयणहिंतो उववज्जंति, तिरि०, मणु०, देवोहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो नेरयणहिंतो उववज्जंति, तिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति, मणु-स्सेहिंतो उववज्जंति, नो देवोहिंतो उववज्जंति । एवं जहेव नेरयणउद्देशए । जाव-

२. [प्र०] पज्जसअसन्नपिंचिवियतिरिक्खजोणिण णं भंते ! जे मविय असुरकुमारोसु उववज्जसए से णं भंते ! केवतिका-लट्टितीएसु उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेणं पल्लिओवमस्स असंजेज्जभागट्टितीएसु उववज्जेज्जा ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं रयण्यभागमगसरिसा णव वि गमा भाणियद्धा । नवरं जाहे अप्पणा जहन्नेकालट्टितीओ मवति ताहे अज्जवसाणा पसत्था, णो अप्पसत्था तिसु वि गमपसु । अवसेसं तं चेव ९ ।

द्वितीय उद्देशक.

असुरकुमारमा
उपपात.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां यावत्-[भगवान् गौतम] आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! असुरकुमारो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे-शुं तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे, तिर्यचोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी के देवोथी आवी उत्पन्न थता नथी, परन्तु तिर्यचोथी अने मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे बंधुं यावत्-नैरयिको-देशकर्ता पेटे जाणवुं, यावत्-

असंखी वं० तिर्यचनी
असुरकुमारमां
वत्तसि.

२. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त असंखी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीव जे असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट *पत्त्योपमना असंख्यातमा भागनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय.

गमिमाण.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे रत्नप्रभाना गमकनी पेटे नव गमको अहिं कहेवा. पण विशेष ए के ज्यारे ते पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो होय सारे तेना (वचला) त्रणे गमकोमां अप्यवसायो प्रशस्त होय छे, पण अप्रशस्त होता नथी. बाकी बंधुं ते प्रमाणे जाणवुं ९.

२ * अहिं पत्त्योपमनो असंख्यातमो भाग पूर्वकोटीरूप जेओ, कारण के समूहिय तिर्यचयुं उत्कृष्ट आयुष पूर्वकोटीप्रमाण होय छे, अने ते पोताना आयुषना समान देवायुष बाधे छे, अधिक बांधतो नथी.—टीका.

૪. [પ્ર૦] જહ સન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સંલેજ્ઞવાસાઝયસન્નિ-જાવ ઉવવજ્ઞંતિ, અસં-લેજ્ઞવાસાઝય-જાવ-ઉવવજ્ઞંતિ ! [૩૦] ગોયમા ! સંલેજ્ઞવાસાઝય-જાવ-ઉવવજ્ઞંતિ, અસંલેજ્ઞવાસાઝય-જાવ-ઉવવજ્ઞંતિ ।

૫. [પ્ર૦] અસંલેજ્ઞવાસાઝયસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપ જં મંતે ! જે મધિય અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્ઞિષ્ણ સે જં મંતે ! કેવદકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ! [૩૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેણં તિપલિભોવમદ્વિતીપસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૬. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા યગસમર્ણ-પુષ્ઠા । [૩૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં યક્કો વા દો વા તિષ્ઠિ વા ઉક્કોસેણં સંલેજ્ઞા ઉવવજ્ઞંતિ । વયરોસમનારાયસંઘયણી । મોગાહણા જહજ્ઞેણં ધનુપુદ્ધુસં, ઉક્કોસેણં છ ગાઝયાં । સમચરંસસંઠા-ળસંઠિયા પન્નસા । ચત્તારિ લેસ્સામો આદિહ્મામો । જો સમ્મવિટ્ઠી, મિષ્ઠાવિટ્ઠી, જો સમ્મામિષ્ઠાવિટ્ઠી । જો વાળી, અજ્ઞાળી, વિયમં દુઅજ્ઞાળી-મતિઅજ્ઞાળી સુયઅજ્ઞાળી ય । જોગો તિવિહો વિ । ઉવમોગો દુવિહો વિ । ચત્તારિ સન્નામો । ચત્તારિ કસાયા । પંચ હંદિયા । તિષ્ઠિ સમુગ્ધાયા આદિહ્મા । સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ । વેવ્ઞા દુવિહા વિ-સાયાવેયગા અસાયાવેયગા । વેવો દુવિહો વિ-હત્થિવેયગા વિ પુરિસવેયગા વિ, જો નપુંસગવેદગા । ઠિતી જહજ્ઞેણં સાદરેગા પુષ્કોડી, ઉક્કોસેણં તિષ્ઠિ પલિભોવમાહં । અજ્ઞવસાળા પસત્થા વિ અપ્પસત્થા વિ । અણુબંધો જહેવ ઠિતી । કાયસંવેહો મધાદે-સેણં દો મવગ્ગહણાહં, કાલાદેસેણં જહજ્ઞેણં સાતિરેગા પુષ્કોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં છપ્પલિભોવમાહં-પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૧ ।

૭. સો ચેવ જહજ્ઞકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્ઞો-પસ ચેવ વત્તથયા । નવરં અસુરકુમારદ્વિતી (તિ) સંવેહં ચ જાપેજ્ઞા ૨ ।

૮. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્ઞો જહજ્ઞેણં તિપલિભોવમદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિભોવમદ્વિતીપસુ ઉવવ-જ્ઞેજ્ઞા-પસ ચેવ વત્તથયા । નવરં ઠિતી સે જહજ્ઞેણં તિષ્ઠિ પલિભોવમાહં, ઉક્કોસેણ વિ તિષ્ઠિ પલિભોવમાહં । एवं અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહજ્ઞેણં છપ્પલિભોવમાહં, ઉક્કોસેણ વિ છપ્પલિભોવમાહં-પવતિયં-સેસં તં ચેવ ૩ ।

૪. [પ્ર૦] જો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો જું સંસ્થાત વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયો-નિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંસ્થાત વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાતવર્ષના આયુષવાળા અને અસંસ્થાત વર્ષના આયુષવાળા બન્ને પ્રકારના તિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

સંજ્ઞી પં- તિર્યચની
અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંસ્થાત વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જગ્ન્ય દસ હજારવર્ષની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પત્યો-પમની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય.

અસં- મંથી પં-
તિર્યચની અસુરકુમા-
રમાં ઉત્પત્તિ.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે (અસંસ્થાત- સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-એ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! જગ્ન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ (અસં- પંચેન્દ્રિય તિર્યચો) વજ્રરૂપમનારાચસંઘયણવાળા હોય છે. તેઓના શરીરની ડંચાઈ જગ્ન્ય ધનુષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ગાઝની હોય છે. તેઓ સમચતુરસ સંસ્થાનવાળા હોય છે, સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિશ્રદષ્ટિ હોતા નથી, પળ મિધ્યાદષ્ટિ હોય છે. જ્ઞાની નથી પણ અજ્ઞાની છે અને તેને અવશ્ય મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુત અજ્ઞાન એ બે અજ્ઞાન હોય છે. યોગ ત્રણે હોય છે. ઉપયોગ સાકાર અને અનાકાર બન્ને પ્રકારનો હોય છે. ચાર સંજ્ઞાઓ, ચાર કપાયો અને પાંચ હિન્દ્રિયો હોય છે. સમુદ્ઘાત પ્રયમના ત્રણે હોય છે. સમુદ્ઘાત કરીને પણ મરે છે અને કર્યા વિના પણ મરે છે. વેદના સુખરૂપ અને દુઃખરૂપ-એમ બન્ને પ્રકારની હોય છે. પુરુષવેદ અને સ્ત્રીવેદ-એમ બે વેદ હોય છે, પણ નપુંસક વેદ હોતો નથી. સ્થિતિ જગ્ન્યથી કંઈક અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પત્યોપમની હોય છે. અગ્ન્યવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત બન્ને પ્રકારના હોય છે. સ્થિતિની પેઠે અનુબંધ પણ જાણવો. કાયસં-વેધ-મવની અપેક્ષા એ મવ અને કાલ્ઠની અપેક્ષા જગ્ન્યથી કંઈક અધિક પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટ છ પત્યોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૧).

પરિમાણ.

૭. જો તે (અસંસ્થાત વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જગ્ન્યકાલ્ઠની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ વિચારીને કહેવો (૨).

૮. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાલ્ઠની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જગ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પત્યોપમની સ્થિતિવાળા અસુરકુ-મારોમાં ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે તેની સ્થિતિ જગ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પત્યોપમની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાલ્ઠની અપેક્ષા જગ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પત્યોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે, બાકી વધુ પૂર્વે કક્ષા પ્રમાણે જાણવું (૧).

૧ અસંસ્થા- પં-
તિર્યચની અવ-
અસુરકુમારમાં
ઉત્પત્તિ.
૨ અસંસ્થા- પં-
તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ-
અસુરકુમારમાં
ઉત્પત્તિ.

૧. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતીઓ જાઓ, જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગપુષ્પકોડીઆવપ્પસુ ઉવવજ્જેજા ।

૧૦. તે જ મંતે ! ૦ અવસેસં તં ચેવ આઘ-‘મવાદેસો’ત્તિ । નવરં ઓગાહના જહ્નકેણં ઘણુદપુણ્ણં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં ઘણુસહસ્સં । ઠિતી જહ્નકેણં સાતિરેગા પુષ્પકોડી, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગા પુષ્પકોડી । एवं અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નકેણં સાતિરેગા પુષ્પકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં સાતિરેગાઓ દો પુષ્પકોડીઓ-પવતિયં ૦ ૪ ।

૧૧. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જો, एस चेव वसवया । नवरं असुरकुमारद्विं संवेहं च जाणेज्जा ५ ।

૧૨. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જો, જહ્નકેણં સાતિરેગપુષ્પકોડીઆવપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગપુષ્પકોડીઆવપ્પસુ ઉવવજ્જેજા, સેસં તં ચેવ । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નકેણં સાતિરેગાઓ દો પુષ્પકોડીઓ, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગાઓ દો પુષ્પકોડીઓ-પવતિયં કાલં સેવેજ્જા ૬ ।

૧૩. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ, સો ચેવ પદમગમગો માણિયજ્જો । નવરં ઠિતી જહ્નકેણં તિન્નિ પલિઓ-વમારં, ઉક્કોસેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમારં । एवं અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નકેણં તિન્નિ પલિઓવમારં દસહિં વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં છ પલિઓવમારં-પવતિયં ૦ ૭ ।

૧૪. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જો, एस चेव वसवया । नवरं असुरकुमारद्वितिं संवेहं च जाणिज्जा ८ ।

૧૫. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જો, જહ્નકેણં તિપલિઓવમમ, ઉક્કોસેણ તિપલિઓવમમ एस चेव वसवया । नवरं कालादेसेणं जह्नेणं छप्पलिओवमारं, उक्कोसेण वि छप्पलिओवमारं-पवतियं ० ९ ।

૧૬. [પ્ર૦] જહ સંજ્ઞેજ્ઞાસાઝયસન્નિપંચિવિય ૦ જાવ-ઉવવજ્જંતિ કિં જલચર ૦, एवं जाव-पञ्चसंज्ञेज्ज्ञासाजयस-

જવ ૦ અસંસ્થાત ૦
સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યંચની
અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.
પરિમાણાદિ.

૧. જો તે (અસંસ્થાત વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક) પોતે જન્મ્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જન્મ્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષના આયુષવાલો અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] બાકી બધું યાવત્-ભવાદેશ સુધી તેજ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ છે કે શરીરની ઊંચાઈ જન્મ્યથી બેધી *નવ ઘનુષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક એક હજાર ઘનુષ હોય છે. સ્થિતિ જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાલની અપેક્ષાએ જન્મ્યથી કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક બે પૂર્વકોટી વર્ષ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૪).

અસંસ્થાત ૦ પં ૦
તિર્યંચની જવ ૦
અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.
અસંસ્થાત ૦ પં ૦
તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટ ૦
અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.

૧૧. જો તે જન્મ્યકાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સવેધ વિચારીને કહેવો (૫).

૧૨. હવે જો તેજ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું પૂર્વે વાઘા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશથી જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક બે પૂર્વકોટી વર્ષ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૬).

ઉત્કૃષ્ટ ૦ અસંસ્થાત ૦
તિર્યંચની અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.

૧૩. હવે તેજ પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે, તથા અનુબંધ પણ એજ પ્રમાણે જાણવો. કાલાદેશથી જન્મ્ય દસ હજાર વર્ષ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૭).

ઉત્કૃષ્ટ ૦ અસંસ્થાત ૦
પં ૦ તિર્યંચની જવ ૦
અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.
ઉત્કૃષ્ટ અસંસ્થાત ૦
તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટ ૦
અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.

૧૪. જો તે (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જન્મ્ય કાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સવેધ વિચારીને કહેવો (૮).

૧૫. જો તે (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્તિ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલની અપેક્ષાએ જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે ૯.

સંસ્થાત ૦ સંજ્ઞી તિર્યં
ચની અસુરકુમારમા
ઉત્પત્તિ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે અસુરકુમારો સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો જુ ઝલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ યાવત્-હિ ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે

શિવંધિવિયતિરિક્ષજોણિય ણં મંતે ! જે મવિય અસુરકુમારેસુ ઉવવજિત્તપ, સે ણં મંતે ! કેવદયકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજેજ્ઞા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગસાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજેજ્ઞા !

૧૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા યગસમયણં ? [૩૦] યથં પતેસિ ત્યણપ્પમપુઢવિગમગસરિસા નવ ગમગા નેયઘા । નવરં જાહે અપ્પણા જહ્ણકાલદ્વિતીયો મવદ, તાહે તિસુ વિ ગમપસુ રમં ણાણસં—જસારિ કેસ્સામો, મજ્જવસાણા પસથા, નો અપ્પસથા, સેસં તં ચેવ । સંચેહો સાતિરેગેણ સાગરોવમેણ કાયઘો ૧ ।

૧૮. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સન્નિમણુસ્સેહિતો ? અસન્નિમણુસ્સેહિતો ? [૩૦] ગોયમા ! સન્નિમણુ-સ્સેહિતો, નો અસન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૧૯. [પ્ર૦] જહ સન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સંચેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસંચેજ્ઞવાસાડયસ-ન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સંચેજ્ઞવાસાડય. જાવ—ઉવવજ્ઞંતિ, અસંચેજ્ઞવાસાડય. જાવ—ઉવવજ્ઞંતિ ।

૨૦. [પ્ર૦] અસંચેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિય અસુરકુમારેસુ ઉવવજિત્તપ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલ-દ્વિતીયસુ ઉવવજેજ્ઞા ! [૩૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં વસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં તિપલિબોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજેજ્ઞા । યથં અસંચેજ્ઞવાસાડયતિરિક્ષજોણિયસરિસા આદિહા તિણિ ગમગા નેયઘા । નવરં સરીરોગાહણા પદમવિતિપસુ ગમપસુ જહ્ણેણં સાતિરેગારં પંચધણુસયાઈ, ઉક્કોસેણં તિણિ ગાડયાઈ, સેસં તં ચેવ । તર્યયમે બોગાહણા જહ્ણેણં તિણિ ગાડયાઈ, ઉક્કોસેણં વિ તિણિ ગાડયાઈ, સેસં જહેવ તિરિક્ષજોણિયાઈ ૩ ।

૨૧. સો ચેવ અપ્પણા જહ્ણકાલદ્વિતીયો જાઓ, તસ્સ વિ જહ્ણકાલદ્વિતિયતિરિક્ષજોણિયસરિસા તિણિ ગમગા જાણિયઘા । નવરં સરીરોગાહણા તિસુ વિ ગમપસુ જહ્ણેણં સારેગારં પંચધણુસયાઈ, ઉક્કોસેણં વિ સાતિરેગારં પંચધણુસયાઈ, સેસં તં ચેવ ૬ ।

અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય'.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય નિર્યંચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] પૂર્વે કદા પ્રમાણે રત્નપ્રભા-પૃથિવીના સમાન નવે ગમકો અહિં જાણવા. પણ વિશેષ એ કે ગ્યારે પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળો હોય ત્યારે વચ્ચેના ત્રણે ગમોમાં આ મેદ જાણવો—તેને ચાર લેક્ષ્યાઓ હોય છે, અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત હોય છે, પણ અપ્રશસ્ત હોતા નથી. બાકી બધું પૂર્વે કદા પ્રમાણે જાણવું. *સંવેષ કાંઈક અધિક સાગરોપમથી કરવો.

પરિમાણ.

૧૮. [પ્ર૦] જો તે અસુરકુમારો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

મનુષ્યોની અસુરકુ-મારોમાં ઉત્પત્તિ.

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બંને પ્રકારના આયુષવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

સંજ્ઞી મનુષ્યોનો અસુરકુમારોમાં વપ-પાત.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા અસુર-કુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચયોનિકોની પેટે પ્રથમના ત્રણ ગમકો જાણવા. પણ વિશેષ એ કે શરી-રની ઉંચાઈ પ્રથમ અને દ્વિતીય ગમકમાં કાંઈક અધિક પાંચસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ ગાડની હોય છે. બાકી બધું પૂર્વોક્ત કહેવું. ત્રીજા ગમકમાં શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ ગાડની જાણવી. બાકી બધું તિર્યંચયોનિકોની પેટે સમજવું. ૧-૨-૩.

અસંસ્થાતા મનુષ્ય-ની અસુરકુમારોમાં ઉત્પત્તિ.

૨૧. જો તે પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા તિર્યંચયોનિકોની પેટે ત્રણે ગમો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં ત્રણે ગમમાં શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક પાંચસો ધનુષ જાણવી. બાકી બધું પૂર્વોક્ત કહેવું (૪-૫-૬).

જઘન્ય સંજ્ઞી મનુ-ષ્યની અસુરકુમા-રોમાં ઉત્પત્તિ.

२२. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालद्वितीओ जाओ, तस्स वि ते चेव पच्छिह्मगा तिन्नि गमगा भाणियद्वा । नवरं सरीरो-
गाहणा तिप्पु वि गमएसु जह्मेणं तिन्नि गाउयाहं, उक्कोसेण वि तिन्नि गाउयाहं, अबसेसं तं चेव ९ ।

२३. [प्र०] जह संखेज्जवासाउयसभिमणुस्सेहिंतो उववज्जंति किं पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, अपज्जत्तसंखेज्जवासाउय० ?
[उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्ज०, णो अपज्जत्तसंखेज्ज० ।

२४. [प्र०] पज्जत्तसंखेज्जवासाउयसभिमणुस्से णं मंते ! जे भविण अस्सुरकुमारेसु उववज्जित्तए से णं मंते ! केव-
विकालद्वितीयसु उववज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जह्मेणं वसवाससहस्सद्वितीयसु, उक्कोसेण साहरेगसागरोधमद्वितीयसु
उववज्जेज्जा ।

२५. [प्र०] ते णं मंते ! जीवा० ? [उ०] एवं जहेव पतेसि रयणप्पभाए उववज्जमाणं णव गमगा तहेव इह वि णव
गमगा भाणि यद्वा । णवरं संवेहो सातिरेगेण सागरोधमेण कायहो, सेसं तं चेव ९ । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! चि ।

चउवीसतिमे सए वीओ उद्देशो समत्तो ।

उत्कृष्ट० संज्ञी मनु-
ष्यनी असुरकुमारमां
उत्पत्ति.

२२. जो ते पोते उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळो होय तो ते संबंघे पण पूर्वोक्त छेला त्रण गमो कहेवा. पण विशेष ए के त्रणे गमोम
शरीरनुं प्रमाण अन्नप्य अने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं होय छे. बाकी वधुं ते प्रमाणे जाणवुं (७-८-९).

संख्यात० संज्ञी मनु-
ष्यनी असुरकुमारमां
उत्पत्ति.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते असुरकुमारो संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याप्त संख्या-
ता वर्षना आयुषवाळा के अपर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! पर्याप्त संख्याता
वर्षना आयुषवाळा संज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्याप्ता संज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न न थाय.

२४. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाळो संज्ञी मनुष्य, जे असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटल
काळनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जवन्त्य दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट कांडक अधिक सागरोपमनी
स्थितिवाळा असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय.

परिमाणवादि.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटल उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे जेम रत्नप्रभांमां उत्पन्न थनार मनुष्योना नव
गमो कक्षा तेम अहिं पण नव गमो कहेवा. पण विशेष ए के अहीं संवेध पूर्वकोटी सहित सागरोपमनो कहेवो. बाकी वधुं पूर्वोक्त जाणवुं.
'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चोवीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईआइआ उद्देशा ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-नागकुमारा णं मंते ! कओहिंतो उववज्जंति, किं नेरएहिंतो उववज्जंति,
तिरि० मणु०, देवेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो नेरएहिंतो उववज्जंति, तिरिक्खज्जोणि०, मणुस्सेहिंतो उववज्जंति,
नो देवेहिंतो उववज्जंति ।

२. [प्र०] जह तिरिक्ख० ? [उ०] एवं जह्मा असुरकुमारानं वत्तवया तह्मा पतेसि पि जाव-'असन्निसि' ।

३-११ उद्देशको.

नागकुमारमां उय-
गाय.

१. [प्र०] राजगृहमां [मगवान् गौतम ।] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! नागकुमारो क्यांथी आवीने उत्पन्न थाय
छे-शुं नैरयिकोयी, तिर्यचोयी, मनुष्योयी के देवोयी आवीने उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोयी के देवोयी आवी
उत्पन्न थता नथी, पण तिर्यचोयी अने मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय छे.

२. जो तेओ तिर्यचोयी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि जेम असुरकुमारोनी वक्तव्यता कही तेम एओनी पण वक्तव्यता यावत्-
असंज्ञी सुची कहेवी.

३. [प्र०] जह सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहितो० किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० जाव-उववज्जंति ।

४. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिप णं मंते । जे भविप नागकुमारेसु उववज्जसप से णं मंते । केवतिकालट्ठिति० ? [उ०] गोयमा ! जहभेणं वसवाससहस्सट्ठितिपसु, उक्कोसेणं वेसूणहुपलिओवमट्ठितीपसु उववज्जेज्जा ।

५. [प्र०] ते णं मंते ! जीवा० [उ०] अवसेसो सो चेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स गमगो भाणियव्वो जाव-‘मवादेसो’सि । कालादेसेणं जहभेणं सातिरेगा पुव्वकोडी वसहिं वाससहस्सेहिं अम्महिया, उक्कोसेणं वेसूणां पंच पलिओ-वमाहं-एवतियं जाव-करेज्जा १ ।

६. सो चेव जहभकालट्ठितीपसु उववज्जो, एस चेव वत्तवया । नवरं नागकुमारट्ठिति संखेहं च जाणेज्जा २ ।

७. सो चेव उक्कोसकालट्ठितीपसु उववज्जो, तस्स वि एस चेव वत्तवया । नवरं टिती जहभेणं वेसूणां दो पलिओव-माहं, उक्कोसेणं तिभि पलिओवमाहं, सेसं तं चेव जाव-‘मवादेसो’सि । कालादेसेणं जहभेणं वेसूणां चत्तारि पलिओवमाहं, उक्कोसेणं वेसूणां पंच पलिओवमाहं-एवतियं कालं० ३ ।

८. सो चेव अप्पणा जहभकालट्ठितीओ जाओ, तस्स वि तिसु वि गमएसु जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स जह-भकालट्ठितियस्स तहेव निरवसेसं ६ ।

९. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्ठितीओ जाओ, तस्स वि तहेव तिभि गमगा जहा असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स । नवरं नागकुमारट्ठिति संखेहं च जाणेज्जा सेसं तं चेव ७-८-९ ।

१०. [प्र०] जह संखेज्जवासाउयसन्निपंचिदिय० जाव-किं पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, अपज्जत्तसंखेज्ज० ? [उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, णो अपज्जत्तसंखेज्जवासाउय० ।

३. [प्र०] जो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्पना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयो-निकोपी आवी उत्पन्न थाय के असंख्याता वर्पना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ बने प्रकारना तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय.

संज्ञी तिर्यचनी
नागकुमारमा
उत्पत्ति.

४. [प्र०] हे भगवन् ! असंख्यात वर्पना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे नागकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्यथी दश हजार वर्पनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्टथी कांडक न्यून बे पल्योपमनी स्थितिवाळा नागकुमार देवोमां उत्पन्न थाय.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि असुरकुमारमां उत्पन्न थनार असंख्याता वर्पना आयुषवाळा तिर्यचो नो यावत्-भवादेश सुधी समग्र पाठ कहेंवो. काळनी अपेक्षाए जघन्य कांडक अधिक पूर्वकोटी सहित दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट कांडक न्यून पांच पल्योपम-एटलो काळ यावत्-गमनागमन करे (१).

६. जो ते जीव जघन्यकाळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमां उत्पन्न थाय तो तेने एज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के अहिं नागकुमारोनी स्थिति अने संवेध जाणवो (२).

असंख्यात० संज्ञी पंच०
तिर्यचनी जघ० नाग-
कुमारमां उत्पत्ति.

७. जो ते जीव उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नागकुमारमां उत्पन्न थाय तो तेने पण एज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के जघन्य स्थिति कांडक न्यून बे पल्योपमनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी होय छे. बाकी बधुं पूर्वे कथा प्रमाणे यावत्-भवादेश सुधी जाणवुं. काळादेशथी जघन्य कांडक न्यून चार पल्योपम अने उत्कृष्ट कांडक न्यून पांच पल्योपम-एटलो काळ यावत्-गमना-गमन करे (३).

असंख्यात० संज्ञी पंच०
तिर्यचनी उत्कृष्ट०
नागकुमारमा
उत्पत्ति.

८. जो ते जीव पोते जघन्य काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण त्रणे गमकोमां असुरकुमारोमां उत्पन्न थनार जघन्य काळनी स्थितिवाळा (असंख्यातवर्पना आयुषवाळा तिर्यचनी) पेठे बधुं कहेवुं (४-५-६).

९. जो ते पोते उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण त्रणे गमकोमां असुरकुमारोमां उत्पन्न थता तिर्यचयोनिकनी पेठे कहेवा. पण विशेष ए के अही नागकुमारोनी स्थिति अने संवेध कहेवो. बाकी बधुं तेज प्रमाणे कहेवुं (७-८-९).

जघन्य० असंख्यात०
संज्ञी पंच० तिर्यचनी
नागकुमारमां उत्पत्ति

उत्कृष्ट० असंख्यात०
पंच० तिर्यचनी नाग-
कुमारमां उत्पत्ति.

१०. [प्र०] जो ते नागकुमारो संख्याता वर्पना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं तेओ पर्याप्ता के अपर्याप्ता संख्याता वर्पना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पर्याप्ता संख्याता वर्पना आयुषवाळा संज्ञी तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्याप्ताथी आवी न उत्पन्न थाय.

पंच० संख्यात० संज्ञी
पंच० तिर्यचनी नाग-
कुमारमा उत्पत्ति.

૧૧. [પ્ર૦] પજ્જતસંઘેજ્ઞવાસાડયં જાઘ— જો મહિષ નાગકુમારેસુ ઉવવજ્જિતપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] જહ્મ્મેણં દસ વાસસહસ્સાદં, ઉક્કોસેણં વેસૂણાદં દો પલિમોવમાદં । एवं जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स वसत्तया तहेव इह वि णवसु वि गमपसु । नवरं नागकुमारद्विति संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तं चेव ९ ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્જંતિ પિં સન્નિમણુ, અસન્નિમણુ ! [ઉ૦] ગોયમા ! સન્નિમણુ, ણો અસન્નિમણુ-સ્સેહિતો, જહા અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ જાઘ—

૧૩. [પ્ર૦] અસંઘેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે નં મંતે ! જે મહિષ નાગકુમારેસુ ઉવવજ્જિતપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિકાલ-દ્વિતીયસુ ઉવવજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં દસયાસસહસ્સાદં ઉક્કોસેણં વેસૂણાદં દો પલિમોવમાદં, एवं जहेव असंघेज्ज्ञ-वासाडयाणं तिरिक्खजोणिघाणं नागकुमारेसु आदिह्मा तिग्गि गमगा तहेव इमस्स वि । नवरं पदमवित्तिपसु गमपसु सरीरो-गाहणा जह्म્मेણं सातिरेगाદं पंचधणुसयादं, ઉક્કોસેણં તિગ્ગિ ગાડયાદં, તથયગમે ઓગાહના જહ્મ્મેણં વેસૂણાદં દો ગાડયાદં, ઉક્કોસેણં તિગ્ગિ ગાડયાદં, સેસં તં ચેવ ૩ ।

૧૪. સો ચેવ અપ્પણા જહ્મ્મકાલદ્વિતીઓ જાઓ, તસ્સ તિસુ વિ ગમપસુ જહા તસ્સ ચેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જ-માણસ્સ તહેવ નિરવસેસં ૬ ।

૧૫. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ, તસ્સ તિસુ વિ ગમપસુ જહા તસ્સ ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસ્સ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ, નવરં નાગકુમારદ્વિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ ૯ ।

૧૬. [પ્ર૦] જહ સંઘેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુ, પિં પજ્જતસંઘેજ્ઞ, અપજ્જતસંઘેજ્ઞ ! [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જતસંઘેજ્ઞ, ણો અપજ્જતસંઘેજ્ઞ ।

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે નાગકુમારમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાઝા નાગકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઠક ન્યૂન બે પત્યોપમની સ્થિતિવાઝા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહિં નવે ગમકોમાં કહેવી. પણ વિશેષ ૯ કે અહીં નાગકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે સમજવું.

સંજ્ઞી મનુષ્યની
નાગકુમારમાં
ઉત્પત્તિ.

૧૨. [પ્ર૦] જો તેઓ મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ કહેવી. યાવત્—

અસંખ્યાતવીય સંજ્ઞી
૧૦ મનુષ્યની
નાગકુમારમાં
ઉત્પત્તિ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી મનુષ્ય જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાઝા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઠક ન્યૂન બે પત્યોપમની સ્થિતિ-વાઝા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય. ૯ પ્રમાણે બધું અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાઝા તિર્યંચયોનિકોના નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થયા સંબંધે આદિના ત્રણ ગમકો કહ્યા છે તે અહિં પણ કહેવા. પણ વિશેષ ૯ કે પ્રથમ અને વીજા ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય કાંઠક અધિક પાંચસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડનું છે. ત્રીજા ગમકમાં શરીરની ઊંચાઈ જઘન્ય કાંઠક ન્યૂન બે ગાડ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની છે. બાકી બધું તે પ્રમાણે જાણવું (૨).

જઘન્ય અસંખ્યાત
૧૦ મનુષ્યની નાગ-
કુમારમાં ઉત્પત્તિ.

૧૪. જો તે પોતે જઘન્ય કાઢની સ્થિતિવાઝો હોય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમાં અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી મનુષ્યની પેઠે બધી હકીકત કહેવી (૬).

ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત
૧૦ મનુષ્યની નાગકુ-
મારમાં ઉત્પત્તિ.

૧૫. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાઝો હોય તો તે સંબંધે પણ ત્રણે ગમકોમાં અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાઝા સંજ્ઞી અસંખ્યાતવીય મનુષ્યની પેઠે જાણવું. પણ વિશેષ ૯ કે અહીં નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો, બાકી બધું તેજ પ્રમાણે સમજવું (૯).

સંખ્યાતવીય
સંજ્ઞી મનુષ્યોની
નાગકુમારમાં
ઉત્પત્તિ.

૧૬. [પ્ર૦] જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અપર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાઝા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય.

૧૭. [પ્ર૦] પજ્જસસંબેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિપ્પ જાગકુમારેસુ ઉવ્વજ્જિસપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્વેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિતિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં દેવુણ્ણદોપલિભોવમટ્ઠિતિપ્પસુ ઉવ્વજ્જંતિ, एवं જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવ્વજ્જમાણસ્સ સન્નેવ લહી નિરવસેસા નવસુ ગમપ્પસુ, જહરં જાગકુમારટ્ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્જા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ ।

ચતુવીસતિમે સપ્ત તતિઓ ઉદેસો સમાપ્તો ।

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલ્યા સંજ્ઞી મનુષ્ય જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલ્કની સ્થિતિવાલ્યા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કનિષ્ઠ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલ્યા અને ઉત્કૃષ્ટ કાંદક ન્યૂન બે પત્ત્યોપમની સ્થિતિવાલ્યા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય—હત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય મનુષ્યની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં પણ નવે ગમકોમાં બધી કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહીંનાં નાગકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.’

ચોવીશમાં શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુત્થયાઈ ઉદેસા ।

અવસેસા સુવન્નકુમારાદં જાવ—થળિયકુમારા પપ્પ મટ્ટ વિ ઉદેસગા જહેવ નાગકુમારા તદ્દેવ નિરવસેસા માણિયજ્જા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ ।

ચતુવીસતિમે સતે ચતુત્થયાઈ ઉદેસા સમાપ્ત ।

૪—૧૧ ઉદ્દેશકો.

સુવર્ણકુમારથી માંડી ક્ષાનિકકુમાર સુધીના બાકીના આઠે ઉદ્દેશકો નાગકુમારોની પેઠે કહેવા. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચોવીશમાં શતકમાં ૪—૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

દુવાલસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] પુદ્ધવિક્કાદ્દયા ણં મંતે ! કમ્મોદિતો ઉવ્વજ્જંતિ, કિં નેરપ્પહિતો ઉવ્વજ્જંતિ, તિરિપ્પજ્જ, મણુસ્સે, દેવેદિતો ઉવ્વજ્જંતિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! જો નેરપ્પહિતો ઉવ્વજ્જંતિ, તિરિ, મણુ, દેવેદિતો વિ ઉવ્વજ્જંતિ ।

૨. [પ્ર૦] જહ તિરિપ્પજ્જોણિપ્પહિતો. કિં પર્ગિદિયતિરિપ્પજ્જોણિપ્પહિતો. एवं જહા વર્કંતીપ્પ ઉવ્વજ્જાઓ, જાવ—[પ્ર૦] જહ વાયરપુદ્ધવિક્કાદ્દયપર્ગિદિયતિરિપ્પજ્જોણિપ્પહિતો ઉવ્વજ્જંતિ કિં પજ્જસવાદર. જાવ—ઉવ્વજ્જંતિ, અપજ્જસવાદરપુદ્ધવિ. [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જસવાદરપુદ્ધવિ, અપજ્જસવાદરપુદ્ધવિ જાવ—ઉવ્વજ્જંતિ ।

બારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—શું નૈરયિકોથી, તિર્યંચોથી, મનુષ્યોથી કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

પૃથિવીકાયિકોનો
ઉપપાત.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તેઓ [પૃથિવીકાયિકો] તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—હત્યાદિ પશુ. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ *ન્યુત્કાન્તિપદમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં ઉપપાત કહેવો, યાવત્—‘હે મગવન્ ! જો તેઓ બાદર પૃથિવીકાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકથી કે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકથી આવી યાવત્—ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બન્ને પ્રકારના બાદર પૃથિવીકાયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે’.

તિર્યંચોની પૃથિવી-
કાયિકમાં ઉપપાત.

* હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે, યાવત્—એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—હત્યાદિ સંબંધે જુઓ પ્રશ્ન ૫૬ ૬ ૫૦ ૧૧૨-૧

૩. [પ્ર૦] પુદવિકારપ નં મંતે ! જે મવિપ પુદવિકારપસુ ઉવવજિત્તપ સે નં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજેજા ? [૩૦] ગોયમા ! જહજેણં અંતોમુહુત્તદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેણં બાવીસવાસસહસ્સદ્વિતીપસુ ઉવવજેજા ।

૪. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા પગસમયણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અણુસમયં અવિરહિયા અસંજેજા ઉવવજંતિ । છેવટસંઘયણી । સરીરોગાહુણા જહજેણં અંગુલસ્સ અસંજેજામણં, ઉક્કોસેણં વિ અંગુલસ્સ અસંજેજામણં । મસૂરચંદસંઠિયા । ચત્તારિ લેસ્સાઓ । ણો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, ણો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી । ણો ણાળી, અન્નાળી, દો અન્નાળા નિયમં । ણો મળ-જોગી, ણો ઘરજોગી, કાયજોગી । ઉવઓગો દુવિહો વિ । ચત્તારિ સન્નાઓ । ચત્તારિ કસાયા । પગે ફાસિવિપ પન્નસે । તિષ્ઠિ સમુગ્ગયાયા । ઘેદ્ધા દુવિહા । ણો રૂપિયવેદગા, ણો પુરિસવેદગા, નપુંસગવેદગા । ઠિતીપ જહજેણં અંતોમુહુત્ત, ઉક્કોસેણં બાવીસં વાસસહસ્સારં । અજ્ઞવસાણા પસત્યા વિ, અપસત્યા વિ । અણુબંધો જહા ઠિતી ૧ ।

૫. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! પુદવિકારપ પુણરપિ 'પુદવિકારપ'ત્તિ કેવતિયં કાલં સેવેજા, કેવતિયં કાલં ગતિપગતિ કરેજા ? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં જહજેણં દો મવગ્ગહણારં, ઉક્કોસેણં અસંજેજારં મવગ્ગહણારં । કાલાદેસેણં જહજેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં અસંજેજાં કાલં-પવતિયં જાવ-કરેજા ૧ ।

૬. સો ચેવ જહજકાદ્વિતીપસુ ઉવવજો જહજેણં અંતોમુહુત્તદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેણં વિ અંતોમુહુત્તદ્વિતીપસુ-પયં ચેવ વત્ત-હયા નિરવસેસા ૨ ।

૭. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજો, જહજેણં બાવીસવાસસહસ્સદ્વિતીપસુ, ઉક્કોસેણં વિ બાવીસવાસસ-હસ્સદ્વિતીપસુ, સેસં તં ચેવ, જાવ-'અણુબંધો'ત્તિ । ણવરં જહજેણં પક્કો વા દો વા તિષ્ઠિ વા, ઉક્કોસેણં સંજેજા વા અસં-જેજા વા ઉવવજિજા । મવાદેસેણં જહજેણં દો મવગ્ગહણારં, ઉક્કોસેણં અટ્ટ મવગ્ગહણારં, કાલાદેસેણં જહજેણં બાવીસં વાસસ-હસ્સારં અંતોમુહુત્તમખંદિયાદં, ઉક્કોસેણં છાવત્તરિવાસસહસ્સુત્તરં સયસહસ્સં-પવતિયં કાલં-જાવ-કરેજા ૩ ।

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થયાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સમયે સમયે નિરંતર અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ છેવટ સંઘયણવાળા હોય છે. તેઓનું શરીર જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ હોય છે. તેઓનું સંસ્થાન-આકાર મસૂરીના ઢાઢ જેવું છે. તેઓને ચાર લેસ્યાઓ હોય છે. તે સમ્યદ્દષ્ટિ કે મિશ્રદ્દષ્ટિ નથી હોતા, પણ મિધ્યાદ્દષ્ટિ હોય છે. જ્ઞાની નથી હોતા પણ અજ્ઞાની હોય છે, તેઓને અવસ્ય મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન એ બે અજ્ઞાન હોય છે. તેઓ મનોયોગી કે વચન-યોગી નથી, પણ કાયયોગી છે. ઉપયોગ સાકાર અને નિરાકાર બન્ને પ્રકારનો છે, ચાર સંજ્ઞાઓ અને ચારે કપાયો હોય છે. રૂપિયોમાં એક સ્પર્શેન્દ્રિય હોય છે. આદિના ત્રણ સમુદાયનો અને વેદના બન્ને પ્રકારની હોય છે. તેઓને સ્ત્રીવેદ કે પુરુષવેદ હોતો નથી, પણ નપુંસક-વેદ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની હોય છે. અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત બન્ને પ્રકારનાં હોય છે. અનુબંધ સ્થિતિ પ્રમાણે જાણવો.

કાયસંજેષ

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક મરીને પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, પુનઃ પૃથિવીકાયિક થાય-એમ કેટલા કાલ સુધી સેવે-કેટલા કાલ સુધી ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મર્યાદા અપેક્ષાએ જઘન્ય બે મહ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા મનો, કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતા વર્ષ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૧).

પૃથિવીકાયિકનાં
જઘન્ય પૃથિવીકા-
યિકમાં ઉત્પન્ન.

૬. જો તે પૃથિવીકાયિક જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે બધી વસ્તુઓ કહેવી (૨).

પૃથિવીકાયિકની
ઉત્કૃષ્ટ પૃથિવીકા-
યિકમાં ઉત્પન્ન.

૭. જો તે પૃથિવીકાયિક ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી વર્ષ અનુબંધ સુધી પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. મર્યાદા અપેક્ષાએ જઘન્ય બે મહ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મહ તથા કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને ઊંચેર હજાર (૧૭૬૦૦૦) વર્ષ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

* ૭ જે સંજેષમાં બે પદમાંના કોઈ પણ પદમાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય ત્યાં વધારેમાં વધારે આઠ મહની કાયસ્થિતિ હોય છે અને તે સિવાય બીજે અસંખ્યાત મનો જાણવા. તેથી બાવીશ હજારને આઠે ગુણતાં એક લાખ અને ઊંચેર હજાર વર્ષ થાય છે.

૮. સો એવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતીઓ જાઓ, સો એવ પદમિહ્નઓ ગમઓ માણિયહ્નો । નવરં લેસ્સઓ તિજિ । ઠિલી જહ્નએણં અંતોમુહુતં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુતં । અપ્પસત્થા મજ્જાધસાણા । અણુબંધો જહ્ન ઠિલી । સેસં તં એવ ૪ ।

૯. સો એવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવઓ સ એવ ચરત્થગમગવત્તહયા માણિયહ્ના ૫ ।

૧૦. સો એવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવઓ, एस એવ વત્તહયા । નવરં જહ્નએણં એકો વા દો વા તિજિ વા, ઉક્કોસેણં સંએજા વા, અસંએજા વા, જાવ-મવાદેસેણં જહ્નએણં દો મવગ્ગહણારં, ઉક્કોસેણં અદ્ધ મવગ્ગહણારં, કાલાદેસેણં જહ્નએણં બાવી-સં વાસસહસ્સારં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં અટ્ટાસીહં વાસસહસ્સારં ચરહિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયારં-एवतियं ૬ ।

૧૧. સો એવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ, एवं તદ્વગમગસરિસો નિરવસેસો માણિયહ્નો । નવરં અપ્પણા સે ઠિહિં જહ્નએણં બાવીસં વાસસહસ્સારં, ઉક્કોસેણ વિ બાવીસં વાસસહસ્સારં ૭ ।

૧૨. સો એવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવઓ જહ્નએણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં । एवं જહ્ન સત્તમગમગો જાવ-‘મવાદેસો’ । કાલાદેસેણં જહ્નએણં બાવીસં વાસસહસ્સારં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં અટ્ટાસીહં વાસસહસ્સારં ચરહિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયારં-एवतियं ૮ ।

૧૩. સો એવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવઓ જહ્નએણં બાવીસંવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણ વિ બાવીસવાસસહસ્સ-દ્વિતીયસુ, एस એવ સત્તમગમગવત્તહયા માણિયહ્ના જાવ-‘મવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહ્નએણં ચોયાલીસં વાસસહસ્સારં, ઉક્કોસેણં છાવત્તરિવાસસહસ્સુત્તરં સયસહસ્સં-एवतियं ૯ ।

૧૪. [પ્ર૦] જહ્ આઝકાહયર્ણગિદિયતિરિવજ્જોણિપહિતો ઉવવજ્જંતિ કિં સુહુમઆઝં, વાદરઆઝં । [ઉ૦] एवं ચર-હ્નઓ મેવો માણિયહ્નો જહ્ન પુદવિક્કાહયાણં ।

૧૫. [પ્ર૦] આઝકાહય ણં મંતે ! જે મવિપ પુદવિક્કાહયસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવહ્કાલદ્વિતીયસુ ઉવવ-એજા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નએણં અંતોમુહુત્તદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં બાવીસંવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ ઉવવએજા । एवं પુદવિક્કાહય-ગ-

૮. જો તે પૃથિવીકાયિક પોતે જઘન્ય કાઢની સ્થિતિવાઢો હોય અને પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે પૂર્વોક્ત પ્રપ્ત ગમક કહેવો. વિશેષ ઇ કે અહીં ત્રણ લેક્ષ્યાઓ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે. અધ્યવસાયો અપ્રશસ્ત હોય છે. અનુબંધ સ્થિતિ સમાન જાણવો. વાકી વધું પૂરું કહ્યા પ્રમાણે કહેવું (૪).

૯. જો તે પૃથિવીકાયિક જઘન્ય કાઢની સ્થિતિવાઢા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત ચોથા ગમકમાં કહેલી વક્તવ્યતા કહેવી (૫).

૧૦. જો તે (જઘન્ય સ્થિતિવાઢો) પૃથિવીકાયિક ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાઢા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે ઇ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ઇ કે જઘન્ય ઇક, બે અને ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંલ્યાતા કે અસંલ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. યાવત્-મવાદેશથી જઘન્ય બે મવ અને ઉત્કૃષ્ટથી આઠ મવ તથા કાઢની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઢ્યાસી હજાર વર્ષ-एटलो કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૬).

૧૧. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાઢો હોય તો તેને ઇ પ્રમાણે ત્રીજા ગમકના સમાન આલો ગમક કહેવો. પણ વિશેષ ઇ કે તેની પોતાની સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની હોય છે (૭).

૧૨. જો તે જીવ જઘન્યકાઢની સ્થિતિવાઢા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય, તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાઢામાં ઉત્પન્ન થાય-ઇ પ્રમાણે અહીં સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા યાવત્-મવાદેશ સુધી કહેવી. કાલદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઢ્યાસી હજાર વર્ષ-एटलो કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૮).

૧૩. જો તે જીવ ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાઢા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાઢા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. અહીં વધી સપ્તમ ગમકના વક્તવ્યતા યાવત્-મવાદેશ સુધી કહેવી. કાલદેશથી જઘન્ય ત્રુમ્માલીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ઇક લાલ્લને ઢોતેર હજાર વર્ષ-एटलो કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૯).

૧૪. [પ્ર૦] જો તે (પૃથિવીકાયિક) અપ્કાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકથી કે વાદર અપ્કાયિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય-इत्यादि પૃથિવીકાયિકની પેઠે સૂક્ષ્મ, વાદર, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા-ઇ ચાર મેદ કહેવા.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે અપ્કાયિક પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાઢા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાઢા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય.

જઘન્ય૦ પૃથિવીકાયિકની પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

જઘન્ય૦ પૃથિવીકાયિકની જઘન્ય પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

જઘન્ય૦ પૃથિવીકાયિકની ઉત્કૃષ્ટ૦ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

ઉત્કૃષ્ટ૦ પૃથિવીકાયિકની પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

ઉત્કૃષ્ટ૦ પૃથિવીકાયિકની જઘન્ય૦ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

ઉત્કૃષ્ટ૦ પૃથિવીકાયિકની ઉત્કૃષ્ટ૦ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

અપ્કાયિકની પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

मगसरिस्ता नव गमगा भाणियञ्चा ९ । नवरं यिबुगबिबुसंठिए । ठिती जहभेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं सत्त वाससहस्सां । एवं अणुबंधो वि । एवं तिसु वि गमपसु । ठिती संवेहो तरयछट्टसत्तमट्टमणवमगमेसु—मवादेसेणं जहभेणं दो भवग्गहणां, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणां, सेसेसु चउसु गमपसु जहभेणं दो भवग्गहणां, उक्कोसेणं असंखेज्जां भवग्गहणां । ततियगमए कालादेसेणं जहभेणं बावीसं वाससहस्सां अंतोमुहुत्तमम्महियां, उक्कोसेणं सोलसुत्तरं वाससयसहस्सं—एवतियं० । छट्टे गमए कालादेसेणं जहभेणं बावीसं वाससहस्सां अंतोमुहुत्तमम्महियां, उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्सां चउहिं अंतोमुहुत्तोहिं अम्महियां—एवतियं० । सत्तमे गमए कालादेसेणं जहभेणं सत्त वाससहस्सां अंतोमुहुत्तमम्महियां, उक्कोसेणं सोलसुत्तरं वाससयसहस्सं—एवतियं० । अट्टमे गमए कालादेसेणं जहभेणं सत्त वाससहस्सां अंतोमुहुत्तमम्महियां, उक्कोसेणं अट्टासीसं वाससहस्सां चउहिं अंतोमुहुत्तोहिं अम्महियां—एवतियं० । णवमे गमए भवादेसेणं जहभेणं दो भवग्गहणां, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणां, कालादेसेणं जहभेणं एकूणतीसं वाससहस्सां, उक्कोसेणं सोलसुत्तरं वाससयसहस्सं—एवतियं० । एवं णवसु वि गमपसु आउक्काइयठिं जाणियञ्चा ९ ।

१६. [प्र०] जह तेउक्काइयठितो उववज्जंति० ? [उ०] तेउक्काइयाण वि एस चेव वत्तवया । नवरं नवसु वि गमपसु तिप्पि लेस्साओ । तेउक्काइया णं सुरकलावसंठिया । ठिं जाणियञ्चा । तरयगमए कालादेसेणं जहभेणं बावीसं वाससहस्सां अंतोमुहुत्तमम्महियां उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्सां बारसहिं राइविणहिं अम्महियां—एवतियं० । एवं संवेहो उवज्जंजिऊण भाणियञ्चो ।

१७. [प्र०] जह वाउक्काइयठितो उववज्जंति० ? [उ०] वाउक्काइयाण वि एवं चेव णव गमगा जहेव तेउक्काइयाणं । णवरं पडागासंठिया पञ्चात्ता । संवेहो वाससहस्सेहिं कायञ्चो । तरयगमए कालादेसेणं जहभेणं बावीसं वाससहस्सां अंतोमुहुत्तमम्महियां, उक्कोसेणं पगं वाससयसहस्सं । एवं संवेहो उवज्जंजिऊण भाणियञ्चो ।

१८. [प्र०] जह वणस्सइकाइयठितो उववज्जंति० ? [उ०] वणस्सइकाइयाणं आउक्काइयगमगरिस्ता णव गमगा भाणियञ्चा । नवरं णाणासंठिया । सरीरोगाहणा—पढमपसु पच्छिइयसु य तिसु गमपसु जहभेणं अंगुलस्स असंखेज्जमानं,

ए प्रमाणे पृथिवीकायिकनीं पेटे अहि अप्पाय संवेधे पण नवे गमको कहेवा. पण विशेष ए के अप्पायिकना शरीरनुं संस्थान स्तिबुक—पाणीना परपोढाना आकारे छे. स्थिति जघन्यथी अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट सात हजार वर्षनीं होय छे. अनुबंध पण ए प्रमाणे जाणवो. ए रीतं त्रणे गमनां जाणवुं. त्रीजा, छट्टा, सातमा, आठमा अने नवमा गममां संवेध भवादेशथी जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भव होय छे, तथा बाकीना चारे गममां जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट असंख्याना भवो होय छे. त्रीजा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्टथी एक लाख अने सोळ हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. छट्टा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक अठ्ठाशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. सातमा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक सात हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाखने सोळ हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. आठमा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक सात हजार वर्ष अने उत्कृष्ट अठ्ठाशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. तथा नवमा गममां भवादेशथी जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भवो, तथा काळादेशथी जघन्य ओगणत्रीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाख सोळ हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. ए प्रमाणे नवे गमोमां अप्पायिकनी स्थिति जाणवी (९).

देवःकायिकनी
पृथिवीकायिकमा
उत्पत्ति.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते तेउकायथी (अग्निकायिकथी) आवी उपजे तो तेउकायिकने पण एज वत्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के नवे गममां त्रण लेइयाओ कहेवी. तेउकायनुं संस्थान सोयना समूहना आकारे होय छे. अने स्थिति (त्रण अहोरात्रनी) जाणवी. त्रीजा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट त्रार अहोरात्र (रात्रिदिवस) अधिक अठ्ठाशी हजार वर्ष एटलो काळ—यावत्—गमनागमन करे. ए प्रमाणे संवेध ध्यान राखीन कहेवो (९).

वायुकायिकनी पृथि-
वीकायिकमा
उत्पत्ति.

१७. जो तेओ वायुकायिकथी आवी उत्पन्न याय तो तेने तेजस्कायिकनीं पेटे नवे गमको कहेवा. पण विशेष ए के वायुकायिकनी शरीरोमा आकार (संस्थान) ध्वजाना आधार होय छे. संवेध हजारो वर्षबडे करवो. त्रीजा गममां काळादेशथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट एक लाख वर्ष—ए प्रमाणे संवेध विचारिने कहेवो.

वनस्पतिकायिकनी
पृथिवीकायिकमा
उत्पत्ति.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ वनस्पतिकायिकथी आवी उत्पन्न याय तो—इत्यादि वनस्पतिकायिकना नवे गमको अप्पायिकनी पेटे कहेवा. पण विशेष ए के वनस्पतिना शरीरो अनेक प्रकारना संस्थान—आकृतिवाळा होय छे. पहेला अने छेला त्रणे गमकोमां शरीरनुं प्रमाण जघन्य अंगुलना असंख्यातमा भाग जेटलुं अने उत्कृष्ट एक हजार योजन करतां अधिक होय छे. मध्यमना त्रणे

ઉક્કોસેણં સાતિરેગં જોયણસહસ્સં, મજ્જિહ્વપસુ તિસુ તદ્દેષ જહા પુદવિકારયાણં । સંયેહો ઠિતી ય જાણિયઘ્ઘા । તદ્યગમે કાલા-
દેસેણં જહ્મેણં બાવીસં વાસસહસ્સારં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં અદ્ધાધીસુતરં વાસસયસહસ્સં—પવતિયં ૦ । ૧૫
સંયેહો ઉવજ્જંઝિઝ્ઞણ માણિયઘ્ઘો ૧ ।

૧૯. [પ્ર૦] જા જેદિયાર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં પજ્જસરેદિયાર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અપજ્જસરેદિયાર્હિતો ૦ ! [ઉ૦] ગોયમા !
પજ્જસરેદિયાર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અપજ્જસરેદિયાર્હિતો વિ ઉવવજ્ઞંતિ ।

૨૦. [પ્ર૦] જેદિય નં મંતે ! જે મધિય પુદવિકારપસુ ઉવવજ્જિતપ સે નં મંતે ! કેયતિકાલ ૦ ! [ઉ૦] ગોયમા !
જહ્મેણં અંતોમુદુત્તમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં બાવીસંવાસસહસ્સટ્ઠિતીપસુ ।

૨૧. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા એગસમણં ૦ ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મેણં યક્કો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંયેજ્ઞા
વા અસંયેજ્ઞા વા ઉવવજ્ઞંતિ । છેવટ્ઠસંઘયણી । ઓગાહણા જહ્મેણં અંગુટ્ઠસ્સ અસંયેજ્ઞમાગં, ઉક્કોસેણં વારસ જોયણારં ।
હુંદસંઘિયા । તિન્નિ લેસાઓ । સમ્મવિટ્ઠી વિ, મિચ્છાવિટ્ઠી વિ, નો સમ્મામિચ્છાવિટ્ઠી । દો જાણા, દો અજ્ઞાણા નિયમં । જો
પ્રણજોગી, વયજોગી વિ કાયજોગી વિ । ઉવઓગો ધુવિદ્ધો વિ । ચત્તારિ સન્નાઓ । ચત્તારિ કસાયા । દો રંદિયા પચસા, તં
જહા—જિમ્મિવિય ય ફાસિવિય ય । તિન્નિ સમુગ્ધાયા । સેસં જહા પુદવિકારયાણં । જબરં ઠિતી જહ્મેણં અંતોમુદુત્તં, ઉક્કો-
સેણં વારસ સંવચ્છારારં । ૧૫ અણુબંધો વિ, સેસં તં જેવ । મવાદેસેણં જહ્મેણં દો મવગ્ગાહણારં, ઉક્કોસેણં સંયેજ્ઞારં મવ-
ગ્ગાહણારં, કાલાદેસેણં જહ્મેણં દો અંતોમુદુત્તારં ઉક્કોસેણં સંયેજ્ઞં કાલં—પવતિયં ૦ ૧ ।

૨૨. સો જેવ જહ્મકાલટ્ઠિતીપસુ ઉવવઘો એસ જેવ વસઘયા સઘા ૨ ।

૨૩. સો જેવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિતીપસુ ઉવવઘો એસ જેવ જેદિયસ્સ લઘ્ઘી । નવરં મવાદેસેણં જહ્મેણં દો મવગ્ગાહણારં,
ઉક્કોસેણં અદ્ધ મવગ્ગાહણારં । કાલાદેસેણં જહ્મેણં બાવીસં વાસસહસ્સારં અંતોમુદુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં અદ્ધાસીતિ વાસસ-
હસ્સારં મદ્ધાલીસાણ સંવચ્છરેદિ અમ્મહિયારં—પવતિયં ૦ ૩ ।

ગમમાં પૃથિવીકાયિકોની પેટે જાણવું. સંવેધ અને સ્થિતિ (મિત્ત) જાણવી. ત્રીજા ગમમાં કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. ૧ પ્રમાણે સંવેધ ઉપયોગ પૂર્વક
કહેવો (૧).

૧૯. [પ્ર૦] જો તેઓ જેદિયથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત જેદિયથી કે અપર્યાપ્ત જેદિયથી આવી ઉત્પન્ન થાય !
[ઉ૦] હે ગૌતમ ! પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બન્ને પ્રકારના જેદિયોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

જેદિયની પૃથિવી-
કાયિકમાં ઉત્પત્તિ.

૨૦ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે જેદિય, પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિ-
કમાં ઉત્પન્ન થાય ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પન્ન થાય.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલો ઉત્પન્ન થાય ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ, અને ઉત્કૃષ્ટ
સંસ્થાતા કે અસંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ છેવટ સંઘયણવાળા હોય છે. તેઓના શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંસ્થાતામા ભાગ
પ્રમાણ અને ઉત્કૃષ્ટ વાર યોજન હોય છે, તેઓના શરીર હુંદકસંસ્થાનવાળા હોય છે. તેઓને ત્રણ ભેદો હોય છે. તેઓ મય્યગદ્ધિ અને
મિથ્યાદ્ધિ હોય છે, પણ મિથ્યાદ્ધિ હોતો નથી. તેઓને બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન અવસ્થા હોય છે. તેઓ મનોયોગી નથી, પણ વચનયોગી
અને કાયયોગી હોય છે. ઉપયોગ બન્ને પ્રકારનો હોય છે. ચાર સંજ્ઞાઓ, ચાર કપાયો, બે રંદિયો—જીહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય અને ત્રણ
સમુદ્ધાતો હોય છે. બાકી બધું પૃથિવીકાયિકોની પેટે કહેવું. પણ વિશેષ ૧ કે સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ વાર વર્ષની
હોય છે. ૧ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. મવાદેશથી જઘન્ય બે મવ અને ઉત્કૃષ્ટ સંસ્થાતા મવો
તથા કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંસ્થાતો કાલ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે.

પરિમાણાદિ.

૨૨. જો તે જેદિય જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને બધી ૧ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી (૨).

જેદિયની જઘન્ય
પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૨૩. જો તે જેદિય, ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ આ જ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ
૧ કે મવાદેશથી જઘન્ય બે મવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મવ, તથા કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અઢ-
તાલીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

જેદિયની ઉત્કૃષ્ટ
પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૨૪. સો એવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતીઓ જાઓ, તસ્સ વિ એસ એવ વત્તણ્યા તિસુ વિ ગમપસુ । નવરં દમાઈ સલ્લ ણાણસાઈ—૧ સરીરોગાહણા જહ્ન પુઠ્ઠવિકાયાણં । ૨ ણો સમ્મવિટ્ઠી, મિચ્છવિટ્ઠી, ણો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી । ૩ દો અન્નાણા ણિયમં । ૪ ણો મણજોગી, ણો વયજોગી, કાયજોગી । ૫ ઠિતી જહ્નણેણં અંતોમુદ્દુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુદ્દુત્તં । ૬ અજ્ઞવસાણા અપ-સત્થા । ૭ અણુવંધો જહ્ન ઠિતી । સંવેદો તદેવ આદિલેસુ દોસુ ગમપસુ, તદયગમપ મવાદેસો તદેવ અદ્દ મયગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહ્નણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુદ્દુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દાસીતિ વાસસહસ્સાઈ ચડાઈ અંતોમુદ્દુત્તેહિ અમ્મહિયાઈ ૬ ।

૨૫. સો એવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ, એયસ્સ વિ ઓહિયગમગસરિસા તિન્નિ ગમગા માણિયઘ્ઘા । નવરં તિસુ વિ ગમપસુ ઠિતી જહ્નણેણં વારસ સંવચ્છરાઈ, ઉક્કોસેણ વિ વારસ સંવચ્છરાઈ । એવં અણુવંધો વિ । મવાદેસેણં જહ્નણેણં દો મયગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દ મયગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં ઉવજુંજિઠ્ઠણ માણિયઘ્ઘં, જાવ-નવમે ગમપ જહ્નણેણં બાવીસં વાસ-સહસ્સાઈ વારસહિ સંવચ્છરેહિ અમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દાસીતિ વાસસહસ્સાઈ અદ્દયાલીસાપ સંવચ્છરેહિ અમ્મહિયાઈ—પવતિયં ૭ ૧ ।

૨૬. [પ્ર૦] જહ્ન નેદંદિપાઈતો ઉવવજ્ઞંતિ? [ઉ૦] એવં એવ નવ ગમગા માણિયઘ્ઘા, નવરં આદિલેસુ તિસુ વિ ગમપસુ સરીરોગાહણા જહ્નણેણં અંગુલસ્સ અસંલેઝ્ઝામાણં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ગાડયાઈ । તિન્નિ દંદિયાઈ । ઠિતી જહ્નણેણં અંતોમુદ્દુત્તં, ઉક્કોસેણં ઇગૂણપપ્પં રાદંદિયાઈ । તદયગમપ કાલાદેસેણં જહ્નણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુદ્દુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દા-સીતિ વાસસહસ્સાઈ ઇપ્પઝાઈ રાદંદિયસયમમ્મહિયાઈ—પવતિયં ૦ । મજ્ઞિમા તિન્નિ ગમગા તદેવ, પચ્છિમા વિ તિન્નિ ગમગા તદેવ । નવરં ઠિતી જહ્નણેણં ઇગૂણપપ્પં રાદંદિયાઈ, ઉક્કોસેણ વિ ઇગૂણપપ્પં રાદંદિયાઈ । સંવેદો ઉવજુંજિઠ્ઠણ માણિયઘ્ઘો ૯ ।

૨૭. [પ્ર૦] જહ્ન ચડરિદિપાઈતો ઉવવજ્ઞંતિ? [ઉ૦] એવં એવ ચડરિદિયાણ વિ નવ ગમગા માણિયઘ્ઘા । નવરં પટેસુ

જઘન્ય૦ બેદન્દિયની
પૃથિવીકાયિકામાં
ઉત્પન્નિ.

૨૪. જો તે બેદન્દિય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળો હોય અને તે પૃથિવીકાયિકામાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમાં પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ અહિં આ માત્ર વિશેષતા છે—* શરીરનું પ્રમાણ પૃથિવીકાયિકાની પેટે (અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું) જાણવું, ૨ સમ્યદ્દષ્ટિ અને મિથ્યદ્દષ્ટિ નથી પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે, ૩ તેને અવશ્ય બે અજ્ઞાન હોય છે, ૪ મનયોગ કે વચનયોગ નથી, પણ કાયયોગ છે, ૫ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે, ૬ અધ્યવસાયો અપ્રશસ્ત હોય છે. ૭ અનુવંધ સ્થિતિની પેટે જાણવો. તથા બીજા ત્રિકના પ્રથમના બે ગમકોમાં સંવેધ પણ તે જ પ્રમાણે જાણવો. ત્રીજા ગમકા મવાદેશ તે જ પ્રમાણે આઠ મવ સુધીનો જાણવો. અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪-૫-૬).

ઉત્ક્રુષ્ટ૦ બેદન્દિયની
પૃથિવીકાયિકામાં
ઉત્પન્નિ.

૨૫. જો તે બેદન્દિય પોતે ઉત્ક્રુષ્ટકાલની સ્થિતિવાળો હોય અને પૃથિવીકાયિકામાં ઉત્પન્ન થાય તેને ઔચિક ગમક સમાન ત્રણ ગમક કહેવા. પણ વિશેષ એ કે એ ત્રણ ગમકોમાં સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર વર્ષની હોય છે, અનુવંધ પણ એ જ પ્રમાણે છે. મવાદેશથી જઘન્ય બે મવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ મવ તથા કાલાદેશથી વિચારીને સંવેધ કહેવો. યાવત્—નવમા ગમકમાં જઘન્ય ચાર વર્ષ અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ, અને ઉત્ક્રુષ્ટ અઠ્યાશીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

બેદન્દિયની પૃથિવી-
કાયિકામાં ઉત્પન્નિ.

૨૬. જો તે પૃથિવીકાયિકો તેદન્દિયથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ પ્રમાણે નવ ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે પ્રથ-મના ત્રણે ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ ગાડનું હોય છે. ત્રણ દિન્દિયો હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ ઓગણપચાસ રાત્રિદિવસની છે. ત્રીજા ગમકમાં કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્ક્રુષ્ટ એકસો ઇન્નું રાત્રિદિવસ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે. ઘસેના ત્રણ ગમકો પણ તે જ પ્રમાણે જાણવા. હેણા ત્રણ ગમ પણ એ જ જાણવા. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ ઓગણપચાસ રાત્રિદિવસની છે અને સંવેધ વિચારીને કહેવો (૯).

ચડરિદિયની પૃથિ-
વી કાયિકામાં
ઉત્પન્નિ.

૨૭. જો તે પૃથિવીકાયિકો ચડરિદિયથી આવી ઉપજે તો તેને પણ એ જ પ્રમાણે નવે ગમકો કહેવા. પરન્તુ આ નીચેની વિશેષતા

૨૪ * અહિં બેદન્દિય નાનકડો સ્થિતિવાળો હોવાથી તેનું શરીર અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું જાણવું. વળી તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ હોવાથી તેમાં સામાન-દન સમ્યદ્દષ્ટિ ઉત્પન્ન થતો નથી, તેથી ત્યાં સમ્યદ્દષ્ટિ નથી. તેમ મિથ્યદ્દષ્ટિ પણ નથી. કેમકે સામાનદન સમ્યદ્દષ્ટિ અજઘન્ય સ્થિતિવાળા બેદન્દિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

† અહિં બે અજ્ઞાન કણાં છે અને પૂર્વે જ્ઞાન અને અજ્ઞાન બંને કહેલાં છે. યોગદ્વારમાં જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોવાથી તેઓને વચન યોગ હોતો નથી, અને પૂર્વના ગમકમાં વચન યોગ પણ કહેલો છે. સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્તની જાણવી, અને પૂર્વના ગમકમાં ચાર વરસની કહી છે. પૂર્વે પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત—એમ બંને પ્રકારના અધ્યવસાયો હોય છે, પણ અહિં અપ્રશસ્ત અધ્યવસાયો હોય છે. અનુવંધ તો સ્થિતિ પ્રમાણે જાણવો.

चेव ठायेसु नाणसा भाणियत्ता । सरीरोगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाहं । ठिती जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं य छम्मासा । एवं अणुबंधो वि । चत्तारि इंदियाहं, सेसं तं चेव जाव-नवमगमप 'कालादेसेणं जहणेणं बा-बीसं वाससहस्साहं छहिं मासेहिं अम्महियाहं, उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्साहं चउवीसाप मासेहिं अम्महियाहं'-एवतियं ९ ।

२८. [प्र०] जर पंचिदियतिरिक्खजोणिपहितो उववज्जंति किं सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहितो उववज्जंति, अस-निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहितो ! [उ०] गोयमा ! सन्निपंचिदिय०, असन्निपंचिदिय० ।

२९. [प्र०] जर असन्निपंचिदिय० किं जलचरोहितो उववज्जंति जाव-किं पज्जत्तपहितो उववज्जंति, अपज्जत्तपहितो उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! जाव-पज्जत्तपहितो वि उववज्जंति, अपज्जत्तपहितो वि उववज्जंति ।

३०. [प्र०] असन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिप नं मंते ! जे मधिप पुदविक्काइयसु उववज्जित्तप से नं मंते ! केवति० ! [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं बाबीसं वाससहस्साहं ।

३१. [प्र०] ते नं मंते ! जीवा० [उ०] एवं जहेव बेइंदियस्स ओहियगमप लब्धी तहेव । नवरं सरीरोगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं । पंचिदिया । ठिती अणुबंधो (य) जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुव्वकोडी । सेसं तं चेव । मयादेसेणं जहणेणं दो भवग्गहणाहं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाहं । कालादेसेणं जहणेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुव्वकोडीओ अट्टासीतीय वाससहस्सेहिं अम्महियाओ-एवतियं० । नवसु वि गमपसु कायसंबेहो-मयादेसेणं जहणेणं दो भवग्गहणाहं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाहं । कालादेसेणं उवज्जित्तुण भाणियत्तं । नवरं मज्झिमपसु तिसु गमपसु जहेव बेइंदियस्स, पच्छिमपसु तिसु गमपसु जहा एतस्स चेव पढमगमपसु । नवरं ठिती अणुबंधो (य) जहणेणं पुव्वकोडी, उक्कोसेणं वि पुव्वकोडी, सेसं तं चेव जाव-नवमगमपसु-जहणेणं पुव्वकोडी बावीसाप वाससहस्सेहिं अम्महिया, उक्कोसेणं चत्तारि पुव्वकोडीओ अट्टासीतीय वाससहस्सेहिं अम्महियाओ'-एवतियं कालं सेवेज्जा ९ ।

३२. [प्र०] जर सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहितो उववज्जंति किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ! [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय०, जो असंखेज्जवासाउय० ।

जाणवी-‘शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट चार गाउनी होय छे. स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट छ मासनी होय छे. अनुबंध पण एमज जाणवो. इन्द्रियो चार होय छे.’ बाकी बंधु तेज प्रमाणे जाणवुं, यावत्-नवमा गमकमां काळादेशयी जघन्य छ मास अधिक बावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चौबीश मास अधिक अठ्याशी हजार वर्ष-एटलो काळ सेवे-यावत्-गमनागमन करे (९).

२८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते पृथिवीकायिक पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न थाय, तो शुं संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच्यो-निकोयी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! संज्ञी अने असंज्ञी बने प्रकारना पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न थाय.

पंचेन्द्रिय तिर्यच्यो-
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं जलचरोयी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-पर्यासा के अपर्यासायी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! पर्यासा अने यावत्-अपर्यासायी पण आवी उत्पन्न थाय.

असंज्ञी तिर्यच्यो-
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिक, जे पृथिवीकायिकमां उत्पन्न यवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थिति-वाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट बाबीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीका-यिकोमां उत्पन्न थाय.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो एक समवे केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि जेम बेइन्द्रियना औघिक-सामान्य गमकमां जे वक्तव्यता कही छे ते वक्तव्यता अहिं कहेवी. पण विशेष ए के अहिं शरीरनी जघन्य अवगाहना अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन जेटली छे. तेओने पांच इन्द्रियो छे. स्थिति अने अनुबंध जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनो छे. बाकी बंधु पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं. भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट अठ्याशी हजार वर्ष अधिक चार पूर्वकोटी-एटलो काळ यावत्-गतिआगति करे. नवे गमकोमां भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भव होय छे. अने काळनी अपेक्षाए उपयोगपूर्वक कायसंबेध कहेवो. पण विशेष एके वच्चेना त्रणे गमकोमां बेइन्द्रियना वच्चेना गमको पेठे जाणवुं. अने छेल्हा त्रणे गमकोमां आना प्रयमना त्रण गमकोनी पेठे समजवुं. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध जघन्य तथा उत्कृष्ट पूर्वकोटी होय छे. बाकी बंधु पूर्वे प्रमाणे जाणवुं. यावत्-नवमा गमकमां जघन्य पूर्वकोटी अधिक बाबीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक अठ्याशी हजार वर्ष-एटलो काळ यावत्-गतिआगति करे (९).

परिमाणदि.

३२. [प्र०] जो ते पृथिवीकायिक संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयुषवाळा के असं-ख्याता वर्षना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न थाय पण असंख्याता वर्षना आयुषवाळा तिर्यच्योनिकोयी आवी उत्पन्न न थाय.

संज्ञी तिर्यच्यो-
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

३३. [प्र०] जइ संखेजवासाउय० किं जलयरोहितो० ? [उ०] सेसं जहा असधीणं, जाव—

३४. [प्र०] ते नं मंते ! जीवा एगसमपणं केवतिया उववज्जंति ? [उ०] एवं जहा रयणप्यमाए उववज्जमानस्स सधिस्स तहेव इह वि । नवरं ओगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं ज्ञोयणसहस्सं, सेसं तहेव जाव—काला-
वेसेणं जहणेणं वो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुव्वकोडीओ भट्टासीतीप वाससहस्सेहिं मप्पहियाओ—एवतियं० । एवं संवेहो णवसु वि गमपसु जहा असधीणं तहेव निरवसेसं । लब्धी से आदिहपसु तिसु वि गमपसु एस चेव मज्झिहपसु तिसु वि गमपसु एस चेव । नवरं इमारं नव णाणत्तारं—१ ओगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जतिभागं, उक्कोसेणं अंगु-
लस्स असंखेज्जतिभागं । तिभि लेस्साओ । मिच्छादिट्ठी । वो मन्नाणा । कायजोगी । तिभि समुग्घाया । ठिती जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं । मप्पसत्था मज्झवसाणा । अणुबंधो जहा ठिती, सेसं तं चेव । पच्छिहपसु तिसु वि गमपसु जहेव पदमगमए । णवरं ठिती अणुबंधो जहणेणं पुव्वकोडी, उक्कोसेणं वि पुव्वकोडी, सेसं तं चेव १ ।

३५. [प्र०] जइ मणुस्सेहितो उववज्जंति किं सन्निमणुस्सेहितो उववज्जंति, असन्निमणुस्सेहितो० ? [उ०] गोयमा ! सन्निमणुस्सेहितो०, असन्निमणुस्सेहितो वि उववज्जंति ।

३६. [प्र०] असन्निमणुस्से नं मंते ! जे मविए पुढविकारपसु से नं मंते ! केवतिकाल० ? [उ०] एवं जहा असन्नि-
पंथिवियतिरिक्खजोणियस्स जहणकालट्ठितीयस्स तिभि गमगा तहा एयस्स वि ओहिया तिभि गमगा भाणियत्ता तहेव निरवसेसं, सेसा छ न भणंति १ ।

३७. [प्र०] जइ सन्निमणुस्सेहितो उववज्जंति किं संखेजवासाउय०, असंखेजवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज-
वासाउय०, णो असंखेजवासाउय० ।

३८. [प्र०] जइ संखेजवासाउय० किं पज्जत्त०, अपज्जत्त० ? [उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज०, अपज्जत्तसंखेजवासा-
उय० जाव—उववज्जंति ।

३९. [प्र०] जो संख्याता वर्षना आयुषवाळा सं० पं० निर्यचयोनिकोयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं जलचरोयी आवी उत्पन्न
थाय—रूपादि बाकीनी बयी वक्तव्यता असंझी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी पेटे जाणवी. यावत्—

३४. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थवा योग्य संख्याता वर्षना आयुषवाळा संझी पंचेन्द्रिय तिर्यचो) एक
समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जेम रत्नप्रभामां उपजवाने योग्य संझी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी वक्तव्यता कही छे तेम अहिं
पण कहेवी. पण विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे. बाकी
बहुं ते प्रमाणे जाणवुं. यावत्—काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो
काळ यावत्—गतिआगति करे. ए प्रमाणे नवे गमकोमां बंधो संवेध असंझी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी पेटे कहेबो. प्रथमना त्रणे अने बन्नेना
त्रणे गमकोमां पण ए ज लब्धि—वक्तव्यता कहेवी. पण बन्नेना त्रणे गमकोमां आ नव विशेषताओ छे—१ शरीरनी अवगाहना जघन्य
अने उत्कृष्ट अंगुलनो असंख्यातमो भाग होय छे, २ तेओने त्रण लेस्याओ होय छे, ३ तेओ मिथ्यादृष्टि होय छे, ४ तेने बे अज्ञान छे,
५ तेओ काययोगवाळा छे, ६ तेओने त्रण समुद्रघातो होय छे, ७ स्थिति जघन्य अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त होय छे, ८ अप्यवसायो अप्रज्ञात्त छे
अने ९ अनुबंध स्थितिनी प्रमाणे जाणवो. बाकी बहुं पूर्व कक्षा प्रमाणे कहेवुं. तथा छेछा त्रणे आलापकमां प्रथम गमकनी पेटे वक्तव्यता
कहेवी. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनो होय छे. बाकी बहुं पूर्व कक्षा प्रमाणे जाणवुं (९).

मनुष्योनी पृथिवी-
कायिकोमां उत्पत्ति.

३५. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते पृथिवीकायिको मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय के असंझी
मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संझी अने असंझी बन्ने प्रकारना मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय.

असंझी मनुष्योनी
पृथिवीकायिकोमां
उत्पत्ति.

३६. [प्र०] हे भगवन् ! असंझी मनुष्य, जे पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीका-
यिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम जघन्यकाळनी स्थितिवाळा असंझी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक संबन्धे त्रण गमो कक्षा छे तेम आ संबन्धे पण
सामान्य त्रण गमको सम्पूर्ण कहेवा अने बाकीना छ गमको न कहेवा.

संझी मनुष्योनी
पृथिवीकायिकोमां
उत्पत्ति.

३७. [प्र०] जो तेओ संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्षना आयुषवाळा के असंख्याता वर्षना आयुषवाळा संझी
मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय, पण असंख्याता
वर्षना आयुषवाळा संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न न थाय.

३८. [प्र०] जो तेओ संख्याता वर्षना आयुषवाळा मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याता के अपर्याता मनुष्योयी आवी उत्पन्न
थाय ? [उ०] हे गौतम ! पर्याता अने अपर्याता बन्ने प्रकारना संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय छे.

४९. [प्र०] सन्निमणुस्से णं मंते ! जे भविण पुढविकारएसु उववज्जिणए से णं मंते ! केवतिकाल० ! [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुसं०, उक्कोसेणं बावीसंवाससहस्सठितीएसु ।

५०. [प्र०] ते णं मंते ! जीवा० ! [उ०] एवं जहेव रयणपमाए उववज्जमाणस्स तहेव तिसु वि गमएसु लब्धी । नवरं भोगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जाभागं, उक्कोस्सेणं पंचधनुसयारं । ठिती जहणेणं अंतोमुहुसं, उक्कोसेणं पुव्वकोडी । एवं अणुबंधो । संवेहो नवसु गमएसु जहेव सन्निपंचिवियस्स । मज्झिमएसु तिसु गमएसु लब्धी जहेव सन्निपंचिवियस्स, सेसं तं वेव निरवसेसं, पच्छिज्जा तिसि गमगा जहा एयस्स वेव ओहिया गमगा । नवरं भोगाहणा जहणेणं पंच धनुसयारं, उक्कोसेणं पंच धनुसयारं । ठिती अणुबंधो जहणेणं पुव्वकोडी, उक्कोसेणं वि पुव्वकोडी, सेसं तहेव ।*

५१. [प्र०] जइ देवेहिंतो उववज्जंति किं भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, वाणमंतर०, जोरसियदेवेहिंतो०, वेमाणियदेवेहिंतो उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! भवणवासिदेवेहिंतो वि उववज्जंति, जाव-वेमाणियदेवेहिंतो वि उववज्जंति ।

५२. [प्र०] जइ भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति किं असुरकुमारभवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, जाव-यणियकुमार-भवणवासिदेवेहिंतो० ! [उ०] गोयमा ! असुरकुमारभवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, जाव-यणियकुमारभवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति ।

५३. [प्र०] असुरकुमारेणं मंते ! जे भविण पुढविकारएसु उववज्जिणए से णं मंते ! केवति० ! [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुसं०, उक्कोसेणं बावीसंवाससहस्सठिती० ।

५४. [प्र०] ते णं मंते ! जीवा० पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहणेणं एको वा दो वा तिसि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति ।

५५. [प्र०] तेलि णं मंते ! जीवाणं सरीरगा किंसंघयणी पन्नत्ता ! [उ०] गोयमा ! छण्हं संघयणाणं असंघयणी, जाव-परिणमंति ।

३९. [प्र०] हे भगवन् ! संख्याता वर्षना आयुषवाळा पर्यात संज्ञी मनुष्य, जे पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न यवाने योग्य छे ते केटल काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट बावीस हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय.

४०. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटल उत्पन्न थाय ! [उ०] रत्नप्रभामां उत्पन्न यवाने योग्य मनुष्यनी जे वक्तव्यता कही छे ते अहिं त्रणे आलापकमां कहेवी. पण विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यतमो भाग अने उत्कृष्ट पांचसो धनुष होय छे. स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. संवेध जेम संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनो कछो छे तेम नवे गमोमां कहेवो. वखेना त्रण गमोमां संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी वक्तव्यता कहेवी. बाकी बंधुं पूर्वे कछा प्रमाणे जाणवुं. तथा छेज्जा त्रण गमको आ औषिक-सामान्य गमनी पेठे कहेवा. विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अने उत्कृष्ट पांचसो धनुषनी होय छे. स्थिति अने अनुबंध जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी होय छे. बाकी बंधुं ते प्रमाणे जाणवुं.

४१. [प्र०] जो ते पृथिवीकायिको देवोयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं भवनपति देवोयी, वानव्यन्तर देवोयी, ज्योतिषिक देवोयी के वैमानिक देवोयी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! भवनवासी देवोयी यावत्-वैमानिकोयी पण आवीने उत्पन्न थाय.

४२. [प्र०] जो ते भवनपति देवोयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं असुरकुमारोयी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-स्तनितकुमारोयी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते असुरकुमार भवनवासी देवोयी यावत्-स्तनितकुमार भवनवासी देवोयी पण आवी उत्पन्न थाय.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमार जे पृथिवीकायिकमां उत्पन्न यवाने योग्य छे ते केटल काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट बावीस हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! ते असुरकुमारो एक समये केटल उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोनां शरीरो केटल संघयणवाळां होय छे. ! [उ०] हे गौतम ! तेओना शरीरो छ प्रकारना संघयण रहित होय छे [केमके तेने अस्थि, शिरा, आयु-इत्यादि नथी. परन्तु जे पुद्गलो दृष्ट, कान्त अने मनोज्ञ छे ते शरीरसंघातरूपे] यावत्-परिणमे छे.

परिभाषादि.

देवोनी पृथिवीका-
यिकोमां उत्पत्ति.भवनपति देवोनी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.असुरकुमारनी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

परिमाण.

संघयण.

* 'नवरं पच्छिज्जएसु गमएसु संखेज्जा उववज्जंति, नो असंखेज्जा उववज्जंति'—इति पाटो घ-पुल्लके एव उपलभ्यते, एवं क-ग-ऊ-पुल्लकेषु नास्ति, नच संभाव्यते ।

૪૬. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહના ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિહા પક્ષસા, તં જહા—મવધાર-
ણિજા ય ઉત્તરવેડહિયા ય । તત્થ નં જા સા મવધારણિજા સા જહ્નેણં અંગુલસ્સ અસંલેખમાર્ગ, ઉક્કોસેણં સત્ત રચણીયો ॥
તત્થ નં જા સા ઉત્તરવેડહિયા સા જહ્નેણં અંગુલસ્સ સંલેખમાર્ગ, ઉક્કોસેણં ઓયણસયસહસ્સં ।

૪૭. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઠિયા પક્ષસા ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિહા પક્ષસા, તંજહા—મવધારણિજા
ય ઉત્તરવેડહિયા ય । તત્થ નં જે તે મવધારણિજા તે સમચરંસંઠિયા પક્ષસા । તત્થ નં જે સે ઉત્તરવેડહિયા તે ણાણાસં-
ઠાણસંઠિયા પક્ષસા । લેસ્સામો ચત્તારિ । વિટ્ઠી તિવિહા વિ । તિવિ ણાણા નિયમં, તિવિ અજ્ઞાણા મયણા । જોગો તિવિહો
વિ । ઉચ્છોગો દુવિહો વિ । ચત્તારિ સપ્પાઓ । ચત્તારિ કસાયા । પંચ રૂપિયા । પંચ સમુગ્ધાયા । ઘેયણા દુવિહા વિ ।
રૂપિયેદગા વિ પુરિસવેયગા વિ, ણો જપુંસગવેયગા । ઠિટી જહ્નેણં દસવાસસહસ્સારં, ઉક્કોસેણં સાતિરેણં સાગરોવમં । અજ્ઞ-
વાસાણા અસંલેખા પસત્થા વિ અપ્પસત્થા વિ । અણુબંધો જહા ઠિટી । મવાદેસેણં દો મવગ્ગાહનારં, કાલાદેસેણં જહ્નેણં વસ-
વાસસહસ્સારં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં સાતિરેણં સાગરોવમં બાવીસાપ વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયં—પવતિયં ૦ । પવં
જથ વિ ગમા જેયથા । નવરં મજ્જિલ્લપસુ પચ્છિલ્લપસુ તિસુ ગમપસુ અસુરકુમારાણં ઠિરિવિસેસો જાણિયવો, સેસા મોહિયા
થેવ લક્કી કાયસંવેહં ચ જાણેજા । સઘ્ધત્થ દો મવગ્ગાહનારં, જાવ—જવમગમપ કાલાદેસેણં જહ્નેણં સાતિરેણં સાગરોવમં
બાવીસાપ વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયં । ઉક્કોસેણં વિ સાતિરેણં સાગરોવમં બાવીસાપ વાસસહસ્સેહિં—અમ્મહિયં—પવતિયં. ૧ ।

૪૮. [પ્ર૦] જાગકુમારે નં મંતે ! જે મયિપ પુઠ્ઠવિક્કાપસુ ૦ ? [૩૦] પસ ચેવ વસથયા જાવ—'મવાદેસો'ત્તિ ! જથરં
ઠિટી જહ્નેણં દસવાસસહસ્સારં, ઉક્કોસેણં દેસુણારં દો પલિઓવમારં । પવં અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં વસવાસસહ-
સ્સારં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં દેસુણારં દો પલિઓવમારં બાવીસાપ વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયારં । પવં જથ વિ ગમમા
અસુરકુમારગમગસરિસા, નવરં ઠિટિ કાલાદેસં ચ જાણેજા, પવં જાવ—યણિયકુમારાણં ।

શરીરની ંવાર

૪૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરોની કેટલી મોટી અવગાહના કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને મવધારણીય અને
ઉત્તરવૈક્રિય એમ બે જાતની અવગાહના હોય છે. તેમાં જે મવધારણીય અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો અસંલ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ
સાત હાયની છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો સંસ્થાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક ટાણ યોજન હોય છે.

સંસ્થાન.

૪૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલા સંસ્થાનવાળાં કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં શરીરો મવધારણીય અને
ઉત્તરવૈક્રિય એમ બે જાતનાં કહ્યાં છે. તેમાં જે મવધારણીય શરીર છે તેને સમચતુરસ સંસ્થાન હોય છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય છે તેને અનેક
પ્રકારનું સંસ્થાન હોય છે. લેદ્યાઓ ચાર છે. દષ્ટિ ત્રણ પ્રકારની હોય છે. તેઓને *ત્રણ જ્ઞાન અવસ્થા હોય છે અને અજ્ઞાન ત્રણ મજનાપ
હોય છે. તેઓને ત્રણ યોગ, બન્ને ઉપયોગ, ચાર સંજ્ઞાઓ, ચાર વપાઓ, પાંચ રૂપિયો અને પાંચ સમુદ્ધાત હોય છે. વેદના બન્ને પ્રકારની હોય
છે. સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ હોય છે પણ નપુંસકવેદ નથી હોતો. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક સાગરોપમ
હોય છે. અપ્યવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત એમ બન્ને પ્રકારના હોય છે. અનુબંધ સ્થિતિની પેટે જાણવો. (સંવેધ—) મવની અપેક્ષા એ મવ
અને કાલ્હની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ હજાર વર્ષ અધિક સાધિક સાગરોપમ—એટલો કાલ
યાવત્—ગતિ આગતિ કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમો જાણવા. પણ વિશેષ એ કે મધ્યના ત્રણ અને છેલ્લા ત્રણ ગમોમાં અસુરકુમારોની સ્થિતિસંબંધે
વિશેષતા હોય છે, બાકી બધી ઔધિક વક્તવ્યતા અને કાયસંવેધ જાણવો. સંવેધમાં બધે ઠેકાણે એ મવ જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્—
નવમા ગમમાં કાલ્હદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક સાગરોપમ સહિત બાવીશ હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૧).

જાગકુમારની પૃથિ-
વીકાયિકમાં
અત્પરિ.

૪૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે નાગકુમાર દેવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલ્હની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિ-
કમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] અહિં પૂર્વોક્ત બધી અસુરકુમારની વક્તવ્યતા યાવત્—મવાદેશ સુધી કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય દસ
હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન એ પલ્યોપમની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. કાલ્હની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન એ પલ્યોપમ સહિત બાવીશ હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે નવે
આલાપકો અસુરકુમારના આલાપકની પેટે જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાલ્હદેશ (મિત્ર) જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્—
સ્થાનિકકુમારો સુધી જાણવું.

૪૭ * જેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ છે તેઓને ત્રણ જ્ઞાન અવસ્થા હોય છે અને સિધ્ધાદષ્ટિને ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે. પણ જેઓ અર્ધજ્ઞાથી બાવીને ઉત્પન્ન થાય છે
તેઓને અપર્યાપ્તાવસ્થામાં વિભંગ હોતું નથી, બાકીના જીવોને વિભંગ હોય છે તેથી સિધ્ધાદષ્ટિને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાપ હોય છે—એમ કહ્યું છે.

૪૯. [પ્ર૦] જર વાણમંતરેદિતો ઉચ્ચજ્ઞંતિ કિં પિસાયવાણમંતર૦, આવ-ગંધવાણમંતર૦ ? [૩૦] ગોયમા ! પિસાય-વાણમંતર૦, આવ-ગંધવાણમંતર૦ ।

૫૦. [પ્ર૦] વાણમંતરદેવે નં મંતે ! જે મઘિય પુદવિકારપસુ૦ ? [૩૦] પતેસિં પિ મસુરકુમારગમગસરિસા નવ ગમગા માણિયજ્ઞા । નવરં ઠિતિ કાલાદેસં ચ જાણેજ્ઞા । ઠિતી જહ્ણેણં વસવાસસહસ્સારં, ઉક્કોસેણં પલ્લિભોવમં, સેસં તદેવ ।

૫૧. [પ્ર૦] જર જોહસિયદેવેદિતો ઉચ્ચજ્ઞંતિ કિં ચંદવિમાણજોતિસિયદેવેદિતો ઉચ્ચજ્ઞંતિ, આવ-તારાવિમાણજોહ-સિય૦ ? [૩૦] ગોયમા ! ચંદવિમાણ૦, આવ-તારાવિમાણ૦ ।

૫૨. [પ્ર૦] જોહસિયદેવે નં મંતે ! જે મઘિય પુદવિકારપસુ૦ ? [૩૦] લક્કી જહા મસુરકુમારાણં । નવરં પગા તેહ-હેસ્તા પજ્જતા । તિષ્ઠિ જાણા, તિષ્ઠિ અજ્ઞાણા ણિયમં । ઠિતી જહ્ણેણં મદ્દુમાગપલ્લિભોવમં, ઉક્કોસેણ પલ્લિભોવમં વાસસયસહ-સ્સમ્મહિયં । એવં અણુબંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્ણેણં મદ્દુમાગપલ્લિભોવમં મંતોમુદ્દુસમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં પલ્લિભોવમં વાસ-સયસહસ્સે નં બાવીસાય વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયં, એવતિયં૦ । એવં સેસા વિ મદ્દુ ગમગા માણિયજ્ઞા । નવરં ઠિતિ કાલાદે-સં ચ જાણેજ્ઞા ।

૫૩. [પ્ર૦] જર વેમાણિયદેવેદિતો ઉચ્ચજ્ઞંતિ કિં કપ્પોવગવેમાણિય૦, કપ્પાતીયવેમાણિય૦ ? [૩૦] ગોયમા ! કપ્પો-વગવેમાણિય૦, જો કપ્પાતીયવેમાણિય૦ ।

૫૪. [પ્ર૦] જર કપ્પોવગવેમાણિય૦ કિં સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિય૦, આવ-અણુયકપ્પોવગવેમા૦ ? [૩૦] ગોયમા ! સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિય૦, ઈસાણકપ્પોવગવેમાણિય૦, જો સણંકુમાર૦, આવ-જો અણુયકપ્પોવગવેમાણિય૦ ।

૫૫. [પ્ર૦] સોહમ્મદેવે નં મંતે ! જે મઘિય પુદવિકારપસુ ઉચ્ચજ્ઞંતિ, સે નં મંતે ! કેવતિય૦ ? [૩૦] એવં જહા જોહસિયસ્સ ગમગો । નવરં ઠિતી અણુબંધો વ જહ્ણેણં પલ્લિભોવમં, ઉક્કોસેણં દો સાગરોવમારં । કાલાદેસેણં જહ્ણેણં પલ્લિ-

૪૯. [પ્ર૦] જો તેઓ વાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પિશાચ વાનવ્યન્તરોથી, કે યાવત્-ગાંધર્વવ્યાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પિશાચ વ્યાનવ્યન્તરોથી યાવત્-ગાંધર્વવ્યાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

વાનવ્યન્તરોની પૃથિ-
વીકાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વાનવ્યન્તરદેવ જે પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકા-યિકોમાં આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] અહિં પણ અસુરકુમારોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ તથા કાઢાદેશ (મિત્ર) જાણવો. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમની હોય છે. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું.

૫૧. [પ્ર૦] જો તેઓ જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ચંદ્ર વિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી કે યાવત્-તારાવિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચંદ્રવિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી, અને યાવત્-તારાવિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

જ્યોતિષ્ક દેવોની
પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે જ્યોતિષ્કદેવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકા-યિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] અહિં અસુરકુમારોની લઘ્વિ-વસ્તુવ્યતાની પેઠે સઘલી વસ્તુવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે તેઓને એક તેજો-લેપ્યા હોય છે. ત્રણ જ્ઞાન અથવા ત્રણ અજ્ઞાન અવશ્ય હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય પલ્લોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક એક પલ્લોપમ હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. (સંવેધ-) કાઢની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્લોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ બાવીશ હજાર વર્ષ અધિક એક પલ્લોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે બાકીના આઠ ગમો પણ જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાલાદેશ (પૂર્વ કરતાં મિત્ર) જાણવો.

૫૩. [પ્ર૦] જો તેઓ (પૃથિવીકાયિકો) વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શું કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, કે કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

વૈમાનિક દેવોની
પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તેઓ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સૌધર્મકલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે યાવત્-અણુત કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સૌધર્મ અને ઈશાન કલ્પોપપન્ન દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ સનત્કુમાર, યાવત્-અણુતકલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

૫૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે સૌધર્મકલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવ પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] અહિં જ્યોતિષિકના ગમકની પેઠે કહેવું. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પલ્લોપમ

ઓવમં અંતોમુદ્ગતમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં દો સાગરોવમાઈં બાવીસાપ વાસસહસ્તેઈં અમ્મહિયાઈં-અથતિયં કાલં. । એવં સેસા વિ અદ્ધ ગમ્મા માણિયજ્ઞા । નવરં ટિતિ કાલાદેસં ચ જાણેજ્ઞા ।

૫૬. [પ્ર૦] ર્સાણદેવે નં મંતે ! જે અધિપ૦ ? [ઉ૦] એવં ર્સાણદેવેણ વિ નવ ગમ્મા માણિયજ્ઞા । નવરં ટિતી અણુબંધો જહ્મણેણં સાતિરેગં પલ્લિઓવમં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગાઈં દો સાગરોવમાઈં, સેસં તં ચેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ જાવ-વિહરતિ ।

ચતુર્વીસતિમે સપ દુવાલસમો ઉદેસો સમત્તો ।

અને ઉત્કૃષ્ટ વે સાગરોપમ હોય છે. (સંવેધ-) કાઢની અપેક્ષા જગન્ય અન્તર્મુદ્ગત અધિક પલ્લોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ હજાર વર્ષ અધિક વે સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમો જાણવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને કાઢાદેશ (પૂર્વ કરતાં ભિન્ન) જાણવો.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે ર્સાણદેવ, પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-હ્યાદિ સંબંધે પણ નવે ગમો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ જગન્ય સાધિક પલ્લોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક વે સાગરોપમ. અને બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

ચોવીશમા શતકમાં ચારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તેરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] આઠકાર્યા નં મંતે ! કમોદ્દિતો ઉવવજ્ઞંતિ [ઉ૦] એવં જહેવ પુઠવિકાર્યાયઉદ્દેસપ, જાવ-[પ્ર૦] પુઠવિકાર્યાય નં મંતે ! જે અધિપ આઠકાર્યાપણુ ઉવવજ્ઞંતિપ સે નં મંતે ! કેવતિ. ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મણેણં અંતોમુદ્ગત, ઉક્કોસેણં સસવાસસહસ્તદ્વિપણુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા-એવં પુઠવિકાર્યાયઉદ્દેસગસરિસો માણિયજ્ઞો । નવરં ટિતી(તિ) સંવેદં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તદ્દેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ ।

ચતુર્વીસતિમે સપ તેરસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તેરમો ઉદ્દેશક.

અપ્કાયિક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપ્કાયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ જેમ પૃથિવીકાયિકના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્-[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિકો અપ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાળા અપ્કાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જગન્ય અન્તર્મુદ્ગત અને ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા અપ્કાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકના ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. બાકી બધું પૂર્વપ્રમાણે કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચોવીશમા શતકમાં તેરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચોદસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેઠકાર્યા નં મંતે ! કમોદ્દિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] એવં જહેવ પુઠવિકાર્યાયઉદ્દેસગસરિસો ઉદ્દેસો માણિયજ્ઞો । નવરં ટિતિ સંવેદં ચ જાણેજ્ઞા, દેવેદ્દિતો ન ઉવવજ્ઞંતિ, સેસં તં ચેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ જાવ-વિહરતિ ।

ચતુર્વીસતિમે સપ ચોદસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચતુદ્ધમો ઉદ્દેશક.

તેજસ્કાયિક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજસ્કાયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક પણ કહેવો. પણ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ (ભિન્ન) જાણવો-તથા તેજસ્કાયિકો દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’ એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

ચોવીશમા શતકમાં ચતુદ્ધમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પન્નરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાલકાદયા ણં મંતે ! કમોદિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं ज्ञेय तेजसादयज्ज्ञेसमो तद्देव । नवरं ठिती(ति) संवेहं च जाणेजा । 'सेवं मंते ! सेवं मंते ! सि ।

ચડવીસતિમે સપ પન્નરસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પંદરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वायुकायिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि जेम तेजस्कायिक उद्देशकमां कर्तुं छे तेम कहेंतुं. पण विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध (भिन्न) जाणवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

વાયુકાયિકનો
ઉપપાત.

ચોવીશમા શતકમાં પંદરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સોલસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] वणस्सइकारया णं मंते ! कभोदितो उववज्जंति ? [उ०] एवं पुढविक्काइयसरिसो ज्ञेसो । नवरं जादे वणस्सइकारओ वणस्सइकारइयसु उववज्जंति तादे पढम—चितिय—चउत्थ—पंचमेसु गमएसु परिमाणं अणुसमयं अविरहियं अणंता उववज्जंति । भवादेसेणं जहणेणं दो भवग्गइणाहं, उक्कोसेणं अणंताहं भवग्गइणाहं । कालादेसेणं जहणेणं दो मंतो-मुहुत्ता, उक्कोसेणं अणंतं कालं—एवतियं० । सेसा पंच गमा अट्टमवग्गइणिया तद्देव । नवरं ठिती संवेहं च जाणेजा । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

ચડવીસતિમે સપ સોલસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સોઠમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वनस्पतिकायिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृथिवीकायिकना उद्देशकनी पेटे आ उद्देशक कहेंवो. पण विशेष ए के ज्यारे वनस्पतिकायिक वनस्पतिकायिकोमां उत्पन्न थाय लारे पहेला, बीजा, चोया अने पांचमा आलापकमां 'प्रतिसमय निरन्तर अनंत जीवो उत्पन्न थाय छे'—एम कहेंतुं. भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट अनंत भव तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट अनंत काळ—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. बाकीना पांच आलापकोमां तेज रीते आठ भव जाणवा. पण विशेष ए के अहीं 'स्थिति अने संवेध ए भिन्न भिन्न जाणवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

वनस्पतिकायिक.

ચોવીશમા શતકમાં સોઠમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] वेदिया णं मंते ! कभोदितो उववज्जंति ? जाव—पुढविक्काइए णं मंते ! जे मविप वेदिएसु उववज्जित्तप से णं मंते ! केवति० ? [उ०] स जेव पुढविक्काइयस्स लज्जी, जाव—कालादेसेणं जहणेणं दो मंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं संवेज्जाहं भवग्गइणाहं—एवतियं० । एवं तेसु जेव चउसु गमएसु संवेहो, सेजेसु पंचसु तद्देव अट्ट भवा । एवं जाव—चउरिंदिएणं समं

સત્તરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! बेइन्द्रिय जीवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि यावत्—[प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक जीव बेइन्द्रियमां उत्पन्न पवाने योग्य छे ते केटल काळनी स्थितिवाळा बेइन्द्रियमां उत्पन्न थाय ? [उ०] अहिं पूर्वोक्त [पृथिवीकायिकमां उत्पन्न पवाने योग्य] पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता कहेंवी, यावत्—काळनी अपेक्षाए जघन्य बे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट संख्याता भवो—एटलो काळ यावत्—गति आगति करे. जेम (पृथिवीकायिकनी साथे बेइन्द्रियनो संवेध कह्यो छे) ते प्रमाणे पहेला, बीजा, चोया अने पांचमा—ए चार

बेइन्द्रिय.

૧ * સર્વ ગમોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પ્રસિદ્ધ છે. સંવેધ-ત્રીજા અને સાતમાં ગમમાં જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મળને બાબતી એંસી હજાર વર્ષ. છટ્ટા અને આઠમાં ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ, નવમા ગમમાં જઘન્ય વીસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એંસી હજાર વર્ષ હોય છે—ટીકા.

ચડસુ સંભેજા મવા, પંચસુ બટુ મવા । પંચિદિવતિરિક્તજોનિયમણુસ્તેસુ સમં તદેવ બટુ મવા । દેવેસુ ન વેવ ઉવચઝંતિ, ઠિતી (તિ) સંવેહં ચ જાણેજા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' તિ ।

ચડવીસતિમે સપ સત્તરસમો ઉદેસો સમતો ।

આલાપકમાં સંવેધ કહેવો અને બાકીના પાંચ આલાપકમાં પૂર્વોક્ત આઠ મવો જાણવા. ૯ પ્રમાણે અષ્કાયિકથી માંઢી યાવત્-ચડરિન્દ્રિયો સાથે ચાર આલાપકમાં સંસ્થાતા મવો અને બાકીના પાંચ આલાપકમાં આઠ મવો જાણવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો અને મનુષ્યોની સાથે પૂર્વોક્ત આઠ મવો જાણવા. તથા દેવોમાંથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી. અહિં સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

ચોવીશમા શતકમાં સત્તરમો ઉદેશક સમાપ્ત.

અઢારસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેરિન્દ્રિયા નં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવચઝંતિ ? [ઉ૦] ૯વં તેરિન્દ્રિયાણં જહેવ બેરિન્દ્રિયાણં ઉદેસો । નવરં ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજા । તેડક્કાદપસુ સમં તતિયગમે ડક્કોસેણં બટુસરાં બેરાંદિયસયાં, બેરિન્દ્રિયહિં સમં તતિયગમે ડક્કોસેણં બટુસરાં સંવચ્છરાં છબડચરાંદિયસતમમ્બહિયાં, તેરિન્દ્રિયહિં સમં તતિયગમે ડક્કોસેણં બાળડયાં તિન્નિ રાંદિયસયાં । ૯વં સદ્વત્થ જાણેજા જાવ- 'સન્નિમણુસ્સ'તિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' તિ ।

ચડવીસતિમે સપ અઢારસમો ઉદેસો સમતો ।

અષ્ટાદશ ઉદેશક.

તેરિન્દ્રિયની જાણ.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેરિન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઇત્યાદિ વેરિન્દ્રિયના ઉદેશકની પેટે ત્રીન્દ્રિયો સંબંધે પળ કહેવું. વિશેષ ૯ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ (ભિન્ન ભિન્ન) જાણવો. તેજસ્કાયિકોની સાથે [તેરિન્દ્રિયોનો સંવેધ] ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ *વસોને આઠ રાત્રિદિવસોનો હોય છે અને વેરિન્દ્રિયોની સાથે ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ એકસો છૂન્ન રાત્રિદિવસ અધિક અડતાલીશ વર્ષ હોય છે. તેરિન્દ્રિયોની સાથે ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણસોને બાળું રાત્રિદિવસ જાણવો. ૯ પ્રમાણે યાવત્-સંઢી મનુષ્ય છુવી 'સર્વં જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

ચોવીશમા શતકમાં અઢારમો ઉદેશક સમાપ્ત.

એગૂળવીસડમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] ચડરિન્દ્રિયા નં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવચઝંતિ ? [ઉ૦] જહા તેરિન્દ્રિયાણં ઉદેસઓ તદેવ ચડરિન્દ્રિયાણં વિ । નવરં ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' તિ ।

ચડવીસતિમે સપ એગૂળવીસતિમો ઉદેસો સમતો ।

ઓગણીશમો ઉદેશક.

ચડરિન્દ્રિયની જાણ.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ચડરિન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ તેરિન્દ્રિયોનો ઉદેશક કહ્યો તેમ ચડરિન્દ્રિયો સંબંધે પળ કહેવો. પરન્તુ વિશેષ ૯ કે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

ચોવીશમા શતકમાં ઓગણીશમો ઉદેશક સમાપ્ત.

૧ * તેજસ્કાયિકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ રાત્રિ-દિવસની છે. તેને ચાર મવની સ્થિતિ સાથે ગુણતા ચાર રાત્રિ-દિવસ થાય. તેરિન્દ્રિયની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ઓગણ પચાસ દિવસની છે, તે ચાર મવને આશ્રયી ૧૧૬ રાત્રિ-દિવસ થાય. બધે રાત્રિ મેઢવતા ૨૦૮ રાત્રિ-દિવસ થાય છે-ટીકા.

† ૯ પ્રમાણે ચડરિન્દ્રિય, અસંજી, સંજી તિર્યંચ અને મનુષ્ય સાથે ત્રીજા ગમનો સંવેધ જાણવો. ત્રીજા ગમનો સંવેધ બતાવવા વડે છટ્ટા કરેરે ગમનો સંવેધ દુષ્કિત થયેલો જાણવો. કેમકે તેમાં પળ આઠ મવો હોય છે. પ્રથમ વગેરે ચાર ગમનો સંવેધ મવની અપેક્ષા સંસ્થાતા અવસ્થા અને કાઢની અપેક્ષા સંસ્થાત કાઢ રૂપ જાણવો.

વીસદ્વિમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પંચિદિયતિરિક્ષજોગિયા નં મંતે ! કજોદ્દિતો ઉવવજંતિ ! [૩૦] ફિ નેરપદિતો, તિરિક્ષ, મણુસ્સેદિતો દેવેદિતો ઉવવજંતિ ! [૩૦] ગોયમા ! નેરપદિતો ઉવવજંતિ, તિરિક્ષ, મણુસ્સેદિતો વિ, દેવેદિતો વિ ઉવવજંતિ ।

૨. [પ્ર૦] જદ નેરપદિતો ઉવવજંતિ, ફિ રયણપ્પમપુદ્ધિનેરપદિતો ઉવવજંતિ, જાવ—અહેસત્તમપુદ્ધિનેરપદિતો ઉવવજંતિ ! [૩૦] ગોયમા ! રયણપ્પમપુદ્ધિનેરપદિતો ઉવવજંતિ, જાવ—અહેસત્તમપુદ્ધિનેરપદિતો ।

૩. [પ્ર૦] રયણપ્પમપુદ્ધિનેરપ નં મંતે ! જે મધિય પંચિદિયતિરિક્ષજોગિયસુ ઉવવજિત્તપ સે નં મંતે ! કેવદ્ધકાલ-દ્વિતિયસુ ઉવવજેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જદ્ધેણં મંતોમુદ્ધુત્તદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોદ્ધિઆપસુ ઉવવજેજ્ઞા ।

૪. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા ઇગસમયણં કેવદ્ધયા ઉવવજંતિ ! [૩૦] ઇવં જદા અસુરકુમારાણં વત્તચ્ચયા । નવરં સંઘયણે ધોગ્ગલા અણિદ્ધા અકંતા જાવ—પરિણમંતિ । ઓગાહના દુવિદ્ધા પચ્છા, તં જદા—મયધારણિજ્ઞા ઉત્તરવેડચ્ચિયા ય । તત્થ નં જા સા મયધારણિજ્ઞા સા જદ્ધેણં અંગુલસ્સ અસંલેજ્ઞામાગં, ઉક્કોસેણં સત્ત ધણૂં તિમ્મિ રયણીઓ છબંગુલાદં । તત્થ નં જા સા ઉત્તરવેડચ્ચિયા સા જદ્ધેણં અંગુલસ્સ સંલેજ્ઞામાગં, ઉક્કોસેણં રજ્જસ ધણૂં અદ્ધાપ્પજ્ઞાઓ રયણીઓ ।

૫. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં સરીરગા ફિસંઠિયા પચ્છા ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિદ્ધા પચ્છા, તં જદા—મયધારણિ-જ્ઞા ય ઉત્તરવેડચ્ચિયા ય । તત્થ નં જે તે મયધારણિજ્ઞા તે હુંડસંઠિયા પચ્છા । તત્થ નં જે તે ઉત્તરવેડચ્ચિયા તે વિ હુંડસં-ઠિયા પચ્છા । પગા કાડલેસ્સા પચ્છા । સમુગ્ધાયા ચત્તારિ । ણો રૂપિયવેદગા, ણો પુરિસવેદગા, ણપુંસગવેદગા । ઠિતી જદ્ધેણં દસવાસસદ્ધસાદં, ઉક્કોસેણં સાગરોપમં । ઇવં અણુબંધો વિ, સેસં તદ્દેવ । મયાદેસેણં જદ્ધેણં દો મયગાહનાદં, ઉક્કોસેણં અદ્ધ મયગાહનાદં । કાલાદેસેણં જદ્ધેણં દસવાસસદ્ધસાદં અંતોમુદ્ધુત્તમમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડદિ પુદ્ધકોદ્ધિદિ અમ્મહિયાદં—પવતિયં ।

૬. સો ચેવ જદ્ધકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજો, જદ્ધેણં અંતોમુદ્ધુત્તદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુદ્ધુત્તદ્વિતીયસુ, અવ-સેસં તદ્દેવ । નવરં કાલાદેસેણં જદ્ધેણં તદ્દેવ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડદિ અંતોમુદ્ધુત્તોદિ અમ્મહિયાદં—પવ-

વીશમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી, તિર્યચ્યોનિકોથી, મનુષ્યોથી કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી, તિર્યચ્યોથી, મનુષ્યોથી અને દેવોથી પળ આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યો-નિકોની ઉત્પત્તિ.

૨. [પ્ર૦] જો તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોથી કે યાવત્—અધઃસત્તમ પૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, યાવત્—અધઃસત્તમપૃથિવીના નૈરયિકોથી પળ આવી ઉત્પન્ન થાય.

નૈરયિકોની પંચેન્દ્રિ-ય તિર્યચ્યોના ઉત્પત્તિ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! રત્નપ્રમા પૃથિવીનો નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાઠની સ્થિતિ-યાઠા તિર્યચ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિયાઠા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય.

રત્નપ્રમાનૈરયિકોની પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોના ઉત્પત્તિ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] જેમ અસુરકુમારની વત્તચ્ચયતા કહી છે તેમ અહિં કહેવી. પળ વિશેષ એ કે [રત્નપ્રમાના નારકોને] સંઘયણમાં અણિદ્ધ અને અમનોદ્ધ પુદ્ધો યાવત્—પરિણમે છે. અવગાહના મયધારણીય અને ઉત્તર-વૈક્રિય—એમ બે પ્રકારની છે. તેમાં જે મયધારણીય શરીરની અવગાહના છે તે [ઉત્પત્તિસમયની અપેક્ષા] જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ સાત ધનુપ, ત્રણ હાથ અને છ અંગુલની છે. તથા જે ઉત્તરવૈક્રિય શરીરની અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો સંખ્યા-તમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પંદર ધનુપ અને અઢી હાથની હોય છે.

પરિમાણ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોનાં શરીરો કેટલાં સંસ્થાનવાઠાં કદાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનાં શરીરો બે પ્રકારનાં કદાં છે, મયધારણીય અને ઉત્તરવૈક્રિય. તેમાં જે મયધારણીય શરીર છે, તે હુંડકસંસ્થાનવાલું હોય છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય છે તે પળ હુંડકસંસ્થા-નવાલું છે. તેને એક કાપોતલેદ્ધ્યા છે. સમુદ્ધાત ચાર છે. સ્ત્રીવેદ અને પુરુષ વેદ નથી, પળ એક નપુંસક વેદ છે. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમ પ્રમાણ છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પળ જાણવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. મયની અપેક્ષા જઘન્ય બે મય અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મય, તથા કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાઠ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે. (૧).

અંગર.

૬. જો તે [રત્નપ્રમા નૈરયિક] જઘન્ય કાઠની સ્થિતિયાઠા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પળ અન્તર્મુ-હૂર્તની સ્થિતિયાઠા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. પળ વિશેષ એ કે કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય ઉપર

રત્નપ્રમાનૈરયિકોની જઘન્ય પંચેન્દ્રિય તિર્ય-ચ્યોના ઉત્પત્તિ.

તિયં કાલં ૨ । एवं सेसा वि सप्त गमगा भाणियथा जहेव नेरयउहेसए सन्नियंविदिपहिं समं । नेरययाणं मज्झिमएसु य तिसु वि गमएसु पच्छिमएसु तिसु वि गमएसु ठितिजाणसं भवति, सेसं तं चेव । सच्चत्य ठितिं संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

૭. [પ્ર૦] સક્કરપ્પમાપુદવિનેરદપ્પ જં મંતે ! જે ભવિષ્યં ? [૩૦] एवं जहा रयणप्पमाए णव गमगा तहेव सक्करप्प-माए वि । नवरं सरीरोगाहणा जहा ओगाहणासंठाणे । तिस्सि जाणा तिस्सि अन्नाणा नियमं । दिती अणुबंधा पुच्चमणिया । एवं णव वि गमगा उधजुंजिऊण भाणियथा, एवं जाव-छट्टपुदवी । नवरं ओगाहणा लेस्सा ठिति अणुबंधो संवेहो य जाणियथा ।

૮. [પ્ર૦] અહેસત્તમપુદવીનેરદપ્પ જં મંતે ! જે ભવિષ્યં ? [૩૦] एवं चेय णव गमगा । णवरं ओगाहणा-लेस्सा-ठिति-अणुबंधा जाणियथा । संवेहो भवादेसेणं जहणेणं दो भवग्गहणां, उक्कोसेणं छम्भवग्गहणां । कालावेसेणं जहणेणं बावीसं सागरोवमां अंतोमुहुत्तमम्भहियां, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमां तिहिं पुच्चकोडीहिं अम्भहियां-एवतियं ० । आदिल्लएसु छसु वि गमएसु जहणेणं दो भवग्गहणां, उक्कोसेणं छ भवग्गहणां, पच्छिल्लएसु तिसु गमएसु जहणेणं दो भवग्गहणां, उक्कोसेणं चत्तारि भवग्गहणां । लखी नवसु वि गमएसु जहा पढमगमए । नवरं दितीविसेसो कालादेसो य वितियगमएसु जहणेणं बावीसं सागरोवमां अंतोमुहुत्तमम्भहियां, उक्कोमेणं छावट्ठिं सागरोवमां तिहिं अंतोमुहुत्तेहिं अम्भहियां-एवतियं कालं ० । तइयगमए जहणेणं बावीसं सागरोवमां पुच्चकोडीए अम्भहियां, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमां तिहिं पुच्चकोडीहिं अम्भहियां । चउत्थगमे जहणेणं बावीसं सागरोवमां अंतोमुहुत्तमम्भहियां, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमां तिहिं पुच्चकोडीहिं अम्भहियां । पंचमगमए जहणेणं बावीसं सागरोवमां अंतोमुहुत्तमम्भहियां, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमां तिहिं अंतोमुहुत्तेहिं अम्भहियां । छट्ठगमए जहणेणं बावीसं सागरोवमां पुच्चकोडीहिं अम्भहियां, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमां तिहिं पुच्चकोडीहिं अम्भहियां । सत्तमगमए जहणेणं तेत्तीसं सागरोवमां अंतोमुहुत्तमम्भहियां, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमां दोहिं पुच्चकोडीहिं अम्भहियां । अट्ठमगमए जहणेणं तेत्तीसं सागरोवमां अंतोमुहुत्तमम्भहियां, उक्को-सेणं छावट्ठिं सागरोवमां दोहिं अंतोमुहुत्तेहिं अम्भहियां । णवमगमए जहणेणं तेत्तीसं सागरोवमां पुच्चकोडीहिं अम्भ-हियां, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमां दोहिं पुच्चकोडीहिं अम्भहियां-एवतियं ९ ।

પ્રમાણે અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્તે અધિક ચાર સાગરોપમ—ઈટલો કાઢ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૨). ૧ પ્રમાણે બાકીના સાન ગમો જેમ નૈરયિકાઉદ્દેશકમાં સંજ્ઞી પચેન્દ્રિયો સાથે કહ્યા છે તેમ અહિં પણ જાણવા. વચ્ચેના ત્રણ ગમકો અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં સ્થિતિની વિશેષતા છે. બાકી વધુ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વધે ટેકાણે સ્થિતિ અને મંવેધ ભિન્ન ભિન્ન વિચારીને કહેવો ૯.

શર્કારાપ્રમાનારક-
ની ૧૦ તિર્યંચમાં
જલપિ.

૭. [પ્ર૦] हे भगवन् । शर्कराप्रमानो नैरयिक जे पंचेन्द्रिय तिर्यंचोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे—इत्यादि जेम रत्नप्रभा मंबंधे नव गमको कया छे तेम शर्कराप्रभा संबंधे पण नव गमको कहेवा. परन्तु विशेष ए के शरीरनी अवगाहना *अवगाहना—संस्थानपदमां कया प्रमाणे जाणथी. तेने त्रण ज्ञान अने त्रण अज्ञान अवश्य होय छे. स्थिति अने अनुबंध पूर्वे कहेल छे. १ प्रमाणे नवे गमो विचारपूर्वक कहेवा. एम यावत्—छट्टी नरकपृथिवी सुधी जाणवुं. पण विशेष ए के अहां अवगाहना, लेख्या, स्थिति, अनुबंध अने संवेध भिन्न भिन्न जाणवा.

सप्तमगरकना नैर-
यिकनी १० तिर्यंच-
मां जलपि.

૮. [પ્ર૦] हे भगवन् ! अधःसप्तम नरक पृथिवीनो नैरयिक जे पंचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पचेन्द्रिय तिर्यंचमा उत्पन्न थाय ? [३०] पूर्वं प्रमाणे नवे गमको कहेवा. विशेष ए के अहां अवगाहना, लेख्या, स्थिति अने अनुबंध भिन्न भिन्न जाणवा. રોવેધ—ભવની અપેક્ષા જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ રૂ ભવ, તથા કાઢની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તે અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—ઈટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે. પહેલા છ ૧ ગમકોમાં જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ રૂ ભવ, તથા પાછળના ત્રણે ગમકોમાં જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ભવ જાણવા. નવે ગમકોમાં પ્રથમ ગમકની પેટે વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વીજા ગમમાં સ્થિતિની વિશેષતા છે. તથા કાઢની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તે અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્તે અધિક છાસઠ સાગરોપમ—ઈટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે. ત્રીજા ગમમાં જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ; ચોથા ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તે અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ; પાંચમા ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તે અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્તે અધિક છાસઠ સાગરોપમ; છટ્ટા ગમમાં જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક બાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ; સાતમા ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તે અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, આઠમા ગમમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તે અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ વે અન્તર્મુહૂર્તે અધિક છાસઠ સાગરોપમ; તથા નવમા ગમમાં જઘન્ય પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—ઈટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે.

૧. [પ્ર૦] જહ તિરિક્ષ્ણજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞન્તિ કિં યમિવિયતિરિક્ષ્ણજોણિર્ણિતો ? [૩૦] एवं उववामो जहा पुढविकारयउहेसप, जाव-

૧૦. [પ્ર૦] પુઢવિકારય નં મંતે ! જે મવિય પંચિદિયતિરિક્ષ્ણજોણિયસુ ઉવવજ્ઞિતપ સે નં મંતે ! કેવતિ ? [૩૦] गोयमा ! जहभेणं अंतोमुहुत्तद्वितियसु, उक्कोसेणं पुढकोडीभाउपसु उववज्जंति ।

૧૧. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા ? [૩૦] एवं परिमाणादीया मणुबंधपज्जवसाणा जह्वेव अप्पणो सद्धाने वसव्या सखेव पंचिदियतिरिक्ष्णजोणियसु वि उववज्जमाणस्स भाणियन्ता । नवरं नवसु वि गमयसु परिमाणे जहभेणं एक्को वा दो वा तिचि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति । भवादेसेण वि नवसु वि गमयसु जहभेणं दो भवग्गहणार्हं, उक्कोसेणं अद्दु भवग्गहणार्हं, सेसं तं चेव । कालादेसेणं उभभो द्वितीए करेज्जा ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ આઝ્ઞાઈર્ણિતો ઉવવજ્ઞન્તિ ? [૩૦] एवं आज्झाहयाण वि । एवं जाव-खउरिदिया उववापयन्ता । नवरं सव्वथ अप्पणो लद्धी भाणियन्ता । नवसु वि गमयसु भवादेसेणं जहभेणं दो भवग्गहणार्हं, उक्कोसेणं अद्दु भवग्गहणार्हं । कालादेसेणं उभभो द्विति करेज्जा सखेसिं सव्वगमयसु । जहेव पुढविकारयसु उववज्जमाणानं लद्धी तहेव सव्वथ द्विति संवेहं च जाणेज्जा ।

૧૩. [પ્ર૦] જહ પંચિદિયતિરિક્ષ્ણજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞન્તિ કિં સન્નિપંચિદિયતિરિક્ષ્ણજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞન્તિ, અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષ્ણજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞન્તિ ? [૩૦] गोयमा ! सन्निपंचिविय०, असन्निपंचिविय०, भेभो जहेव पुढविकारयसु उववज्जमाणस्स, जाव-

૧૪. [પ્ર૦] અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષ્ણજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞન્તિ ? [૩૦] गोयमा ! जहभेणं अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेणं एल्लोवमस्स असंखेज्जभागद्वितीयसु उववज्જંति ।

૧૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! ? [૩૦] अवसेसं जहेव पुढविकारयसु उववज्जमाणस्स असन्निस्स तहेव निग्गसेसं, जाव- 'भवादेसो'त्ति । कालादेसेणं जहभेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं एल्लोवमस्स असंखेज्जभागं पुढकोडिपुहुत्तमम्मद्वियं-

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અહીં ઉપપાત કહેવો. યાવત્—

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनां स्थितिवाळामां उत्पन्न थाय.

પૃથિવીકાયિકની
પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં
વત્પત્તિ.
પરિમાણ.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે (પૃથિવીકાયિકો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પારિમાણથી માંડી અનુબંધ સુધી જે પોતાના સ્વસ્થાનમાં વત્તવ્યતા કહી છે તેજ પ્રમાણે અહિં પણ કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે નવે ગમકોમાં પરિમાણ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંસ્થાતા કે અસંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય છે. સંવેધ-ભવની અપેક્ષા નવે ગમોમાં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ જાણવા. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાલની અપેક્ષા બન્નેની સ્થિતિ એકઠી કરવાયડે સંવેધ કરવો.

૧૨. જો તે (પં. તિર્યંચો) અપ્કાયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો-ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે અપ્કાય રાંબંધે પણ કહેવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્-ચરિન્દ્રિય સુધીનો ઉપપાત કહેવો. પરન્તુ સર્વ ટેકાણે પોતપોતાની વત્તવ્યતા કહેવી. નવે ગમકોમાં ભવાદેશ જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ, તથા કાલદેશ બન્નેની સ્થિતિ જોડીને કરવો. જે પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનારની વત્તવ્યતા કહી છે તેજ પ્રમાણે બધા ગમોમાં બધા જીવો સંબંધે કહેવી, અને બધે ટેકાણે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો.

અપ્કાયિકોની પં.
તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે (પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો) પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] हे गौतम ! तेओ बन्ने प्रकारना तिर्यंचोमांथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न पनार तिर्यंचोना भेदो *कह्या छे तेम अहीं पण कहेवा. यावत्-

પં. તિર્યંચોની પં.
તિર્યંચોમાં ઉત્પત્તિ.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સં. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्तं अने उत्कृष्ट पल्योपमना असंस्थानमा भागनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यंचमां उत्पन्न थाय.

અસંજ્ઞી પં. તિર્યંચની
સં. પં. તિર્યંચમાં
ઉત્પત્તિ.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે (અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ સંબંધે પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોની વત્તવ્યતા કહી છે તે પ્રમાણે યાવત્-ભવાદેશ સુધી કહેવી. કાલની અપેક્ષા જઘન્ય બે

ઉત્પાત પરિમાણ.

પ્રવર્તિયં ૧ । વિતિયગમપ્પ એસ ચેવ લક્ષી । નવરં કાલાદેસેણં જહ્વેણં દો અંતોમુદ્ધુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્પકોડીઓ ચડહિં અંતોમુદ્ધુત્તેહિં અમ્મહિયાઓ—પ્રવર્તિયં ૨ ।

૧૬. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉચ્ચવ્વો જહ્વેણં પલિબોવમસ્સ અસંખેજ્જિમાગદ્વિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં વિ પલિબો-વમસ્સ અસંખેજ્જિમાગદ્વિતિપ્પસુ ઉચ્ચવ્વંતિ । [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાં ! [૩૦] એવં જહા રયણપ્પમાપ્પ ઉચ્ચવ્વજ્જમાણસ્સ અસન્નિસ્સ તદ્દેવ નિરવસેસં જાવ—‘કાલાદેસો’ત્તિ । નવરં પરિમાણે જહ્વેણં પક્કો વા દો વા તિચ્ચિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા ઉચ્ચવ્વંતિ, સેસં તં ચેવ ૩ ।

૧૭. સો ચેવ અપ્પણા જહ્વકાલદ્વિતીઓ જાઓ જહ્વેણં અંતોમુદ્ધુત્તદ્વિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડીઆપ્પસુ ઉચ્ચવ્વંતિ । તે ણં મંતે !—અવસેસં જહા પપ્પસ્સ પુદ્ધિધારપ્પસુ ઉચ્ચવ્વજ્જમાણસ્સ મન્નિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ તદ્દા રહ વિ મન્નિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ જાવ—અણુબંધો’ત્તિ । મવાદેસેણં જહ્વેણં દો મવગ્ગહણાં, ઉક્કોસેણં અદ્ધ મવગ્ગહણાં । કાલાદેસેણં જહ્વેણં દો અંતોમુદ્ધુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્પકોડીઓ ચડહિં અંતોમુદ્ધુત્તેહિં અમ્મહિયાઓ ૪ ।

૧૮. સો ચેવ જહ્વકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉચ્ચવ્વો એસ ચેવ વસત્થયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્વેણં દો અંતોમુદ્ધુત્તા, ઉક્કોસેણં અદ્ધ અંતોમુદ્ધુત્તા—પ્રવર્તિયં ૫ ।

૧૯. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતિપ્પસુ ઉચ્ચવ્વો જહ્વેણં પુષ્પકોડીઆપ્પસુ, ઉક્કોસેણં વિ પુષ્પકોડીઆપ્પસુ ઉચ્ચવ્વજ્જ—એસ ચેવ વસત્થયા । નવરં કાલાદેસેણં જાણેજ્ઞા ૬ ।

૨૦. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ જાઓ સચ્ચેવ પદમગમગવત્થયા । નવરં ટિતી જહ્વેણં પુષ્પકોડી, ઉક્કો-સેણં વિ પુષ્પકોડી, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેણં જહ્વેણં પુષ્પકોડી અંતોમુદ્ધુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં પલિબોવમસ્સ અસંખેજ્જિ-માગ પુષ્પકોડીપુદ્ધુત્તમમ્મહિયં—પ્રવર્તિયં ૭ ।

૨૧. સો ચેવ જહ્વકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉચ્ચવ્વો, એસ ચેવ વસત્થયા જહા સત્તમગમે । નવરં કાલાદેસેણં જહ્વેણં પુષ્પકોડી અંતોમુદ્ધુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુષ્પકોડીઓ ચડહિં અંતોમુદ્ધુત્તેહિં અમ્મહિયાઓ—પ્રવર્તિયં ૮ ।

અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીપૃથક્ત્વ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ—પટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧). વીજા ગમનાં પળ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે કાઢાદેશથી જાન્ય વે અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—પટલો કાઢ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૨).

અસંજ્ઞી પં ૦ તિર્યચની
૩૦ સંજ્ઞી પં ૦ તિર્ય-
ચમા ઉત્પત્તિ.

૧૬. જો તે (અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોગિક) ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જાન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ યાવત્—કાઢાદેશ સુધી બધા વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે પરિમાણ—જાન્ય એક, બે, કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તે પ્રમાણે જાણવું (૩).

જણ ૦ અસંજ્ઞી પં ૦
તિર્યચની સંજ્ઞી પં ૦
તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૭. જો તે પોતે જાન્યકાઢની સ્થિતિવાળો હોય તો જાન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્તનાં સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ણની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૃથિવીકાર્યિકોમાં ઉત્પન્ન થતા જાન્ય આયુષવાળા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચને વધેના ત્રણ ગમમા જેમ કહ્યું છે તેમ અહિં પણ ત્રણે ગમકોમાં યાવત્—અનુબંધ સુધી વધું કહેવું. મવાદેશથી જાન્ય વે મય અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મય તથા કાઢાદેશ વડે જાન્ય વે અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ણ—પટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

અસંજ્ઞી પં ૦ તિર્યચની
જણ ૦ સંજ્ઞી પં ૦ તિર્ય-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૮. જો તે (અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જાન્ય કાઢની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે કાઢાદેશથી જાન્ય વે અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ અન્તર્મુદ્ધૂર્ત—પટલો કાઢ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૫).

અસંજ્ઞી પં ૦ તિર્યચની
૩૦ સંજ્ઞી પં ૦ તિર્ય-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૧૯. જો તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જાન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ણની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય. અહિં એજ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે અહિં કાઢાદેશ મિત્ર જાણવો (૬).

૩૦ અસંજ્ઞી પં ૦ તિર્ય-
ચની સં ૦ પં ૦ તિર્ય-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૨૦. જો તે જ જીવ પોતે ઉત્કૃષ્ટકાઢની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જાન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાઢાદેશથી જાન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીપૃથક્ત્વ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ—પટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૩૦ અસંજ્ઞી પં ૦ તિર્ય-
ચની જણ ૦ સંજ્ઞી પં ૦
તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.

૨૧. જો તે જીવ જાન્યકાઢની સ્થિતિવાળા તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ એજ (સાતમા ગમકની) વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે કાઢાદેશથી જાન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—પટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

२२. सो खेव उक्कोसकालट्टिपसु उववन्नो, जहणेणं पलिभोवमस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेण वि पलिभोवमस्स असंखेज्जभागं, एवं जहा रयणप्यभाप उववज्जमाणस्स असंखिस्स नवमगमप तद्देव निरवसेसं जाव—‘कालादेसो’सि । नवरं परिमाणं जहा पयस्सेव ततियगमे, सेसं तं चेव ९ ।

२३. [प्र०] जइ सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्ज०, णो असंखेज्ज० ।

२४. [प्र०] जइ संखेज्ज० जाव—किं पज्जत्तसंखेज्ज०, अपज्जत्तसंखेज्ज० ? [उ०] दोसु वि ।

२५. [प्र०] संखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिप जे भविए पंचिदियतिरिक्खजोणिपसु उववज्जित्तप से णं मंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेणं तिपलिभोवमट्टिपसु उववज्जेजा ।

२६. [प्र०] ते णं मंते ! अवसेसं जहा पयस्स खेव सन्निस्स रयणप्यभाप उववज्जमाणस्स पढमगमप । नवरं ओगा. हणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं, सेसं तं चेव जाव—‘भवादेसो’सि । कालादेसेणं जहणेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं तिप्पि पलिभोवमाहं पुच्चकोडीपुच्चमम्महियाहं—एवतियं० १ ।

२७. सो खेव जहन्नकालट्टिपसु उववन्नो एस खेव वत्तवया । नवरं कालादेसेणं जहणेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुच्चकोडीओ चउहि अंतोमुहुत्तेहिं अम्महियाओ २ ।

२८. सो खेव उक्कोसकालट्टिपसु उववन्नो जहणेणं तिपलिभोवमट्टिपसु, उक्कोसेण वि तिपलिभोवमट्टिपसु उववज्जति—एस खेव वत्तवया । नवरं परिमाणं जहणेणं एक्को वा दो वा तिप्पि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा उववज्जंति । ओगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं, सेसं तं चेव जाव—‘अणुबंघो’सि । भवादेसेणं दो भवग्गहणाहं । कालादेसेणं जहणेणं तिप्पि पलिभोवमाहं अंतोमुहुत्तमम्महियाहं, उक्कोसेणं तिप्पि पलिभोवमाहं पुच्चकोडीय अम्महियाहं ३ ।

२२. जो ते उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय तो ते जघन्य अने उत्कृष्ट पल्लोपमना असंख्या-तमा भागनी स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां, उत्पन्न थाय—इत्यादि जेम रत्नप्रभामां उत्पन्न थनार अरांज्ञी पंचेन्द्रियनी वक्तव्यता कहेवी छे तेम यावत्—काळादेश सुधी वधी वक्तव्यता कहेवी. परन्तु आना त्रीजा गममां कद्या प्रमाणे परिमाण कहेवुं. बाकी बंधुं पूर्वे कद्या प्रमाणे जाणवुं (९).

उ० असंज्ञी पं० तिर्य-
चनी उ० संज्ञी पं०-
तिर्यचमां उत्पत्ति.

२३. [प्र०] जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच) संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो हुं संख्याता वर्पना आयु-पवाळा के असंख्याता वर्पना आयुपवाळांमाथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ संख्याता वर्पना आयुषवाळा तिर्यचोमांथी आवी उत्पन्न थाय, पण असंख्याता वर्पना आयुषवाळा तिर्यचोमांथी आवी न उत्पन्न थाय.

१ संज्ञी पं० तिर्यचनी
सं० पं० तिर्यचमां
उत्पत्ति.

२४. [प्र०] जो तेओ संख्याता वर्पना आयुषवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमांथी आवी उत्पन्न थाय तो हुं पर्याप्त संख्याता वर्पना आयुषवाळा के अपर्याप्त संख्याता वर्पना आयुषवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] तेओ बन्नेमांथी आवी उत्पन्न थाय.

२५. [प्र०] हे भगवन् ! संख्याता वर्पना आयुषवाळो संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट त्रण पल्लोपमना स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय.

२६. [प्र०] हे भगवन् ! ते संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि रत्नप्रभामां उत्पन्न थनार आ संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचना प्रथम गमकनी पेठे बंधुं जाणवुं. परन्तु शरीरप्रमाण जघन्य अंगुलनो अरांख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे, बाकी बंधुं ते ज प्रमाणे यावत्—भवादेश सुधी जाणवुं. काळादेशाथी जघन्य वे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी पृथक्क अधिक त्रण पल्लोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (१).

परिमाणदि.

२७. जो ते ज जीव जघन्यकाळनी स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय तो तेने ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. परन्तु काळादेशाथी जघन्य वे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक चार पूर्वकोटी—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे. (२)

२ संज्ञी पं० तिर्यचनी
जघन्य० संज्ञी पं०
तिर्यचमां उत्पत्ति.

२८. जो ते ज उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय तो जघन्य अने उत्कृष्ट त्रण पल्लोपमनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. पण परिमाण—जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट *संख्याता जीवो उत्पन्न थाय. तेनुं शरीर जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कद्या प्रमाणे यावत्—अनुबंध सुधी जाणवुं. भवादेशाथी वे भव अने काळादेशाथी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक त्रण पल्लोपम तथा उत्कृष्ट पूर्वकोटी अधिक त्रण पल्लोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (३).

३ संज्ञी पं० तिर्यचनी
उत्कृष्ट० संज्ञी पं०
तिर्यचमां उत्पत्ति.

१८ * उत्कृष्ट स्थितिवाळा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो असंख्यात वर्पना आयुषवाळा ज होय छे, अने ते संख्याता होवाथी उत्कृष्टपणे पण संख्याता ज रूपजे छे.

૨૯. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતીઓ આતો, જહ્નકેણં અંતોમુદ્દુત્તં, ઉક્કોસેણં પુલ્લકોડીમાડપ્પસુ ઉવવજ્જતિ । લક્કી સે જહા પયસ્સ ચેવ સન્નિપંચિવિયસ્સ પુલ્લકાદ્વિતીપ્પસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ સચેવ રૂઢિ વિ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ કાયદ્વા । સંવેહો જહેવ પત્થ ચેવ અસન્નિપંચિવિયસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ ૬ ।

૩૦. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીઓ આઓ જહા પદમગમઓ । નવરં દિતી અણુબંધો જહ્નકેણં પુલ્લકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુલ્લકોડી । કાલાદેસેણં જહ્નકેણં પુલ્લકોડી અંતોમુદ્દુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાહં પુલ્લકોડીપુદ્દુત્તમમ્મહિયાહં ૭ ।

૩૧. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉવવજ્જો એસ ચેવ વસદ્વાયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નકેણં પુલ્લકોડી અંતોમુદ્દુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુલ્લકોડીઓ ચડાહિં અંતોમુદ્દુત્તેહિ અમ્મહિયાઓ ૮ ।

૩૨. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉવવજ્જો જહ્નકેણં તિપલિઓવમદ્વિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવમદ્વિતીપ્પસુ, અવસેસં તં ચેવ । નવરં પરિમાણં ઓગાહના ય જહા પયસ્સેવ તદ્દયગમપ્પ । મવાદેસેણં દો મવગ્ગહનાહં, કાલાદેસેણં જહ્નકેણં તિન્નિ પલિઓવમાહં પુલ્લકોડીપ્પ અમ્મહિયાહં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાહં પુલ્લકોડીપ્પ અમ્મહિયાહં—અવતિયં ૯ ।

૩૩. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્જંતિ કિં સન્નિમણુ, અસન્નિમણુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સન્નિમણુસ્સેહિતો વિ, અસન્નિમણુસ્સેહિતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

૩૪. [પ્ર૦] અસન્નિમણુસ્સે નં મંતે ! જે મધિય પંચિવિયતિરિવજ્જોણિપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિકાલ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં અંતોમુદ્દુત્તં, ઉક્કોસેણં પુલ્લકોડીમાડપ્પસુ ઉવવજ્જતિ । લક્કી સે તિસુ વિ ગમપ્પસુ જહેવ પુલ્લકાદ્વિતીપ્પસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ । સંવેહો જહા પત્થ ચેવ અસન્નિપંચિવિયસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ તહેવ નિરવસેસો માણિયદ્વો ।

૪ જઘન્યં સંજી પં૦
તિર્યચની સંજી ૫૦
તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.

૨૯. જો તે (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) પોતે જ જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય [અને તે સંજી પં૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય] તો તે જઘન્ય અન્તર્મુદ્દર્ત આયુષવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થતા આજ સંજી પંચેન્દ્રિયની જે વક્તવ્યતા કહી છે તે આ ઉદ્દેશકમાં મધ્યના ચોથા, પાંચમા અને છઠ્ઠા એ ત્રણ ગમકમાં કહેવી. અને [સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થતા] અસંજી પંચેન્દ્રિયને મધ્યના ત્રણ ગમકમાં જે સંવેધ કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવો (૬).

૭ ઉત્કૃષ્ટં સં૦ ૫૦
તિર્યચની સં૦ ૫૦
તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.

૩૦. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાલ્પની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની પેઠે કહેવું. પરન્તુ સ્થિતિ અને અનુવંધ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. કાલ્પાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુદ્દર્ત અધિક, પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્લોપમ—એટલો કાલ્પ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૮ ઉત્કૃષ્ટં સં૦ ૫૦
તિર્યચની જં૦ સં૦
પં૦ તિર્યચમાં
ઉત્પત્તિ.

૩૧. જો તે જ જીવ (ઉ૦ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જઘન્ય સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલ્પાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુદ્દર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્દર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—એટલો કાલ્પ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

૭૦ સં૦ ૫૦ તિર્ય-
ચની ૭૦ સં૦ ૫૦
તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.

૩૨. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાલ્પની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા સં૦ ૫૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય. વાર્કી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ અને અવગાહના આના ત્રીજા ગમકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં. મવાદેશથી બે ભવ અને કાલ્પાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ—એટલો કાલ્પ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૯).

મનુષ્યોની સં૦ ૫૦
તિર્યચમાં ઉત્પત્તિ.

૩૩. [પ્ર૦] જો (સં૦ ૫૦ તિર્યચો) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંજી અને અસંજી એ બન્ને પ્રકારના મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

અસંજી મનુષ્યોની
સં૦ ૫૦ તિર્યચમાં
ઉત્પત્તિ.

૩૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંજી મનુષ્ય, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલ્પની સ્થિતિવાળા સંજી પં૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુદ્દર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા સંજી પં૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય. પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજી મનુષ્યની પ્રથમના ત્રણ ગમકમાં જે વક્તવ્યતા કહી છે તે અહીં પ્રથમના ત્રણે ગમકમાં કહેવી. અને સંવેધ અસંજી પંચેન્દ્રિયના મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવો.

૩૫. [પ્ર૦] જર સન્નિમણુસ્તેહિતો. કિ સંજેજવાસાડયસન્નિમણુસ્તેહિતો, અસંજેજવાસાડયસન્નિમણુસ્તેહિતો. ? [૩૦] ગોયમા ! સંજેજવાસાડય, નો અસંજેજવાસાડય.

૩૬. [પ્ર૦] જર સંજેજવાસાડય. કિ પજસ, અપજસ. ? [૩૦] ગોયમા ! પજસસંજેજવાસાડય, અપજસસંજેજવાસાડય.

૩૭. [પ્ર૦] સન્નિમણુસ્તે જં મંતે ! જે મધિપ પંચિવિયતિરિક્તજોણિપસુ ઉવવજિતપ સે જં મંતે ! કેવતિ. ? [૩૦] ગોયમા ! જહજેણં અંતોમુહુત, ઉકોસેણં તિપલિઓવમટ્ટિતિપસુ ઉવવજિતિ.

૩૮. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! [૩૦] લક્ષી સે જહા ઇયસ્સેવ સન્નિમણુસ્સસ્સ પુહવિકાદપસુ ઉવવજમાણસ્સ પદમગમપ જાવ-‘મવાદેસો’તિ. કાલાદેસેણં જહજેણં દો અંતોમુહુતા, ઉકોસેણં તિપિ પલિઓવમાઈં પુહકોહિપુહત્તમમ્મહિયાઈં ?

૩૯. સો જેવ જહજકાલટ્ટિતિપસુ ઉવવજો પસ જેવ વસવયા. નવરં કાલાદેસેણં જહજેણં દો અંતોમુહુતા, ઉકોસેણં વસારિ પુહકોહીઓ વડહિં અંતોમુહુતેહિં અમ્મહિયાઓ ૨.

૪૦. સો જેવ ઉકોસકાલટ્ટિતિપસુ ઉવવજો જહજેણં તિપલિઓવમટ્ટિતિપસુ, ઉકોસેણં વિ તિપલિઓવમટ્ટિતિપસુ-સજેવ વસવયા. નવરં ઓગાહણા જહજેણં અંગુલપુહત્તં, ઉકોસેણં પંચ ધણુસયાઈં. ઠિતી જહજેણં માસપુહત્તં, ઉકોસેણં પુહકોહી. ઇવં અણુવંધો વિ. મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહજેણં તિપિ પલિઓવમાઈં માસપુહત્તમમ્મહિયાઈં, ઉકોસેણં તિપિ પલિઓવમાઈં પુહકોહીપ અમ્મહિયાઈં-વસતિયં ૩.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી કે અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

સંજી મનુષ્યોની સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્નિ.

૩૬. [પ્ર૦] જો તેઓ (સંજી પંચેન્દ્રિય) સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા મનુષ્યોથી કે અપર્યાપ્તા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા વચ્ચે પ્રકારના મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

૩૭. [પ્ર૦] સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાળો સંજી પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય, જે સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અધન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે સંજી મનુષ્યો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા એ જ સંજી મનુષ્યની પ્રથમ ગમકમાં કહેલી વક્તવ્યતા યાવત્-મવાદેશ સુધી અહીં કહેવી. કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્લોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે (૧).

પરિમાણાદિ.

૩૯. જો તે સંજી મનુષ્ય જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૨).

સંજી મનુષ્યની જઘન્ય પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્નિ.

૪૦. જો તે જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. (અહીં પણ) એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરપ્રમાણ જઘન્ય અંગુલપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ હોય છે. આયુષ જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પણ જાણવો. મવાદેશથી બે ભવ તથા કાલાદેશથી જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્લોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

સંજી મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્નિ.

૩૮-૩૯ * પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થતા સંજી મનુષ્યની પ્રથમ ગમમાં કહેલી વક્તવ્યતા આ પ્રમાણે છે. પરિમાણ-એક મમ્મથે જઘન્ય એક, બે અને ઉત્કૃષ્ટ સંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય છે. કારણ કે સંજી મનુષ્યો હમેશાં સંસ્થાતા જ હોય છે. તેને છ સંઘયણ હોય છે. ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની અવગાહના, છ સંસ્થાન, ત્રણ દિટ્ટિ, વિકલ્પે ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ યોગ, બે પ્રકારનો ઉપયોગ, ચાર સંજ્ઞા, ચાર વશાય, પાંચ દિન્દ્રિય, છ મસુદ્ધાત, સાતા અને અસાતા, ત્રણ વેદ, જ. અન્તર્મુહૂર્તનું આયુષ, ૩૦ પૂર્વકોટિનું આયુષ, પ્રગસ્ટ અને અપ્રગસ્ટ અધ્યવસાય, સ્થિતિના સમાન અનુવંધ અને સંવેધ. જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ હોય છે. ધીજા ગમમાં પ્રથમ ગમમાં કહેલી વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ કાલની અપેક્ષાએ જ. બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ૩૦ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ સંવેધ જાણવો.—ટીકા.

૪૦ † ત્રીજા ગમમાં પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પરંતુ અવગાહના અંગુલપૃથક્ત્વ-બે અંગુલથી નવ અંગુલ પ્રમાણ અને આયુષ માસપૃથક્ત્વ જાણવું. આ કથનથી પટલું જાણી શકાય છે કે અંગુલપૃથક્ત્વથી ન્યૂન શરીરવાળો તથા માસપૃથક્ત્વથી હીન આયુષવાળો મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ આયુષવાળા તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થતો નથી.—ટીકા.

૪૧. સો એવ અપ્પણા જહ્નકાલદ્વિતિઓ જાઓ, જહા સન્નિપંચિવિયતિરિક્ષજોબિયસ્સ પંચિવિયતિરિક્ષજોબિયસુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ મન્નિમેસુ તિસુ ગમપસુ વત્તથયા મણિયા एस એવ एसस्स वि मन्निमेसु तिसु गमपसु निरपसेसा भाणि-
यथा । नवरं परिमाणं उक्कोसेणं संलेखा उववज्जंति, सेसं तं એવ ૬ ।

૪૨. સો એવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતિઓ જાતો સએવ પદમગમગવત્તથયા । નવરં ઓગાહણા જહ્નએણં પંચ ધનુસયાઈ ।
ઉક્કોસેણં પંચ ધનુસયાઈ । ઠિતી અણુબંધો જહ્નએણં પુણ્ણકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુણ્ણકોડી, સેસં તદેવ જાવ—‘મવાદેસો’સિ,
કાલાદેસેણં જહ્નએણં પુણ્ણકોડી અંતોમુદ્દુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુણ્ણકોડિપુહ્ણત્તમમ્મહિયાઈ—एवतियं ૭ ।

૪૩. સો એવ જહ્નકાલદ્વિતિએસુ ઉવવજ્ઞો एस એવ વત્તથયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નએણં પુણ્ણકોડી અંતોમુદ્દુત્તમમ્મ-
હિયા, ઉક્કોસેણં ચચારિ પુણ્ણકોડીઓ વડાઈ અંતોમુદ્દુત્તેઈ અમ્મહિયાઓ ૮ ।

૪૪. સો એવ ઉક્કોસકાલદ્વિતિએસુ ઉવવજ્ઞો, જહ્નએણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમાઈ, एस એવ
લક્કી જદેવ સત્તમગમે । મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહ્નએણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુણ્ણકોડી અમ્મહિયાઈ, ઉક્કો-
સેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુણ્ણકોડી અમ્મહિયાઈ—एवतियं ૯ ।

૪૫. [પ્ર૦] જદ્ દેવેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં મવળવાસિદેવેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, ધાણમંતર૦, જોહસિય૦, વેમાણિયદેવેહિતો ?
[ઉ૦] ગોયમા ! મવળવાસિદેવેહિતો વિ૦, જાવ—વેમાણિયદેવેહિતો વિ૦ ।

૪૬. [પ્ર૦] જદ્ મવળવાસિ૦ કિં અસુરકુમારમવળ૦, જાવ—યણિયકુમારમવળ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસુરકુમાર૦,
જાવ—યણિયકુમારમવળ૦ ।

૪૭. [પ્ર૦] અસુરકુમારે નં મંતે ! જે મણિય પંચિવિયતિરિક્ષજોબિયસુ ઉવવજ્ઞિસપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિ૦ ? [ઉ૦]
ગોયમા ! જહ્નએણં અંતોમુદ્દુત્તદ્વિતિએસુ, ઉક્કોસેણં પુણ્ણકોડિઆઉએસુ ઉવવજ્ઞંતિ । અસુરકુમારાણં લક્કી ણવસુ વિ ગમપસુ
જહા પુદવિક્કાપસુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ, एस જાવ—ईसानदेवस्स तदेव लक्की । મવાદેસેણં સવ્વત્થ અદ્દ મવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં
જહ્નએણં દોન્નિ મવગ્ગહણાઈ । ઠિતિ સંવેદં ચ સવ્વત્થ જાણેજ્ઞા ૯ ।

જવ૦ સંઘી મનુષ્યની
સં૦ પં૦ તિર્યંચમાં
ઉત્પત્તિ.

૪૧. જો તે સંઘી મનુષ્ય પોતે જઘન્યસ્થિતિવાલો હોય તો તેને જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થતા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની મધ્યમ ત્રણ
ગમકોની વક્તવ્યતા કહેવી છે તેમ આનાં પણ મધ્યમ ત્રણ ગમકોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ ‘ઉત્કૃષ્ટ
સંસ્થાતા ઉપજે’ એમ કહેવું, અને યાત્રી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. (૬)

ઉત્કૃષ્ટ૦ સંઘી મનુ-
ષ્યની સં૦ પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૪૨. જો તે (સંઘી મનુષ્ય) પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાઢની સ્થિતિવાલો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે
શરીરગી અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુપની હોય છે. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. વાકી વધું
યાવત્—મવાદેશ મુઘી તે જ પ્રમાણે જાણવું. કાઢાદંશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ
પલ્લોપમ—एटलो કાઢ યાવત્—गतिआगति કરે (૭).

જવ૦ સંઘી મનુષ્યની
જવ૦ સં૦ પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૪૩. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્ય સ્થિતિવાલો તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાઢાદંશથી
જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—एटलो કાઢ યાવત્—गतिआगति કરે (૮).

જવ૦ સંઘી મનુષ્યની
જવ૦ સંઘી પં૦ તિર્યં-
ચમાં ઉત્પત્તિ.

૪૪. જો તે જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટકાઢની સ્થિતિવાલો સંઘી પં૦ તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લો-
પમની સ્થિતિવાલો સંઘી૦ પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. અહિં પૂર્વોક્ત સાનમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. મવાદેશથી બે ભવ અને કાઢાદે-
શથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ—एटलो કાઢ યાવત્—गतिआगति કરે (૯).

દેવોની સં૦ પં૦
તિર્યંચોમાં ઉત્પત્તિ.

૪૫. જો તે (સં૦ પં૦ તિર્યંચો) દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું મવનવાસી દેવોથી, વાનવ્યન્તર દેવોથી, જ્યોતિષિક દેવોથી
કે વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવનવાસી દેવોથી, અને યાવત્—वैमानिक દેવોથી પણ આવી
ઉત્પન્ન થાય.

અસુરકુમાર-
મવનવાસી દેવોનો
સં૦ પં૦ તિર્યંચોમાં
ઉત્પત્તિ.

૪૬. [પ્ર૦] જો તે મવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું અસુરકુમાર મવનવાસીથી કે યાવત્—स्तनितकुमार મવનવાસી
દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અસુરકુમારોથી, યાવત્—स्तनितकुमार મવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

૪૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે અસુરકુમાર મવનવાસી દેવ સં૦ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાઢની
સ્થિતિવાલો સંઘી પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાલો સંઘી પં૦
તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને નવે ગમકમાં જે વક્તવ્યતા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતા અસુરકુમારોની કહી છે તેમ કહેવી. એ પ્રમાણે
યાવત્—ईसानदेव लोक सुधी પણ તે પ્રમાણે વક્તવ્યતા કહેવી. મવાદેશ વધે ટેકાણે ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ અને જઘન્ય બે ભવ હોય છે.
અર્થા સર્વ ટેકાણે સ્થિતિ અને સંવેદ મિત્ર જાણવો (૯).

४८. [प्र०] नागकुमारे णं मंते ! जे भविष० ? [उ०] एस चेव वत्तव्या । नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा । एवं जाव—पणियकुमारे ९ ।

४९. [प्र०] जइ बाणमंतरेहितो० किं पिसाव० ? [उ०] तहेव । जाव—

५०. [प्र०] बाणमंतरे णं मंते ! जे भविष पंचिदियतिरिक्ख० ? [उ०] एवं चेव । नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

५१. [प्र०] जइ जोतिसिय० ? [उ०] उववाओ तहेव । जाव—

५२. [प्र०] जोतिसिय णं मंते ! जे भविष पंचिदियतिरिक्ख० ? [उ०] एस चेव वत्तव्या । जहा पुढविक्कायउहे-सए भवगहणारं नवसु वि गमपसु अट्ट, जाव—कालादेसेणं जहणेणं अट्टभागपलिओवमं अंतोमुहुत्तमम्महियं, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमारं चउहिं पुव्वकोडीहिं चउहिं य वाससयसहस्तेहिं अम्महियारं—एवतियं० । एवं नवसु वि गमपसु, नवरं ठिति संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

५३. [प्र०] जइ धेमाणियदेवेहितो० किं कप्पोवगधेमाणिय०, कप्पातीतवेमाणिय० ? [उ०] गोयमा ! कप्पोवगधेमा-णिय०, नो कप्पातीतवेमाणिय० । जइ कप्पोवग० जाव—सहस्सारकप्पोवगधेमाणियदेवेहितो वि उववज्जंति, नो आणय०, जाव—नो अण्यकप्पोवगधेमाणिय० ।

५४. [प्र०] सोहम्मदेवे णं मंते ! जे भविष पंचिदियतिरिक्खजोणियसु उववज्जित्तए से णं मंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेणं पुव्वकोडीभाउपसु, सेसं जहेव पुढविक्कायउहेसए नवसु वि गमपसु । नवरं नवसु वि गमपसु जहणेणं दो भवगहणारं, उक्कोसेणं अट्ट भवगहणारं । ठिति कालादेसं च जाणिज्जा, एवं ईसाणदेवे वि । एवं एएणं कमेणं अवसेसा वि जाव—सहस्सारदेवेसु उववाएयवा । नवरं ओगाहणा जहा ओगाहणासंठाणे, लेस्ता—सणकुमार—

४८. [प्र०] हे भगवन् ! जे नागकुमार, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा सं० पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! अहीं बधी पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के स्थिति अने संवेध (भिन्न) जाणवो. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं.

नागकुमारनी सं०
पं० तिर्यचमां
उत्पत्ति.

४९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (संज्ञी पं० तिर्यचो) वानव्यन्तरोपी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पिशाच वानव्यन्तरोपी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि बंधुं पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं. यावत्—

वानव्यन्तरोपी सं०
पं० तिर्यचमा
उत्पत्ति.

५०. [प्र०] हे भगवन् ! जे वानव्यन्तर, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा संज्ञी पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो.

५१. [प्र०] जो ते (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यच) ज्योतिषिकोपी आवी उत्पन्न थाय तो तेने पूर्वे कक्षा प्रमाणे—पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थता संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचने कक्षा प्रमाणे उपपात कहेवो. यावत्—

ज्योतिषिकोपी सं०
पं० तिर्यचमां
उत्पत्ति.

५२. [प्र०] हे भगवन् ! जे ज्योतिषिक, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा सं० पं० तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता जेम पृथिवीकायिक उद्देशकमां कहेली छे तेम कहेवी. नवे गमकमां आठ भवो जाणवा. यावत्—काळादेशी जघन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक पत्योपमनो आठमो भाग अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक पत्योपम—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे. ए प्रमाणे नवे गमकोमां जाणवुं. पण विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो. (९.)

५३. [प्र०] जो तेओ वैमानिक देवोपी आवी उत्पन्न थाय तो शुं कल्पोपपन्न वैमानिक देवोपी के कल्पातीत वैमानिक देवोपी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ कल्पोपपन्नक वैमानिक देवोपी आवी उत्पन्न थाय, पण कल्पातीत वैमानिक देवोपी आवी न उत्पन्न थाय. जो कल्पोपपन्न वैमानिक देवोपी आवी उत्पन्न थाय तो यावत्—सहस्रार कल्पोपपन्नक वैमानिक देवोपी आवी उत्पन्न थाय, पण आनत कल्पोपपन्नक, यावत्—अच्युतकल्पोपपन्नकपी आवी उत्पन्न न थाय.

वैमानिक देवोपी सं०
पं० तिर्यचमां
उत्पत्ति.

५४. [प्र०] हे भगवन् ! जे सौधर्म देव, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी आयुषवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यचमां उत्पन्न थाय. बाकी बंधुं नवे गमकोने आश्रयी पृथिवीकायिक उद्देशकमां कक्षा प्रमाणे कहेवुं. पण विशेष ए के नवे गमकोमां संवेध—भवनी अपेक्षाए जघन्य बे भव अने उत्कृष्ट आठ भवनो होय छे. स्थिति अने काळादेश (भिन्न भिन्न) जाणवा. ए प्रमाणे ईशान देव संवेधे पण जाणवुं.

सौधर्मयी सहस्रार-
पर्यंत देवोपी सं० पं०
तिर्यचमां उत्पत्ति.

માહિદ-ચંમલોપસુ યગા પમ્હલેસ્સા, સેસાચં યગા શુક્કલેસ્સા । વેદે નો રિત્યિવેદગા, પુરિસવેદગા, જો નપુંસગવેદગા । આડ-
અંશુબંધા જહા ઠિતિપદે, સેસં જહેવ ર્જિનાગમં કાયસંવેદં ચ જાણેજા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ।

ચતુર્વીસતિમે સઘ વીસતિમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તથા એ જ ક્રમવડે બાકી બધા દેવોનો યાવત્-સહસ્રાર દેવ સુધી ઉપપાન કહેવો. પરન્તુ અવગાહના, *અવગાહનાસંસ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. લેસ્યા—સનત્કુમાર, માહેન્દ્ર અને બ્રહ્મલોકમાં એક પદ્યલેસ્યા અને બાકી બધાને એક શુક્કલેસ્યા જાણવી. વેદમાં સ્ત્રીવેદવાચ્ય અને નપુંસકવેદવાચ્ય નથી, પણ પુરુષવેદવાચ્ય હોય છે. ‘સ્થિતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે આયુષ અને અનુબંધ જાણવો. બાકી બધું ર્જિનાન દેવોની પેઠે જાણવું, તેમજ અહિં કાયસંવેધ જુદો કહેવો. ‘હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચોવીશમા શતકમાં વીશમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

એકવીસતિમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] મણુસ્સા જં મંતે ! કમોહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? કિ નેરપ્પહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? જાવ-દેવેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરપ્પહિતો ચિ ઉવવજ્ઞંતિ, જાવ-દેવેહિતો ચિ ઉવવજ્ઞંતિ-એવં ઉવવામો જહા પંચિદિયતિરિક્કજોણિઉદ્દેસપ જાવ-
‘તમાપુદવિનેરપ્પહિતો ચિ ઉવવજ્ઞંતિ, જો અદ્દેસત્તમપુદવિનેરપ્પહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ।

૨. [પ્ર૦] રયણપ્પમપુદવિનેરપ્પ જં મંતે ! જે મવિપ મણુસ્સેસુ ઉવવજ્ઞંતિ સે જં મંતે ! કેવતિકાલ્લ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં માસપુદ્ધત્તિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડિઆપ્પસુ, અવસેસા વત્તઘયા જહા પંચિદિયતિરિક્કજોણિપ્પસુ ઉવવજ્ઞંતસ્સ તહેવ । નવરં પરિમાણે જહજ્ઞેણં એક્કો વા દો વા તિચ્છિ વા, ઉક્કોસેણં સંલેજા ઉવવજ્ઞંતિ । જહા તદ્દિ અંતોમુદ્ધસેહિં તદ્દા ર્હં માસપુદ્ધસેહિં સંવેદં કરેજા, સેસં તં ચેવ ૧ । જહા રયણપ્પમાય વત્તઘયા તદ્દા સકરપ્પમાય ચિ । નવરં જહજ્ઞેણં વાસપુદ્ધત્તિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડી૦ । ઓગાહના-લેસ્સા-જાણ-ટ્ટિતિ-મણુબંધ-સંવેદં જાણસં ચ જાણેજા જહેવ તિરિક્કજોણિય-ઉદ્દેસપ । એવં-જાવ-તમાપુદવિનેરપ્પ ૧ ।

૩. [પ્ર૦] જહ તિરિક્કજોણિપ્પહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિ પંચિદિયતિરિક્કજોણિપ્પહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? જાવ-પંચિદિયતિરિક્કજોણિપ્પહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચિદિયતિરિક્કજોણિ૦ એવો જહા પંચિદિયતિરિક્કજોણિઉદ્દેસપ । નવરં તેઉ-વાઙ્ગ પહિસેદ્દેયવા, સેસં તં ચેવ । જાવ-

એકવીશમો ઉદ્દેશક.

મણુઓનો ઉપપાત.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મણુઓ ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી, કે યાવત્-દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, યાવત્-દેવોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે અહીં પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. યાવત્-છઠી તમા પૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ સાતમી ત્તમતમા પૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય.

રત્નપ્રમાણેનૈરયિકોનો
મણુઓમાં ઉપપાત.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! રત્નપ્રમાણેનૈરયિકોનો નૈરયિક જે મણુઓમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલ્લી સ્થિતિવાળા મણુઓમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય બે માસથી આરંભી નવ માસ સુધીની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મણુઓમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધી વક્તવ્યતા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકમાં ઉત્પન્ન થતા રત્નપ્રમાણેનૈરયિકોની પેઠે કહેવી. પરન્તુ પરિમાણ—જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. જેમ ત્યાં અન્તર્મુદ્ધતવડે સંવેધ કર્યો છે તેમ અહીં માસપૃષ્ઠક્તવડે સંવેધ કરવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, રત્નપ્રમાણે વક્તવ્યતાની પેઠે શર્કરાપ્રમાણે પણ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે જઘન્ય વર્ષપૃષ્ઠક્તવની સ્થિતિ-વાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મણુઓમાં ઉત્પન્ન થાય. તથા અવગાહના, લેસ્યા, જ્ઞાન, સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ અને તેની વિશેષતા તિર્યચ્યોનિકના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એ પ્રમાણે યાવત્-તમા પૃથિવીના નૈરયિક સુધી જાણવું.

સ્થિત્યન્યોનિકનો
મણુઓમાં ઉપપાત.

૩. [પ્ર૦] જો તેઓ તિર્યચ્યોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી કે યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય-દિશાદિ વક્તવ્યતા પંચેન્દ્રિયતિર્યચ્યોનિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. પણ વિશેષ એ કે, તેજસ્કાય અને વાયુકાયનો નિપેધ કરવો. [ત્યાંથી આવી મણુઓમાં ઉત્પન્ન ન થાય.] બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—

४. [प्र०] पुढविकाइय णं मंते ! जे भविष्य मणुस्सेसु उववज्जित्तप से णं मंते ! केवति० ! [उ०] गोयमा ! जह्मेणं अंतोमुहुत्तट्टित्तपसु, उक्कोसेणं पुव्वकोटिआउपसु उववज्जिता ।

५. [प्र०] ते णं मंते ! जीवा० ! [उ०] एवं जहेव पंचिदियतिरिक्खजोणियसु उववज्जमाणस्स पुढविकाइयस्स वत्त-
हया सा चेव इह वि उववज्जमाणस्स माणियत्ता णवसु वि गमयसु । नवरं ततिथ-छट्ठ-णवमेसु गमयसु परिमाणं जह्मेणं
एक्को वा दो वा तिप्पि वा, उक्कोसेणं संबेज्जा उववज्जति । जाहे अप्पणा जह्मेकाळट्टित्तमो भवति ताहे पढमगमय अज्झ-
वसाणा पसत्था वि अप्पसत्था वि, वितियगमय अप्पसत्था, ततियगमय पसत्था भवति, सेसं तं चेव निरवसेसं १ ।

६. [प्र०] जह्माउकारप० ! [उ०] एवं आउकारयाण वि । एवं वणस्सइकारयाण वि । एवं जाव-चउरिदियाण
वि । असन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिय-सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिय-असन्निमणुस्स-सन्निमणुस्सा य पते सहे वि जहा
पंचिदियतिरिक्खजोणियउद्देसए तहेव माणियत्ता । नवरं एयाणि चेव परिमाण-अज्झवसाण-णाणत्ताणि जाणिज्जा पुढविका-
इयस्स एत्थ चेव उद्देसए मणियाणि । सेसं तहेव निरवसेसं ।

७. [प्र०] जह्मे देवेहिंतो उववज्जति किं भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जति, बाणमंतर०, जोइसिय०, वेमाणियदेवेहिंतो
उववज्जति ! [उ०] गोयमा ! भवणवासिदेवेहिंतो वि०, जाव-वेमाणियदेवेहिंतो वि उववज्जति ।

८. [प्र०] जह्मे भवणवासि० किं असुर०, जाव-यणिय० ! [उ०] गोयमा ! असुरकुमार०, जाव-यणिय० ।

९. [प्र०] असुरकुमारे णं मंते ! जे भविष्य मणुस्सेसु उववज्जित्तप से णं मंते ! केवति० ! [उ०] गोयमा ! जह्मेणं
मासपुहत्तट्टित्तपसु, उक्कोसेणं पुव्वकोटिआउपसु उववज्जिता । एवं जहेव पंचिदियतिरिक्खजोणियउद्देसए वत्तहया सहेव एत्थ
वि माणियत्ता । नवरं जहा तहिं जह्मेणं अंतोमुहुत्तट्टित्तपसु तहा इहं मासपुहत्तट्टित्तपसु । परिमाणं जह्मेणं एक्को वा दो वा

४. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक, मनुष्योमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ने केटळा काळनी स्थितिवाळ मनुष्यमां उत्पन्न
थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्तने अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळ मनुष्यमां उत्पन्न थाय.

पृथिवीकायिकोनो
मनुष्यमां उपपात.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिको) एक समये केटळा उत्पन्न थाय—इत्यादि पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकमां उत्पन्न थता
पृथिवीकायिकनी पेठे अहीं मनुष्यमां उत्पन्न थनार पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता नवे गमकोमां कहेवी. विशेष एके त्रीजा, छट्ठा, अने नवमा
गमकमां परिमाण जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता उत्पन्न थाय छे. ज्यारे (पृथिवीकायिक) पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो
होय त्यारे [मध्यमना त्रण गमकमां] *प्रथम गमकमां अध्यवसायो प्रशस्त अने अप्रशस्त बन्ने प्रकारना होय छे. बीजा गमकमां अप्रशस्त
अने त्रीजा गमकमां प्रशस्त होय छे. बाकी बंधु पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं.

६. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ (मनुष्यो) अप्कायिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो अप्कायिकोने तथा वनस्पतिकायिकोने पूर्वोक्त
वक्तव्यता कहेवी. ए प्रमाणे यावत्-चउरिन्द्रियो सुधी जाणवुं. असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, अमज्ञी मनुष्य
अने संज्ञी मनुष्य ए बधाने पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकउद्देशकमां कक्षा प्रमाणे कहेवुं. परन्तु विशेष ए के बधाने परिमाण अने अध्यवसायोनी
मिन्नता पृथिवीकायिकने आज उद्देशकमां कक्षा प्रमाणे जाणवी. बाकी बंधु पूर्वोक्त जाणवुं.

अप्कायिकोनो मनु-
ष्यमां उपपात.

७. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ (मनुष्यो) देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं भवनवासी, व्यानव्यन्तर, ज्योतिषिक के वैमानिक
देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवनवासी देवोथी, यावत्-वैमानिक देवोथी पण आवी उत्पन्न थाय.

देवोनो मनुष्योमां
उपपात.

८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते भवनवासी देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं असुरकुमारोथी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-स्तनित-
कुमारोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ असुरकुमारोथी, यावत्-स्तनितकुमारोथी पण आवी उत्पन्न थाय.

भवनवासी देवोनो
मनुष्यमां उपपात.

९. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारदेव, जे मनुष्यमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटळा काळनी स्थितिवाळ मनुष्यमां उत्पन्न थाय ?
[उ०] हे गौतम ! ते जघन्य मासपृथक्त्व अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळ मनुष्यमां उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकना
उद्देशकमां जे वक्तव्यता कही छे ते वक्तव्यता अहिं पण कहेवी. पण विशेष ए के जेम त्यां जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी स्थितिवाळ तिर्यचमां
उत्पन्न थवानुं कहुं छे तेम अहीं मासपृथक्त्वनी स्थितिवाळमां उत्पन्न थवानुं कहेवुं. परिमाण-जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट
संख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधु पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-ईशानदेवो सुधी वक्तव्यता कहेवी. ए ज-उपर कक्षा

असुरकुमारदि
देवोनो मनुष्यमां
उपपात.

५ * मध्यमत्रिकना प्रथम गमकमां जघन्य • पृथिवीकायिकोनो मनुष्यमां औषिक उपपात थाय छे. ज्यारे पृथिवीकायिक उ० मनुष्यमां उत्पन्न
थवानो होय त्यारे तेना अध्यवसायो प्रशस्त होय छे, जघन्य • मनुष्यमां उत्पन्न थवानो होय त्यारे अप्रशस्त अध्यवसायो होय छे. मध्यमत्रिकना त्रीजा गमकमां
जघन्य • पृथिवीकायिक जघन्य • मनुष्यमां उपजवानो होवाथी तेना अध्यवसायो अप्रशस्त होय छे, कारण के प्रशस्त अध्यवसायोथी जघन्य स्थितिपणे उप-
पात थतो नबी. त्रीजा गमकमां जघन्य • पृथिवीकायिक उ० मनुष्यमां उपजतो होवाथी तेना प्रशस्त अध्यवसायो होय छे.—टीका.

તિષ્ઠિ વા, ઉક્તોસેનં સંભેજા ઉવચ્છંતિ, સેસં તં ચેવ । एवं जाव-‘ईसाणदेवो’ति । एयाणि चैव पाणसाणि । सणकुमार-
दीया जाव-‘सहस्सारो’ति जहेव पंचिदियतिरिक्खजोणिउहेसए । नवरं परिमाणं जहणेणं पक्को वा दो वा तिष्ठा वા, ઉક્તોસેનં
સંભેજા ઉવચ્છંતિ । યવધામો જહણેણં વાસપુહ્તદ્વિતિપસુ, ઉક્તોસેનં પુલ્લકોડીઆપસુ ઉવચ્છંતિ, સેસં તં ચેવ । સંભેહં
વાસપુહ્તં પુલ્લકોડીસુ કરેજા । સણકુમારે ઠિતી ચડગુણિયા અઢાવીસં સાગરોવમા મંવંતિ, માહિંદે તાણિ ચેવ સાતિરેગાણિ,
બમ્હલોપ ચસાલીસં, લંતપ છપ્પણં, મહાસુકે અઢસાઠિં, સહસ્સારે વાવસારિં સાગરોવમાહં । एसा उक्तोसा ठिती भणिया । जह-
ञ्छत्ति पि चउ गुणेजा ९ ।

૧૦. [પ્ર૦] આણયદેવે નં મંતે ! જે મવિપ મણુસેસુ ઉવચ્છંતિપ સે નં મંતે ! કેવતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહણેણં
વાસપુહ્તદ્વિતિપસુ, ઉક્તોસેનં પુલ્લકોડીઠિતીપસુ ।

૧૧. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! [ઉ૦] एवं जहेव सहस्सारदेवाणं वसच्छया । नवरं भोगाहणा-ठिति-अणुबंधे य जाणेजा,
सेसं तं चैव । भवादेसेणं जहणेणं दो भवग्गहणाहं, उक्तोसेणं छ भवग्गहणाहं । कालादेसेणं जहणेणं अट्टारस सागरोवमाहं
वासपुह्त्तमम्महियाहं, उक्तोसेणं सत्तावन्नं सागरोवमाहं तिहिं पुल्लकोडीहिं अम्महियाहं-एवतियं कालं । एवं णव वि गमा,
नवरं ठिति अणुबंधं संवेहं च जाणेजा, एवं जाव-अणुयदेवो, नवरं ठिति अणुबंधं संवेहं च जाणेजा । पाणयदेवस्स ठिती
तिगुणिया सद्धि सागरोवमाहं, आरणगस्स तेवद्धि सागरोवमाहं, अणुयदेवस्स छावद्धि सागरोवमाहं ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ કપ્પાતીતવેમાણિયદેવેહિતો ઉવચ્છંતિ કિં ગેવેજ્જકપ્પાતીત, અણુસરોવણતિયકપ્પાતીત ? [ઉ૦]
ગોયમા ! ગેવેજ્જકપ્પાતીત, અણુસરોવણતિય ।

૧૩. [પ્ર૦] જહ ગેવેજ્જ કિં દેટ્ટિમ ૨ ગેવિજ્જગકપ્પાતીત જાવ-ઉવરિમ ૨ ગેવેજ્જ ? [ઉ૦] ગોયમા ! દેટ્ટિમ ૨
ગેવેજ્જ, જાવ-ઉવરિમ ૨ ।

૧૪. [પ્ર૦] ગેવેજ્જદેવે નં મંતે ! જે મવિપ મણુસેસુ ઉવચ્છંતિપ સે નં મંતે ! કેવતિકાલ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહણેણં

વાચત સહસ્રાર
દેવોનો મનુષ્યમાં
ઉપપાત.

પ્રમાણે વિશેષતા પણ જાણવી. જેમ પંચેન્દ્રિયતિયૈચયોનિકાઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ સનત્કુમારથી માંડી યાવત્-સહસ્રારસુષીના દેવો સંબંધે
કહેવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓ જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ સ્થિતિવાળા
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. સંવેધ જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટી વડે કરવો. સનત્કુમારમાં પોતાના આયુષની સ્થિતિથી ચારગુણી કરતાં અઠ્યાવીશ સાગરોપમ થાય છે. માહેન્દ્રમાં કાંઠક અધિક
અઠ્યાવીશ સાગરોપમ, બ્રહ્મલોકમાં ચાલીશ, લંતકમાં છપ્પન, મહાસુકમાં અઢસઠ અને સહસ્રારમાં બહોતેર સાગરોપમ થાય છે. એ પ્રમાણે
ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહેવી. અને જઘન્ય સ્થિતિને પણ ચારગુણી કરવી. [એમ કાયસંવેધ કહેવો.] (૯.)

આનત દેવોનો
મનુષ્યમાં ઉપપાત.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે આનતદેવ, મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય
[ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (મનુષ્યો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ જેમ સહસ્રાર દેવની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ
કહેવી. પણ અવગાહના, સ્થિતિ અને અનુબંધની વિશેષતા જાણવી. વાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને
ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ તથા કાઢાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક અઢાર સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક સત્તાવન સાગરોપમ-
એટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમકોમાં જાણવું. પરંતુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ મેદપૂર્વક જાણવો.
એ પ્રમાણે યાવત્-અન્યુત દેવ સુધી સમજવું. વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવા. પ્રાણત દેવની સ્થિતિ ત્રણગુણી
કરતાં સાઠ સાગરોપમ, આરણની ત્રેસઠ સાગરોપમ, અને અન્યુતદેવની છાસઠ સાગરોપમ સ્થિતિ થાય છે.

કલ્પાતીત દેવોનો
મનુષ્યમાં ઉપપાત.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે (મનુષ્યો) કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પ્રૈવેયક કલ્પાતીત વૈમાનિક
દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પ્રૈવેયક અને અનુત્તરોપપા-
તિક એ બન્ને પ્રકારના કલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

પ્રૈવેયક દેવોનો
મનુષ્યમાં ઉપપાત.

૧૩. [પ્ર૦] જો (મનુષ્યો) પ્રૈવેયકકલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સૌથી નીચેના કે સૌથી ઉપરના પ્રૈવેયક-
કલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સૌથી નીચેના યાવત્-સૌથી ઉપરના પ્રૈવેયકકલ્પાતીત દેવોથી પણ
ઉત્પન્ન થાય.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રૈવેયક દેવ, જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ?

વાસપુહ્તતિતીયસુ, ઉક્કોસેણં પુષ્કોડીં, મવસેસં જહા માણયવેષસ્સ વત્તજ્ઞયા । નવરં ઓગાહના—ગોતમા । યગે મવધારણિજ્ઞે સરીરપ, સે જહ્મેણં અંગુલસ્સ અસંભેજ્ઞમાગં ઉક્કોસેણં દો રયણીમો । સંદાણં—યગે મવધારણિજ્ઞે સરીરે, સે સમવડરંસસં-
ઢિપ પક્કસે । પંચ સમુગ્ધાયા પક્કસા, તં જહા—વેવણાસમુગ્ધાપ, જાવ—તેયગસમુગ્ધાપ, ખો વેવ જં વેડચિયતેયગસમુગ્ધાપહિં
સમોહણિસુ વા, સમોહણંતિ વા, સમોહણિસ્સંતિ વા । ઠિતી અણુબંધો જહ્મેણં વાવીસં સાગરોવમારં, ઉક્કોસેણં પક્કતીસં
સાગરોવમારં, સેસં તં વેવ । કાલાવેસેણં જહ્મેણં વાવીસં સાગરોવમારં વાસપુહ્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં તેણડતિ સાગરોવમારં
તિહિ પુષ્કોડીહિ અમ્મહિયારં—પવતિયં । પવં સેસેસુ વિ અટ્ટગમપ્પસુ । નવરં ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૧ ।

૧૫. [પ્ર૦] જહ અણુસરોવવાયકપ્પાતીતથેમાણિયં । કિં વિજયઅણુસરોવવાયં, વેજયંતઅણુસરોવવાતિયં, જાવ—
સહ્સસિદ્ધં ? [ઉ૦] ગોયમા । વિજયઅણુસરોવવાતિયં જાવ—સહ્સસિદ્ધઅણુસરોવવાતિયં ।

૧૬. [પ્ર૦] વિજય—વેજયંત—જયંત—અપરાજિયવેવે જં મંતે । જે મવિપ મણુસ્સેસુ ઉવવજિત્તપ્પ સે જં મંતે ! કેવતિં
[ઉ૦] પવં જહ્મેણં ગેભેજ્ઞવેણાં । નવરં ઓગાહના જહ્મેણં અંગુલસ્સ અસંભેજ્ઞમાગં, ઉક્કોસેણં યગા રયણી । સમ્મવિટ્ટી, ખો
મિચ્છવિટ્ટી, ખો સમ્મામિચ્છવિટ્ટી । જાણી, ખો અજ્ઞાણી, નિયમં તિજ્ઞાણી, તં જહા—આભિણિબોહિયનાણી, સુયનાણી, ઓહિ.
જાણી । ઠિતી જહ્મેણં પક્કતીસં સાગરોવમારં, ઉક્કોસેણં તેસીસં સાગરોવમારં, સેસં તં વેવ । મવાવેસેણં જહ્મેણં દો મવગ્ગ-
હણારં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ મવગ્ગહણારં । કાલાવેસેણં જહ્મેણં પક્કતીસં સાગરોવમારં વાસપુહ્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ટિ
સાગરોવમારં દોહિ પુષ્કોડીહિ અમ્મહિયારં—પવતિયં । પવં સેસા વિ અટ્ટ ગમગા માણિયજ્ઞા । નવરં ઠિતિ અણુબંધં સંવેધં ચ
જાણેજ્ઞા, સેસં પવં વેવ ।

૧૭. [પ્ર૦] સહ્સસિદ્ધગવેવે જં મંતે । જે મવિપ મણુસ્સેસુ ઉવવજિત્તપ્પં ? [ઉ૦] સા વેવ વિજયાદિવેવવત્તજ્ઞયા
માણિયજ્ઞા । જવરં ઠિતી અજહ્મમણુક્કોસેણં તેસીસં સાગરોવમારં । પવં અણુબંધો વિ, સેસં તં વેવ । મવાવેસેણં દો મવગ્ગ-
હણારં, કાલાવેસેણં જહ્મેણં તેસીસં સાગરોવમારં વાસપુહ્તમમ્મહિયારં, ઉક્કોસેણં તેસીસં સાગરોવમારં પુષ્કોડીપ અમ્મહિ-
યારં—પવતિયં । ૧ ।

[ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જગ્ગ્ય વર્ષપૃથક્ક અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધી વક્તવ્યતા આનંદ દેવની
પેટે કહેવી. પરંતુ હે ગૌતમ ! તેને એક મવધારણીય શરીર હોય છે અને તેનો અવગાહના જગ્ગ્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ
વે હાથની હોય છે. તેને એક મવધારણીય શરીર સમચતુરક્ષ સંસ્થાનવાલું હોય છે. પાંચ સમુદ્ઘાતો હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વેદના
સમુદ્ઘાત અને યાવત્—નૈજસ સમુદ્ઘાત. પળ તેઓએ વૈક્રિય કે નૈજસ સમુદ્ઘાત કરી નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહિ. સ્થિતિ અને
અનુબંધ જગ્ગ્ય વાવીશ સાગરોપમ તથા ઉત્કૃષ્ટ એકત્રીશ સાગરોપમ હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાળાદેશથી જગ્ગ્ય
વર્ષપૃથક્ક અધિક ત્રાણું સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક ત્રાણું સાગરોપમ—એટલો કાળ—યાવત્—ગમનાગમન કરે. બાકીના
આઠે ગમકોમાં પણ ૯ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ ૯ કે સ્થિતિ અને સંવેધ (મિત્ત) જાણવો.

૧૫. જો તેઓ (મનુષ્યો) અનુત્તરૌપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું વિજય, વૈજયંત કે યાવત્—
સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરૌપપાતિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વિજય અનુત્તરૌપપાતિકથી યાવત્—સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરૌ-
પપાતિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

અનુત્તરૌપપાતિક
દેવોનો ઉપપાત.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનુત્તરૌપપાતિક વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજિત દેવ, જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે
કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હિયાદિ જેમ પ્રૈત્રેયક દેવો સંબંધે કહ્યું તેમ અહીં કહેવું. વિશેષ ૯ કે અવગાહના
જગ્ગ્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હાથની હોય છે. તે સમ્યદ્દષ્ટિ હોય છે પણ મિધ્યાદષ્ટિ કે મિશ્રદષ્ટિ નથી હોતા. જ્ઞાની
હોય છે પણ અજ્ઞાની નથી. તેને અવડ્ય મતિ, શ્રુત અને અવધિ—૯ ત્રણ જ્ઞાન હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જગ્ગ્ય એકત્રીશ સાગરોપમની અને
ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. મવાદેશથી જગ્ગ્ય વે મવ, અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર મવ, તથા કાળાદેશથી
જગ્ગ્ય વર્ષપૃથક્ક અધિક એકત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક છાસટ સાગરોપમ—એટલો કાળ યાવત્—ગતિઆગતિ
કરે. ૯ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમકો કહેવા. પરંતુ વિશેષ ૯ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ (મિત્ત મિત્ત) જાણવો. તથા બાકી બધું
પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ, જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન
થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓની વક્તવ્યતા વિજયાદિદેવનાં વક્તવ્યતા પેટે કહેવી. વિશેષ ૯ કે અહીં જગ્ગ્ય નહિ તેમ ઉત્કૃષ્ટ નહિ એવી
એકજ પ્રકારે તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ હોય છે. ૯ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. મવાદેશથી વે
મવ તથા કાળાદેશથી જગ્ગ્ય વર્ષપૃથક્ક અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાળ
યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૧).

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો
મનુષ્યમાં ઉપપાત.

૧૮. સો એવ જહાનકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજો એસ એવ વત્તવયા । નવરં કાલાદેસેનં જહાનેનં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં વાસ-
પુહસમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસં સાગરોવમાઈં વાસપુહસમમ્મહિયાઈં—एवतियं ० ૨ ।

૧૯. સો એવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજો એસ એવ વત્તવયા । નવરં કાલાદેસેનં જહાનેનં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં પુહ-
કોટ્ટીપ અમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસં સાગરોવમાઈં પુહકોટ્ટીપ અમ્મહિયાઈં—एवतियं ० ૩ । एते એવ તિન્નિ ગમગા, સેસા
ન મણ્ણંતિ । 'સેવં મંતે । સેવં મંતે ।' તિ ।

ચઊવીસતિમે સए एकवीसतिमो उद्देशो समत्तो ।

सर्वार्थसिद्ध देवो
ज० मनुष्यमा
उपपात.

૧૮. જો તે (સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ) જન્મવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ
કે કાલાદેશથી જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—एटलो કાઠ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૨).

सर्वार्थसिद्धो उ०
मनुष्यमा उपपात.

૧૯. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાઠની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે કાલા-
દેશથી જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—एटलो કાઠ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૩). અહીંઆ ત્રણ ગમકો જ કહે-
વાના છે, બાકીના ગમકો અહીં કહેવાના નથી. 'હે મગવન્ ! તે એમ જ છે, હે મગવન્ ! તે એમ જ છે.'

चोवीशमा शतकमा एकवीशमो उद्देशक समाप्त.

बावीसतिमो उद्देशो ।

૧. [પ્ર૦] વાળમન્તરા જં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજંતિ ! કિં નેરપાર્હિતો ઉવવજંતિ, તિરિપ્પલ ૦ ? [ઉ૦] એવં જહેવ
નાગકુમારઉદેસए असञ्जी तदेव निरवसेसं । जइ सन्निपंचिदिय० जाव—असंखेज्जवासाउय० ।

૨. [પ્ર૦] સન્નિપંચિદિય ૦ જે મઘિए वानमंतरेसु उववज्जितए से जं मंते ! केवति० ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહેવેનં દસ-
વાસસહસ્સઠિતીયસુ, ઉક્કોસેણં પલિબોધમઠિતિયસુ, સેસં તં એવ જહા નાગકુમારઉદેસए, जाव—कालादेसेनं जहणेनं साति-
रेणा पुवकोट्टी दसहिं वाससहस्सेहिं अम्महिया, ઉક્કોસેણં વત્તારિ પલિબોધમાઈં—एवतियं १ ।

૩. સો એવ જહાનકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજો જહેવ નાગકુમારાણં વતિયગમે વત્તવયા ૨ ।

बावीशमो उद्देशक.

व्यन्तर देवोनो
उपपात-
मंजी.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વાનવ્યન્તર દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—શું નૈરયિકોથી, તિર્યચ્યોનિકોથી, કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન
થાય છે ! [ઉ૦] ઇત્યાદિ જેમ નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અરેજી સુધી બધી વક્તવ્યતા કહેવી. જો તે (વાનવ્યન્તર દેવ)
સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય—इत्यादि યાવત્—પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

असंख्याता० सं०
पं० तिर्यचोनो वान-
व्यन्तरमा उपपात.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો મંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક, જે વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે
કેટલા કાઠની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જન્મ્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પત્યોપમની સ્થિતિ-
વાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી વધુ નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્—કાલાદેશથી જન્મ્ય કાંઈક અધિક
પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પત્યોપમ—एटलो કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧).

असंख्यात० सं० पं०
तिर्यचोनी ज० वान-
व्यन्तरमा उपपात.

૩. જો તે જન્મ્યકાઠની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે નાગકુમારના ઈવીજા ગમકમાં કહેલી વક્તવ્યતા
કહેવી (૨).

૧ * મગ ૦ શ ૦ ૨૪ ઉ ૦ ૩ પૃ ૦ ૧૧

† શું સંખ્યાતા વરસના આયુષવાળા સં ૦ પં ૦ તિર્યચોથી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાતા વરસના આયુષવાળા સં ૦ પં ૦ તિર્યચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે
ગૌતમ ! બંને પ્રકારના તિર્યચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે. તુઓ—સૂ ૦ ૨

૨ ‡ ત્રણ પત્યોપમના આયુષવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ પત્યોપમના આયુષવાળા વ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય. एटले ઉત્કૃષ્ટ ચાર પત્યોપમનો કાયસંવેધ
થાય છે.

૩ § નાગકુમારના ત્રીજા ગમની વક્તવ્યતા પ્રથમ ગમ સમાન જ છે, પરન્તુ અહિં જન્મ્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની જાણવી. સંવેધ કાલાદેશ-
થી જન્મ્ય દસ હજાર વર્ષ અધિક સાધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષ અધિક ત્રણ પત્યોપમનો જાણવો. ત્રીજા ગમમાં જન્મ્ય સ્થિતિ પત્યોપમની
હોય છે. જો કે અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળા સં ૦ પં ૦ તિર્યચોની જન્મ્ય સ્થિતિ સાધિક પૂર્વ કોટી વર્ષની હોય છે, તો પણ અહિં પત્યોપમની કહી તેનું કારણ
એ છે કે તેને પત્યોપમના આયુષવાળા વ્યન્તરમાં ઉપજવાનું છે અને અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાળા પોતાના આયુષ કરતા અધિક આયુષવાળા દેવોમાં ઉપજતા
નથી.—ટીકા.

૪. સો ચેવ ડકોસકાલદ્વિતિયસુ ડવવજ્ઞો જહ્ણેણં પલિબોવમદ્વિતિયસુ, ડકોસેણં ચિ પલિબોવમદ્વિતિયસુ એસ ચેવ વસહયા । નવરં ઠિતી સે જહ્ણેણં પલિબોવમં, ડકોસેણં તિચ્છિ પલિબોવમાઈ । સંવેહો જહ્ણેણં વો પલિબોવમાઈ, ડકોસેણં જ્ઞાચારિ પલિબોવમાઈ—પણતિયં ૧ । મજ્ઞિમગમગા તિચ્છિ ચિ જહ્ણેણં નાગકુમારેસુ પચ્છિમેસુ તિસુ ગમપસુ તં ચેવ જહ્ણા નાગકુમારહેસપ । નવરં ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । સંભેજ્ઞવાસાડય ૦ તહેવ, નવરં ઠિતી અણુબંધો સંવેહં ચ ડમઓ ઠિતીય જાણેજ્ઞા ।

૫. જહ મણુસ્સ ૦ અસંભેજ્ઞવાસાડયણં જહેવ નાગકુમારણં ડહેસે તહેવ વસહયા । નવરં તદ્દયગમપ ઠિતી જહ્ણેણં પલિબોવમં, ડકોસેણં તિચ્છિ પલિબોવમાઈ । ઓગાહના જહ્ણેણં ગાડયં, ડકોમેણં તિચ્છિ ગાડયાઈ, સેસં તહેવ । સંવેહો સે જહ્ણા પત્થ ચેવ ડહેસપ અસંભેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિવિયાણં । સંભેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે જહેવ નાગકુમારહેસપ । નવરં વાષમંતરે ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' સિ ।

ચતુર્વીસતિમે સપ્ત બાવીસતિમો ઉદેસો સમત્તો ।

૪. જો તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાલ્પની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે તેની સ્થિતિ જઘન્ય પલ્લોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની જાણવી. સંવેધ જઘન્ય બે પલ્લોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્લોપમનો હોય—પટલો કાઢા યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૩). મધ્યમના ત્રણ ગમકો નાગકુમારના મધ્યમ ત્રણ ગમકોના પેટે કહેવા. અને છેલ્લા ત્રણ ગમકો નાગકુમારના ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવા. પરંતુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. સંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા સં ૦ પં ૦ તિર્યંચોની વક્તવ્યતા તે જ પ્રમાણે જાણવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. તથા સંવેધ બંનેની સ્થિતિને એકઠી કરીને કહેવો.

અસંસ્ક્રાતા ૦ સં ૦ પં ૦ તિર્યંચની ડ વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન.

૫. [પ્ર ૦] જો તેઓ (વાનવ્યન્તરો) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને નાગકુમારના ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અસંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે ત્રીજા ગમકમાં સ્થિતિ જઘન્ય પલ્લોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની જાણવી. અવગાહના જઘન્યથી એક ગાડ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વઢી તેનો સંવેધ આજ ઉદેશકમાં જેમ અસંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો કહ્યો છે તેમ કહેવો. તથા જેમ નાગકુમારના ઉદેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે સંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે વાનવ્યન્તરની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. હિ ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે.'

અસંસ્ક્રાતા ૦ મનુષ્યોનો વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન.

ચોવીશમા શતકમાં બાવીશમો ઉદેશક સમાપ્ત.

તેવીસતિમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર ૦] જોત્તસિયા ણં મંતે ! કઓહિતો ડવવજ્ઞંતિ ? કિ નેરપ્પ ૦ ? [ડ ૦] મેવો જાવ—સન્નિપંચિવિયતિરિક્કજોણિપહિતો ડવવજ્ઞંતિ, નો અસન્નિપંચિવિયતિરિક્ક ૦ ।

૨. [પ્ર ૦] જહ્ણ સન્નિ ૦ કિ સંભેજ્ઞ ૦, અસંભેજ્ઞ ૦ ? [ડ ૦] ગોયમા ! સંભેજ્ઞવાસાડય ૦ અસંભેજ્ઞવાસાડય ૦ ।

૩. [પ્ર ૦] અસંભેજ્ઞવાસાડઅસન્નિપંચિવિયતિરિક્કજોણિ ણં મંતે ! જે મથિય જોતિસિયસુ ડવવજ્ઞિસપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિ ૦ ? [ડ ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં અદુમાગપલિબોવમદ્વિતિયસુ, ડકોસેણં પલિબોવમવાસસયસહસ્સદ્વિતિયસુ ડવવજ્ઞાઈ, અવસેસં જહ્ણા અસુરકુમારહેસપ । નવરં ઠિતી જહ્ણેણં અદુમાગપલિબોવમં, ડકોસેણં તિચ્છિ પલિબોવમાઈ । એવં અણુબંધો

ત્રેવીશમો ઉદેશક.

૧. [પ્ર ૦] હે ભગવન્ ! જ્યોતિષિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ?—શું નૈરયિકોથી—ઇત્યાદિ મેદ કહેવો. યાવત્—તેઓ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી.

જ્યોતિષિકનો ઉત્પન્ન.

૨. [પ્ર ૦] જો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા સં ૦ પં ૦ તિર્યંચોથી કે અસંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ડ ૦] હે ગૌતમ ! સંસ્ક્રાતા કે અસંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

સં ૦ પં ૦ તિર્યંચનો જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન.

૩. [પ્ર ૦] હે ભગવન્ ! અસંસ્ક્રાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિક, જે જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલ્પની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ડ ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય પલ્લોપમના આઠમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ એક ઢાલ

અસંસ્ક્રાતા ૦ સં ૦ પં ૦ તિર્યંચોનો જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન.

વિ, સેસં તદ્દેવ । નવરં કાલાદેસેનં જહ્નેનં દો અદ્ભુમાગપલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેનં ચત્તારિ પલિઓવમાઈ વાસસયસહસ્સમમ્મ-
હિયાઈ—પ્વતિયં ૧ ।

૪. સો એવ જહ્નકાલકલ્પિતપ્પસુ ઉવ્વવ્વો, જહ્નેનં અદ્ભુમાગપલિઓવમાઈપ્પસુ, ઉક્કોસેનં વિ અદ્ભુમાગપલિઓવમાઈપ્પસુ
પ્પસુ એવ વત્તવ્વયા । નવરં કાલાદેસેનં જાણેજ્ઞા ૨ ।

૫. સો એવ ઉક્કોસકાલકલ્પિતપ્પસુ ઉવ્વવ્વો, એસ એવ વત્તવ્વયા । નવરં ઠિતી જહ્નેનં પલિઓવમં વાસસયસહસ્સમમ્મ-
હિયં, ઉક્કોસેનં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ । એવં અણુબંધો વિ । કાલાદેસેનં જહ્નેનં દો પલિઓવમાઈ દોહિ વાસસયસહસ્સેહિ અ-
મ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેનં ચત્તારિ પલિઓવમાઈ વાસસયસહસ્સમમ્મહિયાઈ ૩ ।

૬. સો એવ અપ્પણા જહ્નકાલકલ્પિતો જાઓ, જહ્નેનં અદ્ભુમાગપલિઓવમાઈપ્પસુ, ઉક્કોસેનં વિ અદ્ભુમાગપલિઓવમ-
પ્પસુ ઉવ્વવ્વજ્ઞા ૪ ।

૭. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા૦ ? [ઉ૦] એસ એવ વત્તવ્વયા । નવરં ઓગાહના જહ્નેનં અણુપુહત્તં, ઉક્કોસેનં સાતિરે-
નાઈ અદ્ધારસઘણુસયાઈ । ઠિતી જહ્નેનં અદ્ભુમાગપલિઓવમં, ઉક્કોસેનં વિ અદ્ભુમાગપલિઓવમં । એવં અણુબંધોઽધિ, સેસં
તદ્દેવ । કાલાદેસેનં જહ્નેનં દો અદ્ભુમાગપલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેનં વિ દો અદ્ભુમાગપલિઓવમાઈ—પ્વતિયં । જહ્નકાલકલ્પિત-
વસ્સ એસ એવ એકો ગમો ૬ ।

૮. સો એવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલકલ્પિતો જાઓ, સા એવ ઓહિયા વત્તવ્વયા । નવરં ઠિતી જહ્નેનં તિણ્ણિ પલિઓવ-
માઈ, ઉક્કોસેનં વિ તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ । એવં અણુબંધો વિ, સેસં તં એવ । એવં પચ્છિમા તિણ્ણિ ગમગા ણેયજ્ઞા । નવરં ઠિતિ
સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । એતે સત્ત ગમગા ।

૯. [પ્ર૦] જહ્ સંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિર્પંચિદિય૦ ? [ઉ૦] સંખેજ્ઞવાસાડયાણં જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવ્વવ્વમાણાણં તદ્દેવ
નવ વિ ગમા માણિયજ્ઞા । નવરં જોતિસિયઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તદ્દેવ નિરવસેસં માણિયજ્ઞં ૧ ।

વર્ષ અધિક એક પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી બધું અસુરકુમારના ઉદ્દેશકમાં કાળા પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ
કે જઘન્ય સ્થિતિ પલ્લોપમના આઠમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ પલ્લોપમની હોય છે. અનુબંધ પણ એ પ્રમાણે જાણવો. બાકી બધું તે
જ પ્રમાણે જાણવું. પરંતુ કાલ્પદેશથી જઘન્ય પલ્લોપમના બે આઠમા ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ લાલ્લ વર્ષ અધિક ચાર પલ્લોપમ—એટલો કાલ
યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૧).

૪. જો તે (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય નિર્યંચ) જઘન્યકાલ્પની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના
આઠમા ભાગની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં કાલ્પદેશ [મિત્ર]
જાણવો. (૨).

૫. જો તે જ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાલ્પની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ સ્થિતિ
જઘન્ય એક લાલ્લ વર્ષ અધિક પલ્લોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની હોય છે. અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે જાણવો. કાલ્પદેશથી જઘન્ય બે
લાલ્લ વર્ષ અધિક બે પલ્લોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાલ્લ વર્ષ અધિક ચાર પલ્લોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૩).

૬. જો તે (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય નિર્યંચ) પોતે જઘન્ય કાલ્પની સ્થિતિવાળો હોય અને જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને
ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના આઠમા ભાગની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય (૪).

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (અસંખ્ય વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય નિર્યંચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] પૂર્વોક્ત
વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ અદારસો ધનુષ કરતાં કાંઈક અધિક હોય છે. સ્થિતિ
જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના આઠમા ભાગની અને અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કાળા પ્રમાણે જાણવું. કાલ્પદે-
શથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના બે આઠમા ભાગ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે. જઘન્યકાલ્પની સ્થિતિવાળા માટે આ એક જ
ગમ હોય છે (૬).

૮. જો તે (અસંખ્યાત૦ સંજ્ઞી પં૦ નિર્યંચ) પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલ્પની સ્થિતિવાળો હોય (અને જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થાય) તો તેને
સામાન્ય ગમકની જેમ વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની જાણવી. અનુબંધ પણ એ જ પ્રમાણે છે. બાકી
બધું તે જ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે છેલ્લા ત્રણ ગમકો જાણવા. પણ વિશેષ એ કે, સ્થિતિ અને સંવેદ મેદપૂર્વક જાણવો. એ પ્રમાણે એ
સાત ગમકો થયા. (૭).

૯. જો તેઓ સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પં૦ નિર્યંચોની આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંખ્યાતા
વર્ષના આયુષવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય નિર્યંચની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે જ્યોતિષિકની સ્થિતિ અને સંવેદ મેદપૂર્વક જાણવો. તથા
બાકી બધું તે જ પ્રમાણે જાણવું (૮).

અસંખ્યાત૦ સં૦ પં૦
નિર્યંચનો જ્યોતિષિ-
કમાં ઉપપાત.

જઘ૦ અસંખ્યાત૦
સં૦ પં૦ નિર્યંચોનો
જ્યોતિષિકમાં
ઉપપાત.

અસંખ્યાત૦ સં૦ પં૦
નિર્યંચોની ઉપપાત-
સંખ્યા.

અસંખ્યાત૦ સં૦ પં૦
નિર્યંચોનો જ્યોતિ-
ષિકમાં ઉપપાત.

સંખ્યાત૦ સં૦ પં૦
નિર્યંચોનો જ્યોતિષિ-
કમાં ઉપપાત.

૧૦. [પ્ર૦] આ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિં ? [ઉ૦] મેવો તદેવ । આય—

૧૧. [પ્ર૦] અસંજેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિદિયસ્સ જોરસિયસુ ઉવવજ્ઞિસપ્પ સે જં મંતે ! ૦ ? [ઉ૦] एवं जहा असंजेषासाडयसन्निपंचिदियस्स जोरसियसु चेव उववज्जमाणस्स सत्त गमगा तदेव मणुस्साण वि । नवरं ओगाहणा-विसेसो पढमेसु तिसु गमपसु । ओगाहणा जहणेणं सातिरेगाहं नव वणुसयाहं, उक्कोसेणं तिभि गाडयाहं । मज्झिमगमप जह-णेणं सातिरेगाहं नव वणुसयाहं, उक्कोसेण वि सातिरेगाहं नव वणुसयाहं । पच्छिमेसु तिसु गमपसु जहणेणं तिभि गाडयाहं, उक्कोसेण वि तिभि गाडयाहं । सेसं तदेव निरवसेसं जाय-‘संवेहो’सि ।

૧૨. [પ્ર૦] આ સંજેજ્ઞવાસાડયસન્નિપણુસ્સે ૦ ? [ઉ૦] સંજેજ્ઞવાસાડયાણં જોવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્ઞમાણાણં તદેવ નવ ગમગા માણિયજ્ઞા । નવરં જોતિસિયઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તં જેવ નિરવસેસં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ ।

ચતુવીસતિમે સપ્ તેવીસશ્મો ઉદેસો સમત્તો ।

૧૦. જો તેઓ મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને નવી વિશેષતા પૂર્વે કહેલા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચની પેટે કહેવી. યાવત્—

મનુષ્યોનો જ્યોતિષિક-કર્મા ઉપપાત.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી મનુષ્ય જે જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] જેમ જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થતા અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચને સાત ગમકો કહ્યા છે તેમ જ મનુષ્યોને પણ સાત ગમકો કહેવા. પરંતુ પ્રથમના ત્રણ ગમકોમાં શરીરની અવગાહનાનો વિશેષ છે. અવગાહના જવન્ય કાંઈક અધિક નવસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની હોય છે. મધ્યમના ગમકમાં જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક નવસો ધનુષ અને છેછા ત્રણ ગમકોમાં જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની છે. બાકી બધું યાવત્—સંવેધ યુષ્થી તે જ પ્રમાણે છે.

૧૨. જો તે સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને અસુરકુમારોમાં ઉપજતા સંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી મનુષ્યોની પેટે નવે ગમકો કહેવા. પણ જ્યોતિષિકની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. બાકી બધું તે જ પ્રમાણે જાણવું. હે મગવન્ ! તે એમ જ છે, હે મગવન્ ! તે એમ જ છે.’

સંસ્થાતા ૦ ૧૦ મનુ-ષ્યોનો જ્યોતિષિકર્મા ઉપપાત.

ચોવીશમા શતકમાં ત્રેવીશમો ઉદેશક સમાપ્ત.

ચતુવીસતિમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] સોહમ્મદેવા જં મંતે ! કમોહિતો ઉવવજ્ઞંતિં ? કિં નેરણ્ણહિતો ઉવવજ્ઞંતિં ? [ઉ૦] મેવો જહા જોરસિય-ઉદેસપ્પ ।

૨. [પ્ર૦] અસંજેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજોણિય જં મંતે ! જે મવિય સોહમ્મગદેવેસુ ઉવવજ્ઞિસપ્પ સે જં મંતે ! કેવતિકાલ ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા । જહણેણં પલિબોવમદ્વિતિયસુ, ઉક્કોસેણં તિપલિબોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૩. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! [ઉ૦] અવસેસં જહા જોરસિયસુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ । નવરં સમ્મવિટ્ઠી ધિ, મિચ્છાવિટ્ઠી ધિ, ણો

ચોવીશમો ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સૌધર્મદેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—આદિ. [ઉ૦] ત્રેવીશમા જ્યોતિષિક ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે મેદ કહેવો.

ત્રૈમાસિકોનો ઉપપાત.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે સૌધર્મદેવલોકમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો સૌધર્મ દેવમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જવન્ય *પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો સૌધર્મદેવોમાં ઉત્પન્ન થાય.

અસંસ્થાતા ૦ ૧૦ પંચ-તિર્યચનો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપપાત.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—આદિ બાકીની હકીકત જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થતા અસંસ્થાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી તિર્યચની પેટે કહેવી. પરંતુ વિશેષ એ કે તે સમ્યગ્દષ્ટિ પણ હોય અને મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોય, પણ મિશ્રદષ્ટિ ન

પરિમાણાદિ.

૨ * સૌધર્મ દેવલોકમાં જવન્ય આયુષ એક પલ્યોપમનું હોય છે, તેથી તિર્યચો જવન્ય પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે; અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ એ સાતરોપમનું હોય છે. પણ તિર્યચો ઉત્કર્ષથી ત્રણ પલ્યોપમ આયુષવાલો જ હોય છે, તેનાથી અધિક દેવાયુષ માંવતા નથી. માટે તિર્યચો ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમના આયુષવાલો સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે એમ કહ્યું છે.

સમ્મામિચ્છાવિટ્ટી । જાણી વિ, અજ્ઞાણી વિ, દો જાણા દો અજ્ઞાણા નિયમં । ઠિતી જહ્નેણં પલિબોધમં, ઉક્કોસેણં તિચ્છિ પલિ-
બોધમાર્હં । एवं અણુબંધો વિ, સેસં તહેવ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો પલિબોધમાર્હં, ઉક્કોસેણં છપ્પલિબોધમાર્હં—વિત્યં ૧ ।

૪. સો ચેવ જહ્નકાલટ્ટિતિપ્પસુ ઉવવખો एस चेष वसवया । नवरं कालादेसेणं जह्णेणं दो पलिबोधमा, उक्कोसेणं
अक्षारि पलिबोधमा—एववित्यं २ ।

૫. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતિપ્પસુ ઉવવખો જહ્નેણં તિપલિબોધમં, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિબોધમં—एस चेष वसवया ।
नवरं ठिती जह्णेणं तिचि पलिबोधमार्हं, उक्कोसेण वि तिचि पलिबोधमार्हं, सेसं तहेव । कालादेसेणं जह्णेणं छप्पलिवो-
मार्हं, उक्कोसेण वि छप्पलिवोमार्हं—एववित्यं ३ ।

૬. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલટ્ટિતિમો જાઓ, જહ્નેણં પલિબોધમટ્ટિતિપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ પલિબોધમટ્ટિતિપ્પસુ, एस
चेष वसवया । नवरं भोगाहणा जह्णेणं घणुपुहचं, उक्कोसेणं दो गाउयार्हं । ठिती जह्णेणं पलिबोधमं, उक्कोसेण वि पलि-
बोधमं, सेसं तहेव । कालादेसेणं जह्णेणं दो पलिबोधमार्हं, उक्कोसेणं पि दो पलिबोधमार्हं—एववित्यं ४ ।

૭. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતિમો જાઓ, જાવિહ્નગમગસરિસા તિચ્છિ ગમગા ણેયજ્ઞા । નવરં ઠિતિ કાલાદેસં
અ જાણેજ્ઞા ૫ ।

૮. [પ્ર૦] જહ સંજેજ્ઞાસાડયસચ્ચિપંચિવિયં ? [ઉ૦] સંજેજ્ઞાસાડયસ્સ જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ તહેવ
નવ વિ ગમા । નવરં ઠિતિ સંવેહં અ જાણેજ્ઞા । જાહે ય અપ્પણા જહ્નકાલટ્ટિતિમો અવતિ તાહે તિસુ વિ ગમપ્પસુ સમ્મવિટ્ટી
વિ, મિચ્છાવિટ્ટી વિ, જો સમ્મામિચ્છાવિટ્ટી । દો જાણા દો અજ્ઞાણા નિયમં, સેસં તં ચેવ ।

૯. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] મેદો જહેવ જોતિસિપ્પસુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ । જાવ—

૧૦. [પ્ર૦] અસંજેજ્ઞાસાડયસચ્ચિમણુસ્સે જં મંતે ! જે અવિપ્પ સોહમ્મે કપ્પે દેવસાપ્પ ઉવવજ્ઞિસપ્પ ? [ઉ૦] एवं

होय, ज्ञानी पण होय अने अज्ञानी पण होय. तेओने बे ज्ञान के बे अज्ञान अवश्य होय छे. तेओनी स्थिति जघन्य पल्योपमनी अने उत्कृष्ट
त्रण पल्योपमनी होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. बाकी बंधुं ते ज प्रमाणे जाणवुं. कालादेशी जघन्य बे पल्योपम अने उत्कृष्ट
छ पल्योपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (१).

असंख्यातं सं० पं०
तिर्यचयोमिकनो ज०
सौधर्म देवलोकमां
उपपात.

૪. હવે જો તે (અસંખ્યાત વર્ણના આયુષવાલો સંજી તિર્યચયોનિક) જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો સૌધર્મદેવમાં ઉત્પન્ન થાય તો
તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે કાલદેશી જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆ-
ગતિ કરે (૨).

અસંખ્યાતં સં० પં०
તિર્યચની સૌધર્મ
દેવલોકમાં ઉત્પત્તિ.

૫. જો તે જ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો સૌધર્મ દેવમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો
સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય—આદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી.
બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. કાલદેશી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

જ० અસંખ્યાતં સં०
પં० તિર્યચનો સૌધર્મ
દેવલોકમાં ઉપપાત.

૬. જો તે પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાલો હોય (અને સૌધર્મ દેવમાં ઉત્પન્ન) થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો
સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને પણ એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ બે
ગાઠનું હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાલદેશી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે
પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

જ० અસંખ્યાતં સં०
પં० તિર્યચનો સૌધર્મ
દેવલોકમાં ઉપપાત.

૭. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો હોય તો તેને પ્રથમ ગમક જેવા ત્રણ ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને કાલદેશ
મિશ્ર જાણવો (૫).

સંખ્યાતં સં० પં०
તિર્યચનો સૌધર્મ
દેવલોકમાં ઉપપાત.

૮. જો તેઓ (સૌધર્મ દેવો) સંખ્યાતા વર્ણના આયુષવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થતા સંખ્યાતા વર્ણના આયુષવાલો તિર્યચની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેદ મિશ્ર મિશ્ર જાણવો.
ખ્યારે તે પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાલો હોય સારે ત્રણે ગમકોમાં સમ્પ્રદષ્ટિ અને મિધ્યાદષ્ટિ હોય, પણ મિશ્રદષ્ટિ ન હોય. બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન
અવસ્થા હોય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

મનુષ્યોનો સૌધર્મ
દેવલોકમાં ઉપપાત.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે (સૌધર્મ દેવો) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો—આદિ જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થતા સંજી મનુષ્યની
પેઠે મેદ કહેવો. યાવત્—

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંખ્ય વર્ણના આયુષવાલો સંજી મનુષ્ય, જે સૌધર્મકલ્પમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલો

અહેવ મસંજેજાવાસાડયસ્સ સખિપંથિવિયતિરિક્કજોણિયસ્સ સોહમ્મે કપ્પે ઉવવજ્ઞમાણસ્સ તહેવ સસ ગમગા । નવરં ખાદિ-
કપ્પસુ દોસુ ગમપ્પસુ ઓગાહના જહ્ણેણ ગાડયં, ઉક્કોસેણં તિથિ ગાડયારં । તતિયગમે જહ્ણેણં તિથિ ગાડયારં, ઉક્કોસેણ વિ
તિથિ ગાડયારં । અડત્થગમે જહ્ણેણં ગાડયં, ઉક્કોસેણ વિ ગાડયં । પચ્છિમપ્પસુ તિસુ ગમપ્પસુ જહ્ણેણં તિથિ ગાડયારં, ઉક્કો-
સેણ વિ તિથિ ગાડયારં । સેસં તહેવ નિરવસેસં ૧ ।

૧૧. [પ્ર૦] અહ સંજેજાવાસાડયસખિમણુસ્સેહિતો ? [ઉ૦] એવં સંજેજાવાસાડયસખિમણુસ્સાણં જહેવ મસુરકુમારેસુ
ઉવવજ્ઞમાણાણં તહેવ ણવ ગમગા માણિયઘા । નવરં સોહમ્મેવેવદ્ધિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ ૧ ।

૧૨. [પ્ર૦] રૂસાળદેવા ણં મંતે ! કબોહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] રૂસાળદેવાણં ઘસ ચેવ સોહમ્મેગવેવસરિસા વસઘયા ।
નવરં મસંજેજાવાસાડયસખિપંથિવિયતિરિક્કજોણિયસ્સ જેસુ ઢાણેસુ સોહમ્મે ઉવવજ્ઞમાણસ્સ પલ્લિબોવમઠિતી તેસુ ઢાણેસુ
રહ સાતિરેગં પલ્લિબોવમં કાયઘં । અડત્થગમે ઓગાહના—જહ્ણેણં ઘણુપુહસં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગારં દો ગાડયારં, સેસં તહેવ ૧ ।

૧૩. મસંજેજાવાસાડયસખિમણુસસ્સ વિ તહેવ ઠિતી જહા પંથિવિયતિરિક્કજોણિયસ્સ મસંજેજાવાસાડયસ્સ ।
ઓગાહના વિ જેસુ ઢાણેસુ ગાડયં તેસુ ઢાણેસુ રહ સાતિરેગં ગાડયં, સેસં તહેવ ૧ ।

૧૪. સંજેજાવાસાડયણં તિરિક્કજોણિયાણં મણુસ્સાણં ય જહેવ સોહમ્મેસુ ઉવવજ્ઞમાણાણં તહેવ નિરવસેસં ણવ વિ
ગમગા । નવરં રૂસાળઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૧ ।

૧૫. [પ્ર૦] સળંકુમારદેવા ણં મંતે ! કબોહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઉવવામો જહા સઠ્ઠરપ્પમાપુહવિનેરહયાણં । જાવ—

૧૬. [પ્ર૦] પજ્ઞસસંજેજાવાસાડયસખિપંથિવિયતિરિક્કજોણિય ણં મંતે ! જે મવિય સળંકુમારદેવેસુ ઉવવજ્ઞિસપ્પ ?
[ઉ૦] મવસેસા પરિમાણાદીયા મવવેસપજ્ઞવસાણા સચેવ વસઘયા માણિયઘા જહા સોહમ્મે ઉવવજ્ઞમાણસ્સ । નવરં સળં-
કુમારદ્ધિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । જાહે ય અપ્પજા જહ્ણકાલદ્ધિતીમો મવવિ તાહે તિસુ વિ ગમપ્પસુ પંચ હેસ્સામો ખાદિહ્મામો
કાયંજામો, સેસં તં ચેવ ૧ ।

કાઠ્ઠની સ્થિતિવાઙ્ઘા સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] સૌધર્મવત્પન્ના ઉત્પન્ન થતા અસંસ્યવર્ષના આયુષવાઙ્ઘા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યો-
નિકની પેટે સાતે ગમકો કહેવા. વિશેષ ૧ કે પ્રથમના ત્રે ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય એક ગાડનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડનું, ત્રીજા
ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડનું, ચોથા ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ એક ગાડનું, અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ
ત્રણ ગાડનું હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું (૯).

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે સંસ્યાતા વર્ષના આયુષવાઙ્ઘા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—હ્યાદિ અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થતા સંસ્યાતા વર્ષના આયુષવાઙ્ઘા સંજ્ઞી મનુષ્યોની પેટે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ ૧ કે અહીં સૌધર્મદેવોની સ્થિતિ અને સંવેધ મિશ્ર
જાણવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું (૯).

સંસ્યાત૦ સં૦ મનુ-
ષ્યોનો સૌધર્મ દેવ-
ઓકમાં ઉપપાત.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! રૂશાન દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] રૂશાનદેવોની વક્તવ્યતા સૌધર્મદેવોની પેટે કહેવી. પરન્તુ
જે સ્થાનોમાં અસંસ્યાત વર્ષના આયુષવાઙ્ઘા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકની પત્યોપમની સ્થિતિ કહી છે, તે સ્થાનોમાં અહીં કાંઈક અધિક
પત્યોપમની કહેવી. ચોથા ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપૃથક્કવ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક ને ગાડનું હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા
પ્રમાણે જાણવું (૯).

રૂશાન દેવોનો
ઉપપાત.

૧૩. અસંસ્યાતા વર્ષના આયુષવાઙ્ઘા સંજ્ઞી મનુષ્યની સ્થિતિ તેમજ જાણવી—પટલે અસંસ્યાતવર્ષના આયુષવાઙ્ઘા પંચેન્દ્રિયતિર્યચ્યો-
નિકની પેટે જાણવી. અને જે સ્થાનોમાં શરીરનું પ્રમાણ ગાડનું કહ્યું છે તે સ્થાનોમાં અહીં સાધિક ગાડ કહેવું. બાકી બધું તે જ પ્રમાણે જાણવું ૯.

૧૪. સૌધર્મમાં ઉત્પન્ન થનાર સંસ્યાતા વર્ષના આયુષવાઙ્ઘા તિર્યચ્યોનિકો અને મનુષ્યો સંબંધે નવે ગમકો કહ્યા છે તેમ રૂશાન દેવો
સંબંધે અહીં કહેવા. વિશેષ ૧ કે અહીં રૂશાનદેવોની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો (૯).

સંસ્યાત૦ સંજ્ઞી૦ ૧૦
તિર્યચ્યો અને મનુ-
ષ્યોનો રૂશાન દેવ-
ઓકમાં ઉપપાત.
સનત્કુમાર દેવોનો
ઉપપાત.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સનત્કુમારદેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] શર્કરાપ્રમાના નૈરયિકો પેટે તેનો ઉપપાત કહેવો. યાવત્—

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંસ્યાતા વર્ષના આયુષવાઙ્ઘો પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક, જે સનત્કુમાર દેવોમાં ઉત્પન્ન થવાને
યોગ્ય છે તે કેટલા કાઠ્ઠની સ્થિતિવાઙ્ઘા સનત્કુમાર દેવમાં ઉત્પન્ન થાય—હ્યાદિ પરિમાણથી માંડી મવાદેશ સુધીની ત્રણ વક્તવ્યતા સૌધ-
ર્મમાં ઉત્પન્ન થનાર સંસ્યાતા વર્ષના આયુષવાઙ્ઘા સંજ્ઞી તિર્યચ્યોની પેટે કહેવી. વિશેષ ૧ કે અહીં સનત્કુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો
જાણવો. જ્યારે તે પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાઙ્ઘો હોય ત્યારે ત્રણે ગમકોમાં પ્રથમની પાંચ લેસ્યાઓ જાણવી. બાકી બધું તે જ પ્રમાણે કહેવું (૯).

સંસ્યાત૦ સં૦ ૧૦
તિર્યચ્યોનો સનત્કુમા-
રમાં ઉપપાત.

१७. [प्र०] अहं मणुस्सेहिंतो उववज्जंति० ? [उ०] मणुस्साणं जहेव सत्तव्वमाय उववज्जमाणाणं तहेव नव वि गमम भाणियत्ता । नवरं सणकुमारट्ठिंति संवेहं च जाणेज्जा ९ ।

१८. [प्र०] माहिंदगदेवा नं मंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] जहा सणकुमारगदेवाणं वत्तव्वया तथा माहिंदगदेवाणं भाणियत्ता । नवरं माहिंदगदेवाणं ठिती सातिरेगा भाणियत्ता स चेव । एवं बंमलोगदेवाणं वि वत्तव्वया । नवरं बंमलोगट्ठिंति संवेहं च जाणेज्जा । एवं जाव—सहस्सारो । नवरं ठिंति संवेहं च जाणेज्जा । लंतगादीणं जहमकालट्ठितियस्स तिरिक्खजो-णियस्स तिसु वि गमयसु छप्पि लेस्साओ कायत्ताओ । संघयणां बंमलोग—लंतयसु पंच भादिल्लगाणि, महासुक्कसहस्सारेसु चत्तारि । तिरिक्खजोणियाणं वि मणुस्साणं वि, सेसं तं चेव ९ ।

१९. [प्र०] आणयदेवा नं मंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] उववामो जहा सहस्सारदेवाणं । नवरं तिरिक्खजो-णिया ओडेयत्ता, जाव—

२०. [प्र०] पञ्चसंखेज्जवासाउयसम्मिणुस्से नं मंते ! जे भविण आणयदेवेसु उववज्जित्तण० ? [उ०] मणुस्साणं य वत्तव्वया जहेव सहस्सारेसु उववज्जमाणाणं । नवरं तिंति संघयणाणि, सेसं तहेव जाव—अणुबंधो । भवादेसेणं जहसेणं तिंति मवग्गाहणां, उक्कोसेणं सत्त भवग्गाहणां । कालादेसेणं जहसेणं अट्टारस सागरोवमाहं दोहिं वासपुहसेहिं अम्महियाहं, उक्कोसेणं सत्तावन्नं सागरोवमाहं चउहिं पुव्वकोडीहिं अम्महियाहं—एवतियं० । एवं सेसा वि अट्ट गमगा भाणियत्ता । नवरं ठिंति संवेहं च जाणेज्जा, सेसं तं चेव ९ । एवं जाव—अणुयदेवा, नवरं ठिंति संवेहं च जाणेज्जा ९ । अउसु वि संघयणा तिंति आणयादीसु ।

२१. [प्र०] गेवेज्जगदेवा नं मंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] एस चेव वत्तव्वया । नवरं दो संघयणा । ठिंति संवेहं च जाणेज्जा ।

२२. [प्र०] विजय—वैजयंत—जयंत—अपराजितदेवा नं मंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? [उ०] एस चेव वत्तव्वया निर-

अणुयोनी सनत्कु-
मारमा उपपात.

१७. [प्र०] जो मनुष्योपी आवी उत्पन्न थाय तो तेने शर्कराप्रभामां उपजता मनुष्योनी पेटे नवे गमको कहेवा. विशेष ए के अहीं सनत्कुमारनी स्थिति अने संवेध जुदो जाणवो (९).

माहेन्द्र देवोनी
उपपात.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! माहेन्द्र देवो क्वांपी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] जेम सनत्कुमार देवनी वक्तव्यता कही छे तेम माहेन्द्र-देवोनी पण जाणवी. विशेष ए के, माहेन्द्र देवोनी स्थिति सनत्कुमार देवो करतां काहिक वधारे कहेवी. ए प्रमाणे ब्रह्मलोकना देवोनी पण वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के अहीं ब्रह्मलोकनी स्थिति अने संवेध जुदो जाणवो. ए प्रमाणे यावत्—सहस्रार देवलोक सुची जाणवुं. विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध जुदो जाणवो. लांतक वगेरे देवलोकमां उत्पन्न यता जघन्यस्थितिवाळ तिर्यचयोनिकने त्रणे गम-कोमां छ ए लेश्याओ जाणवी. ब्रह्मलोक अने लांतकमां प्रथमना पांच संघयण होय छे, अर्थात् आदिना पांच सुचीना संघयणवाळ त्या उत्पन्न थाय छे. महानुक्र अने सहस्रारमां प्रथमना चार संघयणवाळ उपजे छे. आ वक्तव्यता तिर्यचो अने मनुष्योने आश्रयी जाणवी. बाकी बधुं ते ज प्रमाणे कहेवुं (९).

आनत देवोनी
उपपात.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! आनत देवो क्वांपी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] सहस्रार देवोनी पेटे उपपात कहेवो. विशेष ए के अहीं तिर्यचयोनिकोनी निषेध करवो. अर्थात् तेओ अहिं उपजता नयी. यावत्—

२०. [प्र०] हे भगवन् ! संख्याता वर्षना आयुपवाळो पर्याप्त संज्ञी मनुष्य, जे आनतदेवोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळ आनत देवोमां उत्पन्न थाय—इत्यादि प्रश्न. [उ०] सहस्रारदेवोमां उत्पन्न यनार मनुष्योनी वक्तव्यता अही कहेवी. विशेष ए के प्रथमना त्रण संघयणो अहिं कहेवा. अर्थात्—प्रथमना त्रण संघयणवाळ अहिं उपजे छे. बाकी बधुं पूर्वे कक्षा प्रमाणे यावत्—अनुबंध सुची जाणवुं. भवादेशपी जघन्य त्रण भव अने उत्कृष्ट सात भव तथा काळादेशपी जघन्य वे वर्षपुष्पस्त्व अधिक अदार सागरोपम अने उत्कृष्ट चारपूर्वकोटी अधिक सत्तावन सागरोपम—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे. ए प्रमाणे बाकीना आठ गमको कहेवा. विशेष ए के अहीं स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवो. तथा बाकी बधुं तेज प्रमाणे कहेवुं (९). ए प्रमाणे यावत्—अच्युतदेव सुची जाणवुं. पण विशेष ए के पोतपोतानी स्थिति अने संवेध भिन्न जाणवा. आनतादि चारे स्वर्गोमां प्रथमना त्रण संघयणवाळ उपजे छे.

प्रैवेयकोनी उपपात.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! प्रैवेयक देवो क्वांपी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए के अहीं प्रथमना वे संघयणवाळ उपजे छे. तथा पोतानी स्थिति अने संवेध जुदो जाणवो.

विजयादिमा
उपपात.

२२. [प्र०] हे भगवन् ! विजय, वैजयंत, जयंत अने अपराजित देवो क्वांपी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि पूर्वोक्त बधी

બસેસા, જાવ—‘મણુબંધો’તિ । નંબર પદ્યમં સંઘયણં, સેસં તદેવ । મહાદેસેણં જહ્મણેણં તિષ્ઠિ મગ્ધગાહનાર્, ઉક્કોસેણં પંચ મહ-
ગાહનાર્ । કાલાદેસેણં જહ્મણેણં યક્કતીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં વાસપુહસેહિં અમ્મહિયાર્, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાર્ં તિહિં
પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાર્—પવતિયં ૦ । એવં સેસાં વિ મદ્ધ ગમ્મા માણિયન્ના । નંબરં ઠિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । મણુસે લડી
જવસુ વિ ગમ્મપ્પસુ જહ્મ ગેવેજ્ઞેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ । નંબરં પદ્યમસંઘયણં ।

૨૩. [પ્ર૦] સહ્મદ્ધગસિદ્ધગદેવા ણં મંતે ! કબોહિંતો ઉવવજ્જંતિ ! [ઉ૦] ઉવવામો જહેવ વિજયાદીણં । જાવ—

૨૪. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! કેવતિકાલદ્ધિતિપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મણેણં તેસીસંસાગરોવમદ્ધિતિપ્પસુ,
ઉક્કોસેણં વિ તેસીસંસાગરોવમદ્ધિતિપ્પસુ ઉવવજ્જંતિ, મહસેસા જહ્મ વિજયાર્સુ ઉવવજ્જંતાણં । નંબરં મહાદેસેણં તિષ્ઠિ મગ-
ગાહનાર્, કાલાદેસેણં જહ્મણેણં તેસીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં વાસપુહસેહિં અમ્મહિયાર્, ઉક્કોસેણં વિ તેસીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં
પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાર્—પવતિયં ૦ ૧ ।

૨૫. સો સેવ અપ્પણા જહ્મકાલદ્ધિતિમો જામો એસ વસસ્યા । નંબરં ઓગાહનાઠિતીમો રયણિપુહસ—વાસપુહસાણિ,
સેસં તદેવ, સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૨ ।

૨૬. સો સેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્ધિતિમો જામો, એસ સેવ વસસ્યા । નંબરં ઓગાહના જહ્મણેણં પંચ ધનુસયાર્, ઉક્કો-
સેણં પંચધનુસયાર્ । ઠિતી જહ્મણેણં પુષ્કોડી, ઉક્કોસેણં વિ પુષ્કોડી, સેસં તદેવ જાવ—‘મહાદેસો’તિ । કાલાદેસેણં જહ્મણેણં
તેસીસં સાગરોવમાર્ં દોહિં પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાર્, ઉક્કોસેણં વિ તેસીસં સાગરોવમાર્ં, દોહિં વિ પુષ્કોડીહિં અમ્મહિયાર્
—પવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, પવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ૩ । એતે તિષ્ઠિ ગમ્મા સહ્મદ્ધસિદ્ધગદેવાણં । ‘સેવં મંતે ! સેવં
મંતે’ ! સિ મગ્ધં ગોયમે જાવ—વિહરે ૪ ।

ચતુર્થીસતિમે સદ્ ચતુર્વીસમો ઉદેસો સમષો ।

ચતુર્વીસતિમં સયં સમત્તં ।

વક્તવ્યતા યાવત્—અનુબંધ સુધી કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં પ્રથમ સંવયણવાળાં ઉપજે છે, બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. મહાદેશથી
જઘન્ય ત્રણ મહ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ મહ સુધી તથા કાલ્પદેશથી જઘન્ય બે વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક એકત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ
પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે પોતાની
સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. મનુષ્યને નવે ગમકોમાં પ્રવેયકમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યની પેટે ઊભી—ઉત્પત્તિ કહેવી. વિશેષ
એ કે સ્વાં [વિજયાદિમાં] પ્રથમ સંવયણવાળો ઉપજે છે.

૨૩. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધતા દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનો ઉપપાત વિજયાદિકની
પેટે કહેવો. અને તે યાવત્—

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં
ઉપપાત.

૨૪. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! તે (સંજ્ઞી મનુષ્યો) કેટલા કાલ સુધીની સ્થિતિવાળા સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦]
હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય. એ સંબંધે બીજી બધી વક્તવ્યતા
વિજયાદિકમાં ઉપજ્ઞ પતા મનુષ્યની પેટે કહેવી. વિશેષ એ કે મહાદેશથી ત્રણ મહ અને કાલ્પદેશથી જઘન્ય બે વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક
તેત્રીશ સાગરોપમ તથા ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે.

૨૫. જો તે (સંજ્ઞી પં૦ મનુષ્ય) પોતે જઘન્ય કાલ્પની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પણ એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ બેથી નવ હાથ, અને સ્થિતિ બેથી નવ વર્ષ સુધીની જાણવી. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. તથા અહીં
સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો.

જ૦ સંજ્ઞી મનુષ્યનો
સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં
ઉપપાત.

૨૬. જો તે (સંજ્ઞી મનુષ્ય) પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલ્પની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે
શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષનું તથા સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે. બાકી બધું પૂર્વે પ્રમાણે યાવત્—
મહાદેશ સુધી જાણવું. કાલ્પદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. સર્વા-
ર્થસિદ્ધ દેવોને આ ત્રણ ગમકો જ હોય છે. ‘હે મગ્ધન્ ! તે એમ જ છે, હે મગ્ધન્ ! તે એમ જ છે’—એમ કહી મગ્ધાન્ ગૌતમ યાવત્—વિહરે છે.

૩૦ સંજ્ઞી મનુષ્યનો
સર્વાર્થસિદ્ધતામાં
ઉપપાત.

ચોવીશમા શતકમાં ચોવીશમો ઉદેશક સમાપ્ત.

ચોવીશમું શતક સમાપ્ત.

પંચવીસતિમં સયં ।

૧ લેસા ચ ૨ દહ ૩ સંઠાળ ૪ જુમ્મ ૫ પજાવ ૬ નિયંઠ, ૭ સમળા ચ ।
૮ ઓહે ૯-૧૦ ભવિયાભવિય ૧૧ સમ્મા ૧૨ મિષ્ઠે ચ હહેસા ॥

પઠમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેજં કાલેજં તેજં સમયજં તાયગિહે જાવ—એવં વયાસી—કતિ જં મંતે ! લેસ્સાઓ પજસાઓ ! [ઉ૦] ગોયમા !
હહેસાઓ પજસાઓ, તંજહા—કણ્હલેસા—જહા પઠમસય ચિતિય ઉદેસય તહેવ લેસ્સાધિમાગો । અપ્યાવજુગં ચ જાવ—‘અઉચ્છિદ્ધાણં
દેવાણં અઉચ્છિદ્ધાણં દેવીણં, મીસગં અપ્યાવજુગંતિ ।

૨. [પ્ર૦] કતિચિદ્ધા જં મંતે ! સંસારસમાવજ્જગા જીવા પજસા ! [ઉ૦] ગોયમા ! ચોદસચિદ્ધા સંસારસમાવજ્જગા જીવા
પજસા, તંજહા—૧ સુદુમઅપ્પજ્જસગા, ૨ સુદુમપજ્જસગા, ૩ ચાદરઅપ્પજ્જસગા, ૪ ચાદરપજ્જસગા, ૫ જેદિયા અપ્પજ્જસગા,
૬ જેદિયા પજ્જસગા, ૭-૮ એવં તેદિયા, ૯-૧૦ એવં અઉરિદિયા, ૧૧ અસચિપંચિદિયા અપ્પજ્જસગા, ૧૨ અસચિપંચિદિયા
પજ્જસગા, ૧૩ સચિપંચિદિયા અપ્પજ્જસગા, ૧૪ સચિપંચિદિયા પજ્જસગા ।

પચીશમું શતક.

[ઉદેશકાર્યસંગ્રહ—] ૧ લેસ્યા વગેરે સંબન્ધે પ્રથમ ઉદેશક, ૨ દ્રવ્ય વિષે બીજો ઉદેશક, ૩ સંસ્થાન વગેરે સંબન્ધે ત્રીજો
ઉદેશક, ૪ યુગ્મ—કૃતયુગ્માદિ રાશિ સંબન્ધે ચોથો ઉદેશક, ૫ પર્યાવાદિ સંબન્ધે પાંચમો ઉદેશક, ૬ પુલાકાદિ નિર્ગ્રન્થ વિષે છઠ્ઠો
ઉદેશક, ૭ શ્રમણો સંબન્ધે સાતમો ઉદેશક, ૮ ઓષ—સામાન્ય નારકાદિની ઉત્પત્તિ વિષે આઠમો ઉદેશક, ૯ મવ્ય નારકાદિ સંબન્ધે
નવમો ઉદેશક, ૧૦ અમવ્ય નારકાદિ સંબન્ધે દશમો ઉદેશક, ૧૧ સમ્મગ્દષ્ટિ નારકાદિ સંબન્ધે અગિયારમો ઉદેશક અને ૧૨ મિધ્યા-
દષ્ટિ નારકાદિ સંબન્ધે બારમો ઉદેશક—૯ પ્રમાણે પચીશમા શતકને વિષે આ બાર ઉદેશકો કહેવાના છે.

પ્રથમ ઉદેશક.

કેવલા.

૧. [પ્ર૦] તે કાલે અને તે સમયે રાજગૃહ નગરમાં [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્—આ પ્રમાણે બોલ્યા—હે ભગવન્ ! કેટલી
લેસ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હ લેસ્યાઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—કૃષ્ણલેસ્યા—इत्यादि ‘‘પ્રથમ શતકના બીજા ઉદેશકમાં કહ્યા
પ્રમાણે લેસ્યાઓનો વિભાગ અને તેનું અલ્પબહુત્વ યાવત્—ચાર પ્રકારના દેવો અને ચાર પ્રકારની દેવીઓના ‘‘મિશ્ર અલ્પબહુત્વ સુચી કહેયું.

સંસારી જીવના ચૌદ
ભેદ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસારી જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંસારી જીવો ચૌદ પ્રકારના કહ્યા છે, તે
આ પ્રમાણે—૧ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, ૨ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, ૩ અપર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિય, ૪ પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિય, ૫ અપર્યાપ્ત
બેદ્વિન્દ્રિય, ૬ પર્યાપ્ત બેદ્વિન્દ્રિય, ૭-૮ ૯ પ્રમાણે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત તેદ્વિન્દ્રિય, ૯-૧૦ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત અઉરિન્દ્રિય, ૧૧ અપર્યાપ્ત
અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય, ૧૨ પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય, ૧૩ અપર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય અને ૧૪ પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય.

૧ * મગ. હં = ૧ ઘ. ૧ ઘ. ૨ ઘ. ૧૦૪.

† જુઓ—પ્રજ્ઞા. પદ ૧૫ ઘ. ૧ ૫. ૩૪૩—૩૪૬.

૩. [પ્ર૦] પટેલિ નં મંતે ! કોદસવિદ્યાયં સંસારસમાધનગાળં ઝીવાણં અહુક્કોસગસ્સ ઝોગસ્સ કયરે કયરે. જાવ-વિસેસાદિયા વા ! [ઉ૦] ગોષમા ! સદ્ધત્થોવે સુદુમસ્સ અપજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય ૧, વાદરસ્સ અપજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૨, જેવિયસ્સ અપજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૩, યથં તેહિવિયસ્સ ૪, યથં ચરિરિવિયસ્સ ૫, અસ-ત્તિસ્સ પંચિવિયસ્સ અપજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૬, સત્તિસ્સ પંચિવિયસ્સ અપજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૭, સુદુમસ્સ પજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૮, વાદરસ્સ પજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૯, સુદુ-મસ્સ અપજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૧૦, વાદરસ્સ અપજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૧૧, સુદુમસ્સ પજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૧૨, વાદરસ્સ પજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૧૩, જેવિયસ્સ પજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૧૪, યથં તેવિયસ્સ ૧૫, યથં જાવ-સત્તિપંચિવિયસ્સ પજ્જતગસ્સ જહમ્મ જોય અસંલોજગુણે ૧૮, જેવિયસ્સ અપજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૧૯, યથં તેવિયસ્સ વિ ૨૦, યથં ચરિરિવિયસ્સ વિ ૨૧, યથં જાવ-સત્તિપંચિવિયસ્સ અપજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૨૩, જેવિયસ્સ પજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૨૪, યથં તેહિવિયસ્સ વિ પજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૨૫, ચરિરિવિયસ્સ પજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૨૬, અસ-ત્તિપંચિવિયસ્સ પજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૨૭, યથં સત્તિપંચિવિયસ્સ પજ્જતગસ્સ ઝહોસય જોય અસંલોજગુણે ૨૮.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ૧ ચૌદ પ્રકારના સંસારી જીવોના જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગને *આશ્રયી કયા જીવો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત જીવનો જઘ્ન્ય યોગ સૌથી યોદો છે ૧. તેથી વાદર અપર્યાપ્ત જીવનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્ય ગુણ છે ૨. તેથી જેહન્દિય અપર્યાપ્તનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે ૩. તેથી તેહન્દિય અપર્યાપ્તનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૪. તેથી ચરિરિન્દિય અપર્યાપ્તનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૫. તેથી અપર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દિયનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે ૬. તેથી અપર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દિયનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૭. તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દિયનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૮. તેથી પર્યાપ્ત વાદર એકેન્દિયનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૯. તેથી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૦. તેથી અપર્યાપ્ત વાદર એકેન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૧. તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૨. તેથી પર્યાપ્ત વાદર એકેન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૩. તેથી પર્યાપ્ત જેહન્દિયનો જઘ્ન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૪. ૧ પ્રમાણે પર્યાપ્ત તેહન્દિય, યાવત્-પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દિયનો જઘ્ન્ય યોગ (ઉત્તરોત્તર) અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૫-૧૮. તેથી અપર્યાપ્ત જેહન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૯. ૧ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત તેહન્દિય, ચરિરિન્દિય, યાવત્-સંજ્ઞી પંચેન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૦-૨૩. તેથી પર્યાપ્ત જેહન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૪. ૧ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત તેહન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૫. તેથી પર્યાપ્ત ચરિરિન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૬. તેથી પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૭. અને તેથી પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૮.

યોગનું અલ્પબહુલ.

* આત્મપ્રવેશના પરિસ્થિતિના કે કંપનને યોગ કહે છે. તે યોગ ધીર્માન્તરાયકર્મના ક્ષયોપશમાદિની વિચિત્રતાથી અનેકબિધ હોય છે. કોઈ જીવને આશ્રયી અલ્પ યોગ હોય છે અને તેજ ધીજા જીવની અપેક્ષા ઉત્કૃષ્ટ હોય છે. તેના નાંદ ધીવસ્થાનકોને આશ્રયી પ્રત્યેકના જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ મેદ ગણતાં અઘ્નાવીક પ્રકાર થાય છે. આ સૂત્રમાં તેના અલ્પબહુલનું કથન છે. તેમાં સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત એકેન્દિયનો જઘ્ન્ય યોગ સૌથી અલ્પ હોય છે. કારણ કે તેઓનું શરીર સૂક્ષ્મ હોવાથી અને અપર્યાપ્ત હોવાને લીધે અપૂર્ણ હોવાથી ધીજા કયા યોગો કરતાં તેનો યોગ સૌથી ઓછો છે અને તે કામોગશરીર દ્વારા બૌદ્ધિક પુત્રો પ્રવેશ કરવાના પ્રથમ સમયે હોય છે અને પછી સમયે સમયે યોગની વૃદ્ધિ થાય છે અને તે ઉત્કૃષ્ટ યોગપર્યન્ત થાય છે.

જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગનું અલ્પબહુલ.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪
સૂક્ષ્મ એકેન્દિય અપર્યાપ્ત	સૂક્ષ્મ એકેન્દિય પર્યાપ્ત	વાદર એકેન્દિય અપર્યાપ્ત	વાદર એકેન્દિય પર્યાપ્ત	જેહન્દિય અપર્યાપ્ત	જેહન્દિય પર્યાપ્ત	તેહન્દિય અપર્યાપ્ત	તેહન્દિય પર્યાપ્ત	ચરિરિન્દિય અપર્યાપ્ત	ચરિરિન્દિય પર્યાપ્ત	અસંજ્ઞી પંચેન્દિય અપર્યાપ્ત	અસંજ્ઞી પંચેન્દિય પર્યાપ્ત	સંજ્ઞી પંચેન્દિય અપર્યાપ્ત	સંજ્ઞી પંચેન્દિય પર્યાપ્ત
જઘ્ન્ય ૧	જઘ્ન્ય ૮	જઘ્ન્ય ૧	જઘ્ન્ય ૯	જઘ્ન્ય ૧	જઘ્ન્ય ૧૪	જઘ્ન્ય ૪	જઘ્ન્ય ૧૫	જઘ્ન્ય ૫	જઘ્ન્ય ૧૬	જઘ્ન્ય ૧	જઘ્ન્ય ૧૭	જઘ્ન્ય ૭	જઘ્ન્ય ૧૮
ઉત્કૃષ્ટ ૧૦	ઉત્કૃષ્ટ ૧૨	ઉત્કૃષ્ટ ૧૧	ઉત્કૃષ્ટ ૧૩	ઉત્કૃષ્ટ ૧૫	ઉત્કૃષ્ટ ૧૪	ઉત્કૃષ્ટ ૨૦	ઉત્કૃષ્ટ ૧૫	ઉત્કૃષ્ટ ૨૧	ઉત્કૃષ્ટ ૨૬	ઉત્કૃષ્ટ ૨૨	ઉત્કૃષ્ટ ૨૭	ઉત્કૃષ્ટ ૨૩	ઉત્કૃષ્ટ ૨૮

૪. [પ્ર૦] હો મંતે ! નેરતિયા પદમસમયોજવચ્ચગા કિં સમજોગી, કિં વિસમજોગી ? [૩૦] ગોયમા ! સિય સમજો-મી, સિય વિસમજોગી. [પ્ર૦] સે કેળદેળં મંતે ! ઇયં વુચ્છતિ—‘સિય સમજોગી, સિય વિસમજોગી’ ? [૩૦] ગોયમા ! આહાર-યાઓ વા સે અનાહારય, અનાહારયાઓ વા સે આહારય સિય હીને, સિય તુલે, સિય અમ્મહિય. જહ હીને અસંલેજ્જમા-ગહીને વા, સંલેજ્જમાગહીને વા, અસંલેજ્જગુણહીને વા, સંલેજ્જગુણહીને વા. અહ અમ્મહિય અસંલેજ્જમાગમમ્મહિય વા, સંલેજ્જમાગમમ્મહિય વા, સંલેજ્જગુણમમ્મહિય વા, અસંલેજ્જગુણમમ્મહિય વા, સે તેળદેળં જાવ—સિય ‘વિસમજોગી’. ઇયં જાવ—વેમાણિયાણં.

૫. [પ્ર૦] કતિવિદે નં મંતે ! જોય પજ્જતે ? [૩૦] ગોયમા ! પજ્જસવિદે જોય પજ્જતે, તંજહા—સમ્મમજોય ૧, મોસમજ-જોય ૨, સમ્મામોસમજોય ૩, અસમ્મામોસમજોય ૪, સમ્મવજોય ૫, મોસવજોય ૬, સમ્મામોસવજોય ૭, અસમ્મામોસ-વજોય ૮, ઓરાલિયસરીરકાયજોય ૯, ઓરાલિયમીસાસરીરકાયજોય ૧૦, વેડચિયસરીરકાયજોય ૧૧, વેડચિયમીસાસ-રીરકાયજોય ૧૨, આહારગસરીરકાયજોય ૧૩, આહારગમીસાસરીરકાયજોય ૧૪, કમ્માસરીરકાયજોય ૧૫.

૬. [પ્ર૦] પયસ્સ નં મંતે ! પજ્જસવિદસ્સ જહ્મુક્કોસગસ્સ કયરે કયરે જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સમ્મયોવે કમ્મગસરીરગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય ૧, ઓરાલિયમીસગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૨, વેડચિયમીસગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૩, ઓરાલિયસરીરગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૪, વેડચિયસરીરગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૫, કમ્મગ-સરીરગસ્સ ઉક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૬, આહારગમીસગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૭, તસ્સ વેવ ઉક્કોસજોય અસંલે-જ્જગુણે ૮, ઓરાલિયમીસગસ્સ, વેડચિયમીસગસ્સ ય યપ્પસિ નં ઉક્કોસજોય દોળહવિ તુલે અસંલેજ્જગુણે ૯-૧૦, અસમ્મામો-સમજોગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૧૧, આહારગસરીરગસ્સ જહ્મુક્કોસજોય અસંલેજ્જગુણે ૧૨, તિવિદસ્સ મજ્જોગસ્સ જહ્મુ-

પ્રથમ સમયમાં
ઉત્પન્ન થયેલા બે નૈર-
વિકલે આશ્રયી યોગ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયે ઉત્પન્ન થયેલા બે નૈરવિકલે સમાન યોગવાલ્લ હોય કે વિષમ યોગવાલ્લ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કદાચ સમાન યોગવાલ્લ હોય અને કદાચ વિષમ યોગવાલ્લ પળ હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે કે તેઓ કદાચ સમાન યોગવાલ્લ હોય અને કદાચ વિષમ યોગવાલ્લ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *આહારક નારકથી અનાહારક નારક અને અનાહારકથી આહારક નારક કદાચ હીન યોગવાલ્લ, કદાચ તુલ્ય યોગવાલ્લ અને કદાચ અધિક યોગવાલ્લ હોય. અર્થાત્ આહારક નારકથી અનાહારક નારક હીન યોગવાલ્લ, અનાહારકથી આહારક નારક અધિક યોગવાલ્લ, અને બંને આહારક કે બંને અનાહારક નારકો પરસ્પર તુલ્ય યોગવાલ્લ હોય. જો તે હીનયોગવાલ્લ હોય તો તે અસંખ્યાતમા ભાગ હીન, સંખ્યાતમા ભાગ હીન, સંખ્યાતગુણ હીન કે અસંખ્યાત ગુણ હીન હોય. જો અધિક યોગવાલ્લ હોય તો અસંખ્યાતમા ભાગ અધિક, સંખ્યાતમા ભાગ અધિક, સંખ્યાત ગુણ અધિક કે અસંખ્યાત ગુણ અધિક હોય છે. તે કારણથી યાવત્—તે કદાચ વિષમ યોગવાલ્લ પળ હોય. ૫ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

યોગના પ્રકાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા પ્રકારનો યોગ કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પંદર પ્રકારનો યોગ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—
૧ સત્ત્વ મનોયોગ, ૨ મૃષા મનોયોગ, ૩ સત્ત્વમૃષા મનોયોગ, ૪ અસત્ત્વમૃષા મનોયોગ, ૫ સત્ત્વ વચનયોગ, ૬ અસત્ત્વ વચનયોગ, ૭ સત્ત્વમૃષા વચનયોગ, ૮ અસત્ત્વમૃષા વચનયોગ, ૯ ઔદારિકશરીરકાયયોગ, ૧૦ ઔદારિકમિશ્રશરીરકાયયોગ, ૧૧ વૈક્રિય શરીરકાયયોગ, ૧૨ વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાયયોગ, ૧૩ આહારકશરીરકાયયોગ, ૧૪ આહારકમિશ્રશરીરકાયયોગ અને ૧૫ કાર્મણશરીરકાયયોગ.

યોગનું અવ્યવસ્થિત.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પંદર પ્રકારના યોગમાં કયો યોગ કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કાર્મણ શરીરનો જઘન્ય યોગ સૌથી અત્યંત છે ૧, તેથી ઔદારિકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨, તેથી વૈક્રિયમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૩, તેથી ઔદારિક શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૪, તેથી વૈક્રિય શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૫, તેથી કાર્મણ શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૬, તેથી આહારકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે ૭, તેથી આહારકશરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૮, તેથી ઔદારિકમિશ્ર અને વૈક્રિયમિશ્રનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ અને પરસ્પર સમાન છે ૯-૧૦, તેથી અસત્ત્વમૃષા મનોયોગનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે ૧૧, તેથી આહારક શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે,

* આહારક નારકની અપેક્ષા અનાહારક નારક હીન યોગવાલ્લ હોય છે, કારણ કે જે નારક ઋતુ મતિથી આવીને આહારકપણે ઉત્પન્ન થાય છે, તે બિરન્તર આહારક હોવાને કીચે પુરુષઓથી ઉપચિત્ત હોય છે તેથી તે અધિક યોગવાલ્લ હોય છે. જે નારક વિગ્રહ મતિવડે અનાહારક પણે ઉત્પન્ન થાય છે તે અનાહારક હોવાથી પુરુષઓથી અનુપચિત્ત હોવાને કીચે હીન યોગવાલ્લ હોય છે. જેઓ સમાન સમયની વિગ્રહ મતિથી અનાહારકપણે ઉત્પન્ન થાય, અથવા ઋતુમતિથી આવીને આહારકપણે ઉત્પન્ન થાય તે બંને એક સીમાની અપેક્ષા સમાનયોગવાલ્લ હોય છે.—ટીકા.

હિહસ્સ ધયજોગસ્સ—एपसि णं ससण्ह वि तुल्ले जहणय जोए असंखेज्जगुणे १३-१९, આહારગસરીરસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોए असंखेज्जगुणे २०, ઓરાલિયસરીરસ્સ, વેઝઘિયસરીરસ્સ, ચઠ્ઠિહસ્સ ય મળજોગસ્સ, ચઠ્ઠિહસ્સ ય ધરજોગસ્સ—एपसि णं दसण्ह वि तुल्ले उक्कोसप जोए असंखेज्जगुणे २१-३० । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ।

પળવીસહમે સए પદમો ઉદેસો સમત્તો ।

૧૨, તેથી ત્રણ પ્રકારના મનોયોગ અને ચાર પ્રકારના વચનયોગ—ए सातनो जघन्य योग असंख्यातगुण અને પરસ્પર તુલ્ય હોય છે ૧૩-૧૯, તેથી આહારક શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ હોય છે ૨૦, તેથી ઔદારિક શરીર, વૈક્રિયશરીર, ચાર પ્રકારના મનોયોગ અને ચાર પ્રકારના વચનયોગ—ए दसनो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण અને પરસ્પર તુલ્ય હોય છે ૨૧-૩૦. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’ ।

પચીશમા શ્રુતકર્મા પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! દદ્ધા પખસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિહા દદ્ધા પખસા, તંજહા—જીવદદ્ધા ય અજીવ-દદ્ધા ય ।

૨. [પ્ર૦] અજીવદદ્ધા ણં મંતે ! કતિવિહા પખસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિહા પખસા, તંજહા—રૂઢિઅજીવદદ્ધા ય અરૂ-ધિઅજીવદદ્ધા ય । एवं पणं अमिलाषेणं जहा अजीवपज्जवा, जाव—से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुद्ध—‘ते णं नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता’ ।

૩. [પ્ર૦] જીવદદ્ધા ણં મંતે ! કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા । [પ્ર૦] કેણટ્ઠેણં મંતે ! एवं बुद्ध—‘जीवददधा णं नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता’ ? [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा नेरय्या, जाव—असंखेज्जा वाउक्काइया, अणंता षणस्सइकाइया, असंखेज्जा बेंदिया, एवं जाव—वेमाणिया, अणंता सिद्धा, से तेणट्ठेणं जाव—‘अणंता’ ।

૪. [પ્ર૦] જીવદદ્ધાણં મંતે ! અજીવદદ્ધા પરિમોગત્તાए हृदमागच्छंति, અજીવદદ્ધાણં જીવદદ્ધા પરિમોગત્તાए हृदमागच्छंति ! [ઉ૦] ગોયમા ! જીવદદ્ધાણં અજીવદદ્ધા પરિમોગત્તાए हृदमागच्छंति, નો અજીવદદ્ધાણં જીવદદ્ધા પરિમોગત્તાए हृदमागच्छंति । [પ્ર૦] સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! एवं बुद्ध—जाव—‘हृदमागच्छंति’ ? [उ०] गोयमा ! जीवददधा णं अजीवददधे परिपादि-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યો કેટલાં પ્રકારનાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યો બે પ્રકારનાં કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—જીવદ્રવ્ય અને અજીવદ્રવ્ય.

દ્રવ્યના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજીવદ્રવ્યો કેટલાં પ્રકારનાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે બે પ્રકારનાં કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—રૂપી અજીવદ્રવ્યો અને અરૂપી અજીવદ્રવ્યો, ए प्रमाणे ए सूत्रपाठवडे जेम [*प्रज्ञापना सूत्रना विशेष नामना पांचमा] પદમાં અજીવપર્યવો સંબંધે કહ્યું છે તેમ અહિં અજીવ દ્રવ્યસંબંધે યાવત્—‘હે ગૌતમ ! તે કારણથી એમ કહ્યું છે કે, તે [અજીવ દ્રવ્ય] સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પળ અનંત છે’ ત્યાં તુષી કહેલું.

અજીવ દ્રવ્યોના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવદ્રવ્યો સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પળ અનંત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે કે ‘જીવદ્રવ્યો સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પળ અનંત છે’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો અસંખ્ય છે, યાવત્—વાયુકાયિક અગંધ્ય છે, વનસ્પતિકાયિકો અનંત છે, બેદંદ્રિયો અને એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો અસંખ્યાતા છે, તથા સિદ્ધો અનંત છે. માટે તે હેતુથી જીવો યાવત્—અનંત છે.

જીવદ્રવ્યની સંખ્યા-
જીવદ્રવ્યો અનંત
હોવાનું કારણ !

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં તુરત આવે કે જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં તુરત આવે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં તુરત આવે પણ જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં તુરત આવતાં નથી ! [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છો કે યાવત્—‘જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં યાવત્—તુરત આવતા નથી’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !

અજીવદ્રવ્યોનો
પરિમોગ.

૧ * જુઓ—પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૫ પૃ ૧૧૬.

૪ † જીવદ્રવ્યો સચેતન હોવાથી અજીવદ્રવ્યોને પ્રહણ કરી તેનો શરીરાદિરૂપે પરિમોગ કરે છે, માટે તે પરિમોગ છે, અને અજીવદ્રવ્યો અચેતન હોવાથી પ્રહણ યોગ્ય છે માટે તે મોગ્ય છે.

યંતિ, અજીવદ્વે પરિયાદિદ્વિત્તા ઓરાલિયં ઘેડદ્વિયં આહારગં તેયગં કમ્મગં, સોદ્વિયં જાવ-ફાસિદિયં, મળજોગં ઘડજોગં કાયજોગં, આળાપાણુસં ચ નિદ્ધસ્યંતિ, સે તેળદ્વેણં જાવ-‘હૃદ્ધમાગચ્છંતિ’ ।

૫. [પ્ર૦] નેરતિયાણં મંતે ! અજીવદ્વિત્તા પરિભોગસાપ હૃદ્ધમાગચ્છંતિ, અજીવદ્વિત્તા પરિભોગસાપ૦ ? [૩૦] ગોયમા ! નેરતિયાણં અજીવદ્વિત્તા જાવ-હૃદ્ધમાગચ્છંતિ, નો અજીવદ્વિત્તા પરિભોગસાપ હૃદ્ધમાગચ્છંતિ । [પ્ર૦] સે કેળદ્વેણં ? [૩૦] ગોયમા ! નેરતિયા અજીવદ્વે પરિયાદિયંતિ, અ૦ ૨ પરિયાદિદ્વિત્તા ઘેડદ્વિય-તેયગ-કમ્મગં સોદ્વિયં જાવ-ફાસિદિયં આળાપાણુસં ચ નિદ્ધસ્યંતિ, સે તેળદ્વેણં ગોયમા ! એવં દુષ્ણ-એવં જાવ-ઘેમાણિયા । નવરં સરીરદ્વિયજોગા આણિયદ્ધા જસ્સ જે અત્થિ ।

૬. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! અસંલેજે લોપ અણંતાદં દ્ધાદં આગાસે ભયદ્ધાદં ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! અસંલેજે લોપ જાવ-ભયદ્ધાદં ।

૭. [પ્ર૦] લોગસ્સ જં મંતે ! ઇગંમિ આગાસપ્પસે કતિદિસિં પોગ્ગલા ચિજ્જંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! નિદ્ધાધાપ્પં છદ્ધિસિં, ઘાધાયં પદુષ્ણ સિય તિદિસિં, સિય ચડદિસિં, સિય પંચદિસિં ।

૮. [પ્ર૦] લોગસ્સ જં મંતે ! ઇગંમિ આગાસપ્પસે કતિદિસિં પોગ્ગલા છિજ્જંતિ ? [૩૦] એવં ઘેવ, એવં ઉઘચિજ્જંતિ, એવં અવચિજ્જંતિ ।

૯. [પ્ર૦] જીવે જં મંતે ! જાદં દ્ધાદં ઓરાલિયસરીરસાપ ગેળદ્ધા તાદં કિં ડિયાદં ગેળદ્ધા, અડિયાદં ગેળદ્ધા ? [૩૦] ગોયમા ! ડિયાદં પિ ગેળદ્ધા, અડિયાદં પિ ગેળદ્ધા ।

૧૦ [પ્ર૦] તાદં મંતે ! કિં દ્ધાઓ ગેળદ્ધા, લેસઓ ગેળદ્ધા, કાલઓ ગેળદ્ધા, માવઓ ગેળદ્ધા ? [૩૦] ગોયમા ! દ્ધાઓ વિ ગેળદ્ધા, લેસઓ વિ ગેળદ્ધા, કાલઓ વિ ગેળદ્ધા, માવઓ વિ ગેળદ્ધા । તાદં દ્ધાઓ અણંતપ્પસિયાદં દ્ધાદં, લેસઓ અસં-

જીવદ્વિત્તા અજીવદ્વિત્તાને પ્રહણ કરે છે અને પ્રહણ કરી તેને ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, અને કાર્મણ-૯ પાંચ શરીરરૂપે, શ્રોત્રેન્દ્રિય, યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિય-૯ પાંચ ઇન્દ્રિયપણે, મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ તથા આસોચ્છ્વાસપણે પરિણમવે, તે કારણથી અજીવદ્વિત્તા અજીવદ્વિત્તાના પરિભોગમાં યાવત્-તુરત આવે છે, પણ જીવદ્વિત્તા અજીવદ્વિત્તાના પરિભોગમાં તુરત આવતાં નથી.

નૈરયિકોને અજીવદ્વિત્તાનો પરિભોગ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજીવદ્વિત્તા નૈરયિકોના પરિભોગમાં તુરત આવે કે નૈરયિકો અજીવદ્વિત્તાના પરિભોગમાં તુરત આવે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અજીવદ્વિત્તા નૈરયિકોના પરિભોગમાં શીઘ્ર આવે છે, પણ નૈરયિકો અજીવદ્વિત્તાના પરિભોગમાં તુરત આવતાં નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો અજીવદ્વિત્તાને પ્રહણ કરે છે અને પ્રહણ કરીને વૈક્રિય, તૈજસ, અને કાર્મણશરીરરૂપે, શ્રોત્રેન્દ્રિય યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયરૂપે તથા આસોચ્છ્વાસરૂપે પરિણમવે છે. તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું છે, ૯ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો મુઘી જાણવું. પરંતુ જેને જેટલાં શરીર, ઇન્દ્રિય અને યોગ હોય તેટલાં તેને કહેવાં.

અસંલેજ લોકાકાશમાં અનંત દ્વિત્તાની સ્થિતિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંલેજ લોકાકાશમાં અનંત દ્વિત્તા રહી શકે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા, અસંલેજ પ્રદેશાત્મક લોકાકાશમાં અનંત દ્વિત્તા રહી શકે.

એક આકાશ પ્રદેશમાં પુદ્ગલોનો વ્યાપકવ્ય.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના એક આકાશપ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓથી (આવીને) પુદ્ગલો એકઠાં થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વ્યાઘાત (પ્રતિબંધ) ન હોય તો છ ૯ દિશામાંથી આવીને અને જો પ્રતિબંધ હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશામાંથી અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી આવી પુદ્ગલો એકઠાં થાય છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના એક આકાશપ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓમાંથી આવી પુદ્ગલો છેદાય-છૂટાં થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. ૯ પ્રમાણે સ્કન્ધરૂપે પુદ્ગલો [અન્ય પુદ્ગલોના મઢવાથી] ઉપચિત થાય અને (જુદા પડવાથી) અપચિત થાય.

ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે સ્થિત કે અસ્થિત દ્વિત્તાને પ્રહણ કરાય ? દ્વિત્તા, ક્ષેત્ર, કાલ અને માવથી દ્વિત્તા પ્રહણ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ જે પુદ્ગલ દ્વિત્તાને ઔદારિકશરીરપણે પ્રહણ કરે તે સ્થિત દ્વિત્તાને પ્રહણ કરે કે અસ્થિત દ્વિત્તાને પ્રહણ કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સ્થિત દ્વિત્તાને પ્રહણ કરે અને અસ્થિત દ્વિત્તાને પણ પ્રહણ કરે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે દ્વિત્તાને દ્વિત્તાથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી અને માવથી પ્રહણ કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે દ્વિત્તાને દ્વિત્તાથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી અને માવથી પ્રહણ કરે છે. દ્વિત્તા અનંતપ્રદેશિક દ્વિત્તાને પ્રહણ કરે છે. ક્ષેત્રથી અસંલેજ પ્રદેશાશ્રિત દ્વિત્તાને પ્રહણ કરે છે.

૧ * જેટલા આકાશક્ષેત્રમાં જીવ રહેલો છે તેની અંદર રહેલાં જે પુદ્ગલદ્વિત્તા તે સ્થિત દ્વિત્તા કહેવાય છે અને તેની બહારના ક્ષેત્રમાં રહેલાં પુદ્ગલદ્વિત્તા તે અસ્થિત દ્વિત્તા કહેવાય છે, તેને આવી સંબંધીને પ્રહણ કરે છે. તે સંબંધે અન્ય આચાર્ય એમ કહે છે કે ગતિ રહિત દ્વિત્તા તે સ્થિતદ્વિત્તા અને ગતિસહિત દ્વિત્તા તે અસ્થિત દ્વિત્તા કહેવાય છે-ટીકા.

એકપરિણામોદ્દેશ-અર્થ જહા પચવળાપ પદમે આહારોદેસપ, જાવ-નિદ્રાધાપણં છદિસિ, વાધાયં પડુચ સિય તિવિસિ સિય
ચડવિસિ, સિય પંચવિસિ ।

૧૧. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! જાહં દ્વાહં વેઝચિયસરીરસાપ ગેણહ તાહં કિં ઠિયાહં ગેણહ, અઠિયાહં ગેણહ ? [૩૦]
અર્થં ચેવ, નવરં નિયમં છદિસિ, અર્થં આહારગસરીરસાપ વિ ।

૧૨. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! જાહં દ્વાહં તેયગસરીરસાપ ગિણહ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઠિયાહં ગેણહ, નો અઠિ-
યાહં ગેણહ, સેસં જહા ઓરાલિયસરીરસ્સ । કમ્મગસરીરે અર્થં ચેવ । અર્થં જાવ-માવમો વિ ગિણહ ।

૧૩. [પ્ર૦] જાહં દ્વાહં દ્વહો ગેણહ તાહં કિં વગપપસિયાહં ગેણહ, દુપપસિયાહં ગેણહ ? [૩૦] અર્થં જહા માસા-
પદે, જાવ-‘આણુપુષ્ઠિ ગેણહ, નો અણાણુપુષ્ઠિ ગેણહ ।

૧૪. [પ્ર૦] તાહં મંતે ! કતિવિસિ ગેણહ ? [૩૦] ગોયમા ! નિદ્રાધાપણં, જહા ઓરાલિયસ્સ ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! જાહં દ્વાહં સોહંદિયસાપ ગેણહ ? [૩૦] જહા વેઝચિયસરીરં, અર્થં જાવ-જિમ્મિદિયસાપ,
કાસિદિયસાપ જહા ઓરાલિયસરીરં, મળજોગસાપ જહા કમ્મગસરીરં । નવરં નિયમં છદિસિ, અર્થં વરજોગસાપ વિ, કાય-
જોગસાપ વિ જહા ઓરાલિયસરીરસ્સ ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! જાહં દ્વાહં આણાપાણુસાપ ગેણહ જહેવ ઓરાલિયસરીરસાપ, જાવ-સિય પંચવિસિ ।
‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! [સિ] કેહ ચડવીસદંડવળં પયાણિ પદાણિ મર્ષંતિ-‘જસ્સ જં અત્થિ’

પળવીસહમે સપ વીઓ ઉદેસો સમત્તો ।

૧ પ્રમાણે *પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રના પ્રથમ આહારોદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-‘પ્રતિબંધ સિવાય છપ દિશાઓમાંથી અને પ્રતિબંધ હોય તો કદાચ
ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશામાંથી અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી આવેલા પુદ્ગલોને પ્રહણ કરે’-ત્યાં સુધી કહેવું.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવ જે પુદ્ગલ દ્રવ્યોને વૈક્રિયશરીરપણે પ્રહણ કરે તે સ્થિત દ્રવ્યો હોય છે કે અસ્થિત દ્રવ્યો હોય
છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વે પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે વૈક્રિયશરીરપણે જે દ્રવ્યોને પ્રહણ કરે છે તે અવશ્ય ‘છપ દિશામાંથી આવેલા
હોય છે. એ પ્રમાણે આહારકશરીર સંબંધે પણ જાણવું.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવ જે દ્રવ્યોને તૈજરાશરીરપણે પ્રહણ કરે છે, તે સ્થિત દ્રવ્યો હોય તો પ્રહણ કરે-હત્યાદિ પ્રશ્ન.
[૩૦] હે ગૌતમ ! તે દ્રવ્યો સ્થિત હોય તો પ્રહણ કરે છે, પણ અસ્થિત હોય તો પ્રહણ કરતો નથી. વાકી વધું ઔદારિક શરીરની પેટે
જાણવું. તથા કાર્મણ શરીર સંબંધે પણ એમજ સમજવું, એ પ્રમાણે યાવત્-‘ભાવથી પણ પ્રહણ કરે છે’ ત્યાં સુધી કહેવું.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દ્રવ્યથી જે દ્રવ્યોને પ્રહણ કરે છે, તે દ્રવ્યો શું (દ્રવ્યથી) એક પ્રદેશવાળાં પ્રહણ કરે, બે પ્રદેશવાળાં
પ્રહણ કરે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] એ પ્રમાણે ભૂમાપદમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-ક્રમપૂર્વક પ્રહણ કરે છે, પણ ક્રમ સિવાય પ્રહણ કરતો
નથી’ ત્યાં સુધી જાણવું.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે કેટલી દિશામાંથી આવેલા પુદ્ગલોને પ્રહણ કરે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિબંધ સિવાય-‘છપ
દિશાથી આવેલા સ્કન્ધો પ્રહણ કરે-હત્યાદિ] ઔદારિક શરીરની પેટે (સૂ. ૮) જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે જીવ જે દ્રવ્યોને શ્રોત્રેન્દ્રિયપણે પ્રહણ કરે છે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! વૈક્રિય શરીરની પેટે
[સૂ. ૯] યાવત્-‘જિહ્વેન્દ્રિય સુધી જાણવું, અને સ્પર્શેન્દ્રિય સંબંધે ઔદારિક શરીરની પેટે સમજવું. મનોયોગ સંબંધે કાર્મણ શરીરની
પેટે જાણવું. પણ વિશેષ એકે અવશ્ય છપ દિશામાંથી આવેલાં પુદ્ગલો પ્રહણ કરે છે. એ પ્રમાણે વચનયોગ સંબંધે પણ જાણવું. કાયયોગ
સંબંધે ઔદારિક શરીરની પેટે સમજવું.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવ જે દ્રવ્યોને આસોચ્છ્રાસપણે પ્રહણ કરે છે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] ઔદારિક શરીરની પેટે જાણવું,
યાવત્-કદાચ ત્રણ દિશા, ચાર દિશા, કે પાંચ દિશામાંથી આવેલાં પુદ્ગલો પ્રહણ કરે છે. કોઈ આચાર્યો ‘જેને જે હોય તેને તે કહેવું’-
એ પદોને ચોવીસ દંડકે કહે છે. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.

પચીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧૦ * પ્રજ્ઞા ૦ પદ [   ].

૧૧ † ‘વૈક્રિયશરીરપ્રાયોગ્ય દ્રવ્યો છપ દિશામાંથી આવેલાં પ્રહણ કરે છે’-તે કહેવાનો એવો અભિપ્રાય છે કે ઉપયોગપૂર્વક વૈક્રિય શરીર કરનાર
પંચેન્દ્રિય જ હોય છે અને તે ત્રસનાલીના મધ્યમાગમાં હોવાથી તેને અવશ્ય છ દિશાના આહારનો સંભવ છે. ચર્યપિ વાયુકાયિકને વૈક્રિય શરીર હોવાથી તેની
અપેક્ષાએ વૈક્રિય શરીરને આશ્રયી લોકાન્ત નિષ્કુટને વિષે પાંચ દિશાના આહારનો સંભવ છે, પરન્તુ તેઓ ઉપયોગપૂર્વક વૈક્રિય શરીર કરતા નથી,
તેમજ તેને સાતિશય વૈક્રિય શરીર નથી, તેથી તેની વિવેકા કર્યા સિવાય કશું છે.

૧૩ ‡ યાવત્-અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ પ્રહણ કરે ? હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશિક, યાવત્-અવશ્ય પ્રદેશિક સ્કન્ધો ન પ્રહણ કરે, પણ અનન્ત પ્રદેશિક
સ્કન્ધો પ્રહણ કરે.—જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧૧ પૃ. ૨૬૧-૧.

તર્કો ઉદ્દેશો ।

૧. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે ! સંઠાણા પજ્જતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! છ સંઠાણા પજ્જતા, તં જહા—૧ પરિમંડલે, ૨ વટ્ટે, ૩ સંસે, ૪ ચરસે, ૫ આયતે, ૬ અણિત્થંથે ।
૨. [પ્ર૦] પરિમંડલા જં મંતે ! સંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ કિં સંસેજ્જા, અસંસેજ્જા, અણંતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંસેજ્જા, નો અસંસેજ્જા, અણંતા ।
૩. [પ્ર૦] વટ્ટા જં મંતે ! સંઠાણાં ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव-अणित्थंथा, एवं पपसद्वयाप वि, एवं द्द्वद्वपप-सद्वयाप वि ।
૪. [પ્ર૦] પપસિ જં મંતે ! પરિમંડલ-વટ્ટ-સંસ-ચરસ-આયત-અણિત્થંથાણં સંઠાણાણં દ્વદ્વયાપ્પ પપસદ્વયાપ્પ દ્વદ્વ-પપસદ્વયાપ્પ કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા પરિમંડલસંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ, વટ્ટા સંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ સંસેજ્જગુણા, ચરસા સંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ સંસેજ્જગુણા, સંસા સંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ સંસેજ્જગુણા, આયતસંઠાણા દ્વદ્વ-યાપ્પ સંસેજ્જગુણા, અણિત્થંથા સંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ અસંસેજ્જગુણા । પપસદ્વયાપ્પ-સદ્ધત્થોવા પરિમંડલા સંઠાણા પપસદ્વયાપ્પ, વટ્ટા સંઠાણા પપસદ્વયાપ્પ સંસેજ્જગુણા, જહા દ્વદ્વયાપ્પ તહા પપસદ્વયાપ્પ વિ, જાવ-અણિત્થંથા સંઠાણા પપસદ્વયાપ્પ અસંસેજ્જગુણા । દ્વદ્વપપસદ્વયાપ્પ-સદ્ધત્થોવા પરિમંડલા સંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ, સો ચેવ ગમ્મો માણિયલ્લો, જાવ-અણિત્થંથા સંઠાણા દ્વદ્વયાપ્પ અસંસેજ્જગુણા, અણિત્થંથેહિતો સંઠાણેહિતો દેવદ્વયાપ્પ પરિમંડલા સંઠાણા પપસદ્વયાપ્પ અસંસેજ્જગુણા, વટ્ટા સંઠાણા પપસદ્વયાપ્પ સંસેજ્જગુણા-સો ચેવ પપસદ્વયાપ્પ ગમ્મો માણિયલ્લો, જાવ-અણિત્થંથા સંઠાણા પપસદ્વયાપ્પ અસંસેજ્જગુણા ।
૫. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે ! સંઠાણા પજ્જતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ સંઠાણા પજ્જતા, તં જહા-પરિમંડલે, જાવ-આયતે ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

સંસ્થાન.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાનો—પૌદ્ગલિક સ્તંભના આકારો કેટલાં કદાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! છ સંસ્થાનો કદાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પરિમંડલ-વલયાકાર, ૨ વૃત્ત-ગોળ, ૩ ત્ર્યસ-ત્રિકોણ, ૪ ચતુસ-ચતુષ્કોણ, ૫ આયત-દીર્ઘ અને ૬ અનિત્યંસ્થ-પરિમંડલાદિથી મિત્ર આકારવાલું.

પરિમંડલની સંખ્યા.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન દ્વ્યાર્થરૂપે શું સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે.

જુતાદિની સંખ્યા.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન દ્વ્યાર્થરૂપે શું સંખ્યાતા છે—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ યાવત્-અનિત્યંસ્થ સંસ્થાન સુધી જાણવું. ૧ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે અને દ્વ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે પણ સમજવું.

અલ્પબહુવ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ, વૃત્ત, ત્ર્યસ, ચતુરસ, આયત અને અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનોમાં દ્વ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્વ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે કયાં સંસ્થાનો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દ્વ્યાર્થરૂપે *પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો દ્વ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતાગુણાં છે. તેથી ચતુરસ સંસ્થાનો દ્વ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતાગુણાં છે, તેથી ત્ર્યસસંસ્થાનો દ્વ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતા-ગુણાં છે, તેથી આયત સંસ્થાનો દ્વ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતાગુણાં છે, અને તેથી અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો દ્વ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતાગુણાં છે. પ્રદેશાર્થરૂપે પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતાગુણાં છે—હ્યાદિ જેમ દ્વ્યાર્થરૂપે કહ્યું છે તેમ પ્રદેશાર્થરૂપે પણ યાવત્—‘પ્રદેશાર્થરૂપે અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો અસંખ્યાતાગુણાં છે’ ત્યાં સુધી કહેવું. દ્વ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે-પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી થોડાં છે—હ્યાદિ દ્વ્યાર્થ મંત્રની પૂર્વોક્ત ગમક-પાઠ કહેવો, યાવત્-‘અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો દ્વ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતાગુણાં છે.’ દ્વ્યાર્થરૂપે અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો કરતાં પરિમંડલ સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતાગુણ છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતાગુણાં છે—હ્યાદિ પૂર્વોક્ત પ્રદેશાર્થપણાનો પાઠ યાવત્-‘અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનો અસંખ્યાતા ગુણ છે’ ત્યાં સુધી કહેવો.

દ્વ્યાર્થરૂપે.

સંસ્થાન.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલાં સંસ્થાનો કદાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ સંસ્થાનો કદાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પરિમંડલ, યાવત્—૫ આયત.

૧ ‘દ્વ્યાર્થરૂપે હિતો’ગ-ક ।

* ૪ અહિં સંસ્થાનોની જગન્ય અવગાહનાનો વિચાર કર્યો છે. જે સંસ્થાનો જે સંસ્થાનની અપેક્ષા બહુપ્રદેશાવગાહી છે તે સ્વાભાવિક રીતે થોડાં છે. પરિમંડલ સંસ્થાન જગન્યથી વીશ પ્રદેશની અવગાહનાવાલું હોય છે, અને જુતા, ચતુરસ, ત્ર્યસ અને આયત સંસ્થાન જગન્યથી અનુક્રમે પાંચ, ચાર, ત્રણ અને બે પ્રદેશાવગાહી છે. માટે પરિમંડલ બહુતરપ્રદેશાવગાહી હોવાથી સર્વેથી થોડાં છે, તેથી જુતાદિ સંસ્થાનો અલ્પ અલ્પ પ્રદેશાવગાહી હોવાથી સંખ્યાતાગુણાં અધિક અધિક હોય છે.

૫ † સંસ્થાનની સામાન્ય પ્રરૂપણા કરી. દ્વે રક્ષપ્રમાદિને વિષે પ્રરૂપણા કરવાની ઇચ્છાથી પુનઃ સંસ્થાન સંબન્ધી પ્રશ્ન કરે છે. અહીં અન્ય સંસ્થાનોના સંયોગજન્ય હોવાથી છટ્ટા અનિત્યંસ્થ સંસ્થાનની વિવશા કરી નથી, તેથી પાંચ જ સંસ્થાન કદાં છે—ટીકા.

૬. [પ્ર૦] પરિમંડલા નં મંતે ! સંઢાણા કિં સંલેજા, અસંલેજા, અણંતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલેજા, નો અસં-
લેજા, અણંતા ।

૭. [પ્ર૦] વહા નં મંતે ! સંઢાણા કિં સંલેજા૦ ! [ઉ૦] ઇવં ચેવ । ઇવં જાવ-આયતા ।

૮. [પ્ર૦] રમીસે નં મંતે ! રચનપ્પમાય પુલ્લવીય પરિમંડલા સંઢાણા કિં સંલેજા, અસંલેજા, અણંતા ! [ઉ૦] ગોયમા !
નો સંલેજા, નો અસંલેજા, અણંતા ।

૯. [પ્ર૦] વહા નં મંતે ! સંઢાણા કિં સંલેજા, અસંલેજા૦ ! [ઉ૦] ઇવં ચેવ, ઇવં જાવ-આયતા ।

૧૦. [પ્ર૦] સક્કરપ્પમાય નં મંતે ! પુલ્લવીય પરિમંડલા સંઢાણા૦ ! [ઉ૦] ઇવં ચેવ, ઇવં જાવ-આયતા । ઇવં જાવ-
અલેસત્તમાય ।

૧૧. [પ્ર૦] સોહમ્મે નં મંતે ! કલ્પે પરિમંડલા સંઢાણા૦ ! [ઉ૦] ઇવં ચેવ, ઇવં જાવ-અશુપ ।

૧૨. [પ્ર૦] ગેલેજાવિમાણાણં મંતે ! પરિમંડલસંઢાણા૦ ! [ઉ૦] ઇવં ચેવ, ઇવં અણુત્તરધિમાણેસુ વિ, ઇવં રસિપમ્મા-
રાપ વિ ।

૧૩. [પ્ર૦] જત્થ નં મંતે ! ઇમે પરિમંડલે સંઢાણે જવમજ્ઞે તત્થ પરિમંડલા સંઢાણા કિં સંલેજા, અસંલેજા,
અણંતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલેજા, નો અસંલેજા, અણંતા ।

૧૪. [પ્ર૦] વહા નં મંતે ! સંઢાણા કિં સંલેજા, અસંલેજા૦ ! [ઉ૦] ઇવં ચેવ, જાવ-આયતા ।

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંલ્યાતા છે, અસંલ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંલ્યાતા નથી, અસં- પરિમંડલની સંલ્યા.
લ્યાતા નથી, પણ અનંત છે.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન શું સંલ્યાતા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે સમજવું. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન વૃત્તની સંલ્યા.
સુધી જાણવું.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રક્ષપ્રમા પૃથિવીમાં પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંલ્યાતા છે, અસંલ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! રક્ષપ્રમામાં પરિમંડલ
તે સંલ્યાતા નથી, અસંલ્યાતા નથી, પણ અનંત છે. સંસ્થાનો.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું સંલ્યાતા છે, અસંલ્યાતા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે. યાવત્-આયત સંસ્થાન
સુધી સમજવું. વૃત્તસંસ્થાન.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શર્કરાપ્રમા પૃથિવીમાં પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંલ્યાતા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.
એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી એ પ્રમાણે જાણવું. શર્કરાપ્રમામાં
પરિમંડલ સંસ્થાન.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સૌધર્મ કલ્પમાં *પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંલ્યાતા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ
યાવત્-અચ્યુતકલ્પ સુધી જાણવું. સૌધર્મ કલ્પમાં
પરિમંડલ સંસ્થાન.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઐવેયક વિમાનોમાં શું પરિમંડલ સંસ્થાનો સંલ્યાતા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ
યાવત્-અનુત્તર વિમાનો તથા ઈષઠાગ્રમારણે વિષે પણ સમજવું. ઐવેયક વિમાનોમાં
પરિમંડલ સંસ્થાન.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! †જ્યાં એક યવાકાર પરિમંડલસંસ્થાનસમુદાય છે ત્યાં યવાકાર પરિમંડલસમુદાય સિવાય બીજાં પરિ-
મંડલ સંસ્થાનો સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંલ્યાતા નથી, અસંલ્યાતા નથી પણ અનંત છે. યવાકાર
પરિમંડલ સંસ્થાનો.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ત્યાં વૃત્ત સંસ્થાનો શું સંલ્યાતા છે, અસંલ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-
આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. વૃત્ત સંસ્થાનો.

૧૧ * સર્વ લોક પરિમંડલસંસ્થાનવાળા પુલ્લસ્કન્ધોવડે નિરંતર ચરેલો છે. તેમાં તુલ્યપ્રદેશવાળા, તુલ્યપ્રદેશવાળાની અને તુલ્ય વર્ણોદિ પર્યાયવાળા
જે જે પરિમંડલ દ્રવ્યો હોય તે વધારે કલ્પનાથી એક એક પંક્તિમાં સ્થાપિત કરવા. અને તેના ઉપર અને નીચે એક એક જાતિવાળા પરિમંડલ દ્રવ્યો એક એક
પંક્તિમાં સ્થાપિત કરવા. તેથી તેમાં અલ્પબહુત્વ યવાથી પરિમંડલ સંસ્થાનનો સમુદાય યથા આકારવાળો થાય છે. તેમાં જથ્થા પ્રદેશિક દ્રવ્યો સ્થાપવાથી અલ્પ
હોવાથી પ્રથમ પંક્તિ નાની હોય છે અને ત્યાર પછી બાકીની પંક્તિ અધિક અધિકતર પ્રદેશવાળી હોવાથી અનુક્રમે મોટી અને વધારે મોટી થાય છે. ત્યાર પછી
ક્રમશઃ ઘટતાં છેવટે ડાહ્યા પ્રદેશવાળાં દ્રવ્યો અત્યંત અલ્પ હોવાથી છેલ્લી પંક્તિ અત્યંત નાની હોય છે. એ પ્રમાણે તુલ્ય પ્રદેશવાળા અને તેથી અન્ય પરિમંડલ
દ્રવ્યો વડે યવાકાર ક્ષેત્ર થાય છે.

૧૩ † જ્યાં એક યવાકૃતિનિષ્પાદક પરિમંડલસંસ્થાનસમુદાય હોય છે તે ક્ષેત્રમાં યવાકારનિષ્પાદક પરિમંડલ સિવાય બીજા કેટલા પરિમંડલ સંસ્થાનો
હોય છે-એ પ્રશ્ન છે. તેનો ઉત્તર અનંત પરિમંડલ સંસ્થાનો હોય છે. એ પ્રમાણે વૃત્તાદિ સંસ્થાનો સંલ્યા પળ જાણવું.—ટીકા.

૧૫. [પ્ર૦] જત્ય નં મંતે ! એ વઢે સંઠાણે જઘમજ્ઞે તત્થ પરિમંડલા સંઠાણાં ? [ઉ૦] એવં ચેવ, વઢા સંઠાણા એવં ચેવ, એવં જાવ-આયતા । એવં એકેકેણં સંઠાણેણં પંચ વિ ચારેયઢા ।

૧૬. [પ્ર૦] જત્ય નં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ એગે પરિમંડલે સંઠાણે જઘમજ્ઞે તત્થ નં પરિમંડલા સંઠાણાં કિં સંઢેજ્ઞા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંઢેજ્ઞા, નો અસંઢેજ્ઞા, અણંતા । [પ્ર૦] વઢા નં મંતે ! સંઠાણા કિં સંઢેજ્ઞાં-? [ઉ૦] એવં ચેવ, એવં જાવ-આયતા ।

૧૭. [પ્ર૦] જત્ય નં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ એગે વઢે સંઠાણે જઘમજ્ઞે તત્થ નં પરિમંડલા સંઠાણાં કિં સંઢેજ્ઞાં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંઢેજ્ઞા, નો અસંઢેજ્ઞા, અણંતા । વઢા સંઠાણા એવં ચેવ, એવં જાવ-આયતા । એવં પુણ-રવિ એકેકેણં સંઠાણેણં પંચ વિ ચારેયઢા જહેવ ઢંઢિલ્લા, જાવ-આયતેણં, એવં જાવ-અહેસત્તમાપ, એવં કપ્પેસુ વિ, જાવ-હંસી-પમ્મારાપ પુઢવીપ ।

૧૮. [પ્ર૦] વઢે નં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિપ કતિપદેસોગાદે પઞ્ચસે ? [ઉ૦] ગોયમા ! વઢે સંઠાણે ઢુવિઢે પઞ્ચસે, તં જઢા-ઘણવઢે ય પયરવઢે ય । તત્થ નં જે સે પયરવઢે સે ઢુવિઢે પઞ્ચસે, તંજઢા-ઓયપ્પસિપ ય જુમ્મપ્પસિપ ય । તત્થ નં જે સે ઓયપ્પસિપ સે જઢેણં પંચપ્પસિપ, પંચપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પસિપ, અસંઢેજ્ઞપ્પસોગાદે । તત્થ નં જે સે જુ-મ્મપ્પસિપ સે જઢેણં ઘારસપ્પસિપ, ઘારસપ્પસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પસિપ, અસંઢેજ્ઞપ્પસોગાદે । તત્થ નં જે સે ઘણ-વઢે સે ઢુવિઢે પઞ્ચસે, તંજઢા-ઓયપ્પસિપ ય જુમ્મપ્પસિપ ય । તત્થ નં જે સે ઓયપ્પસિપ સે જઢેણં સત્તપ્પસિપ, સત્ત-પ્પસોગાદે પઞ્ચસે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પસિપ અસંઢેજ્ઞપ્પસોગાદે પઞ્ચસે । તત્થ નં જે સે જુમ્મપ્પસિપ સે જઢેણં ઘસીસપ્પસિપ ઘસીસપ્પસોગાદે પઞ્ચસે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પસિપ અસંઢેજ્ઞપ્પસોગાદે ।

વૃત્ત સંસ્થાન સાથે
પરિમંડલાદિનો
સંબન્ધ.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્યાં (યવાકૃતિ નિષ્પાદક) એક વૃત્ત સંસ્થાન છે ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાનો કેટલા છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, ત્યાં વૃત્ત સંસ્થાનો પણ એજ પ્રમાણે અનન્ત સમજવાં. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું. એક એક સંસ્થાન સાથે પાંચે સંસ્થાનોનો સંબન્ધ વિચારવો.

રત્નપ્રમામાં પરિમ-
લાદિ સંસ્થાનો.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં જ્યાં યવાકારનિષ્પાદક એક પરિમંડલ સંસ્થાન સમુદાય છે ત્યાં બીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા નથી, પણ અનન્ત છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] એ પ્રમાણે (અનન્ત) છે. એમ યાવત્-આયત સુધી જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં જ્યાં એક (યવાકૃતિનિષ્પાદક) વૃત્તસંસ્થાનસમુદાય હોય છે ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનન્ત છે. વૃત્ત સંસ્થાનો પણ એજ પ્રમાણે જાણવા. એમ આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. વળી એ પ્રમાણે પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે અહિં ફરીને પણ એક એક સંસ્થાન સાથે પાંચે સંસ્થાનોનો આયત સંસ્થાન સુધી વિચાર કરવો, તથા યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી, કલ્પો અને ઈષ્ટાગમ્મા પૃથિવીને વિષે પણ સમજવું.

વૃત્ત સંસ્થાન કેટલા
પ્રદેશવાલું અને
કેટલા પ્રદેશમાં
અવગાઢ હોય ?

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ-રહેલું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વૃત્ત સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-^{*}ઘનવૃત્ત અને પ્રતરવૃત્ત. તેમાં જે પ્રતરવૃત્ત છે, તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-^{*}ઓજપ્રદેશવાલું-એકીસંખ્યાવાલું અને યુગ્મપ્રદેશવાલું-બેકી સંખ્યાવાલું. તેમાં જે ઓજપ્રદેશવાલું પ્રતરવૃત્ત છે તે જઘન્યથી પાંચ પ્રદેશવાલું અને પાંચ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનન્ત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશવાલું પ્રતરવૃત્ત છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનન્ત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘનવૃત્ત છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-ઓજપ્રદેશિક-એકીસંખ્યાવાલું અને યુગ્મપ્રદેશિક-બેકી સંખ્યાવાલું. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે જઘન્ય સાત પ્રદેશવાલું અને સાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનન્ત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે જઘન્ય ત્રીસ પ્રદેશવાલું અને ત્રીસ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનન્ત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

૧. 'પુચ્છા ગોયમા ! નો સંઢેજ્ઞા, નો અસંઢેજ્ઞા, અણંતા'-હિંનિ ઘપુલ્લકે ।

૧૮ * દઢાની પેઠે સર્વે ઘાતુ સમપ્રમાણ તે ઘનવૃત્ત અને માંઢાની પેઠે માત્ર જાઢાદમાં ઓહું હોય તે પ્રતરવૃત્ત. ઓજપ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત : આ પ્રમાણે પાંચ પ્રદેશનું અને યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત આ પ્રમાણે : ચાર પ્રદેશનું હોય છે. ઓજ પ્રદેશિક ઘનવૃત્ત એક મધ્ય પરમાણુની નીચે એક પરમાણુ અને ઉપર એક પરમાણુ, તથા તેની ચારે ઘાતુ ચાર પરમાણુઓ એમ એ જઘન્ય સાત પ્રદેશનું છે. તે આ પ્રમાણે.—:

† યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત ત્રીસ પ્રદેશનું હોય છે. તેમાં પ્રથમ આ પ્રમાણે : ચાર પ્રદેશોનો પ્રતર સ્થાપવો, તેના ઉપર એજ રીતે બીજો ચાર પ્રદેશોનો પ્રતર મૂકવો અને બંને પ્રતરના મધ્ય માગના ચાર ચાર અણુઓની ઉપર બીજા ચાર અણુઓ મૂકવા. એ રીતે ત્રીસ પ્રદેશોનો યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત થાય છે.

૧૯. [પ્ર૦] તંસે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય કતિપદેસોગાદે પન્નસે ! [ઉ૦] ગોયમા ! તંસે ણં સંઠાણે દુવિદ્ધે પન્નસે । તંજહા—ઘણતંસે ય પયરતંસે ય । તત્થ ણં જે સે પયરતંસે સે દુવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્વેણં તિપપસિય તિપપસોગાદે પન્નસે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંસેજ્જપપસોગાદે પન્નસે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહ્વેણં છપ્પપસિય છપ્પપસોગાદે પન્નસે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંસેજ્જપપસોગાદે પન્નસે । તત્થ ણં જે સે ઘણતંસે સે દુવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્વેણં પળતી-સપપસિય પળતીસપપસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહ્વેણં ચડપ્પપસિય ચડપ્પ-પસોગાદે પન્નસે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ ।

૨૦. [પ્ર૦] ચરસે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ચરસે સંઠાણે દુવિદ્ધે પન્નસે, મેદો જ-હેવ વહુસસ, જાવ—તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્વેણં નયપપસિય નયપપસોગાદે પન્નસે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંસે-જ્જપપસોગાદે પન્નસે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહ્વેણં ચડપ્પપસિય ચડપ્પપસોગાદે પન્નસે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ । તત્થ ણં જે સે ઘણચરસે સે દુવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહ્વેણં સત્તાવીસપપસિય સત્તાવીસતિપપસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય તદેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહ્વેણં અટ્ટપપસિય અટ્ટપપસોગાદે પન્નસે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય તદેવ ।

૨૧. [પ્ર૦] આયય ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય કતિપપસોગાદે પન્નસે ! [ઉ૦] ગોયમા ! આયય ણં સંઠાણે તિવિદ્ધે પન્નસે । તંજહા—સેદિઆયતે, પયરાયતે, ઘણાયતે । તત્થ ણં જે સે સેદિઆયતે સે દુવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મ-

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ત્ર્યસ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્ર્યસ સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—ઘન ત્ર્યસ અને પ્રતરત્ર્યસ. તેમાં જે પ્રતર ત્ર્યસ છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદે-શિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક પ્રતર ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાલું અને ત્રણ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, તથા ઉત્કૃષ્ઠી અનંતપ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતર ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય છ પ્રદેશવાલું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠી અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે ઘન ત્ર્યસ છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘન ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય પાંત્રીશ પ્રદેશવાલું અને પાંત્રીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે. ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય પ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદે-શિક ઘન ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, તથા ઉત્કૃષ્ઠી અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય પ્રદેશમાં અવગાદ છે.

ઘનસંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ હોય ?

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ચતુરસ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચતુરસ—ચતુષ્કોણ સંસ્થાન બે પ્રકારનું છે, તેના વૃત્ત સંસ્થાનનાં પેઠે ઘન ચતુરસ અને પ્રતર ચતુરસ મેદ કહેવા. યાવત્—તેમાં જે ઓજ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ છે તે જઘન્ય નવ પ્રદેશવાલું અને નવ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે ઘન ચતુરસ છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ છે તે જઘન્ય સત્તાવીશ પ્રદેશવાલું અને સત્તાવીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, તથા ઉત્કૃષ્ઠ અનંતપ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક ઘન ચતુરસ છે તે જઘન્ય આઠ પ્રદેશવાલું અને આઠ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંસ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે.

ચતુરસ સં. કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા પ્રદેશમાં અવગાદ હોય ?

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આયત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આયત સંસ્થાન ત્રણ પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—શ્રેણિઆયત, પ્રતરાયત અને ઘનાયત. તેમાં જે શ્રેણિ આયત છે તે બે પ્રકારનું છે, તે આ

આયત સં. કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ હોય ?

૧૯ * ઓજપ્રદેશિક ઘન ત્ર્યસ જઘન્ય પાંત્રીશ પ્રદેશોનું થાય છે. તેમાં પ્રથમ શોના પ્રતર ઉપર ચીજો દશ પ્રદેશોનો પ્રતર, તેના ઉપર ચીજો છ પ્રદેશોનો પ્રતર, શોનો પ્રતર અને તેના ઉપર એક પરમાણુ મૂકવો. આ પ્રમાણે પાંત્રીશ પ્રદેશો થાય છે.

૨૦ † આ પ્રમાણે નવપ્રદેશિક પ્રતરની ઉપર તેના ચીજા બે પ્રતર મૂકવા દરેક સત્તાવીશ પ્રદેશોનું ઓજપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ થાય છે.

¶ ચતુ:પ્રદેશિક પ્રતરની ઉપર ચીજું ચતુ:પ્રદેશિક પ્રતર મૂકવાથી આઠ પ્રદેશોનું યુગ્મપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ થાય છે. ‡

૨૧ § પ્રદેશની શ્રેણિરૂપ શ્રેણિઆયત કહેવાય છે. તેમાં જઘન્ય ઓજપ્રદેશિક શ્રેણિઆયત ત્રણપ્રદેશાત્મક હોય છે. ... યુગ્મપ્રદેશિક શ્રેણિઆયત બે પ્રદેશોનું હોય છે:—

બે ત્રણ—આદિ વિષ્કમ્બ શ્રેણિરૂપ પ્રતરાયત કહેવાય છે. જાદા અને વિષ્કમ્બ સહિત અનેક શ્રેણિઓને ઘનાયત કહે છે. ઓજપ્રદેશિક શ્રેણિઆયત જઘન્ય ત્રિપ્રદેશિક હોય છે:— અને યુગ્મ પ્રદેશિક શ્રેણિઆયત દ્વિપ્રદેશિક છે:—

पपसिण य । तत्थ णं जे ओयपपसिण से जहन्नेणं तिपपसिण तिपपसोगाढे, उक्कोसेणं अणंतपपसिण—तं चेव । तत्थ णं जे से जुम्मपपसिण से जहन्नेणं दुपपसिण दुपपसोगाढे, उक्कोसेणं अणंत० तहेव । तत्थ णं जे से पयरायते से दुविहे पन्नसे तंजहा—ओयपपसिण य जुम्मपपसिण य । तत्थ णं जे से ओयपपसिण से जहन्नेणं पन्नरसपपसिण पन्नरसपपसोगाढे, उक्कोसेणं अणंत० तहेव । तत्थ णं जे से जुम्मपपसिण से जहन्नेणं छप्पपसिण छप्पपसोगाढे, उक्कोसेणं अणंत० तहेव । तत्थ णं जे से वणायते से दुविहे पन्नसे, तंजहा—ओयपपसिण य जुम्मपपसिण य । तत्थ णं जे से ओयपपसिण से जहन्नेणं पणयालीसपपसिण पणयालीसपपसोगाढे, उक्कोसेणं अणंत० तहेव । तत्थ णं जे से जुम्मपपसिण से जहन्नेणं बारसपपसिण बारसपपसोगाढे, उक्कोसेणं अणंत० तहेव ।

૨૨. [પ્ર૦] પરિમંડલે નં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પરિમંડલે નં સંઠાણે દુવિદે પજ્જસે, તં-જહા-ઘણપરિમંડલે ય પયરપરિમંડલે ય । તત્થ નં જે સે પયરપરિમંડલે સે જહ્મણેનં ધીસતિપદેસિય ધીસપ્પસોગાદે, ઉક્કો-સેણં અણંતપદેસિય તદ્દેવ । તત્થ નં જે સે ઘણપરિમંડલે સે જહ્મણેનં ચત્તાલીસતિપદેસિય ચત્તાલીસપ્પસોગાદે પજ્જસે, ઉક્કોસે નં અણંતપ્પસિય અસંખેજ્જપ્પસોગાદે પજ્જસે ।

२३. [प्र०] परिमंडले णं भंते ! संठाणे दृष्टयाए किं कडजुम्मे, तेओए, दावरजुम्मे, कलियोए ? [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, णो तेयोए, णो दावरजुम्मे, कलियोए । वट्टे णं भंते ! संठाणे दृष्टयाए० ! [उ०] एवं चेव, एवं जाव—आयते ।

પ્રમાણે—ઑજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઑજપ્રદેશિક શ્રેણિ આવત છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાલું અને ત્રણ આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અગંધ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. જે યુગ્મપ્રદેશિક શ્રેણિ આવત છે તે જઘન્ય બે પ્રદેશવાલું અને બે આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અગંધ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે પ્રતરાયત છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઑજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. જે “ઑજપ્રદેશિક પ્રતરાયત છે તે જઘન્ય પંદર પ્રદેશવાલું અને પંદર આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંધ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરાયત તે જઘન્ય છ પ્રદેશવાલું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંધ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ધનાયત છે તે બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઑજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઑજપ્રદેશિક ધનાયત છે તે જઘન્ય પિસ્તાલીશ પ્રદેશવાલું અને પિસ્તાલીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંધ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ધનાયત છે તે જઘન્ય બાર પ્રદેશવાલું અને બાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંધ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

परिमंडल सं० केटला
प्रदेशवाहुं अने
केटला आकाश
प्रदेशमा व्यवसाय
होय !

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવાન! પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું, અને કેટલા આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ હોય? [ઉ૦] હે ગૌતમ પરિમંડલ સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઘન પરિમંડલ અને પ્રતર પરિમંડલ. તેમાં જે પ્રતર પરિમંડલ છે તે જળન્ય વીશ પ્રદેશવાલું અને વીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે ઘન પરિમંડલ છે તે જળન્ય ચાલીસ પ્રદેશવાલું અને ચાલીસ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાદ છે.

परिमंजलादि संस्था-
ननी कृतयुग्मादि-
रूपता-

२३. [प्र०] हे भगवन्! परिमंडल संस्थान द्व्यर्थरूपे शुं कृत्युग्म छे, त्र्योज छे, द्वापरयुग्म छे के कल्योज छे! [उ०] हे गौतम ! ते कृत्युग्म नथी, त्र्योज नथी, द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप छे. [प्र०] हे भगवन्! वृत्तसंस्थान द्व्यर्थरूपे शुं कृत्युग्म छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] उत्तर पूर्व प्रमाणे जाणवो. ए प्रमाणे यावत्—आयत्त संस्थान सघी समजव.

૨૧^મ ઓજપ્રદેશિક પ્રતરાયત જળન્ય પંદર પ્રદેશનું હોય છે:—૦૦૦૦૦ અને યુરમપ્રદેશિક પ્રતરાયત છ પ્રદેશનું હોય છે:—૦૦૦. એમ પંદર પ્રદેશના પ્રતરાયત ઉપર બીજા ત્રે તેવા પ્રતરાયતો મૂકવાથી જળન્ય પીસ્તાલીશ પ્રદેશનું ઓજપ્રદેશિક ઘનાયત થાય છે, અને છ પ્રદેશના યુરમ પ્રદેશિક પ્રતરાયત ઉપર બીજું તેજ પ્રતરાયત મૂકવાથી બાર પ્રદેશનું યુરમપ્રદેશિક ઘનાયત થાય છે.

૨૨ † પરિમંડલ સંસ્થાન માત્ર યુગ્મપ્રદેશિક છે, તેમાં પ્રતર પરિમંડલ જાણન્ય વીશ પ્રદેશવાહું છે, તેના વીજું પ્રતર પરિમંડલ મૂકવાથી જાણન્ય ચાલીશ પ્રદેશનું ઘન પરિમંડલ થાય છે.

૨૩. † પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રચ્છન્ન એક છે, અને એક વસ્તુનો ચાર ચારથી અપહાર થતો જાય, તેથી એકજ બાકી રહે છે માટે તે કલ્પોજરૂપ છે. એ પ્રમાણે શ્રુતિ સંસ્થાન માટે જાણવું. પરંતુ સામાન્ય રીતે બધા પરિમંડલ સંસ્થાનનો વિચાર કરીએ ત્યારે તેનો ચાર ચારથી અપહાર કરતા કોઈ વસ્તુને કોઈ પણ બાકી ન રહે, કદાચિત્ત્રણ, કદાચિત્ત્ર એ અને કદાચિત્ત્ર એક પણ બાકી રહે, માટે કદાચિત્ત્ર કૃતયુગ્મરૂપ હોય અને યાવન-કદાચિત્ત્ર કલ્પોજરૂપ પણ હોય. જ્યારે વિશેષ દૃષ્ટિથી એક એક સંસ્થાનનો વિચાર કરીએ ત્યારે ચારથી અપહાર ન થતો હોવાથી એકજ બાકી રહે તેથી કલ્પોજરૂપજ હોય.

૨૪. [પ્ર૦] પરિમંડલા જં મંતે ! સંઠાણા વચ્ચુયાય કિં કહજુમ્મા, તેયોર્યો-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેજં સિય કહજુમ્મા, સિય તેઓગા, સિય વાચરજુમ્મા, સિય કલિયોગા, વિહાણાદેસેજં નો કહજુમ્મા, નો તેઓગા, નો વાચરજુમ્મા, કલિઓગા, ઇવં જાવ-આયતા ।

૨૫. [પ્ર૦] પરિમંડલે જં મંતે ! સંઠાણે પપસદુયાય કિં કહજુમ્મે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, સિય તે-યોગે, સિય વાચરજુમ્મે, સિય કલિયોય । ઇવં જાવ-આયતે ।

૨૬. [પ્ર૦] પરિમંડલા જં મંતે ! સંઠાણા પપસદુયાય કિં કહજુમ્મા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેજં સિય કહ-જુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા, વિહાણાદેસેજં કહજુમ્મા વિ, તઓગા વિ, વાચરજુમ્મા વિ, કલિયોગા વિ । ઇવં જાવ-આયતા ।

૨૭. [પ્ર૦] પરિમંડલે જં મંતે ! સંઠાણે કિં કહજુમ્મપપસોગાદે, જાવ-કલિયોગપપસોગાદે ? [ઉ૦] ગોયમા ! કહજુ-મ્મપપસોગાદે, જો તેયોગપપસોગાદે, નો વાચરજુમ્મપપસોગાદે, નો કલિયોગપપસોગાદે ।

૨૮. [પ્ર૦] વહે જં મંતે ! સંઠાણે કિં કહજુમ્મે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મપપસોગાદે, સિય તેયોગપપ-સોગાદે, નો વાચરજુમ્મપપસોગાદે, સિય કલિયોગપપસોગાદે ।

૨૯. [પ્ર૦] તંસે જં મંતે ! સંઠાણે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મપપસોગાદે, સિય તેયોગપપસોગાદે, સિય વાચરજુમ્મપપસોગાદે, નો કલિઓગપપસોગાદે ।

૩૦. [પ્ર૦] ચડરંસે જં મંતે ! સંઠાણે-પુચ્છા । [ઉ૦] જહા વહે તહા ચડરંસે વિ ।

૩૧. [પ્ર૦] આયય જં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મપપસોગાદે, જાવ-સિય કલિઓગપપસોગાદે ।

૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો દ્વ્યાર્થપણે શું કૃતયુગ્મ છે, ટ્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલિયોગ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓઘાદેશ-સામાન્યતઃ સર્વસમુદિતરૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ, કદાચ ટ્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ, અને કદાચ કલ્પ્યોજરૂપ હોય છે. તથા વિધાનાદેશ-પ્રત્યેકની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ રૂપ નથી, ટ્ર્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્પ્યોજરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલાદિસંસ્થા-
નોની કૃતયુગ્માદિ-
રૂપતા.

૨૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રદેશાર્થપણે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ હોય, કદાચ ટ્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ અને કદાચ કલ્પ્યોજરૂપ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલાદિસંસ્થા-
નોની પ્રદેશરૂપે કૃ-
તયુગ્માદિરૂપતા.

૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થપણે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓઘાદેશ-સામાન્યરૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્પ્યોજરૂપ પણ હોય. વિધાનાદેશ-એક એકની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ હોય, ટ્ર્યોજ પણ હોય, દ્વાપર-યુગ્મ પણ હોય અને કલ્પ્યોજરૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાનો સુધી જાણવું.

પરિમંડલાદિસંસ્થાનો
પ્રદેશરૂપે શું કૃત-
યુગ્માદિરૂપે છે ?

૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે કે યાવત્-કલ્પ્યોજપ્રદેશાવગાદ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ટ્ર્યોજ પ્રદેશાવગાદ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, તેમ કલ્પ્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ નથી.

પરિમંડલસંસ્થાન
કૃતયુગ્મ પ્રદેશા-
વગાદ હોય.

૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવ-ગાદ હોય, કદાચ ટ્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ હોય, કદાચ કલ્પ્યોજપ્રદેશાવગાદ હોય, પણ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ ન હોય.

વૃત્તસંસ્થાન.

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ટ્ર્યક્ષ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મપ્રદે-શાવગાદ હોય, કદાચ ટ્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ હોય, કદાચ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય, પણ કલ્પ્યોજપ્રદેશાવગાદ ન હોય.

ટ્ર્યક્ષસંસ્થાન

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ચતુરક્ષ-ચોરસ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] વૃત્તસંસ્થાનની પેઠે ચતુરક્ષ સંસ્થાન જાણવું.

ચતુરક્ષસંસ્થાન.

૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આયતસંસ્થાન સંબન્ધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પ્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ હોય.

આયતસંસ્થાન.

૩૨. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મપ્પસોગાદા, તેયોગપ્પસોગાદા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મપ્પસોગાદા, નો તેયોગપ્પસોગાદા, નો દાઘરજુમ્મપ્પસોગાદા, નો કલિયોગપ્પસોગાદા ।

૩૩. [પ્ર૦] વટ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મપ્પસોગાદા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા, નો તેયોગપ્પસોગાદા, નો દાઘરજુમ્મપ્પસોગાદા, નો કલિયોગપ્પસોગાદા । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા વિ, તેયોગપ્પસોગાદા વિ, નો દાઘરજુમ્મપ્પસોગાદા, કલિયોગપ્પસોગાદા વિ ।

૩૪. [પ્ર૦] સંસા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા, નો તેયોગપ્પસોગાદા, નો દાઘરજુમ્મપ્પસોગાદા, નો કલિયોગપ્પસોગાદા । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા વિ, તેયોગપ્પસોગાદા વિ, નો દાઘરજુમ્મપ્પસોગાદા, કલિયોગપ્પસોગાદા । અરંસા જહા વટ્ટા ।

૩૫. [પ્ર૦] આયયા ણં મંતે ! સંઠાણા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા, નો તેયોગપ્પસોગાદા, નો દાઘરજુમ્મપ્પસોગાદા, નો કલિયોગપ્પસોગાદા । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા વિ, જાવ—કલિયોગપ્પસોગાદા વિ ।

૩૬. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કિં કહજુમ્મસમયઠિતીપ, તેયોગસમયઠિતીપ, દાઘરજુમ્મસમયઠિતીપ, કલિયોગસમયઠિતીપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મસમયઠિતીપ, જાવ—સિય કલિયોગસમયઠિતીપ, एवं જાવ—આયતે ।

૩૭. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મસમયઠિતીયા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ સિય કહજુમ્મસમયઠિતીયા, જાવ—સિય કલિયોગસમયઠિતીયા । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મસમયઠિતીયા વિ, જાવ—કલિયોગસમયઠિતીયા વિ । एवं જાવ—આયતા ।

૩૮. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કાલવચ્છપજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મે, જાવ—કલિયોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, एवं પપ્પણં અમિલાલેણં જહેવ ઠિતીપ; एवं નીલવચ્છપજ્જવેહિં, एवं પંચાહિં વચ્છેહિં, શોહિં ગંધેહિં, પંચાહિં રસેહિં, અદ્ધાહિં ફાસેહિં, જાવ—લુક્કફાસપજ્જવેહિં ।

પરિમંડલસંસ્થાનો.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય, ટ્રયોજપ્રદેશાવગાદ હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ વધાં મઠ્ઠીને તથા વિધાનાદેશ—એક એકની અપેક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ટ્રયોજપ્રદેશાવગાદ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, તેમ કલ્પોજપ્રદેશાવગાદ પણ નથી.

વૃક્ષસંસ્થાનો.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૃક્ષ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ વધાં મઠ્ઠીને કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ટ્રયોજપ્રદેશાવગાદ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, તેમ કલ્પોજપ્રદેશાવગાદ પણ નથી. વિધાનાદેશ વચ્ચે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ પણ છે, ટ્રયોજપ્રદેશાવગાદ પણ છે, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, પણ કલ્પોજપ્રદેશાવગાદ છે.

ત્ર્યક્ષસંસ્થાનો.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્ર્યક્ષ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય વિવક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ પ્રદેશાવગાદ નથી. વિશેષની અપેક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ પણ છે, ટ્રયોજપ્રદેશાવગાદ પણ છે, પણ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, કલ્પોજ પ્રદેશાવગાદ છે. ચતુરક્ષ—ચોરસસંસ્થાનો વૃક્ષ સંસ્થાનની પેઠે જાણવાં.

ચતુરક્ષસંસ્થાનો.

આયતસંસ્થાનો.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આયત સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ઓઘાદેશવચ્ચે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજપ્રદેશાવગાદ નથી. વિધાનાદેશવચ્ચે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ પણ છે અને યાવત્—કલ્પોજપ્રદેશાવગાદ પણ છે.

પરિમંડલસંસ્થાનની સ્થિતિ.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળું છે, ટ્રયોજ સમયની સ્થિતિવાળું છે, દ્વાપરસમયની સ્થિતિવાળું છે કે કલ્પોજસમયની સ્થિતિવાળું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળું છે, અને યાવત્—કદાચ કલ્પોજસમયની સ્થિતિવાળું પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્—આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલ સંસ્થાનની સ્થિતિ.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળાં છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓઘાદેશવચ્ચે કદાચ કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળાં છે, યાવત્—કદાચ કલ્પોજસમયની સ્થિતિવાળાં પણ છે. વિધાનાદેશવચ્ચે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળાં પણ છે, યાવત્—કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળાં પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્—આયત સંસ્થાનો સુધી સમજવું.

પરિમંડલાદિ સંસ્થાનના વર્ણાદિ પર્યાયો.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનના કાઢાવર્ણના પર્યાયો શું કૃતયુગ્મ છે કે યાવત્—કલ્પોજરૂપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠવચ્ચે જેમ સ્થિતિ સંબંધે કહ્યું છે તેમ કહેવું. એમ લીલા વગેરે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, અને આઠ સ્પર્શ સંબંધે યાવત્—રુક્ષ સ્પર્શપર્યાયો સુધી કહેવું.

૩૨. [પ્ર૦] સેદીઓ નં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિ સંસેજાઓ, અસંસેજાઓ, અણંતાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! નો સંસેજાઓ, નો અસંસેજાઓ, અણંતાઓ ।

૪૦. [પ્ર૦] પાર્ણપડીણાયતાઓ નં મંતે ! સેદીઓ દ્વદ્વયાપ કિ સંસેજાઓ ? [૩૦] એવં સેવ । એવં દાહિણુસરાય-તાઓ વિ, એવં ડહમહાયતાઓ વિ ।

૪૧. [પ્ર૦] લોગાગાસસેદીઓ નં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિ સંસેજાઓ, અસંસેજાઓ, અણંતાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! નો સંસેજાઓ, અસંસેજાઓ, નો અણંતાઓ ।

૪૨. [પ્ર૦] પાર્ણપડીણાયતાઓ નં મંતે ! લોગાગાસસેદીઓ દ્વદ્વયાપ કિ સંસેજાઓ ? [૩૦] એવં સેવ; એવં દાહિણુસરાયતાઓ વિ, એવં ડહમહાયતાઓ વિ ।

૪૩. [પ્ર૦] અલોયાગાસસેદીઓ નં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિ સંસેજાઓ, અસંસેજાઓ, અણંતાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! નો સંસેજાઓ, નો અસંસેજાઓ, અણંતાઓ । એવં પાર્ણપડીણાયતાઓ વિ, એવં દાહિણુસરાયતાઓ વિ, એવં ડહમહાયતાઓ વિ ।

૪૪. [પ્ર૦] સેદીઓ નં મંતે ! પપસદ્વયાપ કિ સંસેજાઓ ? [૩૦] જહા દ્વદ્વયાપ તહા પપસદ્વયાપ વિ, જાવ-ડહમહાયતાઓ વિ, સન્નાઓ અણંતાઓ ।

૪૫. [પ્ર૦] લોયાગાસસેદીઓ નં મંતે ! પપસદ્વયાપ કિ સંસેજાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય સંસેજાઓ, સિય અસંસેજાઓ, નો અણંતાઓ । એવં પાર્ણપડીણાયતાઓ વિ, દાહિણુસરાયતાઓ વિ એવં સેવ, ડહમહાયતાઓ વિ નો સંસેજાઓ, અસંસેજાઓ, નો અણંતાઓ ।

૩૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! (આકાશપ્રદેશની) શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંસ્થાતી છે, અસંસ્થાતી છે, કે અનંત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંસ્થાતી નથી, અસંસ્થાતી નથી, પણ અનંત છે.

દ્રવ્યરૂપે આકાશ પ્રદેશની શ્રેણિઓની સંસ્થા.

૪૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંસ્થાતી છે, અસંસ્થાતી છે કે અનંત છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે (અનંત) જાણવી. એજ પ્રમાણે દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું.

૪૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંસ્થાતી છે, અસંસ્થાતી કે અનંત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંસ્થાતી નથી, તેમ અનંત નથી, પણ અસંસ્થાતી છે.

લોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૪૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંસ્થાતી છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે (અસંસ્થાતી) જાણવી. દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે પણ એ પ્રમાણે જાણવું.

૪૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંસ્થાતી છે, અસંસ્થાતી કે અનંત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંસ્થાતી નથી, અસંસ્થાતી નથી, પણ અનંત છે. એ પ્રમાણે પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી, દક્ષિણ અને ઉત્તરમાં લાંબી તથા ઊંચે અને નીચે લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું.

અલોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૪૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું સંસ્થાતી છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ દ્રવ્યરૂપે કહ્યું છે તેમ પ્રદેશરૂપે પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી બધી શ્રેણિઓ અનંત જાણવી.

૪૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું સંસ્થાતી છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈ *સંસ્થાત પ્રદેશરૂપ છે, કોઈ અસંસ્થાત પ્રદેશરૂપ છે, પણ અનંતપ્રદેશ રૂપ નથી. એ પ્રમાણે પૂર્વ અને પશ્ચિમ, દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ જાણવી. તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંસ્થાત પ્રદેશરૂપ નથી, પણ અસંસ્થાત પ્રદેશાત્મક છે.

આકાશ શ્રેણિની પ્રદેશરૂપે સંસ્થા.

૪૫ * લોકાકાશની પૂર્વ-પશ્ચિમ અને ઉત્તર-દક્ષિણ શ્રેણિઓ સંસ્થાત પ્રદેશરૂપે શી રીતે હોય ? આ સંબંધે ટીકામાં નીચે પ્રમાણે ચૂર્ણિકાર અને પ્રાચીન ટીકાકારના ઉલ્લેખો ટાંકી સમાધાન કરે છે-અહિં ચૂર્ણિકાર જણાવે છે કે વૃક્ષાકાર લોકના દન્તક જે અલોકમાં ગયેલા છે તેની શ્રેણિઓ સંસ્થાતપ્રદેશાત્મક અને બાકીની શ્રેણિઓ અસંસ્થાત પ્રદેશાત્મક હોય છે. પ્રાચીન ટીકાકાર કહે છે કે લોકાકાશ વૃક્ષાકાર હોવાથી પર્યન્તવર્તી શ્રેણિઓ સંસ્થાત પ્રવેશની હોય છે.

† લોકાકાશની ઊર્ધ્વ લોકથી આરંભી અધોલોક પર્યન્ત ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી શ્રેણિ અસંસ્થાત પ્રદેશની છે, પણ સંસ્થાત કે અનન્ત પ્રદેશની નથી, અધોલોકના ક્ષણથી કે પ્રહ્લદેવ લોકના તીરછા પ્રાન્ત ભાગથી જે શ્રેણિઓ નીકળે છે તે પણ આ સૂત્રના કથનથી સંસ્થાત પ્રદેશની નથી હોતી, પણ અસંસ્થાત પ્રદેશનીજ હોય છે.

૪૬. [પ્ર૦] અલોગાગસસેદીઓ જં મંતે ! પપસદ્વયાપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સંલેજાઓ, સિય અસંલેજાઓ, સિય અણંતાઓ ।

૪૭. [પ્ર૦] પાર્ણપદીનાયયાઓ જં મંતે ! અલોયા૦-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલેજાઓ, નો અસંલેજાઓ, અણંતાઓ । एवं दाहिणुत्तरायताओ वि ।

૪૮. [પ્ર૦] ઉદ્દમહાયતાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સંલેજાઓ, સિય અસંલેજાઓ, સિય અણંતાઓ ।

૪૯. [પ્ર૦] સેદીઓ જં મંતે ! કિં સાર્યાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૧, સાર્યાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૨, અણાદીયાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૩, અણાદીયાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૪ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સાદીયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, નો સાદીયાઓ અપજ્જવસિયાઓ, નો અણાદીયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, અણાદીયાઓ અપજ્જવસિયાઓ । एवं जाव-उद्दमहायताओ ।

૫૦. [પ્ર૦] લોયાગસસેદીઓ જં મંતે ! કિં સાદીયાઓ સપજ્જવસિયાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સાદીયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, નો સાદીયાઓ અપજ્જવસિયાઓ, નો અણાદીયાઓ સપજ્જવસિયાઓ, નો અણાદીયાઓ અપજ્જવસિયાઓ । एवं जाव-उद्दमहायताओ ।

૫૧. [પ્ર૦] અલોયાગસસેદીઓ જં મંતે ! કિં સાદીયાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સાર્યાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૧, સિય સાર્યાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૨, સિય અણાદીયાઓ સપજ્જવસિયાઓ ૩, સિય અણાદીયાઓ અપજ્જવસિયાઓ ૪ । પાર્ણપદીનાયયાઓ દાહિણુત્તરાયતાઓ ય एवं चेव । नवरं नो सादीयाओ सपज्जवसियाओ, सिय सार्याओ अपज्जवसियाओ, सेसं तं चेव । उद्दमहायताओ जहा ओहियाओ तहेव चउमंगो ।

અલોકની શ્રેણિ.

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સંસ્થાનપ્રદેશરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક સંસ્થાનપ્રદેશરૂપ હોય, કોઈ અસંસ્થાનપ્રદેશરૂપ હોય અને કોઈ અનંતપ્રદેશાત્મક પણ હોય.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સંસ્થાન પ્રદેશની હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાન પ્રદેશની નથી, પણ અનંત પ્રદેશની હોય છે. એ પ્રમાણે દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઊંચે અને નીચે લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ તે સંસ્થાન પ્રદેશની હોય, કદાચ અસંસ્થાન પ્રદેશની હોય, અને કદાચ અનંત પ્રદેશની હોય.

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રેણિઓ શું ૧ સાદિ-આદિવાલી અને સપર્યવસિત-સાન્ત છે, ૨ સાદિ અને અન્તરહિત છે, ૩ અનાદિ અને સાન્ત છે કે ૪ અનાદિ અને અનન્ત (અન્તરહિત) છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ સાદિ અને સાન્ત નથી, ૨ સાદિ અને અનંત નથી, ૩ અનાદિ અને સાન્ત નથી, પણ ૪ અનાદિ અને અનન્ત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે સમજવું.

લોકાકાશ શ્રેણિઓ અને સાદિ સપર્યવસિત ભંગ.

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સાદિ અને સાન્ત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાદિ અને સાન્ત છે, પણ સાદિ અને અનન્ત નથી, અનાદિ અને સાન્ત નથી, તેમ અનાદિ અને અનન્ત પણ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું.

અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે સાદિ સપર્યવસિત ભંગ.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સાદિ અને સાન્ત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક સાદિ અને સાન્ત હોય, કોઈક સાદિ અને અનન્ત હોય, કોઈક અનાદિ અને સાન્ત હોય, તથા કોઈક અનાદિ અને અનન્ત હોય. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબી અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું. પરન્તુ તે સાદિ અને સાન્ત નથી, પણ કોઈક સાદિ અને અનન્ત છે-ઇત્યાદિ બાકી બધું પૂર્વોક્ત કહેવું. તથા સામાન્ય શ્રેણિઓના પેટે ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ પૂર્વ પ્રમાણે ચાર ભાગ કરવા.

૪૬ * અલોકાકાશની સંસ્થાન અને અસંસ્થાન પ્રદેશની શ્રેણિઓ કહી છે તે લોકમધ્યવર્તી શુદ્ધ પ્રતરની નવીકર્મ આવેલી ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી અધો લોકની શ્રેણિઓને આશ્રયી સમજવું. તેમા જે પ્રારંભમા આવેલી શ્રેણિઓ છે તે સંસ્થાન પ્રદેશની છે, અને ત્યાર પછી આવેલી શ્રેણિઓ અસંસ્થાન પ્રદેશની છે. તિરછી લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ તો અવસ્ય અનંત પ્રદેશરૂપ હોય છે.

૫૧ † સપર્યલોકવર્તી શુદ્ધ પ્રતરની નવીક આવેલી ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓને આશ્રયી પ્રથમ સાદિ સાન્ત ભાગો જાણવો. લોકાન્તથી આરંભી ચોતરફ જતી શ્રેણિઓને આશ્રયી ત્રીજો સાદિ અનન્ત ભંગ જાણવો. લોકાન્તની પાસે ચોથી શ્રેણિઓનો અન્ત યતો હોવાથી તેને આશ્રયી ત્રીજો અનાદિ સાન્ત ભાગો જાણવો. લોકને છોડીને જે શ્રેણિઓ આવેલી છે તે આશ્રયી ચોથો અનાદિ અનન્ત ભાગો યાય છે.

‡ અલોકને વિષે પૂર્વ-પશ્ચિમ અને ઉત્તર-દક્ષિણ શ્રેણિઓની આદિ છે, પણ તેનો અન્ત નથી તેથી પ્રથમ સાદિ સાન્ત ભાગો ઘટી શકતો નથી. તે સિવાયના બાકીના ત્રણ ભાગો સંભવે છે.

૫૨. [પ્ર૦] સેદીઓ જં મંતે ! વસદ્વયાપ ફિ કહજુમ્માઓ, તેઓયાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કહજુમ્માઓ, નો તેઓયાઓ, નો દાવરજુમ્માઓ, નો કલિયોગાઓ । एवं जाव-उद्दमहायताओ । लोगागाससेदीओ एवं चेव । एवं अलोगागास-सेदीओ वि ।

૫૩. [પ્ર૦] સેદીઓ જં મંતે ! પપસદ્વયાપ ફિ કહજુમ્માઓ-પુચ્છા । [૩૦] एवं चेव, एवं जाव-उद्दमहायताओ ।

૫૪. [પ્ર૦] લોગાગાસસેદીઓ જં મંતે ! પપસદ્વયાપ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્માઓ, નો તેઓયાઓ, સિય દાવરજુમ્માઓ, નો કલિયોગાઓ । एवं पार्जनपदीणायताओ वि, दाहिणुत्तरायताओ वि ।

૫૫. [પ્ર૦] ઉદ્દમહાયયાઓ જં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કહજુમ્માઓ, નો તેઓયાઓ, નો દાવરજુમ્માઓ, નો કલિયોગાઓ ।

૫૬. [પ્ર૦] અલોગાગાસસેદીઓ જં મંતે ! પપસદ્વયાપ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્માઓ, જાવ-સિય કલિ-ઓગાઓ । एवं पार्जनपदीणायताओ वि, एवं दाहिणुत्तरायताओ वि, उद्दमहायताओ वि एवं चेव । नवरं ओ कलिओगाओ, सेसं तं चेव ।

૫૭. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે ! સેદીઓ પજ્જસાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! સત્ત સેદીઓ પજ્જસાઓ, તંજહા-૧ ઉચ્ચાપતા, ૨ પગઓચંકા, ૩ દુહઓચંકા, ૪ પગઓચહા, ૫ દુહઓચહા, ૬ ચક્કવાલા, ૭ અચ્ચક્કવાલા ।

૫૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યાર્થપણે-દ્રવ્યરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે, ટ્રોજ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મરૂપ છે. પણ ટ્રોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્પયોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ જાણવું. તથા લોકાકાશની અને અલોકાકાશની શ્રેણિઓ પણ એ પ્રમાણે કૃતયુગ્મરૂપ જાણવી.

આકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે કૃતયુગ્મ-દિ રૂપે છે !

૫૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શ્રેણિઓ પ્રદેશાર્થપણે-પ્રદેશરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ જાણવી.

પ્રદેશરૂપે કૃતયુગ્મ-રૂપાદિ છે !

૫૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે, ટ્રોજ નથી, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ છે, પણ કલ્પયોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું.

લોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૫૫. [પ્ર૦] ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ રૂપ છે, પણ ટ્રોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્પયોજરૂપ નથી.

ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ.

૫૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે કૃતયુગ્મ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈ કૃતયુગ્મ રૂપ હોય, યાવત્-કોઈ કલ્પયોજ રૂપ પણ હોય. એમ પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી તથા દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે જાણવું. ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંબંધે પણ એમજ સમજવું, પરંતુ તે કલ્પયોજરૂપ નથી. વાકીં બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

અલોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૫૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કેટલી શ્રેણિઓ કહી છે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! સાત શ્રેણિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે ૧*ઋગ્વાયત-સીધી લાંબી શ્રેણિ, ૨ એકતઃ વક્રા-એક તરફ વાંકી, ૩ ઉભયતઃ વક્રા-બે તરફ વાંકી, ૪ એકતઃ લા-એક તરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશ-વાલી. ૫ ઉભયતઃલા-બે તરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશવાલી, ૬ ચક્રવાલ-મંડલચક્ર ગતિવાલી, તથા ૭ અર્ધચક્રવાલ-અર્ધ-મંડલચક્ર ગતિવાલી.

શ્રેણિના સાત પ્રકાર.

૫૦ * શ્રેણિ-જ્યાં જીવ અને પુરુષોની ગતિ થાય તે આકાશ પ્રદેશની પંક્તિ, તેના સાત પ્રકાર છે. ૧ જીવ અને પુરુષો જે શ્રેણિદ્વારા ઊર્ધ્વ લોકાદિથી અધોલોકાદિમાં સીધા જાય છે તે ઋગ્વાયત શ્રેણિ કહેવાય છે. (૨) જે શ્રેણિદ્વારા ઋગ્-સીધા જઈને વક્રગતિ કરે અર્થાત્ વીજી શ્રેણિમાં પ્રવેશ કરે તે એકતઃ વક્રશ્રેણિ કહેવાય છે. (૩) જે શ્રેણિદ્વારા જઈને બે વાર વક્રગતિ કરે એટલે બે વાર વીજી શ્રેણિમાં પ્રવેશ કરે તે ઉભયતઃ વક્રશ્રેણિ કહેવાય છે આ શ્રેણિ ઊર્ધ્વ લોકની આગ્રેયી દિશાથી અધોલોકની વાયવી દિશામાં જે ઉત્પન્ન થાય તેને હોય છે. પ્રથમ સમયે આગ્રેયી દિશામાંથી તીરછો નૈઋતી દિશામાં જાય, ત્યાંથી વીજા સમયે તીરછો વાયવી દિશામાં જાય, અને ત્યાંથી ત્રીજા સમયે અધો-નીચે વાયવી દિશામાં જાય. આ ત્રણ સમયની ગતિ ત્રસનાલીમાં અથવા તેની બહારના ભાગમાં થાય છે. (૪) જે શ્રેણિદ્વારા જીવ અને પુરુષ ત્રસનાલીના વામ પાર્શ્વાદિ ભાગથી ત્રસનાલીમાં પ્રવેશ કરે અને પુનઃ તે ત્રસનાલી-દ્વારા જઈને તેના વામ પાર્શ્વાદિ ભાગમાં ઉત્પન્ન થાય તે એકતઃલા શ્રેણિ કહેવાય છે, કારણ કે તેની એક દિશામાં લ-લોકનાલી સિવાયનો આકાશ-આવેલો છે. આ શ્રેણિ બે, ત્રણ અને ચાર સમયની વક્રગતિ સહિત હોવા છતાં ક્ષેત્રની વિશેષતાથી જુદી કહી છે. (૫) ત્રસનાલીની બહાર તેના વામ પાર્શ્વાદિ ભાગથી પ્રવેશ કરીને તે ત્રસનાલી-દ્વારા જઈને તેના જ દક્ષિણ પાર્શ્વાદિ ભાગમાં ઉત્પન્ન થાય તે ઉભયતઃલા શ્રેણિ કહેવાય છે. કેમકે તેને ત્રસનાલીની બહારના વામ અને દક્ષિણ આકાશની બાજુનો સ્પર્શ થાય છે. (૬) જે શ્રેણિદ્વારા પરમાણ્વાદિ ગોઠ મળીને ઉત્પન્ન થાય તે વક્રવાલ. (૭) અને અર્ધ ગોઠ મળીને ઉત્પન્ન થાય તે અર્ધચક્રવાલ.

૫૮. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલાણં મંતે ! કિં અણુસેદીં ગતી પવત્તિ, વિસેદીં ગતી પવત્તિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણુસેદીં ગતિ પવત્તિ, નો વિસેદીં ગતી પવત્તિ ।

૫૯. [પ્ર૦] દુપ્પસિયાણં મંતે ! સંધાણં અણુસેદીં ગતી પવત્તિ, વિસેદીં ગતી પવત્તિ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, એવં જાવ—અણંતપ્પસિયાણં સંધાણં ।

૬૦. [પ્ર૦] નેરતિયાણં મંતે ! કિં અણુસેદીં ગતી પવત્તિ, વિસેદીં ગતી પવત્તિ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, એવં જાવ—બેમા-નિયાણં ।

૬૧. [પ્ર૦] દમીસે ણં મંતે ! રયણપ્પમાય પુદ્ધીય કેવતિયા નિરયાવાસસયસહસ્સા પજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તીસં નિરયાવાસસયસહસ્સા પજ્જા, એવં જહા પદમસતે પંચમુદ્દેસગે જાવ—‘અણુત્તરવિમાણ’ સિ ।

૬૨. [પ્ર૦] કાવિદ્દે ણં મંતે ! ગણિપિટ્ઠ પજ્જસે ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુલાલસંગે ગણિપિટ્ઠ પજ્જસે; તંજહા—આયારો, જાવ—વિટ્ઠિલાઓ ।

૬૩. [પ્ર૦] સે કિં તં આયારો ? [ઉ૦] આયારે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં આયાર—ગોયર૦—એવં અંગપરુવણા માણિયજ્ઞા જહા નંદીય, જાવ—‘સુત્તથો સલુ પદમો વીઓ નિજ્જુત્તિમીસઓ મણિઓ । તદ્દવો ય નિરવસેસો યસ વિદી હોર અણુઓગે’ ॥

૬૪. [પ્ર૦] ય્પસિ ણં મંતે ! નેરતિયાણં, જાવ—દેવાણં, સિદ્ધાણ ય પંચગતિસમાસેણં કયરે કયરે—પુચ્છા । ગોયમા ! અપ્પાવહુયં જહા વહુવત્તવ્યાપ, અદ્દગાસમાસઅપ્પાવહુગં ચ ।

૬૫. [પ્ર૦] ય્પસિ ણં મંતે ! સહંદિયાણં, ય્પિદિયાણં, જાવ—અર્ણિદિયાણ ય કયરે કયરે—[ઉ૦] ય્પં પિ જહા વહુ-વત્તવ્યાપ તદ્દેવ ઓહિયં ય્પં માણિયજ્ઞં, સકાર્યઅપ્પાવહુગં તદ્દેવ ઓહિયં માણિયજ્ઞં ।

પરમાણુની ગતિ.

૫૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલની ગતિ *અનુશ્રેણિ—આકાશપ્રદેશની શ્રેણિને અનુસારે—ધાય છે કે વિશ્રેણિ—શ્રેણિ વિના ગતિ ધાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલની ગતિ અનુશ્રેણિ—શ્રેણિને અનુસારે ધાય છે, પણ વિશ્રેણિ—શ્રેણિ સિવાય થતી નથી.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૫૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની ગતિ શ્રેણિને અનુસારે ધાય છે કે શ્રેણિ વિના ધાય છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પણ સમજવું.

નૈરયિકોની ગતિ.

૬૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોની ગતિ શ્રેણિને અનુસારે ધાય છે કે શ્રેણિ સિવાય ધાય છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—વૈમાનિકો સુધી સમજવું.

નરકાવાસ.

૬૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં કેટલા લાલ નરકાવાસો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેમાં ત્રીશ લાલ નરકા-વાસો કહ્યા છે—इत्यादि ‘પ્રથમ શતકના પાંચમાં ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—અનુત્તર વિમાન સુધી કહેવું.

૬૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ગણિપિટક—આગમ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બાર અંગવાલું ગણિપિટક કહ્યું છે. તે આ રીતે—૧ આચારાંગ યાવત્—૧૨ દષ્ટિવાદ.

આચારાંગાદિ.

૬૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આચારાંગ એ શું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આચારાંગમાં શ્રમણ નિર્પ્રયોનો આચાર, ગોચર—ભિક્ષાવિધિ—इत्यादि ચારિત્ર ધર્મની પ્રરૂપણા કરાય છે. એ પ્રમાણે નંદીમૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે વધા અંગોની પ્રરૂપણા કરવી. યાવત્—‘પ્રથમ સૂત્રાર્થ-માત્ર કહેવો, વીજો નિર્યુક્તિમિશ્ર અર્થ કહેવો, અને ત્રીજું સર્વ અર્થતું કયન કરવું. આ અનુયોગ સંબંધે વિધિ છે.

યાન ગતિનું અલ્પ-વહુત્વ.

૬૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ નૈરયિકો, યાવત્—દેવો અને સિદ્ધો—એ પાંચ ગતિના સમુદાયમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! †પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના વહુવત્તવ્યતા પદમાં કહ્યા પ્રમાણે અલ્પવહુત્વ જાણવું. તથા આઠ ગતિના સમુદાયનું પણ અલ્પવહુત્વ જાણવું.

આઠ ગતિનું અલ્પ-વહુત્વ.

સેન્દ્રિયાદિ જીવોનું અલ્પવહુત્વ.

૬૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સેન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય યાવત્—અનિન્દ્રિય—इन्द्रियના ઉપયોગ રહિત જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] એ સંબંધે પણ ‡પ્રજ્ઞાપનાના વહુવત્તવ્યતા પદમાં કહેલ સામાન્ય પદ કહેવું. §સકાયિકોનું પણ તેજ પ્રમાણે સામાન્ય અલ્પવહુત્વ કહેવું.

૫૮ * પૂર્વાદિ દિશાના અમિમુલ્લ આકાશપ્રદેશની શ્રેણિ તે અનુશ્રેણિ, અને વિદિશાને આશ્રિત જે શ્રેણિ તે વિશ્રેણિ.

૫૯ † મગ. ૧. ૧. ૧. ૩. ૫. ૫. ૧. ૧. ૧.

૬૧ ‡ જુઓ નંદીસૂત્ર પ. ૨૧૨.

૬૪ § જુઓ—પ્રજ્ઞા. ૫. ૫. ૧. ૧. ૧.

૬૫ ‡ સર્વથી થોડા પંચેન્દ્રિય જીવો છે, તેથી ચતુરિન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી તેજન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી બેજન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી અનિન્દ્રિય અનન્તગુણ છે, તેથી એકેન્દ્રિય અનન્તગુણ છે, અને તેથી સેન્દ્રિય વિશેષાધિક છે. જુઓ પ્રજ્ઞા. ૫. ૫. ૧. ૧. ૧.

§ અહિં સકાયિક, પૃથિવીકાયિકાદિ અને અકાયિકનું અલ્પવહુત્વ કહેવાનું છે. સર્વ કરતાં થોડા ત્રસકાયિકો છે, તેથી સકાયિક જીવો અસંખ્યાત ગુણ છે, તેથી પૃથિવીકાયિક, અપ્પકાયિક, અને વાયુકાયિક ઉસરોત્તર વિશેષાધિક છે. તેથી અકાયિક અનન્તગુણ છે. તેથી વનસ્પતિકાયિક અનન્તગુણ છે અને તેથી સકાયિક વિશેષાધિક છે. જુઓ પ્રજ્ઞા. ૫. ૫. ૧. ૧. ૧.

६६. [प्र०] एषसि णं भंते ! जीवाणं, पोम्गलाणं, जाव-सच्चपज्जवाण य कयरे कयरे० जाव-बुधुवसत्थयाए ।

६७. [प्र०] एषसि णं मंते । जीवाणं, आउयस्स कम्मस्स बंधगाणं अबंधगाणं—? [उ०] जहा बहुवसत्तयाय जाव-
आउयस्स कम्मस्स अबंधगा विसेसाहिया । 'सेवं मंते । सेवं मंते' सि ।

पणवीसइमे सए तईओ उद्देसो समजो ।

૬૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ૧ જીવ અને પુદ્ગલ યાવત્-સર્વે પર્યાયોમાં કયા કોનાયી યાવત્-વિશેષાધિક છે-ઇત્યાદિ-[૩૦] યાવત્
*અદ્ભુતક્ત્યતામાં કદા પ્રમાણે અલ્પવદ્ભુત્વ કહેવું.

૬૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ આયુષ કર્મના બંધક અને અવંધક હયાદિ જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે !
[ઉ૦] 'બદ્ધવસ્ત્રવ્યતામાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-આયુષ કર્મના અવંધક જીવો વિશેષાધિક છે. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

जीव, पुद्गलोला
सर्व पर्यायोन्तु
अस्पष्टत्व.
आयुषकर्मबन्धक
अबन्धक इत्यादिन्तु
अस्पष्टत्व.

पचवीशमा शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

ਚਤੁਰ੍ਥੋ ਭਵੇਸੋ ।

१. [प्र०] कति णं मंते । जुम्मा पञ्चात्ता । [उ०] गोयमा । अत्तारि जुम्मा पञ्चात्ता, तं जहा—कडजुम्मे, जाव—कल्लिमोगे । [प्र०] से केणट्ठेणं मंते । एवं दुब्बर—‘अत्तारि जुम्मा, पञ्चात्ता—कडजुम्मे जाव—कल्लिमोगे’ । [उ०] एवं जहा मद्दारसमसत्ते अउत्थे जहेसय तहेव जाव—से तेणट्ठेणं गोयमा । एवं दुब्बर ।

२. [प्र०] नेरहयाणं मंते ! कति जुम्मा पन्नत्ता ! [उ०] गोयमा ! चत्तारि जुम्मा पन्नत्ता, तं जहा-कडजुम्मे, जाव-कल्लिओप । [प्र०] से केणट्ठेणं मंते ! एवं बुद्ध-नेरहयाणं चत्तारि जुम्मा पन्नत्ता, तं जहा-कडजुम्मे ! [उ०] मट्ठो तहेव । एवं जाव-वाउकाहयाणं ।

१. [प्र०] वणस्सकाइयाणं मंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! वणस्सकाइया सिय कइजुम्मा, सिय तेयोया, सिय

चतुर्थ उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! केटलां युग्मो—राशिओ कक्षां छे ! [उ०] हे गौतम ! चार युग्मो कक्षां छे, ते आ प्रमाणे—कृतयुग्म
अने यावत्—कल्पोज. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुयी कह्यो छे के 'चार युग्मो कक्षां छे—कृतयुग्म, यावत्—कल्पोज' ! [उ०] अद्वारमा
शतकला चोथा उद्देशकमां कक्षा प्रमाणे अहिं जाणुं, यावत्—'ते कारणयी हे गौतम ! ए प्रमाणे कक्षं छे.'

शुग्गना प्रकार-

२. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने विषे केटलां युग्मो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने विषे चार युग्मो कहां छे, ते आ रीते-कृतयुग्म, अने यावत्-कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहो छो के 'नैरयिकोने विषे चार युग्मो छे, ते आ प्रमाणे-कृत-युग्म'-इत्यादि पूर्वोक्त अर्थ कहेवो, ए प्रमाणे यावत्-वायुकायिक सूची जाणवूं.

नैरविकोमा केटला
युग्मो होय ?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વનસ્પતિકાયિકોમાં કેટલાં યુગ્મો કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિકો કદાચિત્ કૃતયુગમ હોય, કદાચિત્ ત્ર્યોજ હોય, કદાચિત્ દ્વાપરયુગમ હોય, અને કદાચિત્ કલ્પયોજ હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે 'વનસ્પતિકાયિકો યાવત્-કલ્પયોજરૂપ હોય' ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઇડપપાતની અપેક્ષા એ પ્રમાણે કહ્યાં છે, તે હેતુથી યાવત્-પૂર્વોક્ત રૂપે વનસ્પતિ

वनरपतिवाचिकम्
कृतद्युग्मादिनु
अवतरण-

૬૬ * જીવ, પુદ્ગલ, અદ્વાસમય, સર્વ દ્રવ્ય, સર્વ પ્રદેશો અને સર્વ પર્યાયોના અલ્પબહુત્વ સંબંધે પ્રશ્ન છે. તેનો ઉત્તર આ પ્રમાણે છે—સર્વ કરતાં યોગ્ય જીવો છે, તેથી પુદ્ગલ અનન્તગુણ છે, તેથી અદ્વાસમય અનન્તગુણ છે, તેથી સર્વ દ્રવ્યો વિશેષાધિક છે, તેથી મર્વ પ્રદેશો અનન્તગુણ છે, તેથી સર્વ પર્યાયો અનન્ત ગુણ છે. જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૩ પ ૦ ૧૪૩-૨.

૬૭ † અહિં આયુષ્ય કર્મના ચન્દ્રક, અચન્દ્રક, પર્યાપ્ત, અપર્યાપ્ત, સુતેલા, જાગૃત, સમુદ્ધાતને પાત થયેલા, સમુદ્ધાતને નહિ પામેલા, સાતા વેદક, અસાતા-વેદક, હિન્દ્રિયના ઉપયોગવાળા, નોહિન્દ્રિયના ઉપયોગવાળા, સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળાઓનું અત્યંતદુલ્લ કહેલું છે. જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૩ પૃ ૧૫૨.

૧ ‡ જે રાશિમાંથી ચાર ચાર નો અપહાર કરતાં છેવટે ચાર બાકી રહે તે રાશિને કૃતયુગ્મ કહે છે, ત્રણ બાકી રહે તેને ત્ર્યોજ કહે છે, બે બાકી રહે તેને દ્વાપરયુગ્મ અને એક બાકી રહે તેને કલ્પોજ કહે છે. જુઓ—ભગ. સં. ૩ શા. ૧૮ ડ. ૪ પૃ. ૫૧.

૩. §. યદપિ વનસ્પતિકાચિકો ધનન્ત હોવાથી સામાયિક રીતે કૃત્યુમ્ન રૂપ જ હોય છે, તો પણ તેમાં બીજી ગતિથી આવીને એક વેં ઇત્યાદિ જીવોનો ઉપપાત અતો હોવાથી તે જીવો ચારે રાશિરૂપ હોય છે. જેમ ઉપપાતને આશ્રયી કણું તેમ હૃદયના-મરણને આશ્રયીને પણ વનસ્પતિકાચિકો ચારે રાશિરૂપ હોઈ શકે, પરન્તુ બહિઃ તેની વિવક્ષા નથી.—ટીકા.

દાવરજુમ્મા, સિય કલિયોગા । [પ૦] સે કેળદેળં મંતે ! एवं बुद्ध-‘वणस्सरकाइया जाव-कलियोगे’ ? [उ०] गोयमा ! उववायं पडुच्च, से तेणद्वेणं तं चेव । वेदियाणं जहा नेरयाणं । एवं जाव-वेमाणियाणं, सिद्धाणं जहा वणस्सरकाइयाणं ।

૪. [પ૦] કતિવિદ્ધા ણં મંતે ! સદ્દદ્ધા પક્કસા ! [ઉ૦] ગોયમા ! છદ્ધિહા સદ્દદ્ધા પક્કસા, તંજહા—ધમ્મત્થિકાય, અધમ્મત્થિકાય, જાવ—અદ્ધાસમય ।

૫. [પ૦] ધમ્મત્થિકાય ણં મંતે ! દદ્ધદ્ધયાય કિં કહજુમ્મે, જાવ—કલિઓગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો કહજુમ્મે, નો તેયોપ, નો દાવરજુમ્મે, કલિઓપ । एवं अहम्मत्थिकाय वि, एवं आगासत्थिकाय वि ।

૬. [પ૦] જીવત્થિકાય ણં મંતે !—પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! કહજુમ્મે, નો તેયોયે, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિયોયે ।

૭. [પ૦] પોગ્ગલત્થિકાય ણં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, જાવ—સિય કલિયોગે । અદ્ધાસમયે જહા જીવત્થિકાય ।

૮. [પ૦] ધમ્મત્થિકાય ણં મંતે ! પપ્પસદ્ધયાય કિં કહજુમ્મે—પુચ્છા । ગોયમા ! કહજુમ્મે, નો તેયોપ, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિયોગે । एवं जाव-अद्धासमय ।

૯. [પ૦] પપ્પસિ ણં મંતે ! ધમ્મત્થિકાય—અધમ્મત્થિકાય૦ જાવ—અદ્ધાસમયાણં દદ્ધદ્ધયાપ૦ ? [ઉ૦] પપ્પસિ ણં અપ્પા-વહુગં જહા વહુવસદ્ધયાય તદ્દેવ નિરવસેસં ।

૧૦. [પ૦] ધમ્મત્થિકાય ણં મંતે ! કિં ઓગાદે, અણોગાદે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઓગાદે, નો અણોગાદે ।

૧૧. [પ૦] જહ ઓગાદે કિં સંલેક્ખપ્પસોગાદે, અસંલેક્ખપ્પસોગાદે, અણંતપ્પસોગાદે ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલેક્ખ, પ્પસોગાદે, અસંલેક્ખપ્પસોગાદે, નો અણંતપ્પસોગાદે ।

કાયિકો કહ્યા છે. નૈરયિકોની પેટે વેદિયો વિષે સમજવું. તથા એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સિદ્ધો વનસ્પતિકાયિકોની પેટે જાણવા.

દ્રવ્યના પ્રકાર.

૪. [પ૦] હે ભગવન્ ! સર્વ દ્રવ્યો કેટલાં પ્રકારનાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સર્વ દ્રવ્યો છ પ્રકારનાં કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે— ૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય, અને યાવત્—૬ અદ્ધા સમય (કાલ).

ધર્માસ્તિકાયાદિ દ્રવ્યમા કૃતયુગ્માદિનુ અવતરણ.

૫. [પ૦] હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યાર્થરૂપે કૃતયુગ્મ છે કે યાવત્—કલ્પોજ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ નથી-ત્ર્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ *કલ્પોજ છે. એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય તથા આકાશસ્તિકાય સંબંધે પણ જાણવું.

જીવાસ્તિકાય દ્રવ્ય-રૂપે શું હોય ?

૬. [પ૦] હે ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે—ત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! †જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યરૂપે કૃતયુગ્મરૂપ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજરૂપ નથી.

પુદ્ગલાસ્તિકાયમાં કૃતયુગ્માદિનુ અવતરણ.

૭. [પ૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલાસ્તિકાય સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ ‡કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્—કદાચ કલ્પોજ, રૂપ પણ હોય. જીવાસ્તિકાયની પેટે અદ્ધાસમય પણ [કૃતયુગ્મરૂપ] જાણવો.

ધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો.

૮. [પ૦] હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે—ત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! [તેના અવસ્થિત અનન્ત પ્રદેશો હોવાથી] તે કૃતયુગ્મ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્પોજ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્—અદ્ધા સમય સુધી જાણવું.

ધર્માસ્તિકાયાદિનું અલ્પબહુત્વ.

૯. [પ૦] હે ભગવન્ ! એ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, યાવત્—અદ્ધાસમયોનું દ્રવ્યાર્થરૂપે અલ્પબહુત્વ કેવી રીતે છે ? [ઉ૦] ‡બહુવક્તવ્યતામાં કહ્યા પ્રમાણે એઓનું બહુ અલ્પબહુત્વ કહેવું.

ધર્માસ્તિકાય અવગાઢ છે કે અનવગાઢ ?

૧૦. [પ૦] હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય શું અવગાઢ—આશ્રિત છે કે અનવગાઢ—અનાશ્રિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અવગાઢ છે, પણ અનવગાઢ નથી.

લોકાકાશનાં અવગાઢનાં.

૧૧. [પ૦] હે ભગવન્ ! જો તે અવગાઢ છે તો શું સંલ્યાત પ્રદેશમાં અવગાઢ—આશ્રિત છે, અસંલ્યાત પ્રદેશમાં આશ્રિત છે કે અનંત પ્રદેશમાં આશ્રિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે લોકાકાશના સંલ્યાત પ્રદેશ કે અનંત પ્રદેશમાં આશ્રિત નથી પણ અસંલ્યાત પ્રદેશમાં આશ્રિત છે.

૫ * ધર્માસ્તિકાય એક દ્રવ્યરૂપ હોવાથી તેનો ચારથી અપહાર કરતાં એક જ બાકી રહે છે તેથી તે કલ્પોજ રૂપ છે.

૬ † જીવાસ્તિકાય અનન્ત હોવાથી તે કૃતયુગ્મ રૂપ જ છે.

૭ ‡ પુદ્ગલાસ્તિકાય અનન્ત છે તો પણ તેના સંઘાત અને મેદથી તેનું અનન્તપણું અનવસ્થિત હોવાથી તે ચારે રાશિરૂપ હોય છે.

૯ § ધર્માસ્તિકાયાદિ ત્રણે એક એક દ્રવ્યરૂપ હોવાથી દ્રવ્યરૂપે તુલ્ય છે અને ધર્માસ્તિકાયાદિ ત્રણે એક એક દ્રવ્ય કરતાં ઓછા છે, તેથી જીવાસ્તિકાય અનન્તગુણ છે, તેથી પુદ્ગલાસ્તિકાય અને અદ્ધાસમય ત્રણે અનન્તગુણ છે. પ્રદેશરૂપે ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયાદિ અસંલ્યાત પ્રદેશ હોવાથી પરસ્પર તુલ્ય છે અને ધર્માસ્તિકાયાદિ ત્રણે એક એક દ્રવ્યરૂપ હોવાથી તેઓ તુલ્ય છે, તેથી જીવ, પુદ્ગલ, અદ્ધાસમય અને આકાશસ્તિકાય ત્રણે અનન્તગુણ છે. સુચો પ્રજ્ઞા પદ ૩ પૃ ૧૪૦-૧.

૧૨. [પ્ર૦] જર અસંલેખપસોગાદે કિં કહજુમ્પપસોગાદે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કહજુમ્પપસોગાદે, નો તે ઓગ૦, નો દાવરજુમ્પ, નો કલિયોગપસોગાદે । એવં મધમ્મત્થિકાયે વિ, એવં મગાસત્થિકાયે વિ, જીવત્થિકાયે, પુગલ-ત્થિકાયે, અદ્ધાસમપ એવં ચેવ ।

૧૩. [પ્ર૦] હમા ણં મંતે ! રચણવ્વમા પુટવી કિં ઓગાદા, અળોગાદા ? [૩૦] અહેવ ધમ્મત્થિકાપ, એવં જાવ-મહે-સત્તમા, સોહમ્મે એવં ચેય, એવં જાવ-ઈસિપમ્મારા પુટવી ।

૧૪. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! દલ્લદ્વાપ કિં કહજુમ્પ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો કહજુમ્પ, નો તેયોગે, નો દાવર-જુમ્પ, કલિઓપ । એવં નેરપ્પ વિ, એવં જાવ-સિદ્ધે ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! દલ્લદ્વાપ કિં કહજુમ્પ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓધાવેસેણં કહજુમ્પ, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્પ, નો કલિઓગા । વિદ્ધાણાદેસેણં નો કહજુમ્પ, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્પ, કલિઓગા ।

૧૬. [પ્ર૦] નેરપ્પા ણં મંતે ! દલ્લદ્વાપ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓધાવેસેણં સિય કહજુમ્પ, જાવ-સિય કલિ-યોગા । વિદ્ધાણાદેસેણં ણો કહજુમ્પ, ણો તેયોગા, ણો દાવરજુમ્પ, કલિઓગા । એવં જાવ-સિદ્ધા ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! પપ્પસદ્વાપ કિં કહજુમ્પ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જીવપપ્પસે પદુચ્ચ કહજુમ્પ, નો તેયોગે, નો દાવરજુમ્પ, નો કલિયોગે । સરીરપપ્પસે પદુચ્ચ સિય કહજુમ્પ, જાવ-સિય કલિયોગે । એવં જાવ-વેમાણિપ ।

૧૮. [પ્ર૦] સિદ્ધે ણં મંતે ! પપ્પસદ્વાપ કિં કહજુમ્પ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કહજુમ્પ, નો તેયોગે, નો દાવર-જુમ્પ, નો કલિઓપ ।

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે અસંખ્યાતા આકાશપ્રદેશમાં આશ્રિત છે નો શું કૃતયુગ્મ રાશિવાલ્કા પ્રદેશોમાં આશ્રિત છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ રાશિવાલ્કા પ્રદેશમાં આશ્રિત છે, પણ ઝ્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ રાશિવાલ્કા પ્રદેશમાં આશ્રિત નથી. એ પ્રમાણે અધર્મસ્થિકાય, આકાશસ્થિકાય, જીવાસ્થિકાય, પુદ્ગલસ્થિકાય અને અદ્ધારામય સંબંધે પણ જાણવું.

અસંખ્યાતાપ્રદેશમાં
અવગાહના.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવી કોઈને આશ્રિત છે કે અનાશ્રિત છે ? [૩૦] ગૌતમ ! ધર્મસ્થિકાયની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી જાણવું. તથા સૌધર્મ અને યાવત્-ઈપ્પામ્મારા પૃથિવી સંબંધે પણ એમજ સમજવું.

રત્નપ્રમાની અવ-
ગાહતા.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવ દ્રવ્યાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ઝ્યોજ કે દ્વાપરયુગ્મ રૂપ નથી, પણ *કલ્પોજ રૂપ છે. એ પ્રમાણે નૈરયિક યાવત્-સિદ્ધ સુધી જાણવું.

જીવદ્રવ્યમાં કૃતયુ-
ગ્મોનાં મરૂપણા.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવો દ્રવ્યાર્થપણે શું કૃતયુગ્મ છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! જીવો સામાન્યતઃ-બધા મઠ્ઠાને કૃતયુગ્મ છે, પણ ઝ્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ રૂપ નથી. અને વિશેષ-એક એકની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ, ઝ્યોજ કે દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્પોજરૂપ છે.

જીવોમાં કૃતયુગ્મોનાં
રાશિઓનું અવતરણ.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો સંવન્ધે દ્રવ્યાર્થરૂપે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો સામાન્યતઃ કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજ પણ હોય, અને વિશેષ-વ્યક્તિની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ, ઝ્યોજ કે દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્પોજ રૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સિદ્ધો સુધી જાણવું.

નૈરયિકોમાં કૃતયુ-
ગ્મોનાં રાશિઓનું
અવતરણ.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવ પ્રદેશાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! †જીવપ્રદેશની અપેક્ષાએ જીવ કૃતયુગ્મ છે, પણ ઝ્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ નથી, અને શરીરપ્રદેશની અપેક્ષાએ કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

જીવપ્રદેશોમાં કૃત-
યુગ્મોનાં રાશિઓ.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સિદ્ધ પ્રદેશાર્થપણે શું કૃતયુગ્મ છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ છે, પણ ઝ્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્પોજરૂપ નથી.

સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્મોનાં
નો મમવતાર.

૧૪ * જીવ દ્રવ્યરૂપે એક જ વ્યક્તિ હોવાથી માત્ર કલ્પોજ રૂપ છે, અને જીવો દ્રવ્યરૂપે અનન્તા અવસ્થિત હોવાથી સામાન્યરૂપે તેઓ કૃતયુગ્મ રૂપજ હોય છે.

૧૭ † જીવપ્રદેશની અપેક્ષાએ સમસ્ત જીવોના પ્રદેશો અવસ્થિત અનન્તરૂપે હોવાથી અને એક એક જીવના પ્રદેશો અવસ્થિત અસંખ્યાતા હોવાથી ચારનો અપહાર કરતાં છેવટે ચાર બાકી રહે છે, માટે કૃતયુગ્મ રૂપજ હોય છે. શરીરપ્રદેશની અપેક્ષાએ સામાન્યરૂપે સર્વ જીવના શરીરપ્રદેશો સંઘાત અને ભેદથી અનવસ્થિત અનન્ત રૂપે હોવાથી મિશ્ર મિશ્ર સમયે તેમાં ચતુર્વિધ રાશિનો સમવતાર થઈ શકે છે. વિશેષરૂપે એક એક જીવશરીરના પ્રદેશોમાં એક સમયે પણ ચતુર્વિધ રાશિનો સમવતાર થાય છે. કારણ કે કોઈક જીવશરીરના પ્રદેશો કૃતયુગ્મ રૂપ હોય છે, તો અન્ય જીવશરીરના પ્રદેશો મીઝી રાશિરૂપ હોય છે.

૧૯. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે ! પપ્પસદુયાપ કિં કહજુમ્મા૦ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જીવપપ્પસે પહુચ્છ ઓધાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા । સરીરપપ્પસે પહુચ્છ ઓધાદેસેણ સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિઓગા; વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મા વિ જાવ-કલિઓગા વિ । एवं नेरय्या वि; एवं जाव-वेमाणिया । [પ્ર૦] સિદ્ધા જં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓધાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા ।

૨૦. [પ્ર૦] જીવે જં મંતે ! કિં કહજુમ્મપ્પસોગાદે—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મપ્પસોગાદે, જાવ-સિય કલિઓગપ્પસોગાદે । एवं जाव-सिद्धे ।

૨૧. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે ! કિં કહજુમ્મપ્પસોગાદા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓધાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા, નો તેયોગ૦, નો દાવર૦, નો કલિઓગ૦ । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા વિ, જાવ-કલિઓગપ્પસોગાદા વિ ।

૨૨. [પ્ર૦] નેરય્યાણં—પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! ઓધાદેસેણ સિય કહજુમ્મપ્પસોગાદા, જાવ-સિય કલિઓગપ્પસોગાદા । વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મપ્પસોગાદા વિ, જાવ-કલિઓગપ્પસોગાદા વિ । एवं एगिदिय-सिद्धयञ्जा सवे वि; सिद्धा एगिदिया य जहा जीवा ।

૨૩. [પ્ર૦] જીવે જં મંતે ! કિં કહજુમ્મસમયદ્વિતીય—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કહજુમ્મસમયદ્વિતીય, નો તેયોગ૦, નો દાવર૦, નો કલિઓગસમયદ્વિતીય ।

૨૪. [પ્ર૦] નેરય્યા જં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મસમયદ્વિતીય, જાવ-સિય કલિઓગસમયદ્વિતીય । एवं जाव-वेमाणिय; सिद्धे जहा जीवे ।

૨૫. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓધાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મસમયદ્વિતીયા, નો તેઓગ૦, નો દાવર૦, નો કલિઓગ૦ ।

જીવોમાં પ્રદેશાપેક્ષા
થી કૃતયુગ્મ
સિદ્ધોમાં પ્રદેશની
અપેક્ષા કૃત-
યુગ્મ
પ્રશ્ન.

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવો પ્રદેશાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવપ્રદેશોની અપેક્ષા જીવો સામાન્ય અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ નથી. અને શરીરપ્રદેશોની અપેક્ષા સામાન્યતઃ કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્—કદાચ કલ્યોજ પણ હોય. વિશેષની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ પણ હોય અને યાવત્—કલ્યોજ પણ હોય. એ પ્રમાણે નૈરયિકોષી આરંભી યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સિદ્ધો (જીવપ્રદેશની અપેક્ષા) શું કૃતયુગ્મ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય અને વિશેષને આશ્રયી સિદ્ધો કૃતયુગ્મ છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ રૂપ નથી.

જીવોમાં પ્રદેશાપેક્ષા
થી કૃતયુગ્મ
સિદ્ધોમાં પ્રદેશની
અપેક્ષા કૃત-
યુગ્મ
પ્રશ્ન.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવ આકાશના કૃતયુગ્મ સંખ્યાવાળા પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય અને યાવત્—કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્—સિદ્ધ સુધી જાણવું.

અનેક જીવો સંબંધે
પ્રશ્ન.

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવો આકાશના કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય રૂપે કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો નથી. અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે, યાવત્—કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે.

નૈરયિકાદિ દંઢકો
અને સિદ્ધો.

૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નૈરયિકો કૃતયુગ્મ સંખ્યાવાળા આકાશ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય રૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય અને યાવત્—કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય. વિશેષરૂપે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાદ પણ હોય યાવત્—કલ્યોજ પ્રદેશાવગાદ પણ હોય. એકેન્દ્રિય અને સિદ્ધ સિવાય બાકીના બધા જીવો માટે એ પ્રમાણે જાણવું. સિદ્ધો અને એકેન્દ્રિયો સામાન્ય જીવોની પેઠે જાણવા.

જીવના સ્થિતિકાલ-
ના સમયોમાં કૃત-
યુગ્મ
પ્રશ્ન.

૨૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિ-વાળો છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો નથી.

નૈરયિકાદિ.

૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નૈરયિક કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો હોય અને કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો હોય. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિક સુધી જાણવું. સિદ્ધને જીવની પેઠે જાણવું.

જીવોની સ્થિતિકાલ-
ના સમયોમાં કૃત-
યુગ્મ
પ્રશ્ન.

૨૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવો કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો હોય છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો હોય છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો હોતા નથી.

૨૩ * સામાન્ય જીવની સ્થિતિ સર્વ કાલમાં શાશ્વત હોવાથી અને સર્વકાલ નિયત અનન્ત સમવાત્મક હોવાથી જીવ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો કહેવાય છે. અને નારકાદિની મિથ મિથ સ્થિતિ હોવાથી કોઈવાર તે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો હોય છે, તો કોઈ વાર યાવત્—કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો હોય છે.

૨૫ † સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશથી જીવોની સ્થિતિ અનાશ્વર્યનત કાલની હોવાથી તેઓ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે.

૨૬. [પ્ર૦] નૈરઘ્યાણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મસમયટ્ઠિતીયા, જાવ-સિય કલિયોગસ-મયટ્ઠિતીયા વિ । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મસમયટ્ઠિતીયા વિ, જાવ-કલિયોગસમયટ્ઠિતીયા વિ । एवं જાવ-વેમાણિયા; સિદ્ધા અહા જીવા ।

૨૭. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! કાલવપ્પજ્જવેહિં ફિં કહજુમ્મે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જીવપપ્પસે પડુચ્ચ ણો કહજુમ્મે, જાવ-ણો કલિયોગે । સરીરપપ્પસે પડુચ્ચ સિય કહજુમ્મે, જાવ-સિય કલિયોગે । एवं જાવ-વેમાણિય । સિદ્ધો ણ ચેવ પુચ્છિજ્જતિ ।

૨૮. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! કાલવપ્પજ્જવેહિં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જીવપપ્પસે પડુચ્ચ ઓઘાદેસેણં વિ વિહાણા-વેસેણં વિ ણો કહજુમ્મા, જાવ-ણો કલિઓગા । સરીરપપ્પસે પડુચ્ચ ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિઓગા; વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મા વિ, જાવ-કલિઓગા વિ । एवं જાવ-વેમાણિયા । एवं નીલવપ્પજ્જવેહિં દંડઓ માણિયલ્લો । ઇગ્ગસપુહ્સેણં; एवं જાવ-લુપ્પક્ખાસપ્પજ્જવેહિં ।

૨૯. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! આમિણિબોદ્ધિયાણપજ્જવેહિં ફિં કહજુમ્મે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, જાવ-સિય કલિયોગે । एवं ઈગ્ગિવિયવજ્જં જાવ-વેમાણિય ।

૩૦. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! આમિણિબોદ્ધિયાણપજ્જવેહિં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિઓગા । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મા વિ, જાવ-કલિઓગા વિ । एवं ઈગ્ગિવિયવજ્જં જાવ-વેમાણિયા । एवं

૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નૈરયિકો કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સામાન્યાદેશની અપેક્ષાએ કદાચ *કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા હોય, યાવત્ કદાચ કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળા પણ હોય. તથા વિશેષાદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ સમયની અને યાવત્-કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળા પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સામાન્ય જીવોની પેટે સિદ્ધોને પણ સમજવું.

નૈરયિકાધિ દંડકો.

૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવના †કાલાવર્ણના પર્યાયો કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવપ્રદેશોની અપેક્ષાએ તે કૃતયુગ્મ, યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ રૂપ નથી; પણ શરીર પ્રદેશોની અપેક્ષાએ તે કદાચ કૃતયુગ્મ રૂપ હોય, યાવત્-કલ્પોજ રૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું તથા સિદ્ધ સંબંધે આ વિષય ત્રાવત કાંઈ ન પૂછવું.

જીવના કાલાવર્ણના પર્યાયો.

૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવોના કાલા વર્ણપર્યાયો કૃતયુગ્મરાશિરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવ પ્રદેશોને આશ્રયી સામાન્યાદેશથી અને વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ રૂપ નથી, અને યાવત્-કલ્પોજ રૂપ પણ નથી. શરીરપ્રદેશોની અપેક્ષાએ સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજ રૂપ પણ હોય, વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ, યાવત્-કલ્પોજરાશિરૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. તથા એ પ્રમાણે એક વચન અને બહુવચનવચ્ચે લીલા વર્ણના પર્યાયોનો પણ દંડક કહેવો. એમ યાવત્-રક્ષ સ્પર્શ પર્યાયો સુધી જાણવું.

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવના આમિણિબોધિકજ્ઞાનપર્યાયો કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ ‡કૃતયુગ્મ રૂપ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજ રૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાયના જીવોને યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવા.

જીવના આમિણિ-બોધિક પર્યાયો.

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવો આમિણિબોધિક જ્ઞાન પર્યાયો વચ્ચે કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે †સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ અને કદાચ કલ્પોજ રૂપ પણ હોય, તથા વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ, યાવત્-કલ્પોજ રૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાયના જીવોને યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. શ્રુતજ્ઞાનના પર્યાયો અને અવધિજ્ઞાનના પર્યાયો સંબંધે એમજ સમજવું. પણ

જીવોના આમિણિ-બોધિકાદિ જ્ઞાનના પર્યાયો.

૨૬ * વધા નારકાદિની સ્થિતિના સમયો મેઢવતાં અને ચારથી અપહાર કરતા વધા નૈરયિકો સામાન્યાદેશથી કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા, યાવત્-કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળા હોય છે. અને વિશેષાદેશથી એક સમયે ચારે પ્રકારના હોય છે.—ટીકા.

૨૭ † અહિં જીવપ્રદેશો અમૂર્ત હોવાથી તેને આશ્રયી કાલાવિવર્ણના પર્યાયો હોતા નથી, પણ શરીરવિશિષ્ટ જીવનું પ્રહણ હોવાથી શરીરના વર્ણની અપેક્ષાએ ક્રમશઃ ચારે રાશિનો વ્યવહાર થઈ શકે છે.

૨૮ ‡ આશરણના ક્ષયોપશમની વિચિત્રતાથી આમિણિબોધિક જ્ઞાનની વિશેષતાઓ અને તેના સૂક્ષ્મ અવિભાજ્ય અંશોને આમિણિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયો કહે છે. તે અનન્ત છે, પણ ક્ષયોપશમની વિચિત્રતાથી તેનું અનન્તપણું ચોક્કસ નથી, તેથી તે મિષ્ટ મિષ્ટ સમયને આશ્રયી ચારે રાશિરૂપ હોય છે. એકેન્દ્રિય જીવને સમ્યક્ત્વ નહિ હોવાથી આમિણિબોધિક હોતું નથી, માટે એકેન્દ્રિય સિવાયના જીવોને કહ્યું છે.

૩૦ § વધા જીવોને આશ્રયી સર્વ આમિણિબોધિકજ્ઞાનના પર્યાયો એકઠા કરીએ તો સામાન્યાદેશથી મિષ્ટ મિષ્ટ કાઠની અપેક્ષાએ ચારે રાશિરૂપ થાય, કારણ કે ક્ષયોપશમની વિચિત્રતાથી તેના પર્યાયો અવસ્થિતપણે અનન્તા હોય છે. વિશેષાદેશથી એક કાઠે પણ ચારે રાશિરૂપ થાય. કેવલ જ્ઞાનના પર્યાયોનું અનન્તપણું અવસ્થિત હોવાથી તે કૃતયુગ્મરાશિરૂપજ હોય છે—ટીકા.

સુચનાણપજ્ઞવેદિ વિ । ઓદિનાણપજ્ઞવેદિ વિ એવં ચેવ । નવરં ચિકલિદિયાણં નત્થિ ઓદિનાણં । મળપજ્ઞવનાણં પિ એવં ચેવ; નવરં જીવાણં મળુસ્સાણં ય, સેસાણં નત્થિ ।

૩૧. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! કેવલનાણપજ્ઞવેદિં કિં કહજુમ્મે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કહજુમ્મે, નો તેયોગે, નો વાઘરજુમ્મે, નો કલિયોગે । એવં મળુસ્સે વિ; એવં સિદ્ધે વિ ।

૩૨. જીવા નં મંતે ! કેવલનાણ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેણ વિ ચિદ્દાણાવેસેણ વિ કહજુમ્મા, નો તેઓગ, નો વાઘરજુમ્મા, નો કલિયોગા । એવં મળુસ્સા વિ; એવં સિદ્ધા વિ ।

૩૩. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! મહઅજ્ઞાણપજ્ઞવેદિં કિં કહજુમ્મે ? [ઉ૦] જહા આમિણિબોદિયનાણપજ્ઞવેદિં તદ્દેવ વો દંડગા । એવં સુચનાણપજ્ઞવેદિ ચિ; એવં વિભંગનાણપજ્ઞવેદિ વિ । ચક્કલુવંસણ-અચ્ચક્કલુવંસણ-ઓદિવંસણપજ્ઞવેદિ વિ એવં ચેવ; નવરં જસ્સ જં અત્થિ તં માણિયઘં । કેવલવંસણપજ્ઞવેદિં જહા કેવલનાણપજ્ઞવેદિં ।

૩૪. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે ! સરીરગા પન્નસા ! [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ સરીરગા પન્નસા, તંજહા-ઓરાલિય, જાવ-કમ્મપ । ઇત્થ સરીરગપદ્ નિરવસેસં માણિયઘં જહા પન્નવળાપ ।

૩૫. [પ્ર૦] જીવા નં મંતે ! કિં સેયા નિરેયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા સેયા વિ, નિરેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છતિ-‘જીવા સેયા વિ નિરેયા વિ’ ! [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા વુવિદ્ધા પન્નસા, તંજહા-સંસારસમાવજ્ઞગા ય અસંસારસમાવજ્ઞગા ય, તત્થ નં જે તે અસંસારસમાવજ્ઞગા તે નં સિદ્ધા । સિદ્ધા નં વુવિદ્ધા પન્નસા, તંજહા-અણંતરસિદ્ધા ય પરંપરસિદ્ધા ય । તત્થ નં જે તે પરંપરસિદ્ધા તે નં નિરેયા; તત્થ નં જે તે અણંતરસિદ્ધા તે નં સેયા ।

૩૬. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! કિં દેસેયા સઘેયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો દેસેયા, સઘેયા । તત્થ નં જે તે સંસારસમાવજ્ઞગા તે વુવિદ્ધા પન્નસા, તંજહા-સેલેસિપડિવજ્ઞગા ય અસેલેસિપડિવજ્ઞગા ય । તત્થ નં જે તે સેલેસિપડિવજ્ઞગા તે નં નિરેયા;

વિશેષ એ કે, વિકલેન્દ્રિય જીવોને અવધિજ્ઞાન હોતું નથી. એમ મન:પર્યવજ્ઞાનના પર્યાયો સંબંધે પણ જાણવું, પણ વિશેષ એ કે, તે સામાન્ય જીવો અને મનુષ્યોને હોય છે, પણ બાકીના દંડકોમાં હોતું નથી.

જીવના કેવલજ્ઞાન-
ના પર્યાયો.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવના કેવલજ્ઞાનના પર્યાયો શું કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મરૂપ છે, પણ ટ્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ રૂપ નથી. એ પ્રમાણે મનુષ્ય તથા સિદ્ધ સંબંધે પણ સમજવું.

જીવોના કેવલ-
જ્ઞાનના પર્યાયો.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવોના કેવલજ્ઞાનના પર્યાયો શું કૃતયુગ્મ રૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્ય અને વિશેષાદેશવદે કૃતયુગ્મ રૂપ છે, પરંતુ ટ્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે મનુષ્યો અને સિદ્ધો સંબંધે પણ જાણવું.

જીવના મતિઅજ્ઞા-
નના પર્યાયો.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ મતિઅજ્ઞાનના પર્યાયોવદે શું કૃતયુગ્મ રૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ આભિનિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયો સંબંધે બે દંડકો કહ્યા છે તેમજ અહિં પણ બે દંડકો કહેવા. શ્રુત અજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન, ચક્ષુર્દર્શન અચક્ષુર્દર્શન અને અવધિર્દર્શનના પર્યાયો સંબંધે પણ એ જ પ્રમાણે કહેવું. વિશેષ એ કે, શ્રુતઅજ્ઞાનાદિમાંથી જેને જે હોય તે તેને કહેવું. તથા કેવલદર્શનના પર્યાયો સંબંધે કેવલજ્ઞાનના પર્યાયોની પેઠે સમજવું.

શરીરના પ્રકાર.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલાં શરીરો કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ શરીરો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે-ઔદારિક, પાવત્-કાર્મણ. અહિં ‘પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર’નું બધું શરીરપદ કહેવું.

સંકંપ અને નિષ્કંપ.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો સંકંપ હોય છે કે નિષ્કંપ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો સંકંપ પણ છે અને નિષ્કંપ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહો છો કે ‘જીવો સંકંપ પણ છે અને નિષ્કંપ પણ છે’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-સંસારસમાપન્ન-સંસારી અને અસંસારસમાપન્ન-મુક્ત, તેમાં જે અસંસારસમાપન્ન જીવો છે તે સિદ્ધ જીવો છે. તે સિદ્ધો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-અનંતર સિદ્ધ અને પરંપર સિદ્ધ. તેમાં જે જીવો પરંપર સિદ્ધ છે તે નિષ્કંપ છે, અને જે જીવો અનંતર સિદ્ધ છે તે સંકંપ છે.

દેશથી કે સર્વથી
સંકંપ !

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (અનંતર સિદ્ધો) શું અમુક અંશે સંકંપ છે કે સર્વાંશે સંકંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અમુક અંશે સંકંપ નથી, પણ સર્વાંશે સંકંપ છે. તેમાં જે સંસારને પ્રાપ્ત થયેલા જીવો છે તે બે પ્રકારે કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા

૩૪ * જુઓ પ્રજ્ઞા = પદ ૧૨ પૃ. ૨૬૮.

૩૫ † સિદ્ધત્વની પ્રાપ્તિના પ્રથમ સમયે અનંતર સિદ્ધ કહેવાય છે, કારણ કે ત્યારે એક સમયનું પણ અનંતર નથી. જેવો સિદ્ધત્વને પ્રથમ સમયે વર્તમાન સિદ્ધ જીવો છે તેઓમાં કંપન છે, કારણ કે સિદ્ધિગમનસમય અને સિદ્ધત્વપ્રાપ્તિનો સમય એક જ હોવાથી અને સિદ્ધિગમનસમયે ગમન ક્રિયા થતી હોવાથી તે વખતે તેઓ સંકંપ હોય છે. જેને સિદ્ધત્વ પ્રાપ્તિ થયા પછી સમયાદિનું અનંતર પડે છે તે પરમ્પર સિદ્ધ કહેવાય છે અને તેઓ નિષ્કંપ હોય છે.

તત્થ ણં જે તે અસેલેસીપડિવજ્જા તે ણં સેયા । [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિં દેસેયા સહેયા ! [૩૦] ગોયમા ! દેસેયા વિ, સહેયા વિ, સે તેણદ્દેણં જાવ-નિરેયા વિ ।

૩૭. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! કિં દેસેયા સહેયા ! [૩૦] ગોયમા ! દેસેયા વિ, સહેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં જાવ-સહેયા વિ ? [૩૦] ગોયમા ! નેરહ્યા દુવિહા પન્નસા, તંજહા-વિગ્ગહગતિસમાવજ્જા ય અવિગ્ગહગતિસમાવજ્જા ય । તત્થ ણં જે તે વિગ્ગહગતિસમાવજ્જા તે ણં સહેયા; તત્થ ણં જે તે અવિગ્ગહગતિસમાવજ્જા તે ણં દેસેયા; સે તેણદ્દેણં જાવ-‘સહેયા વિ’ । एवं જાવ-વેમાણિયા ।

૩૮. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા ણં મંતે ! કિં સંસેજ્ઞા અસંસેજ્ઞા અણંતા ? [૩૦] ગોયમા ! નો સંસેજ્ઞા, નો અસંસેજ્ઞા, અણંતા । एवं જાવ-અણંતપપસિયા સંધા ।

૩૯. [પ્ર૦] યગપપસોગાદા ણં મંતે ! પોગ્ગલા કિં સંસેજ્ઞા, અસંસેજ્ઞા, અણંતા ? [૩૦] एवं ચેવ । एवं જાવ-અસંસેજ્ઞપપસોગાદા ।

૪૦. [પ્ર૦] યગસમયટિસીયા ણં મંતે ! પોગ્ગલા કિં સંસેજ્ઞા ? [૩૦] एवं ચેવ; एवं જાવ-અસંસેજ્ઞસમયટિસીયા ।

૪૧. [પ્ર૦] યગગુણકાલગા ણં મંતે ! પોગ્ગલા કિં સંસેજ્ઞા ? [૩૦] एवं ચેવ, एवं જાવ-અણંતગુણકાલગા; एवं અવસેસા વિ વણ્ણગંધરસફાસા ણેયદ્દા જાવ-‘અણંતગુણલુપ્પક્ષ’તિ ।

૪૨. [પ્ર૦] યપસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં, દુપપસિયાણ ય સંધાણં દ્વદ્વયાપ કયરે કયરેદિતો અપ્પા વા, બહુયા વા, તુહ્યા વા, વિસેસાદિયા વા ! [૩૦] ગોયમા ! દુપપસિદિતો સંધેદિતો પરમાણુપોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ બહુગા ।

અને શૈલેશીને અપ્રાપ્ત. તેમાં જે* શૈલેશીને પ્રાપ્ત જીવો છે તે નિષ્કંપ છે અને જે શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે સંકંપ છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જેઓ શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે જીવો શું અંશતઃ† સંકંપ છે કે સર્વાંશે સંકંપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અંશતઃ સંકંપ છે અને સર્વાંશે પળ સંકંપ છે. તે હેતુથી યાવત્-તે નિષ્કંપ પળ છે.

૩૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો‡ શું અંશતઃ સંકંપ છે કે સર્વાંશે સંકંપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અંશતઃ સંકંપ છે અને સર્વાંશે પળ સંકંપ છે. [પ્ર૦] શા હેતુથી એમ કહો છો કે તે યાવત્-સર્વાંશે પળ સંકંપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો વે પ્રકારના કદ્દા છે, તે આ પ્રમાણે-વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા અને વિગ્રહ ગતિને નહિ પ્રાપ્ત થયેલા. તેમાં જે વિગ્રહ ગતિને પ્રાપ્ત થયેલા છે તે સર્વાંશે સંકંપ છે. અને જે વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે અમુક અંશે સંકંપ છે. તે હેતુથી યાવત્-તેઓ સર્વાંશે પળ સંકંપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૩૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પળ અનંત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું.

પરમાણુ.

૩૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આકાશના એક પ્રદેશમાં રહેલાં પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલાં પુદ્ગલો વિષે પળ સમજવું.

એક આકાશપ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો.

૪૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળાં પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાતા સમયની સ્થિતિવાળાં પુદ્ગલો સંબંધે પળ જાણવું.

એકસમયની સ્થિતિ-વાળા પુદ્ગલો.

૪૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એકગુણ કાળાં પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતગુણ કાળાં પુદ્ગલો સંબંધે પળ સમજવું. એમ એ રીતે શ્રાકીના ઘર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ સંબંધે યાવત્-અનંત ગુણ રુક્ષ સુધી સમજવું.

એકગુણ કાળા-પુદ્ગલો.

૪૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એમાં દ્રવ્યાર્પરૂપે કોણ કોનાથી અલ્પ, અધિક, તુલ્ય અને વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્પરૂપે ઘણાં છે.

પરમાણુ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધનું અલ્પબહુત્વ.

૧૬ * જેઓ મોહમગ્નસમય પહેલાં શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા છે તેઓને યોગનો રોધ સર્વેશ્વર હોવાથી તે નિષ્કંપ છે

† ઈલિકા ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને જતાં જીવો દેશતઃ સંકમ્પ છે, કારણ કે તેઓ પૂર્વના શરીરમાં રહેલો અંશ ગતિક્રિયારહિત હોવાથી તે નિશ્ચલ છે.

‡ ૧૭ † વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા એટલે જેઓ મરીને વિગ્રહ ગતિવડે ઉત્પત્તિ સ્થાને જાય છે તેઓ દહાની ગતિથી સર્વાત્મરૂપે ડગે છે, માટે તે સર્વરૂપે સંકમ્પ છે. અને જેઓ વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે ઋતુગતિવાળા અને અવસ્થિત એ વે પ્રકારના છે તેમાં અહિં માત્ર અવસ્થિત ગ્રહણ કરેલા હોય તેમ સંભવે છે. તેઓ શરીરમાં રહીને મરણસમુદ્ધાત કરી ઈલિકા ગતિવડે ઉત્પત્તિ ક્ષેત્રનો અંશતઃ સ્પર્શ કરે છે, માટે તે દેશથી સંકંપ છે. અથવા સ્વક્ષેત્રમાં રહેલા જીવો હસ્તપાદાદિ અવયવોને ચલાવવા દ્વારા દેશથી સંકંપ છે.—ટીકા.

૪૩. [પ્ર૦] ઇપસિ જં મંતે ! દુપપસિયાણં તિપ્પપસિયાણં ય સંધાણં દ્વદ્વટ્ટયાપ કયરે કયરેહિતો બહુયા ? [૩૦] ગોયમા ! તિપ્પપસિપહિતો સંધેહિતો દુપપસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ બહુયા; एवं एएणं गमएणं जाव-दसपपसिपहिटो संधे-हिटो नवपपसिया संधा द्द्वट्टयाप बहूया ।

૪૪. [પ્ર૦] ઇપસિ જં મંતે ! દસપપસિપ૦-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! દસપપસિપહિતો સંધેહિતો સંજેજ્જપપસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ બહુયા ।

૪૫. [પ્ર૦] ઇપસિ જં મંતે ! સંજેજ્જ૦-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! સંજેજ્જપપસિપહિતો સંધેહિતો અસંજેજ્જપપસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ બહુયા ।

૪૬. ઇપસિ જં મંતે ! અસંજેજ્જ૦-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! અણંતપપસિપહિતો સંધેહિતો અસંજેજ્જપપસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ બહુયા ।

૪૭. [પ્ર૦] ઇપસિ જં મંતે ! પરમાણુપોગલાણં દુપપસિયાણં ય સંધાણં પપસટ્ટયાપ કયરે કયરેહિતો બહુયા ? [૩૦] ગોયમા ! પરમાણુપોગલેહિતો દુપપસિયા સંધા પપસટ્ટયાપ બહુયા । एवं एएणं गमएणं जाव-नवपपसिपहिटो संधेहिटो दसपपसिया संधा पपसट्टयाप बहूया । संजेज्जपपसिपहिटो संधेहिटो असंजेज्जपपसिया संधा पपसट्टयाप बहूया । संजेज्जपपસિપહિતો સંધેહિતો અસંજેજ્જપપસિયા સંધા પપસટ્ટયાપ બહુયા ।

૪૮. [પ્ર૦] ઇપસિ જં મંતે ! અસંજેજ્જપપસિયાણં-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! અણંતપપસિપહિતો સંધેહિતો અસંજેજ્જપપસિયા સંધા પપસટ્ટયાપ બહુયા ।

૪૯. ઇપસિ જં મંતે ! ઇગપપસોગાદાણં દુપપસોગાદાણં ય પોગલાણં દ્વદ્વટ્ટયાપ કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! દુપપસોગાદેહિતો પોગલેહિતો ઇગપપસોગાદા પોગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ વિસેસાહિયા । एवं एएणं गमएणं

દ્વિપ્રદેશિક અને ત્રિ-
પ્રદેશિક સ્કન્ધનું
અલ્પવસ્તુત્વ.

૪૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ એમાં દ્રવ્યાર્થપણે કયા પુદ્ગલસ્કન્ધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં *દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે. એ પ્રમાણે એ ગમક-પાઠ વડે યાવત્-દશ પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો કરતાં નવ પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે.

દશપ્રદેશિક અને સં-
સ્થાત પ્રદેશિકનું
અલ્પવસ્તુત્વ.

૪૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દશ પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો સંબંધે પૂર્વ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! દશ પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો કરતાં સંસ્થાત પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણા છે.

સંસ્થાત પ્રદેશિક અ-
ને અસંસ્થાત પ્રદે-
શિક સ્કન્ધનું
અલ્પવસ્તુત્વ.

૪૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ સંસ્થાત પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે.

અસંસ્થાત પ્રદેશિક
અને અનન્ત પ્રદેશિક
સ્કન્ધનું અલ્પ-
વસ્તુત્વ.

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થ રૂપે અનંત પ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ઘણા છે.

પરમાણુ અને દ્વિપ્રદે-
શિક સ્કન્ધનું પ્રદે-
શાર્થરૂપે અલ્પ-
વસ્તુત્વ.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધમાં પ્રદેશાર્થરૂપે કયા કયા શાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રદેશાર્થરૂપે પરમાણુપુદ્ગલો કરતાં દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો ઘણા છે. એમ આ પાઠ વડે યાવત્-નવ પ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણા છે. એ રીતે સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવો. દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં સંસ્થાત પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણા છે. સંસ્થાત પ્રદેશવાળા સ્કન્ધો કરતાં અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણા છે.

અસંસ્થાત પ્રદેશિક
અને અનન્તપ્રદેશિક
નું અલ્પવસ્તુત્વ.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો પ્રદેશાર્થપણે ઘણા છે.

પ્રદેશાવગાદ પુદ્ગલ-
નોનું દ્રવ્યરૂપે
અલ્પવસ્તુત્વ.

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક પ્રદેશમાં રહેલા અને બે પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે કયા કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં *એક પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે એ પાઠવડે ત્રણ

૪૩ * જ્ઞાનુક કરતાં પરમાણુઓ સૂક્ષ્મપણાથી અને એક હોવાથી ઘણા છે, દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુ કરતાં સ્થૂળ હોવાથી ઓછા છે. એમ પછીના સૂત્ર માટે જાણવું. પૂર્વ પૂર્વની સંખ્યા બહુ છે અને પછી પછીની ઓછી છે. પણ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં સંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ઘણા છે. કારણ કે સંસ્થાતના ઘણા સ્થાનો હોય છે. સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ કરતાં અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ઘણા છે, કારણ કે, સંસ્થાતપ્રદેશિક કરતાં અસંસ્થાતના ઘણા સ્થાનો હોય છે. પરંતુ અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતાં અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ઓછા છે. કારણ કે તેનો તથાવિધ સૂક્ષ્મ પરિણામ થાય છે.—ટીકા.

૪૫ † પરમાણુથી માંડી અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધ સુધી એક પ્રદેશાવગાદ હોય છે અને જ્ઞાનુકથી માંડી અનન્તાણુ સ્કન્ધ સુધી બે પ્રદેશાવગાદ હોય છે. એમ ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધથી આરંભી અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધ સુધી ત્રિપ્રદેશાવગાદ હોય છે. એ પ્રમાણે ચતુઃપ્રદેશાવગાદ, યાવત્-અસંસ્થાત પ્રદેશાવગાદ સ્કન્ધો જાણવા.

તિપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો દુપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા; જાવ-દસપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો નવપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા । દસપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો સંલેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા; સંલેજ્જપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો અસંલેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા । પુચ્છા સન્નત્થ માણિયઘા ।

૫૦. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! ઇગ્ગપ્પસોગાદાણં દુપ્પસોગાદાણં ય પોગ્ગલાણં પ્પસદ્વયાપ કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા ઘા ! [૩૦] ગોયમા ! ઇગ્ગપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો દુપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પસદ્વયાપ વિસેસાહિયા, एवं જાવ-નવપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો દસપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પસદ્વયાપ વિસેસાહિયા; દસપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો સંલેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પસદ્વયાપ વહુયા; સંલેજ્જપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો અસંલેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા-પ્પસદ્વયાપ વહુયા ।

૫૧. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! ઇગ્ગસમયટ્ઠિતીયાણં યુસમયટ્ઠિતીયાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ ૦ ? [૩૦] જહા ઓગાહ-ળાપ વત્તઘયા एवं ઠિતીય વિ ।

૫૨. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! ઇગ્ગુણકાલયાણં દુગ્ગુણકાલયાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ ૦ ? [૩૦] ઇપ્પસિ ણં જહા પરમાણુપોગ્ગલાદીણં તહેવ વત્તઘયા નિરવસેસા; एवं સન્નેસિં વન્ન-ગંધ-રસાણં ।

૫૩. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! ઇગ્ગુણકક્કલ્લઢાણં દુગ્ગુણકક્કલ્લઢાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા ઘા ! [૩૦] ગોયમા ! ઇગ્ગુણકક્કલ્લઢેહિતો પોગ્ગલેહિતો દુગ્ગુણકક્કલ્લઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા; एवं જાવ-નવગુણકક્કલ્લઢેહિતો પોગ્ગલેહિતો દસગુણકક્કલ્લઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા; દસગુણકક્કલ્લઢેહિતો પોગ્ગલેહિતો સંલેજ્જગુણકક્કલ્લઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા; સંલેજ્જગુણકક્કલ્લઢેહિતો પોગ્ગલેહિતો અસંલેજ્જગુણકક્કલ્લઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા; અસંલેજ્જગુણકક્કલ્લઢેહિતો પોગ્ગલેહિતો અણંતગુણકક્કલ્લઢા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા । एवं પ્પસદ્વયાપ । સન્નત્થ પુચ્છા માણિયઘા । જહા કક્કલ્લઢા एवं મઝય-ગરુ-લહુયા વિ । સીય-ઝસિણ-નિઝ-લુક્કા જહા વન્ના ।

પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં બે પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. યાવત્-દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં નવ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે. સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે. સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવા.

૫૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક પ્રદેશમાં રહેલા અને બે પ્રદેશમાં રહેલા ૯ પુદ્ગલોમાં પ્રદેશાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં બે પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. ૯ પ્રમાણે યાવત્-નવ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણાં છે. સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણાં છે.

પ્રદેશાવગાહ પુદ્ગલોનું પ્રદેશરૂપે અલ્પવદુલ્લ.

૫૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળાં અને બે સમયની સ્થિતિવાળાં પુદ્ગલોમાં દ્વ્યાર્થરૂપે કયાં પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] જેમ અવગાહનાની વક્તવ્યતા કહી છે (સૂ. ૪૮-૪૯) તેમ સ્થિતિની પણ વક્તવ્યતા કહેવી.

સમયસ્થિતિવાળા પુદ્ગલોનું અલ્પવદુલ્લ.

૫૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક ગુણ કાળાં અને દ્વિગુણ કાળાં પુદ્ગલોમાં દ્વ્યાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલો કોનાથી વિશેષાધિક છે-દ્વ્યાદિ પરમાણુપુદ્ગલાદિની વક્તવ્યતાની પેઠે બધી વક્તવ્યતા કહેવી. ૯ પ્રમાણે બધા વર્ણ, ગંધ અને રસ સંબંધે પણ વક્તવ્યતા કહેવી.

વર્ણ, ગંધ અને રસ વિશિષ્ટ પુદ્ગલોનું અલ્પવદુલ્લ.

૫૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એકગુણ કર્કશ અને દ્વિગુણ કર્કશ પુદ્ગલોમાં દ્વ્યાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એકગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં દ્વિગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. ૯ પ્રમાણે યાવત્-નવગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં દશગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. દશગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે. સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે. અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્વ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે. ૯ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થરૂપે પણ સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવો. જેમ કર્કશ સ્પર્શ સંબંધે કહ્યું છે તેમ શ્રુદ્ધ, ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શ વિશે પણ કહેવું. તથા શીત, ઉષ્ણ, ક્ષિત્ત અને રુક્ષ સ્પર્શ સંબંધે વર્ણની પેઠે કહેવું.

સ્પર્શવિશિષ્ટ પુદ્ગલોનું અલ્પવદુલ્લ.

૫૪. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાનં સંલેખપપસિયાનં, અસંલેખપપસિયાનં, અણંતપપસિયાનં ય કંધાણં દ્વદ્વટ્ટયાપ પપસટ્ટયાપ દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ કયરે કયરે૦ જાવ-વિસેસાદિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ધત્યોવા અણંતપપસિયા કંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ, પરમાણુપોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ અણંતગુણા, સંલેખપપસિયા કંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ સંલેખગુણા, અસંલેખપપસિયા કંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેખગુણા; પપસટ્ટયાપ-સદ્ધત્યોવા અણંતપપસિયા કંધા પપસટ્ટયાપ, પરમાણુપોગ્ગલા અપપસટ્ટયાપ અણંતગુણા, સંલેખપપસિયા કંધા પપસટ્ટયાપ સંલેખગુણા, અસંલેખપપસિયા કંધા પપસટ્ટયાપ અસંલેખગુણા; દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ-સદ્ધત્યોવા અણંતપપસિયા કંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અણંતગુણા, પરમાણુપોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ અણંતગુણા, સંલેખપપસિયા કંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ સંલેખગુણા, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ સંલેખગુણા, અસંલેખપપસિયા કંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેખગુણા, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેખગુણા ।

૫૫. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! યગપપસોગાદાનં, સંલેખપપસોગાદાનં, અસંલેખપપસોગાદાનં ય પોગ્ગલાનં દ્વદ્વટ્ટયાપ પપસટ્ટયાપ દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ કયરે કયરે૦ જાવ વિસેસાદિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ધત્યોવા યગપપસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ, સંલેખપપસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ સંલેખગુણા, અસંલેખપપસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેખગુણા, પપસટ્ટયાપ-સદ્ધત્યોવા યગપપસોગાદા પોગ્ગલા અપપસટ્ટયાપ, સંલેખપપસોગાદા પોગ્ગલા પપસટ્ટયાપ સંલેખગુણા, અસંલેખપપસોગાદા પોગ્ગલા પપસટ્ટયાપ અસંલેખગુણા; દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ-સદ્ધત્યોવા યગપપસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ, સંલેખપપસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ સંલેખગુણા, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ સંલેખગુણા, અસંલેખપપસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેખગુણા, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેખગુણા ।

૫૬. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! યગસમયટ્ટિતીયાનં, સંલેખસમયટ્ટિતીયાનં, અસંલેખસમયટ્ટિતીયાનં ય પોગ્ગલાનં૦ ? [૩૦] જહા ઓગાદાણા તદ્દા ટિતીય વિ માણિયહં અપ્પાવહુત્વં ।

પરમાણુથી આરમ્ભી
અનંત પ્રદેશિક
સ્વ-પોનું અલ્પવહુત્વ.

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પરમાણુપુદ્ગલો સંખ્યાતપ્રદેશિક, અસંખ્યાતપ્રદેશિક અને અનંતપ્રદેશિક સ્કંધોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે કયાં પુદ્ગલસ્કંધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો છે. તેથી પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે-અનંતપ્રદેશવાળા સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી પરમાણુપુદ્ગલો *અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે, દ્રવ્યાર્થરૂપે-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે; તેથી પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો †દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, અને તેથી તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાત ગુણ છે, અને તેથી તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે.

પ્રદેશાવગાદ પુદ્ગ-
લોનું અલ્પવહુત્વ.

૫૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા, સંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા અને અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા એ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી સંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે-એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે સૌથી થોડા છે, તેથી સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે-એક પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે સૌથી થોડા છે, તેથી સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, અને તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે અને તે તેથી તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે.

એક સમયાર્થિ સ્થિ-
તિવાળા પુદ્ગલોનું
અલ્પવહુત્વ.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળા, સંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળા અને અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળા એ પુદ્ગલોમાં કયાં કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] જેમ અવગાહના સંબંધે અલ્પવહુત્વ કહ્યું છે, તેમ સ્થિતિ સંબંધે પણ અલ્પવહુત્વ કહેવું.

૧ પપસટ્ટયાપ જ-ક. ૨ અસંલેખ ક. ૩ દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટ-ક.

૫૪ * પરમાણુ અપ્રદેશી હોવાથી એટલે તેને પ્રદેશ નહિ હોવાથી અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ કયા છે.

† પરમાણુઓ દ્રવ્યની વિવક્ષામાં દ્રવ્યરૂપ છે અને પ્રદેશવિવક્ષામાં તેને પ્રદેશો નહિ હોવાથી દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ કયા છે.

૫૭. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ નં મંતે ! ઇગગુણકાલગાણં, સંસેજગુણકાલગાણં, અસંસેજગુણકાલગાણં, અણંતગુણકાલગાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ, પપસદ્વયાપ, દ્વદ્વપપસદ્વયાપ ૦ ! [૩૦] ઇપ્પસિ જહા પરમાણુપોગ્ગલાણં અપ્પાબહુગં તદ્દા ઇપ્પસિ ચિ અપ્પાબહુગં, ઇવં સેસાણ ચિ ષન્ન-ગંધ-રસાણં ।

૫૮. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ નં મંતે ! ઇગગુણકક્ષણાણં, સંસેજગુણકક્ષણાણં, અસંસેજગુણકક્ષણાણં, અણંતગુણકક્ષણાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ, પપસદ્વયાપ, દ્વદ્વપપસદ્વયાપ કયરે કયરે ૦ જાવ-વિસેસાદિયા વા ! [૩૦] ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા ઇગગુણકક્ષણા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ, સંસેજગુણકક્ષણા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ સંસેજગુણા, અસંસેજગુણકક્ષણા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ અસંસેજગુણા, અણંતગુણકક્ષણા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ અણંતગુણા, પપસદ્વયાપ ઇવં સેવ; નવરં સંસેજગુણકક્ષણા પોગ્ગલા પપસદ્વયાપ અસંસેજગુણા, સેસં તં સેવ । દ્વદ્વપપસદ્વયાપ-સદ્ધત્થોવા ઇગગુણકક્ષણા પોગ્ગલા દ્વદ્વપપસદ્વયાપ, સંસેજગુણકક્ષણા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ સંસેજગુણા, તે સેવ પપસદ્વયાપ સંસેજગુણા, અસંસેજગુણકક્ષણા દ્વદ્વયાપ અસંસેજગુણા, તે સેવ પપસદ્વયાપ અસંસેજગુણા; અણંતગુણકક્ષણા દ્વદ્વયાપ અણંતગુણા, તે સેવ પપસદ્વયાપ અણંતગુણા । ઇવં મડય-ગઠય-લહુયાણ ચિ અપ્પાબહુયં । સીય-ઉસિણ-નિદ્ધ-લુક્ખાણં જહા ષક્ષાણં તદ્દેવ ।

૫૯. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે નં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં કઙ્કુમ્મે, તેયોપ, દાઘરજ્જુમ્મે, કલિયોગે ! [૩૦] ગોયમા ! નો કઙ્કુમ્મે, નો તેયોપ, નો દાઘરજ્જુમ્મે, કલિયોગે । ઇવં જાવ-અણંતપપસિય સંધે ।

૬૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા નં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં કઙ્કુમ્મા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓષાવેસેણં સિય કઙ્કુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા; વિદ્ધાણાવેસેણં નો કઙ્કુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાઘરજ્જુમ્મા, કલિયોગા । ઇવં જાવ-અણંતપપસિયા સંધા ।

૬૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે નં મંતે ! પપસદ્વયાપ કિં કઙ્કુમ્મે ૦ પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો કઙ્કુમ્મે, નો તેયોગે, નો દાઘરજ્જુમ્મે, કલિયોગે ।

૫૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઇકગુણ કાઢા, સંસ્થાતગુણ કાઢા, અસંસ્થાતગુણ કાઢા અને અનંતગુણ કાઢા એ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલે કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] જેમ પરમાણુપુદ્ગલોનું અલ્પ-બહુત્વ કહ્યું છે (સૂ. ૫૨) તેમ એઓનું પણ અલ્પબહુત્વ કહેવું. એમ કાઢા સિવાયના બાકીના વર્ણ, ગંધ અને રસ સંબંધે પણ જાણવું.

વર્ણાદિવિશિષ્ટ પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ.

૫૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઇકગુણ કર્કશ, સંસ્થાતગુણ કર્કશ, અસંસ્થાતગુણ કર્કશ અને અનંતગુણ કર્કશ એ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે તથા દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલે કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઇકગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી થોડાં છે, તેથી સંસ્થાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાતગુણા છે, તેથી અસંસ્થાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંસ્થાતગુણ છે, તેથી અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અનંતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે પણ એ જ રીતે જાણવું. પરંતુ વિશેષ એ કે, સંસ્થાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંસ્થાતગુણા છે. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થરૂપે-ઇકગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે સૌથી થોડાં છે; તેથી સંસ્થાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાતગુણા છે, અને તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે તેથી સંસ્થાતગુણા છે, તેથી અસંસ્થાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંસ્થાતગુણ છે, અને તેથી તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંસ્થાતગુણ છે, અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે તેથી અનંતગુણ છે, અને તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે તેથી અનંતગુણ છે. એ જ રીતે મૃદુ, ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શોનું પણ અલ્પબહુત્વ કહેવું. શીત, ઉષ્ણ, સ્થિગ્ધ અને રુક્ષ સ્પર્શોનું અલ્પબહુત્વ વર્ણોની પેઠે જાણવું.

૫૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ દ્રવ્યાર્થરૂપે કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યય છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્પયોગ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ નથી, ત્ર્યય નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ *કલ્પયોગરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

પરમાણુમાં કૃતયુગ્મમાં રાશિનો સમવતાર.

૬૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ સામાન્યાદેશથી કૃતયુગ્મ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્પયોગ રૂપ હોય. અને વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ, ત્ર્યય કે દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્પયોગરૂપ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું.

પરમાણુઓ.

૬૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ પ્રદેશાર્થરૂપે કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ નથી, ત્ર્યય નથી, તેમ દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્પયોગરૂપ છે.

પરમાણુ પ્રદેશરૂપે.

૬૨. [પ્ર૦] તુપ્પસિય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કહજુમ્મે, નો તેયોયે, દાવરજુમ્મે, નો કલિયોગે ।

૬૩. [પ્ર૦] તિપ્પસિય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કહજુમ્મે, તેયોય, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિયોય ।

૬૪. [પ્ર૦] ચત્તપ્પસિય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કહજુમ્મે, નો તેઓય, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિયોગે । પંચપ્પસિય જહા પરમાણુપોગલે । છપ્પસિય જહા દુપ્પસિય । સત્તપ્પસિય જહા તિપ્પસિય । અટ્ટપ્પસિય જહા ચત્તપ્પસિય । નવ-પ્પસિય જહા પરમાણુપોગલે । દસપ્પસિય જહા તુપ્પસિય ।

૬૫. [પ્ર૦] સંઘેજ્જપ્પસિય ણં અંતે ! પોગલે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, જાવ-સિય કલિયોય । ઇવં અસંઘેજ્જપ્પસિય વિ, અણંતપ્પસિય વિ ।

૬૬. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા ણં અંતે ! પપ્પસિય કિં કહજુમ્મા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । વિહાણાવેસેણં નો કહજુમ્મા, નો તેયોયા, નો દાવરજુમ્મા, કલિયોગા ।

૬૭. [પ્ર૦] દુપ્પસિયા ણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેણં સિય કહજુમ્મા, નો તેયોયા, સિય દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા । વિહાણાવેસેણં નો કહજુમ્મા, નો તેયોયા, દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા ।

૬૮. [પ્ર૦] તિપ્પસિયા ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । વિહાણા-વેસેણં નો કહજુમ્મા, તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા ।

૬૯. [પ્ર૦] ચત્તપ્પસિયા ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેણં વિ વિહાણાવેસેણં વિ કહજુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા । પંચપ્પસિયા જહા પરમાણુપોગલા । છપ્પસિયા જહા દુપ્પસિયા । સત્તપ્પસિયા જહા તિપ્પસિયા । અટ્ટપ્પસિયા જહા ચત્તપ્પસિયા । નવપ્પસિયા જહા પરમાણુપોગલા । દસપ્પસિયા જહા તુપ્પસિયા ।

૭૦. [પ્ર૦] સંઘેજ્જપ્પસિયા ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેણં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । વિહા-ણાવેસેણં કહજુમ્મા વિ, જાવ-કલિયોગા વિ । ઇવં અસંઘેજ્જપ્પસિયા વિ, અણંતપ્પસિયા વિ ।

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૬૨. [પ્ર૦] દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ટ્રયોજ કે કલ્પોજ રૂપ નથી, પણ દ્વાપરયુગ્મ છે.

ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૬૩. [પ્ર૦] ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, દ્વાપર કે કલ્પોજ નથી, પણ ટ્રયોજ છે.

ચતુઃપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધ.

૬૪. [પ્ર૦] ચાર પ્રદેશવાળા સ્કન્ધ સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ નથી. પરમાણુપુદ્ગલની પેટે પાંચ પ્રદેશવાળો સ્કન્ધ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેટે પટ્ટપ્રદેશિક સ્કન્ધ, ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેટે સપ્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધ, ચતુઃપ્રદેશિકની પેટે આઠ પ્રદેશવાળો સ્કન્ધ, પરમાણુપુદ્ગલની પેટે નવ પ્રદેશિક સ્કન્ધ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની પેટે દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ જાણવો.

સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૬૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજરૂપ હોય. એ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશિક તથા અનંતપ્રદેશિક સ્કન્ધ સંબંધે જાણવું.

પરમાણુઓમાં પ્રદેશ-રૂપે કૃતયુગ્માદિ રાશિઓ.

૬૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો પ્રદેશાર્થપણે કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ છે, અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજ છે. તથા વિશેષાદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ, ટ્રયોજ કે દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્પોજ છે.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો.

૬૭. [પ્ર૦] દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશની અપેક્ષા કદાચ કૃતયુગ્મ હોય અને કદાચ દ્વાપરયુગ્મ હોય, પણ ટ્રયોજ કે કલ્પોજરાશિ રૂપ ન હોય. વિશેષની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ, ટ્રયોજ કે કલ્પોજરૂપ ન હોય, પણ દ્વાપરયુગ્મ રાશિરૂપ હોય.

ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધો.

૬૮. [પ્ર૦] ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધો સંબંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ, યાવત્-કદાચ કલ્પોજ હોય, વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્પોજ ન હોય, પણ ટ્રયોજ હોય.

ચતુષ્પ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધો.

૬૯. [પ્ર૦] શું ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કન્ધો કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ્મરૂપ છે, પણ ટ્રયોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્પોજરૂપ નથી. પંચપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુપુદ્ગલની પેટે (સૂ. ૬૦-૬૧) જાણવા. છપ્રદેશિક સ્કન્ધોને દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેટે (સૂ. ૬૭) જાણવું. સપ્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેટે (સૂ. ૬૮), અષ્ટપ્રદેશિક સ્કન્ધો ચતુષ્પ્રદેશિકની પેટે, નવપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુપુદ્ગલોની જેમ (સૂ. ૬૦-૬૧) અને દશપ્રદેશિક સ્કન્ધો દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધોની પેટે (સૂ. ૬૧) જાણવા.

સંખ્યાતપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધો.

૭૦. [પ્ર૦] શું સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો કૃતયુગ્મરાશિ રૂપ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્પોજરૂપ પણ હોય. વિશેષાદેશથી પણ કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્પોજરૂપ પણ હોય. એમ અસંખ્યાત પ્રદેશિક અને અનંતપ્રદેશિક સ્કન્ધો જાણવા.

७१. [प्र०] परमाणुपोगले णं भंते ! किं कडजुम्मपपसोगादे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मपपसोगादे, नो तेयोग०, नो दावरजुम्म०, कलियोगपपसोगादे ।

७२. [प्र०] दुपपसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मपपसोगादे, नो तेयोग०, सिय दावरजुम्मपपसोगादे, सिय कलियोगपपसोगादे ।

७३. [प्र०] तिपपसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मपपसोगादे, सिय तेयोगपपसोगादे, सिय दावरजुम्मपपसोगादे, सिय कलियोगपपसोगादे ३ ।

७४. [प्र०] चउप्पसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मपपसोगादे, जाव-सिय कलियोगपपसोगादे ४ । एवं जाव-अणंतपपसिए ।

७५. [प्र०] परमाणुपोगला णं भंते ! किं कडजुम्म-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगादा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलियोग० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगादा, नो तेयोग०, नो दावर०, कलियोगपपसोगादा ।

७६. [प्र०] दुप्पसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगादा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलियोग० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगादा, नो तेयोगपपसोगादा, दावरजुम्मपपसोगादा वि, कलियोगपपसोगादा वि ।

७७. [प्र०] तिप्पसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगादा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलि० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगादा, तेओगपपसोगादा वि, दावरजुम्मपपसोगादा वि, कलियोगपपसोगादा वि ३ ।

७८. [प्र०] चउप्पसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगादा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलियोग० । विहाणादेसेणं कडजुम्मपपसोगादा वि, जाव-कलियोगपपसोगादा वि ४ । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

७९. [प्र०] परमाणुपोगले णं भंते ! किं कडजुम्मसमयट्ठितीय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मसमयट्ठितीय, जाव-सिय कलियोगसमयट्ठितीय । एवं जाव-अणंतपपसिए ।

७१. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गल कृतयुग्मप्रदेशावगाढ होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्मप्रदेशावगाढ, त्र्योज प्रदेशावगाढ अने द्वापरयुग्मप्रदेशावगाढ न होय, पण कल्योजप्रदेशावगाढ होय.

परमाणुनी प्रदेशा-
वगाढता.

७२. [प्र०] द्विप्रदेशिक स्कंध संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म के त्र्योज प्रदेशाश्रित नथी, पण कदाच द्वापरयुग्म के कदाच कल्योज प्रदेशाश्रित छे.

द्विप्रदेशिक.

७३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं त्रिप्रदेशिक स्कंध कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म-प्रदेशाश्रित नथी, पण कदाच त्र्योज, कदाच द्वापरयुग्म के कदाच कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे.

त्रिप्रदेशिक.

७४. [प्र०] चतुःप्रदेशिक स्कंध संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे अने यावत्-कदाच कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

चतुःप्रदेशिक.

७५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गले कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्म प्रदेशाश्रित होय छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजप्रदेशाश्रित नथी. तथा विशेषादेशथी कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्मप्रदेशाश्रित नथी, पण कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे.

परमाणुपुद्गलो.

७६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं द्विप्रदेशिक स्कंधो कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजप्रदेशावगाढ नथी, अने विशेषादेशथी कृतयुग्म प्रदेशां रहेल नथी, त्र्योज प्रदेशां रहेल नथी, पण द्वापरयुग्म प्रदेशाश्रित अने कल्योजप्रदेशाश्रित छे.

द्विप्रदेशिक स्कंधो.

७७. [प्र०] हे भगवन् ! त्रिप्रदेशिक स्कंध कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्म-प्रदेशाश्रित छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज प्रदेशाश्रित नथी. तथा विशेषादेशथी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित नथी, पण त्र्योज, द्वापर के कल्यो-जप्रदेशाश्रित होय छे.

त्रिप्रदेशिक स्कंधो.

७८. [प्र०] चतुःप्रदेशिक स्कंधो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशथी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म के कल्योजप्रदेशाश्रित नथी, तथा विशेषादेशथी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे, यावत्-कल्योजप्रदेशाश्रित पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधो सुधी जाणवुं.

चतुःप्रदेशिक
स्कंधो.

७९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल कृतयुग्मसमयनी स्थितिवाळुं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळुं होय छे, यावत्-कदाच कल्योज समयनी स्थितिवाळुं होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

अनंतप्रदेशिक
परमाण्वादिनी कृत-
युग्मादि समयनी
स्थिति.

૮૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા નં મંતે ! કિં કહજુમ્મ૦-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેનં સિય કહજુમ્મસમયટિ-તીયા, જાવ-સિય કલિયોગસમયટિતીયા ધ । વિહાણાવેસેનં કહજુમ્મસમયટિતીયા વિ, જાવ-કલિયોગસમયટિતીયા વિ ધ । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

૮૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે નં મંતે ! કાલવજ્રપજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મે, તેઓગે-? [૩૦] જહા ટિતીપ વસલ્લયા एवं वज्रेसु वि सवेसु, गंधेसु वि एवं चेव, [एवं] रसेसु वि जाव-‘मधुरो रसो’ सि ।

૮૨. [પ્ર૦] અણંતપપસિય નં મંતે ! સંઘે કવલ્લહફાસપજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે, જાવ-સિય કલિઓગે ।

૮૩. [પ્ર૦] અણંતપપસિયા નં મંતે ! સંઘા કવલ્લહફાસપજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાવેસેનં સિય કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા ધ । વિહાણાવેસેનં કહજુમ્મા વિ, જાવ-કલિયોગા વિ ધ । एवं मउय-गदय-छडुया वि भाणियव्वा । सीय-उसिण-निद्ध-लुक्खा जहा वच्चा ।

૮૪. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે નં મંતે ! કિં સહે અણહે ? [૩૦] ગોયમા ! નો સહે, અણહે ।

૮૫. [પ્ર૦] દુપપસિય નં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સહે, નો અણહે । તિપપસિય જહા પરમાણુપોગલે । ચડપપસિય જહા દુપપસિય । પંચપપસિય જહા તિપપસિય । છપ્પપસિય જહા દુપપસિય । સત્તપપસિય જહા તિપપસિય । અટ્ટપપસિય જહા દુપપસિય । નવપપસિય જહા તિપપસિય । દસપપસિય જહા દુપપસિય ।

૮૬. [પ્ર૦] સંલેઝપપસિય નં મંતે ! સંઘે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય સહે, સિય અણહે । एवं असंलેजपपसिय वि । एवं अणंतपपसिय वि ।

૮૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળાં હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળાં હોય. તથા વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ-સમયની સ્થિતિવાળાં પણ હોય અને યાવત્-કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળાં પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું.

વર્ણાદિ વર્ણાયોની
કૃતયુગ્માદિરૂપતા.

૮૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલના કાલ્પ વર્ણપર્યાયો કૃતયુગ્મરૂપ છે, ય્વોજ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ સ્થિતિની વક્તવ્યતા કહી તેમ સર્વ વર્ણની વક્તવ્યતા કહેવી. એમ વધા ગંધો અને રસોને વિષે પણ યાવત્-મધુર રસ સુધી એજ પ્રમાણે જાણવું.

૮૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંતપ્રદેશિક સ્કંધના કર્કશસ્પર્શપર્યાયો કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજરૂપ છે.

૮૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધોના કર્કશસ્પર્શપર્યાયો કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યા-દેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્પોજ રૂપ પણ હોય છે. વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ છે અને યાવત્-કલ્પોજરૂપ પણ છે. એ પ્રમાણે મૃદુ-કોમલ, ગુરુ-મારે અને લઘુ-હલ્લવો-એ સ્પર્શ કહેવા. અને શ્રીત-ઢંડો, ઉષ્ણ-ઉનો, સ્નિગ્ધ-ચિકણો અને રુક્ષ-છુલ્લો-એ સ્પર્શો વર્ણોની પેટે કહેવા.

પરમાણુ સાર્થ કે
અનર્થ ?

૮૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ સાર્થ (જેનો અરધો ભાગ થઈ શકે તેવું) છે, કે અનર્થ (જેનો અરધો ભાગ ન થઈ શકે તેવું) છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સાર્થ નથી, પણ અનર્થ છે.

ત્રિપ્રદેશિકાદિ
સ્કંધ.

૮૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું બે પ્રદેશવાળો સ્કંધ સાર્થ છે કે અનર્થ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે *સાર્થ છે, પણ અનર્થ નથી. એ રીતે પરમાણુપુદ્ગલની પેટે ત્રણ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, બે પ્રદેશવાળા સ્કંધની પેટે ચાર પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેટે પાંચ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, બે પ્રદેશવાળાની પેટે છ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેટે સાત પ્રદેશવાળો સ્કંધ, બે પ્રદેશવાળાની પેટે આઠ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેટે નવ પ્રદેશવાળો સ્કંધ અને બે પ્રદેશવાળાની પેટે દશ પ્રદેશવાળો સ્કંધ સમજવો.

૮૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સંસ્થાતપ્રદેશવાળો સ્કંધ સાર્થ છે કે અનર્થ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ સાર્થ છે અને કદાચ અનર્થ છે. એ પ્રમાણે અસંસ્થાત પ્રદેશવાળા તથા અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સંબંધે પણ સમજવું.

૮૫ * સમ-બેકી સંસ્થાવાળા પ્રદેશોના જે સ્કંધો છે તે સાર્થ છે, કારણ કે તેના સરસા બે અર્ધ માગ થઈ શકે છે. અને વિષમ-એકી સંસ્થાવાળા પ્રદેશોના જે સ્કંધો છે તે અનર્થ છે, કારણ કે તેના સરસા બે અર્ધ માગ થઈ શકતા નથી.

૮૭. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા ણં મંતે ! કિં સહ્યા, અણહ્યા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સહ્યા વા, અણહ્યા વા । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

૮૮. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે ણં મંતે ! કિં સેય, નિરેય ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સેય, સિય નિરેય । एवं जाव-अणंत-पपसिय ।

૮૯. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા ણં મંતે ! કિં સેયા, નિરેયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સેયા ચિ, નિરેયા ચિ । एवं जाव-अणंतप-पसिया ।

૯૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે ણં મંતે ! સેય કાલઓ કેવચિરં દોર ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આલિયાપ અસંલેજ્જમાગં ।

૯૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે ણં મંતે ! નિરેય કાલઓ કેવચિરં દોર ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં ઇકં ભમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જ કાલં । एवं जाव-अणंतपपसिय ।

૯૨. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા ણં મંતે ! સેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલ્લસં ।

૯૩. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા ણં મંતે ! નિરેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલ્લસં । एवं जाव-अणंत-पपसिया ।

૯૪. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલસ્સ ણં મંતે ! સેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં દોર ? [ઉ૦] ગોયમા ! સટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જ કાલં; પરટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જ કાલં ।

૯૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો સાર્થ છે કે અનર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે "સાર્થ" પળ છે અને અનર્થ પળ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી સમજવું.

૯૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ સંકંપ છે કે નિષ્કંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ સંકંપ છે અને કદાચ નિષ્કંપ પળ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

૯૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો સંકંપ છે કે નિષ્કંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંકંપ પળ છે અને નિષ્કંપ પળ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી સમજવું.

૯૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા કાલ સુધી સંકંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે (પરમાણુપુદ્ગલ) જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી સંકંપ રહે.

પરમાણુની સંકંપાવ-
સ્થાનો કાલ.

૯૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુપુદ્ગલ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતા કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

પરમાણુની નિષ્કંપ-
તાનો કાલ.

૯૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલો કેટલા કાલ સુધી કંપાયમાન રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુપુદ્ગલો સદા કાલ કંપા-
યમાન રહે.

૯૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલો કેટલો કાલ નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સદા કાલ નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-
અનંતપ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું.

પરમાણુઓની નિષ્કં-
પતાનો કાલ.

૯૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? અર્પાત્ પોતાની કંપાયમાન અવસ્થાથી બંધ પડી પાછો કેટલે કાલે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! 'સ્વસ્થાને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાલનું અંતર હોય. પરસ્થાને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાલનું અંતર હોય.

સંકંપ પરમાણુનું
અંતર.

૯૭ * જ્યારે ઘણા પરમાણુઓ સમસંખ્યાવાળા હોય છે ત્યારે તે સાર્થ અને વિષમસંખ્યાવાળા હોય છે ત્યારે અનર્થ કહેવાય છે, કારણ કે સંઘાત-પરસ્પર મઝવાથી અને મેદ-જુદા પડવાથી તેની સંખ્યા અવસ્થિત હોતી નથી, તેથી તે બંને રૂપે છે.

૯૪ † પરમાણુ પરમાણુઅવસ્થામાં-સ્કન્ધથી વિયુક્તાવસ્થામાં હોય ત્યારે સ્વસ્થાને કહેવાય છે, અને જ્યારે સ્કન્ધાવસ્થામાં હોય છે ત્યારે પરસ્થાને કહેવાય છે. તેમાં એક પરમાણુ એકસમય પર્યન્ત ચલનક્રિયાથી બન્ધ પડી ફરી જાય ત્યારે સ્વસ્થાને આશ્રયી જઘન્યથી એક સમયનું અંતર હોય છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી તે પરમાણુ અસંખ્યાતા કાલ પર્યન્ત કોઈ સ્થાને સ્થિર રહીને પુનઃ જાય ત્યારે અસંખ્યાતા કાલનું અંતર હોય છે. જ્યારે પરમાણુ દ્વિપ્રદેશાદિક સ્કન્ધના અન્તર્ગત હોય અને જઘન્યથી એક સમય ચલનક્રિયાથી નિવૃત્ત રહીને પુનઃ જાય ત્યારે પરસ્થાને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અંતર હોય પણ જ્યારે તે પરમાણુ અસંખ્યાતા કાલ પર્યન્ત દ્વિપ્રદેશાદિક સ્કન્ધરૂપે રહીને પુનઃ તે સ્કન્ધથી જુદો પડીને જાય ત્યારે પરસ્થાને આશ્રયી ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતા કાલનું અંતર હોય છે.

૧૫. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ગુણંતરં પદુષ્ઠ જહ્નુષેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં આલિયાપ અસંલેજ્જહમાગં; પરદ્વાણંતરં પદુષ્ઠ જહ્નુષેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જ કાલં ।

૧૬. [પ્ર૦] દુપપસિયસ્સ ણં મંતે ! સંધસ્સ સેયસ્સ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ગુણંતરં પદુષ્ઠ જહ્નુષેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જ કાલં, પરદ્વાણંતરં પદુષ્ઠ જહ્નુષેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ગુણંતરં પદુષ્ઠ જહ્નુષેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં આલિયાપ અસંલેજ્જહમાગં; પરદ્વાણંતરં પદુષ્ઠ જહ્નુષેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । એવં જાવ-અણંતપપસિયસ્સ ।

૧૭. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલાણં મંતે ! સેયાણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં । [પ્ર૦] નિરેયા-ણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં । એવં જાવ-અણંતપપસિયાણં સંધાણં ।

૧૮. [પ્ર૦] પપસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ગુણોવા પરમાણુપોગ્ગલા સેયા, નિરેયા અસંલેજ્જગુણા, એવં જાવ-અસંલેજ્જપપસિયાણં સંધાણં ।

૧૯. [પ્ર૦] પપસિ ણં મંતે ! અણંતપપસિયાણં સંધાણં સેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરે૦ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ગુણોવા અણંતપપસિયા સંધા નિરેયા, સેયા અણંતગુણા ।

૧૦૦. [પ્ર૦] પપસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સંલેજ્જપપસિયાણં, અસંલેજ્જપપસિયાણં, અણંતપપસિયાણં ય સંધાણં સેયાણં નિરેયાણં ય દ્વદ્વયાપ પપસદ્વયાપ દ્વદ્વપપસદ્વયાપ કયરે કયરે૦ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ગુણોવા

નિષ્કમ્પ પરમાણુનું
અન્તર.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિષ્કમ્પ પરમાણુપુદ્ગલોનું કેટલા કાલનું અંતર હોય ?—નિષ્કમ્પ પરમાણુપુદ્ગલ કંપીને પાંખો કેટલે કાલે નિષ્કમ્પ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આલિકાના અસંખ્ય ભાગનું તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાલનું અંતર હોય.

સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ
દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધો
અન્તર.
નિષ્કમ્પ દ્વિપ્રદેશિકાદિ
સ્કન્ધો
અન્તર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સકમ્પ વે પ્રદેશવાલ્લા સ્કન્ધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાલનું તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાલનું અંતર હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વે પ્રદેશવાલ્લા નિષ્કમ્પ સ્કન્ધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આલિકાના અસંખ્ય ભાગનું તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાલનું અંતર હોય. ૧ પ્રમાણે યાવત્—અનંતપ્રદેશિક સ્કન્ધ સુધી જાણવું.

સકમ્પ પરમાણુઓનું
અન્તર.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સકમ્પ પરમાણુપુદ્ગલોનું કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તિઓનું અંતર નથી. [પ્ર૦] નિષ્કમ્પ પરમાણુપુદ્ગલોનું કેટલું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અંતર નથી. ૧ પ્રમાણે યાવત્—અનંતપ્રદેશિક સ્કન્ધો સુધી જાણવું.

સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ
પરમાણુઓનું અલપ-
વધુત્વ.
અસંખ્યાત પ્રદેશિક
સ્કન્ધો.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વોક્ત સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ પરમાણુપુદ્ગલોમાં કયા પરમાણુપુદ્ગલે કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સકમ્પ પરમાણુપુદ્ગલે સૌથી થોડા છે, અને નિષ્કમ્પ પરમાણુપુદ્ગલે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્—અસંખ્યાત પ્રદેશવાલ્લા સ્કન્ધો સુધી જાણવું.

સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ
અનન્ત પ્રદેશિક
સ્કન્ધોનું અલપ-
વધુત્વ.
અલપવધુત્વ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ પૂર્વોક્ત સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ અનંત પ્રદેશવાલ્લા સ્કન્ધોમાં કયા સ્કન્ધો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશવાલ્લા નિષ્કમ્પ સ્કન્ધો સૌથી થોડા છે, અને તેથી અનંત પ્રદેશવાલ્લા સકમ્પ સ્કન્ધો અનંતગુણ છે.

૧૦૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ પરમાણુપુદ્ગલો, સંખ્યાત પ્રદેશવાલ્લા સ્કન્ધો, અસંખ્યાત પ્રદેશવાલ્લા સ્કન્ધો અને અનંત પ્રદેશવાલ્લા સ્કન્ધોમાં દ્વ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે તથા દ્વ્યાર્થપ્રદેશાર્થપણે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ *અનંત પ્રદેશવાલ્લા નિષ્કમ્પ સ્કન્ધો દ્વ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૨ તેથી અનંત પ્રદેશવાલ્લા સકમ્પ સ્કન્ધો દ્વ્યાર્થપણે અનં-

૧૫. * જ્યારે પરમાણુ નિશ્ચલ-સ્થિર થઈને જઘન્ય એક સમય પર્યન્ત પરિભ્રમણ કરી પુનઃ સ્થિર થાય અને ઉત્કૃષ્ટ આલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગરૂપ અસંખ્ય સમય પર્યન્ત પરિભ્રમણ કરી પુનઃ સ્થિર થાય ત્યારે સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આલિકાનો અસંખ્યાતમો ભાગ અન્તર હોય. પરમાણુ નિશ્ચલ થઈ પોતાના સ્થાનથી ચલિત થાય અને જઘન્ય એક સમય પર્યન્ત દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધરૂપે રહીને પુનઃ નિશ્ચલ થાય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાલ સુધી દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધરૂપે રહી તેથી જુદો થઈને સ્થિર થાય ત્યારે પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર હોય.

૧૬ † દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ ચલિત થઈને અનન્ત કાલપર્યન્ત ઉત્તરોત્તર ધીમા અનન્ત પુદ્ગલોની સાથે સંબન્ધ કરતો પુનઃ તેજ પરમાણુની સાથે સંબન્ધ થઈને પુનઃ ચાલે ત્યારે પરસ્થાનને આશ્રયી ઉત્કૃષ્ટ અનન્ત કાલનું અન્તર હોય.—ટીકા.

૧૭ ‡ સકમ્પ પરમાણુપુદ્ગલો લોકમાં સર્વદા વિદ્યમાન હોવાથી તેને વિષે અન્તર હોતું નથી.

૧૦૦ ¶ પરમાણુપુદ્ગલો, સંખ્યાતપ્રદેશિક, અસંખ્યાતપ્રદેશિક અને અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધોના સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ પક્ષના દ્વ્યાર્થરૂપે આઠ વિકલ્પ થાય છે, ૧ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થરૂપે ૫૫ આઠ વિકલ્પ થાય છે. ઉભયાર્થરૂપે ચૌદ વિકલ્પો થાય છે, કારણ કે સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ પરમાણુઓના દ્વ્યાર્થતા અને પ્રદેશાર્થતા પદને બદલે દ્વ્યાર્થપ્રદેશાર્થતા રૂપ એકજ પદ કહેવું. પૃષ્ઠે છોડ વિકલ્પના બદલે ચૌદ વિકલ્પો થાય છે.

અનંતપપસિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ ૧, અનંતપપસિયા સંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અનંતગુણા ૨, પરમાણુપોગલા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અનંતગુણા ૩, સંલેજપપસિયા સંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૪, અસંલેજપપસિયા સંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૫, પરમાણુપોગલા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૬, સંલેજપપસિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ સંલેજગુણા ૭, અસંલેજપપસિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૮. પપસટ્ટયાપ એવં ચેવ. નવરં પરમાણુપોગલા અપસટ્ટયાપ માણિ-યવા. સંલેજપપસિયા સંધા નિરેયા પપસટ્ટયાપ અસંલેજગુણા; સેસં તં ચેવ. દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ-સદ્ધત્થોવા અનંતપપસિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ ૧, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અનંતગુણા ૨, અનંતપપસિયા સંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અનંતગુણા ૩, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અનંતગુણા ૪, પરમાણુપોગલા સેયા દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ અનંતગુણા ૫, સંલેજપપસિયા સંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૬, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૭, અસંલેજપપસિયા સંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૮, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૯, પરમાણુપોગલા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટપપસટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૧૦, સંલેજપપસિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૧૧, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૧૨, અસંલેજપપસિયા સંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંલેજગુણા ૧૩, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ સંલેજગુણા ૧૪.

૧૦૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા નં મંતે ! કિં દેસેપ, સલેપ, નિરેપ ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો દેસેપ, સિય સલેપ, સિય નિરેપ.

૧૦૨. [પ્ર૦] ડુપસિય નં મંતે ! સંધે-પુચ્છા. [ઉ૦] ગોયમા ! સિય દેસેપ, સિય સલેપ, સિય નિરેપ. એવં જાવ-અનંતપપસિય.

૧૦૩. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા નં મંતે ! કિં દેસેયા, સલેયા, નિરેયા ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો દેસેયા, સલેયા વિ નિરેયા વિ.

૧૦૪. [પ્ર૦] ડુપસિયા નં મંતે ! સંધા-પુચ્છા. [ઉ૦] ગોયમા ! દેસેયા વિ, સલેયા વિ, નિરેયા વિ. એવં જાવ-અનંતપપસિયા.

તગુણા છે. ૩ તેથી સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્વ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૪ તેથી સંલ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૫ તેથી અસંલ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૬ તેથી નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૭ તેથી સંલ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે સંલ્યાતગુણા છે. ૮ તેથી અસંલ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. પ્રદેશાર્થપણે પણ એજ રીતે આઠ વિકલ્પો જાણવા. વિશેષ એ કે, પરમાણુપુદ્ગલો (પ્રદેશાર્થને બદલે) અપ્રદેશાર્થપણે કહેવાં. સંલ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. બાકી વધું તેજ પ્રમાણે સમજવું. દ્વ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે—૧ અનંતપ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અનંત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૪ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૫ સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્વ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૬ સંલ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૭ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૮ અસંલ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૯ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૧૦ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્વ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૧૧ સંલ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૧૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે *અસંલ્યાતગુણા છે. ૧૩ અસંલ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્વ્યાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે. ૧૪ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંલ્યાતગુણા છે.

૧૦૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે કંપે છે, કે નિષ્કંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અમુક અંશે કંપતો નથી, પણ કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ રહે છે.

પરમાણુનો કમ્પ

૧૦૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અમુક અંશે કંપે છે—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ અમુક અંશે કંપે છે, કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સુધી જાણવું.

દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધનો કમ્પ.

૧૦૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે કંપે છે કે નિષ્કંપ રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અમુક અંશે કંપતા નથી, પણ સર્વ અંશે કંપે છે અને નિષ્કંપ પણ રહે છે.

પરમાણુઓનો કમ્પ.

૧૦૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અમુક અંશે કંપે છે—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે પણ કંપે છે અને નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સુધી જાણવું.

દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધોનો કમ્પ.

૧૦૦ * દ્વ્યાર્થતાસૂત્રને વિશે સંલ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો નિષ્કમ્પ પરમાણુઓથી સંલ્યાતગુણા કહ્યા, અને પ્રદેશાર્થતાસૂત્રમા તે પરમાણુઓ કરતાં તે સ્કંધો અસંલ્યાત ગુણા કહ્યા, તેનું કારણ એ છે કે નિષ્કમ્પ પરમાણુઓથી નિષ્કમ્પ સંલ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્વ્યાર્થરૂપે સંલ્યાતગુણા હોય છે, અને તેમાંના ઘણા સ્કંધોમાં ઉત્કૃષ્ટ સંલ્યાતવાળા પ્રદેશો હોવાથી નિષ્કમ્પ પરમાણુઓથી પ્રદેશાર્થરૂપે અસંલ્યાતગુણા હોય છે. કેમકે ઉત્કૃષ્ટ સંલ્યાતમાં એક સંલ્યાત ઉમેરતાં અસંલ્યાત થાય છે.

૧૦૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે ણં મંતે ! સઘેપ કાલઓ કેવચિરં હોર ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંલેજ્જમાગં ।

૧૦૬. [પ્ર૦] નિરેયે કાલઓ કેવચિરં હોર ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જં કાલં ।

૧૦૭. [પ્ર૦] દુપ્પસિય ણં મંતે ! સંધે વેસેપ કાલઓ કેવચિરં હોર ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંલેજ્જમાગં ।

૧૦૮. [પ્ર૦] સઘેપ કાલઓ કેવચિરં હોર ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંલેજ્જમાગં ।

૧૦૯. [પ્ર૦] નિરેય કાલઓ કેવચિરં હોર ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જં કાલં । एवं जाव-अणंतपपसिए ।

૧૧૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા ણં મંતે ! સઘેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! સઘજં ।

૧૧૧. [પ્ર૦] નિરેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ! [ઉ૦] સઘજં ।

૧૧૨. [પ્ર૦] દુપ્પસિયા ણં મંતે ! સંધા વેસેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘજં ।

૧૧૩. [પ્ર૦] સઘેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘજં ।

૧૧૪. [પ્ર૦] નિરેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘજં । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

૧૧૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલસ્સ ણં મંતે ! સઘેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોર ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ધાણંતરં પડુચ્ચ જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જં કાલં; પરદ્ધાણંતરં પડુચ્ચ જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં ઇકં ચેષ ।

૧૧૬. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં અંતરં હોર ? [ઉ૦] સદ્ધાણંતરં પડુચ્ચ જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંલેજ્જમાગં; પરદ્ધાણંતરં પડુચ્ચ જહજેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જં કાલં ।

પરમાણુના કપનનો કાઠ.

૧૦૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંલ્યાતમા ભાગ સુધી સંકંપ હોય.

પરમાણુના અનંત-નો કાઠ.

૧૦૬. [પ્ર૦] તે કેટલા વખત સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અસંલ્યાત કાઠ સુધી નિષ્કંપ રહે.

દ્વિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધનો દેશકપનકાઠ.

૧૦૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા કાઠ સુધી દેશથી-અમુક અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંલ્યાતમા ભાગ સુધી દેશથી કંપે.

સર્વકપનકાઠ.

૧૦૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંલ્યાતમા ભાગ સુધી સર્વ અંશે કંપે.

નિષ્કપન કાઠ.

૧૦૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલા કાઠ સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અસંલ્યાત કાઠ સુધી નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

પરમાણુઓનો કપન કાઠ.

૧૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલો કેટલા કાઠ સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સદા કાઠ કંપે.

નિષ્કંપન કાઠ. ત્રિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધોનો દેશકપન કાઠ.

૧૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ કેટલા કાઠ સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાઠ નિષ્કંપ રહે.

૧૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બે પ્રદેશવાળા સ્કંધો કેટલા વખત સુધી દેશથી કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાઠ દેશથી કંપે.

૧૧૩. [પ્ર૦] તેઓ કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાઠ સર્વ અંશે કંપે.

સર્વકપન કાઠ.

૧૧૪. [પ્ર૦] તેઓ કેટલા વખત સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બધો કાઠ નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું.

અનંત કાઠ.

સર્વાંશે સંકંપ પરમાણુનું અંતર.

૧૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાંશે સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાઠનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંલ્યાત કાઠનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનની અપેક્ષા જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંલ્યાત કાઠનું અંતર હોય.

નિષ્કંપ પરમાણુનું અંતર.

૧૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાઠનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંલ્યાતમા ભાગનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંલ્યાત કાઠનું અંતર હોય.

૧૧૭. [પ્ર૦] દુપ્પસિયસ્સ ણં મંતે ! સંધસ્સ દેસેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોય ? [ઉ૦] સદ્ધાણંતરં પદુષ્ઠ જહ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્ઞં કાલં; પરદ્ધાણંતરં પદુષ્ઠ જહ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં ।

૧૧૮. [પ્ર૦] સઘેયસ્સ કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] એવં ચેવ જહા દેસેયસ્સ ।

૧૧૯. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં ? [ઉ૦] સદ્ધાણંતરં પદુષ્ઠ જહ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંખેજ્ઞ-ભાગં, પરદ્ધાણંતરં પદુષ્ઠ જહ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । એવં જાવ-અણંતપ્પસિયસ્સ ।

૧૨૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલાણં મંતે ! સઘેયાણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોય ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૧. [પ્ર૦] નિરેયાણં કેવતિયં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૨. [પ્ર૦] દુપ્પસિયાણં મંતે ! સંધાણં દેસેયાણં કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૩. [પ્ર૦] સઘેયાણં કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૪. [પ્ર૦] નિરેયાણં કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં । એવં જાવ-અણંતપ્પસિયાણં ।

૧૨૫. [પ્ર૦] પ્પસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સઘેયાણં નિરેયાણં ય કયરે કયરે જાવ-વિસેસાદિયા યા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્ધત્થોવા પરમાણુપોગ્ગલા સઘેયા, નિરેયા અસંખેજ્ઞગુણા ।

૧૨૬. [પ્ર૦] પ્પસિ ણં મંતે ! દુપ્પસિયાણં સંધાણં દેસેયાણં, સઘેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરે જાવ-વિસેસાદિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્ધત્થોવા દુપ્પસિયા સંધા સઘેયા, દેસેયા અસંખેજ્ઞગુણા, નિરેયા અસંખેજ્ઞગુણા । એવં જાવ-અસંખેજ્ઞપ્પસિયાણં સંધાણં ।

૧૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અંશતઃ સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષા જઘન્ય એક સમયનું, અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાલનું અંતર હોય; તથા પરસ્થાનની અપેક્ષા જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાલનું અંતર હોય.

દેશથી સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધનું અંતર.

૧૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સર્વ અંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દેશથી-અમુક અંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે તેનું અંતર જાણવું.

સર્વભાગથી દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધનું અંતર.

૧૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષા જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનું; તથા પરસ્થાનની અપેક્ષા જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાલનું અંતર હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધનું અંતર.

૧૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સર્વાંશે સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી.

મગલ પરમાણુઓનું અંતર.

૧૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનું અંતર નથી.

અવગ પરમાણુઓનું અંતર.

૧૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અમુક અંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી.

અંશતઃ મગલ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોનું અંતર.

૧૨૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સર્વાંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી.

સર્વતઃ સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોનું અંતર.

૧૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી, એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાટા સ્કંધો સુધી સમજવું.

નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધનું અંતર.

૧૨૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંકંપ અને નિષ્કંપ એ પરમાણુપુદ્ગલોમાં કયા પરમાણુપુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો સૌથી થોડાં છે, અને તેથી નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો અસંખ્યાતગુણાં છે.

સંકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુઓનું અલ્પ-યદુત્તર.

૧૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ અંશતઃ સંકંપ, સર્વાંશ સંકંપ અને અકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોમાં કયા સ્કંધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સર્વાંશ સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો સૌથી થોડા છે, તેથી અંશતઃ સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અસંખ્યાત ગુણા છે અને તેથી અકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અસંખ્યાતગુણા છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું.

મગલ અને નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોનું અલ્પવહુત્વ.

૧૨૭. [પ્ર૦] યસિ જં મંતે ! અણંતપસિયાણં લંધાણં દેસેયાણં, સઘેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરેઃ જાવ-વિસે-સાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્થોવા અણંતપસિયા લંધા સઘેયા, નિરેયા અણંતગુણા, દેસેયા અણંતગુણા ।

૧૨૮. [પ્ર૦] યસિ જં મંતે ! પરમાણુપોગલાણં સંલેજ્જપસિયાણં, અસંલેજ્જપસિયાણં, અણંતપસિયાણં ય લંધાણં દેસેયાણં, સઘેયાણં, નિરેયાણં દઘટ્ટયાપ, પપસટ્ટયાપ, દઘટ્ટપપસટ્ટયાપ કયરે કયરે-જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘ્થોવા અણંતપસિયા લંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ ૧, અણંતપસિયા લંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૨, અણંતપસિયા લંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૩, અસંલેજ્જપસિયા લંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૪, સંલેજ્જપસિયા લંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૫, પરમાણુપોગલા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૬, સંલેજ્જપસિયા લંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૭, અસંલેજ્જપસિયા લંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૮, પરમાણુપોગલા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૯, સંલેજ્જપસિયા લંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ સંલેજ્જગુણા ૧૦, અસંલેજ્જપસિયા લંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૧ । પપેસટ્ટયાપ-સઘ્થોવા અણંતપદેસિયાઃ । એવં પપસટ્ટયાપ વિ । નવરં પરમાણુપોગલા અપપસટ્ટયાપ માણિયઘ્ઠા । સંલેજ્જપસિયા લંધા નિરેયા પપસટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા; સેસં તં ચેવ । દઘટ્ટપપસટ્ટયાપ-સઘ્થોવા અણંતપસિયા લંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ ૧, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અણંતગુણા ૨, અણંતપસિયા લંધા નિરેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૩, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અણંતગુણા ૪, અણંતપસિયા લંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૫, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અણંતગુણા ૬, અસંલેજ્જપસિયા લંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અણંતગુણા ૭, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૮, સંલેજ્જપસિયા લંધા સઘેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૯, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૦, પરમાણુપોગલા સઘેયા દઘટ્ટપપસટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૧, સંલેજ્જપસિયા લંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૨, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ સંલેજ્જગુણા ૧૩, અસંલેજ્જપસિયા લંધા દેસેયા દઘટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૪, તે ચેવ પપસટ્ટયાપ અસંલેજ્જગુણા ૧૫, પરમાણુપોગલા નિરેયા દઘટ્ટપપેસટ્ટયાપ અસંલે-

અનન્તપ્રદેશિકજં
અલ્પવતુ-ધ.

૧૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અંશતઃ સંકંપ, સર્વાંશ સંકંપ અને અકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધોમાં કયા સ્કંધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સર્વાંશ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સૌથી થોડા છે, તેથી નિષ્કંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો અનંતગુણા છે, અને તેથી અંશતઃ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પણ અનંતગુણા છે.

દ્રવ્યાર્થારૂપે પર-
માણુ વગેરેનું અલ્પ-
વતુત્વ.

૧૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અંશતઃ સંકંપ, સર્વાંશ સંકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોના સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો, અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો તથા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધોમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કયા સ્કંધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ સર્વાંશ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૨ નિષ્કંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અંશતઃ સંકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૪ સર્વાંશ સંકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણ છે. ૫ સર્વાંશે સંકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૬ સર્વાંશે સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૭ અંશતઃ સંકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૮ અંશતઃ સંકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૯ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૦ નિષ્કંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૧ નિષ્કંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. પ્રદેશાર્થપણે-સર્વાંશે સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૧ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે પણ જાણવું. વિશેષ ૧ કે, પરમાણુપુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે કહેવાં. સંખ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થપણે—૧ સર્વાંશે સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અનંતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અને ૪ તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૫ અંશતઃ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૬ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૭ સર્વાંશે સંકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૮ અને તેજ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૯ સર્વાંશે સંકંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૦ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૧ સર્વાંશે સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૨ અંશતઃ સંકંપ સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૩ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૪ અંશતઃ સંકંપ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૫ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૬ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૭ સંખ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણા

જગુણા ૧૬, સંલેજપપસિયા લંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ સંલેજગુણા ૧૭, તે ચેવ પપસદ્વયાપ સંલેજગુણા ૧૮, અસંલેજપપસિ-
યા નિરેયા દ્વદ્વયાપ અસંલેજગુણા ૧૯, તે ચેવ પપસદ્વયાપ અસંલેજગુણા ૨૦ ।

૧૨૯. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે ! ધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્દ ધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપ-
પસા પન્નત્તા ।

૧૩૦. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે ! અધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પન્નત્તા ? [ઉ૦] एवं ચેવ ।

૧૩૧. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે ! આગાસત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પન્નત્તા ? [ઉ૦] एवं ચેવ ।

૧૩૨. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે ! જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્દ જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા
પન્નત્તા ।

૧૩૩. [પ્ર૦] યપ નં મંતે ! અદ્દ જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપસા કતિસુ આગાસપપસેસુ ઓગાહંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા !
જહ્લેણં પક્કંસિ વા દોહિં વા તીહિં વા ચઠહિં વા પંચહિં વા છહિં વા ઉક્કોસેણં અદ્દસુ, જો ચેવ નં સસસુ । ‘સેવં મંતે ! સેવં
મંતે ! તિ’ ।

પણવીસદ્દમે સપ્ત ચતુથો ઉદેસો સમત્તો ।

છે. ૧૮ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંહ્યાતગુણા છે. ૧૯, અસંહ્યાત પ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૨૦
અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે.

૧૨૯. [પ્ર૦] *હે મગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલ કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાયના *આઠ મધ્ય પ્રદેશો
કહ્યા છે.

ધર્માસ્તિકાયના
મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલ કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું.

અધર્માસ્તિકાયના
મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આકાશાસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલ કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું.

આકાશના મધ્ય
પ્રદેશો.

૧૩૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલ કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવાસ્તિકાયના આઠ મધ્ય
પ્રદેશો કહ્યા છે.

જીવના મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના એ આઠ મધ્ય પ્રદેશો આકાશાસ્તિકાયના કેટલ પ્રદેશોમાં સમાઈ શકે ? [ઉ૦] હે
ગૌતમ ! તે જગન્ય ૧૧ન, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, અને છ પ્રદેશોમાં સમાય તથા ઉત્કૃષ્ટ આઠ પ્રદેશોમાં સમાય, પણ સાત પ્રદેશોમાં ન સમાય.
‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—બિહરે છે.

જીવના મધ્ય પ્રદે-
શોની અવગાહના.

પચીશમાં શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિચિહ્વા નં મંતે ! પજ્જવા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિહ્વા પજ્જવા પન્નત્તા, તંજહા—જીવપજ્જવા ય
અજીવપજ્જવા ય । પજ્જવપદં નિરવસેસં માણિયલ્લં જહા પન્નવણાપ ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યવો કેટલ પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પર્યવો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—
જીવપર્યવો અને અજીવપર્યવો. અહિં પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રનું સમગ્ર પર્યવપદ કહેવું.

પર્યાવ.

૧ ઓગાઠા હોતિ હુ ।

૧૨૯. * ‘ધર્માસ્તિકાયના આઠ મધ્ય પ્રદેશો આઠ રુચકપ્રદેશવર્તી હોય છે, ‘એમ ચૂર્ણિકાર કહે છે, અને તે રુચકપ્રદેશો મેરુના મૂઠામાંના મધ્યવર્તી
છે. યદ્યપિ ધર્માસ્તિકાયાદિ લોકપ્રમાણ હોવાથી તેનો મધ્ય ભાગ રુચકથી અસંસ્પૃશ્ય યોજન દૂર રક્ષપ્રમાના આકાશની અંદર આવેલો છે, રુચકવર્તી નથી, તો
પણ દિશા અને વિદિશાની ઉત્પત્તિસ્થાન રુચક હોવાથી ધર્માસ્તિકાયાદિના મધ્ય તરીકે તેની વિશ્લેષ કરી હોય એમ સંભવે છે.—ટીકા.

૧૩૩ † જીવપ્રદેશોનો સંકોચ અને વિકાસ ધર્મે હોવાથી તેના મધ્યવર્તી આઠ પ્રદેશો જગન્યથી એક આકાશપ્રદેશથી માંથી છ આકાશપ્રદેશમાં રહી
શકે છે અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ આકાશ પ્રદેશમાં રહે છે, પણ વસ્તુસ્વભાવથી સાત આકાશપ્રદેશને આશ્રયી રહેતા નથી.—ટીકા.

‡ ૧ પર્યવ—ગુણ, ધર્મ, વિશેષ. જીવપર્યવ—જીવધર્મ, અજીવપર્યવ—અજીવધર્મ. તે ધર્મો અનન્ત હોય છે. જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૫ પા ૧૭૯-૨૦૩ .

२. [प्र०] आवलिया णं भंते ! किं संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, अणंता समया ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, नो अणंता समया ।

३. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव ।

४. [प्र०] थोवे णं भंते ! किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव । एवं लवे वि; मुहुसे वि; एवं अहोरसे, एवं पक्खे, मासे, उऊ, अयणे, संवच्छरे, जुगे, वाससये, वाससहस्से, वाससयसहस्से, पुब्बंगे, पुब्बे, तुडियंगे, तुडिए, अड्डंगे, अड्डे, अववंगे, अववे, हूहुयंगे, हूहुए, उप्पलंगे, उप्पले, पउमंगे, पउमे, नल्लिङ्गे, नल्लिणे, अच्छणिपूरंगे, अच्छणिपूरे, अउयंगे, अउये, नउयंगे, नउए, पउयंगे, पउए, चूलियंगे, चूलिए, सीसपहेलियंगे, सीसपहेलिया; पल्लिओवमे, सागरोवमे, ओस-प्पिणी, एवं उस्सप्पिणी वि ।

५. [प्र०] पोग्गलपरियट्टे णं भंते ! किं संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, अणंता समया-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, नो असंखेज्जा समया, अणंता समया । एवं तीयद्धा, अणागयद्धा, सच्चद्धा ।

६. [प्र०] आवलियाओ णं भंते ! किं संखेज्जा समया-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, सिय असंखेज्जा समया, सिय अणंता समया ।

७. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जा समया ३ ? [उ०] एवं चेव ।

८. [प्र०] थोवा णं भंते ! किं संखेज्जा समया ३ ? [उ०] एवं चेव । एवं जाव-‘ओसप्पिणीओ’ सि ।

९. [प्र०] पोग्गलपरियट्टा णं भंते ! किं संखेज्जा समया-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, नो असंखेज्जा समया, अणंता समया ।

१०. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जाओ आवलियाओ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! संखेज्जाओ आवलियाओ, नो असंखेज्जाओ आवलियाओ, नो अणंताओ आवलियाओ । एवं थोवे वि, एवं जाव-‘सीसपहेलिय’ सि ।

आवलिका.

२. [प्र०] हे भगवन् ! आवलिका संख्याता समयरूप छे, असंख्याता समयरूप छे के अनंत समयरूप छे ? [उ०] हे गौतम ! आवलिका संख्याता समयरूप नथी, तेम अनंत समयरूप पण नथी, परंतु असंख्याता समयरूप छे.

आनप्राणादि.

३. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राण-आसोच्छ्वास ए शुं संख्याता समयरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

४. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोक संख्याता समयरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! एज प्रमाणे जाणवुं. अने ए प्रमाणे लव, मुहूर्त, अहोरात्र, पक्ष, मास, ऋतु, अयन, संवत्सर, युग, सो वर्ष, हजार वर्ष, लाख वर्ष, पूर्वांग, पूर्व, त्रुटितांग, त्रुटित, अट्टांग, अट्ट, अववांग, अवव, हूहुकांग, हूहुक, उत्पलांग, उत्पल, पद्मांग, पद्म, नल्लिनांग, नल्लिन, अच्छनिपूरांग, अच्छनिपूर, अयुतांग, अयुत, नयु-तांग, नयुत, प्रयुतांग, प्रयुत, चूलिकांग, चूलिका, शीर्षप्रहेलिकांग, शीर्षप्रहेलिका, पल्लोपम, सागरोपम, अवसर्पिणी अने उत्सर्पिणीना समयो संबंधे पण जाणवुं. अर्थात्—एमांन प्रत्येकना असंख्याता समयो छे.

पुद्गलपरिवर्त.

५. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्त ए शुं संख्याता समयरूप छे, असंख्याता समयरूप छे के अनंत समयरूप छे ! [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता समयरूप नथी, असंख्याता समयरूप नथी, पण अनंत समयरूप छे. ए प्रमाणे भूतकाळ, भविष्यत्काळ तथा सर्व-काळ विषे पण जाणवुं.

आवलिकाओ.

६. [प्र०] हे भगवन् ! आवलिकाओ शुं संख्याता समयरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! आवलिकाओ संख्याता समयरूप नथी, पण कदाच असंख्याता समयरूप होय, अने कदाच अनंत समयरूप होय.

आनप्राणो.

७. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राणो शुं संख्याता समयरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

स्तोको.

८. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोको शुं संख्याता समयरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. अने ए प्रमाणे यावत्-अव-सर्पिणीओ सुधी समजवुं.

पुद्गलपरिवर्तो.

९. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तो ए शुं संख्याता समयरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता समयरूप नथी, असंख्याता समयरूप नथी, पण अनंत समयरूप छे.

आनप्राण.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राण ए शुं संख्याती आवलिकारूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूप छे, पण असंख्याती के अनंत आवलिकारूप नथी. ए प्रमाणे स्तोक संबंधे पण जाणवुं. यावत्-शीर्षप्रहेलिका सुधी पण एम जाणवुं.

११. [प्र०] पलिओवमे णं मंते ! किं संखेज्जा ३-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जाओ आवलियाओ, असंखेज्जाओ आवलियाओ, नो अणंताओ आवलियाओ । एवं सागरोवमे वि, एवं ओसप्पिणी वि, उस्सप्पिणी वि ।

१२. [प्र०] पोग्गलपरियहे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जाओ आवलियाओ, णो असंखेज्जाओ आवलियाओ, अणंताओ आवलियाओ । एवं जाव-सव्वद्धा ।

१३. [प्र०] आणापाणू णं मंते ! किं संखेज्जाओ आवलियाओ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय संखेज्जाओ आवलि-याओ, सिय असंखेज्जाओ, सिय अणंताओ । एवं जाव-सीसपहेलियाओ ।

१४. [प्र०] पलिओवमा णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जाओ आवलियाओ, सिय असंखेज्जाओ आवलियाओ, सिय अणंताओ आवलियाओ । एवं जाव-उस्सप्पिणीओ ।

१५. [प्र०] पोग्गलपरियहे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जाओ आवलियाओ, णो असंखेज्जाओ आवलियाओ, अणंताओ आवलियाओ ।

१६. [प्र०] घोवे णं मंते ! किं संखेज्जाओ आणापाणूओ, असंखेज्जाओ ? [उ०] जहा आवलियाए वत्तव्वया एवं आणापाणूओ वि निरवसेसा । एवं एतेणं गमएणं जाव-सीसपहेलिया भाणियद्धा ।

१७. [प्र०] सागरोवमे णं मंते ! किं संखेज्जा पलिओवमा ?-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! संखेज्जा पलिओवमा, णो असं-खेज्जा पलिओवमा, णो अणंता पलिओवमा । एवं ओसप्पिणीए वि, उस्सप्पिणीए वि ।

१८. [प्र०] पोग्गलपरियहे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो संखेज्जा पलिओवमा, णो असंखेज्जा पलिओवमा, अणंता पलिओवमा । एवं जाव-सव्वद्धा ।

१९. [प्र०] सागरोवमा णं मंते ! किं संखेज्जा पलिओवमा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय संखेज्जा पलिओवमा, सिय असंखेज्जा पलिओवमा, सिय अणंता पलिओवमा । एवं जाव-ओसप्पिणी वि, उस्सप्पिणी वि ।

११. [प्र०] हे भगवन् ! पल्योपमं शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूपं नथी, तेम अनंत आवलिकारूपं नथी, पण अणंता आवलिकारूपं छे. ए प्रमाणे सागरोपम, अवसर्पिणी अने उत्सर्पिणी संबंधे पण जाणवुं.

पल्योपम.

१२. [प्र०] पुद्गलपरिवर्तं केटली आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूपं नथी, अणंता आवलिकारूपं नथी, पण अनंत आवलिकारूपं छे. ए प्रमाणे यावत्-सर्वाद्धा सुधी जाणवुं.

पुद्गलपरिवर्त.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राणो शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच संख्याती आव-लिकारूपं होय, कदाच असंख्याती आवलिकारूपं पण होय अने कदाच अनंत आवलिकारूपं पण होय. ए प्रमाणे यावत्-शीर्षप्रहे-लिका सुधी जाणवुं.

आनप्राणो.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! पल्योपमो शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूपं नथी, पण कदाच असंख्याती अने कदाच अनंत आवलिकारूपं छे. ए प्रमाणे यावत्-उत्सर्पिणीओ सुधी जाणवुं.

पल्योपमो.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तो शुं संख्याती आवलिकारूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याती आवलिकारूपं नथी, असंख्याती आवलिकारूपं नथी, पण अनंत आवलिकारूपं छे.

पुद्गलपरिवर्तो.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोके शुं संख्याता आनप्राणरूपं छे के असंख्याता आनप्राणरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम आवलिका संबंधे वक्तव्यता कही तेम नथी आनप्राण संबंधे पण जाणवी. ए प्रमाणे ए पूर्वोक्त गम-पाठवडे यावत्-शीर्षप्रहेलिका सुधी समजवुं.

स्तोक.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! सागरोपमं शुं संख्याता पल्योपमरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता पल्योपमरूपं छे, पण असंख्याता के अनंत पल्योपमरूपं नथी. ए प्रमाणे अवसर्पिणी अने उत्सर्पिणी संबंधे पण जाणवुं.

सागरोपम.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलपरिवर्तं शुं संख्याता पल्योपमरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता के असंख्याता पल्योपमरूपं नथी, पण अनंत पल्योपमरूपं छे. ए प्रमाणे यावत्-सर्वाद्धा सुधी जाणवुं.

पुद्गलपरिवर्त.

१९. [प्र०] हे भगवन् ! सागरोपमो शुं संख्याता पल्योपमरूपं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच संख्याता पल्योपम-रूपं होय छे, कदाच असंख्याता पल्योपमरूपं होय छे अने कदाच अनंत पल्योपमरूपं पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अवसर्पिणी तथा उत्सर्पिणी संबंधे पण जाणवुं.

सागरोपमो.

૨૦. [પ્ર૦] પોગલપરિયદ્ધા નં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલેજા પલિઓવમા, નો અસંલેજા પલિઓવમા, અળંતા પલિઓવમા ।

૨૧. [પ્ર૦] ઓસપ્પિની નં મંતે ! કિં સંલેજા સાગરોવમા૦ ? [ઉ૦] જહા પલિઓવમસ્સ વત્તવ્વયા તદ્ધા સાગરો-વમસ્સ વિ ।

૨૨. [પ્ર૦] પોગલપરિયદ્ધે નં મંતે ! કિં સંલેજાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલે-જાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ, નો અસંલેજાઓ, અળંતાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ । एवं जाव-सच्चद्धा ।

૨૩. [પ્ર૦] પોગલપરિયદ્ધા નં મંતે ! કિં સંલેજાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલે-જાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ, નો અસંલેજાઓ, અળંતાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ ।

૨૪. [પ્ર૦] તીતદ્ધા નં મંતે ! કિં સંલેજા પોગલપરિયદ્ધા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલેજા પોગલપરિયદ્ધા, નો અસંલેજા, અળંતા પોગલપરિયદ્ધા । एवं अणागयद्धा वि; एवं सच्चद्धा वि ।

૨૫. [પ્ર૦] અણાગયાદ્ધા નં મંતે ! કિં સંલેજાઓ તીતદ્ધાઓ, અસંલેજાઓ, અળંતાઓ ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલે-જાઓ તીતદ્ધાઓ, નો અસંલેજાઓ તીતદ્ધાઓ, નો અળંતાઓ તીતદ્ધાઓ । અણાગયાદ્ધા નં તીતદ્ધાઓ સમયાહિયા, તીતદ્ધા નં અણાગયાદ્ધાઓ સમયુણા ।

૨૬. [પ્ર૦] સચ્ચદ્ધા નં મંતે ! કિં સંલેજાઓ તીતદ્ધાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંલેજાઓ તીતદ્ધાઓ, નો અસંલેજાઓ, નો અળંતાઓ તીતદ્ધાઓ । સચ્ચદ્ધા નં તીતદ્ધાઓ સાતિરેગદુગુણા, તીતદ્ધા નં સચ્ચદ્ધાઓ યોવૂણપ અદ્ધે ।

પુદ્ગલપરિવર્તો.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો શું સંલ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંલ્યાતા પલ્યોપમ-રૂપ નથી, અસંલ્યાતા પલ્યોપમરૂપ નથી, પણ અનંત પલ્યોપમરૂપ છે.

અવસર્પિણી.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અવસર્પિણી શું સંલ્યાતા સાગરોપમો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પલ્યોપમની વક્તવ્યતા કહી તેમ સાગરોપમની પણ વક્તવ્યતા કહેવી.

પુદ્ગલપરિવર્ત.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્ત શું સંલ્યાતી ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંલ્યાતી કે અસંલ્યાતી ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ નથી, પણ અનંત ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વાદ્ધા સુધી જાણવું.

પુદ્ગલપરિવર્તો.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો શું સંલ્યાતી ઉત્તર્પિણીઓ અને અવસર્પિણીઓ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંલ્યાતી કે અસંલ્યાતી ઉત્તર્પિણીઓ અને અવસર્પિણીઓ નથી, પણ અનંત ઉત્તર્પિણીઓ અને અવસર્પિણીઓ છે.

અતીતાદ્ધા.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલ એ શું સંલ્યાતા પુદ્ગલપરિવર્તો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંલ્યાતા કે અસંલ્યાતા પુદ્ગલપરિવર્તો નથી, પણ અનંત પુદ્ગલપરિવર્તો છે. એ પ્રમાણે અનાગત કાલ અને સર્વાદ્ધા વિષે પણ જાણવું.

અનાગતાદ્ધા.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનાગતાદ્ધા-ભવિષ્યત્કાલ શું સંલ્યાતા *અતીતાદ્ધારૂપ છે, અસંલ્યાતા અતીતાદ્ધારૂપ છે કે અનંત અતીતા-દ્ધારૂપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવિષ્યત્કાલ સંલ્યાતા અતીતાદ્ધા, અસંલ્યાતા, કે અનંત અતીતાદ્ધારૂપ નથી, પણ અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલથી અનાગતાદ્ધા-ભવિષ્યત્કાલ એક સમય અધિક છે અને ભવિષ્ય કાલ કરતાં ભૂતકાલ એક સમય ન્યૂન છે.

સર્વાદ્ધા.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાદ્ધા સંલ્યાતા અતીતાદ્ધારૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત અતી-તાદ્ધારૂપ નથી, કિંતુ અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલ કરતાં †સર્વાદ્ધા કાંઈક અધિક યમણો છે, અને અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલ સર્વાદ્ધા કરતાં કાંઈક ન્યૂન અર્ધભાગરૂપ છે.

૨૫ * અતીતાદ્ધાથી અનાગતાદ્ધા સમયાધિક છે, કારણ કે અતીતકાલ અને અનાગત કાલ અનાદિપણાથી અને અનન્તપણાથી સમાન છે, તે બન્નેની વચ્ચે મગ્ધવંતનો પ્રશ્ન સમય છે અને તે અવિનષ્ટ હોવાથી અતીતકાલમાં તેનો સમાવેશ થતો નથી, પણ અવિનષ્ટત્વ ધર્મેના સાધર્મ્યથી તેનો અનાગત કાલમાં સમાવેશ થાય છે. માટે અતીતકાલથી અનાગતકાલ સમયાધિક છે, અને અનાગત કાલથી અતીતકાલ સમય ન્યૂન છે.

૨૬ † સર્વાદ્ધા અતીતકાલ કરતાં વર્તમાન સમય અધિક યમણો છે, અને અતીતકાલ સર્વાદ્ધા કરતાં સમય ન્યૂન અર્ધ ભાગરૂપ છે. અહિં કોઈ આચાર્ય કહે છે કે અતીતકાલથી અનાગતકાલ અનન્ત ગુણ છે, “તેણે તો ત્રીજા અણાગયદ્ધા અનન્તગુણ” ॥ અનન્ત પુદ્ગલ પરાવર્તરૂપ અતીતાદ્ધા છે, તેથી અનન્તગુણ અનાગતાદ્ધા છે. જો વર્તમાન સમયે અતીતકાલ અને અનાગત કાલ સરખા હોય તો વર્તમાન સમયનો અતિક્રમ થતાં અનાગતકાલ એક સમય ન્યૂન થશે, અને પછી જે, ત્રણ, ચાર ઇત્યાદિ સમયો ઘટતા તેનું સરખાપણું રહેશે નહિ, માટે વચ્ચે કાલ સમાન નથી, પણ અતીતકાલથી અનાગત કાલ અનન્તગુણ છે. તેથી અનન્ત કાલનો અતિક્રમ થવા છતાં તેનો ક્ષય થતો નથી.” તેનો ઉત્તર ૧ છે કે અતીતકાલ અને અનાગત કાલનું સમાનપણું કહેવામાં આવે છે તે અનાદિત્વ અને અનન્તત્વથી વિવક્ષિત છે. જેમ અતીતકાલની આદિ નથી, તેમ અનાગત કાલનો અન્ત નથી, માટે બન્નેનું સરખાપણું છે.-ટીકા.

૨૭. [પ્ર૦] સજ્જા ણં મંતે ! કિં સંજેજ્જાઓ અણાગયજ્જાઓ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો સંજેજ્જાઓ અણાગય-જ્જાઓ, ણો અસંજેજ્જાઓ અણાગયજ્જાઓ, ણો અણંતાઓ અણાગયજ્જાઓ । સજ્જા ણં અણાગયજ્જાઓ થોવૂણગદુગુણા; અણા-ગયજ્જા ણં સજ્જાઓ સાતિરેને અજે ।

૨૮. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! ણિઓદા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિહા ણિઓદા પજ્જતા । તંજહા—ણિઓયગા ય ણિઓયગજીવા ય ।

૨૯. [પ્ર૦] ણિઓદા ણં મંતે ! કતિવિહા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિહા પજ્જતા, તંજહા—સુહુમનિગોદા ય ઘાય-રણિઓગા ય, ઇવં નિઓગા ણિણિયજ્જા જહા જીવાભિગમે તદેવ નિરવસેસં ।

૩૦. [પ્ર૦] કતિવિદે ણં મંતે ! ણામે પજ્જતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! હિચ્છિદે ણામે પજ્જતે, તંજહા—૧ ઔદય, જાવ—૧ સન્નિ-વાય । [પ્ર૦] સે કિં તં ઉદય ણામે ? [ઉ૦] ઉદય ણામે હુવિદે પજ્જતે, તંજહા—ઉદય ય ઉદયનિપ્પજ્જે ય—ઇવં જહા સત્તરસમસપ પદમે ઉદેસપ માવો તદેવ દ્વિ વિ । નથરં દ્વમં નામણણસં, સેસં તદેવ, જાવ—સન્નિવાય । ‘સંવં મંતે ! સંવં મંતે ! સિ ।

પણવીસદ્દમે સપ પંચમો ઉદેસો સમત્તો ।

૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સર્વોદ્ધા શું સંલ્યાતા અનાગતાદ્ધા—ભવિષ્યત્કાલ રૂપ છે—હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત અનાગતાદ્ધારૂપ નથી, કિંતુ ભવિષ્યત્કાલ કરતાં સર્વોદ્ધા કોઈક ન્યૂન વખણો છે, અને અનાગતાદ્ધા સર્વોદ્ધા કરતાં કોઈક અધિક અરધો છે.

સર્વોદ્ધા અને
ભવિષ્યત્કાલ.

૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિગોદો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિગોદો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—*નિગોદો અને નિગોદજીવો.

નિગોદના પ્રકાર.

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિગોદો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિગોદો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મનિગોદ અને બાદરનિગોદ. એ પ્રમાણે ‘જીવાભિગમ સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે બધા નિગોદો કહેલા.

નિગોદોના પ્રકાર.

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નામ—ભાવ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નામ—ભાવ છ પ્રકારનાં કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઔદયિક, યાવત્—૬ સાંનિપાતિક. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઔદયિક નામ—ભાવ કેટલા પ્રકારનાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઔદ-યિક નામ બે પ્રકારનાં કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—ઉદય અને ઉદયનિપ્પજ્જ. એ પ્રમાણે બધું ‘સત્તરમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં ભાવ સંબંધે કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં પણ કહેવું. પણ તેમા વિશેષ આ પ્રમાણે છે—ત્યાં ભાવ સંબંધે કહ્યું છે અને અહિં નામ સંબંધે યાવત્—સાંનિપાતિક સુધી કહેવું. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

નામના પ્રકાર.

પચીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ટો ઓ ઉદેસો ।

પજ્જવણ ૧ વેદ ૨ રાગે ૩ કલ્પ ૪ ચરિત્ત ૫ પડિસેવણા ૬ ણાણે ૭ ।

તિરથે ૮ લિંગ ૯ સરીરે ૧૦ છેત્તે ૧૧ કાલ ૧૨ ગહ ૧૩ સંજમ ૧૪ નિગાસે ૧૫ ॥ ૧ ॥

જોગુ ૧૬ વઓગ ૧૭ કસાપ ૧૮ લેસા ૧૯ પરિણામ ૨૦ વંધ ૨૧ વેદે ૨૨ ય ।

કમ્મોદીરણ ૨૩ ઉવસંપજહણ ૨૪ સજ્જા ૨૫ ય આહારે ૨૬ ॥ ૨ ॥

ભવ ૨૭ આગરિસે ૨૮ કાલં ૨૯ તરે ૩૦ ય સમુઘાય ૩૧ છેત્ત ૩૨ પુસણા ય ૩૩ ।

માવે ૩૪ પરિમાણે ૩૫ વિ ય અપ્પાઘહુયં ૩૬ નિચંઠાણં ॥ ૩ ॥

છટ્ટો ઉદ્દેશક.

આ ઉદ્દેશકમાં નિર્પ્રત્યોને વિષે નીચે દર્શાવેલા છત્રીશ વિષયો કહેવાના છે—૧ પ્રજ્ઞાપન, ૨ વેદ, ૩ રાગ, ૪ કલ્પ, ૫ ચારિત્ર; ૬ પ્રતિસેવના, ૭ જ્ઞાન, ૮ તીર્થ, ૯ લિંગ, ૧૦ શરીર, ૧૧ ક્ષેત્ર, ૧૨ કાલ, ૧૩ ગતિ, ૧૪ સંયમ, ૧૫ નિકાશ—મોનિકર્મ, ૧૬ યોગ, ૧૭ ઉપયોગ, ૧૮ કષાય, ૧૯ લેસા, ૨૦ પરિણામ, ૨૧ વંધ, ૨૨ વેદ—કર્મનું વેદન, ૨૩ ઉદીરણ, ૨૪ ઉપસંપદ્—દ્વાન (સ્વીકાર અને ત્યાગ), ૨૫ સજ્જા, ૨૬ આહાર, ૨૭ ભવ, ૨૮ આકર્ષ, ૨૯ કાલમાન, ૩૦ અન્તર, ૩૧ સમુદ્ધાન, ૩૨ ક્ષેત્ર ૩૩ સ્પર્શના, ૩૪ માવ, ૩૫ પરિમાણ, અને ૩૬ અલ્પવહુત્વ.

૨૯ * અનન્તકાયિક જીવના શરીરને નિગોદ કહેવામાં આવે છે અને અનન્તકાયિક જીવોને નિગોદના જીવો કહે છે. ચર્મચક્ષુષી જે શરીરો દેહી શકાય છે બાદર નિગોદ અને જે દેહી ન શકાય તેને સૂક્ષ્મ નિગોદ કહે છે. ૨૯ + જીવા૦ પ્રતિ૦ ૫ ૩૦ ૧ ૫૦ ૪૨૩-૨ ૩૦ જુઓ મગ૦ શ૦ ૧૫૩૦ ૧૫૦ ૩૨.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પદ્યં વયાસી-કતિ જં મંતે ! ગિયંટા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચ ગિયંટા પન્નત્તા, તંજહા-૧ પુલાય, ૨ ઘડસે, ૩ કુસીલે, ૪ ગિયંટે, સિનાય .

૨. [પ્ર૦] પુલાય જં મંતે ! કતિવિહે પન્નસે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નસે, તંજહા-૧ નાળપુલાય, ૨ દંસણપુલાય, ૩ ચરિત્તપુલાય, ૪ લિંગપુલાય, ૫ અઢાસુહુમપુલાય જામં પંચમે .

૩. [પ્ર૦] ઘડસે જં મંતે ! કતિવિહે પન્નસે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નસે, તંજહા-૧ આમોગઘડસે, ૨ અનામોગઘડસે, ૩ સંબુડઘડસે, ૪ અસંબુડઘડસે, ૫ અઢાસુહુમઘડસે જામં પંચમે .

૪. [પ્ર૦] કુસીલે જં મંતે ! કતિવિહે પન્નસે ? [૩૦] ગોયમા ! ઘુવિહે પન્નસે, તંજહા-પડિસેવણાકુસીલે ય કસાય-કુસીલે ય .

૫. [પ્ર૦] પડિસેવણાકુસીલે જં મંતે ! કતિવિહે પન્નસે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે પન્નસે, તંજહા-૧ નાળપડિસેવણાકુસીલે, ૨ દંસણપડિસેવણાકુસીલે, ૩ ચરિત્તપડિસેવણાકુસીલે, ૪ લિંગપડિસેવણાકુસીલે, ૫ અઢાસુહુમપડિસેવણાકુસીલે જામં પંચમે .

૧ પ્રજાપન-
નિર્મળ્યના પ્રમાણ.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા-હે ભગવન્ ! નિર્મળ્યો કેટલા કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નિર્મળ્યો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ પુલાક, ૨ વકુશ, ૩ કુશીલ, ૪ નિર્મળ્ય અને ૫ સ્નાતક.

પુલાકના પ્રમાણ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પુલાકના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ જ્ઞાનપુલાક, ૨ દર્શનપુલાક, ૩ ચારિત્રપુલાક, ૪ લિંગપુલાક અને ૫ યથામૂલ્યપુલાક.

વકુશના પ્રમાણ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વકુશના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે- ૧ આમોગવકુશ, ૨ અનામોગવકુશ, ૩ મંબુતવકુશ, ૪ અમંબુતવકુશ અને ૫ પાંચમો યથામૂલ્યવકુશ.

કુશીલના પ્રમાણ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કુશીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કુશીલના બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે 'પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કપાયકુશીલ.

પ્રતિસેવના કુશીલના
પ્રમાણ

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રતિસેવનાકુશીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિસેવનાકુશીલના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે- ૧ જ્ઞાનપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૨ દર્શનપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૩ ચારિત્રપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૪ લિંગપ્રતિસેવનાકુશીલ અને ૫ પાંચમો યથામૂલ્યપ્રતિસેવનાકુશીલ.

૧ * પાશ્વ અને અન્યન્તર ગ્રન્થ-પરિગ્રહરહિત નિર્મળ્ય યા સાધુઓ કહેવાય છે તે બધાને રાવેવિરતિ ચારિત્ર છતાં ચારિત્રમોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમા-દિકૃત વિશેષતાથી તેના પુલાકાદિ પાંચ મેદો છે. પુલાક-નિઃસાર ધાન્યનો કળ, તેની પેટે સંયમસારરહિત પુલાક કહેવાય છે. તે સંયમવાન્ છતાં દોષવદે સંયમને ઘડક અસાર કરે છે. વકુશ-ચિત્ર વર્ણ, તેનું ચારિત્ર ધિવિત્ર હોવાથી તે વકુશ કહેવાય છે. દોષના સંબંધથી જેનું શીલ કુત્સિત-મલિન થયું છે તે કુશીલ. ગ્રન્થ-મોહનીય રહિત તે નિર્મળ્ય વાને ધાર્મી કર્મનું ક્ષાલન કરવાથી જ્ઞાત-શુદ્ધ થયેલ તે જ્ઞાતક કહેવાય છે. પુલાકના બે પ્રકાર છે-લઘ્વિપુલાક અને પ્રતિસેવનાપુલાક. લઘ્વિપુલાક-પુલાકલઘ્વિયુક્ત, જે પોતાની લઘ્વિથી સંઘાદિના કાર્યનિમિત્તે ચક્રવર્તિનો પળ નાશ કરે. આ સંબંધે અન્ય આચાર્યો આ પ્રમાણે કહે છે-‘પ્રતિસેવનાથી-વિરાધનાથી જે જ્ઞાનપુલાક છે તેને જ આવી લઘ્વિ હોય છે અને તેજ લઘ્વિપુલાક કહેવાય છે. તે સિવાય કોઈ લઘ્વિ-પુલાક નથી.

૨ † પ્રતિસેવનાપુલાકને આશ્રયી પુલાકના પાંચ પ્રકાર છે. જ્ઞાનની વિરાધના કરનાર જ્ઞાનપુલાક. એવી રીતે દર્શનાદિપુલાક પણ જાણવા. ‘જે સ્થલિતાદિ દુષ્ણવદે જ્ઞાનને, શંકાદિ દુષ્ણવદે સમ્યક્ત્વને અને અર્હિસાદિ મૂલગુણ તથા ઉત્તરગુણની વિરાધનાથી ચારિત્રને વિરાધે છે-દૂષિત કરે છે તે અનુક્રમે જ્ઞાનપુલાક, દર્શનપુલાક અને ચારિત્રપુલાક જાણવા. જે નિષ્કારણ અન્ય લિંગ ધારણ કરે તે લિંગપુલાક, અને જે મનથી અકસ્પિત-સેવના અયોગ્ય દોષોને રોવે તે યથામૂલ્ય કહેવાય છે.—ટીકા.

૩ ‡ વકુશના બે પ્રકાર છે-ઉપકરણવકુશ અને શરીરવકુશ. જે વસ્તુપાત્રાદિ ઉપકરણની વિગૂણ કરવાના સ્વભાવવાળો હોય તે ઉપકરણવકુશ અને જે હાથ, પગ, નજ, મુઠ્ઠા વગેરે શરીરના અવયવને મુશોભિત રાખે તે શરીરવકુશ. આ બંને પ્રકારના વકુશના પાંચ પ્રકાર છે-૧ શરીર-ઉપકરણાદિને મુશોભિત કરવા સાધુઓને અયોગ્ય છે એમ જાણવા છતાં તેવા પ્રકારનો દોષ સેવે તે આમોગવકુશ અને અજાણતાં દોષ સેવે તે અનામોગવકુશ. ચારિત્રના અર્હિસાદિ મૂલ ગુણો અને ઉત્તરગુણોવદે ઢંકાયેલો હોય તે સંસ્કૃત અને તેથી મિષ્ટ તે અસંસ્કૃત. આંશ અને મુશને સાફ રાખનાર યથામૂલ્યવકુશ કહેવાય છે.

૪ § પ્રતિસેવના-વિરાધના, કયંચિદ્ ઉત્તર ગુણોની વિરાધનાવદે કુશીલ-દૂષિત ચારિત્રવાળો પ્રતિસેવનાકુશીલ અને સંજ્વલન કષાયોવદે દૂષિત ચારિત્રવાળો કપાયકુશીલ.

૫ § પ્રતિસેવનાકુશીલના પાંચ પ્રકાર છે. જ્ઞાનાદિવદે ઉપગીનિકા કરનાર જ્ઞાનાદિકુશીલ કહેવાય છે. અને ‘આ તપસ્વી છે’-એવી પ્રશંસાથી જે હુશ ધાય તે યથામૂલ્ય કુશીલ કહેવાય છે.

૬. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે જં મંતે ! કતિવિદે પશ્તે ! [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદે પશ્તે, તંજહા-૧ નાળકસાયકુસીલે, ૨ વંસળકસાયકુસીલે, ૩ ચરિત્તકસાયકુસીલે, ૪ લિંગકસાયકુસીલે, ૫ અહાસુહુમકસાયકુસીલે જામં પંચમે ।

૭. [પ્ર૦] નિયંટે જં મંતે ! કતિવિદે પશ્તે ! [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદે પશ્તે, તંજહા-૧ પદમસમયનિયંટે, ૨ અપદમસ-મયનિયંટે, ૩ ચરમસમયનિયંટે, ૪ અચરમસમયનિયંટે, ૫ અહાસુહુમનિયંટે જામં પંચમે ।

૮. [પ્ર૦] સિળાળ જં મંતે ! કતિવિદે પશ્તે ! [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદે પશ્તે, તંજહા-૧ અચ્છવી, ૨ અસબલે, ૩ અકમ્મંસે, ૪ સંસુદ્ધનાનંદસળધરે અરદ્ધા જિળે કેવલી, ૫ અપરિસ્તાવી ૧ ।

૯. [પ્ર૦] પુલાળ જં મંતે ! કિં સવેયળ હોજા, અવેદળ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! સવેયળ હોજા, જો અવેયળ હોજા ।

૧૦. [પ્ર૦] જહ સવેયળ હોજા કિં રિત્થિવેયળ હોજા, પુરિસવેયળ હોજા, પુરિસનપુંસગવેદળ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! જો રિત્થિવેયળ હોજા, પુરિસવેયળ હોજા, પુરિસનપુંસગવેયળ વા હોજા ।

૧૧. [પ્ર૦] વડસે જં મંતે ! કિં સવેદળ હોજા, અવેદળ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! સવેદળ હોજા, જો અવેદળ હોજા ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ સવેદળ હોજા કિં રિત્થિવેયળ હોજા, પુરિસવેયળ હોજા, પુરિસનપુંસગવેદળ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! રિત્થિવેયળ વા હોજા, પુરિસવેયળ વા હોજા, પુરિસનપુંસગવેયળ વા હોજા । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુસીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! 'કપાયકુસીલના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ જ્ઞાનકપાયકુસીલ, ૨ દર્શનકપાયકુસીલ, ૩ ચારિત્રકપાયકુસીલ, ૪ લિંગકપાયકુસીલ અને પાંચમો ૫ યથામૂલ્ય-કપાયકુસીલ.

કપાયકુસીલના
પ્રકાર.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મથના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નિર્મથના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ પ્રથમસમયવર્તી નિર્મથ, ૨ અપ્રથમસમયવર્તી (પ્રથમ સમય સિવાયના સમયોમાં વર્તમાન) નિર્મથ, ૩ ચરમસમયવર્તી નિર્મથ, ૪ અચરમ-સમયવર્તી (ચરમ સમય સિવાયના સમયોમાં વર્તમાન) નિર્મથ અને પાંચમો ૫ યથામૂલ્ય નિર્મથ.

નિર્મથના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાતકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જ્ઞાતકના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ અચ્છવી (શરીરરહિત, કાયયોગરહિત) ૨ અશવ-દોષરહિત વિશુદ્ધ ચારિત્રવાળો, ૩ અકમાર (વાર્તા કર્મરહિત), ૪ સંસુદ્ધ જ્ઞાન અને દર્શનને ધરાવતો-અરિહંત-જિન-કેવલી અને ૫ પાંચમો અપરિસ્તાવી (કર્મવન્ધરહિત)

જ્ઞાતકના પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલ્લક નિર્મથ વેદરહિત છે કે વેદરહિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! 'પુલ્લક વેદરહિત છે, પણ વેદરહિત નથી.

૨ વેદદ્વાર-
પુલ્લકને વેદ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો પુલ્લક વેદરહિત છે તો શું તે સ્ત્રીવેદવાળો છે, પુરુષવેદવાળો છે કે પુરુષનપુંસકવેદવાળો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદવાળો નથી, પણ પુરુષવેદવાળો અને પુરુષનપુંસકવેદવાળો છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું વકુશ વેદરહિત છે કે વેદરહિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વકુશ વેદરહિત છે, પણ વેદરહિત નથી.

વકુશ વેદ
વેદરહિત ?

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો વકુશ વેદરહિત છે તો શું તે સ્ત્રીવેદવાળો છે, પુરુષવેદવાળો છે કે પુરુષનપુંસકવેદવાળો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદવાળો, પુરુષવેદવાળો અને પુરુષનપુંસકવેદવાળો હોય છે. એ પ્રમાણે પ્રાત્સેવનાકુસીલ પણ જાણવો.

૬ * જ્ઞાન, દર્શન અને લિંગ-વેશનો બોધમાનાદિ કપાયમાં ઉપયોગ કરે તે અનુક્રમે જ્ઞાનકપાયકુસીલ, દર્શનકપાયકુસીલ અને લિંગકપાયકુસીલ કહેવાય છે. કપાયથી જે શાપ આપે તે ચારિત્રકપાયકુસીલ અને જે માત્ર મનથી ક્રોધાદિને રોકે તે યથામૂલ્યકપાયકુસીલ કહેવાય છે. અથવા કપાયોવંદ જ્ઞાનાદિનો વિરાધક તે જ્ઞાનાદિકપાયકુસીલ કહેવાય છે.

૭ † ઉપશાંતમોહ અને ક્ષીણમોહ હ્રસ્વસ્થનો કાલ અન્તર્મુહૂર્ત પ્રમાણ છે, તેના પ્રથમ સમયમાં વર્તમાન પ્રથમસમય નિર્મથ અને બાકીના સમયમાં વર્તમાન અપ્રથમસમય નિર્મથ કહેવાય છે. એમ ઉપશાંતમોહ અને ક્ષીણમોહના ચરમ સમયમાં વર્તમાન ચરમ સમયનિર્મથ અને બાકીના સમયમાં વર્તમાન અચરમસમયનિર્મથ કહેવાય છે. સામાન્યતઃ પ્રથમાદિ સમયની વિવક્ષા સિવાયનો નિર્મથ યથામૂલ્ય નિર્મથ કહેવાય છે.

૮ ‡ બોદ્ધપણ ટીકાકારે અહિં કે અન્ય જ્ઞાતકના અવસ્થાકૃત મેદોની વ્યવસ્થા કરી નથી, માટે શક-પુરન્દરાદિની પેઠે તેઓનો સંબંધનયકૃત મેદ હોય એમ સંભવે છે-ટીકા.

૯ § અહિં પુલ્લક, વકુશ અને પ્રતિસેવાકુસીલને ઉપસામથેણ અને ક્ષપકથેણિનો અભાવ હોવાથી તેઓ અવેદક નથી.

૧૦ § જીને પુલ્લકલબ્ધિ હોતી નથી, પણ પુલ્લકલબ્ધિવાળો પુરુષ કે પુરુષ-નપુંસક હોય છે. અહિં પુરુષ છતાં લિંગહેતુદિવેદે કૃત્રિમનપુંસક હોય તે પુરુષનપુંસક જાણવો, પણ સ્વરૂપતઃ નપુંસકવેદવાળો ન હોય.

૧૩. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે નં મંતે ! કિં સવેદ્ય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સવેદ્ય વા હોજા, અવેદ્ય વા હોજા ।
 ૧૪. [પ્ર૦] જહ અવેદ્ય કિં ઉવસંતવેદ્ય, ક્ષીણવેદ્ય હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! ઉવસંતવેદ્ય વા ક્ષીણવેદ્ય વા હોજા ।
 ૧૫. [પ્ર૦] જહ સવેદ્ય હોજા કિં ક્ષિયવેદ્ય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! તિસુ વિ જહા બડસો ।
 ૧૬. [પ્ર૦] નિયંટે નં મંતે ! કિં સવેદ્ય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો સવેદ્ય હોજા, અવેદ્ય હોજા ।
 ૧૭. [પ્ર૦] જહ અવેદ્ય હોજા કિં ઉવસંત-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઉવસંતવેદ્ય વા હોજા, ક્ષીણવેદ્ય વા હોજા ।
 ૧૮. [પ્ર૦] સિનાય નં મંતે ! કિં સવેદ્ય હોજા ? [૩૦] જહા નિયંટે તહા સિનાય વિ । નવરં નો ઉવસંતવેદ્ય હોજા, ક્ષીણવેદ્ય હોજા ।
 ૧૯. [પ્ર૦] પુલાય નં મંતે ! કિં સરાગે હોજા, વીયરાગે હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! સરાગે હોજા, નો વીયરાગે હોજા, યં જાવ-કસાયકુસીલે ।
 ૨૦. [પ્ર૦] નિયંટે નં મંતે ! કિં સરાગે હોજા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો સરાગે હોજા, વીયરાગે હોજા ।
 ૨૧. [પ્ર૦] જહ વીયરાગે હોજા કિં ઉવસંતકસાયવીયરાગે હોજા, ક્ષીણકસાયવીયરાગે હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! ઉવસંતકસાયવીયરાગે વા હોજા, ક્ષીણકસાયવીયરાગે વા હોજા । સિનાય યં જાવ । નવરં નો ઉવસંતકસાયવીયરાગે હોજા, ક્ષીણકસાયવીયરાગે હોજા ૩ ।
 ૨૨. [પ્ર૦] પુલાય નં મંતે ! કિં ઠિયકપ્પે હોજા, અઠિયકપ્પે હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! ઠિયકપ્પે વા હોજા, અઠિયકપ્પે વા હોજા । યં જાવ-સિનાય ।
 ૨૩. [પ્ર૦] પુલાય નં મંતે ! કિં જિણકપ્પે હોજા, યેરકપ્પે હોજા, કપ્પાતીતે હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! નો જિણકપ્પે હોજા, યેરકપ્પે હોજા, નો કપ્પાતીતે હોજા ।

કસાયકુસીલ મને-
વી કે અવેદી ?

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કસાયકુસીલ વેદસહિત છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કસાયકુસીલ *વેદસહિત પળ હોય અને વેદરહિત પળ હોય.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે વેદરહિત હોય તો શું તે ઉપશાંતવેદવાળો હોય કે ક્ષીણવેદવાળો હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે ઉપશાંતવેદવાળો પળ હોય અને ક્ષીણવેદવાળો પળ હોય.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે વેદસહિત છે તો શું તે સ્ત્રીવેદસહિત હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે બકુશની પેટે ત્રણે વેદમાં હોય.

મેઘ્રંથ વેદમતિ કે
વેદરહિત ?

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નિર્મથ વેદસહિત છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! નિર્મથ વેદસહિત નથી, પળ વેદરહિત છે.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે વેદરહિત હોય તો શું તે ઉપશાંતવેદ હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે ઉપશાંતવેદ પળ હોય અને ક્ષીણવેદ પળ હોય.

સ્નાતક સવેદ કે
નિર્વેદ ?

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સ્નાતક વેદસહિત હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે નિર્મથની પેટે વેદરહિત હોય. પળ વિશેષ ૫ કે, સ્નાતક ઉપશાંતવેદ ન હોય, પળ ક્ષીણવેદ હોય.

૩ રાગદ્વાર-
પુલાય, બકુશ અને
કુસીલ સરાગ છે કે
વીયરાગ ?

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાય રાગસહિત હોય કે વીયરાગ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પુલાય રાગસહિત હોય, પળ વીયરાગ ન હોય. ૫ પ્રમાણે યાવત્-કસાયકુસીલ સુધી જાણવું.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નિર્મથ સરાગ હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સરાગ નથી, પળ વીયરાગ હોય છે.

નિર્મથ મગમ કે
વીયરાગ ?

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે વીયરાગ હોય તો શું ઉપશાંતકાયા વીયરાગ હોય કે ક્ષીણકાયા વીયરાગ હોય. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે ઉપશાંતકાયા વીયરાગ હોય અને ક્ષીણકાયા વીયરાગ પળ હોય. ૫ પ્રમાણે સ્નાતક પળ જાણવો. વિશેષ ૫ કે સ્નાતક ઉપશાંતકાયા વીયરાગ ન હોય, પળ ક્ષીણકાયા વીયરાગ હોય.

૪ કલ્પદ્વાર-
સ્થિત અને અસ્થિત-
કલ્પ.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાય સ્થિતકલ્પમાં હોય કે અસ્થિતકલ્પમાં હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સ્થિતકલ્પમાં પળ હોય અને અસ્થિતકલ્પમાં પળ હોય. ૫ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી જાણવું.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાય જિનકલ્પમાં હોય, સ્થવિરકલ્પમાં હોય કે કલ્પાતીત હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જિનકલ્પમાં ન હોય, કલ્પાતીત ન હોય, પળ સ્થવિરકલ્પમાં હોય.

૧૪ * કસાયકુસીલ સૂક્ષ્મચપરાય ગુણસ્થાનક સુધી હોય છે, તે પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણને વિષે સવેદ હોય અને અનિર્વૃત્તિવાદર અને સૂક્ષ્મ-સંપરાયને વિષે ઉપશાંત કે ક્ષીણવેદ થાય ત્યારે અવેદક હોય.—ટીકા.

૨૨ † પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરના સાધુઓ આચેલક્યાદિ દશ કલ્પમાં સ્થિત છે, કારણ કે તેનું પાલન તેઓને આવશ્યક છે, માટે તેઓનો સ્થિત-કલ્પ કહેવાય છે, અને તેમાં પુલાય હોય છે. મધ્યમ શ્રાવીષ્ઠ તીર્થકરના સાધુઓ તે કલ્પમાં કદાચ સ્થિત હોય કે અસ્થિત હોય, કારણ કે તેઓનું પાલન તેમને આવશ્યક નથી, માટે તેઓનો અસ્થિત કલ્પ છે, અને તેમાં પળ પુલાય હોય છે. ૫ સ્નાતક સુધી જાણવું.

२४. [प्र०] बउसे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा, नो कप्पातीते होज्जा । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

२५. [प्र०] कसायकुसीले णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा, कप्पातीते वा होज्जा ।

२६. [प्र०] निघंटे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो जिणकप्पे होज्जा, नो थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा । एवं सिणाए वि ४ ।

२७. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सामाहयसंजमे होज्जा, छेओवट्ठावणियसंजमे होज्जा, परिहारविसुद्धियसंजमे होज्जा, सुहुमसंपरागसंजमे होज्जा, अहक्खायसंजमे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सामाहयसंजमे वा होज्जा, छेओवट्ठावणियसंजमे वा होज्जा, णो परिहारविसुद्धियसंजमे होज्जा, णो सुहुमसंपरागसंजमे होज्जा, णो अहक्खायसंजमे होज्जा । एवं बउसे वि, एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

२८. [प्र०] कसायकुसीले णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सामाहयसंजमे वा होज्जा, जाव—सुहुमसंपरागसंजमे वा होज्जा, णो अहक्खायसंजमे होज्जा ।

२९. [प्र०] निघंटे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो सामाहयसंजमे होज्जा, जाव—णो सुहुमसंपरागसंजमे होज्जा, अहक्खायसंजमे होज्जा । एवं सिणाए वि ५ ।

३०. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं पडिसेवण होज्जा, अपडिसेवण होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिसेवण होज्जा, णो अपडिसेवण होज्जा ।

३१. [प्र०] जइ पडिसेवण होज्जा किं मूलगुणपडिसेवण होज्जा, उत्तरगुणपडिसेवण होज्जा ? [उ०] गोयमा ! मूलगुणपडिसेवण वा होज्जा, उत्तरगुणपडिसेवण वा होज्जा । मूलगुणपडिसेवमाणे पंचण्हं आसवाणं अन्नयरं पडिसेवेज्जा; उत्तरगुणपडिसेवमाणे दत्तविहस्स पक्कक्खणस्स अन्नयरं पडिसेवेज्जा ।

२४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं वकुश जिणकल्पमां होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते जिणकल्पमां होय अने स्थविरकल्पमां होय, पण कल्पातीत न होय. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील विपे पण समजवुं.

वकुश अने कल्प-

२५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कपायकुशील जिणकल्पमां होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते जिणकल्पमां होय, स्थविरकल्पमां होय, अने 'कल्पातीत' पण होय.

कपायकुशील अने कल्प.

२६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निम्रंथ जिणकल्पमां होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते जिणकल्पमां अने स्थविरकल्पमां न होय, पण 'कल्पातीत' होय. ए प्रमाणे ज्ञातक सत्रंघे पण जाणवुं.

निम्रंथ अने कल्प.

२७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलक सामायिक संयममां होय, छेदोपस्थानीय संयममां होय, परिहारविशुद्ध संयममां होय, सूक्ष्मसंपराय संयममां होय के यथाख्यात संयममां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते सामायिक संयममां अने छेदोपस्थापनीय संयममां होय, पण परिहारविशुद्ध, सूक्ष्मसंपराय के यथाख्यात संयममां न होय. ए प्रमाणे वकुश अने प्रतिसेवनाकुशील पण समजवो.

५ चारित्र्य-पुलाक अने चारित्र्य.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! कपायकुशील कया संयममां होय ? [उ०] हे गौतम ! सामायिक संयम, अने यावत्—सूक्ष्मसंपराय संयममां होय, पण यथाख्यात संयममां न होय.

कपायकुशील अने चारित्र्य.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! निम्रंथ कया संयममां होय ? [उ०] हे गौतम ! सामायिक के यावत्—सूक्ष्मसंपराय संयममां न होय, पण यथाख्यात संयममां होय. ए प्रमाणे ज्ञातक विपे पण समजवुं.

निम्रंथ अने चारित्र्य.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलक चारित्री प्रतिसेवक (संयमविराधक) होय के अप्रतिसेवक (अविराधक) संयमाराधक होय ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रतिसेवक होय, पण अप्रतिसेवक न होय.

६ प्रतिसेवना-पुलाक अने प्रतिसेवना.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते प्रतिसेवक होय, तो शुं प्राणातिपातविरमणादि मूलगुणनो प्रतिसेवक—विराधक होय के प्रत्याख्यानादि उत्तरगुणनो प्रतिसेवक होय ? [उ०] हे गौतम ! ते मूलगुणनो प्रतिसेवक—विराधक होय अने उत्तरगुणनो पण प्रतिसेवक होय. मूलगुणनी विराधना करतो पांच आसवोमांना कोइ एक आसवने सेवे. तथा उत्तरगुणनी विराधना करतो दश प्रकारना प्रत्याख्यानमांणी कोइ एक प्रत्याख्यानने विराधे.

२५ * कल्पातीत छद्मस्थ तीर्थकर सकपायी होवाची ते अपेक्षाए कल्पातीतमां पण कपायकुशील होय.

२६ † निम्रंथ कल्पातीत ज होय छे, कारण के तेने जिणकल्प अने स्थविरकल्पना धर्मो होता नबी. एम ज्ञातक पण कल्पातीत ज होय छे.—टीका.

३० ‡ संयमलन कपायना उदयशी संयमविह्वल आचरण करे ते प्रतिसेवक—संयमविराधक कहेवाय छे.

૩૨. [પ્ર૦] ઘડસે જં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પડિસેવણ હોજા, જો અપડિસેવણ હોજા ।

૩૩. [પ્ર૦] જા પડિસેવણ હોજા કિ મૂલગુણપડિસેવણ હોજા, ઉત્તરગુણપડિસેવણ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! જો મૂલગુણપડિસેવણ હોજા, ઉત્તરગુણપડિસેવણ હોજા । ઉત્તરગુણપડિસેવણમાણે દસવિહસ્ત પચ્ચક્ષણસ્ત અન્નયરં પડિસેવેજા । પડિસેવણાકુસીલે જહા પુલાણ ।

૩૪. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે જં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જો પડિસેવણ હોજા, અપડિસેવણ હોજા । એવં નિગંધે વિ, એવં સિનાય વિ ૬ ।

૩૫. [પ્ર૦] પુલાણ જં મંતે ! કતિસુ નાણેસુ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! દોસુ વા તિસુ વા હોજા । દોસુ હોજમાણે દોસુ આભિણિબોહિયનાણે સુયનાણે હોજા; તિસુ હોમાણે તિસુ આભિણિબોહિયનાણે સુયનાણે બોહિનાણે હોજા । એવં ઘડસે વિ, એવં પડિસેવણાકુસીલે વિ ।

૩૬. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે જં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! દોસુ વા તિસુ વા ઘડસુ વા હોજા । દોસુ હોમાણે દોસુ આભિણિબોહિયનાણે સુયનાણે હોજા; તિસુ હોમાણે તિસુ આભિણિબોહિયનાણ-સુયનાણ-બોહિનાણેસુ હોજા; અહવા તિસુ હોમાણે આભિણિબોહિયનાણ-સુયનાણ-મળપજ્જવનાણેસુ હોજા; ઘડસુ હોમાણે ઘડસુ આભિણિબોહિયનાણ-સુયનાણ-બોહિનાણ-મળપજ્જવનાણેસુ હોજા । એવં નિયંટે વિ ।

૩૭. [પ્ર૦] સિનાય જં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પગંમિ કેવલનાણે હોજા ।

૩૮. [પ્ર૦] પુલાણ જં મંતે ! કેવતિયં સુયં અહિજ્જેજા ? [૩૦] ગોયમા ! જહંમેણં નવમસ્સ પુષ્પસ્સ તતિયં આયાર-વત્થું, ઉક્કોસેણં નવ પુષ્પાં અહિજ્જેજા ।

૩૯. [પ્ર૦] ઘડસે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહંમેણં અદ્દ પવયણમાયાબો, ઉક્કોસેણં દેસ પુષ્પાં અહિજ્જેજા । એવં પડિસેવણાકુસીલે વિ ।

બકુશ અને પ્રતિ-
સેવના.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું બકુશ પ્રતિસેવક-વિરાધક હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે વિરાધક હોય, પણ અવિરાધક ન હોય.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે વિરાધક હોય તો શું મૂલગુણનો વિરાધક હોય કે ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે મૂલગુણનો વિરાધક ન હોય, પણ ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય. ઉત્તરગુણને વિરાધતો દશ પ્રકારના પ્રત્યાહ્યાનમાંથી કોઈ એક પ્રત્યાહ્યાનને વિરાધે. પુલકની પેટે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો.

કપાયકુશીલ અને
પ્રતિસેવના.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કપાયકુશીલ સંયમવિરાધક હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે વિરાધક ન હોય, પણ આરાધક હોય. એ પ્રમાણે નિર્મથ અને જ્ઞાતક વિષે પણ સમજવું.

૭ જ્ઞાનદાર-
પુલકને જ્ઞાન.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલક કેટલા જ્ઞાનોમાં વર્તે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! બે જ્ઞાનોમાં હોય કે ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય. ય્યારે તે બે જ્ઞાનોમાં હોય ત્યારે ગતિ અને શ્રુતજ્ઞાનમાં હોય. ય્યારે તે ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય ત્યારે મતિ, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનમાં હોય. એ પ્રમાણે બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો.

કપાયકુશીલ અને
નિર્મથનો જ્ઞાન.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુશીલ કેટલા જ્ઞાનોમાં વર્તમાન હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! બે જ્ઞાનોમાં હોય, ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય, અથવા ચાર જ્ઞાનોમાં પણ હોય. ય્યારે તે બે જ્ઞાનોમાં હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનમાં હોય. ય્યારે તે ત્રણ જ્ઞાનમાં હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાનમાં હોય, અથવા મતિ, શ્રુત અને મનઃપર્યવજ્ઞાનમાં હોય, અને ય્યારે તે ચાર જ્ઞાનમાં હોય ત્યારે મતિ, શ્રુત, અવધિ અને મનઃપર્યવજ્ઞાનમાં હોય. એ પ્રમાણે નિર્મથવિષે પણ જાણવું.

જ્ઞાતકને જ્ઞાન.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાતક કેટલા જ્ઞાનમાં વર્તમાન હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જ્ઞાતક એક કેવલજ્ઞાનમાં હોય.

૮ શ્રુતદાર-
પુલકને શ્રુત.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલક કેટલું શ્રુત મળે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પુલક જઘન્ય નવમા પૂર્વેની શ્રીજી આચાર વસ્તુ સુધી મળે અને ઉત્કૃષ્ટ સંપૂર્ણ નવ પૂર્વેને મળે.

બકુશને શ્રુત.

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બકુશ કેટલું શ્રુત મળે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય *આઠ પ્રવચન માતા સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ દશ પૂર્વો મળે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવો.

૧ બોદસ-ક ।

૩૯ * પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ રૂપ અષ્ટ પ્રવચન માતાનું પાલન કરવારૂપ ચારિત્ર હોય છે, માટે ચારિત્રવાઙ્માને અષ્ટ પ્રવચન માતાનું પરિજ્ઞાન આવશ્યક છે, કારણ કે ચારિત્ર જ્ઞાનપૂર્વક હોય છે. માટે બકુશને એટલું જઘન્ય શ્રુત હોય છે.

४०. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जह्वेणं अद्द पवयणमायाओ, उक्कोसेणं चोदस पुष्पारं अदि-
जेज्जा । एवं नियंते वि ।

४१. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सुयवतिरिसे होज्जा ७ ।

४२. [प्र०] पुलाए णं मंते ! किं तित्थे होज्जा, अतित्थे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तित्थे होज्जा, णो अतित्थे होज्जा ।
एवं बउसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

४३. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तित्थे वा होज्जा, अतित्थे वा होज्जा ।

४४. [प्र०] जह्व अतित्थे होज्जा किं तित्थयरे होज्जा; पसेयबुद्धे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तित्थयरे वा होज्जा, पसे-
यबुद्धे वा होज्जा । एवं नियंते वि; एवं सिणाए वि ८ ।

४५. [प्र०] पुलाए णं मंते ! किं सल्लिगे होज्जा, अन्नल्लिगे होज्जा, गिहिल्लिगे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! दब्बलिंगं पबुच्च
सल्लिगे वा होज्जा, अन्नल्लिगे वा होज्जा, गिहिल्लिगे वा होज्जा, भावल्लिगं पबुच्च नियमा सल्लिगे होज्जा, एवं जाव-सिणाए ९ ।

४६. [प्र०] पुलाए णं मंते ! कसु सरीरेसु होज्जा ? [उ०] गोयमा ! तिसु ओरालिय-तेया-कम्मएसु होज्जा ।

४७. [प्र०] बउसे णं मंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तिसु वा चउसु वा होज्जा; तिसु होमाणे तिसु ओरालिय-
तेया-कम्मएसु होज्जा, चउसु होमाणे चउसु ओरालिय-वेउच्चिय-तेया-कम्मएसु होज्जा । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

४८. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तिसु वा चउसु वा पंचसु वा होज्जा । तिसु होमाणे तिसु ओरा-
लिय-तेया-कम्मएसु होज्जा; चउसु होमाणे चउसु ओरालिय-वेउच्चिय-तेया-कम्मएसु होज्जा; पंचसु होमाणे पंचसु ओरा-
लिय-वेउच्चिय-आहारग-तेया-कम्मएसु होज्जा । णियंठो सिणाओ य जह्वा पुलाओ ।

४०. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील केटलुं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य आठ प्रवचन माता भणे अने उत्कृष्ट चौद कषायकुशीलने श्रुत.
पूर्वो भणे. ए प्रमाणे निर्ग्रंथ विषे पण जाणवुं.

४१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटलुं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! स्नातक श्रुतहित होय.

४२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुल्लक तीर्थमां होय के तीर्थना अभावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते तीर्थमां होय, पण तीर्थना
अभावमां न होय. ए प्रमाणे बकुश अने प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

९ तीर्थद्वार-
पुल्लक अने तीर्थ.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कषायकुशील तीर्थमां होय के *अतीर्थमां होय ? [उ०] हे गौतम ! कषायकुशील तीर्थमां होय अने
अतीर्थमां पण होय.

कषायकुशील अने
तीर्थ.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (कषायकुशील) अतीर्थमां होय तो शुं ते तीर्थकर होय के प्रत्येकबुद्ध होय ? [उ०] हे गौतम !
ते तीर्थकर पण होय के प्रत्येकबुद्ध पण होय. ए प्रमाणे निर्ग्रंथ अने स्नातक विषे पण जाणवुं.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुल्लक स्वल्लिगमां होय, अन्यल्लिगमां होय के गृहस्थल्लिगमां होय ? [उ०] हे गौतम ! †द्रव्यल्लिगने
आश्रयी स्वल्लिगमां होय, अन्यल्लिगमां होय के गृहस्थल्लिगमां पण होय. भावल्लिगने आश्रयी अवश्य स्वल्लिगमां होय. ए प्रमाणे यावत्-
स्नातक सुधी जाणवुं.

१० लिंगद्वार-
पुल्लक अने लिंग.

४६. [प्र०] हे भगवन् ! पुल्लक केटलु शरीरोमां होय ? [उ०] हे गौतम ! आंदारिक, तैजस अने कर्मण-ए त्रण शरीरोमां होय.

११ शरीरद्वार-
पुल्लकने चार.
बकुशने चार.

४७. [प्र०] हे भगवन् ! बकुश केटलु शरीरोमां होय ? [उ०] हे गौतम ! बकुश त्रण शरीर के चार शरीरोमां होय. ज्यारे ते
त्रण शरीरोमां होय ज्यारे आंदारिक, तैजस अने कर्मण शरीरोमां होय. ज्यारे ते चार शरीरोमां होय ज्यारे आंदारिक, वैक्रिय, तैजस अने
कर्मण शरीरोमां होय. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

४८. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील केटलु शरीरोमां होय ? [उ०] हे गौतम ! त्रण, चार के पांच शरीरोमां होय. ज्यारे ते
त्रण शरीरोमां होय ज्यारे आंदारिक, तैजस अने कर्मण शरीरोमां होय. ज्यारे ते चार शरीरोमां होय ज्यारे आंदारिक, वैक्रिय, तैजस अने
कर्मण शरीरोमां होय, अने ज्यारे ते पांच शरीरोमां होय ज्यारे आंदारिक, वैक्रिय, आहारक, तैजस अने कर्मण शरीरोमां होय. निर्ग्रंथ
अने स्नातकने पुल्लकनी पेटे जाणवा.

कषायकुशीलने
चार.

४३ * छप्पस्थावस्थायां तीर्थकर कषायकुशील होय ते अपेक्षाए ते अतीर्थमां पण होय, अथवा तीर्थनो विच्छेद यथा पक्षी अन्य वारित्री कषाय-
कुशील होय तेनी अपेक्षाए पण अतीर्थमां होय.—टीका.

४५ † द्रव्य अने भावने आश्रयी लिंग बे प्रकारजुं छे. तेमां ज्ञानादि भावल्लिग छे अने ते ज्ञानादि भाव आर्हतोने होवाथी ए ज स्वल्लिग कहवाय छे.
द्रव्यल्लिग स्वल्लिग अने परल्लिगना भेदथी बे प्रकारजुं छे. तेमां रजोहरणादि द्रव्यथी स्वल्लिग छे. परल्लिग बे प्रकारजुं छे—कुतीर्थिकल्लिग अने गृहस्थल्लिग.
पुल्लकने त्रणे प्रकारजुं द्रव्य लिंग होय छे, कारण के चारित्रनो परिणाम कोइ पण एक द्रव्यल्लिगनी अपेक्षा राखतो नबी.—टीका.

૪૯. [પ્ર૦] પુલાય જં મંતે ! કિં કમ્મભૂમીય હોજા, અકમ્મભૂમીય હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! જમ્મણ-સંતિમાવં પડુચ્ચ કમ્મભૂમીય હોજા, જો અકમ્મભૂમીય હોજા ।

૫૦. [પ્ર૦] વડસે જં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જમ્મણ-સંતિમાવં પડુચ્ચ કમ્મભૂમીય હોજા, જો અકમ્મભૂમીય હોજા; સાહરણં પડુચ્ચ કમ્મભૂમીય વા હોજા, અકમ્મભૂમીય વા હોજા । एवं जाव-सिणाए ।

૫૧. [પ્ર૦] પુલાય જં મંતે ! કિં ઓસપ્પિણિકાલે હોજા, ઉસ્સપ્પિણિકાલે હોજા, જો ઓસપ્પિણિ-જો ઉસ્સપ્પિણિકાલે વા હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! ઓસપ્પિણિકાલે વા હોજા, ઉસ્સપ્પિણિકાલે વા હોજા, જો ઓસપ્પિણિ-જો ઉસ્સપ્પિણિકાલે વા હોજા ।

૫૨. [પ્ર૦] જહ ઓસપ્પિણિકાલે હોજા કિં સુસમસુસમાકાલે હોજા ૧, સુસમાકાલે હોજા ૨, સુસમદૂસમાકાલે હોજા ૩, દૂસમસુસમાકાલે હોજા ૪, દૂસમાકાલે હોજા ૫, દૂસમદૂસમાકાલે હોજા ૬ ! [૩૦] ગોયમા ! જંમણં પડુચ્ચ જો સુસમસુસમાકાલે હોજા ૧, જો સુસમાકાલે હોજા ૨, સુસમદૂસમાકાલે વા હોજા ૩, દૂસમસુસમાકાલે વા હોજા ૪, જો દૂસમાકાલે હોજા ૫, જો દૂસમદૂસમાકાલે હોજા ૬ । સંતિમાવં પડુચ્ચ જો સુસમસુસમાકાલે હોજા, જો સુસમાકાલે હોજા, સુસમદૂસમાકાલે વા હોજા, દૂસમસુસમાકાલે વા હોજા, દૂસમાકાલે વા હોજા, જો દૂસમદૂસમાકાલે હોજા ।

૫૩. [પ્ર૦] જહ ઉસ્સપ્પિણિકાલે હોજા કિં દૂસમદૂસમાકાલે હોજા ૧, દૂસમાકાલે હોજા ૨, દૂસમસુસમાકાલે હોજા ૩, સુસમદૂસમાકાલે હોજા ૪, સુસમાકાલે હોજા ૫, સુસમસુસમાકાલે હોજા ૬ ! [૩૦] ગોયમા ! જંમણં પડુચ્ચ જો દૂસમદૂસમાકાલે હોજા ૧, દૂસમાકાલે વા હોજા ૨, દૂસમસુસમાકાલે વા હોજા ૩, સુસમદૂસમાકાલે વા હોજા ૪, જો સુસમાકાલે હોજા ૫, જો સુસમસુસમાકાલે હોજા ૬ । સંતિમાવં પડુચ્ચ જો દૂસમદૂસમાકાલે હોજા ૧, જો દૂસમાકાલે હોજા ૨, દૂસમસુસમાકાલે વા હોજા ૩, સુસમદૂસમાકાલે વા હોજા ૪, જો સુસમાકાલે હોજા ૫, જો સુસમસુસમાકાલે હોજા ૬ ।

૧૨ ક્ષેત્રદાર-
પુલાક અને ક્ષેત્ર.

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક કર્મભૂમિમાં હોય કે અકર્મભૂમિમાં હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! *જન્મ અને સદ્ભાવને અપેક્ષી કર્મભૂમિમાં હોય, પણ અકર્મભૂમિમાં ન હોય.

૧૩ ક્ષેત્ર અને ક્ષેત્ર.

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું વકુશ કર્મભૂમિમાં હોય-ફલ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રયી કર્મભૂમિમાં હોય, પણ અકર્મભૂમિમાં ન હોય, અને સંહરણને અપેક્ષી કર્મભૂમિમાં પણ હોય અને અકર્મભૂમિમાં પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી જાણવું.

૧૪ કાલદાર-
પુલાકનો કાલ.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક †અવસર્પિણી કાલમાં હોય, ઉત્સર્પિણી કાલમાં હોય કે નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાલે હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાલમાં હોય, ઉત્સર્પિણી કાલમાં હોય અને નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાલે પણ હોય.

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે (પુલાક) અવસર્પિણી કાલમાં હોય તો શું ૧ સુપમસુપમા કાલે (પહેલા આરામાં) હોય, ૨ સુપમાકાલે (ત્રીજા આરામાં) હોય, ૩ સુપમદુઃપમા કાલે (ત્રીજા આરામાં) હોય, ૪ દુઃપમસુપમા (ચોથા આરામાં) હોય, ૫ દુઃપમા કાલે (પાંચમા આરામાં) હોય કે ૬ દુઃપમદુઃપમા કાલે (છઠ્ઠા આરામાં) હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ‡જન્મની અપેક્ષા સુપમસુપમા અને સુપમા કાલે ન હોય, પણ સુપમદુઃપમા કાલે હોય, દુઃપમસુપમા કાલે હોય, દુઃપમા કાલે ન હોય અને દુઃપમદુઃપમા કાલે પણ ન હોય. તથા સદ્ભાવની અપેક્ષા સુપમસુપમા કાલે, સુપમાકાલે અને દુઃપમદુઃપમાકાલે ન હોય, પણ સુપમદુઃપમા કાલે હોય, દુઃપમસુપમાકાલે હોય અને દુઃપમા કાલે હોય.

૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે (પુલાક) ઉત્સર્પિણી કાલે હોય તો શું ૧ દુઃપમદુઃપમા કાલે હોય, ૨ દુઃપમા કાલે હોય, ૩ દુઃપમસુપમા કાલે હોય, ૪ સુપમદુઃપમા કાલે હોય, ૫ સુપમા કાલે હોય કે ૬ સુપમસુપમા કાલે હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જન્મને આશ્રયી દુઃપમદુઃપમા કાલે ન હોય, દુઃપમા કાલે હોય, દુઃપમસુપમા કાલે હોય, સુપમદુઃપમા કાલે હોય, પણ સુપમા કાલે અને સુપમસુપમા કાલે ન હોય. સદ્ભાવને આશ્રયી દુઃપમદુઃપમા કાલે ન હોય, દુઃપમા કાલે ન હોય, દુઃપમસુપમા કાલે હોય, સુપમદુઃપમા કાલે હોય, પણ સુપમા તથા સુપમસુપમા કાલે ન હોય.

* જન્મ-ઉત્પત્તિ અને સદ્ભાવ-ચારિત્રમાવ-થી અસ્તિત્વ જન્મ અને સદ્ભાવની અપેક્ષા પુલાક કર્મભૂમિમાં હોય. એટલે ત્યાં જન્મે અને ત્યાં વિહરે, પણ અકર્મભૂમિમાં ઉત્પન્ન ન થાય, કેમકે ત્યાં જન્મેલાને ચારિત્ર ન હોય. તેમ સંહરણથી અકર્મભૂમિમાં ન હોય, કારણ કે દેવાદિ પુલાકલબ્ધિવાળાને સંહરી ન શકે.

† । કાલ ત્રણ પ્રકારનો છે-અવસર્પિણી, અવસર્પિણી અને નોઉત્સર્પિણી-નોઅવસર્પિણી. તેમાં ભરત અને એવાવત ક્ષેત્રમાં પહેલા બે પ્રકારનો કાલ છે, અને ત્રીજા પ્રકારનો કાલ મહાવિદેહ અને દૈમવતાદિ ક્ષેત્રોમાં છે.

‡ ૫૨-૫૩ † પુલાક જન્મની અપેક્ષા ત્રીજા અને ચોથા આરામાં હોય, અને સદ્ભાવની અપેક્ષા ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા આરામાં પણ હોય. તેમાં જે ચોથા આરામાં જન્મ્યો હોય તેનો પાંચમા આરામાં સદ્ભાવ હોય. ત્રીજા અને ચોથા આરામાં જન્મ અને સદ્ભાવ બંને હોય. ઉત્સર્પિણીમાં ત્રીજા, ત્રીજા અને ચોથા આરે જન્મથી હોય. તેમાં ત્રીજા આરાને અન્તે જન્મે અને ત્રીજા આરામાં ચારિત્રનો સ્વીકાર કરે, ત્રીજા અને ચોથા આરામાં જન્મ અને ચારિત્ર બંને હોય. સદ્ભાવને આશ્રયી ત્રીજા અને ચોથા આરામાં જ હોય. કેમકે તે જ આરામાં ચારિત્રની પ્રતિપત્તિ હોય છે.—ટીકા.

૫૪. [પ્ર૦] જહ નોઓસપ્પિણિ-નોડસ્સપ્પિણિકાલે હોજ્જા કિં સુસમસુસમાપલિમાગે હોજ્જા, સુસમાપલિમાગે હોજ્જા, સુસમદૂસમાપલિમાગે હોજ્જા, દૂસમસુસમાપલિમાગે હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જમ્મણ-સંતિમાવં પઠુચ્છ નો સુસમસુ-સમાપલિમાગે હોજ્જા, નો સુસમાપલિમાગે, નો સુસમદૂસમાપલિમાગે હોજ્જા, દૂસમસુસમાપલિમાગે હોજ્જા ।

૫૫. [પ્ર૦] થડસે જં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓસપ્પિણિકાલે વા હોજ્જા, ઉસ્સપ્પિણિકાલે વા હોજ્જા, નોઓસ-પ્પિણિ-નોડસ્સપ્પિણિકાલે વા હોજ્જા ।

૫૬. [પ્ર૦] જહ ઓસપ્પિણિકાલે હોજ્જા કિં સુસમસુસમાકાલે હોજ્જા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જમ્મણ-સંતિમાવં પઠુચ્છ નો સુસમસુસમાકાલે હોજ્જા, નો સુસમાકાલે હોજ્જા, સુસમદૂસમાકાલે વા હોજ્જા, દૂસમસુસમાકાલે વા હોજ્જા, દૂસમાકાલે વા હોજ્જા, નો દૂસમદૂસમાકાલે હોજ્જા, સાહરણં પઠુચ્છ અબ્બયરે સમાકાલે હોજ્જા ।

૫૭. [પ્ર૦] જહ ઉસ્સપ્પિણિકાલે હોજ્જા કિં દૂસમદૂસમાકાલે હોજ્જા ૬-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જમ્મણ પઠુચ્છ નો દૂસમદૂસમાકાલે હોજ્જા જહેવ પુલાપ । સંતિમાવં પઠુચ્છ નો દૂસમદૂસમાકાલે હોજ્જા, નો દૂસમાકાલે હોજ્જા, एवं સંતિ-માવેણ વિ જહા પુલાપ જાય-નો સુસમસુસમાકાલે હોજ્જા । સાહરણં પઠુચ્છ અબ્બયરે સમાકાલે હોજ્જા ।

૫૮. [પ્ર૦] જહ નોઓસપ્પિણિ-નોડસ્સપ્પિણિકાલે હોજ્જા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જમ્મણ-સંતિમાવં પઠુચ્છ નો સુસમસુસમાપલિમાગે હોજ્જા જહેવ પુલાપ જાય-દૂસમસુસમાપલિમાગે હોજ્જા । સાહરણં પઠુચ્છ અબ્બયરે પલિમાગે હોજ્જા । જહા થડસે । एवं પડિસેવણાકુસીલે વિ; एवं કસાયકુસીલે વિ । નિયંઠો સિણાઓ ચ જહા પુલાઓ । નવરં પતોસિ અબ્બહિયં સાહરણં માણિયં, સેસં તં ચેથ ૧૨ ।

૫૯. [પ્ર૦] પુલાપ જં મંતે ! કાલગણ સમાણે કિં (કં) ગતિં ગચ્છતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! દેવગતિં ગચ્છતિ । [પ્ર૦] દેવગતિં ગચ્છમાણે કિં મવણવાસીસુ ઉવવજ્જેજ્જા, વાણમંતરેસુ ઉવવજ્જેજ્જા, જોરસિ, વેમાણિપસુ ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો

૫૪. [પ્ર૦] જો તે (પુણ્યકો) નોઉત્તર્પિણી-નોઅવસર્પિણી કાઢે હોય તો શું "સુપમસુપમા સમાન કાઢે હોય, સુપમાસમાન કાઢે હોય, સુપમદુઃપમાસમાન કાઢે હોય કે દુઃપમસુપમાસમાન કાઢે હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જન્મ અને સંસારને આશ્રયી સુપમસુપમા સમાન કાઢે ન હોય, સુપમાસમાન કાઢે ન હોય, સુપમદુઃપમાસમાન કાઢે ન હોય, પણ દુઃપમસુપમાસમાન કાઢે હોય.

૫૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! બકુશ કયે કાઢે હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાઢે હોય, ઉત્તર્પિણી કાઢે હોય, પણ નોઉત્તર્પિણી-નોઅવસર્પિણી કાઢે ન હોય.

વકુશનો કાઢ.

૫૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે બકુશ અવસર્પિણી કાઢે હોય, તો શું સુપમસુપમા કાઢે હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જન્મ અને સંસારને અપેક્ષી સુપમસુપમા કાઢે ન હોય, સુપમા કાઢે ન હોય, સુપમદુઃપમા કાઢે હોય, દુઃપમસુપમા કાઢે હોય કે દુઃપમા-કાઢે હોય, પણ દુઃપમદુઃપમા કાઢે ન હોય. સંહરણને અપેક્ષી કોઈ પણ કાઢે હોય.

૫૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે બકુશ ઉત્તર્પિણી કાઢે હોય, તો શું દુઃપમદુઃપમા કાઢે હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જન્મને આશ્રયી દુઃપમદુઃપમા કાઢે ન હોય-ઇત્યાદિ બધું પુણ્યકની પેટે જાણવું. સંસારને આશ્રયી દુઃપમદુઃપમા કાઢે ન હોય, દુઃપમા કાઢે ન હોય, એ પ્રમાણે બધું સંસારને આશ્રયી પણ પુણ્યકની પેટે જાણવું. યાવત્-સુપમસુપમા કાઢે ન હોય. સંહરણને અપેક્ષી કોઈ પણ કાઢે હોય.

૫૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે બકુશ નોઅવસર્પિણી-નોઉત્તર્પિણી કાઢે હોય તો-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જન્મ અને સંસારને આશ્રયી સુપમસુપમાસમાન કાઢે ન હોય-ઇત્યાદિ બધું પુણ્યકની પેટે જાણવું, યાવત્-દુઃપમસુપમાસમાન કાઢે હોય. સંહરણને અપેક્ષી કોઈ પણ કાઢે હોય. જેમ બકુશ મંચને કાઢું તેમ પ્રતિસેવનાકુશીલ મંચને પણ કાઢે. એમ કપાયકુશીલ પણ જાણવો. નિર્મથ અને જ્ઞાતક પણ પુણ્યકની પેટે સમજવા. વિશેષ એ કે નિર્મથ અને જ્ઞાતકને સંહરણ અધિક કાઢે. એટલે સંહરણને આશ્રયી સર્વ કાઢે હોય-એમ કાઢે. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું.

૫૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુણ્યક મરણ પામીને કઈ ગતિમાં જાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દેવગતિમાં જાય. [પ્ર૦] દેવગતિમાં જનો શું મવનવાસિમાં, વાનવ્યંતરમાં, યોતિષ્કમાં કે વૈમાનિકોમાં ઉપજે ? [ઉ૦] મવનવાસીમાં ન ઉપજે, વાનવ્યંતરમાં ન ઉપજે, યોતિષ્કમાં ન

૧.૬ ગતિદાર-
પણ્યકની ગતિ.

૫૪ * સુપમસુપમાનો સમાન કાઢ દેવકુશ અને ઉત્તરકુશમાં હોય છે. સુપમાસમાન કાઢ દરિયપ અને રમ્યક ક્ષેત્રમાં હોય છે, સુપમદુઃપમાસમાન કાઢ હિમવત અને ઇરણ્યવત ક્ષેત્રમાં અને દુઃપમસુપમા સમાન કાઢ મહાવિદેહમાં હોય છે.—ટીકા.

૫૮ † નિર્મથ અને જ્ઞાતકનો સંહરણ આશ્રયી સર્વ કાઢે સદ્ભાવ કાળો તે પૂર્વે સંહરેલાને નિર્મથવણ અને જ્ઞાતકવણની પ્રાપ્તિ થાય તે અપેક્ષાએ સમજવું, કારણ કે વેદરહિત મુનિઓનું સંહરણ થતું નથી. કહ્યું છે કે "શ્રમણી-સાધ્વી, વેદરહિત, પરિહારવિશુદ્ધિ, પુણ્યકલ્પિતવાદ, અપ્રમત્ત, ચંદ્ર પૂર્વધર અને આહારક લવ્ધિવાદનું સંહરણ થતું નથી.—ટીકા.

મવળવાસીસુ, જો ઘણ૦, જો જો૦, વેમાણિયસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા । વેમાણિયસુ ઉવવજ્જમાણે જહ્મ્ને સોહમ્મે કપ્પે, ઉક્કોસેણં સહસ્સારે કપ્પે ઉવવજ્જેજ્ઞા । ઘઉસે જં એવં ચેવ । નયરં ઉક્કોસેણં અણુપ કપ્પે । પહિસેવણાકુસીલે જહ્મ્ બઉસે । કસા-યકુસીલે જહ્મ પુલાપ । નયરં ઉક્કોસેણં અણુત્તરવિમાણેસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૬૦. [પ્ર૦] નિયંટે જં મંતે !૦ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, જાવ-વેમાણિયસુ ઉવવજ્જમાણે અજહ્મમણુક્કોસેણં અણુત્તરવિમાણેસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૬૧. [પ્ર૦] સિનાપ જં મંતે ! કાલગપ સમાણે કિં (કં) ગતિં ગચ્છહ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિદ્ધિગતિં ગચ્છહ ।

૬૨. [પ્ર૦] પુલાપ જં મંતે ! દેવેસુ ઉવવજ્જમાણે કિં રંદત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, સામાણિયત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, તાયત્તીસાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, લોગપાલત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, અહમિંદત્તાપ વા ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અવિરાહણં પહુચ્ચ રંદત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, સામાણિયત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, તાયત્તીસાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, લોગપાલત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, નો અહમિંદત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા । વિરા-હણં પહુચ્ચ અણયરેસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા । એવં ઘઉસે વિ, એવં પહિસેવણાકુસીલે વિ ।

૬૩. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અવિરાહણં પહુચ્ચ રંદત્તાપ વા ઉવવજ્જેજ્ઞા, જાવ-અહમિંદત્તાપ વા ઉવવજ્જેજ્ઞા, વિરાહણં પહુચ્ચ અણયરેસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૬૪. [પ્ર૦] નિયંટે-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! અવિરાહણં પહુચ્ચ જો રંદત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, જાવ-જો લોગપાલત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા, અહમિંદત્તાપ ઉવવજ્જેજ્ઞા । વિરાહણં પહુચ્ચ અણયરેસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૬૫. [પ્ર૦] પુલાયસ્સ જં મંતે ! દેવલોગેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ કેવતિયં કાલં ઠિતી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્નેણં પલિભોવમપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં અદ્ધારસ સાગરોવમાઈ ।

૬૬. [પ્ર૦] ઘઉસસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્નેણં પલિભોવમપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં બાવીસં સાગરોવમાઈ । એવં પહિસેવણાકુસીલે વિ ।

ઉપજે, પળ વૈમાનિકમાં ઉપજે. વૈમાનિકમાં ઉત્પન્ન થતો પુલાક જગન્યથી રૌધર્મ કલ્પમાં અને ઉત્કૃષ્ટ સહસ્રાર કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય. બકુશ વિષે પળ એ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે તે ઉત્કૃષ્ટ અચ્યુત કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય. બકુશની પેટે પ્રતિસેવનાકુશીલ વિષે પળ સમજવું. અને પુલાકની પેટે કપાયકુશીલને પળ જાણવું. વિશેષ એ કે, કપાયકુશીલ ઉત્કૃષ્ટ અનુત્તરવિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય.

નિર્મળની ગતિ.

૬૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મળ મરણ પામીને કઈ ગતિમાં જાય ? [ઉ૦] એ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થતો જગન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સિવાય એક અનુત્તર વિમાનમાં રૂપાન્ન થાય.

જ્ઞાનકની ગતિ.

૬૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાનક મરણ પામીને કઈ ગતિમાં જાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે એક સિદ્ધિગતિમાં જાય.

પુલાક કયા દેવપળે ઉપજે ?

૬૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવોમાં ઉત્પન્ન થતો પુલાક જુ હિંદ્રપળે ઉત્પન્ન થાય, સામાનિકપળે ઉત્પન્ન થાય, ત્રાયસ્વિશદેવપળે ઉત્પન્ન થાય, લોકપાલપળે ઉત્પન્ન થાય કે અહમિંદ્રપળે ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવિરાધનાને આશ્રયી હિંદ્રપળે ઉત્પન્ન થાય, સામાનિક-પળે ઉત્પન્ન થાય, ત્રાયસ્વિશદેવપળે ઉત્પન્ન થાય અને લોકપાલપળે ઉત્પન્ન થાય, પળ અહમિંદ્રપળે ન ઉત્પન્ન થાય. અને વિરાધના કરીને ભવનપતિ વગેરે કોઈ પળ દેવમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ જાણવો.

કપાયકુશીલ કયા દેવપળે ઉપજે ?

૬૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુશીલ કયા દેવપળે ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ગંધમની વિરાધના ન કરી હોય તો તે હિંદ્રપળે, યાવત્-અહમિંદ્રપળે ઉત્પન્ન થાય, અને ગંધમની વિરાધના કરી હોય તો તે ભવનપતિ વગેરે કોઈ પળ દેવમાં ઉત્પન્ન થાય.

નિર્મળ કયા દેવપળે ઉપજે.

૬૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મળ કયા દેવમાં ઉપજે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મંથમની અવિરાધનાને આશ્રયી હિંદ્રપળે યાવત્-લોકપાલપળે ન થાય, પળ અહમિંદ્રપળે થાય, અને મંથમની વિરાધનાને આશ્રયી ભવનવાસી વગેરે કોઈ પળ દેવપળે ઉત્પન્ન થાય.

પુલાકની દેવલોકમાં સ્થિતિ.

૬૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવલોકોમાં ઉત્પન્ન થતા પુલાકની કેટલા કાળ સુધીની સ્થિતિ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જગન્ય પલ્લોપમપૃથક્ત્વ-બેથી નવ પલ્લોપમ સુધીની અને ઉત્કૃષ્ટ અદ્ધાર સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે.

૬૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવલોકોમાં ઉત્પન્ન થતા બકુશની કેટલા કાળ સુધીની સ્થિતિ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જગન્ય બેથી નવ પલ્લોપમ સુધીની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ સાગરોપમ સુધીની સ્થિતિ કહી છે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ વિષે પળ સમજવું.

૬૧ * જ્ઞાનાદિની અવિરાધના કે લલ્લિનો પ્રયોગ કર્યા સિવાય હિંદ્રાદિ રૂપે ઉપજે, અને વિરાધના કરીને ભવનપલ્લ્યાદિ કોઈ પળ દેવમાં ઉપજે. પુલાકનો માત્ર વૈમાનિકમાં ઉત્પાદ કર્યો તે મંથમની અવિરાધનાની અપેક્ષા જાણવું.—ટીકા.

६७. [प्र०] कसायकुसीलस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा । जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं तेसीसं सागरोवमारं ।

६८. [प्र०] नियंठस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा । अजहन्नमणुक्कोसेणं तेसीसं सागरोवमारं १३ ।

६९. [प्र०] पुलागस्स णं मंते । केवत्तिवा संयमद्वाणा पन्नत्ता । [उ०] गोयमा । असंखेज्जा संयमद्वाणा पन्नत्ता । एवं जाव-कसायकुसीलस्स ।

७०. [प्र०] नियंठस्स णं मंते । केवत्तिवा संजमद्वाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा । एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमद्वाणे, एवं सिणायस्स वि ।

७१. [प्र०] एतेसि णं मंते । पुलाग-बउस-पडिसेवणा-कसायकुसील-नियंठ-सिणायणं संजमद्वाणाणं कयरे कयरे० जाव-विसेसादिया वा ? [उ०] गोयमा । सवत्थोवे नियंठस्स सिणायस्स य एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमद्वाणे, पुलागस्स णं संजमद्वाणा असंखेज्जगुणा, बउसस्स संजमद्वाणा असंखेज्जगुणा, पडिसेवणाकुसीलस्स संजमद्वाणा असंखेज्जगुणा, कसायकुसीलस्स संजमद्वाणा असंखेज्जगुणा १४ ।

७२. [प्र०] पुलागस्स णं मंते । केवत्तिवा चरित्तपज्जवा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा । अणंता चरित्तपज्जवा पन्नत्ता, एवं जाव-सिणायस्स ।

७३. [प्र०] पुलाए णं मंते । पुलागस्स सद्वाणसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहि किं हीणे, तुल्ले, अम्महिए ? [उ०] गोयमा । सिय हीणे १, सिय तुल्ले २, सिय अम्महिए ३ । जर हीणे अणंतभागहीणे वा, असंखेज्जभागहीणे वा, संखेज्जभागहीणे वा, संखेज्जगुणहीणे वा, असंखेज्जगुणहीणे वा, अनंतगुणहीणे वा । अह अम्महिए अणंतभागम्महिए वा, असंखेज्जभागम्महिए वा, संखेज्जभागम्महिए वा, संखेज्जगुणम्महिए वा, असंखेज्जगुणम्महिए वा, अणंतगुणम्महिए वा ।

६७. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न यत्ना कषायकुसीलनी केटला काळ सुधीनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य बेथी नय पत्त्योपम सुधीनी अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे।

कषायकुसीलनी देवलोकमां स्थिति.

६८. [प्र०] देवलोकमां उत्पन्न यत्ना निर्ग्रन्थनी केटला काळनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे.

निर्ग्रन्थनी देवलोकमां स्थिति.

६९. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने केटलां संयमस्थानो कहेला छे ? [उ०] हे गौतम ! *असंख्याता संयमस्थानो कहाा छे. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुसील सुधी जाणवुं.

१४ संयमद्वार-पुलाकने संयमस्थानो.

७०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थने केटलां संयमस्थानो कहेला छे ? [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय एक संयमस्थान काहुं छे. ए प्रमाणे ज्ञातक विषे पण जाणवुं.

निर्ग्रन्थने संयमस्थान.

७१. [प्र०] हे भगवन् ! ए पूर्वोक्त पुलाक, वकुश, प्रतिसेवनाकुसील, कषायकुसील, निर्ग्रन्थ अने ज्ञातकना संयमस्थानोमां कयां कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! निर्ग्रन्थ अने ज्ञातकने सर्व करतां अल्प अजघन्य अनुकृष्ट एकत्र संयमस्थान छे. तेथी पुलाकने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी वकुशने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी प्रतिसेवनाकुसीलने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी कषायकुसीलने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे.

संयमस्थानोर्नु अल्प-वहुत्व.

७२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने केटला चारित्रपर्यवो होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलाकने अनन्त चारित्रपर्यवो होय. ए प्रमाणे यावत्-ज्ञातक सुधी जाणवुं.

पुलाकादिने चारित्रपर्यवो.

७३. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक 'स्वस्थानसंनिकर्ष-पोताना सजातीय चारित्रपर्यवोनी अर्थात्-एक पुलाक बीजा पुलाकना चारित्रपर्यवोनी अपेक्षाए शुं हीन होय, तुल्य होय के अधिक होय ? [उ०] हे गौतम ! कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय, अने कदाच अधिक होय. जो हीन होय तो अनंतभाग हीन होय, असंख्यभाग हीन होय, संख्यातभाग हीन होय, संख्यातगुण हीन होय, असंख्यातगुण हीन होय अने अनंतगुण हीन होय. जो अधिक होय तो अनंतभाग अधिक होय, असंख्यभाग अधिक होय, संख्यातभाग अधिक होय, संख्यातगुण अधिक होय, असंख्यातगुण अधिक होय अने अनंतगुण अधिक होय.

१५ संनिकर्षद्वार-पुलाकनी स्वस्थान-संनिकर्ष.

६९ * संयम-चारित्रणा शुद्धि-अशुद्धिना वत्ता ओछापणाने जीवे बनेला भेदो ते संयमस्थान. ते असंख्याता होय छे. तेमां प्रत्येक संयमस्थानना सर्वाकाशप्रदेश गुणित सर्वाकाश प्रदेश प्रमाण (अनन्तानन्त) पर्यायो (अंशो) होय छे. ते संयमस्थानो पुलाकने असंख्यात होय छे. कारण के चारित्र-मोहनीयनो क्षयोपशम विचित्र होय छे. एम यावत्-कषायकुसील सुधी जाणवुं. निर्ग्रन्थने एकत्र संयमस्थान होय छे, कारण के कषायनो क्षय के उपशम एकत्र प्रकारनो होवाथी तेनी शुद्धि पण एकत्र प्रकारनी छे.

७३ † निकर्ष-संनिकर्ष, पुलाकादितुं परस्पर संयोजन, स्व-पोताना सजातीय, स्थान-पर्यवोर्नु आश्रय, अर्थात् पुलाकादिने पुलाकादितुं संनिकर्ष-संयोजन ते स्वस्थानसंनिकर्ष कहेवाय छे.

‡ विशुद्ध संयमस्थानना संबन्धी होवाथी विशुद्धतर पर्यायनी अपेक्षाए अविशुद्ध संयमस्थानना संबन्धी होवाथी अविशुद्धतर पर्यवो हीन कहेवाय छे अने ते पर्यववाळा साधु पण हीन कहेवाय छे. समान एवा शुद्ध पर्यवोना संबन्धी तुल्य अने विशुद्धतर पर्यवना योग्यनी अधिक कहेवाय छे.-टीका.

૭૪. [પ્ર૦] પુલાવ નં મંતે ! ઘડસસ્સ પરદાણસભિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુલ્લે, અમ્મહિય ? [૩૦] ગોયમા ! હીણે, નો તુલ્લે, નો અમ્મહિય, અણંતગુણહીણે । एवं पडिसेवणाकुसीलस्स वि । कसायकुसीलेणं समं छट्ठाणवडिप जहेव सट्ठाणे । नियंठस्स जहा घडसस्स; एवं सिणायस्स वि ।

૭૫. [પ્ર૦] ઘડસે નં મંતે ! પુલાગસ્સ પરદાણસભિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુલ્લે, અમ્મહિય ? [૩૦] ગોયમા ! નો હીણે, નો તુલ્લે, અમ્મહિય, અણંતગુણમમ્મહિય ।

૭૬. [પ્ર૦] ઘડસે નં મંતે ! ઘડસસ્સ સદાણસભિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય હીણે, સિય તુલ્લે, સિય અમ્મહિય । જહ હીણે છટ્ઠાણવડિપ ।

૭૭. [પ્ર૦] ઘડસે નં મંતે ! પડિસેવનાકુસીલસ્સ પરદાણસભિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે ? [૩૦] છટ્ઠાણવડિપ; एवं कसायकुसीलस्स वि ।

૭૮. [પ્ર૦] ઘડસે નં મંતે ! નિયંઠસ્સ પરદાણસભિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! હીણે, નો તુલ્લે, નો અમ્મહિય, અણંતગુણહીણે, एवं सिणायस्स वि । पडिसेवणाकुसीलस्स एवं चेव घडसवत्तवया माणियव्वा । कसायकुसीलस्स एस चेव घडसवत्तवया । नवरं पुलावण वि समं छट्ठाणवडिप ।

૭૯. [પ્ર૦] નિયંઠે નં મંતે ! પુલાગસ્સ પરદાણસભિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો હીણે, નો તુલ્લે, અમ્મહિય, અણંતગુણમમ્મહિય, एवं जाव-कसायकुसीलस्स ।

પુલાકનો વકુશની
અપેક્ષા પરસ્થાન-
સંનિકર્ષ.

૭૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક (પોતાના ચારિત્રપર્યાયોબધે) વકુશના પરસ્થાનસંનિકર્ષ—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોની અપેક્ષા શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન છે, પણ તુલ્ય કે અધિક નથી, અને તે અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે પ્રતિ-સેવનાકુસીલના ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા પુલાક અનન્તગુણ હીન છે. પુલાક જેમ સ્વસ્થાન—સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષા છ સ્થાનપતિત કહ્યો છે તેમ કષાયકુસીલની સાથે પણ છ સ્થાનપતિત જાણવો. વકુશની પેટે નિર્મન્યની સાથે જાણવું. એમ જ્ઞાતકની સાથે પણ સમજવું.

વકુશના પુલાકની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશ પુલાકના પરસ્થાન—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન નથી, તુલ્ય નથી, પણ અધિક છે, અને તે અનંતગુણ અધિક છે.

વકુશના સ્વસ્થાનની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશ વકુશના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયને આશ્રયી શું હીન છે—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય, અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો તે છસ્થાનક પતિત હોય.

વકુશના પ્રતિસેવના-
કુસીલની અપેક્ષા
ચારિત્ર પર્યાયો.

૭૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશ પ્રતિસેવનાકુસીલના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોથી શું હીન છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છસ્થાનકપતિત હોય. એ પ્રમાણે કષાયકુસીલની અપેક્ષા પણ જાણવું.

વકુશના નિર્મન્યની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશ નિર્મન્યના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન હોય—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક પણ નથી. અને તે અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે જ્ઞાતકની અપેક્ષા પણ સમજવું. તથા પ્રતિસેવનાકુસીલને એ પ્રમાણે વકુશની વત્તવ્યતા (સૂ. ૭૬-૭૯) કહેવી. કષાયકુસીલને એ પ્રમાણે જાણવું. પરંતુ પુલાકની અપેક્ષા કષાયકુસીલ છસ્થાનપતિત હોય છે.

પ્રતિસેવનાકુસીલ
અને કષાયકુસીલ-
ના ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મન્ય પુલાકના પરસ્થાનસંનિકર્ષ—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોથી શું હીન છે—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, તુલ્ય નથી પણ અધિક છે, અને તે અનંતગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્—કષાયકુસીલના સંબંધની અપેક્ષા પણ જાણવું.

પુલાકની અપેક્ષા
નિર્મન્યના ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૪ * પુલાક સ્વસ્થાનની અપેક્ષા જેમ ષટ્સ્થાનપતિત કહ્યો તેમ કષાયકુસીલની અપેક્ષા પણ ષટ્સ્થાનપતિત કહેવો. પુલાક અને કષાયકુસીલના સર્વ જઘન્ય સંયમસ્થાન સૌથી નીચે છે. ત્યાંથી તે બંને સાથે અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. કારણ કે ત્યાં સુધી વધેના તુલ્ય અધ્યવસાયો હોય છે. ત્યાંથી પુલાક હીન પરિણામ હોવાથી સંયમસ્થાનમા વધતો અટકી જાય છે, અને સ્થાર પછી કષાયકુસીલ એકાકી અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. ત્યાંથી કષાયકુસીલ પ્રતિસેવનાકુસીલ અને વકુશ સાથે અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. ત્યાં વકુશ અટકે છે. પછી પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કષાયકુસીલ બંને અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. ત્યાં પ્રતિસેવનાકુસીલ અટકે છે. પછી કષાયકુસીલ અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે, અને તે ત્યાં અટકે છે. સ્થાર પછી આગળ નિર્મન્ય અને જ્ઞાતક એકજ સંયમ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે. માટે પુલાક નિર્મન્યના ચારિત્રપર્યાયોથી અનન્તગુણહીન છે.

૭૫ † વકુશ પુલાકથી અનન્તગુણ અધિક છે, અને પુલાક વકુશથી હીન, તુલ્ય કે અધિક છે. વકુશ પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કષાયકુસીલથી પણ હીનાદિ છે, નિર્મન્ય અને જ્ઞાતકથી તો હીન જ છે.

૭૮ ‡ પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કષાયકુસીલ વકુશની પેટે જાણવા. પરંતુ ત્યાં પુલાકથી વકુશ અધિક કહ્યો છે અને અહીં પુલાકથી કષાયકુસીલ ષટ્સ્થાન પતિત જાણવો. કેમકે તેના પરિણામ પુલાકની અપેક્ષા હીન, સમ અને અધિક છે.—ટીકા.

૮૦. [પ્ર૦] નિયંત્રે જં મંતે ! નિયંત્રસ્સ સદ્ધાણસન્નિગાસેજં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો હીજે, તુલ્લે, જો અમ્મહિય ।
 ઇથં સિનાયસ્સ વિ ।

૮૧. [પ્ર૦] સિનાય જં મંતે ! પુલાગસ્સ પરદ્ધાણસન્નિગાસેજં૦ ! [ઉ૦] ઇથં જદ્દા નિયંત્રસ્સ વસલ્લયા તદ્દા સિનાયસ્સ
 વિ માણિયદ્ધા । જાવ-સિનાય જં મંતે ! સિનાયસ્સ સદ્ધાણસન્નિગાસેજં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જો હીજે, તુલ્લે, જો
 અમ્મહિય ।

૮૨. [પ્ર૦] ઇયસિ જં મંતે ! પુલાગ-બકુસ-પહિસેવનાકુસીલ-કસાયકુસીલ-નિયંત્ર-સિનાયાજં જહ્મુક્કોસગાજં
 ચરિત્તપજ્જવાજં કયરે કયરે-જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ૧ પુલાગસ્સ કસાયકુસીલસ્સ ય ઇયસિ જં જહ્મુક્કોસગાજં
 ચરિત્તપજ્જવા દોણ્હ વિ તુલ્લા સલ્લયોવા । ૨ પુલાગસ્સ ઉક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા । ૩ બડસસ્સ પહિસેવનાકુ-
 સીલસ્સ ય ઇયસિ જં જહ્મુક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા દોણ્હ વિ તુલ્લા અનંતગુણા । ૪ બડસસ્સ ઉક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા ।
 ૫ પહિસેવનાકુસીલસ્સ ઉક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા । ૬ કસાયકુસીલસ્સ ઉક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા ।
 ૭ નિયંત્રસ્સ સિનાયસ્સ ય ઇયસિ જં અજહ્મુક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા દોણ્હ વિ તુલ્લા અનંતગુણા ૧૫ ।

૮૩. [પ્ર૦] પુલાય જં મંતે ! કિં સયોગી હોજ્જા, અયોગી હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સયોગી હોજ્જા, નો અયોગી
 હોજ્જા । [પ્ર૦] જદ્દા સયોગી હોજ્જા કિં મજ્જોગી હોજ્જા, વરજોગી હોજ્જા, કાયજોગી હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! મજ્જોગી
 વા હોજ્જા, વયજોગી વા હોજ્જા, કાયજોગી વા હોજ્જા । ઇથં જાવ-નિયંત્રે ।

૮૪. [પ્ર૦] સિનાય જં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સયોગી વા હોજ્જા, અયોગી વા હોજ્જા । જદ્દા સયોગી હોજ્જા કિં
 મજ્જોગી હોજ્જા-સેસં જદ્દા પુલાગસ્સ ૧૬ ।

૮૫. [પ્ર૦] પુલાય જં મંતે ! કિં સાગારોવડસે હોજ્જા, અનાગારોવડસે હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સાગારોવડસે વા
 હોજ્જા, અનાગારોવડસે વા હોજ્જા । ઇથં જાવ-સિનાય ૧૭ ।

૮૦. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! નિર્મથ નિર્મથના સજાતીય ચારિત્રપર્યવોધી શું હીન છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે હીન નથી અને અધિક નથી, પણ તુલ્ય છે. ૧ પ્રમાણે જ્ઞાતકની અપેક્ષા ૧૫ સમજવું.

નિર્મથના સજાતીય-
 ની અપેક્ષા ચારિત્ર-
 પર્યાયો.

૮૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! જ્ઞાતક પુલ્કના વિજાતીય ચારિત્રપર્યવોધી શું હીન છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ નિર્મથ સંબંધે વક્તવ્યતા કહી તેમ જ્ઞાતક સંબંધે પણ વક્તવ્યતા કહેવી. યાવત્-[પ્ર૦] હે મગધન્ ! જ્ઞાતક જ્ઞાતકના સજાતીય ચારિત્ર-
 પર્યવોધી શું હીન છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, અધિક નથી, પણ તુલ્ય છે.

જ્ઞાતકના પુલ્કની
 અપેક્ષા ચારિત્ર-
 પર્યાય.

૮૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! ૧ પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવનાકુસીલ, કપાયકુસીલ, નિર્મથ અને જ્ઞાતકના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર-
 પર્યવો કોના કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ પુલાક અને કપાયકુસીલના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો પરસ્પર તુલ્ય
 છે અને સૌથી યોડા છે. ૨ તેથી પુલાકના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ છે. ૩ તેથી બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુસીલના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો
 અનંતગુણ અને પરસ્પર તુલ્ય છે. ૪ તેથી બકુશના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ છે. ૫ તેથી પ્રતિસેવનાકુસીલના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો
 અનંતગુણ છે. ૬ તેથી કપાયકુસીલના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ છે. ૭ તેથી નિર્મથ અને જ્ઞાતક ૧ વચ્ચેના અજઘન્ય તથા અનુત્કૃષ્ટ
 ચારિત્રપર્યવો અનંતગુણ અને પરસ્પર તુલ્ય છે.*

અલ્પવશુત્ત.

૮૩. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પુલાક સયોગી હોય કે અયોગી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સયોગી હોય, પણ અયોગી ન હોય. [પ્ર૦]
 જો સયોગી હોય તો શું મનયોગી હોય, વચનયોગી હોય કે કાયયોગી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે મનયોગી હોય, વચનયોગી હોય અને
 કાયયોગી પણ હોય. ૧ પ્રમાણે યાવત્-નિર્મથ સુધી જાણવું.

૧૬ યોગદ્વાર-
 પુલાક અને
 યોગ.

૮૪. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! શું જ્ઞાતક સયોગી હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સયોગી પણ હોય અને અયોગી પણ હોય.
 જો તે સયોગી હોય તો શું મનયોગી હોય, વચનયોગી હોય કે કાયયોગી હોય-ઇત્યાદિ બધું પુલાકની પેટે જાણવું.

જ્ઞાતક અને યોગ.

૮૫. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! શું પુલાક સાકાર ઉપયોગવાળો છે કે અનાકાર ઉપયોગવાળો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાકાર
 ઉપયોગવાળો અને અનાકાર ઉપયોગવાળો છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્-જ્ઞાતક સુધી સમજવું.

૧૭ ઉપયોગદ્વાર-
 પુલાક અને ઉપયોગ.

જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાયોનું શલ્પશબ્દત્વદર્શક યત્ન.

૮૨ * ૧ પુલાક } જઘન્ય ૩ પુલાક ૩૦ અનંતગુણ ૬ બકુશ ૩૦ ૭ પ્રતિસેવના કુ ૩૦ ૯ નિર્મથ } પરસ્પર તુલ્ય
 ૨ કપાયકુસીલ } પરસ્પર તુલ્ય ૪ બકુશ } ૮ કપાયકુ ૩૦ ૧૦ જ્ઞાતક }
 ૫ પ્રતિસેવના કુ ૦ } ૫૦ પરસ્પર તુલ્ય

८६. [प्र०] पुलाए णं भंते ! सकसायी अकसायी होजा ! [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, णो अकसायी होजा । [प्र०] जइ सकसारि से णं भंते ! कतिसु कसाएसु होजा ! [उ०] गोयमा ! चउसु कोह-माण-माया-लोभेसु होजा । एवं बउसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

८७. [प्र०] कसायकुसीले णं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, णो अकसायी होजा । [प्र०] जइ सकसायी होजा से णं भंते ! कतिसु कसाएसु होजा ! [उ०] गोयमा ! चउसु वा तिसु वा दोसु वा एगंमि वा होजा । चउसु होमाणे चउसु संजलणकोह-माण-माया-लोभेसु होजा; तिसु होमाणे तिसु संजलणमाण-माया-लोभेसु होजा, दोसु होमाणे संजलणमाया-लोभेसु होजा, एगंमि होमाणे संजलणलोभे होजा ।

८८. [प्र०] नियंटे णं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! णो सकसायी होजा, अकसायी होजा । [प्र०] जइ अकसायी होजा किं उवसंतकसायी होजा, क्षीणकसायी होजा ! [उ०] गोयमा ! उवसंतकसायी वा होजा, क्षीणकसायी वा होजा । सिणाए एवं चेव; नयरं णो उवसंतकसायी होजा, क्षीणकसायी होजा १८ ।

८९. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सलेस्से होजा, अलेस्से होजा ! [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा । [प्र०] जइ सलेस्से होजा, से णं भंते ! कतिसु लेस्सासु होजा ! [उ०] गोयमा ! तिसु विसुअलेस्सासु होजा; तंजहा-तेउलेस्साए, पम्हलेस्साए, सुकलेस्साए । एवं बउसस्स वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

९०. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा; । [प्र०] जइ सलेस्से होजा, से णं भंते ! कतिसु लेसासु होजा ! [उ०] गोयमा ! छसु लेसासु होजा, तंजहा-कण्हलेस्साए, जाव-सुकलेस्साए ।

९१. [प्र०] नियंटे णं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा । [प्र०] जइ सलेस्से होजा से णं भंते ! कतिसु लेस्सासु होजा ! [उ०] गोयमा ! एकाए सुकलेस्साए होजा ।

१८ कषायग्र-
पुलाकने
कषायो.

८६. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक सकपायी होय के कषायरहित होय ! [उ०] हे गौतम ! ते *सकपायी होय, पण कषायरहित न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते कषायवाळो छे तो तेने केटला कषायो होय ! [उ०] हे गौतम ! तेने क्रोध, मान, माया अने लोभ ए चार कषाय होय. ए प्रमाणे बकुश तथा प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

कषायकुशीलने
कषायो.

८७. [प्र०] हे भगवन् ! कषायकुशील कषायवाळो होय के कषाय विनानो होय ! [उ०] हे गौतम ! ते कषायवाळो होय, पण कषाय विनानो न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते सकपायी होय तो तेने केटला कषायो होय ! [उ०] हे गौतम ! तेने चार, त्रण, बे अने एक कषाय होय. जो तेने चार कषायो होय तो संज्वलन क्रोध, मान, माया अने लोभ ए चार कषाय होय. जो तेने त्रण कषायो होय तो संज्वलन मान, माया अने लोभ ए त्रण कषाय होय. जो तेने बे कषायो होय तो संज्वलन माया अने लोभ होय. अने जो तेने एक कषाय होय तो एक संज्वलन लोभ होय.

निर्ग्रन्थने कषाय.

८८. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ कषायवाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते कषायवाळो न होय, पण कषायरहित होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते कषायरहित होय तो शुं ते उपशांतकषाय होय के क्षीणकषाय होय ! [उ०] हे गौतम ! ते उपशांतकषाय होय अने क्षीणकषाय पण होय. ए प्रमाणे ज्ञातक संबन्धे पण समजवुं. परन्तु ज्ञातक क्षीणकषाय ज होय, पण उपशांतकषाय न होय.

१९ लेख्याद्वार-
पुलाकने
लेख्या.

८९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक लेख्यावाळो होय के लेख्यारहित होय ! [उ०] हे गौतम ! लेख्यावाळो होय, पण लेख्यारहित न होय. जो ते लेख्यावाळो होय तो तेने केटली लेख्या होय ! [उ०] हे गौतम ! तेने त्रण विशुद्ध लेख्या होय. ते आ प्रमाणे-तेजोलेख्या, पद्मलेख्या अने शुक्कलेख्या. ए प्रमाणे बकुश तथा प्रतिसेवनाकुशीलसंबन्धे पण समजवुं.

कषायकुशीलने
लेख्या.

९०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कषायकुशील लेख्यावाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते लेख्यावाळो होय, पण लेख्या-रहित न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते लेख्यावाळो होय तो तेने केटली लेख्या होय ! [उ०] हे गौतम ! तेने छ लेख्या होय. ते आ-प्रमाणे-९ कृष्णलेख्या अने यावत्-६ शुक्कलेख्या.

निर्ग्रन्थने लेख्या.
ज्ञातकने लेख्या.

९१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रन्थ लेख्यावाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते लेख्यावाळो होय, पण लेख्या विनानो न होय. [प्र०] जो ते लेख्यावाळो होय तो तेने केटली लेख्या होय ! [उ०] हे गौतम ! तेने एक शुक्कलेख्या होय.

८६ * पुलाकने कषायोनो क्षय के उपशम होतो नवी एटछे ते सकपायी ज होय छे.

८७ † उपशमधणि के क्षयकध्रेणिमां संज्वलन क्रोधनो उपशम के क्षय ययो होय सारे त्रण कषायो, माननो क्षय के उपशम पाय सारे बे अने माया जाय सारे सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानके एक संज्वलन लोभ होय.—टीका.

૧૨. [પ્ર૦] સિનાપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સહેસ્સે વા હોજા, અહેસ્સે વા હોજા । [પ્ર૦] જદ સહેસ્સે હોજા, સે નં મંતે ! કતિસુ લેસ્સાસુ હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પગાપ પરમસુલેસ્સાપ હોજા ૧૧ ।

૧૩. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કિં વહમાણપરિણામે હોજા, હીયમાણપરિણામે હોજા, અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! વહમાણપરિણામે વા હોજા, હીયમાણપરિણામે વા હોજા, અવદ્વિયપરિણામે વા હોજા । એવં જાવ-કસાયકુસીલે ।

૧૪. [પ્ર૦] ગિયંટે નં-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! વહમાણપરિણામે હોજા, નો હીયમાણપરિણામે હોજા, અવદ્વિયપરિણામે વા હોજા । એવં સિનાપ વિ ।

૧૫. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કેવદ્યં કાલં વહમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહધેનં પદ્ધં સમયં, ઉક્કોસેનં અંતોમુદ્ધુતં ।

૧૬. [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં હીયમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહધેનં પદ્ધં સમયં, ઉક્કોસેનં અંતોમુદ્ધુતં ।

૧૭. [પ્ર૦] કેવદ્યં કાલં અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહધેનં પદ્ધં સમયં, ઉક્કોસેનં સત્ત સમયા । એવં જાવ-કસાયકુસીલે ।

૧૮. [પ્ર૦] નિયંટે નં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહધેનં અંતોમુદ્ધુતં, ઉક્કોસેન વિ અંતોમુદ્ધુતં ।

૧૯. [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહધેનં પદ્ધં સમયં, ઉક્કોસેનં અંતોમુદ્ધુતં ।

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જ્ઞાતક લેડ્યાવાલો હોય-હ્યાદિ પૂચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે લેડ્યાવાલો હોય અને લેડ્યારહિત પણ હોય. [પ્ર૦] જો તે લેડ્યાવાલો હોય તો તે કેટલી લેડ્યાવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને એક *પરમશુદ્ધ લેડ્યા હોય.

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાક વધતા પરિણામવાલો હોય, ઘટતા પરિણામવાલો હોય કે સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વધતા પરિણામવાલો હોય, હીયમાન-ઘટતા પરિણામવાલો હોય અને સ્થિર પરિણામવાલો પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-કપાય-કુશીલ સુધી જાણવું.

૨૦ પરિણામદાર-
પુલાક અને
પરિણામ.

૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નિર્મય વધતા પરિણામવાલો હોય-હ્યાદિ પૂચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધતા પરિણામવાલો હોય, સ્થિરપરિણામવાલો હોય, પણ †હીયમાન પરિણામવાલો ન હોય. એ પ્રમાણે જ્ઞાતક સંબંધે પણ જાણવું.

નિર્મય અને
પરિણામ.

૨૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાક કેટલા કાલ સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય ‡એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્ધૂત સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય.

પુલાકના પરિણા-
મનો કાલ.

૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! (પુલાક) કેટલા કાલ સુધી હીયમાન પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્ધૂત સુધી હીયમાનપરિણામવાલો હોય.

૨૫. [પ્ર૦] કેટલા કાલ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ સાત સમય સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-કપાયકુશીલ સંબંધે પણ સમજવું.

૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્મય કેટલા કાલ સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય §અંતર્મુદ્ધૂત અને ઉત્કૃષ્ટ પળ અંતર્મુદ્ધૂત સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય.

નિર્મયના પરિણામ.

૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે કેટલા કાલ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્ધૂત સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય.

૨૮ * શુદ્ધમાનના ત્રીજા મેદ સમયે એક પરમશુદ્ધ લેડ્યા હોય અને અન્યદા શુદ્ધલેડ્યા હોય, અને તે પણ હવે જીવની શુદ્ધલેડ્યાની અપેક્ષાએ તો પરમશુદ્ધ લેડ્યા હોય.

૨૯ † નિર્મય હીયમાન પરિણામવાલો ન હોય, જો તેના પરિણામની દાનિ થાય તો તે કપાયકુશીલ કહેવાય. જ્ઞાતકને તો પરિણામની દાનિનું કારણ નહિ હોવાથી તે હીયમાન પરિણામવાલો ન હોય.

૩૦ ‡ પુલાકના પરિણામ જ્યારે વધતા હોય અને કપાયવડે બાંધિત થાય ત્યારે એકાદિ સમય વર્ધમાન પરિણામનો અનુભવ કરે, તેથી તેનો કાલ જઘન્યથી એક સમય હોય અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુદ્ધૂત હોય. એમ વકુશ, પ્રતિસેવાકુશીલ અને કપાયકુશીલને વિષે પણ જાણવું. પરંતુ વકુશાદિને જઘન્યથી એક સમય વર્ધમાન પરિણામ મરણથી પણ ઘટે છે. અને પુલાકપણામાં મરણ ન થતું હોવાથી પુલાકને મરણથી એક સમય ઘટી શકતો નથી, તે મરણસમયે કપાયકુશીલતાદિકપે પરિણમે છે. પુલાકને મરણ કહ્યું તે મૂતભાવની અપેક્ષાએ જાણવું.

૩૧ § નિર્મય જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્ધૂત સુધી વર્ધમાનપરિણામવાલો હોય, અને જ્યારે કેવલજ્ઞાન ડ્રપજે ત્યારે તેના પરિણામાન્તર થાય. નિર્મયને અવસ્થિત પરિણામ જઘન્યતઃ એક સમય મરણથી ઘટી શકે.

१००. [प्र०] सिणाए णं भंते ! केवहरं कालं बहुमाणपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्को-
सेण वि अंतोमुहुत्तं ।

१०१. [प्र०] केवहरं कालं अवट्टियपरिणामे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं देसणा पुष्-
कोडी २० ।

१०२. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मपगडीओ बंधति ? [उ०] गोयमा ! आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ बंधति ।

१०३. [प्र०] वउसे—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहबंधए वा, अट्टविहबंधए वा । सत्त बंधमाणे आउयवज्जाओ
सत्त कम्मपगडीओ बंधति; अट्ट बंधमाणे पडिपुञ्जाओ अट्ट कम्मपगडीओ बंधए । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

१०४. [प्र०] कसायकुसीले पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहबंधए वा, अट्टविहबंधए वा, छविहबंधए वा । सत्त
बंधमाणे आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ बंधए, अट्ट बंधमाणे पडिपुञ्जाओ अट्ट कम्मपगडीओ बंधए, छ बंधमाणे
आउय—मोहणिज्जवज्जाओ छकम्मपगडीओ बंधए ।

१०५. [प्र०] नियंटे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगं वेयणिज्जं कम्मं बंधए ।

१०६. [प्र०] सिणाए—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगविहबंधए वा, अवंधए वा । एगं बंधमाणे एगं वेयणिज्जं कम्मं
बंधए २१ ।

१०७. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मपगडीओ वेदेह ? [उ०] गोयमा ! नियमं अट्ट कम्मपगडीओ वेदेह । एवं
जाय—कसायकुसीले ।

१००. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञातक केटला काळ सुधी वधता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अंतर्मुहूर्त अने
उत्कृष्ट पण अंतर्मुहूर्त सुधी वधता परिणामवाळो होय.

१०१. [प्र०] ज्ञातक केटला काळ सुधी स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट कांक्षक
(आठ वरस) न्यून पूर्वकोटी वर्ष सुधी ते स्थिर परिणामवाळो होय.

१०२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक आयुष सिवायनी *सात कर्मप्रकृ-
तिओने बांधे.

१०३. [प्र०] हे भगवन् ! बकुश केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने के आठ कर्मप्र-
कृतिओने बांधे. जो सात कर्मने बांधे तो आयुष सिवायना सात कर्मने बांधे, अने जो आठ प्रकृतिओ बांधे तो संपूर्ण आठ प्रकृतिओ
बांधे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील पण जाणवो.

१०४. [प्र०] हे भगवन् ! कपायकुशील केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओ, आठ कर्म-
प्रकृतिओ के छ कर्मप्रकृतिओने बांधे, जो सातने बांधे तो आयुष सिवायनी सात बांधे, आठने बांधे तो प्रतिपूर्ण आठ प्रकृतिओने बांधे, अने
छने बांधे तो आयुष अने मोहनीय सिवायनी छ कर्मप्रकृतिओने बांधे.

१०५. [प्र०] हे भगवन् ! निर्मथ केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते मात्र एक वेदनीय कर्मने बांधे.

१०६. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञातक केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक कर्मप्रकृतिने बांधे, अथवा न बांधे.
जो एकने बांधे तो एक वेदनीयकर्मने बांधे.

१०७. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिने वेदे—अनुभवे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य आठे कर्मप्रकृतिओने वेदे. ए
प्रमाणे यावत्—कपायकुशील संबन्धे जाणवुं.

१००. * ज्ञातक जघन्य अने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त पर्यन्त वर्धमान परिणामवाळो होय, केमके शैलेशी अवस्थामां वर्धमान परिणाम अंतर्मुहूर्त प्रमाण
होय. तेने अवस्थित परिणामो काळ पण जघन्यशी अंतर्मुहूर्त पर्यन्त होय, जे केवलज्ञान उत्पन्न थया पछी अंतर्मुहूर्त सुधी अवस्थित परिणामवाळो
धईने शैलेशीने स्वीकारे तेनी अपेक्षाए जाणवो. उत्कर्षशी कांक्षक न्यून पूर्वकोटी वर्ष काळ होय. कारण के पूर्वकोटी आयुषवाळा पुरुषने जन्मशी जघन्य नव
वरस गया पछी केवलज्ञान उपजे तेनी ते नव वरस न्यून पूर्वकोटी वर्ष पर्यन्त अवस्थित परिणामवाळो धईने शैलेशी सुधी विहरे अने शैलेशीमां वर्धमान
परिणामवाळो होय.

१०२. * पुलाकने आयुषनो बन्ध थतो नबी, कारण के तेने आयुषबन्धयोग्य अध्यवसायस्थानको नबी.

१०४. † कपायकुशील सूक्ष्मसेपराय गुणस्थानके आयुष न बांधे, कारण के आयुषनो बन्ध अप्रमत्त गुणस्थानक सुधी होय छे, अने मोहनीय बादरक
पायोदयना अभाववी न बांधे, माटे मोहनीय अने आयुष सिवाय बाकीनी छ प्रकृतिओ बांधे.

१०५. ‡ निर्मथ योगनिमित्त एक वेदनीय कर्म बांधे, कारण के तेने बन्धहेतुओमां मात्र योगनो ज सद्भाव होय छे.

१०६. § ज्ञातक क्षयोगी गुणस्थानके बन्धहेतुना अभाववी अवन्धक छे.

११ बन्धद्वार-
पुलाकने कर्मप्रकृति-
ओनो बंध.

बकुशने कर्मप्रकृति-
ओनो बन्ध.

कपायकुशीलने प्रकृ-
तिओनो बन्ध.

निर्मथने कर्मप्रकृति-
ओनो बंध.

ज्ञातकने कर्मप्रकृ-
तिओनो बन्ध.

२२ वेदद्वार-
पुलाकने कर्मनुं
नेदन.

૧૦૮. [પ્ર૦] નિયંટે નં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! મોહણિજ્ઞવજ્ઞાઓ સત્ત કમ્મપ્પગહીઓ વેદે ।

૧૦૯. [પ્ર૦] સિળાપ નં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! વેયણિજ્ઞ-આડય-નામ-ગોયાઓ ચસારિ કમ્મપ્પગહીઓ વેદે ૨૨ ।

૧૧૦. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આડય-વેયણિજ્ઞવજ્ઞાઓ છ કમ્મ-પ્પગહીઓ ઉદીરે ।

૧૧૧. [પ્ર૦] વડસે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સત્તવિહુડીરપ વા, અદ્ધવિહુડીરપ વા, છવિહુડીરપ વા । સત્ત ઉદીરેમાણે આડયવજ્ઞાઓ સત્ત કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ; અદ્ધ ઉદીરેમાણે પહિપુઆઓ અદ્ધ કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ; છ ઉદીરેમાણે આડય-વેયણિજ્ઞવજ્ઞાઓ છ કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ । પહિસેવણાકુસીલે પથં ચેવ ।

૧૧૨. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સત્તવિહુડીરપ વા, અદ્ધવિહુડીરપ વા, છવિહુડીરપ વા, પંચવિહુડીરપ વા । સત્ત ઉદીરેમાણે આડયવજ્ઞાઓ સત્ત કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ; અદ્ધ ઉદીરેમાણે પહિપુઆઓ અદ્ધ કમ્મ-પ્પગહીઓ ઉદીરેતિ; છ ઉદીરેમાણે આડય-વેયણિજ્ઞવજ્ઞાઓ છ કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ, પંચ ઉદીરેમાણે આડય-વેયણિજ્ઞ-મોહણિજ્ઞવજ્ઞાઓ પંચ કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ ।

૧૧૩. [પ્ર૦] નિયંટે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહુડીરપ વા, હુવિહુડીરપ વા । પંચ ઉદીરેમાણે આડય-વેયણિજ્ઞ-મોહણિજ્ઞવજ્ઞાઓ પંચ કમ્મપ્પગહીઓ ઉદીરેતિ, દો ઉદીરેમાણે નામં ચ ગોયં ચ ઉદીરેતિ ।

૧૧૪. [પ્ર૦] સિળાપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિહુડીરપ વા અણુડીરપ વા । દો ઉદીરેમાણે નામં ચ ગોયં ચ ઉદીરેતિ ૨૩ ।

૧૧૫. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! પુલાયસં જહમાણે કિં જહતિ, કિં ઉવસંપજ્ઞતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુલાયસં જહતિ, કસાયકુસીલં વા અસંસંજમં વા ઉવસંપજ્ઞતિ ।

૧૧૬. [પ્ર૦] વડસે નં મંતે ! વડસસં જહમાણે કિં જહતિ, કિં ઉવસંપજ્ઞતિ ? । [ઉ૦] ગોયમા ! વડસસં જહતિ, પહિસેવણાકુસીલં વા કસાયકુસીલં વા અસંસંજમં વા સંસમાસંસંજમં વા ઉવસંપજ્ઞતિ ।

૧૦૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્મય કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મોહનીય સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે.

નિર્મયને કર્મવેદન.

૧૦૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાતક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વેદનીય, આયુષ, નામ અને ગોત્ર-૯ ચાર કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે.

જ્ઞાતકને કર્મવેદન.

૧૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *આયુષ અને વેદનીય સિવાય છ કર્મ-પ્રકૃતિઓને ઉદીરે.

૨૨ ઉદીરણા-
પુલાકને ઉદીરણા.

૧૧૧. [પ્ર૦] બકુશ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સાત, આઠ કે છ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. જો તે સાતને ઉદીરે તો આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, જો આઠ પ્રકૃતિઓને ઉદીરે તો સંપૂર્ણ આઠ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, અને જો છને ઉદીરે તો આયુષ અને વેદનીય સિવાયની છ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. પ્રતિસેવનાકુશીલ પળ એજ પ્રમાણે સમજવો.

બકુશને ઉદીરણા.

૧૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કષાયકુશીલ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાત, આઠ, છ કે પાંચ કર્મપ્રકૃ-તિઓને ઉદીરે. સાતને ઉદીરતો આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, આઠને ઉદીરતો સંપૂર્ણ આઠ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, છને ઉદીરતો આયુષ અને વેદનીય સિવાયની છ પ્રકૃતિઓને ઉદીરે, અને પાંચને ઉદીરતો આયુષ, વેદનીય તથા મોહનીય સિવાયની પાંચ કર્મપ્રકૃ-તિઓને ઉદીરે.

કષાયકુશીલને
ઉદીરણા.

૧૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્મય કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પાંચ કે બે કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે. પાંચને ઉદીરતો આયુષ, વેદનીય અને મોહનીય સિવાયની પાંચ કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે, અને બેને ઉદીરતો નામ અને ગોત્ર ૯ બે કર્મપ્રકૃતિઓ ઉદીરે.

જ્ઞાતકને ઉદીરણા.

૧૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાતક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને ઉદીરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે બે કર્મને ઉદીરે અથવા ન ઉદીરે. બેને ઉદીરતો નામ અને ગોત્ર કર્મને ઉદીરે છે.

૧૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાક પુલાકપણાનો ભાગ કરતો શેનો ભાગ કરે અને શું પ્રાપ્ત કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પુલાકપણાનો ભાગ કરે અને કષાયકુશીલપણું પામે કે અસંયતપણું પામે.

૨૪ ઉપસંપદ્-
હાનદાર-
પુલાકનો ઉપ-
સંપદ્-હાન
બકુશની ઉપસંપદ્
અને હાન.

૧૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! બકુશ બકુશપણાને છોડતો શું છોડે અને શું પામે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બકુશપણું છોડે અને પ્રતિસે-વાકુશીલપણું, કષાયકુશીલપણું, અસંયમ કે સંયમાસંયમને પામે.

૧૧૦-૧૧૩ * પુલાક આયુષ અને વેદનીય કર્મને ઉદીરતો નથી, કારણ કે તેને તથાવિધ અધ્યવસાયસ્થાનનો નથી. પરન્તુ તે પૂર્વે ઉદીરેને પુલાકપણાને પામે છે. એમ આગળના સૂત્રમાં પણ જે જે પ્રકૃતિઓને ઉદીરતો નથી તે તે પ્રકૃતિઓને પૂર્વે ઉદીરતો બકુશાદિપણાને પામે છે. જ્ઞાતક સયોગી અવસ્થામાં નામ-ગોત્ર કર્મનો ઉદીરક છે અને આયુષ અને વેદનીય કર્મનો પૂર્વે ઉદીરણા કહેલી છે.

११७. [प्र०] पडिसेवणाकुसीले णं मंते । पडि०-पुच्छा । गोयमा । पडिसेवणाकुसीलसं जहति, बउसं वा, कसाय-कुसीलं वा, अस्संजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

११८. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा । कसायकुसीलसं जहति, पुलायं वा, बउसं वा पडिसेवणा-कुसीलं वा, णियंठं वा, अस्संजमं वा, संयमासंयमं वा उवसंपज्जति ।

११९. [प्र०] णियंठे-पुच्छा । [उ०] गोयमा । णियंठसं जहति, कसायकुसीलं वा, सिणायं वा, अस्संजमं वा उवसंपज्जति ।

१२०. [प्र०] सिणाय-पुच्छा । [उ०] गोयमा । सिणायसं जहति, सिद्धिगतिं उवसंपज्जति २४ ।

१२१. [प्र०] पुलाय णं मंते । किं सन्नोवउत्ते होज्जा, नोसन्नोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा । नोसन्नोवउत्ते होज्जा ।

१२२. [प्र०] बउसे णं मंते ।-पुच्छा । [उ०] गोयमा । सन्नोवउत्ते वा होज्जा, नोसन्नोवउत्ते वा होज्जा । एवं पडि-सेवणाकुसीले वि, एवं कसायकुसीले वि । णियंठे सिणाय य जहा पुलाय २५ ।

१२३. [प्र०] पुलाय णं मंते । किं आहारय होज्जा, अणाहारय होज्जा ? [उ०] गोयमा । आहारय होज्जा, णो अणा-हारय होज्जा । एवं जाव-णियंठे ।

१२४. [प्र०] सिणाय-पुच्छा । [उ०] गोयमा । आहारय वा होज्जा, अणाहारय वा होज्जा २६ ।

१२५. [प्र०] पुलाय णं मंते । कति भवग्गहणां होज्जा ? [उ०] गोयमा । जहणेणं एकं, उक्कोसेणं तिन्नि ।

प्रतिसेवनाकुशीली
उपसंपद् अने हान.

११७. [प्र०] हे भगवन् । प्रतिसेवनाकुशील प्रतिसेवनाकुशीलपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम । प्रतिसेव-नाकुशीलपणं छोडे अने बकुशपणं, कपायकुशीलपणं, असंयम के संयमासंयम पामे.

कपायकुशीली
उपसंपद् अने हान.

११८. [प्र०] हे भगवन् । कपायकुशील कपायकुशीलपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम । कपायकुशीलपणं छोडे अने पुलाकपणं, बकुशपणं, प्रतिसेवनाकुशीलपणं, निर्मयपणं, असंयम के संयमासंयमने पामे.

निर्मय शुं छोडे अने
शुं पामे ।

११९. [प्र०] हे भगवन् । निर्मय निर्मयपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम । *निर्मयपणं छोडे अने कपायकु-शीलपणं, स्नातकपणं के असंयम पामे.

स्नातक शुं छोडे अने
शुं पामे ।

१२०. [प्र०] हे भगवन् । स्नातक स्नातकपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम । स्नातकपणं छोडे अने सिद्धिगतिये पामे.

२५ संज्ञादार-
पुलाक अने संज्ञा.

१२१. [प्र०] हे भगवन् । पुलाक 'संज्ञोपयुक्त-आहारादिनी आसक्ति युक्त छे के नोसंज्ञोपयुक्त-आहारादिनी अनासक्ति युक्त छे ? [उ०] हे गौतम । संज्ञोपयुक्त नथी, पण नोसंज्ञोपयुक्त छे.

बकुश अने संज्ञा.

१२२. [प्र०] हे भगवन् । शुं बकुश संज्ञोपयुक्त छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम । संज्ञोपयुक्त छे अने नोसंज्ञोपयुक्त पण छे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुशील अने कपायकुशील पण जाणया. स्नातक अने निर्मय पुलाकनी पेठे (नोसंज्ञोपयुक्त) जाणवा.

२६ आहारदार-
पुलाक अने आहार.

१२३. [प्र०] हे भगवन् । शुं पुलाक आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम । †आहारक होय, पण अनाहारक न होय. ए प्रमाणे यावत्-निर्मय सुधी जाणवुं.

स्नातक अने आहार.

१२४. [प्र०] हे भगवन् । शुं स्नातक आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम । आहारक पण होय अने अनाहारक पण होय.

२७ भवहार-
पुलाकने भव.

१२५. [प्र०] हे भगवन् । पुलाकने केटलं भवग्रहण याय ? [उ०] हे गौतम । "जघन्य एक अने उक्कट त्रण भवग्रहण याय.

११९ * उपशमनिर्मय श्रेणिषी पडतो सकषाय-कपायकुशील थाय, अने श्रेणिना सिखरे मरण पामी देवपणे उत्पन्न थतो असंयत थाय, पण देशवि-रति न थाय. कारण के देवपणामां देशविरति नथी. यद्यपि श्रेणिषी पडीने देशविरति पण थाय छतां ते अहिं न कसो, कारण के श्रेणिषी पडीने तुरत ज देश-विरति थतो नथी, पण कपायकुशील थईने पछी देशविरति थाय छे.

१२१ † आहारादि संज्ञामां उपयुक्त-आहारादिना अमिलाववाळो संज्ञोपयुक्त कहेवाय छे. आहारादिनो उपभोग करवा छतां तेने विषे आसक्तिरहित नोसंज्ञो पयुक्त कहेवाय छे. तेमां आहारादिने विषे आसक्ति रहित होवाथी पुलाक, निर्मय अने स्नातक नोसंज्ञोपयुक्त होब छे. यद्यपि निर्मय अने स्नातक तो वीतराग होवाथी नोसंज्ञोपयोगयुक्त छे, पण सरागी होवाथी पुलाक नोसंज्ञोपयुक्त केम होइ शके-ए शंका न करवी, केमके सरागपणामां सर्वथा आसक्तिरहितपणं नथी एम न कही सकाय. बकुशादि सराग होवा छतां पण निःसंग छे एम प्रतिपादन करेळं छे. चर्चिकार कहे छे के-नोसंज्ञा-ज्ञानसंज्ञा, तेमां पुलाक, निर्मय अने स्नातक नोसंज्ञोपयोग सहित होय छे एटले ज्ञानप्रधान उपभोगवाळा होय छे पण आहारादि संज्ञाना उपयोगवाळा होता नथी. बकुशादि तो नोसंज्ञा अने संज्ञा बधेना उपयोगवाळा होय छे.

१२३ ‡ पुलाकथी आरंभी निर्मय सुधीना सुनिने विग्रहगत्यादि रूप अनाहारकपणाना कारणनो अभाव होवाथी आहारकपणं ज छे. स्नातक केवलि-रामुद्धातना त्रीजा चोथा अने पांचमा समयमां अने अथोगी अवस्थामां अनाहारक छे अने ते सिवाय अन्यत्र आहारक छे.

१२५ ¶ जघन्यतः एक भवमां पुलाक थईने कपायकुशीलपणादि अन्य कोइ पण संयतपणाने एक वार के अनेक वार ते भवमां के अन्य भवमां पामीने सिद्ध थाय छे अने उक्कट देवादिभब बडे अंतरित त्रण भव सुधी पुलाकपणं पामे छे.

૧૨૬. [પ્ર૦] ઘડસે-પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેળેં ઇકો, ડકોસેળં મટુ । ઇવં પહિસેવનાકુસીલે વિ, ઇવં કસા-યકુસીલે વિ । નિયંટે જહા પુલાપ ।

૧૨૭. [પ્ર૦] સિનાપ-પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઇકો ૨૭ ।

૧૨૮. [પ્ર૦] પુલાગસ્ત નં મંતે ! ઇગમવગ્ગહણીયા કેવતિયા આગરિસા પસસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેળં ઇકો, ડકોસેળં તિભિ ।

૧૨૯. [પ્ર૦] ઘડસસ્ત નં-પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેળં ઇકો, ડકોસેળં સતગ્ગસો । ઇવં પહિસેવનાકુસીલે વિ, ઇવં કસાયકુસીલે વિ ।

૧૩૦. [પ્ર૦] ણિયંટસ્ત નં-પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેળં ઇકો, ડકોસેળં દોભિ ।

૧૩૧. [પ્ર૦] સિનાયસ્ત નં-પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઇકો ।

૧૩૨. [પ્ર૦] પુલાગસ્ત નં મંતે ! નાનામવગ્ગહણીયા કેવતિયા આગરિસા પસસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેળં દોભિ, ડકોસેળં સત્ત ।

૧૩૩. [પ્ર૦] ઘડસસ્ત-પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેળં દોભિ, ડકોસેળં સહસ્સગ્ગસો; ઇવં આલ-કસાય-કુસીલસ્ત ।

૧૩૪. [પ્ર૦] નિયંટસ્ત નં-પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહભેળં દોભિ, ડકોસેળં પંચ ।

૧૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! બકુશને કેટલાં મવમ્મહણ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય *૧૬ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મવમ્મહણ થાય. ૧ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કપાયકુસીલ સંબંધે પણ જાણવું. તથા પુલાકની પેટે નિર્મથને પણ જાણવો.

બકુશને મવ.

૧૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાતકને કેટલાં મવમ્મહણ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧૬ મવમ્મહણ થાય.

જ્ઞાતકને મવ.

૧૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાકને ૧૬ મવમાં કેટલા આકર્ષ (ચારિત્રપ્રાપ્તિ) કહેલા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય ૧૬ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ આકર્ષ થાય.

૧૮ આકર્ષ-
પુલાકને આકર્ષ.

૧૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! બકુશને ૧૬ મવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય ૧૬ અને ઉત્કૃષ્ટ શતપૃષ્ઠકવ-વસોધી માંડી નવસો સુધી આકર્ષ થાય. ૧ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુસીલ અને કપાયકુસીલ સંબંધે પણ જાણવું.

બકુશને આકર્ષ.

૧૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્મથને ૧૬ મવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય ૧૬ અને ઉત્કૃષ્ટ બે આકર્ષ થાય.

નિર્મથને આકર્ષ.

૧૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાતકને ૧૬ મવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧૬ આકર્ષ થાય.

જ્ઞાતકને આકર્ષ.

૧૩૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાકને અનેક મવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય ૧૬ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત આકર્ષ થાય.

પુલાકને અનેક
મવમાં આકર્ષ.

૧૩૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! બકુશને અનેક મવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય ૧૬ અને ઉત્કૃષ્ટ બે હજારથી નવ હજાર સુધી આકર્ષ હોય. ૧ પ્રમાણે યાવત્-કપાયકુસીલ સંબંધે પણ જાણવું.

બકુશને અનેક મવ-
માં આકર્ષ.

૧૩૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્મથને અનેક મવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય ૧૬ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ આકર્ષ થાય.

નિર્મથને આકર્ષ.

૧૨૬ * અહીં કોઈ ૧૬ મવમાં બકુશપણું અને કપાયકુસીલપણું પામીને સિદ્ધ થાય, અને કોઈ ૧૬ મવમાં બકુશપણું પામી મવાન્તરે બકુશપણું પામ્યા વિનાય સિદ્ધ થાય, માટે બકુશને જઘન્ય ૧૬ મવ કહ્યો છે, અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મવો કહ્યા છે, કારણ કે ઉત્કૃષ્ટપણે આઠ મવસુધી ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેમાં કોઈક તે આઠ મવો બકુશપણાવટે અને તેમાં છેલ્લો મવ સકલાવત્વાદિ યુક્ત બકુશપણાવટે પૂરો કરે છે, અને કોઈ તો દરેક મવ પ્રતિસેવનાકુસીલત્વાદિયુક્ત બકુશપણાવટે પૂર્ણ કરે છે.

૧૨૮ † આકર્ષ-ચારિત્રના પરિણામ, તેવા આકર્ષ પુલાકને જઘન્યતઃ ૧૬ અને ઉત્કર્ષથી ત્રણ હોય છે, અને બકુશને જઘન્યથી અને ઉત્કર્ષથી શતપૃષ્ઠકવ (વસોધી નવ સો સુધી) હોય છે.

૧૩૦ ‡ નિર્મથને ૧૬ મવમાં જઘન્યથી ૧૬ અને બે વાર ઉપશમન્નેણિ કરવાથી ઉત્કૃષ્ટ બે આકર્ષ હોય છે.

૧૩૨ § પુલાકને ૧૬ મવમાં ૧૬ અને અન્ય મવમાં બીજો-૧૬ અનેક મવને આશ્રયી જઘન્યથી બે આકર્ષ હોય છે અને ઉત્કર્ષથી સાત આકર્ષ હોય છે. પુલાકપણું ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ મવમાં હોય, તેમાં ૧૬ મવમાં ઉત્કર્ષતઃ ત્રણ વાર હોય. પ્રથમ મવમાં ૧૬ આકર્ષ અને બીજા બે મવોમાં ત્રણ ત્રણ આકર્ષ હોય-હવ્યાદિ વિકલ્પથી સાત આકર્ષ હોય.

૧૩૩ § બકુશને ઉત્કર્ષથી આઠ મવ હોય છે, અને તેમાંના પ્રત્યેક મવમાં ઉત્કર્ષથી શતપૃષ્ઠકવ આકર્ષ હોય. જ્યારે આઠ મવોમાં ઉત્કર્ષથી પ્રત્યેકે નવસો નવસો આકર્ષ હોય-૧૬એ નવસોને આઠે ગુણતાં સાત હજાર ને વસો થાય. ૧ પ્રમાણે બકુશને અનેક મવને આશ્રયી સહસ્રપૃષ્ઠકવ આકર્ષ હોય.—ટીકા.

૧૩૪ § નિર્મથને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ મવ હોય. તેમાંના પ્રથમ મવમાં બે આકર્ષ, બીજા મવમાં બે અને ત્રીજા મવમાં ૧૬. ક્ષપક નિર્મથપણાનો આકર્ષ કરી સિદ્ધ થાય. ૧૬ અનેક મવમાં નિર્મથને પાંચ આકર્ષ હોય.

૧૩૫. [પ્ર૦] સિનાયરસ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નત્થિ ઇક્કો વિ ૨૮ ।

૧૩૬. [પ્ર૦] પુલાય નં મંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોર ! [૩૦] ગોયમા ! જહબેળં અંતોમુહુતં, ઉક્કોસેળં વિ અંતો-મુહુતં ।

૧૩૭. [પ્ર૦] ચડસે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહબેળં ઇક્કં સમયં, ઉક્કોસેળં દેસુણા પુલ્લકોડી । एवं पडिसेवणा-कुसीले वि, कसायकुसीले वि ।

૧૩૮. [પ્ર૦] નિયંટે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહબેળં ઇક્કં સમયં, ઉક્કોસેળં અંતોમુહુતં ।

૧૩૯. [પ્ર૦] સિનાય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહબેળં અંતોમુહુતં, ઉક્કોસેળં દેસુણા પુલ્લકોડી ।

૧૪૦. [પ્ર૦] પુલાયા નં મંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોતિ ! [૩૦] ગોયમા ! જહબેળં ઇક્કં સમયં, ઉક્કોસેળં અંતો-મુહુતં ।

૧૪૧. [પ્ર૦] ચડસે નં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સહસ્રં; एवं जाव-कसायकुसीला । नियंठा जहा पुलागा, सिनाया, जहा बडसा २९ ।

૧૪૨. [પ્ર૦] પુલાયરસ નં મંતે ! કેવતિયં કાલં અંતરં હોર ! [૩૦] ગોયમા ! જહબેળં અંતોમુહુતં, ઉક્કોસેળં અનંતં કાલં, અનંતાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ કાલઓ, એસઓ અવહુપોગ્ગલપરિયટ્ટં દેસુણં । एवं जाव-नियंठस्स ।

૧૪૩. [પ્ર૦] સિનાયસ્સ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

જ્ઞાતકને આકર્ષ.

૧૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાતકને અનેક મવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને એક પણ આકર્ષ ન થાય.

૨૧ કાચદાર-
પુલાકનો કાઢ.

૧૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કાઢની અપેક્ષા કેટલા કાઢ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જહન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ *અંત-મુહૂર્ત સુધી રહે.

બકુશનો કાઢ.

૧૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બકુશ કેટલા કાઢ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જહન્ય †એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક ન્યૂન પૂર્વ-કોટિ વર્ષ સુધી રહે. ‡ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કણાયકુશીલ વિષે પણ સમજવું.

નિર્મયનો કાઢ.

૧૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મય કેટલા કાઢ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જહન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહે.

જ્ઞાતકનો કાઢ.

૧૩૯. [પ્ર૦] જ્ઞાતક કેટલા કાઢ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જહન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી રહે.

પુલાકનો કાઢ.

૧૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકો કાઢની અપેક્ષા કેટલા કાઢ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જહન્ય †એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહે.

બકુશનો કાઢ.

૧૪૧. [પ્ર૦] બકુશો કેટલા કાઢ સુધી રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સર્વ કાઢ રહે. ‡ પ્રમાણે યાવત્-કપાયકુશીલો સુધી જાણવું. નિર્મયો પુલાકોની પેઠે જાણવા, અને જ્ઞાતકો બકુશોની પેઠે જાણવા.

૩. અંતરદાર-
પુલાકાદિનું અંતર.

૧૪૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા કાઢ સુધીનું અંતર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જહન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાઢનું અંતર હોય. કાઢથી અનંત અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણીનું, અને ક્ષેત્રથી કંઈક ન્યૂન અપાર્થ †પુલ્લપરાવર્તનું અંતર હોય છે. ‡ પ્રમાણે યાવત્-નિર્મય સુધી જાણવું.

જ્ઞાતકનું અંતર.

૧૪૩. [પ્ર૦] જ્ઞાતકને કેટલા કાઢનું અંતર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અંતર નથી.

૧૩૬ * પુલાકપણને પ્રાપ્ત થયેલો જ્યાં સુધી અંતર્મુહૂર્ત પૂર્વ ન થાય ત્યાં સુધી મરે નહિ, તેમ પડે પણ નહિ. તેથી જહન્યથી તેનો કાઢ અંતર્મુહૂર્તનો હોય અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ અંતર્મુહૂર્ત હોય.

૧૩૭ † બકુશને ચારિત્ર પ્રાપ્ત થયા પછી દુરત અ મરણનો સંભવ હોવાથી જહન્ય એક સમય અને પૂર્વકોટી વર્ષના આયુષ્યવાળો આઠ વરસને અંતે ચારિત્ર પ્રદર્શન કરે તે અપેક્ષા કંઈક ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ ઉત્કૃષ્ટ કાઢ હોય.—ટીકા.

૧૪૦ ‡ એક પુલાક પોતાના અંતર્મુહૂર્તના અન્ય સમયે વર્તમાન હોય તે વસ્તુને બીજો પુલાકપણ પામે ત્યારે જહન્ય પુલાકોનો એક સમયે સન્નાહ થાય અને જો હોવાથી અનેક પુલાકોનો જહન્ય કાઢ એક સમય હોય. અને તેઓનો ઉત્કૃષ્ટ કાઢ અંતર્મુહૂર્ત હોય. કેમકે પુલાકો એક સમયે ઉત્કૃષ્ટથી સહસ્રપૃથક્ત્વ હોય, અને તેઓ ઘણા હોવા છતાં તેઓનો કાઢ અંતર્મુહૂર્ત છે. કેવળ અનેક પુલાકોની સ્થિતિનું અંતર્મુહૂર્ત એક પુલાકની સ્થિતિના અંતર્મુહૂર્તથી મોટું છે.

૧૪૨ † પુલ્લપરાવર્તનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે—કોઈ પ્રાણી આકાશના પ્રત્યેક પ્રદેશે મરણ પામતો મરણવડે જેટલા કાઢે સમસ્ત લોક વ્યાપ્ત કરે તેટલા કાઢે ક્ષેત્રથી પુલ્લપરાવર્ત થાય.

૧૪૪. [પ્ર૦] પુલાયાણં મંતે ! કેવલિયં કાઠં અંતરં હોય ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્નેનં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેનં સંજેજારં ચાસારં ।

૧૪૫. [પ્ર૦] ઘડસાણં મંતે ! પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં, एवं જાવ—કસાયકુસીલાણં ।

૧૪૬. [પ્ર૦] નિયંઠાણં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહ્નેનં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેનં છમ્માસા । સિનાયાણં જહ્ન ઘડસાણં ૩૦ ।

૧૪૭. [પ્ર૦] પુલાગસ્સ ણં મંતે ! કતિ સમુગ્ધાયા પબ્બતા ? [૩૦] ગોયમા ! તિન્નિ સમુગ્ધાયા પબ્બતા, તંજહા—ઘેયણાસમુગ્ધાપ, કંસાયસમુગ્ધાપ, મારણતિયસમુગ્ધાપ ।

૧૪૮. [પ્ર૦] ઘડસસ્સ ણં મંતે !—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પંચ સમુગ્ધાયા પબ્બતા, તંજહા—ઘેયણાસમુગ્ધાપ, જાવ—તેયાસમુગ્ધાપ । एवं પડિસેવણાકુસીલે વિ ।

૧૪૯. [પ્ર૦] કસાયકુસીલસ્સ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! છ સમુગ્ધાયા પબ્બતા, તંજહા—ઘેયણાસમુગ્ધાપ, જાવ—આહારગસમુગ્ધાપ ।

૧૫૦. [પ્ર૦] નિયંઠસ્સ ણં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નત્થિ પક્કો વિ ।

૧૫૧. [પ્ર૦] સિનાયસ્સ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! યો કેવલિસમુગ્ધાપ પબ્બતા ૩૧ ।

૧૫૨. [પ્ર૦] પુલાપ ણં મંતે ! લોગસ્સ કિં સંજેજરમાગે હોજા ૧, અસંજેજરમાગે હોજા ૨, સંજેજેસુ માગેસુ હોજા ૩, અસંજેજેસુ માગેસુ હોજા ૪, સઘલોપ હોજા ૫ ? [૩૦] ગોયમા ! ણો સંજેજરમાગે હોજા, અસંજેજરમાગે હોજા, ણો સંજેજેસુ માગેસુ હોજા, ણો અસંજેજેસુ માગેસુ હોજા, ણો સઘલોપ હોજા । एवं જાવ—નિયંઠે ।

૧૫૩. [પ્ર૦] સિનાપ ણં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ણો સંજેજરમાગે હોજા, અસંજેજરમાગે હોજા, ણો સંજેજેસુ માગેસુ હોજા, અસંજેજેસુ માગેસુ હોજા, સઘલોપ વા હોજા ૩૨ ।

૧૪૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાકોને કેટલા કાઠ સુધીનું અંતર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ પુલાકોનું અંતર.

૧૪૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વકુશોને કેટલા કાઠ સુધીનું અંતર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અંતર નથી. એ પ્રમાણે યાવત્—કષાય-વકુશોને અંતર.

૧૪૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્પ્રયોને કેટલા કાઠનું અંતર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું અંતર હોય. જ્ઞાતકો વકુશોની પેટે જાળવા.

૧૪૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાકને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૩૧ સમુદ્ધાત—પુલાકને સમુદ્ધાત.

૧૪૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વકુશને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પાંચ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૩૨ સમુદ્ધાત—વકુશને સમુદ્ધાતો.

૧૪૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કષાયકુસીલને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—વેદનાસમુદ્ધાત અને યાવત્—આહારકસમુદ્ધાત.

૧૫૦. [પ્ર૦] નિર્પ્રયને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને એક પણ સમુદ્ધાત નથી.

૧૫૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાતકને કેટલા સમુદ્ધાતો હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એક કેવલિસમુદ્ધાત હોય.

૧૫૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાક લોકના સંસ્થાતમા ભાગમાં રહે, અસંસ્થાતમા ભાગમાં રહે, સંસ્થાતા ભાગોમાં રહે, અસંસ્થાતા ભાગોમાં રહે કે સર્વ લોકમાં રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાતમા ભાગમાં ન રહે, સંસ્થાતા ભાગોમાં ન રહે, અસંસ્થાતા ભાગોમાં ન રહે અને આલા લોકમાં પણ ન રહે, કિંતુ લોકના અસંસ્થાતમા ભાગમાં રહે. એ પ્રમાણે યાવત્—નિર્પ્રય સુધી સમજવું.

૧૫૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાતક લોકના સંસ્થાતમા ભાગમાં રહે—ઇલાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! લોકના સંસ્થાતમા ભાગમાં ન રહે, સંસ્થાતા ભાગોમાં ન રહે, પણ અસંસ્થાતમા ભાગમાં રહે, અસંસ્થાતા ભાગોમાં રહે અને સંપૂર્ણ લોકમાં પણ રહે.

પુલાકોનું અંતર.

વકુશોને અંતર.

નિર્પ્રયોનું અંતર.

૩૧ સમુદ્ધાત—પુલાકને સમુદ્ધાત.

વકુશને સમુદ્ધાતો.

કષાયકુસીલને સમુદ્ધાતો.

નિર્પ્રયને સમુદ્ધાતો.

જ્ઞાતકને સમુદ્ધાત.

૩૨ સેવદાર—પુલાકનું સેવ.

જ્ઞાતકનું સેવ.

૧૪૦ * પુલાકને સંજ્વલન કષાયનો ઉદય હોવાથી કષાયસમુદ્ધાત સંભવે છે. યદ્યપિ પુલાકને મરણ નથી તો પણ મારણાતિક સમુદ્ધાત હોય છે, કારણ કે મરણસમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થયા પછી કષાયકુસીલત્વાદિરૂપ પરિણામના સદ્ભાવમાં તેનું મરણ થાય છે.

૧૫૨ † કેવલિસમુદ્ધાતાવસ્થામાં જ્ઞાતક શરીરસ્થ હોય કે દંડકચાટાવસ્થામાં હોય ત્યારે તે લોકના અસંસ્થાતમા ભાગમાં રહે છે. મન્યાનાવસ્થામાં તેને લોકનો ઘણો ભાગ વ્યાપ્ત કરેલો હોવાથી અને થોડો ભાગ અવ્યાપ્ત હોવાથી લોકના અસંસ્થાતા ભાગોમાં રહે છે, અને જ્યારે સમય લોક વ્યાપ્ત કરે ત્યારે સંપૂર્ણ લોકમાં હોય છે.—ટીકા.

૧૫૪. [પ્ર૦] પુલાય જં મંતે ! હોગસ્સ કિં સંઘેજ્ઞમાગં કુસર, અસંઘેજ્ઞમાગં કુસર ! [ઉ૦] एवं जहा ओगाहणा मणिता तदा कुसणा वि माणियजा जाव-सिणाए ३३ ।

૧૫૫. [પ્ર૦] પુલાય જં મંતે ! કતરંમિ માવે હોજ્ઞા ! [ઉ૦] गोयमा ! कवोवसमिप भावे होज्जा । एवं जाव-कसायकुसीले ।

૧૫૬. [પ્ર૦] નિયંટે-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! उवसमिप वा भावे होज्जा, काए वा भावे होज्जा ।

૧૫૭. [પ્ર૦] સિનાય-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! काए भावे होज्जा ३४ ।

૧૫૮. [પ્ર૦] પુલાયા જં મંતે ! યગસમપણં કેવતિયા હોજ્ઞા ! [ઉ૦] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहजेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहत्तं । पुव्वपडिवज्जणए पडुच्च सिय त्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहजेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं ।

૧૫૯. [પ્ર૦] વડસા જં મંતે ! યગસમપણં-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहजेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहत्तं । पुव्वपडिवज्जणए पडुच्च जहजेणं कोडिसयपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिसयपुहुत्तं । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૧૬૦. [પ્ર૦] કસાયકુસીલાણં-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहजेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं । पुव्वपडिवज्जणए पडुच्च जहजेणं कोडिसहस्सपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिसहस्सपुहुत्तं ।

૧૬૧. [પ્ર૦] નિયંઠાણં-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! पडिवज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि; जइ अत्थि जहजेणं

૧૧ સ્પર્શનાદ્યાર-

૧૫૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પુલાક લોકના સંખ્યાતમા ભાગને સ્પર્શે કે અસંખ્યાતમા ભાગને સ્પર્શે ? [ઉ૦] जेम *अवगाहना कही तेम स्पर्शना पण जाणवी. ए प्रमाणे यावत्-ज्ञातक सुची समजवुं.

૧૪ ભાવદ્યાર-
પુલાકને માત્ર.

૧૫૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાક કયા ભાવમાં હોય ? [ઉ૦] हे गौतम ! क्षायोपशमिक भावमां होय. ए प्रमाणे यावत्-कषायकुशील सुची जाणवुं.

નિર્મળ્યને માત્ર.

૧૫૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્મળ્ય કયા ભાવમાં હોય ? [ઉ૦] हे गौतम ! ते औपशमिक भावमां होय, अथवा क्षायिक भावमां पण होय.

જ્ઞાતકને માત્ર.

૧૫૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્ઞાતક કયા ભાવમાં હોય ? [ઉ૦] हे गौतम ! ते क्षायिक भावमां होय.

૧૫ પરિમાણદ્યાર-
પુલાકોની સંખ્યા.

૧૫૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક સમયે કેટલા પુલાકો હોય ? [ઉ૦] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (तत्काळ पुराकपणाने प्राप्त यता) पुराकने आश्रयी कदाच होय अने कदाच न होय. प्रतिपद्यमान-पुराकत्वने प्राप्त यता पुराक होय तो जघन्य एक, बे के त्रण होय, अने उत्कृष्ट शतपृथक्त्व-बसोधी नवसो सुची पुराको होय. तथा पूर्वप्रतिपन्न (पूर्वे पुराकपणाने पामेला) पुराकोनी अपेक्षाए कदाच पुराको होय अने न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे के त्रण होय अने उत्कृष्ट सहस्रपृथक्त्व-बे हजारधी नव हजार सुची होय.

વકુશોની સંખ્યા.

૧૫૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક સમયે કેટલા વકુશો હોય ? [ઉ૦] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये वकुशत्वने प्राप्त यता) वकुशोने आश्रयी कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे अने त्रण होय. तथा उत्कृष्ट शतपृथक्त्व-बसोधी नव सो सुची वकुशो होय. पूर्वप्रतिपन्न (वकुशत्वने पूर्वे प्राप्त यएला) वकुशो जघन्य अने उत्कृष्ट बे क्रोडधी नव क्रोड सुची होय.

કષાયકુશીલોની
સંખ્યા.

૧૬૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક સમયે કેટલા કષાયકુશીલો હોય. [ઉ૦] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये कषायकुशीलत्वने प्राप्त यता) कषायकुशीलो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे अने त्रण होय, अने उत्कृष्ट बे हजारधी नव हजार सुची होय. पूर्वप्रतिपन्न कषायकुशीलोने आश्रयी जघन्य अने उत्કृष्ट बे क्रोडधी नव क्रोड सुची होय.

નિર્મળ્યોની સંખ્યા.

૧૬૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એક સમયે કેટલા નિર્મળ્યો હોય ? [ઉ૦] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये निर्मल्यत्वने प्राप्त यता) निर्मल्यो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक बे अने त्रण होय अने उत्कृष्ट एकसोने आठ क्षपकत्रेणिवाळा अने

૧૫૪ * સ્પર્શના ક્ષેત્રની પેટે જાણવી, પરન્તુ જેટલો ભાગ અવગાહ-આશ્રિત હોય તે ક્ષેત્રની અવગાહના, અને અવગાહ ક્ષેત્ર અને તેના પાર્શ્વવર્તી ક્ષેત્રની સ્પર્શના હોય છે.—ટીકા.

૧૬૦ † સર્વ સંયતોનું પ્રમાણ કોટીસહસ્રપૃથક્ત્વ છે, અને અહીં તેટલું પ્રમાણ તો કેવળ કષાયકુશીલોનું કહ્યું, અને તેમાં પુલાકાદિની સંખ્યા ઝમેરતાં અધિક સંખ્યા થઈ જાય તો વિરોધ કેમ ન આવે ? એ શંકા ન કરવી, કારણ કે કષાયકુશીલોનું કોટીસહસ્રપૃથક્ત્વ પ્રમાણ કહ્યું છે તે બે ત્રણ કોટી સહસ્રત્વ કલ્પીને તેમાં પુલાક-વકુશાદિની સંખ્યા ઝમેરવી તેથી સર્વ સંયતોનું પ્રમાણ કહ્યું છે તેથી અધિક સંખ્યા નહિ થાય.—ટીકા.

પક્ષો વા વો વા તિભિ વા, ઉક્ષોસેજં વાવટું સતં-અદૃસયં જઘગાજં, ચડપ્પજં ઉવસામગાજં । પુષ્પપદિવજ્જપ પડુચ્ચ સિય અત્થિ સિય નત્થિ । જહ અત્થિ, જહજ્જેજં પક્ષો વા વો વા તિભિ વા, ઉક્ષોસેજં સયપુદ્ધસં ।

૧૬૨. [પ્ર૦] સિનાયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પદિવજ્જમાણપ પડુચ્ચ સિય અત્થિ સિય નત્થિ, જહ અત્થિ જહજ્જેજં પક્ષો વા વો વા તિભિ વા, ઉક્ષોસેજં અદૃસતં । પુષ્પપદિવજ્જપ પડુચ્ચ જહજ્જેજં કોડિપુદ્ધસં, ઉક્ષોસેજં વિ કોડિપુદ્ધસં ૩૫ ।

૧૬૩. [પ્ર૦] યપસિ જં મંતે । પુલાગ-વડસ-પદિસેવનાકુસીલ-કસાયકુસીલ-નિયંઠ-સિનાયાણં કયરે કયરે-જાઘ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા નિયંઠા, પુલાગા સંસેજ્જગુણા, સિનાયા સંસેજ્જગુણાં, વડસા સંસેજ્જગુણા, પદિસેવનાકુસીલા સંસેજ્જગુણા, કસાયકુસીલા સંસેજ્જગુણા । 'સેઘં મંતે । સેઘં મંતે' । સિ જાઘ-વિહરતિ ।

પળવીસદ્ધમે સદ્ધ છટ્ટો ઉદેસઓ સમત્તો ।

ઓપન ઉપશમ શ્રેણિવાટ્ટા મઠીને એકસોને વાસઠ હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન નિર્મયો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક વે કે પ્રળ નિર્મયો હોય અને ઉત્કૃષ્ટ વસોથી નવસો સુધી હોય.

૧૬૨. [પ્ર૦] એક સમયે જ્ઞાતકો કેટલા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિપથમાન જ્ઞાતકો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, વે અને પ્રળ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ આઠસો હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન જ્ઞાતકો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વે ક્રોડથી નવ ક્રોડ સુધી હોય.

જ્ઞાતકોની સંખ્યા.

૧૬૩. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! પુલાક, વકુશ, પ્રતિસેવનાકુસીલ, કસાયકુસીલ, નિર્મય અને જ્ઞાતક, એ વધારામાં કયા કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિર્મયો સૌથી યોદા છે, તે કરતાં પુલાકો સંખ્યાતગુણ છે. તેથી જ્ઞાતકો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી વકુશો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી *પ્રતિસેવનાકુસીલો સંખ્યાતગુણ છે અને તેથી કસાયકુસીલો સંખ્યાતગુણ છે. 'હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

૩૬ અલ્પવજ્જપ-

પચીશમા શતકમાં વઘુ ઉદેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિ જં મંતે ! સંજયા પન્નસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ સંજયા પન્નસા, તંજહા-૧ સામાયસંજય, ૨ હેદો-વટ્ટાવણિયસંજય, ૩ પરિહારવિશુદ્ધિયસંજય, ૪ સુહુમસંપરાયસંજય, ૫ અહક્કાયસંજય ।

૨. [પ્ર૦] સામાયસંજય જં મંતે ! કતિવિહે પન્નસે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુધિહે પન્નસે, તંજહા—હત્તરિય ય આવ-કહિય ય ।

૩. [પ્ર૦] હેદોવટ્ટાવણિયસંજય જં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ડુધિહે પન્નસે, તંજહા—સાતિયારે ય નિરતિયારે ય ।

સત્તમ ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! કેટલા સંયતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ પાંચ સંયતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ સામાયિકસંયત, ૨ હેદોપસ્થાપનીયસંયત, ૩ પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત, ૪ સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત અને ૫ યથાવ્યાતસંયત.

૧ પ્રજાપના-સંયતના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! સામાયિકસંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના વે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ હિત્વરિક (અલ્પકાલીક) અને ૨ યાવત્કયિક (જીવનપર્યંત).

સામાયિક સંયતના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! હેદોપસ્થાપનીયસંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના વે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સાતિચાર અને નિરતિચાર.

હેદોપસ્થાપનીય સંયતના પ્રકાર.

૧૬૩ * વકુશ અને પ્રતિસેવનાકુસીલનું પ્રમાણ કોટીશતપૃથક્ત્વ વધુ છે તો વકુશ કરતાં પ્રતિસેવનાકુસીલ સંખ્યાતગુણ કેમ ઘટી શકે ? એ શંકાનું સમાધાન આ પ્રમાણે છે—વકુશનું કોટીશતપૃથક્ત્વ પ્રમાણ વધુ છે તે વે પ્રળ કોટીશતરૂપ જાણવું અને પ્રતિસેવનાકુસીલનું કોટીશતપૃથક્ત્વ પ્રમાણ વાર છ કોટીશતરૂપ જાણવું.—ટીકા.

૧ † જે સામાયિક સંયતને ચારિત્ર પ્રવળ કર્યા પછી અધિષ્ઠામાં હેદોપસ્થાપનીય સંયતપણાનો વ્યપદેશ—વ્યવહાર થાય તે હિત્વરિક—અલ્પકાલીક સામાયિક સંયત કહેવાય છે અને જેને સામાયિક ચારિત્ર લીધા પછી વીજો વ્યપદેશ ન થાય તે યાવત્કયિક સામાયિક સંયત કહેવાય છે.

૨ ‡ અતિચારયુક્ત સાધુને વીજાપર્યાય છેલ્લી કરી મહામત આપવા તે સાતિચાર હેદોપસ્થાપનીય કહેવાય અને પ્રથમ વીક્ષિત સાધુને તથા પાર્શ્વનાથના તીર્થથી મહાવીરના તીર્થમાં પ્રવેશ કરનાર સાધુને કરી મહામત આપવા તે નિરતિચાર હેદોપસ્થાપનીય કહેવાય છે. હેદોપસ્થાપનીય સાધુ પ્રથમ તીર્થકર અને પશ્ચિમ તીર્થકરના તીર્થમાં જ હોય છે.

૪. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિસંજય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિદે પશ્ચે, તંજહા—જિહ્વિસમાણય ય નિહિટ્ટકાર્ય ય ।
 ૫. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિદે પશ્ચે, તંજહા—સંકલિસ્તમાણય ય વિશુદ્ધમાણય ય ।
 ૬. [પ્ર૦] અહસ્ત્રાયસંજય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિદે પશ્ચે, તંજહા—છુતમત્યે ય કેવલી ય ।
 સામાયમિ ઉ કપ્પ ચાઝ્જામં અણુત્તરં ધમ્મં । તિવિદેહં ફાસયંતો સામાયસંજઓ સ જલુ ॥ ૧ ॥
 છેત્તૂણ ઉ પરિયાગં પોરાણં જો ઠવેહ અપ્પાણં । ધમ્મમિ પંચજામે છેવોવટ્ટાવણો સ જલુ ॥ ૨ ॥
 પરિહરહ જો વિશુદ્ધં તુ પંચયામં અણુત્તરં ધમ્મં । તિવિદેહં ફાસયંતો પરિહારિયસંજઓ સ જલુ ॥ ૩ ॥
 લોભાણૂ વેયયંતો જો જલુ ઉવસામઓ વ જ્ઞવઓ વા । સો સુદુમસંપરાઓ અહસ્ત્રાયા ઝળઓ કિંચિ ॥ ૪ ॥
 ઉવસંતે સ્તીણમિ ધ જો જલુ કમ્મમિ મોહણિજ્ઞમિ । છુતમત્યો વ જિણો વા અહસ્ત્રાઓ સંજઓ સ જલુ ॥ ૫ ॥ (૧)
 ૭. [પ્ર૦] સામાયસંજય ણં મંતે ! કિં સવેદપ્પ હોજ્ઞા અવેદપ્પ હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સવેદપ્પ વા હોજ્ઞા, અવેદપ્પ વા હોજ્ઞા । જહ સવેદપ્પ—પ્વં જહા કસાયકુસીલે તદેવ નિરવસેસં । પ્વં છેવોવટ્ટાવણિયસંજય વિ । પરિહારવિશુદ્ધિયસં-
 જઓ જહા પુલાઓ । સુદુમસંપરાયસંજઓ અહસ્ત્રાયસંજઓ ય જહા નિયંતો (૨) ।
 ૮. [પ્ર૦] સામાયસંજય ણં મંતે ! કિં સરાગે હોજ્ઞા વીયરાગે હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સરાગે હોજ્ઞા, નો વીયરાગે હોજ્ઞા । પ્વં જાવ—સુદુમસંપરાયસંજય । અહસ્ત્રાયસંજય જહા નિયંતે (૩) ।
 ૯. [પ્ર૦] સામાયસંજય ણં મંતે ! કિં ઠિયકપ્પે હોજ્ઞા, અઠિયકપ્પે હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઠિયકપ્પે વા હોજ્ઞા, અઠિયકપ્પે વા હોજ્ઞા ।
 ૧૦. [પ્ર૦] છેવોવટ્ટાવણિયસંજય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઠિયકપ્પે હોજ્ઞા, નો અઠિયકપ્પે હોજ્ઞા । પ્વં પરિહાર-
 વિશુદ્ધિયસંજય વિ । સેસા જહા સામાયસંજય ।

પરિહારવિશુદ્ધિકા
પ્રકાર.

સૂક્ષ્મસંપરાયના
પ્રકાર.

યથાસ્થાન સંયતના
પ્રકાર.
સામાયિક સંયત.
છેદોપસ્થાપનીય.
પરિહાર વિશુદ્ધિકા.
સૂક્ષ્મસંપરાય.

૨ વેદ-
સામાયિક સંયતને
વેદ.

૪ રાગ-
સામાયિક સંયત
અને રાગ.
૪ કલ્પ-
સામાયિક સંયતને
કલ્પ.
છેદોપસ્થાપનીયને
કલ્પ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના બે પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—નિર્વિશમાનક (તપ કરનાર) અને નિર્વિપ્રકાયિક (વૈયાવૃત્ત્ય કરનાર).
૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—સંક્લિપ્યમાનક (ઉપશ્રેણિથી પટ્ટનો) અને વિશુદ્ધમાનક (ઉપશમશ્રેણિ કે ક્ષપકશ્રેણિ પર ચઢનો).
૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાસ્થાન સંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—છમ્પસ્થ અને કેવલી. સામાયિક સ્ત્રીકાર્યા પટ્ટી ચાર મહાવ્રતરૂપ પ્રધાન ધર્મને મન, વચન અને કાયાથી ત્રિવિધે જ પાઠે તે ‘સામાયિકસંયત’ કહેવાય. પૂર્વના પર્યાયનો છેદ કરી જે પોતાના આત્માને પાંચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મમાં સ્થાપે તે ‘છેદોપસ્થાપનીયસંયત’ કહેવાય છે. જે પાંચ મહાવ્રતરૂપ અને ઉત્તમોત્તમ ધર્મને ત્રિવિધે—મન વચન અને કાયાથી પાઠનો અમુક પ્રકારનું તપ કરે તે ‘પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત’ કહેવાય છે. જે લોભના અણુઓને વેદતો ચારિત્રમોહને ઉપશમાવે કે ક્ષય કરે તે ‘સૂક્ષ્મસંપરાય’ કહેવાય છે અને તે યથાસ્થાનસંયતથી કાંઈક ન્યૂન હોય છે. મોહનાય કર્મ ઉપશાન્ત કે ક્ષીણ થયા પટ્ટી જે છમ્પસ્થ હોય કે જિન હોય તે ‘યથાસ્થાનસંયત’ કહેવાય છે.
૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત વેદવાળો હોય કે વેદવિરહિત હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે *વેદવાળો હોય અને વેદવિર-
 હિત પણ હોય. જો વેદવાળો સામાયિકસંયત હોય તો તેને વધી હકીકત કપાયકુસીલની પેટે જાણવી. ૧ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયસંયત પણ સમજવો. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સંબંધી હકીકત પુલાકની પેટે જાણવી. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત અને યથાસ્થાન સંયત નિર્પ્રયની પેટે (અવેદક) જાણવા.
૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત રાગવાળો હોય કે વીતરાગ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે રાગવાળો હોય, પણ વીતરાગ ન હોય. ૧ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સંબંધે પણ જાણવું. યથાસ્થાન સંયતને નિર્પ્રયની પેટે જાણવું.
૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત સ્થિતકલ્પમાં હોય કે અસ્થિતકલ્પમાં હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્થિતકલ્પમાં પણ હોય અને અસ્થિતકલ્પમાં પણ હોય.
૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું છેદોપસ્થાપનીય સંયત સ્થિતકલ્પમાં હોય કે અસ્થિતકલ્પમાં હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! †સ્થિતકલ્પમાં હોય, પણ અસ્થિતકલ્પમાં ન હોય. ૧ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતને પણ જાણવું. અને બાકીના બધા સામાયિક સંયતની પેટે જાણવા.

૧ લોભમણું વેદતો કા ।

૦ * નવમા ગુણસ્થાનક સુધી સામાયિક સંયત કહેવાય છે. નવમા ગુણસ્થાનક વેદનો ઉપશમ અથવા ક્ષય થાય છે, માટે ત્યાં સામાયિક સંયત અવેદક હોય છે અને તેના પૂર્વેના ગુણસ્થાને સવેદક હોય છે. જો તે સવેદક હોય તો તે ત્રણ વેદવાળો હોય છે અને અવેદક હોય તો તે શ્રીગવેદ હોય કે ઉપશાન્તવેદ હોય. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત પુલાકની પેટે પુરુષવેદવાળો કે પુરુષનપુંસકવેદવાળો (કૃત્રિમનપુંસક) હોય છે.

૧૦ † અસ્થિતકલ્પ મધ્યમ બાવીશ જિનના તીર્થમાં અને મહાવિદેહ જિનના તીર્થમાં હોય છે, અને ત્યાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર નથી. તેથી છેદોપસ્થા-
 પનીયસંયતને અસ્થિતકલ્પ ન હોય.

૧૧. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય નં મંતે ! કિં જિનકપ્પે હોજા, ઘેરકપ્પે હોજા, કપ્પાતીતે હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! જિનકપ્પે વા હોજા, જહા કસાયકુસીલે તહેવ નિરવસેસં । છેદોષદ્વાવણિઓ પરિહારવિસુદ્ધિઓ ય જહા વડસો, સેસા જહા નિયંટે (૪) ।

૧૨. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય નં મંતે ! કિં પુલાય હોજા, વડસે, જાવ-સિણાય હોજા ! [૩૦] ગોયમા ! પુલાય વા હોજા, વડસે, જાવ-કસાયકુસીલે વા હોજા, નો નિયંટે હોજા, નો સિણાય હોજા । एवं છેદોષદ્વાવણિય વિ ।

૧૩. પરિહારવિસુદ્ધિયસંજય નં મંતે !-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો પુલાય, નો વડસે, નો પહિસેવનાકુસીલે હોજા, કસાયકુસીલે હોજા, નો નિયંટે હોજા, નો સિણાય હોજા । एवं સુદુમસંપરાય વિ ।

૧૪. [પ્ર૦] અહક્કાયસંજય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો પુલાય હોજા, જાવ-નો કસાયકુસીલે હોજા, નિયંટે વા હોજા, સિણાય વા હોજા (૫) ।

૧૫. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય નં મંતે ! કિં પહિસેવ હોજા, અપહિસેવ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! પહિસેવ વા હોજા, અપહિસેવ વા હોજા । જહ પહિસેવ હોજા, કિં મૂલગુણપહિસેવ હોજા, સેસં જહા પુલાગસ્સ । જહા સામા-યિકસંજય एवं છેદોષદ્વાવણિય વિ ।

૧૬. [પ્ર૦] પરિહારવિસુદ્ધિયસંજય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો પહિસેવ હોજા, અપહિસેવ હોજા । एवं જાવ-અહક્કાયસંજય (૬) ।

૧૭. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય નં મંતે ! કતિસુ નાણેસુ હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! હોસુ વા તિસુ વા વડસુ વા નાણેસુ હોજા, एवं જહા કસાયકુસીલસ્સ તહેવ વસારિ નાણાં મયનાય, एवं જાવ-સુદુમસંપરાય । અહક્કાયસંજયસ્સ પંચ નાણાં મયનાય જહા નાણેસય ।

૧૮. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય નં મંતે ! કેવતિયં સુયં અહિજોજા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અદ્ધ પવ્યપમાયાઓ, જહા કસાયકુસીલે । एवं છેદોષદ્વાવણિય વિ ।

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું સામાયિકસંયત જિનકલ્પમાં હોય, સ્થવિરકલ્પમાં હોય કે કલ્પાતીત હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જિનકલ્પમાં હોય-ઇત્યાદિ બાકી બધું કષાયકુશીલની પેટે જાણવું. છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિકની હકીકત બકુરાની પેટે જાણવી અને બાકી બધા નિર્મયની પેટે સમજવા.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું સામાયિકસંયત પુલાક હોય, બકુરા હોય કે યાવત્-જ્ઞાતક હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પુલાક પળ હોય, બકુરા પળ હોય, યાવત્-કષાયકુશીલ હોય, પળ નિર્મય કે જ્ઞાતક ન હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયસંયત સંબંધે પળ જાણવું.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત શું પુલાક હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પુલાક ન હોય, બકુરા ન હોય, પ્રતિસેવનાકુશીલ ન હોય, નિર્મય ન હોય અને જ્ઞાતક ન હોય, પળ કષાયકુશીલ હોય. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત પળ જાણવો.

૧૪. [પ્ર૦] યથાહ્યાતસંયત શું પુલાક હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પુલાક ન હોય અને યાવત્-કષાયકુશીલ ન હોય, પળ નિર્મય હોય અથવા જ્ઞાતક હોય.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું સામાયિકસંયત પ્રતિસેવક-ચારિત્રવિરાધક હોય કે અપ્રતિસેવક-આરાધક હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિસેવક પળ હોય અને અપ્રતિસેવક પળ હોય. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે પ્રતિસેવક હોય તો શું અહિંસાદિ મૂલગુણનો પ્રતિસેવક હોય કે પ્રત્યાહ્યાનરૂપ ઉત્તરગુણનો પ્રતિસેવક હોય ? [૩૦] બાકી બધું પુલાકની પેટે જાણવું. સામાયિકસંયતની પેટે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પળ જાણવો.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત પ્રતિસેવક છે કે અપ્રતિસેવક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રતિસેવક નથી, પળ અપ્રતિસેવક છે. એ પ્રમાણે યાવત્-યથાહ્યાત સંયત સુધી જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિકસંયતને કેટલાં જ્ઞાન હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને બે, ત્રણ કે ચાર જ્ઞાન હોય. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલની પેટે ચાર જ્ઞાન મજનાય હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સુધી જાણવું. તથા *જ્ઞાનોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યથાહ્યાત સંયતને પાંચ જ્ઞાન *મજનાય હોય છે.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિકસંયત કેટલું શ્રુત મળે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જપ્તન્ય આઠ પ્રવચનમાતા રૂપ શ્રુતનું અધ્યયન કરે-ઇત્યાદિ બધી હકીકત કષાયકુશીલની પેટે જાણવી. તથા એજ રીતે છેદોપસ્થાપનીયસંયતને પળ સમજવું.

સામાયિક અને પુલાકાદિ-

પરિહારવિશુદ્ધિ અને પુલાકાદિ-

યથાહ્યાત અને પુલાકાદિ-

૫ પ્રતિસેવા-સામાયિક સંયત અને પ્રતિસેવક-

પરિહાર વિશુદ્ધિક અને પ્રતિસેવક-

૬ જ્ઞાનદ્વાર-

૭ શ્રુતદ્વાર-સામાયિક સંયતને શ્રુત-

૧૯. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસંજય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહભેનં નવમસ્સ પુઘસ્સ તતિયં આયારવત્થું, ઉક્કો-
સેનં અસંપુઆરં દસ પુઘારં અદ્ધિજેજ્ઞા । સુદુમસંપરાયસંજય જહા સામાયસંજય ।

૨૦. [પ્ર૦] અહ્ફઆયસંજય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહભેનં અદ્ધ પવયગમાયાઓ, ઉક્કોસેનં ચોદસ પુઘારં અદ્ધિ-
જેજ્ઞા, સુયવતિરિસે વા હોજ્ઞા (૭) ।

૨૧. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કિં તિત્થે હોજ્ઞા, અતિત્થે હોજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! તિત્થે વા હોજ્ઞા, અતિત્થે
વા હોજ્ઞા, જહા કસાયકુસીલે । છેદોવટ્ટાવણિય પરિહારવિશુદ્ધિય ય જહા પુલાય, સેસા જહા સામાયસંજય (૮) ।

૨૨. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કિં સલિંગે હોજ્ઞા, અન્નલિંગે હોજ્ઞા, ગિદ્ધિલિંગે હોજ્ઞા [૩૦] જહા પુલાય ।
પવં છેદોવટ્ટાવણિય વિ ।

૨૩. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસંજય નં મંતે ! કિં-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! દ્વલિંગં પિ માવલિંગં પિ પઙ્કુચ્ચ સલિંગે
હોજ્ઞા, નો અન્નલિંગે હોજ્ઞા, નો ગિદ્ધિલિંગે હોજ્ઞા । સેસા જહા સામાયસંજય (૯) ।

૨૪. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કતિસુ સરીરેસુ હોજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! તિસુ વા ચઠસુ વા પંચસુ વા-જહા
કસાયકુસીલે । પવં છેદોવટ્ટાવણિય વિ, સેસા જહા પુલાય (૧૦) ।

૨૫. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કિં કમ્મભૂમીય હોજ્ઞા, અકમ્મભૂમીય હોજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જમ્મનં સંતિમાવં
પઙ્કુચ્ચ કમ્મભૂમીય, નો અકમ્મભૂમીય-જહા ચઠસે । પવં છેદોવટ્ટાવણિય વિ । પરિહારવિશુદ્ધિય ય જહા પુલાય, સેસા જહા
સામાયસંજય (૧૧)

૨૬. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કિં ઓસપ્પિનીકાલે હોજ્ઞા, ઉસ્સપ્પિનીકાલે હોજ્ઞા, નોઓસપ્પિણિ-નોઉસ્સપ્પિ-

પરિહાર વિશુદ્ધિ-
કને ધુગ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત કેટલું શ્રુત મળે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચારવસ્તુ
સુધી, અને ઉત્કૃષ્ટ અપૂર્ણ દસ પૂર્વો મળે. તથા સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવો.

યથાસ્થિતને
ધુગ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાસ્થિતસંયત કેટલું શ્રુત મળે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય આઠ પ્રવચનમાના રૂપ શ્રુત મળે અને
ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વ મળે અથવા શ્રુતરહિત (કેવલી) હોય.

૮ તીર્થદાર-

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત તીર્થમાં હોય કે તીર્થના અભાવમાં હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તીર્થમાં પળ હોય
અને તીર્થના અભાવમાં પળ હોય-ઇત્યાદિ બધી હકીકત કાયાકુસીલની પેઠે જાણવી. છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિક
પુલાકની પેઠે જાણવા, અને બાકી બધા સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવા.

૧ લિંગદાર-

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત સ્વલિંગ-સાધુના લિંગમાં હોય, અન્ય-તાપસાદિના લિંગમાં હોય કે ગૃહસ્થના લિંગમાં
હોય ? [૩૦] તે સંબંધી બધી હકીકત પુલાકની પેઠે જાણવી. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત માટે પળ જાણવું.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સ્વલિંગે હોય, અન્યલિંગે હોય કે ગૃહસ્થલિંગે હોય ? [૩૦] હે
ગૌતમ ! તે દ્વિલિંગ અને માવલિંગ આશ્રયી સ્વલિંગમાં હોય, પળ અન્યલિંગે કે ગૃહસ્થલિંગે ન હોય. બાકી બધું સામાયિકસંય-
તની પેઠે જાણવું.

૧૦ શરીરદાર-

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલાં શરીર હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને ત્રણ, ચાર, કે પાંચ શરીર હોય-
ઇત્યાદિ બધું કાયાકુસીલની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત વિષે પળ જાણવું. બાકીના બધા સંયતો પુલાકની
પેઠે સમજવા.

૧૧ ક્ષેત્રદાર-

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કર્મભૂમિમાં યાય કે અકર્મભૂમિમાં યાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જન્મ અને સદ્ગુણ
બંનેની અપેક્ષાએ કર્મભૂમિમાં યાય, પળ અકર્મભૂમિમાં ન યાય-ઇત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે જાણવું. એ રીતે છેદોપસ્થાપનીય સંયતને પળ
સમજવું. પરિહારવિશુદ્ધિકને પુલાકની પેઠે જાણવું અને બાકી બધા સંયતો સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવા.

૧૨ કાલ્પદાર-

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત ઉત્સર્પિણીકાલે યાય, અવસર્પિણીકાલે યાય કે *નોઉત્સર્પિણી-નોઅવસર્પિણી
કાલે યાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે ઉત્સર્પિણીકાલે યાય-ઇત્યાદિ બધું બકુશની પેઠે (પૃ૦ ૨૪૭, સૃ૦ ૫૫) જાણવું. એ પ્રમાણે
છેદોપસ્થાપનીય સંયત પળ જાણવો. પળ વિશેષ એ કે જન્મ અને સદ્ગુણની અપેક્ષાએ ચારે પરિમાણમાં-સુષમાસુષમા, સુષમા, સુષમા

૨૬ * નોઉત્સર્પિણી-નોઅવસર્પિણી ના સુષમાદિ સમાન ત્રણ પ્રકારના કાલમાં (દેવકુર્વાદિમાં) બકુશનો જન્મ અને સદ્ગુણથી નિવેશ કર્યો છે, અને
ઉષ્મસુષમા સમાન કાલમાં (મહાવિદેહમાં) તેનું અસ્તિત્વ છે, પરંતુ છેદોપસ્થાપનીય સંયતનું ત્યાં પણ અસ્તિત્વ નથી.

ગિકાલે હોજા ? [૩૦] ગોયમા ! ઓસપ્પિગિકાલે-જહા વડસે । एवं छेदोवट्ठावणिणं वि । नवरं जम्मण-संतिभावं पडुच्च वडसु वि पल्लिभागेसु नत्थि, साहरणं पडुच्च अन्नयरे पडिभागे होज्जा, सेसं तं चेव ।

૨૭. [પ્ર૦] પરિહારવિસુદ્ધિય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓસપ્પિગિકાલે યા હોજ્જા, ઉસ્સપ્પિગિકાલે યા હોજ્જા, નો-ઓસપ્પિગિ-નોઉસ્સપ્પિગિકાલે નો હોજ્જા । જહા ઓસપ્પિગિકાલે હોજ્જા-જહા પુલાઓ । ઉસ્સપ્પિગિકાલે વિ જહા પુલાઓ । સુદ્ધમસંપરાયો જહા નિયંટો । एवं अहक्खाओ वि (૧૨) ।

૨૮. [પ્ર૦] સામાયસંજય પં મંતે ! કાલગણ સમાણે કિ(કં)ગતિ ગચ્છતિ ? [૩૦] ગોયમા ! દેવગતિ ગચ્છતિ । [પ્ર૦] દેવગતિ ગચ્છમાણે કિ મવણવાસીસુ ઉવવજ્જેજ્જા, વાગમંતરેસુ ઉવવજ્જેજ્જા, જોહસિયસુ ઉવવજ્જેજ્જા, વેમાણિયસુ ઉવવજ્જેજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! નો મવણવાસીસુ ઉવવજ્જેજ્જા-જહા કસાયકુસીલે । एवं छेदोवट्ठावणिणं वि । परिहारविसुद्धियं जहा पुलाय । सुद्धमसंपरायं जहा नियंटे ।

૨૯. [પ્ર૦] અહક્કલાય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! एवं अहक्कायसंजयं वि जाव-अजहम्मणुकोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववज्जेज्जा, अत्येगतिं सिज्झति, जाव-अंतं करेति ।

૩૦. [પ્ર૦] સામાયસંજય પં મંતે ! દેવલોગેસુ ઉવવજ્જમાણે કિ રૂપસાપ ઉવવજ્જતિ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અવિ-રાહણં પડુચ્ચ, एवं जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्ठावणिणं वि । परिहारविसुद्धियं जहा पुलाय । सेसा जहा नियंटे ।

૩૧. [પ્ર૦] સામાયસંજયસ્સ પં મંતે ! દેવલોગેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ કેવતિયં કાલં ઠિતી પન્નસા ? [૩૦] ગોયમા ! જહજ્જેણં દો પલ્લિઓવમાહં, ઉક્કોસેણં તેસીસં સાગરોવમાહં । एवं छेदोवट्ठावणिणं वि ।

૩૨. [પ્ર૦] પરિહારવિસુદ્ધિયસ્સ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહજ્જેણં દો પલ્લિઓવમાહં, ઉક્કોસેણં અટ્ટારસ સાગરોવ-માહં, સેસાણં જહા નિયંટસ્સ (૧૩) ।

૩૩. [પ્ર૦] સામાયસંજયસ્સ પં મંતે ! કેવદયા સંજમટ્ટાણા પન્નસા ? [૩૦] ગોયમા ! અસંલેજ્જા સંજમટ્ટાણા પન્નસા, एवं जाव-परिहारविसुद्धियस्स ।

દુઃખમા, અને દુઃખમાસુપમાના સમાન કાલે ન હોય. અને સંહરણની અપેક્ષા ચારમાંથી કોઈ પણ એક પરિભાગમાં હોય. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત અવસર્પિણીકાલે હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! અવસર્પિણીકાલે હોય અને ઉત્સર્પિણીકાલે પણ હોય, પણ નોઉત્સર્પિણી-નોઅવસર્પિણી કાલે ન હોય. જો તે અવસર્પિણી કે ઉત્સર્પિણીકાલે હોય તો, તે સંબંધે પુલાકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૫૨) સમજવું. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત નિર્મથની પેટે (૩૦ ૬ મૂ. ૫૮) જાણવો. એ પ્રમાણે યથાહ્યાત સંયત પણ જાણવો.

૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિકસંયત કાલગત યથા પછી કઈ ગતિમાં જાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દેવગતિમાં જાય. [પ્ર૦] દેવગતિમાં જતો સામાયિકસંયત શું મવનવાસી દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય, વાનઘ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થાય, વ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય કે વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મવનવાસીમાં ન ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ બધી વક્તવ્યતા કપાયકુશીલની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૫૯) જાણવી. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંબંધે પણ જાણવું. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત પુલાકની પેટે અને સૂક્ષ્મસંપરાય નિર્મથની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૬૦) જાણવા.

૨૯. [પ્ર૦] યથાહ્યાત સંયત કઈ ગતિમાં જાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! યથાહ્યાત સંયત પણ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સિવાય અનુત્તરવિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય અને કેટલક તો સિદ્ધ થાય યાવત્-સર્વે દુઃખનો અન્ત કરનાર થાય.

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિકસંયત દેવલોકોમાં ઉત્પન્ન થતો શું રૂપણે ઉપજે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! સંયમની અવિરાધનાને અપેક્ષી-ઇત્યાદિ બધું કપાયકુશીલની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૬૩) જાણવું. છેદોપસ્થાપનીય સંયતને પણ એ પ્રમાણે સમજવું. પુલાકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૬૨) પરિહારવિશુદ્ધિક અને બાકી બધા નિર્મથની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૬૪) જાણવા.

૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા સામાયિકસંયતની કેટલી સ્થિતિ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેની જઘન્ય સામાયિક સંયતની સ્થિતિ.

૩૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતની કેટલી સ્થિતિ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેની જઘન્ય બે પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ અટાર સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે. બાકીના બધા સંયતો સંબંધે નિર્મથની પેટે જાણવું. પરિહાર વિશુદ્ધિકની સ્થિતિ.

૩૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિકસંયતનાં કેટલાં સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અસંદ્ય સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે. એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહારવિશુદ્ધિક સુધી જાણવું. ૧૪ સંયમસ્થાન-સામાયિક સંયતના સંયમસ્થાન.

૩૪. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાયસંજયસ્સ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અસંલેજા અંતોમુદ્ધુત્તિયા સંજમદ્વાળા પન્નત્તા ।

૩૫. [પ્ર૦] અહક્કાયાસંજયસ્સ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! યગે અજહક્કમણુકોસપ સંજમદ્વાળે પન્નત્તે ।

૩૬. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! સામાય—હેદોવદ્વાવણિય—પરિહારવિસુદ્ધિય—સુદુમસંપરાગ—અહક્કાયાસંજયાણં સંજમ-દ્વાળાણં કયરે કયરે—જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સઘત્થોવે અહક્કાયાસંજમસ્સ યગે અજહક્કમણુકોસપ સંજમ-દ્વાળે, સુદુમસંપરાગસંજયસ્સ અંતોમુદ્ધુત્તિયા સંજમદ્વાળા અસંલેજગુણા, પરિહારવિસુદ્ધિયસંજયસ્સ સંજમદ્વાળા અસંલેજગુણા, સામાયસંજયસ્સ હેદોવદ્વાવણિયસંજયસ્સ ય ઇપ્પસિ ણં સંજમદ્વાળા દોણ્હ વિ તુલ્લા અસંલેજગુણા (૧૪) ।

૩૭. [પ્ર૦] સામાયસંજયસ્સ ણં મંતે ! કેવહિયા ચરિત્તપજ્જવા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! અણંતા ચરિત્તપજ્જવા પન્નત્તા, ઇવં જાવ—અહક્કાયાસંજયસ્સ ।

૩૮. [પ્ર૦] સામાયસંજય ણં મંતે ! સામાયસંજયસ્સ સદ્વાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુલ્હે, અબ્બહિપ્પ ? [૩૦] ગોયમા ! સિય હીણે—છદ્વાણવડિપ્પ ।

૩૯. [પ્ર૦] સામાયસંજય ણં મંતે ! હેદોવદ્વાવણિયસંજયસ્સ પરદ્વાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય હીણે, છદ્વાણવડિપ્પ । ઇવં પરિહારવિસુદ્ધિયસ્સ વિ ।

૪૦. [પ્ર૦] સામાયસંજય ણં મંતે ! સુદુમસંપરાગસંજયસ્સ પરદ્વાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! હીણે, નો તુલ્હે, નો અબ્બહિપ્પ, અણંતગુણહીણે । ઇવં અહક્કાયાસંજયસ્સ વિ । ઇવં હેદોવદ્વાવણિય વિ હેદ્દિલ્લેસુ તિસુ વિ સમં છદ્વાણવડિપ્પ, ઉવરિલ્લેસુ દોસુ તહેવ હીણે । જહા હેદોવદ્વાવણિય તહા પરિહારવિસુદ્ધિય વિ ।

૪૧. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાગસંજય ણં મંતે ! સામાયસંજયસ્સ પરદ્વાણ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો હીણે, નો તુલ્હે, અબ્બહિપ્પ, અણંતગુણમબ્બહિપ્પ । ઇવં હેદોવદ્વાવણિય—પરિહારવિસુદ્ધિયસુ વિ સમં । સદ્વાળે સિય હીણે, નો તુલ્હે, સિય અબ્બ-હિપ્પ । જહ હીણે અણંતગુણહીણે, અહ અબ્બહિપ્પ અણંતગુણમબ્બહિપ્પ ।

સૂક્ષ્મસંપરાયના
સંયમસ્થાન.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતનાં કેટલાં સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનાં અસંખ્ય સંયમસ્થાનો છે અને તેની અંતર્મુદ્દર્તનાં સ્થિતિ છે.

યથાધ્યાતના સંય-
મસ્થાન

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાધ્યાતસંયતનાં કેટલાં સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓનું જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સિવાય એક સંયમસ્થાન કહ્યું છે.

સંયમસ્થાનોનું
અવ્યવસ્થિત્ય.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયત, હેદોપસ્થાપનીયસંયત, પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત, સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત અને યથાધ્યાત-સંયત, એઓના સંયમસ્થાનોમાં કોના સંયમસ્થાનો કોના સંયમસ્થાનોથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! યથાધ્યાત સંયતનું અજઘન્ય અનુકૃષ્ટ એક સંયમસ્થાન હોવાથી સૌથી અલ્પ છે, તેથી સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતનાં અંતર્મુદ્દર્ત સુધી રહેનારા સંયમસ્થાનો અસંખ્યગુણાં છે, તેથી પરિહારવિશુદ્ધિકનાં સંયમસ્થાનો અમંહ્યગુણાં છે, તેથી સામાયિકસંયત અને હેદોપસ્થાપનીયસંયતના સંયમસ્થાનો અસંખ્ય-ગુણાં છે અને પરસ્પર સરખાં છે.

૧૫ સંનિકર્ષદાર-
સામાયિકસંયતના
ચારિત્રપર્યાયો.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયતના કેટલા ચારિત્રપર્યાયો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેના અનંત ચારિત્રપર્યાયો કહ્યા છે. એ પ્રમાણે યાવત્—યથાધ્યાતસંયત સુધી જાણવું.

સામાયિક સંયતનું
સજાતીય પર્યાયની
અપેક્ષા અલ્પમહત્વ.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયત બીજા સામાયિકસંયતના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન હોય, તુલ્ય હોય કે અધિક હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય, તુલ્ય હોય અને અધિક હોય અને તેમાં—હીનાધિકપણામાં છ સ્થાન પતિત હોય.

સામાયિક અને હે-
દોપસ્થાપનીયનું પર્યા-
યાપેક્ષા અલ્પમહત્વ.

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સામાયિકસંયત હેદોપસ્થાપનીયસંયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયના સંબંધની અપેક્ષા શું હીન હોય—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય—ઇત્યાદિ છ સ્થાન પતિત હોય. એ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિક સંબંધે પણ સમજવું.

સામાયિકના સૂક્ષ્મ
સંપરાયની અપે-
ક્ષા પર્યાયો.

૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સામાયિકસંયત સૂક્ષ્મસંપરાયસંયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા હીન હોય—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન હોય, તુલ્ય ન હોય, તેમ અધિક પણ ન હોય. તેમાં પણ અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે યથાધ્યાતસંયત સંબંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે હેદોપસ્થાપનીય પણ નીચેના ત્રણે ચારિત્રની અપેક્ષા છ સ્થાનપતિત છે અને ઉપરના બે ચારિત્રથી તેજ પ્રમાણે અનંતગુણ હીન છે. જેમ હેદોપસ્થાપનાયસંયત વિશે કહ્યું તેમ પરિહારવિશુદ્ધિક સંબંધે પણ જાણવું.

સૂક્ષ્મસંપરાયના સા-
માયિકની અપેક્ષા
પર્યાયો.

૪૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત સામાયિકસંયતના વિજાતીય પર્યાયોની અપેક્ષા શું હીન છે— ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, સરખો નથી, પણ અધિક છે અને તે અનંત ગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે હેદોપસ્થાપનીય અને પરિહાર-વિશુદ્ધિકની સાથે જાણવું. પોતાના સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષા કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો અનંતગુણ હીન હોય, જો અધિક હોય તો અનંતગુણ અધિક હોય.

૪૨. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાયસંજયસ્સ અહક્ષાયસંજયસ્સ પરદાણ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! હીને, નો તુલ્હે, નો અબ્મહિય, અનંતગુણહીને । અહક્ષાય દેદ્ધિલાણં ચડણ્હ વિ નો હીને, નો તુલ્હે, અબ્મહિય, અનંતગુણમબ્મહિય । સદ્દાણે નો હીને, તુલ્હે, નો અબ્મહિય ।

૪૩. [પ્ર૦] ઇયસિ ણં મંતે ! સામાદય—છેદોવદ્ધાવણિય—પરિહારવિસુદ્ધિય—સુદુમસંપરાય—અહક્ષાયસંજયાણં જહ્નુક્કો-સગાણં ચરિત્તપજ્જવાણં કયરે કયરે—જાવ—વિસેસાદિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સામાદયસંજયસ્સ છેદોવદ્ધાવણિયસંજયસ્સ ય ઇયસિ ણં જહ્નુગ્ગા ચરિત્તપજ્જવા દોણ્હ વિ તુલ્લા સદ્ધત્થોવા, પરિહારવિસુદ્ધિયસંજયસ્સ જહ્નુગ્ગા ચરિત્તપજ્જવા અનં-તગુણા, તસ્સ ચેવ ઉક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા, સામાદયસંજયસ્સ છેદોવદ્ધાવણિયસંજયસ્સ ય ઇયસિ ણં ઉક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા દોણ્હ વિ તુલ્લા અનંતગુણા, સુદુમસંપરાયસંજયસ્સ જહ્નુગ્ગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા, તસ્સ ચેવ ઉક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા અહક્ષાયસંજયસ્સ અજહ્નમણુક્કોસગા ચરિત્તપજ્જવા અનંતગુણા (૧૫) ।

૪૪. [પ્ર૦] સામાદયસંજય ણં મંતે ! કિં સજોગી હોજ્જા, અજોગી હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! સજોગી—જહ્નુ પુલાય । ઇયં જાવ—સુદુમસંપરાયસંજય । અહક્ષાય જહ્નુ સિણાય (૧૬) ।

૪૫. [પ્ર૦] સામાદયસંજય ણં મંતે ! કિં સાગારોવડસે હોજ્જા અનાગારોવડસે હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! સાગારોવડસે—જહ્નુ પુલાય । ઇયં જાવ—અહક્ષાય । નવરં સુદુમસંપરાય સાગારોવડસે હોજ્જા, નો અનાગારોવડસે હોજ્જા (૧૭) ।

૪૬. [પ્ર૦] સામાદયસંજય ણં મંતે ! કિં સકસાયી હોજ્જા, અકસાયી હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! સકસાયી હોજ્જા, નો અકસાયી હોજ્જા—જહ્નુ કસાયકુલીલે । ઇયં છેદોવદ્ધાવણિય યિ । પરિહારવિસુદ્ધિય જહ્નુ પુલાય ।

૪૭. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાયસંજય—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સકસાયી હોજ્જા, નો અકસાયી હોજ્જા ।

૪૮. [પ્ર૦] જહ્નુ સકસાયી હોજ્જા, સે ણં મંતે ! કતિસુ કસાયેસુ હોજ્જા ? [૩૦] ગોયમા ! ઇયંમિ મંજલણલોભે હોજ્જા । અહક્ષાયસંજય જહ્નુ નિયંટે (૧૮) ।

૪૨. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! મૂક્ષસંપરાયમંયત યથાહ્યાતમંયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોની અપેક્ષા હીન હોય—ઇત્યાદિ પુચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ હીન છે, સરખા નથી અને તુલ્ય પળ નથી, ણ અધિક છે. અને તે અનંતગુણ હીન છે. યથાહ્યાત સંયત નાંચેના ચારેની અપેક્ષા હીન નથી, તુલ્ય નથી, પળ અધિક છે અને તે અનંતગુણ અધિક છે. પોતાના સ્થાનમાં હીન અને અધિક નથી પણ સરખા છે.

૪૩. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! સામાયિક સંયત, છેદોપસ્થાપનીય સંયત, પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત, સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત અને યથાહ્યાત સંયત, ઇઓના જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાયોમાં કોના કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયત—ઇ બન્નેના જઘ્ન્ય ચારિત્રપર્યાયો પરસ્પર સરખા અને સૌથી થોડા છે, તેથી પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતના જઘ્ન્ય ચારિત્ર પર્યાયો અનંત ગુણા છે, અને તેથી તેનાજ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાયો અનંત ગુણા છે, તેથી સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયતના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાયો અનંતગુણા અને પરસ્પર સરખા છે, તેથી સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતના જઘ્ન્ય ચારિત્રપર્યાયો અનંતગુણા છે અને તેથી તેનાજ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાયો અનંતગુણા છે, અને તેથી યથાહ્યાત સંયતના અજઘ્ન્ય અને અનુત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાયો અનંતગુણા છે.

૪૪. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! શું સામાયિક સંયત સયોગી હોય કે અયોગી હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સયોગી હોય—ઇત્યાદિ બધું પુલાકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૮૩) જાણવું. ઇ પ્રમાણે યાવત્—સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સંબંધે સમજવું. અને યથાહ્યાત સંયત સંબંધે જ્ઞાતકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૮૪) જાણવું.

૪૫. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! શું સામાયિકસંયત સાકાર—જ્ઞાનઉપયોગવાળો હોય કે અનાકાર—દર્શન ઉપયોગવાળો હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સાકારઉપયોગવાળો હોય—ઇત્યાદિ બધું પુલાકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૮૫) જાણવું. ઇ રીતે યાવત્—યથાહ્યાત સંયત સંબંધે સમજવું. વિશેષ ઇ કે સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સાકાર ઉપયોગવાળો હોય, પણ અનાકાર ઉપયોગવાળો ન હોય.

૪૬. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! શું સામાયિક સંયત કપાયવાળો હોય કે કપાયરહિત હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કપાયવાળો હોય, પણ કપાયરહિત ન હોય—ઇત્યાદિ કપાયકુલીલની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૮૬) જાણવું. ઇ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ જાણવો. પરિહાર-વિશુદ્ધિક સંયતને પુલાકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૮૭) જાણવું.

૪૭. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! શું સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કપાયવાળો હોય કે કપાયરહિત હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કપાયવાળો હોય, પણ કપાયરહિત ન હોય.

૪૮. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! જો તે (સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત) કપાયવાળો હોય તો તે કેટલા કપાયવાળો હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેને માત્ર એક સંજ્વલન લોભ હોય. યથાહ્યાત સંયત સંબંધે નિર્મળની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૮૮) જાણવું.

સામાયિક સંયત—
દિનું અસ્પષ્ટરૂપ.

૧૬ યોગદાર—

૧૭ ઉપયોગદાર—

૧૮ કપાયદાર—

૪૯. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કિં સલેસ્સે હોજા, અલેસ્સે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલેસ્સે હોજા—જહા કસાયકુસીલે । ઇવં હેદોવદ્વાવણિય વિ । પરિહારવિશુદ્ધિય જહા પુલાય । સુદુમસંપરાય જહા નિયંટે । અહક્ષાપ જહા સિણાય । નવરં જહ સલેસ્સે હોજા, ઇગાપ સુક્કલેસ્સાપ હોજા (૧૯) ।

૫૦. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કિં વહુમાણપરિણામે હોજા, હીયમાણપરિણામે, અવદ્વિયપરિણામે ? [ઉ૦] ગોયમા ! વહુમાણપરિણામે—જહા પુલાય । ઇવં જાવ—પરિહારવિશુદ્ધિય ।

૫૧. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાય—પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! વહુમાણપરિણામે ઘા હોજા, હીયમાણપરિણામે ઘા હોજા, નો અવદ્વિયપરિણામે હોજા । અહક્ષાપ જહા નિયંટે ।

૫૨. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહુમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેનં એકં સમયં—જહા પુલાય । ઇવં જાવ—પરિહારવિશુદ્ધિય ।

૫૩. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાયસંજય નં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહુમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેનં એકં સમયં, ઉક્કોસેનં અંતોમુદુત્તં । [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં હીયમાણપરિણામે ? [ઉ૦] ઇવં ચેવ ।

૫૪. [પ્ર૦] અહક્ષાસંજય નં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહુમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેનં અંતોમુદુત્તં, ઉક્કોસેન વિ અંતોમુદુત્તં । [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેનં એકં સમયં, ઉક્કોસેનં વેસૂળા પુષ્પકોડી (૨૦) ।

૫૫. [પ્ર૦] સામાયસંજય નં મંતે ! કહ કમ્મપ્પગડીઓ વંધઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સત્તવિહવંધઈ ઘા, અદ્ધવિહવંધઈ ઘા—ઇવં જહા વડસે । ઇવં જાવ—પરિહારવિશુદ્ધિય ।

૫૬. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાયસંજય—પુછા । [ઉ૦] ગોયમા ! આડય—મોહણિજ્ઞવજ્ઞાઓ છ કમ્મપ્પગડીઓ વંધતિ । અહક્ષાસંજય જહા સિણાય (૨૧) ।

૧૯ લેખાદાર—

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત લેખાસહિત હોય કે લેખારહિત હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે લેખાસહિત હોય—ઇત્યાદિ વધું કપાયકુડીલની પેટે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૦) જાણવું. હેદોપસ્યાપનીયને પણ એ પ્રમાણે જાણવું. પુલાકની પેટે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૮૧) પરિહારવિશુદ્ધિકને સમજવું. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત નિર્મથની પેટે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૧) જાણવો. અને જ્ઞાતકની પેટે યથાહ્યાત સંયત વિષે જાણવું. પરન્તુ જો લેખાસહિત હોય તો તે એક શુક્લેખાવાલો હોય.

૨૦ પરિણામદાર—

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત ચઢતા પરિણામવાલો હોય, હીયમાણ—પડતા પરિણામવાલો હોય કે સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ચઢતા પરિણામવાલો હોય—ઇત્યાદિ વધું પુલાકની પેટે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૨) જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સુધી સમજવું.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત ચઢતા પરિણામવાલો હોય—ઇત્યાદિ પૂછા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ચઢતા પરિણામવાલો હોય, પડતા પરિણામવાલો હોય, પણ સ્થિર પરિણામવાલો ન હોય. યથાહ્યાત સંયતને નિર્મથની પેટે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૪) જાણવું.

પરિણામનો કાઢ.

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલા કાઢ સુધી ચઢતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી ચઢતા પરિણામવાલો હોય—ઇત્યાદિ વધું પુલાકની પેટે (ઉ૦ સૂ. ૯૫) જાણવું તથા એ પ્રમાણે યાવત્—પરિહાર વિશુદ્ધિક સંબંધે પણ સમજવું.

૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કેટલા કાઢ સુધી ચઢતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્દર્ત સુધી ચઢતા પરિણામવાલો હોય. [પ્ર૦] તે કેટલા કાઢ સુધી પડતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] પૂર્વની પેટે જાણવું.

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાહ્યાત સંયત કેટલા કાઢ સુધી ચઢતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્દર્ત સુધી ચઢતા પરિણામવાલો હોય. [પ્ર૦] તે કેટલા કાઢ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ અંશતઃ ન્યૂન પૂર્વકોટિ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય.

૨૧ વંધદાર—

૫૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાત કર્મ પ્રકૃતિઓ કે આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓને વંધે—ઇત્યાદિ વધું વકુશની પેટે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૧૦૨) જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સુધી સમજવું.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે આયુષ અને મોહનીય સિવાય છ કર્મપ્રકૃતિઓને વંધે. યથાહ્યાત સંયત સંબંધે જ્ઞાતકની પેટે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૧૦૬) જાણવું.

૫૧ * સૂક્ષ્મસંપરાય જ્યારે શ્રેણિ ઉપર ચઢતો હોય ત્યારે વર્ધમાન પરિણામવાલો અને શ્રેણીથી પડતો હોય ત્યારે હીયમાણ પરિણામવાલો હોય, પણ સ્વાભાવિક રીતે સ્થિર પરિણામવાલો ન હોય.

५७. [प्र०] सामाह्यसंज्ञं जं मंते ! कति कम्मप्यगङ्गीओ वेदेति ? [उ०] गोयमा ! नियमं अद्दु कम्मप्यगङ्गीओ वेदेति । एवं जाव-सुद्धमसंपराय ।

५८. [प्र०] अहक्खाय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहवेयय वा, चउविहवेयय वा । सत्त वेदेमाणे मोहणि-ज्जवज्जाओ सत्त कम्मप्यगङ्गीओ वेदेति, चत्तारि वेदेमाणे वेयणिज्जा-उय-नाम-गोयाओ चत्तारि कम्मप्यगङ्गीओ वेदेति (२२) ।

५९. [प्र०] सामाह्यसंज्ञं जं मंते ! कति कम्मप्यगङ्गीओ उदीरेति ? [उ०] गोयमा ! सत्तविह-जहा बउसो । एवं जाव-परिहारविशुद्धि ।

६०. [प्र०] सुद्धमसंपराय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! छविहउदीरय वा पंचविहउदीरय वा । छ उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्यगङ्गीओ उदीरे; पंच उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्जवज्जाओ पंच कम्मप्यग-ङ्गीओ उदीरे ।

६१. [प्र०] अहक्खायसंज्ञ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पंचविहउदीरय वा पुविहउदीरय वा अणुदीरय वा । पंच उदीरेमाणे आउय-सेसं जहा नियठस्स (२३) ।

६२. [प्र०] सामाह्यसंज्ञं जं मंते ! सामाह्यसंज्ञयसं जहमाणे किं जहति, किं उवसंपज्जति ? [उ०] गोयमा ! सामाह्यसंज्ञयसं जहति, छेदोपस्थापनीयसंज्ञयं वा, सुद्धमसंपरायसंज्ञयं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

६३. [प्र०] छेदोपस्थापनीय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! छेदोपस्थापनीयसंज्ञयसं जहति, सामाह्यसंज्ञमं वा, परि-हारविशुद्धिसंज्ञमं वा, सुद्धमसंपरायसंज्ञमं वा, असंजमं वा, संजमासंज्ञमं वा उवसंपज्जति ।

६४. [प्र०] परिहारविशुद्धि-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! परिहारविशुद्धिसंज्ञयसं जहति, छेदोपस्थापनीयसंज्ञयसं वा असंजमं वा उवसंपज्जति ।

५७. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे—अनुभवे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य आठ कर्म-प्रकृतिओने वेदे. ए प्रमाणे यावत्-सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं.

२२ वेदनद्वारा-

५८. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने वेदे के चार कर्मप्रकृतिओने वेदे. ज्यारे ते सात कर्मने वेदतो होय त्यारे मोहनीय सिवायना सात कर्मने वेदे, अने ज्यारे ते चार प्रकारनां कर्मने वेदतो होय त्यारे वेदनीय, आयुष, नाम अने गोत्र-ए चार कर्मप्रकृतिओने वेदे.

५९. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने उदीरे-इत्यादि बंधुं बकुशनीं पेटे (उ० ६ सू० १११) जाणवुं. यावत्—परिहारविशुद्धि ए प्रमाणे जाणवो.

२३ उदीरणाद्वार-

६०. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपराय केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! छ कर्मप्रकृतिओनी अथवा पांच कर्मप्रकृतिओनी उदीरणा करे. जो छ कर्मनी उदीरणा करे तो आयुष अने वेदनीय सिवाय बाकीनां छ कर्मनी उदीरणा करे. जो पांच कर्मनी उदीरणा करे तो आयुष, वेदनीय अने मोहनीय कर्म सिवाय बाकीनां पांच कर्मनी उदीरणा करे.

६१. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते पांच कर्मप्रकृतिओने उदीरे के वे कर्मप्रकृतिओने उदीरे, अथवा कोइ पण प्रकारना कर्मनी उदीरणा न करे. जो पांच कर्मनी उदीरणा करे तो आयुष, वेदनीय अने मोहनीय कर्म सिवाय बाकीनां पांच कर्मनी उदीरणा करे—इत्यादि बंधुं निर्घृणी पेटे (उ० ६ सू० ११२) जाणवुं.

६२. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत सामायिकसंयतपणानो त्याग करतो शुं छोडे, शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! सामायिकसंयतपणानो त्याग करे अने छेदोपस्थापनीयसंयतपणं, सूक्ष्मसंपरायसंयतपणं, असंयम के संयमासंयम-देशविर-तिपणं प्राप्त करे.

२४ उपसपदान-सामायिकसंयत शुं छोडे अने कोने स्वीकारे.

६३. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयत शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! *छेदोपस्थापनीयसंयतपणानो त्याग करे अने सामायिकसंयतपणं, परिहारविशुद्धिकसंयतपणं, सूक्ष्मसंपरायसंयतपणं, असंयम के देशविरतिपणं प्राप्त करे.

छेदोपस्थापनीय शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे !

६४. [प्र०] परिहारविशुद्धि संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते परिहारविशुद्धिकसंयतपणानो त्याग करे अने छेदोपस्था-पनीयसंयतपणं के असंयम प्राप्त करे.

६३ * जेम प्रथम तीर्थकरना तीर्थना साधु अजितजिनना तीर्थमां प्रवेश करे त्यारे छेदोपस्थापनीय चारित्र छोडी सामायिक चारित्र अंगीकार करे. ए रीते छेदोपस्थापनीय संयत तेनो त्याग करतो सामायिकसंयतपणं स्वीकारे.

६४ † परिहारविशुद्धि संयत परिहारविशुद्धिकसंयतपणानो त्याग करी गच्छमां प्रवेश करे त्यारे छेदोपस्थापनीयसंयतपणं पामे, अने देवगतिमां जाय तो असंयतपणं पामे.

६५. [प्र०] सुदुमसंपराय-पुच्छा । [उ०] गोयमा । सुदुमसंपरायसंजयत्तं जहति, सामाहयसंजयं वा, छेदोवट्टावणि-
यसंजयं वा, अहक्खायसंजयं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ ।

६६. [प्र०] अहक्खायसंजय-पुच्छा । [उ०] गोयमा । अहक्खायसंजयत्तं जहति, सुदुमसंपरायसंजयं वा, असंजमं वा,
सिद्धिगतिं वा उवसंपज्जति (२४) ।

६७. [प्र०] सामाहयसंजयं नं अंते ! किं सन्नोवउत्ते होज्जा, नोसन्नोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा । सन्नोवउत्ते-जह्हा
वउत्तो । एवं जाव-परिहारविशुद्धिइ । सुदुमसंपराय अहक्खाय य जह्हा पुलाय (२५) ।

६८. [प्र०] सामाहयसंजयं नं अंते ! किं आहारय होज्जा, अणाहारय होज्जा । [उ०] जह्हा पुलाय । एवं जाव-
सुदुमसंपराय । अहक्खायसंजय जह्हा सिणाय (२६) ।

६९. [प्र०] सामाहयसंजयं नं अंते ! कति भवग्गहणां होज्जा ? [उ०] गोयमा । जह्हेणं एकं, उक्कोसेणं अट्ठ । एवं
छेदोवट्टावणिइ वि ।

७०. [प्र०] परिहारविशुद्धिइ-पुच्छा । [उ०] गोयमा । जह्हेणं एकं, उक्कोसेणं तिन्नि । एवं जाव-अहक्खाय (२७) ।

७१. [प्र०] सामाहयसंजयस्स नं अंते ! एगभवग्गहणिया केवतिया आगरिसा पन्नसा ? [उ०] गोयमा । जह्हेणं-
जह्हा वउत्तस्स ।

७२. [प्र०] छेदोवट्टावणियस्स पुच्छा । [उ०] गोयमा । जह्हेणं एक्को, उक्कोसेणं वीसपुहुत्तं ।

७३. [प्र०] परिहारविशुद्धियस्सपुच्छा । [उ०] गोयमा । जह्हेणं एक्को, उक्कोसेणं तिन्नि ।

६५. [प्र०] सूक्ष्मसंपराय संबंधे पूर्ववत् पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते *सूक्ष्मसंपरायसंयतपणानो त्याग करे अने सामायिक
संयतपणं, छेदोपस्थापनीयसंयतपणं, यथाख्यातसंयतपणं के असंयम प्राप्त करे.

६६. [प्र०] यथाख्यातसंयत संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते 'यथाख्यातसंयतपणानो त्याग करे अने सूक्ष्मसंपराय संयम,
असंयम के सिद्धिगतिने प्राप्त करे.

१५ संज्ञाद्वार-

६७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत संज्ञोपयुक्त—आहारादिमां आसक्त होय के नोमंज्ञोपयुक्त—आहारादिमां आसक्तिरहित
होय ? [उ०] हे गौतम ! ते संज्ञोपयुक्त होय—इत्यादि बंधुं बकुशानी पेटे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—परिहारविशुद्धिक संयत सुधी
जाणवुं. सूक्ष्मसंपराय अने यथाख्यात संबंधे पुलाकनी पेटे (उ० ६ सू० १२२) जाणवुं.

२६ आहारकद्वार-

६८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलाकनी पेटे (उ० ६
सू० १२३) जाणवुं. ए रीते यावत्—सूक्ष्मसंपराय सुधी समजवुं. यथाख्यात संयत ज्ञातकनी पेटे (उ० ६ सू० १२४) जाणवो.

२७ भवद्वार-

६९. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटलां भवग्रहण करे [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक भव अने उत्कृष्ट आठ
भवग्रहण करे. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय विषे पण जाणवुं.

७०. [प्र०] हे भगवन् ! परिहारविशुद्धिक केटलां भव ग्रहण करे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक भव अने उत्कृष्ट त्रण भव-
ग्रहण करे ए प्रमाणे यावत्—यथाख्यात गंयन संबंधे जाणवुं.

३८ आकर्षद्वार-

७१. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक गंयतने एक भवमां ग्रहण करी शक्या तेवा केटला आकर्ष कहा छे—अर्थात् एक भवमां
केटली बार सामायिक संयम प्राप्त याय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य [एक अने उत्कृष्ट शतपृथक्त्व होय]—इत्यादि बंधुं बकुशानी पेटे
(उ० ६ सू० १३०) समजवुं.

७२. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयतने एक भवमां ग्रहण करी शक्या तेवा केटला आकर्ष कहा छे ? [उ०] हे
गौतम ! तेने जघन्य एक अने उत्कृष्ट वीशपृथक्त्व—बेधी नव वीश आकर्ष कहा छे.

परिहारविशुद्धिकने
आकर्ष

७३. [प्र०] परिहारविशुद्धिक संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य एक अने उत्कृष्ट त्रण आकर्ष कहा छे.

१ सर्वत्र 'एकं' इति पाठ ग-घ-पुस्तके उपलभ्यते, परं क-ऊपुस्तके 'एक्को' इति पाठः ।

६५ * सूक्ष्मसंपरायसंयत श्रेणिशी पडतो सूक्ष्मसंपरायसंयतपणानो त्याग करी जो पूर्वे सामायिक संयत होय तो सामायिकसंयतपणं प्राप्त करे
अने पूर्वे छेदोपस्थापनीय संयत होय तो छेदोपस्थापनीयसंयतपणं पावे, जो श्रेणि उपर चढे तो यथाख्यातसंयतपणं पावे.

६६ † यथाख्यात संयत श्रेणिशी पडवाशी यथाख्यातसंयतपणानो त्याग करतो सूक्ष्मसंपरायसंयतपणं पावे अने उपशान्तमोहावस्थामां मरण पावे
तो देवगणिमां असंयतपणं पावे, अने जो ज्ञातक होय तो सिद्धिगति पावे.

७३ ‡ परिहारविशुद्धिकपणं एक भवमां त्रण बार प्राप्त याय छे.

૭૪. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં યક્કો, ઉક્કોસેણં વચ્ચારિ ।

૭૫. [પ્ર૦] અહક્ક્યાયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં યક્કો, ઉક્કોસેણં દોષિ ।

૭૬. [પ્ર૦] સામાયસંજયસ્સ ણં મંતે ! નાણામવગ્ગહણિયા કેવતિયા આગરિસા પજ્ઞતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહા વડસે ।

૭૭. [પ્ર૦] છેદોવટ્ટાવણિયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં દોષિ, ઉક્કોસેણં ઉવરિં નવણં સયાણં અંતો સદ્ધ-સ્સસ્સ । પરિહારવિસુદ્ધિયસ્સ જહ્ણેણં દોષિ, ઉક્કોસેણં સચ્ચ । સુદુમસંપરાયસ્સ જહ્ણેણં દોષિ, ઉક્કોસેણં નવ । અહક્ક્યા-યસ્સ જહ્ણેણં દોષિ, ઉક્કોસેણં પંચ ।

૭૮. [પ્ર૦] સામાયસંજય ણં મંતે ! કાલઓ કેવચ્ચિરં હોદ્ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસુ-પ્પહિં નવહિં ઘાસેહિં ડ્ઞણિયા પુલ્લકોડી । એવં છેદોવટ્ટાવણિય વિ । પરિહારવિસુદ્ધિય જહ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસુ-પ્પહિં એકૂળતીસાપ્પ ઘાસેહિં ડ્ઞણિયા પુલ્લકોડી । સુદુમસંપરાય જહા નિયંટે । અહક્ક્યાય જહા સામાયસંજય ।

૭૯. [પ્ર૦] સામાયસંજયા ણં મંતે ! કાલઓ કેવચ્ચિરં હોંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સચ્ચંદં ।

૮૦. [પ્ર૦] છેદોવટ્ટાવણિયસુ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં અહાદ્દાહાં વાસસયાદં, ઉક્કોસેણં પજ્ઞાસં સાગરોવમ-કોહિસયસહસ્સારં ।

૭૪. [પ્ર૦] સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જગ્ગન્ય *એક અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર આકર્ષ કહ્યા છે.

૭૫. [પ્ર૦] યથાહ્યાત સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને †જગ્ગન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ બે આકર્ષ હોય છે.

૭૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિક સંયતને અનેક ભવમાં પ્રહણ કરી શકાય તેવા કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! —હ્યાદિ બહું બકુશની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૩૪) જાણવું.

૭૭. [પ્ર૦] છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જગ્ગન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ નવમ્મો ઉપર અને હજારની અંદર આકર્ષો કહ્યા છે. ‡પરિહારવિશુદ્ધિકને જગ્ગન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ સાત, સૂક્ષ્મસંપરાયને જગ્ગન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ નવ તથા યથાહ્યાતને જગ્ગન્ય બે અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ આકર્ષો કહ્યા છે.

૭૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિક સંયત કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જગ્ગન્ય †એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ડ્ઞણા—નવ વરસ ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. ‡પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંબંધે પણ સમજવું.—પરિહારવિશુદ્ધિક જગ્ગન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન ઓગણત્રીશ વર્ષ ડ્ઞણી પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે નિર્ગમ્યની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૩૯) જાણવું. યથાહ્યાતને સામાયિક સંયતની જેમ સમજવું.

૭૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિક સંયતો કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ફેતેઓ સર્વ કાલે હોય.

૮૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતો કાલથી ક્યાંસુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જગ્ગન્ય અઢીસો વર્ષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પચાસલાખ ક્રોડ સાગરોપમ સુધી હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાયસંય-
તને આકર્ષ.
યથાહ્યાતસંયતને
આકર્ષ.
સામાયિક સંયતને
અનેક ભવમાં
આકર્ષ.

૨૧ કાલદ્વાર—

સામાયિકાદિ સંય-
તોનો કાલ.

૭૪ * સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતને એક ભવમાં બે વાર ઉપશમથ્રેણિનો સંભવ હોવાથી અને પ્રત્યેક થ્રેણિમાં સંક્રિયમાન અને વિશુદ્ધિમાન એમ બે પ્રકારના સૂક્ષ્મ-સંપરાય હોવાથી ચાર વાર સૂક્ષ્મસંપરાયપણાની પ્રાપ્તિ થાય છે.

૭૫ † યથાહ્યાત સંયતને બે વાર ઉપશમથ્રેણિનો સંભવ હોવાથી બે આકર્ષ હોય છે.

૭૭ ‡ પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતને એક ભવમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વાર પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય છે અને તે તેને ત્રણ ભવમાં હોય છે. એક ભવમાં ત્રણ વાર, બીજા ભવમાં બે વાર અને ત્રીજા ભવમાં બે વાર—હ્યાદિ વિકલ્પથી તેને અનેક ભવમાં સાત આકર્ષ થાય છે. સૂક્ષ્મસંપરાયને એક ભવમાં ચાર આકર્ષ હોય છે અને ત્રણ ભવમાં સૂક્ષ્મસંપરાય હોય છે. તેને એક ભવમાં ચાર, બીજા ભવમાં ચાર અને એક ભવમાં એક—એમ અનેક ભવમાં નવ આકર્ષ થાય છે. યથાહ્યાત સંયતને એક ભવમાં બે આકર્ષ, બીજા ભવમાં બે અને ત્રીજા ભવમાં એક—એમ ત્રણ ભવમાં બધા મઠીને પાંચ આકર્ષ હોય છે.

૭૮ † સામાયિક ચારિત્રની પ્રાપ્તિના સમય પછી તુરત જ મરણ થાય તે અપેક્ષા સામાયિક સંયતનો કાલ જગ્ગન્ય એક સમય છે, અને ઉત્કૃષ્ટ નવ વર્ષ ન્યૂન પૂર્વકોટીવર્ષ છે તે ગર્મસમયથી આરંભીને તેની ગણના જાણવી. જન્મદિવસથી ગણના કરીએ તો આઠ વરસ ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ કાલ હોય. પરિહારવિશુ-દ્ધિકને જગ્ગન્ય એક સમય મરણની અપેક્ષા હોય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન ઓગણત્રીશ વરસ ઓછી પૂર્વકોટી વર્ષ પ્રમાણ હોય. પૂર્વકોટી વર્ષના આયુષવાલો કોઈ મનુષ્ય કંઈક ન્યૂન નવ વરસની ઉમરે દીક્ષા પ્રહણ કરે, તેને વીંશ વરસનો દીક્ષાપર્યાય થાય ત્યારે દષ્ટિવાદના અધ્યયનની અનુજ્ઞા મળે, ત્યાર પછી તે પરિ-હારવિશુદ્ધિચારિત્ર સીકારે અને તેનું અઢાર માસનું પ્રમાણ છતાં અવિચ્છિન્ન તેજ પરિણામે જીવનપર્યન્ત પાલે—એમ ઓગણત્રીશ વર્ષ ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ પર્યન્ત પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત રહે. યથાહ્યાત સંયતને ઉપશમાવસ્થામાં મરણની અપેક્ષા જગ્ગન્યથી એક સમય હોય અને જ્ઞાતકને યથાહ્યાત સંયતની અપેક્ષા દેશ ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ હોય.

૭૯ ‡ ઉત્સર્પિણીમાં આદિ તીર્થકરના તીર્થ સુધી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય અને તેનું તીર્થ અઢીસો વરસ સુધી હોય, તેથી છેદોપસ્થાપનીય સંયતોનો કાલ જગ્ગન્યથી અઢીસો વરસ હોય. અવસર્પિણી કાલમાં પ્રથમ તીર્થકરના તીર્થ સુધી છેદોપસ્થાપનીય હોય અને તે પચાસક્રોડ લાસ સાગરોપમ સુધી હોય, માટે ઉત્કૃષ્ટથી તેટલો કાલ છદ્ધસ્ય સંયતોનો હોય છે.

૮૧. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિપસુ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં વેસૂનાઈં દો વાસસયાઈં, ઉકોસેણં વેસૂનાઓ દો પુષ્કોડીઓ ।

૮૨. [પ્ર૦] સુદુમસંપરાગસંજયા ણં મંતે ! પુચ્છા । ગોયમા ! જહજ્ઞેણં પક્કં સમયં, ઉકોસેણં મંતોમુદુસં । અહ્વક્ષાયસં-
જયા જહા સામાયસંજયા (૨૯) ।

૮૩. [પ્ર૦] સામાયસંજયસ્સ ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં જહા પુલાગસ્સ । પર્ણ
જાથ-અહ્વક્ષાયસંજયસ્સ ।

૮૪. [પ્ર૦] સામાયસંજયાણં મંતે ! પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

૮૫. [પ્ર૦] છેદોવટ્ટાવણિય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં તેવદ્દિ વાસસહસ્સાઈં, ઉકોસેણં અટ્ટારસ સાગરોવમકો-
ઢાકોડીઓ ।

૮૬. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસ્સ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં ચઝરાસીઈં વાસસહસ્સાઈં, ઉકોસેણં અટ્ટારસ
સાગરોવમકોઢાકોડીઓ । સુદુમસંપરાયાણં જહા નિયંઠાણં । અહ્વક્ષાયણં જહા સામાયસંજયાણં (૩૦) ।

૮૭. [પ્ર૦] સામાયસંજયસ્સ ણં મંતે ! કત્તિ સમુઘાયા પક્કતા ! [ઉ૦] ગોયમા ! છ સમુઘાયા પક્કતા-જહા કસા-
યકુસીલસ્સ । एवं છેદોવટ્ટાવણિયસ્સ વિ । પરિહારવિશુદ્ધિયસ્સ જહા પુલાગસ્સ । સુદુમસંપરાગસ્સ જહા નિયંઠસ્સ ।
અહ્વક્ષાયસ્સ જહા સિણાયસ્સ (૩૧) ।

૮૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! *પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો કાઢથી ક્યાંસુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય કાંઈક ઝળા
બસો વર્ષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન બે પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય.

૮૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતો સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી
હોય. યથાહ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોની પેટે જાણવા.

૮૩. [પ્ર૦] †હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા કાઢનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય [એક સમય]-હ્યાદિ
બધું પુણ્યકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૪૫) જાણવું. એ રીતે યાવત—યથાહ્યાત સંયત સુધી સમજવું.

૮૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા કાઢનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી.

૮૫. [પ્ર૦] છેદોપસ્થાપનીય સંયતો સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જઘન્ય ત્રેસઠ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અટાર
કોઢાકોઢિ સાગરોપમનું અંતર હોય છે.

૮૬. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જઘન્ય ચોરાશી હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અટાર કોઢાકોઢિ
સાગરોપમનું અંતર હોય. સૂક્ષ્મસંપરાયો નિર્મયોનો પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૪૭) જાણવા. અને યથાહ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોની જેમ સમજવા.

૮૭. [પ્ર૦] †હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને છ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે. તે
કપાયકુન્દાલીની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૫૦) જાણવા. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંબંધે પણ સમજવું. પુણ્યકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૪૮)
પરિહારવિશુદ્ધિકને જાણવું. નિર્મયની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૫૧) સૂક્ષ્મસંપરાય સંબંધે જાણવું, અને જ્ઞાતકની પેટે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૫૨)
યથાહ્યાત સંયત સંબંધે પણ સમજવું.

૮૧ * પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોનો કાઢ કાંઈક (અટ્ટાવન વરસ) ન્યૂન બસો વર્ષ હોય છે. જેમ કે ઉત્સર્પિણીમાં પ્રથમ તીર્થંકરની પાસે સો વરસના
આયુષવાલો મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર પ્રદાન કરે અને તેના જીવિતના અન્તે તેની પાસે સો વરસના આયુષવાલો ઋષી કોઈ મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર
સ્વીકારે, ત્યાર પછી તેની પાસે ઋષી કોઈ ચારિત્ર ન પ્રદાન કરી શકે. એમ વરો વર્ષ થાય. પરન્તુ પ્રત્યેકને ઓગળત્રીશ વરસ ગયા બાદ ચારિત્રપ્રતિપત્તિ
હોય એટલે અટ્ટાવન વરસ ન્યૂન વરો વરસ જઘન્ય કાઢ હોય. ચૂર્ણિકારની વ્યાખ્યા પણ એમજ છે, પરન્તુ તે અવસર્પિણીના અન્તિમ જિનની અપેક્ષા છે.
ઉત્કૃષ્ટ કાઢ દેશન્યૂન બે પૂર્વકોટિ વર્ષ છે જેમકે અવસર્પિણીમાં પ્રથમ તીર્થંકરની પાસે પૂર્વકોટિ આયુષવાલો મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર પ્રદાન કરે અને
તેના જીવિતના અન્તે તેની પાસે તેટલાજ આયુષવાલો પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર છે. તેમાંથી પ્રત્યેકના ઓગળત્રીશ વરસ બાદ કરતા દેશ (અટ્ટાવન વર્ષ)
ન્યૂન બે પૂર્વકોટિ વર્ષ હોય.

૮૧. † અવસર્પિણીમાં દુષ્યમા કાઢસુધી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય છે. અને ત્યાર પછી એકવીસ હજાર વર્ષ પ્રમાણ છટ્ટા આરામાં અને ઉત્સર્પિણીના
તેટલા પ્રમાણવાળા પહેલા અને ઋષી આરામાં છેદોપસ્થાપનીયચારિત્રનો અમાવ હોય છે. એમ ત્રેસઠ હજાર વરસ પ્રમાણ છેદોપસ્થાપનીય સંયતોનું જઘન્ય
અન્તર અને ઉત્કૃષ્ટ અટાર કોટાકોટી સાગરોપમનું અન્તર હોય છે. તે આ પ્રમાણે-ઉત્સર્પિણીના ચોવીસમા જિનના તીર્થસુધી છેદોપસ્થાપનીય
ચારિત્ર હોય છે. ત્યાર પછી બે કોટાકોટી પ્રમાણ ચોથા આરામાં, ત્રણ કોટાકોટી પ્રમાણ પાંચમા આરામાં અને ચાર કોટાકોટી પ્રમાણ છટ્ટા આરામાં તથા અવ-
સર્પિણીના અનુક્રમે ચાર, ત્રણ અને બે કોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણ પહેલા, ઋષી અને ઋષી આરામાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોયું નથી, પણ ત્યાર પછી અવ-
સર્પિણીના ચોથા આરામાં પ્રથમ જિનના તીર્થમાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય છે, માટે ઉપર કહેલું છેદોપસ્થાપનીય સંયતોનું ઉત્કૃષ્ટ અંતર છે. અહીં યોગો
કાઢ ઓછો રહે છે અને જઘન્ય અંતરમાં યોગો કાઢ વધે છે તે અલ્પ હોવાથી વિવક્ષિત નથી.

૮૬ † અવસર્પિણીના પાંચમો અને છટ્ટો આરો તથા ઉત્સર્પિણીનો પહેલો અને ઋષી આરો પ્રત્યેક એકવીસ હજાર વર્ષ પ્રમાણના છે અને તેમાં પરિહારવિશુ-
દ્ધિક ચારિત્ર હોયું નથી, તેથી ચોરાશી હજાર વર્ષ પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોનું જઘન્ય અન્તર છે. અહીં છેલ્લા તીર્થંકરની પછી પાંચમા આરામાં પરિહારવિશુદ્ધિક
ચારિત્રનો કાઢ, અને ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા આરામાં પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્રનો સ્વીકાર કર્યા પૂર્વેનો કાઢ અલ્પ હોવાથી તેની વિવક્ષા કરી નથી. તથા ઉત્કૃષ્ટ
અન્તર અટાર કોટાકોટી સાગરોપમનું છે તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રની પેટે જાણવું.—ટીકા.

૩૦ અન્તરદ્વાર-
નામાયિકાદિ સંય-
તનું અન્તર.
સામાયિકાદિ સંય-
તોનું અન્તર.

૩૧ સમુદ્ધાત-

८८. [प्र०] सामाह्यसंजय णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जभागे होज्जा, असंखेज्जभागे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्ज-जहा पुलाप । एवं जाव-सुद्धमसंपराय । अहक्कायसंजय जहा सिणाय ३२ ।

८९. [प्र०] सामाह्यसंजय णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जभागां फुसरं ? [उ०] जहेव होज्जा तहेव फुसर (३३) ।

९०. [प्र०] सामाह्यसंजय णं भंते ! कयरंमि भावे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! खबोवसमिप भावे होज्जा । एवं जाव-सुद्धमसंपराय ।

९१. [प्र०] अहक्कायसंजय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! उवसमिप वा जइए वा भावे होज्जा (३४) ।

९२. [प्र०] सामाह्यसंजया णं भंते ! एगसमएणं केवतिया होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिचज्जमाणए य पडुच्च जहा कसायकुसीला तहेव निरवसेसं ।

९३. [प्र०] छेदोवट्ठावणिया-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिचज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहजेणं एको वा दो वा तिप्पि वा, उक्कोसेणं सयपुहुत्तं । पुच्चपडिचणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि; जइ अत्थि जहजेणं कोडिसयपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिसयपुहुत्तं । परिहारविशुद्धिया जहा पुलागा । सुद्धमसंपराया जहा नियंठा ।

९४. [प्र०] अहक्कायसंजया णं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिचज्जमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहजेणं एको वा दो वा तिप्पि वा, उक्कोसेणं वावट्ठसयं-अट्ठत्तरसयं खवगाणं, चउप्पन्नं उवसामगाणं । पुच्चपडिचणए पडुच्च जहजेणं कोडिपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिपुहुत्तं ।

९५. [प्र०] एपसि णं भंते ! सामाह्य-छेदोवट्ठावणिय-परिहारविशुद्धिय-सुद्धमसंपराय-अहक्कायसंजयाणं कयरे

८८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत लोकना संख्यातमा भागे होय के असंख्यातमा भागे होय ? [उ०] हे गौतम ! लोकना संख्यातमा भागे न होय—इत्यादि पुलकनी पेटे (उ० ६ सू० १५४) जाणवुं. ए रीते यावत्—सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं. तथा स्नातकनी पेटे (उ० ६ सू० १५४) यथाख्यात संयतने विषे समजवुं.

८९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत लोकना संख्यातमा भागे स्पर्शे ? [उ०] हे गौतम ! जेटला भागमां होय तेटला भागनो स्पर्श करे, अर्थात् जेटला क्षेत्रनी अवगाहना कहीं तेटला क्षेत्रनी स्पर्शना जाणवी.

९०. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत कथा भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! क्षायोऽशमिक भावमां होय. ए रीते यावत्—सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं.

९१. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत कथा भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! औपशमिक के क्षायिक भावमां होय.

९२. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये सामायिक-संयतपणाने प्राप्त यता) सामायिक संयतोनी अपेक्षाए—इत्यादि बधु कपायकुशीलनी पेटे (उ० ६ सू० १६०) जाणवुं.

९३. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! *प्रतिपद्यमानने आश्रयी छेदोपस्थापनीय संयतो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे के त्रण अने उत्कृष्ट बसोधी नवसो सुधी होय. पूर्वप्रतिपन्नने आश्रयी-जेओ पूर्वे छेदोपस्थापनीय चारित्रने प्राप्त थयेला छे तेओनी अपेक्षाए—कदाच होय अने न होय. जो होय तो जघन्य अने उत्कृष्ट बसोधी नवसो क्रोड सुधी होय. परिहारविशुद्धिको पुलकोनी पेटे (उ० ६ सू० १५८) अने सूक्ष्मसंपरायो निर्मथोनी पेटे (उ० ६ सू० १६१) जाणवा.

९४. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान यथाख्यात संयतोनी अपेक्षाए कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, बे अने त्रण तथा उत्कृष्ट एकसो बासठ होय. तेमां एकसो आठ क्षपको अने चोपन उपशमको होय. पूर्वप्रतिपन्नने आश्रयी जघन्य अने उत्कृष्ट बे क्रोडधी नव क्रोड सुधी होय.

९५. [प्र०] हे भगवन् ! ए पूर्वोक्त सामायिक संयत, छेदोपस्थापनीय संयत, परिहारविशुद्धिक संयत, सूक्ष्मसंपराय संयत अने यथाख्यात संयतमां कया कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सूक्ष्मसंपरायसंयतो सौधी थोडा छे, तेथी परिहारविशु-

१३ * छेदोपस्थापनीय संयतनुं उत्कृष्ट परिमाण प्रथम जिनना तीर्थने आश्रयी संयवे छे. पण जघन्य परिमाण बरोबर समजातुं नथी. कारण के पांचमा आराने अन्ते भरतादि दश क्षेत्रोमां प्रत्येक क्षेत्रे बन्ने संयतो होवाथी जघन्य बीस छेदोपस्थापनीय संयत होय. कोह आचार्यों एम कहे छे के जघन्य परिमाण पण प्रथम जिनना तीर्थने आश्रयी जाणवुं. जघन्य कोटिशतपृथक्त्व अल्प अने उत्कृष्ट कोटिशतपृथक्त्व अधिक जाणवुं-टीका.

१५ † सौधी थोडा सूक्ष्मसंपराय संयतो छे, कारण के तेनो काळ थोडो छे. अने ते निर्मथ्यता तुल्य होवाथी एक समये शतपृथक्त्व-बसोधी नवसो सुधी होय छे. तेथी परिहारविशुद्धिक संयतो संख्यातगुणा छे, कारण के तेनो काल तेथी अधिक छे, अने तेओ पुलाकनी पेटे सहस्रपृथक्त्व होय छे. तेथी यथाख्यात संयतो संख्यातगुणा छे, कारण के तेनुं प्रमाण कोटिशतपृथक्त्व छे. तेथी छेदोपस्थापनीय संयतो कोटिशतपृथक्त्व प्रमाण होवाथी संख्यातगुणा छे. तेथी सामायिक संयतो कपायकुशीलना तुल्य कोटीसहस्रपृथक्त्व प्रमाण होवाथी संख्यातगुणा छे.-टीका.

કયરે-જાવ-વિસેસાહિયા યા ? [૩૦] ગોયમા ! સહ્યોવા સુહુમસંપરાયસંજયા, પરિહારવિસુદ્ધિયસંજયા સંલેજગુણા, અહ્યસ્થાયસંજયા સંલેજગુણા, હેઓવદ્વાયણિયસંજયા સંલેજગુણા, સામાયસંજયા સંલેજગુણા (૩૬) ।

૧૬. પંડિસેવણ 'દોસાડડલોયના ય આલોયનારિદે ચેષ । તત્તો સામોયારી પાયચ્છિસે તેવે ચેષ ।

૧૭. [૩૦] કહિહા નં મંતે ! પંડિસેવણા પન્નત્તા ! [૩૦] ગોયમા ! દસવિહા પંડિસેવણા પન્નત્તા, તં જહા—
દૈવ્યપ્પમાદડળામોગે આરે આવતીતિ ય । સંકિષ્ણે સંહસકારે મયપ્પેઓસા ય 'વીમંસા ।

૧૮. દસ આલોયનાદોસા પન્નત્તા, તંજહા—

“આકંપહત્તા અણુમાણહત્તા જં વિટ્ટં વાયરં ચ સુહુમં યા । ઈજં સંહાડલયં યદુજ્જન એજ્જત તંસેવી ।

૧૯. દસહિં ટાળેહિં સંપન્ને અણગારે અરિહતિ અત્તદોસં આલોચત્તપ, તંજહા-જાતિસંપન્ને, ફુલસંપન્ને, વિનયસંપન્ને, ણાણસંપન્ને, દંસણસંપન્ને, ચરિત્તસંપન્ને, સંતે, દંતે, અમાયી, અપચ્છાણુતાવી ।

દ્વિક સંયતો સંખ્યાતગુણા છે, તેથી યથાસ્થાત સંયતો સંખ્યાતગુણા છે, તેથી હેદોપસ્થાપનીય સંયતો સંખ્યાતગુણા છે અને તેથી સામાયિક સંયતો સંખ્યાતગુણા છે.

૧૬. ૧ પ્રતિસેવના, ૨ આલોચનાના દોષો, ૩ દોષોનાં આલોચના, ૪ આલોચના આપવા યોગ્ય ગુરુ, ૫ સામાચારી, ૬ પ્રાયશ્ચિત્ત અને ૭ તપ-૯ સાત વિષયો સંબંધે કહેવાનું છે.

પ્રતિસેવનાના પ્રકાર-

૧૭. [૩૦] હે મગવન્ ! પ્રતિસેવના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દસ પ્રકારની કહી છે. તે આ પ્રમાણે—
૧ *દર્પપ્રતિસેવના-અહંકારથી થતી પ્રતિસેવના-સંયમની વિરાધના, ૨ પ્રમાદથી થતી પ્રતિસેવના, ૩ અનામોગથી થતી પ્રતિસેવના, ૪ આતુરપણાથી થતી પ્રતિસેવના, ૫ આપદાથી થતી પ્રતિસેવના, ૬ સંકીર્ણતા-સંકટાશથી થતી પ્રતિસેવના, ૭ સહસાકાર-આકસ્મિક ક્રિયાથી થતી પ્રતિસેવના, ૮ મયથી થતી પ્રતિસેવના, ૯ પ્રદ્રેષ-ક્રોધ વગેરે કપાયોથી થતી પ્રતિસેવના અને ૧૦ વિમર્શ-શૈક્ષકાદિની પરીક્ષા કરવાથી થતી પ્રતિસેવના-૯ રીતે પ્રતિસેવનાના દસ પ્રકાર છે.

આલોચનાના-
દસ દોષ-

૧૮. આલોચનાના દસ દોષો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ પ્રસન્ન થયેલા ગુરુ થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે માટે તેને સેવાદિથી પ્રસન્ન કરી તેની પાસે દોષની આલોચના કરવી, ૨ તદ્દન નાનો અપરાધ જણાવવાથી આચાર્ય થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે એમ અનુમાન કરી પોતાના અપરાધનું સ્વતઃ આલોચન કરવું, ૩ જે અપરાધ આચાર્ય-દિકે જોયો હોય તેનું જ આલોચન કરવું, ૪ માત્ર મોટા અતિચારોનું જ આલોચન કરવું, ૫ જે સૂક્ષ્મ અતિચારોનું આલોચન કરે તે સ્થૂળ અતિચારોનું આલોચન કેમ ન કરે એવો આચાર્યનો વિશ્વાસ ઉગ્ગ્ર કરવા સૂક્ષ્મ અતિચારોનું જ આલોચન કરવું, ૬ ઘણી શરમ આવવાને લીધે પ્રચ્છન્ન (કોઈ ન સાંભળે તેમ) આલોચન કરવું, ૭ બીજાને મંબઝાવવા સ્વૂં જોગથી બોલીને આલોચન કરવું, ૮ એક જ અતિચારની ઘણા ગુરુ પાસે આલોચના કરવી, ૯ અર્ગીનાર્થની પાસે આલોચના કરવી, અને ૧૦ જે દોષનું આલોચન કરવાનું છે તે દોષને સેવનાર આચાર્ય પાસે તનું આલોચન કરવું.

આલોચના કરવા
યોગ્ય સાધ-

૧૯. દસ ગુણોથી યુક્ત અનગાર પોતાના દોષની આલોચના કરવાને યોગ્ય છે—૧ ઉત્તમ જાતિવાળો, ૨ ઉત્તમ બુદ્ધિવાળો, ૩ વિનયવાન, ૪ જ્ઞાનવાન, ૫ દર્શનસંપન્ન-શ્રદ્ધાલુ, ૬ ચારિત્ર્યસંપન્ન, ૭ ક્ષમાવાળો, ૮ દાન્ત-ઈન્દ્રિયોને વશ રાખનાર, ૯ અમાયી-કપટરહિત, સરલ અને ૧૦ અપશ્ચાત્તાપી-આલોચના લીધા પછી પસ્તાવો નહીં કરનાર.

૧૭. * દર્પાદિ દશ હેતુથી પ્રતિસેવના-સંયમવિરાધના થાય છે. તે દશ હેતુ આ પ્રમાણે—૧ દર્પ-અભિમાન, ૨ મયપાન, વિષય, કપાય, નિદ્રા અને વિકારારૂપ પ્રમાદ, ૩ અનામોગ-અજ્ઞાન, ૪ આતુર-મુશ્ક, તરસની પીડાથી વ્યાકુલપણું, ૫ આપદના ચાર પ્રકાર છે—(૧) દ્વિધાપત્ત-પ્રાસુકાદિ દ્વિધ્યની અપ્રાપ્તિ, (૨) ક્ષેત્રાપન્-અટવીમાં આવી પડવું, (૩) કાલાપત્-દુર્મિશકાલપ્રાપ્તિ અને (૪) માધાપત્-ગ્લાનપણું. ૬ સંકીર્ણ—સ્વપક્ષ અને પરપક્ષથી થતી ક્ષેત્ર-ની સંકટાશ, ૭ શંકિત-આધારકર્માદિ દોષની શંકાવાળો આહાર, અથવા 'તિંતિણ' એવો નિશીથનો પાટ સ્વીકારીએ તો 'આહારાદિની અપ્રાપ્તિમાં હેતુપૂર્વક વચન' એવો અર્થ થાય છે, ૮ સહસાકાર-આકસ્મિક ક્રિયા કરવી. જેમકે પૂર્વે જોયા સિવાય પગ ચૂકી પછી જુદા તો તે પગને પાછો ઘાટી ન શકે, ૯ મય-પ્રદ્રેષ-સિંહાદિનો મય અને ક્રોધાદિ, ૧૦ વિમર્શ-શૈક્ષકાદિની પરીક્ષા. ૯ પ્રમાણે દશ પ્રકારના કારણથી દશ પ્રતિસેવના થાય છે.—ટીકા.

૧૯ † આલોચનાને યોગ્ય સાધુમાં દશ ગુણ હોવા જોઈએ. (૧) જાતિસંપન્ન પ્રાયઃ અકુલ ન કરે, અને કર્યું હોય તો તેની સમ્યક્ આલોચના કરે. (૨) ફુલસંપન્ન અંગીકૃત પ્રાયશ્ચિત્તને ઘરોઝ કરે. (૩) વિનયસંપન્ન વંદનાદિ આલોચના સામાચારી કરે. (૪) જ્ઞાનસંપન્ન કૃત્યાકૃત્યના વિભાગને જાણે. (૫) દર્શનસંપન્ન પ્રાયશ્ચિત્તથી થતી શુદ્ધિની શ્રદ્ધા કરે. (૬) ચારિત્ર્યસંપન્ન પ્રાયશ્ચિત્તનો સ્વીકાર કરે. (૭) દાન્ત-ગુરુ ટપકો આપ્યો હોય તો તે ગુસ્સે ન થાય. (૮) દાન્ત-ઈન્દ્રિયોનું દમન કરેલું હોવાથી શુદ્ધિ ધારણ કરે. (૯) અમાયી અપરાધને દુષાવ્યા સિવાય આલોચના કરે. અને ૧૦ અપશ્ચાત્તાપી-આલોચના લીધા પછી તેનો પશ્ચાત્તાપ ન કરે.

૧૦૦. અદુર્લભ ઠાળેદિ સંપન્ને અળગારે અરિહતિ આલોચનં પઢિચ્છિત્તપ, તંજહા—આચારવં, આહારવં, વૈવહારવં, ઈન્દ્રી-લપ, પેકુલ્લપ, અપરિસ્તાથી, નિઝવપ, અવાયવંસી ।

૧૦૧. વસવિહા સામાયારી પન્નસા, તંજહા—
ઈચ્છા મિચ્છા તૈહકારે આવસ્સિયા ય નિસીહિયા ।
આપુચ્છના ય પૈઢિપુચ્છા છંવળા ય નિમંતળા ।
ઉંવસંપયા ય કાલે સામાયારી મવે વસહા ।

૧૦૨. વસવિહે પાયચ્છિત્તે પન્નસે, તંજહા—આલોચનારિહે, પૈઢિકમળારિહે, તૈદુમયારિહે, વિવેગારિહે, વિહસ-ગારિહે, તૈવારિહે, ઈંદ્રારિહે, મૂલારિહે, અંજવદુપ્પારિહે, પારંચિયારિહે ।

૧૦૩. હુવિહે તવે પન્નસે, તંજહા—આહિરપ ય અધ્મિતરપ ય ।

૧૦૦. આઠ ગુણોથી યુક્ત સાધુ આલોચના આપવાને યોગ્ય છે—૧ આચારવાન—જ્ઞાનાદિ આચારવાળો, ૨ આધારવાન—જળાવેલ અતિચારોને મનમાં ધારણ કરનાર, ૩ વ્યવહારવાન—આગમ-શ્રુતાદિ પાંચ પ્રકારના વ્યવહારવાળો, ૪ અપત્રીટક—શરમથી પોતાના અતિચારોને છુપાવતા શિષ્યને મીઠા વચનોથી સમજાવી શરમનો ત્યાગ કરાવી સારી રીતે આલોચના કરાવનાર, ૫ પ્રકુર્ચક—આલોચિત અપરાધનું પ્રાયશ્ચિત્ત આપીને અતિચારોની શુદ્ધિ કરાવવાને સમર્થ, ૬ અપરિસ્તાથી—જળાવેલ અતિચારોને વીજાને નહીં સંમલ્યવનાર, ૭ નિર્યાપક—અસમર્થ એવા પ્રાયશ્ચિત્ત લેનાર શિષ્યને યોડે યોડે પ્રાયશ્ચિત્ત આપીને નિર્વાહ કરનાર અને ૮ અપાયદર્શી—આલોચના નહીં લેવામાં પરલોકનો મય દેખાડનાર.

આલોચના આપ-
નારના ગુણ.

૧૦૧. સામાચારી દસ પ્રકારની કહી છે—*૧ “ઈચ્છાકાર, ૨ મિધ્યાકાર, ૩ તથાકાર, ૪ આવશ્યકી, ૫ નૈવેધિકી, ૬ આપુ-ચ્છના, ૭ પ્રતિપૃચ્છના, ૮ છંદના, ૯ નિમંત્રણા અને ૧૦ ઉપસંપદા—૧ રીતે કાલે આચર્યા યોગ્ય દસ પ્રકારની સામાચારી છે.”

સામાચારીના
દસ પ્રકાર.

૧૦૨. પ્રાયશ્ચિત્તના દસ પ્રકાર કહ્યા છે—૧ આલોચનાને યોગ્ય, ૨ પ્રતિક્રમણને યોગ્ય, ૩ આલોચના અને પ્રતિક્રમણ બંનેને યોગ્ય, ૪ વિવેક—અશુદ્ધ ભક્તાદિના ત્યાગને યોગ્ય, ૫ કાયોત્સર્ગને યોગ્ય, ૬ તપને યોગ્ય, ૭ દીક્ષાપર્યાયના છેદને યોગ્ય, ૮ મૂલને યોગ્ય—ફરીથી મહાવ્રત લેવા યોગ્ય, ૯ અનવસ્થાપ્યાર્હ—તપ કરીને ફરી મહાવ્રત લેવા યોગ્ય, ૧૦ પારાંચિક—ગચ્છથી બહાર કરવા યોગ્ય, ઝિદું લિંગ ધારણ કરવા યોગ્ય.

પ્રાયશ્ચિત્તના
દસ પ્રકાર.

૧૦૩. તપના બે પ્રકાર છે—બાહ્ય અને અભ્યન્તર.

તપના પ્રકાર.

૧૦૧ * (૧) સાધુ અમ્ય સાધુની કોઈપણ કાર્યમાટે અભ્યર્થના કરે અને તે સાધુ તેનું ઇચ્છિત કાર્ય કરે તો તે પ્રાર્થના કરનાર અને કાર્ય કરનાર બંને બલત્કાર ન થાય માટે ‘ઈચ્છાકાર’ કહેવો જોઈએ. એટલે માત્ર કાર્ય તમારી ઇચ્છા હોય તો કરો; અથવા આ કાર્ય તમે ઇચ્છો તો હું કરું. (૨) મિચ્છાકાર—સંયમયોગમાં તત્પર સાધુને વિપરીત આચરણ કર્યું હોય તો એ માત્ર દુષ્ટન મિધ્યા થાઓ—એમ સમજી ‘મિચ્છાકાર’ કહેવો જોઈએ. (૩) તથાકાર—સૂત્રાદિ વિષયક પ્રશ્ન કરતા ગુરુ ઉત્તર આપે ત્યારે ‘તમે કહો છો તે બરોબર છે—એ અર્થનો સૂચક તથાકાર શબ્દ કહેવો જોઈએ. (૪) આવશ્યકા—ઉપાશ્રયથી આવશ્યક કાર્ય નિમિત્તે બહાર ગમન કરતા સાધુને ‘આવશ્યકા’ કહેવી. (૫) નૈવેધિકી—બહારથી પાછા ઉપાશ્રયાદિમાં પ્રવેશ કરતાં ‘નિસીદીયા—નૈવેધિકી’ કહેવી. (૬) આપુચ્છના—અમીષ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરતા શિષ્યે ગુરુને પૂછવું કે, હું ભગવન! આ કાર્ય કરું? (૭) પ્રતિપૃચ્છના—ગુરુને પૂર્વે નિર્પિદ્ધ કરેલ કાર્યમાં પ્રયોજનવચથી પ્રવૃત્તિ કરવી પડે તો ફરી પૂછવું કે આપે પૂર્વે આ કાર્યની ના કહી છે, પણ મારે તે કાર્યનું પ્રયોજન છે, જો આપ ફરમાવો તો કરું. (૮) છંદના—પૂર્વે જાહેલા આહારાદિવડે બાકીના સાધુને આચરણ કરવું કે આ આહારનો ઉપયોગ હોય તો આપ પ્રહરણ કરો. (૯) નિમંત્રણા—આહાર લાવવા માટે સાધુઓને નિમંત્રણ કરવું કે તમારા માટે આહારાદિ લાવું? (૧૦) ઉપસંપદા—જ્ઞાનાદિ નિમિત્તે સ્વગચ્છાદિનો ત્યાગ કરી વિશિષ્ટશ્રુતાદિયુક્ત ગુરુનો આશ્રય કરવો.

૧૦૨ † (૧) આલોચના—સંયમમાં ઝાગેલા દોષને ગુરુસમક્ષ વચનવડે પ્રવ્રટ કરવા તે આલોચના, જે પ્રાયશ્ચિત્ત આલોચનામાત્રથી શુદ્ધ થાય તે આલોચનાને યોગ્ય હોવાથી કારણને વિષે કાર્યનો ઉપચાર કરવાથી તે આલોચનાપ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે. (૨) પ્રતિક્રમણ—દોષથી પાછું જવું, અને ફરી નહિ કરવા રૂપે મિધ્યાદુષ્ટત આપવું, તેને યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત પણ પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે. જે પ્રાયશ્ચિત્ત મિધ્યાદુષ્ટત માત્રથી શુદ્ધ થાય, પણ ગુરુસમક્ષ પ્રવ્રટ કરવાની બદલ ન હોય તે માત્ર પ્રતિક્રમણને યોગ્ય હોવાથી પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે. (૩) મિથ—જે પ્રાયશ્ચિત્ત આલોચના અને પ્રતિક્રમણ ઉભયથી શુદ્ધ થાય તે ઉભયને યોગ્ય હોવાથી મિથપ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે. (૪) વિવેક—જે પ્રાયશ્ચિત્ત આધારકાર્મિકાદિ આહારનો વિવેક—ત્યાગ કરવાથી શુદ્ધ થાય તે વિવેકને યોગ્ય હોવાથી વિવેકપ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે. (૫) વ્યુત્સર્ગ—કાયચેષ્ટાનો રોધ કરી વ્યેય વસ્તુમાં ઉપયોગ રાખવાથી જે દોષ શુદ્ધ થાય તે વ્યુત્સર્ગને યોગ્ય હોવાથી વ્યુત્સર્ગ-પ્રાયશ્ચિત્ત. (૬) તપ—જે પ્રાયશ્ચિત્ત નિર્વિકૃત્તિકારિ તપથી શુદ્ધ થાય તે તપને યોગ્ય હોવાથી તપપ્રાયશ્ચિત્ત. (૭) છેદ—જે પ્રાયશ્ચિત્ત ચારિત્રના પર્યાયના છેદ કરવા માત્રથી શુદ્ધ થાય તે છેદને યોગ્ય હોવાથી છેદપ્રાયશ્ચિત્ત. (૮) મૂલ—જે પ્રાયશ્ચિત્ત સર્વવ્રતપર્યાયનો છેદ કરી ફરી મહાવ્રત લેવાથી શુદ્ધ થાય તે મૂલને યોગ્ય હોવાથી મૂલપ્રાયશ્ચિત્ત. (૯) અનવસ્થાપ્ય—જ્યાં સુધી અમુક પ્રકારનો વિશિષ્ટ તપ ન કરે ત્યાં સુધી મહાવ્રત કે વૈષમાં સ્થાયી ન શકાય માટે અનવસ્થાપ્ય યોગ્ય હોવાથી અનવસ્થાપ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે. અને (૧૦) પારાંચિક—સાધ્વી, રાત્રી-દિવાદિના શીલભંગરૂપ મહાદોષ કરવા વડે વૈષ અને સ્વસ્થાને ત્યાગ કરી જિનકલ્પકની જેમ મહા તપ કરતા મહાસત્ત્વશાલી આચાર્યને જ છ માસથી તે બાર વર્ષસુધી આ પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે. ઉપાધ્યાયને નવમા પ્રાયશ્ચિત્ત સુધી હોય છે. અને સામાન્ય સાધુને મૂલપ્રાયશ્ચિત્ત પર્યન્ત પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે. જ્યાં સુધી ચતુર્દશ પૂર્વધર અને પ્રયમસંપન્નવાળા હોય છે ત્યાં સુધી દશે પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે અને તેનો વિચ્છેદ ગયા પછી મૂલ સુધીના આઠ પ્રાયશ્ચિત્તો દુપ્પસદ સુધી સુધી છે.

૧૦૪. [પ્ર૦] સે કિં તં બાહિર્ય તથે ? [ઉ૦] બાહિર્ય તથે હ્રિદિહે પન્નસે, તંજહા-અંજસળં, ઓમોર્દરિયા, મિક્ષ્ણા-રિયા, રૈસપરિચ્છાઓ, કાંચકિલેસો, પૈડિસંલીનતા ।

૧૦૫. [પ્ર૦] સે કિં તં અજસળે ? [ઉ૦] અજસળે હ્રિદિહે પન્નસે, તંજહા-ઈત્તરિય ય આવકહિય ય ।

૧૦૬. [પ્ર૦] સે કિં તં ઈત્તરિય ? [ઉ૦] ઈત્તરિય અળેગહિદે પન્નસે, તંજહા-ચઉત્થે મસે, હટ્ટે મસે, અટ્ટમે મસે, દસમે મસે, હુવાલસમે મસે, ચોદસમે મસે, અઙ્ગમાસિય મસે, માસિય મસે, દ્વોમાસિય મસે, તેમાસિય મસે, જાવ-હમ્માસિય મસે । સેત્તં ઈત્તરિય ।

૧૦૭. [પ્ર૦] સે કિં તં આવકહિય ? [ઉ૦] આવકહિય હ્રિદિહે પન્નસે, તંજહા-પાઓવગમણે ય મત્તપચ્છક્ષણે ય ।

૧૦૮. [પ્ર૦] સે કિં તં પાઓવગમણે ? [ઉ૦] પાઓવગમણે હ્રિદિહે પન્નસે, તંજહા-નીહારિમે ય અણીહારિમે ય, નિયમં અપઙ્કિકમ્મે । સેત્તં પાઓવગમણે ।

૧૦૯. [પ્ર૦] સે કિં તં મત્તપચ્છક્ષણે ? [ઉ૦] મત્તપચ્છક્ષણે હ્રિદિહે પન્નસે, તંજહા-નીહારિમે ય અનીહારિમે ય, નિયમં સપઙ્કિકમ્મે । સેત્તં મત્તપચ્છક્ષણે । સેત્તં આવકહિય । સેત્તં અજસળે ।

૧૧૦. [પ્ર૦] સે કિં તં ઓમોર્દરિયા ? [ઉ૦] ઓમોર્દરિયા હ્રિદિહા પન્નસા, તંજહા-દ્વોમોયરિયા ય આવોમોયરિયા ય ।

૧૧૧. [પ્ર૦] સે કિં તં દ્વોમોયરિયા ? [ઉ૦] દ્વોમોયરિયા હ્રિદિહા પન્નસા, તંજહા-ઉવગરણદ્વોમોયરિયા ય મત્તપાણદ્વોમોયરિયા ય ।

૧૧૨. [પ્ર૦] સે કિં તં ઉવગરણદ્વોમોયરિયા ? [ઉ૦] ઉવગરણદ્વોમોયરિયા તિહિહા પન્નસા, (તંજહા-) પ્પને વત્થે, પ્પને પાદે, ચિયત્તોવગરણસાતિજ્ઞણયા । સેત્તં ઉવગરણદ્વોમોયરિયા ।

૧૦૪. [પ્ર૦] બાહ્ય તપના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] બાહ્ય તપના છ પ્રકાર છે—૧ અનશન-આહારત્યાગ, ૨ ઝનોદરી-કંડક ઓછો આહાર કરવો, ૩ મિક્ષાચર્યા, ૪ રસનો ત્યાગ કરવો, ૫ કાયક્રેશ-શરીરને કષ્ટ આપવું અને ૬ પ્રતિસંલીનતા-ઈન્દ્રિય-કપાયાદિનો નિગ્રહ કરવો.

અનશનના પ્રકાર.

૧૦૫. [પ્ર૦] અનશનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] અનશનના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે-ઈત્વરિક-અમુક કાલ સુધી આહાર ત્યાગ અને યાવત્કથિક-જીવનપર્યન્ત આહારત્યાગ.

ઈત્વરિક અનશનના પ્રકાર.

૧૦૬. [પ્ર૦] ઈત્વરિક અનશનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઈત્વરિક અનશન અનેક પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ચતુર્થ મક્ત-એક ઉપવાસ, પચ્ચ મક્ત-બે ઉપવાસ, અષ્ટમ મક્ત-ત્રણ ઉપવાસ, દશમ મક્ત-ચાર ઉપવાસ, દ્વાદશ મક્ત-પાંચ ઉપવાસ, ચતુર્દશ મક્ત-છ ઉપવાસ, અર્ધમાસિક મક્ત-પક્ષના ઉપવાસ, માસિક મક્ત-માસના ઉપવાસ, દ્વિમાસિક મક્ત-બેમાસના ઉપવાસ, ત્રિમાસિક મક્ત-ત્રણ મહીનાના ઉપવાસ, યાવત્-પટ્માસિક મક્ત-છ મહીનાના ઉપવાસ. એ પ્રમાણે ઈત્વરિક અનશન કહ્યું.

યાવત્કથિક અનશનના પ્રકાર.

૧૦૭. [પ્ર૦] યાવત્કથિક અનશનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] યાવત્કથિક અનશનના બે પ્રકાર છે.—પાદપોષગમન અને મક્તપ્રત્યાહ્યાન.

પાદપોષગમનના પ્રકાર.

૧૦૮. [પ્ર૦] પાદપોષગમનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] પાદપોષગમનના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—નિર્હારિમ (જેમાં મૃત શરીર ઉપાશ્રયાદિથી બહાર કાઢવાનું હોય તે) અને અનિર્હારિમ (જેમાં મૃત શરીર બહાર કાઢવાનું ન હોય તે). તેમાં અનિર્હારિમ અનશન અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મરહિત છે. એ રીતે પાદપોષગમન અનશન સંબંધે કહ્યું.

મક્તપ્રત્યાહ્યાનના પ્રકાર.

૧૦૯. [પ્ર૦] મક્તપ્રત્યાહ્યાનના કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] મક્તપ્રત્યાહ્યાનના બે પ્રકાર છે—નિર્હારિમ અને અનિર્હારિમ. તે બન્ને અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મવાળાં છે. એ પ્રમાણે મક્તપ્રત્યાહ્યાન કહ્યું. એમ યાવત્કથિક અનશન કહ્યું, અને એ રીતે અનશન પણ કહ્યું.

ઝનોદરિકાના પ્રકાર.

૧૧૦. [પ્ર૦] ઝનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઝનોદરિકાના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્યઝનોદરિકા અને ભાવઝનોદરિકા.

દ્રવ્યઝનોદરિકાના પ્રકાર.

૧૧૧. [પ્ર૦] દ્રવ્યઝનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] દ્રવ્યઝનોદરિકાના બે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—ઉપકરણદ્રવ્ય-ઝનોદરિકા અને મક્તપાનદ્રવ્યઝનોદરિકા.

ઉપકરણ દ્રવ્યઝનોદરિકાના પ્રકાર.

૧૧૨. [પ્ર૦] ઉપકરણ દ્રવ્યઝનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઉપકરણદ્રવ્યઝનોદરિકાના ત્રણ પ્રકાર છે, (તે આ પ્રમાણે—) એક વજ્ર, એક પાત્ર, ચિયત્તોપકરણસ્વદનતા-સંયતોએ ત્યાગ કરેલ વજ્ર પાત્ર સિવાયના ઉપકરણોનો ઉપભોગ કરવો. એ રીતે ઉપકરણદ્રવ્ય-ઝનોદરિકા કહી છે.

૧૧૩. [પ્ર૦] સે કિં તં મત્તપાણદ્વોમોયરિયા ? [ઉ૦] મત્ત૦ ૨ અટ્ટકુકુટિમંદગપ્પમાણમેસે કવલે આહારં આહારે-માણે અપ્પાહારે, વુલાલસ૦ જહા સત્તમસપ પદમોહેસપ આથ-નો 'પકામરસમોઝી'તિ વત્તં સિયા । સેસં મત્તપાણદ્વોમો-યરિયા । સેસં દ્વોમોયરિયા ।

૧૧૪. [પ્ર૦] સે કિં તં ભાવોમોયરિયા ? [ઉ૦] ભાવોમોયરિયા અણેગવિહા પખસા, તંજહા-અપ્પકોહે, જાથ-અપ્પ-લોમે, અપ્પસહે, અપ્પણ્ણમે, અપ્પતુમંતુમે । સેસં ભાવોમોયરિયા । સેસં ઓમોયરિયા ।

૧૧૫. [પ્ર૦] સે કિં તં મિક્ષાયરિયા ? [ઉ૦] મિક્ષાયરિયા અણેગવિહા પખસા, તંજહા-દ્વામિગ્ગહચરપ્-જહા ઉવવાઈપ, જાથ-સુલ્લેસણિપ, સંભાદસિપ । સેસં મિક્ષાયરિયા ।

૧૧૬. [પ્ર૦] સે કિં તં રસપરિચ્છાપ ? [ઉ૦] રસપરિચ્છાપ અણેગવિહા પખસે, તંજહા-નિચ્છિગિતિપ, પળીયરસચ્ચિ-વજ્જપ-જહા ઉવવાઈપ જાથ-ત્થાહારે । સેસં રસપરિચ્છાપ ।

૧૧૭. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયકિલેસે ? [ઉ૦] કાયકિલેસે અણેગવિહા પખસે, તંજહા-ઠાણાવીપ, ઉક્કુડ્યાસણિપ, જહા-ઉવવાઈપ જાથ-સઘગાયપરિકમ્મ-વિભૂસવિપ્પમુલ્લે । સેસં કાયકિલેસે ।

૧૧૮. [પ્ર૦] સે કિં તં પહિસંલીનયા ? [ઉ૦] પહિસંલીનયા ચઙ્ગિહા પખસા, તંજહા-ઈંદિયપહિસંલીનયા, કસાય-પહિસંલીનયા, જોગપહિસંલીનયા, વિવિત્તસયણાસણસેવળયા ।

૧૧૯. [પ્ર૦] સે કિં તં ઈંદિયપહિસંલીનયા ? [ઉ૦] ઈંદિય૦ ૨ પંચવિહા પખસા, તંજહા-સોંદિયવિસયપ્પયારણિ-રોહો વા, સોંદિયવિસયપ્પસેસુ વા અત્થેસુ રાગદોસવિગિગ્ગહો, ચર્ચિલ્લિયવિસય૦, एवं જાથ-ફાસિંદિયવિસયપ્પયારણિ-રોહો વા ફાસિંદિયવિસયપ્પસેસુ વા અત્થેસુ રાગદોસવિગિગ્ગહો । સેસં ઈંદિયપહિસંલીનયા ।

૧૧૩. [પ્ર૦] મત્તપાણદ્રવ્યઞ્જનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કુકળીના ઇંડા પ્રમાણ આઠ કોઢિયા આહાર લે તે અલ્પાહારી કહેવાય અને જે ચાર કોઢિયા આહાર લે-ઈત્યાદિ વધું 'સાતમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકર્તા વક્ષા પ્રમાણે યાવત્-તે પ્રકામ રસનો મોજી ન કહેવાય'-ત્યાં સુધી કહેવું. ૧ પ્રમાણે મત્તપાણદ્રવ્યઞ્જનોદરિકા કહી અને ૧ રીતે દ્રવ્યઞ્જનોદરિકા પણ કહી.

મત્તપાણદ્રવ્ય-
ઞ્જનોદરિકા

૧૧૪. [પ્ર૦] ભાવઞ્જનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર કયા છે ? [ઉ૦] ભાવઞ્જનોદરિકા અનેક પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે—ક્રોધ ઓછો કરવો, યાવત્—લોભ ઓછો કરવો; અલ્પ બોલવું, ધીમે બોલવું, ગુસ્સામાં નિર્ભયક વધુ પ્રલાપ ન કરવો, હૃદયસ્થ ક્રોધ ઓછો કરવો.—૧ રીતે ભાવ ઞ્જનોદરિકાસંબંધે કહ્યું અને ૧મ ઞ્જનોદરિકાસંબંધે પણ કહ્યું.

ભાવઞ્જનોદરિકા
ના પ્રકાર.

૧૧૫. [પ્ર૦] મિક્ષાચર્યા કેટલા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] મિક્ષાચર્યા અનેક પ્રકારની છે. તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્યાભિગ્રહ-મિક્ષામાં અમુક ચીજોને જ ગ્રહણ કરવાના નિયમપૂર્વક મિક્ષા કરે, અમુક ક્ષેત્રના અભિગ્રહ પૂર્વક મિક્ષા કરે-ઈત્યાદિ જેમ 'ઔપપાતિક સૂત્રમાં' કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્—શુદ્ધ નિર્દોષ મિક્ષા કરવી, દત્તિની સંખ્યા કરવી. ૧ પ્રમાણે મિક્ષાચર્યા સંબંધે હકીકત કહી.

મિક્ષાચર્યાના
પ્રકાર.

૧૧૬. [પ્ર૦] રસપરિચ્છાગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] રસપરિચ્છાગના અનેક પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—પૃતાદિ વિકૃતિ (વિગ્રહ) નો ત્યાગ કરવો, ક્ષિપ્ત રસવાલું મોજન ન કરવું—ઈત્યાદિ જેમ 'ઔપપાતિક સૂત્રમાં' કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્—દુઃખો આહાર કરવો. ૧ પ્રમાણે રસપરિચ્છાગ વિષે કહ્યું.

રસપરિચ્છાગ-
ના પ્રકાર.

૧૧૭. [પ્ર૦] કાયક્રેશના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કાયક્રેશ અનેક પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે—કાયોત્સર્ગાદિ આસને રહેવું, ઉત્કટાસને રહેવું—ઈત્યાદિ 'ઔપપાતિક સૂત્રમાં' કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્—શરીરના સર્વ પ્રકારના સંસ્કાર અને શોભાનો ત્યાગ કરવો. ૧ પ્રમાણે કાયક્રેશ સંબંધે કહ્યું.

કાયક્રેશના પ્રકાર.

૧૧૮. [પ્ર૦] પ્રતિસંલીનતાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] પ્રતિસંલીનતા ચાર પ્રકારની છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઇન્દ્રિયપ્રતિસં-લીનતા-ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરવો, ૨ કષાયપ્રતિસંલીનતા-કષાયોનો નિગ્રહ કરવો, યોગસંલીનતા-મન, વચન કાયાના વ્યાપારનો નિગ્રહ કરવો, અને વિવિક્તશયનાસનસેવન, સ્ત્રી-પશુ અને નપુંસક રહિત વસતિમાં નિર્દોષ શયનાદિ ઉપકરણોનો સ્વીકાર કરી રહેવું.

પ્રતિસંલીનતા-
ના પ્રકાર.

૧૧૯. [પ્ર૦] ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતા કેટલા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતાના પાંચ પ્રકાર છે—૧ શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષય પ્રચારને રોકવો કે શ્રોત્રેન્દ્રિયદ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ વિષયમાં રાગદ્વેષનો નિરોધ કરવો, ૨ ચક્ષુના વિષયપ્રચારનો રોધ કરવો, કે ચક્ષુદ્વારા પ્રાપ્ત વિષયમાં રાગ દ્વેષ ન કરવો. ૧ પ્રમાણે યાવત્—૫ સ્પર્શનેન્દ્રિયના વિષય પ્રચારનો નિરોધ કરવો અને સ્પર્શનેન્દ્રિયદ્વારા અનુભવેલ પદાર્થોને વિષે રાગદ્વેષનો નિગ્રહ કરવો. ૧ રીતે ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતા કહી.

ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલી-
નતાના પ્રકાર.

૧૧૩ * મગ. ૨ ૧૦ ૭ ૩૦ ૧ ૫૦ ૬ ૨૨.

૧૧૫ † ઔપ. ૫૦ ૩૮-૨. આહારાદિનો પાત્રમાં એક ચાર ક્ષેપ તે દત્તિ, અભિગ્રહમાં દત્તિની સંખ્યાનો નિયમ હોય છે.

૧૧૬ ‡ ઔપ. ૫૦ ૩૧-૨.

૧૧૭ § ઔપ. ૫૦ ૩૧-૨.

૧૨૦. [પ્ર૦] સે કિં તં કસાયપહિસંલીળયા ? [ઉ૦] કસાયપહિસંલીળયા ચઢિહા પન્નત્તા । તંજહા—કોહોવ્યનિ-રોહો વા ઉદયપ્પત્તસ્સ વા કોહસ્સ વિફલીકરણં, પવં જાથ—લોભોદયનિરોહો વા ઉદયપ્પત્તસ્સ વા લોભસ્સ વિફલીકરણં । સેસં કસાયપહિસંલીળયા ।

૧૨૧. [પ્ર૦] સે કિં તં જોગપહિસંલીળયા ? [ઉ૦] જોગપહિસંલીળયા તિવિહા પન્નત્તા, તંજહા—૧ અકુસલમળનિરોહો વા, ૨ કુસલમળઉદીરણં વા, ૩ મળસ્સ વા પગ્ગસીમાથકરણં, ૧ અકુસલવર્ણનિરોહો વા, ૨ કુસલવર્ણઉદીરણં વા, ૩ ષણ વા, પગ્ગસીમાથકરણં ।

૧૨૨. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયપહિસંલીળયા ? [ઉ૦] કાયપહિસંલીળયા જન્નં સુસમાહિયપસંતસાહરિયપાણિપાપ કુમ્મો દ્વ ગુલ્લિદિપ અહ્લીણે પહ્લીણે ચિટ્ઠિતિ, સેસં કાયપહિસંલીળયા । સેસં જોગપહિસંલીળયા ।

૧૨૩. [પ્ર૦] સે કિં તં વિવિત્તસયનાસનસેવળયા ? [ઉ૦] વિવિત્તસયનાસનસેવળયા જન્નં આરામેસુ વા ઉજ્જાણેસુ વા—જહા સોમિલ્લુદેસપ જાથ—સેજ્જાસંથારગં ઉવસંપજ્જિત્તા ણં વિહરણં । સેસં વિવિત્તસયનાસનસેવળયા । સેસં પહિસંલીળયા । સેસં બાહિરણ તવે ૧ ।

૧૨૪. [પ્ર૦] સે કિં તં અભિતરણ તવે ? [ઉ૦] અભિતરણ તવે છઠ્ઠિહે પન્નત્તે, તંજહા—૧ પાયચ્છિત્તં, ૨ વિળઓ, ૩ વેયાવચ્છં, ૪ સજ્જાઓ, ૫ જ્ઞાણં, ૬ વિઉસગ્ગો ।

૧૨૫. [પ્ર૦] સે કિં તં પાયચ્છિત્તે ? [ઉ૦] પાયચ્છિત્તે દસવિહે પન્નત્તે, તંજહા—આલોચનારિહે, જાથ—પારંચિયારિહે । સેસં પાયચ્છિત્તે ।

૧૨૬. [પ્ર૦] સે કિં તં વિળય ? [ઉ૦] વિળય સત્તવિહે પન્નત્તે । તં જહા—૧ નાળવિળય, ૨ દંસળવિળય, ૩ ચરિત્ત-વિળય, ૪ મળવિળય, ૫ વયવિળય, ૬ કાયવિળય, ૭ લોગોવયારવિળય ।

૧૨૭. [પ્ર૦] સે કિં તં નાળવિળય ? [ઉ૦] નાળવિળય પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા—૧ આભિણિબોદિયનાળવિળય, જાથ—૫ કેવલનાળવિળય । સેસં નાળવિળય ।

કપાયપ્રતિસંલીન-
તાના પ્રકાર.

૧૨૦ [પ્ર૦] કપાયપ્રતિસંલીનતાના કેટલ પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કપાયપ્રતિસંલીનતાના ચાર પ્રકાર છે—૧ ક્રોધના ઉદયનો નિરોધ કરવો, અથવા ઉદય પ્રાપ્ત ક્રોધને નિષ્ફળ કરવો. ૨ એ પ્રમાણે યાવત્—૫ લોભના ઉદયનો નિરોધ કરવો કે ઉદય પ્રાપ્ત લોભને નિષ્ફળ કરવો. ૩ રીતે કપાયપ્રતિસંલીનતા કહી.

યોગસંલીનતાના
પ્રકાર.

૧૨૧. [પ્ર૦] યોગસંલીનતાના કેટલ પ્રકાર છે ? [ઉ૦] યોગસંલીનતાના ત્રણ પ્રકાર છે—૧ અકુશલ મનનો નિરોધ કરવો ૨ કુશલ મનની પ્રવૃત્તિ કરવી અને ૩ મનને એકાગ્ર—સ્થિર કરવું. ૧ અકુશલ વચનનો નિરોધ કરવો, ૨ કુશલ વચન બોલવું અને ૩ વચનને સ્થિર કરવું.

કાયસંલીનતાના
પ્રકાર.

૧૨૨. [પ્ર૦] કાયસંલીનતા કેવા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] સારી રીતે સમાધિપૂર્વક પ્રશાંત થઈ હાથ પગને મંકોત્રી કાચવાના પેઠે ગુપ્તેન્દ્રિય થઈ આલીન અને પ્રલીન—સ્થિર રહેવું તે કાયસંલીનતા કહેવાય છે. ૨ રીતે કાયસંલીનતા કહી.

૧૨૩. [પ્ર૦] વિવિક્તશયનાસનસેવના કેવા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] જે આરામોમાં, ઉદાનોમાં—ઇત્યાદિ 'સોમિલના ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—શય્યા અને મંથારાને લઈને વિહરે તે વિવિક્તશયનાસનસેવના છે. ૨ રીતે વિવિક્તશયનાસનસેવના કહી. ૩ પ્રતિસંલીનતા સંબંધે હકીકત પણ કહી. ૪ રીતે બાહ્ય તપસંબંધે પણ કહ્યું.

અમ્યન્તર તપના
પ્રકાર.

૧૨૪. [પ્ર૦] અમ્યન્તર તપ કેટલ પ્રકારે છે ? [ઉ૦] અમ્યન્તર તપ છ પ્રકારનું છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ વેયાવૃત્ત્ય, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન અને ૬ વ્યુત્સર્ગ.

પ્રાયશ્ચિત્તના
પ્રકાર.

૧૨૫. [પ્ર૦] પ્રાયશ્ચિત્ત કેટલ પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રાયશ્ચિત્ત દસ પ્રકારનું છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આલોચનાને યોગ્ય અને યાવત્—૧૦ પારાંચિત્તકને યોગ્ય. ૨ રીતે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યું.

વિનયના પ્રકાર.

૧૨૬. [પ્ર૦] વિનય કેટલ પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] વિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનનો વિનય, ૨ દર્શનનો વિનય, ૩ ચારિત્રવિનય, ૪ મનરૂપ વિનય, ૫ વચનરૂપ વિનય, ૬ કાયરૂપ વિનય અને ૭ લોકોપચાર વિનય.

જ્ઞાનવિનયના
પ્રકાર.

૧૨૭. [પ્ર૦] જ્ઞાનનો વિનય કેટલ પ્રકારે છે ? [ઉ૦] જ્ઞાનનો વિનય પાંચ પ્રકારનો છે—૧ આભિણિબોધિક—મતિજ્ઞાનનો વિનય, યાવત્—૫ કેવલજ્ઞાનનો વિનય. ૨ રીતે જ્ઞાનનો વિનય કહ્યો.

૧૨૮. [પ્ર૦] સે કિં તં દંસણવિણય ? [ઉ૦] દંસણવિણય દુવિદ્ધે પન્નસે તંજહા-સુસ્સુસણાવિણય ય અણઘ્ઘાસાદ્ધનાવિણય ય ।

૧૨૯. [પ્ર૦] સે કિં તં સુસ્સુસણાવિણય ? [ઉ૦] સુસ્સુસણાવિણય અણેગવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા-સકારે ૬, ઘા સમ્માણે ૬ ઘા-જહા ઓહસમસપ તતિપ ઉહેસપ જાઘ-પહિસંસાદ્ધણયા । સેત્તં સુસ્સુસણાવિણય ।

૧૩૦. [પ્ર૦] સે કિં તં અણઘ્ઘાસાયણાવિણય ? [ઉ૦] અણઘ્ઘાસાયણાવિણય પળયાલીસહિદ્ધે પન્નસે । તંજહા-૧ અરહંતાણં અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૨ અરહંતપન્નસસ્સ ધમ્મસ્સ અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૩ આયરિયાણં અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૪ ઉચ્છાયાણં અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૫ થેરાણં અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૬ કુલસ્સ અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૭ ગણસ્સ અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૮ સંઘસ્સ અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૯ કિરિયાપ અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૧૦ સંમોગસ્સ અણઘ્ઘાસાયણયા, ૧૧ આમિણિયોદ્ધિયનાણસ્સ અણઘ્ઘાસાયણયા, જાવ-૧૫ કેવલનાણસ્સ અણઘ્ઘાસાદ્ધણયા, ૩૦ ઇપ્પસિં ચેવ ભત્તિ-બુમાણેણં, ૪૫ ઇપ્પસિં ચેવ વઘસંજલણયા । સેત્તં અણઘ્ઘાસાયણાવિણય । સેત્તં દંસણવિણય ।

૧૩૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ચરિત્તવિણય ? [ઉ૦] ચરિત્તવિણય પંચવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા-૧ લામાદિચરિત્તવિણય, જાવ-૫ અહક્કાચરિત્તવિણય । સેત્તં ચરિત્તવિણય ।

૧૩૨. [પ્ર૦] સે કિં તં મળવિણય ? [ઉ૦] મળવિણય દુવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા-પસત્થમળવિણય, અપસત્થમળવિણય ય ।

૧૩૩. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્થમળવિણય ? [ઉ૦] પસત્થમળવિણય સત્તવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા-૧ અપાવપ, ૨ અસાવજ્ઞે, ૩ અકિરિપ, ૪ નિરુવકેસે, ૫ અળ્લહવકરે, ૬ અછલ્લવિકરે, ૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં પસત્થમળવિણય ।

૧૩૪. [પ્ર૦] સે કિં તં અપસત્થમળવિણય ? [ઉ૦] અપસત્થમળવિણય સત્તવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા-૧ પાવપ, ૨ સાવજ્ઞે, ૩ સકિરિપ, ૪ સડવકેસે, ૫ અળ્લહવકરે, ૬ હલ્લવિકરે, ૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં અપસત્થમળવિણય । સેત્તં મળવિણય ।

૧૩૫. [પ્ર૦] સે કિં તં વહવિણય ? [ઉ૦] વહવિણય દુવિદ્ધે પન્નસે, તંજહા-પસત્થવહવિણય ય અપસત્થવહવિણય ય ।

૧૨૮. [પ્ર૦] દર્શનનો વિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] દર્શનનો વિનય બે પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે-શુશ્રૂપાવિનય અને અનાશાતનારૂપ વિનય.

દર્શનવિનયના પ્રકાર.

૧૨૯. [પ્ર૦] શુશ્રૂપાવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] શુશ્રૂપા વિનય અનેક પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે-સત્કાર કરવો, સન્માન કરવું, ઘરે-ઘરે-ચૌદમા શતકના ત્રીજા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-પ્રતિમંસાધનના સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે શુશ્રૂપાવિનય કહ્યો.

શુશ્રૂપાવિનયના પ્રકાર.

૧૩૦. [પ્ર૦] અનાશાતના વિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] અનાશાતના વિનયના પિસ્તાલીશ ભેદ છે. તે આ પ્રમાણે-૧ અરિ-હંતોની અનાશાતના, ૨ અરિહંતોએ કહેલ ધર્મની અનાશાતના, ૩ આચાર્યોની અનાશાતના, ૪ ઉપાધ્યાયોની અનાશાતના, ૫ સ્થવિરોની અનાશાતના, ૬ કુલ્લની અનાશાતના, ૭ ગણની અનાશાતના, ૮ સંઘની અનાશાતના, ૯ ક્રિયાની અનાશાતના, ૧૦ સમાનધાર્મિકની અનાશાતના, ૧૧ મનિજ્ઞાનની અનાશાતના અને યાવત્-૧૫ કેવલ જ્ઞાનની અનાશાતના, અને એજ રીતે ૩૦ અરિહંતાદિ પંદરની ભક્તિ અને બહુમાન, તથા ૪૫ એવોના ગુણોના કીર્તનવડે તેની કીર્તિ કરવી. એ રીતે અનાશાતના વિનયના પિસ્તાલીશ પ્રકાર છે. એ રીતે અનાશાતનારૂપ વિનય કહ્યો અને એમ દર્શનવિનય પણ કહ્યો.

૧૩૧. [પ્ર૦] ચારિત્રવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] ચારિત્રવિનય પાંચ પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે-૧ સામાયિકચારિત્રવિનય, અને યાવત્-૫ યથાહ્યાતચારિત્રવિનય. એમ ચારિત્રવિનય કહ્યો.

ચારિત્રવિનયના પ્રકાર.

૧૩૨. [પ્ર૦] મનવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] મનવિનયના બે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-પ્રશસ્તમનવિનય અને અપ્રશસ્તમનવિનય.

મનવિનયના પ્રકાર.

૧૩૩. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત મનવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપરહિત, ૨ ક્રોધાદિ અવશ રહિત, ૩ કાર્યક્રિયાદિ ક્રિયામાં આસક્તિરહિત, ૪ શોકાદિ ઉપક્રેશરહિત, ૫ આશ્રવરહિત, ૬ સ્વપરને આયાસ કરવા રહિત, અને ૭ જીવોને ભય ન ઉત્પન્ન કરવો. એમ પ્રશસ્ત મનવિનય કહ્યો.

પ્રશસ્ત મનવિનયના પ્રકાર.

૧૩૪. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત મનવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપરૂપ, ૨ અવશવાળો, ૩ કાર્યક્રિયાદિ ક્રિયામાં આસક્તિરહિત, ૪ શોકાદિ ઉપક્રેશયુક્ત, ૫ આશ્રવસહિત, ૬ સ્વ-પરને આયાસ ઉત્પન્ન કરનાર અને ૭ જીવોને ભય ઉપજાવનાર. એમ અપ્રશસ્ત મનવિનય કહ્યો. અને એ રીતે મનવિનય પણ કહ્યો.

અપ્રશસ્તવિનયના પ્રકાર.

૧૩૫. [પ્ર૦] વચનવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] વચનવિનયના બે પ્રકાર છે-પ્રશસ્ત વચનવિનય અને અપ્રશસ્ત વચનવિનય.

વચન વિનયના પ્રકાર.

૧૩૬. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્યવરવિણય ? [ઉ૦] પસત્યવરવિણય સત્તવિદે પન્નસે, તંજહા-૧ અપાવય, ૨ અસાવજે, જાવ-૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં પસત્યવરવિણય ।

૧૩૭. [પ્ર૦] સે કિં તં અપ્પસત્યવરવિણય ? [ઉ૦] અપ્પસત્યવરવિણય સત્તવિદે પન્નસે તંજહા-૧ પાવય, ૨ સાવજે, જાવ-૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં અપ્પસત્યવરવિણય । સેત્તં વરવિણય ।

૧૩૮. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયવિણય ? [ઉ૦] કાયવિણય દુવિદે પન્નસે, તંજહા-પસત્યકાયવિણય ય અપ્પસત્યકાય-વિણય ય ।

૧૩૯. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્યકાયવિણય ? [ઉ૦] પસત્યકાયવિણય સત્તવિદે પન્નસે, તંજહા-૧ આડત્તં ગમ્મણં, ૨ આડત્તં ઢાણં, ૩ આડત્તં નિસીયણં, ૪ આડત્તં તુયદ્ધણં, ૫ આડત્તં ડહ્મણં, ૬ આડત્તં પહ્મણં, ૭ આડત્તં સાર્થિવિયજોગ-જુજ્ઞણયા । સેત્તં પસત્યકાયવિણય ।

૧૪૦. [પ્ર૦] સે કિં તં અપ્પસત્યકાયવિણય ? [ઉ૦] અપ્પસત્યકાયવિણય સત્તવિદે પન્નસે, તંજહા-૧ અણાડત્તં ગમ્મણં જાવ-૭ અણાડત્તં સાર્થિવિયજોગજુજ્ઞણયા । સેત્તં અપ્પસત્યકાયવિણય । સેત્તં કાયવિણય ।

૧૪૧. [પ્ર૦] સે કિં તં લોગોવયારવિણય ? [ઉ૦] લોગોવયારવિણય સત્તવિદે પન્નસે, તંજહા-૧ અભ્માસવત્તિયં, ૨ પરચ્છંદાણુવત્તિયં, ૩ કજ્જહેડં, ૪ કયપટ્ટિકતિયા ૫ અક્કગવેસણયા, ૬ વેસકાલણયા, ૭ સન્નત્થેસુ અપ્પહિલોમયા । સેત્તં લોગોવયારવિણય । સેત્તં વિણય ।

૧૪૨. [પ્ર૦] સે કિં તં વેયાવચ્છે ? [ઉ૦] વેયાવચ્છે દસવિદે પન્નસે, તંજહા-૧ આયરિયવેયાવચ્છે, ૨ ઉવજ્જાયાવેયાવચ્છે, ૩ ધેરવેયાવચ્છે, ૪ તવસ્સિવેયાવચ્છે, ૫ ગિલાણવેયાવચ્છે, ૬ સેહવેયાવચ્છે, ૭ કુલવેયાવચ્છે, ૮ ગણવેયાવચ્છે, ૯ સંઘવેયાવચ્છે, ૧૦ સાહમ્મિયવેયાવચ્છે । સેત્તં વેયાવચ્છે ।

૧૪૩. [પ્ર૦] સે કિં તં સજ્ઞાપ ? [ઉ૦] સજ્ઞાપ પંચવિદે પન્નસે, તંજહા-૧ વાયણા, ૨ પઠ્ઠિપુચ્છણા, ૩ પરિયદ્ધણા, ૪ અણુપ્પેહા, ૫ ધમ્મકહા । સેત્તં સજ્ઞાપ ।

પ્રશસ્ત વચનવિન-
યના પ્રકાર.

૧૩૬. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત વચનવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત વચનવિનયના સાત પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપરહિત, ૨ અસાવચ, યાવત્-૭ જીવોને ભય ન ઉપજાવવો. એ રીતે પ્રશસ્ત વચનવિનય કહ્યો.

અપ્રશસ્ત વચનવિ-
નયના પ્રકાર.

૧૩૭. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત વચનવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્ત વચનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપસહિત, ૨ સાવચ અને યાવત્-જીવોને ભય ઉપજાવવો. એ રીતે અપ્રશસ્ત વચનવિનય કહ્યો અને એ રીતે વચનવિનય પણ કહ્યો.

૧૩૮. [પ્ર૦] કાયવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] કાયવિનયના બે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-પ્રશસ્ત કાયવિનય અને અપ્ર-શસ્ત કાયવિનય.

પ્રશસ્ત કાયવિન-
યના પ્રકાર.

૧૩૯. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત કાયવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત કાયવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ સાવધાનતા-પૂર્વક જવું, ૨ સાવધાનતાપૂર્વક સ્થિતિ કરવી, ૩ સાવધાનતાપૂર્વક બેસવું, ૪ સાવધાનતાપૂર્વક (પયારીમાં) આઢોટવું, ૫ સાવધાનતા-પૂર્વક ડહ્મણ કરવું, ૬ સાવધાનતાપૂર્વક વધારે ડહ્મણ કરવું અને ૭ સાવધાનતાપૂર્વક બધી ઈન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિ કરવી. એ પ્રમાણે પ્રશસ્ત કાયવિનય કહ્યો છે.

અપ્રશસ્ત કાયવિન-
યના પ્રકાર.

૧૪૦. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત કાયવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્તકાયરૂપ વિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આપ્રમાણે-સાવધા-નતા સિવાય જવું, યાવત્-સાવધાનતા સિવાય બધી ઈન્દ્રિયોના પ્રવૃત્તિ કરવી. એ પ્રમાણે અપ્રશસ્ત કાયવિનય કહ્યો. એમ કાયરૂપ વિનય પણ કહ્યો.

લોકોપચાર વિન-
યના પ્રકાર.

૧૪૧. [પ્ર૦] લોકોપચારવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] લોકોપચારવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ગુર્વાદિ ષડ્વિલ્-વર્ગના પાસે રહેવું, ૨ તેઓની ઇચ્છાપ્રમાણે વર્તવું, ૩ કાર્યની સિદ્ધિ માટે તેઓની સવડ કરી આપવી, ૪ કરેલા ઉપકારનો વડલો દેવો, ૫ રોગીઓની સંભાળ રાખવી, ૬ દેશકાલજ્ઞતા-અવસરોચિત પ્રવૃત્તિ કરવી અને ૭ સર્વ કાર્યોમાં અનુકૂળપણે વર્તવું. એમ લોકોપચારવિનય કહ્યો. અને એ રીતે વિનયસંબધે કહ્યું.

વૈયાવૃત્ત્યના પ્રકાર.

૧૪૨. [પ્ર૦] વૈયાવૃત્ત્ય કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] વૈયાવૃત્ત્યના દસ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ આચાર્યનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૨ ઉપા-ધ્યાયનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૩ સ્થવિરનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૪ તપસ્વીનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૫ મેગીનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૬ શૈક્ષ-પ્રાથમિક શિષ્યોનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૭ કુલ-એક આચાર્યના શિષ્યોના પરિવારનું વૈયાવૃત્ત્ય, ૮ ગણ-સાથે અધ્યયન કરતા સાધુઓના સમૂહ-નું વૈયાવૃત્ત્ય, ૯ સંઘનું વૈયાવૃત્ત્ય, અને ૧૦ સાધર્મિ-કનું વૈયાવૃત્ત્ય. એ રીતે વૈયાવૃત્ત્ય કહ્યું.

સ્વાધ્યાયના પ્રકાર.

૧૪૩. [પ્ર૦] સ્વાધ્યાય કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ વાચના-અધ્યયન, ૨ પૃચ્છના, ૩ પુનરાવર્તન કરવું, ૪ ચિંતન કરવું અને ૫ ધર્મકથા. એ રીતે સ્વાધ્યાય સંબધે કહ્યું.

૧૪૪. [પ્ર૦] સે કિં તં જ્ઞાણે ? [ઉ૦] જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે પન્નસે, તંજહા-૧ અદ્દે જ્ઞાણે, ૨ રોદ્દે જ્ઞાણે, ૩ ધમ્મે જ્ઞાણે, ૪ સુક્કે જ્ઞાણે ।

૧૪૫. [પ્ર૦] અદ્દે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે પન્નસે, તંજહા-૧ અમણુસંપયોગસંપડસે તસ્સ વિપ્પયોગસતિસમન્નાગણ યાવિ મવ્વ, ૨ મણુસંપયોગસંપડસે તસ્સ અવિપ્પયોગસતિસમન્નાગણ યાવિ મવ્વ, ૩ આયંકસંપયોગસંપડસે તસ્સ વિપ્પયોગસતિસમન્નાગણ યાવિ મવ્વ, ૪ પરિજ્ઞુસિયકામભોગસંપયોગસંપડસે તસ્સ અવિપ્પયોગસતિસમન્નાગણ યાવિ મવ્વ । અદ્દસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ષણા પન્નસા, તંજહા-૧ કંદળયા, ૨ સોયળયા, ૩ તિપ્પળયા, ૪ પરિદેવળયા ।

૧૪૬. [પ્ર૦] રોદ્દે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે પન્નસે, તંજહા-૧ હિંસાણુબંધી, ૨ મોસાણુબંધી, ૩ તેયાણુબંધી, ૪ સારક્ષણાણુ-બંધી । રોદ્દસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ષણા પન્નસા, તંજહા-૧ ઓસ્સન્નદોસે, ૨ વહુલદોસે, ૩ અણ્ણાણદોસે ૪ આમર-જાતદોસે ।

૧૪૭. [પ્ર૦] ધમ્મે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે ચઙ્ચડ્ડોયારે પન્નસે, તંજહા-૧ આણાવિજ્ઞપ, ૨ અવાયવિજ્ઞપ, ૩ વિવાગવિજ્ઞપ, ૪ સંઠાણવિજ્ઞપ । ધમ્મસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ષણા પન્નસા, તંજહા-૧ આણારુચી, ૨ નિસગ્ગારુચી, ૩ સુત્તારુચી, ૪ ઓગા-ઢરુચી । ધમ્મસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ આલંબણા પન્નસા, તંજહા-૧ વાયણા, ૨ પહ્ધિપુરુહણા, ૩ પરિયટ્ટણા, ૪ ધમ્મકહા । ધમ્મસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ અણુપ્પેહાઓ પન્નસાઓ, તંજહા-૧ ઇગ્ગાણુપ્પેહા, ૨ અણિજ્ઞાણુપ્પેહા, ૩ અસરણાણુપ્પેહા, ૪ સંસારાણુપ્પેહા ।

૧૪૮. [પ્ર૦] સુક્કે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે ચઙ્ચડ્ડોયારે પન્નસે, તંજહા-૧ પુહુત્તવિચકે સવિચારી, ૨ ઇગંતવિચકે અવિચારી, ૩ સુહુત્તવિચકે અનિચટ્ટી, ૪ સમોચ્છિન્નકિરિપ અપ્પહિચારી । સુહુત્તવિચકે જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ષણા પન્નસા, તંજહા-૧

૧૪૪. [પ્ર૦] ધ્યાન કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] ધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ આર્તધ્યાન, ૨ રૌદ્રધ્યાન, ૩ ધર્મધ્યાન અને ૪ શુદ્ધધ્યાન.

ધ્યાનના પ્રકાર.

૧૪૫. આર્તધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ અનિષ્ટ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થતાં તેના વિયોગનું ચિન્તન કરવું, ૨ ઇષ્ટ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થતાં તેના અવિયોગનું ચિન્તન કરવું, ૩ રોગાદિ કષ્ટ પ્રાપ્ત થતાં તેના વિયોગનું ચિન્તન કરવું અને ૪ પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરનાર કામભોગાદિકની પ્રાપ્તિમાં તેના અવિયોગનું ચિન્તન કરવું. આર્તધ્યાનના ચાર લક્ષણ કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-૧ આક્રંદન-મોટેથી રોવું, ૨ દીનતા, ૩ આંસુઓ પાડવા અને ૪ વારંવાર ક્લેશયુક્ત બોલવું.

આર્તધ્યાનના પ્રકાર.
આર્તધ્યાનના લક્ષણ.

૧૪૬. રૌદ્રધ્યાનના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ હિંસાણુવંધી-હિંસા સંબંધી નિરંતર ચિન્તન, ૨ મૃધાણુવંધી-હોદ્દું બોલવા સંબંધી નિરંતર ચિન્તન, ૩ સ્તેયાણુવંધી-ચોરી કરવા સંબંધે નિરંતર ચિન્તન અને ૪ સંરક્ષણાણુવંધી-ધન વગેરેના સંરક્ષણ સંબંધે નિરંતર ચિન્તન. રૌદ્ર ધ્યાનના ચાર લક્ષણ કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ઓસન્નદોષ-જેમાં હિંસા વગેરેથી નહીં અટકવા રૂપ ધણા દોષ છે તે, ૨ વહુલદોષ-જેમાં હિંસા વગેરેમાં પ્રવૃત્તિ કરવારૂપ ધણા દોષ છે તે, ૩ અજ્ઞાનદોષ-હિંસાદિ અધર્મમાં ધર્મબુદ્ધિથી પ્રવૃત્તિ કરવા રૂપ દોષ અને ૪ આમરણાન્તદોષ-મરણ પર્યંત પાપનો પશ્ચાત્તાપ નહિ થવા રૂપ દોષ.

રૌદ્રધ્યાનના પ્રકાર.
રૌદ્રધ્યાનના લક્ષણ.

૧૪૭. ધર્મધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ આજ્ઞાવિચય-જેમાં જિન પ્રવચનનો નિર્ણય છે એવું ચિન્તન, ૨ અપાયવિચય-રાગદ્વેષાદિજન્ય અનર્થો સંબંધે ચિન્તન, ૩ વિપાકવિચય-કર્મનાં ફળ સંબંધે ચિન્તન અને ૪ સંસ્થાનવિચય-લોકના-દ્વીપ સમુદ્રાદિના આકાર સંબંધે ચિન્તન. ધર્મધ્યાનના ચાર લક્ષણો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-૧ આજ્ઞારુચિ-જિનોપદેશમાં રુચિ, ૨ નિર્સર્ગરુચિ-સ્વભાવથી તત્ત્વરુચિ, ૩ સૂત્રરુચિ-આગમથી તત્ત્વરુચિ થવી અને ૪ અવગાદરુચિ-દ્વાદશાંગના સવિસ્તર અવગાહનથી રુચિ થવી. ધર્મધ્યાનના ચાર આલંબનો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-૧ વાચના, ૨ પ્રતિપૃચ્છના, ૩ પરિવર્તના-પુનરાવર્તન કરવું અને ૪ ધર્મકથા કરવી. ધર્મધ્યાનના ચાર ભાવનાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-૧ એકત્વભાવના, ૨ અનિત્યભાવના, ૩ અશરણભાવના અને ૪ મંસારભાવના.

ધર્મધ્યાનના પ્રકાર.
ધર્મધ્યાનના લક્ષણ.
ધર્મધ્યાનના
આલંબન.
ધર્મધ્યાનના ચાર
ભાવના.

૧૪૮. શુદ્ધધ્યાનના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ *પૃથક્ત્વવિતર્ક સચિચાર, ૨ એકત્વવિતર્ક અચિચાર, ૩ મૂલ્કમક્રિય અનિવૃત્તિ અને ૪ સમુચ્છિન્નક્રિય અપ્રતિપાતિ. શુદ્ધધ્યાનના ચાર લક્ષણો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ક્ષમા, ૨ નિઃસ્પૃહતા, ૩ આર્જવ-

શુદ્ધધ્યાનના પ્રકાર.

૧૪૮ * ૧ પૃથક્ત્વ-એક દ્રવ્યને આશ્રિત ઉત્પાદાદિ પર્યાયોના મેદ વડે વિતર્ક-પૂર્વગત શ્રુતાનુસારી અથવા નાનાનયાનુસારી સચિચાર-અર્થથી શબ્દમાં અને શબ્દથી અર્થમાં મનપ્રમુખ યોગોમાના કોષ્ઠળે એક યોગથી સીકા યોગમાં ઉપયોગપૂર્વક સંક્રાન્તિયુક્ત ચિન્તન તે પૃથક્ત્વવિતર્ક સચિચાર. ૨ એકત્વ-ઉત્પાદાદિ પર્યાયોના અમેદથી કોષ્ઠળે એક પર્યાયદ્વારા વિતર્ક-પૂર્વગતશ્રુતાશ્રિત વ્યંજનરૂપ કે અર્થરૂપ અચિચાર-અર્થ, વ્યંજન અને યોગની સંક્રાન્તિરહિત ચિન્તન તે એકત્વવિતર્કઅચિચાર. ૩ મન અને વચનયોગનો સર્વથા રોધ કરવાથી અને કાયયોગમાં બાહ્યકાયયોગનો રોધ કરેલો હોવાથી સૂક્ષ્મક્રિયાવાહું પાહું ન પડે તે સૂક્ષ્મક્રિયાઅનિવૃત્તિશુદ્ધધ્યાન. આ ધ્યાન નિર્વાણમનસમયે કેટલીને હોય છે. ૪ ય્યાં યોગનો સર્વથા રોધ કરેલો હોવાથી કાયિકયાદિ ક્રિયાનો સર્વથા ઉચ્છેદ થયો છે એવું સમુચ્છિન્નક્રિયા અનિવૃત્તિ શુદ્ધધ્યાન કહેવાય છે-ટીકા.

જાતી, ૨ મુક્તી, ૩ અજ્ઞાને, ૪ મહત્ત્વે । સુક્ષ્મસ્ત્વ ણં જ્ઞાણસ્ત્વ ચત્તારિ આલંબના પન્નસા, તંજહા-૧ અણ્ણે, ૨ અસંમોહે, ૩ વિવેકે, ૪ વિડસગ્ગે । સુક્ષ્મસ્ત્વ ણં જ્ઞાણસ્ત્વ ચત્તારિ અણુપ્પેહાઓ પન્નસાઓ, તંજહા-૧ અણંતવત્તિયાણુપ્પેહા, ૨ વિપ્પરિણામાણુપ્પેહા, ૩ અસુમાણુપ્પેહા, ૪ અવાયાણુપ્પેહા । સેત્તં જ્ઞાણે ।

૧૪૯. [પ્ર૦] સે કિં તં વિડસગ્ગે ? [ઉ૦] વિડસગ્ગે દુધિહે પન્નસે, તંજહા-૧ દ્વવિડસગ્ગે ય ભાવવિડસગ્ગે ય ।

૧૫૦. [પ્ર૦] સે કિં તં દ્વવિડસગ્ગે [ઉ૦] દ્વવિડસગ્ગે ચઠ્ઠિહે પન્નસે, તંજહા-ગણવિડસગ્ગે, સરીરવિડસગ્ગે, ઉવહિવિડસગ્ગે, ભત્તપાણવિડસગ્ગે । સેત્તં દ્વવિડસગ્ગે ।

૧૫૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ભાવવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] ભાવવિડસગ્ગે તિવિહે પન્નસે, તંજહા-કસાયવિડસગ્ગે, સંસારવિડસગ્ગે, કમ્મવિડસગ્ગે ।

૧૫૨. [પ્ર૦] સે કિં તં કસાયવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] કસાયવિડસગ્ગે ચઠ્ઠિહે પન્નસે, તંજહા-કોહવિડસગ્ગે, માણવિડસગ્ગે, માયાવિડસગ્ગે, લોભવિડસગ્ગે । સેત્તં કસાયવિડસગ્ગે ।

૧૫૩. [પ્ર૦] સે કિં તં સંસારવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] સંસારવિડસગ્ગે ચઠ્ઠિહે પન્નસે, તંજહા-નેરહયસંસારવિડસગ્ગે, જાવ-દેયસંસારવિડસગ્ગે । સેત્તં સંસારવિડસગ્ગે ।

૧૫૪. [પ્ર૦] સે કિં તં કમ્મવિડસગ્ગે ? [ઉ૦] કમ્મવિડસગ્ગે અટ્ટવિહે પન્નસે, તંજહા-જાનાવરણિકકમ્મવિડસગ્ગે, જાવ-અંતરાયકમ્મવિડસગ્ગે । સેત્તં કમ્મવિડસગ્ગે । સેત્તં ભાવવિડસગ્ગે । સેત્તં અભિતરણ તવે । ‘સેવં મંતે । સેવં મંતે’ । સ્તિ ।

પણવિસત્તિમે સદ્દ સત્તમો ઉદ્દેશો સમત્તો ।

શુદ્ધધ્યાનના ચાર

લક્ષણ.

શુદ્ધધ્યાનના ચાર

આલંબન.

શુદ્ધધ્યાનના ચાર

માવના.

વ્યુત્સર્ગના પ્રકાર.

દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગના

પ્રકાર.

ભાવવ્યુત્સર્ગના

પ્રકાર.

કપાયવ્યુત્સર્ગના

પ્રકાર.

સંસારવ્યુત્સર્ગના

પ્રકાર.

કર્મવ્યુત્સર્ગના

પ્રકાર.

સરલતા અને ૪ માર્દવ—માનનો લાગ. શુદ્ધધ્યાનનાં ચાર આલંબન કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ અવ્યથા—ભયનો અભાવ, ૨ અસંમોહ—ભ્રાન્તિનો અભાવ, ૩ ત્રિવેક—શરીરથી આત્માની ભિન્નતા અને ૪ વ્યુત્સર્ગ—અસંગપણું, લાગ. શુદ્ધધ્યાનની ચાર માવનાઓ છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સંસારના અનંતવૃત્તિપણા સંબંધે વિચાર, ૨ પ્રત્યેક ક્ષણે વસ્તુઓમાં થતા વિપરિણામ સંબંધે વિચાર, ૩ સંસારના અશુભપણા સંબંધે ચિંતન અને ૪ હિસાદિ ગન્ય અનર્થોનો વિચાર. ૧ રીતે ધ્યાન મંવંધે કહ્યું.

૧૪૯. [પ્ર૦] વ્યુત્સર્ગ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] વ્યુત્સર્ગના બે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગ અને ભાવવ્યુત્સર્ગ.

૧૫૦. [પ્ર૦] દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ગણવ્યુત્સર્ગ, ૨ શરીરવ્યુત્સર્ગ, ૩ ઉપધિવ્યુત્સર્ગ અને ૪ આદાર—પાણીનો વ્યુત્સર્ગ. (વ્યુત્સર્ગ—અસંગપણું, લાગ.) ૧ રીતે દ્રવ્યવ્યુત્સર્ગ કહ્યો.

૧૫૧. [પ્ર૦] ભાવવ્યુત્સર્ગ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] ભાવવ્યુત્સર્ગના ત્રણ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ કપાયવ્યુત્સર્ગ, ૨ સંસારવ્યુત્સર્ગ અને ૩ કર્મવ્યુત્સર્ગ.

૧૫૨. [પ્ર૦] કપાયવ્યુત્સર્ગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કપાયવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ક્રોધવ્યુત્સર્ગ, ૨ માનવ્યુત્સર્ગ, ૩ માયાવ્યુત્સર્ગ અને ૪ લોભવ્યુત્સર્ગ. એમ કપાયવ્યુત્સર્ગ કહ્યો.

૧૫૩. [પ્ર૦] સંસારવ્યુત્સર્ગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] સંસારવ્યુત્સર્ગના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ નૈરયિકસંસારવ્યુત્સર્ગ, અને યાવત્—૪ દેવસંસારવ્યુત્સર્ગ. ૧ રીતે સંસારવ્યુત્સર્ગ કહ્યો.

૧૫૪. [પ્ર૦] કર્મવ્યુત્સર્ગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કર્મવ્યુત્સર્ગના આઠ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય—કર્મવ્યુત્સર્ગ અને યાવત્—૮ અંતરાયકર્મવ્યુત્સર્ગ. એ પ્રમાણે કર્મવ્યુત્સર્ગ કહ્યો. ૧ રીતે ભાવવ્યુત્સર્ગ વિષે પણ કહ્યું, અને એ પ્રમાણે અભ્યંતર તપ સંબંધે કહ્યું. ‘દિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

પચીશમા શતકમાં સપ્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અટ્ટમો ઉદ્દેશો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ—એવં ઘયાસી—નેરહયા ણં મંતે ! કહં ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] સે જહાનામણ પવણ પવમાણે અજ્ઞ-વસાણનિશ્ચત્તિણં કરણોવાણં સેયકાલે તં ઠાણં વિપ્પજહિત્તા પુરિમં ઠાણં ઉચસંપજ્ઞિત્તા ણં વિહરહ, પયામેવ યપ વિ જીસા પવઓ વિવ પવમાણા અજ્ઞવસાણનિશ્ચત્તિણં કરણોવાણં સેયકાલે તં મયં વિપ્પજહિત્તા પુરિમં મયં ઉચસંપજ્ઞિત્તા ણં વિહરન્તિ ।

અષ્ટમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં યાવત્—[ભગવાન્ ગૌતમ] આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! નૈરયિકો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ કોઈ એક કૂદનારો કૂદતો કૂદતો અધ્યવસાય—ઈચ્છાજન્ય કરણ—ક્રિયાના સાધન—વડે તે સ્થલને તજીને ભવિષ્યમાં આગલના વીજા સ્થાનને મેઝવીને વિહરે છે એજ રીતે એ જીવો પણ કૂદનારાની પેઠે કૂદતા કૂદતા અવ્યવસાય—પરિણામ જન્ય (કર્મરૂપ) ક્રિયાના સાધનથી તે ભવને છોડી દહને ભવિષ્યમાં મેઝવવા યોગ્ય આગલના ભવને મેઝવીને વિહરે છે.

નારકોની વર્ણવતિ.

२. [प्र०] तेषि णं भंते ! जीवाणं क्हं सीहा गती, क्हं सीहे गतिविसए पन्नत्ते ! [उ०] गोयमा ! से जहानामए केह पुरिसे तरुणे बलवं-एवं जहा खोइसमसए पदमुहेसए जाव-तिसमएण वा विग्गहेणं उववज्जंति, तेषि णं जीवाणं तहा सीहा गई, तहा सीहे गतिविसए पन्नत्ते ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा क्हं परमविद्याउयं पकरेंति ! [उ०] गोयमा ! अज्झवसाणजोगनिव्वसिएणं करणोवाएणं एवं खलु ते जीवा परमविद्याउयं पकरेन्ति ।

४. [प्र०] तेषि णं भंते ! जीवाणं क्हं गती पवत्तइ ! [उ०] गोयमा ! आउक्खएणं, भवक्खएणं, ठिइक्खएणं, एवं खलु तेषि जीवाणं गती पवत्तति ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयहीए उववज्जंति, परिहीए उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! आइहीए उववज्जंति, नो परिहीए उववज्जंति ।

६. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयकम्मणा उववज्जंति, परकम्मणा उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! आयकम्मणा उववज्जंति, नो परकम्मणा उववज्जंति ।

७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयप्पयोगेणं उववज्जंति, परप्पयोगेणं उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! आयप्पयोगेणं उववज्जंति, नो परप्पयोगेणं उववज्जंति ।

८. [प्र०] असुरकुमारा णं भंते ! क्हं उववज्जंति ! [उ०] जहा नेरतिया तहेव निरवसेसं, जाव-नो परप्पयोगेणं उववज्जंति । एवं एगिदियवज्जा जाव-बेमाणिया । एगिदिया एवं चेव । नवरं चउसमइओ विग्गहो, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते' ! सि जाव-विहरए ।

पणवीसइमे सए अट्ठमो उद्देशो समत्तो ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते नारकोनी गति केवी शीघ्र होय छे अने तेओनो गतिविषय केयो शीघ्र होय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोइ पुरुष तरुण अने बलवान् होय-इत्यादि *चौदमा शतकना पहेअ उद्देशकभां कहा प्रमाणे जाणवुं. यावत्-ते त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय छे, तेम तं जीवोनी तेवी शीघ्रगति छे अने ते प्रकारे ते जीवोनी शीघ्र गतिविषय छे.

नारकोनी गति.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो कया प्रकारे परमवन्तुं आयुष बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोताना परिणामरूप अने मन वगैरेना व्यापाररूप वरणोपाय-कर्मबंधना हेतु-द्वारा परमवन्तुं आयुष बांधे छे.

परमवायुषबंधन कारण.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोनी गति शायी प्रवर्तें छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवोना आयुषनो क्षय धवाथी, ते जीवोना भवनी क्षय धवाथी अने ते जीवोनी स्थितिनो नाश धवाथी ते जीवोनी गति प्रवर्तें छे.

ते जीवोनी गतिरु कारण.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो शुं पोतानी ऋद्धिथी-शक्तिथी उपजे छे के पारकी ऋद्धिथी उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोतानी ऋद्धिथी उपजे छे, पण परनी ऋद्धिथी उपजता नथी.

६. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो शुं पोताना कर्मथी उपजे छे के पारका कर्मथी उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोताना कर्मथी उपजे छे, पण पारका कर्मथी नथी उपजता.

उत्पत्तिनं कारण स्वीय कर्म के परकीय कर्म.

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो शुं पोताना प्रयोग-व्यापारथी उपजे छे के पारका प्रयोगथी उपजे छे ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो पोताना प्रयोगथी उपजे छे, पण पारका प्रयोगथी उपजता नथी.

उत्पत्तिनं कारण स्वप्रयोग के परप्रयोग ?

८. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारो केवी रीते उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जेम नैरयिक विषे कहुं तेम बंधुं असुरकुमार संबंधे पण जाणवुं, यावत्-तेओ पोताना प्रयोगथी उत्पन्न थाय छे, पण परप्रयोगथी उत्पन्न यता नथी'. ए प्रमाणे ऐकेंद्रिय सिवाय यावत्-वैमानिक सुधी बधा जीवो संबंधे समजवुं. ऐकेंद्रियो विषे पण तेज प्रकारे जाणवुं, मात्र विशेष ए के, तेओनी विग्रहगति चार समयनी होय छे. बाकी बंधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. 'हि भगवन् ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कह्य यावत्-विहरे छे.

असुरकुमारनी उत्पत्ति केम थाय ?

पचीशमा शतकमां आठमो उद्देशक समाप्त.

नवमो उद्देशो ।

१. [प्र०] भवसिद्धिनेरण्या णं भंते ! कहां उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! से जहानामए पवए पवमाणे—भवसेसं तं चेव, जाव—वेमाणिए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

पणवीसइमे सए नवमो उद्देशो समत्तो ।

नवमो उद्देशक.

भवसिद्धि नैरयि-
कनी उत्पत्ति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! भवसिद्धि नैरयिको केवी रीते उत्पन्न थाय छे ! [उ०] हे गौतम ! 'जेम कोई एक कूदनारो कूदतो कूदतो'—इत्यादि पूर्वोक्त समजवुं. बाकी बधुं ते ज रीते यावत्—वैमानिक सुधी समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही यावत्—बिहरे छे.

पचीशमा शतकमां नवमो उद्देशक समाप्त.

दसमो उद्देशओ ।

१. [प्र०] अमवसिद्धिनेरण्या णं भंते ! कहां उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! से जहानामए पवए पवमाणे—भवसेसं तं चेव, एवं जाव—वेमाणिए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

पणवीसइमे सए दसमो उद्देशो समत्तो ।

दसमो उद्देशक.

अभवसिद्धि नैरयि-
कनी उत्पत्ति.

१. [प्र०] हे भगवन् ! अभवसिद्धि नैरयिको केवी रीते उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! 'जेम कोई एक कूदनारो कूदतो कूदतो'—इत्यादि बाकीनुं बधुं पूर्वोक्त जाणवुं, अने ए रीते यावत्—वैमानिक सुधी समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पचीशमा शतकमां दसमो उद्देशक समाप्त.

एक्कारसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] सम्मविट्ठिनेरण्या णं भंते ! कहां उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! से जहानामए पवए पवमाणे—भवसेसं तं चेव, एवं एगिदियवज्जं जाव—वेमाणिया । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

पणवीसइमे सए एक्कारसमो उद्देशो समत्तो ।

अगियारमो उद्देशक.

सम्यग्दृष्टि नैरयिको
केम उपजे ।

१. [प्र०] हे भगवन् ! सम्यग्दृष्टि नैरयिको केवी रीते उपजे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई कूदनार कूदतो कूदतो—इत्यादि बाकीनुं बधुं पूर्वोक्त जाणवुं. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिंघाय यावत्—वैमानिक सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पचीशमा शतकमां अगियारमो उद्देशक समाप्त.

बारसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] मिच्छदिट्ठिनेरण्या णं भंते ! कहां उववज्जंति ! [उ०] गोयमा ! से जहानामए पवए पवमाणे—भवसेसं तं चेव, एवं जाव—वेमाणिए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

पणवीसइमे सए बारसमो उद्देशो समत्तो ।

पणवीसइमं सयं समत्तं ।

बारमो उद्देशक.

मिथ्यादृष्टि नैरयिको
केम उपजे ।

१. [प्र०] मिथ्यादृष्टि नैरयिको केवी रीते उपजे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई कूदनार कूदतो कूदतो—इत्यादि बाकीनुं बधुं वैमानिक सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पचीशमा शतकमां बारमो उद्देशक समाप्त.

पचीशमुं शतक समाप्त.

છવીસતિમં સયં ।

નમો સુયદેવયાદ ભગવર્દે ।

૧ જીવા ય ૨ લેસ્સ ૩ પક્ષિય ૪ વિદ્ધિ ૫ અજ્ઞાણ ૬ નાણ ૭ સન્નાઓ ।

૮ વેય ૯ કસાણ ૧૦ ઉવઓગ ૧૧ જોગ ૧૨ દકારસ વિ ઠાણા ॥

પદમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ-એવં વયાસી-જીવે ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કિં બંધી બંધદ્ધં બંધિસ્સદ્ ૧, બંધી બંધદ્ધં ણ બંધિસ્સદ્ ૨, બંધી ન બંધદ્ધં બંધિસ્સદ્ ૩, બંધી ન બંધદ્ધં ન બંધિસ્સદ્ ૪ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગતિયં બંધી બંધદ્ધં બંધિસ્સદ્ ૧, અત્થેગતિયં બંધી બંધદ્ધં ણ બંધિસ્સદ્ ૨, અત્થેગતિયં બંધી ણ બંધદ્ધં બંધિસ્સદ્ ૩, અત્થેગતિયં બંધી ણ બંધદ્ધં ણ બંધિસ્સદ્ ૪ (૧) ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં કિં બંધી બંધદ્ધં બંધિસ્સદ્ ૧, બંધી બંધદ્ધં ણ બંધિસ્સદ્ ૨-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગતિયં બંધી બંધદ્ધં બંધિસ્સદ્ ૧, અત્થેગતિયં-એવં ચઉમંગો ।

છવીશમું શતક

આ શતકમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો છે અને તેમાં પ્રત્યેક ઉદ્દેશકે (૧) જીવો, (૨) લેશ્યાઓ, (૩) પાક્ષિકો (શુક્લપાક્ષિકો અને કૃષ્ણપાક્ષિકો), (૪) દૃષ્ટિ, (૫) અજ્ઞાન, (૬) જ્ઞાન, (૭) સંજ્ઞા, (૮) વેદ, (૯) કપાય, (૧૦) યોગ અને (૧૧) ઉપયોગ-એમ અગિયાર સ્થાનો-વિષયોને આશ્રયી બન્ધવત્તવ્યતા કહેવાની છે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

[સામાન્ય જીવ અને નૈરયિકાદિ ધોવીશ દંડકને આશ્રયી ઉપર કહેલા અગિયાર દ્વારવડે પાપકર્મ અને જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મની બન્ધવત્તવ્યતા-]

૧. [પ્ર૦] તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહ નામના નગરમાં [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા-હે ભગવન્ ! શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, બાંધે છે અને બાંધશે ? ૨ અથવા શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, બાંધે છે અને નહીં બાંધશે ? ૩ અથવા શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, નથી બાંધતો અને બાંધશે ? અથવા ૪ શું જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું, નથી બાંધતો અને નહીં બાંધશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ *કોઈ જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે અને બાંધશે, ૨ કોઈ જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે અને બાંધશે નહીં, ૩ કોઈ જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, નથી બાંધતો અને બાંધશે તથા ૪ કોઈ જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં.

૧ જીવદ્વાર-
સામાન્ય જીવને
આશ્રયી પાપકર્મની
બન્ધવત્તવ્યતા-

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાલો જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે અને બાંધશે ? અથવા શું તેણે પાપકર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે અને બાંધશે નહીં-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ લેશ્યાવાલો જીવ પાપકર્મ બાંધતો હતો, બાંધે છે અને બાંધશે-હત્યાદિ ચાર ભાગા જાણવા.

૨ લેશ્યાદ્વાર-
સલેશ્ય જીવને
આશ્રયી બન્ધ-

૧ * તેમાં પ્રથમ મંગ અભવ્યને આશ્રયી છે. જે હપકલ્પને પ્રાપ્ત થવાનો છે એવા મવ્ય જીવને આશ્રયી થીજો મંગ છે. જેણે મોહનો ઉપશમ કર્યો છે એવા જીવને આશ્રયી ત્રીજો મંગ છે અને ચોથો મંગ ક્ષીણમોહની અપેક્ષા છે.

૩. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સે ણં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ બંધી બંધર બંધિસ્સર, અત્યેગતિપ બંધી બંધર ન બંધિસ્સર, પવં જાવ-પમ્હલેસ્સે । સહ્વત્થ પદમ-વિતિયમંગા । સુક્કલેસ્સે જહા સલેસ્સે તહેવ ચડમંગો ।

૪. [પ્ર૦] અલેસ્સે ણં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! બંધી ન બંધર ન બંધિસ્સર (૨) ।

૫. [પ્ર૦] કળ્હપક્કિવ્વ ણં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ બંધી૦ પદમ-વિતિયા મંગા ।

૬. [પ્ર૦] સુક્કપક્કિવ્વ ણં મંતે ! જીવે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ચડમંગો માણિયલ્લો (૩) ।

૭. સમ્મહિટ્ટીણં ચત્તારિ મંગા, મિચ્છાદિટ્ટીણં પદમ-વિતિયા, સમ્મામિચ્છાદિટ્ટીણં પવં ચેવ (૪) ।

૮. નાળીણં ચત્તારિ મંગા, આમિણિબોહિયણાળીણં જાવ-મળપજ્જવણાળીણં ચત્તારિ મંગા, કેવલનાળીણં ચરમો મંગો જહા અલેસ્સાણં (૫) । અન્નાળીણં પદમ-વિતિયા, પવં મહઅન્નાળીણં, સુયઅન્નાળીણં વિમંગણાળીણ વિ (૬) ।

૯. આહારસન્નોવડત્તાણં જાવ-પરિગ્ગહસન્નોવડત્તાણં પદમ-વિતિયા, નોસન્નોવડત્તાણં ચત્તારિ (૭) ।

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કળ્હલેસ્સાવાળો જીવ પૂર્વે પાપકર્મ બાંધતો હતો બાંધે છે અને બાંધશે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ જીવ પાપકર્મ બાંધતો હતો, બાંધે છે અને બાંધશે અને કોઈ જીવ પાપ કર્મ બાંધતો હતો, બાંધે છે અને બાંધશે નહિ. એ પ્રમાણે યાવત્-પમ્હલેસ્સાવાળા જીવ સુધી સમજવું. વધે સ્થલે પહેલો અને બીજો-એમ બે માંગા જાણવા. શુક્કલેસ્સાવાળાને લેસ્સાવાળા જીવ સંબંધે જેમ *કહ્યું છે તેમ ચારે માંગા કહેવા.

લેસ્સારહિત જીવને
બન્ધ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેસ્સારહિત જીવે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવ પૂર્વે પાપ કર્મ બાંધતો હતો, અત્યારે નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં.

૨ પાક્ષિકદ્વાર-
કળ્હ પાક્ષિકને
આશ્રયી બન્ધ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું *કળ્હપાક્ષિક જીવ પૂર્વે પાપ કર્મ બાંધતો હતો-ઇત્યાદિ પૂચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કળ્હપાક્ષિક કોઈ જીવ પૂર્વે પાપ કર્મ બાંધતો હતો, બાંધે છે અને બાંધશે-એ રીતે પહેલો અને બીજો માંગો જાણવો.

શુક્કપાક્ષિકને આ-
શ્રયી બન્ધ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું *શુક્કપાક્ષિક જીવ પાપ કર્મ બાંધતો હતો-ઇત્યાદિ પૂચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વોક્ત ચારે માંગા કહેવા.

૪ દૃષ્ટિદ્વાર-

૭. સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવોને ચારે માંગા અને *મિધ્યાદૃષ્ટિજીવોને પહેલો અને બીજો-એમ બે માંગા કહેવા. તથા સમ્યગ્મિધ્યાદૃષ્ટિ જીવોને વિષે પણ એમ જાણવું.

૫-૬ જ્ઞાન અને
અજ્ઞાન-

૮. જ્ઞાનીને ચાર માંગા, આમિણિબોધિક-મતિજ્ઞાની અને યાવત્-મનઃપર્યવજ્ઞાનીને ચાર માંગા કહેવા, કેવલજ્ઞાનીને લેસ્સારહિત જીવની પેટે એક છેલ્લો માંગો કહેવો. ‡અજ્ઞાની સંબંધે પહેલા બે માંગા, અને એ રીતે મતિઅજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની તથા વિમંગજ્ઞાનીને પણ બે માંગા જાણવા.

૭ સંજ્ઞાદ્વાર-

૯. ||આહારસંજ્ઞાથી માંડી યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવોને પ્રથમ અને બીજો માંગો સમજવો. નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવોને ચારે માંગા જાણવા.

૩ * રાલેસ્સ જીવને ચારે માંગા હોય છે, કારણ કે શુક્કલેસ્સાવાળા જીવે પાપકર્મના બન્ધક પણ હોય છે. કળ્હાદિ પાંચ લેસ્સાવાળાને પ્રથમના બે જ માંગા હોય છે, કારણ કે તેને વર્તમાનકાળે મોહનીયરૂપ પાપકર્મનો ક્ષય કે ઉપશમ નથી, તેથી તેને છેલ્લા બે માંગા નથી હોતા.

૫ † જે જીવોને અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તકાઢથી અધિક સંસાર બાકી છે તે કળ્હપાક્ષિક અને જેને અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તથી અધિક સંસાર બાકી નથી પણ તેની અંદર જે મોક્ષે જવાના છે તે શુક્કપાક્ષિક કહેવાય છે. તેમાં કળ્હપાક્ષિકને આદિના બે માંગા હોય છે. કેમકે વર્તમાનકાળે તેનામાં પાપકર્મનું અબન્ધકપણું નથી. શુક્કપાક્ષિકને ચારે માંગા હોય છે—૧ પાપકર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે—આ પ્રથમ મંગ પ્રશ્નસમયની અપેક્ષાએ અનન્તર (તુરતના) અવિષ્ય સમયને આશ્રયી છે. ૨ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે નહિ—આ બીજો મંગ પછીના અવિષ્ય સમયમાં ક્ષપકપણાની પ્રાપ્તિની અપેક્ષાએ જાણવો. ૩ બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી પણ બાંધશે—આ ત્રીજો મંગ જે મોહનીય કર્મનો ઉપશમ કરી પછી પડવાનો હોય તેની અપેક્ષાએ છે, અને ૪ 'બાંધ્યું હતું બાંધતો નથી અને બાંધશે નહિ'—આ ચોથો મંગ ક્ષપકપણાની અપેક્ષાએ હોય છે.

૬ ‡ કળ્હપાક્ષિકને 'બાંધશે નહિ' એ અંશનો અસંભવ હોવા છતાં પણ બીજો માંગો માનેલો છે તો શુક્કપાક્ષિકને ઉપર કહેલ 'બાંધશે નહિ'—એ અંશનો અસંભવ હોવાથી 'બાંધશે' એ અસંપર્કિત પ્રથમ માંગો કેમ થતે ? આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શુક્કપાક્ષિકને પ્રશ્નસમયના અનન્તર (પછીના) સમયની અપેક્ષાએ પ્રથમ માંગો, અને કળ્હપાક્ષિકને વાકીના સમયની અપેક્ષાએ બીજો માંગો હોય છે.

૭ § સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવોને શુક્કપાક્ષિકની પેટે ચારે માંગા હોય છે, અને મિધ્યાદૃષ્ટિ તથા મિથ્રદૃષ્ટિને આદિના બેજ માંગા હોય છે. કારણ કે તેઓને મોહનો બન્ધ હોવાથી છેલ્લા બે માંગા હોતા નથી.

૮ § કેવલજ્ઞાનીને વર્તમાન અને અવિષ્યકાઢમાં બન્ધ થતો નથી તેથી તેને એક છેલ્લો માંગો હોય છે.

‡ અજ્ઞાનીને મોહનીય કર્મનો ક્ષય અને ઉપશમ નહિ હોવાથી પહેલો અને બીજો માંગો હોય છે.

૯ || આહારાદિની સંજ્ઞા-આસક્તિવાળા જીવોને ક્ષપકપણું અને ઉપશમકપણું નહિ હોવાથી પહેલો અને બીજો માંગો હોય છે. નોસંજ્ઞામાં—આહારાદિની અનાસક્તિમાં ઉપયોગવાળા જીવોને મોહનીયનો ક્ષય તથા ઉપશમનો સંભવ હોવાથી ચારે માંગાનો સંભવ છે.

૧૦. સવેદગાણં પદમ-વિતિયા । एवं इत्थिवेदगा, पुरिसवेदगा, नपुंसगवेदगा वि । अवेदगाणं चत्तारि (८) ।

૧૧. [પ્ર૦] સકસાર્ણં ચત્તારિ, કોહકસાર્ણં પદમ-વિતિયા મંગા, एवं मानकसायिस्स वि, मायाकसायिस्स वि । लोभकसायिस्स चत्तारि मंगा ।

૧૨. [પ્ર૦] અકસારી જં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિયં બંધી ન બંધઈ બંધિ-સ્સદ્ ૩, અત્યેગતિયં બંધી જ બંધઈ જ બંધિસ્સદ્ ૪ (૯) ।

૧૩. [પ્ર૦] સજોગિસ્સ ચડમંગો, एवं मणजोगिस्स वि, चइजोगिस्स वि, कायजोगिस्स वि । अजोगिस्स चरिमो (१०) । सागारोवउत्ते चत्तारि, अणागारोवउत्ते वि चत्तारि मंगा (११) ।

૧૪. [પ્ર૦] નેરરપ જં મંતે ! પાવં કમ્મં કિં બંધી બંધઈ બંધિસ્સદ્ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિયં બંધી૦ પદમ-વિતિયા ।

૧૫. [પ્ર૦] સલેસ્સે જં મંતે ! નેરતિયં પાવં કમ્મં- ! [ઉ૦] एवं चेव । एवं कण्हलेस्से वि, नीललेस्से वि, काउलेस्से वि । एवं कण्हपक्खिण, सुकपक्खिण, सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी, णाणी, आभिणिबोहियणाणी, सुयणाणी, ओहिणाणी, अन्नाणी, मइअन्नाणी, सुयअन्नाणी विमंगणाणी; आहारसञ्चोवउत्ते जाव-परिग्रहसञ्चोवउत्ते, सवेदप, नपुंसकवेदप, सकसायी जाव-लोभकसायी, सजोगी, मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी, सागरोवउत्ते, अणागारोवउत्ते-एपसु संचेसु पदेसु पद-म-वितिया मंगा भाणियघा । एवं असुरकुमारस्स वि चत्तच्चया भाणियघा, नवरं तेउलंस्सा, इत्थिवयग-पुरिसवेयगा य अण्म-

૧૦. *વેદવાળા જીવોને પહેલો અને બીજો-એમ બે માંગા જાળવા. અને એ રીતે સ્ત્રિવેદવાળા, પુરુષવેદવાળા તથા નપુંસકવેદવાળાને ૮ વેદદ્વાર-
પણ જાળવું. વેદ વિનાના જીવોને ચારે માંગા જાળવા.

૧૧. †કપાયવાળા જીવોને ચાર માંગા જાળવા, ક્રોધપાયવાળા જીવોને પહેલું બે માંગા જાળવા. એ રીતે માનકપાયવાળા અને ૯ કષાયદ્વાર-
માયાકપાયવાળાને પણ સમજવું. લોભકપાયવાળાને ચાર માંગા સમજાવા.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! હું અકપારી જીવે પૂર્વે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-इत्यादि पृ: ३. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ અકપારી જીવ પૂર્વે પાપ કર્મ બાંધતો હતો, અત્યારે બાંધતો નથી અને બાંધશે. અથવા કોઈ અકપારી જીવ પાપ કર્મ બાંધતો હતો, બાંધતો નથી અને બાંધશે પણ નહીં.

૧૩. ‡સયોગી જીવને ચાર માંગા જાળવા. એ રીતે મનયોગવાળા, વચનયોગવાળા અને કાયયોગવાળા જીવને પણ સમજવું. અયોગીને ૧૦-૧૧ યોગ અને
છેલ્લો માંગો કહેવો. સાધાર ઉપયોગ અને અનાધાર ઉપયોગવાળાને ચારે માંગા જાળવા. ઉપયોગ-

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! હું નૈરયિક જીવ પાપકર્મ બાંધતો હતો, બાંધે છે અને બાંધશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ નૈરયિક પાપ કર્મ બાંધતો હતો-इत्यादि १૫૫-૧૫૬ અને બીજો માંગો જાળવો. નૈરયિકાદિ દ્રવ્યને
આશ્રયી પાપકર્મની
બંધવશ્વત્તા.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! હું લેશ્યાવાળો નૈરયિક પાપ કર્મ બાંધતો હતો-इत्यादि पृ: ३. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ રીતે પૂર્વોક્ત પ્રથમના બે માંગા જાળવા. ૫ પ્રમાણે કૃષ્ણલેશ્યાવાળા, નીલલેશ્યાવાળા, કાપોતલેશ્યાવાળા, કૃષ્ણપાક્ષિક, શુક્લપાક્ષિક, સમ્યદ્દટ્ટિ, મિથ્યાદ્દટ્ટિ, સમ્યમિથ્યા-દ્દટ્ટિ, જ્ઞાનાં, આભિનિબોધિકજ્ઞાનાં, શ્રુતજ્ઞાનાં, અવધિજ્ઞાનાં, અજ્ઞાનાં, મતિઅજ્ઞાનાં, શ્રુતઅજ્ઞાનાં, વિમંગજ્ઞાનાં, આહારસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા, યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા, વેદવાળા, નપુંસકવેદવાળા, કપાયવાળા, યાવત્-લોભકપાયવાળા, મયોગી, મનોયોગી, વચનયોગી, કાયયોગી,

૧૦ * વેદનો ઉદય હોય ત્યાં સુધી જીવને મોહનીયનો ક્ષય અને ઉપશમ નહિ થતો હોવાથી પ્રથમના બે માંગા હોય છે. વેદરહિતને પોતાનો વેદ ઉપશાન્ત થાય ત્યારે મોહનીયરૂપ પાપ કર્મને સૂક્ષ્મસંપરાય પ્રાપ્ત ન થાય સુધી બાંધે છે અને બાંધશે, અથવા ત્યાંથી પટ્ટીને પણ બાંધશે ૧. વેદ ક્ષીણ થયા પછી પાપ કર્મ બાંધે છે પણ સૂક્ષ્મસંપરાયાદિ અવસ્થામાં બાંધતો નથી ૨. ઉપશાન્તવેદ સૂક્ષ્મસંપરાયાદિ અવસ્થામાં પાપ કર્મ બાંધતો નથી, પણ ત્યાંથી પટ્ટીને બાંધે છે ૩. વેદ ક્ષીણ થયા પછી સૂક્ષ્મસંપરાયાદિ ગુણસ્થાનને બાંધતો નથી અને પછી બાંધશે પણ નહિ ૪.

૧૧ † સકપારીને ચાર માંગા હોય છે. તેમાં પ્રથમ મંગ અમચ્ચને અને બીજો મંગ જેને મોહનીયકર્મનો ક્ષય થવાનો છે એવા અચ્ચને આશ્રયી છે. ઉપશમક સૂક્ષ્મસંપરાયને અપેક્ષી ત્રીજો મંગ અને ક્ષપક સૂક્ષ્મસંપરાયને અપેક્ષી ચતુર્થ મંગ હોય છે. એમ લોભકપારીને પણ સમજવું. ક્રોધકપારીને પહેલો અને બીજો એ બે મંગ જ હોય છે. તેમાં પ્રથમ મંગ અમચ્ચને અને બીજો મંગ અચ્ચવિશેષને આશ્રયી છે. તેને ત્રીજો અને ચોથો માંગો નથી, કારણ કે ક્રોધનો ઉદય હોય ત્યારે અમચ્ચકપણું હોતું નથી.

૧૨ ‡ 'બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે'-એ માંગો અકપારીને ઉપશમક આશ્રયી હોય છે, અને બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે નહિ'-એ મંગ ક્ષપક આશ્રયી જાળવો.

૧૩ § સયોગી અમચ્ચ, અચ્ચવિશેષ, ઉપશમક અને ક્ષપકને આશ્રયી ક્રમશઃ ચારે માંગા જાળવા. અયોગીને પાપકર્મ બંધાતું નથી તેમ બંધાવાતું પણ નથી, માટે એક છેલ્લો માંગો હોય છે.

૧૪ § † નારકને ઉપશમશ્રેણી અને ક્ષપકશ્રેણી નહિ હોવાથી પ્રથમના બે માંગા હોય છે. એમ સલેસ્ય-इत्यादि વિશેષણ યુક્ત નારકપદ જાણવું. એ રીતે અસુરકુમારાદિને પણ જાણી લેવું.

દિયા, નપુંસગવેદ્યા ન મન્ત્રંતિ, સેસં તં ચેવ, સદ્વત્ય પદમ-ચિતિયા મંગા । एवं जाव-थणियकुमारस्स । एवं पुढविकाइयस्स वि, आउकाइयस्स वि, जाव-पंचिदियतिरिक्खजोणियस्स वि सद्दत्तय वि पदम-चिતिया मंगा, नवरं जस्स जा लेस्सा । दिट्ठी, णाणं, अघ्राणं, वेदो, जोगो य अत्थि तं तस्स भाणियच्चं, सेसं तहेव । मणुस्स ज च्चेव जीवपदे वत्तच्चया स च्चेव निर-वसेसा भाणियच्चा । वाणमंतरस्स जहा असुरकुमारस्स । जोइसियस्स घेमाणियस्स एवं चेव, नवरं लेस्साओ जाणियच्चाओ, सेसं तहेव भाणियच्चं ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! નાનાવરણિજ્ઞં કમ્મં કિં બંધી બંધઈ બંધિસ્સઈ-? [૩૦] एवं जहेव पावकम्मस्स वत्तच्चया तहेव नाणावरणिज्जस्स वि भाणियच्चा, नवरं जीवपदे मणुस्सपदे य सकसाई, जाव-लोभकसाहंमि य पदम-चितीया मंगा, अवसेसं तं चेव जाव-घेमाणिया । एवं दरिस्सणावरणिज्जेण वि दंडगो भाणियच्चो निरवसेसो ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! બેયણિજ્ઞં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [૩૦] गोयमा ! अथेगतिए बंधी बंधइ बंधिस्सइ १, अथेगतिए बंधी बंधइ न बंधिस्सइ २, अथेगतिए बंधी न बंधइ न बंधिस्सइ ४, सलेस्से वि एवं चेव ततियविहूणा मंगा । कण्हलेस्से जाव-परहलेस्से पदम-चितीया मंगा, सुकलेस्से ततियविहूणा मंगा, अलेस्से चरिमो मंगो । कण्हपक्खिए पदम-

સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળા-૧ વધાં પદોમાં પહેલો અને બીજો-૧ વે માંગા કહેવા. અર્થાત્ ૧ બધા પ્રકારના નૈરયિક જીવોને પ્રથમના વે માંગા કહેવા. અસુરકુમારને પણ ૧ પ્રમાણે વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ વિશેષ ૧ કે તેઓને તેજોલેદ્યા, સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ અધિક કહેયો અને નપુંસકવેદ ન કહેયો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વધે પહેલો અને બીજો માંગો કહેવો. ૧ રીતે યાવત્-સ્તગિતકુમાર સુધી જાણવું. ૧મ પૃથિવીકાયિક, અવ્કાયિક અને યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચયોનિકને પણ સર્વત્ર પહેલો અને બીજો-૧ વે માંગા જાણવા. પરંતુ વિશેષ ૧ કે, જે જીવને જે લેદ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન, વેદ અને યોગ હોય તે તેને કહેયો, અને બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. મનુષ્યને જીવપદ સંબંધે જે વક્તવ્યતા કહી છે તે વધી વક્તવ્યતા કહેવી. અસુરકુમારની પેટે વાનવ્યંતરને જાણવું. તથા ષ્યોત્તિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ ૧ રીતે સમજવું. પરંતુ વિશેષ ૧ કે અહીં લેદ્યાઓ કહેવી અને બાકી બધું તે જ પ્રમાણે કહેવું.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ વાંધ્યું હતું વાંધે છે અને વાંધશે ? [૩૦] हे गौतम ! जेम पाप कर्म संबंधे वक्तव्यता कही ते प्रमाणे ज्ञानावरणीय कर्म संबंधे पण कहेवी. परन्तु विशेष १ के, जीवपद અને मनुष्यपदमां सकपायी यावत्-लोभ-कपायीने आश्रयी १ पहेलो અને बीजो भांगो कहेवो. बाकी बंधुं तेमज कहेवुं. १ प्रमाणे यावत्-वैमानिक सुधी जाणवुं. ज्ञानावरणीय कर्मनां पेटे दर्शनावरणीय कर्मनो पण संपूर्ण दंडक कहेवो.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવે વેદનાંય કર્મ વાંધ્યું હતું, વાંધે છે અને વાંધશે-૧ કોઈ પૃચ્છા. [૩૦] हे गौतम ! १ कोइ जीवे वांध्युं हतुं, वांधे छे अने वांधशे, २ कोइ जीवे वांध्युं हतुं, वांधे छे अने वांधशे नहीं. ४ कोइ जीवे वांध्युं हतुं, नयी वांधतो अने वांधशे नहीं. १ लेश्यावाळा जीवने पण १ रीते त्रीजा भंग सिवाय बाकीना त्रणे भांगा जाणवा. १ कृष्णलेश्यावाळा यावत्-परमलेश्यावाळा जीवने पहेलो અને बीजो भांगो અને शुक्रलेश्यावाळा जीवने ત્રીજા માંગા સિવાયના બાકીના (ત્રણે) માંગા જાણવા. લેદ્યારહિત જીવને છેલ્લો માંગો જાણવો. કૃષ્ણપાક્ષક જીવને પહેલો અને બીજો અને શુક્રપાક્ષક જીવને ત્રીજા માંગા સિવાયના બાકીના ત્રણે માંગા કહેવા. ૧ પ્રમાણે સમ્યદૃષ્ટિ જીવને વિષે પણ જાણવું. મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ સંબંધે પહેલા વે માંગા જાણવા. જ્ઞાનીને ત્રીજા માંગા સિવાય બાકીના

૧૬ * પાપકર્મના દંડકમાં જીવપદ અને મનુષ્યપદ સંબંધે સકપાયી અને લોભકપાયીની અપેક્ષા ૧ સૂક્ષ્મસંપરાય મોહનાંયરૂપ પાપકર્મનો અવંધક હોવાથી ચાર ભાગા કહ્યા હતા, પરંતુ જ્ઞાનાવરણીયના દંડકમાં પ્રથમના વે જ માંગા જાણવા. કારણ કે સકપાયી અવશ્ય જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વંધક હોય છે, પણ અવંધક હોતો નથી.

૧૭ ૧ વેદનીય કર્મને વિષે પહેલો માંગો અભ્યંતરે આશ્રયી છે, જે અભ્યંતરે નિર્વાણ પામવાનો છે તેની અપેક્ષા ૧ બીજો માંગો છે. ત્રીજા માંગાનો સંગત નથી, વારણ કે વેદનીયનો અવંધક કરનાર પુનઃ તેનો વંધ કરતો નથી, અને ત્રીજો માંગો અયોગી કેવલીને આશ્રયી હોય છે.

૧ મલેદ્ય જીવને પૂર્વોક્ત હેતુથી ત્રીજા ભંગ સિવાયના માંગા જાણવા. પરંતુ તેમાં 'પૂર્વે વાંધ્યું હતું, વાંધતો નથી અને વાંધશે નહિ'—૧ ત્રીજો ભંગ ઘટી શકતો નથી. પણ આ ભંગ લેદ્યારહિત અયોગીને જ ઘટે છે. કેમકે લેદ્યા તરમા ગુણસ્થાનક પર્યન્ત હોય છે, અને ત્યાં સુધી તેઓ વેદનીય કર્મના વંધક છે. કોઈ આચાર્ય ઇવં સમાધાન કરે છે કે આજ સૂત્રના વચનથી અયોગિતાના પ્રથમ મમયે ઘંટાલાલ ન્યાયથી પરમશુદ્ધલેદ્યા સંભવે છે, અને તેથી જ સલેદ્યને ત્રીજો માંગો ઘટી શકે છે. તત્ત્વ બહુશ્રુતગમ્ય-ટીકા.

૧ કૃષ્ણાદિ પાચ લેદ્યાવાળાને અયોગિપણાનો અભાવ હોવાથી તેઓ વેદનીય કર્મના અવંધક નથી માટે તેઓને આદિના વે માંગા હોય છે. શુદ્ધલેદ્યા-વાળાને સલેદ્યની જેમ ત્રણ માંગા હોય છે. લેદ્યારહિત શૈલેદ્યીગત કેવલી અને સિદ્ધ હોય છે અને તેને 'પૂર્વે વાંધ્યું હતું, વાંધતો નથી અને વાંધશે નહિ' આ એક જ માંગો હોય છે. કૃષ્ણપાક્ષકને અયોગિપણાના અભાવથી પ્રથમના વે માંગા હોય છે, અને શુદ્ધપાક્ષક અયોગી પણ હોય છે માટે તેને ત્રીજા માંગા સિવાયના બાકીના માંગા હોય છે.

૨ સમ્યદૃષ્ટિને અયોગીપણાનો સંભવ હોવાથી વંધક થતો નથી, તેથી ત્રીજા સિવાયના માંગા હોય છે. મિથ્યાદૃષ્ટિ અને મિશ્રદૃષ્ટિને અયોગિપણાના અભાવથી વેદનીયનો અવંધકપણું નથી તેથી પ્રથમના વે જ માંગા હોય છે. જ્ઞાનીને અને કેવલજ્ઞાનીને અયોગીપણામાં છેલ્લો માંગો હોય છે, એટલે ત્રણ માંગા જાણવા. આભિનિબોધકાદિ જ્ઞાનવાળામાં અયોગિપણાનો અભાવ હોવાથી છેલ્લો માંગો હોતો નથી, માત્ર તેને પ્રથમના વે માંગા હોય છે.

જ્ઞાનાવરણીયનો વંધ.

વેદનીયકર્મનો વંધ.

ચિતિયા । સુક્ષ્મપક્ષિયા તતિયચિટ્ટા । एवं सम्मविट्टिस्स वि, मिच्छाविट्टिस्स सम्मामिच्छाविट्टिस्स य पढम-वितिया ।
 णाणिस्स ततियचिट्टा, आभिनिबोहिणनाणी, जाव-मणपञ्चवणाणी पढम-वितिया, केवलनाणी ततियचिट्टा । एवं नोस-
 ञ्चोवउत्ते, अवैदय, अकसायी । सागारोवउत्ते अणागारोवउत्ते एएसु ततियचिट्टा । अजोगिमि य चरिमो, सेसेसु
 पढम-वितिया ।

૧૮. [પ્ર૦] નેરદય જં મંતે ! વેયણિજ્ઞં કમ્મં બંધી બંધદ-! [ઉ૦] એવં નેરતિયા, જાવ-વેમાણિય સિ । જસ્સ જં અત્થિ
 સહત્થ વિ પદમ-વિતિયા, નથરં મણુસ્સે જહા ઝીવે ।

૧૯. [પ્ર૦] ઝીવે જં મંતે ! મોહણિજ્ઞં કમ્મં કિં બંધી બંધદ-! [ઉ૦] જહેવ પાવં કમ્મં તહેવ મોહણિજ્ઞં પિ નિરવ-
 સેસં જાવ-વેમાણિય ।

૨૦. [પ્ર૦] ઝીવે જં મંતે ! આડયં કમ્મં કિં બંધી બંધદ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિયં બંધી-ચડમંગો ।
 સલેસ્સે, જાવ-સુક્કલેસ્સે ચત્તારિ મંગા, મલેસ્સે ચરિમો મંગો ।

૨૧. [પ્ર૦] કણ્ઠપક્ષિય જં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિયં બંધી બંધદ બંધિસ્સદ, અત્યેગતિયં બંધી ન બંધદ
 બંધિસ્સદ । સુક્ષ્મપક્ષિય સમ્મવિટ્ટી મિચ્છાવિટ્ટી ચત્તારિ મંગા ।

૨૨. [પ્ર૦] સમ્મામિચ્છાવિટ્ટી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિયં બંધી ન બંધદ બંધિસ્સદ; અત્યેગતિયં બંધી ન
 બંધદ ન બંધિસ્સદ; નાણી જાવ-ઓહિનાણી ચત્તારિ મંગા ।

૨૩. [પ્ર૦] મણપજ્જવનાણી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિયં બંધી બંધદ બંધિસ્સદ; અત્યેગતિયં બંધી ન બંધદ
 બંધિસ્સદ; અત્યેગતિયં બંધી ન બંધદ ન બંધિસ્સદ । કેવલનાણે ચરમો મંગો । एवं एएणं कमेणं नोसञ्चोवउत्ते वितियचिट्टा
 जहेव मणपञ्चवणाने । अवैदय अकसाई य ततिय-चउत्था जहेव सम्मामिच्छसे । अजोगिमि चरिमो, सेसेसु पदेसु चत्तारि
 मंगा जाव-अणागारोवउत्ते ।

ત્રણે માંગા કહેવા. આભિનિવોધિકજ્ઞાની અને યાવત મન:પર્યવજ્ઞાનીને પહેલો અને વીજો માંગો કહેવો, અને કેવલજ્ઞાનીને ત્રીજા માંગ
 સિવાય બાકીના ત્રણે માંગા કહેવા. એ પ્રમાણે નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત, વેદરહિત, અકષાયી, સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળા-
 એ બધા જીવોને ત્રીજા માંગા સિવાય બાકીના (ત્રણે) માંગા કહેવા. અયોગી જીવને છેલ્લો માંગો અને બાકી ત્રણે સ્થળે પહેલો અને વીજો
 -એમ બે માંગા જાણવા.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નૈરયિક જીવે વેદનીય કર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે-ઇત્યાદિ પૂછા. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે
 નૈરયિકોથી માંડી યાવત્-વૈમાનિક સુધી જેને જે હોય તેને તે કહેવું. તથા ત્રણે પહેલો અને વીજો માંગો સમજવો. પરંતુ વિશેષ એ કે,
 જીવની પેઠે મનુષ્યો સંબંધે કહેવું.

નૈરયિકાદિને આશ-
 ચી વેદનીય કર્મવચ્ચ.

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવે મોહનીય કર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે ? [ઉ૦] જેમ પાપકર્મ સંબંધે કહ્યું તેમ મોહ-
 નીય કર્મ સંબંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી સમજવું.

મોહનીય કર્મવચ્ચ.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે-ઇત્યાદિ પૂછા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે બાંધ્યું હતું-
 ઇત્યાદિ ચારે માંગા જાણવા. લેશ્યાવાળા જીવો અને યાવત્-શુક્લેશ્યાવાળા જીવોને ચાર માંગા જાણવા, અને લેશ્યારહિત જીવને છેલ્લો
 માંગો જાણવો.

આયુષકર્મવચ્ચ.

૨૧. [પ્ર૦] કુણ્ઠપાક્ષિક સંબંધે પૂછા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે આયુષ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે. અથવા કોઈ
 જીવે આયુષ બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે. શુક્લપાક્ષિક, સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિધ્યાદષ્ટિ જીવોને ચારે માંગા જાણવા.

૨૨. [પ્ર૦] સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિ સંબંધે પૂછા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક મિધ્યાદષ્ટિ જીવે આયુષ બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને
 બાંધશે, કોઈક જીવે બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં. જ્ઞાની, યાવત્-અવધિજ્ઞાનીને ચારે માંગા કહેવા.

૨૩. [પ્ર૦] મન:પર્યવજ્ઞાની સંબંધે પૂછા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક મન:પર્યવજ્ઞાનીએ આયુષ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે.
 કોઈક બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે નહીં. કેવલજ્ઞાનીને છેલ્લો માંગો જાણવો. એજ પ્રકારે એ ક્રમવચ્ચે નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવ
 સંબંધે વીજા માંગા સિવાય બાકીના ત્રણે માંગા મન:પર્યવજ્ઞાનીની પેઠે જાણવા. વેદરહિત અને અકષાયી જીવને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિની પેઠે
 ત્રીજો અને ચોથો માંગો કહેવો, અયોગીને વિષે છેલ્લો માંગો કહેવો અને બાકીના પદોને વિષે ચારે માંગા યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા
 જીવ સુધી જાણવા.

૨૪. [પ્ર૦] નેરહ્ય ણં મંતે ! આડયં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય ચત્તારિ મંગા, एवं सच्चत्थं वि नेरह्याणं चत्तारि मंगा, नवरं कण्हलेस्से कण्हपक्खिए य पढम-ततिया मंगा, सम्मामिच्छत्ते ततिय-चउत्था । असुरकु-
मारे एवं चेव, नवरं कण्हलेस्से वि चत्तारि मंगा भाणियच्चा, सेसं जहा नेरह्याणं, एवं जाव-यणियकुमारणं । पुढविकाइयाणं सच्चत्थं वि चत्तारि मंगा, नवरं कण्हपक्खिए पढम-ततिया मंगा ।

૨૫. [પ્ર૦] તેડલેસ્સે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! બંધી ન બંધર બંધિસ્સર; સેસેસુ સચ્ચત્થ ચત્તારિ મંગા । एवं आउकाइय-
वणस्सइकाइयाणं वि निरवसेसं । तेउकाइय-वाउकाइयाणं सच्चत्थं वि पढम-ततिया मंगा । बेइदिय-तेइदिय-चउरिदियाणं
पि सच्चत्थं वि पढम-ततिया मंगा । नवरं सम्मसे, नाणे, आभिणिबोहियनाणे, सुयनाणे ततिओ मंगो । पंचिदियतिरिक्खजो-
णियाणं कण्हपक्खिए पढम-ततिया मंगा, सम्मामिच्छत्ते ततिय-चउत्थो मंगो, सम्मसे, नाणे, आभिणिबोहियनाणे, सुयनाणे,
ओहिनाणे एएसु पंचसु वि पदेसु बितियविह्वणा मंगा, सेसેસુ ચત્તારિ મંગા । મણુસ્સાણં જહા જીવાણં । નવરં સમ્મસે,
ઓહિય નાણે, આભિણિબોહિયનાણે, સુયનાણે, ઓહિનાણે એસુ ચિતિયવિહ્વણા મંગા, સેસં તં ચેવ । વાણમંતર-જોહસિય-વેમા-
ણિયા જહા અસુરકુમારા । નામં ગોયં અંતરાયં ચ ય્યાણિ જહા નાણાવરણિજં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ સિ જાવ-વિહરતિ ।

છવીસતિમે બંધિસણ પદમો ઉદેસઓ સમત્તો ।

નૈરયિકને આશયી
જાણુવવન્.

૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નૈરયિક જીવે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈક નૈરયિક જીવે
બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ ચાર ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે બધે ઠેકાણે પણ નૈરયિકો સંબંધે ચાર ભાંગા જાણવા. પરંતુ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણલે-
શ્યાવાલ્યા અને કૃષ્ણપાક્ષિકને પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો, રામ્યગ્નિમધ્યાદિમાં ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો કહેવો. અસુરકુમારોમાં એજ
રીતે જાણવું, પણ વિશેષ એ કે કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્યા જીવેને ચાર ભાંગા કહેવા. બાકી બધું નૈરયિકોનાં પેટે સમજવું. એ રીતે યાવત્-સ્થાનિત-
કુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકોને બધે ઠેકાણે ચારે ભાંગા કહેવા. પણ વિશેષ એ કે કૃષ્ણપાક્ષિકમાં પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો.

૨૫. [પ્ર૦] તેજોલેશ્યાવાલ્યા સંબંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેણે બાંધ્યું હતું, બાંધતો નથી અને બાંધશે. બાકી બધે સ્થલે ચાર
ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકને પણ બધું જાણવું. તેજસ્કાયિક અને વાયુકાયિકને વિષે બધે પહેલો અને ત્રીજો
ભાંગો કહેવો. બેઈદિય, તેઈદિય અને ચઉરિદિયને બધે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિ-
કજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન સંબંધે ત્રીજો ભાંગો કહેવો. પંચેન્દ્રિય નિર્યચયોનિકોને કૃષ્ણપાક્ષિક સંબંધ પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. સમ્યગ્નિ-
ધ્યાત્વમાં ત્રીજો અને ચોથો ભાંગો કહેવો. સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન-એ પાંચે પદોમાં બીજા ભાંગા સિવાય
બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા, અને બાકીનાં પદોમાં ચારે ભાંગા કહેવા. જેમ ત્રીજો સંબંધે કહ્યું છે તેમ મનુષ્યોને પણ કહેવું. પણ વિશેષ એ કે,
સમ્યક્ત્વ, ઔઘિક-સામાન્ય જ્ઞાન, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન-એ ચાર પદોમાં બીજા ભાંગા સિવાય બાકીના ત્રણે ભાંગા કહેવા; અને
બાકી બધું પૂર્વોક્ત જાણવું. જેમ અસુરકુમારો સંબંધે કહ્યું છે તેમ વાનવ્યંતર, ઔતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ કહેવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય
કર્મ સંબંધે કહ્યું છે તેમ નામ, ગોત્ર અને અતરાય સંબંધે પણ કહેવું. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’-એમ કહી
યાવત્-વિહરે છે.

છવીશમા બંધિશતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત ।

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોવવણ્ણ ણં મંતે ! નેરહ્ય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા તહેવ । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય બંધી-
પદમ-ચિતિયા મંગા ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! અણંતરોવવણ્ણ નેરહ્ય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! પદમ-ચિતિયા મંગા, एवं
अल्लु सच्चत्थं पढम-चिदिया मंगा, नवरं सम्मामिच्छत्तं मणजोगो वइजोगो य न पुच्छिजइ । एवं जाव-यणियकुमारणं । बेइ-

द्वितीय उद्देशक.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિ
કને પાપકર્મનો વચ્ચ-

[અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકાદિ ચોવીશ દંડકોને આશ્રયી ઉક્ત અગિયાર દ્વારોવડે પાપકર્માદિની વન્ધવત્કવ્યતા-]

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈક બાંધ્યું
હતું-ઇત્યાદિ પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું લેશ્યાવાલ્યા અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ !
અહીં પહેલો અને બીજો ભાંગો કહેવો. એમ લેશ્યાદિ ચાર પદોમાં પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો કહેવો. પણ સમ્યગ્નિધ્યાત્વ (મિશ્રદષ્ટિ) મનો-

दिय-तेहदिय-चउरिदियान वयजोगो न भझइ । पंचिदियतिरिक्खज्जोणियाणं पि सम्मामिच्छत्तं,ओहिनाणं, विभंगनाणं,मणजोगो, वयजोगो-एयाणि पंच पदाणि ण भञ्जंति । मणुस्साणं अलेस्स-सम्मामिच्छत्त-मणपज्जवणाण-केवलनाण-विभंगनाण-नोस-ओवउत्त-अवेदग-अकसायी-मणजोग-वयजोग-अजोगि-एयाणि एक्कारस्स पदाणि ण भञ्जंति । वाणमंतर-जोरसिय-वेमाणि-याणं जहा नेरइयाणं तहेव ते तित्थि न भञ्जंति । सव्वेसि जाणि सेसाणि ठाणाणि सव्वत्थ पढम-चित्थिया भंगा । एगिदियाणं सव्वत्थ पढम-चित्थिया भंगा । जहा पावे एयं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एयं आउयवज्जेसु जाव-अंतराएव दंडओ ।

३. [प्र०] अणंतरोववन्नप णं भंते ! नेरएय आउयं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! बंधी न बंधइ बंधिस्सइ ।

४. [प्र०] सलेस्से णं भंते ! अणंतरोववन्नप नेरएय आउयं कम्मं किं बंधी-! [उ०] एयं चेव तत्तिओ भंगो, एयं जाव-अणागारोवउत्ते । सव्वत्थ वि तत्तिओ भंगो । एयं मणुस्सवज्जं जाव-वेमाणियाणं । मणुस्साणं सव्वत्थ तत्तिय-चउत्था भंगा, नवरं कण्हपक्खिएसु तत्तिओ भंगो, सव्वेसि नाणजाइ ताइं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

छवीसतिमे बंधिसए बीओ उद्देसो समत्तो ।

योग अने वचनयोग संबन्धे न *पूछवुं. ए प्रमाणे यावत्-स्तनिकुमारो सुधी जाणवुं. बेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय, अने चउरिन्द्रियने वचनयोग न कहेवो. पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोने सम्यग्मिध्यात्व, अवधिज्ञान, विभंगज्ञान, मनोयोग अने वचनयोग-ए पांच पदो न कहेयां. मनुष्योने अले-स्सपणुं, सम्यग्मिध्यात्व, मनःपर्यवज्ञान, केवलज्ञान, विभंगज्ञान, नोसंज्ञोपयोग, अवेदक, अक्रपायिव, मनोयोग, वचनयोग अने अयोगित्व-ए अगियार पदो न कहेया. जेम नैरयिकोने कहुं छे तेम वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिकने पण पूर्वोक्त व्रण पद न कहेवा. बाकीनां बधा स्थाने पहेलो अने बीजो भांगो जाणवो. एकेन्द्रियने एवैत्र पहेलो अने बीजो भांगो कहेवो. जेम पापकर्म संबन्धे कहुं तेम ज्ञानावरणीय कर्म संबन्धे पण दंडक कहेवो. ए रीते आयुष सिवाय यावत्-अंतराए कर्म सुधी पण दंडक कहेवो.

३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अनंतरोपपन्न नैरयिके आयुष्य कर्म बांध्युं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेणे पूर्वे आयुष कर्म बांध्युं हतुं, बांधतो नथी अने बांधशे.

आयुषको वन्ध.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं लेइयावाळा अनन्तरोपपन्न नैरयिके आयुष कर्म बांध्युं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे श्रीजो भांगो जाणवो. ए प्रमाणे यावत्-अनाकार उपयोग सुधी बधे श्रीजो भांगो जाणवो. एम मनुष्य सिवाय यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. मनुष्योने बधे श्रीजो अने चोथो भांगो जाणवो. परन्तु विशेष ए के, कृष्णपाक्षिकने श्रीजो भांगो कहेवो. बधामां पूर्व प्रमाणे भिन्नता जाणवी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

छवीशमा बंधिशतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देसो ।

१. [प्र०] परंपरोववन्नप णं भंते ! नेरएय पावं कम्मं किं बंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्येगतिप पढम-चित्थिया । एयं जहेव पढमो उद्देसओ तहेव परंपरोववन्नपहि वि उद्देसओ भाणियवो नेरइयाओ तहेव नवदंडगसहिओ । अट्टण्ह वि कम्मएव-गड्डीणं जा अस्स कम्मस्स वत्तव्वया सा तस्स अहीणमतिरित्ता नेयव्वा जाव-वेमाणिया अणागारोवउत्ता । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

छवीसतिमे बंधिसए तईओ उद्देसो समत्तो ।

त्रीजो उद्देशक.

[परंपरोपपन्न नैरयिकादि चोवीश दंडकने आश्रयी पापकर्मादिनी बन्धवक्तव्यता—]

१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परंपरोपपन्न नैरयिके पापकर्म बांध्युं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोइके बांध्युं हतुं-इत्यादि पहेलो अने बीजो भांगो समजवो. जेम प्रथम उद्देशक कसो छे तेम परंपरोपपन्न नैरयिकादिसंबन्धे पापकर्मादि नव दंडक सहित आ उद्देशक कहेवो. आठ कर्म प्रकृतिओमां जेने जे कर्मनी वक्तव्यता कही छे तेने ते कर्मनी वक्तव्यता बराबर कहेवी. ए प्रमाणे यावत्-अनाकार उपयोगवाळा वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

परंपरोपपन्न नैरयिक-
ने पापकर्मानो वन्ध.

छवीशमा बंधिशतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

ચઉત્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોગાદય ણં મંતે ! નેરય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય-एवं જહેવ અણં-તરોવવજ્જપહિ નવદંડકસંગહીઓ ઉદ્દેસો મણિઓ તહેવ અણંતરોગાદયહિ વિ અહીણમતિરિત્તો માણિયજ્ઞો નેરયાવીય જાવ-બેમાણિય । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

છવીસતિમે બંધિસય ચઉત્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

[અનન્તરાવગાદ નૈરયિકાદિ ચોવીશ દંડકને આશ્રયી પાપકર્માદિની બન્ધવક્તવ્યતા]

અનન્તરાવગાદ નૈર-
યિકને આશ્રયી કર્મ-
બન્ધ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું *અનન્તરાવગાદ નૈરયિકે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું-इत्यादि પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનંતરોપપન્નની સાથે પાપકર્માદિ નવદંડકસંગૃહીત ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનંતરાવગાદ નૈરયિકાદિ સંબંધે પણ વૈમાનિક સુધી ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરોગાદય ણં મંતે ! નેરય પાવં કમ્મં કિં બંધી-? [ઉ૦] જહેવ પરંપરોવવજ્જપહિ ઉદ્દેસો સો જ્ઞેવ નિરવસેસો માણિયજ્ઞો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

છવીસતિમે બંધિસય પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પાંચમો ઉદ્દેશક.

પરંપરાવગાદ નૈરયિ-
કને આશ્રયી કર્મ-
બન્ધ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરંપરાવગાદ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-इत्यादि પૃચ્છા. [ઉ૦] જેમ પરંપરોપપન્નક સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ પરંપરાવગાદ સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ઠો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરાહારય ણં મંતે ! નેરતિય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] એવં જહેવ અણંતરોવવજ્જપહિ ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

છવીસતિમે સય છટ્ઠો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છટ્ઠો ઉદ્દેશક.

અનન્તરાહારકને
કર્મબન્ધ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનન્તરાહારક (આહારના પ્રથમસમયે વર્તમાન) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-इत्यादि પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનન્તરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનન્તરાહારક સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં છટ્ઠો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરાહારય ણં મંતે ! નેરય પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! એવં જહેવ પરંપરોવવજ્જપહિ ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસો માણિયજ્ઞો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

છવીસતિમે સય સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

પરંપરાહારક નૈરયિ-
કને કર્મબન્ધ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરંપરાહારક (આહારના દ્વિતીયાદિ સમયે વર્તમાન) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું-इत्यादि પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પરંપરોપપન્નક સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તે જ રીતે પરંપરાહારક સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા શતકમાં સાતમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * જે જીવ એક પણ સમયના અન્તર સિવાય ઉત્પત્તિસ્થાનને આશ્રયી રહેલો હોય તે અનન્તરાવગાદ કહેવાય છે, પરન્તુ તેવો અર્થ કરતાં અનન્તરોપપન્ન અને અનન્તરાવગાદના અર્થમાં ભિન્નતા થતી નથી. તેથી ઉત્પત્તિના એક સમય પછી એક પણ સમયના અન્તર સિવાય ઉત્પત્તિસ્થાનને અવગાહી રહેલો હોય તે અનન્તરાવગાદ, અને એકાદિ સમયનું અન્તર હોય તે પરંપરાવગાદ. અર્થાત્—અનન્તરાવગાદ ઉત્પત્તિના દ્વિતીય સમયવર્તી હોય છે અને પરંપરાવગાદ ઉત્પત્તિના તૃતીયાદિસમયવર્તી હોય છે.—ટીકા.

અઠમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અનંતરપજ્જસણ ણં મંતે ! નેરણ પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહેવ અનંતરોવવજ્જપહિં ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! તિ ।

છવીસતિમે સણ અઠમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

આઠમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અનંતરપર્યાપ્ત (પર્યાપ્તપણાના પ્રથમ સમયવર્તી) નૈરયિકે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનંતરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનંતરપર્યાપ્ત સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’.

અનંતરપર્યાપ્તને
કર્મવચ્ચ-

છવીશમા શતકમાં આઠમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરપજ્જસણ ણં મંતે ! નેરણ પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! એવં જહેવ પરંપરોવવજ્જપહિં ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસો માણિયદ્ધો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! તિ । જાવ-વિહરણ ।

છવીસતિમે વંધિસણ નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

નવમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પરંપરપર્યાપ્ત (પર્યાપ્તપણાના દ્વિતીયાદિ સમયવર્તી) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પરંપરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ પરંપરપર્યાપ્ત સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’.

પરંપરપર્યાપ્તને
કર્મવચ્ચ-

છવીશમા શતકમાં નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અરિમે ણં મંતે ! નેરણ પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! એવં જહેવ પરંપરોવવજ્જપહિં ઉદ્દેસો તહેવ અરિમેહિં નિરવસેસો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! તિ ૨ જાવ-વિહરણ ।

છવીસતિમે વંધિસણ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું ચરમ (જેને નારકભવ છેલ્લો છે એવા) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પરંપરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ ચરમ નૈરયિકાદિ સંબંધે પણ એજ રીતે ‘સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’.

છવીશમા શતકમાં દસમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

એકારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અઅરિમે ણં મંતે ! નેરણ પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગણ-એવં જહેવ પદમોદ્દેસણ, પદમ-ચિત્તિયા મંગા માણિયદ્ધા સન્નત્થ જાવ-પંચિન્દ્રિયતિરિક્ખજોણિયાણં ।

અગિયારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે પહેલો અને બીજો—એમ બે માંગા બંધે સ્થલે યાવત્—પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક સુધી કહેવા.

અચરમ નૈરયિકને
કર્મવચ્ચ-

૧ * અહીં ચરમોદ્દેશક પરંપરોદ્દેશકની પેઠે કહ્યો છે, અને પરંપરોદ્દેશક પ્રથમ ઉદ્દેશકની પેઠે છે. છતાં તેમાં મનુષ્યપદને આશ્રયી આયુષકર્મના બન્ધમાં આ વિશેષતા છે—પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં આયુષકર્મને અપેક્ષી સામાન્યતઃ ચાર માંગા કહ્યા છે, પણ ચરમ મનુષ્યને આશ્રયી માત્ર ત્રણ માંગો ઘટી શકે છે. જે ચરમ મનુષ્ય છે તેણે પૂર્વે આયુષ બાંધ્યું છે, પણ વર્તમાન સમયે બાંધતો નથી, તેમ અવિષ્ણકાલમાં બાંધશે પણ નહિ.—ટીકા

૨. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! મણુસ્સે પાવં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગતિયં બંધીં બંધાં બંધિસ્સા, અત્થેગતિયં બંધીં બંધાં ન બંધિસ્સા; અત્થેગતિયં બંધીં ન બંધાં બંધિસ્સા ।

૩. [પ્ર૦] સલેસ્સે જં મંતે ! અચરિમે મણુસે પાવં કમ્મં કિં બંધી-? [ઉ૦] एवं चेव तिल्लि भंगा चरमविहूणा भाणि-यत्ता एवं जहेव पढमुहेसे । नवरं जेसु तत्थ वीससु चत्तारि भंगा तेसु इह आदिह्ता तिल्लि भंगा भाणियत्ता चरिमभंगवज्जा । अलेस्से केवलनाणी य अजोगी य एप तिल्लि वि न पुच्छिज्जंति, सेसं तहेव । षाणमंतर-जोहसिय-वेमाणिए जहा नेरए ।

૪. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! નેરપ નાનાવરણિજ્ઞં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! एवं जहेव पाव० । नवरं मणुस्सेसु सकसाईसु लोभकसाईसु य पढम-वितिया भंगा, सेसा अट्टारस चरमविहूणा, सेसं तहेव जाव-वेमाणियाणं । वरि-सणावरणिज्झं पि एवं चेव निरवसेसं । वेयणिज्जे सव्वत्थ वि पढम-वितिया भंगा जाव-वेमाणियाणं, नवरं मणुस्सेसु अलेस्से, केवली अजोगी य नत्थि ।

૫. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! નેરપ મોહણિજ્ઞં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! जहेव पावं तहेव निरवसेसं जाव-वेमाणिए ।

૬. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! નેરપ આયં કમ્મં કિં બંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! पढम-वितिया भंगा, एवं सव्व-पदेसु वि । नेरएयाणं पढम-ततिया भंगा, नवरं सम्मामिच्छसे ततिओ भंगो, एवं जाव-थणियकुमारणं । पुढविकाइय-आउ-क्काइय-वणस्सइकाइयाणं तेउलेस्साए ततिओ भंगो, सेसेसु पदेसु सव्वत्थ पढम-ततिया भंगा, तेउकाइय-वाउक्काइयाणं सव्वत्थ पढम-ततिया भंगा, बेइविय-तेइंदिय-चउरिंदियाणं एवं चेव, नवरं सम्मसे ओहिनाणे आभिणिबोहियनाणे सुयनाणे एपसु चउसु वि ठाणेसु ततिओ भंगो । पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं सम्मामिच्छसे ततिओ भंगो, सेसेसु पदेसु सव्वत्थ पढम-ततिया भंगा । मणुस्साणं सम्मामिच्छसे अवेदए अकसाइम्मि य ततिओ भंगो, अलेस्स-केवलनाण-अजोगी य न पुच्छिज्जंति; सेस-

અચરમ મનુષ્યને
વચ્ચ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અચરમ મનુષ્યે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોઈ પાપકર્મ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે; ૨ કોઈ બાંધ્યું હતું, બાંધે છે અને બાંધશે નહિ, ૩ કોઈ બાંધ્યું હતું, નથી બાંધતો અને બાંધશે.

કેશ્યાસહિત અચરમ
મનુષ્યને વચ્ચ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાઝા અચરમ મનુષ્યે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપર કહ્યા પ્રમાણે છેલ્લા સિવાયના બાકીના ત્રણ ભાંગા કહેવા. બાકી બધું પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. પરંતુ વિશેષ એ કે, જે વીરા પદોમાં ચાર ભાંગા કહ્યા છે તેમાંથી અહીં છેલ્લા ભાંગા સિવાયના પ્રથમના ત્રણ ભાંગા કહેવા. લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની અને અયોગી મનુષ્ય-એ ત્રણ સંબંધે ન પૂછવું. વાનવ્યંતર, યોત્તિપિક અને વૈમાનિકોને નૈરયિકોની પેટે જાણવું.

અચરમ નૈરયિકને
જ્ઞાનાવરણીયનો
વચ્ચ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પાપ કર્મ સંબંધે કહ્યું છે તેમ અહીં પણ જાણવું, પરંતુ વિશેષ એ કે કપાયી અને લોભકાયાયી મનુષ્યોમાં પહેલો અને વીજો ભાંગો કહેવો, તથા બાકીના અઠાર પદમાં છેલ્લા ભાંગા સિવાયના બાકીના બધા (ત્રણે) ભાંગા કહેવા. બાકી બધું એ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. દર્શનાવરણીય કર્મ સંબંધે પણ એ રીતે બધું જાણવું. વેદનાય કર્મ સંબંધે બધે સ્થલે પહેલો અને વીજો ભાંગો-એમ બે ભાંગા યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવા. વિશેષ એ કે, મનુષ્યપદમા લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની અને અયોગી અચરમ મનુષ્ય નથી.

અચરમ નૈરયિકને
મોહનીય વચ્ચ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે મોહનીય કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પાપકર્મ સંબંધે કહ્યું તેમ બધું યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

અચરમ નૈરયિકને
આયુષવચ્ચ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે આયુષ કર્મ બાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પહેલો અને વીજો ભાંગો જાણવો. એ રીતે બધાં પદોમાં પણ જાણવું. નૈરયિકો વિષે પહેલો અને વીજો ભાંગો કહેવો. વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વમિધ્યાત્વમાં ત્રીજો ભાંગો જાણવો. એ રીતે યાવત્-સ્તનિતવુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિક, અપ્તાયિક અને વનસ્પતિકાયિકોને તેજોલેશ્યામાં ત્રીજો ભાંગો કહેવો. બાકી બધાં પદોમાં બધે સ્થલે પહેલો અને ત્રીજો ભાંગો જાણવો. અગ્નિકાયિક અને વાયુકાયિકોને બધે સ્થલે પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો કહેવો. બેઈંદ્રિય, તેઈંદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયને વિષે પણ એમ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે સમ્યક્ત્વ, ઔષિકજ્ઞાન, આભિનિબોધિક જ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન-એ ચારે સ્થાનોમાં ત્રીજો ભાંગો સમજવો. પંચેદિય તિર્યચ્ચોનિષ્ઠોને સમ્યગ્મિધ્યાત્વમાં ત્રીજો ભાંગો અને બાકીનાં સ્થાનોમાં સર્વત્ર પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો જાણવો. મનુષ્યોને સમ્યગ્મિધ્યાત્વ, અવેદક અને અકપાયી-એ ત્રણ પદોમાં ત્રીજો ભાંગો જાણવો. લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાન અને અયોગી સંબંધે પ્રશ્ન ન કરવો. બાકી બધાં પદોમાં સર્વત્ર પ્રથમ અને તૃતીય ભાંગો કહેવો. જેમ નૈરયિકો સંબંધે કહ્યું તેમ

પદેસુ સઘ્નથ પદ્મ—તતિયા મંગા, ઘાળમંતર—જોદસિય—ધેમાળિયા જહા નેરણ્યા । નામં ગોયં અંતરાયં ચ જહોષ નાનાવર-
ણિજં તદેવ નિરવસેસં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ જાવ—ધિદર ।

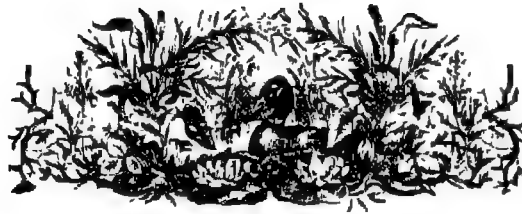
છવીસતિમે બંધિસણ્ એકારસમો ઉદેસો સમત્તો ।

છવીસતિમં સયં સમત્તં ।

વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને ધર્માનિકો સંબંધે પણ જાણવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મસંબંધે જણાવ્યું તેમ નામ, ગોત્ર અને અંતરાય સંબંધે બધું સમજવું. ‘હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિદરે છે.

છવીશમા શતકમાં અગિયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છવીશમું શતક સમાપ્ત.

સત્તવીસતિમં સયં ।

૧. [પ્ર૦] જીવે જાં મંતે ! પાવં કમ્મં કિં કરિંસુ કરેન્તિ કરિસ્સંતિ ૧, કરિંસુ કરેતિ ન કરિસ્સંતિ ૨, કરિંસુ ન કરેતિ કરિસ્સંતિ ૩, કરિંસુ ન કરેતિ ન કરેસ્સંતિ ૪ ! [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય કરિંસુ કરેતિ કરિસ્સંતિ ૧, અત્યેગ-તિય કરિંસુ કરેતિ ન કરિસ્સંતિ ૨, અત્યેગતિય કરિંસુ ન કરેતિ કરેસ્સંતિ ૩, અત્યેગતિય કરિંસુ ન કરેતિ ન કરેસ્સંતિ ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સે જાં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં-પથં પપ્પણં અમિલાવેણં જાણેવ વંધિસપ વસાવયા સણેવ નિરપસેસા માણિયઘ્ઘા, તદ્દેવ નવવંદગસંગહિયા પકારસ ઉદેસગા માણિયઘ્ઘા ।

સત્તવિસતિમં કરિંસુસયં સમત્તં ।

સત્યાવીશમું શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ જીવે *પાપકર્મ કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે ? ૨ કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે નહિ ! ૩ કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે ? ૪ કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે નહિ ! [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોઈક જીવે કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે. ૨ કોઈક જીવે કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે નહિ. ૩ કોઈક જીવે કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે. અને કોઈક જીવે કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે નહિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાઘ્યા જીવે પાપ કર્મ કર્યું હતું--ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠ વડે વંધિશતકમાં જે વક્તવ્યતા કહી છે તે વધી વક્તવ્યતા અહીં કહેવી. તેમજ નવ દંડક સહિત અગિયાર ઉદ્દેશકો પણ અહીં કહેવા.

સત્યાવીશમું *કરિંસુ શતક સમાપ્ત.

૧ * પ્રશ્નમાં બન્ધિપદ હોવાથી છવીશમું બન્ધિશતક કહેવાય છે તેમ અહીં પ્રશ્નમાં 'કરિંસુ' પદ હોવાથી સત્યાવીશમું કરિંસુશતક કહેવામાં આવે છે. યદ્યપિ કર્મના બન્ધ અને કરણના કાંઈ પણ મેદ નથી તો પણ બન્ધ એટલે સામાન્યરૂપે કર્મનું બાંધવું અને કરણ એટલે સંક્રમાદિ સ્વરૂપે કરવું--એ વિશેષતા જણાવવા બન્ધ અને કરણનો જુદો નિર્દેશ કર્યો છે.

અટ્ટવીસતિમં સયં ।

પદ્મો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કહિં સમજિણિંસુ, કહિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘે વિ તાવ તિરિક્કજોણિયસુ હોજા ૧, અહવા તિરિક્કજોણિયસુ ય નેરપ્પસુ ય હોજા ૨, અહવા તિરિક્કજોણિયસુ ય મણુસ્સેસુ ય હોજા ૩, અહવા તિરિક્કજોણિયસુ ય દેવેસુ ય હોજા ૪, અહવા તિરિક્કજોણિયસુ ય નેરપ્પસુ ય મણુસ્સેસુ ય હોજા ૫, અહવા તિરિક્કજોણિયસુ ય નેરપ્પસુ ય દેવેસુ ય હોજા ૬, અહવા તિરિક્કજોણિયસુ ય મણુસ્સેસુ ય દેવેસુ ય હોજા ૭, અહવા તિરિક્કજોણિયસુ ય નેરપ્પસુ ય મણુસ્સેસુ ય દેવેસુ ય હોજા ૮ ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા પાવં કમ્મં કહિં સમજિણિંસુ, કહિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] એવં ચેવ । એવં કણ્ઠલેસ્સા, જાવ-અલેસ્સા । કણ્ઠપક્કિયા, સુહપક્કિયા । એવં જાવ-અણાગારોવડસા ।

૩. [પ્ર૦] નેરપ્પા ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કહિં સમજિણિંસુ, કહિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘે વિ તાવ તિરિક્કજોણિયસુ હોજા સિ-એવં ચેવ અટ્ટ મંગા માણિયઘા । એવં સઘત્પ અટ્ટ મંગા, એવં જાવ-અણાગારોવડસા વિ ।

અઠ્યાવીશમું શતક.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવોએ કહ ગતિમાં પાપ કર્મનું સમર્જન-પ્રહણ કર્યું હતું અને કહ ગતિમાં પાપ કર્મનું આચરણ કર્યું હતું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ બધા જીવો તિર્યચ્યોનિમાં હતા, ૨ અથવા બધા જીવો તિર્યચ્યોનિમાં અને નૈરયિકોમાં હતા, ૩ અથવા બધા જીવો તિર્યચ્યોનિમાં અને મનુષ્યોમાં હતા ૪ અથવા બધા જીવો તિર્યચ્યોનિમાં અને દેવોમાં હતા, ૫ અથવા બધા જીવો તિર્યચ્યોનિમાં, નૈરયિકોમાં અને મનુષ્યોમાં હતા, ૬ અથવા બધા જીવો તિર્યચ્યોનિમાં, નૈરયિકોમાં અને દેવોમાં હતા, ૭ અથવા બધા જીવો તિર્યચ્યોનિમાં, મનુષ્યોમાં અને દેવોમાં હતા, ૮ અથવા બધા તિર્યચ્યોનિમાં, નૈરયિકોમાં, મનુષ્યોમાં અને દેવોમાં હતા. [અને તે ગતિમાં તેઓએ પાપકર્મનું સમર્જન અને સમાચરણ કર્યું હતું.]

કહ ગતિમાં પાપકર્મનું સમર્જન થાય !

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા જીવોએ કહ ગતિમાં પાપ કર્મનું સમર્જન અને સમાચરણ કર્યું હતું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેટે જાણવું. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા યાવત્-અલેશ્યા-લેશ્યારહિત, કૃષ્ણપાક્ષિક, શુક્લપાક્ષિક, યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા સંવંધે પણ એજ પ્રમાણે સમજવું.

કેશ્યા.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોએ કહ ગતિમાં પાપકર્મ ઉપાર્જન કર્યું હતું અને કહ ગતિમાં પાપ કર્મનું આચરણ કર્યું હતું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બધાય જીવો તિર્યચ્યોનિકોમાં હતા-શ્યાદિ પૂર્વની પેટે આટે માંગા કહેવા, એમ સર્વત્ર આટે માંગા કહેવા. એ પ્રમાણે

નૈરયિકોને પાપકર્મનું સમર્જન.

૧ * અહીં તિર્યચ્યોનિ ઘણા જીવોનો આશ્રય હોવાથી સર્વ જીવોની માતાના સ્થાને છે. તેથી અન્ય નારકાદિ બધા જીવો કદાચિદ્ તિર્યચ્યોથી આથી ઉત્પન્ન થયા હોય, માટે તે બધા તિર્યચ્યોનિકોમાં હતા એમ કહેવાય છે, અને ત્યાં તેઓએ નરકગત્યાદિના હેતુભૂત પાપકર્મનું સમર્જન કર્યું હતું.

૨ † પાપ કર્મનું સમર્જન-ઉપાર્જન અને સમાચરણ-પાપકર્મના હેતુભૂત પાપક્રિયાનું આચરણ, અર્થાત્ પાપક્રિયાના સમાચરણદ્વારા જીવે પાપ કર્મ કહ ગતિમાં ઉપાર્જન કર્યું હતું ? અથવા સમર્જન અને સમાચરણ બંને પર્યાયશબ્દો છે એટલે બંને વચ્ચે અર્થના સંબંધ છે. સુત્રની વિચિત્ર ધૌન્દી હોવાથી સમર્જન અને સમાચરણ બંને કહેવામાં આવ્યા છે.

एवं जाव-वेमाणियाणं । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं जाव-अंतरापणं । एवं एए जीवादीया वेमाणियपज्जवसाणा नव दंडगा भवन्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरए ।

अट्ठावीसतिमे सए पढमो उद्देसो समत्तो ।

યાવત્-અનાકારોપયોગવાળા સંબંધે સમજવું. અને [દંડકના ક્રમથી] યાવત્-વૈમાનિકો સુધી એજ રીતે જાણવું. એમ જ્ઞાનાવરણીય, યાવત્-અંતરાય કર્મવડે પણ દંડક કહેવો. એમ જીવથી માંડીને વૈમાનિક પર્યન્ત નવ દંડક થાય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

અઠ્યાવીશમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] અનંતરોવવજ્જગા ણં ભંતે ! નેરહયા પાવં કમ્મં કહિં સમજ્ઞિણિસુ, કહિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘે વિ તાવ તિરિક્ખજોણિપસુ હોજ્જા, एवं पत्थ वि अट्ठ भंगा । एवं अणंतरोववज्जगणं नेरहयार्हणं जस्स जं अत्थि लेसादीयं अणागारोवओगपज्जवसाणं तं सच्चं एयाए भयणाए भाणियच्चं जाव-वेमाणियाणं । नवरं अणंतरेसु जे परिहरियच्चा ते जहा बंधि-सए तहा इहं पि । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं जाव-अंतरापणं निरवसेसं । एसो वि नवदंडगसंगहिओ उद्देसओ भाणियच्चो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

अट्ठावीसतिमे सए बीओ उद्देसो समत्तो ।

द्वितीय उद्देशक.

અનંતરોપપન્ન નૈર-
યિકોને પાપકર્મનું
સમર્જન.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) નૈરયિકોએ કહી ગતિમાં પાપ કર્મનું સમર્જન કર્યું અને કહી ગતિમાં પાપ કર્મનું સમાચરણ કર્યું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધા ય નિર્ધયોનિકોમાં હતા. એમ અહીં પણ આઠ ભાંગા જાણવા. અનંતરોપપન્નક નૈરયિકોને અપેક્ષી જેને જે લેશ્યાદિક અનાકાર ઉપયોગ સુધી હોય તે વધું વિકલ્પથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, જે અનંતરોપપન્ન જીવોમાં જે જે વાવત (મિશ્રદષ્ટિ, મનોયોગ, વચનયોગાદિ) પરિહાર કરવા યોગ્ય હોય તે તે વાવત બંધિશતકમાં કહ્યા પ્રમાણે પરિહરવી. એ રીતે જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય કર્મ વડે પણ નવ દંડકસહિત આ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અઠ્યાવીશમા શતકમાં ત્રીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૩-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

૧. एवं एएणं कमेणं जहेव बंधिसए उद्देसगणं परिवाडी तहेव इहं पि अट्ठसु भंगेसु नेयच्चा । नवरं जाणियच्चं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियच्चं जाव-अचरिमुद्देसो । सघे वि एए एक्कारस उद्देसगा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरए ।

अट्ठावीसतिमे सए ३-११ उद्देसगा समत्ता

अट्ठावीसतिमं कम्मसमज्जनसयं समच्चं ।

૩-૧૧ ઉદ્દેશકો.

૧. એમ એજ ક્રમથી જેમ બંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોનાં પરિપાટી કહી છે તેમ અહીં પણ આઠે ભાંગામાં જાણવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે છેલ્લા ઉદ્દેશક સુધી કહેવું. એમ વધા મઝીને અગિયાર ઉદ્દેશકો થાય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અઠ્યાવીશમા શતકમાં ૩-૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

અઠ્યાવીશમું કર્મસમર્જન શતક સમાપ્ત.

एगूणतीसतिमं सयं पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] जीवा णं भंते ! पावं कम्मं किं समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु १, समायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु २, विसमायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु ३, विसमायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगहया समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु १, जाव-अत्थेगहया विसमायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु ४ ।

२. [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुद्ध-‘अत्थेगहया समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु’-तं चेव ? [उ०] गोयमा ! जीवा चउच्चिहा पन्नत्ता, तंजहा-अत्थेगहया समाउया समोववन्नगा १, अत्थेगहया समाउया विसमोववन्नगा २, अत्थेगहया विसमाउया समोववन्नगा ३, अत्थेगहया विसमाउया विसमोववन्नगा ४ । १ तत्थ णं जे ते समाउया समोववन्नगा ते णं पावं कम्मं समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु । २ तत्थ णं जे ते समाउया विसमोववन्नगा ते णं पावं कम्मं समायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु । तत्थ णं जे ते विसमाउया समोववन्नगा ते णं पावं कम्मं विसमायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु । तत्थ णं जे ते विसमाउया विसमोववन्नगा ते णं पावं कम्मं विसमायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु । से तेणट्ठेणं गोयमा ! तं चेव ।

ओगणत्रीशमं शतक प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! १ शुं घणा जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे ? २ भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत भिन्न काळे करे छे ? ३ भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने अंत एक काळे करे छे के तेने भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने तेनो अंत पण भिन्न काळे करे छे ? [उ०] हे गौतम ! केटलाक जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे. ए रीते यावत्—कोइ जीवो तो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने तेनो अंत पण भिन्न काळे करे छे.

पापकर्मना वेदननो
प्रारंभ अने अन्त.

२. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुयी कह्यो छे के ‘केटलाक जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे’—इत्यादि पूर्वमां कह्युं छे ते प्रमाणे कह्युं. [उ०] हे गौतम ! जीवो चार प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—१ केटलाक जीवो समान काळे आयुषना उदयवाळा अने समकाळे भवान्तरमां उत्पन्न थयेला, २ केटलाक जीवो समान काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला, ३ केटलाक जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने साथे उत्पन्न थयेला तथा ४ केटलाक जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे. १ तेमां जे जीवो समानकाळे आयुषना उदयवाळा अने परभवमां साथे उत्पन्न थयेला होय छे तेओ एकज काळे पाप कर्मने भोगववानी शरुआत करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे. २ जे जीवो समान काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण जुदा जुदा समये करे छे. ३ जे जीवो जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने साथे परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत जुदा जुदा काळे करे छे अने तेनो अंत एक काळे करे छे ४ अने जे जीवो जुदा जुदा काळे आयुषना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत जुदा जुदा काळे करे छे अने तेनो अंत पण जुदा जुदा काळे करे छे. ए कारणपी हे गौतम !—इत्यादि पूर्व प्रमाणे कह्युं.

तेग बहेवानुं कारण.

૩. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે! જીવા પાવં કમ્મં—? [ઉ૦] एवं चेव, एवं सब्बट्ठाणेषु वि जाव-अणागारोवउत्ता । एए सब्बे वि पया एयाए वत्तवयाए भाणियच्चा ।

૪. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે! પાવં કમ્મં કિં સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! અત્યેગાયા સમાયં પટ્ટવિસુ—एवं जहेव जीवाणं तदेव भाणियच्चं जाव-अणागारोवउत्ता । एवं जाव-वेमाणियाणं जस्स जं अत्थि तं एएणं चेव कमेणं भाणियच्चं । जहा पावेण दंडमो, एएणं कमेणं अट्टसु वि कम्मप्यगडीसु अट्ट दंडगा भाणियच्चा जीवादीया वेमाणि-यपज्जवसाणा । एसो नवदंडगसंगहिओ पढमो उद्देसो भाणियच्चो । ‘सेवं मंते । सेवं मंते’ । ति ।

एगूणतीसतिमे सए पढमो उद्देसो समत्तो ।

હેય્યાને આશ્રયી
પ્રત્યાપન અને
નિષ્ઠાપન.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું લેય્યાવાળા જીવો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાળે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે પૂછવું. [ઉ૦] હે ગૌતમ! ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે સમજવો. બધાં સ્થાનોમાં પણ યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એ બધાં પદો પણ એ જ વસ્તુવ્યતીતી કહેવાં.

નૈરયિકોને આશ્રયી
પ્રત્યાપન અને
નિષ્ઠાપન.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું નૈરયિકો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાળે કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [ઉ૦] હે ગૌતમ! જેમ જીવો સંબંધે આગળ જણાવ્યું તેમ નૈરયિકો સંબંધે પણ જાણવું. એમ યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા નૈરયિકો સંબંધે સમજવું. એજ પ્રકારે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જેને જે હોય તે તેને આજ ક્રમથી કહેવું. જેમ પાપ કર્મ સંબંધે દંડક કહ્યો તેમ એ ક્રમવડે જીવથી માંડીને વૈમાનિકો સુધી આઠે કર્મપ્રકૃતિઓ સંબંધે આઠ દંડક કહેવા. એ રીતે નવદંડકસહિત આ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્! તે એમ જ છે, હે ભગવન્! તે એમ જ છે’.

ओगणत्रीशमा शतकर्मां प्रथम उद्देशक समाप्त.

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોવવજ્જા ણં મંતે! નેરહયા પાવં કમ્મં કિં સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! અત્યેગાયા સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ, અત્યેગાયા સમાયં પટ્ટવિસુ વિસમાયં નિટ્ટવિસુ ।

૨. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે! एवं बुद्धि-‘अत्येगया समायं पट्टविसु—तं चेव’ ? [ઉ૦] ગોયમા! અણંતરોવવજ્જા નેરહયા બુધિહા પબ્બત્તા, તંજહા—અત્યેગાયા સમાડયા સમોવવજ્જા, અત્યેગાયા સમાડયા વિસમોવવજ્જા । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવજ્જા તે ણં પાવં કમ્મં સમાયં પટ્ટવિસુ સમાયં નિટ્ટવિસુ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવજ્જા તે ણં પાવં કમ્મં સમાયં પટ્ટવિસુ વિસમાયં નિટ્ટવિસુ । સે તેણદ્દેણં—તં ચેવ ।

૩. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે! અણંતરોવવજ્જા નેરહયા પાવં—? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव-अणागारोवउत्ता । एवं असु-

द्वितीय उद्देशक.

અનંતરોપપન્ન નૈર-
યિકને આશ્રયી સમ-
કા પ્રત્યાપનાદિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું અનંતરોપપન્ન (તુરતમાં ઉત્પન્ન થયેલ) નૈરયિકો એક કાળે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [ઉ૦] હે ગૌતમ! તેઓમાં કેટલાક એક કાળે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે જ કરે છે અને કેટલાક એક કાળે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત જુદા જુદા સમયે કરે છે.

તેનો હેતુ-

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! એમ શા હેતુથી કહ્યો છો કે ‘કેટલાક એક કાળે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે કરે છે’—ઇત્યાદિ. [ઉ૦] હે ગૌતમ! અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો બે પ્રકારના કણા છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ કેટલાક સમકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને સમકાળે પરમવમાં ઉત્પન્ન થયેલા, ૨ અને કેટલાક સમકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા કાળે પરમવમાં ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. તેમાં જેઓ સમકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને પરમવમાં સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ એક કાળે પાપકર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાળે કરે છે. તથા જેઓ સમકાળે આયુષના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરમવમાં ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત તો એક કાળે કરે છે અને તેનો અંત જુદા જુદા કાળે કરે છે. એ કારણથી એ પ્રમાણે કહ્યું છે.

સલેશ્વ નૈરયિકને
આશ્રયી સમક પ્ર-
ત્યાપનાદિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું લેય્યાવાળા અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો પાપકર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાળે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [ઉ૦] હે ગૌતમ! પૂર્વની પેટે જાણવું. એ રીતે યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એ અસુરકુમારો અને યાવત્—

રુકુમારાણં । एवं जाव-वेमाणियाणं, नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स माणियच्च । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं निरव-
सेसं जाव-अंतरापणं । 'सेवं मंते । सेवं मंते' । सि जाव-विहरति ।

एगूणतीसतिमे सए बीओ उद्देसो समत्तो ।

વૈમાનિકો સંબંધે પળ જાણવું. પળ વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું. એ પ્રમાણે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંબંધે પળ દંડક કહેવો, અને એમ યાવત્—અંતરાપ કર્મ સુધી જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમ જ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.' એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ओगणत्रीशमा शतकमां बीजो उद्देशक समाप्त.

૩-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

एवं एएणं गमएणं जञ्जेव बंधिसए उद्देसगपरिवाडी सञ्जेव इह वि माणियच्चा जाव-अचरिमो सि । अणंतरउद्देसगाणं
अउण्ह वि एका वक्तव्या, सेसाणं सत्तण्हं एका ।

एगूणतीसतिमे सए ३-११ उद्देसगा समत्ता

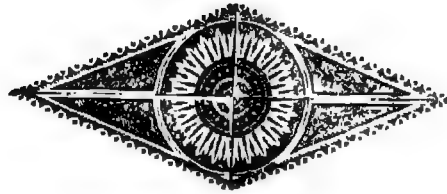
एगूणतीसतिमं कम्मपट्टवणसयं समत्तं ।

૩-૧૧ ઉદ્દેશકો.

એમ એ પાઠવડે જેમ બંધિશતકમાં ઉદ્દેશકની પરિપાટિ કહી છે તે વધી ઉદ્દેશકની પરિપાટી અહીં પણ યાવત્—અચરમ ઉદ્દેશક સુધી કહેવી. અનન્તરસંબંધી ચારે ઉદ્દેશકોની એક વક્તવ્યતા કહેવી અને બાકીના (સાત) ઉદ્દેશકોની એક વક્તવ્યતા સમજવી.

ओगणत्रीशमा शतकमां ३-११ उद्देशको समाप्त ।

ओगणत्रीशमुं कर्मप्रस्थापनशतक समाप्त.

તીસરું સયં

પઢમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ જાં મંતે ! સમોસરણા પચ્છા ! [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ સમોસરણા પચ્છા, તંજહા-કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી, અજ્ઞાણિયવાદી, વેણિયવાદી ।

૨. [પ્ર૦] જીવા જાં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી, અજ્ઞાણિયવાદી, વેણિયવાદી ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા કિરિયાવાદી વિ, અકિરિયાવાદી વિ, અજ્ઞાણિયવાદી વિ, વેણિયવાદી વિ ।

૩. [પ્ર૦] સલેસ્તા જાં મંતે ! જીવા કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી વિ, અકિરિયાવાદી વિ, અજ્ઞાણિયવાદી વિ, વેણિયવાદી વિ । ઇવં જાવ-સુક્કલેસ્તા ।

ત્રીશમું શતક

પ્રથમ ઉદેશક.

મગવસરણ.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કેટલા *સમવસરણો-મતો-કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચાર સમવસરણો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ ક્રિયાવાદી, ૨ અક્રિયાવાદી, ૩ અજ્ઞાનવાદી અને ૪ વિનયવાદી.

જીવો અને ક્રિયાવાદિવાદિ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવો ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે કે વિનયવાદી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી પણ છે.

મલેદય ગીરો અને ત્રિયાવાદિવાદિ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું લેશ્યાવાટા જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી પણ છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્-શુક્કલેશ્યાવાટા જીવો સંબંધે સમજવું.

૧ * અનેકપ્રકારના પરિણામવાટા જીવો જેને વિષે રહે તે સમવસરણ-મત અથવા દર્શન કહેવાય છે. તેના ચાર પ્રકાર છે-૧ ક્રિયાવાદી, ૨ અક્રિયાવાદી, ૩ અજ્ઞાનવાદી અને ૪ વિનયવાદી. આ મતોના સંબંધમાં સવિસ્તર દલીલો મળી શકતી નથી. સુત્રકૃતાંગના પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધના બારમા સમવસરણ અધ્યયનમાં આ મતોનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન છે. તેમ જ આચારાંગની ટીકામાં તેના મેદપ્રમેદોનું વર્ણન છે. (જુઓ અધ્ય. ૧ ઉ. ૧ પ. ૧૬) પરંતુ તે ઉપરથી તેની ચોક્કસ શ્રી માન્યતા હતી તે સ્પષ્ટ જાણી શકાતું નથી. તો પણ એટલું તો જાણી શકાય છે કે ક્રિયાવાદી વગેરે સ્વતઃ મતો નહિ હોય, પણ મગવાન મહાવીરના સમયમાં જે મતો પ્રચલિત હતા તે બધાનો પૂર્વોક્ત ચાર પ્રકારમાં સમાવેશ કર્યો હોય એમ લાગે છે. જેમકે આત્માના અસ્તિત્વને માનનારા બધા દર્શનો ક્રિયાવાદિમાં ગણી શકાય. તેવી રીતે આત્માને ક્ષણિક માનનારા બ્રાહ્મદિ દર્શન અક્રિયાવાદી કહેવાય.

૧ ક્રિયાવાદી—આ મતોની મિત્ર મિત્ર વ્યાख्या છે. પ્રથમ વ્યાख्या પ્રમાણે ક્રિયા કર્તા સિવાય સંભવતી નથી, માટે ક્રિયાના કર્તા તરીકે આત્માના અસ્તિત્વને માનનાર ક્રિયાવાદી કહેવાય છે. બીજી વ્યાख्या પ્રમાણે ક્રિયા પ્રધાન છે અને જ્ઞાનનું કંઈપણ પ્રયોજન નથી એવી ક્રિયાપ્રાધાન્યની માન્યતાવાટા હોય તે ક્રિયાવાદી. ત્રીજી વ્યાख्या પ્રમાણે જીવાદિપદાર્થના અસ્તિત્વને માનનારા ક્રિયાવાદી કહેવાય છે. તેના એકસો એંશી પ્રકાર છે. તેઓનો મત પણ અમેદોપચારથી ક્રિયાવાદી કહેવાય છે.

૨ અક્રિયાવાદી—તેઓનું ઇવં મન્તવ્ય છે કે કોઈ પણ અનવસ્થિત પદાર્થમાં ક્રિયા હોતી નથી, જો તેમાં ક્રિયા હોય તો તેની અનવસ્થિતિ ન હોય માટે ક્રિયાના અભાવને માનનાર અક્રિયાવાદી છે. અથવા ક્રિયાનું શું પ્રયોજન છે ? માત્ર ચિત્તશુદ્ધિ જ આવશ્યક છે-એવી માન્યતાવાટા અક્રિયાવાદી કહેવાય છે. અથવા જીવાદિના નાસ્તિત્વને માનનારા અક્રિયાવાદી કહેવાય છે. તેના ચોરાશી પ્રકાર છે.

૩ અજ્ઞાનવાદી—અજ્ઞાન શ્રેયરૂપ છે, કારણ કે જ્ઞાનથી કર્મનો તીવ્ર બન્ધ થાય છે અને અજ્ઞાનપૂર્વક કર્મબન્ધ નિષ્ફળ થાય છે-એવી માન્યતાવાટા અજ્ઞાનવાદી કહેવાય છે. તેના સડસઠ પ્રકાર છે.

૪ વિનયવાદી—સ્વર્ગપરવાદિ શ્રેયનું કારણ વિનય છે, વિનયને જ પ્રધાનપણે માનનારા અને જેને કોઈ પણ પ્રકારનું નિશ્ચિત લિંગ, આચાર કે શાસ્ત્ર નથી તે વિનયવાદી કહેવાય છે, તેના ત્રીસ પ્રકાર છે. આ બધા મિથ્યાદષ્ટિ છે, તો પણ અહીં ક્રિયાવાદી જીવાદિના અસ્તિત્વને માનતા હોવાથી સમ્યગ્દષ્ટિ જાણવા, વિશેષ માટે જુઓ-(આચારાંગ અધ્ય. ૧ ઉ. ૧ ટીકા પ. ૧૬).

૪. [પ્ર૦] અલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી, નો અકિરિયાવાદી, નો અજ્ઞાણિયવાદી, નો વેણિયવાદી ।

૫. [પ્ર૦] કણ્હપક્ખિયા ણં મંતે ! જીવા કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, અકિરિયા-વાદી, અજ્ઞાણિયવાદી વિ, વેણિયવાદી વિ । કુલ્લપક્ખિયા જહા સલેસ્સા । સમ્મવિટ્ટી જહા અલેસ્સા । મિચ્છાવિટ્ટી જહા કણ્હપક્ખિયા ।

૬. [પ્ર૦] સમ્મામિચ્છાવિટ્ટીણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, નો અકિરિયાવાદી, અજ્ઞાણિયવાદી વિ, વેણિયવાદી વિ । ણાળી જાવ-કેવલનાળી જહા અલેસ્સે । અજ્ઞાળી જાવ-વિભંગનાળી જહા કણ્હપક્ખિયા । આહારસન્નોવડત્તા જાવ-પરિગ્ગહસન્નોવડત્તા જહા સલેસ્સા । નોસન્નોવડત્તા જહા અલેસ્સા । સવેદગા જાવ-નપુંસગવેદગા જહા સલેસ્સા । અવેદગા જહા અલેસ્સા । સકસાપી જાવ-લોમકસાપી જહા સલેસ્સા । અકસાપી જહા અલેસ્સા । સજોગી જાવ-કાયયોગી જહા સલેસ્સા । અજોગી જહા અલેસ્સા । સાગારોવડત્તા અણાગારોવડત્તા જહા સલેસ્સા ।

૭. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી વિ, જાવ-વેણિયવાદી વિ ।

૮. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! નેરહયા કિં કિરિયાવાદી-? [ઉ૦] एवं चेव । एवं जाव-काउलेस्सा । कण्हपक्खिया किरियाविषज्जिया । एवं पपणं कमेणं जखेव जीवाणं वत्तवया सखेय नेरहयाणं वत्तवया वि जाव-अणागारोवडत्ता । नवरं जं अत्थि तं भाणियच्चं, सेसं न भण्णति । जहा नेरहया एवं जाव-धणियकुमारा ।

૯. [પ્ર૦] પુદવિકાદયા ણં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી વિ, અજ્ઞાણિયવાદી વિ, નો વેણિયવાદી । एवं पुदविकादयाणं जं अत्थि तच्च सच्चत्थ वि पयाहं दो मज्झिज्झाहं समोसरणाहं

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું લેશ્યારહિત જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, પણ અક્રિયાવાદી નથી, અજ્ઞાનવાદી નથી તેમજ વિનયવાદી પણ નથી.

લેશ્યારહિત જીવો અને ક્રિયાવાદિ-ત્વાદિ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, પણ અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી છે. શુક્લપાક્ષિકો લેશ્યાવાલ્લ જીવોનાં પેટે જાળવા અને *સમ્યગ્દષ્ટિ જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેટે જાળવા. મિધ્યાદષ્ટિને કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોની પેટે જાળવું.

કૃષ્ણપાક્ષિક અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિ જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, અક્રિયાવાદી નથી, પણ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે. લેશ્યારહિત જીવોની પેટે જ્ઞાની અને યાવત્-કેવલજ્ઞાની જીવો જાળવા. તથા અજ્ઞાની અને યાવત્-વિભંગજ્ઞાની જીવો કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોની પેટે જાળવા. આહારસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાલ્લ અને યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાલ્લ જીવો લેશ્યાવાલ્લ જીવોની જેમ જાળવા. નોસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાલ્લ જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેટે જાળવા. વેદવાલ્લ અને યાવત્-નપુંસકવેદવાલ્લ લેશ્યાવાલ્લ જીવોની પેટે સમજવા. વેદરહિત જીવો લેશ્યારહિત જીવોની જેમ જાળવા. સકપાપી અને યાવત્-લોમકપાપી લેશ્યાસહિત જીવોની જેમ સમજવા. અકપાપી જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેટે જાળવા. યાવત્-કાયયોગી લેશ્યાવાલ્લ જીવોની જેમ જાળવા. અયોગી જીવો લેશ્યારહિત જીવોની પેટે સમજવા. સાકાર અને અનાકાર ઉપયોગવાલ્લ જીવો સલેશ્ય જીવોની જેમ જાળવા.

મિશ્રદષ્ટિને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, અને યાવત્-વિનયવાદી પણ છે.

નૈરયિકો અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું લેશ્યાવાલ્લ નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. ૧ રીતે યાવત્-કાપોતલેશ્યાવાલ્લ નૈરયિકો સુધી જાણવું. કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકો ક્રિયાવાદી નથી. ૨ કમ પ્રમાણે જીવો વિપે જે વત્તવ્યતા વહી છે તેજ વત્તવ્યતા નૈરયિકો સંબંધે પણ સમજવી. તથા ૧ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાલ્લ નૈરયિકો સુધી સમજવું. વિરોપ ૧ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું, નાકીતું ન કહેવું. જેમ નૈરયિકો સંબંધે જણાવ્યું તેમ યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, તેમ વિનય-

પૃથિવીકાયિકો અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૫ * લેશ્યારહિત અયોગી અને સિદ્ધો હોય છે, અને તેઓ ક્રિયાવાદના કારણરૂપ દ્રવ્ય-પર્યાયના ચાર્થ જ્ઞાનયુક્ત હોવાથી ક્રિયાવાદી છે. અહીં જે સમ્યગ્દષ્ટિને યોગ્ય અલેશ્યત્વ, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાની, નોસંજ્ઞોપયુક્ત અને અવેદકત્વાદિ સ્થાનો છે તે બધાનો ક્રિયાવાદમાં અને મિધ્યાદષ્ટિને યોગ્ય મિધ્યાત્વ અજ્ઞાનાદિ સ્થાનો છે તેનો નાકીના ત્રણ સમવસરણમાં સમાવેશ થાય છે. મિશ્રદષ્ટિ સાધારણ પરિણામવાલ્લો હોવાથી તેની ગણના આસ્તિક કે નાસ્તિકમાં કરી નથી, તેથી તે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જ હોય છે.—ટીકા.

જાવ—મળાગારોષડસા વિ । एवं जाव—चउरिंदियाणं । सङ्गट्टाणेषु पयाहं चेव मज्झिह्मगाहं दो समोसरणाहं । सम्मत्तनाणेहि वि पयाणि चेव मज्झिह्मगाहं दो समोसरणाहं । पंचिंदियतिरिक्खजोणिया जहा जीवा । नवरं जं अत्थि तं भाणियहं । मणुस्सा जहा जीवा तहेव निरवसेसं । वाणमंतर—जोइसिय—वेमाणिया जहा असुरकुमार ।

૧૦. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી જાં મંતે ! જીવા કિં નેરહયાડયં પકરેતિ, તિરિક્કજોણિયાડયં પકરેતિ, મણુસ્સાડયં પકરેતિ, દેવાડયં પકરેતિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેતિ, નો તિરિક્કજોણિયાડયં પકરેતિ, મણુસ્સાડયં પિ પકરેતિ, દેવાડયં પિ પકરેતિ ।

૧૧. [પ્ર૦] જહ દેવાડયં પકરેતિ કિં મવળવાસિદેવાડયં પકરેતિ, જાવ—વેમાણિયદેવાડયં પકરેતિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! નો મવળવાસીદેવાડયં પકરેતિ, નો વાણમંતરદેવાડયં પકરેતિ, નો જોહસિયદેવાડયં પકરેતિ, વેમાણિયદેવાડયં પકરેતિ ।

૧૨. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી જાં મંતે ! જીવા કિં નેરહયાડયં પકરેતિ, તિરિક્ક—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહયાડયં પિ પકરેતિ, જાવ—દેવાડયં પિ પકરેતિ । एवं अजाणियवादी वि, वेणइयवादी वि ।

૧૩. [પ્ર૦] સલેસ્સા જાં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં પકરેતિ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં—एवं जहेव जीवा तहेव सलेस्सा वि चउहि वि समोसरणेहि भाणियह ।

૧૪. [પ્ર૦] કળહલેસ્સા જાં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં પકરેતિ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેતિ, નો તિરિક્કજોણિયાડયં પકરેતિ, મણુસ્સાડયં પકરેતિ, નો દેવાડયં પકરેતિ । અકિરિયાવાદી અજાણિયવાદી વેણહયવાદી ય ચત્તારિ વિ આડયાહં પકરેતિ । एवं नीललेस्सा वि ।

વાદી નથી, કિંતુ *અક્રિયાવાદી છે અને અજ્ઞાનવાદી છે. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકોને લેશ્યાદિક જે જે પદો સંભવતાં હોય તે તે બધાં પદોમાં (અક્રિયાવાદિત્વ અને અજ્ઞાનવાદિત્વ—) એ બે વચ્ચલાં સમવસરણો જાણવા. એ રીતે યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા પૃથિવીકાયિકો સુધી જાણવું. એમ યાવત્—ચઉરિંદિય જીવો સંબંધે કહેવું. સર્થ સ્થાનકોમાં એ બે વચ્ચેના જ સમવસરણો જાણવાં. એઓનાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં પણ એ બે જ વચ્ચલાં સમસરણો સમજવાં. પંચેંદ્રિય તિર્યંચયોનિકો સંબંધે જીવોની જેમ જાણવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું. જીવો સંબંધે જે હકીકત કહી છે તે બધી તે જ રીતે મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવી. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ જાણવું.

ક્રિયાવાદીને આયુ-
પનો બન્ધ.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે, તિર્યંચયોનિકનું આયુષ બાંધે, મનુષ્યનું આયુષ બાંધે કે દેવનું આયુષ બાંધે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક અને તિર્યંચયોનિકનું આયુષ ન બાંધે પણ મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ બાંધે.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તેઓ દેવનું આયુષ બાંધે તો શું મવનવાસી દેવનું આયુષ બાંધે કે યાવત્—વૈમાનિક દેવનું આયુષ બાંધે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવનવાસી દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, તેમ વાનવ્યંતર દેવનું અને જ્યોતિષિક દેવનું પણ આયુષ બાંધતા નથી, કિંતુ વૈમાનિક દેવનું આયુષ બાંધે છે.

અજ્ઞાનવાદીને આયુ-
પનો બન્ધ.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે, તિર્યંચનું આયુષ બાંધે—હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકનું આયુષ યાવત્—દેવનું આયુષ પણ બાંધે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

સલેશ્ય ક્રિયાવાદીને
આયુષનો બન્ધ.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે—હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકનું આયુષ નથી બાંધતા—હ્યાદિ જેમ જીવો સંબંધે ઉપર જણાવ્યું છે તેમ જ અહીં પણ (લેશ્યાવાળા જીવોને પણ) ચારે સમવસરણોને આશ્રયી કહેવું.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા
ક્રિયાવાદીને આયુ-
પનો બન્ધ.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે—હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યંચ અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જીવો ચારે પ્રકારના આયુષનો બન્ધ કરે છે. એ જ રીતે નીલલેશ્યાવાળા અને કાપોતલેશ્યાવાળા સંબંધે પણ જાણવું.

૧ * પૃથિવીકાયિકાદિ મિથ્યાર્હિટ હોવાથી તેઓ અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી હોય છે. યદ્યપિ તેઓમાં વચનના અભાવથી વાદ નથી, તોપણ તે તે વાદ યોગ્ય પરિણામ હોવાથી તેઓ અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી કહ્યા છે. અને તેઓમાં વિનયવાદને યોગ્ય પરિણામ નથી તેથી તેઓ વિનયવાદી નથી.

પૃથિવીકાયિકોને સલેશ્યત્વ, કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત અને તેજોલેશ્યા તથા કૃષ્ણપાસિકત્વાદિ જે હોય છે, તે બધામાં અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી એ બે સમવસરણ હોય છે. એ પ્રમાણે ચઉરિંદ્રિય સુધી જાણવું. અહીં ગટ્ટલું સમજવું આવશ્યક છે કે ક્રિયાવાદ અને વિનયવાદ વિષિષ્ટ સમ્યક્ત્વાદિ પરિણામના સદ્ભાવમાં હોય છે તેથી બેદિન્દ્રિયાદિને સાચાદનની પ્રાપ્તિમા સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનનો અંશ હોવા છતાં પણ તેઓ ક્રિયાવાદી અને વિનયવાદી કહેવાતા નથી.

૧૫. [પ્ર૦] તેડહેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરયાડયં પકરેદ ?—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં પકરેદ, નો તિરિક્કજોણિયાડયં પકરેદ, મણુસ્સાડયં પકરેદ, દેવાડયં પિ પકરેદ । જહ દેવાડયં પકરેદ—તહેવ ।

૧૬. [પ્ર૦] તેડહેસ્સા ણં મંતે ! જીવા અકિરિયાવાદી કિં નેરયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં પકરેદ, મણુસ્સાડયં પિ પકરેદ, તિરિક્કજોણિયાડયં પિ પકરેદ, દેવાડયં પિ પકરેદ । एवं अज्ञानियवादी वि, वेणइयवादी वि । जहा तेडहेस्सा एवं पम्हलेस्सा वि सुक्कलेस्सा वि नायत्ता ।

૧૭. [પ્ર૦] અહેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં પકરેદ, નો તિરિક્કજ, નો મણુ, નો દેવાડયં પકરેદ ।

૧૮. [પ્ર૦] કણ્હપક્કિયા ણં મંતે ! જીવા અકિરિયાવાદી કિં નેરયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરયાડયં પિ પકરેદ—एवं चउविहं पि । एवं अज्ञानियवादी वि, वेणइयवादी वि । सुक्कपक्किया जहा सलेस्सा ।

૧૯. [પ્ર૦] સમ્મહિટ્ટી ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં પકરેદ, નો તિરિક્કજોણિયાડયં પકરેદ, મણુસ્સાડયં પકરેદ, દેવાડયં પિ પકરેદ । मिच्छादिट्ठी जहा कण्हपक्किया ।

૨૦. [પ્ર૦] સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી ણં મંતે ! જીવા અજ્ઞાનિયવાદી કિં નેરયાડયં—[ઉ૦] જહા અહેસ્સા । एवं वेणइयवादी वि । णाणी आमिणिबोहियनाणी य सुयनाणी य ओहिनाणी य जहा सम्महिट्ठी ।

૨૧. [પ્ર૦] મણપજ્જવણાણી ણં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં પકરેદ, નો તિરિક્કજ, નો મણુસ્સ, દેવાડયં પકરેદ ।

૨૨. [પ્ર૦] જહ દેવાડયં પકરેદ કિં મવણવાસિ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો મવણવાસિદેવાડયં પકરેદ, નો વાળ-મંતર, નો જોહસિય, વેમાણિયદેવાડયં પકરેદ । केवलनाणी जहा अलेस्सा । अज्ञाणी आव-विभंगनाणी जहा कण्हपक्किया । सत्तासु चउसु वि जहा सलेस्सा । नोसओवउसा जहा मणपज्जवणाणी । सवेदगा आव-नपुंसगवेदगा जहा सलेस्सा । अवे-

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજોલેશ્યાવાલ્લા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नरयिकतुं अने तिर्यचनुं आयुष बांधता नपी, पण मनुष्य अने देवतुं आयुष बांधे छे. जो तेओ देवतुं आयुष बांधे तो ते पूर्ववत् आयुषनो बन्ध करे छे.

तेजोलेश्यावाळा
क्रियावादीने आयुष-
पनो बन्ध.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજોલેશ્યાવાલ્લા અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकतुं आयुष बांधता नपी, पण तिर्यच, मनुष्य अने देवतुं आयुष बांधे छे. ए ज रीते अज्ञानवादी अने विनयवादी जीवो संबंधे पण समजवुं. जेम तेजोलेश्यावाळा संबंधे जणाव्युं तेम पम्हलेश्यावाळा अने शुक्कलेश्यावाळा जीवो संबंधे पण समजवुं.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યારહિત ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक, तिर्यच, मनुष्य के देवतुं पण आयुष बांधता नपी.

लेश्यारहित क्रिया-
वादीने आयुषनो
बन्ध.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણપાક્ષિક અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक अने तिर्यच वगैरे—चारे प्रकारनां आयुषो बांधे छे. ए रीते कृष्णपाक्षिक अज्ञानवादी अने विनयवादी विपे पण जाणवुं. जेम लेश्यावाळा जीवो संबंधे कहुं छे तेम शुक्कपाक्षिक संबंधे पण जाणवुं.

कृष्णपाक्षिक अक्रि-
यावादीने आयुषनो
बन्ध.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સમ્યગ્દષ્ટિ ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ્ય બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक अने तिर्यचनुं आयुष बांधता नपी, पण मनुष्य अने देवतुं आयुष बांधे छे. मिध्यादष्टिने कृष्णपाक्षिकोनी जेम जाणवुं.

सम्यग्दृष्टि क्रियावा-
दीने आयुषनो बन्ध.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ્ય બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! लेश्यारहित जीवोनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे विनयवादी संबंधे पण समजवुं. ज्ञानी, मतिज्ञानी, श्रुतज्ञानी अने अवधिज्ञानाने सम्यग्दष्टिनी पेठे समजवुं.

सम्यग्मिध्या-
दृष्टि अज्ञानवादीने
आयुषनो बन्ध.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનઃપર્યવજ્ઞાની (ક્રિયાવાદી) જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ્ય બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिक, तिर्यच के मनुष्यतुं आयुष बांधता नपी, पण देवतुं आयुष बांधे छे.

मनःपर्यवज्ञानीने
आयुषनो बन्ध.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ દેવતું આયુષ્ય બાંધે તો શું મવનવાસી દેવતું આયુષ્ય બાંધે—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ भवनवासी देवतुं, वानव्यंतर देवतुं के ज्योतिषिक देवतुं आयुष बांधता नपी, पण वैमानिक देवतुं आयुष बांधे छे. केवलज्ञानीने लेश्यारहित जीवोनी पेठे जाणवुं. अज्ञानी, यावत्—विभंगज्ञानीने कृष्णपाक्षिकोनी जेम समजवुं. चारे संज्ञामां उपयोगवाळ जीवोने लेश्या-वाळ जीवोनी जेम समजवुं. नोसंज्ञामां उपयोगवाळ जीवोने मनःपर्यवज्ञानीनी जेम जाणवुं. वेदवाळा अने यावत्—नपुंसकवेदवाळने लेश्यावाळनी जेम अने वेद विनाना जीवोने लेश्यारहित जीवोनी पेठे समजवुं. कषायवाळ अने यावत्—लोभकषायवाळ जीवोने लेश्या-

જગા જહા મહેસ્તા । સકસાચી જાવ-લોમકસાચી જહા સહેસ્તા । અકસાચી જહા મહેસ્તા । સયોગી જાવ-કાયયોગી જહા સહેસ્તા । અજોગી જહા મહેસ્તા । સાગારોહતા ય અનાગારોહતા ય જહા સહેસ્તા ।

૨૩. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી નં મંતે ! નેરયા કિ નેરયાડયં-પુષ્કા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં, નો તિરિસ્કા, મણુસ્સાડયં પકરે, નો દેવાડયં પકરે ।

૨૪. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી નં મંતે ! નેરયા-પુષ્કા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં, તિરિસ્કાજોગિયાડયં પકરે, મણુસ્સાડયં પિ પકરે, નો દેવાડયં પકરે । एवं अज्ञानियवादी वि, वेणयवादी वि ।

૨૫. [પ્ર૦] સહેસ્તા નં મંતે ! નેરયા કિરિયાવાદી કિ નેરયાડયં ? [ઉ૦] एवं सबे वि नेरया जे किरियावादी ते मणुस्साडयं एवं पकरे, जे अकिरियावादी, अज्ञानियवादी, वेणयवादी ते सबट्टाणेषु वि नो नेरयाडयं पकरे, तिरि-क्खजोगियाडयं पि पकरे, मणुस्साडयं पि पकरे, नो देवाडयं पकरे । नवरं सम्मामिच्छते उवरिहेहि बोहि वि समोसरणेहि न किंचि वि पकरे जहेव जीवपवे । एवं जाव-धणियकुमारा जहेव नेरया ।

૨૬. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી નં મંતે ! પુઢવિકાયા-પુષ્કા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં પકરે, તિરિસ્કાજોગિ-યાડયં, મણુસ્સાડયં, નો દેવાડયં પકરે । एवं अज्ञानियवादी वि ।

૨૭. [પ્ર૦] સહેસ્તા નં મંતે ! [ઉ૦] एवं जं जं एवं अत्थि पुढविकायाणं तहिं तहिं मज्झिमेसु दोसु समोसरणेषु एवं जेव दुविहं आडयं पकरे । नवरं तेउलेस्साप न किं पि पकरे । एवं आउक्कायाण वि, एवं वणस्सरकायाण वि । तेउका-इमा वाउकाइमा सबट्टाणेषु मज्झिमेसु दोसु समोसरणेषु नो नेरयाडयं पकरे, तिरिक्खजोगियाडयं पकरे, नो मणुस्सा-डयं, नो देवाडयं पकरे । बेइदिय-तेइदिय-चउरिंदियाणं जहा पुढविकायाणं । नवरं सम्मत्त-जाणेषु न एवं पि आडयं पकरे ।

વાળા જીવોની જેમ જાણવું. કપાયરહિત જીવોને લેસ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવું. યોગવાળા અને યાવત્—કાયયોગવાળા જીવો લેસ્યા-વાળા જીવોની જેમ જાણવા. યોગરહિત જીવોને લેસ્યારહિત જીવોની પેઠે સમજવું. સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળાને લેસ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવું.

ક્રિયાવાદી નૈરયિકો-
ને આયુષબન્ધ

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે-ઇત્યાદિ પૃષ્ઠા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકનું આયુષ, તિર્યંચનું આયુષ અને દેવોનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે.

અક્રિયાવાદી નૈરયિ-
કોને આયુષબન્ધ.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે-ઇત્યાદિ પૃષ્ઠા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ જાણવું.

સહેસ્ય ક્રિયાવાદી
નૈરયિકોને આયુષ-
બન્ધ.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેસ્યાવાળા ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે-ઇત્યાદિ પૃષ્ઠા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે તેઓ બધા એક મનુષ્યનું જ આયુષ બાંધે છે; અને જેઓ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે તેઓ બધાં સ્થાનોમાં પણ નૈરયિક અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યગ્મિધ્યાદિ ઉપરનાં અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી-એ બે સમવસરણમાં જેમ જીવપદમાં કહ્યું છે તેમ કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ કરતો નથી. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ યાવત્—સ્તનિતકુમારોને પણ સમજવું.

અક્રિયાવાદી પૃથિવી-
કાયિકોને આયુષ
બન્ધ.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી પૃથિવીકાયિકો શું નૈરયિકનું આયુષ બાંધે-ઇત્યાદિ પૃષ્ઠા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકનું અને દેવનું આયુષ નથી બાંધતા, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ બાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેસ્યાવાળા પૃથિવીકાયિકો સંબંધે પૃષ્ઠા. [ઉ૦] એ પ્રમાણે જે જે પદ પૃથિવીકાયિક સંબંધે હોય તે તે પદ સંબંધી વચ્ચેના (અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદીના) બે સમવસરણોમાં પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે બે પ્રકારનું મનુષ્યાયુષ અને તિર્યંચાયુષ બાંધે છે. પરંતુ †તેજોલેસ્યામાં કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ કરતો નથી. એ રીતે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક સંબંધે પણ સમજવું. અગ્નિકાય અને વાયુકાય બધાં સ્થાનોમાં વચ્ચેના બે સમવસરણોને આશ્રયી નૈરયિક, મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ બાંધતા નથી, પણ માત્ર તિર્યંચનું આયુષ બાંધે છે. બેહિન્દ્રિય, તેહિન્દ્રિય અને ચતુરિન્દ્રિય જીવોને પૃથિવીકાયિકોની પેઠે જાણવું, પણ ‡સમ્યક્ષ અને જ્ઞાનમાં તેઓ એક પણ આયુષનો બન્ધ કરતા નથી.

૨૩ * ક્રિયાવાદી નારકો નારકમવસ્થાવાળી નૈરયિકાયુષ અને દેવાયુષ બાંધતા નથી. અને તિર્યંચાયુષ બાંધતા નથી તે ક્રિયાવાદના સ્વભાવથી જાણવું. નારકીના અક્રિયાવાદાદિ ત્રણ સમવસરણમાં નારકોને સર્વત્ર તિર્યંચાયુષ અને મનુષ્યાયુષનો જ બન્ધ હોય છે. સમ્યગ્મિધ્યાદિ નારકોને છેલ્લાં બે સમવસરણો હોય છે, પણ ગુણસ્થાનકના સ્વભાવથી તેઓને કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ થતો નથી.—ટીકા.

૨૪ † પૃથિવીકાયિકોને અપર્યાપ્તસ્થાનાં જ હિન્દ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી થયા પહેલાં તેજોલેસ્યા હોય છે અને હિન્દ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી થયા પછી જ પરમવસ્તુ આયુષ બંધાય છે માટે તેજોલેસ્યાના અભાવમાં જ આયુષનો બન્ધ થાય છે.—ટીકા.

‡ બેહિન્દ્રિયાદિને સાક્ષાદન હોવાથી સમ્યક્ષ અને જ્ઞાન હોય છે, પરંતુ તેનો અર્થ કાઢ હોવાથી તે સમયે આયુષનો બન્ધ થતો નથી, માટે સમ્યક્ષ અને જ્ઞાનના અભાવમાં આયુષનો બન્ધ થાય છે.—ટીકા.

૨૮. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી જં મંતે ! પંચિન્દ્રિયતિરિક્ષજોણિયા કિં નેરયાડયં પકરેદ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહા મળપજ્જવનાળી । અકિરિયાવાદી અજ્ઞાણિયવાદી વેણાયવાદી ય ચંડચિહં પિ પકરેદ । જહા ઓહિયા તહા સલેસ્સા વિ ।

૨૯. [પ્ર૦] કળહલેસ્સા જં મંતે ! કિરિયાવાદી પંચિન્દ્રિયતિરિક્ષજોણિયા કિં નેરયાડયં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેરયાડયં પકરેદ, જો તિરિક્ષજો, નો મળુસ્સાડયં, નો વેવાડયં પકરેદ । અકિરિયાવાદી અજ્ઞાણિયવાદી વેણાયવાદી ચંડચિહં પિ પકરેદ । જહા કળહલેસ્સા એવં નીલલેસ્સા વિ, કાડલેસ્સા વિ, તેડલેસ્સા જહા સલેસ્સા । નવરં અકિરિયાવાદી, અજ્ઞાણિયવાદી, વેણાયવાદી ય જો નેરયાડયં પકરેદ, વેવાડયં પિ પકરેદ, તિરિક્ષજોણિયાડયં પિ પકરેદ, મળુસ્સાડયં પિ પકરેદ । એવં પમ્હલેસ્સા વિ, એવં સુકલેસ્સા વિ માણિયજ્ઞા । કળહપક્ષિયા તિહિં સમોસરણેહિં ચંડચિહં પિ આડયં પકરેદ । સુકપક્ષિયા જહા સલેસ્સા । સમ્મદિટ્ઠી જહા મળપજ્જવનાળી તહેવ વેમાણિયાડયં પકરેદ । મિચ્છવિટ્ઠી જહા કળહપક્ષિયા । સમ્મામિચ્છાવિટ્ઠી જ ય એવં પિ પકરેદ જહેવ નેરયા । જાળી જાવ-ઓહિનાળી જહા સમ્મદિટ્ઠી । અજ્ઞાળી જાવ-વિમંગનાળી જહા કળહપક્ષિયા । સેસા જાવ-અજ્ઞાણારોહડત્તા સથે જહા સલેસ્સા તહા ચેવ માણિયજ્ઞા । જહા પંચિન્દ્રિયતિરિક્ષજોણિયાળં વચ્ચયા મણિયા એવં મળુસ્સાળ વિ માણિયજ્ઞા, નવરં મળપજ્જવનાળી નોસઓહડત્તા ય જહા સમ્મદિટ્ઠી તિરિક્ષજોણિયા તહેવ માણિયજ્ઞા । અલેસ્સા કેવલનાળી અવેદગા અકસાયી અયોગી ય એવ ન એવં પિ આડયં પકરેદ । જહા ઓહિયા જીવા સેસં તહેવ । વાળમંતર-જોહસિય-વેમાણિયા જહા અસુરકુમારા ।

૩૦. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી જં મંતે ! જીવા કિં મવસિદ્ધીયા અમવસિદ્ધીયા ! [૩૦] ગોયમા ! મવસિદ્ધીયા, નો અમવસિદ્ધીયા ।

૩૧. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી જં મંતે ! જીવા કિં મવસિદ્ધીયા-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! મવસિદ્ધીયા વિ, અમવસિદ્ધીયા વિ । એવં અજ્ઞાણિયવાદી વિ, વેણાયવાદી વિ ।

૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! મનઃપર્યવજ્ઞાનીની પેઠે જાણવું. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવો ચારે પ્રકારના આયુષનો બન્ધ કરે છે. લેશ્યાવાળા જીવો ઔષિક પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકની પેઠે કહેવા.

ક્રિયાવાદી પં૦ તિ યં
ચને આયુષનો બન્ધ.

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ બાંધે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ *નૈરયિક, તિર્યચ, મનુષ્ય કે દેવતું આયુષ બાંધતા નથી. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી ચારે પ્રકારના આયુષને બાંધે છે. જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળાને કહ્યું તેમ નીલલેશ્યાવાળા અને કાપોતલેશ્યાવાળાને સમજવું. †લેશ્યાવાળાની જેમ તેજોલેશ્યાવાળા જાણવા. પરંતુ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, અને વિનયવાદી નૈરયિકતું આયુષ બાંધતા નથી, પણ દેવતું, તિર્યચતું અને મનુષ્યતું આયુષ બાંધે છે. ૧ રીતે પમ્હલેશ્યાવાળા તથા શુક્લેશ્યાવાળાને પણ કહેવું. કૃષ્ણપાક્ષિક ત્રણ (ક્રિયાવાદી સિવાય બાકીનાં) સમવસરણો વડે ચારે પ્રકારનું આયુષ બાંધે છે. શુક્લપાક્ષિકને લેશ્યાવાળાની પેઠે જાણવું. સમ્યગ્દષ્ટિ મનઃપર્યવજ્ઞાનીની જેમ વૈમાનિકતું આયુષ બાંધે છે. કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ એક પણ આયુષ બાંધતા નથી, અને તેઓને નૈરયિકોની જેમ છેલ્લા બે સમવસરણો જાણવા. જ્ઞાની અને યાવત્-અવધિજ્ઞાની સમ્યગ્દષ્ટિની જેમ જાણવા. અજ્ઞાની અને યાવત્-વિમંગજ્ઞાની કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ જાણવા. બાકીના યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી બધાને લેશ્યાવાળાની જેમ જાણવું. જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોની વક્તવ્યતા કહી છે એમ મનુષ્યોની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ મનઃપર્યવજ્ઞાની અને નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવોને સમ્યગ્દષ્ટિ તિર્યચ્યોનિકની જેમ જાણવું. લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની, વેદરહિત, કષાયરહિત અને યોગરહિત જીવો ઔષિક જીવોની જેમ આયુષ બાંધતા નથી. બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. વાનવ્યંતર, ય્વોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ સમજવું.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિ-
યાવાદી પં૦ તિર્યચ-
ને આયુષનો બન્ધ.

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું ક્રિયાવાદી જીવો મવસિદ્ધિક છે કે અમવસિદ્ધિક છે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવસિદ્ધિક છે પણ અમવસિદ્ધિક નથી.

ક્રિયાવાદી મમ્ય કે
અમમ્ય !

૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અક્રિયાવાદી જીવો મવસિદ્ધિક છે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવસિદ્ધિક પણ છે અને અમવસિદ્ધિક પણ છે. ૧ જ રીતે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

અક્રિયાવાદી મમ્ય
કે અમમ્ય !

૧ ચંડચિહં પિ જા-ચ ।

૨૯ * જ્યારે સમ્યગ્દષ્ટિ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ કૃષ્ણાદિ અણુમ કેડયાના પરિણામવાળા હોય છે ત્યારે તેઓ કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ કરતા નથી અને તેજોલેશ્યાદિ શુભ પરિણામવાળા હોય છે ત્યારે જ કેવલ વૈમાનિકાયાયુષનો બન્ધ કરે છે.-ટીકા.

† તેજોલેશ્યાવાળાને લેશ્યાવાળાની પેઠે આયુષનો બન્ધ જાણવો ૧૮૬ ક્રિયાવાદી વૈમાનિકાયાયુષ બાંધે અને બીજા ત્રણ સમવસરણવાળા ચારે પ્રકારનું આયુષ બાંધે, કારણકે કેડયાવાળાને ૧ પ્રમાણે આયુષનો બન્ધ કહેલો છે.

૩૨. [પ્ર૦] સહેસ્તા જં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં મથ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! મથસિદ્ધીયા, નો અમથસિદ્ધીયા ।

૩૩. [પ્ર૦] સહેસ્તા જં મંતે ! જીવા અકિરિયાવાદી કિં મથ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! મથસિદ્ધીયા થિ, અમથસિદ્ધીયા થિ । एवं अभाणियवादी थि, वेणयवादी थि जहा सहेस्ता । एवं जाव-सुखलेस्ता ।

૩૪. [પ્ર૦] અહેસ્તા જં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં મથ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! મથસિદ્ધીયા, નો અમથસિદ્ધીયા । एवं एएणं अमिलावेणं कण्हपक्खिया तिसु थि समोसरणेसु मयणाए । सुकपक्खिया खउसु थि समोसरणेसु मथसि-
દ્ધીયા, નો અમથસિદ્ધીયા । સમ્મવિદ્ધી જહા અહેસ્તા । મિચ્છાવિદ્ધી જહા કણ્હપક્ખિયા । સમ્મામિચ્છાવિદ્ધી દોસુ થિ સમો-
સરણેસુ જહા અહેસ્તા । નાળી જાવ-કેવલનાળી મથસિદ્ધીયા, નો અમથસિદ્ધીયા । અન્નાળી, જાવ-વિમંગનાળી જહા કણ્હપ-
ક્ખિયા । સન્નાસુ ખડસુ થિ જહા સહેસ્તા । નોસન્નોવડત્તા જહા સમ્મવિદ્ધી । સવેદગા જાવ-નપુંસગવેદગા જહા સહેસ્તા ।
અવેદગા જહા સમ્મવિદ્ધી । સકસાયી, જાવ-લોમકસાયી જહા સહેસ્તા । અકસાયી જહા સમ્મવિદ્ધી । સયોગી જાવ-કાયજોગી
જહા સહેસ્તા । અયોગી જહા સમ્મવિદ્ધી । સાગારોવડત્તા અનાગારોવડત્તા જહા સહેસ્તા । एवं नेरएया थि भाणियव्वा, नवरं
नायध्वं जं अत्थि । एवं असुरकुमारा थि जाव-यणियकुमारा । पुढविकाराया सखट्टाणेसु थि मज्झिहसेसु दोसु थि समोसरणेसु
मथसिद्वीया थि, अमथसिद्वीया थि । एवं जाव-वणस्सएराया । बेइदिय-तेइदिय-चउरिंदिया एवं चेव । नवरं संमत्ते ओहि-
नाणे आमिणिबोहियनाणे सुयनाणे एएसु चेव दोसु मज्झिमेसु समोसरणेसु मथसिद्वीया, नो अमथसिद्वीया, सेसं तं चेव ।
पंचिदियतिरिक्खजोणिया जहा नेरएया । नवरं नायध्वं जं अत्थि । मणुरसा जहा ओहिया जीवा । धाणमंतर-जोइसिय-वेमा-
णिया जहा असुरकुमारा । ‘सेवं मंते ! सेवं मंते’ ! ति ।

તીસદ્ધમે સપ્ પદમો ઉદેસો સમત્તો ।

સહેશ્વ ક્રિયાવાદી
અન્ય કે અમન્ય ?

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાલ્લા ક્રિયાવાદી જીવો શું મથસિદ્ધિક છે કે અમથસિદ્ધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મથસિ-
દ્ધિક છે, પણ અમથસિદ્ધિક નથી.

સહેશ્વ અક્રિયાવાદી
અન્ય કે અમન્ય ?

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાલ્લા અક્રિયાવાદી જીવો શું મથસિદ્ધિક છે-રૂપાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મથસિદ્ધિક
પણ છે અને અમથસિદ્ધિક પણ છે. એમ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ જાણવું. જેમ લેશ્યાવાલ્લા કહ્યા તેમ [કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા]
યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાલ્લા પણ સમજવા.

લેશ્યારહિત ક્રિયા-
વાદી અન્ય કે
અમન્ય ?

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યારહિત ક્રિયાવાદી જીવો શું મથસિદ્ધિક છે કે અમથસિદ્ધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મથ-
સિદ્ધિક છે, પણ અમથસિદ્ધિક નથી. એ પ્રમાણે એ અમિલાપચ્છે કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો [ક્રિયાવાદી સિવાયના] ત્રણે સમવસરણોમાં વિકલ્પે
(મથસિદ્ધિક) જાણવા. શુક્લપાક્ષિક જીવો ચારે સમવસરણોમાં મથસિદ્ધિક છે, પણ અમથસિદ્ધિક નથી, સમ્યગ્દષ્ટિ લેશ્યા વિનાના
જીવોની જેમ જાણવા, મિધ્યાદષ્ટિ કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ જાણવા અને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિ (મિશ્રદષ્ટિ), અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી-એ
બન્ને સમવસરણોમાં લેશ્યારહિત જીવોની જેમ (મથસિદ્ધિક) જાણવા. જ્ઞાની અને યાવત્-કેવલજ્ઞાની જીવો મથસિદ્ધિક જાણવા, પણ
અમથસિદ્ધિક ન જાણવા. અજ્ઞાની અને યાવત્-વિમંગજ્ઞાની જીવો કૃષ્ણપાક્ષિકની જેમ બન્ને પ્રકારના સમજવા. આહારસંજ્ઞામાં, યાવત્ પરિ-
પ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાલ્લા લેશ્યાવાલ્લા જીવોની જેમ જાણવા. નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવો સમ્યગ્દષ્ટિની જેમ જાણવા. વેદવાલ્લા અને યાવત્-
નપુંસકવેદવાલ્લા લેશ્યાવાલ્લાની જેમ બન્ને પ્રકારના જાણવા. વેદરહિત જીવો સમ્યગ્દષ્ટિની પેટે સમજવા. કષાયવાલ્લા અને યાવત્-લોમકપ્રાયવા-
લ્લાને લેશ્યાવાલ્લાની જેમ જાણવું. કષાયરહિત જીવોને સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોની જેમ જાણવું. યોગવાલ્લા, યાવત્-કાયયોગવાલ્લા જીવોને સમ્યગ્દષ્ટિ
જીવોની જેમ સમજવા. સાકાર-જ્ઞાનપયોગવાલ્લા અને અનાકાર-દર્શનોપયોગવાલ્લા જીવો લેશ્યાયુક્ત જીવોની જેમ જાણવા. એ પ્રમાણે નૈરયિકો
પણ કહેવા. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે જાણવું. એ રીતે અસુરકુમારો અને યાવત્-સ્તનિતકુમારો સંબંધે પણ જાણવું. પૃથિવીકા-
યિકો વધા સ્થાનકોમાં વચલા બન્ને સમવસરણોમાં મથસિદ્ધિકો અને અમથસિદ્ધિકો હોય છે. એ રીતે યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો સુધી સમ-
જવું. બેઈદિય, તેઈદિય અને ચડરિન્દ્રિય સંબંધે પણ એજ રીતે જાણવું. વિશેષ એ કે, તેઓને સમ્યક્ષ, અવધિજ્ઞાન, મતિજ્ઞાન અને
શ્રુતજ્ઞાનમાં બન્ને વચલા સમવસરણોને આશ્રયી મથસિદ્ધિકો કહેવા, પણ અમથસિદ્ધિકો ન કહેવા. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.
પંચેન્દ્રિય નિર્વચયોનિકોને નૈરયિકોની જેમ સમજવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે જાણવું. મનુષ્યોને ઔષિક જીવોની જેમ સમજવું.
વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અનંતરોષવજ્જગા ણં મંતે ! નેરયા કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી વિ, જાવ-વેળ-ઇયવાદી વિ ।

૨. [પ્ર૦] સહેસ્તા ણં મંતે ! અનંતરોષવજ્જગા નેરયા કિં કિરિયાવાદી ? [૩૦] एवं चेव, एवं जहेव पदमुद्देसे नेरयाणं वत्तय्या तहेव इह वि भाणियद्धा । नवरं जं जस्स अत्थि अणंतरोषवज्जगणं नेरयाणं तं तस्स भाणियद्धं । एवं सच्चजीवाणं जाव-वेमाणियाणं । नवरं अणंतरोषवज्जगणं जं जहि अत्थि तं तहि भाणियद्धं ।

૩. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! અનંતરોષવજ્જગા નેરયા કિં નેરયાઝયં પકરે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેરયા-ઝયં પકરેતિ, નો તિરિ, નો મણ, નો દેવાઝયં પકરે । एवं अकिरियावादी वि अभाणियवादी वि वेणइयवादी वि ।

૪. [પ્ર૦] સહેસ્તા ણં મંતે ! કિરિયાવાદી અનંતરોષવજ્જગા નેરયા કિં નેરયાઝયં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! નો નેર-યાઝયં પકરે, જાવ-નો દેવાઝયં પકરે । एवं जाव-वेमाणिया । एवं सच्चद्वाणेषु वि अणंतरोषवज्जगा नेरया न किंचि वि आउयं पकरोति जाव-अणागारोवउत्तसि । एवं जाव-वेमाणिया, नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियद्धं ।

૫. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! અનંતરોષવજ્જગા નેરયા કિં મવસિદ્ધિયા, અમવસિદ્ધિયા ? [૩૦] ગોયમા ! મવસિ-દ્ધિયા, નો અમવસિદ્ધિયા ।

૬. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! મવસિદ્ધિયા વિ, અમવસિદ્ધિયા વિ । एवं अभाणियवादी वि वेणइयवादी वि ।

૭. [પ્ર૦] સહેસ્તા ણં મંતે ! કિરિયાવાદી અનંતરોષવજ્જગા નેરયા કિં મવસિદ્ધિયા, અમવસિદ્ધિયા ? [૩૦] ગોયમા ! મવસિદ્ધિયા, નો અમવસિદ્ધિયા । एवं एएणं अभिलावेणं जहेव ओहिए उद्देसए नेरयाणं वत्तय्या भणिया तहेव इह वि भाणि-यद्धा जाव-अणागारोवउत्तसि । एवं जाव-वेमाणियाणं । नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियद्धं । इमं से लक्खणं-जे किरि-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનંતરોપપન્નક (તુરત ઉત્પન્ન થયેલ) નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી પણ છે અને યાવત્-વિનયવાદી પણ છે.

અનંતરોપપન્ન નૈર-યિકોને ક્રિયાવા-દિત્વાદિ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લેયાવાલ્લ અનંતરોપપન્નક નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં પણ કહેવી. વિશેષ એ કે, અનંતરોપપન્નક નૈરયિકોમાં જેને જે સંભવે તેને તે કહેવું. એ પ્રમાણે સર્વ જીવો યાવત્-વૈમાનિકોને પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, અનંતરોપપન્ન જીવોને જે સંભવે તે તેને કહેવું.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્રિયાવાદી અનંતરોપપન્નક નૈરયિકો શું નૈરયિકનું આયુષ વાંધે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિયંચ, મનુષ્ય કે દેવનું આયુષ વાંધતા નથી. એ રીતે અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ જાણવું.

ક્રિયાવાદી અનંત-રોપપન્ન નૈરયિકોને આયુષવન્ધ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લેયાવાલ્લ અનંતરોપપન્નક ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકનું આયુષ વાંધે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકનું યાવત્-દેવનું આયુષ વાંધતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. એ રીતે સર્વ સ્થાનોમાં અનંત-રોપપન્નક નૈરયિકો કોઈ પણ આયુષનો બન્ધ કરતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા જીવો સુધી જાણવું. એમ યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે જેને જે હોય તે તેને કહેવું.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્રિયાવાદી અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો શું મવસિદ્ધિક છે કે અમવસિદ્ધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવસિદ્ધિક છે, પણ અમવસિદ્ધિક નથી.

અનંતરોપપન્ન ક્રિયા-વાદી નૈરયિકો અમ્બ છે કે અમમ્બ છે ?

૬. [પ્ર૦] અક્રિયાવાદી સંબંધે પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવસિદ્ધિક પણ છે અને અમવસિદ્ધિક પણ છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાન-વાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લેયાવાલ્લ અનંતરોપપન્ન ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું મવસિદ્ધિક છે કે અમવસિદ્ધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવસિદ્ધિક છે, પણ અમવસિદ્ધિક નથી. એ પ્રમાણે એ અભિલાપથી જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં નૈરયિકોની વક્તવ્યતા કહી તેમ અહીં

યાવાદી સુક્ષ્મપિચ્છયા સમ્મામિચ્છવિદ્વીયા એ સહે મવસિદ્ધિયા, નો અમવસિદ્ધિયા, સેસા સહે મવસિદ્ધિયા વિ અમવસિદ્ધિયા વિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

ત્રીસદ્દમે સદ્દ વીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પણ કહેવી અને તે યાવત્—અનાકારોપયોગવાળા સુધી સમજવી. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. પણ જેને જે હોય તેને તે કહેવું. આ તેનું લક્ષણ છે—જે ક્રિયાવાદી, શુદ્ધપાક્ષિક, અને સમ્યગ્મિધ્યાદૃષ્ટિ તેઓ વધા મવસિદ્ધિક હોય 'હે પણ અમવસિદ્ધિક હોતા નથી, અને બાકી વધા મવસિદ્ધિક પણ હોય છે અને અમવસિદ્ધિક પણ હોય છે. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

ત્રીશમા શ્લોકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરોષધગ્ના ણં મંતે ! નેરય્યા કિરિયાવાદી૦ ? [ઉ૦] એવં જહેષ ઓહિઓ ઉદ્દેસઓ તહેવ પરંપરોષધ-અપસુ વિ નેરય્યાદીઓ તહેવ નિરવસેસં માણિયં, તહેવ તિયવંડગસંગહિઓ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ—વિહર ।

ત્રીસદ્દમે સદ્દ તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરંપરોપપન્નક નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ પરંપરોપપન્નક નૈરયિકો સંબંધે પણ નૈરયિકથી માંડી (વૈમાનિક પર્યન્ત) સમગ્ર ઉદ્દેશક (ક્રિયાવાદિત્વાદિ, આયુષબન્ધ અને મન્યામન્યત્વાદિપ્રરૂપક) તે જ પ્રકારે ત્રણ દંડક સહિત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્—વિહર છે.

ત્રીશમા શ્લોકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૪-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

૧. એવં એણં કમેણં જહેષ બંધિસદ્દ ઉદ્દેસગાણં પરિવાદી સહેવ દ્દં પિ જાવ—અચરિઓ ઉદ્દેસો । નવરં અણંતરા ચત્તારિ વિ યક્કગમ્મગા, પરંપરા ચત્તારિ વિ યક્કગમ્મણં । એવં ચરિમા વિ અચરિમા વિ એવં એવ । નવરં અલેસ્સો કેવલી અજોગી ન અજ્ઞ, સેસં તહેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । એવ યક્કારસ વિ ઉદ્દેસગા । ૪-૧૧.

ત્રીસદ્દમં સમવસરણસયં સમત્તં ।

૪-૧૧ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] એ પ્રમાણે એ ક્રમવહે બંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોની જે પરિપાટી છે તે જ પરિપાટી અહીં પણ યાવત્—અચરમ ઉદ્દેશક સુધી જાણવી. વિશેષ એ કે, 'અનંતર' શબ્દઘટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે અને 'પરંપર' શબ્દઘટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે. એ રીતે 'ચરમ' અને 'અચરમ' શબ્દઘટિત ઉદ્દેશકો સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે ભેદ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની અને અયોગી સંબંધે અહીં કાંઈ પણ ન કહેવું અને બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે' એ રીતે અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

ત્રીશમા શ્લોકમાં ૪-૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

ત્રીશમું સમવસરણ શ્લોક સમાપ્ત ।

इकतीसइमं सयं ।

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं मंते ! खुद्दा जुम्मा पञ्चत्ता ! [उ०] गोयमा ! चत्तारि खुद्दा जुम्मा पञ्चत्ता । तंजहा-१ कडजुम्मे, २ तेयोप, ३ दावरजुम्मे, ४ कलियोप । [प्र०] से केणट्टेणं मंते ! एवं पुच्छ-‘चत्तारि खुद्दा जुम्मा पञ्चत्ता, तंजहा-कडजुम्मे, जाव-कलियोपे’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउप-जवसिए सेत्तं खुद्दागकडजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपजवसिए सेत्तं खुद्दागतेयोपे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे पुपजवसिए सेत्तं खुद्दागदावरजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे पगपजवसिए सेत्तं खुद्दागकलियोपे । से तेणट्टेणं जाव-कलियोपे ।

२. [प्र०] खुद्दागकडजुम्मेनेरया णं मंते ! कओ उववजंति ? किं नेरएण्हितो उववजंति ? तिरिक्क-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरएण्हितो उववजंति । एवं नेरयाणं उववाओ जहा वळंतीय तहा भाणियओ ।

३. [प्र०] ते णं मंते ! जीवा पगसमएणं केवरया उववजंति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा अट्ट वा बारस वा सोळस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववजंति ।

एकत्रीशमुं शतक.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमा यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के हे भगवन् ! क्षुद्र (नाना) युग्मो केटलं कक्षां छे ! [उ०] हे गौतम ! *चार क्षुद्रयुग्मो कक्षां छे, ते आ प्रमाणे-१ कृतयुग्म, २ त्र्योज, ३ द्वापरयुग्म अने ४ कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुयी एम कहो छो के कृतयुग्म यावत्-कल्योजरूप चार क्षुद्र युग्मो कक्षां छे ? [उ०] हे गौतम ! जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे चार बाकी रहे ते संख्याने क्षुद्र कृतयुग्म कहेवाय छे. जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे त्रण बाकी रहे ते संख्याने क्षुद्र त्र्योज कहेवामां आवे छे. जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे बे बाकी रहे ते संख्याने क्षुद्र द्वापरयुग्म कहेवामां आवे छे. अने जे संख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे एक बाकी रहे ते संख्या क्षुद्र कल्योज कहेवाय छे. ते कारणयी यावत्-कल्योज कहेवाय छे.

क्षुद्रयुग्म.
चार क्षुद्र युग्मो
कहेवानो देय.

२. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कृतयुग्म राशि प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ! शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे ! तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न यता नथी, [पण पंचेन्द्रिय तिर्यच अने गर्भज मनुष्यथी आवी उत्पन्न थाय छे]-इत्यादि नैरयिकोनो उपपात जेम न्युत्क्रान्ति पदमां कहो छे तेम अहीं जानवो.

नैरयिकोनो उपपात.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटल उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ अथवा संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे.

उपपातसंख्या.

१ * लघु संख्याबाळा राशिविशेषने क्षुद्र युग्म कहे छे. तेमां चार, आठ, बार बगेरे संख्याबाळा राशिने क्षुद्र कृतयुग्म, त्रण, साठ, अगियार बगेरे राशिने क्षुद्र त्र्योज, बे, छ बगेरे राशिने क्षुद्र द्वापरयुग्म अने एक, पांच बगेरे संख्याबाळा राशिने क्षुद्र कल्योज कहेवामां आवे छे.

२ † जुओ प्रश्न० पद ६ प० २०४-२१८.

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा कइं उव्वज्जंति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए पवए पवमाणे भज्जवसाण०—एवं जहा पंचविंशतिमे सए अट्टमुहेसए नेरइयाणं वत्तइया तहेव इह वि भाणियइया जाव—आयप्यभोगेणं उव्वज्जंति नो परप्ययोगेणं उव्वज्जंति ।

५. [प्र०] रयणप्यमापुदविखुड्ढागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उव्वज्जंति ? [उ०] एवं जहा ओहियनेरइयाणं वत्तइया सच्चेव रयणप्यमाए वि भाणियइया जाव—नो परप्ययोगेणं उव्वज्जंति । एवं सक्करप्यमाए वि जाव—अहेसत्तमाए—एवं उव्ववाओ जहा वक्कंतीए । “अस्सधी अलु पढमं दोषं व सरीसवा तइय पक्खी” ।—गाहाए उव्ववाप्यइया, सेसं तहेव ।

६. [प्र०] खुड्ढागतेयोगनेरइया णं भंते ! कओ उव्वज्जंति ? किं नेरइयहिंतो—? [उ०] उव्ववाओ जहा वक्कंतीए ।

७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उव्वज्जंति ? [उ०] गोयमा ! तिभि वा सस वा एक्कारस वा एक्करस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उव्वज्जंति । सेसं जहा कडजुम्मस्स, एवं जाव—अहेसत्तमाए ।

८. [प्र०] खुड्ढागदावरजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उव्वज्जंति ? [उ०] एवं जहेव खुड्ढागकडजुम्मे । नवरं परिमाणं दो वा छ वा दस वा चोहस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव जाव—अहेसत्तमाए ।

९. [प्र०] खुड्ढागकलिभोगनेरइया णं भंते ! कओ उव्वज्जंति ? [उ०] एवं जहेव खुड्ढागकडजुम्मे । नवरं परिमाणं एक्को वा पंच वा नव वा तेरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उव्वज्जंति—सेसं तं चेव । एवं जाव—अहेसत्तमाए । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते’ ! सि २ जाव—विहरति ।

इकतीसहमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

उपपातनो प्रकार.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उपजे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई कूदनार कूदतो [पोताना पूर्वना स्थानने छोडी आगळना स्थानने प्राप्त करे तेम नारको पण पूर्ववर्ती भवने छोडी अप्यवसायरूप कारण वडे आगळना भवने प्राप्त करे छे]—इत्यादि पचीशमा शतकना थाठमा उद्देशकमा नैरयिको संबंधे जे वक्तव्यता कही छे ते अहीं पण कहेवी. यावत्—ते आत्मप्रयोगथी उत्पन्न थाय छे, पण परप्रयोगथी उत्पन्न थता नथी.

रत्नप्रभा नैरयिकोनी उपपात.

५. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कृतयुगमराशि प्रमाण रत्नप्रभाना नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम सामान्य नैरयिकोनी वक्तव्यता कही छे तेम रत्नप्रभाना नैरयिकोनी पण कहेवी. यावत्—ते परप्रयोगथी उपजता नथी. एम शर्कराप्रभा अने यावत्—अधःसत्तम पृथिवी संबंधे पण जाणवुं. ए रीते *व्युत्क्रान्ति पदमां कइया प्रमाणे अहीं उपपात कहेवो. ‘असंज्ञी जीवो पहेली नरक सुधी, सणों बीजी नरक सुधी अने पक्षीओ त्रीजी नरक सुधी जाय छे’—इत्यादि गाथा वडे उपपात कहेवो. बाकी बंधुं पूर्वे कइया प्रमाणे कहेवुं.

क्षुद्र त्र्योजराशि-
प्रमाण नैरयिकोनी
उपपात.

६. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र त्र्योजराशि प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम *व्युत्क्रान्तिपदमां कइया प्रमाणे उपपात कहेवो.

उपपातसंख्या.

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! त्रण, सात, अगियार, पंदर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं कृतयुगम नैरयिकोनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—सत्तम नरकपृथिवी सुधी जाणवुं.

क्षुद्र द्वापरयुगम नै-
रयिकोनी उपपात.

८. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र द्वापरयुगम प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] जेम क्षुद्र कृतयुगम संबंधे कहुं छे तेम आ संबंधे पण समजवुं. परन्तु परिमाण—वे, छ, दश, चौद, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कइया प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—अधःसत्तम नरकपृथिवी सुधी जाणवुं.

क्षुद्र कल्योज नैरयि-
कोनी उपपात.

९. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कल्योज राशि प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] जेम क्षुद्र कृतयुगम संबंधे कहुं छे तेम आ संबंधे पण समजवुं. परन्तु परिमाणमां एक, पांच, नव, तेर, संख्याता अथवा असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बंधुं पूर्वे कइया प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्—सातमी नरकपृथिवी सुधी समजवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे—एम कही यावत्—विहरे छे.

एकत्रीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

બીઓ ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કળહલેસ્સલુહાગકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव जहा मोहियगमो जाव-नो परप्पयोगेणं उववज्जंति । नवरं उववाओ जहा वक्कंतीए धूमप्पमापुढविनेरयाणं, सेसं तं चेव ।

૨. [પ્ર૦] ધૂમપ્પમાપુદવિકળહલેસ્સલુહાગકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव निरवसेसं । एवं तमाए वि, अहेसत्तमाए वि । नवरं उववाओ सच्चत्थ जहा वक्कंतीए ।

૩. [પ્ર૦] કળહલેસ્સલુહાગતેઓગનેરયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव, नवरं तिभि वा सत्त वा एका-रस वा पन्नरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव । एवं जाव-अहेसत्तमाए वि ।

૪. [પ્ર૦] કળહલેસ્સલુહાગવાવરજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव । नवरं दो वा छ वा दस वा चोद्दस वा, सेसं तं चेव, धूमप्पमाए वि जाव-अहेसत्तमाए ।

૫. [પ્ર૦] કળહલેસ્સલુહાગકલિયોગનેરયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव । नवरं एको वा पंच वा नव वा तेरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव । एवं धूमप्पमाए वि, तमाए वि, अहे सत्तमाए वि । 'सेयं મંતે ! સેયં મંતે !' સિ ।

इकतीसदमे सए बीओ उदेसो समत्तो ।

દ્વિતીય ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્ઝા નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] औषिक-सामान्य गममां कक्षा प्रमाणे अहीं पण जाणवुं, यावत्—परप्रयोगयी उपजता नयी. पण विशेष ए के, *व्युक्तातिपदमां कक्षा प्रमाणे उपपात कहेवो अने धूमप्रभापृथिवीना नैरयिको संबंधे प्रश्न उत्तर वगैरे बाकी बहुं पूर्व कक्षा प्रमाणे जाणवुं.

ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ કૃષ્ણ લેશ્યાવાલ્ઝા નૈરયિકો કોનો ઉપપાત.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્ઝા ધૂમપ્રભાપૃથિવીના નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] पूर्व प्रमाणे बहुं जाणवुं. ए रीते तम:प्रभा अने अध:सप्तम नरकपृथिवी संबंधे पण समजवुं. पण विशेष ए के, बधे स्थळे उपपात संबंधे *व्युक्तातिपदमां कक्षा प्रमाणे जाणवुं.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્ષુદ્રવ્યોજરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્ઝા નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] उपर कक्षा प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, त्रण, सात, अगियार, पंदर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बहुं पूर्ववत् जाणवुं. एम यावत्—अध:सप्तम पृथिवी सुधी जाणवुं.

કૃષ્ણ^૦ ક્ષુદ્રવ્યોજ નૈરયિકોનો ઉપપાત

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્ઝા ક્ષુદ્રદ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] एज प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, वे, छ, दश के चौद (संख्याता के असंख्याता) आवी उत्पन्न थाय छे. बाकी बहुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे धूमप्रभा यावत्—अध:सप्तम पृथिवी सुधी पण जाणवुं.

કૃષ્ણ^૦ ક્ષુદ્રદ્વાપર-યુગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્ઝા ક્ષુદ્રકલ્પયોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] हे गौतम ! एज प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, एक, पांच, नव, तेर, संख्याता अथवा असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी बहुं तेज प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे धूमप्रभा, तम:प्रभा अने अध:सप्तम नरकपृथिवी संबंधे पण समजवुं. 'हे मगवन् ! ते एमज छे, हे मगवन् ! ते एमज छे.'

કૃષ્ણ^૦ ક્ષુદ્રકલ્પયોજ નૈરયિકોનો ઉપપાત.

एकत्रीशमा शतकर्मा बीजो उदेशक समाप्त.

તર્હીઓ ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] નીલલેસ્સલુહાગકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं जहेव कण्हलेस्सलुहागकहजुम्मा । नवरं उववाओ जो बालुयप्पमाए, सेसं तं चेव । बालुयप्पमापुढविनीललेस्सलुहागकहजुम्मनेरया एवं चेव, एवं पंकप्पमाए

તૃતીય ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નીલલેશ્યાવાલ્ઝા ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મપ્રમિત નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ! [ઉ૦] कृष्णलेश्यावाळा क्षुद्र-कृतयुगम नैरयिको संबंधे कहुं छे ते ज प्रमाणे अहीं पण जाणवुं. परन्तु विशेष ए के बालुकाप्रभामां जे उपपात कछो छे ते प्रमाणे अहीं कहेवुं. बाकी बहुं तेज रीते समजवुं. नीललेश्यावाळा क्षुद्रकृतयुगमप्रमित नैरयिकोने पण एज रीते जाणवुं. ए प्रमाणे पंकप्रभा अने धूमप्रभा संबंधे

નીલ^૦ ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ-નૈરયિકોનો ઉપપાત. બાલુકાપ્રમા.

ચિ, एवं धूमप्यमाप वि । एवं चउसु वि जुम्मेसु । नवरं परिमाणं जाणियच्चं । परिमाणं जहा कण्हेस्सउद्देसए । सेसं तद्देव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' । ति ।

इकतीसइमे सए तईओ उद्देसो समत्तो ।

પણ જાણવું. એમ ચારે યુગોમાં સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, જેમ કૃષ્ણલેખ્યાના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ પરિમાણ જાણવું. બાકી બધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

एकत्रीशमां शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] કાઝલેસ્સલુહાગકડજુમ્મનેરણ્યા નં મંતે ! કઓ ઉવચ્ચંતિ ? [ઉ૦] एवं जहेव कण्हेस्सलुहागकडजुम्म०, नवरं उववाओ जो रयणप्यभाप; सेसं तं चेव ।

૨. [પ્ર૦] રયણપ્પમાપુદવિકાઝલેસ્સલુહાગકડજુમ્મનેરણ્યા નં મંતે ! કઓ ઉવચ્ચંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव । एवं सकर-प्यमाप वि, एवं वालुयप्यभाप वि । एवं चउसु वि जुम्मेसु । नवरं परिमाणं जाणियच्चं, परिमाणं जहा कण्हेस्सउद्देसए, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' । ति ।

इकतीसइमे सए चउत्थो उद्देसो समत्तो ।

चतुर्थ उद्देशक.

કાપોત૦ ક્ષુદ્રકૃતયુ-
ગમ નૈરયિકો ક્યાંથી
આવી ઉત્પન્ન ?

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાપોતલેખ્યાવાલ્યા ક્ષુદ્રકૃતયુગમરાશિપ્રમિત નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] જેમ કૃષ્ણ-લેખ્યાવાલ્યા ક્ષુદ્રકૃતયુગમ નૈરયિકો સંબંધે કહ્યું છે તેમ આ સંબંધે પણ કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, રત્નપ્રમાનાં જે ઉપપાત કહ્યો છે તે અહીં જાણવો અને બાકી બધું તેજ પ્રમાણે સમજવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાપોતલેખ્યાવાલ્યા ક્ષુદ્રકૃતયુગમરાશિપ્રમાણ રત્નપ્રમાના નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે શર્કરાપ્રમાનાં, વાલુકાપ્રમાનાં પણ ચારે યુગો વિષે સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણલેખ્યા ઉદ્દેશકમાં જે પરિમાણ કહ્યું છે તે અહીં જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

एकत्रीशमां शतकमां चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] ભવસિદ્ધીયલુહાગકડજુમ્મનેરણ્યા નં મંતે ! કઓ ઉવચ્ચંતિ ? કિં નેરણ્ય૦ ? [ઉ૦] एवं जहेव ओहिओ गमओ तद्देव निरवसेसं जाव-नो परप्ययोगेणं उवचचंति ।

૨. [પ્ર૦] રયણપ્પમાપુદવિભવસિદ્ધીયલુહાગકડજુમ્મનેરણ્યા નં મંતે ? [ઉ૦] एवं चेव निरवसेसं, एवं जाव-अहेसत्त-माप । एवं भवसिद्धियलुहागतेयोगनेरण्या वि । एवं जाव-कलियोग ति । नवरं परिमाणं जाणियच्चं, परिमाणं पुच्चभणियं जहा पदमुद्देसए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' । ति ।

इकतीसइमे सए पंचमो उद्देसो समत्तो ।

पंचम उद्देशक.

મહ્ય ક્ષુદ્રકૃતયુગમ
નૈરયિકોનો ઉપપાત.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગમરાશિપ્રમાણ ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] જેમ ઔષ્ધિક—સામાન્ય ગમ કહ્યો તેમ અહીં પણ નિરવશેષ જાણવું, યાવત્—તે પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રત્નપ્રમા પૃથિવીના ક્ષુદ્રકૃતયુગમરાશિપ્રમાણ ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે બધું જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી સમજવું. એમ ભવસિદ્ધિક ક્ષુદ્ર-ત્ર્યોજરાશિપ્રમિત નૈરયિકોને પણ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—કલ્પોજ સુધી સમજવું. પણ પરિમાણ ભિન્ન જાણવું, અને તે આગલ પ્રયમ ઉદ્દેશકમાં જાણાવ્યું છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

एकत्रीशमां शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छटो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] કણ્હેસ્સભવસિદ્ધીયલુહાગકડજુમ્મનેરણ્યા નં મંતે ! કઓ ઉવચ્ચંતિ ? [ઉ૦] एवं जहेव ओहिओ कण्हे-

छटो उद्देशक.

કૃષ્ણ૦ મહ્ય કૃતયુગમ
નૈરયિકોનો ઉપપાત.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેખ્યાવાલ્યા ભવસિદ્ધિક ક્ષુદ્રકૃતયુગમપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી

સ્સડહેસમો તહેવ નિરવસેસં ચડસુ વિ જુમ્મેસુ માણિયજો, જાવ—[પ્ર૦] મહેસત્તમપુદવિકણ્હેસ્સલુજાગકલિયોગનેરયા જં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ! [૩૦] તહેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

इकतीसइमे सए छट्टो उद्देशो समप्तो ।

આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૃષ્ઠા. [૩૦] ઔષિક કૃષ્ણ લેશ્યાના ઉદેશકમાં જે પ્રમાણે કહ્યું છે તે પ્રમાણે બધું ચારે યુગમાં જાણવું. યાવત્—[પ્ર૦] હે મગવન્ ! અધઃસત્તમ પૃથિવીના કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્ષુદ્ર કલ્પોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

एकत्रीशमा शतकमां छट्टो उद्देशक समाप्त.

७-२८ उद्देसगा ।

૧. નીલલેસ્સમ્ભવસિદ્ધિયા ચડસુ વિ જુમ્મેસુ તહેવ માણિયજા જઠા ઓહિય નીલલેસ્સડહેસય । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ—વિહર । ૩૧. ૭.

૨. કાડલેસ્સા મ્ભવસિદ્ધિયા ચડસુ વિ જુમ્મેસુ તહેવ ઉવવાપ્યજા જહેવ ઓહિય કાડલેસ્સડહેસય । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ—વિહર । ૩૧. ૮.

૩. જઠા મ્ભવસિદ્ધિયહિ ચત્તારિ ઉદેસયા મણિયા પ્વં અમ્ભવસિદ્ધીયહિ વિ ચત્તારિ ઉદેસગા માણિયજા જાવ—કાડલેસ્સાડહેસમો સિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૧. ૯-૧૨.

૪. પ્વં સમ્મવિટ્ટીહિ વિ લેસ્સાસંજુસેહિ ચત્તારિ ઉદેસગા કાયજા, નવરં સમ્મવિટ્ટી પદમચિતિપ્પસુ વિ દોસુ વિ ઉદેસયસુ મહેસત્તમાપુદવીય ન ઉવવાપ્યજો, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૧. ૧૩-૧૬.

૫. મિચ્છાવિટ્ટીહિ વિ ચત્તારિ ઉદેસગા કાયજા જઠા મ્ભવસિદ્ધિયાજં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૧. ૧૭-૨૦.

૬. પ્વં કણ્ણપક્કિયહિ વિ લેસ્સાસંજુસેહિ ચત્તારિ ઉદેસગા કાયજા જહેવ મ્ભવસિદ્ધિયહિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૧. ૨૧-૨૪.

૭. સુક્કપક્કિયહિ પ્વં ચેવ ચત્તારિ ઉદેસગા માણિયજા । જાવ—વાલુયપ્પમાપુદવિકાડલેસ્સસુક્કપક્કિયસુજાગકલિ-ઓગનેરયા જં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ! તહેવ જાવ—નો પરપ્પયોગેજં ઉવવજ્ઞંતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । સજ્જે વિ એય મટ્ટાવીસં ઉદેસગા । ૩૧. ૨૫-૨૮.

इकतीसइमे सए ७-२८ उद्देसगा समप्ता ।

इकतीसइमं उववायसयं समत्तं ।

७-२८ उद्देशको.

૧. નીલલેશ્યાવાળા મ્ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ચારે યુગમાં ઔષિક નીલલેશ્યા ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્ વિહરે છે. ૩૧. ૭.

૨. કાપોતલેશ્યાવાળા મ્ભવસિદ્ધિક નૈરયિકોનો ચારે યુગમાં ઔષિક કાપોત લેશ્યાઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી વિહરે છે. ૩૧. ૮.

૩. જેમ મ્ભવસિદ્ધિકના ચાર ઉદેશકો કહ્યા તેમ અમ્ભવસિદ્ધિકના પળ ચાર ઉદેશકો કાપોતલેશ્યાઉદેશક પર્યન્ત કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે. ૩૧. ૯-૧૨.

૪. એમ સમ્યગ્દષ્ટિના પળ લેશ્યા સાથે ચાર ઉદેશકો કહેવા. પરંતુ પહેલા અને બીજા બન્ને ઉદેશકમાં સમ્યગ્દષ્ટિનો અધઃસત્તમ નરક-પૃથિવીમાં ઉપપાત ન કહેવો. બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૧. ૧૩-૧૬.

૫. મિધ્યાદષ્ટિના પળ ચારે ઉદેશકો મ્ભવસિદ્ધિકની પેઠે કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૧. ૧૭-૨૦.

૬. એમ કૃષ્ણપાક્ષિકના લેશ્યાસંયુક્ત ચાર ઉદેશકો મ્ભવસિદ્ધિકની જેમ કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—૩૧. ૨૧-૨૪.

૭. સુક્કપાક્ષિકના પળ એમ ચાર ઉદેશકો કહેવા. યાવત્—હે મગવન્ ! વાલુકાપ્રમા પૃથિવીના કાપોતલેશ્યાવાળા સુક્કપાક્ષિક ક્ષુદ્રકલ્પોજરાશિપ્રમિત નૈરયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] પૂર્વેવત્ ઉત્તર જાણવું. યાવત્—પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. બધા મઠ્ઠીને અઠ્યાવીશ ઉદેશકો થાય છે. ૩૧. ૨૫-૨૮.

एकत्रीशमा शतकमां ७-२८ उद्देशको समाप्त.

एकत्रीशमुं उपपातशतक समाप्त.

વત્તીસદ્મં સયં

૧-૨૮ ઉદેસા ।

૧. [પ્ર૦] છુદ્ધાગકહ્નુમ્મનેરયા ણં મંતે ! મળંતરં ઉચ્છટ્તિ કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉચ્ચજંતિ ! કિ નેરયસુ ઉચ્ચજંતિ ? તિરિક્કજોણિયસુ ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ઉચ્છટ્તિ જહા ષકંતીય ।

૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા યગસમપ્પેનં કેવદયા ઉચ્છટ્તિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! અચારિ વા મદ્દ વા વારસ વા સોલસ વા સંસેજા વા અસંસેજા વા ઉચ્છટ્તિ ।

૩. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કહં ઉચ્છટ્તિ ! [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહા નામપ પચપ-પવં તહેવ । પવં સો ચેવ ગમ્મો જાવ-આયપ્પયોગેણં ઉચ્છટ્તિ, નો પરપ્પયોગેણં ઉચ્છટ્તિ ।

૪. [પ્ર૦] રયણપ્પમાપુદવિહુદ્ધાગકહ્નુ ? [ઉ૦] પવં રયણપ્પમાપ વિ, પવં જાવ-મહેસસમાપ । પવં હુદ્ધાગતેયોગ-હુદ્ધાગદાવરહ્નુમ્મ-હુદ્ધાગકલિયોગા । નવરં પરિમાણં જાણિયહ્નં, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૨-૧.

૫. કળ્લેસ્સકહ્નુમ્મનેરયા-પયં પપ્પેનં કમેણં જહેવ ઉચ્ચાયસપ અદ્ધાવીસં ઉદેસગા મણિયા તહેવ ઉચ્છટ્તિસપ વિ અદ્ધાવીસં ઉદેસગા મણિયદ્ધા નિરવસેસા । નવરં 'ઉચ્છટ્તિ' સિ અમિલાવો મણિયહ્નો, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ-વિહર ।

વત્તીસદ્મં ઉચ્છટ્તિસયં સમ્મત્તં ।

વત્તીશમું શતક.

૧-૨૮ ઉદેશકો.

હુદ્ધકૃતયુગ્મ રાશિ-
રૂપ નૈરયિકોની
ઉદ્વર્તના.

અકસમયે ઉદ્વર્તનાની
સંસ્થા.

કેવી રીતે ઉદ્વર્તે.

કૃતયુગ્મરૂપ રત્ન-
પ્રમા નૈરયિકોની
ઉદ્વર્તના.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! હુદ્ધકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ નૈરયિકો મરણ પામીને તુરત ક્યાં જાય, અને ક્યાં ઉત્પન્ન થાય ? હું નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ! તિર્યચ્ચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] *વ્યુત્ક્રાન્તિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે સમજવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉદ્વર્તે-મરણ પામે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચાર, આઠ, બાર, સોઠ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા જીવો ઉદ્વર્તે છે.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો કેવી રીતે ઉદ્વર્તે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ એક કૂદનાર-હ્યાદિ પૂર્વે કહેલ ગમક જાણવો. યાવત્-તે પોતાના પ્રયોગથી ઉદ્વર્તે છે, પણ પરપ્રયોગથી ઉદ્વર્તતા નથી.

૪. [પ્ર૦] રત્નપ્રમા પૃથિવીના હુદ્ધ કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ નૈરયિકો નીકળીને ક્યાં જાય ? [ઉ૦] રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોની ઉદ્વર્તના કહેવી. એ પ્રકારે યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથ્વી સુધી પણ ઉદ્વર્તના કહેવી. એમ હુદ્ધ ત્ર્યોજયુગ્મ, હુદ્ધક દ્વાપરયુગ્મ અને હુદ્ધક કલ્પયોજ સંબંધે પણ સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, પરિમાણ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે (ત્રણ, સાત, બે, છ, એક, પાંચ વગેરે) હુદ્ધં હુદ્ધં જાણવું અને બાકી બધું તેમજ કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૨-૧.

૫. [પ્ર૦] કૃષ્ણલેદ્યાવાળા હુદ્ધકૃતયુગ્મરાશિરૂપ નૈરયિકો નીકળી ક્યાં જાય ? [ઉ૦] એ રીતે એ ક્રમવદ્દે જેમ ઉપપાત શતકમાં અઠ્યા-વીશ ઉદેશકો કહ્યા છે તેમજ ઉદ્વર્તના શતકમાં પણ બધા મલીને અઠ્યાવીશ ઉદેશકો કહેવા, પણ ['ઉત્પન્ન થાય છે'] તેને બદલે 'ઉદ્વર્તે છે' એવો પાઠ કહેવો, અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વત્તીશમું ઉદ્વર્તનાશતક સમાપ્ત.

તેત્તીસહમં સયં પદમં ઈર્ગિદિયં સયં ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિદ્યા ણં મંતે ! ઈર્ગિદિયા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા ઈર્ગિદિયા પજ્જતા, તંજહા—પુદવિક્કાદયા, જાવ—વળસ્સદિકાદયા ।

૨. [પ્ર૦] પુદવિક્કાદયા ણં મંતે ! કતિવિદ્યા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિદ્યા પજ્જતા, તંજહા—સુહુમપુદવિક્કાદયા ય વાયરપુદવિક્કાદયા ય ।

૩. [પ્ર૦] સુહુમપુદવિક્કાદયા ણં મંતે ! કતિવિદ્યા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિદ્યા પજ્જતા, તંજહા—પજ્જતા સુહુમ-પુદવિક્કાદયા ય અપજ્જતા સુહુમપુદવિક્કાદયા ય ।

૪. [પ્ર૦] વાયરપુદવિક્કાદયા ણં મંતે ! કતિવિદ્યા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! एवं चेव, एवं आउक्कादया वि चउक्कएणं भेवेणं भाणियद्धा, एवं जाव—वणस्सदिकાદયા ।

૫. [પ્ર૦] અપજ્જતસુહુમપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અટ્ટ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ, તંજહા—નાણાવરણિજ્ઞં, જાવ—અંતરાયં ।

૬. [પ્ર૦] પજ્જતસુહુમપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અટ્ટ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ, તંજહા—નાણાવરણિજ્ઞં, જાવ—અંતરાયં ।

તેત્તીશમું શતક પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—
પૃથિવીકાયિક અને યાવત્—વનસ્પતિકાયિક. એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને બાદર પૃથિવીકાયિક. પૃથિવીકાયના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક. સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયના પ્રકાર.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! બાદર પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે અષ્ઠકાયિકોના પળ ચાર મેદ કહેવા. એ રીતે યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. બાદર પૃથિવીકાયિકના પ્રકાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ હોય. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—અંતરાય. કર્મપ્રકૃતિઓ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—૮ અંતરાય.

૭. [પ્ર૦] અપજ્જસાચાયરપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! एवं चेव ।

૮. [પ્ર૦] પજ્જસાચાયરપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ—? [ઉ૦] एवं चेव ८ । एवं एएणं कमेणं जाव—
ચાયરવણસ્સદ્દકાદયાણં પજ્જસગાણં તિ ।

૯. [પ્ર૦] અપજ્જસસુદુમપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ બંધંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! सत्तविहबंधगा वि, अट्टविह-
बंधगा वि । सत्त बंधमाणा आजयवज्जाओ सत्त कम्मपपगह्णीओ बंधंति, अट्ट बंधमाणा पड्डिपुच्चाओ अट्ट कम्मपपगह्णीओ बंधंति ।

૧૦. [પ્ર૦] પજ્જસસુદુમપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મ૦ ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं सत्ते; जाव—

૧૧. [પ્ર૦] પજ્જસચાયરવણસ્સદ્દકાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ બંધંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव ।

૧૨. [પ્ર૦] અપજ્જસસુદુમપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ વેદંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! चोहस कम्मपपगह्णीओ वेदंति, तंजहा—नाणावरणिज्जं, जाव—अंतरायं, सोहदियवज्जं, चर्म्मिखदियवज्जं, घाणिदियवज्जं, जिम्मिदियवज्जं, इत्थिवे-
दवज्जं, पुरिसवेवज्जं । एवं चउक्कएणं भेवेणं जाव—

૧૩. [પ્ર૦] પજ્જસચાયરવણસ્સદ્દકાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ વેદંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! एवं चेव चोहस
कम्मपपगह्णीओ वेदंति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । ति । ३३-१ ।

૧૪. [પ્ર૦] કદ્ધવિહાણં મંતે ! અણંતરોવવજ્જગા ઇગ્ગિદિયા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! पंचविहा अणंतरोववज्जगा
एगिदिया पज्जसा, तंजहा—पुदविक्कादया, जाव—वणस्सदकदया ।

૧૫. [પ્ર૦] અણંતરોવવજ્જગાણં મંતે ! પુદવિક્કાદયા કતિવિહા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! दुविहा पज्जसा, तंजहा—
सुदुमपुदविक्कादया य चायरपुदविक्कादया य, एवं दुएएणं भेवेणं जाव—वणस्सदकदया ।

૧૬. [પ્ર૦] અણંતરોવવજ્જગસુદુમપુદવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! अट्ट कम्म-
पपगह्णीओ पज्जसाओ, तंजहा—नाणावरणिज्जं, जाव—अंतरायं ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મ પ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પ્રમાણે જ જાણવું. ૯
રીતે ૯ કર્મની યાવત્—પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો સુધી સમજવું.

કર્મપ્રકૃતિઓનો
વચ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાત કર્મપ્રકૃતિઓ
અને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે. જ્યારે સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ત્યારે આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે અને જ્યારે આઠ
કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે ત્યારે પરિપૂર્ણ આઠે કર્મ પ્રકૃતિઓ બાંધે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. તથા ૯
રીતે સર્વ એકેન્દ્રિય સંબંધે દંડકો કહેવા. યાવત્—

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું.

કર્મપ્રકૃતિઓનું
વેદન.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓ
વેદે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—૮ અંતરાય, તથા ૯ શ્રોત્રેન્દ્રિયવચ્ચ (શ્રોત્રેન્દ્રિયાવરણ), ૧૦ ચક્ષુરિન્દ્રિયાવરણ, ૧૧
ગ્રાણેન્દ્રિયાવરણ, ૧૨ જિહ્વેન્દ્રિયાવરણ, ૧૩ સ્ત્રીવેદાવરણ અને ૧૪ પુરુષવેદાવરણ. ૯ રીતે, સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના ચાર
મેદપૂર્વક યાવત્—પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. યાવત્—

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપર પ્રમાણે ચૌદ કર્મ-
પ્રકૃતિઓને વેદે છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૩-૧.

અનંતરોપપન્ન એકે-
ન્દ્રિયના પ્રકાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન (નુરત ઉત્પન્ન થયેલા) એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
અનંતરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પૃથિવીકાયિક, યાવત્—૫ વનસ્પતિકાયિક.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન પૃથ્વીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે.
તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકો અને બાદર પૃથ્વીકાયિકો. ૯ પ્રમાણે બે મેદ વડે યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું.

અનંતરોપપન્ન એકે-
ન્દ્રિયને ક્ષેત્ર-
પ્રકૃતિઓ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ
કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—૮ અંતરાય.

૧૭. [પ્ર૦] અનંતરોવવચ્ચગલાદરપુદવિકાશયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્ધ કમ્મપ્પયહીઓ પજ્જસાઓ, તંજહા-નાનાવરણિજ્ઞં, જાવ-અંતરાશયં । એવં જાવ-અનંતરોવવચ્ચગલાદરવણસ્સહકાશયાણં તિ ।

૧૮. [પ્ર૦] અનંતરોવવચ્ચગસુહુમપુદવિકાશયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ બંધંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! માડયવજ્ઞાઓ સસ કમ્મપ્પગહીઓ બંધંતિ । એવં જાવ-અનંતરોવવચ્ચગલાદરવણસ્સહકાશય સિ ।

૧૯. [પ્ર૦] અનંતરોવવચ્ચગસુહુમપુદવિકાશયાણં મંતે ! કદ કમ્મપ્પગહીઓ વેદેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડહસ કમ્મપ્પગહીઓ વેદેતિ, તંજહા-નાનાવરણિજ્ઞં, તદેવ જાવ-પુરિસવેદવજ્ઞં । એવં જાવ-અનંતરોવવચ્ચગલાદરવણસ્સહકાશય સિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૩-૨ ।

૨૦. [પ્ર૦] કતિચિહા નં મંતે ! પરંપરોવવચ્ચગા ધર્મિદિયા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા પંચચિહા પરંપરોવવચ્ચગા ધર્મિદિયા પજ્જસા, તંજહા-પુદવિકાશયા-એવં ચડહસો મેવો જહા ઓહિહસેસ ।

૨૧. [પ્ર૦] પરંપરોવવચ્ચગઅપજ્જસસુહુમપુદવિકાશયાણં મંતે ! કદ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] એવં એણં અમિલા-વેજં જહા ઓહિહસેસ તદેવ નિરવસેસં માણિયજ્ઞં જાવ-ચડહસ વેદેતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૩-૩ ।

૨૨. અનંતરોગાહા જહા અનંતરોવવચ્ચગા ૩૩-૪ ।

૨૩. પરંપરોગાહા જહા પરંપરોવવચ્ચગા ૩૨-૫ ।

૨૪. અનંતરાહારગા જહા અનંતરોવવચ્ચગા ૩૩-૬ ।

૨૫. પરંપરાહારગા જહા પરંપરોવવચ્ચગા ૩૩-૭ ।

૨૬. અનંતરપજ્જસગા જહા અનંતરોવવચ્ચગા ૩૩-૮ ।

૨૭. પરંપરપજ્જસગા જહા પરંપરોવવચ્ચગા ૩૩-૯ ।

૨૮. ચરિમા વિ જહા પરંપરોવવચ્ચગા તદેવ ૩૩-૧૦ ।

૨૯. એવં અચરિમા વિ ૧૧ । એવં એપ્પ ઇક્કારસ ડહેસગા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । જાવ-ચિહાર ।

પદમં ધર્મિદિયસયં સમત્તં ।

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મ-પ્રકૃતિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય. ૨ પ્રમાણે યાવત્-૮ અનંતરોપપન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિક સંબંધે જાણવું.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આયુષ સિવાય સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે. ૨ પ્રમાણે યાવત્-અનંતરોપપન્ન બાદરવનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મ-પ્રકૃતિઓને વેદે છે. તે આ પ્રમાણે-૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-૧૪ પુરુષવેદાવરણ. ૨ પ્રમાણે યાવત્-અનંતરોપપન્ન બાદર વનસ્પતિકા-યિકો સુધી સમજવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ તે એમજ છે'. ૩૩-૨.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરંપરોપપન્ન (જેની ઉત્પત્તિને બે ત્રણ વગેરે સમયો થયેલા છે એવા) એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-પૃથિવીકાયિક-૨ પ્રમાણે ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે પ્રત્યેકના ચાર ચાર મેદ જાણવા.

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરંપરોપપન્ન અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૨ પ્રમાણે-૨ અમિલાપવડે ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે નિરવશેષ કહેવું. યાવત્-ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૩-૩.

૨૨. અનન્તરોપપન્નની પેઠે અનન્તરાવગાદ સંબંધે સમજવું. ૩૩-૪.

૨૩. પરંપરોપપન્નની પેઠે પરંપરાવગાદ સંબંધે સમજવું. ૩૩-૫.

૨૪. અનન્તરોપપન્નની પેઠે અનન્તરાહારક સંબંધે સમજવું. ૩૩-૬.

૨૫. પરંપરોપપન્નની પેઠે પરંપરાહારક સંબંધે સમજવું. ૩૩-૭.

૨૬. અનંતરોપપન્નની પેઠે અનન્તર પર્યાપ્ત વિષે પળ જાણવું. ૩૩-૮.

૨૭. પરંપરોપપન્નની પેઠે પરંપર પર્યાપ્ત સંબંધે સમજવું. ૩૩-૯.

૨૮. પરંપરોપપન્નની પેઠે ચરમ સંબંધે પળ સમજવું. ૩૩-૧૦.

૨૯. ૨ રીતે અચરમો સંબંધે પળ સમજવું. ૨ પ્રમાણે ૨ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહ્યા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૩-૧૧.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓનો કન્ધ.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓ.

તેત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

ચીઝં સયં ।

૧. [પ્ર૦] કરવિદ્યા ણં મંતે ! કણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા કણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પજ્જતા, તંજહા—પુદવિકાર્યા, જાવ—વળસ્સરકાર્યા ।
૨. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્તા ણં મંતે ! પુદવિકાર્યા કરવિદ્યા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિદ્યા પજ્જતા, તંજહા—સુહુમપુદવિકાર્યા ય વાદરપુદવિકાર્યા ય ।
૩. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્તા ણં મંતે ! સુહુમપુદવિકાર્યા કરવિદ્યા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! एवं एएणं अमिलावेणं चउकमेदो जहेव ओहिउदेसए, जाव—वणस्सरकार्य सि ।
૪. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્સઅપજ્જતસુહુમપુદવિકાર્યાણં મંતે ! કર કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ ? [ઉ૦] एवं चेव एएणं अमिलावेणं जहेव ओहिउदेसए तहेव पज्जताओ, तहेव बंधंति, तहेव वेदंति । 'सेवં मंते ! सेवं मंते' ! सि ।
૫. [પ્ર૦] કરવિદ્યા ણં મંતે ! અણંતરોવવજ્જગકણ્હલેસ્સઈર્ગિદિયા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા અણંતરોવવજ્જગકણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા—एवं एएणं अमिलावेणं तहेव दुयओ मेदो जाव—वणस्सरकार्य सि ।
૬. [પ્ર૦] અણંતરોવવજ્જગકણ્હલેસ્સહુમપુદવિકાર્યાણં મંતે ! કર કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ ? [ઉ૦] एवं एएणं अमिलावेणं जहा ओहिओ अणंतरोववज्जगाणं उदेसओ तहेव जाव—वेदंति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि ।
૭. [પ્ર૦] કરવિદ્યા ણં મંતે ! પરંપરોવવજ્જગકણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા પરંપરોવવજ્જગકણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પજ્જતા, તંજહા—પુદવિકાર્યા—एवं एएणं अमिलावेणं तहेव चउकओ मेदो जाव—वणस्सरकार्य सि ।
૮. [પ્ર૦] પરંપરોવવજ્જગકણ્હલેસ્સઅપજ્જતસુહુમપુદવિકાર્યાણં મંતે ! કર કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ ? [ઉ૦] एवं एएणं अमिलावेणं जहेव ओहिओ परंपरोववज्जगउदेसओ तहेव जाव—वेदंति । एवं एएणं अमिलावेणं जहेव ओहिर्गिदियसए एकारस उदेसगा भणिया तहेव कण्हलेस्ससते वि भाणियहा जाव—अचरिमचरिमकण्हलेस्सा एर्गिदिया ।

વિતિયં ઈર્ગિદિયસયં સમચં ।

દ્વિતીય એકેન્દ્રિય શતક.

કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા
એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

પૃથિવીકાયિકોના
પ્રકાર.

કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા
સૂક્ષ્મ પૃથિવીકા-
યિકોના પ્રકાર.

અનન્તરોપપન્ન
કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા
એકેન્દ્રિયોના
પ્રકાર.

પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણ-
લેશ્યાવાઝા એકે-
ન્દ્રિયના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પૃથિવીકાયિક અને યાવત્—૫ વનસ્પતિકાયિક.
૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને ૨ વાદર પૃથિવીકાયિક.
૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔષ્ધિક ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ એ અમિલાપ વડે ચાર મેદો યાવત્—વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવા.
૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] *ઉપર પ્રમાણે જેમ ઔષ્ધિક ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ એ અમિલાપ વડે તે રીતે તે કર્મપ્રકૃતિઓ કહેવી. તે કર્મપ્રકૃતિઓ તેવી રીતે બાંધે છે અને તેવી રીતે તેનું વેદન પણ કરે છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' ૩૩. ૨.
૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. એ રીતે એ અમિલાપવડે પૂર્વની પ્રમાણે તેના બે મેદ યાવત્—વનસ્પતિકાય સુધી જાણવા.
૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલા અમિલાપ વડે ઔષ્ધિક અનંતરોપપન્નના ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—'વેદે છે' સ્વાસુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' ૩૩. ૩.
૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિકો વગેરે. એમ એ અમિલાપવડે તેજ પ્રકારે ચાર મેદ યાવત્—વનસ્પતિકાય સુધી કહેવા.
૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? [ઉ૦] એ પ્રમાણે એ અમિલાપવડે ઔષ્ધિક ઉદેશકમાં કહેલ પરંપરોપપન્ન સંબંધી બધી હકીકત અહીં જાણવી. તેજ પ્રમાણે યાવત્—વેદે છે—એ પ્રકારે એ અમિલાપવડે જેમ ઔષ્ધિક એકેન્દ્રિયશતકમાં અગિયાર ઉદેશકો કહ્યા છે તેમ કૃષ્ણલેશ્યા શતકમાં પણ કહેવા, યાવત્—અચરમ અને ચરમ કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા એકેન્દ્રિયો સુધી કહેવું.

તેત્રીશમા શતકમાં ચીઝું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

તર્ક્યં સયં.

૧. જહા કણ્હલેસ્સેહિ મણિયં एवं नीललेस्सेहि वि सयं भाणियच्चं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि ।

तर्क्यं एगिंदियसयं समत्तं ।

त्रीजुं एकेन्द्रिय शतक.

૧. [પ્ર૦] જેમ કૃષ્ણલેણ્યાવાળા સંબંધે કહ્યું તેમ નીલલેણ્યાવાળા સંબંધે પણ શતક કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

ત્રીજીમા શતકમાં ત્રીજું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

ચતુર્થં સયં.

૧. एवं काउलेस्सेहि वि सयं भाणियच्चं, नवरं 'काउलेस्से'ति अभिलाषो भाणियच्चो ।

चउत्थं एगिंदियसयं समत्तं ।

चोथुं एकेन्द्रिय शतक.

૧. એ રીતે કાપોતલેણ્યાવાળા સંબંધે પણ શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, 'કાપોતલેણ્યાવાળા' એવો અભિલાષ—પાટ કહેવો.

ત્રીજીમા શતકમાં ચોથું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

पंचमं सयं.

૧. [પ્ર૦] कहविहा णं मंते ! भवसिद्धीया एगिंदिया पञ्चसा ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा भवसिद्धीया एगिंदिया पञ्चसा, तंजहा—पुढबिक्काइया, जाव—वणस्सइकाइया, भेवो चउत्तमो जाव—वणस्सइकाइय सि ।

૨. [પ્ર૦] भवसिद्धियपञ्चसमुद्रमपुढबिक्काइयाणं मंते ! कति कम्मपगडीभो पञ्चसाभो ? [उ०] एवं एयणं अभि-
लाषेणं जहेव पढमिल्लगं एगिंदियसयं तहेव भवसिद्धियसयं पि भाणियच्चं । उद्देशगपरिवाडी तहेव जाव—अचरिमो सि ।
'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि ।

पंचमं एगिंदियसयं समत्तं ।

पांचमुं एकेन्द्रिय शतक.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! भवसिद्धिक ऐकेंद्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! भवसिद्धिक ऐकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—१ पृथिवीकायिक अने यावत्—५ वनस्पतिकायिक. एओना चारे भेद वगैरे हकीकत वनस्पतिकायिक सुधी जाणवी.

भवसिद्धिक ऐकेन्द्रि-
यना प्रकार.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! भवसिद्धिक अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोने केटली कर्मप्रकृतिओ होय छे ? [उ०] ए रीते ए अभिला-
षवडे जेम पहेलું ऐकेंद्रिय शतक कहुं छे तेम आ भवसिद्धिक शतक पण कहेवुं. उद्देशकोनी परिपाटी पण तेज रीते यावत्—अचरम
उद्देशक सुधी कहेवी. 'हे मगवन् ! ते એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

पांचमुं एकेन्द्रिय शतक समाप्त.

छटुं सयं.

૧. [પ્ર૦] कहविहा णं मंते ! कण्हलेस्सा भवसिद्धीया एगिंदिया पञ्चसा ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा कण्हलेस्सा भवसिद्धीया एगिंदिया पञ्चसा, तं जहा—पुढबिक्काइया जाव—वणस्सइकाइया ।

छटुं एकेन्द्रिय शतक.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! कण्हलेस्सा भवसिद्धिक ऐकेंद्रियो केटला प्रकारना कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! कण्हलेस्सा भवसिद्धिक ऐकेन्द्रियो पांच प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—१ पृथ्वीकायिक अने यावत्—५ वनस्पतिकायिक.

कण्हलेस्स भवसि-
द्धिक ऐकेन्द्रियो
प्रकार.

૨. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સભવસિદ્ધીયપુદવિકાશયા ણં મંતે ! કતિવિદ્યા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ધુવિદ્યા પજ્જસા, તંજહા—સુદુમપુદવિકાશયા ય ઘાયરપુદવિકાશયા ય ।

૩. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સભવસિદ્ધીયસુદુમપુદવિકાશયા ણં મંતે ! કલ્હલેસ્સ પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ધુવિદ્યા પજ્જસા, તંજહા—પજ્જસગા ય અપજ્જસગા ય । एवं घायरा वि । एणं अभिलाषेणं तदेव चउक्कओ मेदो भाणियच्चो ।

૪. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સભવસિદ્ધીયઅપજ્જસસુદુમપુદવિકાશયા ણં મંતે ! કલ્હલેસ્સ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] एवं एणं अभिलाषेणं जहेव ओहिउहेसए तदेव जाव—वेदेति ।

૫. [પ્ર૦] કલ્હલેસ્સ પજ્જસા ણં મંતે ! અણંતરોવવજ્જગા કળ્હલેસ્સા ભવસિદ્ધિયા ઇગિદિયા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા અણંતરોવવજ્જગા ાવા—વજ્જસસિકાશયા ।

૬. [પ્ર૦] અણંતરોવવજ્જગાકળ્હલેસ્સભવસિદ્ધીયપુદવિકાશયા ણં મંતે ! કતિવિદ્યા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ધુવિદ્યા પજ્જસા, તંજહા—સુદુમપુદવિકાશયા—एवं दुयओ मेदो ।

૭. [પ્ર૦] અણંતરોવવજ્જગાકળ્હલેસ્સભવસિદ્ધીયસુદુમપુદવિકાશયા ણં મંતે ! કલ્હલેસ્સ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] एवं एणं अभिलाषेणं जहेव ओहिओ अणंतरोववज्जउहेसओ तदेव जाव वेदेति । एवं एणं अभिलाषेणं एकारस वि उहेसगा तदेव भाणियच्चा जहा ओहियसए जाव—‘मचरिमो’सि ।

છટ્થં ઇગિદિયસયં સમત્તં ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કળ્હલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકો અને વાદરપૃથિવીકાયિકો.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કળ્હલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—પર્યાપ્તકો અને અપર્યાપ્તકો. એ રીતે વાદર પૃથિવીકાયિકો સંબંધે પણ સમજવું. એ અભિલાપવડે તેજ પ્રકારે ચાર મેદો કહેવા.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કળ્હલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? [ઉ૦] એમ એ અભિલાપ વડે જેમ ઔધિક ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ આ સંબંધે યાવત્—‘વેદે છે’ ત્યાં સુધી સમજવું.

અનન્તરોપપન્ન કળ્હલે
ભવ્ય એકેન્દ્રિયના
પ્રકાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન કળ્હલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—અનન્તરોપપન્ન પૃથિવીકાયિક અને યાવત્—વનસ્પતિકાયિક.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન કળ્હલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો અને વાદર પૃથિવીકાયિકો—એ રીતે બે મેદ કહેવા.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન કળ્હલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? [ઉ૦] એ પ્રમાણે એ અભિલાપથી જેમ અનન્તરોપપન્ન સંબંધે ઔધિક ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમજ આ સંબંધે પણ યાવત્—‘વેદે છે’ ત્યાં સુધી જાણવું. એ રીતે એ અભિલાપવડે ઔધિક શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે અગિયાર ઉદેશકો યાવત્—છેલ્લા ‘અચરમ’ નામના ઉદેશક સુધી કહેવા.

તેત્રીશમા શતકમાં છટ્થં એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

સત્તમં સયં.

૧. જહા કળ્હલેસ્સભવસિદ્ધિયહિં સયં મણિયં एवं नीललेस्सभवसिद्धियहि वि सयं भाणियच्चं ।

સત્તમં ઇગિદિયસયં સમત્તં ।

સાતમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. જે રીતે કળ્હલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સંબંધે શતક કહ્યું છે તે જ રીતે નીલલેસ્સાવાલ્લા ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો વિશે પણ શતક કહેવું.

તેત્રીશમા શતકમાં સાતમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

અઠમં સયં.

૧. પદ્મં કાઠલેસ્સમભવસિદ્ધીપદિ વિ સયં ।

અઠમં એગિદિયસયં સમત્તં ।

આઠમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. એ જ રીતે કાપોતલેશ્યાવાલ્યા અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો વિપે પળ શતક કહેવું.

તેત્રીશમા શતકમાં આઠમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

નવમં સયં.

૧. [પ્ર૦] કદવિદ્યા ણં મંતે ! અભવસિદ્ધીયા એગિદિયા પદ્મતા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા અભવસિદ્ધીયા એગિદિયા પદ્મતા, તંજહા-પુદવિકાર્યા, જાવ-વળસ્સહકાર્યા । પદ્મં જહેવ અભવસિદ્ધીયસયં મળિયં, [પદ્મં અભવસિદ્ધીયસયં ।] નવરં નવ ઉદેસગા ચરમમચરમડેસગવજ્ઞા, સેસં તહેવ ।

નવમં એગિદિયસયં સમત્તં ।

નવમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-૫ વનસ્પતિકાયિક. એ પ્રમાણે જે રીતે અભવસિદ્ધિક સંબંધે શતક કહ્યું છે તે જ રીતે અભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, 'ચરમ' અને 'અચરમ' સિવાયના નવ ઉદેશકો કહેવા. અને બાકી બધું તેમજ સમજવું.

તેત્રીશમા શતકમાં નવમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

દસમં સયં.

૧. પદ્મં કળલેસ્સમભવસિદ્ધીયપગિદિયસયં પિ ।

દસમં એગિદિયસયં સમત્તં ।

દસમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. એ જ રીતે કળલેશ્યાવાલ્યા અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સંબંધે પણ શતક સમજવું.

તેત્રીશમા શતકમાં દસમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

દ્વિષ્ઠારસમં સયં.

૧. નીલલેસ્સમભવસિદ્ધીયપગિવિપદિ વિ સયં ।

દ્વિષ્ઠારસમં એગિદિયસયં સમત્તં ।

અગિયારમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. એ જ પ્રકારે નીલલેશ્યાવાલ્યા અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સંબંધે પણ શતક કહેવું.

તેત્રીશમા શતકમાં અગિયારમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

બારસમં સયં.

૧. કાઠલેસ્સમભવસિદ્ધીયસયં, પદ્મં ચત્તારિ વિ અભવસિદ્ધીયસયાણિ, ણવ ણવ ઉદેસગા મહંતિ, પદ્મં પયાણિ બારસ એગિદિયસયાણિ મહંતિ ।

બારસમં એગિદિયસયં સમત્તં ।

તેત્તીસદ્મં સયં સમત્તં ।

બારમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. એ જ રીતે કાપોતલેશ્યાવાલ્યા અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિય સંબંધે પણ શતક કહેવું. એ પ્રમાણે અભવસિદ્ધિક સંબંધે ચાર શતકો અને તેના નવ નવ ઉદેશકો છે. એ રીતે એ બાર એકેન્દ્રિય શતકો છે.

તેત્રીશમા શતકમાં બારમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

તેત્રીશમું શતક સમાપ્ત.

ચોત્તીસમં સયં પઢમં ઇર્ગિદિયસયં પઢમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કાવિદ્વા જં મંતે ! ઇર્ગિદિયા પક્ષસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્વા ઇર્ગિદિયા પક્ષસા, તંજહા-પુઢવિકાદ્યા, જાવ-વળસ્તદ્યાદ્યા । एवं एतेणं चेव खडक्कएणं भेदेणं भाणियव्वा जाव-वणस्सदकादया ।

૨. [પ્ર૦] અપજ્જસસુહુમપુઢવિકાદ્યા જં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહય, સમોહ-
ણિસા જે મવિય હમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જસસુહુમપુઢવિકાદ્યાસાય ઉવવજ્જિસય, સે જં મંતે !
કદ્દસમયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગસમયણ વા દુસમયણ વા તિસમયણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૩. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धर-‘एगसमयणं वा दुसमयणं वा जाव-उववज्जेज्जा’ [उ०] एवं कल्लु गौयमा ।
મય સચ સેઢીઓ પક્ષસાઓ, તંજહા-૧ ઉજ્જુયાયતા સેઢી, ૨ ઇગયઓઘંકા, ૩ પુહઓઘંકા, ૪ ઇગયઓજ્ઞહા, ૫ પુહઓજ્ઞહા,
૬ ચક્કવાલા, ૭ અઙ્ગચક્કવાલા । ૧ ઉજ્જુઆયતાય સેઢીય ઉવવજ્જમાણે ઇગસમયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । ૨ ઇગઓઘંકાય,

ચોત્રીશમું શતક પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતક પ્રથમ ઉદ્દેશક.

[આ શતકમાં એકેન્દ્રિયો સંબંધે કહેવાનું છે. તેના અવાન્તર બાર શતક છે. તેમાં પ્રથમ શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં એકેન્દ્રિયોની ગતિ સંબંધે કથન છે-]

એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-પૃથિવીકાયિકો, યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો. એમ પૂર્વોક્ત (બાદર, સૂક્ષ્મ, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત) ૫ ચાર ભેદ યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-
વીકાયિકની ગતિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક જીવ, જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વે ચરમાન્તમાં-પૂર્વે દિશાને છેડે મરણસમુ-
દ્ધાત કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં-પશ્ચિમ દિશાને અન્તે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે
હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય.

એક, બે અને ત્રણ
સમય થવાનું કારણ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે તેઓ એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ?
[ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૫ પ્રમાણે મેં સાત શ્રેણિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઋજ્વાયત (સીધી લાંબી), ૨ એક તરફ વક્ર, ૩ દ્વિધા વક્ર,
૪ એકતઃ ક્ષા (એક તરફ ત્રસનાઢી સિવાયના આકાશવાળી), ૫ દ્વિધાક્ષા (બન્ને તરફ ત્રસનાઢી સિવાયના આકાશવાળી), ૬ ચક્ક-
વાલ (મંડલાકાર) અને ૭ અર્ધચક્કવાલ (અર્ધમંડલાકાર). *જો પૃથિવીકાયિક ઋજ્વાયત શ્રેણિથી ઉત્પન્ન થાય તો તે એક સમયની

સેવીય ઉવચક્ષમાણે દુસમરણં વિગ્ગહેણં ઉવચક્ષેજ્ઞા । ૩ પુહ્મોવંકાપ સેવીય ઉવચક્ષમાણે તિસમરણં વિગ્ગહેણં ઉવચક્ષેજ્ઞા ।
સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! જાવ—ઉવચક્ષેજ્ઞા ।

૪. [પ્ર૦] અપજ્ઞત્સુહુમપુદવિકારણં નં મંતે ! રમીસે રયણપ્પમાપ પુદવીય પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહ-
ગિત્તા જે મધિય રમીસે રયણપ્પમાપ પુદવીય પચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે પજ્ઞત્સુહુમપુદવિકારણસાપ ઉવચક્ષિત્તપ સે નં મંતે !
કરસમરણં વિગ્ગહેણં ઉવચક્ષેજ્ઞા ! [૩૦] ગોયમા ! યગસમરણ વા—સેસં તં ચેવ, જાવ—સે તેણદ્દેણં જાવ—વિગ્ગહેણં ઉવ-
ચક્ષેજ્ઞા । યવં અપજ્ઞત્સુહુમપુદવિકારમો પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહનાવેસા પચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે બાદરપુદવિકારણસુ
અપજ્ઞત્તપસુ ઉવવાપયદ્ધો, તાદે તેસુ ચેવ પજ્ઞત્તપસુ ૪ । યવં આઝકારણસુ ચત્તારિ આલાવગા—૧ સુહુમેહિ અપજ્ઞત્તપહિ, ૨
તાદે પજ્ઞત્તપહિ, ૩ વાયરેહિ અપજ્ઞત્તપહિ, ૪ તાદે પજ્ઞત્તપહિ ઉવવાપયદ્ધો । યવં ચેવ સુહુમતેઝકારણહિ વિ અપજ્ઞત્તપહિ ૧,
તાદે પજ્ઞત્તપહિ ઉવવાપયદ્ધો ૨ ।

૫. [પ્ર૦] અપજ્ઞત્સુહુમપુદવિકારણં નં મંતે ! રમીસે રયણપ્પમાપ પુદવીય પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહગિત્તા
જે મધિય મણુસ્સલ્લેસે અપજ્ઞત્તબાદરતેઝકારણસાપ ઉવચક્ષિત્તપ સે નં મંતે ! કરસમરણં વિગ્ગહેણં ઉવચક્ષેજ્ઞા ! [૩૦] સેસં
તં ચેવ । યવં પજ્ઞત્તબાયરતેઝકારણસાપ ઉવવાપયદ્ધો ૪ । વાઝકારણસુ સુહુમવાયરેસુ જહા આઝકારણસુ ઉવવાપમો તદ્દા
ઉવવાપયદ્ધો ૪ । યવં વળસ્સરકારણસુ વિ ૨૦ ।

૬. [પ્ર૦] પજ્ઞત્સુહુમપુદવિકારણં નં મંતે ! રમીસે રયણપ્પમાપ પુદવીય ૦ ? [૩૦] યવં પજ્ઞત્સુહુમપુદવિકારમો વિ
પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહનાવેસા યણં ચેવ કમેણં યણસુ ચેવ ધીસસુ ઠાણેસુ ઉવવાપયદ્ધો જાવ—બાદરવળસ્સરકારણસુ
પજ્ઞત્તપસુ વિ ૪૦ । યવં અપજ્ઞત્તબાદરપુદવિકારમો વિ ૬૦ । યવં પજ્ઞત્તબાદરપુદવિકારમો વિ ૮૦ । યવં આઝકારમો વિ
ચઙ્ગસુ વિ ગમણસુ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહપ, યણાપ ચેવ વત્તચ્ચાપ યણસુ ચેવ ધીસઠાણેસુ ઉવવાપયદ્ધો ૧૬૦ ।
સુહુમતેઝકારમો વિ અપજ્ઞત્તમો પજ્ઞત્તમો ય યણસુ ચેવ ધીસાપ ઠાણેસુ ઉવવાપયદ્ધો ।

વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. જો એકવક્ત્ર શ્રેણિથી ઉત્પન્ન થાય તો તે બે સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. જો તે દ્વિધાવક્ત્ર શ્રેણિથી
ઉત્પન્ન થાય તો ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. તે કારણથી હે ગૌતમ ! ‘એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે’ એમ કહ્યું છે.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને આ
રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહ
ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એક સમયની [બે સમયની, કે ત્રણ સમયની] વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય—આદિ બધું પૂર્વની
પેટે યાવત્—તે કારણથી વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે—આં સુધી જાણવું. એ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો પૂર્વચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત
કરાવી પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં બાદર અપર્યાપ્ત પૃથિવીકાયિકપણે ઉપપાત કહેવો અને પુનઃ આં જ પર્યાપ્તપણે ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે અપ્કા-
યિકને વિષે પૂર્વોક્ત ચાર આલપક કહેવા. ૧ સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત, ૨ સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત, ૩ બાદર અપર્યાપ્ત અને ૪ બાદર પર્યાપ્ત અપ્કાયિકમાં
ઉપપાત કહેવો ૪. એ સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્તમાં ઉપપાત *કહેવો ૬૨.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-
વીકાયિકની પર્યા-
પ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિ-
કપણે વિપ્રહગતિ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં
અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહ ગતિથી ઉત્પન્ન થાય ! [૩૦] વાકી બધું
પૂર્વની પેટે સમજવું. એ પર્યાપ્ત બાદરતેજસ્કાયિકપણે પણ ઉપપાત કહેવો ૪. જેમ સૂક્ષ્મ અને બાદર અપ્કાયિકમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ
સૂક્ષ્મ અને બાદર વાયુકાયિકમાં પણ ઉપપાત કહેવો. વનસ્પતિકાયિકમાં પણ એ પ્રમાણે જાણવું. ૪. (૨૦).

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-
વીકાયિકની બાદ-
રતેજસ્કાયિકપણે
વિપ્રહગતિ.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના—આદિ પૂર્વોક્ત પ્રશ્ન. [૩૦] પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વી-
કાયિકને પણ રત્નપ્રભાના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ઘાત કરાવી અનુક્રમે એ વીશે સ્થાનોમાં યાવત્—બાદરપર્યાપ્ત વનસ્પતિકાયિક સુધી
ઉત્પન્ન કરાવવો. (૪૦). એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિક (૬૦) અને પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકને પણ પૂર્વવત્ જાણવું (૮૦).
એમ પ્રમાણે અપ્કાયિકને પણ ચારે ગમકને આશ્રયી પૂર્વચરમાન્તમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક એ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતાવડે ઉપરના વીશ સ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન
કરાવવો (૧૬૦). અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત બંને પ્રકારના સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકને પણ એ જ વીશ સ્થાનકોમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઉત્પન્ન
કરાવવો (૨૦૦).

પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-
વીકાયિક.

* રત્નપ્રભાના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં બાદર તેજસ્કાયિકનો અર્ધમથ હોવાથી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના બે આંગા કહ્યા અને બાદરપર્યાપ્ત અને
અપર્યાપ્તના બે આંગા મનુષ્યક્ષેત્રને આશ્રયી પછીના સૂત્રદ્વારા કહે છે.

૭. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરતેઝકાદય નં મંતે ! મણુસ્સલેસે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મહિય હમીસે રયણપ્પમાય પુદ્ધીય પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુદ્ધિકાદયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કાસમરણં વિગ્ગહેનં ઉવવજ્જેઝા ? [૩૦] સેસં તહેવ જાવ-સે તેણટ્ટેનં. એવં પુદ્ધિકાદયસુ ચઙ્ગિહેસુ વિ ઉવવાપ્પય્થો, એવં આઝકાદયસુ ચઙ્ગિહેસુ વિ, તેઝકાદયસુ સુહુમેસુ અપજ્જત્તપ્પસુ પજ્જત્તપ્પસુ ય એવં ચેવ ઉવવાપ્પય્થો ।

૮. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરતેઝકાદય નં મંતે ! મણુસ્સલેસે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મહિય મણુસ્સલેસે અપજ્જત્તવાયરતે-ઝકાદયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કતિસમરણં ? [૩૦] સેસં તં ચેવ । એવં પજ્જત્તવાયરતેઝકાદયત્તાય વિ ઉવવાપ્પય્થો । ઘાઝકાદયત્તાય ય ઘણસ્સરકાદયત્તાય ય જહા પુદ્ધિકાદયસુ તહેવ ચઙ્ગણં મેવેણં ઉવવાપ્પય્થો । એવં પજ્જત્તવાયરતેઝકાદ-ઓ વિ સમયલેસે સમોહણાવેસા ઇપ્પસુ ચેવ વીસાપ ઠાણેસુ ઉવવાપ્પય્થો । જહેવ અપજ્જત્તઓ ઉવવાપ્પય્થો, એવં સઘ્ગથ વિ વાયરતેઝકાદયા અપજ્જત્તગા ય પજ્જત્તગા ય સમયલેસે ઉવવાપ્પય્થા સમોહણાવેયઘા વિ ૨૪૦ । ઘાઝકાદયા ઘણસ્સરકાદયા ય જહા પુદ્ધિકાદયા તહેવ ચઙ્ગણં મેવેણં ઉવવાપ્પય્થા । જાવ—

૯. [પ્ર૦] પજ્જત્તવાયરવણસ્સરકાદય નં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાય પુદ્ધીય પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મહિય હમીસે રયણપ્પમાય પુદ્ધીય પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે પજ્જત્તવાયરવણસ્સરકાદયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કતિસમરણં ? [૩૦] સેસં તહેવ જાવ-સે તેણટ્ટેનં. ।

૧૦. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુદ્ધિકાદય નં મંતે ! હમીસે રયણપ્પમાય પુદ્ધીય પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મહિય હમીસે રયણપ્પમાય પુદ્ધીય પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુદ્ધિકાદયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કાસમરણં ? [૩૦] સેસં તહેવ નિરવસેસં । એવં જહેવ પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સઘ્ગપદેસુ વિ સમોહયા પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેસે ય ઉવવાપ્પય્થા, જે ય સમયલેસે સમોહયા પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેસે ય ઉવવાપ્પય્થા, એવં ઇપ્પણં ચેવ કમેણં પચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેસે ય સમોહયા પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમયલેસે ય ઉવવાપ્પય્થા તેણેવ ગમ્મણં । એવં ઇપ્પણં ગમ્મણં દાહિણિલ્હે ચરિમંતે સમોહયાણં ઉત્તરિલ્હે ચરિમંતે સમયલેસે ય ઉવવાપ્પય્થા, એવં ચેવ ઉત્તરિલ્હે ચરિમંતે સમયલેસે ય સમોહયા દાહિણિલ્હે ચરિમંતે સમયલેસે ય ઉવવાપ્પય્થા તેણેવ ગમ્મણં ।

અપર્યાપ્ત વાદરતેજ-
સ્કાયનો ઉત્પાદ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાય, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકીનું પૂર્વની પેઠે યાવત્—તે કારણથી એમ કહેવાય છે—ત્યાં સુધી જાણવું. એ રીતે (અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયને) ચારે પ્રકારના પૃથિવીકાયિકોમાં, ચારે પ્રકારના અવકાયિકોમાં તથા અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકોમાં પણ ઉપજાવવો.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત વાદર તેજ-સ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકી બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. અને એ જ રીતે તેને પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકપણે પણ ઉત્પન્ન કરાવવો. જેમ પૃથિવીકાયિકોમાં કાણું છે તેમ ચારે મેદથી વાયુકાયિકપણે અને વનસ્પતિકાયિકપણે પણ ઉપજાવવો. એ રીતે પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકને પણ સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરાવી એ જ વીશસ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન કરાવવો. જેમ અપર્યાપ્તનો ઉપપાત કહ્યો તેમ સર્વત્ર પણ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકોને સમયક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન કરાવવા અને સમુદ્ઘાત કરાવવી. (૨૪૦) જેમ પૃથિવીકાયિકોનો ઉપપાત કહ્યો તેમ ચાર મેદથી વાયુકાયિકો (૩૨૦) અને વનસ્પતિકાયિકોને પણ ઉપજાવવા. (૪૦૦) યાવત્—

પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પ-
તિકાયિકનો ઉત્પાદ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં વાદર વનસ્પતિકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકી બધું તેમજ જાણવું. યાવત્—તે કારણથી એમ કહેવાય છે—ત્યાંસુધી સમજવું.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-
વીકાયિકનો
ઉત્પાદ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી આ રત્ન-પ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સર્વપદોમાં સમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમય ક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તથા જેનો સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ એ જ ક્રમવડે પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક પૂર્વ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં તેજ ગમવડે ઉપપાત કહેવો અને બધું તે જ ગમવડે કહેવું. એ પ્રમાણે એ ગમવડે દક્ષિણના ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક ઉત્તરના ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહેવો, અને એ જ રીતે ઉત્તર ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરાવી દક્ષિણ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં તેજ ગમવડે ઉપપાત કહેવો.

११. [प्र०] अपञ्जत्तसुधुमपुढविकाइण णं भंते ! सक्करप्पभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए सक्करप्पभाए पुढवीए पच्छिमिल्ले चरिमंते अपञ्जत्तसुधुमपुढविकाइयत्ताए उववज्जित्तप० ! [उ०] एवं जहेव रयणप्प-भाए जाव-से तेणट्ठेणं० । एवं एएणं कमेणं जाव-पञ्जत्तपसु सुधुमतेउकाइएसु ।

१२. [प्र०] अपञ्जत्तसुधुमपुढविकाइण णं भंते ! सक्करप्पभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले चरिमंते समोहए, समोहणित्ता जे भविए समयखेसे अपञ्जत्तबायरतेउकाइयत्ताए उववज्जित्तप से णं भंते ! कतिसमएणं०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! दुसमएण वा तिसमएण वा विग्गहेण उववज्जित्ता ।

१३. [प्र०] से केणट्ठेणं० ! [उ०] एवं खलु गोयमा ! मए सत्त सेदीओ पच्चत्ताओ, तंजहा-१ उज्जुयायता, जाव-अक्ख-वक्खवाला । एगओयंकाए सेदीए उववज्जमाणे दुसमएणं विग्गहेण उववज्जेज्जा, दुहओयंकाए सेदीए उववज्जमाणे तिसमएणं विग्गहेण उववज्जेज्जा, से तेणट्ठेणं० । एवं पञ्जत्तपसु वि बायरतेउकाइएसु । सेसं जहा रयणप्पभाए । जे वि बायरतेउकाइया अपञ्जत्तगा य पञ्जत्तगा य समयखेसे समोहणित्ता दोष्पाए पुढवीए पच्छिमिल्ले चरिमंते पुढविकाइएसु चउच्चिहेसु, आउकाइएसु चउच्चिहेसु, तेउकाइएसु दुविहेसु, वाउकाइएसु चउच्चिहेसु, वणस्सकाइएसु चउच्चिहेसु उववज्जंति ते वि एवं खेव दुसमएण वा तिसमएण वा विग्गहेण उववाएयत्ता । बायरतेउकाइया अपञ्जत्तगा य पञ्जत्तगा य जाहे तेसु खेव उववज्जंति ताहे जहेव रयणप्पभाए तहेव एगसमइय-दुसमइय-तिसमइयविग्गहा भाणियत्ता सेसं जहेव रयणप्पभाए तहेव निरवसेसं । जहा सक्करप्पभाए वत्तव्या भणिया एवं जाव-अहे सत्तमाए वि भाणियत्ता ।

१४. [प्र०] अपञ्जत्तसुधुमपुढविकाइण णं भंते ! अहोलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेसे समोहए, समोहणित्ता जे भविए उहूलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेसे अपञ्जत्तसुधुमपुढविकाइयत्ताए उववज्जित्तप से णं भंते ! कसमएणं विग्गहेण उववज्जेज्जा ! [उ०] गोयमा ! तिसमएण वा चउसमएण वा विग्गहेण उववज्जेज्जा । [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘तिसमएण वा चउसमएण वा विग्गहेण उववज्जेज्जा’ ? [उ०] गोयमा ! अपञ्जत्तसुधुमपुढविकाइण णं अहोलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेसे समोहए, समोहणित्ता जे भविए उहूलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेसे अपञ्जत्तसुधुमपुढविकाइयत्ताए एगपयरंमि अणुसे-

११. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्मपृथ्वीकायिक, शर्कराप्रभापृथिवीना पूर्वं चरमांतमां मरणसमुद्घात करीने शर्कराप्रभाना पश्चिम चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम रत्नप्रभापृथिवी संबंधे कह्युं तेम आ संबंधे यावत्-‘ते कारणथी एम कहेवाय छे’ त्यां सुधी समजवुं. ए रीते अनुक्रमे यावत्-पर्याप्त सूक्ष्म तेजस्कायिक सुधी जाणवुं.

अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक शर्कराप्रभाना पूर्वंचरमांतमां पश्चिमचरमांतमां वपपात.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक, शर्कराप्रभाना पूर्वं चरमान्तमां मरणसमुद्घात करी पश्चिम चरमांतमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! बे समय के त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कह्यो छो ? [उ०] हे गौतम ! में सात श्रेणीओ कही छे, ते आ रीते-१ ऋज्वायत अने यावत्-७ अर्धचक्रवाल. जो एकवक्र श्रेणिरूप गतिथी उत्पन्न थाय तो ते बे समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय अने जो द्विधा-वक्रश्रेणिरूप गतिथी उत्पन्न थाय तो ते त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. ते कारणथी हे गौतम ! एम कह्युं छे. ए रीते पर्याप्त बादर तेजस्कायिक संबंधे पण जाणवुं. बाकी बंधुं रत्नप्रभानी जेम समजवुं. जे पर्याप्त अने अपर्याप्त बादर तेजस्कायिको समयक्षेत्रमां समुद्घात करी बीजी पृथिवीना पश्चिम चरमांतमां चारे प्रकारना पृथिवीकायिकोने विषे, चारे प्रकारना अप्कायिकोने विषे, बे प्रकारना तेजस्कायिकोने विषे, चारे प्रकारना वायुकायिकोने विषे अने चारे प्रकारना वनस्पतिकायिकोने विषे उत्पन्न थाय छे तेओने पण बे समयनी के त्रण समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न कराववा. ज्यारे पर्याप्त अने अपर्याप्त बादर तेजस्कायिको तेओमांज उत्पन्न थाय ल्यारे तेने जेम रत्नप्रभा संबंधे कह्युं तेम एक समयनी, बे समयनी अने त्रण समयनी विग्रहगति समजवी, बाकी बंधुं रत्नप्रभानी पेठे जाणवुं. जेम शर्कराप्रभा संबंधे वक्तव्यता कही छे तेम यावत्-अधःसतम पृथिवी सुधी जाणवी.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीकायिक जीव अधोलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीनी बहारना क्षेत्रमां मरणसमुद्घात करी ऊर्ध्वलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीनी बहारना क्षेत्रमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ त्रण समयनी के चार समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के तेओ त्रण समयनी के चार समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जे अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीकायिक अधोलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीनी बहारना क्षेत्रमां मरणसमुद्घात करी ऊर्ध्वलोक क्षेत्रनी त्रसनाडीनी बहारना क्षेत्रमां अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीका-

अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकोनी विग्रह गति. त्रण समयनी के चार समयनी विग्रह गतिनुं कारण.

હીય ઉવવજિત્તય સે નં તિસમરપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, જે મવિય વિસેદીય ઉવવજિત્તય સે નં ચ્ચત્તસમરપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, સે તેણદ્દેણં જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા । एवं पञ्चत्तसुहुमपुढविकाइयत्ताय वि, एवं जाव-पञ्चत्तसुहुमतेउकाइयत्ताय ।

૧૫. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુદવિકારય નં મંતે ! અહોલોગ- જાવ-સમોહણિત્તા જે મવિય સમયએસે અપજ્જત્તવાયરતે-ઉકાઈયત્તાય ઉવવજિત્તય સે નં મંતે ! કરસમરપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! હુસમરપ્પણ વા તિસમરપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં ? [૩૦] एवं अलु गौयमा ! मय सत्त सेदीमो पञ्चत्तामो, तंजहा-१ उज्झुआयता, जाव-७ अद्धचक्रवाला । एगमोवंकाए सेदीय उववज्जमाणे दुसमरपणं विगगहेणं उववज्जेज्ज्ञा, दुहमोवंकाए सेदीय उववज्ज-माणे तिसमरपणं विगगहेणं उववज्जेज्ज्ञा, से तेणद्वेणं० । एवं पञ्चत्तपसु वि वायरतेउकाइयसु वि उववाएयवो । वाउकाइय-वणस्सइकाइयत्ताय चउक्कपणं भेदेणं जहा आउकाइयत्ताय तहेव उववाएयवो २० । एवं जहा अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइयस्स गममो मणिमो एवं पञ्चत्तसुहुमपुढविकाइयस्स वि भाणियवो, तहेव वीसाय ठाणेसु उववाएयवो ४० ।

૧૬. [પ્ર૦] અહોલોગએત્તનાલીય બાહિરિલ્લે એસે સમોહય, સમોહણિત્તા ? [૩૦] एवं वायरपुढविकाइयस्स वि अपज्जत्तगस्स पञ्चत्तगस्स य भाणियव ८० । एवं आउकाइयस्स चउव्विहस्स वि भाणियव १६० । सुहुमतेउकाइयस्स वुविहस्स वि एवं खेव २०० ।

૧૭. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરતેઉકાઈય નં મંતે ! સમયએસે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મવિય ઉહોલોગએત્તનાલીય બાહિ-રિલ્લે એસે અપજ્જત્તસુહુમપુદવિકારયત્તાય ઉવવજિત્તય સે નં મંતે ! કરસમરપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! હુસ-મરપ્પણ વા તિસમરપ્પણ વા ચ્ચત્તસમરપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં ? [૩૦] અદ્દો જહેવ રયણવ્વમાય તહેવ સ્સ સેદીમો । एवं जाव-

૧૮. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરતેઉકાઈય નં મંતે ! સમયએસે સમોહય, સમોહણિત્તા જે મવિય ઉહોલોગએત્તનાલીય બાહિ-રિલ્લે એસે પજ્જત્તસુહુમતેઉકાઈયત્તાય ઉવવજિત્તય સે નં મંતે ! ૦ ? [૩૦] સેસં તં એવ ।

વિકપણે એક પ્રતરમાં અનુશ્રેણી-સમશ્રેણિમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, જે વિશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. માટે તે કારણથી યાવત્- [ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી] ઉત્પન્ન થાય છે. એ રીતે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે અને યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકપણે જે ઉપજે તે માટે પણ એમજ જાણવું.

જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકની બાં તેજસ્કાયિકપણે કેટલા સમયની ગતિ હોય ?

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી સમય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે બે સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ શા હેતુથી કહો છો ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મેં સાત શ્રેણિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે- ૧ ઋતુ આવત-સીવી લાંબી શ્રેણિ અને યાવત્- ૭ અર્ધચક્રવાલ. જો તે જીવ એક તરફ વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો બે સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય અને જો ઉભયતઃ વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, તે કારણથી એમ કહ્યું છે. એ પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકોમાં પણ ઉપપાત કરાવવો. અપ્કાયિકની પેટે વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકપણે ચારે ભેદવડે ઉપપાત કરાવવો (૨૦). એ પ્રમાણે જેમ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંબંધે ગમક કહ્યો તેમ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંબંધે પણ ગમક કહેવો અને તેજ પ્રકારે તેને વીશે સ્થાનકમાં ઉપજાવવો (૪૦).

૧૬. અધોલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી-ઇત્યાદિ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક સંબંધે પણ એમજ કહેવું. અને એ રીતે ચારે પ્રકારના અપ્કાયિક સંબંધે પણ કહેવું ૧૬૦. બન્ને પ્રકારના સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયને પણ એમજ જાણવું ૨૦૦.

અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકની વિપ્રહગતિ.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! બે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! રત્નપ્રભા સંબંધે પૂર્વોક્ત સાત શ્રેણીઓના કથનરૂપે જે હેતુ કહ્યો છે યાવત્-તે હેતુ જાણવો.

અપર્યાપ્ત તેજસ્કાયિકની ૫૦ સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકરૂપે વિપ્રહગતિ.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયના વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વાકી બધું તેમજ જાણવું.

૧૯. [પ્ર૦] અપજ્ઞસત્તવાયરતેઝકારણં નં મંતે ! સમયભેદે સમોદય, સમોદહણિતા જે મવિપ સમયભેદે અપજ્ઞસત્તવાયરતે-
ઝકારણસાપ ડવવજ્ઞિતપ સે નં મંતે ! કદસમરણં વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! ઇગસમરણ વા દુસમરણ વા
તિસમરણ વા વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં ? [૩૦] અદ્દો જહેવ રયણવ્વમાય તહેવ સત્ત સેદ્દીઓ । ઇવં
પજ્ઞસત્તવાયરતેઝકારણસાપ વિ । ઘાઝકારણસુ ઘણસ્સરકારણસુ ય જહા પુદવિકારણસુ ડવવાદ્ધો તહેવ ચઢકણં મેદ્દેણં
ડવવાપ્પયદ્ધો । ઇવં પજ્ઞસત્તવાયરતેઝકારણો વિ ઇપ્પસુ ચેવ ઠાણેસુ ડવવાપ્પયદ્ધો । ઘાઝકારણ-ઘણસ્સરકારણાણં જહેવ પુદવિ-
કારણસે ડવવામો તહેવ માણિયદ્ધો ।

૨૦. [પ્ર૦] અપજ્ઞસુદ્ધમપુદવિકારણં નં મંતે ! ડહલોગભેત્તનાલીપ બાહિરિલ્લે ભેસે સમોદય, સમોદહણિતા જે મવિપ
અહેલોગભેત્તનાલીપ બાહિરિલ્લે ભેસે અપજ્ઞસુદ્ધમપુદવિકારણસાપ ડવવજ્ઞિતપ સે નં મંતે ! કદસમરણં ? [૩૦] ઇવં ।

૨૧. ડહલોગભેત્તનાલીપ બાહિરિલ્લે ભેસે સમોદયાણં અહેલોગભેત્તનાલીપ બાહિરિલ્લે ભેસે ડવવજ્ઞયાણં સો ચેવ ગમઓ
નિરવસેસો માણિયદ્ધો, જાવ-બાયરવણસ્સરકારણો પજ્ઞસત્તમો બાયરવણસ્સરકારણસુ પજ્ઞસત્તપસુ ડવવાદ્ધો ।

૨૨. [પ્ર૦] અપજ્ઞસુદ્ધમપુદવિકારણં નં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદય, સમોદહણિતા જે મવિપ લોગસ્સ
પુરચ્છિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે અપજ્ઞસુદ્ધમપુદવિકારણસાપ ડવવજ્ઞિતપ સે નં મંતે ! કદસમરણં વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞિતિ ?
[૩૦] ગોયમા ! ઇગસમરણ વા દુસમરણ વા તિસમરણ વા ચઢસમરણ વા વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞિતિ । [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં
મંતે ! ઇવં ઘુચ્છર-‘ઇગસમરણ વા જાવ-ડવવજ્ઞેજ્ઞા’ ? [૩૦] ઇવં અલ્લુ ગોયમા ! મપ સત્ત સેદ્દીઓ પજ્ઞસત્તમો, તંજહા—૧
ડજ્ઞુઆયતા, જાવ-૭ અજ્ઞચક્કવાલા । ડજ્ઞુઆયયાપ સેદ્દીપ ડવવજ્ઞમાણે ઇગસમરણં વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞેજ્ઞા । ઇગમોવંકાપ
સેદ્દીપ ડવવજ્ઞમાણે દુસમરણં વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞેજ્ઞા । દુદ્ધઓવંકાપ સેદ્દીપ ડવવજ્ઞમાણે જે મવિપ ઇગપયરંસિ અણુસેદ્દી
ડવવજ્ઞિતપ સે નં તિસમરણં વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞેજ્ઞા, જે મવિપ વિસેદ્દિ ડવવજ્ઞિતપ સે નં ચઢસમરણં વિગ્ગહેણં ડવવજ્ઞેજ્ઞા,
સે તેળદ્દેણં જાવ-ડવવજ્ઞેજ્ઞા । ઇવં અપજ્ઞસુદ્ધમપુદવિકારણો લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદય, સમોદહણિતા લોગસ્સ
પુરચ્છિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે અપજ્ઞસત્તપસુ પજ્ઞસત્તપસુ ય સુદ્ધમપુદવિકારણસુ, સુદ્ધમઆઝકારણસુ, અપજ્ઞસત્તપસુ પજ્ઞસત્તપસુ સુદ્ધમતે-
ઝકારણસુ, અપજ્ઞસત્તપસુ પજ્ઞસત્તપસુ ય સુદ્ધમવાઝકારણસુ, અપજ્ઞસત્તપસુ પજ્ઞસત્તપસુ બાયરવાઝકારણસુ, અપજ્ઞસત્તપસુ પજ્ઞસત્તપસુ

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્ર-મનુષ્યક્ષેત્રમાં સમુદ્ઘાત કરી સમયક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર
તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે મગવન્ ! કેટલા મમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે એક સમયની, બે
સમયની કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [૩૦] રત્નપ્રમા સંબંધે જે હેતુ કહ્યો હતો તેજ સાત
શ્રેણિરૂપ હેતુ જાણવો. એમ પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકપણે પળ જાણવું. જેમ પૃથિવીકાયિકને વિષે ઉપપાત કહ્યો તેમ વાયુકાયિકોમાં અને
વનસ્પતિકાયિકોમાં ચારે ભેદે ઉપપાત કહેવો. એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકનો પળ એજ સ્થાનકોમાં ઉપપાત કહેવો. જેમ વાયુકાયિક
અને વનસ્પતિકાયિકનો પૃથિવીકાયિકપણે ઉપપાત કહ્યો છે તેમ આ વિષે પળ ઉપપાત કહેવો.

અપર્યાપ્ત બાદર
તેજસ્કાયિકની
વિપ્રહગતિ.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક ઝર્ચ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને
અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે મગવન્ ! કેટલા સમયની
વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

અપર્યાપ્ત સૂ. પૃથિવી
કાયિકની ઝર્ચ્વલો
કમાંથી અધોલોકમ
વિપ્રહગતિ.

૨૧. ઝર્ચ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બહારના ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન
થતા [પૃથિવીકાયિકાદિ] સંબંધે પળ તેજ સંપૂર્ણ ગમ કહેવો યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકોમાં
ઉપપાત કહેવો.

૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ !
એક સમયની, બે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છે કે એક
સમયની યાવત્-ચાર સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે ધરેધર મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—
૧ ઋજ્ઞાયત,—યાવત્-૭ અર્ધચક્કવાલ, જો ઋજ્ઞાયત-સીધી લાંબી શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો એક સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય,
એકતરફ વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો તે બે સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. ઉભયતઃ વક્રશ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો જે એક પ્રતરમાં
અનુશ્રેણી-સમશ્રેણીથી ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, અને જે વિશ્રેણિમાં ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ચાર સમયની
વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. તે કારણથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત
કરી લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં ૨ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોમાં, ૪ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ અવકાયિકોમાં, ૬ અપર્યાપ્ત

લોકના પૂર્વ ચરમ
માં પૃથિવીકાયિક
યિકની વિપ્રહગતિ.

સુદુમવળસ્સરૂપસુ, અપજ્જતપસુ પજ્જતપસુ ય ચારસસુ ચિ ઠાણેસુ યપ્પણં ચેવ કમેણં માણિયલ્લો । સુદુમપુદવિકાર્ણો પજ્જ-
ત્તલ્લો—પવં ચેવ નિરવસેસો ચારસસુ ચિ ઠાણેસુ ઉવવાપયલ્લો ૨૪ । પવં યપ્પણં ગમપ્પણં જાવ—સુદુમવળસ્સરૂપસુ પજ્જતપસુ ચેવ માણિયલ્લો ।

૨૩. [પ્ર૦] અપજ્જતસુદુમપુદવિકાર્ણે નં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ, સમોદ્દણિત્તા જે ભવિય લોગસ્સ
વાહિણિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જતસુદુમપુદવિકાર્ણસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કહસમરૂપણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ।
દુસમરૂપણ વા તિસમરૂપણ વા ચડસમરૂપણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જહ । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! પવં ભુચ્છહ ? [૩૦] પવં કલ્હુ
ગોયમા ! મપ્પ સત્ત સેદ્ધીલ્લો પન્નત્તા, તંજહા—૧ ઉજ્જમાયતા, જાવ—૭ મન્નચ્ચક્રવાલા । પગ્ગલોચંકાપ સેદ્ધીપ ઉવવજ્જમાણે દુસમ-
રૂપણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જહ, દુહલોચંકાપ સેદ્ધીપ ઉવવજ્જમાણે જે ભવિય પગ્ગપયરંમિ અણુસેદ્ધીલ્લો ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં તિસમરૂપણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, જે ભવિય વિસેદ્ધિ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં ચડસમરૂપણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા સે તેળટ્ટેણં ગોયમા ! ૦ । પવં
યપ્પણં ગમપ્પણં પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ વાહિણિલ્લે ચરિમંતે ઉવવાપયલ્લો, જાવ—સુદુમવળસ્સરૂપસુ પજ્જતલ્લો સુદુમવ-
ળસ્સરૂપસુ પજ્જતપસુ ચેવ । સલ્લોસિં દુસમરૂપલ્લો તિસમરૂપલ્લો ચડસમરૂપલ્લો વિગ્ગલ્લો માણિયલ્લો ।

૨૪. [પ્ર૦] અપજ્જતસુદુમપુદવિકાર્ણે નં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ, સમોદ્દણિત્તા જે ભવિય લોગસ્સ
પચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જતસુદુમપુદવિકાર્ણસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કહસમરૂપણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦]
ગોયમા ! દુસમરૂપણ વા દુસમરૂપણ વા તિસમરૂપણ વા ચડસમરૂપણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં ૦ ?
[૩૦] પવં । જહેવ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ પુરચ્છિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે ઉવવાપયલ્લો તદેવ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ
પચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે ઉવવાપયલ્લો સલ્લે ।

૨૫. [પ્ર૦] અપજ્જતસુદુમપુદવિકાર્ણે નં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ, સમોદ્દણિત્તા જે ભવિય લોગસ્સ
ઉત્તરિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જતસુદુમપુદવિકાર્ણસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ૦ ? [૩૦] પવં જહા પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ
વાહિણિલ્લે ચરિમંતે ઉવવાપયલ્લો તદા પુરચ્છિમિલ્લે સમોદ્દપ ઉત્તરિલ્લે ચરિમંતે ઉવવાપયલ્લો ।

તેમ પ્રવાનું કારણ.

અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકોમાં, ૮ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વાયુકાયિકોમાં, ૧૦ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત બાદર વાયુકાયિકોમાં, તથા
૧૨ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં, એમ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત મળી ૧૮ બારે સ્થાનકોમાં ક્રમપૂર્વક કહેવો. સૂક્ષ્મ પૃથિવીકા-
યિકપર્યાપ્તનો એક પ્રમાણે બારે સ્થાનકોમાં સમગ્ર ઉપપાત કહેવો. એ રીતે એ ગમવડે યાવત્—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ
વનસ્પતિકાયિકોમાંજ ઉપપાત કહેવો.

અપ ૦ સૂ ૦ પૃથિવીકા-
યિકનો ઉપપાત.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક, લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત કરી લોકના દક્ષિણ ચરમાંતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે
બે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મે
ચલેચલ સાત શ્રેણીઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઋજ્વાયતા અને યાવત્—૭ અર્ધચક્રવાલ. જો તે જીવ એક તરફની વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન
થાય તો તે બે સમયના વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, ઇમયતઃ વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો જે એક પ્રતરમાં અનુશ્રેણિ—સમશ્રેણિ ઉત્પન્ન
થવાનો છે તે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉપજે અને જે વિશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. હે ગૌતમ !
તે કારણથી એ પ્રમાણે કહ્યું છે. એ રીતે એ ગમવડે પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાતપૂર્વક દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉપજાવવો. યાવત્—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વન-
સ્પતિકાયિકોનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં ઉપપાત કહેવો અને બધાને બે સમયની, ત્રણ સમયની અને ચાર સમયની વિગ્રહ ગતિ કહેવી.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત કરી લોકના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપ-
ર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે એક
સમયની, બે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહ્યું છે ? [૩૦] હે
ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત કરી પૂર્વ ચરમાંતમાંજ ઉપપાત કહ્યો તેમજ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત કરવા
પૂર્વક પશ્ચિમ ચરમાંતમાં બધાના ઉપપાત કહેવા.

લોકના પૂર્વચરમા-
ન્તથી પશ્ચિમ ચરમા-
ન્તમાં વિગ્રહગતિ.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ધાત કરી લોકના ઉત્તર ચરમાંતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્-
ધાતપૂર્વક દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાતપૂર્વક ઉત્તર ચરમાંતમાં ઉપપાત કહેવો.

૨૬. [પ્ર૦] અપજ્જતસુદુમ્પુદવિકારાણં મંતે ! લોગસ્સ દાહિણિલ્લે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે મહિય લોગસ્સ દાહિણિલ્લે એવ ચરિમંતે અપજ્જતસુદુમ્પુદવિકારાણં ઉવ્વજ્જિત્તપ્પ ? [૩૦] एवं जहा पुरच्छिमिल्ले समोहओ पुरच्छिमिल्ले એવ ઉવ્વજ્જિત્તપ્પો તદેવ દાહિણિલ્લે સમોહપ દાહિણિલ્લે એવ ઉવ્વજ્જિત્તપ્પો, તદેવ નિરવસેસં જાવ-સુદુમ્પવણસ્સદ્ધાઓ પજ્જતઓ સુદુમ્પવણસ્સદ્ધાણં એવ પજ્જતપ્પસુ દાહિણિલ્લે ચરિમંતે ઉવ્વજ્જિત્તપ્પો, एवं दहिणिल्ले समोहओ पच्छिमिल्ले चरिमंते उववाप-यव्वो । नवरं दुसमइय-तिसमइय-चउसमइयविग्गहो, सेसं तदेव । दहिणिल्ले समोहओ उत्तरिल्ले चरिमंते उववापयव्वो जहेव सट्ठणे तदेव । एगसमइय-दुसमइय-तिसमइय-चउसमइयविग्गहो । पुरच्छिमिल्ले जहा पच्छिमिल्ले, तदेव दुसमइय-ति-समइय-चउसमइयविग्गहो । पच्छिमिल्ले य चरिमंते समोहयाणं पच्छिमिल्ले એવ ઉવ્વજ્જમાણાણં જહા સટ્ઠાણે । ઉત્તરિલ્લે ઉવ્વજ્જમાણાણં ઇગસમઇઓ વિગ્ગહો નત્થિ, સેસં તદેવ । પુરચ્છિમિલ્લે જહા સટ્ઠાણે, દાહિણિલ્લે ઇગસમઇઓ વિગ્ગહો નત્થિ, સેસં તં એવ । ઉત્તરિલ્લે સમોહયાણં ઉત્તરિલ્લે એવ ઉવ્વજ્જમાણાણં જહેવ સટ્ઠાણે । ઉત્તરિલ્લે સમોહયાણં પુરચ્છિમિલ્લે ઉવ્વજ્જમાણાણં एवं એવ । नवरं एगसमइओ विग्गहो नत्थि । उत्तरिल्ले समोहयाणं दहिणिल्ले उववज्जमाणाणं जहा सट्ठणे, उत्तरिल्ले समोहयाणं पच्छिमिल्ले उववज्जमाणाणं एगसमइओ विग्गहो नत्थि, सेसं तदेव । जाव-सुदुमवणस्सदधाओ पज्जतओ सुदुमवणस्सदधाएसु पज्जतपसु એવ ।

૨૭. [પ્ર૦] કહિં મંતે ! બાયરપુદવિકારાણં પજ્જત્તાણં ઠાણા પજ્જતા ! [૩૦] गोयमा ! सट्ठणेणं अट्ठसु पुदवीसु-જહા ઠાણપદે, જાવ-સુદુમ્પવણસ્સદ્ધાઓ જે ય પજ્જત્તા જે ય અપજ્જત્તા તે સઘે ઇગવિદ્ધા અવિસેસમણાણત્તા સઘલોગપરિ-યાવજ્ઞા પજ્જતા સમણાહસો ! ।

૨૮. [પ્ર૦] અપજ્જતસુદુમ્પુદવિકારાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગહીઓ પજ્જતાઓ ! [૩૦] गोयमा ! अट्ठ कम्मपगहीओ पज्जताओ, તંજહા-૧ નાણાવરણિજ્ઞં જાવ-૮ અંતરાયં । एवं चउक्कएणं भेवेणं जहेव एगिदियसपसु जाव-बायरवणस्सद-कारायाणं पज्जत्ताणां ।

૨૬. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના દક્ષિણ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ધાત કરી લોકના દક્ષિણ ચરમાં-તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત કરી પૂર્વ ચરમાંતમાંજ ઉપપાત કહ્યો તેમજ દક્ષિણ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત અને દક્ષિણ ચરમાંતમાંજ ઉપપાત કહેશે-ઇત્યાદિ બધું પૂર્વ પ્રમાણેજ કહેવું, યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉપપાત કહ્યો એમ દક્ષિણ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત અને પશ્ચિમ ચરમાંતમાં ઉપપાત કહેવો. વિશેષ એ કે, બે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિ જાણવી અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. જેમ સ્થાનમાં કહ્યું તેમ દક્ષિણ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત અને ઉત્તર ચરમાંતમાં ઉપપાત કહેવો, અને એક સમય, બે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિ જાણવી. પશ્ચિમ ચરમાંતની પેઠે પૂર્વ ચરમાંતને વિષે જાણવું. તેમજ બે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિ જાણવી. પશ્ચિમ ચરમાંતમાં સમુદ્ધાત કરી અને પશ્ચિમ ચરમાંતમાં ઉત્પન્ન થતા પૃથિવી-કાયિકાદિ સંબંધે જેમ સ્થાનમાં કહ્યું તેમ જાણવું. ઉત્તર ચરમાંતમાં ઉત્પન્ન થતા જીવોને આશ્રયી એક સમયની વિપ્રહગતિ નથી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. પૂર્વ ચરમાંત સંબંધે સ્થાનની પેઠે સમજવું. દક્ષિણ ચરમાંતમાં એક સમયની વિપ્રહગતિ નથી અને બાકી બધું તેમજ સમજવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અને ઉત્તરમાં ઉપજતા જીવો સંબંધે સ્થાનની પેઠે જાણવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અને પૂર્વમાં ઉત્પન્ન થતા પૃથિવીકાયિકાદિ સંબંધે પણ એજ રીતે સમજવું. વિશેષ એ કે, એક સમયની વિપ્રહગતિ નથી. ઉત્તરમાં સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અને દક્ષિણમાં ઉત્પન્ન થતા જીવો સંબંધે સ્થાનની પેઠે જાણવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અને પશ્ચિમમાં ઉત્પન્ન થતા જીવોને આશ્રયી એક સમયની વિપ્રહગતિ નથી, બાકી બધું તેમજ જાણવું. યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં ઉપપાત કહેવો.

૨૭. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! પર્યાપ્ત બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં ક્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં સ્થાન સ્થાનને અપેક્ષી આઠ પૃથ્વીઓમાં છે-ઇત્યાદિ *સ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્-પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત તે બધા સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકો એક પ્રકારના છે, તેઓમાં કોઈ પણ વિશેષ યા ભિન્નતા નથી. હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તેઓ સર્વલોકમાં વ્યાપ્ત છે.

બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાન.

૨૮. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય. એ પ્રમાણે ચારે મેદો વહે જેમ ૯કેન્દ્રિય શતકમાં કહ્યું છે, તેમ યાવત્-પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકોને કયાં પ્રકૃતિઓ.

૨૯. [પ્ર૦] અપજ્જતસુહુમપુઢવિક્કાદયા ણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ બંધંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સસવિહ્વંધગા વિ, અદ્ધવિહ્વંધગા વિ, જહા પર્ગિદિયસપ્પસુ જાવ-પજ્જતા વાયરવણસ્સહકાદયા ।

૩૦. [પ્ર૦] અપજ્જતસુહુમપુઢવિક્કાદયા ણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચોહસ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ, તંજહા—નાણાવરણિજ્ઞં, જહા પર્ગિદિયસપ્પસુ જાવ-પુરિસવેદવજ્ઞં, एवं જાવ-વાવરવણસ્સહકાદયાણં પજ્જતગાણં ।

૩૧. [પ્ર૦] પર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? કિ નેરહપહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? ૦ [ઉ૦] જહા વઠંતીય પુઢવિક્કાદયાણં ઉવવાઓ ।

૩૨. [પ્ર૦] પર્ગિદિયાણં મંતે ! કહ સમુઘાયા પજ્જતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ સમુઘાયા પજ્જતા, તંજહા—વેદના-સમુઘાણ, જાવ-વેઝઙ્ગિયસમુઘાણ ।

૩૩. [પ્ર૦] પર્ગિદિયા ણં મંતે ! કિ તુલ્લટ્ઠિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ? તુલ્લટ્ઠિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ? વેમાયટ્ઠિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ? વેમાયટ્ઠિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગદયા તુલ્લટ્ઠિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ, અત્યેગદયા તુલ્લટ્ઠિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ, અત્યેગદયા વેમાયટ્ઠિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ, અત્યેગદયા વેમાયટ્ઠિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं ઘુચ્છહ—‘અત્યેગદયા તુલ્લટ્ઠિતીયા જાવ-વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પર્ગિદિયા ચઙ્ગિહા પજ્જતા, તંજહા—અત્યેગદયા સમાડયા સમોવવજ્ઞગા ૧, અત્યેગદયા સમાડયા વિસમોવવજ્ઞગા ૨, અત્યેગદયા વિસમાડયા સમોવવજ્ઞગા ૩, અત્યેગદયા વિસમાડયા વિસમોવવજ્ઞગા ૪ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવજ્ઞગા તે ણં તુલ્લટ્ઠિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ૧, તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવજ્ઞગા તે ણં તુલ્લટ્ઠિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ૨, તત્થ ણં જે તે વિસમાડયા સમોવવજ્ઞગા તે ણં વેમાયટ્ઠિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ૩, તત્થ ણં જે તે વિસમાડયા

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વી-
વીકાર્થિકને કર્મ-
બન્ધ.

એકેન્દ્રિયને કર્મનું
વેદન.

એકેન્દ્રિયોનો
ઉપપાત.

એકેન્દ્રિયને
સમુદ્ધાત.

એકેન્દ્રિયો શું તુલ્ય
વિશેષાધિક કર્મ
કરે ?

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાર્થિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે અથવા આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે—ઈત્યાદિ જેમ એકેન્દ્રિયશતકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાર્થિક સુધી જાણવું.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાર્થિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. તે આ પ્રમાણે—જ્ઞાનાવરણીય (વગેરે આઠ પ્રકૃતિઓ, વેદન્દ્રિયાદિ ચાર આવરણ, સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદપ્રતિબન્ધક કર્મ)—ઈત્યાદિ જેમ એકેન્દ્રિય શતકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—પુરુષવેદપ્રતિબન્ધક કર્મપ્રકૃતિ સુધી યાવત્—પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાર્થિક સુધી જાણવું.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઈત્યાદિ. [ઉ૦] જેમ *વ્યુત્કાંતિપદમાં પૃથ્વીકાર્થિકોનો ઉપપાત કહ્યો છે તેમ અહીં જાણવો.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવોને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર સમુદ્ધાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વેદનાસમુદ્ધાત, (૨ કપાય, ૩ મરણ) અને યાવત્—૪ વૈક્રિયસમુદ્ધાત.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તુલ્ય સ્થિતિવાળા—સમાન આયુષવાળા એકેન્દ્રિય જીવો તુલ્ય અને વિશેષાધિક કર્મનો બન્ધ કરે છે ? તુલ્ય સ્થિતિવાળા એકેન્દ્રિય જીવો પરસ્પર ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે ? ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે કે ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા પરસ્પર ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા એકેન્દ્રિયો પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે, ૨ કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે, ૩ કેટલાક ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે અને ૪ કેટલાક ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છો કે કેટલાક એકેન્દ્રિયો તુલ્યસ્થિતિવાળા યાવત્—ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મ કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય જીવો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ કેટલાક સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા, ૨ કેટલાક સમાન આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા, કેટલાક જુદા જુદા આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા, અને કેટલાક જુદા જુદા આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા છે અને તેઓ તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે. જેઓ સમાન આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ જુદી જુદી સ્થિતિવાળા છે અને તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મબન્ધ કરે છે. નપા જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા

વિસમોઘવજ્રગા તે ણં વેમાયદ્વિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ૪ । સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! જાવ—વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સ્તિ ૨ જાવ—વિહરતિ ।

ચોસીસહમે સય પદમે ઇગિંદિયસય પદમો ઉદેસો સમત્તો ।

અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ ભિન્ન ભિન્ન સ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ કરે છે. હે ગૌતમ ! તે કારણથી યાવત્—ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મ કરે છે ‘હે મગધન્ ! તે એમજ છે, હે મગધન્ ! તે એમજ છે’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ચોત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશતકનો પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહવિહા ણં મંતે ! અણંતરોઘવજ્રગા ઇગિંદિયા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા અણંતરોઘવજ્રગા ઇગિંદિયા પજ્જસા, તંજહા—૧ પુદવિક્કાહયા—દુયામેવો જહા ઇગિંદિયસયસુ જાવ—ઘાયરવણસ્સહકાહયા ય ।

૨. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! અણંતરોઘવજ્રગા ઘાયરપુદવિક્કાહયાણં ઠાણા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ધાણેણં અદ્ધસુ પુદવીસુ, તંજહા—રયણપ્પમાય જહા ઠાણપદે, જાવ—વીવેસુ સમુદ્દેસુ । પત્ય ણં અણંતરોઘવજ્રગા ઘાયરપુદવિક્કાહયાણં ઠાણા પજ્જસા, ઉવઘાપણં સઘ્લોપ, સમુઘાપણં સઘ્લોપ, સદ્ધાણેણં લોગસ્સ અસંસેજ્જહમાગે । અણંતરોઘવજ્રગાસુદ્ધમપુદવિક્કાહયા યગવિહા અવિસેસમજાણસા સઘ્લોપ પરિયાવજ્જા પજ્જસા સમણાસો ! । एवं एएणं कमेणं सध्वे णिंदिया भाणियद्वा, सद्धानां सध्वेसिं जहा ठाणपदे । तेसिं पज्जसगाणं घायराणं उवघाय—समुघाय—सद्धानाणि जहा तेसिं चेष अपज्जसगाणं घायराणं । सुदुमाणं सध्वेसिं जहा पुदविकाहयाणं भणिया तहेव भाणियद्वा जाव—वणस्सहकाहय सति ।

૩. [પ્ર૦] અણંતરોઘવજ્રગા સુદ્ધમપુદવિક્કાહયાણં મંતે ! કહ કમ્મપ્પગડીઓ પજ્જસાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્ધ કમ્મપ્પ-ગડીઓ પજ્જસાઓ—અં જહા ઇગિંદિયસયસુ અણંતરોઘવજ્રગાઉદેસય તહેવ પજ્જસાઓ, તહેવ બંધંતિ, તહેવ વેદંતિ, જાવ—અણંતરો-ઘવજ્રગા ઘાયરવણસ્સહકાહયા ।

૪. [પ્ર૦] અણંતરોઘવજ્રગાઈગિંદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવઘજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહેવ ઓહિય ઉદેસઓ મણિઓ તહેવ ।

૫. [પ્ર૦] અણંતરોઘવજ્રગાઈગિંદિયાણં મંતે ! કતિ સમુઘાયા પજ્જસા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દોઝિ સમુઘાયા પજ્જસા, તંજહા—વેદનાસમુઘાય ય કસાયસમુઘાય ય ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અનન્તરોપપન્ન (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનન્ત-રોપપન્ન એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિક વગેરે. તેના બે મેદ જેમ એકેન્દ્રિય શનકોમાં કહ્યા છે તેમ યાવત્—બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા.

અનન્તરોપપન્ન ૧
ન્દ્રિયમા પ્રકા

૨. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અનન્તરોપપન્ન બાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષા આટે પૃથિવીઓમાં, તે આ પ્રમાણે—રત્નપ્રમામાં—ઈત્યાદિ જેમ *સ્થાનપદમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—દીપોમાં અને સમુદ્રોમાં અનન્તરોપપન્ન પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો કહ્યાં છે. ઉપપાતની અપેક્ષા સર્વ લોકમાં અને સમુદ્રાતને આશ્રયી મવં લોકમાં છે. સ્વસ્થાનને અપેક્ષી તેઓ લોકના અસંખ્યાનમા ભાગમાં રહે છે. અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો વધા એક પ્રકારના વિશેષતા યા ભિન્નતા રહિત છે. તથા હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તેઓ સર્વલોકમાં વ્યાપ્ત છે. એ રીતે એ ક્રમવદે વધા એકેન્દ્રિયો સંબંધે કહેવું. તે વધાનાં સ્વસ્થાનો *સ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં. જેમ પર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયોના ઉપપાત, સમુદ્રાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ અપર્યાપ્ત બાદર એકેન્દ્રિયોનાં જાણવાં. જેમ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોનાં ઉપપાત, સમુદ્રાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ વધા સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયોના યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણના.

અનન્તરોપપન્ન ૨
પૃથિવીકાયન
સ્થાનો.

૩. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આટ કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે—ઈત્યાદિ જેમ એકેન્દ્રિય શતકોમાં અનન્તરોપપન્ન ઉદ્દેશકને વિષે કહ્યા પ્રમાણે કર્મપ્રકૃતિઓ કહેવી. યાવત્—તેજ રીતે બાંધે છે, તે જ રીતે વેદે છે, યાવત્—અનન્તરોપપન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું.

અનન્તરોપપન્ન
ન્દ્રિયને કર્મી
કૃતિઓ.

૪. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક—સામાન્ય ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ અહીં જાણવું.

ઉપપાત.

૫. [પ્ર૦] હે મગધન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોને કેટલા સમુદ્રાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને બે સમુદ્રાતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—વેદનાસમુદ્રાત અને કપાયસમુદ્રાત.

અનન્તરોપપન્ન
ન્દ્રિયને સમુદ્રા

૫. [પ્ર૦] અનંતરોવવજ્રગર્ભિદિયા ણં મંતે ! કિં તુલ્લટ્વિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ—પુચ્છા તદેવ । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગહયા તુલ્લટ્વિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ, અત્યેગહયા તુલ્લટ્વિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । [પ્ર૦] સે કેળેટ્ટેણં જાવ—વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ? [૩૦] ગોયમા ! અનંતરોવવજ્રગા ઈર્ગિદિયા ડુવિહા પજ્જસા, તંજહા—અત્યેગહયા સમાડયા સમોવવજ્રગા, અત્યેગહયા સમાડયા વિસમોવવજ્રગા । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવજ્રગા તે ણં તુલ્લટ્વિતીયા તુલ્લવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવજ્રગા તે ણં તુલ્લટ્વિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । સે તેળેટ્ટેણં જાવ—વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ।

ચોત્તીસદ્દમે સદ્દ પદમે ઈર્ગિદિયસદ્દ ધીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

કર્મવંધની વિશેષતા.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તુલ્ય સ્થિતિવાઙ્—સમાન આયુષવાઙ્ અનંતરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો શું પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે—આદિ પૂર્વવત્ પૂચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક તુલ્યસ્થિતિવાઙ્ એકેન્દ્રિયો તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે, કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાઙ્ એકેન્દ્રિયો જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે, યાવત્—જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—કેટલાક સમાન આયુષવાઙ્ અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા અને કેટલાક સમાન આયુષવાઙ્ અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે સમાન આયુષવાઙ્ અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાઙ્ હોઈ તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે અને જેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાઙ્ અને વિષમોપપન્ન—જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાઙ્ અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. માટે તે કારણથી યાવત્—ભિન્ન ભિન્ન વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશતકનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કાવિહા ણં મંતે ! પરંપરોવવજ્રગા ઈર્ગિદિયા પજ્જસા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા પરંપરોવવજ્રગા ઈર્ગિદિયા પજ્જસા, તંજહા—પુઢવિકાહયા—ભેદો ચડકકમ્મો જાવ—વળસ્સહકાહય સિ ।

૨. [પ્ર૦] પરંપરોવવજ્રગઅપજ્જસસુદ્ધમપુઢવિકાહય ણં મંતે ! રમીસે રયણપ્પમાણ પુઢવીણ પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોહય, સમોહણિસા જે ભવિણ રમીસે રયણપ્પમાણ પુઢવીણ જાવ—પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે અપજ્જસસુદ્ધમપુઢવિકાહયસાણ ઉવવજ્જિસદ્દ ? [૩૦] ઇયં ઇયણં અભિલાવેણં જહેવ પદમો ઉદ્દેસઓ જાવ—લોગચરિમંતો સિ ।

૩. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! પરંપરોવવજ્રગચાયરપુઢવિકાહયાણં ઢાણા પજ્જસા ? [૩૦] ગોયમા ! સટ્ટાણેણં અટ્ટસુ પુઢવીસુ—ઇયં ઇયણં અભિલાવેણં જહા પદમે ઉદ્દેસણ જાવ—તુલ્લટ્વિતીય સિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ।

ચોત્તીસદ્દમે સદ્દ પદમે ઈર્ગિદિયસદ્દ તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ત્રીજો ઉદ્દેશક.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન (ઉત્પત્તિના દ્વિતીયાદિસમયે વર્તમાન) એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિક વગેરે તેના ચાર ભેદ યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયની વિગ્રહગતિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પરંપરોપપન્ન અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણ સમુદ્ધાત કરી આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના યાવત્—પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થયાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉપજે ? [૩૦] એ રીતે એ અભિલાપથી જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ યાવત્—લોકચરમાંત સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન નાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને અપેક્ષી આઠે પૃથિવીમાં છે. એ રીતે એ અભિલાપથી જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—તુલ્યસ્થિતિવાઙ્ સુધી જાણવું. હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’ ૩૪-૩.

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતકનો ત્રીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૪-૧૧ ઉદ્દેશગા ।

एवं सेसा वि अट्ट उद्देसगा जाव-‘अचरमो’सि । नवरं अनंतरा अनंतरसरिसा, परंपरा परंपरसरिसा, चरमा य अचरमा य एवं चेव । एवं पते एकारस उद्देसगा ।

चोत्तीसइमे सए पढमे एगिंदियसए ४-११ उद्देसा समत्ता ।

पढमं एगिंदियसेदीसयं समत्तं ।

૪-૧૧ ઉદ્દેશકો.

ए रीते बाकीना पण आठ उद्देशको यावत्-‘अचरम’ सुधी कहेया. परंतु विशेष ए के, अनंतर उद्देशको अनंतर जेवा अने परंपर उद्देशको परंपर समान जाणवा. चरम अने अचरम विषे पण एज रीते जाणवुं. ए रीते ए अगियार उद्देशको कहेवा. ३४-११.

चोत्रीशमा शतकमां प्रथम एकेन्द्रियशतकना ४-११ उद्देशको समाप्त.

चोत्रीशमा शतकमां प्रथम एकेंद्रियश्रेणीशतक समाप्त.

વિતીયં સયં.

૧. [પ્ર૦] કહિહા ણં મંતે ! કળહલેસ્તા ઇગિંદિયા પજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા કળહલેસ્તા ઇગિંદિયા પજ્જા, મેદો ચઢકમો જહા કળહલેસ્સપગિંદિયસપ, જાવ-વણસ્સહકાય સિ ।

૨. [પ્ર૦] કળહલેસ્સપજ્જાસુહુમપુઢવિકારપ ણં મંતે ! દમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ પુરચ્છિમિહ્લેં ? [ઉ૦] એવં ઇપ્પણં અમિલાવેણં જહેવ ઓહિહલેસમો જાવ-‘લોગચરિમંતે’સિ । સહ્થ કળહલેસ્સેસુ ચેવ ઉવવાપયથો ।

૩. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! કળહલેસ્સપજ્જાસવાયરપુઢવિકારયાણં ઠાણા પજ્જા ? [ઉ૦] એવં ઇપ્પણં અમિલાવેણં જહા ઓહિહલેસમો જાવ-તુલ્લહિય સિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ સિ ।

एवं एपणं अमिलावेणं जहेव पढमं सेदिसयं तहेव एकारस उद्देसगा भाणियथा ३४-११ ।

વિતિયં ઇગિંદિયસેદિસયં સમત્તં ।

द्वितीय शतक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા એકેંદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા એકેંદ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તેના ચાર મેદ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા એકેંદ્રિય શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા
એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લો અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિપ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] ઇત્યાદિ પાઠવડે જેમ ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-લોકના ચરમાંત સુધી સમજવું. સર્વત્ર કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લામાં ઉપપાત કહેવો.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા
એકેન્દ્રિયોનો વિપ્રહ
ગતિથી ઉપપાત.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા અપર્યાપ્ત નાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] એ અમિત્તાપથી ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-‘તુલ્યસ્થિતિવાલ્લા’ સુધી સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. એ અમિત્તાપથી જેમ પ્રથમ શ્રેણીશતક કહ્યું તેમજ બીજા શ્રેણીશતકના અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લા
એકેન્દ્રિયના સ્થાનો.

બીજું એકેન્દ્રિયશ્રેણીશતક સમાપ્ત.

३-५ सयाइं

एवं नीललेस्सेहि वि तयं सयं । काउलेस्सेहि वि सयं । एवं जेव चउत्थं सयं । भविसिद्धियपहि वि सयं पंचमं समत्तं ।

चोत्तीसइमे सए ३-५ सयाइं समत्ताइं ।

३-५ शतको.

ए प्रमाणे नीललेस्यावाळाओ संबंधे त्रीजुं शतक कहेवुं. कापोतलेस्यावाळाओ संबंधे पण एज रीते चोथुं शतक कहेवुं अने भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण एज प्रकारे पांचमुं शतक कहेवुं.

चोत्रीशमा शतकमां ३-५ शतको समाप्त.

छट्टं सयं.

१. [प्र०] कइविहा णं मंते कण्हलेस्सा भवसिद्धिया एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] एवं जहेव ओहियउहेसओ ।

२. [प्र०] कइविहा णं मंते ! अणंतरोववन्ना कण्हलेस्सा भवसिद्धिया एगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] जहेव अणंतरोवव-
न्नउहेसओ ओहियो तहेव ।

३. [प्र०] कइविहा णं मंते ! परंपरोववन्ना कण्हलेस्सा भवसिद्धियएगिंदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा
परंपरोववन्ना कण्हलेस्सभवसिद्धियएगिंदिया पन्नत्ता—ओहियो भेदो चउकओ जाव—वणस्सरकाइयसि ।

४. परंपरोववन्नकण्हलेस्सभवसिद्धियअणजत्तसुद्धमुद्धविकाइए णं मंते ! इमीसे रयणप्पमाए पुढवीए—एवं एएणं
अभिलावेणं जहेव ओहियो उहेसओ जाव लोयचरमंते सि । सबत्थ कण्हलेस्सेसु भवसिद्धिएसु उववाएयव्वो ।

५. [प्र०] कहिं णं मंते ! परंपरोववन्नकण्हलेस्सभवसिद्धियपजत्तवायरपुढविकाइयार्य ठाणा पन्नत्ता ? [उ०] एवं एएणं
अभिलावेणं जहेव ओहियो उहेसओ जाव—‘तुल्लट्टिय’ सि । एवं एएणं अभिलावेणं कण्हलेस्सभवसिद्धियएगिंदिएहि वि तहेव
एकारसउहेसगसंजुत्तं छट्टं सत्तं ।

चोत्तीसइमे सए छट्टं सयं समत्तं ।

छट्टं शतक.

कृष्णलेस्यावाळा
भवसिद्धिक एकेन्द्रियोना प्रकार.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कइया छे ? [उ०] जेम औधिक उदेशकमां कइया
छे तेमज जाणवुं.

अनंतरोपपन्न कृष्ण
भव० एकेन्द्रियना
प्रकार.

२. [प्र०] हे भगवन् ! अनंतरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कइया छे ? [उ०] हे गौतम !
अनंतरोपपन्नक संबंधी औधिक उदेशकमां कइया प्रमाणे जाणवुं.

परंपरोपपन्न कृष्ण
भव० एकेन्द्रियना
प्रकार.

३. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो केटला प्रकारना कइया छे ? [उ०] हे गौतम ! परंपरो-
पपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो पांच प्रकारना कइया छे. एम औधिक चारे भेद यावत्—वनस्पतिकायिक सुधी कहेवा.

विग्रहगति.

४. हे भगवन् ! जे परंपरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळो भवसिद्धिक अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक आ रत्नप्रभा पृथिवीना [पूर्व
चरमान्तमां मरणसमुद्घात करी पश्चिम चरमान्तमां उत्पन्न थाय तो केटला समयनी विग्रहगतिथी उत्पन्न थाय ?]—इत्यादि पूर्वोक्त पाठवडे
औधिक उदेशक लोकचरमांत सुधी कहेवो. सर्वत्र कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिकोमां उपपात कहेवो.

पृथिवीकायिकना
स्थानो.

५. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक पर्याप्त बादर पृथिवीकायिकोनां स्थानो कयां कइया छे ? [उ०]
एम ए अभिलापधी तुल्यस्थितिवाळा सुधी औधिक उदेशक कहेवो. ए रीते ए अभिलापधी कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे
पण ते प्रमाणे अगिधार उदेशक सहित छट्टं शतक कहेवुं. ३४-६.

चोत्रीशमा शतकमां छट्टं शतक समाप्त.

७-१२ सयाई ।

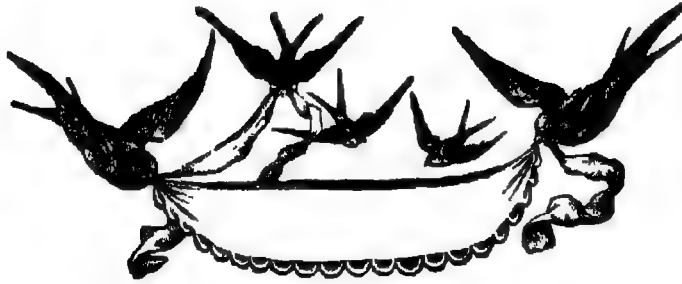
नीललेस्सभवसिद्धियर्गिदिपहु सयं सत्तमं । एवं काउलेस्सभवसिद्धियर्गिदिपहि वि अट्टमं सयं । जहा भवसिद्धिर्गहि चत्तारि सयाणि एवं अमभवसिद्धिर्गहि वि चत्तारि सयाणि भाणियवाणि । नवरं चरमअचरमवज्जा नव उद्देशगा भाणियवा, सेसं तं वेव । एवं एयाई बारस एगिदियसेढीसयाई । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि जाव-विहर । एगिदियसेढीसयाई समत्ताई ।

चउतीसहमं एगिदियसेढिसयं समत्तं ।

७-१२ शतको.

नीललेस्सयावाळा भवसिद्धिक एकेद्रियो संबंधे सातमुं शतक कहेवुं. ३४-७. ए रीते कापोतलेस्सयावाळा भवसिद्धिक एकेद्रियो संबंधे पण आठमुं शतक कहेवुं. ३४-८. जेम भवसिद्धिको संबंधे चार शतको कहां छे तेम अमभवसिद्धिको संबंधे पण चार शतक कहेवां. पण विशेष ए के, चरम अने अचरम सिवायना नव उद्देशको कहेवा. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. एम ए बार एकेद्रियश्रेणीशतको कहां. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ३४-१२. एकेन्द्रियश्रेणीशतको समाप्त.

चोत्रीशमुं एकेद्रियश्रेणीशतक समाप्त.

પળતીસદ્મં સયં

પઢમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ ણં મંતે ! મહાજુમ્મા પજ્ઞતા ? [૩૦] ગોયમા ! સોલસ મહાજુમ્મા પજ્ઞતા, તંજહા-કહજુમ્મકહજુમ્મે ૧, કહજુમ્મતેઓગે ૨, કહજુમ્મદાવરજુમ્મે ૩, કહજુમ્મકલિયોગે ૪, તેઓગકહજુમ્મે ૫, તેઓગતેઓગે ૬, તેઓગદાવરજુમ્મે ૭, તેઓગકલિઓ ૮, દાવરજુમ્મકહજુમ્મે ૯, દાવરજુમ્મતેઓ ૧૦, દાવરજુમ્મદાવરજુમ્મે ૧૧, દાવરજુમ્મકલિયોગે ૧૨, કલિઓગકહજુમ્મે ૧૩, કલિયોગતેઓગે ૧૪, કલિયોગદાવરજુમ્મે ૧૫, કલિયોગકલિઓગે ૧૬ ।

૨. [પ્ર૦] સે કળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्ध—‘સોલસ મહાજુમ્મા પજ્ઞતા, તંજહા-કહજુમ્મકહજુમ્મે, જાવ-કલિયોગકલિયોગે’ ? [૩૦] ગોયમા ! જે ણં રાસી ચડકણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચડપજ્ઞવસિય, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તે વિ કહજુમ્મા, સેત્તં કહજુમ્મકહજુમ્મે ૧ । જે ણં રાસી ચડકણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપજ્ઞવસિય, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કહજુમ્મા, સેત્તં કહજુમ્મતેઓ ૨ । જે ણં રાસી ચડકણં અવહારેણં અવહીરમાણે પુપ્પવસિય, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કહજુમ્મા, સેત્તં કહજુમ્મદાવરજુમ્મે ૩ । જે ણં રાસી ચડકણં અવહારેણં

પાંત્રીશમું શતક

પ્રથમ ઉદેશક.

મહાયુગ્મના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલાં મહાયુગ્મો-મહારાશિઓ કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સોઠ મહાયુગ્મો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ, ૨ કૃતયુગ્મત્ર્યોજ, ૩ કૃતયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ, ૪ કૃતયુગ્મકલ્પોજ, ૫ ત્ર્યોજકૃતયુગ્મ, ૬ ત્ર્યોજત્ર્યોજ, ૭ ત્ર્યોજદ્વાપરયુગ્મ, ૮ ત્ર્યોજકલ્પોજ, ૯ દ્વાપરયુગ્મકૃતયુગ્મ, ૧૦ દ્વાપરયુગ્મત્ર્યોજ, ૧૧ દ્વાપરયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ, ૧૨ દ્વાપરયુગ્મકલ્પોજ, ૧૩ કલ્પોજકૃતયુગ્મ, ૧૪ કલ્પોજત્ર્યોજ, ૧૫ કલ્પોજદ્વાપરયુગ્મ, ૧૬ કલ્પોજકલ્પોજ.

સોઠ મહાયુગ્મ કહેવાનું કારણ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી આપ ઇમ કહો છો કે કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મથી માંડી કલ્પોજકલ્પોજ સુધી સોઠ મહાયુગ્મો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ચાર બાકી રહે, અને તે રાશિના અપહારસમયો પણ કૃતયુગ્મ હોય તો તે (રાશિ) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ કહેવાય ૧. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ત્રણ બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો પણ કૃતયુગ્મ હોય તો તે રાશિ કૃતયુગ્મત્ર્યોજ કહેવાય ૨. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં બે બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કૃતયુગ્મ હોય તો તે કૃતયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ કહેવાય ૩. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં એક બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કૃતયુગ્મ હોય તો તે કૃતયુગ્મકલ્પોજ કહેવાય ૪. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ચાર બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો ત્ર્યોજ હોય તો તે ત્ર્યોજકૃતયુગ્મ કહેવાય ૫. જે રાશિને ચાર

૧ યુગ્મ—રાશિવિશેષ, તે રાશિઓ છુલ્લક-છુલ્લક પણ હોય અને મોટા પણ હોય, તેમાં પૂર્વે છુલ્લક રાશિની પ્રરૂપણા કરી, હવે અહીં મહાયુગ્મ-મોટા રાશિઓની પ્રરૂપણા કરવાની છે. જે રાશિને પ્રતિસમય ચાર ચારના અપહારથી અપહારતાં છેવટે ચાર બાકી રહે અને અપહારસમયોને પણ ચાર ચારના અપહારથી અપહારતાં ચાર સમયો બાકી રહે તે ‘કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ’ કહેવાય છે. કારણ કે અપહારણ કરાતા દ્રવ્ય અને સમયની અપેક્ષા બંને રીતે તે કૃતયુગ્મરૂપ છે. એ પ્રમાણે અન્ય રાશિસંબંધે પણ જાણવું. જેમકે સોઠ સંખ્યા જઘન્ય કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિ રૂપ છે, તેને ચારની સંખ્યાથી અપહારતા છેવટે ચાર બંધે છે અને અપહાર સમયો પણ ચાર છે. જેમકે જઘન્યથી ઓગળીણની સંખ્યાને પ્રતિસમય ચારથી અપહારતા છેવટે ત્રણ બાકી રહે અને અપહારસમયો ચાર હોય તો તે અપહારતા દ્રવ્યની અપેક્ષા ત્ર્યોજ અને અપહારસમયની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ ઇટલે તે રાશિ કૃતયુગ્મત્ર્યોજ કહેવાય છે. અહીં બંધે અપહારક સમયની અપેક્ષા આઠ પદ છે અને અપહારતા દ્રવ્યની અપેક્ષા ચૌદ પદ છે. તે રાશિની જઘન્ય સંખ્યા અનુક્રમે નીચે પ્રમાણે છે—(૧) ૧૬, (૨) ૧૫, (૩) ૧૮, (૪) ૧૭, (૫) ૧૨, (૬) ૧૫, (૭) ૧૪, (૮) ૧૩, (૯) ૧૧, (૧૦) ૧૧, (૧૧) ૧૦, (૧૨) ૯, (૧૩) ૪, (૧૪) ૭, (૧૫) ૬, (૧૬) ૫.

અવહીરમાણે યગપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કહજુમ્મા, સેત્તં કહજુમ્મકલિયોગે ૪ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચ્ચપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેયોગા, સેત્તં તેઓગકહજુમ્મે ૫ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેઓગા, સેત્તં તેઓગતેઓગે ૬ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે દોપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેયોયા, સેત્તં તેઓયદાવરજુમ્મે ૭ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે યગપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેઓયા, સેત્તં તેઓયકલિયોગે ૮ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચ્ચપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા, સેત્તં દાવરજુમ્મકહજુમ્મે ૯ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા સેત્તં દાવરજુમ્મતેયોય ૧૦, જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે દુપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા, સેત્તં દાવરજુમ્મદાવરજુમ્મે ૧૧ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે યગપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા, સેત્તં દાવરજુમ્મકલિયોય ૧૨ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચ્ચપજ્જવસિય જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિયોગા સેત્તં કલિઓગ-કહજુમ્મે ૧૩ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિ-યોગા સેત્તં કલિયોગતેયોય ૧૪ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે દુપજ્જવસિય જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિયોગા, સેત્તં કલિયોગદાવરજુમ્મે ૧૫ । જે નં રાસી ચ્ચક્રણં અવહારેણં અવહીરમાણે યગપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિયોગા, સેત્તં કલિયોગકલિઓગે ૧૬ । સે તેણદ્દેણં જાવ-‘કલિઓગકલિઓગે’ ।

૧. [પ્ર૦] કહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિવિયા નં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? કિં નેરહિપર્હિતો ? [૩૦] જહા ઉપ્પલુહેસય તહા ઉવવાઓ ।

૪. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા યગસમયણં કેવરયા ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સોલસ વા, સંભેજ્ઞા વા, અસંભેજ્ઞા વા, અણંતા વા ઉવવજ્ઞંતિ ।

૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા સમય સમય-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! તે નં અણંતા સમય સમય અવહીરમાણા ૨ અણંતાર્હિ ઉસ્સપ્પિણી-અવસપ્પિણીર્હિ અવહીરંતિ, ણો ચેવ નં અવહરિયા સિયા । ઉચ્ચત્તં જહા ઉપ્પલુહેસય ।

સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ત્રણ બાકી રહે અને તે રાશિના અપહાર સમયો ત્ર્યોજ હોય તો તે ત્ર્યોજત્ર્યોજ કહેવાય ૬. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં બે બાકી રહે અને તે રાશિના અપહાર સમયો ત્ર્યોજ હોય તો તે ત્ર્યોજદ્વાપરયુગ્મ કહેવાય ૭. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં એક બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો ત્ર્યોજ હોય તો ત્ર્યોજકલ્પોજ કહેવાય ૮. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ચાર બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો દ્વાપરયુગ્મ હોય તો તે દ્વાપરકૃતયુગ્મ કહેવાય ૯. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ત્રણ બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો દ્વાપરયુગ્મ હોય તો તે દ્વાપરયુગ્મત્ર્યોજ કહેવાય ૧૦. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં બે બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો દ્વાપરયુગ્મ હોય તો તે દ્વાપરયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ કહેવાય ૧૧. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં એક બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો દ્વાપરયુગ્મ હોય તો તે દ્વાપરયુગ્મકલ્પોજ કહેવાય ૧૨. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ચાર બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કલ્પોજ હોય તો તે કલ્પોજકૃતયુગ્મ કહેવાય ૧૩. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ત્રણ બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કલ્પોજ હોય તો તે કલ્પોજત્ર્યોજ કહેવાય ૧૪. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં બે બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કલ્પોજ હોય તો તે કલ્પોજદ્વાપરયુગ્મ કહેવાય ૧૫. અને જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં એક બાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કલ્પોજ હોય તો તે કલ્પોજકલ્પોજ કહેવાય. માટે તે હેતુથી યાવત્-કલ્પોજકલ્પોજ સુધી સોઠ મહાયુગ્મો કહ્યાં છે.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? શું નૈરયિકોથી ઉત્પન્ન થાય છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઉત્પલોદેશકર્મા ઉપપાત કહ્યો છે તે પ્રમાણે અહીં ઉપપાત કહેવો.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સોઠ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત જીવો એક સમયે ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો સમયે સમયે-અનન્તા અપહારાય તો કેટલા કાઢે ખાલી થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો સમયે સમયે અનન્તા અપહારાય અને અનંત ઉત્સર્પિણી અને અનંત અવસર્પિણી સુધી અપહરીય તો પણ તેઓ ખાલી થાય નહીં. તેઓની ડંચાર્દ *ઉત્પલોદેશકર્મા કહ્યા પ્રમાણે જાણવી.

કૃતયુગ્મ ૨ રાશિરૂપ
પ્રકેન્દ્રિયોનો
ઉપપાત-
એક સમયમાં ઉપ-
પાતસંખ્યા.

જીવોની સંખ્યા.

૬. [પ્ર૦] તે જ મંતે ! જીવા નાનાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કિં બંધગા, અબંધગા ? [ઉ૦] ગોયમા ! બંધગા, નો અબંધગા । एवं सर्वेसि आउयवज्जाणं । आउयस्स बंधगा वा अबंधगा वा ।

૭. [પ્ર૦] તે જ મંતે ! જીવા નાનાવરણિજ્ઞસ્સ-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! વેદગા, નો અવેદગા । एवं सर्वेसि ।

૮. [પ્ર૦] તે જ મંતે ! જીવા કિં સાતાવેદગા, અસાતાવેદગા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સાતાવેદગા વા અસાતા-વેદગા વા । एवं उप्पलुहेसगपरिवादी । सर्वेसि कम्माणं उदर्, नो अणुदर् । छहं कम्माणं उदीरगा, नो अणुदीरगा । वेदणिज्जा-उयाणं उदीरगा वा अणुदीरगा वा ।

૯. [પ્ર૦] તે જ મંતે ! જીવા કિં કણ્હ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કણ્હલેસ્સા વા, નીલેલેસ્સા વા, કાઝલેસ્સા વા તેઝલેસ્સા વા । નો સમ્મવિટ્ટી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી, મિચ્છાદિટ્ટી । નો નાણી, અન્નાણી-નિયમં દુઅન્નાણી, તંજહા-મદઅન્નાણી ય સુયઅન્નાણી ય । નો મણજોગી, નો વહજોગી, કાયયોગી । સાગારોવડત્તા વા, અનાગારોવડત્તા વા ।

૧૦. [પ્ર૦] તેસિ જ મંતે ! જીવાણં સરીરા કતિવજ્ઞા-જહા ઉપ્પલુહેસપ સઘત્થ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહા ઉપ્પલુહેસપ ઋતાસગા વા, નીસાસગા વા, નો ઉસ્સાસનીસાસગા વા । આહારગા વા અનાહારગા વા । નો વિરયા, અધિરયા, નો વિરયાવિરયા । સકિરયા, નો અકિરયા । સત્તવિહબંધગા વા અદ્ધવિહબંધગા વા । આહારસન્નોવડત્તા વા જાત્ત-પરિગ્ગ-હસન્નોવડત્તા વા । કોહકસાયી વા, માણકસાયી, જાવ-લોમકસાયી વા । નો હત્થિવેદગા, નો પુરિસવેદગા, નપુંસગવેદગા । હત્થિવેયબંધગા વા પુરિસવેદબંધગા વા નપુંસગવેદબંધગા વા । નો સઘ્ગી, અસઘ્ગી । સરંદિયા, નો અર્ણિદિયા ।

૧૧. [પ્ર૦] તે જ મંતે ! કહ્હુમ્મકહ્હુમ્મર્ણિગિદિયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્હણેણં પક્કં સમયં, ઉહ્હોસેણં અણંતં કાલં-અણંતા ઉસ્સપ્પિણિઓસપ્પિણીઓ, વણસ્સહકાઈયકાલો । સંવેહો ન મહ્હા, આહારો જહા ઉપ્પલુહેસપ, નવરં નિઘાણાણં છહિસિં, વાઘાયં પડુચ્છ સિય તિવિસિં, સિય વડવિસિં, સિય પંચવિસિં, સેસં તહેવ । ઠિત્તી જહ્હણેણં

બંધ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તેઓ (એકેન્દ્રિયો) જ્ઞાનાવરણીય કર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બંધક છે, પણ અબંધક નથી. એ રીતે આયુષ સિવાય બધાં કર્મો વિષે જાણવું, તેઓ આયુષના બંધક પણ છે અને અબંધક પણ છે.

વેદક.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયના વેદક છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વેદક છે, પણ અવેદક નથી. એ પ્રમાણે બધા કર્મ સંબંધે સમજવું.

સાતાવેદક અને
અસાતાવેદક.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સાતા-સુખના વેદક છે કે અસાતા-દુઃખના વેદક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાતાના વેદક છે અને અસાતાના વેદક પણ છે. જેમ *ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કર્મ સંબંધે જે પરિપાટી કહી છે તે અહીં જાણવી. તેઓ બધાય કર્મોના ઉદયી છે પણ અનુદયી નથી. છ કર્મોના ઉદીરક છે, પણ અનુદીરક નથી. વેદનીય અને આયુષ કર્મના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે.

લેશ્યા.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્કા છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્કા, નીલલેશ્યાવાલ્કા, કાપોતલેશ્યાવાલ્કા તથા તેજોલેશ્યાવાલ્કા છે. તેઓ સમ્યદ્દષ્ટિઓ નથી, સમ્યમિથ્યાદષ્ટિઓ નથી, પણ મિથ્યાદષ્ટિઓ છે. જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની નથી, પણ અવશ્ય બે અજ્ઞાનવાલ્કા છે. તે આ પ્રમાણે-મતિઅજ્ઞાનવાલ્કા અને શ્રુતઅજ્ઞાનવાલ્કા. તેઓ મનોયોગવાલ્કા નથી, વચ્ચનયોગવાલ્કા નથી, માત્ર કાયયોગવાલ્કા છે. સાકાર ઉપયોગવાલ્કા છે અને અનાકાર ઉપયોગવાલ્કા પણ છે.

શરીરોના વર્ણાદિ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે એકેન્દ્રિય જીવોનાં શરીરો કેટલા વર્ણવાલ્કાં હોય છે-ઈત્યાદિ *ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે સર્વે અર્થના પ્રશ્નો કરવા. [ઉ૦] હે ગૌતમ !- ઈત્યાદિ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે [તેઓના શરીરો પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ અને આઠ સ્પર્શવાલ્કા] જાણવા તેઓ ઉચ્છ્વાસવાલ્કા, નિઃશ્વાસવાલ્કા અને ઉચ્છ્વાસનિઃશ્વાસ વિનાના પણ છે. આહારક અને અનાહારક છે. સર્વવિરતિવાલ્કા અને વેશવિરતિવાલ્કા નથી, પણ અવિરતિવાલ્કા છે. ક્રિયાવાલ્કા છે, પણ ક્રિયા વિનાના નથી. સાત પ્રકારના કર્મના બંધક છે અને આઠ પ્રકારના કર્મના બંધક છે. આહાર સંજ્ઞાના ઉપયોગવાલ્કા છે, યાવત્-પરિપ્રહસંજ્ઞાના ઉપયોગવાલ્કા છે. ક્રોધકષાયવાલ્કા, માનકષાયવાલ્કા અને યાવત્-લોભકષાયવાલ્કા છે. સ્ત્રીવેદવાલ્કા નથી, પુરુષવેદવાલ્કા નથી, પણ નપુંસકવેદવાલ્કા છે. સ્ત્રીવેદબંધક છે, પુરુષવેદબંધક છે અને નપુંસકવેદબંધક છે. સંજ્ઞી (મનસંજ્ઞાવાલ્કા) નથી, પણ અસંજ્ઞી છે. ઇન્દ્રિયવાલ્કા છે અને ઇન્દ્રિયવિનાના છે.

અનુબંધવાલ્કા.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કૃતયુગમકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જષ્ણ્ય એક

* મગ. સ. ૩ જા. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૦૬.

૧. † મગ. સ. ૩ જા. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૦-૨૧૩.

મંગોમુખુરં, ઝહોલેખં બાવીસં વાસસહસ્તારં । સમુગ્ધાયા બાવિહ્યા ચચારિ । મારણંતિયસમુગ્ધાતેખં સમોદયા વિ મરંતિ, બ્રહ્મોદયા વિ મરંતિ । ઝહ્નુજા ઝહા ઉપ્પલુદ્દેસય ।

૧૨. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સઘપાળા, જાવ—સહસસા કહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિવિયા ઉવવખપુહા ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! મહારં મહુવા અનંતખુસો ।

૧૩. [પ્ર૦] કહજુમ્મતેઓયર્ગિવિયા ખં મંતે ! કઓ ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ તહેવ ।

૧૪. [પ્ર૦] તે ખં મંતે ! જીવા યગસમય—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પફૂળવીસા વા, સંજેજા વા, અસંજેજા વા, અળંતા વા ઉવવજંતિ, સેસં ઝહા કહજુમ્મકહજુમ્માણં જાવ—અનંતખુસો ।

૧૫. [પ્ર૦] કહજુમ્મદાવરજુમ્મપર્ગિવિયા ખં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ તહેવ ।

૧૬. [પ્ર૦] તે ખં મંતે ! જીવા યગસમય—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! મટ્ટારસ વા સંજેજા વા અસંજેજા વા અળંતા વા ઉવવજંતિ, સેસં તહેવ જાવ—અનંતખુસો ।

૧૭. [પ્ર૦] કહજુમ્મકલિયોગર્ગિવિયા ખં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ તહેવ । પરિમાણં સચરસ વા, સંજેજા વા, અસંજેજા વા, અળંતા વા, સેસં તહેવ જાવ—અનંતખુસો ।

૧૮. [પ્ર૦] તેયોગકહજુમ્મપર્ગિવિયા ખં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ તહેવ, પરિમાણં ચારસ વા સંજેજા વા અસંજેજા વા અળંતા વા ઉવવજંતિ, સેસં તહેવ જાવ—અનંતખુસો ।

સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીસુધી વનસ્પતિકાયિકના કાલ પર્યન્ત હોય. *સંવેધ કહેવાનો નથી. ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે (સં. ૩ પૃ. ૨૧૧) આહાર કહેવો. પણ વિશેષ એ છે, તેઓ દિશાનો પ્રતિબંધ ન હોય તો છપ દિશામાંથી આવેલો આહાર પ્રહણ કરે છે, અને જો પ્રતિબંધ હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, ચાર દિશામાંથી કે પાંચ દિશામાંથી આવેલ આહારને પ્રહણ કરે છે. બાકી બધું તેમજ જાણવું. તેઓની સ્થિતિ જગત્ત્વેક સમયનો અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ હજાર વર્ષની છે. તેઓને આદિના ચાર સમુદ્ધાતો હોય છે. તે બધાય મારણાતિકસમુદ્ધાતથી મરે છે અને તે સિવાય પણ મરે છે. †ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉદ્વર્તના કહેવી.

સંવેધાદિ.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વધા પ્રાણો યાવત્—વધા સત્ત્વો કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, અનેકવાર અથવા અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે.

સર્વ જીવોનો કૃત-યુગ્મ કૃતયુગ્મરાશિ-રૂપ એકેન્દ્રિયપણે ઉત્પાદ.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મયોજ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે ઉપપાત કહેવો.

કૃતયુગ્મયોજરાશિ-રૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ. ઉત્પાદ સંસ્થા.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓગળીશ, સંસ્થાતા, અસંસ્થાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો સંવેધે જેમ કહ્યું તેમ યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’ ત્યાં સુધી જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મદ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનો ઉપપાત તેમજ જાણવો.

કૃતયુગ્મદ્વાપર પ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ? [પ્ર૦] હે ગૌતમ ! તેઓ એક સમયે અઢાર, સંસ્થાતા, અસંસ્થાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’ ત્યાં સુધી તેમજ જાણવું.

ઉપપાત સંસ્થા.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મકલ્પોજરાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [પ્ર૦] હે ગૌતમ ! તેઓનો ઉપપાત તેમજ જાણવો. તેઓનું પરિમાણ—સત્તર, સંસ્થાતા, અસંસ્થાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’ ત્યાં સુધી તેમજ જાણવું.

કૃતયુગ્મ કલ્પોજરાશિ-પ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! યોજકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપપાત તેમજ જાણવો. તેઓનું પરિમાણ—એક સમયે બાર, સંસ્થાતા, અસંસ્થાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. બાકી બધું તેમજ જાણવું. યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’.

યોજકૃતયુગ્મ પ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૧૧ * ઉત્પલોદ્દેશકમાં ઉત્પલના જીવોનો ઉત્પાદ વિવક્ષિત છે અને તે પૃથ્વીકાવિકાદિ અન્ય કાયમાં જઈ પુનઃ ઉત્પલમાં આવી ઉપજે ત્યારે તેનો સંવેધ થાય છે, પણ અહીં કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ અધિકૃત છે અને એકેન્દ્રિયો તો અનન્ત ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેઓ ત્યાંથી નીકળી સજાતીય કે વિજાતીય કાયમાં ઉત્પન્ન થઈ પુનઃ એકેન્દ્રિયપણે ઉપજે ત્યારે સંવેધ થાય છે. પણ તેઓનું ત્યાંથી નીકળવું અસંભવિત હોવાથી સંવેધ થતો નથી. જે કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મદ્વાર રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ કહ્યો છે તે ત્રસકાવિકાથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તેની અપેક્ષા છે, પણ તે શાસ્ત્રિક ઉત્પાદ નથી, કારણ કે એકેન્દ્રિયોમાં પ્રતિસમય અનન્ત જીવોનો ઉત્પાદ થાય છે. તેથી અહીં એકેન્દ્રિયોની અપેક્ષા સંવેધનો અસંભવ હોવાથી કહ્યો નથી.—ટીકા.

† મગ. સં. ૩ પૃ. ૧૧ ઉ. ૧૫. ૨૧૨.

૧૯. [પ્ર૦] તેયોયતેયોયર્પિદિયા ણં મંતે ! કઓહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ! [૩૦] ઉવવાઓ તહેવ । પરિમાણં પચ્ચસ વા, સંસેજ્ઞા વા, અસંસેજ્ઞા વા, અણંતા વા સેસં તહેવ જાવ-અણંતચુત્તો । एवं पपसु सोलससु महाजुम्मेसु पक्षो गमओ । नवरं परिमाणे नाणसं-तेयोयदावरजुम्मेसु परिमाणं चोहस वा, संसेज्जा वा, असंसेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । तेयोगक-लियोगेसु तेरस वा, संसेज्जा वा, असंसेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । दावरजुम्मकडजुम्મેસુ અટ્ટ વા, સંસેજ્ઞા વા, અસંસેજ્ઞા વા, અણંતા વા ઉવવજ્ઞંતિ । दावरजुम्मेतेयोगेसु एकारस वा, संसेज्जा वा, असंसेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । दावरजुम्मदावरजुम्મેસુ દસ વા સંસેજ્ઞા વા અસંસેજ્ઞા વા અણંતા વા, दावरजुम्मकलियोगेसु नव वा, संसेज्जा वा, असं-सेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । कलियोगकडजुम्મે ચત્તારિ વા, સંસેજ્ઞા વા, અસંસેજ્ઞા વા, અણંતા વા ઉવવજ્ઞંતિ । कलियोगतेयोगेसु सत्त वा, संसेज्जा वा, असंसेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति । कलियोगदावरजुम्मेसु छ वा, संसेज्जा वा, असंसेज्जा वा, अणंता वा उववज्जंति ।

૨૦. [પ્ર૦] કલિયોગકલિયોગર્પિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ! [૩૦] ઉવવાઓ તહેવ । પરિમાણં પંચ વા, સંસેજ્ઞા વા, અસંસેજ્ઞા વા, અણંતા વા ઉવવજ્ઞંતિ ! સેસં તહેવ જાવ-અણંતચુત્તો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

પળતીસદ્દમે સપ્ પદમો ઉદેસો સમસો ।

ત્ર્યોજ-ત્ર્યોજ પ્રમાણ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉપપાત.

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ત્ર્યોજત્ર્યોજરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] ઉપપાત પૂર્વની પેઠે જાણવો. પરિમાણ—પ્રતિસમય પંદર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી બધું તેમજ જાણવું. યાવત્-‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’. એ પ્રમાણે એ સોઢે મહાયુગ્મોમાં એકજ પ્રકારનો ગમ જાણવો. માત્ર પરિમાણમાં વિશેષતા છે—ત્ર્યોજદ્વાપરયુગ્મમાં પરિમાણ ચૌદ સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. ત્ર્યોજકલ્યોજમાં ત્રેર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મકૃતયુગ્મમાં આઠ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મત્ર્યોજમાં અગિયાર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મમાં દસ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મકલ્યોજમાં નવ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્યોજકૃતયુગ્મમાં ચાર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્યોજત્ર્યોજમાં સાત, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્યોજદ્વાપરયુગ્મમાં છ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

કલ્યોજકલ્યોજરા-
શિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો
ઉપપાદ.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કલ્યોજકલ્યોજરાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] ઉપપાત પૂર્વની પેઠે જાણવો. પરિમાણ—પાંચ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી બધું યાવત્-‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’ ત્યાં સુધી તેમજ જાણવું. ‘હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે’.

પાંત્રીશમા શ્લોકમાં પ્રથમ ઉદેશક સમાપ્ત.

બીઓ ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] પદમસમયકડજુમ્મકડજુમ્મર્પિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ! [૩૦] ગોયમા ! તહેવ, एवं जहेव पदमो उदेसओ तहेव सोलसचुत्तो षितिओ वि भाणियवो, तहेव सत्तं । नवरं इमाणि य दस नाणसाणि—१ ओगाहणा जहसेणं अंगुलस्स असंसेज्जइमाणं, उक्कोसेण वि अंगुलस्स असंसेज्जइमाणं । २ आउयकम्मस्स नो बंधगा, अबंधगा । ३ आउयस्स नो उदीरगा, अणुदीरगा । ४ नो उस्सासगा, नो निस्सासगा, नो उस्सासनिस्सासगा । ५ सत्तविहबंधगा, नो अट्टविहबंधगा ।

દ્વિતીય ઉદેશક.

પ્રથમ સમયોત્પન્ન
કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉપપાદ.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જેને ઉત્પન્ન થયાને પહેલો સમય થયો છે એવા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેમજ જાણવું. જેમ પ્રથમ ઉદેશક કહ્યો તેમજ [સોઢ રાશિને આશ્રયી] સોઢ વાર પાઠના કથનપૂર્વક બીજો ઉદેશક કહેવો. વાકી બધું તેમજ કહેવું. પરન્તુ દસ વાસ્તવ વિશેષતા છે—(૧) તેજોની અવગાહના-શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની હોય છે. (૨) આયુષ કર્મેના બંધક નથી, પણ અબંધક હોય છે. (૩) આયુષ કર્મેના ઉદીરક નથી, પણ અનુદીરક હોય છે. (૪) ઉષ્ણાસવાઝા નથી, નિઃશ્વાસવાઝા નથી અને ઉષ્ણાસનિઃશ્વાસવાઝા પણ નથી. (૫) સાત પ્રકારના કર્મ બંધક હોય છે, પણ આઠ પ્રકારના બંધક નથી હોતા.

૧. [પ્ર૦] તે ખં મંતે ! 'પદમસમયકહજુસ્મકહજુસ્મર્પિગિવિયા'સિ કાલમો કેવલિરં હોર ? [ઉ૦] ગોયમા ! પદ્મ સમયં । પદ્મં ઠિતીય વિ । સમુદ્ધાયા આદિહ્યા દોષિ । સમોદયા ન પુચ્છિજ્ઞંતિ । ઉદ્ધાણા ન પુચ્છિજ્ઞર । સેસં તદેવ સદ્ધં નિરવસેસં । સોલસસુ વિ ગમપસુ જાવ-અર્ણતલુત્તો । 'સેવં મંતે ! 'સેવં મંતે' । ૩૫-૨ ।

૨. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! પ્રથમ સમયે ઉત્પન્ન થયેલા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી ક્યાં સુધી હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ એક સમય સુધી હોય. એ રીતે સ્થિતિ સંબંધે પણ સમજવું. તેઓને આદિના બે સમુદ્ધાતો હોય છે. સમુદ્ધાતવાળા સંબંધે અને ઉદ્વર્તના સંબંધે અસંભવ હોવાથી પૂછવાનું નથી અને બાકી બધું સોલે મહાયુગ્મોમાં તેજ પ્રમાણે જાણવું, યાવત્-પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે. 'હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે'.

અનુગ્રહ.

પાંત્રીશ્ચમા શ્લોકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૩-૧૧ ઉદ્દેશા ।

૧. [પ્ર૦] અપદમસમયકહજુસ્મકહજુસ્મર્પિગિવિયા ખં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] યસો જહા પદમુદ્દેસો સોલ-સહિ વિ જુસ્મેસુ તદેવ નેયલ્લો, જાવ-કલિયોગકલિયોગસાપ જાવ-અર્ણતલુત્તો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । સિ । ૩૫-૩ ।

૨. [પ્ર૦] ચરમસમયકહજુસ્મકહજુસ્મર્પિગિવિયા ખં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] પદ્મં જદેવ પદમસમય-ઉદ્દેસઓ । નવરં દેશા ન ઉવવજ્ઞંતિ, તેજલેસ્સા ન પુચ્છિજ્ઞંતિ, સેસં તદેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । સિ । ૩૫-૪ ।

૩. [પ્ર૦] અચરમસમયકહજુસ્મકહજુસ્મર્પિગિવિયા ખં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા અપદમસમયઉદ્દેસો તદેવ નિરવસેસો માણિયલ્લો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । સિ । ૩૫-૫ ।

૪. [પ્ર૦] પદમસમયકહજુસ્મકહજુસ્મર્પિગિવિયા ખં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા પદમસમયઉદ્દેસઓ તદેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । સિ જાવ-વિહર । ૩૫-૬ ।

૫. [પ્ર૦] પદમઅપદમસમયકહજુસ્મકહજુસ્મર્પિગિવિયા ખં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા પદમસમયઉદ્દેસો તદેવ માણિયલ્લો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । સિ । ૩૫-૭ ।

૩-૧૧ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! અપ્રથમ સમયના-(જેને ઉત્પન્ન થયાને દ્વિતીયાદિ સમયો થયા છે એવા) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ આ ઉદ્દેશક પણ સોલે મહાયુગ્મોમાં સમજવો. યાવત્-કલ્પોજ-કલ્પોજપણે પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે. હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૩.

અપ્રથમ સમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૨. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! *ચરમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ સંબંધે જેમ પ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અહીં કહેવું. પણ દેવો અહીં ઉત્પન્ન થતા નથી. તેજોલેક્ષ્યા સંબંધે પૂછવાનું નથી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. 'હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૪.

ચરમસમયકૃત યુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૩. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! અચરમસમય (ચરમસમય સિવાયના સમયોમાં વર્તમાન) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અપ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ બધું કહેવું. 'હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૫.

અચરમસમય કૃત-યુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૪. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! †પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમય સંબંધી ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ બધું જાણવું. 'હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૬.

૫. [પ્ર૦] હે મગ્ધન્ ! ‡પ્રથમ-અપ્રથમ સમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમય સંબંધી ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ અહીં પણ કહેવું. 'હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૭.

૧ * અહીં ચરમસમયશબ્દથી એકેન્દ્રિયોનો મરણસમય વિવક્ષિત છે, અને તે તેના પરમવાયુષનો પ્રથમ સમય જાણવો. તેમાં વર્તમાન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોને પ્રથમસમયના એકેન્દ્રિયોદ્દેશકની પેઠે જાણવું. તેમાં જે દશ વાતની વિશેષતાઓ છે તે અહીં જાણવી. પણ પ્રથમ સમય અને ચરમ સમયમાં આ વિશેષતા છે કે અહીં દેવો ઉત્પન્ન થતા નથી અને તેથીજ તેઓને તેજોલેક્ષ્યા હોવી નથી. એકેન્દ્રિયોમાં જ્યારે દેવો ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તેઓ તેજોલેક્ષ્યા-સહિત ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં દેવોત્પાદનો સંભવ નથી, માટે તેજોલેક્ષ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો સંબન્ધે પ્રશ્ન કરતા નથી. ૩૫. ૪.

૪ † પ્રથમસમયોત્પન્ન અને કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મત્વના અનુભવને પ્રથમ સમયે વર્તમાન એવા એકેન્દ્રિયો તે પ્રથમસમયકૃતયુગ્મકૃતયુગ્મએકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૫ ‡ સપ્તમ ઉદ્દેશકમાં પ્રથમસમયોત્પન્ન છતાં કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિનો પૂર્વે અવમાં અનુભવ કરેલો હોવાથી અપ્રથમસમયકૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે. અહીં એકેન્દ્રિયપણાની ઉત્પત્તિને પ્રથમ સમયે વર્તમાન અને પૂર્વે અવમાં વિવક્ષિતરાશિરૂપ સંખ્યાનો અનુભવ કરેલો હોવાથી અપ્રથમ સમયવર્તી એકેન્દ્રિયો જાણવા.

૬. [પ્ર૦] પદમચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિગિદિયા ણં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા ચરમુદેસમો તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૫-૮ ।

૭. [પ્ર૦] પદમઅચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિગિદિયા ણં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા બીમો ઉદેસમો તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ જાવ-વિહર । ૩૫-૯ ।

૮. [પ્ર૦] ચરમચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિગિદિયા ણં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા ચડત્યો ઉદેસમો તહેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૫-૧૦ ।

૯. [પ્ર૦] ચરમઅચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિગિદિયા ણં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા પદમસમયઉદેસમો તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે સેવં મંતે' ! સિ જાવ-વિહર । ૩૫-૧૧ ।

પરં પપ્પ ઇકારસ ઉદેસગા । પદમો તતિમો પંચમમો ય સરિસગમા, સેસા અદ્દ સરિસગમગા । નવરં ચડત્યે છદ્દે અદ્દમે દસમે ય દેવા ન ઉવવજ્ઞંતિ । તેડલેસ્સા નત્થિ ।

પણતીસદ્દમે સપ્પ પદમં ઈર્ણિદિયમહાજુમ્મસયં સમસં ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ-ચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ચરમઉદેશક કહ્યો તેમજ બાકીનું બધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૮.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ બીજો ઉદેશક કહ્યો તેમજ બધું સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૯.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ-ચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ ચોથો ઉદેશક કહ્યો તેમજ બધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૧૦.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમય સંબંધે ઉદેશક કહ્યો તેમજ બધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૧૧.

પ રીતે પ અગિયાર ઉદેશકો કહેવા. પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો સરલા પાઠવાલ્ય છે, અને બાકીના આઠ ઉદેશકો સરલા પાઠવાલ્યા છે, પરન્તુ ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા અને દસમા ઉદેશકમાં દેવો ઉપજતા નથી અને તેઓને તેજોલેક્ષ્યા નથી.

પાંત્રીશમા શ્લોકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મશ્લોક સમાપ્ત.

વિતિયં ઈર્ણિદિયં મહાજુમ્મસયં

૧. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિગિદિયા ણં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઉવવામો તહેવ, પરં જહા ઓહિડહેસપ્પ । નવરં રમં નાણસં-તે ણં મંતે ! જીલા કણ્હલેસ્સા ! [ઉ૦] હંતા કણ્હલેસ્સા ।

દ્વિતીય એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શ્લોક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલ્યા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અધિક ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત્ત જાણવો. પણ તેમાં આ વિશેષતા છે—

૬ * આઠમા ઉદેશકમાં વિવક્ષિત સંસ્થાના અનુભવના પ્રથમ સમયવર્તી હોવાથી પ્રથમ અને ચરમ સમય-મરણસમયવર્તી એવા કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મરાશિ રૂપ એકેન્દ્રિયો તે પ્રથમચરમસમયકૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૭ † નવમા ઉદેશકમાં પ્રથમ-વિવક્ષિત સંસ્થાના અનુભવના પ્રથમ સમયે વર્તમાન, તથા અચરમ સમય-(એકેન્દ્રિયોત્પાદની અપેક્ષા) પ્રથમ સમયવર્તી અહીં વિવક્ષિત છે. કેમકે તેઓમાં ચરમત્વનો નિષેધ છે. જો એમ ન હોય તો બીજા ઉદેશકમાં કહેલું અવગાહનાદિનું સામ્ય ન ઘટી શકે. માટે તેઓ પ્રથમ-અચરમસમય કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૮ ‡ દશમા ઉદેશકમાં ચરમ-વિવક્ષિત સંસ્થાની રાશિના અનુભવના છેલ્લા-સમયે વર્તમાન, અને ચરમસમય-મરણસમયવર્તી એવા કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો તે ચરમ-ચરમસમયકૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૯ ¶ અગિયારમા ઉદેશકમાં ચરમ-વિવક્ષિત સંસ્થાની રાશિના અનુભવને છેલ્લે-સમયે વર્તમાન, અચરમસમય-એકેન્દ્રિયોત્પાદની અપેક્ષા પ્રથમસમયવર્તી એવા કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો તે ચરમ-અચરમ કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૨. [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! 'કળ્હલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિવિયા' સિ કાલ્હો કેવલિરં હોર ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજોર્ણ
પર્ણ સમયં, ડહોસેણં અંતોમુદ્ધુતં । એવં ટિટીપ વિ । સેસં તદેવ આપ—મળંતપ્પુત્તો । એવં સોલસ વિ હુમ્મા માણિયદ્ધા ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૫-૨-૧ ।

૩. [પ્ર૦] પદમસમયકળ્હલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિવિયા જાં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા પદમસમયહેસમો ।
નવરં [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! જીવા કળ્હલેસ્સા ! [ઉ૦] હંતા કળ્હલેસ્સા, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૫-૨-૨ ।

૪. એવં જહા બોહિયસપ્પ યદ્ધારસ હેસગા મણિયા તદ્ધા કળ્હલેસ્સસપ્પ વિ યદ્ધારસ હેસગા માણિયદ્ધા । પદમો
તદ્ધો પંચમો ય સરિસગમા, સેસા અદ્ધ વિ સરિસગમા । નવરં ચડત્થ—છટ્ટ—અટ્ટમ—દસમેસુ ઉવવામો નત્થિ વેવસ્સ ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૩૫-૨-૧૧ ।

પળતીસદ્દમે સપ્પ વિતિયં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો કળ્હલેસ્સાવાળા છે ? [ઉ૦] હા ગૌતમ ! તેઓ કળ્હલેસ્સાવાળા છે.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે કળ્હલેસ્સાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રૂપ એકેન્દ્રિયો કાલ્હી ક્યાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જહન્ય એક
સમય અને ડહોસેણ અંતર્મુદ્ધૂત સુધી હોય. એમ સ્થિતિ સંબંધે પણ જાણવું. બાકી બધું યાવત્—'પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી તેમજ
જાણવું. એ રીતે સોલ્હે યુગ્મો કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૨-૧.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પ્રથમ સમયના કળ્હલેસ્સાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
જેમ પ્રથમ સમયના ઉદ્દેશક સંબંધે કહ્યું તેમ જાણવું. પરન્તુ આ વિશેષતા છે—[પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો કળ્હલેસ્સાવાળા છે ? [ઉ૦]
હે ગૌતમ ! હા, તે જીવો કળ્હલેસ્સાવાળા છે. બાકી બધું તેમજ જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૨-૨.

૪. જેમ ઔધિક શતકમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો કહ્યા તેમ કળ્હલેસ્સાવાળા શતકમાં પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પહેલો, ત્રીજો અને
પાંચમો સરસા પાઠવાળા છે અને બાકીના આઠ સરસા પાઠવાળા છે. વિશેષ એ કે ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા અને દસમા ઉદ્દેશકમાં દેવનો ઉપ-
પાત થતો નથી. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૨-૧૧ ।

પાંત્રીશમા શતકમાં દ્વિતીય એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

તતિયં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં

એવં નીલલેસ્સેહિ વિ સયં કળ્હલેસ્સસયસરિસં, યદ્ધારસ હેસગા તદ્દેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

પળતીસદ્દમે સપ્પ તતિયં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

તૃતીય એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

એ રીતે નીલલેસ્સાવાળા સંબંધે પણ કળ્હલેસ્સાશતકની જેમ કહેવું અને અગિયાર ઉદ્દેશકો પણ એમજ કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે
એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

પાંત્રીશમા શતકમાં તૃતીય એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

ચડત્થં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં

એવં કાહલેસ્સેહિ વિ સયં કળ્હલેસ્સસયસરિસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

પળતીસદ્દમે સપ્પ ચડત્થં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ચતુર્થ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

એ રીતે કાપોતલેસ્સાવાળા સંબંધે પણ કળ્હલેસ્સાશતકની પેઠે કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

પાંત્રીશમા શતકમાં ચતુર્થ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

પંચમં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] મવસિદ્ધિકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિવિયા જાં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા બોહિયસયં તદ્દેવ । નવરં

પાંચમું એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક
૪૪ મ. સુ.

पकारससु वि उद्देशससु—[प्र०] भव मंते ! सवे पाणा जाव—सवे सत्ता भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मपगिदियसाय उववज्जपुष्ठा ? [उ०] गोयमा ! जो इण्हे समट्ठे, सेसं तहेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

पणतीसइमे सए पंचमं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

कहं तेमज जाणवुं. परन्तु अगियारे उद्देशकोमां—[प्र०] हे भगवन् ! सर्व प्राणो, यावत्—सर्व सत्त्वो भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेन्द्रियपणे पूर्वे उत्पन्न थया छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ यथार्थ नथी. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पात्रीशमा शतकमां पांचमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

छट्ठं एगिदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] कण्हलेस्सभवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मपगिदिया णं मंते ! कजोहिंतो उववज्जंति ? [उ०] एवं कण्हलेस्स-भवसिद्धियपगिदिपहि वि सयं वितियसयकण्हलेस्ससरिसं भाणियच्चं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

पणतीसइमे सए छट्ठं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

छट्ठुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण एकेन्द्रियो क्यापी आवी उत्पन्न थया छे ? [उ०] हे गौतम ! कण्हलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण बीजा कण्हलेस्याशतकनी पेठे शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पात्रीशमा शतकमां छट्ठुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

सत्तमं एगिदियमहाजुम्मसयं ।

एवं नीललेस्सभवसिद्धियपगिदियपहि वि सयं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

पणतीसइमे सए सत्तमं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

सातमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते नीललेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पात्रीशमा शतकमां सातमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

अट्ठमं एगिदियमहाजुम्मसयं ।

एवं काउलेस्सभवसिद्धियपगिदिपहि वि तहेव एकारसउद्देशसगसंजुत्तं सयं । एवं एयाणि चत्तारि भवसिद्धियसयाणि । चउसु वि सएसु सवे पाणा जाव—उववज्जपुष्ठा ? जो इण्हे समट्ठे । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

पणतीसइमे सए अट्ठमं एगिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

आठमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते कापोतलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण अगियार उद्देशको सहित एमज शतक कहेवुं. ए रीते ए चार भवसिद्धिक शतको जाणवां. ए चारे शतकोमां—'सर्व प्राणो, यावत्—पूर्वे उत्पन्न थया छे'—ए प्रश्नना उत्तरमां ए अर्थ समर्थ नथी—एम कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पात्रीशमा शतकमां आठमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

९-१२ एगिदियमहाजुम्मसयाइं ।

जहा भवसिद्धिपहि चत्तारि सयाइं मणियाइं एवं अभवसिद्धिपहि वि चत्तारि सयाणि लेस्सासंजुत्ताणि भाणिय-चाणि । सवे पाणा० तहेव जो इण्हे समट्ठे । एवं एयाइं बारस पगिदियमहाजुम्मसयाइं मवन्ति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

पणतीसइमं सयं समत्तं ।

९-१२ एकेन्द्रियमहायुग्मशतको.

ए रीते जेम भवसिद्धिको संबंधे चार शतको कथां छे तेम अभवसिद्धिको संबंधे पण चार शतको लेस्यासहित कहेवां. 'बधा प्राणो यावत्—सत्त्वो पूर्वे उत्पन्न थया छे' ? ए प्रश्नना उत्तरमां 'ए अर्थ समर्थ नथी'—एम कहेवुं. ए रीते ए बार एकेन्द्रिय महायुग्मशतको छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पात्रीशमुं शतक समाप्त.

छत्तीસદમં સયં પદમં બૈદિયમહાજુમ્મસયં પદમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહજુમ્મકહજુમ્મબૈદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ જહા વજંતીય. પરિમાણં સોલસ વા સંજેજા વા ઉવવજંતિ અસંજેજા વા ઉવવજંતિ । અવહારો જહા ઉપ્પલુદ્ધેસય. મોગાહણા જહણેણં અંગુલસ્સ અસંજે-
જાદમાગં, ઉક્કોસેણં ચારસ જોયણાદં । एवं જહા યગિદિયમહાજુમ્માણં પદમુદેસય તદ્દેવ । નવરં તિષ્ઠિ લેસ્સાઓ, દેવા
ન ઉવવજંતિ । સમ્મદિટ્ઠી વા મિષ્ઠદિટ્ઠી વા; નો સમ્મામિષ્ઠાદિટ્ઠી । નાળી વા અન્નાળી વા । નો મળયોગી, વયયોગી વા
કાયજોગી વા ।

૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કહજુમ્મકહજુમ્મબૈદિયા કાલઓ કેવલિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા । જહણેણં ઇકં સમયં,
ઉક્કોસેણં સંજેજાં કાલં । ટિટી જહણેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં ચારસ સંવચ્છરાદં । આહારો નિયમં છદિસિ । તિષ્ઠિ સમુ-
ગ્ધાયા । સેસં તદ્દેવ જાવ-અણંતયુત્તો । एवं સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

છત્તીસદમે સય પદમે બૈદિયમહાજુમ્મસય પદમો ઉદેસઓ સમ્મત્તો ।

છત્તીશમું શતક પ્રથમ વૈદિયમહાયુગ્મશતક પ્રથમ ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ વૈદિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં
કહ્યા પ્રમાણે તેઓનો ઉત્પાદ જાણવો. પરિમાણ—તેઓ [એક સમયે] સોઝ, સંઘ્યાતા કે અસંઘ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓનો ઉત્પાદ જેમ
'ઉત્પલોદ્દેશકમાં' કહ્યો છે તેમ જાણવો. તેઓનું શરીર જઘન્યથી અંગુલના અસંઘ્યાતામા ભાગ જેટલું હોય છે અને ઉત્કૃષ્ઠથી ચાર યોજન પ્રમાણ
હોય છે. એ રીતે જેમ ઇન્દ્રિયમહાયુગ્મરાશિ સંબંધે પ્રથમ ઉદેશક કહ્યો તેમ બધું સમજવું. વિશેષ એ કે અહીં ત્રણ લેક્ષ્યાઓ હોય છે
અને દેવોથી આવી ઉપજતા નથી. તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે, પણ સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ—મિથ્રદષ્ટિ હોતા નથી. તેઓ જ્ઞાની અથવા
અજ્ઞાની હોય છે. મનોયોગી નથી હોતા, પણ વચનયોગી અને કાયયોગી હોય છે.

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ વૈદ-
િયોનો ઉત્પાદ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ વૈદિયો કાલથી ક્યાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય સુધી
અને ઉત્કૃષ્ઠ સંઘ્યાતા કાલ સુધી હોય છે. તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિ ચાર વરસની હોય છે. તેઓનો આહાર
અવશ્ય છ દિશાનો હોય છે. તેઓને ત્રણ સમુદ્ધાતો હોય છે. અને બાકી બધું યાવત્—'અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી તેમજ
જાણવું. એ રીતે સોઝે યુગ્મોમાં સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

વૈદિયોનો અનુ-
બન્ધ કાળ.

છત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ વૈદિયમહાયુગ્મશતકનો પ્રથમ ઉદેશક સમાપ્ત.

૨-૧૧ ઉદેસા ।

૧. [પ્ર૦] પદમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મબૈદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] एवं જહા યગિદિયમહાજુમ્માણં

૨-૧૧ ઉદેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમસમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ વૈદિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !

પ્રથમસમયકૃતયુગ્મ
૨ વૈદિયોનો
ઉત્પાદ.

પદમસમયઝેસપ । દસ નાણસારં તારં ચેવ દસ રહ વિ । પક્કારસમં રમં નાણસં—નો મળયોગી; નો વરયોગી, કાયયોગી । સેસં જહા બેવિયાણં ચેવ પદમુઝેસપ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સ્તિ । પવં પપ વિ જહા પર્ગિદિયમહાજુમ્મસેસુ પક્કારસ ઝહે-સગા તહેવ માણિયઘા । નવરં ચઝત્ય—છટ્ટ—અટ્ટમ—દસમેસુ સમ્મસ—નાણાણિ ન મવંતિ । ઝહેવ પર્ગિદિપસુ પદમો તરથો પંચમો ય પક્કગમા સેસા અટ્ટ પક્કગમા ।

છત્તીસરમે સપ પદમં વેઈંદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

જેમ એકેંદ્રિયમહાયુગ્મોના પ્રથમ સમય સવ્ધી ઉદેશક કહ્યો છે તેમ અહીં જાણવું. જે દસ બાવતની વિશેષતા છે તે અહીં પણ જાણવી. અને-અગિયારમી આ વિશેષતા છે—તેઓ મનયોગી તથા વચનયોગી નથી હોતા, પણ માત્ર કાયયોગી હોય છે. બાકી બધું બૈન્દ્રિયના પ્રથમ ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. જેમ એકેંદ્રિયમહાયુગ્મોમાં અગિયાર ઉદેશકો કહ્યા તેમ અહીં પણ કહેવા. પણ વિશેષ એ કે, ચોથા, છટ્ટા, આઠમા અને દસમા ઉદેશકમાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન હોતા નથી. એકેંદ્રિયોની પેટે પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો ઉદેશક સરખા પાઠવાળા છે અને બાકીના આઠ ઉદેશકો સરખા પાઠવાળા છે.

છત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ બૈન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

૨-૮ બૈંદિયમહાજુમ્મસયાઈં ।

૧. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મયેઈંદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] પવં ચેવ । કળ્હલેસ્સેસુ વિ પક્કારસઝેસગસંઝુતં સયં । નવરં લેસ્સા, સંચિટ્ટુણા, ઠિતી જહા પર્ગિદિયકળ્હલેસ્સાણં ।

છત્તીસરમે સપ ચિતિયં બૈંદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

૨-૮ બૈન્દ્રિયમહાયુગ્મશતકો.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કળ્હલેસ્સાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ બૈન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવો ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એમજ જાણવું. કળ્હલેસ્સાવાળા સંબંધે અગિયાર ઉદેશકસહિત શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, કળ્હલેસ્સાવાળા એકેંદ્રિયોની પેટે લેક્ષ્યાઓ સંચિટ્ટુણા—સ્થિતિકાઠ અને આયુષસ્થિતિ જાણવી.

છત્રીશમા શતકમાં દ્વિતીય બૈન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

તર્ઙયં બૈંદિયમહાજુમ્મસયં ।

પવં નીલલેસ્સેહિ વિ સયં ।

છત્તીસરમે સપ તતિયં બૈન્દ્રિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ત્રીજું બૈન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

એ પ્રમાણે નીલલેક્ષ્યાવાળાઓ સંબંધે પણ શતક કહેવું.

છત્રીશમા શતકમાં ત્રીજું બૈન્દ્રિય મહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

ચઝત્યં બૈંદિયં મહાજુમ્મસયં ।

પવં કાઝલેસ્સેહિ વિ ।

ચઝત્યં બૈન્દ્રિય મહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ચતુર્થ બૈન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

એ પ્રમાણે કાપોતલેક્ષ્યાવાળા સંબંધે પણ શતક કહેવું.

છત્રીશમા શતકમાં ચતુર્થ બૈન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

पंचमं बेदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मबेइदिया णं भंते । ० ! [उ०] एवं भवसिद्धियसया वि चत्तारि तेणेव पुव्वगमएणं नेयव्वा । नवरं सव्वे पाणा ० ! णो तिणट्ठे समट्ठे । सेसं तहेव ओहियसयाणि चत्तारि । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ५-८

छत्तीसमे सए अट्ठमं बेइदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

५-८ बेइन्द्रियमहायुग्मशतको.

१. [प्र०] भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप बेइन्द्रियो क्यायी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] एम भवसिद्धिक संबंघे चार शतको पूर्वना पाठवच्चे जाणवा. विशेष ए के सर्व प्राणो अहीं पूर्वे अनन्तवार उत्पन्न यया छे ! तेना उत्तरमां निषेध कत्तवो. बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. चार औधिक शतको पण तेमज जाणवां. हि भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

छत्रीशमा शतकर्मा ५-८ बेइन्द्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

९-१२ बेइदियमहाजुम्मसयाइं ।

जहा भवसिद्धियसयाणि चत्तारि एवं अमभवसिद्धियसयाणि चत्तारि भाणियव्वाणि । नवरं सम्मत्त-नाणाणि नत्थि, सेसं तं वेव । एवं पयाणि बारत्त बेइदियमहाजुम्मसयाणि मवन्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

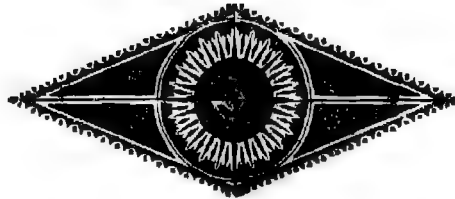
बेदियमहाजुम्मसयाइं समत्ताइं
छत्तीसतिमं सयं समत्तं ।

९-१२ बेइन्द्रियमहायुग्मशतको.

जेम भवसिद्धिक संबंघे चार शतको कक्षां तेम अभवसिद्धिक संबंघे पण चार शतको कहेवां. विशेष ए के, तेओमां सम्यक्त्व अने ज्ञान नथी. बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. ए रीते ए बार बेइन्द्रियमहायुग्मशतको छे. हि भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

९-१२ बेइन्द्रिय महायुग्मशतको समाप्त.

छत्रीशमं शतक समाप्त.

સત્તતીસદ્વર્મ સયં

૧. [પ્ર૦] કહજુમ્મકહજુમ્મતેદિયા નં મંતે ! કઓ ઉવવજંતિ ! [૩૦] ઇવં તેદિયસુ વિ બારસ સયા કાયલા
તેદિયસયસરિસા । નવરં ઓગાહના જહભેણં અંગુલસ્સ અસંભેજ્જાદાગં, ઉકોસેણં તિન્નિ ગાહયાદં । ઠિતી જહભેણં ઇદં
સમયં, ઉકોસેણં ઇકૂણવણં રાદિયાદં, સેસં તહેય । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ ।

તેદિયમહાયુમ્મસયા સમત્તા
સત્તતીસદ્વર્મ સયં સમત્તં ।

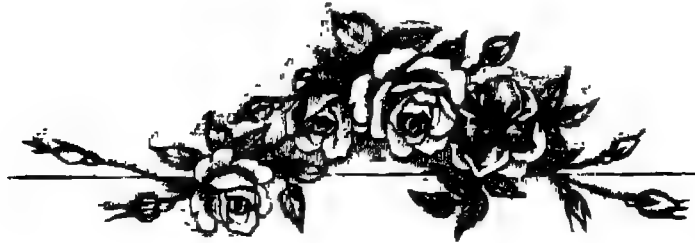
સાડત્રીશમું શતક.

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ તેદ-
ન્દિયોનો જ્ઞપાદ

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ તેદિન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] એમ તેદિન્દ્રિયશતકોની
પેઠે તેદિયસંબંધે પણ બાર શતકો કરવાં. પરન્તુ અવગાહના-શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉની
હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગણપચાસ રાત્રી-દિવસની જાણવી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ
છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

તેદિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત.

સાડત્રીશમું શતક સમાપ્ત.

અટ્ટતીસદ્મં સયં ।

ચરિદિપ્તિદિધિ વિ પ્લેષ્ણે વારસ સયા કાયલા । નવરં ઓગાહના જહ્નેણ અંગુલસ્ત અસંલેખાભાગં, ઉક્તોક્તેણ ચારિ ગાહયાહં । ટિતી જહ્નેણ પક્કં સમયં, ઉક્તોક્તેણ હમ્માસા । સેસં જહા વેદિયાણં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । સિ ।

ચરિદિપ્તિમહાહુમ્મસયા સમાપ્ત ।

અટ્ટતીસદ્મં સયં સમત્તં ।

આડત્રીશમું શતક.

એજ પ્રમાણે ચરિદિપ્તિ સંબંધે ૧૭ બાર શતકો કહેવાં. પરંતુ અવગાહના—શરીરપ્રમાણ જાણ્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાહની જાણવી. સ્થિતિ જાણ્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસ. વાકી બધું વેદિયોની પેટે જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

કૃત્યુગ્મ ૨ રૂપ ચર-
િન્દ્રિયોનો વત્તાદ-

ચરિન્દ્રિયમહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત.

આડત્રીશમું શતક સમાપ્ત.

एगूणयालीसइमं सयं ।

१. [प्र०] कइजुम्मकइजुम्मअसभिपंचिदिया णं भंते । कओ उववअन्ति ? [उ०] जहा बेन्दियाणं तहेब असभिस्तु वि
बारस सया कायघा । नवरं ओगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेअभागं, उओसेणं ओयणसहस्सं । संचिट्ठणा जहणेणं
एकं समयं, उओसेणं पुव्वकोडीपुहुत्तं । ठिती जहणेणं एकं समयं, उओसेणं पुव्वकोडी, सेसं जहा बेन्दियाणं । सेवं भंते !
सेवं भंते ! सि ।

असभिपंचिदियमहाजुम्मसया समत्ता

एगूणयालीसइमं सयं समत्तं ।

ओगणचालीशमुं शतक.

कृतयुग्म २ रूप अ-
संखी पंचेन्द्रियनो
उत्पाद.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण असंखी पंचेन्द्रियो क्वांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] एम बेइन्द्रियोनी पेठे असंखीना
पण बार शतको करवां. परंतु विशेष ए के, अवगाहना-शरीरप्रमाण जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन
होय छे. संचिट्ठणा-स्थितिकाळ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट बे पूर्वकोडयी नव पूर्वकोड सुवीनी होय छे, स्थिति जघन्य एक समय अने
उत्कृष्ट पूर्वकोटि. बाकी बधुं बेइन्द्रियोनां जेम जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

असंखीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

ओगणचालीशमुं शतक समाप्त.

ચત્તલીસતિમં સયં

પદમં સન્નિપંચિદિયમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] કહજુમ્મકહજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ! [ઉ૦] ઉવવાઓ ચઉસુ વિ ગાંસુ । સંલે-
જ્જાસાસાડયમસંલેજ્જાસાસાડયપજ્જત્તમપજ્જત્તપસુ ય ન કઓ વિ પહિસેહો જાવ—‘અણુત્તરવિમાણ’ સ્તિ । પરિમાણં. અવહારો
મોગાહના થ જહા અસન્નિપંચિદિયાણં ।

૨. વેયણિજ્જવજ્જાણં સત્તણં પગહીણં બંધગા વા અબંધગા વા, વેયણિજ્જરમ્મ બંધગા, નો અબંધગા । મોહણિજ્જસ્સ
વેદગા વા અવેદગા વા, સેસાણં સત્તણં વિ વેદગા, નો અવેયગા । સાયાવેયગા વા અસાયાવેયગા વા । મોહણિજ્જસ્સ ઉર્દ
વા અણુર્દ વા, સેસાણં સત્તણં વિ ઉર્દયી, નો અણુર્દયી । નામસ્સ ગોયસ્સ ય ઉર્દીરગા, નો અણુર્દીરગા, સેસાણં છણં વિ

ચાલીશમું શતક

પ્રથમ સંજીવંચેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

૧. [પ્ર૦] હે મહાવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ સંજીવંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચારે ગતિમાંથી
આવી ઉત્પન્ન થાય છે. સંસ્ક્ર્યાતા ઘર્ષના આયુષ્વાઝા, અસંસ્ક્ર્યાતા ઘર્ષના આયુર્યાઝા પર્યાત તથા અપર્યાત જીવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે,
ક્યાંથી પળ નિવેધ નથી, યાવત્—અનુત્તર વિમાન સુધી જાણવું. પરિમાણ, અપહાર અને અવગાહના સંબંધે જેમ અસંજીવંચેન્દ્રિયો સંબંધે
કાશું છે તેમ જાણવું.

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ સંજી
વંચેન્દ્રિયોનો
વર્ણન.

૨. વેદનીય સિવાય સાત કર્મપ્રકૃતિના તેઓ બંધક છે અને અવંધક પણ છે. અને *વેદનીયના તો બંધક જ છે પણ અવંધક નથી.
મોહનીયના વેદક છે અને અવેદક પણ છે. અને વાકીની સાતે કર્મપ્રકૃતિના વેદક છે પણ અવેદક નથી. રાતાના વેદક છે અને અસાતાના
વેદક છે. †મોહનીયના ઉદયવાઝા છે અને અવેદક—અનુદયવાઝા પણ છે, અને તે સિવાય વાકીની સાતે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયવાઝા છે, પણ અનુદયી
નથી. ‡નામ અને ગોત્રના ઉદીરક છે પણ અનુદીરક નથી. વાકીની છપ્પ કર્મપ્રકૃતિઓના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે. તેઓ

કર્મના બંધક.

૨ * અહીં વેદનીય કર્મનો વિશેષતઃ બંધ કહે છે—ઉપશાન્તમોહાદિ વેદનીય સિવાય સાત કર્મના અવંધક છે, વાકીના યથાસંભવ બંધક છે. કેવ-
લીપણા સુધી બધા સંજીવંચેન્દ્રિય કહેવાય છે, અને ત્યાં સુધી તેઓ અવંધક વેદનીય કર્મના બંધક જ હોય છે, અવંધક હોતા નથી. તેમાં સૂક્ષ્મસંપરાય સુધીના
સંજીવંચેન્દ્રિય મોહનીયના વેદક હોય છે, અને ઉપશાન્તમોહાદિ અવેદક હોય છે. ઉપશાન્તમોહાદિ જે સંજીવંચેન્દ્રિય હોય છે તે મોહનીય સિવાય સાતે પ્રકૃતિ-
ઓના વેદક છે, પણ અવેદક નથી. યદ્યપિ કેવલજ્ઞાની ચાર અઘાતી કર્મ પ્રકૃતિઓના વેદક છે, પણ તે હિન્દ્રિયના ઉપયોગરહિત હોવાથી વંચેન્દ્રિય નથી.

† સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણસ્થાનક સુધી મોહનીય કર્મના ઉદયવાઝા હોય છે અને ઉપશાન્તમોહાદિ અનુદયવાઝા હોય છે. વેદકપણું અને ઉદય એ બેમાં
ઘટલી વિશેષતા છે કે અનુક્રમે અને ઉદીરણાકરણથી ઉદય આવેલા-ફલોન્મુલ્ય થયેલા કર્મનો અનુભવ કરવો તે વેદકત્વ, અને અનુક્રમે ઉદય આવેલા કર્મનો
અનુભવ કરવો તે ઉદય.

‡ નામ અને ગોત્ર કર્મના અઘાત (ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાન) પર્યન્ત બધા સંજીવંચેન્દ્રિય ઉદીરક છે. વાકીની છ પ્રકૃતિઓના યથાસંભવ ઉદીરક પણ છે
અને અનુદીરક પણ છે. ઉદીરણનો ક્રમ આ પ્રમાણે છે—પ્રમત્ત પર્યન્ત સામાન્ય રીતે બધા આઠ કર્મના ઉદીરક છે, અને ય્યારે આયુષ આવલિકા માત્ર વાકી
રહે ત્યારે તેઓ આયુષ સિવાય સાત કર્મના ઉદીરક છે. અપ્રમત્તાદિ ચાર વેદનીય અને આયુષ સિવાય છ કર્મના ઉદીરક છે, અને સૂક્ષ્મસંપરાય આવલિકા
માત્ર વાકી હોય ત્યારે મોહનીય, વેદનીય અને આયુષ સિવાય પાંચ કર્મના ઉદીરક છે. ઉપશાન્તમોહ છ પાંચ કર્મના ઉદીરક છે. ક્ષીણકષાય પોતાનો
ફાલ આવલિકા વાકી હોય ત્યારે નામ અને ગોત્રકર્મના ઉદીરક છે. સયોગી પણ તેવી જ રીતે ઉદીરક છે અને અયોગી ઘનુદીરક છે.

ઉદીરગા વા અણુદીરગા વા । કણ્ઠલેસ્તા વા જાવ-સુક્લેસ્તા વા । સમ્મવિટ્ઠી વા, મિચ્છાવિટ્ઠી વા, સમ્મામિચ્છાવિટ્ઠી વા ।
જાળી વા અજાળી વા, મણજોગી વહજોગી કાયજોગી । ઉવઓગો, વખમાદી, ઉસ્સાસગા વા નીસાસગા વા, આહારગા થ
જહા ઈન્દિયાણં, ચિરયા ય અચિરયા ય ચિરયાચિરયા ય । સકિરિયા, નો અકિરિયા ।

૩. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં સત્તવિહબંધગા વા અદુધિહબંધગા વા છલિહબંધગા વા યગવિહબંધગા વા ! [૩૦]
ગોયમા ! સત્તવિહબંધગા વા, જાવ-યગવિહબંધગા વા ।

૪. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં આહારસન્નોવડત્તા, જાવ-પરિગ્ગહસન્નોવડત્તા વા, નોસન્નોવડત્તા વા ! સજ્જત્થ
પુચ્છા માણિયદ્ધા । [૩૦] ગોયમા ! આહારસન્નોવડત્તા જાવ-નોસન્નોવડત્તા વા । કોહકસાયી વા જાવ-લોમકસાયી વા,
અકસાયી વા । રૂપીવેદગા વા પુરિસવેદગા વા નપુંસગવેદગા વા અવેદગા વા । રૂપિયવેદબંધગા વા પુરિસવેદબંધગા વા નપું-
સગવેદબંધગા વા અબંધગા વા । સન્નો, નો અસન્નો । સરંદિયા, નો અરંદિયા । સંચિટ્ઠાણા જહન્નેણં યદ્ધં સમયં, ઉક્કોસેણં
સાગરોપમસયપુદ્ગલં સાતિરેગં । આહારો તદ્દેવ જાવ-નિયમં છલિસિં । ટિટી જહન્નેણં યદ્ધં સમયં, ઉક્કોસેણં તેસીસં સાગરો,
વમારં । છ સમુદ્ધાયા અવિહ્વગા । મારણંતિયસમુદ્ધાણં સમોદયા વિ મરંતિ, અસમોદયા વિ મરંતિ । ઉદ્ધઘ્ઠા જદ્દેવ
ઉવધાઓ, ન કત્થદ્દ પડિસેદ્ધો, જાવ-અણુત્તરવિમાણ સિ ।

૫. જહ મંતે ! સજ્જપાણા જાવ-અણંતલુપ્પો । યદ્ધં સોલસુ વિ જુમ્મેસુ માણિયદ્ધં જાવ-અણંતલુપ્પો । નવરં પરિમાણં
જહા વેરંદિયાણં, સેસં તદ્દેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સિ । ૪૦-૧ ।

૬. [પ્ર૦] પદમસમયકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા જં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [૩૦] ઉવવાઓ, પરિમાણં-
આહારો જહા યપ્પસિં ચેવ પદમોદ્દેસપ । ઓગાહના બંધો વેદો વેદના ઉદયી ઉદીરગા થ જહા વેન્દિયાણં પદમસમયાણં,
તદ્દેવ કણ્ઠલેસ્તા વા જાવ-સુક્લેસ્તા વા । સેસં જહા વેન્દિયાણં પદમસમયાણં જાવ-અણંતલુપ્પો । નવરં રૂપિયવેદગા વા

કૃણલેશ્યાવાળા યાવત્-શુક્લેશ્યાવાળા હોય છે, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ પળ હોય છે. અજ્ઞાની અથવા જ્ઞાની હોય છે.
અને મનોયોગવાળા વચનયોગવાળા, અને કાયયોગવાળા પળ હોય છે. તથા તેઓનો ઉપયોગ, વર્ણાદિ, ઉચ્છ્રાસક, નિઃશ્વાસક તથા આહારક-
રૂપાદિ એકેન્દ્રિયોની પેઠે જાણવું. તેઓ નિરતિવાળા, અચિરતિવાળા અને ચિરતાચિરત-દેશચિરતિવાળા હોય છે. તથા સક્રિય હોય છે,
પણ અક્રિય નથી હોતા.

વચ્ચ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જું તે જીવો સત્તવિધ કર્મના બંધક છે, અષ્ટવિધ કર્મના બંધક છે, છ પ્રકારના કર્મના બંધક છે કે
એકવિધ કર્મના બંધક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સત્તવિધ કર્મના બંધક છે, યાવત્-એકવિધ કર્મના બંધક છે.

સંજ્ઞા.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જું તે જીવો આહારસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા, યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા કે નોસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા
છે ?-એમ વધી પૃચ્છા કરવી. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આહારસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે અને યાવત્-નોસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે. તેઓ
ક્રોધક્રાયાયી યાવત્-લોભક્રાયાયી કે અક્રાયાયી હોય છે. તેઓ સ્ત્રીવેદવાળા, પુરુષવેદવાળા, નપુંસકવેદવાળા અને યાવત્-વેદરહિત હોય છે.
સ્ત્રીવેદબંધક, પુરુષવેદબંધક, નપુંસકવેદબંધક અને અવંધક પળ હોય છે. સંજ્ઞી હોય છે પણ અસંજ્ઞી નથી હોતા. તેમ રૂપિયવાળા હોય છે
પણ અરૂપિય હોતા નથી. *સંસ્થિતિકાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક વસોથી નવસો સાગરોપમ જાણવો. આહાર સંબંધે
તેમજ જાણવું, યાવત્-અવશ્ય છપ દિશાનો આહાર હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની છે. આદિના છપ
સમુદ્ધાતો હોય છે. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈને મરે છે અને સમવહત થયા સિવાય પળ મરે છે. ઉપપાતની પેઠે ઉદ્વર્તના પળ
જાણવી. અને તેનો ક્યાં પળ નિષેધ નથી. એમ યાવત્-અનુત્તરવિમાન સુધી જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધાય પ્રાણો યાવત્-પૂર્વે અહીં અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે ? [૩૦] યાવત્-પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે.
એ પ્રમાણે સોઠો યુગ્મોમાં યાવત્-અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ત્યાં સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે, પરિમાણ વેદેન્દ્રિયોની પેઠે જાણવું અને બાકી
વધું તેમજ સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૪૦-૧.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] તેઓનો
ઉપપાત, પરિમાણ અને આહાર પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કદ્યું છે તેમ જાણવો. તથા જેમ પ્રથમ સમયના વેદેન્દ્રિયોને કદ્યું તેમ અવગાહના, બંધ,
વેદ, વેદના, ઉદયી અને ઉદીરકો સંબંધે જાણવું. તેમજ કૃણલેશ્યાવાળા અને યાવત્-શુક્લેશ્યાવાળા સંબંધે જાણવું. બાકી વધું પ્રથમ
સમયના વેદેન્દ્રિયોની પેઠે સમજવું. યાવત્-પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે. પરન્તુ સ્ત્રીવેદવાળા, પુરુષવેદવાળા અને નપુંસકવેદવાળા હોય

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ સંજ્ઞા
પંચેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ.

૪ * કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિયોનો અવસ્થિતિકાળ જઘન્ય એક સમય છે, કારણ કે સમય પછી સંસ્થાન્તર થવાનો સંભવ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સાગ-
રોપમશતપૃથક્ત્વ છે, કારણકે એ પછી સંજ્ઞા પંચેન્દ્રિયરૂપે થતો નથી.—ટીકા.

પુરિસવેદગા બા નપુંસગવેદગા બા, સન્નિજો અસન્નિજો, સેસં તહેવ । एवं सोलससु वि जुम्मेसु परिमाणं तहेव सव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि । ४०-२ ।

एवं एतत् वि एकारस उद्देशगा तहेव, पढमो तहो पंचमो य सरिसगमा, सेसा अट्ट वि सरिसगमा । चउत्थ-छट्ट-मट्टम-वसमेसु नत्थि विसेसो कायबो । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

चचालीसतिमे सते पढमं सन्निपंचिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

છે, સંજ્ઞીઓ અને અસંજ્ઞી-હ્યાદિ બાકી બધું તેમજ જાણવું. એ રીતે સોઢે યુગ્મોમાં તેમજ સમજવું. તથા તેઓની પરિમાણ વગેરે બધી હકીકત પૂર્વની પેઠે જાણવી. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૪૦-૨.

ए प्रमाणे अर्हो पण अगियार उद्देशको तेमज कहेवा. प्रथम, तृतीय અને पंचम उद्देशक सरखा पाठवाळा छे, अने बाकीना आटे उद्देशको सरखा पाठवाळा छे. तथा चोथा, छट्टा, आठमा अने दशमा उद्देशकोमां बोह पण प्रकारनी विशेषता न करवी. 'हे मगवन् ! ते एमज છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

चाळीशमा शतकमां प्रथम संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

बितीयं सन्निपंचिदियमहाजुम्मसयं ।

૧. [પ્ર૦] કળહલેસ્તકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા જં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ! [ઉ૦] તહેવ જહા પદમુદંસઓ સન્નિજોં । નવરં બન્ધો ઘેઓ ઉદયી ઉદીરણા લેસ્સા બન્ધગ-સન્ના કસાય-વેદબંધગા ય પયાણિ જહા વેદિયાણં । કળહલેસ્સાણં વેદો તિવિદો, અવેદગા નત્થિ । સંચિટ્ટુણા જહલ્લેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાહં અંતોમુહુત્તમખ્ખહિયાહં । एवं ठितीय वि । नवरं ठितीय अंतोमुहुत्तमख्खहियाहं न मभंति । सेसं जहा एणंसि चेव पढमे उद्देशए जाव-अणंतखुत्तो । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

૨. [પ્ર૦] પદમસમયકળહલેસ્તકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા જં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ! [ઉ૦] જહા સન્નિપંચિદિયપદમસમયઉદેસણ તહેવ નિરવસેસં । નવરં [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કળહલેસ્સા ? [ઉ૦] હંતા કળહલેસ્સા, સેસં તં ચેવ । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि । एवं एए वि एकारस वि उद्देशगा कणहलेस्ससए । पढम-ततिय-पंचमा सरिसगमा, सेसा अट्ट वि एक्कगमा । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

चचालीसहमे सए बितियं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

द्वितीय संज्ञीमहायुग्मशतक.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કળ્ણલેશ્યાવાઝા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ સંજ્ઞી સંબંધે પ્રથમ ઉદેશક કહ્યો છે તેમ આ પણ સમજવો. વિશેષ એ કે બંધ, વેદ, ઉદયી, ઉદીરણા, લેદ્યા, બંધક, સંજ્ઞા, કપાય અને વેદબંધક-એ બધા જેમ બેહિન્દ્રિયોને કહ્યા છે તેમ અહીં કહેવા. કળ્ણલેશ્યાવાઝા સંજ્ઞીને ત્રણે પ્રકારનો વેદ હોય છે, અવેદક હોતા નથી. તેઓનો પણ સ્થિતિ કાઢ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ "અન્તર્મુહૂર્ત" અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ હોય છે. એમ સ્થિતિ સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિમાં અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. બાકી બધું જેમ એઓના પ્રથમ ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી જાણવું. એમ સોઢે યુગ્મોમાં કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૨-૧.

કળ્ણ લેશ્યાવાઝા
કૃત ૧ સં ૫૦ નો
તરપાદ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પ્રથમ સમયના કળ્ણલેશ્યાવાઝા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પ્રથમ સમયના સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયોના ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમજ બધું જાણવું. વિશેષ એ કે-[પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું તે જીવો કળ્ણલેશ્યાવાઝા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, તે જીવો કળ્ણલેશ્યાવાઝા છે. બાકી બધું તેમજ સમજવું. એ રીતે સોઢે યુગ્મોમાં કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

કળ્ણલેશ્યાવાઝા
કૃતયુગ્મ ૨ સંજ્ઞી
પંચેન્દ્રિયોનો
તરપાદ.

ए रीते कण्णलेश्याशतकमां आ अगियारे उद्देशको कहेवा. पहिले, त्रीजो अने पांचमो सरखा पाठवाळा छे अने बाकीना आटे एक पाठवाळा छे. 'हे मगवन् ! ते एमज છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

चाळीशमा शतकमां द्वितीय संज्ञीमहायुग्मशतक समाप्त.

૧ * અહીં કળ્ણલેશ્યાનો અવસ્થિતિકાઢ સાતમી નરકકૃતિયીના નારકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અને પૂર્વભવના પર્યન્તવર્તી પરિણામને આશ્રયી અન્તર્મુહૂર્ત મઠી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ હોવ છે.

તદ્યં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

एवं नीललेस्सेसु वि सयं । नवरं संचिद्वृणा जहन्नेण एकं समयं, उक्कोसेण दस सागरोपमां पलिभोवमस्स असंखेज्झ-
भागमम्महियां । एवं द्वितीए । एवं तिसु उद्देसएसु, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

चत्तलीसहमे सए तदयं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

તૃતીય સંજીમહાયુગ્મશતક.

નીલલેશ્યાવાઝા
કૃતયુગ્મ ૨ સંજીનો
ઉત્પાદ.

ए प्रमाणे नीललेश्यावाळा संबंधे पण शतक कहेवुं. विशेष ए के, स्थितिकाल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट पल्योपमना असंख्यातमा
भाग अधिक *दस सागरोपम जाणवो. ए प्रमाणे स्थितिसंबंधे पण समजवुं, तथा ए रीते (पहेला, त्रीजा अने पांचमा—) ए त्रणे उद्देशकोमां
जाणवुं अने बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां तृतीय संजीमहायुगमशतक समाप्त.

चउत्थं सन्निमहाजुम्मसयं ।

एवं काउलेस्ससयं पि । नवरं संचिद्वृणा जहन्नेण एकं समयं, उक्कोसेण तिसि सागरोपमां पलिभोवमस्स असंखेज्झ-
भागमम्महियां । एवं द्वितीए वि, एवं तिसु वि उद्देसएसु, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

चत्तलीसहमे सए चउत्थं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

चतुर्थ संजीमहायुगमशतक.

कापोतलેશ્યાવાઝા
કૃતયુગ્મ ૨ રાશિરૂપ
સંજી પર્વદ્રિયનો
ઉત્પાદ.

ए रीते कापोतलेश्या संबंधे पण शतक कहेवुं. पण विशेष ए के, स्थितिकाल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट पल्योपमना अमं-
ख्यातमा भाग अधिक त्रण सागरोपम. ए प्रमाणे स्थिति संबंधे पण समजवुं, तथा ए त्रणे उद्देशकोमां जाणवुं अने बाकी बंधुं तेमज जाणवुं.
'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां चतुर्थ संजीमहायुगमशतक समाप्त.

पंचमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

एवं तेउलेस्सेसु वि सयं । नवरं संचिद्वृणा जहन्नेण एकं समयं, उक्कोसेण दो सागरोपमां पलिभोवमस्स असंखेज्झभा-
गमम्महियां । एवं द्वितीए वि । नवरं नोसन्नोवउत्ता वा । एवं तिसु वि उद्देसएसु, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । सि ।

चत्तलीसहमे सए पंचमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

पांचમું સંજીમહાયુગ્મશતક.

તેજોલેશ્યાવાઝા સં
૧૦ નો ઉત્પાદ.

૧. એમ તેજોલેશ્યા સંબંધે પણ શતક કહેવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિકાલ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં
ભાગ અધિક બે સાગરોપમ હોય છે. એ રીતે સ્થિતિસંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે નોમંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા પણ હોય છે. એમ ત્રણે ઉદ્દે-
શકોમાં સમજવું. બાકી બંધુ તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ચાલીશમા શતકમાં પાંચમું સંજીમહાયુગમશતક સમાપ્ત.

છટ્ઠં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] જહા તેઉલેસ્સાસતં તહા પમ્મલેસ્સાસયં પિ । નવરં સંચિદ્વૃણા જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં દસ સાગરો-

છટ્ઠું સંજીમહાયુગ્મશતક.

પમ્મલેશ્યાવાઝા રાંઈ
૧૦ નો ઉત્પાદ.

૧. જેમ તેજોલેશ્યા સંબંધે શતક કહ્યું છે તેમ પમ્મલેશ્યા સંબંધે પણ આ શતક સમજવું. વિશેષ એ કે સંસ્થિતિકાલ જઘન્ય એક
સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તે અધિક દસ સાગરોપમ છે. એમ સ્થિતિ સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, અહીં અધિક અંતર્મુહૂર્ત ન કહેવું.

૧ * પાંચમી નરકપૃથિવીના ઉપરના પ્રતરમાં પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ અધિક દસ સાગરોપમનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ છે અને ત્યાં નીલલેશ્યા છે. અહીં
પૂર્વના અન્તિમ અન્તર્મુહૂર્તની ગણના ન કરી તેવું કારણ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગમાં તેનો સમાવેશ કર્યો છે.

૨ † ત્રીજી નરકપૃથિવીના ઉપરના પ્રતરની સ્થિતિ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ અધિક ત્રણ સાગરોપમની છે, અને ત્યાં કાપોતલેશ્યા છે તેથી ઉપર
કહેલી સ્થિતિ ઘટી શકે છે.

૧ ‡ તેજોલેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હિંદુવાનદેવલોકના દેવોના પરમાયુષને આશ્રયી જાણવી.

૧ § પમ્મલેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બ્રહ્મદેવલોકના દેવોને આશ્રયી પૂર્વભવના અન્તિમ અન્તર્મુહૂર્તસહિત દસ સાગરોપમ જાણવી.—ટીકા.

વમાર્ અંતોમુદ્ગમમ્મહિયાં । एवं त्रितीयं वि । नवरं अंतोमुदुत्तं न भवति, सेसं तं चेव । एवं एषसु पंचसु सप्तसु जहा कण्डलेस्ससयं गमजो तहा नेयज्जो, जाव—अणंतपुत्तो । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते’ ! स्ति ।

चत्तलीसइमे सए छट्ठं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

बाकी बंधुं तेमज जाणवुं. एम पांचे शतकोमां जेम कृष्णलेस्याना शतकमां जे पाठ कछो छे ते पाठ कहेवो. यावत्—‘पूर्वे अनंत वार उत्पन्न थया छे’. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे’.

चाळीशमा शतकमां छट्ठं शतक समाप्त.

सत्तमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

૧. છુકલેસ્સસયં જહા ઓહિયસયં । નવરં સંચિટ્ટુણા ટિતી ય જહા કણ્ડલેસ્સસય, સેસં તહેવ જાવ—અણંતપુત્તો । ‘સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે’ ! સ્તિ ।

चत्तलीसइमे सए सत्तमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

सातमुं संजीमहायुग्म शतक.

૧. જેમ ઔધિક શતક કહ્યું છે તેમ શુક્લેસ્યા રાંબંધે પળ શતક કહેવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિ સંબંધે “કૃષ્ણ-લેસ્યાશતકની” જેમ જાણવું. તથા બાકી બંધુ પૂર્વની પેઠે જાણવું. યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

શુક્લેસ્યાવાઝા
કૃત ૨ સં ૫૦ નો
ઉત્પાદ.

चाळीशमा शतकमां सातमुं संजीमहायुग्मशतक समाप्त.

अष्टमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

૧. [પ્ર૦] ભવસિદ્ધિકકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિવિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવ્વજ્ઞન્તિ ? [ઉ૦] જહા પઢમં સન્નિસતં તહા જેયજ્ઞં ભવસિદ્ધિયામિલાવેણં । નવરં—[પ્ર૦] સવ્વપાણાં ? [ઉ૦] જો તિણ્ઠે સમઢે । સેસં તહેવ, ‘સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે’ ! સ્તિ ।

चत्तलीसइमे सए अष्टमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

आठमुं संजीमहायुग्म शतक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેદિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પહેલું સંજીશતક કહ્યું છે તે પ્રમાણે ભવસિદ્ધિકના આલાપથી કહેવું. વિશેષ એ કે, વધા જીવો અહીં પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? એ ઉપપાતના પ્રશ્નનો એ અર્થ સમર્થ નથી—એ નિષેધાત્મક ઉત્તર આપવો. બાકી બંધુ તેમજ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

કૃત ૨ સં ૫૦
ભવસિદ્ધિકોનો
ઉત્પાદ.

चाळीशमा शतकमां आठमुं संजीमहायुग्मशतक समाप्त.

नवमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

૧. કણ્ડલેસ્સભવસિદ્ધીકકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિવિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવ્વજ્ઞન્તિ ? [ઉ૦] એવં ઘણં અમિલાવેણં-જહા ઓહિયકણ્ડલેસ્સસયં । ‘સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે’ ! સ્તિ ।

चत्तलीसइमे सए नवमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

नवमुं संजीमहायुग्मशतक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેસ્યાવાઝા ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેદિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] એ રીતે એ અભિલાપથી જેમ કૃષ્ણલેસ્યાવાઝા સંબંધે ઔધિકશતક કહ્યું છે તેમ અહીં પણ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

કૃષ્ણ ભવ ૨ સં
૫૦ નો ઉત્પાદ.

चाळीशमा शतकमां नवमुं संजीमहायुग्मशतक समाप्त.

दशमं सन्निमहाजुम्मसयं ।

एवं नीललेस्समवसिद्धीए वि सयं । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते’ स्ति ।

चत्तलीसइमे सए दसमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

दशमुं संजीमहायुग्मशतक.

૧. એ રીતે નીલલેસ્યાવાઝા ભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ શતક કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

चाळीशमा शतकमां दशमुं संजीमहायुग्मशतक समाप्त.

નીલલેસ્યાવાઝા
કૃત ૨ ભવસિદ્ધિક
સં ૫૦ નો ઉત્પાદ.

૧૧-૧૪ સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

एवं जहा ओहियाणि सभिपंचिदियाणं सप्त सयाणि मणियाणि, एवं भवसिद्धीपट्टि वि सप्त सयाणि कायवाणि । नवरं सप्तसु वि सप्तसु सप्तपाणा जाव—णो तिणट्टे समट्टे, सेसं तं वेव । ‘सेवं मंते ! सेवं मंते’ । ति । भवसिद्धियसया समत्ता ।

चत्तालीसइमे सए चोइसमं सभिमहाजुम्मसयं समत्तं ।

૧૧-૧૪ સંજીમહાયુગ્મશતકો.

૧. જેમ સંજી પંચેદિયો સંબંધે સાત ઔષિક શતકો કહ્યાં છે એ રીતે ભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ સાત શતકો કરવાં. વિશેષ એ કે સાતે શતકોમાં સર્વ પ્રાણો પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે—તે પ્રશ્નના ઉત્તરમાં યાવત્—‘એ અર્થ સમર્થ નથી’—એમ કહેવું. બાકી બધું તેમજ જાણવું, ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચાલીશમા શતકમાં ૧૧-૧૪ સંજીમહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત.

પન્નરસમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] અમ્ભવસિદ્ધિયકડજુમ્મકડજુમ્મસભિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞન્તિ ! [૩૦] ઉવવાઓ તહેવ અણુ-સારવિમાણવજ્ઞો । પરિમાણં, અવહારો, ઉચ્ચતં, બંધો, વેદો, વેદનં, ઉદયો, ઉદીરણા ય જહા કળહલેસ્સસય । કળહલેસ્સા વા જાવ—સુક્કલેસ્સા વા । નો સમ્મવિટ્ટી, મિચ્છાદિટ્ટી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી । નો નાણી, અન્નાણી—અર્થ જહા કળહલેસ્સ-સય । નવરં નો ચિરયા, અચિરયા, નો ચિરયાચિરયા । સંચિટ્ટુણા ઠિતી ય જહા ઓહિઉદ્દેસય । સમુદ્ધાયા આવિહુગા પંચ । ઉચ્ચટ્ટુણા તહેવ અણુસારવિમાણવજ્ઞં । સપ્પપાણાં ણો જાવ—તિણટ્ટે સમટ્ટે, સેસં જહા કળહલેસ્સસય, જાવ—અણંતણુત્તો । અર્થ સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ । તિ ।

૨. [પ્ર૦] પદમસમયઅમ્ભવસિદ્ધિયકડજુમ્મકડજુમ્મસભિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞન્તિ ! [૩૦] જહા સન્નીયં પદમસમયઉદ્દેસય તહેવ । નવરં સમ્મત્તં, સમ્મામિચ્છત્તં, નાણં ચ સપ્પત્થ નત્થિ; સેસં તહેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ । તિ । અર્થ યત્થ વિ યક્કારસ ઉદ્દેસગા કાયવા પદમ—તદ્દય—પંચમા યક્કગમા, સેસા અટ્ટ વિ યક્કગમા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ । તિ । અમ્ભવસિદ્ધિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ચત્તાલીસइमे सए पन्नरसमं सभिपंचिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

પંદરમું સંજીમહાયુગ્મ શતક.

કુળ૦૨ અમ્ભવસિદ્ધિક
સં૦ પં૦ નો ઉત્પાદ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અમ્ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેદિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] અનુત્તર વિમાન સિવાય બધેથી તેમજ ઉપપાન જાણવો. પરિમાણ, અપહાર, ઉંચાઈ, બંધ, વેદ, વેદન, ઉદય અને ઉદીરણા—એ બધું કૃષ્ણલેશ્યાશતકની પેટે જાણવું. તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્મા અને યાવત્—શુક્લલેશ્યાવાઙ્મા હોય છે, તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ નથી અને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિ નથી, પણ મિધ્યાદષ્ટિ છે. જ્ઞાની નથી અજ્ઞાની છે, એ રીતે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. વિશેષ એ કે, તેઓ ચિરતિવાઙ્મા નથી, તેમ ચિરતાચિરન નથી. પણ ચિરતિરહિત છે. તેઓનો સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિસંબંધે જેમ ઔષિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. તેઓને આદિના પાંચ સમુદ્ધાતો હોય છે. ઉદ્વર્તના અનુત્તર વિમાનને વર્જીને પૂર્વની પેટે જાણવી. ‘સર્વ પ્રાણીઓ પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે’—એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ‘એ અર્થ સમર્થ નથી’ તેમ કહેવું. બાકી બધું કૃષ્ણલેશ્યાના શતકને વિષે કહ્યું છે તેમ યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’—ત્યાંસુધી કહેવું. એ રીતે સોઝે યુગ્મોમાં જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

પ્રથમ સમય કૃત૦ ૨
અમ્ભવસિદ્ધિક સં૦
પં૦ નો ઉત્પાદ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અમ્ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેદિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમયના સંજીના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમજ સમજવું. વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વ, સમ્યગ્મિધ્યાત્વ અને જ્ઞાન બધે નથી. બાકી બધું તેમજ જાણવું. એમ અહીં પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પહેલો, સ્ત્રીજો અને પાંચમો ઉદ્દેશક સરખા પાઠવાઙ્મા છે. અને બાકીના આઠે ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાઙ્મા છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચાલીશમા શતકમાં પન્નરમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

સોલસમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સઅમવસિદ્ધિયકહજુમ્મકહજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં મંતે ! કમો ઉવવજ્ઞન્તિ ? [૩૦] જહા યપ્પસિ ચેવ બોદિયસયં તહા કળ્હલેસ્સસયં પિ । નવરં [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કળ્હલેસ્સા ? [૩૦] હંતા કળ્હલેસ્સા । ઠિતી, સંચિટ્ટુણા ય જહા કળ્હલેસ્સાસપ્પ સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ચિતિયં અમવસિદ્ધિયમહાજુમ્મસયં ।

ચત્તલીસતિમે સતે સોલસમં સન્નિમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

સોઝમું સંજીમહાયુગ્મશતક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્મા અમવસિદ્ધિક સંજી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ ૧૦૦૦ ઔષધિક શતક કહ્યું છે તેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતક પણ કહેવું. વિશેષ ૧ કે—[પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્મા છે ? [૩૦] હા, કૃષ્ણલેશ્યાવાઙ્મા છે. તેઓનો સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિ સંબંધે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું, અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. દ્વિતીય અમવસિદ્ધિકમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

કૃત ૦૨ કૃષ્ણલેશ્યા-
વાઙ્મા અમવસિદ્ધિક
સં ૦ ૫૦ નો ઉત્પાદ.

ચાઢીશમા શતકમાં સોઝમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

સત્તરસમં સયં ।

૧. એવં હિ વિ લેસ્સારિં હ સયા કાયદા જહા કળ્હલેસ્સસયં । નવરં સંચિટ્ટુણા ઠિતી ય જહેવ બોદિયસપ્પ તહેવ માણિયદા । નવરં સુક્કલેસ્સાપ્પ ઉક્કોસેણં ઇક્કતીસં સાગરોપમારં અંતોમુહુત્તમ્મહિયારં । ઠિતી એવં ચેવ । નવરં અંતોમુહુત્તં નત્થિ જહ્જગં, તહેવ સદ્ધત્થ સમ્મત્ત-નણાણિ નત્થિ । વિરરં વિરયાવિરરં અણુસરવિમાણોવવસિ-પ્પયાણિ નત્થિ । સદ્ધપાણાં (જાવ-) ણો તિણદ્દે સમદ્દે । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । એવં પ્પયાણિ સત્ત અમવસિદ્ધિયમહાજુમ્મસયા મવન્તિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । એવં પ્પયાણિ ઇક્કવીસં સન્નિમહાજુમ્મસયાણિ । સદ્ધાણિ વિ ઇક્કાસીતિમહાજુમ્મસયારં સમસારં ।

ચત્તલીસતિમં સન્નિમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

૧૭-૨૧ સંજીમહાયુગ્મ શતકો.

૧. ૧ પ્રમાણે જેમ કૃષ્ણલેશ્યા સંબંધે શતક કહ્યું છે તેમ હવે લેશ્યા સંબંધે છ શતકો કહેવાં. વિશેષ ૧ કે, ઔષધિક શતકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિ જાણવી. તેમાં વિશેષ ૧ કે, શુક્લેશ્યાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાલ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક *૧૬૩૧ સાગરોપમ હોય છે અને સ્થિતિ પૂર્વોક્તજ જાણવી. પણ જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. બધે ઠેકાણે સમ્યગ્જ્ઞાન નથી, વિરતિ, વિરતાવિરતિ અને અનુત્તર વિમાનથી આવીને ઉપજવું તે પણ નથી. બધા જીવો પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે ? ૧ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં '૧ અર્થ સમર્થ નથી' એમ કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૧ રીતે ૧ સાત અમવસિદ્ધિકમહાયુગ્મશતકો થાય છે. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. એમ એકવીસ સંજીવચેન્દ્રિયમહાયુગ્મ શતકો કહ્યાં. બધાય મઢીને એકાશી મહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત થયાં.

ચાઢીશમું શતક સમાપ્ત.

૧ * અમર્ય સંજી પંચેન્દ્રિયની શુક્લેશ્યાની સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક એકત્રીસ સાગરોપમની કહી તે પૂર્વે મવના અન્તના અન્તર્મુહૂર્તસહિત નવમા પ્રવેયકની એકત્રીસ સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને આશ્રયી જાણવું. અમર્યો ઉત્કૃષ્ટની નવમા પ્રવેયક સુધી જાય છે અને ત્યાં શુક્લેશ્યા હોય છે-ટીકા.

एगचत्तालीसतिमं सयं पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कह णं भंते ! रासीजुम्मा पञ्चत्ता ! [उ०] गोयमा ! चत्तारि रासीजुम्मा पञ्चत्ता, तंजहा-कडजुम्मे, जाव-कलियोगे । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुद्ध-‘चत्तारि रासीजुम्मा पञ्चत्ता, तंजहा-जाव-कलियोगे’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउकएणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपज्जवसिए सेत्तं रासीजुम्मकडजुम्मे । एवं जाव-जे णं रासी चउकएणं अवहारेणं एगपज्जवसिए सेत्तं रासीजुम्मकलियोगे, से तेणट्टेणं जाव-कलियोगे ।

२. [प्र०] रासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] उववाओ जहा वज्जन्तीए ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवरया उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा भट्ठ वा बारस वा सोलस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जन्ति ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं संतरं उववज्जन्ति, निरंतरं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! संतरं पि उववज्जन्ति, निरंतरं पि उववज्जन्ति । संतरं उववज्जमाणा जहणेणं एकं समयं, उकोसेणं असंखेज्जा समया अंतरं कट्ठ उववज्जन्ति । निरंतरं उववज्जमाणा जहणेणं दो समया, उकोसेणं असंखेज्जा समया अणुसमयं अविरहियं निरंतरं उववज्जन्ति ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं कडजुम्मा तं समयं तेयोगा, जं समयं तेयोगा तं समयं कडजुम्मा ! [उ०] णो तिणट्टे समट्टे ।

एकताळीशमुं शतक प्रथम उद्देशक.

राशियुग्मना प्रकार.

चार राशियुग्म
कहेवाउं बाण.

१. [प्र०] हे भगवन् ! केटलं राशियुग्मो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! चार राशियुग्मो कहां छे, ते आ प्रमाणे-यावत्-१ कृतयुग्म अने यावत्-४ कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुधी कृतयुग्म अने यावत्-कल्योज-ए चार राशियुग्मो कहेलां छे ! [उ०] हे गौतम ! जे राशिमांथी चार चार संख्यानो अपहार करतां छेवटे चार बाकी रहे ते राशियुग्म कृतयुग्म कहेवाय छे, अने यावत्-जे राशिमांथी चार चार संख्यानो अपहार करतां छेवटे एक बाकी रहे ते राशियुग्म कल्योज कहेवाय छे. हे गौतम ! ते कारणथी यावत्-कल्योज कहेवाय छे.

कृतयुग्मरूप नैर-
भिकोनो उपपात.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम *व्युक्तातिपदम उपपात कहां छे तेम अहीं पण कहेवो.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे.

मान्तर के निरन्तर
उत्पाद.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो सांतर-अन्तरसहित उत्पन्न थाय छे के निरन्तर-अन्तररहित उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सांतर उत्पन्न थाय छे अने निरन्तर पण उत्पन्न थाय छे. सांतर उत्पन्न थता तेओ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट असंख्य समयनुं अंतर करीने उत्पन्न थाय छे, अने निरन्तर उत्पन्न थता जघन्य बे समय सुधी अने उत्कृष्ट संख्याता समय सुधी निरन्तर-प्रतिसमय अविरहितपणे उत्पन्न थाय छे.

कृतयुग्म अने त्र्योज
राशिनो परस्पर
संबंध छे

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये त्र्योजराशिरूप होय अने जे समये त्र्योजराशिरूप होय ते समये कृतयुग्मराशिरूप होय ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी.

६. [प्र०] अं समयं कङ्कुम्मा तं समयं दावरङ्कुम्मा, अं समयं दावरङ्कुम्मा तं समयं कङ्कुम्मा ? [उ०] नो तिण्ढे समट्ठे ।
 ७. [प्र०] अं समयं कङ्कुम्मा तं समयं कलियोगा, अं समयं कलियोगा तं समयं कङ्कुम्मा ? [उ०] नो तिण्ढे समट्ठे ।
 ८. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा कहिं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! से जहा नामए पवए पवमाणे—एवं जहा उववा-
 यसए जाव—‘नो परप्पयोगेणं उववज्जन्ति’ ।

९. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयजसेणं उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! नो आयजसेणं
 उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति ।

१०. [प्र०] जह आयजसेणं उववज्जन्ति किं आयजसं उवजीवन्ति, आयजसं उवजीवन्ति ? [उ०] गोयमा ! नो
 आयजसं उवजीवन्ति, आयजसं उवजीवन्ति ।

११. [प्र०] जह आयजसं उवजीवन्ति किं सलेस्सा अलेस्सा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्सा, नो अलेस्सा ।

१२. [प्र०] जह सलेस्सा किं सकिरिया अकिरिया ? [उ०] गोयमा ! सकिरिया नो अकिरिया ।

१३. [प्र०] जह सकिरिया तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झन्ति, जाव—अंतं करेति ? [उ०] नो तिण्ढे समट्ठे ।

१४. [प्र०] रासीजुम्मकङ्कुम्ममसुरकुमारा णं भंते ! कभो उववज्जन्ति ? [उ०] जहेव नेरतिया तहेव निरवसेसं । एवं
 जाव—पंचिदियतिरिक्खजोणिया । नवरं वणस्सइकयिया जाव—असंखेज्जा वा अणंता वा उववज्जन्ति, सेसं एवं खेव । मणुस्सा
 धि एवं खेव, जाव—‘नो आयजसेणं उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति’ ।

१५. [प्र०] जह आयजसेणं उववज्जन्ति, किं आयजसं उवजीवन्ति आयजसं उवजीवन्ति ? [उ०] गोयमा ! आय-
 जसं पि उवजीवन्ति, आयजसं पि उवजीवन्ति ।

६. [प्र०] जे समये कृतयुग्मरूप होय ते समये द्वापरयुग्मरूप होय अने जे समये द्वापरयुग्म होय ते समये कृतयुग्मरूप होय ?
 [उ०] ए अर्थ समर्थ नयी।

कृतयुग्म अने द्वापर-
युग्मनो संबंध होय।

७. [प्र०] जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये कल्योजरारशिरूप होय अने जे समये कल्योजरार रूप होय ते समये कृतयुग्म-
 राशिरूप होय ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नयी।

कृतयुग्म अने कल्यो-
ज राशिनो संबंध
होय।

८. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई एक एवक (कूदनार) होय अने ते
 जेम कूदतो कूदतो पोताने स्थानके जाय छे—इत्यादि जेम *उपपातशतकमां कहुं छे तेम वधुं अही समजवुं. यावत्—पोतानी मेळे उत्पन्न
 थाय छे, पण परप्रयोगथी उत्पन्न यता नयी।

जीवनो उपपात
केवी रीते थाय !

९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो आत्माना यशथी—संयमथी उत्पन्न थाय छे के आत्माना अयशथी—असंयमथी उत्पन्न थाय छे ?
 [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्माना यशथी उत्पन्न यता नयी, पण आत्माना अयशथी उत्पन्न थाय छे.

उपपातनो हेतु
आत्मानो असंयम-

१०. [प्र०] जो तेओ आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय तो शुं आत्मसंयमनो आश्रय करे छे के आत्माना असंयमनो आश्रय करे
 छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मसंयमनो आश्रय करता नयी पण आत्माना असंयमनो आश्रय करे छे.

आत्मसंयम के आ-
त्मसंयमनो आ-
श्रय करे छे !

११. [प्र०] जो तेओ आत्माना असंयमनो आश्रय करे छे तो शुं तेओ लेख्यावाळा छे के लेख्यारहित छे ? [उ०] हे गौतम !
 तेओ लेख्यावाळा छे, पण लेख्यारहित नयी।

सलेख्य के अलेख्य !

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ लेख्यावाळा छे तो शुं तेओ क्रियावाळा छे के क्रियारहित छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ
 क्रियावाळा छे, पण क्रियारहित नयी।

सलेख्य सक्रिय होय
के अक्रिय !

१३. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ क्रियावाळा छे तो शुं तेओ तेज भवमां सिद्ध थाय छे, यावत्—कर्मनो अंत करे छे ? [उ०] हे
 गौतम ! ते अर्थ समर्थ नयी।

१४. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशि प्रमाण असुरकुमारो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम नैरयिको संबंधे
 कहुं तेम असुरकुमारो संबंधे पण वधुं जाणवुं. ए रीते यावत्—पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिनो सुधी समजवुं. पण विशेष ए के, वनस्पतिकायिको
 असंख्याता के अनंता उत्पन्न थाय छे. बाकी वधुं तेमज समजवुं. ए रीते मनुष्यो संबंधे पण समजवुं. यावत्—आत्माना संयमथी उत्पन्न
 यता नयी पण आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय छे.

कृतयुग्मराशिरूप
असुरकुमारनी
उत्पत्ति.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय छे तो शुं तेओ आत्मसंयमनो आश्रय करे छे के आत्माना
 असंयमनो आश्रय करे छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मसंयमनो पण आश्रय करे छे अने आत्माना असंयमनो पण आश्रय करे छे.

मनुष्योनो उपपातनु
कारण आत्मानो
असंयम.

૧૬. [પ્ર૦] જહ આયજસં ડહજીવંતિ કિં સલેસ્સા અલેસ્સા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલેસ્સા વિ અલેસ્સા વિ ।
 ૧૭. [પ્ર૦] જહ અલેસ્સા કિં સકિરિયા અકિરિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સકિરિયા, અકિરિયા ।
 ૧૮. [પ્ર૦] જહ અકિરિયા તેણેઽ મહગ્ગાહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેંતિ ? [ઉ૦] હંતા સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેંતિ ।
 ૧૯. [પ્ર૦] જહ સલેસ્સા કિં સકિરિયા, અકિરિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સકિરિયા, નો અકિરિયા ।
 ૨૦. [પ્ર૦] જહ સકિરિયા તેણેઽ મહગ્ગાહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગાહયા તેણેઽ મહગ્ગાહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેંતિ, અત્થેગાહયા નો તેણેઽ મહગ્ગાહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેંતિ ।
 ૨૧. [પ્ર૦] જહ આયજસં ડહજીવંતિ કિં સલેસ્સા અલેસ્સા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલેસ્સા નો અલેસ્સા ।
 ૨૨. [પ્ર૦] જહ સલેસ્સા કિં સકિરિયા, અકિરિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સકિરિયા, નો અકિરિયા ।
 ૨૩. [પ્ર૦] જહ સકિરિયા તેણેઽ મહગ્ગાહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેંતિ ? [ઉ૦] નો ઇણદ્દે સમદ્દે । ઘાણમંતર—જોહસિય—ધેમાણિયા જહા નેરહયા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સ્તિ ।

ઈક્કચ્ચાલીસદમે રાસીજુમ્મસપ પદમો ઉદ્દેસઓ સમત્તો ।

- આત્મસંયમી મનુષ્યો સહેદય છે કે અલેદય ? ૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ આત્મસંયમનો આશ્રય કરે છે તો શું તેઓ લેહ્યાસહિત છે કે લેહ્યારહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ લેહ્યાસહિત છે અને લેહ્યારહિત પણ છે.
- લેહ્યારહિત મનુષ્યો સક્રિય કે અક્રિય ? ૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ લેહ્યારહિત છે તો શું તેઓ ક્રિયાવાહ્ય છે કે ક્રિયારહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાસહિત નથી, પણ ક્રિયારહિત છે.
- ક્રિયારહિતની સિદ્ધિ. ૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ ક્રિયારહિત છે તો શું તેઓ તેજ મહમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્—સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, તેઓ સિદ્ધ થાય છે યાવત્—સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે.
- લેહ્યાવાહ્ય મનુષ્યો ની સક્રિયતા. ૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ લેહ્યાવાહ્ય છે તો શું તેઓ સક્રિય છે કે અક્રિય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય છે પણ અક્રિય નથી.
- સક્રિય તે મહમાં સિદ્ધ થાય કે નહિ ? ૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ સક્રિય છે તો શું તેજ મહમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્—સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક તેજ મહમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્—સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે અને કેટલાક તે મહમાં સિદ્ધ થતા નથી અને યાવત્—સર્વ દુઃખનો અંત કરતા નથી.
- આત્મસંયમી સહેદય છે કે અલેદય છે ? ૨૧. [પ્ર૦] જો તેઓ આત્માના અસંયમનો આશ્રય કરે છે તો શું તેઓ લેહ્યાસહિત છે કે લેહ્યારહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ લેહ્યાસહિત છે, પણ લેહ્યારહિત નથી.
- સહેદય મનુષ્યની સક્રિયતા. ૨૨. [પ્ર૦] જો તેઓ લેહ્યાસહિત છે તો શું તેઓ સક્રિય છે કે અક્રિય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય છે, પણ અક્રિય નથી.
- સક્રિય મનુષ્ય તે મહમાં સિદ્ધ થાય કે નહિ ? ૨૩. [પ્ર૦] જો તેઓ સક્રિય છે તો શું તેજ મહમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્—સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. વાનવ્યંતરો, ય્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો—એ બધા નૈરયિકોની પેઠે જાણવા. ‘હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

एकतालीशमा राशियुग्मशतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાસીજુમ્મતેઓયનેરહયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઇવં એવ ઉદ્દેસઓ માણિયહો । નવરં પરિમાણં તિણ્ણિ થા સચ્ચ વા ઇકારસ વા પન્નરસ વા સંલેહ્યા વા અસંલેહ્યા વા ઉવવજ્ઞંતિ । સંતરં તદેવ ।

द्वितीय उद्देशक.

ગોત્રરાશિપ્રમાણ
નૈરયિકોનો અન્યાદ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં ય્યોત્રાશિપ્રમાણ નૈરયિકો કયાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે આ સંબંધે ઉદ્દેશક કહેવો. વિશેષ એ કે પરિમાણ—ત્રણ, સાત, અગિયાર, પંદર, સંખ્યાના કે અસંખ્યાના ઉત્પન્ન થાય છે. સાત્ર સંબંધે તેમજ જાણવું.

૨. [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! જીવા જાં સમયં તેયોગા તં સમયં કહજુમ્મા, જાં સમયં કહજુમ્મા તં સમયં તેયોગા ? [૩૦] જો હજુ સમદે ।

૩. [પ્ર૦] જાં સમયં તેયોયા તં સમયં દાવરજુમ્મા, જાં સમયં દાવરજુમ્મા તં સમયં તેયોયા ? [૩૦] જો હજુ સમદે । એવં કલિયોગેણ વિ સમં, સેસં તં ચેવ જાવ—વેમાણિયા । નહરં ઉવવાઓ સહેસિં. જહાં ચકંતીય । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ૧૪૧-૨ ।

બીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૨. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! તે જીવો જે સમયે ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ છે તે સમયે કૃતયુગ્મપ્રમાણ છે કે જે સમયે કૃતયુગ્મ છે તે સમયે ત્ર્યોજપ્રમાણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૩. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! તે જીવો જે સમયે ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ છે તે સમયે દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ છે અને જે સમયે દ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ છે તે સમયે ત્ર્યોજરાશિપ્રમાણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે કલ્યોજ રાશિની સાથે પણ સમજવું. અને બાકી બધું વૈમાનિકો સુધી તેમજ જાણવું. પરંતુ બધાઓનો ઉગ્ગપાત્ *વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. ‘હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે’.

કૃતયુગ્મ અને ત્ર્યોજ
રાશિનો પરસ્પર
સંબન્ધ.

ત્ર્યોજ અને દ્વાપર-
યુગ્મનો પરસ્પર
સંબન્ધ.

એકતાલીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાસીજુમ્મદાવરજુમ્મનેરણ્યા જાં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જંતિ ? [૩૦] એવં ચેવ ઉદ્દેસઓ । નહરં પરિમાણં દ્વો વા છ વા દસ વા સંઘેજ્ઞા વા અસંઘેજ્ઞા વા ઉવવજ્જંતિ, સંઘેહો ।

૨. [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! જીવા જાં સમયં દાવરજુમ્મા તં સમયં કહજુમ્મા, જાં સમયં કહજુમ્મા તં સમયં દાવરજુમ્મા ? [૩૦] જો હજુ સમદે । એવં તેયોપણ વિ સમં, એવં કલિયોગેણ વિ સમં । સેસં જહાં પહમુદ્દેસણ જાવ—વેમાણિયા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! સિ ૧૪૧-૩ ।

તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! રાશિયુગ્મમાં દ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે ઉદ્દેશક કહેવો. પણ પરિમાણ—એ, છ, દસ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. અને સંવેધ પણ કહેવો.

૨. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! તે જીવો જે સમયે દ્વાપરયુગ્મ છે તે સમયે કૃતયુગ્મ છે, કે જે સમયે કૃતયુગ્મ છે તે સમયે દ્વાપરયુગ્મ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે ત્ર્યોજરાશિ અને કલ્યોજરાશિ સાથે પણ સમજવું. બાકી બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેઠે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી સમજવું. ‘હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ધવન્ ! તે એમજ છે’.

દ્વાપરયુગ્મરાશિ
પ્રમાણ નૈરયિકોનો
ઉત્પાદ.

દ્વાપરયુગ્મ અને કૃત-
યુગ્મનો પરસ્પર
સંબન્ધ.

તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાસીજુમ્મકલિઓગનેરણ્યા જાં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જંતિ ? [૩૦] એવં ચેવ । નહરં પરિમાણં—એકો વા પંચ વા નવ વા તેરસ વા સંઘેજ્ઞા વા અસંઘેજ્ઞા ઉવવજ્જંતિ, સંઘેહો ।

૨. [પ્ર૦] તે જાં મંતે ! જીવા જાં સમયં કલિયોગા તં સમયં કહજુમ્મા, જાં સમયં કહજુમ્મા તં સમયં કલિયોગા ?

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કલ્યોજપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. પરંતુ પરિમાણ—એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. સંવેધ પૂર્વની પેઠે જાણવો.

૨. [પ્ર૦] હે મગ્ધવન્ ! તે જીવો જે સમયે કલ્યોજરાશિપ્રમાણ છે તે સમયે કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ છે અને જે સમયે કૃતયુગ્મરાશિ-

કલ્યોજ પ્રમાણ
નૈરયિકોનો ઉત્પાદ.

કલ્યોજ અને કૃતયુ-
ગ્મનો પરસ્પર
સંબન્ધ.

[૩૦] જો રણદે સમદે । एवं तेयोपण वि समं, एवं वावरज्जुम्मेण वि समं । सेसं जहा पढमुदेसय जाव—वेमाणिया । ‘सेवं मंते । सेवं मंते’ । सि । ४१-४।

चउत्थो उद्देसो समत्तो ।

પ્રમાણ છે તે સમયે કલ્પોજરાશિપ્રમાણ છે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે ટ્રયોજ અને દ્વાપરયુગ્મ સાથે પણ કહેવું. બાકી બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેટે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] કણ્ણલેસ્સરાસીહ્લુમ્મકહ્લુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કમો ઉચ્ચજ્ઞન્તિ ? [૩૦] ઉચ્ચવામો જહા ધૂમપ્પમાય, સેસં જહા પઢમુદેસય । અસુરકુમારાણં તદ્દેવ, एवं जाव—वाणमंतराणं । मणुस्साण वि जहेव नेरयाणं ‘आयमजसं उचजीवंति । अलेस्सा, अकिरिया, तेणेव भवणाहणेणं सिज्झन्ति एवं न भाणियव्वं । सेसं जहा पढमुदेसय । ‘सेवं मंते । सेवं मंते’ । सि । ४१-५।

पंचमो उद्देसो समत्तो ।

पंचम उद्देशक.

કુળ્ણલેસ્સાવાલ્લા
કૃતયુગ્મ પ્રમાણ નૈર-
યિકોનો ઉત્પાદ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મપ્રમાણ કુળ્ણલેસ્સાવાલ્લા નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન પાય છે ? [૩૦] ધૂમપ્રમાની પેટે ઉપપાત જાણવો. બાકી બધું જેમ પ્રથમોદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું. અસુરકુમારો સંબંધે પણ તેમજ જાણવું. એ રીતે યાવત્—વાનવ્યંતરો સુધી સમજવું. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવું. તેઓ આત્માના અસંપન્નનો આશ્રય કરે છે. ‘તે લેડ્યારહિત છે, ક્રિયારહિત છે અને તેજ ભવમાં સિદ્ધ પાય છે’ એટલું ન કહેવું. બાકી બધું પ્રથમોદ્દેશકની પેટે સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

पंचम उद्देशक समाप्त.

छट्टो उद्देसो ।

૧. કણ્ણલેસ્સતેયોપહિ વિ एवं चेव उद्देसमो । ‘सेवं मंते । सेवं मंते’ । सि । ४१-६।

छट्टो उद्देसो समत्तो ।

छट्टो उद्देशक.

ચ્ચોજરાશિ પ્રમાણ
કુળ્ણલેસ્સાવાલ્લા નૈર-
યિકોનો ઉત્પાદ.

૧. કુળ્ણલેસ્સાવાલ્લા રાશિયુગ્મમાં ટ્રયોજયુગ્મપ્રમાણ (નૈરયિકો) સંબંધે પણ પૂર્વ પ્રમાણે ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. ૪૧-૬.

षष्ठ उद्देशक समाप्त.

सत्तमो उद्देसो ।

૧. કણ્ણલેસ્સવાવરજ્જુમ્મેહિ एवं चेव उद्देसमो । ‘सेवं मंते । सेवं मंते’ । सि । ४१-७।

सत्तमो उद्देसो समत्तो ।

सातमो उद्देशक.

૧. દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ કુળ્ણલેસ્સાવાલ્લા (નૈરયિકો) સંબંધે પણ એમજ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

सातमो उद्देशक समाप्त.

અઠમો ઉદ્દેસો ।

૧. કળહલેસ્સકલિખોપહિ વિ एवं चेव उद्देसमो । परिमाणं संवेहो य जहा ओहिपसु उद्देसपसु । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि । ४१-८।

અઠમો ઉદ્દેસો સમતો ।

આઠમો ઉદ્દેશક.

૧. કાન્યોજરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લ (નૈરયિકો) સંબંધે પળ એજ રીતે ઉદ્દેશક કહેવો. પરિમાણ અને સંવેષ ઔષિક ઉદ્દેશકમાં કલા પ્રમાણે જાણવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લ
કાન્યોજ પ્રમાણ નૈર-
યિકોનો ઉત્પાદ.

આઠમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૯-૧૨ ઉદ્દેસગા ।

અહા કળહલેસ્સેહિ एवं नीललेस्सेहि वि चत्तारि उद्देसगा भाणियन्ता निरवसेसा । नवरं नेरण्याणं उववाओ जहा बालुयप्यमाय, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि । ४१-१२।

૯-૧૨ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૯-૧૨ ઉદ્દેશકો.

જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાલ્લો સંબંધે જણાવ્યું છે તેમ નીલલેશ્યાવાલ્લો વિષે પળ ચારે સંપૂર્ણ ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ બાલુકાપ્રમાણી પેટે નૈરયિકોનો ઉપપાત કહેવો. બાકી બધું તેમજ છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૪૧-૧૨.

૯-૧૨ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૧૩-૧૬ ઉદ્દેસગા ।

કાલ્હલેસ્સેહિ વિ एवं चेव चत्तारि उद्देसगा कायन्ता । नवरं नेरण्याणं उववाओ जहा रयणप्यमाय, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि । ४१-१३।

૧૩-૧૬ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૧૩-૧૬ ઉદ્દેશકો.

કાપોતલેશ્યાવાલ્લ સંબંધે પળ એજ રીતે ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ નૈરયિકોનો ઉપપાત રત્નપ્રમાણી જેમ જાણવો, અને બાકી બધું તેમજ સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

૧૩-૧૬ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૧૭-૨૦ ઉદ્દેસગા ।

૧. [પ્ર૦] તેહલેસ્સરાસીજુમ્મકજુમ્મમસુરકુમારા ણં મંતે ! કમ્મો ઉવવજ્ઞન્તિ ! [ઉ૦] एवं चेव । नवरं जेसु तेह-
लेस्सा मत्थि तेसु भाणियच्चं । एवं एय वि कण्हलेस्सासरित्ता चत्तारि उद्देसगा कायन्ता । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! सि । ४१-२०।

૧૭-૨૦ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૧૭-૨૦ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ તેજોલેશ્યાવાલ્લ અસુરકુમારો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન પાવ છે ! [ઉ૦] પૂર્વની પેટે જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે જેઓને તેજોલેશ્યા હોય તેઓ સંબંધેજ કહેવું. એ રીતે આ પળ કૃષ્ણલેશ્યા સરજા ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ
તેજોલેશ્યાવાલ્લ
અસુરકુમારોને
ઉત્પાદ.

૧૭-૨૦ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૨૧-૨૪ ઉદ્દેસગા ।

પરં પમ્હલેસ્સાપ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા । પંચેન્દ્રિયતિરિક્ષજોણિયાણં મણુસ્સાણં વેમાણિયાણં ચ પર્યાસિ
પમ્હલેસ્સા, સેસાણં નત્થિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ૧૪૧-૨૪।

૨૧-૨૪ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૨૧-૨૪ ઉદ્દેશકો.

એ રીતે પમ્હલેસ્સા સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો, મનુષ્યો અને વૈમાનિકોને પમ્હલેસ્સા હોય છે અને બાકીનાઓને
હોતી નથી. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

૨૧-૨૪ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૨૫-૨૮ ઉદ્દેસગા ।

જહા પમ્હલેસ્સાપ પરં સુક્કલેસ્સાપ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા । નવરં મણુસ્સાણં ગમ્મથો જહા બોહિઉદ્દેસણસુ, સેસં
તં ચેવ । પરં એણ છસુ લેસ્સાસુ ચઠ્ઠીસં ઉદ્દેસગા, બોહિયા ચત્તારિ, સઘે તે મદ્દાઘીસં ઉદ્દેસગા મ્મંતિ । 'સેવં મંતે !
સેવં મંતે' ! ત્તિ ૧૪૧-૨૮।

૨૫-૨૮ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૨૫-૨૮ ઉદ્દેશકો.

જેમ પમ્હલેસ્સા સંબંધે કહ્યું એમ સુક્કલેસ્સાને વિષે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ મનુષ્યોને જેમ ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ
જાણવું. અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. એ રીતે છ લેસ્સા સંબંધે ચાર ચાર ઉદ્દેશકો અને સામાન્ય ચાર ઉદ્દેશકો—એ વધા મઠીને ૨૮
ઉદ્દેશકો થાય છે. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

૨૫-૨૮ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૨૯-૫૬ ઉદ્દેસગા ।

૧. [પ્ર૦] મ્મંતિ સિદ્ધિયરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કથો ઉવ્વજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા બોહિયા પદમગા ચત્તારિ
ઉદ્દેસગા તદ્દેવ નિરવસેસં એણ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ૧૪૧-૩૨।

૨. કણ્ણલેસ્સમ્મવસિદ્ધિયરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કથો ઉવ્વજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા કણ્ણલેસ્સાપ ચત્તારિ
ઉદ્દેસગા મ્મંતિ તદ્દા ઇમે વિ મ્મંતિ સિદ્ધિયકણ્ણલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા ૧૪૧-૩૬।

૩. પરં નીલલેસ્સમ્મવસિદ્ધિયરહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા ૧૪૧-૪૦।

૪. પરં કાઠલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ૧૪૧-૪૪।

૫. તેજલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા બોહિયસરિસા ૧૪૧-૪૮।

૬. પમ્હલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ૧૪૧-૫૨।

૨૯-૫૬ ઉદ્દેશકો.

મ્મંતિ સિદ્ધિય
પ્રમાણ નૈરયિકોનો
ઉત્પન્ન.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મ્મંતિ સિદ્ધિય રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પહેલા
ચાર ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકો કહ્યા છે તેમજ આ સંબંધે પણ આ ચાર ઉદ્દેશકો સંપૂર્ણ કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે
એમજ છે'. ૨૯-૩૨.

કૃણ્ણલેસ્સાવાળા
મ્મંતિ સિદ્ધિય
પ્રમાણ નૈરયિકોનો
ઉત્પન્ન.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃણ્ણલેસ્સાવાળા મ્મંતિ સિદ્ધિય નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
જેમ કૃણ્ણલેસ્સા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકો થાય છે તેમ આ મ્મંતિ સિદ્ધિય કૃણ્ણલેસ્સાવાળા જીવો સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૩૩-૩૬.

૩. એ પ્રમાણે નીલલેસ્સાવાળા મ્મંતિ સિદ્ધિય સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૩૭-૪૦.

૪. એ પ્રમાણે કાપોતલેસ્સાવાળા સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૪૧-૪૪.

૫. એમ તેજલેસ્સાવાળા સંબંધે પણ ઔષ્ધિક સમાન ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૪૫-૪૮.

૬. એ રીતે પમ્હલેસ્સાવાળા સંબંધે પણ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૪૯-૫૨.

૭. શુક્લેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ઓદિયસરિસા । એવં એવ વિ મવસિદ્ધિયદિ વિ અટ્ટાવીસં ઉદ્દેસગા મવંતિ ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । તિ ૧૪૧-૫૬।

૨૧-૫૬ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૭. શુક્લેસ્સવાલ્લા સંબંધે પળ ઔષિક સરણા ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. અને એવી રીતે મવસિદ્ધિકો સંબંધે અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશકો થાય છે. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. ૫૩-૫૬.

૨૧-૫૬ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૫૭-૮૪ ઉદ્દેસગા ।

૧. [પ્ર૦] અમવસિદ્ધિયરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કયો ઉવવજ્ઞન્તિ ! [ઉ૦] જહા પદમો ઉદ્દેસગો । નથરં મણુસ્સા નેરયા ય સરિસા માણિયદ્ધા । સેસં તદ્દેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । તિ । એવં ચડસુ વિ જુમ્મેસુ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

૨. [પ્ર૦] કણ્ઠલેસ્સઅમવસિદ્ધિયરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કયો ઉવવજ્ઞન્તિ ! [ઉ૦] એવં એવ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

૩. એવં નીલલેસ્સઅમવસિદ્ધિયરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરયાણં ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

૪. કાઝલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

૫. તેઝલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

૬. પમ્હલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

૭. શુક્લેસ્સઅમવસિદ્ધિય વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા । એવં એસુ અટ્ટાવીસાણ વિ અમવસિદ્ધિયઉદ્દેસેસુ મણુસ્સા નેરય-
ગમેણં નેયદ્ધા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । તિ । એવં એવ વિ અટ્ટાવીસં ઉદ્દેસગા ૧૪૧-૮૪।

૫૭-૮૪ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૫૭-૮૪ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અમવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે, મનુષ્યો અને નૈરયિકો સમાન રીતે કહેવા, અને બાકી બધું તેમજ જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. એ રીતે ચારે યુગ્મોમાં ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

અમવસિદ્ધિક, કૃત-
યુગ્મ પ્રમાણ નૈરયિ-
કોનો ઉત્પાદ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેસ્સવાલ્લા અમવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] એમ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

૩. એ રીતે નીલલેસ્સવાલ્લા કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અમવસિદ્ધિકો સંબંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

૪. એમ કાપોતલેસ્સવાલ્લા સંબંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

૫. એ રીતે તેજોલેસ્સવાલ્લા સંબંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો સમજવા.

૬. પમ્પલેસ્સવાલ્લા સંબંધે પળ એજ પ્રકારે ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

૭. શુક્લેસ્સવાલ્લા અમવસિદ્ધિકો સંબંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. એ રીતે એ અઠ્યાવીસે અમવસિદ્ધિક ઉદ્દેશકોમાં મનુષ્યો નૈર-
યિકોના સમાન ગમવડે જાણવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. એ રીતે એ અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશકો થયા.

૫૭-૮૪ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૮૫-૧૧૨ ઉદ્દેસગા ।

૧. [પ્ર૦] સમ્મદિટ્ઠીરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરયા ણં મંતે ! કયો ઉવવજ્ઞન્તિ ? [ઉ૦] એવં જહા પદમો ઉદ્દેસઓ । એવં ચડસુ વિ જુમ્મેસુ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા મવસિદ્ધિયસરિસા કાયદ્ધા । સેવં મંતે ! 'સેવં મંતે' । તિ ।

૮૫-૧૧૨ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃતયુગ્મપ્રમાણ સમ્યગ્દિ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ આ ઉદ્દેશક કહેવો. એમ ચારે યુગ્મોમાં મવસિદ્ધિક સમાન ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'.

કૃતયુગ્મ પ્રમાણ
સમ્યગ્દિ નૈરયિ-
કોનો ઉત્પાદ.

२. [प्र०] कण्ठलेस्ससम्मविट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ! [उ०] एए वि कण्ठलेस्ससरिसा चसारि वि उद्देशगा कायद्या । एवं सम्मविट्ठीसु वि भवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देशगा कायद्या । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! सि जाव-विहर १८५-११२।

८५-११२ उद्देशा समत्ता ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळा सम्यग्दृष्टि नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] ए संबंधे पण कृष्णलेस्यावाळानी जेम चारे उद्देशको कहेवा. ए प्रमाणे सम्यग्दृष्टिओने विषे पण भवसिद्धिकनी पेठे अठ्यावीश उद्देशको करवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कहीने यावत्-विहरे छे.

८५-११२ उद्देशको समाप्त.

११३-१४० उद्देशगा ।

१. [प्र०] मिच्छाविट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ! [उ०] एवं एत्थ वि मिच्छाविट्ठिअभि-
लावेणं अमवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देशगा कायद्या । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! सि ११३-१४०।

११३-१४० उद्देशा समत्ता ।

११३-१४० उद्देशको.

कृतयुग्म प्रमाण
मिच्छादृष्टि नैरयि-
कोनो उत्पाद.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण मिच्छादृष्टि नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण मिच्छादृष्टिना अभिलाप-उच्चारणथी अमवसिद्धिकना समान अठ्यावीश उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

११३-१४० उद्देशको समाप्त.

१४१-१६८ उद्देशगा ।

१. [प्र०] कण्ठपक्खियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ! [उ०] एवं एत्थ वि अमवसिद्धियस-
रिसा अट्ठावीसं उद्देशगा कायद्या । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! सि १४१-१६८।

१४१-१६८ उद्देशा समत्ता ।

१४१-१६८ उद्देशको.

कृतयुग्म प्रमाण कृष्ण
पाक्षिक नैरयिकोनो
उत्पाद.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मप्रमाण कृष्णपाक्षिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण अमवसिद्धिकना समान अठ्यावीश उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

१४१-१६८ उद्देशको समाप्त.

१६९-१९६ उद्देशगा ।

१. [प्र०] शुक्कपक्खियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ! [उ०] एवं एत्थ वि भवसिद्धियसरिसा
अट्ठावीसं उद्देशगा मवन्ति । एवं एए सत्ते वि छल्लजयं उद्देशगसयं भवन्ति रासीजुम्मसयं । जाव-शुक्कलेस्सा शुक्कपक्खिय-

१६९-१९६ उद्देशको.

कृतयुग्म प्रमाण शुक्क
पाक्षिक नैरयिकोनो
उत्पाद.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मप्रमाण शुक्कपाक्षिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण भवसिद्धिक सरखा अठ्यावीश उद्देशको थाय छे. ए प्रमाणे ए बधा मळीने १९६ उद्देशकोनुं राशियुग्मशतक थाय छे. यावत्-[प्र०] शुक्कलेस्यावाळ्य शुक्क-

રાસીજીન્મકલિયોગબેમાળિયા જાવ-જહ સકિરિયા તેજેષ મહાગ્રહજેષ સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ? [૩૦] જો જાણે સમજે ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' । ચિ ।

મગધં ગોયમે સમર્ણ મગધં મહાવીરં તિષ્ણુતો આયાદિજ-પયાદિજ કરેદ, કરેતા વંદતિ નમંસતિ, વંદિતા નમંસિતા એવં
વયાસી-‘એવમેયં મંતે ! તદ્દમેયં મંતે ! અવિતદ્દમેયં મંતે ! અસંદિધમેયં મંતે ! હચ્ચિયમેયં મંતે ! પદિચ્ચિયમેયં મંતે !
હચ્ચિય-પદિચ્ચિયમેયં મંતે ! સત્ત્વે જં એસમદ્દે, જે જં તુજ્જે વદદ્દ’તિ કદ્દુ અપૂતિવચના કલુ અરિહંતા મંગવંતો, સમર્ણ મગધં
મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિતા નમંસિતા સંજમેજં તથસા અપ્પાણં માવેમાણે વિહરદ । રાસીજીન્મસયં સમર્ણ । સદ્ધાપ
મગધર્ષે અદ્દુતીસં સતં ૧૩૮ સયાણં, ઉદ્દેસગાણં ૧૯૨૫ । ૧૬૯-૧૯૬ ।

શુલસીય(ઈ)સયસહસ્તા પદાણ પવરવરણાણવંસીદિ । માવામાવમર્ણતા પજ્જતા પરથમંતંત્રિ ॥

તવનિયમવિણયવેલો જયતિ સદા નાણવિમલવિપુલજલો । હેતુસતવિપુલવેગો સંઘસમુદ્ધો ગુણવિસાલો ॥

જગજ્જાલીસમં સયં સમર્ણ

ભગવતી સમત્તા ।

*જમો ગોયમાર્ણં ગણદ્ધરાણં, જમો મગધર્ષે વિદ્ધાહપજ્જતીપ, જમો દુધાલસંગસ્સ ગણિપિડગસ્સ ।

કુમ્મસુસંઠિયચલણા અમલિયકોરંટવેંટસંકાસા । સુયદેવયા મગધર્ષે મમ મતિતિમિરં પળાસેડ ॥

પજ્જતીપ આદ્ધમાણં અદ્ધુણં સયાણં દો દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્ઞંતિ । જવરં વડત્થે સપ પદ્ધમવિષસે અદ્ધ, ચિતિયવિષસે
દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્ઞંતિ । નવમાઓ સતાઓ આરંઝં જાવણં જાવણં પવેદ તાવતિયં તાવતિયં એગવિવસેણં

પાક્ષિક કલ્પોજરાશિપ્રમાણ વૈમાનિકો યાવત્-જો ક્રિયાવાળા છે તો શું તેઓ તેજ મવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો અંત કરે
છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

મગવાન્ ગૌતમ શ્રમણ મગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરે છે, પ્રદક્ષિણા કરી વાદે છે, વાંદી નમે છે. નમીને મગવાન્ ગૌતમ
આ પ્રમાણે બોલ્યા-‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે પ્રકારેજ છે, હે ભગવન્ ! એ સત્ત્વજ છે, હે ભગવન્ ! તે અસંદિગ્ધ છે, હે
ભગવન્ ! તે મને ઇચ્છિત છે, હે ભગવન્ ! તે મને પ્રતીચ્છિત-સીકૃત છે, હે ભગવન્ ! તે ઇચ્છિત અને પ્રતીચ્છિત છે, હે ભગવન્ ! તે સત્ત્વ
છે કે તમે જે કહો છો, ‘અરિહંત મગવંતોની વાળી પત્તિર હોય છે. ‘અપુવ્વવચના’ એવો પાઠ સ્વીકારીએ તો અરિહંત મગવંતોની વાળી અપૂર્વ હોય
છે’-એમ કહી શ્રમણ મગવંત મહાવીરને (પરી વાર) વાંદે છે, નમે છે અને વાંદી તથા નમી સંયમ અને તપપૂર્વક આત્માને માવિત કરતા
વિહરે છે. ગણિયુગ્મશતક સમાપ્ત. સર્વ ભગવતીના મઠીને †૧૩૮ ઉદ્દેશકો અને ૧૯૨૫ શતકો થાય છે. ૧૬૯-૧૯૬.

ઉત્તમોત્તમ જ્ઞાનવજ્રે સર્વદર્શી પુરુષોએ આ અંગમાં ચોરાશી લાખ પદો કહ્યા છે. તેમજ અનન્ત-અપરિમિત માવ-વિધિ અને મગવતીનું પરિમાણ.
નિષેધો કહેલા છે.

તપ, નિયમ અને વિનયરૂપ વેલા-મરતીવાળી, નિર્મલ જ્ઞાનરૂપ વિપુલ પાળીવાળી, સંકટો હેતુરૂપ મહાન વેગવાળી અને ગુણથી મંજની શુભિ.
વિશાલ એવા સંઘસમુદ્ધનો જય થાય છે.

અકતાઢીશયું શતક સમાપ્ત.

શ્રીભગવતીસૂત્ર સમાપ્ત.

*ગૌતમાદિ ગણધરોને નમસ્કાર, મગવતી વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિને નમસ્કાર, દ્વાદશાંગ ગણિપિટકને નમસ્કાર.

કાચબાની પેટે સુંદર ચરણકમલવાળી, નહિ ચોક્કયેલ કોરંટ વૃક્ષની કાળી સમાન એવી પૂજ્ય શ્રુતદેવી મારા મતિઅજ્ઞાનનો નાશ કરો.

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાતિના આદિના આઠ શતકના બન્ને ઉદ્દેશકોનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. પરંતુ પ્રથમ દિવસે ચોથા શતકના આઠ
ઉદ્દેશકો અને બીજે દિવસે બે ઉદ્દેશકો ઉપદેશાય છે. ત્રીજા શતકથી આરંભી જેટલું જેટલું જાણી શકાય તેટલું તેટલું એક એક દિવસે ઉપ-

૧ અપુવ્વવચનાર્થિ શ-કુ ।

* અહીંથી આરંભી આગળનો પાઠ પુસ્તકના છેલ્લકક્ષત છે, તે સંબંધે ટીકાકાર જણાવે છે કે ‘જમો ગોયમાર્ણં ગણદ્ધરાણં’ इत्यादयः पुस्तकलेखककृता
नमस्काराः प्रकाटार्थेभ्यो न व्याख्याताः’ ।

† શતકનું પરિમાણ આ પ્રમાણે છે-પ્રથમના ત્રીશ શતકોમાં અવાન્તર-પેટા શતકો નથી અને તેત્રીશથી ઓગણવાલીશ સુધીના સાત શતકોમાં
બાર બાર અવાન્તર શતકો છે એટલે ૮૪ શતકો થયા. ચાઢીશમાં શતકમાં એકથીશ અવાન્તર શતકો છે. અકતાઢીશમાં શતકમાં અવાન્તર શતક
નથી. ૧૨-૮૪-૨૧-૧-૧ એ સર્વ શતકો મઠીને એકસો આઠત્રીશ શતકો થાય છે.

‡ અહીં પદોની સંખ્યા ચોરાશી લાખ કહી છે, પણ તેની ગણના શી રીતે કરી છે તેનો કંઈપણ ક્યાલ આવી શકતો નથી. તે સંબંધે ટીકાકાર જણાવે
છે કે પદોનું સ્વરૂપ વિશિષ્ટ સંપ્રદાયગમ્ય છે.

ઉદ્દિસિજ્જતિ, ઉક્કોસેણં સતં પિ યગદિવસેણં, મજ્જિમેણં દોહિં દિવસેહિં સતં, જહ્જેણં તિહિં દિવસેહિં સતં । एवं जाध-वीसतिमं सतं । णवरं गोसालो यगदिवसेणं उद्दिसिज्जति, जदि ठियो एगेण खेव आयंविलेणं अणुण्णवति । अह ण्णं ठितो आयंविलेणं छट्ठेणं अणुण्णवति । एकवीस-बावीस-तेवीसतिमाहं सताहं एक्केकदिवसेणं उद्दिसिज्जन्ति । खउवीसतिमं सयं दोहं दिवसेहं छ छ उहेसगा । पंचवीसतिमं दोहं दिवसेहं छ छ उहेसगा । बंधिसयाहं अट्ठसयाहं एगेणं दिवसेणं, सेट्ठि-सयाहं बारस एगेणं, एगिंदियमहाजुम्मसयाहं बारस एगेणं; एवं बैदियाणं बारस, तेहंदियाणं बारस, खउरिंदियाणं बारस एगेण, असंघिपंचिंदियाणं बारस, हांघिपंचिंदियमहाजुम्मसयाहं एकवीसं यगदिवसेणं उद्दिसिज्जन्ति, रासीजुम्मसतं यगदिवसेणं उद्दिसिज्जति ॥

વિયસિયઅરવિંદકરા નાસિયતિમિરા સુયાહિયા દેવી । મજ્જં પિ દેઝ મેહં બુદ્ધિબુદ્ધનમંસિયા ણિચ્ચં ॥

સુયદેવયાપ ણમિમો ઝીપ પસાણ સિક્કિયં નાણં । અણ્ણં પવયણદેવી સંતિકરી તં નમંસામિ ॥

સુયદેવયા ય જક્કો કુંભધરો બંધસંતિ ચેરોટ્ટા । વિજ્ઞા ય અંતહુંડી દેઝ અવિગ્ધં લિહંતસ્સ ॥

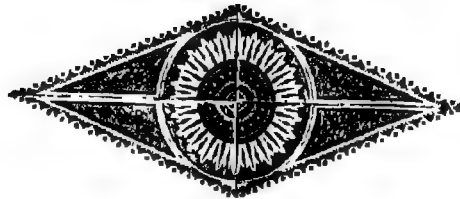
દેશાય છે, ઉત્કૃષ્ટપણે શતકનો પણ એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. મધ્યમપણે બે દિવસે શતકનો અને જઘન્યપણે ત્રણ દિવસે શતકનો ઉપદેશ કરાય છે. એમ વીશમા શતક સુધી જાણવું. પરન્તુ પંદરમા ગોશાલક શતકનો એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. જો બાકી રહે તો તેનો એક આયંબિલ કરીને ઉપદેશ કરાય છે, છતાં બાકી રહે તો બે આયંબિલ કરીને ઉપદેશ કરાય છે. એકવીશમા, બાવીશમા અને તેર્વાશમા શતકનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. ચોવીશમું શતક એક એક દિવસે છ છ ઉદ્દેશકો વડે એમ બે દિવસે ઉપદેશાય છે. પર્વાશમું શતક છ છ ઉદ્દેશકો વડે બે દિવસે ઉપદેશાય છે. બન્ધિશતકાદિ આઠ શતકો એક દિવસે, શ્રેણિશતાદિ બાર શતકો એક દિવસે, એકેન્દ્રિયના બાર મહાયુગ્મશતકો એક દિવસે, એમ બેન્દ્રિય, તેન્દ્રિય, ચતુરેન્દ્રિય અને અસંઙ્ગી પંચેન્દ્રિયના બાર બાર શતકો તથા સંઙ્ગી પંચેન્દ્રિયના એકવીશ મહાયુગ્મશતકો અને રાશિયુગ્મશતકો એક એક દિવસે ઉપદેશાય છે.

જેના હાથમાં વિકસિત કમઝ છે, જેણે અજ્ઞાનનો નાશ કર્યો છે અને બુધ-પંડિતો અને વિબુધ-દેવોએ જેને હમેશાં નમસ્કાર કર્યો છે એવી શ્રુતાધિષ્ઠિત દેવી મને પણ બુદ્ધિ આપો.

અમે શ્રુતદેવતાને પ્રણામ કરીએ છીએ, જેની કૃપાથી જ્ઞાનની શિક્ષા મળી છે. અને તે સિવાય શાન્તિ કરનાર પ્રવચનદેવીને પણ નમસ્કાર કરું છું.

શ્રુતદેવતા, કુંભધર યક્ષ, બ્રહ્મશાન્તિ વૈરોઢ્યા, વિદ્યા અને અંતહુંડી લેખકને અવિગ્ન આપો.

શ્રીવ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિનામ પંચમ અંગનો અનુવાદ સમાપ્ત.

परिशिष्ट १

भगवतीसूत्रमां आवेला पारिभाषिक शब्दो.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
अकृपाय	द्वि० १२३	अणवसायणाविणय	च० २७९.	अणंतरबंध	च० ११४.
अउक्ष	द्वि० १५३.	अणहृय	प्र० २८३.	अणंतरसिद्ध	च० २२०.
अउअंग	"	अणहृयफल	प्र० २७९.	अणंतरागम	द्वि० १८३.
अकतिसंनिय	च० १२१, १२२.	अणता	तृ० ३६३.	अणंतराहार	तृ० ३०३.
अकम्म	तृ० ३.	अणवज	च० ६.	अणंतराहार्य	च० २९२.
अकम्मभूषि	तृ० ११५, च० २६३.	अणवटप्यारिह	च० २७५.	अणंतरोगाढ	प्र० ५९, च० २९२.
अकसाह	तृ० १३६, च० २८७.	अणसण	च० २७६.	अणंतरोवगाढ	तृ० ३०३.
अकामनिकरण	तृ० १५.	अणाउत्त	तृ० ५.	अणंतरोववजग	तृ० ३०३, ३४०, च० २९८.
अकिरिय	तृ० ७.	अणागयदा	च० २३८.	अणंतरोववजव	च० ३३८.
अकिरिया	प्र० २८४.	अणागारोवडत्त	द्वि० २८२, तृ० ७१, २०२, च० २६७.	अणतसंसार	द्वि० ३४.
अकिरियावादि	च० ३०२.	अणागारोवओग	च० ३४, ९९.	अतिथ	च० २६३.
अकोस	तृ० ९८.	अणागारोवओगनिष्पति	च० ९३.	अतिवाय	तृ० ३.
अणुल्लुअ	प्र० २००, ३१०.	अणाणीयवीससाबंध	च० ५७.	अतिहिसंविभाग	तृ० ९.
अणुल्लुअणुण	प्र० ३१०.	अणाभियोगिअ	द्वि० ९८.	अत्तकड	च० ३९.
अणुल्लुअणुअणव	प्र० २३५.	अणाभोग	च० २७४	अत्ततासंबुड	द्वि० ७८.
अणिकुमार	द्वि० ११०, ११३, च० ४४.	अणाभोगनिव्वत्तियाउय	तृ० १९.	अत्तागम	द्वि० १८३.
अणिकुमारी	द्वि० ११०.	अणारंभ	द्वि० २२६.	अत्थणितर	द्वि० १५३.
अणिगमाणव	द्वि० १२३.	अणालोह्यपडिक्कंत	द्वि० २०९.	अत्थणितरंग	"
अणिसीह	द्वि० १२३.	अणाहारय	तृ० ७, च० ४६, च० २७०.	अत्थपडिणीय	तृ० ९३.
अणेयी	तृ० १८९, ३१४.	अणतंध	च० २०४.	अत्थिअ	प्र० १६८.
अववखुदंसण	प्र० ३०९.	अणिदाय	प्र० ९८.	अत्थिकाय	प्र० २२३.
अववखुदंसणी	द्वि० २८०, तृ० ३०२.	अणियाण	प्र० २३९.	अत्थोगह	तृ० ५९.
अवरिम	द्वि० ३४, २८२, तृ० ३०३. च० ४८, ५१, २९३.	अणुनरोववाहय	द्वि० १८७, २६०, तृ० ३५७.	अद्धचफवाला	च० २१३, ३२५.
अवित	प्र० २७९, च० ६४.	अणुत्तरविमाण	द्वि० ३१५.	अद्धमागहा	द्वि० १८१.
अवित्ताहार	तृ० ३२४.	अणुभाग	प्र० १३१.	अद्धा	प्र० १६८.
अवेयकड	च० ६.	अणुभागकम्म	प्र० १३२.	अद्धाकाल	तृ० १३४.
अवेल	तृ० ९८.	अणुभागनामनिहत्त	द्वि० ३३९.	अद्धासमय	प्र० ३१०, तृ० ३२१, ३९९, च० २१६.
अवुअ	प्र० १०८, द्वि० ५१.	अणुभागनामनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.	अदिण्णादाण	प्र० १६६, तृ० २७६.
अवुअ	तृ० ३८७.	अणुमाव	प्र० ८१.	अधम्मत्थिकाय	प्र० ३०५, ३१३, तृ० ३१५, ३२१, च० ५८, ९८, २१६, २३५.
अवुअ	प्र० ३१०.	अणुमाणत्ता	च० २७४.	अधिकरण	च० २.
अजीवदव्वदेस	च० २३६.	अणुव्वय	प्र० १०९.	अधिकरणी	च० २.
अजीवपजव	च० २६७.	अणेतसणा	प्र० २८२.	अनागारोवओग	प्र० २०१.
अजोगी	तृ० १३३, च० १४२.	अणेतसणिज	द्वि० १९९.	अनागयदा	प्र० १६८.
अज्जवसाण	तृ० १३०.	अणंतपएसिय	तृ० २७०.	अनिहारिम	प्र० २३७.
अज्जवसाणावरणिज	च० २८१.	अणंतर	प्र० १५२.	अनंतपएसिय	द्वि० २१४, २१५, २१६, २१७.
अट्ट	द्वि० ७०.	अणंतरखेतोगाढ	द्वि० ३४६.	अनंतरोववजग	द्वि० १८६.
अट्टज्जाण	तृ० २६४ च० १०७	अणंतरखेतोववजग	तृ० ३४२.	अनीहारिम	च० २७६.
अट्टपएसिअ	द्वि० ५६.	अणंतरनिगय	तृ० ३४१.	अज्जउत्थिअ	प्र० २२३, द्वि० १९३, २०८, तृ० ३६, ८१, ११८.
अट्टमभत्त	च० १०.	अणंतरपज्जत्त	तृ० ३०३.	अज्जमिलायय	च० ९.
अट्टमभत्तिअ	प्र० २४१, द्वि० २१.	अणंतरपज्जत्तय	च० २९३.	अज्जत्थदंडवेरमण	तृ० ९.
अट्टमभत्तिअ	च० २६२.	अणंतरपरंपरअणुववजग	तृ० ३४०.	अज्जालद्धि	तृ० ६५.
अट्टमभत्तिअ	द्वि० १५३.	अणंतरपरंपरअणुववजग	तृ० ३४१.		
अट्टमभत्तिअ	द्वि० १५३.	अणंतरपरंपरअणुववजग	तृ० ३४२.		

शब्द	पृष्ठ	शब्द	पृष्ठ	शब्द	पृष्ठ
अज्ञाणलक्ष्मी	तृ० ६८.	अहिंस्त	प्र० ३०३.	अष्टरङ्गमारी	दि० ११५, ११९.
अज्ञाणियवाह.	च० ३०२.	अहिंस्तचेहअ	दि० ५३, ५८.	असेलेसिपडिबणय	प्र० १९६, च० १२०, २९१.
अज्ञाणि	तृ० ६०.	अहंस्त	प्र० ४.	असोगवडेंसय	दि० १०१.
अपएस	दि० २८६.	अरुवि	प्र० ३०५.	असोन्नाकेवलि	तृ० १२८.
अपक्कखाण	प्र० २१०, दि० २९८.	अरुविदव्व	प्र० २०१.	असंखेज्जपएसिअ	दि० २७९, तृ० २६९.
अपक्कखाणी	दि० २९८, तृ० ९.	अरुवीअजीवदव्व	च० २०९.	असंग	दि० १२०.
अपक्कखाणकिरिया	दि० २०३.	अलाम	तृ० ९८.	असंजम	प्र० २७४.
अपक्कखाणणिव्वत्तिपाउय	दि० २९९.	अल्लियावणबंध	तृ० १०२, १०३.	असंजय (त)	प्र० ७६, १०८, दि० १८०, २७९, तृ० १०, च० ७०.
अपच्छिममारणंतियसंलेहणा	तृ० ९.	अलोय	तृ० २३१.	असंजयभविद्यदव्वदेव	प्र० १०९.
अपज्जत्त	दि० १८६, तृ० ६३.	अवत्तव्वगसंनिय	च० १२१.	असंजुड	प्र० ८१, तृ० ७, २९, च० १६.
अपडिसेवय	च० २६३.	अवत्तदंसण	च० १५.	असंसारसमावण्णग	प्र० ७६.
अपडम	च० ४८.	अवव	दि० १५३.	असंसारसमावण्ण	च० २२०.
अपमत्तसंजम	दि० ८१.	अववंग	दि० १५३.	अस्सायावेयणिज्ज	प्र० ८१.
अपमत्तसंजय	दि० ८१.	अलेस्स	च० २६८, २८६, ३०३.	अहक्खायसंजय	च० २६२.
अपमाय	प्र० २३६.	अलोय	तृ० २३१.	अहव्वणवेद	प्र० २३१.
अपरित	दि० २८१.	अवट्ठियपरिणाम	च० २६८.	अहातव्व	च० १५.
अपरिगह	दि० २२६.	अवसप्पिणी	दि० ३४.	अहिगरणि	तृ० २.
अपाणय	तृ० ३८८.	अवाय	तृ० ५९, २७७.	अहिगरणिआ	प्र० १९२, तृ० ७९.
अप्पकम्मतराय	तृ० ३९.	अविगह	प्र० १५२.	अंकवडेंसय	दि० १३०.
अप्पकिरिया	च० ८६.	अविगहगति	प्र० १७८.	अंजण	दि० १२३.
अप्पक्कखाणकिरिया	प्र० ९२.	अविभागपल्लिच्छेद	दि० १२१.	अंतकड	प्र० २२९.
अप्पडिबद्धया	च० ३७.	अविरहअ	प्र० ८४.	अंतकिरिया	प्र० १०८.
अप्पडिद्वयवरनाणदंसणवर	प्र० १८.	अविराहिअसंजम	प्र० १०८.	अंतराद्वय	दि० २७६, च० ११, ३४
अप्पट्ठीअ	तृ० १९३, ३४६.	अविराहिअसंजमासंजम	प्र० १०८.	अंतोमुहुत्त	प्र० ६९.
अप्पनिजरा	दि० २६०.	अवीरिय	प्र० ११४.	अंतोसल्लमरण	प्र० २३७.
अप्पवेदण	दि० २५६, २६०.	अविमुद्धलेस्स	तृ० ३४०.	अंब	दि० ११६.
अप्पचेयणतराय	तृ० ३९.	अविमुद्धलेस्सप्रतराय	प्र० ९२.	अबरिख	दि० ११६.
अप्पसत्थकायविणय	च० २८०.	अवीचिदव्व	तृ० ३५२.	आ	
अफासुअ	दि० १९९.	अवीयीपंध	तृ० १९१.	आइव	दि० २८०.
अवहिंलेस्स	प्र० २४०.	अवेद	तृ० १३५.	आउकाइय	प्र० १५५.
अयाह	दि० २७६.	अव्वत्त	च० २७४.	आउकखय	प्र० २४६.
अवाहृणिआ	दि० २७६.	अव्ववाह	तृ० ३६०, च० ७५, ७६.	आउत्त	दि० ७८, तृ० २३.
अयुद्धजागरिआ	तृ० २५५.	असत्तीपोसणया	तृ० ८३.	आउय	च० २८९.
अबोहिआ	प्र० २०७.	असहपरिणय	दि० २२२.	आउयबंधय	दि० ३३१.
अन्नकखाण	प्र० १६६.	असत्तिपंचिदियाअप्पज्जत्तग	च० १९८.	आउयाय	प्र० १७०.
अन्नकखाणदाण	प्र० १९६.	असत्तिपंचिदियापज्जत्तग	च० १९८.	आउर	च० २७४.
अभिंमंतरय	च० २७८.	असज्जि	दि० २८०, तृ० ३०२.	आओवक्कम	च० १२१.
अभयसिद्धिय	प्र० १६७, दि० ३४, २७४, दि० २८०, तृ० ६५, १०२, च० ६, च० २८४.	असायावेयणिज्ज	तृ० २०.	आकंपहत्ता	च० २७४.
अभासय	दि० २८१.	असासग	तृ० ११, १८१.	आगम	तृ० ९४.
अभिगम	प्र० २०७, तृ० १६४.	असि	दि० ११६.	आगरिस्स	च० २५७.
अभिगह	प्र० १२, दि० २६.	असिद्ध	प्र० १६७.	आगारभावपडोयार	दि० ३२५, तृ० २०.
अमरवद्	दि० १२३.	असिद्धि	प्र० १६७.	आगासत्थिकाय	तृ० ३२५, च० ५८, ९८, २३५.
असाइमिच्छादिद्विउववज्जग	दि० १८६.	असिपत्त	दि० ११६.	आगासपएस	दि० १८८.
अमायिसम्मदिद्विउववज्जग	च० १२.	अमुणकाल	प्र० १०५.	आजीविय	तृ० ३८६, ३९१.
अमिअगइ	दि० १२३.	असुरकुमार	प्र० ६७, दि० २८, २९, ४८, ५२, ६५, ११५, १२१, २४०, २४७, २५९, २२६, ३४४, ३४८, च० ६०, ६९, ११५.	आजीवियोवासय	तृ० ८३.
अमिअवाहण	दि० १२३.			आजीवियोवासिया	तृ० ३६७.
अमोह	दि० १२०.			आजीवियसमय	तृ० ८३.
अरति	तृ० ९८.			आणपाणय	तृ० ३०९.
अरहंत	प्र० ३.				
अरहा	प्र० २३४, तृ० २.				

शब्दः	पृष्ठः
आणापाणु	तृ० २७१, च० २३६.
आणय-पाणय-आरण-अणुज	च० ६९.
आणा	तृ० ८३.
आदित्यमरण	तृ० ३३३, ३३२.
आपुच्छणा	च० २७५.
आभिनिबोहियणाण	प्र० १५१, तृ० ५९, १३०, च० ३४, ९९.
आभिनिबोहियणाणपञ्च	प्र० ३०९.
आभिनिबोहियणाणलब्धीय	तृ० ६७.
आभिनिबोहियणाणी	द्वि० २८१, ३१२ तृ० ७४.
आभिनिबोहियणाणपञ्च	तृ० ७५.
आभियोग	द्वि० ९८, ११५.
आभोगनिष्पत्तिपाठय	तृ० ९९.
आयभजस	च० ३६१.
आयकम्म	द्वि० ९७, च० १२१, १८३.
आयजस	च० ३६१.
आयङ्गीय	तृ० १५३.
आयत	च० २०४.
आयतसंज्ञाकरण	च० ९४.
आयपयोग	द्वि० ८७, च० २८३.
आयपयोगनिष्पत्ति	च० ३.
आयय	च० २०७.
आययिपङ्क्तिणीय	तृ० ५३, १८३.
आयरीय-उवज्झाय	द्वि० २१०.
आयसरीरखेतोगाढ	द्वि० ३४६.
आयानभंडभसनिकलेवणासमिअ	प्र० २३९.
आयार	च० २१४.
आयाहिकरणी	च० ३.
आयाहिनपयाहिन	प्र० ३३.
आयंभिल	द्वि० २१.
आराहध	प्र० ११४.
आराहणा	प्र० ८३, द्वि० ९३, तृ० ११८.
आराहय	द्वि० ३४, २८, तृ० ८५.
आरंभ	द्वि० ७६.
आरंभिया	द्वि० २०३.
आलसियत्त	द्वि० २६०.
आलोहयपङ्क्तिरत	द्वि० १७, २१, १३, १८, २०९
आलावणबंध	तृ० १०२.
आलोयणया	च० ३७.
आलोयणादोस	च० २७४.
आलोयणादिह	च० २७४, २७५, २७८.
आवकदिअ	च० २७६.
आवत्त	द्वि० १२३.
आवति	च० २७४.
आवत्तिया	प्र० ३०४, द्वि० ३२१, २२०, ३४८, च० २३६.
आवत्तिसया	च० २७५.
आवीचियमरण	द्वि० ३३३.
आसव	प्र० २७७.
आहाकम्म	प्र० २१० द्वि० २०९.
आहारगसमुप्याय	च० २५९.

शब्दः	पृष्ठः
आहारपञ्चसि	च० १५.
आहारय	प्र० १५८, च० २७०, तृ० ३३२, २, च० ४६.
आहारयसीसय	तृ० ३३२.
आहारसभा	च० ३४, ९९.
आहारयजोवत्त	द्वि० ४१२, च० २८६.
आहोदिय	प्र० १३७, तृ० २५, तृ० ३६५, च० ७२.
इ	
इच्छा (सामान्तरा)	च० २७५.
इत्तरिअ	च० २७६.
इत्थिवेद	प्र० २७१.
इत्थिवेदकरण	च० ९४.
इत्थी	प्र० २७२, तृ० १८.
इत्थीपच्छाकड	तृ० ९५.
इत्थीवदिआ	प्र० २१९.
इत्थीवसमिअ	प्र० २३९.
इत्थीपञ्चमारा	द्वि० ४८.
इत्थीवियातग	प्र० २०४.
इत्थीवपङ्क्तिणीय	तृ० ९३.
इत्थीवकम्म	तृ० ८३.
इत्थी	तृ० १८१, ३१४.
इत्थी	च० ३९.
इत्थीवत्त	तृ० ६६, ७०.
इत्थीवज्झाय	च० ७५.
इत्थीवपङ्क्तिणीय	च० २७७.
ई	
ईत्थीवदिआ	द्वि० ७८, तृ० ३, ५, १३, च० ७०.
ईत्थीवदिआबंध	द्वि० २७४.
ईत्थीवदिआबंध	तृ० ९४.
ईत्थीवसमिअ	द्वि० ७८.
ईसाण	प्र० २९६, द्वि० २३, २७, १२९, १३०, तृ० १८९, ३५३.
ईसाणकप्प	द्वि० २१, २९.
ईसाणवत्त(ई)सय	द्वि० २३, २९, च० ३९.
ईत्थीपञ्चमारा	च० ३४.
ईत्थीपञ्चमारा	प्र० ३१३, द्वि० ३२७.
ईहा	तृ० ५९, २७७.
ईहा-अवाय	च० ३४.
उ	
उत्तिष्ठा	द्वि० २८, ५८.
उत्तुत्तुयासणिय	च० २७७.
उत्तुत्तु	प्र० २४, तृ० ५९, २७७, च० ५, ९९, ३४.
उत्तु	च० १९८.
उत्तुयबंध	तृ० १०३.
उत्तुयायता	च० २१३, ३२५.
उत्तुजोअ	द्वि० २४६.
उत्तुजाण	च० ९९.
उत्तरगुणपञ्चकसाण	तृ० ८.
उत्तरगुणपञ्चकसाणी	तृ० ९.
उत्तरपण(य)डिबंध	च० ५७.
उत्तरवेवविय	द्वि० २८.

शब्दः	पृष्ठः
उदहय	च० ३२.
उदय	च० २३१.
उदयनिष्पन्न	च० ३२, २३१.
उदहिकुमार	द्वि० ११७, १२३, च० २८.
उदहिकुमारी	द्वि० ११७.
उदयाणंतरपच्छाकड	प्र० १२१. द्वि० १८७.
उत्तीरणाभयिय	प्र० १२१.
उत्तीरिज्झाय	प्र० ४१.
उत्तसंपया	च० २७५.
उत्तसिया	तृ० २७६ च० ३४.
उत्तल	द्वि० १५३.
उत्तलंग	द्वि० ५५३.
उत्तपयपञ्चय	च० २६.
उत्तमाद	तृ० ३४३.
उत्तगजातिआसीवित	तृ० ५६.
उत्तग	प्र० ५५.
उत्तउत्त	द्वि० १८६.
उत्तआंग	प्र० १४३, च० २१.
उत्तओगुण	प्र० ३०६.
उत्तओगनिष्पत्ति	च० ९३.
उत्तओगलखण	प्र० ३०९.
उत्तओगाया	तृ० २९४.
उत्तकमिआ	प्र० १३२.
उत्तगरणद्वोमोयरिया	च० २७६.
उत्तज्झायपङ्क्तिणीय	तृ० ९३, १८३.
उत्तभोगपरिभोगपरिमाण	तृ० ९.
उत्तमिय	द्वि० ३२२.
उत्तमिनेविज्झय	प्र० १०८.
उत्तवाहय	च० २७७.
उत्तवाय	प्र० १०७.
उत्तवायविरहकाल	प्र० २२२.
उत्तवायसभा	प्र० २९९, द्वि० १७, २९, च० ५३.
उत्तसमिअ	च० २७३ च० ३२.
उत्तसामग	च० २७३.
उत्तसंतकसाअ	प्र० १२७.
उत्तसंतकसाह	तृ० १३६.
उत्तसंतमोह	द्वि० १८७.
उत्तसंतवेद	तृ० १३६.
उत्तहि	च० ६४.
उत्तहीपञ्चकसाण	च० ३७.
उत्तवह	प्र० १७६.
उत्तिय	तृ० १९९.
उत्तियपरिसह	तृ० ९८.
उत्तसपिणी	प्र० २२७, द्वि० ५२, ११५, २४८, ३२३, च० ११६.
ऊ	
ऊसास	द्वि० ३२१.
ऊसासनीसास	द्वि० ३२१.
ए	
एगओ(यओ)खहा	च० २१३.
एगओ(यओ)वका	च० २१३.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
एगपुणकवखड	प्र० ५९.	कपोववसिआ	प्र० १९०.	कायजोगचलणा	च० ३६.
एगपुणकालय	दि० २२०, च० २२३.	कम्म	प्र० ४, दि० २००, २२५, च० ९९.	कायजोगनिव्वसि	च० ९३.
एगपएसोगाड	दि०, २१९, २२१ च० २२२.	कम्मआसीविस	तृ० ५६, ५७.	कायजोगि	प्र० १५१, तृ० ३-२, च० ८१.
एगंतदंड	तृ० ७.	कम्मकडा	प्र० १७४.	कायपडिसंलीणया	च० २७८.
एगंतपंडिअ	प्र० १८९ तृ० ७.	कम्मकरण	दि० २५८.	कायप्ययोग	दि० २७३.
एगंतबाल	तृ० ७, ११, च० ३३, ७१.	कम्मग	प्र० २०२.	काययोगि	प्र० १५५.
एगिदिअदेस	प्र० ३१०.	कम्मगसरीरकरण	च० ९३.	कायविणय	च० २७८.
एगिदियपदेस	प्र० ३१०.	कम्मद्वि	तृ० २७६.	कायसमभाहरणया	च० ३७.
एयणा	च० ३५.	कम्मण	प्र० २०२.	कायसमिअ	प्र० २३९.
एसणा	प्र० २८२.	कम्मसा	प्र० ५५.	कायसुप्पणिहाण	च० ६५.
एसणासमिअ	प्र० २३९.	कम्मदव्ववग्गणा	प्र० ५४.	काल	प्र० १३, दि० १२३, १२६.
एसणिअ	प्र० २१०.	कम्मनिव्वसि	च० ९१.	कालकरण	च० ९३.
ओ		कम्मनितेअ	दि० २०६.	कालकुलया	तृ० ३५५.
ओगाहणाठाणाउय	दि० २२२.	कम्मपगही	प्र० १३१, दि० १७३, २७५, तृ० १७, च० ७.	कालपरमाणु	च० ११२.
ओगाहणानामनिअसाउय	दि० ३३१.	कम्मपइद्विय	प्र० १७९.	कालेयणा	च० ३५.
ओगह	प्र० २७८.	कम्मभूमि	च० १९६, २६३.	कालोय	तृ० २५८.
ओदइय	च० २३९.	कम्मय	तृ० १९०, ३३२, च० ३.	कालवाल	दि० १२२.
ओमोवरिया	च० २७६.	कम्मसरीरचलणा	च० ३६.	कालातिकत	तृ० ५.
ओराल	तृ० ३३२.	कम्मविउसरग	च० २८२.	कालादेस	दि० २३३, २८६.
ओरालिय	प्र० ११५ तृ० १९०, च० ३.	कम्मसंगहिअ	प्र० १७०.	किअर	प्र० २७७, दि० १२३.
ओरालियपोगलपरियट	तृ० २७१.	कम्मपोगलपरियट	तृ० २७१.	किअसिया	प्र० ११०.
ओरालियमीसय	तृ० ३३२.	कम्मिया	प्र० २८०, तृ० २७६.	किमाहार	तृ० ३५२.
ओरालियसरीर	दि० २६० च० ३, ४, ९९.	कम्मोवचय	दि० २७३, २७४.	किपुरिस	प्र० २७७.
ओरालियसरीरकरण	च० ९३.	कायकिलेस	च० २७७.	किरिया	प्र० ९५, दि० ७३, ७५, ७६, च० ९, ३०.
ओरालियसरीरचलणा	च० ३६.	करण	प्र० २३९.	अजीवपाओसिआ	दि० ७४.
ओसपिणी	प्र० २९७, दि० १५५, २४८, ३२३, तृ० २०, च० ११६, २३८.	करणसअ	च० ३७.	अणुवरयकायकिरिया	दि० ७४.
ओहारिणी	प्र० २९१.	कलणफठविवागसंजुल	तृ० ३८.	अहिगरणिआ	दि० ७४.
ओहि	प्र० १५२ दि० ५७, च० २७.	कलिओग	च० ५९, २१५, ३११.	अंतकिरिआ	दि० ७६.
ओहिअआणि	तृ० ३०२.	कलियोगकडजुम्म	च० ३३८.	काइआ	दि० ७४, २७६.
ओहिणाणि	दि० २८१.	कलियोगकलिओग	,"	जीवपाओसिआ	दि० ७४.
ओहिदंसणपजव	प्र० ३०९.	कलियोगतेओगे	च० ३३८.	दुप्पउत्तकायकिरिया	दि० ७४.
ओहिदंसणि	दि० २८०, तृ० ३०२.	कलियोगदावरजुम्म	,"	निव्वत्तणाहिगरणकिरिया	दि० ७४.
ओहिनाणपजव	प्र० ३०९.	कसायकरण	च० ९४.	सहत्थपाणाइवायकिरिया	दि० ७४.
ओहिनाणलदि	दि० १०१, १०२.	कसायकुसील	च० २४१.	परहत्थपाणाइवायकिरिया	दि० ७४.
ओहिमरण	तृ० ३३२, ३३३.	कसायनिव्वसि	च० ९१.	परहत्थपारिआवणिआ	दि० ७४.
क		कसायपक्खखाण	च० ३७.	सहत्थपारिआवणिआ	,"
ककसवेयणिअ	तृ० १९, ३१२.	कसायपडिसंलीणया	च० २७७.	पाओसिआ	दि० ७४.
कडजुम्म	च० ५९.	कसायवितसरग	च० २८२.	पाणाइवायकिरिया	दि० ७४, २०६.
कडजुम्मकडजुम्म	च० ३३८.	कसायसमुग्घाय	प्र० २६१, च० ८२, च० २५९.	पारिआवणिआ	दि० ७४.
कडजुम्मतेओग	च० ३३८.	कसायाया	तृ० २९४.	संयोजणाहिगरणकिरिया	दि० ७४.
कडजुम्मदावरजुम्म	च० ३३८.	काइया	प्र० १९२, तृ० ७९, च० ३०.	किरीयावादि	च० ३०२.
कडजुम्मकलियोग	,"	काउलेस	प्र० १०२, १५१, दि० ९०, तृ० ३०१, च० ५४.	किओणिअ	तृ० ३५२.
कण्हपक्खीय	च० २८६, ३०३, तृ० ३०१.	काम	तृ० २३.	किठितिय	तृ० ३५२.
कण्हराइ	दि० ३०७.	कामकंखिय	प्र० १८३.	किपरिणाम	तृ० ३५२.
कण्हलेस (स्स)	प्र० ७८, १०२, २०१, दि० ९०, तृ० ७१, २७७, च० ३४, ९९, २८६.	कामपिवासिअ	प्र० १८३.	किपुरिस	दि० १२३.
कतिकिरिय	च० ३१.	कामी	तृ० २४.	कीयगड	दि० २०९.
कतिसंखिय	च० १२१, १२२.	कायकरण	दि० २५८.	कुत्तियावण	तृ० १७३.
कप्पासीतगवेमाणिय	तृ० ४३.	कायगुत्त	प्र० २३९.	कुलगर	दि० १९५.
		कायजोय	प्र० १५१, च० ३.	कुलपरिणीय	तृ० ९३.
				कुसील	च० २४०.
				कुडागारदिहंत	च० ५१.
				केवलणाण	प्र० १५९.

श०	पृ०
केवलगाणी	द्वि० २८१.
केवलगाणपञ्चव	प्र० ३०९.
केवलदंसणपञ्चव	प्र० ३०९.
केवलदंसणी	द्वि० २८०.
केवलपञ्च	प्र० २३७.
केवलिसमुपघाय	प्र० २६१, च० २५९.
केवलि	द्वि० १७०, १८८, ३४७, तृ० १५, च० ७२.
केवलीउवासण	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीउवासिया	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीसावय	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीसाविया	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केसरिआ	प्र० २३२.
केसवाणिज	तृ० ८३.
कोरन्व	च० ११८.
को(ल)वाल	द्वि० १२२.
कोसल	तृ० ३८७.
कोहकराह	तृ० ३०२.
कोहवमह	तृ० २६०.
कोहविगेग	तृ० १९, ३९, २७६, च० ३४, ३७.
कोहोवउत	प्र० १४४.
कंखपओस	प्र० ८, २३२.
कंलामोहणिज	प्र० ११३.
कंतारभत	द्वि० २०९.
कंदप्प	द्वि० ११५.
कुंम	द्वि० ११६.
ख	
खइअ	च० २७३.
खओवसम	प्र० १२४.
खओवसमिअ	प्र० १२७ च० २०३.
खमा	च० ३७.
खमापणया	च० ३७.
खवग	च० २७३.
खस्सर	द्वि० ११६.
खहयर	तृ० ४३.
खितेयणा	च० ३५.
खीणकसाह	तृ० १३६.
खीणमोह	द्वि० १८७.
खीणवेद	तृ० १३६.
खुण्डुम्म	च० ३११.
खुण्डागकडुम्मनेरइय	प्र० ३११.
खुण्डागवेओगेनेरइय	प्र० ३११.
खुण्डागकलिओगेनेरइय	प्र० ३११.
खुण्डागदावरडुम्मनेरइय	प्र० ३११.
खेतद्वाणाउय	द्वि० २२२.
खेतपुण्य	तृ० ३५५.
खेतासिक्त	तृ० ५.
खेतावेस	द्वि० १३३.
खेतपरमाणु	च० ११२.
खेतलोय	तृ० २२८.

श०	पृ०
खेतावीवियमरण	तृ० ३३२.
खंध	प्र० २१५, तृ० ३४७.
खंधदेस	प्र० ३१०.
खंधपरस	प्र० ३१०.
ग	
गणपडिणीय	तृ० ९३.
गणहर	प्र० १४.
गतिपरिणाम	तृ० ३.
गतिनामनिहताउय	द्वि० ३३१.
गन्धपकतिय	तृ० ४३.
गरुअलपुअपञ्चव	प्र० २३५.
गरुयस	तृ० २५८.
गरुल	प्र० २७७.
गिरुपट्ट	प्र० २३७.
गिलाणपडिणीय	तृ० ३.
गिलाणमरा	द्वि० २०९.
गीअजस	द्वि० १२३.
गीअरह	द्वि० १२३.
गुण	तृ० ८१.
गुणरक्षणसंघच्छर	प्र० २५८.
गुप्त	प्र० २३९.
गुप्तबंभयारि	प्र० २३९ द्वि० ७८.
गुप्तिरिय	प्र० २३९.
गुरुयलहुअ	प्र० २००.
गंधकरण	च० १४.
गंधपञ्चव	प्र० २३५.
गंधव	तृ० ४३.
घ	
घणवाय	प्र० १६८, च० ४२.
घणवायवलय	च० ४२.
घणोदहि	प्र० १६८.
घाह	प्र० १२४.
घोरतवस्ति	प्र० ३३.
घोरबंभचेरवालि	प्र० ३३.
घोस	द्वि० १२३.
च	
चउकिरिय	तृ० ८७.
चउट्टाणवडिअ	प्र० ९८.
चउत्तमस	प्र० ६८, च० १०.
चउत्तचउत्त	प्र० २४१.
चउनाणीवगअ	प्र० ३३.
चउपएसिअ	द्वि० २१४, तृ० २६२, च० ३०२.
चउरंस	च० २०४, २०७, २०९.
चउरिंदिय	प्र० ७३, च० १९८.
चउवीसहमंचउवीसहम	प्र० २४१.
चक	प्र० २४, द्वि० ११९.
चकवाल	च० २१३, ३२५.
चकिंसादिबसह	तृ० २६०.
चकखदंसण	च० ३४, ९९.
चकखदंसणी	द्वि० २८०, तृ० ३०२.
चतुकिरिय	प्र० १११.
चमर	द्वि० ३, ५, ४७, १०६ १२७, १२२.

श०	पृ०
चरण	प्र० २३९.
चरम	तृ० ३३९.
चरितपडिणीय	तृ० ९३.
चरितमोह	प्र० ६५.
चरितमोहणीज	द्वि० १७२ तृ० ९७.
चरितलदी	द्वि० ६६.
चरितलदीय	तृ० ६८.
चरितविणय	च० २७८.
चरितसंपन्न	प्र० २७८.
चरितसंपन्नया	च० ३७.
चरिताचरित	प्र० ८५.
चरिताचरितलदी	तृ० ६६.
चरिताचरितलदीय	तृ० ६९.
चरिताया	तृ० २९४.
चरिताहारणा	तृ० १९८.
चरिम	द्वि० ३४, २८२ तृ० ३०३, च० ८८, ३९३ च० ४८, ५१.
चरिमकम्म	द्वि० १८४.
चरिमणिजरा	द्वि० १८४.
चलणा	च० ३६.
चबला	द्वि० २८.
चाउजाम	प्र० २०७ द्वि० २५० च० ११६, २६०.
चारण	च० ११८.
चारितपञ्चव	प्र० २३६.
चित्त	द्वि० १२३, च० ५१.
चित्तभन्म	द्वि० १२२.
चितासुविण	च० १५.
चुलसीतिसमजिअ	च० १२५.
चूअवडेंसय	द्वि० ११०.
चूलिअ	द्वि० १५३.
चूलिअंग	द्वि० १५३.
चेयकड	च० ६.
चोतीसहमंचोतीसहम	प्र० २४१.
चोदसपुवि	प्र० ३३, द्वि० ११०.
चंडा	द्वि० २८, १२७.
चंपयवडेंसय	द्वि० ११०.
छ	
छउमत्थ	प्र० ४८, द्वि० १६९, १७२, १९३, तृ० २७ ५८, २५, ३६५ च० ७२
छउमत्थकालिय	द्वि० ५६, च० १७.
छकसमजिअ	च० १२२.
छकोवी	प्र० २९८.
छट्टभरा	प्र० ७४, च० १०.
छट्टंछट्ट	प्र० २४१, द्वि० १७, २६, ५६, च० ९.
छप्पएसिअ	तृ० २६३ च० १०५.
छष	च० २७४.
छाउमत्थअसमुपघाय	प्र० २६१.
छुहापरिसह	तृ० ९८.
छेओवड्डावणासंजय	च० २६९.

श०	पृ०
छेदारिह	च० २७६.
छेवद्व	प्र० १५८.
छेदणा	च० २७५.
ज	
जहणा	द्वि० २८.
जसा	च० ७५.
जम	द्वि० १२२, १२४, १३०, १०९, ११५.
जमकाइय	द्वि० ११५.
जमा	तृ० १८९.
जयणावरणिज	तृ० १३०.
जरा	च० ५.
जल	द्वि० १२३.
जलकंत	द्वि० १२३.
जलपभ	द्वि० १२३.
जलरूअ	द्वि० १२३.
जवणिज	च० ७५.
जाहगोयनिहस	द्वि० ३३१.
जाहगोयनिहसाउय	द्वि० ३३१.
जाहनामनिउस	द्वि० ३३१.
जाहनामगोयनिहस	द्वि० ३३१.
जाहनामगोयनिउसाउय	द्वि० ३३१.
जागर	च० १६.
जागरियसा	तृ० २५९.
जानिआखीविरा	तृ० ५६.
जायणा	तृ० ९८.
जायन्ववडेंसय	द्वि० १३१.
जाया	द्वि० १२७.
जीय	तृ० ९४.
जीव	प्र० ४, द्वि० ३४४, च० ३४.
जीवतियकाय	प्र० २००, तृ० ३१५, च० १८, २३६.
जीवद्व	च० २०१.
जीवनिव्वसि	च० ९३.
जीवपञ्च	च० २३५.
जीवपयोगबंध	च० १९४.
जीवाया	च० ३४.
जुगंतरपलोयणा	प्र० २८१.
जुम्मा	च० २९५.
जोइस	द्वि० २२७, २४७.
जोइसिय	प्र० ५६, द्वि० १४, ९०, २५२, तृ० ३०७.
जोगनिव्वसि	च० ९३.
जोगपञ्चखाण	च० ३७.
जोगपञ्चिंसीणया	च० २७७.
जोगसब	च० ३७.
जोणी	द्वि० ३१८, तृ० १९१.
जोय	च० ३१.
जंघाचारण	च० ११९, १२०.
जंतपीलणकम्म	तृ० ८३.
जंदूरीव	प्र० ३१३.
जंमय	तृ० ३१६.

श०	पृ०
ज	
जउअ	द्वि० १५३.
जउअंग	द्वि० १५३.
जकसरा	द्वि० ११०.
जयंतर	प्र० १२५.
जरअ	प्र० ३३.
जागकुमार	प्र० ७५.
जाण	प्र० ७९, द्वि० १७०, तृ० ५९, ७४.
जाणदंसणवर	प्र० १३७.
जाणनिव्वसि	च० ९३.
जाणपञ्च	प्र० २३६.
जाणलद्धि	तृ० ६५.
जाणसेपजया	च० ३७.
जाणावरणिज	द्वि० २७६, २८०.
जाणी	च० ४७.
जिओर	च० २३९.
जिकायण	प्र० ५४.
जिकाइति	प्र० ५४.
जिकायिसु	प्र० ५४.
जिकायेस्सति	प्र० ५४.
जिजरा	तृ० १३.
जिजरेति	प्र० ५४.
जियंट	च० २४०.
जिहसण	प्र० ५४.
जिहसिसु	प्र० ५४.
जिहसेस्सति	प्र० ५४.
जेरइयसंसारसेचिट्टणकाल	प्र० १०५, ५३.
जेरइयाउअ	प्र० १८९.
त	
तणुवाअ	प्र० १६०, तृ० २७७, च० ४२.
तणुवायवलय	च० ४२.
तत्तिव्वज्जससाण	प्र० १८३.
तदुभयकड	च० ३९.
तदुभयारिह	च० २८५.
तदुभयपयोगनिव्वसि	च० ३.
तदुभयाहिकरणी	च० ३.
तपक्खियउवासग	द्वि० १८३.
तपक्खियउवासिया	द्वि० १८३.
तपक्खियसावग	द्वि० १८३.
तपक्खियसाविगा	द्वि० १८३.
तमतमा	द्वि० ३१५.
तमा	तृ० १८९, ३०५.
तसुकाय	द्वि० ३०२, तृ० ३४४.
तयापाणय	तृ० ३८८.
तव	च० २७४.
तवस्सिपणिणीय	तृ० ९३.
तवारिह	च० २७५.
तव्विबरीय	च० १५.
तसकाय	प्र० २१०.
तसपाणममारीअ	तृ० ३.
तस्सेवी	च० १७४.
तायसीसय	द्वि० ३, ३७, तृ० १९६.

श०	पृ०
तिकिरिय	प्र० १९१, तृ० ८७.
तिरथ	प्र० १४, च० २६३.
तिरथगर	प्र० १८.
तिपएसिअ	द्वि० २१४, २१६, २१७, २१८, तृ० २६२, च० १०१.
तिरिक्खअसणिआउअ	प्र० १११.
तिरिक्खजोणियद्वयैव	च० ३६.
तिरिक्खजोणियपवेसण	तृ० १५५.
तिरिक्खजोणियाउय	प्र० १११.
तिरिक्खसंसारसेचिट्टणकाल	प्र० १०५.
तिरियअवत्थ	तृ० ६४.
तिरियाउअ	प्र० ९९, १११.
तिसइमंतिसइम	प्र० २४१.
तीतद्धा	च० २३८.
तुडिअगइ	द्वि० १२३.
तुरिया	द्वि० ३८.
तेइदिय	प्र० ७३, च० १९८.
तेउ	प्र० ७७, द्वि० १२३.
तेउअ	प्र० २६२.
तेउकंत	द्वि० १२३.
तेउपभ	द्वि० १२३.
तेउयाअ	प्र० ३०४.
तेउलेस(स्स)	तृ० ३९, च० ४२, प्र० ७८, द्वि० ९७.
तेउलेस्सा	प्र० १०२, च० २९०.
तेउसीह	द्वि० १२३.
तेओगकडजुम्म	च० ३३८.
तेओगकडिओय	" "
तेओगदावरजुम्म	" "
तेओगतेओग	" "
तेयाकम्मसा	प्र० ५५.
तेअय	प्र० १४९.
तेयलेस्सा	प्र० ३३, तृ० ३६४.
तेयापोरगलपरियट्ट	तृ० २७१.
तेयोय	च० ३११.
तंस	च० २०७, २०९.
तहकार	च० २७५.
थ	
थणियकुमार	प्र० ३०४, द्वि० १४, १७, १२३, २२६.
थणियकुमारी	द्वि० ११७.
थालपाणय	तृ० ३८८.
थेर	प्र० २०६.
थेरपणिणीय	तृ० ९३.
थोव	द्वि० ३२१, च० ३३६.
द	
दक्खरा	तृ० २६०.
दसि	प्र० २५५.
दण्य	च० २७४.
दरिसणावरणिज	द्वि० १७३, २७६, २८७.
दवियाया	तृ० २१४.
दव्व	प्र० ३, च० २०१.

श०	पृ०
दम्बकरण	च० १३.
दम्बगिरिदावणभा	तृ० ८३.
दम्बद्विभ	द्वि० २२२.
दम्बपणस	प्र० २०८.
दम्बपरमाणु	प्र० १६८.
दम्बबंध	च० ११२.
दम्बेयणा	च० ५६.
दम्बलेखा	च० ३५.
दम्बलोय	प्र० २०१.
दम्बविजसग	तृ० २२८.
दम्बादितियमरण	च० २८२.
दम्बादेस	च० ३३३.
दम्बाभिरगहचरय	द्वि० २३३.
दम्बावीचियमरण	च० २७७.
दम्बिदिय	तृ० ३३२.
दम्बोभोरिया	प्र० १८१.
दम्बोहिमरण	च० २७५.
दसपणसिय	तृ० ३३३.
दसमभत्त	च० १०८.
दसमंदसम	च० ९०.
दाणामा	प्र० २४१.
दावरजुम्म	द्वि० ५५.
दावरजुम्मकडजुम्म	च० ५९.
दावरजुम्मकलियोग	च० ३३८.
दावरजुम्मतेओय	" "
दावरजुम्मदावरजुम्म	" "
दिट्ठिपहाण	प्र० ६१.
दिट्ठ	च० २७४.
दिट्ठीकरण	च० ९४.
दिसा	तृ० १८८, द्वि० ११९, १२३.
दिसाकुमार	द्वि० ११९.
दिसाकुमारी	द्वि० ११९.
दिसिन्वय	तृ० ९.
दीवकुमार	द्वि० ११९, १२३, च० २७.
दीवकुमारी	द्वि० ११९.
दीवसमुद्	द्वि० ३३४, तृ० ८८.
दुक्ख	तृ० ४.
दुक्खि	तृ० ४.
दुगुणकालय	च० २२३.
दुपक्खकलाय	तृ० ७.
दुपएसोगाण	च० २२२.
दुप्पणसिअ	द्वि० २१४, २१६, २१७, २२१, तृ० २६०, च० १०८.
दुप्पणिहाण	प्र० १२२, च० ६५.
दुम्भिकलभत्त	द्वि० २०९.
दुम्भमोहि	द्वि० ३४.
दुसमदुसमा	द्वि० ३२३, तृ० २०.
दुसमदुसमा	द्वि० ३२३.
दुसमा	द्वि० ३२३.
दुहओखहा	च० ३२५.
दुहओलोगपणिणीय	तृ० ९३.

४६ अ० सू०

श०	पृ०
दुहओवका	च० २१३, ३२५.
देवअसज्जिआउअ	प्र० १११.
देवकिच्चिसय	तृ० १८२.
देवपवेसण	तृ० १५६.
देवभवत्थ	तृ० ६४.
देवसंसारसंविट्ठणकाल	प्र० १०५.
देवाउय	प्र० १०९.
देवाधिदेव	तृ० २८९.
देविदोग्गह	च० ५.
देसपक्खलाण	प्र० १९०.
देसमूलगुणपक्खलाण	तृ० ८.
देसमूलगुणपक्खलाणि	तृ० ९.
देसावगासिय	तृ० ९.
देसुत्तरगुणपक्खलाण	तृ० ९.
देसुत्तरगुणपक्खलाणी	तृ० ९.
दोसालोयणा	च० ३७४.
दंतवाणिज्जकम्म	तृ० ८३.
दंसण	प्र० ७९, द्वि० १७०, तृ० ९३.
दंसणंतर	प्र० १२५.
दंसणपज्जव	प्र० २३६.
दंसणपरिसट्ठ	तृ० ९७.
दंराणमोह	प्र० ६५.
दंसणमोहणिज्ज	प्र० १३३, तृ० ९७, च० ११६.
दंसणलढी	तृ० ६५.
दंसणलद्धाय	तृ० ६८.
दंसणवावकाग	प्र० १०८.
दंसणविणय	च० २७८.
दंसणसंपक्ख	प्र० ३७८.
दंसणसंपक्खया	च० ३७.
दंसणाया	तृ० २९४.
दंसणाराहणा	तृ० ११८.
दंसणावरणिज्ज	च० १३३.
ध	
धणियबंधणबंध	च० ५७.
धम्म	तृ० १२८, च० २०१.
धम्मजागरिया	प्र० ३४२.
धम्मत्थिकाय	प्र० २००, तृ० ३०५, च० ५८, ९७, ९८, २१६, २३५.
धम्मत्थिकायपदेस	प्र० ३०६.
धम्मदेव	तृ० २८८.
धम्मवरचाउरंततक्कवटि	प्र० १८.
धरण	द्वि० १३, १२२.
धारणा	तृ० ५९, ९४, २७७, च० ३४, ९९.
धुवराहु	तृ० २८०.
धूमप्पभा	तृ० ३०५.
न	
नपुंसकवेदना	तृ० ३०२.
नपुंसगवेदकरण	च० ९४.
नपुंसगपच्छाकड	तृ० ९५.
नय	प्र० २३१.
नयप्पहाण	प्र० २८६.

श०	पृ०
नरदेव	तृ० २८८.
नलिण	द्वि० १५३.
नलिणंग	द्वि० १५३.
नवपणसिय	च० १०८.
नाग	प्र० १४२.
नागकुमार	प्र० ६८, द्वि० ११७, च० ४३, ६१.
नागकुमारी	द्वि० ११७.
नाणपणिणीय	तृ० ९३.
नाणाया	तृ० २९४.
नाणलदिय	तृ० ६६, ७०.
नाणाराहणा	तृ० ११८.
नाणावरणिज्ज	च० ३४, ९९, ११५, च० २८७.
नाणावरणिज्जोदय	च० ११५.
नाणि	तृ० ६०, च० ८१.
नाणविणय	च० २७८.
नार्णतर	प्र० १२५.
नारयभवत्तग	प्र० १०७.
नाराय	प्र० ३४.
निगांअ	प्र० १०७.
निगंअ	प्र० ३३.
निच्छइयनय	च० ६२.
निच्छयप्पहाण	प्र० २८६.
निज्जरा	प्र० २७७, तृ० १३, ८४.
निज्जरापोगल	च० ५६, ५८.
निज्जरासमय	तृ० १४.
निज्जरिज्जमाण	प्र० ४१.
निज्जिण	प्र० ४१.
नित्थारिअ	प्र० ३३८.
निप्पक्खलाण-पोराहोववास	तृ० २२.
निमंतणा	च० ३७५.
नियंठ	प्र० ३२८, च० २४१.
निरण	प्र० १४१.
निरयभवत्थ	तृ० ६४.
निरयवाल	द्वि० ११५.
निरयावास	प्र० १४१.
निरहिकरणी	च० ३.
निरुक्कम	च० १२१.
निरुक्कमाउय	च० १२०.
निरंणया	तृ० ३.
निहंछणकम्म	तृ० ८३.
निव्वेय	च० ३७.
निग्विणितिय	च० २७७.
निहत्त	प्र० १८४.
निस्संगया	तृ० ३.
निसीहिया	तृ० ९८, च० २७५.
नि(नी)हारिम	प्र० २३७, च० २७६.
नीकलेस(स्स)	प्र० ७८, ११२, द्वि० ९०, १३५.
नेरइ(ति)य	प्र० ८, द्वि० १३३, १६७, २३९, तृ० ४०१, ३४८, च० ६१.
नेरइयअसभिआउअ	प्र० १११.
नेरइयखेत्तेयणा	च० ३६.
नेरइयदव्वेयणा	च० ३६.

श०	पृ०
नेरह्यपवेष्टन	तृ० १३८.
नेरह्याउय	प्र० १११.
नोईदियधारणा	तृ० ५९.
नोईदियोवउत्त	तृ० ३०२.
नोकाभीण	तृ० २५.
नोईदियजवणिज्ज	च० ७५, ७६.
नोचुलहीतिसमखिय	च० १२४.
नोछकसमखिय	च० १२२.
नोपज्जत्तगा-नोअपज्जत्तग	तृ० ६४.
नोपज्जत्तय-नोअपज्जत्तय	द्वि० २८१.
नोपरित्त-नोअपरित्त	द्वि० २८१.
नोबारससमखिय	च० १२५.
नोभवसिद्धिय-नोअभवसिद्धिय	द्वि० २८०, तृ० ६५.
नोभोगीण	तृ० २५.
नोसणी-नोअसत्ति	द्वि० २८०.
नोअओवउत्त	च० २७०, २८६.
नोसुहुम-नोअदर	द्वि० २८२.
नोसंजय-नोअसंजय	द्वि० २७९.
नोसंजया-संजय	द्वि० २७९.
नंदिआवत्त	द्वि० १२३.
प	
पउअ	द्वि० १५३.
पउअंग	द्वि० १५३.
पउट्टपरिहार	तृ० ३८१, ३८२.
पउम	द्वि० १५३.
पउमंग	द्वि० १५३.
पएसकम्म	प्र० १३२.
पएसग्ग	प्र० ८१.
पएसनामनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.
पओग	प्र० ११७.
पओगपरिणय	तृ० ४१, ४२, ४८.
पओगबंध	च० ५६, ५७.
पओस	च० २७४.
पकामनिकरण	तृ० २६.
पगच्छि	प्र० १३१.
पक्खक्खाण	द्वि० २९८, तृ० ८, ८१.
पक्खक्खाणनिव्वसियाउय	द्वि० २९९.
पक्खक्खाणफल	प्र० २८३.
पक्खक्खाणपक्खक्खाण	द्वि० २९८.
पक्खक्खाणपक्खक्खाणनिव्वसियाउय	द्वि० २९९.
पक्खक्खाणापक्खक्खाणि	द्वि० २९८.
पक्खक्खाणि	द्वि० २९८.
पक्खक्खायपावकम्म	प्र० ८४.
पज्जत्त प्र० १५२,	द्वि० १८६, २८१, तृ० ४४, ६३.
पज्जत्ति	प्र० १८३, द्वि० १७, ५७, च० १५, ४८.
आहार०	द्वि० १७.
सरीर०	"
इंदिय०	"
आजपाण०	"

श०	पृ०
भासा०	द्वि० १७, ३०.
मण०	"
पज्जव	प्र० १६८, च० २३५.
पडिक्कंत	प्र० २४६.
पडिक्कमणारिह	च० २७६.
पडिपुच्छा	च० २७५.
पडिमापडियजय	द्वि० २६०.
पडिसेवना	च० २७४.
पडिसेवणाकुसील	च० २४०.
पडिसेवय	च० २६३.
पडिसंलीणया	च० २७७.
पणिहाण	च० ६५.
पणीय	द्वि० १८६.
पणीयरसविवज्जय	च० २७७.
पस	द्वि० १२२.
पसकंत	द्वि० १२३.
पभंजण	द्वि० १२३.
पमत	प्र० १२९.
पमतजोग	प्र० ७७.
पमतसंजम	द्वि० ८१.
पमतसंजव	प्र० ७६, द्वि० ८१.
पमाणकाळ	तृ० २३४.
पमाणातिक्कंत	तृ० ५.
पमाद्	प्र० १२०, च० २७४.
पम्हळेस	द्वि० ९०.
पयाय	च० १५.
पयोगबंध	द्वि० १०१.
पयोगसा	द्वि० २७२.
परकम्म	च० १२१.
परप्पयोग	च० १२१.
परप्पयोगनिव्वसिय	च० ३.
परमविद्याउय	च० २८३.
परमा	च० ८८.
परमाणु	च० ११२.
परमाणुपोगमल	प्र० २१३, द्वि० २१३, २१६, २१७, २१९, २२१, तृ० ३४८, २६२ च० २५, ५८, ७१, ७४, १००.
परमाहोदिय	प्र० १३७, तृ० २५, ३६५, च० ७२.
परलोगपडिणीय	तृ० ९३.
पराहिकरणी	च० ३.
परिग्गह	तृ० २७५, च० ६५.
परिग्गहवेरमण	तृ० १९, ३९, २७६ च० ३४.
परिग्गहहज्जापरिणाम	तृ० ३४६.
परिग्गहसओवउत्त	तृ० ३०२ च० २८६.
परिग्गहिआ	द्वि० २०३.
परिजय	च० १२.
परिणाम	प्र० १२४, द्वि० १३६, तृ० ३४८.
परिणामिअ	तृ० २७६, च० ३४, ९९.
परित्तसंसार	द्वि० ३४.

श०	पृ०
परिनिब्बुड	प्र० २०८.
परिमंडळ	च० २०४, २०८, २०९.
परिमंडलसंठाणकरण	च० ५४.
परिग्रह	प्र० २०, तृ० ९७.
परित्तहवत्तिअ	प्र० १७९.
परिहारविसुद्धियसंजय	च० २६२, २६३.
परोवकम्म	च० १२१.
पुरिसवेदकरण	च० ९४.
पुरिसवेदन	तृ० ३०२.
परंपरलेत्तोगाढ	द्वि० ३४६.
परंपरलेत्तोवज्जग	तृ० ३४१.
परंपरनिग्गय	तृ० ३४१.
परंपरपज्जत्तग	तृ० ३०३, च० २९३.
परंपरबंध	च० ११४.
परंपरसिद्ध	च० २२०.
परंपरागम	द्वि० १८३.
परंपराहार	तृ० ३०३.
परंपरोगाढय	च० २९२.
परंपरोवगाढ	द्वि० १८६, तृ० ३०३, ३४०.
परंपरोवज्जग(य)	तृ० ३०३, च० २९१.
पलिओवम	प्र० ७५, द्वि० ११६, १२०, १५३, ३२२ च० २३७.
पवयण	च० ११८.
पवयणमाइया	प्र० १३७.
पवेसण(य)	तृ० १३८, च० १२१.
पव्वराहु	तृ० २८०.
पसत्त्वकायविणय	च० २८०.
पसत्त्वनिज्जरा	द्वि० २५६.
पसत्त्वयविणय	च० २८०.
पाओवगमण	प्र० २३७, द्वि० २८, ५५, च० २७६.
पाउसिया	प्र० १९२.
पाओवगमरण	तृ० ३३४.
पाण	प्र० ६९, तृ० ३८७.
पाणय	प्र० १४३, द्वि० २१, तृ० ३५३.
पाणाइ(ति)वाय	प्र० १६५, तृ० १९, २७५, च० ३४, ३८, ५८, ९९.
पाणाइवायकरण	च० ९४.
पाणाइवायकिरिया	च० २.
पाणाइ(ति)वायवेरमण	प्र० १९९, तृ० १९, ३९, १७६, च० ३४, ५८, ९९.
पाणाम	प्र० २२४.
पाणामा	द्वि० २६, २७.
पाण	द्वि० ३२१.
पायच्छित्त	प्र० २७९ च० २७४, २७८.
पारंभियासिह	च० २७५, २७८.
पावव	प्र० ३३.
पावयणी	च० ११८.
पासायवडिसय	प्र० २९८.
पिवाद्यापरिसह	तृ० ९८.
पिवाद्य	तृ० ४३.

श०	पृ०
पुत्रविक्रय	दि० १०२ च० ५८.
पुण्य	दि० १२३.
पुण्यभू	दि० ११९.
पुण्यरक्ष	दि० ११९.
पुरिष्कारपरक्रम	च० ९९.
पुरिसपच्छाकड	तृ० ९५.
पुरिसवेद	प्र० २७१.
पुलाय	च० २४०.
पुष्पयोग	तृ० ४.
पुष्पयोगपञ्चदश	तृ० १०४.
पुष्पसंज्ञ	प्र० २८०.
योगल	प्र० ५३, दि० ३, ६५, ९५, २७० तृ० १२४, ३४७.
योगलकरण	च० ९४.
योगलत्थिकाय	प्र० २००, च० ९९.
योगलपरिणाम	दि० २४६, तृ० १२०, ३४६.
योगलपरियट्ट	तृ० २७१, च० २३६, २३७, २३८.
योगलि	तृ० १२४.
पोसह	तृ० २५३, २५४.
पोसहोववास	तृ० ८१.
पंकपभा	तृ० ३०५.
पंचकिरिय	प्र० १९१, तृ० ८७.
पंचत्थिकाय	तृ० ३१५.
पंचपएतिथ	दि० २१४, च० १०४.
पंचमहज्जइय	प्र० २०७.
पंचमुट्टिय	तृ० १७८.
पंचयाम	च० २६२.
पंचिय	च० ३३.
पंचियमरण	प्र० २३७, तृ० ३३२, ३३४.
पंचियवीरियत्ता	प्र० १३१.

फ

फलिहबुद्धेसय	दि० १३१.
फासकरण	च० ९४.
फासिदिय	तृ० २६०, च० ३.
फासिदियकरण	च० ९४.
फासिदियचलणा	च० ३६.
फासिदियसंवर	च० ३७.
फासिदियोवउत्त	तृ० ३०२.
फासु-एसणिज	तृ० ३.
फासुयविहार	च० ७५, ७६.
फोबीकम्म	तृ० ८३.

ब

बउस	च० २४०.
बल	च० ९९.
बलि	प्र० ११, १२२, च० २६.
बहुजण	च० २७४.
बाद(य)र	दि० २८२, च० २७४.
बादरअपजत्ता	च० १९८.
बादरपजत्ता	च० १९८.
बादर(य)परिणम	दि० २२०, च० १०८.

श०	पृ०
बारससमजिय	च० १२४.
बालपंडिय	च० ३३.
बालमरण	तृ० ३३२, ३३३.
बेहदियाअपजत्ता	च० १९८.
बोहि	तृ० १२८, च० ५४.
बंध	तृ० ३.
बंधणपञ्चइय	तृ० १०२.
बंधचेरवास	तृ० १२९.
बंधमलग-संतग	च० ६९.
भ	
भत्तपञ्चखाण	च० ३७, २७६, ३३४.
भत्तपञ्चखाय	तृ० ३५६.
भत्तपाणदब्बोभोयरिया	च० २७६.
भयप्पओस	च० २७४.
भवकरण	च० ९३.
भवणवह	प्र० २९५.
भवणवासि प्र० ६९, दि० २७, २५२, तृ० ३०७.	
भवतुल्य	तृ० ३५५.
भववारणिज	प्र० ९४९.
भवसिद्धि	दि० २८०.
भवसिद्धिय	प्र० १६७, दि० ३४, २७८.
भवसिद्धियनेरइय	च० २८४ तृ० ६८, २५८ ३०२, च० ६, ४६.
भवसिद्धिविरहिय	तृ० २५९.
भविद्यदब्बअउरकुमार	च० ७३.
भविद्यदब्बदेव	तृ० ८८, २८९.
भविद्यदब्बनेरइय	च० ७२, ७३.
भाविद्यदब्बपुठविकाइय	च० ७३.
भवेयणा	च० ३५.
भावीकम्म	तृ० ८३.
भायणपञ्चइय	तृ० १०२.
भाव	च० ३९, २६०.
भावकरण	च० ९३.
भावट्ठाणउय	दि० २२२.
भावतुल्य	तृ० ३५५.
भावदेव	तृ० २८९.
भावपरमाणु	च० ११२.
भावबंध	च० ५६.
भावलेस्सा	प्र० २०१.
भावमिउसग	च० २८२.
भावसच्च	च० ३७.
भावादेस	दि० २३३.
भावियप्प	च० ७४.
भावेयणा	च० ३५.
भावोभोयरिया	च० २७६.
भाविदिय	प्र० १८१.
भासाय	दि० २८१.
भासा	तृ० ३२४.
भासाकरण	च० ९४.
भासानिब्वसि	च० ९९.
भासामणपजत्ति	च० १५.
भिक्षावरिया	च० २७७.

श०	पृ०
भिक्षुपडिमा प्र० १४० तृ० १९२.	
भीम	दि० १२३.
भुअपरिसप्प	तृ० ४३.
भूआणंद	दि० १२२.
भोग	च० १९८.
म	
महअज्ञाण	तृ० ५९.
महअज्ञाणनिब्वसि	च० ९२.
महअज्ञाणपज्जव	प्र० ३०१.
महअज्ञानी	दि० २८१, तृ० ३०२.
मग्गातिक्कंत	तृ० ५.
मण	तृ० २७९, ३३०, च० ८१.
मणकरण	दि० २५८, २५९, च० ९४
मणगुत्त	प्र० २३९.
मणजोगचलणा	च० ३६.
मणजोगनिब्वसि	च० ९३.
मणजोगि	तृ० ३०२, च० ८१.
मण(णो)जोय	च० ३, ३४, ९९.
मणहुप्पणिहाण	च० ६५.
मणनिब्वसि	च० ११.
मणपज्जति	दि० ५७.
मणपज्जवणाण	प्र० ३०९.
मणपज्जवणाणि	दि० २८१ च० २८९.
मणपज्जवणाणलदिय	तृ० ६७.
मणप्पयोग	दि० २७३.
मणविणय	च० २७८.
मणसमज्जाहारण्या	च० ३७.
मणसुप्पणिहाण	च० ६५.
मणुस्सजातिआसीविस	तृ० ५६.
मणुस्सप्पवेसण	तृ० १५६.
मणुस्सभवत्थ	तृ० ६४.
मणुस्ससंसारसंचिट्ठणकाल	प्र० १०५.
मणोदब्बवरगणा	दि० १८७.
मतिअज्ञाण	च० ३४.
मणुस्सअसत्तिआउय	प्र० १११.
मरणकाल	तृ० ३३४.
मल्लइ	तृ० ३०, ३१.
महक्खीय	तृ० ३४६.
महवय	प्र० १०९, २४३.
महाकप्पसय	तृ० ३८१.
महाकम्म	दि० २७०.
महाकम्मतराय	दि० २०५, तृ० ३९.
महाकाय	दि० १२३.
महाकाल	दि० ११६, १२३.
महाकिरिय	दि० २७०, च० ८६.
महाकिरियतराय	दि० २०५, तृ० ३९.
महाघोस	दि० ११६, १२३.
महाजुम्म	च० ३३८.
महानिज्जर	च० ८६.
महानिज्जरा	दि० २५६, २६०.
महानंदीआवत्त	दि० १२३.
महापज्जवसाण	तृ० २५.

श०	पृ०
महापद्मिमा	प्र० २५५.
महापुष्प	द्वि० १२३.
महाभीम	द्वि० १२३.
महावेद(य)ण	द्वि० २५६, २७०, २६०, तृ० १८, च० ८६.
महावेदणतराय	द्वि० २०५, २७०, तृ० १८, ३९, च० ८६.
महासव	द्वि० २०५, २७० च० ८६.
महासवतराय	तृ० ३९.
महासिलाकंटय	तृ० ३०, ३१.
महासुक्	द्वि० १७९, च० ६९.
महासुविण	च० १६, १७.
मार्गमिच्छादिद्विउववक्ष	द्वि० १८६, च० १२.
मागह	प्र० २३१.
माणिमर्	द्वि० १२३ (११९).
माणुसुत्तरपण्य	तृ० ११०.
माणोवडत	प्र० १४४.
मायामोक्ष	प्र० १९९.
मायावत्तिय	प्र० ९२, २३९, द्वि० २०३.
मायोवडत	प्र० १४४.
मार्गणतियअहिवासणया	च० ३७.
मार्गणतियसमुग्गया	द्वि० ३१६, च० २५९, च० ४२, ८२.
मासखमण	प्र० २४२.
मार्हिद	द्वि० २१.
मिच्छतकिरिय	तृ० १६.
मिच्छ(च्छा)दिद्वि	प्र० ९२, १५१, द्वि० ३४ १०१, २८०, च० ८०.
मिच्छा	च० २७५.
मिच्छादिद्विनेरइय	च० २८४.
मिच्छादिद्विनिव्वत्ति	च० ९२.
मिच्छादंसण	प्र० १५१.
मिच्छादंसणवत्तिआ	प्र० ९२, द्वि० २०३.
मिच्छादंसणलदीअ	तृ० ६८.
मिच्छादंसणसल्ल	प्र० १९९, तृ० ९९, च० ३४, ५८, ८१, ९९.
मिच्छादंसणसल्लविषेग	तृ० १९, ३९, २७६, च० ३४, ९९.
मिच्छादंराणसल्लवेरमण	प्र० १९९, च० ५८.
मिच्छानाण	प्र० १२२.
मिच्छावादि	च० ६.
मीसपरिणय	च० ६४.
मीससापरिणय	तृ० ४१.
मीसापरिणय	तृ० ४७, ४८.
मीसाहार	तृ० ३२४.
मुसा	द्वि० १९९.
मुसाबाय	प्र० १६६ तृ० २७५, च० ३४, ३८, ५८, ८१, ९९.
मुहपोत्तिअ	प्र० २८१.
मुहुत्त	द्वि० ३२१.
मूलगुणपञ्चकस्साण	तृ० ८.
मूलगुणपञ्चकस्साणि	तृ० ९.

श०	पृ०
मूलपगडिबंघ	च० ५७.
मूलारिह	च० २७५.
मेहुण	तृ० ३०२.
मोह	प्र० १२४.
मोहणिज्ज	च० २८९ प्र० १३१.
मोहपत्तिअ	प्र० २८१.
मंडुक्काइआसीयिस	तृ० ५६.
मुंडभाव	प्र० २०७.
र	
रहयग	द्वि० २०९.
रक्ख	द्वि० ११९.
रत्तिकरपण्य	च० ५.
रयणप्यसा	द्वि० १३०, २४०, ३१५, ३२७. तृ० ३०४
रयणवहेंसय	द्वि० १३१
रसकरण	च० ९४
रसपरिणाय	च० २७७
रसवाणिज्ज	तृ० ३
रहसुसल	तृ० ३३, ३१, ३२.
रायपिड	द्वि० २९०
रायोगह	च० ६
रासीजुम्म	च० ३६०
रासीजुम्मकलिओग	,, ३६३
रासीजुम्मदावरजुम्म	,, ,,
रह	द्वि० ११६
रहयपिड	च० २६
रुवीअजीवदव्व	च० २०१
रुक्ख	द्वि० १२३
रुक्खकंत	द्वि० १२३
रुक्खपम	द्वि० १२३
रुक्खंत	द्वि० १२३
रोह	च० २८१
ल	
लक्खवाणिज्ज	तृ० ८३
लव	प्र० ६९, द्वि० ३२१.
लवससम	तृ० ३६७.
लाह	तृ० ३८७.
लेच्छइ	प्र० २४८, तृ० ३०, ३१.
लेसणाबंघ	तृ० १०३
लेसा(त्सा)	प्र० ७८, ९५, तृ० ७९, च० ४२
लेसाकरण	च० १४
लोगदव्व	प्र० ३०६.
लोगोवयारविणय	च० २७८, २८०.
लोगपाल	द्वि० ७, २१, १०६, १२९.
लोगतिगविमाण	द्वि० ३११.
लोभकसायि	तृ० ३०२.
लोमाहार	प्र० ७२.
लोय	प्र० २१७, तृ० २२८ २३१, २८२, च० २१.
लोयाकास	प्र० ३९२.
लोयालोयप्पमाण	प्र० ३०६.
कंतक	प्र० १०३.

श०	पृ०
वहकरण	द्वि० २५८.
वहजोय	द्वि० ३५१, च० ३.
वहजोगि	प्र० १५१, तृ० ३०२.
वहपोगलपरियह	तृ० २७९.
वहपयोध	द्वि० २७३.
वहरोसहनारायसंघयण	तृ० १३२.
वहरोसहनाराय	प्र० १५९.
वहसमजाहरणया	च० ३७.
वहसुप्पणिहाण	च० ६५
वह	च० ८१.
वरगु	द्वि० १३०.
वज्जरिसहनारायसंघयण	प्र० ३३.
वज्जि	तृ० ३०, ३१.
वह	च० २०४, २०७, २०९.
वणकम्म	तृ० ८३.
वणपज्जाव	प्र० २३५.
वणत्सइकाइय	च० ५८.
वहलियाभत्त	द्वि० २०९.
वक्खकरण	च० १४.
वयगुत्त	प्र० २३९.
वययोगनिव्वत्ति	च० ९३.
वयजोगि	च० ८१.
वयविणय	च० २७८.
वरण	द्वि० १०९, १२२, १२४, १३०, १९७, तृ० ३२, ३५.
वरुणकाइय	द्वि० ११७.
वरुणदेवकाइय	द्वि० ११७.
ववहारपडिणीय	तृ० ३४.
वसट्टमरण	प्र० २३७.
वातकाय	द्वि० ८७.
वातकुमार	प्र० १४२, द्वि० १२३.
वाणमंत	प्र० २९५.
वाणमंतर	प्र० ७५, द्वि० १४, ११९, २२७, २४७, २५२. तृ० ३०७, च० ६९.
वाणमंतरी	द्वि० ११९.
वायुकुमार	द्वि० ११०. च० ४४.
वायुकुमारी	द्वि० ११०
वारणी	तृ० १८१.
वाह	द्वि० ११६.
वाह्यप्पमा	द्वि० २४०, तृ० ३०५.
वावहारियनय	च० ६२
विउन्विद्य	प्र० १८३, २७१, ३३८.
विउसग्ग	प्र० २०६, च० २७८, २८९.
विउसमणवा	च० ३७.
विउस्सग्गारिह	च० २७६.
विगलेदिय	प्र० १०७.
विचित्त	द्वि० १२३.
विचित्तपक्ख	द्वि० १२३.
विच्छुअजातिआसीयिस	तृ० ५६.
विजय	द्वि० ३१५.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
विजय-वैजयंत०	च० ६९.	वैदना	तृ० १३.	समद्वय	प्र० ७२.
विजाचारण	च० ११८, ११९.	वैदनासमय	तृ० १४.	समकिरिय	प्र० ९२.
विजुकुमार	द्वि० ११०, १२३. च० ४३.	वैद(य)णासमुच्चाय	प्र० २६१, च० ४२, २५९.	समचउरससंछाण	प्र० ३३.
विजुकुमारी	द्वि० ११०.	वैमाणिय	प्र० १२५, द्वि० ९०, १३९, २५२, २४७, २२७, तृ० ३०७. च० ९९.	समचउरससंछिय	प्र० १५४.
विजय	च० २७८.			समणोवासय	प्र० २७६, तृ० २.
विणिवट्टया	च० ३७.	वेणहया	तृ० २७६.	समणी	प्र० २४३.
विदेहपुत्त	तृ० ३१.	वेयणा	तृ० १३, १९२.	समय	द्वि० २८८.
पिच्चंग	प्र० १५२.	वेयणिज	च० २८७.	समयक्खेत	प्र० ३०३.
विच्चंगवणपञ्चव	प्र० ३०९.	वैयरणी	द्वि० ११६.	सम्मदिट्ठिनेरइय	च० २८४.
विच्चंगणाणि	तृ० ३०२.	वेयावक्ख	च० २७८.	समारंभ	द्वि० ७७.
विभंगणाणल्लही	द्वि० १०१, १०२.	वेल्ह	द्वि० १२३.	समाहि	प्र० २४५.
विभंगनाण	तृ० ५९, ६०, ७४ च० ९९.	वेसमण	द्वि० १०९, ११८, १२४, १३०.	सम्मासिच्छादिट्ठि	च० २८९.
विभंगनाणपञ्चव	तृ० ७५.	वेसमणदेवकाइय	द्वि० ११८.	समिआ	द्वि० २.
विभंगनाणनिव्वसि	च० ९२.	वेहाणस	प्र० २३७.	समिड्ठि	तृ० १९३.
विभंगणाणि	द्वि० २८१.	वज्जणोरगह	तृ० ५९.	समुग्घाय	च० ९४.
विमला	तृ० १८९, ३१४.			समुग्घायकरण	प्र० २६१.
वियट्ठउम	प्र० १८.	स		समुच्चयबंध	तृ० १०३.
वियावत्त	द्वि० १२३.	सङ्गाल	तृ० ५.	समुदाण	प्र० २८१.
विराहय	द्वि० ३४, तृ० ८६.	सकम्म	प्र० ३०९.	समोसद	प्र० २०४.
विराहिअसंजम	प्र० १०८.	सकसावि	तृ० १३३, २८७, च० ४७.	समोसरण	च० ३०२ प्र० १८.
विराहिअसंजमासंजम	प्र० १०८.	संकिज	च० २७४.	सम्मत्त	प्र० २९५.
विदित्तसयणासणसेवणया	च० ३७, २७७, २७८.	सकिरिय	तृ० ७.	सम्मत्तकिरिय	तृ० १६.
विवेगारिह	च० २७५.	सक्क	द्वि० १५, ६५, ५७, ७०, १०९, तृ० ३५२, ३५३, च० ५, ११.	सम्मदिट्ठि	प्र० ९२ द्वि० ३४, ९८०, च० ३४, ८०, ९९.
विसकम्म	तृ० ८३.	सक्करप्पभा	द्वि० २४०, तृ० ३०४.	गम्मादिट्ठिनिव्वसि	च० ९२.
विसिद्ध	द्वि० १२३.	सक्करा	प्र० ७०.	सम्मदंसण	प्र० १५१.
विमुद्धलेत्त	द्वि० ३४०.	सक्कार-पुरक्कार	तृ० ९८.	गम्मासिच्छदिट्ठि	प्र० ९२.
विमुद्धलेत्ततराण	प्र० ९२.	सचित्त	च० ६४.	सम्मासिच्छदिट्ठिनिव्वसि	च० ९२.
वीतिंगाल	तृ० ६.	सचित्ताचित्तनीसिय	द्वि० २२५.	सम्मासिच्छादिट्ठि	द्वि० २८०, च० ८०.
वीमंस	च० २७४.	सचित्ताहार	तृ० ३२४.	सम्मासिच्छादंसण	प्र० १५१.
वीयधूम	तृ० ६.	सज्जोति	तृ० ७१, च० ४८, २६७, २८७.	सम्मावाही	च० ६.
वीयरगसंजय	प्र० १००.	सज्ज्जाअ	च० २७८.	सालेम	तृ० ७१ च० ४७, २६८, २८५.
वीयीदब्ब	तृ० ३५२.	सणकुमार	द्वि० २१, तृ० ३५३.	सरिसभंडमनोवगरण	प्र० १९४.
वीयीपंध	तृ० १९१.	सणकुमार-माहिंदग	च० ६९.	सारीपक्कसाण	च० ३७.
वीरिय	च० ९९.	सत्तपणसिय	तृ० २६४, च० १०६.	गरीरप्पओगबंध	तृ० १०२, १०४.
वीरियल्लही	प्र० १८३, द्वि० १०१, १०२ तृ० ६६.	सत्तवण्णवडेंसय	द्वि० ११०.	सरीरबंध	द्वि० १०२, १०४.
वीरिय-सजोग-सद्वय्या	द्वि० १८८.	सत्थपरिणामय	तृ० ६.	सव्वद्धा	च० २३८, २३९.
वीरियाया	तृ० १९४.	सत्थानीय	तृ० ६.	सवल	द्वि० ११६.
वीसइमंवीसइम	प्र० २४१.	सद्वपरिणअ	द्वि० २२०.	सवेद	तृ० १३५.
वीससापरिणत	तृ० ४१, ४८.	सधूम	तृ० ५.	सवेदग	च० ४८, ३८७.
वीससाबंध	तृ० १०१, च० ६६.	सध्वा	च० ८१.	सव्वओभइ	द्वि० १३०.
वेउव्विय	तृ० ३३२.	सक्काकरण	च० ९३.	सव्वउत्तरगुणपक्कखाणी	तृ० १०.
वेउव्वियमीसय	तृ० ३३२.	सक्कानिज्जसि	च० ९२.	सव्वकाम	द्वि० ११९.
वेउव्वियसमुच्चाय	प्र० १८३. द्वि० ३, ६, ५८, ८६, च० ४२.	सक्कियम्म	तृ० ३८६.	सव्वजस	द्वि० ११९.
वेउव्वियपोगलपरियट्ठ	तृ० २७१.	सक्किपंचिदियअपज्जताग	च० १९८.	सव्वट्ठसिद्ध	द्वि० २१८.
वेउव्वियसरीरचलणा	च० ३७.	सक्किवाइय	च० ३२, २३९.	सव्वदब्ब	प्र० २०८.
वेणहयवाइ	च० ३०२.	सक्कि	द्वि० २८० तृ० ६५, च० ४६.	सव्वदुक्खस्वपीण	द्वि० २३१.
वेणुवालि	द्वि० १२२.	सक्कोवत्त	च० २७०.	सव्वपोगल	तृ० ८.
वेणुदेव	द्वि० १२२.	सपणस	द्वि० २१६, २८६.	सव्वमूलगुणपक्कखाण	तृ० ९.
वेदकरण	च० ९४.	सपक्कसण	द्वि० २५०.	सव्वमूलगुणपक्कखाणि	तृ० २.
वेदणअहियासणया	च० ३७.	सपरिगह	द्वि० २२५, २२६.	सव्वप्पाहारय	च० २२.
		सप्पुरिस	द्वि० १२३.	सव्वेया	

शब्द	पृ०
सम्बाण	द्वि० ११९.
सम्बुत्तरगुणपञ्चसङ्गि	तृ० ८.
सङ्ग	प्र० ९९.
सहस्रार	प्र० १०९, द्वि० ११.
साहयवीससाबंध	च० ५७
सागरोवम	द्वि० ३२, १५३, २७६, ३२२.
सागरोवउत्त	द्वि० २८२, तृ० १३२, ३०२, तृ० ७०, च० ४८, ८१, २६७, २८७.
सागार	प्र० १५१.
सागरोवओग	प्र० २०१ च० ३४, ९९.
सागारियउग्गह	च० ६.
सावीकम्म	तृ० ३३.
सावीयवीससाबंध	तृ० १०१.
साम	द्वि० ११६.
सामाहय	प्र० १२८, तृ० ९.
सामाहयकड	तृ० २.
सामाहयवरित्तलद्विय	तृ० ६९.
सामाहयमाहयाह	तृ० १६५.
सामाहयसंजय	च० २६१, २६२.
सामाणिअपरिरोववक्कय	द्वि० ७०.
सामाणिय	प्र० ३००, द्वि० ५, ६.
सामाणियसाहस्सी	द्वि० ३.
सामायारी	च० २७४.
सायावेयणिज्ज	तृ० १९.
सारंभ	द्वि० ७७, २२५, २२६.
सालिभट्ट	द्वि० ११९.
सावज्ज	च० ६.
सासय	तृ० ९९, १८१.
साहणणाबंध	तृ० १०३.
साहम्मियउग्गह	च० ६
साहम्मियसुस्सणया	च० ३७.
साहा(धा)रणसरीर	च० ८०, ८३.
साहिकरणि	च० ३.
सिणाय	च० २४१.
सिद्धिलयंधणबंध	च० ५७.
सिद्ध	द्वि० ५, च० ४५, ४७.
सीयपरीसह	तृ० ९८.
सीया	तृ० १११.
सीलवय	तृ० ११८, प्र० २७७, तृ० ८१.
सीसपहेलिया	द्वि० १५३.
सीहगह	द्वि० १२३.
सुध	प्र० ३.
सुधणाणपज्जव	प्र० ३०९.
सुध	च० २८१.
सुधपविखय	तृ० ३०२, च० २८६.
सुधलेस्स	प्र० ७८, ३४, ३९.
सुधलेस्सा	प्र० १५९.
सुत्त	तृ० ४४
सुत्तजागरा	च० १६.
सुत्ता	तृ० २५९.

शब्द	पृ०
सुत्तपडिणीय	तृ० ९३.
सुत्त	च० १६.
सुदक्खजागरिया	तृ० २५५.
सुद्ध	तृ० ३८८.
सुद्धेसणिय	च० २७७.
सुप्पभ	द्वि० १२३.
सुप्पभकंत	द्वि० १२३.
सुप्पणिहाण	च० ६५.
सुभवीहाउयत्ताव	द्वि० २००.
सुमण	द्वि० १३०, १३१.
सुमणभट्ट	द्वि० ११९.
सुय	प्र० १३२.
सुयअक्काण	तृ० ५९.
सुयअक्काणनिव्वत्ति	च० १२.
सुयअक्काणि	द्वि० २८१, तृ० ३०२.
सुयणाणि	प्र० १५७, द्वि० २८१.
सुयनाण	तृ० १३०, ३०२.
सुयनाणपज्जव	तृ० १५.
सुयसहायता	च० ३७.
सुयसंपन्न	तृ० ११८.
सुरूव	द्वि० १२३.
सुलभोहि	द्वि० ३४.
सुवरगु	द्वि० १३०.
सुवण्णकुमार	द्वि० ११९, च० ४२.
सुवण्णकुमारी	द्वि० ११९.
सुविणदंमण	च० १५.
सुसमवसमा	द्वि० ३२३.
सुसमसुसमा	द्वि० ३२३.
सुसमा	द्वि० ३२३.
सुस्सणाविणय	च० २७९.
सुहम्म	प्र० १४.
सुहम्मा	द्वि० ४७, ५९, ७०, च० २६, ३९.
सुहुम	द्वि० २९२, च० २७४.
सुहुमअपज्जसग	च० १९८.
सुहुमपज्जसग	च० १९८.
सुहुमपरिणभ	द्वि० २२०, च० ६३.
सुहुमसंपराग	च० २६२.
सूर	द्वि० ११०, १२३, तृ० ३८०.
सूरिय	द्वि० १४५, तृ० ३६३.
सेज्जायरपिंड	द्वि० २०९.
सेज्जासंयारय	तृ० १८०.
सेदि	च० २११, २१३.
सेया	च० २२०.
सेलेसि	द्वि० २६०, च० १३५.
सेलेसिपडिक्कणय	प्र० १९६.
सेलेसिपडिक्कणय	द्वि० २२०.
सोहदियउवउत्ता	तृ० ३०२.
सोहदियकरण	च० ९३.

शब्द	पृ०
सोहदिय	च० ३.
सोहदियचलणा	च० ३६.
सोहदियवसह	तृ० २६०.
सोहदियसंवर	च० ३७.
सोग	च० ५.
सोम	द्वि० १०९, १२२, १२४, १३०.
सोमकाहय	द्वि० ११०.
सोमदेवकाहय	द्वि० ११०.
सोमा	तृ० १८९
सोयविजाणावरण	प्र० १३३.
सोयावरण	प्र० १३३.
सोलसमंसोलसम	प्र० २४१.
सोवक्कमाउय	च० १२०.
सोहम्म	द्वि० १७, ५२, तृ० ३०९, च० ४१.
सोहम्मवडिसय	द्वि० ५७, ५९, ११०, द्वि० ११५.
संकम	प्र० ५५.
संकासण	प्र० ५४.
संखवाल	द्वि० १२२.
संखेज्जपएसिध	द्वि० २१६, तृ० २६७.
संपपडिणीय	तृ० ९३.
संजमफल	प्र० २८३.
संजमठाण	च० २६३.
संजम	प्र० ६, द्वि० ११३, तृ० १२९.
संजय	प्र० ७६, द्वि० १८०, २७९, च० २५, च० ३६१.
संजयासंजय	प्र० १९, द्वि० २७९, तृ० १०.
संजलणलोभ	च० २६७.
संजुह	तृ० ३८६.
संजोयणादोस	तृ० ५.
संजोयणादोसविप्पमुक्क	तृ० ६.
सेठाण	च० २०४.
संठाणकरण	च० ९३.
संठाणतुल्लय	तृ० ३५६.
संठाणनिव्वत्ति	च० ९२.
संपराहय	तृ० २, ५, २३, ९६.
संपराहयबंध	तृ० १४.
संभोगपञ्चकखण	च० ३७.
संसुच्छिम	तृ० ४३.
संसुच्छिमचउप्पययलयर	तृ० ४४.
संमोहय	द्वि० ३४०.
संलेहणा	द्वि० १७, २८, ५५, ५६, तृ० १६५, च० १५, च० ५३.
संवर	तृ० १३१.
संघुड	प्र० २०३, तृ० ७, २३, १९१, च० १६.
संघुडासंघुड	च० १६.
संवेग	च० ३७.
संसारविडसरण	च० २८२.
सिबलि	तृ० ३८८.

પરિશિષ્ટ ૨

દેશ, નગરી, અને પર્વતાદિના નામ.

શા.	પૃ.	શા.	પૃ.	શા.	પૃ.
કચંગલા	પ્ર. ૨૩૧.	મારહ	દ્વિ. ૫૪, ૫૮, ૨૪, ૧૧૫.	વાળારહી	દ્વિ. ૧૦૧.
કાચંબી	તૃ. ૧૧૬.	મગહ	તૃ. ૩૮૭.	વાણિયગામ	તૃ. ૧૩૮, ૧૧૬, ૨૩૪.
કાશી	તૃ. ૧૮૩.	મહાવ	”	વિંશગિરિપાથ	દ્વિ. ૫૪.
કુમ્ભગામ	તૃ. ૩૭૩.	મહાતવોત્તીરપથ (પ્રસવળ) પ્ર.	૨૮૧.	વીતીમય	તૃ. ૩૨૬.
કોસંબી	તૃ. ૨૫૬.	માહણકુંડગામ	તૃ. ૧૬૨.	વેસાહી	તૃ. ૩૨.
કોલાક (સખિવેશ)	તૃ. ૩૭૧.	મિહિલા	તૃ. ૧૨૫.	વેભારપથ	દ્વિ. ૧૨.
સુસિયકુંડગામ	તૃ. ૧૬૫.	મૈલિયગામ	તૃ. ૩૧૨.	વરવળ (મખિવેશ)	તૃ. ૧૬૮.
ચંપા	દ્વિ. ૧૪૬, ૨૫૩, તૃ. ૧૭૧, ૩૨૬.	મોયા	દ્વિ. ૨, ૨૩.	સાવત્તી	પ્ર. ૨૩૧, તૃ. ૧૭૧.
તમલિત્તી	દ્વિ. ૨૪.	રાયગિહ	દ્વિ. ૨૩,	સિદ્ધત્થગામ	તૃ. ૩૫૨.
મુનિયા	પ્ર. ૨૭૬.	કાઢ	તૃ. ૩૮૭.	સિધુમોવીર	તૃ. ૨૫૨, ૩૬૭, ૩૧૨, ૩૩૬.
નાલંદા	તૃ. ૩૬૧.	વચ્છ	તૃ. ૩૮૭.	સુસમારપુર	દ્વિ. ૫૬, ૫૮, ૭૦.
બેમેલ (સખિવેશ)	દ્વિ. ૫૫.	વજ	”	હત્થિનાગપુર	તૃ. ૨૨૧, ૨૩૬.
		વંગ	તૃ. ૩૮૭.		

પરિશિષ્ટ ૩

ચૈત્ય અને ઉદ્યાનના નામ.

અસોયવળસંઢ	દ્વિ. ૫૬.	ગંદળ	દ્વિ. ૨-૨૩.	માળિપદ	તૃ. ૧૨૫.
ફોદુય	તૃ. ૩૧૨, ૧૭૧	વત્તિપલાસય	તૃ. ૨૩૪, ૧૧૬, ૧૩૮.	મિયવળ	તૃ. ૩૨૬.
	૨૫૧, ૩૬૭, ૩૧૨.	પુણમદ	દ્વિ. ૧૪૫, તૃ. ૧૭૧, તૃ. ૩૨૬.	સંસવળ	તૃ. ૨૩૪.
ગુણસિલ	પ્ર. ૧૩, તૃ. ૩૮, ૩૬, ૮૧, ૧૧૮.	પુષ્પવત્તિયા	પ્ર. ૨૮૦.	રાહસંસવળ (ઉદ્યાન)	તૃ. ૨૨૧, ૨૩૬.
ચંદોવતરણ	તૃ. ૩૫૪.	વહુસાલ	તૃ. ૧૬૨.		

પરિશિષ્ટ ૪

અન્યતીર્થિક અને તાપસો.

અગ્નિવેસાયણ (ગોશાલકશિપ્ય)	તૃ. ૩૮૮.	(કલંદ ગોશાલકશિપ્યઃ)		વેસિયાયણ (બાલતપસ્વી)	તૃ. ૩૭૩.
અચ્છિદ્	”	કળિયાર	તૃ. ૩૮૮.	સાળ (ગોશાલકશિપ્ય)	તૃ. ૩૮૮.
અજુળગોમાયુપુત્ર	”	કાલોદાહ	તૃ. ૩૬, ૩૮, ચ. ૧૬.	સેલવાલય	તૃ. ૩૬.
અજ્ઞવાલય	તૃ. ૩૬	મદ્માલ	દ્વિ. ૫૫.	સેલોદાહ	તૃ. ૩૬, ચ. ૬૬.
અજ્ઞવત્થિય	પ્ર. ૨૦૮, દ્વિ. ૧૬૫, ૩૪૩, ૩૪૫,	ગોસાલ	૩૧૫.	સુહત્થિ	તૃ. ૩૬.
	ચ. ૩૩, ૩૪, ૬૪.	નમ્મુદય	તૃ. ૩૬.	સેવાલોદાહ	તૃ. ૩૬.
અયંપુલ (આજીવિકોપાસક)	તૃ. ૩૧૮.	નામુદય	તૃ. ૩૬.	સંસવાલય	તૃ. ૩૬.
અવય	તૃ. ૩૬.	પૂરણ (તાપસ)	દ્વિ. ૫૫.	દાલાહલા (કુંભકારી ગોશાલશ્રાવિકા)	તૃ. ૩૬૭.

પરિશિષ્ટ ૫

સાધુ અને સાધ્વી.

મહાવીર	પ્ર. ૧૮.	સન્વાણુભૂતિ	તૃ. ૩૮૪.	મેહિલ	પ્ર. ૨૮૦.
અગ્નિમૂહ	દ્વિ. ૩, ૧૪.	સુળવક્ષત	તૃ. ૩૮૪.	કાલિયપુત્ર	પ્ર. ૨૮૦.
હંદમૂહ (ગોમ)	પ્ર. ૩૩, દ્વિ. ૧૦૫, ૧૭૮.	સીહ	તૃ. ૩૧૨.	કેસિસામિ	પ્ર. ૨૭૧.
વાયુમૂહ	દ્વિ. ૧૪, ૨૦.	સિવ (રાજર્ષિ)	તૃ. ૨૨૧, ૨૩૪.	પિંગલય	પ્ર. ૨૩૧.
મંલિયપુત્ર	દ્વિ. ૭૨.	સમમદત	તૃ. ૧૬૨.	ઉદાયણ (રાજર્ષિ)	તૃ. ૩૨૬.
રોહ	પ્ર. ૧૬૦.	જમાલિ	તૃ. ૧૬૫.	અશ્વવેવાણંદા	તૃ. ૧૬૫.
કુરુદત્તપુત્ર	દ્વિ. ૨૧.	સંદય	પ્ર. ૨૩૧.	અજ્ઞવંદના	તૃ. ૧૬૫.
નારયપુત્ર	દ્વિ. ૨૩૧.	આણંદરવિસ્તય	પ્ર. ૨૮૦.	અદ્યુત	દ્વિ. ૧૭૬.
સીસય	દ્વિ. ૧૭.	કાલાસવેસિયપુત્ર	પ્ર. ૨૦૬.		
નિયંતિપુત્ર	દ્વિ. ૨૩૧.	કાસવ	પ્ર. ૨૮૦.		

परिशिष्ट ६

आवक अने आविका.

श.	पृ.
इतिमह	तृ० २४५.
संख	तृ० २५२, २५४.
पोकझलि	तृ० २५३.
चेडग	तृ० २५७.
अभिति (उदायनपुत्र)	तृ० ३२६.
अम्मड (परिवाजक)	तृ० ३६७.
सेणिय (राजा)	प्र० १३.

श.	पृ.
रेवती	तृ० ३९२.
सुदंसण	तृ० ३३४.
पभावह (उदायनस्य पट्टराज्ञी)	तृ० ३३६.
उप्पला	तृ० २५३.
मिगावह	तृ० २५७.
जयंती	तृ० २५७.
चिह्णणा (धेणिकस्य पट्टराज्ञी)	तृ० १३.

श.	पृ.
कृणिय	तृ० ३०.
सहस्साणीय	तृ० २५७.
सयाणीय	”
सिबमह	तृ० २२९.
बल	तृ० २३६.
धारिणी	तृ० २३९.

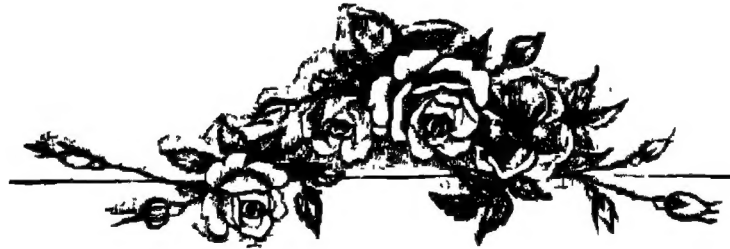
परिशिष्ट ७

भगवतीसूत्रमां साक्षीरूपे आवेला ग्रन्थोना नाम.

अणुभोगदार	द्वि० १८३.
अंतक्रियापयय (प्रज्ञापना)	प्र० १०८.
आहारउद्देसअ (प्रज्ञापना)	प्र० ५३.
इंदीयउद्देसअ (प्रज्ञापना)	प्र० २६७.
जंडुदीवपक्षति	तृ० १२५.

जीवाभिगम	प्र० २६५, द्वि० २०८, तृ० १६, १७, २०६, २६९,
टाणपद (प्रज्ञापना)	प्र० २१५.
पणवणा	प्र० ५३, द्वि० ६७, २६९, १३३, १३५, ३३६.
परियारणापय (पणवणा)	प्र० १९९.

रायप्पसेणह्म	द्वि० २३, तृ० १७, ५९.
वक्तपय (प्रज्ञापना)	प्र० २२९.
वक्त	” च० ३३२.
वेमाणउद्देस (जीवाभिगम)	प्र० २९५.
सिद्धगंडिया (जीवाभिगम)	प्र० २९५.

दोर सेवा मन्दिर

पुस्तकालय

काल नं० २२ स्मृतं शुद्धि
लेखक भगवत्सुधामस्यनी।
शीर्षक श्रीमद्भगवद्गीता /
खण्ड ४ क्रम संख्या ६९०